JOAN. BAPT. GRAMAYE
ANTIQUITATES
ILLUSTRISSIMI COMITATUS
FLANDRIÆ,

IN QUIBUS

SINGULARUM URBIUM

INITIA, INCREMENTA, RESPUBLICÆ, PRIVILEGIA, OPERA, LAUDES:

COENOBIORUM

FUNDATIONES, PROPAGATIONES, SACRI THESAURI, ENCOMIA, VIRI CLARI:

ECCLESIARUM

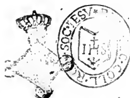
PATRONATUS, MONUMENTA, RELIQUIÆ SANCTORUM, COLLATORES:

PAGORUM

DOMINIA, DOMINI, FAMILIÆ,

Quantum quidem nunc fieri potuit, ſpeciatim deſcripta; ex Oppidorum Cœnobiorumque Archivis, ex privatorum plurium ſchedis collecta.

Cum Indicibus Rerum copioſis.

LOVANII, apud ÆGIDIUM DENIQUE.
BRUXELLIS, apud FRATRES TSERSTEVENS.

Anno M.DCC.VIII. *Cum Gratia & Privilegio.*

J. BAPTISTÆ

GRAMAYE

PRIMITIÆ

GANDENSIUM

ANTIQUITATUM.

AD NOBILEM EQUITEM

JOANNEM BAPTISTAM RODOANUM

BIESÆ DOMINUM,

Cujus Præsidatu collectæ collatæque & demùm evulgatæ sunt hæ Primitiæ.

Præside Te, emenso perlegimus æquore littus,
Præside Te, emenso prendentes littore portum.
GANDA *mare est, littus sunt tempora, scriptio portus,*
Res gestæ scopulus, virtutum summa, charybdes:
Navita sed scopulos, prætergressusque charybdes,
Colligit in ripis pro flore & gramine juncos,
Colligit in sertum, RODOANA *& tempora cingit.*
Neptuno sacer est juncus, sacrandus & illi
Qui BIESÆ *dominatur, aquæ moderator & alti*
Littoris in GANDA *cymbæ quoque sutilis auspex,*
Consule quæ tali lustravit ut anxia littus,
Consule quæ tanto lustrat cum littore portum.

NOBILISSI-

NOBILISSIMIS,

AMPLISSIMIS

MAGNÆ GANDÆ

SENATORIBUS,

CODEX ISTE SACER EST,

T meritò, Origines, Incrementa, Antiquitatem Urbis totâ Galliâ clarissimam investigans; normam, vicissitudines, fata Reipublicæ omnium gentium Historiis nota edisserens; initia, majestatem Rei Sacræ, nusquam toto Belgio augustiorem comprehendens; Opidi Auctoribus, Politiæ Magistris, Ecclesiarum Tutoribus. Per quos ventura suscipiet & suspiciet Posteritas GANDAM nostrâ memoriâ tot auctam operibus, ut foris intuenti nova possit videri; Civitatem tantâ gubernatam prudentiâ, dicam an felicitate, ut restitutæ semel Religioni & Regi Catholicis quietem vix umquam ullus præsumpserit interturbare; Rem Sacram taliter augmentatam, ut paucos cis annos præter Orphanotrophium, Seminariaque, decem utriusque sexûs Cœnobia structa opibus, renata auspiciis, aut munificentiâ Senatûs intra muros sint restaurata. Mirabitur hanc Historiarum & Codicis hujus Lector, & in GANDA GANDAM quæret. Nec enim umquam plures authoritate & gratiâ valentes Viros Nobiles habuit Arachnæis potentior satellitibus: Nec umquam majori numero Ecclesiasticos fovit, Viros Scriptis & omni scientiarum genere in omnibus Europæ Regnis clarescentes produxit, pauperes impendiis publicis aluit aut promovit: Nec humanitate in exteros, civilitate inter suos, industriâ circa rem familiarem, populus magis excelluit; nec quietis, pietatis, honestique honoris plebs fuit amantior. Et ad Vos prior potiorque hujus laudis spectat gloria, MAGNIFICI SENATORES, quorum vigili curâ efficitur ut nequeant, exemplo ut nolint ulla Reipublicæ membra claudicare, nedum deficere. Meritò, itaque, ad Vestri nominis patrocinium Codex hic mittitur, GANDAVI tantopere florescentis describens fundamenta: Quo facto si saltem non malè de Republica meritum Senatus Populusque declaraverit, summa votorùm se attigisse fatebitur vester æternùm cliens

J. B. GRAMAYE.

J. B. GRA-

JOANNIS BAPTISTÆ
G R A M A Y E
G A N D A V U M,

P R I M Æ P A R T I S
C A P U T P R I M U M.

Occasio Sermonis.

Grimberga.

Teneramonda

ER erat & feriata Anni temperies monebat peregrinari, & invia per Brumam, aut certè infida pedibus loca decurrere. Ivi & Regia Brabantorum profectus, supra nobiles Bertholdorum ª clade agros *Ostiam Tenera* ᵇ ostium dico, Flandrarum ingressus, inde mox lustratâ dextrorsum Wasiâ & Ambactorum Tetrade Gandam versus dirigebam. Hærebat lateri Martinus Hamconius Apollinis & Cliûs genuina soboles, vir editis tam libero quàm vincto orationis genere scriptis famam adeptus. Is, ut variæ ex varijs sermonum telæ trahuntur, tela traduntur: Scio, inquit, mi GRAMAYE, quantum operæ locaveris eruendæ Belgicarum ditionum antiquitati, ut nesciam an quis Patri Chrono liberiùs, aut liberaliùs consueverit; Age itaque sis, rationem expedi sententiæ in Hulustanis tuis sine arbitro pronunciatæ, qua terrarum *Tetradés Augusta*, quatuor Officiorum sive Ambactorum nomine in vulgo notius, Gandensi Castello olim obnoxium fuisse definis, quod equidem *Imperiale* & imo *Frisiæ maritimæ* portionem variis; nec varis conjecturis opinabar. Cùm enim Batavorum tam insulas, quam continentem *Frisiæ* vocabulo contentam scripta Occonis Historici evidenter comprobent, tum vero maximè Ottonis Augusti rescripta ad Trajectenses, meminerunt vici *Callo in maritimis Frisonum, pago Flandrensi*, & alias Eginhartus citat *Schaltemam in maritima Frisiorum regione*: ut videantur loca hæc ad utramque Schaldis ripam nota convincere, hactenus *Frisiæ* vocabulum patuisse, & potuisse justam Ambactorum portionem, & pagi Flandrensis absorbere. Ad hæc ego. Non inficior, inquam, Hamconi doctissime, & *Frisiæ maritima*, *pagumque Flandrensem* his locis audijsse concedo, non tamen ideo cedam ego tuæ, aut meam tibi opinionem. Uti enim certus sum, & Cæsarum Pontificumque testimonijs docui in Brugensibus meis *Flandrensem pagum* Schaldi & Durmâ olim terminatum, hac parte; ita constat intra ejusdem ampliter habitati fines, natum inter alia *pagum Gandensem* à *Metropoli* sic nuncupatum. *Metropolis?* excipit Hamconius. Atqui ego, addens, existimabam dictantibus manuscripto Bibliothecæ Atrebatensis, & altero cœnobii Tuitiensis, codicibus veterrimis, in Belgicâ duas dumtaxat Rhemensem & Treverensem ab antiquissimo, & partitionis Romanæ exemplo *Metropoles* extitisse, & tu tertiam nec Episcopio priscis ornatam, nec eminenti titulo honoratam obtrudis? Imo verò, subjunxi ego, & tertiam & ter tertiam adjungerem, & testem Audœnum laudo, qui ante sæculorum decades scripsit: *B. Elsgium Viromandensi, Noviomensi, Tornacensi, Flandrensi, Gandensi, & Cortracensi, Metropoli præfuisse*, id est (prout author idem alio loco sibi ipsi interpres est) *Flandrenses, Gandenses, Andoverpos, Frisios, Suevos*,

Martinus Hamconius laudatus.

Quatuor Ambacta pars Imperialis Flandriæ.

Frisia maritima

Occo Scarlensis Frisiæ Historicus.

CALLO OP DE SCHELDE.

Pagi Flandrensis pars in Frisia

Ejus limites.

Pagus Gandensis

Metropoles duæ in Belgica olim.

Metropoles postea plures.

vos,

vos, *& Barbaros*, *&c.* primùm, *Hostili animo & adversa mente* Evangelistam *suscipientes*, ad veri numinis venerationem produxisse, dictisque locis Principibus, ut ejus ævi voce utar, *Episcopasse*.

B. Eligium hic Episcopasse.

Nec abutitur scriptor voce *Metropolis*: cùm Isidorus Lib. 7. Cap. 12. Originum *à mensura civitatum* in quibus eminet nuncupatam asserat; quomodo apud Dionem in Adriano; *Antiochiam Metropolim Syriæ* vocari legas, & Spartianus dicit: eundem *Antiochenses odio habuisse*, *ita ut Syriam à Phœnice voluerit separari*, *ne tot civitatum Metropolis Antiochia diceretur*. Ex quibus non obscurè colligam, & dictas à civitatibus subjectis Metropoles, & incerto plurium pauciorumve oppidorum numero definiri consuevisse.

Metropolis quid?

Et quid olim.

Plures sub se Civitates habuisse.

Nec certo numero.

Gandensi nostræ idem usu venit; cui (verba sunt Chronici Bavoniensis) *Urbes parebant quatuor*; *Hnlustum*, *Axella*, *Hasna & Bocholta*, id est ditiuncula Ambactorum in qua hodieque Castri Comes Gandensis jura & prærogativas quasdam habet. Et libenter crederem hanc pagi Flandrensis, & Frisiæ maritimæ prius, portionem, ob id Gandensis postea *pagi* nomenclaturam fœnerasse; una cum regione Wasiana; quæ ipsa beneficio Cæsarum ad Hollandos translata separati juris & nominis cœpit haberi, pagumque à, & in Gandensi; sicut Gandensis ante à, & in Flandrensi diversum fecerat, constituisse. Quod nisi dicamus nunquam diplomatum veritatem assequemur; constituentium Anno 956. *Hasi Henthorp*, *Husdnic*, *Berginc*, *Merender & Waesmonasterium pago Gandensi*, cùm tamen *pagus Wasiensis* in quo *Waesmonasterium* primas tenet, in pragmatica Henrici Cæsaris & annalibus Trajectensium non semel circa Annum millesimum nominetur.

Quatuor Urbes sub Gandensi.

Jus Castellani Gandensis in quatuor Ambacta.

Occasio nati pagi Gandensis in Flandrensi.

Item Wasiensis in Gandensi.

956.

WAESMUNSTER, Nunc in Gandensi nunc in Wasiensi pago ponitur.

CAPUT SECUNDUM.

NEC tamen fallat præsens recensque urbis amplitudo, non utique in *Pago* Gandensi (ut res olim erant) collocanda, sed in collimitio quatuor diversorum: planè ut Romanæ origini Gandensem conferre solitus sim, eò potiorem, quod illa tribus, pro ratione convenarum tribubus conglutinata; hæc quatuor regionibus naturæ glutino ad hanc totidem amnium confluentem, sociatis conflata, elementorum numero Urbe superior, orbi par. Dictum doctum ibo, si aurem porrigis patulo-patiam. Imprimis *pagum Bracbantensem* Schaldi tenus pertinuisse, in quo pars oppidi circa Arcem Carolinam, id est vetus Bavonis cœnobium, disertis verbis tradit *Huldwvici* Cæsaris ad Eginhartum Abbatem diploma his verbis. *Idcirco noverit ominum fidelium solertia*, *quod Eginharius Abbas ex Monasterio*, *quod dicitur Ganda*, *quod situm est in pago Bracbantensi*, *constructo in honorem S. Petri Apostolorum Principis*: & ne ambigamus ob inscriptum eidem D. Petro alterum in monte Blandinio cœnobium, addit: *ubi & jam B. Bavo confessor Christi corpore requiescit. Datum Idus Aprilis* Anno 810. *Imperij sexto*, *Aquisgrani palatio Regio.* Ejusdem Cæsaris sed octennio post datum extat, referens *in pago Tornacensi super Schaldem flumen locum esse*, *Blandinius mons dictum antiquis*, *ubi Monasterium sit ad honorem S. Petri cælorum clavigeri fundatum à gloriosissimis Regibus*, *&c.* Unde è plano videtur montem Blandinium, vbi nunc D. Petri Abbatia intra muros visitur, *pago Tornacensi* olim comprehensum, & nisi vocum similitudine deceptus sit Meierus, ad Annum 633. referens: *fundatum à Regibus in monte Blandinio*, *sinistra Schaldis ripa pago Corturiacensi*, *cœnobium*, *Principi Apostolorum idque ab Amando dedicatum*; necessario dicendum venit eundem locum & Tornacensis, & Corturiacensis pagi extitisse, aut melius hunc illius partem fuisse. Quicquid tamen ejus sit, hoc scriptor & scriptum allegata docent, abunde, utrumque pagum se extendisse usque ad confluentiam ubi à Schaldi Liza absorbetur, sui nominis velut capitis diminutione, id est, occupasse justam oppidi inter amnis hodierni portionem. Ulterius progresso ultra Lizam occurrit *pagus Menpiscus* sive *Menapiscus*, in quo, *Territorio* tamen *Gandensi*, inchoatum Truncinium ex monumentis ejus Abbatiæ narrat Meierus dicto Anno, & conformiter Chronicis Bavoniano & Bertinensi. Et ne dubitemus, vici aliquot Urbani nunc, suburbani antea, in Menapisco in tabulis donationum antiquarum leguntur. Unde amplius observare est Gandense oppidum peculiare sibi *Territorium* olim habuisse, id est, *locum communem* (interprete Varrone Lib. 4.) qui prope oppidum relinquitur, quod maximè teratur, dictum. Ad extremum charta donationis Trudonopolitani cœnobij laudat Villam *Heverge pago Flandrensi* Anno 755. quem non dubito vicum in conspectu oppidi esse *Hevergem* dictum, & proinde hac parte eum pagum quarto oppidum loco occupare: Abit porro in diversum si non à verò, saltem à mente mea Divæus omisso *Flandrensi* pago ex aliis quatuor *Turnacensi*, *Corteriacensi*, *Bracbantensi*, *& Gandensi* conflatam urbem asserens ignarus testimoniorum, quæ in rem meam attuli, doctiorum censuram, tuique inprimis judicii trutinam subitura.

Gandavum in quatuor pagorum collimitio situm.

Collatio cum Romanis.

Bracbantensis pagus

In eo fuisse vetus castrum.

810.

Pagus Tornacensis.

In quo Blandinium.

633.

Cujus pars pagus Corturiacensis.

Confluvium Lizæ & Schaldis.

Pagus Menpiscus.

In quo Truncinium.

Ganda Territorium olim habuit.

Illud quid?

Pagus Flandrensis.

755.

Hevergem Vicus suburbanus, Divæi lapsus.

CAPUT TERTIUM.

NEC vana aut umbratilis hæc pagorum distinctio, ut quæ tam sæcularis quàm Ecclesiastiei dominatus veterem afferat differentiam, concurrentibus ad hoc amnium pagorumque quadrangulum, totidem olim

Limites Jurisdictionum Gandavi.

Quatuor Diœceses concurrisse.

olim Episcoporum ferè diœcesibus, Principum Dynastijs.

raiectinam ia- imis ab ævo . Willibrordi.

Antistites Rheno-trajectini, jure Willibrordi Clementis prædicationibus acquisito, suæ obnoxios cathedræ servarunt, ab Anno servati orbis sexies centesimo, usque ad ejusdem 1559.

1559.

Hulustanos, Axelenses, Biervlietanos; & imo videntur ad oppidum usque insulas extendisse; cum sacellum *Desseledonca* legatur à Trajectensi Præsule dedicatum, non facturo, si juris alieni locus è vicino urbem respiciens extitisset.

ssedonck. imeracensem inde ab ævo . Gaugerici.

Cameracenses autem Episcopi titulo per Divos Gaugericum & Vindicianum Evangelizantes acquisito, diœcesin suam, (teste Goropio) in Atvaticorum & Romanorum vestigio figentes, longè ad alteram Schaldis ripam, & proximè Gandavum sacræ jurisdictionis compotes fuere, jam inde à decem seculis, ad usque elapsi Annum undesexagesimum.

vatici usque Schaldim.

Morinenses similiter quamvis non præcisè oppidum versùs vergebant, donec limitatione nonnihil emendata, alibi etiam variata Joannes octavus eo nomine Pontifex Tornacensi (qui duas id temporis cathedras procurabat, atque à notiori *Noviomensis* ferè inscribebatur) antea inter Morinensem & Cameracenum medio tractu Gandam usque sacra gubernare solito, diœcesim partim definivit, partim ampliavit, assignato *Gandensi Territorio* sub Annum 879. Territorio dixi, id est, vicis ut minus alterum ab urbe lapidem non excedentibus.

rinensem uper.

rnacensis iscopus idem n Novio- nsi.

rnacensis œcesis aug- ntatio.

879.

Atque hoc est quod annotant Chronica *Noviomensi Episcopo assignatam Flandriam* esse potiorem Flandriæ Comitum provinciam, & maximè habitatam; cùm Flandriæ proprio dictæ vocabulo, id est maritima, nunquam, vt dixi, Nerviorum sedi paruerint; & potior oppidi pars ante Annum laudatum, fuerit Tornacensis diœcesis, teste Caroli Calvi rescripto, Anno 865. in hæc verba *Venerabilis vir Noviomensis seu Tornacensis Episcopus curam habens sui ministerii cœnobium Blandinii*, &c.

plicati anna-

nd i pro bona ate erat Tornacensium 865.

Unde etiam hallucinatur Marchantius totam Flandriam dicens nulli usque ad tempora Joannis Octavi, tum Novidunensi totam, tandem tribus cum eo, Morinensi, Trajectino, & Cameracensi partim subjectam fuisse astruens, *refragantibus omnium diplomatum testimoniis & saniorum Historicorum fide*.

CAPUT QUARTUM.

DIXI de Diœcesium collimitio circa oppidum, restat Principatus quadrifariam, fere pagorum totidem intuitu sectus, & Regulum Flandria totidem titulis dominatu oppidi fruentem agnoscens.

uatuor Seculares jurisdictiones.

Audenburgi enim, sive veteris Castri, is potitus post Annum 1174. & mortem Theodorici Principis Alostani, & unà clientelis pagisque *Castellania Audeburgica Gandensis*, nomine censitis.

Audenburgi.

1174.

Quod Comitum Alostanorum.

Castello novo Gandensi idem Cæsaribus crepto, gaudere cœpit, & appendice Ambactorum circa Annum 1120.

Novi Castri quod Cæsarum. 1120.

Tractu pagi Menapisci versùs Truncinium tanquam *Comes & Advocatus* potiebatur: unde rescripto Anni 1087. de Truncinio ait Comes: *Condonare se ei quicquid Comitatus & Advocationis ab antiquo antecessores tenuerant*.

Comitatus Truncinensis.

1087.

Blandinio & vicinis Principatus Harlebecani ab antiquis imperabat, ob hoc Galliarum Regis usque ad tempora Caroli V. ob illa Cæsaris cliens olim fiduciarius.

Quod Marchionum Flandrensium.

Principatus Harlebecani.

Sed enim ut hæc magis ad oculum videantur, & fenestra illa patentiore levius-mollius ad memoriæ penetralia deferantur, Mercatorem adeamus, qui orbi orbem vænalem exponit, & hac parte sitim nostram explebit. *Placet*, subjunxit Hamconius comitialiter & comiter, egoque proferens, quæ fortè ad manum erat, Gerardi Mercatoris Tabulam Flandriæ exhibui, & in ea *pagorum*, *diœceseorum*, *Dominiorum* limites, & omnium uno velut centro concursus, addens meliusculè facturum fuisse Mercatorem, si loco *Castellaniæ Aldenardensis* majusculo charactere inter pagorum nomina sparso, designatæ, posuisset *Audeburgensem*, cui ferè subcensentur loca grandiusculis illis inserta.

Lapsus Mercatoris.

Vix digito percurreram hanc Urbanæ constitutionis periodum, cùm, ut est amœno facilique ad versum ingenio, in hos erumpit elegos.

Roma tribus tribubus; Ganda est fundata quaternis,
Sic orbi quam urbi Ganda magis similis.
Terna probrum est, elementa, plagis mundana quaternis
Res stat, & hoc Roma Principe Ganda prior.

Tres tribus Romanæ.
Cur distico trilittera.
Quatuor Elementa.

CAPUT QUINTUM.

TALI sermocinatione dum viam & otium fallimus, emenso Ambactorum agro in fluentum desiimus; descendendum ex equis in schapham ut transaquandum potius, quàm transfretandum erat. Ibi Hamconius juxtim in transtris assidens; Legiámne, ait, hic legimus? an Schaldim digitis à morte quaternis oberramus? Neutrum, inquam ego, sed, quod portentum videri queat, paludem navigamus (MOERE vulgus vocat) amnem inter paludibus & cœno uligineque obsitos campos natum cis, *Jani Petram* equorum mercatu nobile municipium, ubi invento alibi, alibi parato versus Hesperum alveo, demum se secans hinc Durmæ miscetur, inde versùs Axellam Oceanum petit rectoque flexu & fluxu supra angulum Ambacti veteris, inde *Winkele* nomen indeptum influit aquæductum,

Moerwater fluvius.

S. Jans Steen.

novi vocabulo signari solitum. Quem Anno
primo post millesimum centesimumque de-
cimum quinies effodi cœpisse, primùm
proximo ad mare repagulo fundamenti la-
pidem solenniter pangente Anthonio Baslio
Equite Senatus Præside : Et ductum ope-
re dumtaxat quadriennali : refert Marchan-
tius, cùm tamen ex actis publicis discam An-
1517. no 1537. fossionem aquæductus inchoatam
à domo rubea, ad aggerem marinum usque
& Amelrici catharacta, & demum Anno
1562. 1562. perfossum aggerem, aqua fluviatili
marinam supernatante, unde Chronicum
è Sacris literis vulgatum : DULCIa Con-
CULCant saLsedIneM. Et ductum ut
promptiore compendio quatuor dumtaxat
miliarium ex Arce & oppido Oceanus pete-
retur : Et ductum ut curiosè ita securè im-
positâ ad portum arce validissimâ, Ocea-
num frænante & Neptunios clientes. In
aquæductum ante Gandensibus jurisdictio-
1561. nem Princeps Anno 1561. indulsit.
Fossa Ottonis. Erat quidem antiquitus ab Ottone Au-
gusto ducta persimilis à Gandavo fossa,
Ottinga ob id nuncupata, teste Bavonensi
Limes Imperii. Chronico, in Oceanum limes Imperii &
Regni, quam existimavi aliquando incisis
palustribus eandem esse cùm supra nomi-
nata *Moorwatera*. Fuit certè nostra Sassi-
statione Septentrionalior, utpote ditionem
Ambactorum à Flandrarum terra separans.
949. Unde Meierus ad Annum 949. verbis è
Bertiniensi Chronico transsumptis refert
Otto occupat quatuor Ambacta. Ottonem *Terram quatuor Officiorum occupasse,*
fossamque Hontam duxisse, & Othonianam
Hondt Fretum. *dixisse, quam finem imperii esse voluerit.* Vi-
dendum itaque an non diducta fuisset hæc
fossa usque ad fretum, de Hont, dictum,
vicumque Hontenesse.

CAPUT SEXTUM.

NEC his tantùm itineribus mare peti-
tur, sed & alio ante quatuor sæcula,
authoritatem faciente Margareta Comite,
1251. litteris ad Annum 1251. scriptis, deriva-
De Livy. to. Cœperunt quidem Gandenses jam inde
1228. ab Anno 1228. Liviæ (sic enim ab anti-
quo rivulum appellarunt) alveum sternere,
Ejus fossio. sed assensu Principis suffragante tum de-
mum promota fossio productaque *Rodebur-*
gum & portum *Dammensem* usque (associa-
tis in itinere palustribus aliquot rivulis &
Cala Fluvium bicorni inprimis *Cala*) spacio decies mille
passuum navigabilis universim & insigne
nundinantibus compendium præstante. Cir-
Error Marchantii. ca quod legendus cautè Marchantius *Liviæ*
ductum Margaretæ quidem Constantino-
1210. politanæ, sed Anno 1210. (cùm Joanna
rerum potiretur) impetrato privilegio,
perperam asscribens. Videndum etiam quo
Lævinum aliis dictum. auctore aut fundamento P. Bertius in Ta-
bulis ad Ptolomæi calculum redactis, cùm
Gandavum juxta tres fluvios, (omittens
Moeram) locat, hunc amnem *Lævinum*
indigetet, sicut Romanus in Theatro Ur-
bium Livinum. Nec temere credendum Viri Magni lapsus.
Viro Magno, sed nostratium imperito Li-
viam cum eo eundem facienti, qui vete-
ribus *Legia* dicebatur, cùm omnium di-
plomatum consensu *Legia* in *Liza* nomen
abierit. Norunt Gandenses Truncinii Præ-
monstratensis Abbatiæ in Suburbano suo ad
Lizam conspicua rudera, eam autem Legiam esse Lizam.
(Meieri ex Chronico Bavonis verba sunt)
Amandus *in pago Mempisco, Territorio Gan-*
densi, super flumen LEGIAM *dicavit*, Castellum Truncinii.
ubi Castellum quoddam steterat. Quid aper-
tius, quid clarius? Legia autem, ut hos
è Moræo nostro versus adjiciam.

Paulinò saliens tranquillus in agro,
Discedens natale suo de nomine Burgum
Nuncupat, & Morinos infelicemque Tarennam
Alluit, Ariacum mox divitiore tumescens
Amne beat, nec Mergemo, nec latus Eterra
Invidet, ni pleno fœcundus proluat alveò
Armenseriacos Waernessoniosque penates:
Comìnium arcipotens, Viroviacique ruinas.
Parva etiam Menina sibi non fœnore parvo,
Et Corturiacum placet, & vetus Harleabeca
Gloria, Legiadas ad Deinzæ mœnia nymphas
Mittit ovans, quæ tot circumstipantibus undis
Gandiacis tandem meruit connubia Schaldis.

Et gaudet usque confluvium utriusque Comitum in fluvio jus.
amnis, Comes Flandriæ ad aliquot passuum
millia jure navalium & prærogativâ Dy-
nastiæ Harlebecanæ propriâ, frumenti Item Urbis.
autem per Schaldim invecti quadrans, per
alios fluvios sextans, in Urbis usum à Cu-
ratoribus Gandensibus retineri potest.

CAPUT SEPTIMUM.

DE Schaldi quarto Fluviorum nihil hic
referam, ut quæ in Antwerpiensibus
meis & alibi luculenter disseruerim. Hoc
tantum, videri inter omnia Schaldis Ca-
stella Gandense antiquitate, portu, nobi- Gandense Castrum Schaldis primarium.
litate primas tenuisse, ut non immeritò
scriptor Winobergensis apppellaverit *Ca-*
strum Schaldis antiquus dictum Ganda, per
excellentiam puta. Nobilitatem arguit Re- Schaldis propriè dictum.
scriptum Eugenii Papę datum Anno Chri-
stiano 648. ad Bavonenses cœnobitas dicen- 648.
tis, se rogatum *ab Adelberto Abbate, totis-*
que Fratribus de monasterio B. Petri quod si-
tum est in CASTRO FAMOSO NO- Famosum.
MINE GANDA *nuncupato*. Situm fa-
mosum, unde nisi à Romanis haud ita pri-
dem Galliâ exactis? Portum autem à Ju- Portus hic erat,
lianis temporibus celebrem circa Castrum
fuisse asserunt Bilibaldus & alii *Gessoriacum*
navale hìc locantes, quàm bene dicit, qui- Sed non Gessoriacum navale.
cumque itinerarium Antonini, & vias à
Gessoriaco Bajacum excussit. Ego uti cer-
tus sum Comitem Flandriæ, sive is Arnul-
phus

phus fuerit juxta Blandinienſe, ſive Balduinus juxta Bavonenſe Chronicum, occupato *novo Caſtro*; (quod in loco *Herehem* dicto obſederat) ibi portum extruxiſſe; ita ambigo an non & ubi fuerit, alius alibi, cum Barbaros claſſe *in portum Gandenſem* delatos ante Arnulphi ævum non ſemel legerim.

rtus ſtructu-

quem claſſis ecta.

Ad extremum preter dictos amnes pluriſariam ad commoditatem incolarum partitos diſpenſatoſque, rivuli minorum gentium aliquot in vicino per canales foſſaſque attracti, infinitis locis urbem ſecant, ita ut Marchantio 20. Guicciardino 26. Inſulæ intra muros habitentur: pontes lapidei fornicato opere tam eminenti ut naves commodiſſimè ſuffluant, numero duodecentenario, præter infinitos levioris operæ & molis: Molæ circa illos majores quaternæ (licet Guicciardino ſex numerantur) præter pneumaticas centenario plures, & truſatiles infinitas. Hæe autem ut propiùs probiùſque conſideres, ſtemus nonnihil, & Iconem quam fortè circumtuli, inſpiee, è plano ſingula oſtenſuram.

uli & elices sorum.

ulæ in Urbe tes item.

læ.

CAPUT OCTAVUM.

INTER hæc ſumma turrium, Urbem è vicino conſpicabamur, & blandè compellans Hamconius. Videor, inquit, ex ſupra-dictis pro comperto habere, Gandavum Caſtris aliquot inſtructum fuiſſe, beabis me ſi de ſitu & authoribus eorum me docueris. Adhæe ego: nihil non te monente velim, ſi poſſe arbitrio conforme eſſet; tamen quia me poſſe exiſtimas, liberè quod ſentio ſeioque depromam. Tu me ſequere ad Arcem Carolinam. Viden ſuperbum illud Gradivi & Bellonæ prætorium, & auctore ſuo Carolo quinto Cæſare digniſſimum, qui popularium ſuorum fidem hoc ſpeculo ſtabiliit, ſpecillo remuneratus eſt, lapide auſpicali per ipſum ob Æquitatem fundamentis immiſſo per funem? Sed ingrediamur. Ingredimur: & nònne, inquam, inſignes hi monachi? egregia elauſtra? honora: (hac tympanum enim audiebatur) pſallentium Carmina? Ridere te & me putarem, ſubjunxit Hameonius, niſi lingua ceſpitante, Monomachos, Caſtra, arma exprimere intendis, quorum hîc omnia plena. Tum ego: Nec ridens, nec ceſpitans ſcio militibus omnia hîe compleri, & lectiſſimis, & qualibus ad munimen Flandriæ uſus, ſed & hoc ſeio habitaſſe hîc loci
1540. ante Annum 1540. qui Arci natalis eſt, Bavonicæ Abbatiæ religioſos, & ecce reliquum vetuſtatem præ ſe ferens templum: Intelligenti pauca; vides quo tendam, nimirum, ut quem verbis Eugenii Papæ antea, nunc digito oſtendam locum *veteris Caſtri Ganda* ſive Audeburgi, in cujus eorde hoc

ſtra plura andavi fuiſſe.

rx Gandenſis.

ructura ejus.

uiſſe antea cœ-olium Bavo-is.

Aſceterium à D. Amando dedicatum fuit, adeò ut Gandæ nomen quaſi proprium ſibi ſrequenter obtinuerit. Ita nimirum diploma Caroli Calvi Anno 865. Ita Ottonis 865.
Anno 976. Ita Caroli M. Anno 794. & 976. 794.
aliorum non aliter quàm *Monaſterium quod dicitur* GANDA *& eſt conſtructum in honorem S. Petri Apoſtolorum Principis, ubi etiam glorioſus Chriſti confeſſor corpore quieſcit, &c.* indigetant, & Chronicum ad Annum 828. reliquias Marcellitis & Petri de- 828.
latas ait *ad cœnobium Ganda, quod ſitum eſt in* VALLE LEGIÆ *loco Ganda vocato, ubi idem amnis Schaldis dicto flumini Legia jungitur.*

CAPUT NONUM.

HANC Arcem ante Annos mille Dagoberti ævo *Famoſam*, & eandem antiquitatis merito illuſtrem, (cùm ſcribatur cœnobium Bavonenſe *in Caſtro Ganda dicto* ANTIQUIS ſitum) jam conſtare arbitror, atque ex eo ſuſpicari proclive
eſſe, non à Francis Anno 489. dominari 489.
hic incipientibus expulſo Romanorum præſidio repetenda ejus exordia, ſed altiùs aliquantulum. Annales tradunt applaudente Meiero *Wandalos Duce Careco Caſtrum Ganda non occupaſſe tantùm, ſed & à ſe denominatum poſſediſſe*, fruſtra reſiſtentibus Belgis, reluctantibus Romanis, Gothis etiam poſtea idem ambientibus. Et hinc lapſu temporis à *Vandalis*; ſive quod idem eſt *Wendelis* formatum WENDT in GANDT, ſive *Ganda* degeneraſſe tranſpoſitione Belgis familiari, qui ex *Gallis Wallos* ſimiliter faciant. Ego & horum nihil ad aut improbem, tamen facilè aſſentiar Tornaci & Hannonum Chronologis, Francorum etiam, narrantibus extructam ab horum eolluvie circa Sehaldis & Lizæ confluvium Caſtellum; ſed ubi? Hæreo: pronior tamen in *Wandelaram* Caſtellum, hodieque juxta portam Bracbantenſem nomen ſervans, quàm in Gandam: nihili faciens ſtabilimentum prioris opinionis adjectum, quod Wandali duelli Symbolum ehirothecam (WANT nobis dicitur) nigro in campo inſignium loco Urbi aſſignaverint, cùm oculatus teſtis aſſerere poſſim, ante quinque ſæcula Gandenſes ſcuto Caſtelli biturris ſpeeie ſignato uſos, & videbatur in oppoſita ſigilli parte manus expreſſa ob cauſam fortè eandem quam in Antverpienſibus meis aſſignavi.

Antiquitas Audeburgi.

De ævo ejus quæſitum.

Wandalos hic fuiſſe.

Etymon Gandæ.

Affinitas litterarum G. & W.

WANDELAER Caſtrum.

Inſignia Urbis.

Item vetera.

Cur manus appoſita?

CAPUT DECIMUM.

SED libet ulteriora eogitare. Vetus à Meiero carmen deſcriptum eſt:

Gorduni populique truces coluere Sicambri.

Gorduni Populi.

Et litteratorum plærique Gordunos Cæ-

ſaris

saris à monte Blandinio *Curteriacum* usque media continuisse credunt; sed credunt tantùm vana aliquot characterum suspicione

Sicambri & Suevi an hic fuerint?

ducti. Sicambros etiam Suevosque Augusto se dedentes in Galliam traductos circa Rhenum, Suetonius author est: & subdit Raphael Volateranus *Vandium* Suevis, *Vannium* Batavis Regem datum; Eutropius numerum captivorum ex Germania ad ri-

An & Germani.

pam Rheni collocatorum exprimit quadringenta millia, ne miremur si huc usque vagati auctoris sui nomen sedi fortunarum electæ potuerint indidisse; maximè cùm Suevicæ appellationis in Flandris plura supersint vestigia. Demus etiam suffragium nostratibus historiis constanter asserentibus, à

An Julii Cæsaris opus Arx Gandæ.

Julio Cæsare & conditam & cognominatam Arcem, vocemque *Gandæ* repertam in veteribus schædis fatetur tomo quinto decadis rerum Flandricarum Meierus, unde & Petrarcha Italus Epistolâ ad Cardinalem Co-

Id probatum.

lumnam, *Gandavum vocat Cæsare conditore superbum*, nec inani gloria: cùm indies ager Castello olim Gandensi obnoxius infinita Romanæ antiquitatis eruat monumenta: de quibus Varnewicus in speculo, & nos alibi.

CAPUT UNDECIMUM.

QUiequid omnium sit, Romanos, Suevos, Wandalos, Francos habuerit authores, deletum est à Normannis, sed restitutum, & novissimè bello Hen-

Destructio Castri veteris.

ricorum Cæsarum Gandensibus perperniciosо funditus eversum in usus habitationis monachorum transiit Castrum. Firmabatur

Præsidii stipendia.

præsidio militari, stipendia ex tractu Alostano Wasioque percipere consueto, donec id muneris in dominatum, oneris in hono-

Castellania Audeburgi.

rem converterunt præfecti Arcis Comites Bracbantini, remanente Castelli licet diruti peculio solum 46. virorum districtu, qui in quatuor distributi membra, duobus obnoxii tribunalibus *Castellania Audeburgi Gandensis* appellantur: & à Comitibus Flandriæ post eversum aut à monachis occupatum vetus Burgum quodammodo in petram Comitis translati, ubi exequuntur justitiam Audeburgiei. Novæ porrò Carolinæ quam vides præsidiariis ex fisco Regio stipendium

Præfecti Arcis.

consignatur, & præficitur ex Hispanica ferè nobilitate vir primarius: Quales Mondragonius, Salinas, Augustinus Perrera, Ludovicus del Villar, Fernandus Xiron, Joannes d'Aranda, viri bellica virtute spectabiles.

CAPUT DUODECIMUM.

RESTAT *novum Castellum*, minus tamen notum Gandensibus, magis an-

Novum Castrum.

nalibus. Cùm enim frequenter apud historicos paginam faciat Otto Imperator, suo nomine *primus*, & virtute *Magnus*, ob

Ejus Auctor.

ædificatam Gandavi novam Arcem, asserendæ veteri, defendendæ S. Bavonis Abbatiæ, tuendo limiti, & oppugnandis Gandensibus (omnes enim hæ allegantur causæ) tum vel maximè controversum est quo loco illa extiterit, ad Legiamne an ad

De loco ejus quæsitum.

Schaldim, & rursus an eadem sit cum Petra Comitis, an alia in Herehem constructa. Ego in hac opinionum digladiatione & pugna, scuto Chronici Blandiniensis Bavonensisque tutus intercedere, & litem dirimere conabor.

Marchantius Dunensem secutus, Imp. metatori Schaldi ad dextram incubuisse,

Causæ structionis.

ait, Arcem ab Ottone IN FLANDROS excitatam Anno 948. in Alosti 948.
descript. ait Meierus ex Bertinensi Chronico ad Annum sequentem. CONTRA

Gandenses inter Schaldim & Legiam.

GANDENSES inquit, *qui tum inter Schaldim & Legiam incolebant, Arcem validam eduxit in ripa Legiæ, ex qua Cæsarum præsidia cum Gandensibus implacabili odio digladiantur ad Balduini usque Insulani Principatum. Codex cœnobii Gandensis.* Sed Annum notans 936. *Otto*, inquit, *Henrici fi-* 936.

Situs ejus ad Legiam.

lius Castellum novum, quod ad ripas Legiæ situm est, non Reges Franciæ, non Comites

Cujus beneficium fuerit.

Flandriæ, sed Imperatores Romanorum in fisco & in libera possessione S. Bavonis ad DEFENSIONEM IPSIUS MONASTERII, ET ANTIQUI CASTRI GANDÆ, *propter divisionem Regni & Imperii statuit, quo sic præfatus* REGNI FRANCORUM & IMPERII ORIENTALIUM FINES *determinavit, de quo censum 5. solidorum longo tempore Comites Flandriæ solverunt & solvunt.* Ecce causas structuræ & autho-

Tempus structionis.

rem, & situm, & tempus; nisi quod Meieri calculus vero sit propior, cùm passim scrip-

Emendatus codex vetus.

tores vitæ Ottonis isto Anno Belgas per eum Imperio adjunctos fateantur, qui Anno ejus sæculi 48. in Danos occupabatur, 48.
& 35. necdum inauguratus erat. Planè ut 15.
existimem affinitate numeri Arabici 3. cum 5. deceptum exscriptorem in hujus & sequentium ex ordine Annorum designatione, alterum alteri substituisse: maximè cùm ab Annis 36. 37. 38. integrum absorbens vicenarium ad 63. 66. &c. delabatur.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

HUIC *Castello* (verba sunt Bavon: Chro-

Præfect. novæ Arcis.

nici) *non Castellani, sed Comites præfuerunt, quibus quatuor Villæ cum appen-*

Villæ ei subjectæ.

diciis, Asneche, Bochout, Axel & Hulst cum tota Wasia subjiciebantur. Horum Comitum unus nomine Wichmannus in uxorem habens Lutgardim filiam Arnulphi Marchionis,

Comites ejus.

Ottoni diù rebellis, Castrum ejus novum in Herehem vi ceperat, & tenuerat, à Misa-

Situs in Herehem.

cha (aliis *Musach*) *Slavorum Regulo Otto-*

nis

67. *nis amico perimitur*, Anno 67. cùm uxor
i portus. ejus ibidem legatur defuncta *in portu He-*
rebem quadriennio ante ad D. Petri in mon-
te Blandinio tumulata. Rediitque in fidem
Cæsare Arx Cæsarum Arx, unde Henricus Augustus
ta. 1007. Anno 1007. Flandrorum defectionem ul-
turus, Gandenses obsedit. Et iterum An-
1020. no 1020. agrum Gandensem populatus est.
periale Ca- Quod *Imperialis Castelli*, (sic enim Me-
llum dictum. iero vocatur) jugum molestè ferens Bal-
duinus Comes, quem *Insulanum* nuncu-
pant, in Cæsarem pugnanti Godefrido
ı Flandro oc- Lotharingorum Duci se adjunxit, & lætus
atum. occasione Arcem Gandensem obsedit, vir-
tuteque Lantberti militis sibi asseruit, &
volente nolente Cæsare asservavit. Quod
factum verbis Chronici Bavonis libet as-
scribere. *Cùm Comes in loco qui Herebem vo-*
cabatur, Castellum obsedisset; Opidani in
tagema. *Sabbatho ante Pascha conscisso in particulas*
dimidio Bacone, quem solum, nec quicquam
aliud in cibo habebant, fœdabant scuta pu-
gnatorum: qua res exanimavit Comitem, pu-
tantem eos cibariis abundare, ideoque rece-
ırbium Ca- *dentem. Quidam autem Lambertus de* SUB-
URBIO *Castelli* (notate hoc verbum ad
ornamentum Castri faciens) *mulierculam*
videt cum vase hauritorio ad Legiam descen-
dere, quam adortus deque re doctus Comi-
tem revocat, stipulatus primo sibi & suis
ellani di- *Castellani* dignitatem, hortatur oppugna-
is. tionem, & feliciter, obtento Castello Ca-
stellanus renunciatur. Balduinus autem licet
Castellum, non tamen Castelli peculium, qua-
tuor puta Villas pacificè adhuc possedit, po-
stea demum jus à Cæsare in novum Castrum
1110. Anno 1110. accipiens, earum, repudiato
cui obstringebantur, Trajectino Præsule,
Dominium adeptus, ideoque nonnumquam
Domiaus *Flandriæ se Comitem* & DOMINUM inscribens
s Comes non Alostani Comitatus (quem perperam
driæ. alii adjungunt) Imperatoribus obnoxii ra-
z plurium. tione, sed Ambactorum à directi Domini
obsequio emancipatorum.

CAPUT XIV.

ructio novæ ET probabile mihi ob id Balduinum Ot-
, ejusque honianam Arcem solo æquasse, ne vi-
delicet per aliquas pacis leges Imperator
eam repetere speraret. Mansisse interim Vi-
ce-Comitis dignitatem, dictosque Lam-
berti successores non tantùm *Castellanos*, ut
nunc vocantur; sed & *Villanos de Gandavo*,
quod *Villani* nomen lapsu ævi in stirpis nobi-
ni. lissimæ cognomentum transiit & perseverat.
Optimè, excepit Hamconius, sed & jam
video stirpem *de Villain* nuncupatam ean-
es duæ à dem non esse cum Gandavia, (DE GENDT)
davo & Vil- certus hanc Comitatu Alostano subinde po-
titam, sæpius ambientem, à *Veteri Castro*
esse, quod antiquitus propriè *Ganda* dictum
docuisti, & confirmat Proverbium in vulgo
jactans *nunquam Gandavum venisse, qui D.*
Bavonis non intravit. Nescio, inquam ego,
an bene conjicias, cùm Lambertus hic &
successores Villani eadem cum Principibus
Alosti gentilitia circumferentes arma in di-
plomatibus, convincant ejusdem gentis
homines fuisse. Et ut certiùs cognoscas rem
totam; Hugo de Gandavo Anno 1230.
florens, suæque stirpis ultimus Vice-Co-
mes, fratrem Villanum habuit Baronem
Bornhemi, cujus filius Alexander inscri-
bens *se de Gandavo dict Villain* stirpem pro-
pagavit, & fortè nomen ad hęredes nunc
Isengemii Comites, & alibi Barones, aut
Dynastas transmisit. Hugonis porrò supra-
dicti filia Maria Gerardo Sottengemio,
(qui jus suum in Castri novi locum Comi-
ti Anno 1300. transscripsit recepta in com-
pensationem Sæfstingana Arce) enupsit,
quorum ex Hugone filio neptis Isabella Hu-
goni Antoniensi Toparchæ, & hujus ea-
dem apellatione filia Joanni Vice-Comiti
Meluniensi elocata in maritorum singulæ
stirpem transtulerunt Vice-Comitatum,
qui nunc ad Principes d'Espinoy pervenit,
eodem jure Labarum sive vexillum militare
Gandensis oppidi portantes, eodem villarum
aliquot census percipientes, eodem viarium Vice Comitis Gandensis jura.
vicariumque vectigal consueti & Primatum
inter Vice-Comites tam Imperii, quam
Regni Comitiis Flandrensibus obtinere.

CAPUT XV.

ARcium hoc caput finiat vetus tur-
rium Hemicyclis, forma Tetragona,
area spaciosa, specioso atrio oculos intuen-
tium perstringens, *Petra Comitis* in vulgo Petra Comitis
nuncupatum. *Petra*: Saxeum ædificium SGRAVEN
tribunali & carceribus publicis destinatum, STEENE.
quomodo & prætorium Aldenardense, & STEEN quid.
Alostanum, & Winoberganum, undè feu-
da Comiti clientelam debentia moventur:
& porta Bruxellæ, Turris Neomagi, Do-
mus Diestæ carceribus subserviens, STENE,
sive OP 'T STEINE: Petra sive ad Pe-
tram vocantur.

Hæc nostra, nihil cum *Audeburgo*, ni- Aliam fuisse à
hil cum *novo Castro* Ottonis commune ha- dictis Castris.
bens Comitem authorem ipso præsert no-
mine, Balduinum inquam ferreum si vera
referunt Annales. Et amplius similiter *no-* Dicta subinde
vi Castri nomine appellata fuisse, & fuisse nova arx.
ante Ottonis Imperium, & alterius de quo De ævo ejus
superiùs structuram, satis arguunt verba quæsitum.
Chronici à Meiro ad Annum 912. exscrip- 912.
ta, referentia tum juxtà NOVAM AR-
CEM *Gandavi structum Divæ Pharaildis*
templum. Et idem ad Annum 940. Reli- 940.
quias Divi Bavonis & aliorum è Nigella re- Arx opidi dicta.
latas narrat Gandavum: inquit, *ad* AR-
CEM OPPIDI (observate verba) *nostri*,
quia ejus monasterium in desertum redactum
fue-

fuerat. Unde cùm in refici ceptum à Divo Gerardo referendæ essent; *Arnulphus Comes Ecclesiam suam in* Novo Castello *ædificatam; cernens tantis pignoribus viduari, impetravit à B. Gerardo articulum S. Bavonis & reliquias S. Pharaildis*, ea conditione, quòd Ecclesiæ clerus annuam peregrinationem ad D. Bavonis persolveret. Ecclesiam hic intelligit, quæ Petræ Comitis vicina conspicitur; D. Pharaildis venerationi dicatam: & fuit Domesticorum Comitis, & incolarum atrii Palatini ab antiquo Curialis; ut nullatenus sensu, statu, situque reclamantibus queat de Ottonia hoc Arce intelligi.

Item novum Castellum.

Ecclesia Divæ Pharaildis.

CAPUT XVI.

CÆterùm etsi authores non habeam, dubitare nollem à Normannorum recessu haud dubiè deformatam, ab Arnulpho Marchione splendidiori schemate adornatam, ab Insulensi Balduino duabus instructam turribus, ab Elsatio Philippo contra civium fastum validâ munitam portâ, inscriptione annum 1181. præferente; sub Joanna, non ut alii Margarita Constantinopolitana mœnibus inclusam, sub Ludovico Nivernensi reparatam, à Joanne Divionensi exornatam ex historiarum collatione didici. Inter hos sermones Arcem Cæsaris egressus ad hanc Comitis tendebam Hamconio sigillatim lustranda singula exhibiturus. Qui portam subituro: Hem, inquit, quid video, aut videre videor? Romanos characteres? Saturnum testor, peccasti Gramaye, dum ne vestigio quidem superstite apud Audeburgum venatus es Romanæ Antiquitatis gloriam, hic inscriptione omnibus obvia Petræ à nescio quo ferreo potiùs quàm à Romanis capis exordia. Ad hæc ego. Parce amicorum oculeissime, & oculatissime, non ignarus, quanto securiùs laudatiusque sit in silva Apollinis, quàm in theatro Clionis, primum esse. Dixi tantùm quæ alii ante me, nisi si quà judicii faculam intuli.

Structura ejus.

Romana inscriptio.

De inscriptione autem præsenti non desunt qui Wandalicam opinentur, non G. Ant, prout nobis apparet, sed S. Ant: *Scam* Secundò charactere eliso aut eraso legentes, derivatum scilicet à Schandianis, unde colluvies illa Barbarorum erupit, Insulis; addentes quemadmodum Gothis quaqua imperium extenderent solenne fuit, turrium fastigia insigni gentis suæ Gallo coronare, ita Wandalis Suevisque proprium superliminaria portarum aut scripto, aut Urso signare, & exemplum utriusque dedisse Gandavum, hujus in veteri Blandiniensi; illius in hujus Arcis frontispicio.

Explicata.

Scandianæ Insulæ.

Gallus in templis unde.

Ursus Vandalorum.

CAPUT XVII.

TAmen demus Romanam esse, & Caium Antonium sive Antistium designari, non ideo convinces opus hoc Romanum esse. Potuit enim inter quisquilias & dirutarum à Barbaris molium hæc epigraphe reperta à priscis Antiquitatem propagare volentibus conspicuo hoc loco inserta. Potuit etiam fieri, in ruderibus operis Romani aut Wandalici restitutam per Comites. Sed ingrediamur & sequere per hos gradus. Viden hæc diverticula & non unum conclave? Hic sedes est Concilii Provincialis, quod vice Comitis jus dicit, & Insula translatum est Gandæque quodammodo stabilitum à Joanne Divionensi, Anno 1409. Superius atrium occupabant, postea commoditatis gratiâ descenderunt, veniente in numerum Præside Equestris ordinis, numero septem olim, nunc octo Consiliarii, accedentibus subdelegatis, Anno.... Commissariis quatuor, instituti, Procuratore & Advocato Fisci, Quæstore obventionum; subservientibus Scriba Tribunalis, Notariis, Causarum Patronis, & Actoribus Accensis, Nunciis aliisque aliquot. Senatus autem per Joannem Ducem constituti Personæ fuerunt Simon Formelius, Jacobus Lichterveldius, Guilielmus Helewin Equites; Henricus Goethals, Daniel Alardi dictus Perceval, Jacobus Tenners, Antonius Wissot, Theodoricus van Roye, Nicolaus du Chesne, Victor Bavedam, Rolandus Moorkerke, Suiotus Boyns.

Caium Antistium.

Descriptio Petræ.

Consilium Flandriæ.

1409.

Numerus Senatorum.

Primi Consiliarii.

Nunc Guilielmo van Cornhuse Præside hi sunt: Petrus van Steelant, Marcus de Hertoge, Guilielmus de Wyt, Joannes de la Torre, Screvelius van Driele, Ludovicus Damhoudere, Jacobus de Bloys, Joannes de Coucke, Joannes Jacobus de Brabant, Carolus Triest, Procuratore generali Antonio Schoorman, Curatore fisci Henrico Malachi. Præsidum primæ litteraturæ & prudentiæ, series hæc est. Primus Insulis Petrus vanden Zype Gand. etiam Gubernator Gallicanæ Flandriæ obiit 1404. Petrus van Candonca: Anno 1407. Aldenardæ Simon de Formellis Gandavi obiit Anno.... Goswinus Selvagius Anno.... Cortraci. Ægidius van de Woestine Ipris. Anno... Andreas Colins Gandavi Anno... Thomas de Plaine... Paulus de Baenst Dominus Formeselæ...; Joannes Silvagius post Cancellarius Brabantiæ..; Philippus Nieulant D. Landegem post etiam Privati Anno... Richardus Renigher Anno... Nicolaus Utenhovius... Petrus Taisel... Ludovicus van Eilwegen... Adrianus Burchtius post Parlamenti... Jacobus Martens, Guilielmus à Pamele Privati præses... Joannes de Blaser

Series Præsidum Flandriæ.

fer Anno ... Nicolaus Damant Cancellarius Brabantiæ ... Jacobus Bogart, Jacobus Liebaert, Parlamenti ... Guilielmus Cornhuse. Inter Consiliarios etiam clari & hinc ad alias evecti dignitates fuêre plures.

CAPUT XVIII.

...latium Principis.

DIxi supra *Petram* Comitis & carcerem fuisse antiquitus & palatium, addo illud obtinere adhuc, hoc non item. Principes enim Malcanus, Nivernensis, Bethuniensis & Dampetræus, cùm ob seditionis plebeiæ metum rarenter Gandavi agerent, vagum vacuumque Palatium hospitio suo ineptum reddidêre. Interim elegantem in insula solitaria locum occupans prætorium Alexandriadarum. (*Tsersanders*) nobilis hoc tractu familiæ, ab auctore gentis Wallum Alexandri (XANDERS WALLE) dictum, ab illis ipsis possessoribus, non *Walliis*, ut perperam credit Marchantius, ad pios usus relictum, interveniens Princeps sibi arripuit, religiosis virginibus alterum in Brielæ pratis locum in vicem concedens. Tendimus nunc eò, & appropinquamus, & ecce vides pontem fublicium, aream tribus inædificatam lateribus, Sacellum ibi principale, ex adverso atria, alibi Gynæcæum, & seriatim cubicula specie quàm spatio magis commendanda; At ingrediamur, ut eunabula Cæsaris Caroli & angustum tam Augusti puerperium contemplemur, Viden? Hic hypocaustum sive focus erat, ex opposito cubile, prospectus in hortum ponte ædibus junctum, aquis sejunctum. Ædificium hoc totum Philippi Boni bonum opus est, camerarum proportio Serenissimi Archiducis Alberti, aularum disposita series Philippi Regis Castelli. Supernates illæ cellulæ Nympharum sunt, & avertendæ non tam luci, quàm dolori oculorum hæc fenestrarum sunt repagula.

(Margin: Sanders Walle. ...ipsius Marchantii. ...roenen. ...iale. ...scripta amus ætc. ...tales Caroli ...nti.)

CAPUT XIX.

RIsit suaviter hæc audiens Hamconius, sed mox in aliam versus faciem attonito similis, Quid, inquit. Rugitum audio? Etiámne hæc respublica *catulum Leonis*, immemor proverbii, aut *animal curvungium* ignara Pythagorici moniti alit? Ita, excepi, maximè nec Leones modò, sed & Ursos, & nonnunquam Aquilas, non tam memoriæ Caroli quinti hîc nati, aut Majestati Urbis in Belgio primariæ, quam antiquitatis merito. Duellum enim Anno 1447. Leonis cum tauro, ubi illius victi ungues pectusque animosum, hujus furibunda cornua prostravêre: conflictus ejusdem cum Urso, Anno 1404. sed impare: Ejusdem Anno 1360. vincula eva-

(Margin: ...o ibi alitur. ...iam solet ...fus. 1447. ...ique ab antiquo. 1404. 1360.)

dentis furor trium laniena hominum æstimatus: Ejusdem sub Philippo Elsatio visi spectaculi arguunt longe ante Caroli quinti natalem Leones Gandavi alitos aut habitos, ob id opinor, quòd tempore Elsatii Leonem gentilitium Flandriæ insignibus primò insculpentis, primi idipsum imitati Gandenses scribantur, æquum rati Flandriæ caput vultum cum Flandria eundem ostentare; & rei memoriam, regiique splendoris monumentum fovere voluisse. Nec dissimulabo Leænæ hujus Gandensis exemplo veteres quoscumque Scriptores fidei periculum adiisse, uno ore clamantes: Leoni ita inimicum Gallinaceum, ut quidvis priùs, quàm ejus ferat præsentiam; cùm tamen hæc nostra arena caveaque, iisdem, non semel tulerit præsentem imò crocientem. Nec pigebit audire Viri docti longiùs petitam conjecturam, asserentis *ob exonerationes tot Ganda fluminum*, Leones in armis & caveis hîc ostentari. Nec dubito quin respexerit ad morem Ægypti, quæ ut sole Leonis signum percurrente apertis Nili repagulis inundatur, ita Leonis statuam aut caput ære fabricatum solet ore patulo ostiis domuum, & scaturiginibus fontium imponere; exemplo non ad Romanos tantùm, sed ad Belgas etiam tracto.

(Margin: Causa quæsita. Insignia Flandriæ & Gandæ. De Gallinaceo contra veteres. Exoneratio Fluminum. Hyeroglyphicon Leonis.)

CAPUT XX.

In faciem Cecropi versô post fata Leonis
Galli litabant victima.
Leges Gandavi validas vigilantia servat
Meliore quanto victima!

REx Leo quadrupedum est, volucrum Regina Aquila, qualem imperio Caroli Cæsaris, & Philippi Ducis tenuit, nutrivit Gandavum, an etiam aliis intervallis nescio: certè in Blandiniensi cœnobio Aquilam hodieque nutriri scio, & causam nescio. Ursum etiam familiariter & assiduè asservari solitum ab aliquot seculis in Bavonensi cœnobio, docent monumenta loci; & ego reor antiquitatem non contemnendam redolere à Vandalis, quorum hoc insigne. Adeò ut memoriæ datum sit quatuor nobilitatis Flandricæ Primates *Beros*: Ursos Flandriæ dici; non utique à Banda sive vexillo, ut iidem sint cum Baronibus, quod putat Marchantius, sed quòd in picturis veteribus signa militaria quatuor illis credita, ab *Ursis* Gestari videantur, cùm alii Barones, sive, ut Procopius vocat, *Bandophori* in Bandarum suarum gestatore varient. Nec verosimile *Beren* vocem contractam ex *Banderheren*, (sic Barones appellamus) cùm omnes ad unum antiqui dignentur Berorum nomine solos hos quatuor, *Cisoigne* nimirum, *Pamela*, *Boulara*, & *Heyna* Dynastas, & eo-

(Margin: Aquila etiam nutrita. Item Ursi. Beri Flandriæ unde. Unde dicti. Non esse eosdem cum Baronibus. Quatuor Beri tantum.)

dem tempore & pagina alii *Banderbers* nuncupentur.

Petra Comitis post hæc egressi pontem quoque Comitis transijmus, & Mariæ Christum scripturientem bajulantis Iconem salutavimus, indeque reflexo gressu summum pontem petimus statuam parentis filium capitis reum truncaturi videntes, quam, ut inscriptio referebat, *Vetustati ob soluta post liminio restituit* S. P. Q. *Gandensis Nobilibus Joanne Baptista Rodoanio Domino de Bieze, Philippo Seclynio Herpelgemio Coss. Anno* 1609. Inscriptio autem vetus hæc erat.

SGRAVEN BRUGGHE. HOOFT BRUGGHE.

AE GANDT LE EN-FANDT FRAEPE SAE PERE SE TAETE DESMY. MAEIS SE HEPPE ROMPE SI GRACE DE DIEU. 1371.

Qua inspecta: Hem, inquit Hamconius, quid hoc est idiomatis, Gothicumne an Vandalicum? Neutrum, inquam, sed Romanum adulterinum, id est Gallicum: & significat Gandavi filium à patre decollatum, sed vibratum esse Dei virtute ruptum: quod autem pectori carnificis inscriptum vides, Flandricum.

DIT ES DE WETHELICKHEDE DER STEDE VAN GHENDT
DIE BONDE HEM DIE DAER IS ONTRENT.

Significat reum fuisse & à Judice vinctum.

CAPUT XXI.

SErmone ambulario dum sic diem fallere conamur, fallit nos idem & nigrum Syrma trahens Hesperus divertere monet, & contracto viæ colloquique velo domuitionem cogitare. Cui vacantes ad passus pæne singulos velut numerum, eandem Hamconius cantilenam ingeminabat. Dii boni! Quam, quantam, qualemque Urbem! In qua orbem vides, & in orbe miraculum, ut nihil mirer Barlandum in suo Urbium Belgii indiculo vocare *fluminibus nobilem, amœnam, spaciosam, innumeris cultisque domibus, facundis virorum ingeniis, antiquis moribus, frugalibus mage quam parcis, cœlo per benigno*. Erasmum in Epistola ad Utenhovium: *non arbitrari civitatem quaqua patet Christiana ditio reperiri, quæ cum hac conferri queat, sive spectes amplitudinem, sive politiam, sive Gentis indolem, &c.* Lipsium suspicere in Gandensi Urbe amplitudinem, populo industriam, clero Majestatem, Historia res gestas, si ab æquo judice censeantur, quibusvis veterum conferendas. Maximilianum Vrintzium autem sic canere.

Encomium Gandæ.

Roma suo Tiberi, famosa Colonia Rheno est,
Leodium Mosa flumine grande tumet:
Dilia Lovanium beat, Arvaticumque Tabuda,
Londinum Tamesis, Sequana Parisios.
Pulchra omnes, ampleque Urbes, pulchra omnia & ampla
Flumina, distinctis singula quaque locis.
Unam sed Gandam juncto simul agmine ditant
Oceanus, Schaldis, Livia, Liza, Cala.

Et alibi idem:

Delicium terra, Flandri decus orbis, ocellus
Belgica, & enixo Cæsare Virgo parens,
Concilio illustris, bello horrida, florida pace,
Pulchra situ, felix aere, dives aquis:
Gandavum breviter, nil ultra quære, nec Urbem,
Verum orbem in tanta mole videre puta.

JANUM porrò LERNUTIUM hoc ei Encomium pangere.

FElix Gandavum Flandri caput orbis honosque:
Olim Clarineæ quam posuêre manus.
Seu libet auctorem potiorem agnoscere Cajum;
Cæsaris auspiciis fama tibi orta vetus.
Quæ modò macta volat, nomenque tuum omnibus oris
Didit ovans, qua Sol occidit aut oritur.
Tu bello, tu pace potens, nullique secunda
Justitia antistans & pietate viges.
Te facilis frugum tellus, te liquidus aër,
Mitisque, & rerum copia larga beant.
Terna tibi centum permanant flumina pontes:
Commoda quis credat uni ea nata loco?
Dumque tributa suis exponunt obvia ripis,
Murmure compresso te venerantur Heram.
Et tua tecta jubent semper sublimia stare,
In pelagus prono dum pede lapsa fluent.
Primus carbaseo scapulas velatus amictu.
Celsaque taurina cornua fronte levans
Schaldis iter signat, cursuque per arva citato
Velox præcipites volvere gaudet aquas.
Livia mox sequitur, redimitus arundine crinem:
Impetus est illi sed minor ire eitum.
Lisa pari properans lapsu liquidum incitat agmen:
Fratres germanos, tergeminosque putes.
Sive magis Scaldin libet appellare parentem,
Cujus vis fluvio mascula major inest:
Sanè eat inter eos hoc nomine Schaldis honestus,
Dum modò sit natus Livia, Lisa nepos.
Diffusa es spatio ingenti: non amplior ipsa
Est Mediolanum, sit spatiosa licet.
Curia te Princeps decorat; tibi limina mille
Passim regifico cultu operosa nitent.
Templaque Divorum consurgunt ardua, nubes
Fronte ferire putes, & domum adire Jovis.

Nobilitasque frequens antiqua à stirpe parentum
Floret adhuc, nullos degener inter avos.
Artificum tibi multa manus: manus innumera illa est
E lino & lana quæ probè texta struit.
Hanc tamen exsuperat, sic aiunt, nautica pubes
Transtra colens patrias plurima propter aquas.
Sex intrà muros, & viginti insulæ, amœnam
Atque admirandam te meritò faciunt.
Illic credibile est salientes aggere in alto
Naïdes festos ducere sæpe choros.
Dux quibus alma Dryas comtis spectanda capillis.
Molle jecur juvenum percutit igne novo.
Ante alias laus priva tibi est cunabula summi
Principis adserves quod tua in urbe sacri.
Illa diu exhibeant populis spectacula grata,
Hospes ab externa quæ procul orbe petat:
Adspergitque volens violis, nimboque rosarum:
Hæcque suo mittens pectore verba sonet.
Felix Gandavum, talem quæ sola tulisti,
Qualis ab Augusti tempore nemo fuit.
Perge datum pignus servare in secula sera:
Tu mihi vel Domina es non minor Urbe Remi.
Tempus erit, nec prisca oberunt, miraculum in orbe
Gentibus octavuum quum memorabile eris.

Dixerat Hamconius, & plura in hanc rem alienis verbis prætulerat, me annuente & applaudente, & interim ad hospitium cubiculumque præeunte, ubi vix considenti, iterum compellans. Per deos inquit, & lares magnos loci hujus doce me tantisper, quibus gradibus ad stupendam hanc magnitudinem Ganda ascenderit, quibus occasione, tempore, auctore hæc ingens amplitudo propagata, ornatus & splendor, quem admiratus sum, adjectus. Ad hæc ego, magna rogas & ingenio meo imparia.

A Gandensibus ista potiùs quærenda, qui ut Viros omni litteratura clarissimos, ita in hac palæstra populari versatissimos habent innumeros. Quin adimus re & nomine amicum Maximilianum Vrintzium Apollinis & Minervæ nutricium, quæ ex archivis suæ patriæ certiùs rectiusque singula edisseret. Attamen quia putas etiam me Principum jussu Belgium, & locorum in eo antiquitates perlustrasse. & Gandavi favore & auxilio nostri Vrintzii non parùm profecisse, dabo quædam dumtaxat præambula, primitias inquam antiquitatis, aliàs pleniora & plura daturus in lucem, aut ab aliis danda expectaturus. Tu auribus fave. [Maximiliani Vrintzii laus.]

CAPUT XXII.

Qualiter ad immensam hanc vastitatem Ganda sensim devenerit dicturo necesse est, primordia minimè neglectum ire, & gradatim ad perfectionis fastigium devenire. Ego itaque, ut memoriæ & doctrinæ serviam, ordinem servabo, & oppidum trifariàm considerabo, quale nimirum ante Normannorum incursionem, Elsatiorum dominatum, Caroli Quinti Imperium extitit. [Partitio sequentium.]

Annales vernaculi prodigi venatarum magis, quàm inventarum antiquitatum, pleno ore buccinant Gandavum ante Juliana tempora *Oduneam* nuncupatum, non addentes unde aut quare? [Oduea dicta Urbs.]

Sed vetustissimos Codices dum executio, nominatim Bertinensem, inveni primam syllabam majusculam *G.* circumflexam, quod *gor* sive *ger* & *u* lineatum quod *um*, sive *un* signat, esse tertiam, legendumque *Gorduneam* conformiter opinioni multorum asserentium *Gordunos*, Cæsari nominatam gentem hìc loci coluisse, respondente vocis etymo situs Blandiniensis montani; GOOR enim, uti antea scripsit Marchantius, paludem; DUYNEN colles in stagnis aut ripis tam fluminum quàm Oceani: unde, à Blandinio *Corturiacum* quod à *Gorduniaco* haud procul dissidet, usque media habitasse supra dixi. Vetus carmen non semel laudat Meierus tale, [Lectus & explicatus codex votus G. circumflexum.] [Gorduni Cæsaris hic.] [Eorum etymon.] [Habitatio item.]

Hanc CLARINÆAM *veteres dixêre Coloni,*
GORDUNI *populique truces coluêre Sicambri,*
MERCURIO CÆSAR *Christo sacravit amandus.*

In quo licet Gordunorum nomen & Coloniam exprimat, addit nihilominus locum *Clarinea* vocatum, unde Lernutius in Encomio quadrimembris Flandriæ. [Clarinæa Urbs dicta.]

Felix Gandavum, Flandri caput Urbis honosque.
Olim CLARINEÆ *quam posuêre manus:*
Seu libet auctorem potiorem agnoscere Cajum
Cæsaris auspiciis fama tibi orta vetus.

Quæ illæ *Clarinea manus*? Cùm non Clarium Apollinem, sed Mercurium hìc loci cultum meminerint Historiæ? [Ganda Castrum.]

CAPUT XXIII.

Quicquid eorum sit, sive à Gaio, sive à Vandalis dicta sit, fuit & dicta fuit *Ganda Castrum* propriè, ut supra docui, locus, ubi nunc arx Carolina. Cæterum pluribus habitabatur locis littoralis hæc planities. *In monte qui Blandinius* olim (quia candicanti vertice olim è declivi venientibus appareret) dicebatur, plures fortunarum sedem fixerant dicti in rescriptis Principum *Homines* sive *de familia Sancti Petri.* Et ne suspi- [Blandinii etymon.] [Etiam id habitatum.] [Homines familiæ S. Petri.]

suspicemur hos clientes intrà Cœnobii sep-
Curtis. ta habitasse, donationes exstant *Curtis in Blandinio* per Alelmum, & alterius per Juttam factæ ante annos octingentos. Similiter
Audeburgius. habebat Audeburgus suas appendices; & diversabantur præter præsidiarios & cœ-
Fideles Castri. Hommes Divi Bavonis. nobitas in ejus ambitu partim *Fideles Castri*, partim *Hommes Divi Bavonis*. Sic enim dicebantur alterutrius partium clientes. Habitabatur etiam longo tractu ripa Legiæ
Truncinium cultum & ripa. versus *Villam Truncinium ubi Castellum fuerat*, & Schaldis à plebe parùm culta magis ru-
A populo rudi. di & dura. Ita ut opus habuerint, teste Audœno, Divus Amandus & alii veritatis Evangelicæ præcones, nimium quantum laboris & authoritatem Regiam Dagoberti impendere ad præstandum aliquod operæ
752. pretium. Et rursus Anno 752. exorto in-
Tumultus Gandæ. ter cives ob cultum sacrarum imaginum tumultu, tanta animorum contentione eam
Hildeberti martyrium. oppugnaverunt, ut non erubuerint Hildeberto Archimandritæ Bavonico, viro sanctimoniæ laudem adepto, violentas manus
Portum fuisse etiam. inferre. Portus ad extremum à rei nauticæ operariis habitabatur, & classis ibi adornatæ lustrandæ gratia Carolum huc Magnum venisse, & hinc Aquas petijsse in scripta relatum est, à Reginone.

Unde petita hæc Chronici ad Annum
811. Schalt Fluvius. Locus Gant. Naves ad classem ibi ædificatæ. 811. verba sunt: *Carolus Magnus veniens ad Schalt Fluvium loco qui vocatur* Gant, *naves ad eandem classem ædificatas aspexit, & circa medium Novembris Aquas discessit*. Nec obscurè colligas ex his si portus instruendæ classi, nauticam; si meritæ ab Historicis celebrari seditiones, plebejam; si quatuor diversis sparsæ locis habitacula, in popularem turbam frequenti numero extitisse.

CAPUT XXIV.

DOcui hactenus qualiter diversis locis habitata hæc fluminum confluentia, ita tamen ut propriè locus veteris
Vastatio Gandæ. Castri, quo nunc Carolina conspicitur, *Gande* nomen obtinuerit. Post recessum Nor-
851. mannorum, qui Anno 851. *Gandavum ferro & igni vastaverunt* Vetus Castrum & Abbatia *in desertum*, verbo illo utitur Chro-
91. nicum, redacta, monachis post 91. Annorum exilia postliminio reversis. Et deinceps
Nomen Gandæ latius extensum. apparet nomen *Gandæ*, imò *Castri Gandæ*, si non alteri loco attributum, certè latiùs extensum, testibus Abbatiæ Blandiniensis ante Bavonicam restitui cœptæ rescriptis.
Præpositura in Cantio. Quorum unum donationis Præpositurræ in Cantio Angliæ Regno disertis verbis *Eatgarem Regem* tradit *Beato Petro & Cœnobitis*
GANT dictum Blandinium. *Ecclesia de* GANT (notate ortographiam migrante in locum veteris delta affine duriuscula Tau) *quæ in monte Blandinio trans*
964. *partibus marinis est posita. Datum Anno* 964. Signatum. *Ego Edgarus Christi gratia concedente Anglorum Rex & Rector anno sexto* Ritus Cruce signandi.
regni mei mense Augusto, hanc donationem Christi Crucis Agalmate annotavi & confirmavi, &c. Observandus diplomata cruce signandi ritus. Clariùs autem *Arnulphus adminiculante supremi Regis clementiâ Marchisus* refert *monasterium à Sancto Amando de-* Imò Castrum Ganda dictum Blandinium. Gandavi nomen.
dicatum juxta fluenta Schaldis in CASTRO GANDAVO (notanda vocis hujus antiquitas) *quòd Blandinium vocitavit* litteris *regnante Ludovico Imperatore, anno sexto* exaratis. Ut ex his satis appareat montem Blandinium è primis habitari cœptum per monachos.

CAPUT XXV.

IN *loco autem tribulis repleto*, ait Chronicum Bavonense, *quidam piscator vidit tres viros*, anno 934. *prædicentes Cœnobii re-* 914. Occasio restituti Cœnobii Bavonensis.
parationem secutam inchoante Eggerico quodam Anglo divite sed morbido. Qui monitus in somnis Gandam firmissimum quondam Castrum Dictum firmissimum quondam Castrum.
& cœnobium petere, obaudiensque, sanitatis recuperata mnemosynon reliquit. Quibus ex verbis colligere est etiam haud multo post Audeburgum habitari cœptum, sed à re- Audeburgus habitatus.
ligiosorum quàm civium turba magis. Ur- Urbem mox restitutam.
bem interim è primis Flandriæ mox restitutam docet celebris totius Flandriæ procerum conventus Gandavi indictus Anno
913. formandæ reipublicæ & Provinciæ, 913.
ut de loco sit primùm indagandum.

Tempore Arcis Otthonianæ per Cæsarem extructæ, id est, Anno 949. refert ex ve- 949.
teribus Meierus *Gandenses* INTER SCALDIM ET LEGIAM *tantùm incoluisse*. Ma- Gandenses inter Schaldim & legiam habitasse.
gis speciatim Chronicon cùm Arnulphum Comitem dixisset *portum in loco* HEREHEM *dicto struxisse, habitantes in eo Gan-* Item in portu Herehem.
denses appellatos addit, cùm tamen propriè vetus Ganda fuerit ubi Ecclesia Divi Bavonis. Et hinc, est aliquo tempore scriptores
loco Gandavi *Portum* aut adjecticio *Portum de Herehem* dixisse. Ita nimirum Withman- Qui pro Ganda subinde dictus.
ni Comitis uxor obiisse legitur in POR- Portus pro Urbe.
TU HEREHEM. Ita Henricus Cæsar PORTUM, id est, urbem interprete Meiero, *summa vi oppugnat; sed Balduinus Comes cum delectissimo præsidio hostem fortissimè pugnando semebant iterum à* MOENIBUS Mœnia Urbis.
repulit, factum anno 1007. 1007.

Herehem autem quo loco fuerit non obscurum erit æstimare legenti fanum Joan- Ubi Herehem fuerit.
nis, Anno 941. ædificatum, quod hodier- 941.
ni oppidi ferè occupat meditullium. Portus itaque sive Urbs in Herehem mediocriter culta, mœnibus & quidem validissimis cincta nisi fuisset, non ita temerè annis
1007. & 1020. Cæsaris obsidionem & op- 1007. 1020.
pugnationes feliciter tulisset. Portis aperie- Bene munitam fuisse Urbem.
batur quaternis, Imperiali (quæ demum à propinquo Sancti Georgii templo nuncupata)

uatuor Portas abuisse. cupata) Brabantica, Torhaltada, Ketela-
que undè mos in privilegiis obtinuit vo-
candi cives intrà quatuor portas habitantes,
sub Elsatiis & Insulensi.

CAPUT XXVI.

ebs qualis. CUjusmodi porrò plebis fuerit exerci-
tium & nundinatio bina Chronici loca
938. ostendunt. Ad annum quidem 938. *Erant*
inquit, *in territorio & Villa memorati Castri*
oriarii. *laici qui ab officio Coriarii dicebantur*. Et ali-
bi *Balduinum tertium eo nomine Comitem*, ait
extores. 960. *textores fullonesque circa annum* 960. *in Flan-
driam traduxisse*, quorum paulò post quæ-
stus popularis opulentiæ basis extitit, &
quibus sapa otus. tumultuum insigne Seminarium. In tumul-
1164. tu porrò plebis ad annum 1164. cùm Prin-
cipes factionum laudantur textores, fullo-
scatores Lanii. nes, piscatores, lanii, non obscurè innui-
tur, eos primam in plebe lineam fecisse.
Quemadmodùm autem Coriarii in distru-
ctu Castri, piscarii circa portum, ita tex-
tores circa montem Blandinium antiquitus
hābitarunt, & collaticio ære, quam ibi
ructa Ecclesia spectamus eleganti opere Ecclesiam, ex-
textoribus. truxerunt. Præfuisse reipublicæ Viros No-
eipublica. biles ex quatuor tum & nunc notis stirpi-
bus, refert alibi Meierus: quod mihi pa-
deti errasse eierum. rùm videtur vero simile, cùm inveniam di-
versum in urbe regendi morem & plura tri-
ribunal sancti uti bunalia. Archimandritæ enim Gandensis &
Blandiniensis cœnobiorum per suos *Homi-
nes* ut loquebantur jus dicebant, & videas
hodieque in crepidine montis Blandiniensis
& Urbanæ jurisdictionis limites designatos,
& perseverare jurisdictionem Cæsaris in
urisdictio Ar-s. novo Castro: Præfectus *Arcem & ejus sub-
urbium* colentibus præerat. Reliquæ Urbi
abini Tribuni ccani. *Scabinos* tam tùm *Tribunos*, *Decanosque* do-
unita Urbs. minatos ex rescriptis Principum didici, &
privilegiorum chartis. Ad extremum mu-
nimenta oppidi hujus invenio partim à Bal-
1053. duino Comite ad annum 1053.; partim à
civibus ex privilegio Comiti Elsatio per
tumultum extorto, perque Margaretam
1119. anno 1119. confirmato non urbem tantùm
em domus. sed & domos pro arbitrio suas firmare &
munire potentibus. Undè ager & vicus ara-
CKERGHEM. ticus (ACKERGEM) à Dominis tùm lo-
ci Gaverorum hac parte antecessoribus val-
latus in conspectu oppidi.

CAPUT XXVII.

ppidi increm-enta. REstat nunc æstimare oppidum quale
per annos ab hinc quadringentos cre-
vit & auctum est certis ut gradibus ita in-
tervallis. Sub Elsatiis Comitibus & Baldui-
no Constantinopolitano omnibus latè por-
itrus habitatum. tis & portibus littora habitabantur, quam-
vis necdum vallis cincta, sub Fernando an-
1213. no 1213. potestas muniendi, & annum
1223. reipublicæ moderatores nulla non 1223.
parte pomærium extenderunt. *Regionem* OVERSCHELDE.
Transscaldanam & Divi Bavonis, id est, Au-
deburgum, *Castrum vetus*, id est, Petram SGRAVEN-STEEN.
Comitis *cum area Divæ Pharaildis*, *Vicum*
Castri & Mudam civitati applicuerunt, por- MUYDPORT.
tamque ex adverso Mudanæ cognomento
cum ponte Comitis instruxerunt. Guido
anno 1254. homines agentes ultra pontem 1254.
Brabantinum hactenus proprios senatores
habere solitos subjicit scabinàgio Gandensi.
Quamquam de Petra Comitis quod inter-
pretatus sum, ob vicinam Sanctæ Pharail-
dis aream ibi nominatam, non nihil in du-
bium vocaverit idem Meierus ad annum Explicatus Meierus.
1275. referens *Vetus Castrum de consensu* 1275.
Margarita Gandavenses Urbi adjunxisse. Quod
illud vetus Castrum? Non utique Aude- Vetus Castrum pro novo.
burgus nomine transscaldanæ & Bavonicæ
regionis suprà dictorum comprehensus: nec
Petra Comitis nomine Castri veteris & cum
area Divæ Pharaildis expressa, ita ut aliud
non occurrat quàm *vetus Castrum* Meiero
hîc scribi pro novo, id est, Ottoniano
circa hoc tempus mœnibus incluso & urbi
etiam cum dispendio sui adjecto.

Anno demum 1278. id est, triennio 1278.
post denuo prolati murorum limites & quic-
quid agri pontem Divi Bavonis & Muda- SBAESBRUGGE.
num interiacet, rursusque inter fossam
nauticam novumque alveum Legiæ flumi- NIEUBEKE.
nis ad usque viam Brugensem, Comes op-
pido vendidit quater mille quingentis libris
grossorum, totumque illud spacium vallo
obseptum est, ita ut ante Guidi Principa-
tum amplitudinis suæ fastigium urbs pœne
attigerit, nisi quod alibi, partium acces-
sione videri possit adjuta. Ita nimurum An- ACKERGHEM.
no 1274. Vicus Ackergemi à Razone Ga- 1274.
vero conceptus. Ita & alia loca, privatis
parentia Dominis Senatus, diversis tempo- Munimenta.
ribus coëmit. Ita præcedenti sæculo tempo-
ribus Caroli quinti pars mœnium lapideo
opere ducta, portæ tres eleganter extru-
ctæ, pontes fossæque alibi è fronte. Ita
novissimis turbis præter Vallum una oppidi
parte ductum, propugnacula etiam omni-
bus locis disposita molesque terreæ, & di-
verticula portarum novo ritu adornata;
ita, ut non immeritò cum munitioribus
(excepto mari aut hosti objectas, urbibus
queat contendere.

CAPUT XXVIII.

ET cùm soleat exteris hæc oppidi am- Amplitudo oppidi.
plitas esse admirationi, subiiciam di-
mensiones ejus singulis post sæculis factas.
Anno 1266. ita frequentur intrà & juxta 1266.
portas habitatum Gandam tradunt schædæ
populares, ut biduum insumere necesse ha- Biduo opus ad obeundum.
buerit, volens extravagantes ejus fimbrias
obire. Joannes à Curia Senatorii ordinis
vir mandante Senatu stationarias vices de-

1397. signaturus. Anno 1397. jussu Philippi Au-
dacis mœnium circuitus dimensus per Æ-
gidium Grotherum fertur implevisse mille
sexcentas & octoginta octo perticas qua-
tuordecim pedum singulæ. Et Joanne Du-
ce volente facta dimensio exteriori ambitu
confecit 3300. virgas tredecim pedum sin-
gulas. Interiori autem longitudinis à Mu-
dana porta usque ad Lævinæam 1300. to-
tidemque à Tenderweert usque Hospitalis
1427. portam ad Bavonis Anno 1427. justâ inter
Bergarum, Diestæ & Wesemalæ Barones
sponsione, sumptuque mille & trecento-
Collatio cum rum florenorum, repertùm Gandam Lo-
Lovanio aliisque. vanio in circuitu tribus virgis minus, Leo-
dico quinque, Colonia quindecim; Cæ-
terum Lutetiam Parisiorum 7. virgis ante-
vertisse. Ad extremum dimensio quam ab
hinc 80. Annis Warnewicus, Anno 40.
Guicciardinus & Mercator, Anno 10.
Bertius & Marchantius ex aliorum relatu
instituêre librisque editis publicavêre am-
Septem Milliaria Italica. bitum Urbis septem Italicorum ferè milia-
rium facit, 45640. pedum Romanorum.
Quatuor Leucæ. Leucarum quatuor.

CAPUT XXIX.

HOc spacium: nec tamen inane. Cùm
referat Warnewicus ædium suo ævo
Numerus ædium. extitisse plusquam triginta quinque millia,
& alias decreto in singulos caminos tributo
inventa, (non venientibus in numerum
Caminorum. casis proletariorum & sacris mendicantium
ædibus) trecenta & quinquaginta millia.
E domibus autem publicæ omnes splen-
dent, privatæ plures commodè magis quàm
Domus nobilium duæ in exemplum. eleganter habitantur. Eminent gentilium
de Fiennes & Luceburgo olim palatium
nunc Egmondana cum stirpe devoluta pos-
sessio: Ravesteyniorum aliud, nunc Cliviæ
Ducis prætorium.

Refugia cœnobiorum. Inter cœnobiorum diversoria sive refu-
1530. gia adornata Bavonicum Anno 1530. nunc
Episcopali subserviens palatio; Baudelo-
1526. nensi, Anno 1526. Trunciniense Anno
1535. 1535. & similia viginti nunc in cœnobii
formam redacta. Inter domesticæ nobili-
tatis ædes honorarias, fuerunt Serfande-
riorum quæ nunc Palatium Principis, &
Mercenierseele. Mereinoniorum vocantur: Borlutiorum
quæ nunc in Fiennæ, & cœnobium Au-
gustinianorum commigrarunt: Sersimo-
niorum ubi nunc domus biturris spectabi-
lem præ se fert antiquitatem: Bettiorum
ubi nunc Curja Comitum S. Pauli visitur
& aliis locis.

CAPUT XXX.

Falæ. INter opera civitatis Falæ sunt usibus
1228. textorum, Anno 1228. erectæ, quas
cùm in omnibus veterum scriptis tam Lo-
vanii quam Gandæ, Ipreti, & alibi vi-
deam FALAS appellari; pro quo nunc Vocis Etymon.
Hallas dicimur, dubito sæpiùs an non à
FAILEN, sive ut modò lenitâ primâ lo-
quimus VAILEN, id est, vœnum ex-
ponere; deriventur. Sunt enim lòca spa-
ciosa & velut prætoria Arachnes, ubi of- Loci Usus.
ficinatim pannos suos venditioni destinatos
reponunt. Et quanta fuerint Gandavi nu-
merus textorum textrinarumque indicaret.
Textores qui ante potiores in plebem par- De textoribus.
tes faciebant, & circa Blandinium incole-
lebant, sub Guido principe in certas divi-
si tribus, pro regionum urbis quas occu- Tribus eorum.
pabant numero viginti septem, demum
aucta opibus & commerciis urbe tertium
cœperunt membrum civitatis facere, & Respublica.
suum habere præfectum quem Decarchum
textrinulæ vocat Meierus. Feruntur exti-
tisse 40. subindè textrinarum millia: mal- Numerus.
lem dicerent quatuor aut quatuordecim.
Feruntur ad structuram ædis Marianæ il-
lustrem illam & sumptuosam singulę gros-
sorum libellum dumtaxat tulisse & suffi-
cienter nummorum ad tantam molem con-
gessisse. Feruntur in tumultibus sub Malea- Potentia.
no Principe ferventibus nihilo secius ope-
ris armati excurrisse textores, fullones, &
idgenus lanariam exercentes usque ad octo-
decim virorum millia, quorum operis defi-
niendis deputata campana anno 1441. Bel- 1441.
laforti appensa.

CAPUT XXXI.

BEllafortis autem structura admirabili BELFORT.
quadratæ turris, supernè quàm infer-
nè 15. pedes latior, & sua interim stans
mole annis jam ferè trecentis strui, cœp- 1313.
ta anno 1313. in Maio, fastigio anno 80. 80.
sequente imposito: & nomen priscis Fran-
corum legibus non incognitum adepta. Hic
enim dictæ turres eminenti sive loco sive Ejus etymon.
structurâ classicum ære campano denuncia-
re consuetæ, & plebem ad signa vocari aut
comitia invento plebeiis dominatibus sub-
serviente. Unde Imperatores Cameraci in- Usúsque.
solescentem & Episcopo rebellem plebecu-
bam repressuri inter prima sustulerunt *bel-
frotum* litteris Anni 1200.: ne scilicet ul- 1200.
lum deinceps populi conciliabulum coales-
ceret. Gandavi eadem propter Anno 1317. 1317.
aut ut alii 14. Suspensa undecies mille pon-
do gravis campana, cui Rolandus, ignota
mihi caussa, nomen est, & scriptum in
ambitu: ROLANT ROLANT ALS
ICK CLEPPE DAN IS'T BRANDT,
ALS ICK LUYE, DAN IS'T ORLO-
GHE IN VLAENDERLANDT: quæ
aliàs horarum nuncia, si insonaret plebs
armata cum vexillis forum petebat, & De-
canos suos velut belli Duces audiebat; cer- Usus campanæ bannalis.
tissimum frequenter dissidiorum erat semi-

narium. Quinquaginta duo opificiorum Collegia suos singuli Decanos, & unum omnia Archidecarchum habebant, & secundum Reipublicæ membrum constituebant, observatumque non semel ad classicum inauditum sub signis habuisse raptim advolantes Decarchos hos viginti quinque armatorum millia, non exiguo æstimandæ civium multitudinis argumento. …erus ci-…

CAPUT XXXII.

Tertium & Secundum reipublicæ membrum constituisse præcedentes dixi & verè, primum enim conficiebant Cives suis proventibus vitam sustinentes, nec mechanicam exercentes, quo numero & Patricii & Nobilitas domestica censebatur, cujus generis nominat Meierus gentiles de *Bette*; *Borlunt*, *Serfanders*, & *Sersimons* antiquitus primatum Gandæ tenentes. Bettios licet à Bessijs Romanorum familia quidam, alii à Patavio, quod Symbolum gentis est, alii à Bettingemio aut Bettenturia oriundos velint; tamen constat à quatuor sæculorum decursu Gandæ claros extitisse, nec foris minùs; utpote qui Hynæ Baronatum; Altæ ripæ & Augerelli Dynastias affinitate cum Mastaignæ Dominis contracta ad se transtulerint, A conjugiis cum gente *Meerschua Bellam* & *Helbecam*, à Verderi *Peronam*, à Gruteria *Schellebellam*, ab aliis alia. Monumenta stirpis conspiciuntur in Schellebellensi Parthenone Dominicanorum Gandensium æde, Messinis & alibi. Superest hodieque caput gentis Adrianus Equestris ordinis, Fontanæ & alibi Dominus nuper Archiduci Ernesto à poculis, Cardinali Andreæ honorarius à cubiculo, & Flandriæ renovandis Senatibus subinde à Principe delegatus, vir prudentiâ, humanitate, virtute non vulgaribus. Cujus vita functo nupero parenti Jacobo, Vrintzii extat Epitaphium.

Borlutii similiter etsi referuntur eodem cum Bettiis tempore in Comitatu Arnulphi Comitis Genuâ venisse, & nomen *Le Cerf* primitivum deseruisse; tamen hoc indubitatum est jam inde ab Anno 1120. inter Gandavicos Nobiles reputari. Habuerunt Viros illustres Augustianorum Fundatores, Claranarum dotatores, Simonem Anno 1452. legatum reipublicæ ad Bonum Ducem, Joannem Equitem bello Groeningensi clarum & alios. Supersunt hodieque Patricii aliquot ex eis & Rex Armorum Belgii recenter vitâ functus. Juncti matrimoniis genti Bettiæ, Graviæ, Termundicæ. Epitaphium habent in Joannis unicum, plura apud Augustinianos, interque plura hoc.

De Borlunt jacet hic miles fortissimus olim;
Joannes dictus nullo certamine victus,
Anno 1290. 1290.

Ser-Simonii propriè & ferè soli Gandæ Aborigines dicuntur & orti à quodam veteris Castri Comite. Fuerunt populares admodum, & ideo dignitatibus non ita illustrati. Habuerunt Petrum Anno 1447. Balivum Blandiniensem; & cognominem Anno 1390. Equitem. Extabant ante Iconoclastiam monumenta stirpis in Divi Nicolai, nunc degenerarunt aut certè desierunt.

Serfanders scribuntur Romá oriundi & Italis *La Luna* dicti in comitatu Arnulphi Comitis venisse. Hoc certum plurimos Senatorii ordinis habuisse à tribus sæculis, & habuisse Anno 1470. Philippum Bavonis Præpositum, Danielem Wasiæ Balivum; Franciscum Flandriæ Watergravium. Et priores his Joannem Ducem in obsidione Ipresi, Petrum in Groeningano & alios alibi. Atque has quidem quatuor in exemplum dedisse sufficiat Meiero solum nominatas, alias clarissimas Urbis stirpes suis locis ubi dominia possident aut possederunt descripturus.

CAPUT XXXIII.

Concludam id una populi Gandensis universim æstimatione ex historis petita. Tanta olim multitudine oppidum inundasse, author est Frossardus, ut octuaginta civium millia qui per ætatem quindecim Annos excedentem, sexaginta non egressam arma ferre possent, censerentur. Ne miremur tanta virium fiducia extitisse, ut Anno 1297. Eduardum Angliæ Regem florentissimum cum filio & viginti peditum quatuor equitum millibus in vicino hiemantem non sine clade expulerint. Qui amplius sub Malcano Principe tam enormi licentia efferbuerunt, ut intrà decem menses quadraginta supra mille homicidia patrata sint in gaveis, alea, venere, luxu famosis. In obsidione Aldenardensi Anni 1372. continuos aliquot menses hæsisse civium decem millia. In pugna Groeningensi egressos 8300. In Gaverana obtruncatos ex Urbe & agro hominum sedecim millia, vix ullo ab exteris domi desiderato. Anno 1343. concurrentibus in foro Veneris fullonibus, textoribus, tam cæsorum quàm læsorum numerata duo millia, unde dies iste notatus atro calculo *Malus dies Luna* cœpit vocari. Sicut diem Mercurii indigetant ominosum ob textorum quadringentos quinquaginta Anno. 1311. festo Laurentii in tumultu inferiores, & cum sociis proscriptos. Et init rationem Mathias Quadius multitudinis Urbanæ, dicens Martinianam Curialem, & illam

non

Margin notes (left): …erus ci-…; …um Reipu-… mem-…; …ilitas.; BETTI.; …tis Symbo-…; …nnia alli-… …retium.; …onjugia.; BLUTT.; …go. 1120.; …dationes; 1452.; …i Clari.; …trimonia.; …numenta.

Margin notes (right): SER-SIMONS.; Viri Clari. 1447.; 1390.; SERSANDERS.; 1470.; Multitudo populi 80000. Armatorum.; 1297.; Rex Angliæ repulsus.; 1040. Homicidia.; 1372.; Armati ad bella; Cæsi.; 1343.; Fatales duo dies.; 1311.

non è majoribus oppidi, intrà suæ jurisdictionis ambitum numerare quinies mille & quindecim ædificia.

CAPUT XXXIV.

IN tanta porrò multitudine quin multi virtute, prudentia, litteris Famam aut adepti aut meriti extiterint, nemo dubitabit. Ego ut ex ungue leonem æstimandum proponam, ex unaquaque celebrium classe non nullos Gandavi natos, in exemplum producam, aliis copiosiorem singu-
Cæsar hic natus. lorum messem relicturus. Natales imprimis debet huic Urbi Invictissimus Romanorum Imperator Carolus quintus vt suprà dixi. Debet & Joannes Eduardi tertii Angliæ Regis Filius, & Theodoricus, Hollandiæ Comes, Gandenses exinde Gandavensis cognomen assumpsisse. Debent plures Flandriæ Comitum liberi, etsi minùs curiosè id historici annotarint. Solent enim, hîc quàm alibi sæpiùs Reges, Principesque diversari.

Nobiles. Ex Heroibus & prima dignitate illustribus, tot fuerunt quot familiæ, nec enim unam primariam in Flandria dabis, cujus non aliquot viros Ganda sibi vendicet. Ex Prælatis Lævinus Torrentius Antwerpiensium laudatissimus Præsul & scripto in Suetonium Commentario, editis Sacrorum Hym-
Episcopi. nis notus; Raphael de Mar Episcopus Rof-
1275. fensis, Philippus Mus Anno 1275. Tornacensis, Petrus ad Vedasti, Wilhelmus à Gan-
Abbates. da, & Walterus Blocq, ad Bertini Abbates, Eustathius Lævinus, & Joannes Bavonicus, cujus extant Quæstiones Sententiarum, & libellus de Esu carnium. Antonius de
Theologi. Schoonhoven aliique innumeri. Ex Theologis Henricus Mudanus Parisiis Doctor, solennis re & nomine scripsit Summam Theologiæ, de Virginitate, de Pœnitentia, & commentatus in Aristotelem. Arnoldus Boscius & Philippus Kersbellus Carmelitæ; Vincentius de novo Castro & Petrus Bacherius Dominicani scriptis famigerati.

Jurisperiti. Ex Jurisperitis Henricus Mudarius Philippo Pulchro Francorum Regi à Consilio & familiariter convivens. Philippus Wielandus Eques & scriptis de usu Flandriæ Feudorum clarus. Carolus Rymius Eques, Bellemi Dynasta & Maximiliani Cæsaris ad Turcos Legatus.

Medici. Ex Medicis Hieremias Brachelius celebris Lovanii Professor, Nicolaus Biesius Maximiliani Cæsaris Archiatrus. Balduinus Ronsçus, & Petrus Buccius etiam non ignoti, uti & Joachimus Martini.

Philologi. Ex Philologis Maximilianus Vrintzius: Adrianus Damantius: Daniel Henzius, Cornelius à Marca, Franciscus Himanus, Justus Riickius, Lævinus Brechtus, alii & innumeri nomen adepti feliciter scriptis: quorum Elogia brevi à Sandero nostro, ut opera à Francisco Sweertio publicanda expectabis. Marcus Varnewicus Speculi historiæ Historici.
Belgicæ author obvius. Dionysius Harduinus insignem illustrandæ Flandriæ operam locasse visus. Judocus Badius Philosophiæ & Philosophi.
politioris litteraturæ meritò per Erasmum laudatus, Epistolis, Epigrammatis, variis in Ciceronem, Plautum, Horatium Comentariis ad posteros transmissis notissimus. Joannes Visbroukius Philosophiæ titulo apud Cardinalem Moronium honoratus. Joannes Portant Mathematicarum scien- Mathemati.
tiarum peritissimus. Caroli Utenhovii Pater & filius variò scientiarum genere instructissimi. Joannes Carnier, à Guicciardino iisdem laudibus celebratus.

CAPUT XXXV.

NEc mirum, cùm inter Mercurii & Minervæ quæstuosam negotiationem, Gandenses semper interim scholis & rei lit- Studium Gandensium in litteris.
terariæ suum attribuerint locum dignitatis. Ludi Magistri celebres.
Aperuêre etenim ludum Græcæ Latinæque elocutionis spectabilem, Ægidius & Paulus Haucanus, Joannes Otto & Olearius Marchantio laudati. Gymnasium Societatis Je- Gymnasia litterarum.
su, à reducta per Farnesium Urbe tantis coaluit incrementis, ut subinde sexcentos & plures in eo auditores numeraverint, inchoati Anno 1605. templi eorum Annum 1605.
sic Vrintzius exprimit.

Sancte fave, Lævine fave, tibi cœtus JESU
Extruit Hellino Consule, templa, fave.

Augustiniani etiam à paucis Annis maximo fructu juventutem incipiunt formare.

Ejusdem ævi Seminarium est Diœcesanum: Utroque prior Hieronymianorum. Hieronymiani.
Schola trivialis & maximo olim juvent utis fructu propagata ante sesqui sæculum.

Extat in Ecclesia tumulus cum Epigraphe.

Ægidios lapis iste duos operit reverendos
Condignos longâ posteritate celi.
Ut potuit quisquis demum prodesse, fategit,
Et templum hoc opibus struxit uterque suis.

Ægidios intelligit DE WILDE, procuratorem & *Clerici* Patrem illum Anno
1476. Februarii 25. Hunc Anno 1478. 1476. 1478.
May 24. defunctum & in ordine quartum. Templi porrò dedicatio annotatur 22. May,
Anno 1479. cœnobii fundatio longè antiquior in Villanis. Ut taceam Curiales litterarum diatribes, & alias tota urbe frequentissimas Arithmeticæ, picturæ, lecturæ, linguarum, quas numerum accedere ad centenarium didici.

C A-

CAPUT XXXVI.

ia. AD Curiam & Senatum ordo vocat:
Curiam eleganti opere, atrio, con-
clavibus, frontispicio pereleganti cœptam
1481. extrui Anno 1481. auspiciis Adriani Vila-
ni Rassegemii, Senatus Præsidis auctam
1516. Anno 1516. ad plateam, perfectamque sub-
ıctura ejus. inde primo scabinatu Richardi Utenhovii,
Philippi Gruuteri, Nicolai Triesti Equi-
tum. Cujus hala sive atrium tribunalis An-
1528. no 1528. perfecta, latus dextrum splen-
dido opere inchoatum, quod novum
1580. opus vocant, Anno 1580. cùm decennio
ante 4. Aprilis, sacellum Scabinale de-
dicatum esset, per Cornelium Jansenium
A. Antistitem. Quoad Senatus reipublicę for-
rma reipubli- mam, si libet, ex Meieri lib. 13. & no-
ex Meiero. tis meis ad illum, summam rei cognosces.
Temporibus, inquit, Balduini Hannonien-
1200. sis, hoc est, sub Annum Domini 1200. per-
ıatus annales. petuis Senatoribus respublica gubernabatur:
quorum è numero cùm quis moreretur re-
liqui 12. alium mox in demortui locum suf-
1212. ficiebant: Anno autem 1212. Fernandus
edecim Sena- Comes legem tulit ut 13. illi Senatores,
es. qui hactenus fuerant perpetui fierent an-
nui, annisque singulis habitis comitiis in
feriis Divi Laurentii martyris innovaren-
tur, idque per quaternos electores sump-
tos ex quatuor sacris Curiis seu parochiis
B. *portus* (ita nominabant oppidum) utpotè
uatuor Paro- *Divi Joannis Baptistæ*, *Divi Jacobi Aposto-*
iæ. *li*, *Divi Nicolai* Episcopi, &c. *Divi Michaë-*
lis Archangeli, sicut & Curia Divi Joan-
nis Senatores eligerent quatuor, ex Divi
Nicolai totidem, ex Divi Jacobi tres, ex
Divi autem Michaëlis quæ tum minima
erat, sub scabinatu, quem vocant, dum-
C. taxat duos. Hoc institutum annos omninò
1228. tenuit 16. Nam anno 1228. postquàm
Fernandus Comes redisset ex captivitate,
). Viri. instituit ordinem 39. viratus reipublicæ
1275. multo utilissimum. Annum autem 1275.
D. Margarita. Comes & filius ejus Guido, vi-
dentes per hunc ordinem civitatem nimis
esse liberam suâ absolutâ authoritate illum
abrogaverunt, statueruntque curatores Rei-
o. Curatores. publicæ tantùm 30. Scabinos putà 13. Con-
E. siliarios 13., & ærarios 4., quos in An-
nos singulos pridie feriarum decollationis
Divi Joannis Baptistę innovari volebant, ea
ratione ut 30. cedentes alios 30. in locum
suum eligerent, cives omnes Gandenses ac
socios seu fratres Collegii ejus quod *Coma-*
norum appellatur (teutonicè COMANS-
Comansgulde. GULDE hi tertio gradu necessitudine con-
F. tingere se non poterant. Verùm in hanc
novationem consentientes 39. viri appella-
bant mox Curiam Parisiensem, judicatum-
que est per arrestum 39. viratum suum debe-
G. re habere locum abolitâ novâ constitutione.

Dehine Anno 1301. Philippus Rex co- 1301.
gnomine Pulcher servans in custodia Co- H.
mitem Guidonem, Gandavum venit: ubi re-
cipi voluit tanquàm proprius Flandriæ do-
minus, studensque componere discordiam,
quæ gravis versabatur inter Comitem &
39. viratum, curavit, ut suo ipsius arbi-
trio omnis permitteretur controversia, no-
vamque statuit politicam & senatum, qui Nova forma.
per annos plus minùs 170. conservatus est, 170.
quamquàm 39. viratu longè esset utilitate
inferior. Comitia habebantur per hanc le-
gem pridiè Assumptionis Deiparæ Virgi-
nis. Comes aut ejus Legati, quatuor lege- 8. Electores.
bant cives Gandenses, Civitas legebat to- I.
tidem: qui octo creati electores, 26. ho-
noratos & idoneos eligebant Senatores,
quem numerum Comes aut ejus vicarii in
13. Scabinos totidem & consiliarios divi- 13. Scabini.
debant: sed hoc rerum statu per tempo- L.
rum successiones mirus ortus est ambitus
inter cives, quum pro se quisque allus ut
maneret, alius ut reciperetur in eum ordi-
nem decertarent; ita ut sępius graves nunc
contra Principes, nunc inter ipsos cives
ortæ sint discordiæ, & perturbationes;
undè sedes Decanorum, Senatorum & bo-
norum civium emanârunt: eoque cursu
temporis introductum est ut civitas in ter-
nas partiretur partes, nempè cives, opifi-
ces, & textores. Introductus est & iste Divisio populi.
abusus ut externis illis tribubus civitatis 26.
illi eligantur Senatores, ita ut in utroque
scamno extent tres cives, primus, quartus, M.
& septimus: quinque ex opificibus seu quę-
stu secundus, quintus, octavus, decimus, Alia forma.
& duodecimus. Ex textoribus item quinque
tertius, sextus, nonus, undecimus, &
decimus-tertius. Eo item tempore inventa
est creatio Decanorum, de quibus in eam
usque diem nulla fuerat memoria. Creatus N.
Decanus civium, *Decanus quæstus*, *&* *De-* Decani.
canus textrinulæ, Decanus civium primus
est Senator civitatis imperatque civibus om-
nibus, qui vivunt suis proventibus absque
ullo opificio. Decanus quęstus pręest 51.
Decanis totidem collegiorum opificum,
ideoque *Archidecarchus* appellatur, crea-
turque ad medium Augustum in feriis
B. Mariæ, estque Magistratus duorum an-
norum. Decarchus Textrinulæ annus est:
creatur die octavo post Pascha: imperat
vicis seu tribubus 27., qui & singuli suâ
habent vexilla. 52. Decani autem 52. Col- Vexillæ 52.
legiorum omnes annui sunt, & renovan-
tur per Prętorem ac Senatum, ut pactum
erat pace Cadsanti, creationem Archideca-
ni confirmavit Philippus Princeps Anno
1425. assenseruntque Principes in Decano- 1425.
rum omnium creationem: sed intereà gran-
dis & perniciosus introductus abusus, ut
quoties turbatio aliqua oriretur in civitate,
Decani isti perinde ad componendi motus O.

causa cum vexillis omnibusque Collegiis
opificum prodirent in forum, classicum-
Vexillum Gandense. que Senatus per campanam (Rolandus no-
men) sonaret, sicut primus Senator cum
vexillis Divi Georgii Flandriæ atque op-
pidi Gandensis, supremus verò Decanus
cum 52. Collegiorum vexillis ad 25. & am-
pliùs millia hominum sępenumerò secum
aggregarent. Eum abusum Philippus Dux
hoc anno 1462. sustulit & abrogavit, om-
niaque illis vexilla ademit ideò, quòd ri-
tus ille barbarus & intolerabilis esset, se-
ditionesque civiles cędes bonorum ac in-
nocentium civium frequenter ex illo nas-
Lex circa tumultus. cerentur, talique modo Decanos, Pręto-
res, Senatores aliosque rectores suos inte-
rimerent, simul quoscumque liberet, quo
jure, quaque injuria in exilium agerent.
Imperavitque Philippus ut quoties turba-
tor aliquis consurgeret, ex templo à Ma-
gistratibus ad supplicium raperetur, ut ita
anticipatus nullum tempus aut spacium ha-
beret se suosque conjuratos armandi. Ni-
hilominùs tamen Philippo defuncto ad in-
P. genium redierunt rursusque in feriis D. Li-
vini Martyris eandem Barbariem innova-
bant, sed Carolus Dux statim illos oppres-
sit profanumque morem inhibuit. Post obi-
tum Caroli rursus arripuerunt eam domi-
nationem, quam denuò sustulit Divus Ma-
1485. ximilianus in pace anni 1485. verumtamen
Maximiliano Brugis detento, ad eundem
Wittingi. reversi sunt motum, & *albatos* insuper con-
Q. tra omnia jura & paces constituerunt: sed
in pace Cadsanti funditus extincta est de-
testabilis illa consuetudo. Invexerunt & hoc,
nimis turpem abusum, ut Senatus, inscio
vel reclamante Prętore Comitis, quos vel-
lent relegarent pellerentque in exilium. De-
finiebant enim in suo conclavi exilia, mis-
soque ad suggestum scriba aliquo pronun-
tiabant: eamque usurpationem Philippus
abolevit. Per hujusmodi pravas ac puden-
das consuetudines contra omnes leges pri-
vilegiaque introductas; fœdissimis factio-
nibus grassati sunt, non modò alienos, sed
etiam suos ipsorum undè viverent agros de-
vastantes; unde sæpiùs misericordiam Prin-
cipum implorare sunt coacti, multa que pe-
cuniâ pacem redemerunt, magno suo ma-
lo, dedecore aut tędio, ut historiæ affa-
R. tim testantur. Coactus est autem Carolus
Alia mutatio. Burgundio post Philippi patris mortem in-
stitutum illud Philippi prorsus rejicere &
delere, sancit ut magistratus in annos sin-
gulos innovarentur per Principes, Legatos,
S. seu Commissarios ut in aliis fit civitatibus,
usque ulla electione octo illorum electo-
rum. Sed Carolo defuncto, eandem illam
Pulchri legem rursus arripuerunt quantum-
libet perniciosam, eamque tenuerunt. Ad
1485. usque annum 1485. quo anno per pacis pla-
cita legem Caroli Ducis Maximilianus Cęsar
reduxit. Sed capto Brugis Cęsare mox usi
denuò sunt ea lege, donec à Divo Carolo T.
invictissimo Monarcha grande illud atque
utile acceperunt privilegium, nempè om-
nium privilegiorum abolitionem: quæ qui- Abolitio privilegiorum.
dem abolitio, magnam quietem adfert ci-
vitati ac salutem. Philippus quoque inju-
stum & profanum mutavit ritum, quo erat
introductum, ut sententias Scabinorum Gan- V.
densium, nemini per appellationem lice- Carolina.
ret reformare. Multa alia pravarum consue-
tudinum genera fabricaverunt, tenente ac
vigente illa lege Pulchri Regis, quamvis
noxia planè essent communi commodo ci-
vitatis, sed propter privatum quoddam lu-
crum, mordicus illam Opifices servabant,
quibus ex abusibus grave detrimentum in-
sciis Principibus accessit civitati. At nunc
per Caroli gloriosissimi Augusti excellen-
tem providentiam, toti medicatum est cor-
pori. Ad hunc Meieri locum characteribus
à me notatum vide pauca quædam lucem
datura annotata.

Perpetuos hos è Patriciis desumptos tri-
bubus fuisse certò mihi persuadeo, & scio A.
numerum subinde minorem fuisse octona- Diversus numerus Scabinorum.
rium puto, unde diplomata Annorum 1060. 1060.
& 1102. vocant ACHT-MANNEN VAN 1102.
'T SCHEPENDOM TE GANT, id est,
octo-viros Scabinatus Gandensis. Et fieri
potuit repertos in Senatu ferè semper Bor-
lutios, Bettios, Sersanderios & Sersimo- De quatuor Familiis.
nios Meiero occasionem dedisse putandi &
scribendi à quatuor his stirpibus olim urbis
regimen administratum fuisse.

Tot erant numero Parochiæ & duplo B.
plures oppidi regiones. Necdum enim Æc- 8. Regiones oppidi.
kergemium cum Martiniana, Blandinium
cum Mariana, Amandica etiam Salvatoris
oppido annectebatur.

Scabinatus Gandensis ab oppido distin- C.
ctus fuit. Docui enim suprà diversas intra Scabinatus ab oppido alius.
mœnia Curias juri dicundo fuisse, donec
paulatim oppidi Comites jus illud transcrip-
sêre. Similiter Scabinagium extra muros
etiam protendebatur, ut mihi videatur
idem fuisse quod antiquitus *Territorium* di- Etiam extra oppidum erat.
cebant. Invenio enim inter donationes Ba-
vonicas villam *Herme* extra muros *in Sca-* Herme.
binagio tamen Gandensi situatam dici, mani-
festo argumento etiam tum mœnibus non
conclusam Scabinorum potentiam.

Triginta-novem viratus perpetui hæc
erat ratio. Quot annis eorum 13. (tot enim D.
erant tum oppidi regiones) Scabinagium, 13. Regiones.
alii totidem Consilium faciebant, reliquis
pari numero vacantibus, sequenti anno do-
minaturis. Ita ut vicissim tres hi cœtus es-
sent Senatores, Consiliarii, vacantes,
alium annuatim ordinem & dignitatis locum
obeuntes.

Ex hoc tempore curatores peculii Urba- E.
ni cœperunt inter magistratus collegas ha- Quæstores.
beri,

beri; qui anteà minùs honorata ſeſſione
erant, nec certo aut definito numero.
F. Quæ illa Comanorum Gulda fuerit in-
quirenti nihil hactenus occurrit, quàm ſe-
lectiores è populo fuiſſe, dicti unius lite-
omanni qui. ræ in tranſmutatione quaſi GOETMANNI,
ri boni qui. id eſt, viri boni (familiaris hæc eſt vete-
ribus noſtris locutio) vel additione quaſi
COOPMANNI, id eſt, mercatores vel
mechanicam vitam non exercentes, quæ
COOPLIEDENSCHAP, dicta reperi-
tur.
G. Reſtitutio hæc 39. viratus facta Anno
1277. 1277. ſed Guidonem triennio pòſt cogen-
tem dictos 39. viros ad rationes rei geſtæ,
imultus ob mutationem Se-tus. coacti pacare 48. librarum mililbus annu-
meratis. Nec hoc ſatis, quadriennio pòſt
denuò gubernationi ſuam intermiſcen-
te authoritatem Comite, quod gravatè il-
lis ferentibus diductaque in litem contro-
verſia definivit curia Pariſienſis Gandenſes
peccaſſe & mulctæ reos eſſe, nec exinde
ſolida unquam inter utroſque pax extitit.
Comite reos dignitate exnendos decernen-
te, illis à Curia decretum longè diverſum
impetrantibus pecuniaria plectendos ſta-
1287. tuens, & imò Anno 1287. confirmatio-
nem 39. viratus à Franco obtinentibus.
H. Ab hoc Anno extat Senatorum catalo-
gus, ex quo ſubſcriptis electorum nomi-
ommiſſarii le-is. nibus paginam finiente manifeſtum evadit
nonnumquam præteritis Commiſſariis Co-
mitum Urbanos Senatum renovaſſe, quâ
licentiâ effectum, ut compulſi fuerint
Principes tot motibus obviàm ituri totum
1446. electionis jus ad ſe trahere. Videantur An-
1449. ni 1446. 49. 77. & alii.
1477. Electorum numerus variavit ſæpè, qua-
I. litas etiam. Nunc receptum tres ex patria
ommiſſarii re-ovandæ legis. nobilitate perpetuos à Principe creari: quar-
tum, annuatim diverſum, niſi continuen-
tur adjungi & loco primum, authoritate
præcipuum.
L. Occurrerant quidem non ſemel Senatus-
eges contra ambitum. conſulto & legibus contra ambitum latis,
ſed in vanum prout exempla ſeditionum
alibi latiorem campum habitura docebunt.
M. Diviſio iſta civitatis tripartita antiqua eſt,
Diviſio populi. nec per tumultus illos inventa, ſed inve-
cta cum ſplendore aliquo & apparatu. Di-
1204. ploma enim Anni 1204. citat *ingenuos* &
ngenui & mi-niſteriales. *miniſteriales*, id eſt, cives & mechanicos.
1260. Aliud anni 1260. nominat *gildas textorum*,
xplicatus Meierus. ſed intelligit Meierus tria hæc hominum
genera per tumultum irrepſiſſe in ordinem
Senatorium à quo anteà ſecludebantur. Fa-
ctum primò ſub Nivernenſi, ſæpiùs ſub
Maleano.
De Decanis. Decanorum manet nunc inane & digni-
N. tatis umbra, & cooptantur quotannis Ca-
Hooft-mannen. pitanei tribuum plebeiarum (HOOFT-
MANNEN vocant) 22. Viri nobiles, ſine
quorum authoritate nulli opificum collegio
convenire permiſſum.

Vexilla olim ſingulis propria opificiis Vexilla.
bellorum, ad quæ Comitem ſequi ſolent O.
cives, ſunt monumenta, eaque remanent
hodieque penes lectioris populi partem Sa- Gildæ.
gittariorum Collegiis nomina dare ſolitam. P.
Philippi decretum eſt Anni 1453. 1451.
Hęc fusè Heuterus in Auſtriacis, & nos
alibi tangemus.
Factum Anno 1471. 1471. Q. R.
Carolina ſcripta Anno 1540. qua omnis 1540.
hodiernæ reipublicæ norma præſcribitur. S.
Atque hęc quidem rempublicam tan- T.
gunt, cujus decora percurrere non unius
codicis, & neſcio an unius hominis foret.
Plenæ ſunt hiſtoriæ, plena omnis annalium
vetuſtas, ita ut ſupervacaneum videatur ita
obvium omnibus explicare & actum agere:
temerarium pro dignitate velle tantarum
rerum narrationem aggredi, quibus occu-
pata ingenia olim feliciſſima ætatem triviſ-
ſe & immortua cognovimus. Tu mi Ham-
coni, ſi crudis hiſce famem necdum
explevisti, Meierum, Oudergeſtium,
Marchantium, Froſſardum, Heuterum adi,
reperturus paſſim & continuè Gandenſes
paginam facere. Faciam id cum otio, ex-
cepit Hamconius, ſed te modò precor ne
politicis hiſce Gandæ antiquitatibus opti-
mè paſtum ſine fructibus, ſine bellariis re-
rum ſacrarum patiaris cœnulam finire. Nec
enim dubito quin etiam in Eccleſiis cœno-
biiſque habeat Ganda quod memoriam me-
reatur. Ad hoc ego: Res Sacra Gandavi
ſola volumen conficit, ſola hiſtoriam me-
retur, quam cùm ego duobus libris olim
amplexus ſim fundationes dumtaxat ſignan-
do, primò Eccleſiarum, Cœnobiorum,
Hoſpitalium, mox duarum Abbatiarum or-
namenta, ad illos te remitto, imò illos ti-
bi trado, quorum lectione poteris reliquum
primæ noctis fallere, & quod alius vix an-
no poſſet, una die omnes Gandavicæ an-
tiquitatis angulos perſcrutari. Vix finieram,
cùm Hamconius manu & codice exoſcula-
tis, nec verbum ultra faciens cœpit lectitare.

DE RE SACRA

GANDENSI BREVICULUS.

PLENDIDISSIMUM D. Joannis Fabrica Templi D. Joannis.
Baptiſtæ (ita enim vulgò ap-
pellatur cùm alioquin Deipa-
ræ & SS. Joanni, Bavoni,
Vedaſto ſacrum ſit) templum
Anno 941. Tranſmarus Epiſcopus legitur 941.
dedicaſſe cryptam Sacellis, amplitudine,
columnarum ſerie nulli toto Belgio ſecun-
dam: Balduinus & Arnulphus Comites in-
ſtruxiſſe chorum altâ concameratione, augu-
ſtâ ſacellorum corona, Senatum Anno 1228. 1228.

Pronaon. erexisse pronaum stupendâ mole sub ævum
1461. Cæsaris Caroli adjectum, Anno 1461. jacta
fundamenta ad occidentem Turris egregiæ
1602. nuper Anno 1602. de cœlo tactæ. Insuper
Illustria quædam ibi visa. in triviis notum est Ecclesiam hanc Comitia ordinis aurei velleris secundò, id est An-
1445. 1559. nis 1445 & 1559. vidisse. Baptismo invictissimi Cæsaris Caroli quinti Anno seculari
sesquimillesimo funeribus 8. principum, 3.
Episcoporum, nobilium absque numero honoratam: cujus ut fabricam tam superiorem
Interior ornatus. quàm subterraneam admirantur architecti;
ita picturas pictores: Imprimis illam Adami & Evæ, opus Joannis ab Eyck, inventum Justi Vitü Domini Pamelæ, in
quam tabulam ita lusit noster Vrintzius:

Quos Deus ob vitium paradiso exegit, Apelles
Eyckius hos Vitii reddidit ære Patres.
Arte modoque pari pariter concurrere visi
Æmulus hinc pictor, fictor, & inde Deus.

Sacrificiis ejus. Parochus eam cum 38. subsidiariis Sacer-
1528. dotibus procurabat, donec Anno 1528.
impetratis consensus Pontificii litteris, Ab-
Collegiata. batia D. Bavonis in Collegiatam, Canonicis Anno post 1537. Calendis Augusti inductis, & Anno sequenti 1559. in Cathedralem mutata est triginta duorum Canonicatuum, quorum octo dignitatibus sunt annexi.
Quinque à Graduatis possidentur. Diœcesi autem urbes mœnibus instructas octo
iisdem carentes duodecim, Pagos 160.
Episcoporum series. complectenti præfuerunt *Cornelius Jansenius* scriptis clarus ex cathedra Lovaniensi
ad hanc evectus Annis 11. successor Gulielmus Damasi Lindanus Theologus etiam famigeratus ex Ruremondensi Episcopatu
translatus mensibus tribus diebus septem,
& surrogatus Petrus Damantius summæ vir
moderationis recenter obiit dignitatis heredem habens, Carolum Masium laudatissimum ante Ipreti Episcopum; Diœcesi &
reipublicæ Gandensi nescias an utilem magis, an necessarium.
Præpositorum series. Præpositi celebres fuêre imprimis infulis
honoratus Viglius Zuichemius, Arcani
Belgici Consilii Præses, toti orbi notissimus. Cui surrogatus Bucho Ayta, & demum Adrianus Varreus Præpositi, sed non
mitrati, nec dotis Præpositurææ veteris
Episcopatui unitæ compotes; sed duplicis
Decanorum series. præbendæ recentiùs annexæ. Decani autem
sibi invicem successêre P. Henricus Bloc,
Joannes Lobbet, Joannes Holle, Marcus
Sterc. Clemens Crabbeels posteà Episcopus
Silveducensis, Petrus Damant posteà hîc
Episcopus. Carolus Rhi: à Rodoan posteà
Episcopus Brugensis. Petrus Bernaerts.
Parochia Sefis-Kerst. Cathedralis autem hæc unica ab antiquo
fuit oppidi Curialis, in agro autem Trans-
1072. schaldano, Anno 1072. titulo *Sancti Christi* aliam Rabodo Episcopus dicavit, Transmarus autem eodem quo Joannicum Anno
Ecclesiam *Martini in Ackergem* suburbano
Vico designavit. Et cùm aucta urbe hujus
limites latè intra portas excurrerent, ne-
cesse fuit Sacellum *D. Michaelis* in com- Fabrica Templi sancti Michaelis.
munionem oneris assumere cujus incendio
Annorum 1120. & 28. deformatæ turris, 1120.
Anno 1440. inchoata, & 40. post Annos 1440.
occidentalior pars templi adjecta, Anno
autem 1512. novum opus pronai, & fa- 1512.
stigium turris auspicio Portelbergici Thesaurarii Cæsaris, Domini de Vinderhout,
Merendre, & Wissenkercke. Aucto etiam
in immensum numero civium: Sacella *D.*
Nicolai & Jacobi ante Annos incendiorum S. Nicolas. S. Jacops.
supradictorum, quæ non evaserunt, in
Curiales sunt erecta; ita ut quatuor intra
muros, ut aliàs docui, essent Parochiæ,
quibus accedentes Blandinica Deiparæ,
Transschaldana Christi, Ackergemia Martini, Septenarium olim etiam numerum
faciebant: unde totidem minorum caussa- Judices septem Minorum caussarum.
rum libram grossorum non excedentium judices annuatim cum Tribunis & præfectis
annonæ eliguntur. Cæterùm non omittendum diruta ad structuram Arcis Carolinæ
Ecclesia S. Christi & S. Amandi, onus
ejus in oppido traductum in Ecclesiam S.
Salvatoris, in suburbano autem in Sacellum Ostacriense. Insuper præter has ab antiquo Ecclesiam D. Pharaildis Comitum, S. Veerle.
Palatii, domesticorumque & officiatorum
ejus fuisse.
Collegiata B. Pharaildis annitente Flan- Collegiata D. Pharaildis.
drorum Comite juxta *Arcem novam* Comi-
tis structa Anno 912. & receptaculum pro- 912.
fugi à clade Normannica cœnobii Bavonensis. Unde cùm ad antiquas sedes circa
Annum labentis seculi quadragesimum monachi postliminiò reverterentur, cum Sacris
Beatorum pignoribus Arnulphus Marchio,
verbis à me superiùs ex Chronico transscriptis, impetravit facilè portionem corporis
B. Pharaildis ad rei memoriam ibi relinqui,
cui Asservandæ clericos cum Præposito instituit, in canonicale Collegium haud multò pòst evectos. In translatione porrò ha- Translatio S. Pharaildis.
rum reliquiarum, Anno 1173. *facta expos-* 1173.
centibus, Ecclesiæ Canonicis Remleno, Azone, Fulterone, Otgero, Meinardo per Fulkardum Blandinii, & Sigerum Gandensem
Abbates: testes asscripti Folcardus Castellanus,
& Lambertus ejus frater Stephanus, cum co- Incendium
piosa utriusque sexus multitudine, & duorum
Cœnobiorum congregatione. Cæterùm perierunt hujus Ecclesiæ monumenta vetustatis
ultimæ incendio Anni 1120., alia decora 1120.
ultimis, bellorum turbis interciderunt. Præ- Præpositi aliquot.
positos interim schædæ Gandenses annotant
primæ famæ viros Joannem Gistellanum,
& Petrum Roberti Comitis Capellanum,
nunc Leonem Meierium Antwerpiensem
eruditum.

Cùm

Cùm autem duo hæc duntaxat secula-
rium, & totidem de quibus pòst, regu-
larium Canonicorum Sodalitia hîc videan-
tur, erroris meritò arguatur Mathias Qua-
[..]r Quadi [..]tus. dius in Itinerario Germaniæ referens Gan-
davi extare Collegiata Sodalitia 13. aut;
si Typographum culpare libet, 3. utriuf-
que falsò.

Etsi Truciniensis, Norbertinorum,
Boudeloensis Cistertiensium Abbatiæ foris
eversæ, in oppido renatæ; Regularium
de Mello, Præmonstratensium de Waer-
scot Prioratus in Urbem commigrasse vi-
deantur hîc memorandi: tamen ego quod
alibi illorum fundationes attigerim, sat ha-
beo hîc nominasse, & cœnobia Gandæ
nata, & nota primitus percurrisse initio à
mendicantibus sumpto.

Sigerus Archimandrita Cambronensis,
à Gislberto Bouc *Mansuram quamdam in
Braela juxta Gandavum* obtinuerat à Con-
sanguineo suo Hugone Castellano Ganden-
si, intra cujus dominium erat missus in
1130. possessionem Anno 1130. Interjecto tem-
pore B. Abbas Cambronæ parùm sibi ad
[..]atio Car[..]um. usum esse hunc fundum observans *Fratri-
bus de monte Carmelo*, in Gandavo jam tum,
sed ex conducto habitantibus, transscripti
authoritatem faciente Gerardo Sottegemio
1287. Castellano Gandensi ad Annum 1287. Cœ-
nobiumque formari cœptum, paulò pòst
Clemens & Alexander Romanorum Pon-
tifices suam in protectionem assumsêre. Ve-
rùm enim verò locum hunc & sedem pri-
mitivam commodi & commoditatis gratia
religiosi deseruére, in eum quem modò
incolunt commigrantes. A qua translatione
179. elapsis 179. Annis, id est Anno Christia-
1466. no 1466. mandato & cura R. P. Genera-
[..]rmatio obit. lis Joannis Soret religiosi nonnihil à prisca
[..]tura ejus. vitæ & morum asperitate declinasse visi,
in ordinem redacti sunt, auctumque tam
viris quàm viribus Collegium porticu, ædi-
ficiisque à fundamento exædificandis par
fuit. Hoc in & è Phrontisterio scripsit Ar-
[..]clari. noldus Bostius de Viris illustribus sui &
Carthusiensis instituti, de quatuor novissi-
mis, & Epistolica poëmataque sacra. Ex
eodem Philippus Kersbel pro immaculata
Virginis Matris conceptione, scripsit con-
tra Vincentium de Novocastro.

[..]tiniani. Intrà limites Eckergemi sacellum vetus
fuit inscriptum Protomartyri Stephano, ob-
noxium Curiali Martinianæ, circa quod
ampliter habitantes Borlutii è nobilitate an-
[..]n fundatio tiqua Gandensi. Eremitis Divi Augustini
ædes suas in cœnobium transformandas ob-
1296. tulerunt Anno 1296. pridiè Kalendis Augu-
sti, factum probante Joanne Nerviorum An-
1350. tistite. Cumque sub Annum 1350. à sacri-
legis tribus sublatum cum argentea quanti-
[..]ulum Eu[..]tiæ. vis pretii theca venerabile Christi corpus
inque prato confini depositum sanguinolen-
tum miraculosè repertum, & Augustinia-
nis asservatum esset sacra civium, titulo
sacri cruoris Sodalitas instituta, etiam Cle-
mentis VIII. Papæ indulgentiis decorata,
& supplicatio votiva annuatim maxima po-
puli frequentia, & anno 1604. ipsa Belga- 1604.
rum principe prosequente honorata.

Templum & Cœnobium (cœnaculo ex- Eversio Cœnobii.
cepto, quod in nuptiale triclinium conver-
terunt) ab Iconoclastis Anno 1580. pro- 1580.
fanata eversaque sunt, platea per medium de-
ducta. Et restituta Regi & Religioni Urbe,
Petrus Coels Cœnobiarcha, civium eleëmo- Restauratio.
synis adjutus, Ambitum dormitoriumque
restituit, & novissimè Senatus patrocinio
templi fundamenta jacta sunt, lapides aus-
picales pangentibus Guilielmo de Cornhu-
sa, Augustino de Herrera, Jacobo de Lan-
glee, & Roberto Hellino: id est, Con-
silii, Arcis oppidi & Senatus Præsidibus,
die 28. Martii Anno per Vrintzium sic ex-
presso.

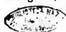
*DIVa ædes AVgVstIne tIbI noVa teMpLa
strVVntVr*

*HeLLInI & BLaserI ConsVLIs aVs-
pICIIs.*

Vivente Beato Dominico Prædicatores Dominicani.
dono *Sigers Parys* domum obtinuerant pro-
pinquam valetudinario Bilocensi, idque
ante Annum 1221. Fernandus autem Co- 1221.
mes impensè desiderans ex domo cœnobium
efformari, valetudinarium quidem aliò tran-
stulit Anno 1227. domum autem & locum 1227.
in vicino post decem ferè Annos monachis Fundatio eorum.
assignavit: ubi elegantissimum totius Pro-
vinciæ Cœnobium surrexit. Templum qui-
dem Anno ejusdem seculi 40. inchoatum, 1240.
Dormitorium cum refectorio Anno 1302. 1302.
perfectis Bibliotheca cum claustro strui cœ-
pta Anno 1473. omnia splendidè & quadrato 1473.
lapide adornata, ita ut exteris templi ad Structuraque.
unum fornicem latitudo, cœnaculi spacio-
sitas, claustrorum amplitudo soleat esse ad-
mirationi.

Capitulis quod vocant *Provinciale* hîc Comitia provinciæ.
quàm ullibi frequentiùs celebratum, nomi-
natim Annis 1506. 1549. 1574. 1594.
1604. 1607. Et antè Annis 1331. 1376.
1410. aliisque intervallis. Viri sanctitate &
doctrina illustres hinc prodiêre Anno 1283. 1283.
Gilbertus de Ovis commentator in Mat- Viri clari.
thæum & Apocalypsin. Balduinus Anno
1272. miraculo Iconis Marianæ confirma- 1272.
tus in religione. Joannes Agnus miraculis
in vita clarus Anno 1296. Et post refor- 1296.
mationem Anno 1456. invectam Guiliel- Reformatio. 1456.
mus Wancforus Anno 1475. Episcopus Sa- 1475.
reptanus. Joannes Exmera Theologus Pa-
risiensis & restitutor disciplinæ. Petrus Ba-
cherius sacræ Theologiæ Doctor & viginti
opusculorum concinnator eruditissimus.

Franciscanorum non minùs celebre & ve- Franciscani.
tus Cœnobium, ante obitum D. Francisci

Fundati. cœpit, auspiciis ejusdem Fernandi & Margaretæ Comitum, reformatique fratres ad obser-
1503. vantiæ normam rediêre Anno 1503. Id est à
Reformati. fundatione ducentesimo octuagesimo tertio solet paulò minus centum aliquando fratres habere, & Lectores utriusque Theologiæ binos, concionatores 30. Templum Apostolorum Principibus & Sororibus Magdalenæ Marthæque conscribitur, apposité instituto Minorum respondentibus Patronis. Produxit hic conventus eximios Theolo-
Viri clari. gos & scriptis claros Joannem Wittium, Levinum Brechtum, illum concionibus, hunc poëmatibus editis notum.

Sepulturæ illustrium. Sepulturæ locum hîc elegerunt Viri magni aliquot, Margareta in primis Eduardi Anglorum Regis Soror, Caroli Audacis
1503. uxor Anno 1503. defuncta Mechliniæ, eximia Cœnobiorum Gandensium benefactrix. Similiter Theodoricus Bevernensis Dixmudæ Toparcha, & Maria ejus filia. Similiter ex Wallia, Sersandriaque gentibus viri primarii.

Capucini. Capucini rigidioris ejusdem tituli regulæ quando assumti, lapidis ibidem inscrip-
1589. tio testatur talis Anno 1589. *6. Idus Decembris Joanne Beths & Francisco van Wychuys Consulibus Senatus PopulusQue Gandensis hunc agrum publico ære coemptum cum ædificiis Patribus Capucinis tunc primùm in hanc ur-
Volder-huys. bem receptis, in Dei O. M. beatæque Mariæ Virginis ac D. Francisci honorem habitationis ergò concessit*, ubi olim fullonum fuerat Curia.

Fratres tertiæ regulæ Franciscanæ triplicis generis fuerunt: Bogardi, Alexiani, & Tertiarii illi retro Franciscanos congregati, textoresque sub Joanne Divionensi regulam assumpsere, dudum, eò quòd Zepperensi Capitulo non obnoxii licentiùs viverent extirpati sunt.

Tertiarii autem griseis amicti, sive fratres de pœnitentia Jesu Christi instituta tertii ordinis Franciscanorum professi, ex laicis in commune viventibus, cœperant Gan-
1304. davi sub Annum 1304. Sed cùm ad insignem redacti paucitatem, id est duos disciplinâ insuper flaccescente, & peculio multùm imminuto minus utiles censerentur, Regia & Pontificia authoritatibus locus Carthusianis *Domus B. Brunonis in eremo* assig-
1584. natur Anno 1584. Carthusianis dico per fu-
1587. rores Hæreticorum Anni 1587. pulsis Cœnobio suburbano ad flammas damnato. Quod titulo *Vallis Regalis prope Gandavum* notius,
1320. extrui cœpit Anno 1320.

Carthusiani. Fundatore è Canonicis Brugensibus Simone Willebrordi, Ludovici Flandrorum Comitis auspicio & favore, privatorum accedente munificentia. Floruit in hac ere-
1417. mo Anno 1417. Goswinus de Beca anteà
Viri clari. Jurium Doctor multisque Bostio teste, circa Canones & Theologiam Scriptis clarus.

Quadraginta post eum annis Joannes Divionensis à Dorlando libro octavo celebratus *tanquam fulgidum lumen inter suos emicans*, de indulgentiis, esu Carnium, participatione Missarum, confessione Sacramentali, proprietate vitanda libellos doctissimos piissimosque evulgavit. Anno 1500. Guilielmus 1500.
Bibantius cujus eruditionem hodieque in solennitatibus prælegi solitæ exhortationes, prudentiam electio in Generalem totius Ordinis Anno 1521. facta abundè probarunt. 1521.

Alexiani funera curantes ex fratribus communis vitæ Anno 1459. Novembris 1459.
14. regulam etiam Francisci assumpserunt Pio Pontifice factum probante.

Quadrigam Abbatiarum Virginalium or- Cœnobia Virginum.
dinis Cistertiensis destructo foris monasterio Gandavi insitam, & faventibus piorum eleëmosynis novas plantationes facientem dare hîc constitueram, puta Dorizeel, ter Haghe, Osteclo, Nonne-Bosch, sed quia suis locis opportuniùs tractabuntur hîc supersedeo, Gandenses origine conventus tantùm daturus. Quorum primus facilè Bilocensis Bilo ca.
Hospitalario adjuncto celebris, gentem Utenhoviam agnoscit è primis fundatoribus, nominatim Fulconem Canonicum Insulensem & Trunam ejus sororem circa Annum 1227. celebres; quo etiam Abbas 1227.
Boudeloensis justi Roberti Clarevallensis Abbatissam cum tribus Virginibus è novo busco assumptis introduxit, & titulum dedit *Portus B. Mariæ*.

Quod refert Mathías Quadius in Itine- Lapsus Quadii notatus.
rario Germaniæ haberi Gandæ monasteria 25. publica peregrinorum Xenodochia 7. Nosocomia 2. Gerontocomia utriusque sexus 10. Pœdotrophia, ubi etiam expositicii aluntur 2. furiosorum ergastula 2. quoad priora tam verum est quàm falsum, quoad duo posteriora. Sed opinor typographum positis in locum Romanorum Chaldaicis characteribus auctoris mentem invertisse. Certè idem in Theatro Civitatum indies quatuor pauperum millia ære vicatim & in concionibus collecto ali & verè profitetur. Nos singula videamus.

Pari quaternario numero Augustinianas Cœnobia Augustiniana.
dabo ex earum grege quæ *regulares* appellantur. *Agnetanæ* tutelaris appellatione in S. Agnete.
vulgo distinctæ, ante duo secula coaluerunt; Liberæ antea & exleges, donec Anni 1451. 1451.
Junii Septima, meliusculè sibi cautum æstimarunt, emisso ad præscripta Augustini religionis voto triplici. Promovit etiam harum conatus Margareta Comes, & Anno ejusdem seculi 72. primum Ecclesiæ lapi- 1472.
dem posuit, ubi Joannam Luxeburgicam filiam Comitis Sanpaulini Anno 1478. cum 1478.
pompa introduxit monasterio habitu induendam.

Curthemenses, in Deynza opidulo or- Susteren van Deinze
tæ

tæ eodem quo superiores tempore, Begi-
næ primùm, mox tertiariæ, demum exu-
1427. sto aliquoties cœnobiolo Anno 1427. Au-
gustini sectatrices se professæ, Gandavum-
1501. que profugę, Anno 1501. Cœnobium coap-
tare cœperunt circa Parochialem D. Mar-
tini, nunc templum reædificantes *Galilaen-
ses* ejusdem sortis fundatorem reperêre Joan-
nem Eggaert, ab Amsterdamo Batavorum,
1433. qui Anno 1433. duas illo in loco filias Deo
1515. consecravit, quos Anno 1515. exustum
1480. lego, ubi Anno 1480. præfuit Catherina
Burgunda aliæque è gente Haluina, Se-
burgica, Pratia, Virgines monasticen pro-
fessæ.

JORIS VRANCX. *Vranxianæ* authorem suum referunt no-
mine Georgium Vrancx ejusdem cum su-
periore conditionis Virum; titulus eis S.
Barbaræ in Jerusalem, & extant donatio-
1450. nis litteræ Anno 1450. exaratæ, prima-
que præfuit Jacoba van Ottingem.

Victorinæ autem (ut & eas adjiciam) Au-
gustinæ sequaces Sersandrios nactæ funda-
1370. tores Anno 1370. in prata Brielæ per Co-
mitem sunt translatæ, inde *Groenenbriele-*
GROENENBRIEL. *narum* nomen sortitæ, & Cœnobium no-
vum vulgò dictum. Cujus Abbatissa prima
1372. creata Anno 1372.

Franciscanæ succedant & earum primæ
1462. regulæ Cœnobium Anno 1462. per Hele-
nam Slappes & Barbaram Haleven domi-
cellas nobiles fundatum, non solùm norma
vivendi strictiore, sed exemplo & sepultu-
ra B. Nicoletę ex Burgundiis oriundæ,
& sanctimoniâ clarę. Obiit hæc Anno
1447. 1492. 1447. & Anno 1492. ossa ligneo clausa fe-
1536. retro, Anno 1536. postquàm in Beato-
rum relata esset numerum, plumbeo, ca-
pella ejus nomini per Nicolaum Sarepta-
num Episcopum dicata, & in hunc usque
diem cœnobium optimæ disciplinæ & nu-
meroso Vestalium cœtu commendatur.

RYCKE CLE-REN. *Claranæ* secundæ regulæ extra sed juxta
oppidi muros inchoatum opibus Anthoniæ
de Hameyda equestris familiæ Virginis
Cœnobium, his turbis desolatum fugere
compulsa urbem hactenus habitant, &
habuerunt plures primæ nobilitatis Anti-
stites.

Parthenones denique tertiam ejusdem
Francisci regulam profitentes titulis Do-
muum DD. Jacobi & Joannis cœperunt sub
idem ferè tempus, & illustri fundatorum
splendore, illæ Isabellam Portugalensem
Philippi Ducis conjugem fundatricem lit-
1472. teris Anno 1472. Aprilis 6. datis monstran-
tes, hæ Mariam de Burgundia ejusdem Du-
cis, nisi fallor, natura filiam: sed hæ il-
lis antiquiores videntur antè aliis aliquot
locis habitasse, nominatim in Outbriela &
circa Bavonis, habueruntque Virgines no-
bilitate conspicuas è gente Grachtia, Heu-
sia, Wallia & sub S. Grachtia pensum ho-
rarum cœperunt exsolvere.

Hujus etiam classis etsi non regulæ fue- OP 'T SLUYTEKEN IN DE SLYCK-STRAETE.
runt *Magdaleniaaæ* abjurata lubricitate pœ-
nitentes, nunc extinctæ sunt & Nigræ ab
amictu audientes, quas ut Anno 1470. ex- 1470.
titisse & ægris subservire scio, templo So-
dalibus D. Ursulæ nuncupato, ita quan-
do cœperint nescio. Itemque aliæque ex
Ecclesia occidentali translatæ, quibus An-
no 1456. Episcopus permisit regulam assu- 1456.
mere, & Anno 1479. Sacellum dedica- 1479.
tum. Itemque Ouderbergenses titulo S. Ca-
tharinæ, sub idem tempus Audomaropoli
translatæ, ex cœnobio circa portam Alti
montis.

Beginagum Pratense de Hoye titulo Dei- BEGGYN-HOF.
paræ cœpit extra portas Oppidi auspiciis
Joannæ Comitis Anno 1234. & Anno 1260. 1234. 1260.
Episcopus permisit Sacellum struere. Pa-
tronosque habet primos Senatorum. Alte-
rum porrò titulo D. Elisabethæ eandem S. ELISBEDTEN.
Comitem agnoscit fundatricem; Męcena-
tes autem & Advocatos Abbates Blandi-
niensem & Bavonensem dictante id senten-
tia Anno 1531. 2. Maii data. Et hîc asser- 1531.
vantur reliquiæ S. Blasii & caput è Soda-
libus Ursulanis.

Nosocomiorum porrò antiquissimum quid
dives à proventu indigetat, *D. Elisabethæ* RYCKE GASTHUYS.
ab octo seculis volunt cœpisse, cui Mar-
gareta Comes frumentariam indulsit exa-
ctionem: Virgines autem ægros curantes
annitente Valtero Episcopo Tornacensi
votis & statutis se obstrinxerunt.

Est & Hierocomium cui Anno 1424. 1424.
Valterus Episcopus leges dedit aliàs anti-
quissimum, sed ego ad Sacella progedior.
Inter quæ vetustatis est ultimæ Sacrum *D.* TE LEPROZEN.
Catherinæ tribus civium Sodalitiis & olim
supplicatione votiva annali ornatum, ad
commoditatem civium remotiùs à curiali
sua D. Joannis habitantium structum, &
à Guidone Legato S. Sedis indulgentiis
Anno 1203. locupletatum. 1203.

Georgianum autem à Sodalitio civium
ejusdem tituli structum Anno 1499. au- 1499.
ctum, & dicatum Anno 1505. Virgini- 1505.
bus in vicino per Maximilianum Cæsarem
collocatis permissum sub Truncíniensium
patrocinio.

Quintinianum Blandiniensi Abbatiæ ob-
noxium à reclusorio volunt inchoatum an-
te tria sæcula, auspiciis Arnoldi de Swi-
narda.

Maurianum in Brielæ pratis à Joanne
Abbate S. Mauri Anglia profugo, huc pro-
fugiente structum, ut fama tenet Sacel-
lum patientis Dei, Anno 1452. exustum 1452.
memorabili illo incendio, Anno 1380. est 1380.
dedicatum.

Guidonianum authorem suum Comitem
& Tutelarem præfert, fuit circa Palatium.
Alia Divarum Barbaræ, Annæque quando
cœperint, scire mihi non contigit.

Re-

Reclusoria itaque subiiciam bina ad Salvatoris ante septennium à Nobilissima Virgine, Margareta Traziniaca Principum nostrorum honoraria contubernali structa, quę eadem sodalitatis D. Josephi & indulgentiarum ad eam fuit impetratrix. Item unicum in Sacello Templariorum, alterumque ad Deiparæ in Blandinio, & tertium ad Quintini.

TEMPEL HUYS. Domus & Sacellum Melitense cum particulari jurisdictione & immunitate ante
1180. Annum 1180. fundata colligitur ex schedis
dicti loci: sequentibus enim illum annis
Philippus Comes donationes diversorum ad
1181. opus Templariorum factas Anno 1181.
1182. Gilberti de Nivella Anno 1182. Wilhelmi Govela, idque ad manus Theobaldi *de furnis qui in Flandria Templariorum beneficia*
1223. *custodiebat*. Item Anno 1223. Comes *terram apud Gandam extra & intra clausuram, Domus & Fratribus S. Templi*, assignat. An-
1271. no 1271. Decanus B. Pharaildis collata ab Ægidio Vischero Canonico confirmat *Domus millitia S. Templi.*

Arnoldus Abbas S. Petri qui vixit Anno
1209. 1269. fatetur nihil sibi juris esse in terras
ad meridiem domus dictæ jacentes. Item
1186. Anno 1186. *Amianus in partibus cismarinis domus templi minister* cernit Gandavi. An-
1280. no 1280. Gerardus vander Malstede certa quædam assignat *Commendaria Domuum Templi in Flandria ad opus Templi de Saemslacht*, Ex quibus convincitur Templarios hos latè in Flandria divites, inprimis *Custodem beneficiorum* in cismarinis habuisse, sub quo *Commendaria* Flandriæ erat, & sub ea *diversa Templa* nomen servantia.

Extirpatis porrò Templariis cùm bona Melitensibus essent assignata; eis Anno
1414. 1434. Synodus Basiliensis Abbatem Bavonicum & Frisidiaconum Cameracensem dedit Conservatores, rogatu Rocoaldi de Rochechouart Commendatoris Preceptoriæ Hannoniæ & Flandriæ.

OP DE CRAENLEYE. Gerontocomium *D. Catherina* domibus & præbendis instructum, quarum sex cùm ab Ingelberto Immerselio Vice-Comite Alostano, totidemque à Nicolao Sersanderio, & pari numero à Cornelio van Pottelberch, & Joanni Steenlando conferantur, & proventus ab eis eorumque hære-
1571. dibus gubernari sententia Anni 1571. decretum sit: probabile ab eorum majoribus fundatum.

Aliud vetulis magno numero serviens fun-
WENNEMAERS HOSPITAEL datorem suum nomine præfert Wennemarum nobilissimum Equitem & uxorem in viduitate hîc egenis se mancipantem teste ejus ibidem extante Epitaphio, ad Annum
1590. 1590. renovato.

Interemptus est autem dictus Gulihelmus Wenemaer à Roberto van Cassel in
Reckelgem quinta Julii Anno 1328. Uxor- 1328.
que Margareta Sbrune maritum moriendo
secuta est 1352. in Septembri prout ibidem 1352.
annotatur.

Hospitale laborantium contage, cura pu- PEST-HUYS.
blica fuit aliquando apud Alexianos, ad ripam Liviæ, circà Haut Leyam & Schaldis circà confluentem vulgo DE VYF WINTGATEN dictam, in locum hunc
Anno 1598. translatum. 1598.

Habent & Gerontocomia Sacellaque SCHIPPERS-CAPELLE.
Nautæ & textores, & extant illorum dotationes aliquot, & memoriæ in Saxis &
laminis parieti affixis, Anno 1458. item 1458.
1423. & 1529. 1423. 1529.

Horum antiquissima, quam quidem vi-
dere contigit data est Anno 1328. Erat & 1328.
Hospitale circa ædem D. Gregorii collap- WEVERS CAPELLE.
sum nunc vetustate, aut vitio Curatorum, sed de cujus initio nihil datum est cognoscere.

Orphanotrophium fuit olim ad Romam WEES-HUYS.
Vico Burgensi: inde in portam arenaceam translatum, & teste inscriptione. *Commodissimam hanc orphanorum Domum ære publico in bonum publicum emptam prima Kalen-*
dis Novembris Anno 1605. adornarunt, Ro- 1605.
berto Hellino & Ludovico Blazero Coss.
cui adjacet Pædotrophium *Bonarum infan-* BONEFANTEN.
tum. Huc etiam referendæ ætate aut egestate laborantibus obsequentes Virgines
Georgianæ Anno 1505. introductæ, & D. 1505.
Joannis in Porcario foro, ejusdemque tituli & instituti vetulæ apud portam Brugensem à Joanna Comite, quod suspicor, doratæ & POORT-ACKER octo personarum Hospitalia Warnewicis luculenter dotatum sub tutela D. Alberti, Capella D. Dionysio dedicata, ubi primos egisse aiunt Minoritas.

Hospitale porrò ægris, egenisque & peregrinis serviens, fundationis suæ authorem Joannem Hebbrecht nomine præfert,
annumque 1327. in crastino nativitatis B. 1327.
Mariæ Virginis inusitatis characteribus ad tumulum fundatoris expressum.

Biloca denique Anno 1201. per Ttunam BILOCKE. 1201.
Utenhoviam & Falconem ejus fratrem circá Prædicatores ad pauperum solatia, & receptaculum inchoata, sed septennio pòst in locum, ubi nunc visitur, translata. Quibus accedunt Hospitalia D. Margaretæ, Annæ, solo mihi nomine nota; & ad extremum S. Jacobi Geronto Xenodochium
cujus ara major Anno 1289. cœmeterium 1289.
Anno 1291. consecratur & præces fiunt 1291.
quotidianæ nominatim pro Joanne Sloors Domino Giselberto, & Domina Sibilla Spaeps,

J. B.

J. B. GRAMAYE

AUDENBURGUM.

Mbitus 46. pagorum Urbem quaquaverſus cingentium Caſtellaniæ veteris Burgi titulo cenſitus, more aliorum dividi non incommodè poſſet in Kcuram & Vaſallagia, illam à Margareta Conſtantinopolitana præſcriptam pagis alium à Comite dominum non agnoſcentibus, revocatis ad duo tribunalia, occidentale apud Sleidingam, orientale apud Deſſeldoncam ſtabilitum. Hæc à Dynaſtis utriuſque ordinis, beneficio Comitis ſeculare imperium adeptis, aut capitatim poſſidentibus velut erepta communi & utili Principis Flandriæ dominio. Et prout Eccleſiaſtici Prælati potiſſimùm Blandiniani & Bavonenſes loca ſuæ juriſdictionis acquiſierunt emancipata, nec releviæ Comiti debentia, ita ſeculares ferè hæreditatem ſuam à Caſtro Audenburgi in feudum accipiunt, & paribus hominibusque Caſtri ab antiquo ſubjiciebantur. Cùm autem ad commune ſubſidium aut precaria conferant, de quibus potiora Caſtellaniæ membra ſolent diſpicere, tribunal ad hoc & comitia hebdomadatim habentia, & juris conſultos binos (nunc Jacobum Canju Poperinganum & Franciſcum à Zevecote viros prudentes) Quæſtoremque hæreditarium; nunc Joannem Armenteros ſubſtituto Martino à Malaſſii munus obeuntem, tum verò vulgariter in quatuor Balivorum diſtrictus ſolet totam ditionem partiri, Audeburgi nimirum, S. Petri, S. Bavonis & Nevelani, quibus dignitatibus nunc funguntur Georgius la faille dominus de Oudegoeden, Bartholomæus van zoete, Jacobus Borluut D. Schoonbergæ, Georgius D'Hont. Etſi autem Juriſdictiones poſteriorum ſeparentur, tamen ego ad majorem lucem malui mixtim ſingula, prout ſitus præſcribet, proſequi.

Ad ſeptentrionem itaque egreſſis oppidum inter Moeram & Legiam eſt patrimonium S. Bavonis (quod malè Marchan- *Evergen.* tius Blandinienſium facit) Comitatus titulo nobile à Razone Gavero & Beatrice ejus uxore Anno 1282. partim acquiſitum, intra cujus ambitum varia ſunt, plura tamen fuerunt nobilium prætoria, ut ſunt Boucla Borluutiorum, Stena Helwigiorum, aliud que Prætorum Bavonenſium reſidentia aliquando famigeratum. Abbatia item Ciſtertienſis inſtituti à ſenticeto dicta *Dorinnel.* inter vepribus horridos ſaltus extructo ad Annum 1204. ſacello, & triginta poſt Annos advocatis Virginibus fundata opibus Giſtellanorum, auſpiciis Margaretæ Principis. Ubi Abbatiſſam egit ex gente Wallia Aleydis in ordine prima: Ex Pœlia Aleydis Anno 1298. Ex Axpœlia Margareta Anno 1440. & 1450. Ex Utenhovia Margareta 1460. & altera ejuſden nominis 1420. Ex Steenlandica Catherina Anno 1419. Ex Vilana Catherina Anno 1330. Recenterque Maria à Burgundia, Anno 1585. cui ſucceſſit Gertrudis de Montenecro. Hùc etiam ſpectat Woudregemium *Woudregem.* non tantùm arce ſua per Ludovicum Malanum excultum & circa Annum 1369. ædificiis aucta, decennioque pòſt exuſta, ſed etiam Eveſteynio prætorio gentilium van Kathulle pronuper, & denique Mortanienſium.

Adjacet porrò his Sledinga vicino aquæductu nobilis, & juxta ſylvam cœnobio Ciſtertienſi clara (ſui aliaquin juris & privilegii) Waerſcotia, inchoato per Simo- *Waerſcot* nem Utenhovium Anno 1404. aſſenſu Joannis Epiſcopi. Cumque locus examine Abbatii Villarienſi commiſſo Monaſterio convenire indicaretur, Anno ejuſdem ſeculi 48. dedicatus, Nicolao Suffraganeo Epiſcopi, & ſequenti Monachis è Warmonda Batavorum evocatis eſt concreditus titulo Curiæ noſtræ Dominæ. Exhibuit ſanè mihi Gulielmus Caſtillerius 24. loci Prior & Proabbas tum in Baudelo litteras Joannis Epiſcopi Tornacenſis Anno 1404. Simoni de Curia poteſtatem ſtruendi cœnobium facientis. Et D. Ciſtercienſis ſequenti Anno Abbam Villarienſem viſitando loco deputantis. Nicolai denique Danii Paſtoris Waerſcotani Anno 1445. 18. Martii, cum dicto Simone obſonatore Philippi Principis & Margareta Buſers uxore ejus, ſuper juribus Parochiæ convenientis. Primus porrò Prior Judocus ex cœnobio Doncano Anno 1447. electus eſt, & fundator Monachum indutus Anno 1462. 7. Martii obiit, uxore in Bilocam ſecedente, & ibi Anno 1480. in Hoſpitali ſepultæ, ubi ſe vocat Fratris Simonis viduam. Intra Waerſcotiam porrò erat vetus Prætorium cum Warandia & juribus olim gentilium de Luu, nunc domini de Bieſe ex Rodoanis Berlegemiis viri Gandæ primarii. Ultra Liviam eminent Dominia primæ notæ Ronſela gentilium de Adorno ex patriciis *Ronſel.* Genuenſibus Brugis inſiti, ubi fundatorem Gerontocomii, Sacelli, & Xenodochii Jeroſolimitani, & monumenta familiæ habent illuſtria, Equites à peregrinatione ſacra, Conſularem Opicium Adornium virum litteris & quovis genere humanitatis inſtructum, & Rectorem Societatis Jeſû noſtra memoria. Lovendegemum Trieſtrio- *Lovendege.* rum Caſtro & Dynaſtia ſpectabile, qui Germanicæ originis ante duo ſæcula Palatinis Flandriæ & Senatui Gandenſi inſiti,

nunc habent Gubernatore Safftingano natos ex Archidiacono Gandensi Magnum
Brugensis Cathedralis Decanum, Consulares Ridderhoviæ Mecklebecæ, vander
Delsh dominos, Gandenses viros Illustres,
Ouvegemi & alibi Toparchas, viros ela-
Somergen. rissimos. Somergemium Snocartiæ gentis
etiam Brugensis originis, & apud Gandenses pridem notæ & muneribus publicis nobilitatæ.

Oostwinckel. Angulus orientalis pridem Croyacorum
& Comitis Solrani, nunc Casenbrotiorum
familiæ in Flandria natæ & notæ. Et ut
Vrsel. Urselam prætercam, latiùs ad occasum vergunt illustrium Woostinæ Baronum latifundia in Haltertino, & solet prætorium
Kuesselaria Dominiis ante Dominos Prætæ,
dictos à Flandria, Baronem de Rosin modò, respicientibus.

Versus Liviam autem & bicornis Calæ
illum augentis scaturigines Castro ornata
Ansbeeck visitur Hansbeca, olim Halewiniorum, nunc
dotalitio jure Gubernatorem Gravelinganum Gernonvallum virum genere nobilem,
virtuteque apud Belgas sua nobiliorem Do-
Bellem. minum habens: & Bellemum Philiberti de
Rym nobilis & clarissimi viri Dynastia. Cujus familia etsi argumento insignium putetur è Comitibus Cattimellibotii, & argumento symboli gentilitii è Castello Saxoniæ Bysterveldio oriunda, tamen reperitur
ante plura sæcula Gandavi floruisse, & nominatim habuisse Balduinum Equitem in
Herchem & ejusdem nominis anno 1177.
in expeditione Palestina nobilem, Jordanem insuper Anno 1303. in oppugnata Constantinopoli Balduino Cæsari militantem, Simonem testibus litteris Philippi Ducis Anno 1374. duello contra Joannem Sicælium
suscepto victorem, Balduinum denique Anno 1309. manu Ludovici Comitis cinctum
equestri Baltheo. Extat ejus gentis in cripta D. Joannis celebris tumulus & in Collecta Teneręmundana extitit alter hac inscriptione

Symon Rym Dominus miles armis decoratus,
Teneræ mondensis Prætor Regionis & Urbis,
Hic laudes statuit sub saxo Religionis,
Anno milleno centeno quater quoque deno.

Supersunt hodieque inter Senatorios Gandenses & alibi in territorio hujus familiæ
proceres, & in altero ordine Gerardus ad
D. Petri in monte Blandino Prior, vir
integerrimus.

Inter Legiam porrò & Scaldim Toparchiæ sunt Abbatiarum Gandensium Bavo-
Latum. nensis quidem Latemum destructo Prætorio eleganti non carens. Blandiniensis au-
Affne. tem Affsnedia, Oginæ Comitis donum,
Westum. Westum B. Dionysii patrocinio celebre,
Severgem. Severgemium & Swinardia hæc castro or-
Swinaer. nata Abbatum aliquot senio fractorum aliquoties asylum & refugentia. Haud procul
autem hinc Duerla conspicitur, & Cortra- Duerle.
censis & Aldenardensis partim ditionis Na- Nazareth.
zarethum Damantii Domini de Dinstvelt
Dominium, ante vander Nessen Consiliarii, & ad extremum Ecka Scepperiorum, Eeck.
qui à Mortaniis acquisierant, Gandæ patriciorum nuper, nunc Francisci de la Cornhuse V. N. Dynastia Cornhusii origine,
quod arbitror Flandri sunt. Ab Oriente urbis inter Scaldim & Mooram peculia dictarum Abbatiarum sunt Bavonensis Oostacker, Oostacker.
Seveneyke, Mendonc, (ostenditur locus Severgem. Mendonc.
ubi B. Livinus pœnitentiam egit) Lo-Chri- Lo-Christi.
sti, hoc prætorin ornatum: Blandiniensis Desselberch & Saffelaria hæc olim ca- Desselbere.
stro instructa, & cum Warandia per Guidonem Comitem Anno 1289. Monachis
confirmata, & legibus per Joannem Abbatem instructa Anno 1264. Ad alios autem spectat Desseldonca qua de superiùs
dixi. Desselberch familiæ de Notarit
nuptæ Domino de Potellis, & Huesdenum
gentis de Gandavo à pluribus sæculis annexa Vice-comitatui Dynastię, sub qua
visitur Abbatia Nonnebosch.

Quæ domus dicta B. Mariæ de novo
Busco cœpit Anno 1225. in Wasia, sed titulo Veteris Busci, constituta prima Abbatissa Oda, cui successit Aleydis & Cristina. Anno autem 1247. translatus conventus à Comite in Parochiam de Heusdene propè Gandavum, ùbi Anno 1464.
exusto dormitorio omnia Ecclesiæ monumenta perierunt. Pręfuerunt ab Anno 1505.
hæ, Catherina Bedruan, Catherina Scamans, Elizabet Cabbeliau, Margareta Bieze, Barbara Blancart moderna desolati conventus sedula reparatrix.

Succedit castro instructus splendidissimn,
territorio 12. vicorum latè patenti, jurisdictione amplissima Baronatus, & munici-
pium Nevelæ, Baronatus à nobilissimis Nevele.
gentibus Villana, Hornæa, Montmorencya, possessus aut vindicatus, nunc à Martino la Faille viro potenti & industrio acquisitus jure retractus à Lalanis, reperitur
municipium nundinis & foro, opificiis &
gildis, ante duo sęcula instructum cœnobio virginali Franciscano & Hospitali ante
centum quadraginta annos ornatum. Pagi
autem Nevelanæ ditionis hi sunt: Bousela,
Loten, Hulla, & Landegemum ab una
fluminis parte; ab altera autem Vinct, Maiegem, Zeveren, Gentis Beveranæ, Baerle, Vorselaer, Bachten, & duplex Lederne, intra quorum limites est Odonca
Arx ante incendium Anno 1491. à Gandensibus procuratum, longè pulcherrima,
& dominium Bachtenum & Reckelgemi
pons pugnâ commissâ celebris, aliaque
plura subalterna, sed de quibus aliisque
hujus terræ ornamentis necdum distincta
mihi descriptio est communicata, fe-

cundis

cundis curis magis ampliter singula percursuro.

Restant ad alteram Lizæ partem dominia Woutersiorum Flandriæ patritiorum Venderhoutum castro instructum cis, & Merendra, vetus Bavonensium & Truncinensium rescriptis notis ultra Calotiviam, S'Gravenerde. Mariekerka denique Principis & Truncinium gentilium de Coultreau è Galliis productorum, inque Flandria pluribus locis dominatorum, & in Brabantia Baronatus Jaceanum & Ascanum, in limite Hannonico sylvam Lessiniensem possidentium Dynastia Monasterio celebri per D. Amandum structo nobilis, & tribus per Basinum Regem templis ędificatis in honorem Deiparæ, Apostolorum Principis, & Jacobi; quorum duo interciderunt, tertium Abbatiale in ruinis jacet à clade nuperis bellis illata. De hac autem Abbatia quæ aliàs scripsi subjiciam, si priùs de B. Gerulpho Merendræ nato, & Blandinii ab Helisæo Episcopo Noviomensi Confirmationis Sacramentum adepto, inque via per Patrinum suum necato, & in Basilica B. Radegundis sepulto, annoque 915. per Aiccardum Episcopum ad Truncinienses translato, monuero; cum utpotè Flandrum natione in conventu Aldenardensi Anno 1030. primas obtinuisse, in supplicatione omnium Flandrię reliquiarum allatione, splendida. Drongen. Truncieniensis canonicorum Regularium Præmonstratensium Abbatia vetustate eminet, & authoribus D. Basino & Amando, qui ante annos mille Villa Truncinis territorio Gandensi, pago Menapisco clericorum sodalitatem legitur instituisse, & templum honori Mariano ad flumen Legiam ubi castrum fuerat dedicasse. Vivebant sub Præpositi unius obedientia, numero quadraginta tres, donec exusto per Barbaros cœnobio profugos Balduinus comes Anno 884. reduxit, ideò secundarius Truncinii fundator habitus. Hic moniti in somnis Gunteaus Lantbertusque sacerdotes comitem, comes Ynardum Antistitem Noviomensem induxit, corpus B. Gerulphi ex Merendra vico Truncinium deferre, quod factum anno partus salutiferi nongentesimo quintodecimo, 8. Idus Octobris. Hic etiam S. Basini Regis & Martyris, filiæque Aldenundis fundatoris, ut volunt, primi ejus Ecclesiæ solemniter ossa servabantur, teste ad 14. Julii, & 20. Junii Molano. Præpositorum post Balduini restaurationem primus Joannes, alter Reinerus, tertius anno 951. surrogatus. Arnulphus sive Ascelinus Parisiorum Episcopus Comitis Flandriæ frater: Canonicorum autem numerus erat sedecim.

R*obertus autem, Spiritus sancti gratia commonitus in exordio Principatus sui quæ Dei sunt primum quærere, Cùm Ecclesiam Christi quæ est in Truncinis in honorem B. Mariæ fundatam ab exordio fundamenti in manu antecessorum suorum, atque ita in sua sine ullo respectu, sine ulla potestate Episcopi comperisset, animadvertens nec rectè aut legitimè esse ut sæculari potestate, sine clericali capite Ecclesia dispensaretur, Ecclesiasticis personis interpellantibus, Principibusque suæ potestatis faventibus ab omni potestate sua & posterorum, & subditorum suorum liberam fecit, condonans eis quidquid Comitatus, aut advocationis aut reditus habebat, nihil juris in ea servans, nisi hoc tantùm quòd Præpositum ipse daret, & Episcopus curam animarum det ei cui Marchio Flandriæ Præposituram dabit. Actum in Ecclesia Islensi, Anno* 1087.

Præfuit exinde Godezo Præpositus quocum simultas fuit Canoni Prætori, fugatique clerici, direpta claustra & alibi incensa, sed repentina morte oppressus Cono reditum Canonicis patefecit. Hoc incendium cùm anno 1131. alterum à Gandensibus secutum esset, Iwanus de Alosto septem pòst annos invitis & reclamantibus Canonicis Regulares ad Norberti præscripta degentes substituit Eugenio Pontifice anno ejusdem ætatis 47. mutationem à morte Hutgerii Præpositorum ultimi approbante. Exinde Truncinium cœpit esse Comitum Alosti & gentilium de Gandavo quasi Mausolæum quò illatus Iwanus Comes cum Laurettæ conjuge, Theodoricus cum Swanilde & Sibilla uxoribus, Guilielmus Liekerkius Iwani nepos, Rodolphus Castellani ejusdem frater præter viros nobiles Balduinum de Wasia, Eustathium de Petegem, Gerardum de Grimbergis, Sigerum de Cortraco, Gerardum Wesemalium Bergarum Baronem, aliosque hìc magnificè tumulatos. Fuerunt certè ex Archimandritis præclari Petrus Bloc infulis à sancta Sede impetratis Anno 1544. mortuus. Ægidius Baes templo à fundamentis extructo anno 1558. Joannes Voel disciplinæ serius curator, anno 1472. Joannes Colinshaus anno 1417. famam modestiæ & prudentiæ adeptus. Razo boni vituli anno 1400. quadraginta Præses Monachorum, Galterus Boelin anno 1485. & Joannes Kempe 1395. & Oliverius Stappaert anno sequentis sæculi 45. œconomiæ laudibus celebrati. Cœnobium, turbis belli civilis Belgici anno 1577. oppressum in cineres penè abierat, ideoque malis docti cœnobitæ tutius in urbe struunt Monasterium, templo anno 1607. dormitorio & claustris biennio pòst perfectis diligentia Prælatorum: Francisci Scouleti novissimè defuncti, anno 1602. & Levini Molinæi Gandensis nunc regnantis, virorum industria prudentiaque non vulgari præditorum.

AMBACTA,
A D
ORNATISSIMOS OPPIDORUM
ET TERRÆ SENATORES.

HULUSTUM.

Ic ferè Meierus in Annalibus fidem & lectionem Chronici Trajectensis secutus vocat oppidum quod nunc muliebri, nunc neutro genere contractim appellant Hulstum sive Hulstam, sic à noto arbusti genere dictam, cujus folia Peonem gentilitium in scuto præferri solitum circundare, norunt quicumque urbis insignia. Nec enim aliquo, nec alio quàm fabulæ loco reputandum, quod nonnemo putat Hun-lust, id est, Hunnorum delitias loco ut nominis, ita notitiæ occasionem dedisse. Antiquitatem certè arguit D. Willebrordi Rheno-Trajectensium Antistitis historia, inter alias regiones hanc Flandriæ maritimæ oram salutaribus aquis expiasse & ad veri numinis cognitionem idololatras produxisse referens, & nominatim Biervlietæ & Hulusti sacras ædes dedicasse. Unde factum ut, licèt longissimo dissita tractu hæc regio, tamen dioeceseos Ultrajectinæ permanserit, usque dum per erectionem Gandensis & aliorum Episcopatuum ei, utpotè viciniori accessit.

Etsi urbis primordia longè altiùs repetere possim conjecturæ ansam præbente Ottonis rescripto transscribentis inter alia Ecclesiæ Trajectensi villam Malaorum & castrum Hulust; tamen non libet, ob rerum & antiquitatis obscuritatem Philippi Elsatii ævum antecedere, qui Flandricorum Comitum primus Burgenses de Hulst suam in protectionem accepit, teste anni 1070. diplomate, ubi Margareta Comes inserens ad longum Philippi prædiscessoris sui litteras subjungit: *Nosque Margareta Flandriæ & Hannoniæ Comitissa supranominata, attendentes quòd licèt dictum privilegium ipsius Comitis prædicessoris nostri ipsis Burgensibus nostris de Hulst, prout scriptum est, concessum præcedenti tempore per infortunium in incendio Villæ de Hulst combustum fuerit, ipsi tamen Burgenses tam ante combustionem, quam post eandem, prædicta libertate benè usi sint, &c. volumus quòd ab omni telonio & consuetudine per totam terram nostram Flandriæ in perpetuum sint liberi, &c. excepto telonio S. Audomari.*

Secundum porrò Urbis sive incrementum, sive natalitium rejici posset in annum 1350. cùm Ludovicus Comes fidei Hulstanorum probatæ merito libertatem & legem civitati præscripsit.

Erat autem id ævi curiosè magis quàm securè habitata, jure quàm muro felicior circa Fanum Castrumque vetus luculenter habitata planities, injuriis tamen Oceani & transfretanæ Bataviæ obnoxia, donec his malorum dispendiis admonitus Joannes Divionensis Dux, oppidi partem muro, fossa, portisque circumdari, permisit anno 1413. Mandatum id quidem, sed executioni non ita mox mandatum; unde necessarium fuit ejusdem sæculi anno 1426. alterum eodem fine indultum obtinere. Cujus vigore intra paucos annorum decursus perfecta moenia, portis quatuor aditum præbitura. Ornatus moenianarum, turrium & splendor duarum portarum circa annum 1460. crevit, propugnacula terraque congesta moles quas ab usu defendendi scloporum jactibus ad aut interjecta murorum latera Bolwerken Vernæ nuncupant, accesserunt Ambacti totius opera & sumptu concurrente anno 1491. Munimenta portarum incisaque & alibi aucta oppidi moenia (tanto apparatu, ut aliam planè grata metamorphosi speciem induisse videantur) recenter sunt à Principis cura, Gubernatoris industria, civium labore. Eisdem accepta ferunt derivatæ recenter longo canali in medium fossata aquæ fluviatilis commoda. Eisdem conspicuum latè & eminentiora vicorum altè protegens portæ, à duplici repagulo, duplicis nomen adeptæ impositum propugnaculum. Ita ut statu hoc rerum Urbs videri queat inexpugnabilis ad tres coeli plagas tam agro quàm aggere ob maritimas illuviones stagnantibus. Insulam diceres nisi solitarium versus Flandros tramitem interminare vidisses. Interior autem ejus facies ante annos centum viginti stramineis ut plurimùm tectis ædificia monstrabat, & demum nitidiores tegularum & laterum operæ videntur intromissæ. Habitatur sic satis frequenter, raræque vacivitates sunt in meditullio, plures horti & viridaria secundùm muros. Gaudere solet portu tribus ab urbe passuum millibus in Oceanum ducente ex privilegio Philippi Audacis per nepotem cognominem, cognomine Bonum, confirmato sub annum 1420. qui tempore & jussu Caroli Cæsaris anno 1527. repurgatus, nunc iterum arenis obsepto itinere jacet inutilis.

Calamitates oppidum hoc ingentes tulit, sed quod pulcherrimum non suo vitio, & cum aliquo veræ virtutis concursu. Quod enim Margareta Comes in diplomate superiùs laudato, incendium totius villæ refert, non obscurè innuit fortuitum fuisse. Quod Meierus ad annum 1452. à Gandensibus fanaticis occupatam, & planè excepto templo exustam notat, non alia propter addit quàm quòd legitimo se Principi commisisset. Quòd anno pòst sexto-decimo iterum

rum quod à clade priori reliquum aut refectum fuerat perierit cum Halla, portis duabus & turri Ecclesiastica igni per incuriam fullonis malè sopito attribuunt diaria. Quod denique anno 1485. postridiè Kalendarum Sextilium misso à Gandensibus perduellibus, Roberto Langio militum copiis stipato & multa insolenter minanti restiterint, & profugum cum suis in euriam subjecto igne eremaverint, justum dolorem agnovit & ignovit Princeps quòd saucios è suis plures, libertatem oppressam, jus violenter conculcatum indignarentur, idemque triennio pòst spoliatos à rebellibus cives non vulgari privilegio liberat ab omni Gandæ, Brugarum, Curtraci & alibi contracto ære alieno.

Alterius classis sunt quæ nuper communi naufragio cives involverunt, opprimi cœpta per hæreticos Anno 1566. profanatis templis, religione, re autem publica per eosdem Gandâ advolantes sub annum 77. oppressa. Et cùm Alexander Farnesius Belgii Prorex septennium post Urbem Regi & Religioni vindicasset, Mauritius adversæ partis ductor eandem anno 1591. sub jugum misit hærentem donec Albertus Archidux è Patribus tum adhuc purpuratis S. R. E. post difficilem obsidionem sui juris fecit, qua de re distichon litteris, verbisque annum exprimens, tale olim scripsi.

QUando DUCI ALberto CaDIt hULSt? à VIrgIne partU

LUstra treCenta M. ter trIa & annUs erUnt.

Ex quo Batavi cum Insulis Zelandieis rebellarum & limitaneum esse cœpit Hulustum perpetuo instructum præsidio peculiarem Gubernatoris titulo reveretur Præfectum, nunc Nicolaum la Biche virum militaris rei gloria, virtutis laude, & acquisita usu prudentia nemini facilè cessurum, cujus vigilantiæ servatum, industriæ munitum, moderationi præservatum à tumultu & clade debetur oppidum. Inclarescere illud, ait Marchantius, Burgraviatum, sed ego proprium habuisse hactenus non reperio, Vicecomitem tamen, Gandensem certus hìc trientem mulctarum percipere, & nonnullis in tractu prærogativis gaudere. Prætoris munus genti Liedekerkanæ hæreditarium jam inde fuit. Senatus septemviralis per delegatos Principis annuatim innovari solitus ab antiquo fuit. Collegia etiam Sagittariorum veterrima, sed ob frequentes incendiorum clades deperditis litterarum monumentis primitiva non supersunt; nec de collegiis nisi sub Carolo quinto, de Scabinis nisi sub Maximiliano, de Scolteto nisi sub Philippo Bono, data inveni.

Crevit cum sæculis civium & imò variavit mercatorum opitulantibus privilegiis nundinatio. Anno Christiano 1200. obtenta teloniorum immunitate armentariam Hulustani exercebant. Sequentis sæculi Anno 21. impetrato liberi lanificii exercitio per Maximilianum Cæsarem Anno 1496. aucto circa telas multùm occupabantur. Denique Anno 1420. privilegium portus ab avo datum confirmante Philippo Duce cœpit salis coctio & stabulatio hìc usurpari, & licèt à Biervlitensibus lite intentata idem sibi arrogantibus negociatio interciperetur, tamen possessio penes Hulustanos mansit, Principe visis privilegiis subscribente. Et vidi à Senatu præscriptas Anno 1507. leges salariis, audivi qui viderint cacabos & alia hujus nundinationis & opificii instrumenta, legi diploma Ludovici Cressii, coctores salarios Hulstenses à portorio Audomarensi liberantis. Universales porrò his aliisque rebus nundinas tam Maio quàm Sextili quis indulserit, hactenus ignoro. A Divo Willebrordo vindicatos Christo, à Cæsare confirmatos Trajectensibus post Willebrordum Episcopis dixi suprà. Addo primam idolis dolisque pulsis Apostolorum Principi nuncupatam Ecclesiam à Normannis eversam, à Roberto Frisio 1072. restitutam adhuc superfuisse hominum memoriâ. Cui subsidiariam posteri erexêre patrocinio Apostoli Willibrordi gaudentem, insignem illam choro, pronao, turri, sacellis, re divina, & sepulchrali. Monumenta fuerunt ante vastitatem ultimam marmore constructa aliquot, nominatim Alberti Marchionis Badensis in exercitu & comitatu Maximiliani Cæsaris vita functi & hìc sepulturæ locum adepti, cujus intuitu Fredericus Antistes Trajectinus Marchionis frater, Curatos, beneficiatos, & innatos Sacerdotes, Custodes & Rectores scholarum dictæ Ecclesiæ eximit à jurisdictione Archi-presbiterali datis Anno 1502. postridiè Kalendas Maiales. Sacra peragentes ad numerum triginta duorum excreverunt munificentia bonorum civium pro remedio animæ anniversarias consignata dote preces fundantium. Unde in vulgo Curiales hi Presbiteri, obituarii nuncupabantur, & Rodolphus Episcopus sub Anno 1450. decrevit horarum Canonicarum pensa ab eis quotidiè solemniter decantanda. Turris hujus Ecclesiæ Anno 1468. & iterum Anno 1562. cum reliquo ædificio cremata ad priscam majestatem licèt refecta, nunquam pervenit. Templum à Gandensibus sub Maximiliano Archiduce, & rebellibus sub Philippo secundo Hispaniarum Monarcha profanatum intra paucos annos non parum recuperavit nitoris, Sodalitate Rosarii Mariana introducta, & Sacellis non vulgatiter adornatis curante imprimis Anthonio Maio Theologo Paræco & Decano rurali hujus districtus, viro doctrina, prudentia, integritate famigerato.

Præter Curteriacense Capitulum Urbanæ, Abbatias Cambronensem, Truncinicnsem, Dunensem, Baudeloanam, Dustensem suburbanarum Parochialium provisionem obtinentes, ideoque tam in quàm circa oppidum instructas oratoriis domos habere solentes: Egregium est Franciscani instituti cœnobium in mœnium conspectu per Jodocum Creveninghen Equitem Philippo Duci à consilio & cubiculis, & Elisabetham Suilden fundatum, authoritatem faciente Pio Pontifice scriptis Anno 1458. Sed cùm à milite præsidiario quæ vix radices egerat domus eversa esset Anno ejusdem sæculi 80. munificentiâ Senatus intra muros se recepêre fratres. Donatio facta Kalendis Februarii Anni 1480. restauratio circa octavum ab inde annum, Conventus hic ædificiis sic satis adornatus hæreticorum manibus eversus nunc civium favore, cura P.... Guardiani paulatim restauratur.

Alterius sexus fuisse Beginarum in suburbano Curiam porta hodieque nomen servans demonstrat. Esse & à tribus sęculis esse Xenodochium à Virginibus Augustinianis dirigi solitum docent memoriæ veteres, & mutato in melius instituto Nosocomium Anno 1603. factum norunt omnes, advocatasque ex Antverpiensi conventu Virgines suorum more suo exemplum ægris subministrare. Unum addam, cujus fidem faciat Cornelius Jansenius ex cive & Scholari Hulstano ad Episcopatum Gandensem evectus, solere Hulstanos erudiendis disciplina humaniori liberis non obiter vacare, quo sine tam Antverpiæ quàm Parisiis (quod mirum, verum tamen) habent à concivibus relicta subsidia ad opus studiosorum aliquot hic aut hinc ortorum.

AMBACTUM HULSTENSE.

Ambactum Hulstense, nisi Oceani irrumpentis vehementia incredibile dispendium pareret, soli fæcunditate, ditionis amplitudine, dignitatis eminentia primas obtinens nunc annorum 1606. 1570. & aliàs inundatione melior agri portio sub undis absconditur, olim fortassis per otium pacis recuperanda. Pagos nihilominus intereſt annotare & in eis Cœnobiorum amplissima latifundia Cambronensis apud Hannones imprimis Prioratum in Stoppeldicka, & justitiam in Abbatis valle dudum ex munificentia Castellanorum Gandensium obtinere soliti. Dunensis Curiam Monachorum Arenæ in Houtenessa agros, arva & pascua apud Ossenesse dono Comitum Flandriæ possidentis. Baudeloensis hospitalitatem in Wendelzea, decimas in Poldro Paulino, & Sacellum in Lamsweerda Deiparæ miraculis clarum habere consueti, quorum venerationi Anno 1495. annalem supplicationem instituit Trajectinus Antistes. Thosani apud Clingam Truncinienſis apud Heynsdikium. Domus Melitensium apud Groudam. Capituli Cortracensis apud Franconis aggerem latè dominantium. Et notandum Joannem Guydi Flandriæ Principis filium Namurci Regulum Poldrum, inde Namurcensis nomen inditum, cum vicinis 1500. terræ jugeris olim ab Oceano oppressis recuperasse, & adjacere aut potiùs concludi hoc Ambacto nobilissima Dominia Malstedæ, & fani Joannis ad lapidem, quorum illa vander Grachtiorum dudum, hoc à quinque retrò sæculis fuit Vicecomitum Gandensium, & mansit in stirpe Gandavica in hodiernum diem, parens Comiti Isegemio nundinis annalibus, mercatu equorum celebri, privilegiis, francóque Dominio ornatum, decimatione anno 1262. Baudeloensibus attributa & confirmata.

Stoppeldyc. Ardsel. Houtenesse. Ossenesse. Wendelze. Pauwels polder. Lamsweerde. Clinge. Heynsdyc. Groude. Vracxdal. Polder van Namen. Maelstede. S. Jans steene.

AXELLA.

De hac Marchantius, in quibus verbis quod de mari lacuque refertur, commodè intelligendum est sive veterem, sive hodiernum Axellæ situm inspieias. Quamvis enim lacus Moeræ ad Orientem æstivum Ambactum Axellense contingat; tamen oppidum non nisi eminus respicit mediis intercurrentibus agris pagorum Beoosterblidæ, & Zuytdorpiæ. Quamvis etiam absorpta potiori parte Westdorpiæ & dominatus Zelandici Oceanus videatur pomerium suum extendisse; tamen ubi anno 813. Gobertus Dynasta non contentus 33. pagis Bertinianos locupletasse, cœnobium S. Salvatoris legitur dedicasse, ne sic quidem oppido censendus est impendere, quod directiore fluxu aquagii ad portum, cui à figura adunca Nasi nomen est, in mare defert mercimonia & naves suas, ex privilegio Guydi Comitis. Abbatia porrò à planitie sepibus vestita nomen adepta titulo Domus gaudii anno 1230. cœpit. Et reperio ob maris insolentiam & periculi metum Religiosas oblatum à Jutta van Bryen fundum intra limites Parochiæ Meckelbecanę struendo cœnobio pręferentes, augente dotem & instante Margareta Principe anno 1278. ad priorem in suburbano Axellensi locum revertisse, & ibidem hæsisse donec per Martiales nimbos Oceano inclementiores pulsæ, Gandam profugæ, cœnobium incipiunt adornare. Nundinæ autem à Carolo Cæsare Quinto confirmatæ, insigni mercium maritimarum affluentia olim fuerunt decoratæ; ita ut, Stapula piscium vulgò Axella vocaretur. Ambactum verò præter supranominatos pagos continet præteritis Eclinga sub aquis, & Uremdica inter Fanum Wilhelmi juxta easdem latentibus

tentibus, Noteµam Petri van Houte Præfecti rerum maritimarum sub Philippo Audace patria, Geertzeam maritimum quid olentem, Aendicam etiam & Saemflactum à Salmonibus ut apparet nuncupatum castro veteri, sub Philippo Duce anno 1452. & nuperis turbis multùm læso, spectabile, & commendaria Melitensium nunc, olim Templariorum priore anno 1282. quod reperi data certa latifundia à Gerardo de Maelstede Equite militibus S. Templi, ad opus Templi de Saemflacht.

ASSENEDA.

Asseneda septem pagorum caput arce veteri spectabilis opportunitate rivi hinc ad Philippinam, inde ad Sassi Gandensis arcem ducentis non carens, & è propinquo absorptas æquore terras respiciens, oppidi habet privilegia, nundinationes, lanificium, negotiationes maritimas habuit, hospitalarium etiam & vicina nobilium prætoria, Locuense & Dynastæ Wackenensis. Ecclesiamque anno 1142. titulo S. Crucis erectam. Pagos complectitur ad utramque aquæductus novi Gandensis ripam, inter rivos ex nemore Waersfcotano & Axella in Moorwateram profluentes, solo mihi nomine notos, Angulariam à situ, Clusam à cataractis, Hederaceam ab herbæ, istius olim frequentia, Aquas vigilum ab excubiis militaribus, Zelzatenum à voce Anglica nuncupatum. Cui vicina intra jurisdictionem tamen Evergemensem, Dorizalia à senticeto, ubi Cistertiensis instituti Abbatia Virginalis, inter vepribus horrendi saltus anno 1204. sacello extructo, & trigesimo pòst anno virginibus Bernardi instituto amplexis, dotatoribus è familia Gistellana Equitibus, fautrice Margareta Principe ubi præfuerunt anno 1219. defuncta Aleydis de Walle, posteà Aleydis, anno 1263. Margareta, anno 1285. Maria, anno 1295. Maria, anno 1298. Aleydis vanden Poele, anno 1316. Gertrudis Wittewaters, anno 1330. Catherina Vilain, anno 1342. Margareta Silverberch, anno 1361. Pascasia vanden Putte, Alcydis, Sophia, Gertrudis Margareta, Catherina van Steclandt, anno 1420. Margareta Utenhove, 1440. Margareta de Axpoel, & anno 1450. ejusdem nominis altera, anno 1464. Margareta Utenhove, anno 1483. Margareta Bruan, anno 1492. Joanna Rabauts, anno 1519. Maria Svogels, anno 1564. Catherina Sbocx, anno 1585. Maria à Burgundia, cui successit Gertrudis de Montenecro.

Wingele. Cluse. Ert velde. Wachterbeke. Zelsalen. Dorizeel.

BOCHOUT.

Bochauta (ut scribit Bavonensis Codex) Villa cive Joanne Sindevindo Parisiensi Theologo celebri, prætorio, legibus, immunitate, portu, nundinis & Senatu oppidorum instar olim instructa, à silva Fagina nomen accepit, & communicavit terreno in longum ab æstuario (absorptis aliquot pagis mirificè aucto, & hinc à Philippi Regis nomine munitionem, inde à Pyro Vicum nominatum habente) ad silvam usque Waersfcotanam tendenti. Quo tractu Agger aquarum est eundem cum vicinis aliquot pagis & poldris vindicem, & cedente Principe Dominum adeptus Jeronimum Laurinum Equitem Ærarii apud Belgas Regii, Thesaurarium & Consiliarium, Oeconomumque Regis Philippi ante annos ampliùs centum. Nec enim contentus pagos aggeris & fluenti aquarum asseruisse, acquisitos insuper dono Ducis anno 1497. Poldros Ambasti Isendicani oppositos pagò S. Joannis in eremo, poldro Georgiano inter portum Bochautanum & occidentalia Bietvlietam à Baenstiis Guidone Consiliario & libellorum supplicum Magistro, & Paulo nuper Flandrici Senatus Præside, redemit, aliaque ab aliis comparavit, & Oceano excluso sationi & pascuis accommodavit feliciter sanè, donec ingenti damno idem anno 1570. & aliàs aggeres superans bonam exaggeratorum prædiorum partem resorpsit, quibus demum restaurandis per hæc Alcedonia gnaviter incumbitur.

Bochaut. 'T verdroncken landt. Philippines. Peetboom. Watervliet. S. Jans ter Ammen. Vulgo & malè vocatur. S. Joris polder. Basfevelde.

Spectat ad extremum huc Campi declivis & Ecloæ Orientalis Ecclesiæ, illa Cistertiensis instituti virile diversorium, hæc Virginalem Abbatiam Gandavo insitam jactare solens. Antiqua fuit illa & de cujus primæva institutione non satis constat, nisi quòd ex litteris Theoderici Abbæ Bavonensis discamus Simonem dictum de Walle anno 1202. marcam Flandrensem assignare virginibus apud Aelschoet congregatis, itemque ex aliis B. Abbatis Arnulphum Rufum Laïcum Cruce signatum in eleëmosynam dedisse anno 1226. viginti bonaria terræ jacentia juxta cœnobium de Eclo prope Alscot. Unde locus primi cœnobii apertè colligitur. Cæterùm cùm anno 1228. Comes Joanna eas in protectionem suscepisset remissis centum solidis quos rationem 40. bonariorum Wastinæ debebant, Margareta Comes Joannæ soror moris & Wastinis quibusdam augens dotem occasio fuit translati in Ecclesiam Sancti Ægidii, veneratione salutiferi signi Crucis celebrem, Monasterii, ubi nuperis turbis est vastatum.

Oosteloo.

BIER-

BIERVLIETUM

OPpidum hoc templis olim duobus magnificè instructum, antiquitate jam inde à Caroli boni Comitis ævo spectabile, portu & stabulatione mercium ex Oceano invectarum instructum, privilegiis & libertate per Flandriam, Angliamque & Hollandiam non carens, salis & salsamentariorum lucrosa nundinatione per Maximilianum Regem confirmata, Xenodocheio & Gryssarum ægris operas locantium cœnobiolo pronuper ornatum, quia per belli turbas adire non licuit, primis hisce curis ea duntaxat dabo quæ ex Meiero ferè mutuatus est Marchantius.

A Revera flumine nomen esse alias docui.

A flustu proximo, inquiens; videtur nomen ascivisse. Nobile est Nicetæ Choniatæ Græca Historia, Joanni Zonaræ succenturiantis testimonio partisque in vexilli & sigilli gloriam, insignibus Constantinopolis, cujus muros Biervlietani, sub Balduino Cæsare inter primos ascenderunt, ceperuntque turrim portui imminentem. Quorum insignium Characteres vel ipsis civibus obscuri sunt: significatio ignoratur. Sunt autem quatuor majoris forma 8. Græca, aurea per rectam Crucem ejusdem coloris in solo rubicundo intersecta, atque denotantia, (basileus, basileon, basileusi, basileuon) hoc est, Rex regum, Reges regens. Oceano ambitur cum antiquitus continenti annecteretur, & per illud itinere pedestri Brugis Antverpiam ultro citroque commearetur. In has angustias circumcisum fuit, quum longus agger marisque ostium quod Biervlietense foramen dicebatur, fuit anno 1377. interruptum violentia pelagi septendecim pagos tunc alliguriens ob socordiam avaritiamque Chomarchorum in cogendo passim vectigali marino, privatumque in quæstum vertendo strenuorum, sed aggeres marisque claustra negligentium: obsidionem contra Gandenses Anglis junctos, anno 1383. & adversus Cæsarem Maximilianum anno 1488. fortiter fausteque sustinuit, nundinis mense Junio annuis non infrequens. Parum antiqua in mari potentia & civilis opulentia retinuit, similitudine æstuariorum quod undique prospicit, instabilium, domicilium hic fixit & morte refixit anno 1349. Guilelmus Bouclensis, inventor artis stipandi condendique haleces in cadis salsamentarii.

Ex adverso hujus oppidi latè patens visitur Waterlandia & Watervlietum à Jeronimo Laurino avorum memoria ex Neptuni tridente per obsepimenta recuperatum, quod ejus industria gratiaque tum oppidi privilegio à principe est decoratum, tum ut in censu Flandriæ subcenseatur Ipreto, optioni ejus concessum. Habuit hic inter filios Marcum Collegii Donatiani Brugensis Decanum, à Des. Erasmo frequenter hospitio excepto, Ludovico Vive familiarissimo, ejusque ævi viris præstantibus non leviter commendatum nepotes Marcum & Guydum quos omnium antiquitatum doctissimos Goropius nuncupat. Penes eos certè fuisse locuples numismatum antiquorum, Romanorum, aliorumque Gazophylacium, & Hubertum Goltzium vitæ commoda, calcographiam, famamque ex numismatum & Fastorum Consularium publicatione ortam, Marco debere in propatulo est.

BIERVLIETUM. ELOGIUM.

Quid damnosa dies non atterit? illa ego quondam
Biervlietum solidi pars opulenta soli.
Clara Byzantinis spoliis, saxo indice Grajo,
Quod mihi vix unum post mea fata super.
Nunc longo discreta solo, & propè fluctibus haustis,
Vix tenui in tumulum jugera pauca meum.
Cætera Neptuni liquido cessere Tridenti,
Invidit denti vomeris ille mei.
Invidit Cereri, pecorique, & fertile dorsum,
Ante meum muti nunc gregis agmen arat.
Omnia sic mutant, tellus, Maria, oppida, solùm est
Spes super, & prisci nominis umbra levis.

MAX. VRIENTZIUS.

PHILIPPINA.

INter munitiones, quæ in maris tractu Zelandiam respiciente sunt plurimæ, partim Regi Catholico ereptæ, partim ab Hollandis exstructæ, jacet Philippina ad aggeris cubitum, oræ continentis incumbens situ loci & operibus militaribus validè munita, à Philippi, secundi nomine sic dicta. Eam anno 1633. suæ potestati subegit Hollandus, ac deinde adjectis novis munitionibus, vallis, ac ædificiis propugnaculum illud in eam dilatavit magnitudinem, ut militum aliquot millibus stationem commodam præbere possit.

TERNEUSIUM.

EST hoc non vulgare Flandriæ proprietariæ, seu Imperialis municipium, quod jam olim Prætorem suum, Scabinos, cæterosque Justitiæ ministros habuit, ab Ordinibus confœderatis primùm muniri cœpit, præsidioque instrui militari, natura loci & situ munitissimum est: etenim in medio terrarum consistit, quas maris fluctus singulis duodecim horis confluente opplent æstu, unde accessus ad illud omnino difficillimus est. A nasi figura nomen habet, Flandriæ velut promontorium est, & Ancona; in Ambacto Axellensi, eademque ad mare linea, duabus ferè leucis Axellâ distat.

ALO-

JOANNIS BAPTISTÆ

GRAMAYE

FLANDRIA IMPERIALIS

EJUSQUE CAPUT

ALOSTUM.

TI Flandriam Imperialem ab altera Schaldis ripa Brabantiam versùs longo tractu à propriis Comitibus in fide Flandrorum, à Flandris beneficio partim Ecclesiæ Cameracensis, partim Ducis Lotharingiæ, partim immediatè Imperii possessam, ita caput subinde ab Alosto diversum habuisse secundis curis fusè docebo, ubi Comitum & Principum Alosti (utroque enim modo appellatos invenias) ab ultima antiquitate seriem & res gestas explicabo. Hic tantùm quæ ex archivis oppidi doctissimus Romanus Vischerius collecta nobis suppeditavit de Republica publicaturus, unà cum eis quæ de Baronatibus & Dynastiis Territorii licuit nobis indagare, eo consilio, ut de suo quisque peritior suppeditet quæ in primitiis hisce videbit desiderari. Ad Alostum quod attinet ejus omnis antiquitas à re sacra meritò petatur, eò quòd Rodolphus Comes, Balduini Ferrei filius, & Advocatus Cameracensis Anno 870. tradatur Ecclesiam in honorem D. Virginis juxta Castrum Hlost, ejusdem tituli apud Cameracenses Capitulo donasse, cujus ipse ejusque hæredes permaneri soli & legitimi Advocati.

Eodem tempore per ipsum D. Ursmarum prædicandi gratia huc delatum inchoatus extabat Prioratus Lobiensis, titulo Cellæ S. Ursmari, idque in loco ponè muros oppidi, hodieque nomen Prati S. Ursmari retinente. Bellis porrò frequentibus in hoc limite Sacellum dejectum est & prædia (teste Chronico Lobiensi) Iwano Alostensi Regulo vili pretio venierunt. Is ædiculam opere modico, ut peregrinorum accurentium subveniretur pietati, restituit, memoriæque Wilhelmi Normanni Comitis in obsidione Alostana ibi necati, Margareta Comes circa Annum 1268. mansionem (ita vocat) S. Ursmari fratribus Gulielmitis ad opus cœnobii assignavit. Sacellum hoc anno 1579. cum peregrinorum pietate dissipatum in oppido resurrexit, monstrans inter alia sepulchrum Theodorici Martini, qui primus artem Typographicam in Germaniam transtulit & docuit, extantque codices antiqui in Urbe Alostana typis expressi. De Templo autem Deiparæ Martinique, & cœnobio Gulielmitarum hæc reperio, unà cum aliis sacris notanda. Quoad rem sacram Curialis Collegiataque Alosti una est hæc opere structuraque insigni & amplitudine ante incendium & vastitatem novissimam. Canonici Anno 1498. ex Vico Suburbano Haeltert sunt translati, & ante circaque id tempus varia circa Chorum, & ad latera pronai Sacella extrui & Epitaphiis cœperunt illustrari 12. Retro odeum sua decorarunt sepultura unum Gisbertus de Lu Ægidio natus Anno 1470. donatus, cum uxore Margareta Liedekerke novennio pòst defuncta, ejusdemque stirpis Adrianus de Lu Armiger Anno 1523. mortuus: stemmata ferens Lu, Liekerke, Nevele, Henle. In Sacello Deiparæ ex gente Steelandica jacent Alexandrina Anno 1482. defuncta uxor Joannis de Proost D. Erdbrugge, & Elisabeth Anno 1545. mortua uxor Ægidii Triest Armigeri, in meridionali hac visebatur inscriptione tumulus. Hîc jacet Ægidius Stomelinc miles, qui obiit Anno 1309. tertia Junii. In Trinitatis ex patriciis Anthonius Sorisse vir Zosinæ Liodekerkiæ Anno 1515. defunctæ, Joannes Lans vir Philippæ van Pitten Anno 1548. in D. Annæ Dynasta Fresnoya ex Lannojensibus insigne habuit monumentum.

In S. Crucis Mer Anthonius de Lu Eques Hierosolomitanus Anno 1525. 2. May defunctus cum Anthonio filio biennio antè defuncto: suum habuerunt Epitaphium juxtim in ambitum ex Somergemiis una Joanni de Lemmæ Anno 1541. mortuo, & demum Nicolao Bolengier elocata, Theodoricus Armiger Anno 1434. cum Philippo filio Anno 1474. defuncto. Habuerunt & Capellam Bosschis ubi inter alios Gerardus du Bosch Anno 1474. & Joannes Eques Anno 1520. sunt intumulati. Et suam tollingii ubi Joannes Tellinck Eques Alosti Burggravius, D. in Popenrode &

Eeckhouti Anno 1488. 8. Novembris jacet uxore Elizabetha Schoef Segeri f. Anno 1481. moriendo secuta, aliisque plures. Item Uterzwami fundationes tumulumque habent Elizabetha ejus gentes Anno 1479. mortua Joannis de Grauve Anno 1483. mortuis vidua Epitaphium nuper habento. Habent & Brabantegemii Aram sepulto ibi magnificè Joanne primario Comitatus Zelandics quæstore Anno 1559. affinibusque de Splytere & Bonderzele, & vander Heyden. Inter sepultos porrò in Ecclesia anteriori primas Epitaphiorum splendere meruerunt gentiles de Migroedi sive Govaerts, nominatim Wilhelmus Anno 1539. Georgius 1557. Joannes Eques Anno 1430. mortui, omnes publicis clari muneribus. Virilis sexus Cœnobia in Urbe sunt bina Carmelitarum (ubi in Choro medio Anno 1543. Adrianus de Bosch Gerárds f. fautor domus jacet, & in vitriis insignia Lannoy, Likorke, Lu, & Schoonteta) translatum intra septa civitatis ex Muylem prope Liedekerkiam. Probante Henrico à Bergis Episcopo quod supra limen porta conspicuo loco legitur his verbis. Hic Conventus translatus est ex Muylem, in Alostum, authoritate Philippi Austriaci, Ducis Brabantiæ, Comitis Flandriæ, anno 1497. Januarii 23. Fundationem autem primam deberi Arnoldo Gavero D. Liedekerca Lensis & Rhessegemi docent littera heredum ejus Anno 1445. 16. Januarii data, ratum habentes augentesque dotem assignatam. Alterum est Guilielmitarum Anno 1428. ex suburbano translatorum assignato eis Xenodocheio D. Virginis ad Stellam pridem à Theodorico Comite structo, & fratribus in commune viventibus commisso, qui tertiam D. Francisci regulam amplexi postmodùm, ob nescio quid laxioris disciplina loco moti sunt.

Alterius sexus in oppido sunt Collegia, inprimis Beginarum, circa Annum 1260. attribuente quodam Walterode de Ghier, & Gertrude conjugibus Terram Boudemaers hof appellatum, ubi ædem Sacrari in Curia Beginatus permisit suis litteris Anno 1266. Margareta Comes, sive probavit factum biennio antè à Senatu, privilegia auxerunt Guido Comes Anno 1282. Robertus Anno 1320. Ludovicus anno 1324. Philippus Dux Anno 1458. sunt & Tertia D. Francisci regulam amplexa Grysea, eandemque Augustiniana mixtam servantes Nigra à vestiu dicta, illa Theodoricum Theerpenninck teste mortui Anno 1477. Epitaphio, fundatorem, hæ Senatum, conferente Anno 1494. fundum Joanne Proost & Alexandrina Steelant conjugibus, adjectoque onere curandi ægros, tam intra quàm extra Cœnobii septa, & Libitinas (quod Lollardi antè factitabant) curandi. Est & Sacellum vetus ad molendina Anno 1363. teste Gallartio, structum, quodam Equite de Tellinex vitream Principem donante. Est & Nosocomium Principale, quod in suis passim rescriptis suum Comites indigetant, nominatim Thomas & Joanna, Virginibus (quas quinarium non excedere statutum) jus cochlearis in foro competit dono Comitum, itemque præsentandi Capellanum, confirmaturo Comite, qui omnibus privilegiis Capellanorum Comitis uti frui possit. Fundatum est ex adverso collis, qui Burgum Comitis appellatur manifesto veteris situs Castri indicio, ad ambientis propemodum Tenera angulum. Burgoque præest Castellanus hæreditarius, qua dignitas (non ut Marchantius vult controversus) sed proprius est Immerseliorum, acquisitus nuptiis cum gente Tollinica, nominatim Joannis supra-nominati filia. Ante Tollinicos autem Gerdegomii & Liedekerkii possedêre, hi matrimonio antiqua stirpis hinc de Alosto nuncupata. Atquè hoc Burgum, sive idem à Gothis contra Vandalos Anno 411. ut vult Meierus, sive à Normannis structum oppidi est initium, quod vallo mœnibusque cinctum validis fuisse obsidio Gulielmi Normanni docet. Forma ejus cordi non absimilis, muro lateritio turribus undique interpolato, portis quinque patet ævum Maleani non excedentibus. Tenera & per eum Schaldis gaudet commoditate, collegio peculiari & exclusis aliis merces ad & avehenti non carens: forum spaciosum respicit Curia turri politissimè fabricata ad Annum 1487. se procul aspiciendam prabens, solario cursu Luna etiam designante instructa. Halla etiam panificum suum habens Tribunal in pretio esse solet. Situs ejus ad Limitem Orientalem Flandria loco non tam plano quàm calloso propendente ad Septentrionem, aere salubri nec morbos trahente, solo fertili. Cingitur à duabus partibus campis omnium frugum feracibus, & leguminum, & quod vicinæ huic famam parit, lupuli minique ad tingendos pannos effossione. Ab ortu prata habet fluvii aquis irrigua & butyri pecorisque proventu copiosa, ulteriusque silva ad lignatioris & fabrilia sufficientes. Et cùm largissimè ex toto agro ad nundinas Alostenses confluant res venales, tum verò non parum ornat ager suburbanus ad mille jugera patens jurisdictioni Urbis subjectus, adeò ut accola ejus immunitate propemodùm & oneribus pares sint civibus, nisi quòd more forensium teneantur, ut servitute eximantur manus mortuæ civium albo inscribi consuetis ceremoniis, & si annalem censum (ut alii) non teneantur perpendere.

Atque hæc de Urbe: nunc ad ea quę de Magistratibus urbis Alostanæ, & aliis à Visschero nactus sum, progredior.*

Est in ipsa urbe duplex Magistratus, qui juridicundo pręest, quorum unus, qui constituitur ex vasallis feuda habentibus. mota à Curia feudali ipsius Comitis quam Sgravensteen nominant, & curiam Comitis, est perpetuus, iisque præest summus Prætor, seu ejus vicem tenens. Habet curia

ria cognitionem & judicaturam omnium caussarum, quæ de feudis eorumque proprietatibus coram ipsis moventur, immediatè tamen ipsi curiæ subjectis, aut mediatè non habentibus aliud resertum ipsa curia inferius. Item jurisdictionem criminalem omnium criminum & caussarum, quæ prædictus Prætor aut vicem tenens prosequitur adversùs personas forenses ab ipso pro delicto deprehensas: item omnia crimina commissa a forensibus in viis Regiis, quas *Heerstraten* vocant, quasi vias supremi Domini: competit iisdem vasallis jus cum Ballivio ipsius oppidi (quem *Poortbaillu* & dictæ curiæ monitorem vocant *Maenheere*, eò quòd ad ejus monitionem dicti vasalli jus dicant) visitandi singulis annis prædictas vias Regias, easque curare refici non debitè refectas sumptu confinium, negligentesque condemnare multa longa consuetudine inducta, aut principalibus rescriptis constituta.

Alter Magistratus est ipsius urbis qui constituitur ex Burgimagistro quasi capite & magistro urbis civiumque, & octo Scabinis quamvis olim septem tantummodò connumerato Consule creabantur, additusque binarius numerus crescente populi multitudine ab octoginta circiter annis. Est autem penes hunc administratio & jurisdictio omnium, quæ concernunt tam ipsos cives, quàm ipsam urbem: isque non perpetuus, sed annuus solummodò, qui singulis annis integrè renovatur à Commissariis ad hoc à Principe deputatis, nec potest quisquam in sequentem annum prorogari, ita ut nec quidem Quæstor possit surrogari Scabino, nec Scabinus Quæstori, sed toto illo anno à munere publico vacare debent, idque speciali Principis privilegio à Joanne Duce Burgundione & Comite Flandriæ, ejusque filio Philippo anno 1414. concesso, & hactenus inviolabiliter observato. Est autem apud dictum Magistratum, & præcipuè Burgimagistrum jus convocandi Senatus, quoties id expedit, & Reipublicæ negotia requirere videntur. Habet & auctoritatem convocandi Senatum ipsius Comitatus (qui, ut dictum est, constituitur ex legatis ambarum civitatum & Baillivüs quinque membrorum) quoties id necessitas exigit. Præterea legum municipalium condendarum & statuendarum interventu consilii, & notabilium civitatis. Et quamvis supremus Baillivius Burgimagistrum ubique præeat, nullam tamen habet neque in ipsa ditione, neque in urbe jurisdictionem, sed omnium criminum & delictorum persecutionem, & ex Scabinorum seu judicum feudalium judicato executionem: itemque in urbe, dum præsens est, ejus claviumque custodiam. Civilium autem rerum judicatarum executio penes sex officiarios est, qui principali authoritate omnes Scabinorum sententias exequuntur, sive in urbe ipsa, sive in territorio. Quorum unus, qui *Meyerius* vocatur, hæreditarius est, & jure sui feudi ordinarius Scabinorum monitor, ad cujus monitionem jus partibus dicunt: item juramentorum exactor, nec non partium forensium citator, eorumque, qui carceribus mancipantur, custodiæ Præfectus ipsius civis consensu. Secundum genus eorum est civium, qui ipsam urbem inhabitant, qui cives incolarii appellari possunt, suntque partim originarii, partim adventitii, eodem tamen jure & privilegiis utentes, nam habitatione unius anni continua acquiritur jus incolatus, ut non minùs gaudeant libertate & privilegiis, quàm ipsi Originarii, & qui à multo tempore urbem incoluerunt, idque privilegio Comitum Alostensium, quod ipsis posteà Philippus Elsatiæ & Flandriæ Comes adeptus Comitatum Alostanum post obitum Theodorici ultimi Comitis Alostani, approbavit anno 1174. Sunt autem dicti cives incolarii multis & variis privilegiis dotati, ipsis tam à Comitibus Alostanis, quàm Flandricis ob sinceram in eos, & perpetuam fidem concessis. Quorum primum quòd plena fruantur libertate, nec ulli sint servituti obnoxii, quòd nihil juris intra muri ambitum sibi Princeps adscribat, nec bona vacantia partiri desideret, uti dicto privilegio statuitur, sed omne hoc jus partim in civitatem, partim in cives transtulit, ut multis exemplis doceri potest, quòd bona vacantia civitati addicta fuerunt excluso fisco. Gaudent præterea immunitate vectigalium, tam per omnes Principum nostrorum ditiones, excepta Hollandia, Zelandia, & Geldria, quam per totum regnum Galliæ. Idque partim longæva consuetudine, partim speciali privilegio ab ipsis acquisito, uti in archivis notatum videre licet, & in quodam antiquo manuscripto ab hinc ferè ducentis annis scripto, in quo inter alia singularia hæc habentur: *Alle de Poorteren ende Poortreffen van Aelst, ende haerlieder goedinghen, hebben van onden tyden gheguen, ende gaen alnoch vrye, quyte ende exemt van alle tollen, yssue, van 5. denier, van 10. denier, ende van allen tributen onder den Coninck van Vranckryck, ende inde tollen van Peronne, Beaulpalme, ende daer omtrent, ende daer pleechmen aen henlieden te schryven opene placaet, onder den stadtzeghele, gheteeckent met s'Clerckx manuel.* Unde & vulgò *Witvoets*, quasi albos habentes pedes vocari existimo, est enim communis opinio equos albis pedibus frui libertate vectigalium, & inde allusionem ad Alostanos sumptam. Ab omni quoque confiscationis jure immunes habentur, nec ob quodcunque delictum, sive ex despe-

ratione, sive ex conspiratione procedat bona sua committere possunt, idque privilegio ipsis à Joanne Burgundionum Duce anno 1414. concesso, quo itidem cavetur, ut si quæ controversia verbis vel re inter cives, sive intra, sive extra urbis pomæria oriatur, posse Scabinos partes controversas compellere, ut invicem transigant, aut se arbitrio Scabinorum submittant,, & si mandatis parere recusant, incarceratione aut relegatione eos compellere. Uti & eodem privilegio criminis accusatorum in tertium diem, quo elapso eos tradit Ammanno, qui criminalium omnium post dictum tertium diem jure sui feudi perpetuus est custos: reliqui, qui ob debita detinentur apud dictum Meyerium perpetuò remanent. Secundus ex conducto à Principe officium possidet, qui Baillivius ipsius civitatis dicitur, habetque jus portandi albam virgam in omni actu publico, præsertim si quem actum judicialem exercere velit. Est & penes eum cura viarum, ponderum & mensurarum, competitque ei persecutio omnium multarum non excedentium tres libras Parisienses, & quæ ex transgressione statutorum municipalium ipsius civitatis committuntur. Reliqui quatuor Officiarii à Principe constituti sunt, ut sententias Scabinorum executioni mandent, & summo Baillivio adsint in prosequendo malefactores. Adsunt præterea Magistratui à consiliis Pensionarius, qui & Syndici partibus fungitur, & duo Graphiarii, qui omnes Magistratus actus expediunt & signant. Competit autem Magistratui urbis cognitio omnium caussarum, quæ adversùs cives forenses intentantur, & si quando ad alios judices intra ipsum Comitatum vel inde dependentes citantur, habet jus causam ad se evocandi, cujus evocationi parere Magistratus coram quo civis citatus est, cogitur sub mulcta sexaginta librarum Parisiensium, nisi justam se excusandi caussam habeat, quam continuò, parte adversa vocata, coram dicto Magistratu exhibere tenetur: sub simili pœna omnes totius ditionis Officiarii ad monitionem saltem ternam dicti Magistratùs tenentur omnes forensium seu etiam incolarum civium personas ab ipsis captivas detentas, aut bona mobilia apprehensa liberare vel Officiario Principis tradere privilegio speciali à Philippo Burgundionum Duce civitati concesso anno 1453. & hactenus inviolabiliter servato.

Duorum civium genera agnoscit ipsa civitas, primum eorum quos forenses vocant, qui certa annua præstatione jus civitatis acquirunt sub solennitatibus ad hoc requisitis, & inprimis sub juramento, quo & fidelitatem civitati promittunt, & ejus Principisque jurisdictioni se suaque mobilia, exclusis omnibus, subjiciunt, ita ut nulli Vasallorum quicquam in ipsorum corpora aut mobilia juris reservetur, sed immediatè jurisdictioni civitatis subjiciantur, nec quisquam eos alibi evocare possit absque consensu ipsius Magistratus, seu magni Baillivii ejusque locum tenentis, non obstante interdictum est omnibus Principis Officiariis quenquam civium apprebendere, aut ejus bona detinere ob quodcunque delictum, nisi de eo sit convictus, & in mulctam condemnatus. Prætereà adversùs dictos cives non licuit sine expresso Principis indulto ad torturam procedere intra ipsam urbem & ejus franciciam. Cujus ego exemplar inter archiva reperi, quod ob singularis rei memoriam hîc lubet inserere. *Philippe par la grace de Dieu Duc de Borgoigne, &c. A nos Bailly & Eschevins de notre Ville d'Alost salut. Il est venu à nôtre connoissance que puis certain tems ença un nommé Luys van Assche bourgeois fourain de nôtre Ville d'Alost, a été mis & constitué prisonnier par vous nôtre dit Bailly, és prisons de nôtre ditte Ville. Pour ce que l'on dit, que puis nagaires il a batu & feru un jeune enfant de l'aage de 11. à 12. ans, qui gardoit les bêtes & vaches de son maistre, en & sur la Signorie de nôtre aimé & feal Chevalier, Conseiller & Thamberlin Messire Pierre, Seigneur de Goux, en telle maniere que depuis ledit enfant est allé à cause desdites blessures de vie à trépas. Et combien que ce soit assés notoire, & que l'on s'est mis en tout devoir de le questioner & examiner de paroles, pour sçavoir la pure verité dudit cas: toutefois ledit Luys sçachant les droits, franchises & libertés entretenus & observées par privilege en icelle nôtre Ville être tels, que dedans nôtre ditte Ville & Eschevinage d'icelle, on ne peut mettre à question ne gehenne aucuns bourgeois ou bourgeoises en laditte nôtre Ville sans nôtre Octroi, congé, licence & consentement, il n'a voulu connoitre ni confesser ledit cas. Par quoi si pourveu & remedié n'y étoit ledit prisonnier pourroit demourer impuni dudit cas au très-grand blame & vitupere de justice. Pour ce est il que nous desirans droit raison & justice être fait de tous delinquans & malfaiteurs, nous avons donné & donnons congé & licence par ces presentes, si métier est, de mettre ledit Luys van Assche à question, s'il vous semble être expedient selon raison & vos consciences, & en faites telle justice que au cas appertient, en ensuivant lesdits droits, franchises & libertés de nôtre ditte Ville entretenus comme dit est. Pourveu toutefois que laditte question, examen & justice ne porte ou puisse porter aucun prejudice à iceux droits, franchises ou libertés par eulx pretendus, ores ne pour le tems advenir en aucune maniere, car ainsi nous plaitil être fait. Donné en nôtre Ville de Lille le 7. jour de Juin l'An 1464.*

Etoit soubsigné par Monsieur le Duc, à la relation du Conseil, & signé N. Domaneffent, sigillé avec les armoiries dudit Duc en cire ronge. Illud etiam longa consuetudine invaluit, ne quis civium sive forensis sive indigena concivem suum, aut ejus bona apud exteros possit sistere sive arrestare. Quod si fieri contigerit, mulctabatur sistens mulcta sexaginta librarum Parisiensium in commodum Principis, arrestumque declarabatur nullum. Meminique aliquando ejus juris mentionem me legisse in rationibus magni Baillivii, quibus similem mulctam in rationes acceptam ferebat. Nullus de capite ejus cognoscere, neque judicare potest, nisi Magistratus ipsius civitatis, ita ut si apud superiorem judicem detineatur captivus, soleat remitti, & judicio Magistratus urbis committi, idque olim adeò strictè observatum invenio, ut anno 84. (millesimum centesimum non exprimunt archiva) petente Burgundionum Duce, Comite Flandriæ quendam Joannem de Hamere civem Alostensem accusatum alicujus conspirationis vel criminis in Principem sibi tradi, ut per consilium suum super delicto sibi imposito inquireret, non aliter eum Principi concesserint, quàm fide data se eum restituturum, ubi super delicto ipsi imposito esset quæsitum, remissurumque, ut ad prosecutionem Baillivii Alostensis secundùm leges civium apud Magistratum Alostensem judicaretur. Et quoniam res memoria digna est, lubet ipsius rescripti verba referre, uti ad libellum supplicem ipsius Magistratus Princeps respondit, cum priùs aliquoties dictum captivum per litteras sibi mitti mandasset, & Magistratus esse excusasset. Sunt autem hæ: *Myn gheduchte Heere, ende die van synen bloede ende grooten Raede nessens hem wesende, en zyn in gheender meeninghe in eeniger-wys te verminderen die van Aelst in hueren Rechten ende Privilegien, maer die onderhoudende, hen-lieden te laeten de kennisse van hueren poorter, dan oft in dese supplicatie gheroert es, de welcken ghelost es by eenighe ghevangenen alhier, van saecken grootelyckx aengaende mynen voorsz. gheduchten Heere, ende synen lande van Vlaenderen, ende soo wanneer t'preces van den selven ghevangenen volmaeckt wert, men sal den Baillin van Aelst senden in ghescbrifte den ticht van den selven poorter van Aelst, om teghens hem gheprocedeert te worden, alsoo't behooren sal, naer de rechten vander selver Stede. Actum te Brugghe den 12. in Meert, Anno 83. Ende was onderteeckent N. de Beere.* Cives utuntur mixtim tam lingua, quàm moribus Flandrorum & Brabantinorum, fide perpetuò optima in suos Principes, à quibus vix unquam defecisse leguntur, nisi obruti ad hoc redacti fuerint, ad quam etiam prima occasione sese semper receperunt. Ob quam causam tanta superiùs enumeravi, multaque plura ipsis concessa sunt privilegia, quibus adhuc hodiè inviolabiliter gaudent, uti cognosci potest ex eorundem tenore, quo Principes fidem eorum testati sunt. Quale est illud Philippi Audacis Anno 1399. quo Forenses cives à servitute manus mortuæ liberat, in quo inter alia hæc recensentur verba: *Veu aussi & consideré le bon portement desdits de nôtre Ville d'Aelst, envers le feu nôtre Seigneur & Pere, & nous, & les bons & agréables services qu'ils ont fait tant à lui, comme nous durants lesdits commotions, & autrement en plusieurs manieres.* Nec non aliud Joannis Comitis prædicti Philippi filii, in eo privilegio, quo Inter alia jure confiscationis cives Alostanos eximit, cujus juris remissionis causas inter alias refert fidelitatem civium, qua in ipsum suosque majores usi fuerant his verbis: *Pourquoi nous les choses dessus dites considerées, & à la bonne leauté & vraye obeissance, en laquelle lesdits d'Alost ont toûjours été trouvé envers nous, & nos predecesseurs, & les bons & notables services qu'ils nous ont fait par plusieurs fois, & en divers lieux & places, vueillons icenx services reconneître envers eux, &c.* Atque in ea fide perpetuò perstitêre, ut superioribus motibus aliquoties subrepti, & direpti tamen suum sint perpetuo Principem secuti, & quamvis ab hostibus civitas capta fuerit, solum potiùs cives verterint; quàm Principi suo fidem sollerent. Et cùm superioribus annis maxima Flandriæ pars à Regia Catholica Majestate deficeret, sola in fide perstitit cum Hannoniæ & Arthesiæ Comitatibus Anno 1579. conciliata suo Principi. Nec minor ejus in religione perseverantia, nam deficiente propemodùm tota Flandria à vera religione & in turpissimam prolabente hæresin, nunquam ab avita religione reflexit, nec quemquam unquam hæreticorum dogmatizantem admisit, sed jure & armis restitit, ut gratias ipsis eo nomine egerit magnus Philippus Rex Catholicus & Hispaniarum Monarcha, litteris suæ Majestatis manibus subsignatis, uti eæ adhuc extant in archivo civitatis, multique cives in invasione urbis, quæ anno ipsis contigit 1582. religionem vitæ prætulerint. Nam ut taceam innumeros cives tunc occisos, ex novem Scabinis quatuor cum Pensionario & Secretario interfecti, plerique alii capti, & omnibus bonis exuti, aut in exilium acti sunt, aut ne religionem & Principem abjurare cogerentur, spontaneum exilium elegerunt, donec civitate rursus suo Principi restituta domum revocati sunt. Fuit hæc sincera in suos Principes fides Comitatui & urbi maximorum malorum & cladium caussa. Nam sub Theodorico

derico Elsatiæ Principe, dum eum contra Wilhelmum Normanniæ Ducem recipit, & defendit, innumeris afflicta fuit calamitatibus, partim à Brabanto Normanni auxiliario, partim ab ipso Normanno depopulata & vastata, Normanno tamen interfecto Principem in tuto & Comitatu constituens. Similia sub Margareta Constantinopolitana perpessa, dum à Joanne Avenione matri rebellante adjutoribus Brabantiæ, Hollandiæ & Leodiensium Principibus ferro & igne vastatur. Augescentibus deinde Flandrorum opibus & intestinis sæpiùs dissensionibus mutuò & rebellionibus in suos Principes insurgentibus, dum iis sartam tectam fidem servare conantur, à Gandensibus ipsis finitimis plurimùm infestati sunt, ut verè illis illud Maronis conveniat: *Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.* Et primum quidem sub Ludovico Malano Comite circa Annum 1348. deinde sub eodem circa Annum 1380. dum Principis partes contra Gandenses suscipiunt, tota ditio devastata, civitasque ab ipsis aliquoties tentata fuit, sed strenuè à civibus suis defensa insultus hostium repulit, & dum per pratum quod *de Hertbaghe* vocant (locus ubi Wilhelmus Normanniæ Dux occisus fuit) urbem occupare conantur; apertis claustris & cataractis Teneræ fluvii ad mille centum hostium partim aquis obruti, partim occisi sunt, ut inde apud nos proverbio locum dederint: *Wat is't gheslaghen ? elf hondert inde Hertshaghe.* Non tamen ea clade; inimicis illata furorem eorum evadere potuerunt, nam circa finem æstatis ejusdem anni à Præsidio derelicti & inopia coacti, à Gandensibus invasi sunt, omnesque cives internecioni dati, aut in exilium ejecti, ipsaque civitas incendio propemodùm extincta fuit. Cujus in antiquo Deiparæ Cappellę velo ferro inclusus hîc exstitit incarnationis annus: *Octobris quinti fax ardens vicit Alostum.* Similem ejusdem Principis tempore incendii calamitatem, sed fortuitam, tulit circa annum 1360. annis viginti ante prædictam destructionem. Quo tempore tantam ferunt fuisse ignis vastitatem, ut Gandavum usque visus sit, & civitas propemodùm tota conflagrata, prodigium fortè subsecutæ internecionis. Nec minora ab iisdem Gandensibus Principi suo rebellantibus pertulerunt circa annum 1453. cùm totus Comitatus ob Principis fidem ab iis est devastatus, igne & ferro consumptus, donec tandem Pugna Gaveriana Principis arbitrio se submittere sunt coacti. Graviter quoque afflicti sunt bello, quod tum Gandenses, tum Brugenses Maximiliano Romanorum Regi Mariæ Flandriæ hæredis marito intulerunt circa annum 1480. eò quòd Maximilianum recepissent, partesque ejus sequerentur. Quæ porrò pertulerunt superiorum temporum motibus, nemini incognitum; nam ut in Principis fide persisterent, à reliquæ non modò Flandria, sed pleraque Belgia se separârunt, & anno 1579. cum Hannoniis & Artesiis se Principi adjunxerunt, iisdem quibus Hannonii & Artesii conditionibus, in eoque perstiterunt, donec veteri præsidio destituti, ab hostibus intercepti & obruti sunt, anteà sæpiùs tam à Gandensibus, quàm aliis rebellibus vicina loca occupantibus tentati. Quo tempore tota ditio depopulata & deserta, ipsa verò civitas bis uno biennio capta hostibus præda fuit, unde ad extremam inopiam redacta per aliquot annos veluti deserta fuit, nunc Dei beneficio paululum restituta. Morborum & pestis infestationes (laus Deo) non multas pertulit, ob aëris opinor temperiem, earumque tantummodo duarum memorabilium meminisse possum, unius quæ contigit circa annum 1485. quando mensibus Septembri, Octobri & Novembri ita fuit civitas peste infecta, ut brevi illo tempore in parva civitate ad mille ducentos sustulerit contagio, ut notatum inveni in veteri quodam scripto libro, narratque tantam fuisse infectionem morbi, ut præcipui Nobiles, Magistratus, & maxima pars civium civitatem deseruerint, seque in loca & pagos vicinos transtulerint. Secunda contigit circa annum 1580. urbe ab hostibus cincta, tantaque fuit, ut vix ulla domus ab infectione immunis fuisse narretur, ob multitudinem, ut opinor, exulum, qui eò ex aliis vicinis civitatibus & pagis circumjacentibus se receperant.

Principum & nobilium familiis perpetuò floruit Comitatus, namque quinque Baronatus ad hæc usque tempora à Principibus familiis fuêre possessi, veluti Borboniorum, Buranorum, Egmondanorum, Lalaingnorum; uti & multi pagi, quales sunt, qui Comiti Bossuet Isceghem parent. Et ex antiquis Flandriæ annalibus videre est, nullum ferè fuisse pagum, qui non privatum habuerit dominum, cujus præferebat familiam, veluti sunt Pamelii & Liedekercæ Baronatus, Toparchiæque Wisana, Ghysegemia, Herdessemia, Erpana, & aliæ innumeræ, quarum magnam partem qui operam impendere vellet ex veteribus documentis & Historicis eruere posset. Nec in ipsa civitate, nobilitate & Patritiatu claræ defuêre familiæ, nam & Lannoia & Vilana familiæ, dum hic summa funguntur Prætura, non parum sua virtute & prudentia rempublicam condecorârunt. Fuêre & Eggremondanorum & Boucçatiorum apud nos familiæ, quæ posteritatis virilis defectu in familiam Lumeniam translatæ sunt. Item Salaertia, Prostia, Stom-

Stommelins, Somerghem, Hoorenbeke, & vande Visscherye familiæ suis temporibus egregiam Reipublicæ operam navarunt. Sed hæ omnes dum sine virili stirpe moriuntur, esse desierunt, ut paucissimi ex multis supersint, quorum industria & vigilantia Respublica hoc tempore administratur. Inter quos non minimum locum obtinet Nobilis Vir D. Stephanus de Coutreau, cui hoc tempore secunda in Republica à Principibus est concredita cura, antiqua Coutreanorum familia, & à temporibus Philippi Boni historiis memorata, dum pugna ad montem Heritium objectu sui corporis Robertus Coutreau Carolum Principem defendit, & hostium manibus eripuit. D. Franciscus de Vremde, qui uti & majores sui à centenis aliquot annis primatum in hac Republica obtinuerunt, seseque in ea administranda strenuè gesserunt. D. Jodocus Tollinius, solus ex antiqua Tolliniorum familia, quæ multo tempore Burgraviatum obtinuit, superstes. Sunt præterea Bosciorum & de Lu nobiles habitæ familiæ, quæ, ut aliæ supra dictæ, à centenis aliquot annis, & ipsæ operam suam Reipublicæ impenderunt, sed eorum posteritas partim defecit, partim sibi alias sedes elegit, ita ut à Rep. desiderentur. His ævo posteriores, sed meritis in Remp. non inferiores successêre nostro tempore Nobilis Vir D. Cornelius Cabbeliau, qui quindecies Consul hujus Reip. prolapsam superiorum temporum injuria, longo rerum usu & scientia instructus magna ex parte restituit, suoque consilio & prudentia rexit & administravit, cujus memoriæ non parum Resp. debet: Nobilis deinde Vir D. Henricus Vilanus, qui decies Consul non exiguam operam in Rep. administranda posuit, nec parvas molestias in ea sustinuit, dum hostilibus armis exhaustæ & turbarum plenæ gubernaculis adhibetur. Patritiæ quoque in ea numerantur familiæ, quales sunt Waernervicorum, Pape, Pissote, Splytere, Smetiorum & aliæ multæ injuria temporum demortuæ, ut tres præcipuæ solùm restent Smetiorum, Waernervicorum & Pape: alias nova ætas substitutura, quas Reipub. prudentes ejusque amantes precor.

Habet ipsa civitas varia opificum Collegia quæ suis vivunt legibus & statutis, uti aliæ Flandriæ civitates, qualia sunt mercatorum, nautarum, textorum, fabrorum & aliorum. Quorum præcipuum est lanificorum, & eorum qui pannorum curam gerunt, qui jus dicunt de omnibus rebus, quæ ad lanificium spectant, veluti de lana, pannis, cardinis, & omni materia, quæ in ditione Alostana venditur ad tingendos pannos apta, & aliis ad opificium spectantibus, estque eorum jurisdictio confirmata Principis indulto à Comite Philippo Bono Anno 1434 concesso, uti & collegium fullonum eorumque statuta ejusdem Principis privilegio, ut apparet ex litteris datis 16. Februarii 1464. Sunt & nautarum & mercatorum grani collegia, quæ singula suos habent juratos, apud quos omnes difficultates exercitium opificii uniuscujusque concernentes, vel componuntur, vel judicantur, sub medio tamen appellationis ad Magistratum civitatis, si pars condemnata se læsam judicet. Sunt deinde quinque Collegia Confraternitatum, quarum tres sunt Jaculatorum, duę Rhetorum. Inter eos autem, quæ jaculando se exercent, primum & pręcipuum, nec non antiquissimum est Collegium Balistariorum, quod sub auspiciis D. Georgii Martyris & Equitis colitur, longè ante tempora Philippi Boni institutum, uti videre licet ex confirmatione privilegiorum & statutorum dictæ Confraternitatis ab eodem Principe 16. Octobris Anno 1431. renovatorum, ex cujus narratione patet multò illo Principe antiquiorem fuisse dictam Confraternitatem, dum inibi narratur priora ipsorum privilegia superiorum temporum turbis & urbis invasionibus deperdita fuisse. In hanc Confraternitatem adscribi solent omnes, qui Principibus & civitati juramento adstricti sunt. Estque omnibus confraternitatis fratribus dicto privilegio concessum liberè gerere omnis generis arma, non obstante quacunque prohibitione, nec ob id ab Officiariis mulctari possunt, si modò apud se gerant symbolum ipsius Confraternitatis, etiamsi privatis armorum usus interdictus sit. Notatumque invenio quòd celebribus istis Slusæ habitis Balistariorum ludis Anno 1424. Alostanis balistariis supremum cesserit pręmium, necnon & Gandavi majorum memoria, ubi ultimo ictu re propemodùm desperata tam propè metam attigisse dicuntur, ut eam ferè loco suo moverint, unde & pręcipuum obtinuêre pręmium. Alterum collegium est eorum, qui manuali arcu jaculantur Divo Sebastiano Martyri addictum, quod institutum fuit circa annum 1421. & septimo die mensis Junii ejusdem anni confirmatum à prędicto Comite Philippo Burgundionum Duce, ea lege ut omnes Confratres se cogantur adstringere juramento benè & fideliter Comiti adesse, & armis suis inservire in omnibus expeditionibus, ad quas eos evocare voluerit, & ad quas reliquæ Flandriæ Confraternitatis eodem juramento obligatæ comparebunt, justa tamen męrcede, quam Princeps ipsis solvere promittit, sub pœna quòd pro absentia singuli incurrent mulctam quinque librarum Parisiensium, tenenturque perpetuò esse instructi duobus arcubus, & quadraginta octo sagittis, habentquę

bentque inde titulum Prætorianorum militum, quos nos *Archiers* vocamus. Et propterea ipsis fuit concessum omnis generis gerere arma, non obstante quacunque prohibitione, uti patet ex sententia in confirmationem eorum privilegii lata à consilio Flandriæ, qua condemnavit Ballivium Teneramondanum reddere & restituere arma cuidam Henrico Caillebert fratri confraternitatis adempta. Estque ejus sententiæ tenor ob rei raritatem hic insertus : *De Raets-lieden myns Heeren s'Hertoghen van Bourgoingnen, &c. gheordineert in Vlaenderen. Alle den ghenen die dese presente letteren sullen sien ofs hooren lesen, Salut. Doen te weten dat ghesien den heesch, antwoorde, replicque ende duplicque, ons overghegheven by den Conninck Dekens, ende ghesworen van de Gulde van S. Sebastiaen binnen der Stede van Aelst, weighe Hendrick Calbert hueren Gulden-broeder, heesschers over een zyde, ende Gbelant van Massemè Boillin van Dendermonde V. op ander zyde.* Deinde narratis meritis causæ, & in ea deductis, sic concludit & pronuntiat. *Wy gesien'tvoorsz. Privilegie, condemneren den voorsz. V. te ontslaene den voorsz. Hendrick ende syne borghe, van allen vangenissen, borchtochten, beloften ende verbonden by henlieden ghedaen, ter causen vande drägene vande voorsz. messe, ende henlieden dan of paysivelyck ende ongemoet te laetene, restituerende den voorsz. Hendrick syn mes, op dat hy't noch onder hem heeft; hem verweerdere voort condemnerende inde kosten van dese instantie t'onser taxatie. In kennisse der waerheyt hebben wy den Zegele vander saecken van de Kamere van den Raede in Vlaenderen hier aen doen hanghen. Ghegheven tot Gend, den 28. van Hoeymaent, int Jaer 1469. Ende was gheteeckent T. Vaernewyck.* In ludis publicis sæpissimè præcipua præmia obtinuit, veluti iis quæ Anno 1428. Gandavi habiti fuerunt, quibus Alostensibus pro secundo præmio duo canthari argentei adjudicati fuerunt. Et Anno 1530. magnis ludis Bruxellensibus solos Alostenses præmia obtinuisse, in quodam manuscripto notatum inveni. Quin & ipsi Anno 1426. ludos instituerunt, ad quos convenisse invenio notatum triginta quinque Reges diversarum civitatum & Confraternitatum, obtinueruntque summum præmium Nieneveenses, secundum confratres Sancti Amandi propè Tornacum, impensasque à confraternitate in præmia quadraginta & unam libras Flandricas, magnam tum temporis pecuniæ summam. Subsecuta deinde tertia confraternitas, quæ Divo Antonio addicta bombardis se exercet, quarum usus uti recentior, ita & confraternitas serius instituta circa Annum 1509. ab hinc centum annis, annoque sequente certis legibus & statutis constituta à Magistratu confirmata est. Nec exigua harum confraternitatum, præsertim eorum, qui Divum Georgium colunt, inveniuntur collegia in ipso Comitatu, nam quilibet Baronatus, & pleræque celebriores Parochiæ sua habent tum balistariorum, tum manu jaculantium collegia; qui eo exercitio se plurimùm exercent.

Quantum ad confraternitates Rhetorum attinet; duo eorum habentur collegia, unum & quidem antiquissimum Divæ Catharinæ virgini sacrum, cujus confratres variis temporibus (ut ferunt) in publicis conventibus primaria obtinuerunt præmia: ut Gerardimonte Anno 1545. & à paucis annis Antverpiæ prima compositionis metricę præmia Alostanis cesserunt. Alterum D. Barbaræ titulo privilegiis Pontificum & Comitum similiter dotatum, inter alia exhibet Episcopi Cameracensis Anno 1475. datas litteras institutum probantis & ornantis, Statuta utriusque Senatus Anno 1503. probavit.

JOANNIS BAPTISTÆ GRAMAYE

GERARDIMONTIUM

OPPIDUM.

Ppidum hoc Flandriæ proprietaria à quibusdam fuit adscriptum ex norma veteris status, eò quòd proprium fuerit Comitis Flandriæ allodium in parte, nec Alostano Comiti obnoxium, nisi inquantum portio aliqua ejus, ut nunc res sunt à Boulariensi Barone, & sic mediatè ab Alostanis soleat dependere jure feudali. Ex quo autem coacervatis pluribus membris unum Civitatis corpus est conflatum privilegiis & consuetudine, imò & dominio subinde fuit diversum. Imprimis enim dictante id sententia anno 1385. cùm cives Alostenses, (Alostum autem Imperialis Flandriæ caput est) hic sisti possent, è contra Gerardimontenses Alosti ad judicium trahi aut detineri non possunt. Deinde constat ex relevïis per Guidonem & Ludovicum Comitem factis Gerardimontium cum Bornhemo à Leodino Antistite in fendum accepta quæ libera antè fuerant, nec Imperio, cum Alostanis ebnexia. Ut taceam, quod clarum est inspicienti archiva legum & consuetudinum utrobique diversam esse rationem. Nec inveni hactenus quod ante annum 1385. quo confirmata sunt per Philippum Ducem privilegia inter Comitatus Alostani proceres Gerardimontanum Senatum comparuisse. Nec ante pugnam Gaveranem scio, anno 40. illos subsidiarios pagos acceperit. Porrò extra controversiam est, Oppida Terræ controversa, Angiamque Hanno- Terre de debats

pida

nicam & quædam alia ante trecentos annos hinc relatione sine consultationis via jus petere solita.

Etymon.

Derivationem nominis ipsius à Gerardo fundi, cui inædificata est primo Domino & monte cui inhæret, etymon ipsum denotat cui correspondent Balduini Comitis litteræ originem, progressum & privilegia urbis continentes, quorum exemplar libet hic adscribere.

*Conditus.

EGo Balduinus Flandriæ & Hannoniæ Comes, Universis notum fieri volo, quòd prædiscessor noster Balduinus tam Flandriæ quàm Hannoniæ Comes, Allodium quoddam in Parochia de Hunigem à quodam Geraldo magnæ auctoritatis viro emptum sibi vendicavit, in quo oppidum construendum elegit, quod à Geraldo Geraldimons nuncupari placuit. Viso autem quòd per dictum allodium pro parvitate & brevitate sua minimè sufficeret ad ea, quæ oppido construendo forent necessaria, de parte prædicti allodii Dominum de Boulaer feodavit quæ ad usus Gerardimontensium essent necessaria provideret. Dedit igitur Dominus de Boulaer in recompensationem feudi prænominati Balduino Comiti ad usus Gerardimontensium Busimont, sicut ipse possedit, & Cortslade, & pasturam à ponte superioris Boulaer usque Hunighem à Tenera usque ad terram arabilem, & ab Hersebeke sicut Dutschem præterfluit usque in Teneram. Dedit etiam omnem pasturam à Boulaer castello, usque Grimeghem: addidit insuper, quòd quibuscunque aquis vel pascuis homines sui uterentur, liceret Gerardimontensibus uti communiter. Præterea prædictus Comes Raspaliam acquitavit Gerardimontensibus, qui posteà communi consilio & assensu totius villæ Domino & patri meo Balduino Comiti Flandriæ & Hannoniæ & Marchioni Namurcensi liberè contulerunt, in cujus restitutionem prædictus Comes dedit Gerardimontensibus medietatem Hallæ in omni jure suo perpetuo possidendam. His ita ordinatis Balduinus Comes considerans quòd prædictum oppidum, quod situm erat in Marchis Flandriæ, Hannoniæ & Brabantiæ, ad inhabitationem sui minimè quenquam invitaret, nisi maximæ libertatis ope tutaretur, convocatis Flandriæ, Hannoniæ, Brabantiæ Baronibus, assensu quorum & consilio omnia præordinavit in oppido Gerardimontensi hæc libertatis jura constituit, quæ cum eo Barones prædicti præstita cautione juramenti in perpetuum servanda compromiserunt: Sunt autem sequentia. Ex quo si aliquis in oppido Gerardimontensi hæreditatem acquisierit, si oppidi instituta secundùm judicium Scabinorum tenuerit, liber erit, cujusque conditionis fuerit, idem si voluerit, habet libertatem dimittendi oppidum, si de pacto vel debito ibidem satisfecerit. Item nemo cogatur inire duellum, nisi spontaneus, vel subire judicium ignis & aquæ. Item laïcus pro querela laïci non debet citari coram Decano vel Episcopo de debito, vel pacto, vel hæreditate, quamdiu voluerit stare judicio Scabinorum: sed de his quæ pertinent ad jus Ecclesiasticum, sicut de fide, de matrimonio, & de cæteris hujusmodi respondere debet Ecclesiæ. Item si quis fuerit absque hærede, libertatem habet erogandi sua, & hæreditatem suam tam Ecclesiis quàm pauperibus in eleëmosynam. Item nato puero ex conjunctis legitimè, si intra luminaria domus tantùm auditus statim obierit, moriente patre vel matre, viventi hæreditas & pecunia judicatur: Et notandum quòd hæreditas in eleëmosynam data post annum transactum debet ad Scabinatum reverti. Item si filii vel filiæ hæreditatem vel pecuniam à parentibus acceperint, altero parentum mortuo, si partiri voluerint, quod priùs acceperunt in commune referatur. Item si burgensis allodium alicujus in oppido coram francis hominibus & Scabinis invadiaverit, vadimonium suum ibidem judicio Scabinorum obtinebit. Item si quis burgensi debitum suum solvere noluerit, quod Scabinis notum fuerit, auxilio Comitis & potestate compellatur ei satisfacere. Item si Scabini de aliquo judicio dubitaverint, inquisitionem suam à Scabinis Gandensibus accipient. Scabini autem eandem legem & eadem judicia, quæ huc usque tenuerunt, deinceps teneant. Præterea si quis aliquem occiderit, vel membris truncaverit, caput pro capite, membrum pro membro, nisi se defendendo hoc fecerit. Item si quis alium vel verberaverit, vel pulsaverit, vel ad terram prostraverit, vel capillaverit, sexaginta solidos solvet Comiti, & si feria secunda hoc contigerit, sex libras. Item si quis aliquem Scabinorum vel villicum in servitio Comitis existentem conviciatus fuerit, sexaginta solidos solvet, & si feria secunda hoc contigerit, sex libras. Hæc itaque libertatis jura à prædecessoribus nostris cum maxima discretione instituta, & à Philippo illustri Comite Flandriæ & Viromandiæ confirmata, ut rata in perpetuum & inconvulsa permaneant Gerardimontensibus, præsentem contuli paginam sigilli mei auctoritate, & testium annotatione roboratam. Conditum est autem circa annum millesimum sexagesimum octavum à Balduino Montano Flandriæ & Hannoniæ Comite, qui, ut ex tenore privilegii apparet, in oppidi formam redegit, idque legibus & privilegiis dotavit, quæ privilegia ipsis posteà confirmavit Philippus Elsatius. Flandriæ Comes circa annum 1190. additque prædictum Balduinum Ra-

Mons est qui jungitur veteri.

Palustria sunt ad portam dicti montis.

Nunc silva Raspalia à multis possidetur.

Hallæ memoria nunc obliterata.

Lex oppidi.

alii 1067. vel 1081. notant.

Sacellum est in agro ubi ajunt repertam in puteo sele-

ecclesiam S. Crucis, & visitatur feria tertia Paschatis, eo eunte processione Galmarensi.

spaliam Gerardimontensibus acquisisse, sicut vetus semita à Moerbeke ducit ad sanctum Paulum usque de silvis de Mourbeke usque ad Rivam Ingelram, & usque ad silvam Domini de Schendelbeke, & usque ad montem de Grimminghem, & usque silvam de Waerbeke, & silvam de Galmardia. Fecit itidem & Balduinus Constantinopolitanus Comes Flandriæ circa annum 1200. & nepos ejus ex filia Guido Comes Flandriæ & Marchio Namurcensis circa annum 1274. quibus addidit, ut ipsi Gerardimontenses liberè possint disponere de officio Scribæ sive Graphiarii ipsius oppidi, & quòd ipsi cives intra ipsum oppidum & Scabinatum, ut vocant, omnis generis arma gerere queant ad eorum defensionem absque periculo alicujus mulctæ, aut quòd eo nomine conveniri aut molestari possint: eximitque illos à jurisdictione hominum feudalium Curiæ Comitis Alostani. Quod autem in prædicto privilegio dicitur inquisitionem suam Gerardimontenses à Gandensibus accipere debere, derogatum huic legi est pace Gaveriana inter Philippum Burgundionem & Gandenses ad Gaveram inita, qua omnia oppida Flandriæ Orientalis liberavit ab omni servitute & jurisdictione, quibus anteà in iis utebantur Gandenses, & specialiter hoc jure eos consultandi. Fuit oppidum utcumque magnum, uti murorum rudera, quibus cincta fuit, ostendunt in ambitu circiter milliare continens, in qua sunt sex regiones, quondam florentissimum in omni genere artium & opificum, & ob id & multitudinem incolarum reputata in ordine & numero quarta civitas Flandriæ, ut privilegiis ejus docetur. Sed quod Hannoniæ vicina & in limitibus Flandriæ sita sit, tantis internis & externis motibus & bellorum calamitatibus afflicta fuit, ut vix species veteris civitatis superesse videatur. Exstat in ea campus amplissimus platearum disjunctus interstitiis, raris domibus habitatus, ubi vetus civitas, quam inferiorem vocabant, inque ea forum equorum vetus & celebre ad occidentalem partem Teneræ sita fuit, conspiciunturque ibidem duo antiquissima Templa, quorum unum D. Catherinæ sacrum, alterum D. Virgini Deiparæ in Hunnighem, quod omnium antiquissimum, nam locum & Parochiam, priusquàm civitas illic construeretur, Hunnighem dictam ex supradicto privilegio, comperitur ejus Parochialem fuisse, ut hodieque habetur, commune incolarum est judicium. Situm est ipsum oppidum ad montem, quem antiquum vocant, in ejusque parte Occidentali, cui quasi inhæret, dividitque illud Tenera fluvius ab Hannonia, Teneramondam in Scaldim præterfluens, vocaturque ad Orientem ripæ superior, ad Occidentem inferior civitas. Irrigatur præterea crebris & limpidissimis fontibus & torrentibus ad bibendum suavissimis, quæ tantam aquarum copiam effundunt, ut oppidum superius ab omni purgent immundicia, in ipsum flumen prolabentes. Cingitur ipsum oppidum undequaque mœnibus quondam elegantibus exornatis turribus exciso lapide constructis, inter quas & illa annalibus Flandricis commemorata, quæ, Den Diercost, vocatur, & est retro Ecclesiam D. Bartholomæi, certis locorum spaciis dissitis, non modò ad hostium insultus propellendos aptis, sed etiam plurimum formam civitatis exornantibus. Patet sex portis adeuntibus & transeuntibus terra aditum præbentibus, quorum prima in Brabantiam, secunda & tertia in Hannoniam, quarta in Flandriam inferiorem, quinta in superiorem itinerantibus viam demonstrat, sexta autem ad campos vicinos & Septentrionali civitatis parti adjacentes ducit. Habet & duas fluviatiles pontibus impositas, quibus Tenera transitur, quæ superiorem & inferiorem civitatam dividunt. Loco sita est civitas amœnissimo & commodissimo & hominum usui aptissimo, nam à Meridiè & Septentrione pascuis & pratis abundat, quibus ex prędicto privilegio cives incolarii partim communiter utuntur, partim ipsa civitas sibi vendicat, eaque in usus suos locat. Ab Oriente ultra antiquum montem silvis nemorosis & amplissimis, quales sunt Raspalia, Ardennensbosch & Hinnensbosch omnis generis ligna præstantibus incolis & advenis. Ab Occidente terra arabili, feracissima omnis generis frumenti, quale ab exteris non adportatur, necnon leguminum lupuli, & quibus tinctores plurimùm utuntur, Wauwe. Est ibi campus de Igem exteris ob præstantissimum frumentum non incognitus ultra bis mille passus, hoc est, ad magnum medium milliare se extendens in unam propemodùm planiciem, cujus frumentum præ reliquo ob bonitatem & abundantiam laudatur. Quibus accedens Tenera fluvius præter pisces, quorum incolis largam præstat copiam, & navigandi addit beneficium ut merces suas navi Nienoven, inde Alostum, dein Antverpiam transferre possint. Insignia ipsius urbis sunt Crux rubra in campo fulvi vel aurei coloris, cui à dextro latere apposita est Aquila biceps nigri coloris, insigne Rom. Imp. eò quod sub Imperialis Flandriæ parte comprehendatur, à sinistro verò Leo coronatus ejusdem coloris, Flandriæ adjunctam urbem indicans. Duorum itidem generum cives, uti Alostana civitas, agnoscit, unum eorum, qui forenses vocantur, similibus cum Alostanis gaudentes immunitatibus & privilegiis. Exempti ab omni

Vasal-

Margin notes: Olim subjecti Gandavo anteà. — Libertas oppidi. — Hunnighem. — Opera urbis. — Portæ & pontes. — Situs oppidi.

Vasallorum jurisdictione nullibi conveniri possunt, nisi apud Magistratum Gerardimontensem suum judicem, exceptis iis parochiis, quas quondam Guido Comes ab Abbate Indensi acquisivit, in iis nullum Gerardimontensibus cum effectu jus concedendi civitatem aut evocandi causas competit, in cæteris pari cum Alostanis jure utuntur, ut non necesse sit, quæ de jure forensium eivium in Alostano tractatu scripsimus, hic repetere. Hoc solum addendum omnes inhabitantes & incolas ipsius Comitatus servituti olim fuisse subjectos, ita ut nihil proprii haberent, sed omnia ipsorum bona ipsis morientibus ad Principem aut ejus vasallos jus ab eo habentes devolverentur, ipsæ verò civitates easque habitantes plena libertate donatos fuisse omni servitute remissa. Qua ut incolæ ipsius Comitatus frui possent, & Comitatus meliùs habitaretur, obtinuerunt dictæ civitates privilegia, quibus ipsis concessum jus suæ civitatis & libertatem, qua incolæ fruuntur, communicare omnibus, qui ipsum Comitatum inhabitant, quibus privilegiis ab omni tam Principis, quàm vasallorum servitute liberantur, nec modò ipsi, sed & liberi eorum, quamdiu sub potestate sunt parentum, & uxor, dum in vivis est, morientes autem, nisi ipsa se in libertatem viva vindicasset, mobilia sibi vendicarent. Quæ jura ipsis posteà diversis sententiis & judiciis comprobârunt Flandriæ Comites, & inprimis Ludovicus litteris suis datis Anno 1353. & Anno 1365. pluribusque aliis in ejus confirmationem à diversis tam Comitibus quàm superioribus Judicibus promulgatis, ita ut hoc jus extra omnem ambiguitatem sit constitutum, & pro lege apud eos habeatur. Alterum civium genus eorum est, qui incolarii seu originarii vocantur, qui pluribus & amplioribus, quàm forenses, beneficiis gaudent, & ex copia privilegii superiùs relata colligere licet. Et quod supra dictum est, soli Magistratui in cives tam originarios quàm adscriptos jus competere, hoc eò etiam extendunt, ut locum habeat in casibus privilegiatis & ad solius Principis seu ejus Consilii cognitionem spectantibus, quales sunt assassinatus, vis publica & privata etiam in officiarium officio suo fungentem illata, nec non in Ecclesiasticam personam existentem sub Principis defensione, ut pluribus sententiis tam in consilio Flandriæ quàm Mechliniensi latis se obtinuisse Gerardimontenses asserunt, tam contra Vasallos, quàm contra ipsum Principem datis. Nec potest civis sive forensis sit sive inquilinus, concivem suum coram alio Magistratu, quàm eo, cujus civis est, in jus vocare nec sistere sub mulcta sexaginta librarum Parisiensium, præterquàm quòd citatio sive arrestatio nulla erit, nec arrestatus parere cogatur, ut diplomate suo narrat antiquitus constitutum Joannes Dux Burgundiæ & Comes Flandriæ Anno 1409. promulgato Cives moribus & lingua utuntur Flandrica, inclinantes nonnihil in Hannonienses cui vicini, & propter quotidiana cum iis commercia promiscuè ea loquuntur. Addictissimi perpetuò Catholicæ Apostolicæ Romanæ fidei & religioni, à qua nunquam induci potuerunt, ut vel latum unguem recederent, & cum præteritis temporum tumultibus tota propemodùm Flandria à vera religione & fide in suum Principem deficeret, perpetuo firmi & fidi permanserunt, & cum furori insanientium hæreticorum resistere non posset potiùs quàm se iis adjungeret, omnes cives cum Alostanis suo Principi addicti, dulce relinquentes natale solum, spontaneum exilium elegerunt, & deserentes domum & agros in Hannoniam se transtulerunt, ubi tamdiu morati sunt, donec tota ditione in fidem Principis recepta avitos lares repetierunt, quos injuria militum & temporum laceros & dirutos refecerunt. Magistratum habet ut aliæ multæ Flandriæ civitates, septem Scabinorum, quorum primus Burgimagister vocatur, reliqui Scabini nomen retinent, qui de omnibus caussis sive realibus, quatenus pomæria se civitatis extendunt, sive personalibus in cives tam forenses quàm incolarios directis cognoscunt, nec potest quisquam in prima instantia cognoscere de cive intra Comitatum, nisi prædictus Magistratus; quòd si alii id conati fuerint, & causa ab ipsis evocetur, nec evocationi pareant, mulctam incurrent tam monitor quàm Judex refragus sexaginta librarum Parisiensium Principi solvendarum, ut innumeris præjudiciis præjudicatum, & summorum tribunalium confirmatoriis sententiis adprobatum est. In administratione ditionis (quæ penes Magistratum ambarum civitatum & Ballivios quinque membrorum est) secundum obtinet locum, atque in indictione collectarum seu contributionum, nec non locatione impositionum seu gabellarum quadraginta ipsi subsunt pagi, quibus ipsi ex statuto consilii patriæ collectas sive gabellas indicunt, & per Quæstorem ipsis à Principe constitutum recipi curant, qui de receptis & expensis apud Magistratum sive conventum patriæ annuè rationes reddere & respondere tenetur, idque alternis vicibus in prædictis urbibus. Adest ipsi Magistratui à consiliis & secretis Graphiarius, sub cujus signo manuali expediuntur omnia negotia tam Reipublicæ quàm privatorum, quinque cum Burgi-magistro & primo Scabino nec non Quæstore (qui ordinarii sunt ipsius civitatis delegati in conventu ditionis) aditum habet in dicto conventu, ut cum

Privil[illegible]

Mores & Virtus civium.

Forma Senatus.

cum Graphiario Alostano publica acta consignet & resolutiones excipiat. Officiarios habet Baillivium sive Prætorem urbanum, qui à Principe locato officium possidet, habetque jus præferendi virgam in signum Justitiæ, omniumque criminum persecutionem, quæ in urbe committuntur, sententias Scabinorum exequendi, & civiliter mulctandi ipsi jus est. Locum tenentem supremi Baillivi, qui per universum eorum districtum & crimina prosequitur, & sententias Scabinorum executioni mandat. Est

Le Meieur.

& Meierus, qui hæreditarius est, officiumque suum in feudum à Comite Alostano tenet, is ad jus dicendum Scabinos monet, & eorum partiumque juramenta recipit, nec non sententias civiles inter partes latas executioni mandat. Sunt præterea alii plures particulares, qui partim à summi prætoris vicem gerente, partim ab ipso Senatu, & partim ab ipso Prætore urbano constituuntur, quorum nullum est aliud officium, nisi ut Majoribus officiariis adsistant, & si in delinquentes incidant, eos capiant & superioribus tradant, aut si de civili mulcta agatur, ad eos deferant, ut mulctam jure prosequantur, vel de ea transigant. Gladii potestatem ipsa civitas non habet, sed si quis capitale cogatur subire judicium, is lata sententia à supremi Baillivii locum tenente vel urbano Prætore,

Baro Boularius Justitiam habet.

traditur Domino de Boulaere vel ejus Baillivio, qui suis expensis sententiam executioni mandare cogitur. Quo hoc jure fiat, inter ipsos controvertitur, dum servitutem Gerardimontenses, potestatem Boularius reputat. Illud in quadam sententia Anno 1313. per Robertum Flandriæ Comitem inter Baronem de Boulare ex una, & Gerardimontenses ex altera relatum est, nihil Baroni de Boulaere à morti adjudicatis cedere, quàm quòd penes se, hoc est corpus suum habent, dum condemnantur, eoque contentus, suis sumptibus sententiam exequi cogitur. Authoritatem & splendorem ipsius Urbis præfert, quòd antiquitus sicut & nunc in litium definitionibus Scabini civitatum de Edinghem, Nienove, Lembeke, & Dominorum de Sotteghem, Flobeke, Secrou, Albede, Bavau, & Papignies pleraque sita extra Comitatum Alostanum ex consilio & judicio Magistratus Gerardimontani indicare cogerentur, idque ad Magistratum primum vocati, jurando in caput S. Veronicæ (is erat ipsorum jurandi mos & forma) promittere debebant. Habet & ipsa civitas sua quædam opificum collegia, quæ antiquitus suos juratos & Decanos habere solent in majori Urbis consilio, quorum loco nunc vocantur notabiles Senatorii, uti & Confraternitatum, Rhetorum, & Balistariorum, qui tum elegantia & artificio compositionum, tum exercitio jaculationis non exiguam variis temporibus laudem meruerunt: item Musices sub Divæ Cæciliæ patrocinio, cujus exercitio unicè se addicunt non pauci, nec exiguæ authoritatis apud ipsos viri, plurimumque illud colunt, ut meritò colendum est.

Quoad rem Sacram, etsi antiquitus Hundelgomi Mariana primatum loci, ubi pòst oppidum coaluit, occupaverit, tamen structa Abbatia Curialis Divi Lucæ proxima, parochiale jus videtur obtianisse, cujus adeò Templi frontispicium præfert sigillum oppidi ad causas obligatioaum, sed ob commoditatem civium, jus cum fonte baptismali (qui hodieque duabus hisce unicus est) translatum aut communicatum Ecclesiæ D. Bartholomæi. Et extant unionis per Leonem decimum litteræ de anao 1515. & aliæ noa præjudicii, quòd aon teaoaatur ad sarta tecta chori D. Bartholomæi, eò qaòd odeum D. Lucæ teneantur conservare. Et meminerunt dictæ litteræ priores Parochiæ Bartholomæi cum Capellis B. Mariæ de Huadelghem, & B. Catheriaæ, quæ sunt in iaferiore oppido & expleat numerum in vulgo quatuor Curialium. Quarum splendidissima qua forum respicit duodecim Sacerdotum ad exsolvendas preces horarias ornata collegio, & Sacellanis compluribus.

Parochiæ.

Cœaobia porro Virginum in Urbe terna sunt, Beginarum, Grysearum, & curantium vetus valetudinarium, præter extinctos utriusque Sexus Leprosarii curatores, & Xeaodochei Adrianensis Hospites, de quorum initiis plura dabo secundis curis.

Cœnobia.

Virile cœnobium Carmelitarum titulo Vallis Josaphat Mariam vander Gracht viduam Rogeri de Scornaco militis agnoscit Fundatricem, Abbatia autem Beaedictina Balduinum Hierosolimitanum, traaslatorem ex vico Declinio, ubi tempore Severaldi primi Abbatis reposita B. Adriaai martyris Nicomediensis miraculis coruscantes perpetuis reliquiæ noa Abbatia tantùm Apostolorum Principibus nuncupata, sed & oppido nomea fœnerarunt.

Abbatia.

Præter quas & alia præstantiores mulctæ piè hic asservantur, quarum indiculum, cum prolixa ossium D. Adriani traaslatorum historia, litteris fundationem & gestis Abbatum & Epitaphiis Nobilium secundis curis Lector expectabit. Hic tantùm intererat clariores nominasse, Adriaaum Vleysch ob restauratam incendio anno 1343. absumpti cœnobis partem optimam: Guilielmum à Voordis ob adornatum D. Adriani feretrum circa aaaum 1430. Nicasium de Frasne ob favores Ludovici II. Regis, & Philippi Ducis quorum erat Consiliarius, Joannem de Cruce ob structuram domus Abbatialis & ædificiorum area inferioris structuram: Simonem de Warpazeol ob geaeris claritatem, & quod Parmensi Principi ab Eleëmosynis esset: Hieronymum de Moncheaulx ob desolatum hisce turbis ædificiis omnibus aut incensis, aut disjectis, bonis ingenti ære gravatis

tis reparari formarique cœptam Abbatiam , quod Henricus de Bussignies successor gnaviter prosequitur , & plusquam afflicta rei familiaris ratio patiatur animo magno incumbit , ut religione & disciplina reflorescat , gemens sub pondere domus respiret , & sarta tecta omnia serventur , lapsaque resurgant.

J. B. GRAMAYE
NINIVE
FLANDRORUM.

Urbem hanc olim quàm nunc feliciorem lætioremque cum feudorum codex antiquior Nieneven, (quod novos nepotes, aut novum vicino latere sonat,) Meierus Nienoviam : Marchantius Nienhovam, quasi novam villam, Niniven ego vocavi, præeunte Iperio & diplomatis Cœnobii Corneliani , Despauterio etiam Grammaticorum Coriphæo hinc se Ninivitam, (quæ vox aliunde quàm à Ninive non aptè derivaretur) appellante. Cujus hæc epistola ad Badium sunt verba. *Patria mea : cùm nihil præter nomen commune cum Assyria Ninive habeat , non contemnenda tamen floruit inter Flandriæ urbes , pro Tygri Teneram bibens , qui nova rivi suburbani accessione intumescens largiore alveo arcem & muros oppidi alluit.* Hæc ille, & optimè. Tenera enim, ex quo Flandris se ingerit, à Scaldi absorbendus, singulis duarum horarum ferè spatiis novo aspectu oppidi recreatur, & secundo quidem loco, nostræ Ninives, quam per præterque fluit, pontes aliquot dorso excipiens, nec vulgari cives commodo commoditateque beans.

Nomen.

Etymon.

Situs.

Oppido initium ab arce, arci à Gothis, qui Vandalorum Gandam tenentium viribus obviam ituri fluviorum, rivorumque ripas præsidiis, præsidia arcibus congesta gleba & cespite muniebant sub annum redempti per Verbum incarnatum orbis 490. Hæc arx iterum & sæpiùs à Barbaris dis aut dejectis turribus duabus, muro moleque lapidea cingi cœpta tempore bellorum, quæ inter Flandros & Lovanienses Regulos ante quinque sæcula extiterunt, & addunt alii pace inter utrumque Principem Hallis composita ad annum 1194. permissum Ninivitis vallum, quod planitiem arci oppositam cingebat, securitati habitantium reficere. Hoc vallum opinor iis locis ductum ubi hodieque veteris oppidi limites, & alibi mœnium fossarumque vestigia. Munimentum enim exterius tempore Henrici à Flandria ductum accepi, cùm insuper concessa urbi urbium aliarum privilegia, appellatique cives, qui municipes anteà duntaxat fuisse videbantur. Excludebatur adhuc hoc circulo & murorum complexu Abbatia, quam, aut veriùs, cujus portionem sub initia Principatus Maximiliani Archiducis, cives fossa & aggere munierunt. Anno 1487. frustra reclamante Archimandrita. Taceo hic, ut quæ ætatem non tulerint, munitiones temporibus Malani, dicti Maximiliani, turbarum anni 1579. citò factas, fractas citò & demolitas, jacente sub tot malorum mole, vana, atque vaga sine viribus urbe. Malorum mole pressam, tantumque non oppressam Niniven dico, & doceo : nimirum recenti patrum avorumque memoria, sextò exustam.

Oppidi initia.

Muri.

Pomeria producta.

Incisæ

Calamitates.

Primum sub Maximiliano incendium ut refert Coævus ad D. Cornelii scriptor: *Venerunt, inquiens, 8. Julii cives cum Balivis & Scabinis & impetu in Monasterium facto, pontem unum fecerunt cum adjectis mœnibus, quem perfecerunt 16. Julii, & circa illud tempus Civitas arsit.* Alterum anni sexti supra sesquimillesimum docuerunt me rationes oppidi pro triente absumpti ad Septentrionem inprimis. Tertium, è pistoris domo & incuria natum media in urbe mediâ omnia absorbsit feriis D. Bartholomæi anno ejusdem sæculi 63. A qua clade immunes Halla, Arxque duarum usu turrium nomen servans. Itemque Curia cum ære campano & Bella-forti eodem anno (nisi mentitur epigraphe) restituta novissimi civilis belli anno tertio & quarto, tam ferro quàm flamma tantùm non perierunt. Necdum satis Vulcano factum, qui effetatiore quàm aliàs pertinacia non ita pridem debacchatus undecim duntaxat sui furoris expertes domos solidiore tecto munitas reliquit. Factum Anno 1603. propridiè Kalendas Sextiles, authore puero, excitandis in thuribulo carbonibus ad rem divinam, ventos captante. Unde ex inflammatis unus in fimum æstivo sole sicciorem decidens, illo flammam capiente & in horreum adjacens propagante, cœnobium, templa, urbem totam brevi spatio Vulcano subjecit.

Incendia.

Vulcano nihil segnior, Gradivus gradu ferreo : minitans fatalem ictum, sæpiculè repetivit. Ego ne tædiosa repetitione nauseam lectori pariam, Gothorum, Vandalorum, Normannorum funestum nomen ingeminando : clades è vicino Brantuspantio huic urbi cum aliis aliquot communes iterum refricando ad Alostanam mea lectorem remitto, hic recentiores ab intestino ferè hoste calamitates tribus verbis recensurus. Tumultu illo, qui Franciam & Flandriam armis damnisque sub Malano Principe feralibus involvit, Gandenses Ninivem Comitis, quàm rebellium magis studiosam inva-

Calamitates ab hoste.

invaserunt, incenderunt: arcem speciosam magis quàm spaciosam, munitam tamen opere & præsidio. Iidem sub Maximiliano incautam suas in partes armatis precibus pertraxère. Iidem Anno 1578. proximè elapso occupârunt, inermemque tam muris quàm viris firmârunt. Sed quam Egmondæ Comes insequenti anno eripuerit & tenuerit ad usque penultimam Martii Anno octuagesimo, quo à Francis capta, & cum & in ea Comes. Francis autem rebellium auxiliariis Alexander Farnesius speculam Bruxellæ impendentem,& Hannonibus infestissimam erepturus Anni 1582. finiente Octobri obsidet, oppugnat, tormentis petit, & non sine pulvere capit 13. obsidionis die, munitiones (parum aberat quin & urbem) solo æquat. Ita destitutam suo robore Angli præsidiarii Alosto missi biennio pòst facilè interceperunt, spoliârunt, desertam reliquerunt. Et cùm à tot malis respirare inciperet,Bergenses Anno 1588. 17. Kalendas Februarii denuò abductis in captivitatem plurimis deprædati sunt.

Sic flamma & ferro fama famesque venit.

Domini Urbis. Urbis quam hactenus vario colorum apparatu depinximus: Dominium fuit ante 4. sæcula penes Amelricum, & denique penes Gerardum ejus filium Constabularios, id est, Comites stabuli, ut olim; Conestabules, ut nunc loquuntur; (nisi Marchantius l. 1. magè placet, derivans è germanico fonte vocem, Coninex-stapel,quod idem sonet cum Regis fulcro, sit cum militiæ & Equitum imprimis Præfecto, quorum hic in dotatione Cœnobii Præmonstratensis Advocatum se Ninives indigetat, & imitati, quod opinor, hæredes Likerkæ, Grimbergæ, & Alosti Principes,& subinde Domini eodem titulo usi reperiuntur. Cùmque ad Flandriæ corpus avulsum hoc membrum postliminio revertisset, bis quod invenio,naturalibus suis Comites hoc peculium assignasse, bis sine hærede extinctis naturalibus ad Comitem rediisse. Hi Dominos se Ninives tantùm scripsère quorum celeberrimus Henricus à Flandria civibus jura lanificii cessit, immunitatem à telonio Rupelmundano impetravit. Interjecto autem tempore alios oppignoratitio titulo urbs Dominos accepit: hic anno seculari ab hinc altero Montfortius Dynasta ejus potiebatur, & dotem filiæ Gaesbecano Baroni enuptæ dabat: Anno 1515. Cæsar exoneratam ad se traxit, sed Anno 1559. Duci Brunsvicensi obligatam, & per eum Egmondano Comiti permissam, cujus hæredes etiamnum fruuntur proventibus amplis & juribus curiæ feudorum, quæ motum Burgo suum accipiunt, telonii & justitiæ

Respublica. triplicis. Iidem substituunt sibi administros justitiæ & jurisdictionis, Criminalem & Civilem Balivos: Iidem biennalem Senatum constituunt juri dicundo Consulem cum 7. Scabinis. Anno 1436. Scabini novem erant, & jurati totidem, quod arguit populosiorem id ævi urbem fuisse. Lectior civium pars sua habet contubernia virtuti & ingenio exercendis. Quorum illud D. Georgio sacrum Anno 1514. renovatum, illud D. Sebastiano Anno 1518. utrumque arcu sed diverso exerceri solitum. Rhetores autem Populus. sub tutela D. Annæ quando cœperint scire mihi non contigit,certus ante Annum 1452. quo Curtraci inter alios ejus styli comparuerunt, claruisse. Commendat Senatum lex rescripto Principis concessa, quæ mulctat 60. libris Paris. appellantes, ab ejus sententia, medietate ad Scabinos spectante. Commendat supradictos guldarum collegas quòd Anno 1460. Curtraci, 1472. Aldenardæ, 1512. Alosti in ludis ampla retulerint donaria. Commendare plebem solet pannificii solertia, cujus nundinationi & Dies Martis hebdomadatim & 14. Septembris annuatim privilegio Ludovici Malani concessa. Commendant hunc nativitatis locum sortiti Joannes Despauterius Bel- Viri clari. gii Priscianus: Adrianus Dorpius Angiensis Carthusiæ Prior, vir præclarus, visitator provinciæ, aliisque aliàs dignitatibus celebris. Anthonius & Joannes Vlamingus, ille Jurisprudentia ad Iprensem,hic Theologia ad Casletensem Decanatum evectus. Robertus Guens Thorholti Præpositus, Petrus Rocquet hujus tractus Archipresbiter, & alii.

Curialia. Quoad rem sacram unica Divæ Virgini inscripta Paræcia à Præmonstratensibus curata in vicino fundatis. Erat ea olim extra muros, & in ea aliquot Canonici eleemosynis Dominorum ad peragendum rem sacram ab Amelrico Heroë instituti. Quorum tribus Prœmonstratensis instituti vitam amplexis quarto etiam cedente persuasi facilè Gerardus & Gisla Domini, utriusque collegii tam Secularis, quàm Regularis fundatores, illorum peculia horum doti augendæ contribuerunt. Ita mansit, manetque licèt tecto diversa, unius tamen patrocinio concredita Prælati Parochia, in qua 7. totidem horis canonicis decantando assumuntur presbyteri. Nec virilis sexus præter Abbatiam, de qua pòst, ullum Ninive habet Asceterium, nisi quòd Anthonii Vlamingi opibus non ita pridem erectum sit, sovendis septem senibus Gerontoco- Nazareth. mium ædificiis & dote sic satis splendida. Fœminei porrò sexus Beginagium fuit, (unde ponti vicino nomen hæret) in conventum Franciscanarum tertiæ regulæ, autho- Beginenbrugge, Grawsusters. ritate Pontificia mutatum Anno.... Nec taceam Xenodochium mediocriter dotatum virginibus Anno.... Aldenardâ evocatis ad earum præscripta formatum, quod plurimum debet familiæ Likerkanæ. Sacella etiam

etiam fuerunt, sed fuerunt tantùm, Castrale in arce, Georgii in urbe, Leprosorum in suburbano nunc funditus eversa.

Terrenum, quod tenuis spatii nonnemo vocat. Ninivense complectitur partim suburbanos, partim beneficiarios vicos si nominis, certè non antiquitatis ultimæ. Primi generis est Herlingi Curia, (Herlingi nomine unus è Gothorum Ducibus innotuit, fortè hîc olim diversatus) Sacello D. Virginis & agro fertili conspicua: Secundi est Curia equestris, intra limites Velteicanos Dominium Romanæ antiquitatis, & numismatum repertorum non infrequens.

Herlinkhoven. Riddershoven.

Denique in tractu procul hinc Insulensi ab eodem Domino ex gentilibus de Touro-nes possidetur Vandalorum villa, in Templo Martiali feuda Burgi Ninivitici, utrumque gleba divite fœneratam messem domino suo afferens. Ne autem cui suspicio incidat vicorum hæc nomina mea authoritate latinè reddita, subjiciam liberatura fidem meam testimonia duo. In codice miraculorum Virginis Gratiosæ cis Insulas, legis. Mulierem quandam ex pago non procul ab Insulis, quem antiquitas Vandalorum villam dicebat, &c. Præter Vendevillam autem nullus toto illo tractu, vel per umbram accedit ad dictam appellationem. Author pugnæ Bovinensis similiter ait.

Vendeville. Tempelmars.

Nec grave Siclinum, nec Phalepinia dives,
Nec Martis Templum, nec clade Perona carebat.

Sunt autem loca Seclin, Phalempin, Perone, in circuitu vici de Tempelmars.

Pro coronide addam Abbatiæ Præmonstratensis in veteri Ninives suburbano fundatæ decora: Annus volvebatur à Verbo incarnato 1137. & rerum hîc loci potiebatur vir nobilis Gerardus Constabularius Gislæ pari natalium splendore illustris conjunx, Mathildis de Dune, & Ermengardis de Woma lectissimarum virginum pater, qui divinę remunerationis intuitu suo in fundo cœnobium inchoavit, in quod Norberti asseclarum candidi ordinis è Parcensi circa Lovanium cœnobio duxit coloniam. Venêre primùm septem & numero suo & virtute quid æternum promittentes, adjunxerunt se venientibus canonici Ecclesię Ninivensis. Quorum unus nomine Balduinus de Wala, apud piissimam Gislam tantùm profecit, ut Canonicorum loco secularium, regulares Præmonstratensis instituti introducerentur. Factum illud & facti fama, integritatis odor, novellæ plantationis fructus tantam animis propè proculque dissitorum indidit admirationem, ut certatim plures sua ad religiosorum usus conferrent pecula. Inter alios Yvanus de Alosto apud Liedekerkam Dominus Ecclesiam (cui antea Evermarum Abbatem Jettensem præfecerat) in perpetuum Ninivensem assignat anno 1140. quam titulo Abbatis Prçlatus insuper olim gubernavit, nunc vices suas agentem mittit è suis Præpositum. I. de Trazenies Hospitale de Reverisarto eidem contulit, Prioris titulo à Ninivensibus nunc administratum. Abbatia hæc à Tutelaribus Cornelio & Cypriano quorum gaudet reliquiis anno . . . delatis, & feretro solenniter impositis nomen assumsit. Inchoata fuit loco decliviori sed vicino, unde in conventum templumque nova ascendit anno 1146. Officinas denique & claustrales domos meliori schemate exornatas tradunt à Rodulpho Abba sub annum 1246. vita functo. Abbatialem domum cum hospitio Gandensi acquisita à fundamentis innovatam tribuunt, Cornelio de Hamme anno 1391. mortuo. Cubicula hospitum, villici & officiatorum structa Cornelio de Heye Bredano viventi anno 1530. ornatum templi & structuram chori Corneliani Joanni ab Avena decendenti anno 1567. loca cibo, somnoque capiendis cum appendentibus refecta post clades & exilia nuperis turbis Anthonio Langio Malinati cui anno 1600. surrogatus Christianus Alelius ultimi incendii damna vidit & reparare paulatim incipit. Erant in templo nunc flammis exhausto fundatorum nobiles tumuli, & fautorum complures, cum inscriptionibus memoria dignis, si earum inspectionem Vulcani rabies non invideret. Inter Prçlatos peculium monasticum imprimis auxisse leguntur & disciplinam conservasse, Sigerus anno 1250. Ægidius Ninivensis anno 1320. Gerardus Cardekius anno 1490. Adrianus Wasteels anno 1590. Doctrina & concionibus excelluerunt Matthæus Abbatum quintus, Henricus anno 1192. clarus, Daniel prudentiæ merito ad Jettensem, Grimbergensemque Abbatias evectus. Joannes Mellys anno 1314. Bartholomæus van Hoeven Basiliani testis concilii, ibi, sed sibi duntaxat infulas meruit, quas successoribus etiam impetravit Cornelius de Heya supradictus: Anthonius de Langhe ordinum Flandriæ Commissarius, aliique plures. Nec tacendi Balduinus Diaconus scriptor historiæ Flandriæ, usque ad annum 1230.

ALDE.

ALDENARDA.

Ldenarda, ait Marchantius, nominis auspicium traxit ab Ald, sive Aud, synonymis vetustatem signantibus, & Nacr, per diphtongum pro Ner, hoc est ab antiquis Nerviis, quorum Curia fuisse existimatur, ad quam Ambiorix postridiè quam Atvaticos esset allocutus, scribitur appulisse, & hinc improvisus castra Q. Ciceronis invasisse. Ita planè: & constat dimensio, & propinqua ad secundum lapidem Veltsica, dives Romanorum antiquitatum pagus, apertè campum, sive castra Ciceronis sonans, abrasis, nostratium more, posterioribus litteris. Et plànus Aldenardę viciniores vici Castre, ad latinum nomen, & Amoregem (pro quo nunc brèviùs Moregem dicunt) quàm propè ad Ambiorigem, sive Ambioregsheym, accedat, nemo non videt. Exhibitaque mihi sunt utroque loco reperta numismata Romanorum habitationes arguentia. Quia imo L. Petum volunt quidam Petegemio nomen communicasse. Nec id ulli mirum videri debet, cum Scaldis pleno alveo affluentiam, & situm circa palustres & hibernis una parte aquarum evagationibus obnoxios agros, verosimile sit à Romanis non habitam neglectui, ideoque à Barbarorum, Hunnorum, Gothorumque colluvie occupatam, quidem Anno 411. Arcem Aldenardæ, ait Chronicon vetus, sed Anno 489. eandem contra Vandalos Gandavum tenentes munitam, & eliminato in perpetuum Romano præsidiò defensam. Ab Hunnis quin nomen servet Hunnegem, Huynsse, Hunssel, pagi hand procul hinc noti nemo dubitat, nec ego ambigam quin à Gothis fidei nostræ paulatim initiatis, totus hic in ambitum ager fuerit exeultus, regiâque Petegemii constituta. Nec destituitur fundamento hæc mea conjectura, illo imprimis, quòd videam (ut similes in Alostano tractu altera in Schaldis ripa alibi nominatos prætercam) omnia penè vicorum nomina in Heym, quod domum sonat, desinentia, additum nobilis possessoris sui nomen circumferre: nec enim Petegem, Avelgem, Huyssem, Moregem, Elzegem, Wannegem, Giselbrechtegem, Audegem, Iselmoringem, Goygem, Tidegem, Edickem, Wortegem, Mullem, Waregem: qui omnes sunt Castellaniæ Audenardensis, aliud significant (prout similibus docere possem) quàm Peti, Avelini, Hunni, Mauri, Elizabethæ, Wannemari, Giselberti, Audoeni, Iselinæ, Godefridi, Troderin, Eduardi, Wortemari, Wulmari, Warelmi domos, & qui volet inter aulicos illustres Theodorici Regis apud Vedastinos sepulti, omnia hæc nomina inveniet ad unum, prout, nisi molestiam vererer, diplomatum schædis docere possem. Sicut autem Theodericum Regem hic diversatum & Tidegemio imperasse constat, ita manifestum faciunt Cœnobii Gandensis diplomata, Carolinos Principes similiter Aldenardam & vicina coluisse. Extant litteræ Caroli Regis Anno 865. datæ 5. Idus Octobres indictione 13. Anno regni 25. & datæ apud Petigehem villam. Ad quem locum optimè Meierus conformiter Iperio. Notandum, inquit, Petegem antiquitus fuisse Regum domicilium. HLudovicus autem Pius Anno 840. inter Altaria (sic vocat Curiales antiquas) Tornacenæ Cathedrali concessa quarto loco nominat Aldenarde. Cæterum an hoc tempore proprios Aldenarda Dynastas habuerit, asserere non audeo; Pamela certè habuit, fidem faciente rescripto ejusdem Caroli Regis apud Bertinicos, ubi testis subscribit A. de Pamella miles, Datum regni anno quinto.

Post recessum autem Normannorum mox & Pamellam Castellani titulo, & Aldenardam Comitis appellatione Dominos habuisse scio diversos. Hildulphus Castellanus de Pamella cum uxore Jutta in Laubienses reperitur munificus esse anno 920. Ebroinus (Heribrandum vocant annales Gallici) illustris Comes regni Francorum Bavone Comite patre, Barmio de Ansalonia avo, Numerico Comite Narbonensi proavo, Ermengardi sorore Bonifacii M. Principis Paduæ proavia natus, tempore Luduvici ultimi Francorum Regis (ait codex Walciodorensis) Aldenardam inter alia possedit sed an à majoribus acceptam, an ab uxore Elbetta filia Wederici & Evæ Comitum Florinensium non addit. Successit filius Gerardus, Comes de Oldenarde, cujus stirps (ait idem) apud Flandros propagata. Nec plura hic codex nater aliquot sæcula fideli manu exaratus. Vixit hic Gerardus frater Elberti Comitis fundatoris Walciodorensium anno 922. & infensus Franco Regi ob cladem acceptam à Redulpho Comite Cameracensi Regiis auxiliis suffulto apud Quintinopolim, duxit affinem Raginerii Longicollii Comitis: unde pater.

Etymon.

Romanæ antiquitates.

Ambioris Rex.

Situs loci.

Arx Barbarorum.

Petegem Regia.

Pagorum nomina in heym.

Tidegem.

Altaria quid.

Pamele.

Comitatus Aldenardæ.

Vice-Comitatus Pamellæ.

Stirps Comitum.

pater effectus plurium. Ex nepotibus Fulbertus fuit Hasvigis Namurcçæ vir & ex ea pater Beatissimi Arnulphi Suessionum Episcopi: fuit etiam Hugo de Aldenarda qui ducta hærede Pamellensi cis & ultra flumen latè imperavit, & Burgum Aldenardense multùm nobilitavit. Hæc ex Archivo Walciodori, Florinarum, & Laubii, quæ quantum lucis dent historiæ veteri quivis annotabit. Lisiardus Abbas in vita B. Arnulphi matrem ejus nobilissimam ex stirpe Lovaniensium, Montensium, Namurcensium, & Lossensium ait fuisse, patrem Fulbertum vocat quem ex Aldenardensibus Dominis fuisse arguunt Arnulphi insignia gentilitia apud Audeburgenses extantia, eademque quę nunc sunt Pamellensium, & amplius quòd Arnulphus de Aldenarda puerum sacri Baptismatis lavacro ablutum, testis & sponsor excipiens, à se voluerit appellari, non facturus temerè, si nulla intercessisset affinitas. Sed quomodò, inquies, si Hugo tam Pamellæ quàm Aldenardæ potens fuit, Comiti aditus ad ejus dominium factus? Non una ratio aut via esse potuit: beneficium erat, ideò forsan arrogavit; opportunum ideò fortè arripuit; aut etiam si jura requirimus inter Ecclesias ab Episcopo Tornacensi Anno 1027. cum omni patronatu & dominio transscripto Balduino Comiti Aldenarda fuit. Tum fortè plusculum competere sibi, plus deberi putavit, & per leges Concorcordiæ Anno 1030. initas sibi Regalia, servans, Pamellæ Baronem (eo enim tunc titulo honoratus) in Aldenardensis dominatus communionem denuò certa norma admisit.

B. Arnulphus.

Genus ejus.

Conjecturæ de Comitum Dominio.

Et delectatus loci amœnitate, nobilitatis vicinæ frequentia, fluvii commodo; si quis à Flandria superiore motûs assurgeret, securitate Einhamo arce in cœnobium versa, Petegemio ad venationis delitias servato, in Aldenarda ornanda totus erat. Et observabis nullum fuisse Comitum qui non illustri aliquo aut dono, aut facto, hanc urbem Regiam sæpè suam, nobilitatis sedem semper voluerit nobilitare. Balduinus Barbatus quidem triennio post donationem à Tornacensi factam, id est, Anno 1030. celebrem pacis gratia hîc indixit conventum, advocatis Hugone Episcopo & Flandricæ nobilitate, adductis corporibus Sanctorum Gerulphi (cui utpotè Flandro primi honores dabantur) Waudregesili, Ansberti, Vulfranni, Bavonis, Amandi, Pharaildis, Donatiani, Amelbergæ, Walburgis, Landoaldi, Vincinnæ, Vedasti, Bertini, Winoci. Ex quibus advertere est quanta celebritate peractus sit.

Comitis studium in ornanda urbe.

Comitia hîc.

Filius ejus à natali Insula cognominatus, contra Cæsarem se firmaturus inter alia repagulum hoc Schaldis Anno 1053. munivit, & arcem alteram inædificavit, sive Burgum, quod arbitror prima oppidi esse exordia, nec dubito ubinam extiterit, cùm referat Meierus ad Annum 1110. in novo Burgo structam ædem Deiparæ. Novum Burgum vocat ad differentiam veteris Gothorum ævo inchoati, quod Pamellani Barones Aldenardæ Domini incolebant. Nominatim Fulbertus Anno 1000. per Comitem equestri baltheo ornatus, & demum Arnoldus Anadoxos B. Arnulphi qui filios reliquit, Arnoldum Anno 1064. Advocatum Einhamæ, & Hugonem. Idem Comes comitiis regalibus ad Annum 1063. ubi legati Hollandiæ Roberto ejus filio viduam Florentii primi in matrimonium, liberos in tutelam, Hollandiam in administrationem obtulerunt, Aldenardam potissimùm honoravit, ubi recenter & palatii sui sedem, & Petram clientelis nobilem erexerat, primumque filium de acceptis insulis Zelandicis, comitatu Alostano & quatuor officiis voluit beneficium profiteri, & fidei stabilitatem jurare. Hæc Petra locus erat ad columnam subdialem cruce saxea insignitam, haud procul à foro tum conspicuam, ex adverso palatii, & perseverat nomen & ampla feudorum Curia. Quia autem sedem quodammodò sui Principatus hoc in Burgo Comes figebat, Eynhamum castrum propinquum minùs usui esse putans, Anno 1034. eversum, lapidibus Aldenardam convictis, cœnobio Benedictino exstructo Anno 1074. attribuit, eadem libertate quâ ipse à Montensi Comite Hermanno acceperat. Filius Insulani Montensis æquè in hunc locum propensus turres duas fertur extruxisse ad flumen, & monetam illuc traduxisse: undè occurrit nonnunquam denarii Aldenardensis in rescriptis donationum Eynhamensium mentio. Moriturusque Anno 1070. nobilitatem cum Ecclesiasticis & SS. Reliquiis advocans ultimæ voluntatis edictum tulit, commendans filios impuberes ordinibus, tutelam & administrationem fratri. Secuti Comites Roberti quòd foris bello sacro, aut domi intestino occupati fuerint, nihil admodùm otii reliquum habuêre ad respiciendum Aldenardę decus, sub Roberto tamen patre pontem flumini injectum lego, Roberto filio autem ad annum 1110. conditam in novo Burgo à Principibus Ædem Deiparæ, ab Odone Episcopo Cameracensi dedicatam, præbentibus aream Mathilde filia junioris Arnulphi Aldenardensis, & Leberto quo & Sigillinde conjugibus indictione tertia. Unde certò colliges Pamellanos etiam in novo Burgo Comitis jus habuisse, & privatos alios latifundia possedisse. Mathildis autem hæc Arnulphi sive Arnoldi Advocati Einhamensis filia nupsit Gerardo Domino Aldeburgi camerario Comitis, mater facta

Arx structa.

Duo Burga.

Petra Aldenardensis.

Curia feudorum

Einham cœnobium.

Moneta.

Pons.

Templum Deiparæ.

Advocati Einhamenses.

Balduini in Libitinario cœnobii Aldeburgensi nati. Eadem porrò quæ Roberto Comiti conjugi juncta paulò antè, ut dixi, urbem ornaverat anno post 1119. affini suo Guillielmo Iprensi post mortem filii aditum factura ad Comitatum, Clementia,

Vastatio oppidi. inclementer Aldenardam invasit, incendit, cives quosdam ultimo affecit supplicio, ubi etiam Iderus Prætor tertio Kalendas Decembris, legitur trucidatus. Nec solitaria fuit hæc calamitas, duplicata anno 1127. cùm Balduinus Montensis à morte Coroli Boni Flandriam sibi à rege negatam armis

Incendium alterum. arrogans Aldenardam per iram incendit, ubi in principe æde (ait ex Floriacensi Meierus) multi exusti feruntur mortales. Nec proclive fuit Theoderici Elsatii principatu à tot malis respirare, quam rem miseratus Philippus Theoderici filius, omnem movit lapidem, ut oppidum è pulcherrimis sui comitatus, & nobilissimis pristino ni-

Jus civium & privilegia. tori restitueretur; cives itaque à servitute eximit anno 1172. eosdem anno 1189. legibus, privilegiis, institutis iisdem, quibus tùm utebantur Gandenses, uti frui permisit, quo factum ut oppidum ambitu, quàm anteà ampliore mœniretur, turribus & ponte instrueretur, prætorio & vicis insterneretur.

De ponte versus hi extant in codice Aldeburgensi.

Pons. *Pons Aldenardi factus fuit ante Gerardi,*
Ac ope Liberti, duplici te munere certi
Annus lætitiæ fuit octagesimus M. C.

De muris in Einhamensi codice versus extat,

Muri. *Muri Aldenardo fiunt regnante Philippo.*

Non parum autem ad incrementa redivivi oppidi fecit Gisliberti Arnordo tertio Dynasta, & Maria nati potentia, qui,

Princeps Aldenardæ. Principem se vocans, & Gusiano aliisque vocatus, Lessiniæ, Flobecæ, & territorii inter Marcam & Renam imperavit, maritus Richildis Martaignìensis Everardi ex Richildi Hannonica filiæ, anno 1186. & 1191. & 1199. in Einhamensis munificus, gener Rogerii & Aleydis Namurceæ, pater Arnulphi de Aldenardo, Qui anno

Libertas Pamelleanium. 1225. *Oppido suo de Pamela eandem dat libertatem, quam Philippus Comes dedit oppido Aldenardo ut qui in eodem sunt Scabinatu, eadem jura custodiant, & simili gaudeant beneficio libertatis.*

Ex quibus litterarum verbis æstimare licet Majestatem Pamellæ, quæ oppidum, cujus Baro privilegia dare potuerit & dederit, quòd in eodem cum Aldenarda fue-

Scabinagium. rit Scabinagio. Mos enim ille ad nostra tempora duravit, Pamellanis & Scabinis, & juratis cum Aldenardensibus idem tribunal facientibus, in quo ante duodecennium jus suum & suorum urbi Baro transscripsit.

Insignia Juratorum. Ex hoc etiam tempore insignia Pamellenses jurati castri veteris effigiem monstrantia accepere, & legem & sanctiones de mulctis. Hujus etiam Arnoldi opus est aucta Deiparæ Paræcia ab Eynhamensi dependens cœnobio. Hujus fundatio est Abbatia Val-

Maegdendal. lis virginum anno 1233. ex Vloesbergica curiali translata, de qua alibi fusiùs. Hujus donum ad oppidi muros inchoatum Hierocomium, & intra muros Hospitale Arnoldo ex Aleide Rosetì Domina liberi fuêre Ægidius anno 1228. Eynhami subscribens, & Joannes in donatione Einhamensibus facta anno 1240. se indigetans militem dictum Dominum de Aldenardo, sive Gallico, *Jehans appelles Sires de Pamele & de Rosect* anno 1343. Hic Franciscanos anno 1230. in urbem receptos favore & opibus suis prosecutus cum uxore Ma-

Domini Pamelæ. thilde de Crelecques D. de Picquegny anno 1261. elegans castri sacellum fundavit, anno 1273. de Balivatus dignitate disponit, pluraque in pauperes domesticos erogat, filiorum, Joannes anno 1282. Rosetì ubi titulo reperitur, Arnoldus vir Isabellę Hannoniensis Fontaniæ & Seburgi Dominæ anno 1279. vixisse. Quo ipso anno licèt

Incendium. 8. Maii intestino incendio Aldenardam deflagrasse scribat Massæus, tamen non ideò fortunæ suæ cursum videtur intercepisse ad annum 1290. à civibus ubi valla duntaxat

Muri. erant, muris firmata, potestate per Regem Comiti facta arcem Petegemiam ad delitias uxoris cœptam perficiendi. Quæ profectò intantum exornata fuit ab Isabel-

Cœnobium De Claræ. la Comite non ædificiis tantùm, sed & cœnobio Clarano pereleganti, ut parem vix Flandriæ illo ævo habuerit. Cùm autem ob munitiones exstructas contra leges pacis & mandata Regis judicarentur Aldenardenses privilegiis suis excidisse anno 1301. inve-

Sacellum Burgi. nio per Francum in integrum restitutos & sub idem tempus vetus in Burgo sacellum ab Odone Episcopo in protectionem assumptum, Beginis posteà traditum. Locus

Nigræ sorores. etiam ubi Augustinianæ nigræ post fuerunt, sacro usui destinatus.

Hactenus veterem Aldenardam nullo nisi quem temporum objecit successio, ordine descripsimus, tria quæ supersunt sæcula totidem capitibus distincturi, Urbis, Reipublicæ, & Sacræ, ubertate tamen non ea fortasse quam lector expectabat, cùm nullibi toto Comitatu Archiva magis jejuna offenderim, credo incendiis aut expilationibus diversorum annorum dissipata.

Urbs itaque, licèt ad tres cœli plagas

Suburbia. habuerit suburbia, tamen continuit se intra terminos priscorum mœnium, aucta nunquam (post annum 1300. intelligo) sed munita sæpiùs. Opportunitatem enim situs Comites, quoties cum Gandensibus res fuit aut bellum, semper arripuêre, magnis oppidi tum jacturis, tum constantię ornamentis,

Oppugnationes variæ.

mentis. Anno enim 1379. & iterum quadriennio pòst à Gandensibus Ludovico Comiti rebellibus capta & spoliata est, & per easdem tempestates annis putà 1379. 1382. & 1451. ab eisdem in vanum obsessa celebrem reddidit imprimis annum 1382. utpotè per sex totos menses obsidione pressa, & quidem ab exercitu tota Flandria Cymbrica collecto, ita ut Artevelde oppugnantis Castra oppidi instar essent, domibus, foro, tribunali ornata. Et novissimis hisce turbis quamvis ab hostibus Regis & religionis Catholicæ intercepta miserandum in modum spoliata, fœdataque fuerit, prout erudito carmine descripsit Yetzwertius, anno 1582. à Farnesio Duce redacta in potestatem; tamen & sub hoc, & sub illis munitior evasit propugnaculis & molibus alibi adjectis, alibi refectis. Ad interiorem porrò urbis faciem quod attinet ea multum accepit ornamenti, cùm Joannes Divionensis Dux Regiam ibi suam stabilivit, nec quisquam nobilium primæ notæ esset, qui non sua ibidem haberet diversoria, ita ut exteris Sedes nobilium vulgò vocaretur.

Sedes nobilium &c. Curia. Forum. Nundinæ.

Curia forum respicit pulchro schemate, ad annum 1540. erecta, forum nundinis annalibus in Martio & post festivam ascendentis in cælum Christi memoriam, frequentatum quidem, sed non ab arrestis immune, quales esse permisit, tertias in Octobri nundinas Ludovicus Comes litteris anno 1369.

Respublica.

Ad rempublicam quod attinet, ejus caput summum Comes Balivum magnum & Porti-balivum perpetuos ad justitiæ ministeria creati, & video illam dignitate functos nobilissimos quosque Vilanos, Lalanos, Cortwilerios, Warnewitanos, Cornhusios, Suevegemios, & post reductam urbem Dominum de Manni ex Aubremontiis Nicolaum Equitem strenuissimum & fidei & virtutis principibus probatæ, denique Dynastam Blommervallium ab iisdem dotibus commendandum. Princeps etiam ex lege Carolina ad annum 1540. lata novem Scabinos, primo Consulis ritu & titulo Præsidatum tenente renovat. Erant ii quidem anteà eodem numero, sed majore authoritate, & adjunctos è plebe habentes juratos velut à consiliis, quæ res nunc obsolevit. Nec plebi præter contubernia sua Sagittariorum, & tribus aliquot opificum inermes quicquam superest authoritatis. Excellit autem tapetiorum & peristromatum textrina privilegio & legibus anni 1544. si nòn introducta, saltem fortunata, quæ famam Aldenardæ per totius Europæ Principum aulas propagat. In altera porrò fluminis parte, qua Pamellæ Schaldi separatur, ponte conjungitur, diversæ stirpis Domini præfuerunt. Isabella enim circa annum 1300. Gerardo de Grampret Hoffalisiæ Domino, anno 1321. &

Domini Pamellæ.

demum Guilielmo de Mortaigne Domino de Templove & Dessemere, & ex hoc sustulit inter alias Jolenthidem Goswini de Quesnoy Brassiensis Domini uxorem anno 1345. & Mariæ matrem Joanni Blondello elocatæ. Cujus mascula linea in quarto ramo eùm deficeret, affines vander Grachtii in bona successère, & per Annæ Grachtiæ conjugium Joannes de Locquengem Berchemi Dominus Eques celeberrimus, & prudentiæ nunquam satis laudatæ cœpit possidere, & ad liberos transmittere, è quatuor Flandrensis Comitatus Beris sive Paribus existentes & magnis gaudentes prærogativis.

Ad triarios, id est, rem sacram venio. Imprimis itaque Ecclesia Aldenardensis ante nuperas turbas magnifica & ampla, ornatuque splendido Personatum habet veterem, Curiones quatuor partitim Sacramenta administrantes regionibus oppidi, & Collegium cum subsidiariis aliquot Sacellanis horarum Canonicarum pensa exsolventibus firmantes, de cujus initiis nihil admodùm rescire contigit, nisi quòd annales referunt Anno 1027. cum aliis hujus Ecclesiæ jus ab Episcopo Comiti permissum. Dignitate hîc functi, nuper Ser. Sassenus prudentiæ singularis & doctrinæ & facundiæ Theologus, anteque eum Joannes Pynappel Confessor Comitis.

Curialis.

Nominanda hîc etiam nobilioris sexus cœnobia quæ bellorum tempore huc perfugerunt, Eynhamensis putà Benedicti Abbatia, Anno 163. per Comitem fundata, per Dynastas Aldenardæ subinde dotata & Prioratus Canonicorum Regularium in Elzegem à Joanne Eggaert Thesaurario Hollandiæ Anno 1419. loco, ubi reclusorium dumi Mariani fuerat inchoatum, & sequenti mox anno Capitulo Windeshemensi unitum. Alterius sexus est Regularium Prioratus Vallis Virginum tenuibus initiis ad paludem Aleydis intra Parochiam de Vloesberghe inchoatus, ubi adhuc Curia & locus primitivi claustri visitur, sed per Baronem Pamelium Anno 1233. huc translatus, & ampliter dotatus; ubi hoc evenit memorabile, quòd cum fundatori, quid præmii recepturus esset in vicem, requirenti Antistita addixisset vitam æternam, & animę suæ obsidatum offerret, nunquam deinceps lætitiæ signa edere visa sit, donec vita functus Arnoldus fundator oranti fortè visus, & salvum se professus anxiam securitati restitueret. Antistitarum prima Aleydis vitæ sanctimonia claruit. Quas successerunt Lucia Vranex templum inchoavit, Catherina Berlegemia Anno 1325. claris orta natalibus, Amelberga anno 1337. claustrum muro clausit. G. de Mons anno 1350. œconomiæ laudem retulit, Maria de Serusa 1351. claruit, Ursula de Gottignies

Eynham. Elzegem. Maegdendal. Aelbeec. Series Abbatissarum.

tignies

tignies anno 1361. integritatis famam adepta, Catherina de Munte anno 1370. Vestalibus quadraginta laudabiliter præfuit, Agnes Marcana 1391. dignas genere dotes habuit, Margareta Cruyckeninc anno 1397 desiderium sui reliquit; Maria van Lummen anno 1416. uti diu ita feliciter imperavit. Catherina Marcana anno 1423. gaudens ipsa inter lachrymas suorum exspiravit. Elizabet de Schorisse anno 1466. Cœnobium renovavit. Elizabet Oliviers anno 1489. ejusdem reformati & ad severiorem vitæ normam revocati laudem tulit. Joanna van Crombrugge anno 1524. laudatissimam vitam felicissimo fine coronavit. Margareta van Crombrugge superiori ut sanguinis ita virtutis affinitate conjuncta, anno 1553. oppetiit. Martina Coppyns anno 1584. inter tot adversitatum nubes serena semper mente. Cui surrogata Maria vander Planken cum laude & fructu gubernat adhuc, Beginagium quando cœperit & creverit præter ea quæ alibi attuli, ignoro.

Sacellum Divi Georgii litteris Gregorii II. datis anno Pontificatus quarto, confirmatum didici. Gryseas ante annos centum sacellum habuisse :· Nigras ante ducentos scio, cætera nescio.

Viri clari.

Debet natales Aldenardæ Margareta Carolo V. cælibe nata, mater magni illius Alexandri Parmæ Placentiæque Ducis, cui Gallia & Belgium fasces submisit. Mathias Castellanus Poëta non ignobilis. Jacobus Varentius Medecinæ Doctor & Lovanii Professor, Judocus Brakelius Eques, I. V. Doctor, & consilii Flandrici Senator. Joannes de Aldenardo clarissimus Elnonensium Abbas.

CASTELLANIA
ALDENARDENSIS.

CAstellania hæc longo tractu Schaldis sinistram ripam occupans nobilium frequentia, dominiorum celebritate, castrorum elegantia, terreni bonitate, pascuorum lautitia meritò commendatur, & tenet veteris pagi Corturiacensis partem; fidem facientibus locis cœnobio Gandensi donatis, quæ olim in dicto pago, nunc in hac ditione sita in Cortracensibus demonstravi. Gubernatur à Magistratu Hooftpuncterorum quibus à capitum censione nomen est, & sunt primates numero septem: Petegemii nimirum, Aspræ, Avelgemi, Houthemi, Emstenrodæ, Heynæ, Huisseni, Toparchæ. Ego ordinem, quem natura situ dedit servaturus à Gandavo egressus primam supra Arcem Gaveranam offendo, Aspram & Sanguinium Meiero dictum, Singenhem Lothario Regi in donatione ejus, id est, Villæ cum Ecclesia & mansis decimis cæterisque appendiciis, Bavonensibus facta, Dynastias recenter J. Richardotto Sanctioris consilii celeberrimo Præsidi à Principe concessas. Quibus adjacet Aldengemum nobilium de Trist à vetustate dicta & commendanda Dynastia, & ulteriùs. Holthem à celebri olim Crucis salutiferę cultu agnominatum Dominorum de Mastaing, ex Vendeviliis, avita Huyssem familiæ de Bouters, Insulis & alibi opulentæ acquisita possessio. Colonia Dionisii cum Wandalica gentilium de Quicquelberge hęreditas. Mullemum familiæ de Cabelliau veteris & rebus gestis olim claræ peculium. Horna Baronis Heynæ, Heyna Nobilissimi Philippi de Langele Magni Gandensium Balivi nunc, anteà Mastaigniorum, semper non Baronatus tantùm titulo, sed & Patriciatus Flandriæ (Beros eos vocant quarto numero) laudatissima Oyka à Bernagiis ad Ægidium vander Meren devoluta. Nokera Grassiorum à Vichtiis. Qui in vico cognomine inter Cortracum & Aldenardam Arce egregia ad Gentiles de la Faille devoluta, orti aliquot Cortraco M. Pręetores dedêre à duobus sæculis Dominos Niewenhoviæ, Bevervarti, & cum aliis Wortegemi, Waregemi, Otegemi, Edickii.

Aspere & Singem. Auwegem, Cruys Holtem, Huysse. Lede. Wannegem. Mullem. Hoorne. Heyne. Oyke. Nokere. Beveren. Wortegem.

A diversa autem parte Coloniæ Maurorum duplici cum aliis & Pætianæ Baronis titulo solus cessione Principum imperat Præses Richardottus supradictus. Et sanè fuit hæc Dynastia inter Flandriæ primas arce ad venationis commoditatem circa annum 1030. ornata per Comitem, illa quidem tempore bellorum destructa, & per leges pacis secutæ reparari vetita, sed postmodùm permissu Philippi Regis anno 1286. restitui permissa. Quod mox factum à Comite in gratiam uxoris loco mirabiliter delectatæ, ibidemque cœnobium Virginum D. Claræ suis impendiis fundanti, ubi tali sepulta, ante nuperam cœnobii profanationem visebatur Epitaphio.

Morgem Isel-moeregem. Petegem.

Hic Isabella jacet Guidonis altera conjux
Hæres Namurci, Luciburgique propago.

Obiit anno 1298. 25. Septembris, die Cosmæ & Damiani, & ad meridiem visebatur alius tumulus ut putat Meierus ad annum 1311. Guidonis ejus filii in Italia mortui, huc translati. Ulteriùs conspicitur Gisilberti Lotharingiæ Ducis nomen referens Vicus, alterque Elzæ ejusdem filiæ Rockegemio, Castro Domini de Mannui ex nobilissima & ob Principibus præstita servitia celebri gente d'Aubremont, & Prioratu Canonicorum Regularium non egens fundato anno 1419. per Joannem Eggart Thesaurarium Hollandiæ, loco ubi reclusorium dumi Mariani ante fuerat. Deineeps ut

Giselbrechtegem. Elzegem. Rockem.

ut castri nomine notam Pamellensium Dynastiam praeteream, clarus est sub Dominio Baronis Anglo-Monasteriensis Vicus Tiedegemius ob natalem, reliquias & miracula B. Arnolphi Suessionum Episcopi apud Aldeburgenses sepulti, qui anno 1457. leguntur huc portionem reliquiarum submisisse. Restant in Goyegemum Dominium vander Motte è gente Aldenardica, Ansegemum cœnobii Blandiniensis peculium, intra cujus Parochiam Emsterodium est gentis Marcanae Lumnaeae. Nec procul hinc Gruthusiorum veteres Dynastiae in pagis Waremarc, Kerchove, & Avelgem, quorum posterior praetorio instructa à Blandiniensi Abbate in feudum tenetur cum ampla jurisdictione. Nec praeter Nazaretum gentis Damantiae, Bossutum, Eynhamensium, Mau Bernaigiorum, aliud superest quàm Antonium Cisschaldanum Principis Ligniacensis Baronia, & oppidum, Castro Canonicorum Collegio, amplissimisque juribus ornatum, quod aliàs speciatim describam.

VICECOMITATUS.

ALDENARDENSIS.

Hujus Dominii non incelebris & antiqui, nullam fieri mentionem in Scriptis vulgatorum auctorum *Meyeri, Oudegerstii, Oliverii, Marcqui, Guichardini, & Espinoii*, & aliorum permirum mihi videtur. Vicecomitatus est, emptus olim per *Gerardum de la Temerie*, à *Francisco Cruypeninck*, & *Catharina* ejus Conjuge, ad investiendum eo *Gulielmum de Rechem*, ut patet è tabulis eoram Praetore & Feudalibus viris Petrae Aldinardinae exhibitis, à qua praefata Toparchia sive Vicecomitatus movetur. Possessio autem ejus Dominii capta fuit 4. Februarii Anno 1422. ut tabulae ea de re exstantes apud Toparchum de Mullem docent. Videtur ab eo tempore titulus hic neglectus fuisse per haeredes & successores ejusdem *Gualteri*, qui uxorem cepit *Catharinam de Grammez*, ex qua duo filii suscepti, quorum natu major, itidem *Gualterus* Praefectus fuit Castelli Aldenardensis, à Maximiliano & Philippo Austriacis constitutus, uti per litteras etiam de anno 1484. etiamnum apud Toparchum eundem de Mullem exstantes constat, is uxorem habuit *Margaretam* è familia Lumnaea dicta de Marq. Secundò genitus fuit *Richardus* Scutifer, Dominus de Boulancii, sine prole mortuus. *Gualtero* autem filius fuit *Iudocus* Schutifer, Dominus de Kerckhove, Boulancii, &c. Duxit hic *Barbaram Stommelin*, è quorum conjugio unica filia superstes, quae ultima nomen & insignia tulit gentilium *de Rechem*, nomine *Florentia*, nupsit *Philippo* Bastardo *de Lalaing*, Equiti, Domino de la Mouillerie, Masle, & causa uxoris de Kerckhove, Boulaneii, &c. Hic dum viveret, nomine Caesaris Caroli V. Legatus fuit in Gallia, & Oeconomus Dueissae Sabaudiae, quae nomine Caesaris Belgio praefuit. Habuère porrò proles non paucas, quarum una *Isabella* haeres, juris ejusdem Vicecomitatus fuit, cum caeteris prolibus, & matri suae supervixisset, atque in manus venit cum *Ludovico le Poyvre*, Scutifero, Domino d'Hoissye, ab iisque nati sunt liberi plures. Habet autem, ut ante notavi haec Poyvraeorum familia originem suam in Gallia, quorum aliqui jam à quatuor saeculis Valentianas venere, & *Ioannes de Poyvre* Scutifer, Dominus de Hellibus, fixit Domicilium Aldenardae, à quo nati in eadem urbe, & circumcirca sedes suas habuerunt. Familia decus & vetustatem nacta est, ut è variis in urbe Valentinianensi monumentis patet, tum ex sepulcris eorum & epitaphiis. Creati ex iis etiam fuere non pauci equites, Praepositi quoque Valentianenses, & Aldenardae, multis vicibus Consules. Connubia & illis fuère honorifica cum gentilibus de Croix, Marchipont, Solemmes dict d'Aubenchoeul, Wadripont dict de Cordes, Dassignies, Despréts dict de Cipli, Genly, Grebert, Quarouble, Lignieres, Louchier, Harchies, Beaufremez, de le Walle, Chastelet, Ranlin, Spalmire, Baron de Bouvignies, Huerne, Bette, Lalaing, Lamouillerie, Serlin, Blasere, Cabelliau, Grutere, & aliis in Flandria nobilibus & honoratis.

ELOGIUM ALDENARDÆ.

Ganda caput Flandrum, Ganda Aldenarda gubernal
Dici amat, & vertex verticis esse sui.
Adflua divitiis, & grandibus adflua lymphis,
Mœnibus inclusâ Pamelâ, & arce potens.
Pulchra foro, & templo, pulcherrima luce tapetum,
Qua superat Phrygias, & Babilonis acus.
Hoc illi proprium dedit ingeniosa Minerva,
Artis at invidiam Gallo, Italoque dedit.

MAX. VRIENTIUS.

J. B. GRAMAYE

ANTIQUITATUM

GANDENSIUM

PARS SECUNDA,

In quo illustrata oppida subsidiaria Gandæ, imprimisque

CORTURIACUM.

AD VOS
NOBILISSIMI AMPLISSIMI PRUDENTISSIMI
REIP. CORTRACENÆ
PATRES,
VESTRUMQUE PATROCINIUM
LIBER HIC MITTITUR.

Ui qua estis in Urbis ornatum Diligentia,
In Reipublicæ rem & Honorem Sollicitudine,
In Virtutes & Pietatem affectu,
In Humanitatem & Eruditionem Propensione,
Scriptum hoc de Urbis, Reipublicæ & Sacræ
Antiquitate, & laudibus scriptum

BENEVOLE SVSCIPIETIS

A mente & manu clientis vestræ Flandriæ,
& in ea vestri

J. B. GRAMAYE.

CORTURIACUM.

Situs Oppidi.

Oppidum hoc agri amplitudine pagos 67. complectente, in Comitatu Franco-Flandrico situs ad utramque Lizæ, & Manderæ ripam opportunitate, ante alia Flandriæ, dignitate,

Dignitas.

consessu, authoritate, & titulo, post Metropoles sive quatuor membra primas omnium suffragii obtinens, antiquitates etiam

Antiquitas.

laudem habere imprimis doctum eo. Nec id frivolâ conjecturarum fide, sed certâ diplomatum probaturus, præteritis Gordunis, (quos perperàm hic collocatos à nonnullis Gandavo aliàs asserui) *Centrones Nerviorum* apud Cæsarem *clientes* hic sedisse. Errat enim Hubertus Thomas Leodius in Hasbania eos collocans, loco ubi nunc Trudonopolis visitur, reclamante non

Centrones hic habitasse. Non autem in Hasbania. Error Huberti Thomæ.

tantùm situ regionis longissimè à Nerviis, & proximè Eburones, sed etiam rescripto *Ottonis Augusti ad Annum 962. pro cella S. Trudonis in Sarcinio super fluvium Cisfindriam* dato, omnibusque ad unum Abbatiæ & oppidi Trudonensis codicibus & monumentis, clarè ostendentibus locum istum olim quidem SACKINGEN, posteà à Tutelari *Trudonopolim* fuisse nuncupatam. Pro Cortracensibus autem facit authoritas Divæi, Molani, Goropii, summorum Virorum Centrones hic statuentium, nisi quòd falsò

Item Ortelii.

hunc secutus Ortelius *Curtracum* ad Schaldim nominet, quod Lizæ incubat. Facit eòdem vocabulum populis à centro inditum, quòd in medio clientium Imperii Nervici habitarent. A centro dixi (nequis Belgicæ

Etymon Centronum.

gentis nomen è Romano fonte trahentem explodat) voce Germanica idem penè, quod centrum Latinis sonante. RON enim sive RONT circulum; KEN sive KERN medium alicujus rotundi significat; unde granum pomi medio, cardo circa quem volvitur appendiculum KERNEN appellamus. Quamvis nec ita absurdum videri debeat populis Romanam initam appellationem, qui potuerint è Graiis Alpibus

Centrones in Graiis Alpibus.

(ubi Cæsar & Antonius alios *Centrones* describit) Italiæ obversis descendisse, & has Nerviorum beneficio sedes accepisse, & patrocinio servasse.

Sed hæc conjectura est, inquies, tantùm probabilis. Dabo peremptorium, & habitationis vestigium ex diplomate Cameracensis Ecclesiæ eruam. Datum illud ab Ottone Cæsare ad annum 944. ubi inter

944.

alia *Fratribus ad honorem gloriosæ Virginis cœlorum Reginæ congregatis apud Camaracum Castrum assignatur in Curteriacesi pago Mons Centeron dictus cum omni decima & indominicato, &c.* Mons Ceuteron (Moscron

Mons Ceuteron. Moscron pagus super Cortracum.

nunc vocatur veteri Dynastia & Arce diruta nobilis) quasi montem Centronum dicas; benè enim notavit Ortelius in plerisque Cæsaris codicibus pro tertia littera n legi u Metamorphosi hercle minori, quàm sit illa Pliniana, ubi pro Centronibus *Acitavones* leguntur. Hoc itaque veteris illorum

Centrones Acitavones.

habitationis indubitatum vestigium *in pago Curteriacensi.* Galli quippè provincias in pa-

Pagus Curturiacensis.

gos distribuentes, pagis mutuata populorum, aut civitatis primariæ nomina indebant, & è posteriorum genere Curteriacensis non à populo *Centronum* cladibus suis obruto, & velut altâ oblivione sepulto, sed à *Curtriaco* Oppido primario rationem

Unde dictus.

nominis accepit. Primò quidem declinante in Belgica Romanorum imperio, totus hic Lizæ sive Legiæ tractus parebat *Tornaco*

Pagus Tornacensis.

Nerviorum, indeque *pagus Tornacensis* usque Gandavum extendebatur, teste Meiero, sed posteà magis ampliter habitata regione, cœpit à *Cortracensi Metropoli* pars pagi Tor-

Explicatus Meierus.

nacensis distinctam juris & nominis dictionem nancisci : & hinc factum, ut Blandinium nunc in *Tornacensi*, nunc in *Corturiacensi pago* situm in diplomatis annotetur. *Metropolim Cortracensem* indigetavi non

Cortracensis Metropolis.

sine auctore Audoëno nimirum, B. Eligium scribente *Noviomensi*, *Tornacensi*, *Flandrensi*, *Gandensi*, *Curtracensi Metropoli præfuisse :* unde ampliùs colligas hanc nostram separatam fuisse à Flandria, Tornacesio, & Gandensibus. In quo sitam *Villam Singenhem cum mansis decem*

SINHEM.

& Ecclesia & reliquis appendiciis confirmans Cœnobio Bavonensi Lotharius Rex anno regni duodecimo indictione decima : In eodem Carolus Comes situata *Bevernaert*

BEVRAEN.

& *Phersellm* anno 1120. Blandiniensibus at-

1120

tribuens : Meierus ad annum 956. in eodem collocans præter *montem Blandinium*

WERTEGEM. LITSGEM. OUWEGEM. CRUYSHOLTS.

Villas Elsfachra, *Aldenghem*, *Holthem* Cœnobio Gandensi allatas ablatasque. Hi, inquam, & omnes alii manu nos ducunt ad

Limites provinciæ Centronum.

verorum veteris pagi Corturiacensis limitum cognitionem. Ita ut nullam ex suprà-dictis Villis nisi inter Schaldim & Legiam reperiens, audacter statuam hos terminos : & velut olim Liza Pleumosios, Schaldis Atvaticos excludebat; ita postmodùm Lizam medium Menapisco, Schaldim Braccbantensi,

bantensi, confluvium utriusque Gandensi & Flandrensi, palustria Pevelano & Melantesio (similiter è Tornacensi procreatis) pagis terminos fuisse, & medium Cortu1riacensem conclusisse illum ab oppido, sicut hoc à trajectus Lizani compendio Nerviis Audenburgum tendentibus, nuncupatum. Quamvis enim stabiliti à nobis in Ganda Garduni videri potuissent aggerem hunc sibi oppositum velut GORTRYCK appellasse: Quamvis etiam nummus Traiani & aliquot M. Aurelii & unus Nervæ pronuper in præurbio Cortracensi reperti, & Dynastæ Cominæo donati ansam præbere possent suspicandi, non abs re cecinisse Meierum de Cortraco, quòd

Item Pagi Cortracensis. Cortraci Etymon.

Non à Gorduniis.

Nec à Trajani Curia.

Olim Traiam Curia dicta fuit.

Terminationes in acum.

Ay, YCK.

Quamvis denique ea, quæ de terminationibus obviis locorum in *acum* Latinis, YCK Teutonibus, *ay* Gallis alibi annotavi, alicujus esse possent; tamen nescio an situm oppidi seriò æstimanti ulli aptior videri possit originatio, illâ quæ secum oppidi docet conditum & conditionem.

Pons & Trajectus Lizæ.

Lizæ enim injectus pons ad mercatorum commoditatem accolas littoris invitabat hîc potissimum fortunæ suæ stabilire domicilia, ubi commeantium & commerciorum assiduitas rei familiaris augendæ perpetuam daret occasionem. Itaque coaluit populus, & contra vim denique se munivit, quod magis proclive erat, aquis, fluvii aliqua parte incisis agris derivata, quæ pòst paululùm alveo suo restituta insulam faceret. Sed quando & quo auctore hoc factum nemo tradidit, præter Joannem Bouchet in Chronicis Aquitaniæ, vitam Caroli Calvi Regis referentem oppida *Gandavum*, *Cortracum*, *Aldenardam*, *Casletum*, condita ab Odoacre undecimo Flandriæ Saltuario mortuo 827. Harlebecæ prope Cortracum sepulto; quam sententiam juvat Philippi Wielandi Equitis Domini D'EVERSBEKE, Concilii Flandriæ quondam Præsidis in libro, cui titulus *Insignia Nobilium Flandriæ*, assertio. Ait enim, *Dominos & fundatores Urbis Cortracensis gestasse scutum argenteum, canterio & orâ circumdentatâ rubris ornatum, & Symbolum vocale habuisse: Harlebeca*, haud dubio, quia conditor oppidi Harlebecæ Dynasta. Si tamen lubet nostratibus etiam suffragium dare, Meierus ad annum 880. Iperium secutus, B. Rhenanus annalium fidem allegans, Molanus c. 9. militiæ sacræ ubi de Pipino secundo, conformiter tradunt *Suevos Flandrorum populos & Menapios à Normannis Cortraci hibernantibus ad internecionem deletos, uti in Historiis Francorum memoriæ proditum est*. Unde colligas Barbaros hibernantes locum aut munitum occupasse, aut occupatum munivisse. Illis porrò dilapsis Balduinum juniorem sive Barbatum, ut vult Oudegerstius, sive Arnulphum Comites, certum est *Arcem Cortracensem* restaurasse, illam à Balduino Constantinopolitano Collegio duodecim Canonicorum ornatam, etsi Meierus videatur innuere, destructam fuisse cùm *capitulum* fundaretur, referens, *loco ubi vetus Castrum fuerat, Ecclesiam instructam*. Hujus locum & amplitudinem, codex censualis Capituli satis ostendit, & sententia Tornaci pronunciata anno 1451. Maij 28. hæc narrans Joannem Isegemium ante 20. annos defunctum sibi comparasse domum in Villa Cortracensi loco anteà OUDEN CASTEEL dicto, qui nunc ONSER VROUWEN-STRAET dicitur; ille juxta quem anno 1398. Dux Burgundiæ molam habebat aquaticam: domos latè ultra forum designans omnes ratione Dominii fundi in Castro à Comitibus Ecclesiæ transcripti solidos aliquot pendentes. Stucturæ porrò veteris nihil reliquum superesse, præter portam nunc Canonicorum olim Castri dictam, & rudera ingentia subinde sodientibus sub terra obvia, tantaque firmitate compacta, ut vix ulla arte possint separari.

Insula Liza oppidum vetus tenebat.

De cujus auctore quæritur.

Insignia fundatorum Urbis.

Item Symbolum.

Ad Normannos relata primordia.

Dominium fundi dicebam Canonicis attributum, omnimodum intellige anno 1411, cùm Joannes Burgundio illud abdicavit, Canonicis in vicem remittentibus 800. mensuras avenæ mollis, quas HONTS vocant, olim sibi à Joanna Comitissa relictas. Aliquale autem jam inde à prima fundatione acquisitum, cujus ratione fossarum & portæ Castri jus ad se spectare contendentes, aliquamdiu cum Senatu sunt altercati, controversia anno 1358. decisa. Serviebat olim hoc Castrum habitationi Comitum, qui etiam potiore ejus parte Sacris usibus applicatâ Cortraco interim delectati, *domum prætoriam* ibi suam habuerunt. Ita nimirum legis Margaretam Principem anno 1244. Mense Februario Beguttis Cortracensibus assignare sexaginta solidos *super prato* (notanda verba è quibus palatii locus noscitur) *circa domum nostram*, inquit, *Cortraci*. Ita Beatrix vidua Guilielmi Dampetræi, teste Oudegerstio capite 128. assiduè Cortraci in *suo degebat palatio*, & Robertus Comes anno 1289. Filiæ Jolentidem cum dote 19000. librarum Parisicarum dedit Galtero Anghiano *Cortraci in camera seu cubiculo Comitis Flandriæ* Ita, teste Meiero, Ludovicus Comes anno 1323. Cortraci diversabatur anno 1335. ibidem Gandenses in gratiam recipiebat anno 1338. nobiles infernatis Flandriæ eò evocabat. Imò anno 1439. supremum provinciæ Senatum Philippus Dux eò transtulit, monetam etiam anno 1192. stabilitam, denarii & solidi *Cortracenses* nomen servantes, & in diplomatis sæpè obvii. Ulteriùs habet Castrum supradictum *Pares* suos, *homines*, id est, Vasallos suos, & *Curiam feudorum*

Dominium Castri.

Fossæ & porta ejus.

Palatium Comitis Flandriæ. Hic frequenter diversati.

Consilium Flandriæ hic. Et moneta Comitis.

Pars Castri Curia feudalis.

dorum inſignem *Caſtellanum* etiam ſive Vice-Comitem olim hæreditarium, cujus generis invenio anno 979. *Dilbodonem* Præfectum ſplendido ortum loco (verba ſunt Meieri) contempta nonnulli Principis ætate conjurationem facere multitudinis, omnemque Curtracenſem *Comitatum* (notanda vox Comitatus) aſſerere; ſed cùm non diu pòſt moreretur, rebellio tandem à Comite extincta eſt. Valnerum anno 1085. peregrinationi Hieroſolymitanæ cum Roberto Comite vacantem, apud Meierum, Sigerum anno 1096. in militia ſacra Duce G. Bullonio proficiſcente. Margaretam Flandrenſem anno 1091. *Sacellum Deiparæ & SS. Martini & Nicolai*, in monte Blandinio (teſte Epitaphio ejus) *reincipientem*. Galterum anno 1111. ſubſcribentem legi talionis per Comitem Balduinum ratæ. Rogerium anno 1144. de cæde Iwani Calvi Aloſtenſis Reguli notatum. Et cognominem ejus filium anno 1194. Comiti poſt cladem acceptam conciliatum, qui anteà anno 1175. (teſte Oudegerſtio) Philippum Comitem in Palæſtinam comitatus, & anno 1183. libertatis Dammenſis privilegium firmaverat, & alteri Cortracenſium privilegio anno 1190. ſubſcripſerat. Margaretam filiam Guiſnenſis Comitis anno 1222. defunctam & Wevelgemii fundato à ſe Cœnobio ſepultam. Galterum Nevelanum anno 1284. in Junio Joannæ Beveranæ deſponſatum, aſſignata per fratrem Theodericum D. Dixmudæ & Agnetem ejus uxorem dotali terra de *Pouſſiela* & feudo de Dixmuda, eundemque anno 1290. conceſſioni fortificationis Gandenſis decreto ſubſcribentem contra placita pacis anno 1228. cum Rege Philippo factę magnas Cortraci munitiones excitantem: & anno 1297. promittere 1800. libras Pariſienſes in ſupplementum Dominæ Beatricis de Brabantia *Dominæ Cortracenſis*, id eſt, uſufructuariæ. Et manſit deinceps penes Nevelanos hæc dignitas ab expeditione Sacra crucem rubeam ſcuto candenti pro inſigni adeptos. Cæterùm quando hęreditaria hæc dignitas eſſe defierit, & an in M. Balivi munus & nomen tranſierit, necdum mihi ſcire contigit. Videntur ſanè ab illa olim profluxiſſe officia Prætoris, Scolteti, Amanni, etiam hæreditaria: primum anno 1320. ſecundum anno 1348. cum agro dicto Neveldrieſch longè lateque extenſo versùs capellam S. Georgii, à Joanne Giſtellano Domino Waſtinenſi & Nevelano & Magareta Longavallenſi, ejus conjuge; tertium à Valeranno Luxerburgico fani Paulini Comite anno 1339. tribus Francorum millibus Comiti venditum. Cęterùm quamvis primò genitorum, ut fit, per nuptias ſtemma Cortracenſium in filias dudum deſierat, & cum eis dignitas ad Nevelanos devenerit; tamen primigenium in ſecundò genitis nomen & ſanguis dudum adhuc perſeveravit. Et hinc fuit Cortricinus ob præfecturam Inſulenſem anno 1302. cum elogio *fortis & nobilis Equitis* Meiero nominatus. Sigerus Curtracenſis ob ducatum Gandenſium anno 1325. (*cujus fortitudo hoſti formidinem incuſſerit.*) anno 1337. à Rege Philippo captus, & velut auctor fœderis Anglici Brugis decollatus. Sigerus Cortroiſin ob Dominia Mellenſe & Herſeavenſe anno 1394. defunctus relictâ unicâ Jolentide nupta Othoni Barens Domino de Moucron, Robertus à militia clarus anno 1410. Sancta Uxor Perchevallii de Houcqueron ob filium Gerardum & filiam Mariam anno 1400. Danieli à Lacs D. de Capryck Quęſtori Ducis nuptam.

Caſtellani. — Curtracenſis Comitatus. — Sacellum Caſtellani in monte Blandinio. — Libertas Dammenſis. — Filia Comitis Guiſnenſis. — Filia Ducis Brabantiæ Domina Cortraci. — M. Prætor. Scolretus. Ammannus. — Familia de Cortraco. — Viri ex ea clari.

Hi omnes à *Cortraco* ſive *Courtroſiani à Flandria* dicti *canterio ſive tigno* (ut Wielandus loquitur) *uno vel pluribus pro inſigni gentis uſi* in colore (qui mos olim obtinenebat) diſcrepantes, ramos diſtinguebant quidam poſt nuptias cum Flandris, ut cognomen, ita umbram Leonis adjicientes.

Inſignia gentis.

Atque hæc ſuffecerint de Veterrimo Cortraci Caſtro, cujus gloria nonnihil obſcurata eſt extructione novarum Arcium. Quarum una per Jacobum Caſtellionem Gallorum Præſidem excitata anno 1301. haud multò pòſt à Flandris occupata, à Philippo Rege præcendentium annorum & cladis & obſidionis ignominiam expiaturo anno 13[illegible]7. dirui juſſa nec unquam reædificari. Promiſſum hoc quidem, ſed illud factum tantùm. Invenio enim litteris Regiis anni 1337. iterum factam poteſtatem Cortracenſe Caſtrum reſtaurandi, & mox permiſſum executioni mandatum, eò quòd Comiti in novo Caſtro à Senatu vinum oblatum anno 1343. referant oppidi rationes certiſſimo argumento eam tum ſtructam fuiſſe. Situm erat ubi viſitur retro Noſocomii hortos inſignis flumine cincta eminentior in quadro planities, ne temerè credamus aut Oudegerſtio, aut etiam Marchantio aſſerentibus reſtitutum tam hoc; in loco antiquiſſimi, quàm tertium, de quo mox dicam, in veſtigiis ſecundi.

Nova Arx ſtructa. — Deſtructaque. — Reſtaurata. — Ejus ſitus. — Notatus Oudegerſtius & alii.

Miror interim neminem tradere qua occaſione aut fato ſecundum hoc interciderit. Suſpicari liceret aut incendio anni 1382. abſumptum fuiſſe, aut turbis iſtis ſub Malcano dirutum, & ſuſpicari tantùm. Hoc certum Philippum Audacem Burgundiæ Ducem anno 1385 paulò infra locum ſecundæ Arcis jam dictę, tertiam coërcendis potiſſimùm Gandenſibus erexiſſe, cui oppoſitam planitiem intra & extra muros oppidi ampliter extenſam, cum portione fluminis præterlabente Joannes Dux aſſignavit, & Gubernatorem pro arbitrio dare cœpit. Quales anno 1438. Latinus Voniglandius Comes ſtabuli Ducalis, anno 1474. Dominus

Arcis ſecundæ dirutæ tempus indagatum. — Structa tertia. — Ejus Gubernatores.

de Beaumanoir anno 1479. Guilielmus Baro de Heules & Leewergem : anno 1491. Dominus de la Mouce anno 1495. Galienus de Lannoye anno: 1501. Franciscus Grachtius Baro Guysananus anno 1540. Franciscus Grachtius D. Maelstedæ. Nunc Castri oppidique Præfecturam obtinet Franciscus Damantius Eques & legatus aurei Velleris vir Nobilis. Et observabis munus utrumque ultimis hisce temporibus sæpè junctum, vix nisi magno loco natis delatum.

Series Prætorum Cortracensium.

Quod ut clarius evadat, Prætores sive Summos Balivos Urbis & ditionis hujus quos reperi dabo. Joannes de Flandria anno 1260. Galterus D. de Hames anno 1272. Henricus Meerkerckius anno 1328. Joannes Vichtius Dominus Niewenhoviæ anno 1334. Daniel Nikercanus anno 1336. Thomas Schoonvelt anno 1390. Jacobus Lichterveldius D. Coelscamp Eq. ann. 1392. Jacobus Meerkerkius anno 1400. & ejusdem sæculi anno 1412. Joannes Ogierlant anno 1413. Ludovicus D. Mourbecæ & anno 1414. Joannes de Stavele D. Isegem. anno 1417. Ludovicus Haveskerkius anno 1422. Guilielmus Holbecanus anno 1423. Hector Vocholtanus anno 1432. Theod. Barens D. de Moucron anno 1438. Gerardus de Gistelle Eq. anno 1444. Joannes D. Mourbecæ anno 1448. Jacobus Scaecqz Eq. D. de Hames & Scardaw, anno 1465. Philippus d'Oignies anno 1466. Judocus de Varsenaer Eq. anno 1467. Joannes D. de Hames anno 1469. Ægidius Bavelaer, anno 1472. Robertus vanden Hoede anno 1474. Joannes Bael anno 1476. Gerardus Coyegem D. de Haleumis, anno 1477. Joannes D. de Walle anno 1485. Judocus de Woestyn anno 1492. Jodocus Baens, anno 1495. Joannes de Gistele D. Mottæ. Et post annum sesquimillesimum secundo, Petrus Leonis anno 1505. Joannes Gistellanus D. Mottæ anno 1507. Anthonius Barens D. Moucron anno 1514. Wilhelmus Claerhout D. Coolschampii & Putthemi anno 1517. Joannes D. de Walle anno 1522. Anthonius Barens iterum anno 1528. Petrus Boukart anno 1532. Ludovicus de Gistelle D. Mottæ anno 1534. Ludovicus Georgius D. Ælbekius anno 1537. Petrus Boukart iterum anno 1548. Joannes Vichtanes D. Nieuwen-hoviæ. Ferdinandus Barens anno 1556. Philippus Liedekerkius D. de Heestert, Eversbeke, &c. Franciscus Scouteta Eq. D. de Werp, Laerne, Wondelgem, &c. anno 1579. turbarum tempore Joannes Pottelberch anno 1580. Franciscus Halewyn D. Zwevegem: omnes, ut videtis, notarum stirpium.

Urbis initia.

A Castris ad Urbem progredior, id est, ab ovis ad pullos, & quamvis dubio procul sit, ante & post Normannorum tempestatem Castri præurbia frequenter habitata fuisse; tamen ego certa duntaxat & illustria daturus, auspicabor ab ævo Balduini junioris, qui anno 958. nundinas cum solenni mercatu diebus Lunæ & Veneris Cortraci reperitur stabiliisse & jus municipale condidisse, & Philippi Elsatii anno 1190. civibus & advenas etiam servos post quadragesimum habitationis diem Cortraci liberos declarantis, onere servitutis remisso soluturis duntaxat duos nummos Parisienses ad opus D. Virginis Tornacensis. Confluxerunt enim immunitate allecti plures, & apparet ex vestigiis murorum alibi extantium ad utramque Lizæ ripam cives vicatim habitasse, munitos ad meridiem aquæ ductu ex Liza derivato, & partem veteris oppidi insulam faciente, aliaque parte muris anno 1290. perfectis.

De Doyler.

Posteà crescente incolarum numero, habitatisque passim suburbiis anno 1345. potestas à Comite facta producendi pomœrium, & loca muniendi, instituto ad hoc curto vectigali.

Incrementum.

Anno autem 1386. Insulis Philippus Regis Franciæ filius Burgundiæ Dux permisit augere oppidum ad septentrionem, ubi ante turbas fuerant suburbia, scilicet à flumine *usque ad capellam dictam Hospitalis* redempturis interim suo ære agros occupandos, ad structuram Arcis versùs Insulam, secus flumen, loco ubi turris dicta *l'estancq* sita fuit, & soluturis biennio proximo 2000. Florenos aureos in munitionem Castri insumendos, & usurpaturis Jus usui partem prati Comitis, *Broyl* dicti, quantum contigerit muris concludi, & ad murum fossasque esse necessariam. Mox itaque ad opus se accingentes sequenti maximè sæculo rebus lautioribus, & nonnunquam pace lætioribus magno animo ornatum & munitionem oppidi procurârunt.

Item alterum. Turris l'estancq. Pratum Broyl.

Sed cùm ne ille quidem ambitus capax esset grandescentis fortunæ Cortracensis, & suburbia bina Ultra-Lizanum & Ultrabecanum ampliter excolerentur; Philippus Dux anno 1453. permisit inchoatas leviter eorum munitiones absolvere, eodemque anno muris à Castro ad broylum usque cum quotuor turribus surrexit, porta media, quam Lizæ vocant, anno 1400. inchoata, & tota velut civitas novis aut renovatis vestita mœnibus intra paucos annos splendidior apparuit. anno 1457. turris quam *nucis* vocant, ad meridionalem plagam centum ante annos fornice tenus structa, duabus augetur fornicibus adque altitudinem 1476. pedum attollitur, ut speculæ loco esset, aliaque firmior in *Broylo* struitur, tertiaque cum cataractis è vivo lapide ad molam S. Spiritus in campo *Neveldriesch* cœpta, anno 1462. absoluta. Quarta item ad portam Canonicorum anno 1486. munitissima etiam *l'estancque* dicta inter portas Tornacensem & S. Joannis erecta. Aliaque

Preurbiorum munitio. Porta Lizæ. Turris nucis. Cataracta.

Porta lapidea. que ad portam lapideam anno 1425. Anno autem 1511. fundamenta portæ lapideæ cum duabus turribus, & propugnaculum ex aquis eductum. anno 1516. murus post templum D. Martini à fundamentis renovatus, aliique aliquot. Pontes Lizæ. Pontium Lizæ duabus munitus utrimque turribus inferior strui anno 1411. cœptus, 1413. perfectus sumptu 10000. corovalorum: superior auspicalem lapidem ponente Rogerio de Maldegem Præposito ex ligno lapidius factus anno 1465. Curia. Curia in fori medio, amoto veteri opere post incendium anni 1382. adaptato, quoad anteriorem sui partem anno 1418. auctaque fundis domuum adjacentium & ædificio Leonum dicto anno 1519. frontispicio à fundamentis renovata anno 1526. solido lapide & statuis Comitum deauratis, alioque apparatu sectili est exornata. Prætorium Castellaniæ. *Pratorum Castellania* non contemnendi operis una contignatione anno 1607. auctum, insignia præferens quinque virgarum, ut vocant, aliaque emblemata.

Hallæ. Hallæ veteres turri altissimâ anno 1513. quòd ruinam minaretur, usque ad secundam tæniam dejecta, & horologio olim instructæ cantatissimo, quòd 24. horas interdiu noctuque sonabat: post excidium Urbis Philippus Dux anno 1382. Divionem transtulit. Horologium. Novæ Hallæ. Novæ porrò ad usus pannificum anno 1411. structæ, auctæ postmodùm, anno 1547. ornatæ, spaciosæ admodùm longitudine 171. latitudine 75. pedum, quarum pars superior officinis linificum, inferior nundinis nuptiisque subservit. Forum Boarium. Forum Boarium coëmpto ad annum 1426. loco, ex agro in Urbem translatum.

Piscarium. Forum piscarium etiam sub idem tempus dispositum, & macellum, domusque Gildarum pronuper ædificatę. Ita ut nihil ad ornatum Urbis desiderari jam tum potuerit, & ne ad firmitatem aliquid deesset impetrato ad annum 1543. privilegio & 1549. confirmatione sensim munitiones accesserunt, nominatim mœnium anno 1549. Munitiones. turres & fastigia, anno 1577. & sequenti octo propugnacula è cespite ad exterioris, duo ad interioris oppidi defensionem. Auctæ etiam fossæ antemurales & mœnium procurrentes fimbriæ. Ita ut modò inter meliora Comitatus oppida meritò censeatur. Descriptio oppidi. In meridionali parte Flandriæ Teutonicæ situm, & Gallicanam respiciens, forma ovali à septentrione, ad meridiem nonnihil in clivum surgens. Liza abluitur ex adverso Castri in duos divisa alveos, altero urbem, altero mœnia perlabente, ea commoditate, ut navigia rectis malis transmittantur, qui in egressu oppidi reunitus suburbia secat.

Castrum. Castrum ab occidente forma quadrata, fossis prææltis, egressu duplice, decem sublimibus è vivo lapide cœlo minatur turribus. Civitas interior. Civitas interior fossis, aggere, & muro latericio unà cum viginti septem turribus, & duobus è cespite propugnaculis opportuna ad quosvis insultus eludendos. Portæ. Portas habet quinque, totidem latioribus respondentes plateis, ad forum grata mundicie conspicuum ducentibus. Ad septentrionem & orientem duo habet præurbia (neapoles meliùs dixeris) adæquantia magnitudine & munitione oppidum utrumque duabus firmissimis portis patens: alterum Trans-Lizanum aggere perpetuo, quinque propugnaculis & fossâ aquis scatente munitur. Suburbia. Alterum Ultra-becanum flumine duntaxat divisum tribus propugnaculis, aggere & fossâ similibus clauditur. Utrumque è propinquo respicit prata amœnissima æstivis diebus lineorum pannorum soli expositorum dealbationi servientia. Prata. Ut non immeritò Vrintzius noster canat.

Lusus Vrientii.

Qui breve me regnum dixit, nihil ille fefellit;
Liberior nullâ regnat in Urbe lepos.
Non joca, non rythmi, venereſque ſaleſque faceti,
Quilibet has largè possidet Irus opes.
Audit & intendens operi subtilis Arachne,
Miratur flamen prenins ire suum.
Doctior haud alibi percurrere pectine telas
Et mirè intextis ludere imaginibus.
Excipit has levi qui flumine Liza per urbem
Labitur, & tote longius orbe vehit.
Instrates ridere putes nive & arte nitentes;
Ridentis genium scilicet Urbis habent.

Respublica. Ad rempublicam quod attinet, præter *Magnum Balivum* tam Urbis quàm Castellaniæ primarium in sexaginta septem pagis & Urbibus quatuor justitiam, saltem præveniendo administrantem Scoltetum juri dicundo intra muros, *Locum-tenentem* in Curia feudali præfectus, *Amannus* est, & suum habent D. Vicarium, omnesque solent è Nobilibus & ferè hæreditarii esse. Justitiæ administri. Ultimus enim Amannorum hæreditarius Waleranus, Luxemburgicus fani D. Pauli Comes anno 1339. munus id Comiti vendidit. Ultimus Scoltetorum Joannes Gistellanus Nevelæ Dynasta anno 1348. dignitatem eidem transscripsit. Ultimus Rationariorum Rationarii Castri. Castri. (Locum-tenentes feudorum sic appellati videntur) Joannes Claerhoutius anno 1247. feudum suum ad manus Comitis reposuit. De magnis Balivis suprà dixi. Constabat porrò Senatus olim septem Scabinorum Collegio, viginti quatuor Consiliariorum (Tribunos meliùs dixeris ex plebe) Forma senatus. perpetuorum, Senatu in locum demortui alterum substituente, è quibus Præpositi duo annales assumebantur, prout in confirmatione privilegiorum anno 1324. nar-

Variè mutata.

rat Comes. Mutatus autem Scabinorum numerus per Comitem, & anno 1359. auctus usque ad tredecim, totidemque fuisse constat anno 1387. & aliis. Anno autem 1400. & 1418. iterum ad septem redacti, anno 1422. denuò ad tredecim anno 1429. rursus ad septem, & denique ad novem; quæ ratio perseveravit usque ad annum 1540. cùm authoritate Cæsarea omnis Reipublicæ ferè ratio est immutata, statuto undecim Senatoribus Collegio, cui *Burgi-magister* præesset, abrogatis & Præpositis & Consiliariis. Et habent hi ut cognitionem omnis generis causarum, ita plenam in cives eorumque res etiam alibi in territorio Contracensi, ut Oppidis ejus, existentes, etiam habitantes jurisdictionem, & illi eorumque actiones ad Senatum evocari possint à quocumque tribunali.

Carolina sanctio.

Privilegium Civium.

Paysiers.

Ad minores porrò causas sine strepitu decidendas septem viri cooptantur, parique & numero & munere fuerunt anno 1385. Ad pupillares quaterni assumuntur bini è primis Senatu defungentibus, & totidem à Commissariis Principum electi privilegio anno 1497. muniti. Ex subsidiariis porrò & ministerialibus reipublicæ. Quæstores sunt anno 1387. duo, anno 1392. unicus, & rursum annis post millesimum quadringentesimum 8. 23. 25. 32. & aliàs sæpiùs duo. Scribæ autem duo ferè post annum 1408. fuerunt, ante annum 1400. unicus. Syndici sive Jurisconsulti Pensionarii Civitatis nostrâ memoriâ duo, anteà unus extitit. Cæterùm cùm Senatus pars melior olim constare soleat Viris Nobilibus & Patriciis, ego aliquot velut in exemplum proferam. Ex veteribus hîc natis gens *Tolnaria* claros armis recenter Franciscum & Jacobum fratres dedit. *Brandia* Joannem in ordine Senatorio Franciscum in supremo Flandriæ Senatu Consiliarium nostrâ memoriâ produxit. *Geysia* Joannem sæpiùs Senatorem modò, olim Consules & Scabinos, pronuper Jacobum Chiliarcham strenuissimum. Ex insitis stirps *Grachtia* M. Prætores Consules, Castellanos olim, nostrâ memoriâ Galterum Schirvelde Dominum, filiis Joanne in obsidione Hulstana anno 1597. desiderato; & Francisco Equite Jorosolymitano felicem ejusdem nominis Maelstedæ Toparcham, & sæpiùs hîc Consulem. *Wallia* Prætores Præpositosque sæpiùs, Ludovicum Mostaviæ Dynastam patre Consulari editum nunc habet. *Halewinia* Balivos Præpositosque olim frequenter: nostro tempore Gubernatorem Sucvegemi Dominum Virum Nobilissimum produxit.

Wees-Meeren.

Quæstores.

Scribæ.

Pensionarii.

Patriciæ aliquot tribus.

Ex intermortuis porrò celeberrimi & in Senatu frequentissimi fuêre Scaecchii, Boetelini, Vlienderbecani, Costerii, Coygemii, Wielandi, Ruebenii, Heckii de quibus alibi, ubi domi natos invenio, dicam.

Populus.

Populi pars manu aut ingenio promptior uni ex quatuor Collegiis militaribus, aut tribus poëticis nomen dare consuevit. In priorum genere fama & antiquitate eminet *Georgianum* arcu chalybeo utentium, cui ut indulgentiarum thesauros Pontifex, & potestatem extruendi sacellum anno 1342. Episcopus, privilegia ante annum 1323. Comes largitus est, ita nobilissimi quique suâ honorârunt præsentiâ: nominatim anno 1448. Matthæus D. de Hamme, anno 1455. Rogerius Halewinius, anno 1478. Wilhelmus Heulæ Baro, anno 1543. Jacobus Hornæ Comes, anno 1527. Reinaldus Brederodius, anno 1559. Gempiaci Dominus, Authonius de Croy, anno 1585. Gilbertus de la Bare Moscronii Dominus, imò verò anno 1440. ludis Gandensibus Philippus Dux instar gregarii civis se miscens cum Collegis hisce jaculatus est. Cur miramur? Virtuti hoc & arti debebatur & dabatur. Hi enim præ aliis consortibus laudem in ludis, victoriam in certaminibus, præmia in palæstris meruêre. Nominatim anno 1392. Ligniaci Hannonum argenteo ingenti scypho, & sequentis sæculi anno 1440. Gandavi duabus amphoris argenteis, anno 22. Athi, 16. Viroviaci, & Audomaropoli, 18. Arkegemii ad Lizam & Isegemi, 43. Brugis, 80. Dami primum collegiis aliarum urbium præmium præripuêre, aliàs anno 13. Ipreti navem argenteam septem marcarum pondere, & cervum parem auratis cornibus Insula anno 18. scyphum quaternis deauratus insistentem leonibus Bapalmæ Artesiorum, & Ipreti scyphum elegantem, 16. Ipreti secundas, 34. Minariati, 59. Lovanii, 64. Gandavi, tertias abstulerunt.

S. Joris Gulde.

Rarum de Duce Philippo.

Præmia reportata.

Alterum *Collegium Sebastianeum* quadraginta virorum arcu corneo certantium ante annum 1400. floruit: & de more solet in Curiali diebus festivis rem divinam curare, & audire, privilegiis anno 1424. ornatum, & præmiis Condati Hannonum anno 1487. Lovanii anno 1553. & Brugis anno 1434. summo duarum amphorarum è solido argento, & Nivellæ cingulo argenteo anno 48. Falcoburgi summo, 62. Brugis, 71. Rosselariæ 41. Berchemi ad Schaldim, 46. Ipreti, 83. in fano Leodegarii, 94. Meninis, 1500. Lannoyæ 1459. Gistellæ, Viroviaci, Dadisaliæ decoratum.

Tertium Bombardiorum, etsi paulò post annum 1500. extitisse constet, tamen principis diplomate anno 1511. demum est munitum, sicut *Quartum gladiatorum* anno 1553. leges à Senatu accepit, hoc D. Adrianum, illud Barnabam peculiariter colens. Acuendis porrò ingeniis Rhetorum con-

Rhetoryckers.

contubernia anno 1516. ab Iprensibus laudata & recognita fuerunt. Quorum *Barbarinos* anno 1427. florebant cum legata eis certa pecunia, anno 1474. Sacellum adornabant cùm ab Episcopo indulgentias subsidiarias obtinuerunt (solennia in ludis præmia adepti Brugis anno 1431. Slusæ anno 1441. Aldenardæ 1462. Tenerę-mondæ etiam & Mechliniæ postmodùm, *Anthoniani Fontanenses* anno 1510. confirmati, aliàs ex vetustioribus reputati, & anno 1553. Hondscotæ, 1540. Aldenardæ victores. *Cruciani* ad extremum priores anno 1451. Brugis reperiuntur anno 1517. primâ honorati laureâ revertisse. Præter quæ sunt augundæ pietati sodalitia ad honorem V. Eucharistiæ, Deiparæ, Martini, Cæciliæ indulgentiis ornata annis 1518. 1540. 1560. 1573.

De re sacra.

Ad rem sacram quod attinet, Chilpericum Francorum Regem anno 578. Crasmaro Episcopo Tornacensi *fiscum Regium in Tornaco* cum aliqua jurisdictione in Flandris dedisse tradit Meierus conformiter Arisino Tornacensi. Unde ampliùs liquet Ludovicum Pium Imp. altaria duodecim inter quæ primum *Corturiacense* Episcopo ad augendum dotem Canonicorum transcripsisse magnarum posteà litium inter Comites & Episcopos datâ occasione, his jus, illis possessionem mordicus tuentibus. Tradiderat quidem illa Episcopus Comiti anno 1027. sed ad tempus Simon Episcopus anno 1128. nihil intentatum reliquit ut in integrum restitueretur, fretus etiam tam Regis quàm Comitis authoritate, sed contranitentibus iis, qui dicta altaria possidebant nihil effectum. Comes enim manu & potentia melior retinuit, compensato tamen Episcopo in communionem patronatus Canonicalis recepto. Balduinus quippè Constantinopolitanus Comes aucto Castri veteris Sacello, quod nunc in domum capitularem est versum, Collegium duodecim Canonicorum fundavit cum Decano, dotavitque censibus & patronatu Ecclesiæ Parochialis, mediocriter; Joannâ & Margetâ filiabus voto exemploque paterno liberaliter respondentibus: & reperitur anno 1348. Comes hujus Ecclesiæ ministros ab accisia oneribusque civium exemisse. Parochialis, quam dico Præsuli Turonensium Martino sacra, B. Eligium creditur habuisse authorem anno 663. Curtraci Apostolum cum Amando jure habendum. Latè ad meridiem in agros extenditur, duos habere solita (quales Jansenius & Simonius ad Episcopales in Flandria cathedras evecti) Curiones. Beatus enim Amandus circa Lizam oratorium construxisse, quod hodieque visitur, & Fratres ibidem collocâsse *Hospitalitatem* curaturos legitur, & est hodieque *Præpositura*, appendix Abbatiæ Elvonensis, ubi extat Clementiæ Comitis diploma dantis *Hospitibus S. Amandi Comitatum de Bonarda* (bonam sive fertilem terram sonat) *juxta Curtriacum*, qui complectitur non mediocrem agri trans-Lizani portionem.

Tornacensis Diœcesis.

Collegiata D. Mariæ.

Franciscani.

Ad cœnobia quod attinet, *Franciscanum* virile cœpit anno 1455. authoritate Calixti III. & Philippi Ducis favore lapidem auspicalem pangente Gulielmo Halewinio, fundo per Joannem de Vriendt danato, impensarum portione bona per Ivanum Geys, Gulielmum & Martinum Noppe, officinis & claustro civium eleëmosynis brevi adornatis, Templo per Gulielmum Barellis ex Minorita Tornacensi Sareptanum Episcopum dicato, quod furore anno 1578. vastatum sacris anno 1582. sequenti est restitutum, & incendio anno 1603. cum toto cœnobio absumptum, mox civium nunquam satis laudandâ munificentiâ reparatum, à Jacobo Blasæo istiusmet conventus olim religioso, demum Namurcensi, nunc Audomarensi Episcopo est dedicatum.

Dominicani.

Dominicani Insulenses anno 1545. Sacris concionibus hic vacantes ædes acquisierunt.

Patres Societatis.

Patres Societatis anno 1580. advenerunt, datæque ædes, septennio pòst, & Sacellum S. Spiritus cum Gerontocomio senibus in plateam Castri translatis; auctum deinceps ædificiis collegium aspirante Senatus munificentiâ non vulgari, & anno 1607. novi templi jacta fundamenta. Alterius porrò sexus, ut Abbatias binas foris ubi cœperunt describendas, prætercam, in Urbe visuntur. *Beginasium* vetus ante annum 1242. cùm dono Comitis domum & solidos aliquot obtinuit, inchoatum, quod à Canonicis & Senatu anno 1250. statuta quædam aecepit: exustum à Gallis anno 1303. eleëmosynis fidelium resurrexit. Regulares in *Sinay* (malè enim vulgus *Sion* vocat) cœperunt auctore Petro Heese viro conjugato, qui superiorum permissu evocatis tribus Franciscani ordinis Virginibus Aldenardâ domum suam in platea Castri anno 1429. assignavit, ipse posteà in monasterium Audomarense se concludens. Virgines autem anno 1432. acquisita monasticis usibus commodiore domo in *Neveldriesch*, Cœnobium ædificare cœperunt sub patrocinio Decani & Curionis Curtracensis, qui *matres* eligebant sive constituebant, donec anno 1447. impetrârunt numerum suum & locum augendi, & Confessorem proprium assumendi potestatem, Templi fundamenta anno 1494. jacta sunt Joanne Geys Præposito primum lapidem ponente; dedicati 21. Novembris anno 1502. Et utebantur coloris cinericei togâ & pallio, capitegio autem humerali nigro, donec anno 1504 Præfecta Amaldina Snel-

Beginasium.

Synai Cœnobium.

Snellaerts læthaliter decumbens cum bona sororum parte suscepit regulam D. Augustini, pluribus annis usa Priore Cœnobii Oigniacensis religioso, & Visitatore Priore Viridis Vallis. Tertiariæ. *Franciscanæ* Tertiariæ nunc ægris operam locantes, olim mendicantes, debent prima sua initia Gregorio Hoochstratano Pastori ædis Martinianæ anno 1417. domum cum omni supellectile leganti. Traostulerunt porrò se anno 1433. in ædes ab Ægidio de Tolleriare acquisitas, ubi anno 1473. Sacellum exstruxerunt fuscis amictę. Hospitale. Virgines *Hospitale* opulentum D. Virginis curantes, ægrisque & peregrinis subservientes regulam à Joanne Episcopo Nerviorum acceperunt peculiarem, & instituto isti accommodatiorem, priorissam anno 1210. cùm à Comite Joanna centum solidos annui reditus acceperunt. Cùm autem anno 1325. Hospitale devastatum esset, Comes trecentas libras Parisienses anno 1328. ad restaurationem invenitur contulisse, quas civitas ei debebat. Priorissa votis Virginum & interventu trium-virorum à Comite, Episcopo, Senatu ad gubernacula peculii hujus domus electorum designatur, ferè claris orta natalibus, & in locum demortuę alicujus Virginis alternatim Senatus & Priorissa aliam surrogant ex lege arbitrii per Comitem anno 1368. lata.

D. Nicolai. *Hospitalariæ* octo numero *D. Nicolai* peregrinos excipientes, & aliàs erudiendis puellis, operâque manuariâ rem facientes ad Sacellum olim à Sodalitio S. Nicolai structum; fundatę à Daniele Walenhem triginta raserias frumenti annuatim legante anno 1359. ad opus Xenodochii probante Philippo Episcopo anno 1372. dirutum bellis anno 1400. & incendio anno 1488, mox restauratum, auctum novissimè & in hanc formam coaptatum.

Præter hęc autem Xenodochia sunt D. S. Georgii. Georgii à Sodalitio ejusdem tituli civium olim instructum, juxtà Sacellum ubi rem divinam fieri permisit Episcopus anno 1342.

Eligii. D. Etiam Eligii pone Sacellum vetus eidem Divo nuncupatum, quod anno 1308. floruisse monumenta loci declarant, Senatu an. 1325. de prædio quodam ejus disponente.

Leprosaria. Leprosaria denique Sacellum à clade nuperi belli recenter restitutum, vetus illud anno 1502. sacris restitutum anno 1297. dedicatum; contingentia Virgines habere solent infectis subservientes, sed ante duo sęcula eis amotis substituti seculares, quorum directioni anno 1451. Senatus cum Capitulo quædam statuta concepit.

Gerontocomia. Nec tacenda Gerontocomia utriusque Sexus, viduarum quidem ante annum 1387. (cùm earum in rationibus Urbicis mentio) viduorum recentiori memoriâ ordinatorum; domumque & portiones cibi à mensa eleëmosynaria habentium,

Nec Scholæ pauperum, (ubi educantur docenturque & vestiuntur, donec per ætatem & artem sibi sufficiant) puerorum pronuper cœptæ, puellarum anno 1608. Scholæ. Guilielmo Braye Presbytero & Joanne Dondelet primis fundatoribus, illo domum, hoc dotem assignante aliquam. Nec Bibliotheca insignis testamento Francisci Potens Bibliotheca. Archipresbyteri & Curionis legata Senatui, nunc Patrum Societatis & Franciscanorum usui fructui tantisper permissa. Nec Sacella Deiparæ ad Nucem, ad Ulmum, Sacella. ad Waeyenbergam, ad Puteum: Hierosolimitanum in suburbano, Curiale ubi anno 1434. Sacra peragi permisit Pontifex; aliaque id genus à piis civibus ædificata, etsi temporis rationem majorum incuria, bellorum injuria nobis cognitam non fecerit.

Videndum nunc quibus gradibus ad fortunæ fastigium, quo fato prostrata aliquoties respublica nunc inter Flandrię primas efflorescat invitantibus adveoas privilegiis, meritis virtute aut tolerantia.

Primum itaque cum Philippus Comes Privilegia Urbis. anno 1190. Servos omnes suos infra oppidum Cortracense manentes Ecclesiæ Tornacensi donasset liberos futuros persoluto annuatim censu duorum denariorum, & in quolibet contractu, sex, in morte duodecim; ita ut nemini liceat mortuam manum ab eis exigere, nec ullo casu bona partiri, addit: Servum cujuscumque Domini intra terram agentis post quadraginta dies extrà habitantis post anni habitationem nemine reclamante Cortraci liberum, & municipem effici, soluto censu prædicto. Restrictum id ad servos Flandros & quadraginta dies producti ad annum, postea. Ex eo itaque tempore confluente insigni multitudine civium duplex esse cœpit ratio Urbicorum & Foraneorum, quorum hi tres asses annuatim pendere soliti, quos anno 1570. Rex oppido transscripsit quadraginta Florenorum millibus. Et subjiciuntur utrique legibus, gaudent immunitate oppidi, etiam alibi in agro degentes, tam ipsi quàm eorum liberi, adeoque si quispiam extra ditionem Cortracenam migrare, aut bona ad non civem devolvi contigerit, decimam ærario applicari mos obtinet, freta his legibus civitas Comitibus deinceps debitam eò magis fidem & observantiam non desiit rependere, quæ Ferdinandum Comitem anno 1211. à Gandensibus rejectum humanissimè excepit, etiam gravi suo dispendio. Rassegemius enim & Aldenardensis Nigellanum Gandensemque æmulos coactâ Gandensium tumultuaria manu intercipere parantes Cortracum ex insperato irrumpunt, vix elabente Duacum Ferdinando, & Gandensibus, ne nihil egisse viderentur oppidum diripientibus, quod biennio pòst non admodùm, teste Meiero, munitum Gallorum Rex invasit,

vaſit, diſpoliavit, incendit; captis Daniele Markelienſi & Philippo Wotnio oppidi Præfectis, prædaque Inſulas avectâ. Sub hac calamitatum gemuit pluribus annis, facultate reſpirandi continuis bellorum motibus ademptâ. Circa annum porrò

Pannificium.

1268. invecta pannificii commoditas, & circa annum 1290. adjectæ loco huic contra Gallos Gallicanam Flandriam tenentes limitaneo munitiones aliquid ſpei fecerunt, ſuccurrente Principum benevolentiâ. Qui quo loco cives habentes abundè docuerunt

Quanti Comes oppidum hoc fecerit.

Guido quidem anno 1297. Joannem filium eis aſſignans Gubernatorem Virum fortem, ſed Regio 60000. exercitui reſiſtere non valentem. Unde captum oppidum & præſidio Arceque fortiſſimâ, ut dixi, firmatum, anno 1302. à Guidone Namurcæo Comitis Filio Gallis ereptum, vidit memorabilem illam & Gallicæ nobilitati tum, Cortraco

Pugna Groeningana.

poſteà luctuoſam, pugnam Groeninganam, Arce Comiti deditâ, & anno 1315, (teſte Joanne Beka in Chronicis Hollandiæ) Rege Guilielmi Comitis & Hollandorum, Hannonumque auxiliis ſtipato obſeſſâ in vanum. Quorum meritò Ludovicus Comes rara eis & exorbitantia dedit privilegia litteris anno 1324. Julii quarta datis con-

Mutata Senatus hæc forma.

firmans inprimis Senatum & immunitatem conſuetudineſque antiquas. Statuens ut Prætor annuatim habeat apud Senatum generales verificationes noxarum diu commiſſarum, idemque aut alius Comitis juſtitia-

Mutatum id poſtea.

rius perſonam aut rem civis apprehendens teneatur dimittere præſtitâ cautione, ei-

Carceres anno 1364. Urbs a Rege redemit 1400. florenis.

vemque injuſtè detinens requirente Præpoſito Senatus mox libertati reſtituere, juſtitio, dum id factum ſit, futuro, & ſi reus ſive vinctus jus implere teneantur omnibus poſthabitis Scabini id adminiſtrare.

Abrogatum hoc utpote iniquum.

Nec civis convinci aut conveniri poſſit de crimine juſſu ſuo per alterum patrato, nec perſona réſve alicujus niſi coram Senatu domeſtico ſiſti, mulcta ſexaginta librarum. Par judici poſt inhibitionem Senatus, cauſam proſequenti irrogata, & illas inhibitionis litteras per Caſtellaniam & etiam Viroviaci in Dominio Guilielmi Nevelani locum habere ſententiâ arbitrariâ anno 1364. pronunciavit.

Licere autem è diverſo externum debitorem per duos cives imploratos, donec advocatur ſatelles publicus, detinere, & implorato renuenti decem, externo reluctanti aut aliàs manum civibus inferenti

Abrogatum id poſtea.

ſexaginta lib. mulcta infligitur. Et ſi civem à cive lædi per malitiam contigerit, læſuſque *Communitatem* inclamet, opem ferens quidquid patrârit impunè ferret, negans 100. libris luit, injuſtè auxilium implorans patratorum per eos reus & ſeptennio exul denunciatur.

Civem vitâ privans aut membro mutilans igne aut mulctâ judicio Senatus pro

Supplicium ignis in exilium poſt mutatum.

qualitate delicti puniretur. Raptor aut ſtuprator civis centum annorum exilio ſub pœna capitis & bonorum fiſco addicendorum, Matrimonio cum filia contrahendo renuncians ſeptennali exilio aut membro mulctaretur. Nec civis ad duellum provocari poſſet, idemque Comiti in bello ſerviens, ab omni alia ſervitute (exceptâ feudali) abſolveretur.

Vetitum id poſtea niſi accedat placitum particulare Comitis.

Liceretque ad diſſolvendum æs alienum Senatui promiſcuè tributum tota Caſtellania indicere. Magna hæc & rara, ſed ſine quibus oppidum difficulter potuiſſet Martis & Vulcani injurias ſuperare. Ecce enim ſequenti mox anno dum Comes Curtraci ſe armans, ut hoſtes Brugenſes oppido incumbentes longiùs removeret, ſuburbanum ultra Lizam incendit Aquilone ignem ultra muros propagante, magna ædium pars abſumpta eſt, Comeſque in captivitatem abductus Brugam.

Et quamvis Joannes Namurci Regulus Comitis nomine Præſes Flandrorum mox Cortraci, aliaque inter Scaldim & Lizam

Variæ oppidi calamitates.

Caſtella occupans præſidiis firmaſſet; tamen ſuperveniens Robertus ejus nepos Brugenſium Dux cum copiis Flandriæ occidentalis, miſſis Cortracum Sigero Janſſonio, Lamberto Edio, Paulo Boclâ, recuperavit deperdita. Succedentibus porrò ſeditionibus & regnorum Anglici & Gallici viribus in Flandriæ arena concurrentibus imprudentiores Cortraceni Arteveldæ anno 1339. adhæſerunt, & Anglis opem tulerunt anno 1342. legatos ad Anglum anno 1345. miſerunt, cædem Arteveldæ excuſaturos. Ita ut non parùm his velut nævis deformata ſit reipublicæ facies, quam tamen pannificii privilegio anno 1348. Fullonibus confirmato, celebritas ab egeſtate vindicabat, & imò animis, opibus augmentabat.

Seditiones.

Quod me docuit ſeditio anno 1351. cùm Galterum D. Halewinium tyrannidis in plebem culpare; & exemplo aliarum Urbium in Præfectos auſi fuerint inſurgere. Et ſententia anno 1464. inter oppidum & Caſtellaniam lata, ubi allegatur in ſubſidiis & Collectis precariiſque Comitum illud nonam duntaxat partem, hanc octo reliquas pendere ſolere, & cùm à 14. retrò annis notabiliter illud fuerit locupletatum, definitur, duas deinceps ex novem portiones pendere debere. Oppugnatio item oppidi

Incrementum fortuna oppidi.

anno 1352. à tribus aciebus Gandenſium incaſſum facta, incenſo paſſim ſuburbio penſata. Quæ tria convincunt munitum, opulentum, populoſum tum fuiſſe oppidum, ex affluentia porro rerum in plebe nata inſolentia, cùm frequentes inveheret abuſus Ludovicus Comes anno 1378. poſt Roſebecanam pugnam victor omnia ſupra-

Abrogata privilegia. dicta anno 24. privilegia audaciæ & iniquitatis frequenter incentiva abrogavit, quod primum corruentis reipublicæ classicum, & secutæ desolationis fuit portentum.

Anno enim 1380. junctos Gandensibus Dixmudam obsidentibus Cortracenses apud Wommam Comes fudit, oppido deditione, aut juxta Oudegerstium, vi capto, lectioribus civium usque ad 200. in custodiam abductis : & eum Principi suo cives conciliati in obsidone Gandensi militant, magno numero cæsi, agro per hostem bis oppido tenus vastato, suburbanis incensis, molendinis anno 1384. per Gandenses omnibus inter Aldenardam & Cortracum exustis. Exacerbatos ob populationes paulò antè in agro Gandensi factas, interfectum præcedenti anno Præfectum Petegemensem cum parte cohortis ab Agricola isthic collocatæ, civesque frumentatum egressos insidiis nobilium cæsos, nonnullosque captos Cortraci supplicio affectos.

Ad quæ pro coronide accessit anno 1382. Gallorum irruptio, cæde, rapinis, ferro & igne omnia replentium. Mordebat eos cladis Groeninganæ memoria, & quòd ejus ludibrium in trivio à pueris decantari, ultra 500. auratorum calcarium paria in templo suspensa didicissent; itaque exacerbati fortunas omnium diripuerunt, domus, quatuor exceptis, exusserunt, cives abductos cum jactura totius penè patrimonii vitam redimere coëgerunt.

Ablatum etiam tum à Burgundo horologium longè splendidissimum; profanatum à Britonibus Sacellum Comitis. Ita ut ad extremas Urbs redacta angustias vigere, imò vivere desiisset, nisi misertus tot calamitatum Comes veteribus eam privilegiis anno 1385. restituisset, sublatis tantùm aut mutatis quæ iniquitatem sapere, aut seditiones parere posse videbantur, superiùs ad marginem à me citatis, & Joannem Jumontium Virum Nobilem & strenuum Urbi eversæ præfecisset, qui operæ pretium facere ratus contra Gandenses & Anglos eam restaurat, & munit, successu votis respondente. Restitutio privilegiorum.

Crevit enim operibus publicis ut suprà tetigi, munitionibus, & opibus, attigitque felicitatis suæ fastigium sub Philippo Bono Duce. Respublica legibus munita & privilegiis ornata.

Lanificium. Pannificium telæ subtilioris à Joanne Duce anno 1408. privilegiis munitum, quæ nupero incendio periisse anno 1401. fatetur Dux, idemque liberum fulloniæ opificium anno 1348. Lanionum anno 1377. Piscariorum sub idem tempus factum agnoscit.

Nundinæ. Nundinas insuper equotum anno 1365. impetratas tridui incipere solitas Dominica ante festum Laurentii, transtulit in postridiè Bartholomæi.

Bona item naturalium civium ad proximos à matre heredes devolvi anno 1454. & aliàs pronunciavit; idque ex consuetudine Cortracena.

Populus numero etiam crevit fidem faciente Bullâ Eugenii Papæ datâ Florentiæ anno 1434. ubi committitur Decano Brugensi cura tres Parochiales in Urbe instituendi, eò quòd una hactenus existens impar esset oneri 25000. personarum in oppido, ut ferebatur, existentium. Populi frequentia.

Anno autem 1464. extitisse textorum sena millia, docuit me indiculus ad D. Eligii repertus. Ædificiorum autem ante incendium sub Maximiliano Rege fere tria millia.

Virtute etiam bellica valuit & Principibus insignem navavit operam Joanni quidem Duei anno 1410. in Armeniacos militavit *egregia Cortracensium manus*. Virtus civium.

Philippo obsidenti Caletum anno 1416. eosdem Gerardus Gistellanus adduxit. Eosdem anno 1452. Comes Stampanus in Gandenses eduxit, & manum conserere coëgit, Urbe per Bellomontanum Burgundiæ Mariscallum defensâ, Ecloniaque per præsidiarios fusis Gandensibus & fugatis exultâ.

Et aliàs sæpè, imò semper Ducibus Burgundiæ præsto fuerunt cives, utpotè armis insigniter exercitati, & fide probatâ.

Cæterùm sæcularis videtur duntaxat iste flos fuisse, vilescente pannificio, quod observare licet factum post occupatam anno 1487. Gandensibus Maximiliano Regi rebellantibus Urbem, diripiendam, nisi pretio 12000. florenorum militi numerato prævenisset, munitum interim præsidio 400. sub 4. Ducibus Gandensium, & interjecto aliquot annorum tempore exustis per eosdem Gandenses suburbiis, oppidum cœpit ad ruinam & desolationem vergere, quod in privilegiis anni 1496. & 98. & 99. narrat Princeps, permittens in locum telæ subtilioris, cujus nundinatio evanuerat, aliqua genera rudioris pannificii introducere, cujus statuta anno 1525. aucta sunt à Senatu. Idemque litteris anno 1529. ad restaurationem oppidi, bellis Gallicis mirum in modum afflicti, decernit illud gravandum 1600. libris grossorum erogandis in emptionem lanarum Anglicarum pannificibus distribuendarum; operaturis commodo publico duplici, ex lucro pannorum venditorum, & restaurando pannificio resultante. Vastatio oppidi.

Sed nihil illo effectum, nec aries iste erat ad egestatem expugnandam. Novum itaque genus indulto Principis invectum linificii, quo famam per universas mundi plagas acquisivit Cortracum.

Lineis quidem pari tenacitate & subtilitate operantur etiam aliæ Urbes, ad candorem Laudatum linificium.

rem etiam telæ soli expositæ accedunt aliæ, nemo tamen ad artificium. Intexunt enim non tantùm insignia Regum & Principum, animalia, flores, ædificia, personas, verùm etiam rerum gestarum historias, venationes, pugnas, triumphos, & quod omnem superat industriæ humanæ captum, territoria silvis, & pratis, agris, hortis, collibus, planitie distinctâ tanto artificio, ut vix penicillo Apelles quispiam meliùs delineare; tantâ varietate, ut penè quicquid rerum creatarum oculus possit discernere, manum judices posse imitari; tanto candore & gracilitate, ut velut natantes niveo æquore luxuriantis naturæ opes contemplatus, intendentis oculi aciem mireris hebetari.

Laudatum linificium.

Ad harum porò aliarumque mercium distractionem Carolus Cæsar addidit, superiùs à me nominatis annalibus nundinis, alteras octidui circa Pascha litteris anno 1530. datis. Dedit & alias immunitates non contemnendas, ita ut ejus ævo novam & civitas & respublica faciem induerit, ut suprà docui.

Nundinæ.

Benè profectò cum Cortracenis fortuna ageret, si non felicitatis cursum belli nostri civilis contagio interciperet. Restiterant sanè viriliter cives novatoribus ab anno 1566. multos exilio mulctantes, & cohortem 100. virorum ad tuitionem oppidi conscripserant, & suo ære fovebant, testibus Regiis hac de re litteris accisiæ alicujus constitutionem indulgentibus ad annum usque 1577. cùm Gandenses misso trecentorum agmine, favore quorundam ejusdem farinæ civium oppido potiti, primùm ut solent, templis & exercitio Catholicis relicto, mox duabus aucti militum centuriis templa & monasteria ejectis Ecclesiasticis, invadere, spoliare, imaginibus contractis profanari cœperunt.

Visi quidem post aliquot menses edicto utriusque religionis exercitium restituere ordinis; sed brevi numero potiores Calviniani orthodoxos denuò excluserunt.

Ægrè id jugum ferentes boni plerique anno sequenti, junctis capitibus adversarios opprimere cogitabant, sed re proditâ benè multi patriâ excedere compulsi.

Interim missus à Gandensibus Gubernator Pottelbergius & 18. Viri rempublicam pro libidine administrantes, seriò muniendæ Urbi intendebant, conscripta ad operas rustica multitudine, quibus propemodùm absolutis, inter alios præerat Joannes du Gardin frater Rogerii Castellani Moscroniensis.

Gesta his turbis breviter notata.

Hi fratres tot popularium suorum fortunis exutorum & exulantium miserti, collatis capitibus facillimum capiendæ Urbis aditum per aggerem inter Castrum & flumen (quâ detoris via patebat ad arcam usque Castri, nullo obstaculo præterquàm aggere, & fossâ exiguis ad pedem magnæ turris, & portâ simplice ad arcam) Alennio Chiliarchæ peditum ostendit, & imò Joanni de Corbesin strenuo militi rusticanâ veste per noctis silentium loca pertentanti fidem faciunt.

Venit itaque Moscronium Alennius se comparans, & impetratis à Marchione Robasio 500. militum expeditâ manu & centuriis Equitum ducibus (ad intercipiendos Harlebecâ fugituros ex Urbe Gandavum) cum fratribus Jardiniis ad oppidum tendit, scalis, asseribusque, & simili apparatu comportatis, sed nisi fortuna deusque savissent exiguum facturus operæ pretium. Illustri enim per lunam nocte insidias sensissent excubiæ, sed milites errore viarum decepti ante crepusculum diei non aderant. Atque ne tum quidem fessi latère diu potuissent, nisi ingens repentè nebula prospectum impediret.

Præmissi ergò triginta admotis scalis & asseribus aggerem fossamque superaverant, stationario interempto portam patefacturi, cùm asser pondere irrumpentium ruptus cadit, & strepitu vigiles & præsidium ad arma excitat.

Urbis recuperatio.

Pugnatum in foro acriter & dubio Marte, nunc his, nunc illis cedentibus & cadentibus, & periclitabantur nostri, nisi bono Alennius mandasset portam Insulensem quocumque tandem modo aperire.

Quod factum à Rogerio, repertæque palantes, Ducis defectu Harlebecam non profectæ Equitum turmæ suæ admissæque in Urbem omnia turbantes victoriam stabilivêre, desideratis hostium circiter 50. viris, nostrorum perpaucis præter Alennium ex vulnere ictu lapidis contracto haud multò post mortuum.

Et ad rei memoriam 28. Februarii anno 1580. patratæ votiva annuatim celebratur supplicatio, mansitque civitas licèt sæpè tentata, à tumultuantibus infessa sæpiùs, sæpissimè afflicta, Religionis & Regis observantissima.

Anno enim mox sequenti 81 legio Walonum, quod non solutis stipendiis præsidio excedere juberetur, tumultuata impendiis civium aliquandiu sustentata est, donec ære conflato à vicinis menstrua aliquot civitas eis persolveret à Principe postmodùm restituta.

Biennio autem sequenti cùm omnis rustica multitudo huc profuga domibus, imò antris non sufficientibus, plateatim etiam sub dio miseram vitam traherent, morbi & pestis crudeliter grassata ad sexaginta hominum millia fertur absumpsisse, duobus novis cœmeteriis (quorum unum hodieque rusticorum vocatur) dedicatis, ubi catervatim foveis cadavera injicerentur.

 Nec

Nec multò post Pochepotius Gallorum Dux Brugasque contra Regem gubernans consideratâ situs & munitionum qualitate, præsidiique ad defensionem tanti ambitus raritatem (tres enim duntaxàt duce Domino Suevegemio cohortes erant) Urbis occupationem spe devoraverat, missis duobus agminibus eam à meridie aggressuris primùm, mox ipse cum tertio validiori adversa parte impressionem facturus.

Monitus à Præfecto Castri Anglomonasteriensis gubernatore suos noctem insomnem fallere jubet, & hostem præstolari; sub auroram autem nemine comparente ad quietem patitur se conferre.

Sed ecce longè aliter ac decretum fuerat advolans hostis, ad portam Brugensem suburbia occupat, mœnia, segniùs descendentibus præsidiariis, superat, urbe potiturus, nisi pro aris & focis certans plebecula pedem retroflectere coëgisset.

Anno autem 1590. Vigilia B. Mathiæ sexdecim cohortes Joannis Mauricques in suburbano hibernantes suspicati missos à Parmensi Commissarios vacuos venisse, urbem, sine sanguine tamen invadunt, & accedentibus octo Hispanorum signis oppido Meninensi hęrentibus stipendia flagitabant, per 5. menses à civibus deniquecollecto à vicinis & mutuato ære in singulos hebdomatim distributo sustentati, & in officio contenti, qui aliàs exactionibus hebdomadariis agrum, Urbesque circumjacentes, ut solent, erant exhausturi. Atque hęc sunt varia Cortracenæ civitatis in & decrementa breviter ob oculos posítura.

Abbatia de Groeningen. Ad suburbanum quod attinet, in eo præter Sacella aliquot visitur Abbatia Cisterciensis instituti à viridario nomen adepta, illa anno 1238. per Joannam & Agnetem filias Valteri Rodeburgici intra limites Curialis Marcanæ fundata, sed à Beatrice Joannis Ducis Brabantini filia Guilielmi Dampetræi uxore anno 1285. huc translata. Præfuit autem prima hîc Eika, deinde Agnes de Rodenburch, quæ 3. Virginum sodalitii Ursulani capita cœnobio reliquit, Maria de Lessines, quæ cor & intestina Margaretæ Comitissæ plumbeo clausa feretro hic sepelivit.

Maria de Lessine claris orta natalibus. Isabella de Houplines quæ Sygim R. Majoricæ in prœlio Groeningano cæsum in capitulari loco sepelivit.

Beatrix de Klokettes, quæ Abbatiam muro cinxit. Agnes de Lessines, quæ templum auctum curavit dedicari. Maria Patine œconomiæ laudem adepta, cujus ævo allata huc portio candelæ miraculosæ Atrebat. Margareta Mols defuncta anno 1384. Margareta Papentryce anno 1409. Elizabeth à Duaco anno 1444. Margareta de Duaco anno 1463. Catharina Bulschia anno 1507. Elizabeth Sclercq, anno 1518. Joanna Goessins anno 1532. Beatrix Bevers 1535. Chiroftophora Barbençonia anno 1546. Cæcilia Denys anno 1573. Maria vander Beke, quæ exusto anno 78. cœnobio Virgines in Urbem traduxit, ab anno 83. Elizabeth vanden Berghe, templo, dormitorio, officinis in Urbem structis anno 1608. neptem dignitatis hæredem & virtutis reliquit Mariam de Pickere feliciter præsidentem.

J. B. GRAMAYE

CASTELLANIA

CORTRACENSIS.

Quo loco Castellum vetus Cortracense fuerit & quibus conclusum limitibus, & cujus familia & authoritatis Vice-Comites habuerit in Cortracensibus meis, docui: hic tantùm additurus insignem feudorum Nobilium copiam hinc moveri, & vulgò subcenseri magis quam subesse quatuor Oppida & Pagos complures qui solent ad quinque præfecturas sive virgas ut loquuntur, referri, Harlebecanam puta, Thieltanam, Densanam, Memnensem, & 13. Parochiarum quas ex ordine describemus. Caterùm cùm singula hæ præfectura, imò singula dominia suos habeant Senatores, Balivos & officiatos, tum verò maximè unum est generale collegium in oppido constans Hoofstpuncteris, à capitum censione nomen adeptis quatuor, & Scabinis septem, ad quos deferuntur querelæ & controversiæ omnium tota Castellania subditorum circa collationes subsidiarias & id genus onera. Et solent annuatim in hoc Collegium assumi ad Scabinarum Pratores Consiliarii sive Graphiarii Dynastiarum aut Oppidorum, aut alii prudentia magis valentes, ad Hoofstpuncteratum autem ferè viri nobiles & clientes fiduciarii, aut pares castri Cortracensis. Quo tempore porrò hac Reip. norma sit introducta, necdum scire potui, sed suspicans tantùm abrogata aut imminuta partium castri authoritate circa peculium Castellania pro hereditariis hos annales substitutos. Ad particularia nunc venio Oppida Dominiaque, certus quidem non me omnia attigisse nec indagare potuisse, quæ privatus quisque (quod unum opto) supplere & suppeditare poterit in secundas curas auctiores utique & limatiores futuras.

HÆR-

HAERLEBECA

OPPIDUM.

Allebecam vocabant antiqui in rescriptis suis Principes, Haelebecam scriptores aliquot, utrique à torrente Ga- Gavrebeke.
vrebecani rivuli elice: & circa Urbem, quam mediam secat Lizæ permixto. Et sunt, qui aquas hasce ab aquilis Romanorum insigni nomen priscum Arensbeca habuisse contendunt, quorum opinioni ne fidem addam, aut demam, hoc extra controversiam est pluribus in propinquo locis Romani operis rudera, numismata & inscriptiones repertas certissimo habitationis illorum indicio. Exhibuit mihi nummum veterem Augusti Arnoldus Andreæ, Vir Consularis, & asseruit suo ævo inventa in suburbano agro Storsteck dicto plusquàm duo numismatum millia testis recondita, aliudque vas figulinum elegans. Refert Werwiltius in speculo, in ripa Lizæ circa Haerlebeccam anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono effossum ingenti mole cadaver, cum tabella plumbea litteris Gothicis referente L. MANC. L. F. Et vitrea ingenti nummis referta.

Hæc indubitata Romanæ habitationis monumenta, quæ tamen non probant etymon fluvii, & ex eo urbis, quod certius rectiusque secuti diplomatum fidem ab Halla, derivabimus. Hallam Franci veteres qui sub annum Christi quingentesimum, exacto Romanorum præsidio, Belgicam & in ea Flandriam occupârunt, locum nundinarum appellabant, teste Lipsio lib. 1. Virginis Hallensis: & talem hunc locum inter Schaldim & Legiam opinari licet, hærente adhuc vocabulo in dominio suburba-
't Goet te Halle no. Occasione itaque Nundinationis celeberrimę, confluxus hominum erat, & Principis habitatio. Elegerant quidem veterrimi Flandrorum Forestarii palatii sui sedem apud Insulam, sed pater Liederici secundi Haerlebecam transtulit, unde hic cognomen à natali solo est sortitus Harlebecani. Occasio autem translationis unica, situs loci in Comitatus sui medio, ad flumen Legiam sive Lizam, qui ejus ævo diviso alveo traductum Insulam facere cœpit. Et imminebat veteri ripę Castrum, sive Regia Comitis, unde in hodiernum diem jus piscandi in veteri Liza servat Castellanus Harlebecensis. Liedericus porrò Comes uti ex paterna hæreditate inter duo flumina latè imperans Advocatus Ecclesiarum Tornacensis & Cameracensis, Abbatiarum Blandiniensis, Truncinienfis, Martinianæ, ita dono Caroli Magni Imperatoris ditionem propagavit. Traducti erant pridem in Flandriam Saxones, coloniæque eorum in longam posteritatem excreverant; has itaque tutari & unà littus Oceani ab incursionibus defendere jussus est Liedericus, teste P. Emilio, qui & illum titulo Imperatoris maritimi honorat. Nec exigua erat hæc ditio prodentibus chronicis à Cæsare in virtutis fidelisque in bello obsequii mercedem donatum fiduciaria perpetuaque littoris maris & nemoris Flandrici (finientis ad Occidentem Arduennam) ditione. Quam sylvam etiamnum Flandri cognovêre, cum ajunt Boream flare ab Arduenna, Austrum à Francia. Factum anno septingentesimo nonagesimo secundo, & exinde crevit Harlebecæ fama, ubi residens Forestus, id est, Forestarius Flandriæ Sacellum extruxit, & anno octingentesimo octavo, defunctus sepultura honoravit. Sicut & Engelramus filius & Odoacer nepos. Et quamvis Marchantius & alii referant tumulos eorum insignibus ornatos ante chorum Collegiatæ Harlebecensis superesse, tamen Ecclesiæ & Bertiniensium monumenta, mosque sepeliendi veterum, longè aliter persuadent, ante fores nimirum Ecclesiæ, ut nunc res sunt, in claustro sepultos, ubi saxa eorum insignibus ornata ante incendium nuperum visebantur, insignibus dico septem pegmenta diversos alternatim colores referentibus. Quæ & Harlebecani tunc pro insignibus suis acceperunt, utpotè Palatini Principum. Memoriæ traditum est à Liederico datum civibus privilegium, quo jure natalium habeantur Nobiles & domestici Principis, ideoque obtinuisse, ut illo ultra Legiam arma parante, hi tentorio proximi solerent adequitare. Fuit certè tempore horum Comitum Oppidum hoc legibus instructum, sed supervenienes Normannorum rabies, anno octingentesimo octuagesimo secundo, illud cum Templo parochiali & ponte delevit. Unde totus in reparando locus existens, Arnulphus Marchio Flandriæ Palatium, Sacellumque reparans conditoris mereatur nomen habere. Muros enim structos ab eo accepi ad loci munimen, delatum isthuc Beati Bertulphi corpus ad ornamentum Ecclesiæ, refert & verè Molanus, ita ut oppidum contra vim satis munitum esset forma triangulari. Unde & factum, ut in hodiernum diem tignum per modum valli trigoni servet gentilitium in scutis, idemque sed nonnihil immutatum adjectitio aliquo assumpserunt Civitates Cortracena & Thieletana, cum privilegiis Haerlebecanorum veteribus sunt donatæ. In veteribus quippè à me visis privilegiorum rastauratorum chartis semper annotant Principes Harlebecam totius Comitatus Flandrici oppidum esse antiquissimum:

Comitatus intellige veteris intra Scaldim & Legiam. Mansit autem hæc rerum facies ad annum usque nongentesimum octuagesimum octavum, cùm à Cortracensibus Principi obluctantibus clam noctuque intercepta urbs cum arce, temploque est exusta, & funditus eversa, qua de re extat in veteri codice historia miraculo illustris. Theodradus Sacerdos dum corpus Beati Bertulphi & Guduwaldi à Comite Blandinium transferretur, impetraverat portionem Reliquiarum suæ Ecclesiæ tum in honorem D. Bertulphi dicatæ, quæ dum flammis omnia depascentibus eripi non possent, agmen formicarum ex incendio visum erumpere, ossaque in sinum Bertulphi sacerdotis astantis detulerunt, ipso, totoque Clero ad miraculum obstupescente. Et tum deinceps magna cum reverentia in feretrum sunt deposita anno millesimo ducentesimo nonagesimo octavo, & iterum anno millesimo quadringentesimo secundo, prout scædia ibi reperta me docuerunt.

Ab hac clade etsi vix integrum fuerit Haerlebecanis respirare, tamen nihil non conati Comites ad decus oppidi inveniuntur. Ita ut anno sequentis sæculi quadragesimo nono, Balduinus Comes, ædem Collegiatam ibi extruxerit. Qua de re vidi litteras Philippi Regis Francorum datas anno millesimo sexagesimo tertio, confirmantes fundationem Abbatiæ Canonicorum in loco qui Haerlebeca vocatur, per Balduinum Comitem Justitiæ & Pacis cultorem instinctu Adeleydis uxoris, amitæ Regis factam, probantibus & dotem augentibus Episcopis Nerviorum Balduino, Gerardo & aliis, prout aliàs fusiùs dicam, ubi de Ecclesia. Cæterum cùm aucto Imperio alibi sæpè agentes Comites palatium ab Adela Comitissa pone Templum diu habitatum Ecclesiæ transcripserunt, Castro Præfectum hæreditarium dederunt, Vice-Comitis titulo. Quæ dignitas cum magnis juribus dominio Ronchevallensi annexa, cum eo venit ad Nevelæ Barones, qui in feudum dederunt ante tria sæcula Halewiniis probante Francorum Rege, hæsitque donec ab Anthonio Halewinio emit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo Rolandus le Febure Dominus de Themsick & Heust Ducis Consiliarius, sed brevi transcribens Carolo Carondeleto D. de Champuans anno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo florenti, qui ad hæredes cognominis transmisit, nisi quòd modò Joannes Sanctorum, Dux militum strenuus dotali titulo possideat Vice-comitatum cum Prætorio & triente mulctarum, constituens Scholtetum Senatus submonitorem, & carceribus præfectum. Simili modo cum Princeps hic agens soleret ad necessarios usus culinæ, stabuli, domus, & familiæ suæ proventus certos dominicales annuatim percipere, alibi agens canones illos in pecuniam fere vertit, eisque Quæstorem Ammannum hæreditarium, qui idem nunc cum Vice-comite, Præfectos que dare cœpit, more adhuc perseverante, ut annuatim septem Scabini Spicariæ per legatos Principis creentur, quod Collegium quia Urbano posterius est, Novum, alibi vocatur Scabinagium, & quia de rebus terras Comitis tangentibus agit, Comitis, sæpiùs vocatur.

Amman vande Spyker. 's Nieuwe Schependom.

's Graeve Schepenen.

Senatus Urbici mentionem feci, qui fuit ab omni hominum & scriptorum memoria celeberrimus, constans Præposito, Consule & sex Scabinis, præsidente illo in civilibus Cameræ & pacificatoriis, hoc in criminalibus aliisque. Et cùm tota ferè Flandria observemus immutatam Senatus faciem, abrogatos Præpositos, imminutam authoritatem ob demerita rebellionum aut alias causas, sola Haerlebeca fidei tenax, & Principi suo devotissima, etiam cum fortunarum suarum dispendio antiquum obtinet. Tulerat expilationem tempore Roberti Frisii, sed secuti Comites concessa immunitate teloniorum & fisci mala compensarunt. Tulerat tempore Elsatiorum Theodorici & Philippi, secundò fortuitum incendium, sed impetratis ab illo legibus quas, Keuram, vocant, ab hoc juribus Viarii & Nundinarii se refecit, adeoque Margareta Comes anno millesimo ducentesimo sexagesimo quinto, forum hebdomadale diebus Saturni, Balduinus Imperator sub idem tempus raras exemptiones, jura & privilegia dedit (fusiùs hoc privilegium describam in secunda editione) itemque certa prædia hospitalario loci assignavit: unde etiamnum insignibus Constantinopoleos utitur urbs. Ut taceam potissimas Biervlietanorum consuetudines & exceptiones Haerlebecanis à Margareta confirmatas; & benè agebatur cum civibus, si fortuna stare didicisset. Sed enim tumultibus Gallicis post annum millesimum trecentesimum oppidum in communionem cladis Cortracenę immeritò venit, exustis trina vice sex ædium millibus, & duobus lanificum millibus Poperingam dilapsis.

Proost, Borgemeesters, ende Schepenen.

Meminerunt profectò litterę Philippi Ducis anno millesimo trecentesimo octuagesimo quinto datæ, dantes lanificium antiquitus florere solitum restitui posse, & pannos signari, forumque restitui, additis cum immunitate Nundinis annalibus tridui vigesima prima Septembris incipientibus. E quibus colligere est paulò ante vastationem fuisse, cùm anno millesimo trecentesimo octuagesimo primo florens oppidum delectum fuit illustri conventui in quo Princeps ipse, omniumque Flandrię oppidorum primarii Magistratus, & Gandensium deputa-

deputati, cum Brabantiæ, Hannoniæque & Leodiensium legatis interfuêre, concordiamque inierunt, sed à Gandensibus legatorum suorum acta improbantibus subitò dissolutam, Harlebeca malè mulctata. Pari modo quo iidem Philippo Duci adversantes & iterum Maximiliano direptionibus, novisque incendiis Urbem exhausêre; adeò ut tres duntaxat ædes superessent, & necesse fuerit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, quod Civitatis peculium ferendo sumptui impar esset, & locus velut in desertum redactus, sancire singulis tantùm bienniis Senatum renovandum, quod hodieque obtinet. Nec surrexit deinceps oppidum quod anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo à Gandensibus, & iterum sub Maximiliano, ut dixi, Archiduce fidelitatis suæ pœnas luere debuit; adeò ut Carolus Quintus deperdita privilegia opus habuerit restaurare anno millesimo quingentesimo trigesimo, & triennio pòst Gildarum duarum liberarum diverso arcu certantium (tertia enim bombardariorum anno millesimo quingentesimo secundo, confirmata demum fuit) libertatem confirmans addat Urbem planè per tumultus ad extrema redactam, disertis interim verbis anno millesimo quingentesimo quadragesimo professus hos cives culpæ rebellantium affines non esse, nec ob id privilegiis excidisse. Qua re freti Cives paulatim ad mediocrem fortunæ capacitatem se comparârunt, ita ut ante novissimas turbas facilè sexcentos posset armatos submittere, Cerevisiarios coctores viginti sex numeraverit, & ædes tam in oppido quàm suburbano quingentas.

Sed quid? superveniens exitialis Belgici belli calamitas, aliaque fortunæ adversantis incommoda, felicitatis hujus cursum interceperunt. Et quamvis sub annum 79. vallo, propugnaculis, repagulisque ad avertendas hostium incursiones fuerit munita, tamen non ideò desiit in partem contagionis per Flandriam latè serpentis venire, fortuitum incendium anni 70. à Torrente Septentrionem versùs, procurata autem decenni pòst & anno 91. Cicatrices in hodiernum diem vulneris reliquerunt vestigia, pestis etiam post annum 79. & expilatio Oostendanorum bina, non facilè è superstitum abibit memoria; capti enim cives, abacta pecora, direpta bona, exustæ ædes tam sacræ quàm publicæ & privatæ ruinas alibi & rudera reliquerunt posteritati. Sed nunc ad rem sacram venio, quæ tota ab illustri Canonicorum S. Salvatoris Collegio dependet. Illustre dico, imò Regiæ fundationis. Quamvis enim Balduinus Comes, cum Adela uxore actor sit & dotator primus; tamen quia is fiduciarius erat Regis Galliæ, nihil solidum nisi probante Rege effici potuisset. Philippi autem Regis in anno 1063. litteris hæc sunt verba. *Comes Balduinus Justitia & Pacis cultor; instinctu sua conjugis & amita nostra Adelaidis, nostra serenitatis adiens præsentiam, rogans & obnixè postulans, ut nostra authoritatis pracepto Abbatiam quamdam canonicorum quam monitu & precatu sua Venerabilis & Religiosa conjugis, & Adelaydis fundaverat in loco qui Harlebecca vocatur, & in tumulo ac memoria S. Salvatoris prænotatur*, & interjectis paucis, *addit bona omnia contradita libera à comitatu*, & amplius inquit; *Hac omnia pradibata pracipiendo mandamus & mandando pracipimus, & etiam sigilli nostri impressione adstipulanter firmavimus ut sicut Aquensis Abbatia Caroli magni institutione & largitione fundata, à Dominatione Leodiensis Episcopi est libera, & Sancti Medardi abbatia à Saessionensi Episcopo manet quieta, nec non S. Martini ab Archiepiscopo Turonensi, ita est ista ab Episcopo Noviomensi.*

Magna herclè comparatio cum augustioribus orbis Christiani Ecclesiis, major immunitas ab Ordinarii jurisdictione, & immediata Sanctæ Sedis Apostolicæ subjectione, maxima autem dignatio tanti Regis in favorem Amitæ suæ, quę adeò habitationis suæ juxta templum Harlebecense dudum elegit domicilium. Sed quid Abbatiæ nomen suprà nominatum nisi Majestatem aliquam sibi velit, ignoro, certus paulò pòst, id est, anno 1070. Pontificatus Alexandri secundi anno 8. de electione Præpositi inter alia agi, ex quo tempore reperi Nobilissimos quosque hanc dignitatem obiisse, cum jurisdictione & præbendarum collatione, amplisque juribus. Ita nimirum anno 1165. Robertus de Dovia Cancellarius Flandriæ, anno 1540. Philippus Myer Cancellarius aurei velleris, anno 1557. Georgius ab Austria Maximiliani Cæsaris nepos, Cancellarius Academiæ Lovaniensis hic præfuerunt, & ex Croyacis, Gerardus anno 1468. Gerardus anno 1463. ex Lalanis Arnoldus anno 1459. Anthonius anno 1535. ex Hornanis Nicolaus anno 1490. Consiliarii item Principum Henricus de Rughensmeer anno 1419. mortuus, Ægidius de Schornaco 1420. præter alios plures quorum seriem unà cum vetustissimarum donationum & privilegiorum chartis, dabimus in altera editione. Præter Præpositos autem Decanus est, cui anno 1246. assignatæ duæ partes personatus Ecclesiæ de Moelenbeeck, quo etiam munere functi plures litterarum & prudentiæ laudibus insignes. Cæterùm admissis in seriam cogitationem omnibus collegiatam alicubi commendantibus, paucas video cui hæc nostra debeat cedere. Sæcularem jurisdictionem requiris? Habent aliquot pagorum integram, perplures autem latè spar-

sam

sam jurisdictionem, & amplius tribunal juxta Ecclesiam, & placita generalia convocatis ad diem juridicam omnibus subditis, & clientibus translizanis in Hulst, cislizanis in Gavere, quem diem Goet-dach vocant.

Curiam etiam feudorum habent principalem, & video sententia anni 1363. Clientes, sive ut loquuntur, cives Canonicorum, ad aliud tribunal evocari non posse, & decedentium aut discedentium ex bonis decimamquintam partem dominis cedere. Habent & M. Balivum & Scholtetum, Ammannumque olim hæreditarios, nisi quod feudum præconatus in Hulst pronuper Ecclesia acquisierit. Vis sanctas Divorum reliquias? præter ossa D. Bertulphi & Guduwali decenter in loculo asservata, invenio Sigerum de Bera Præpositum, anno 1373. Crucem inauratam donasse, in qua reponi volebat Reliquias de ligno Domini, de Sudario ejus, de vestimentis B. Mariæ, de cruce S. Andreæ, S. Laurentio, Vincentio, Matheo, Nicasio, veste Magdalenæ & capillis, vestimento S. Catherinæ & Agnetis, Margaretæ & Apolloniæ. Invenio etiam Rogerium Castellanum Cortracensem Reliquias de sancto Sepulchro attulisse. Jam ne quis monumenta Principum desideret, primi tres Flandriæ Forestarii in Ecclesia hac sacello tum palatino sepulturæ locum elegerunt. Itemque ex militibus de Harlebeeck cognominatis, Rogerius, Wilhelmus & Margareta, ex Maldegemiis Arnoldus, Rogeriusque & Oliverius Halewini, ex Swevegemiis Gerardus & Henricus: ex Gistellanis, Carolus: ex Grachtiis, Wilhelmus, prout me Anniversariorum codex docuit, cùm Epitaphia injuriis bellorum intercciderint, excepto unico Jacobi ab Halewyn domini de Mercken &c. Pro-Comitis Harlebecani anno 1524. Nec Ecclesias dissimulabo sive altaria, ut olim loquebantur, Harlebecanis assignata, inter quæ sunt Parochiales trium oppidorum & totidem Baronatuum. Jam verò si Ecclesiæ hodiernam faciem intuearis, cripta insignem redolet antiquitatem, chorus est amplitudine etiam insigni, cujus excelsum recenter unaque totius templi bellorum & temporum injuriis multùm læsi & deformati, restaurationi & ornatui seriò vacant Capitulares. Odæum quidem trium Forestariorum titulis & pegmatibus, vitream autem mediam fenestram insignibus Principum nostrorum ornantes.

Concludam in celebri anni 1294. die sexto Idus Februarias, quo in Templo Haerlebecano rigidissimo in gelu, duæ Philomelæ cecinerunt melos ea tempestate rarissimum, & fortè ominosum, subsequentibus mox Cometa, Guydi Principis captivitate, bellisque diuturnis & perniciosis.

VIRGA HARLEBECANA.

De Comitatus Harlebecani veteri amplitudine superiùs dictum est. Restat nunc Præfecturæ ejus hodiernæ loca breviter decurrere. Imprimis itaque notandum intra primum ab oppido lapidem rusticos omnes molendino Principis bannali obnoxios esse; agros & prædia diversis in pagis plurima existere ad spicam annariam Comitis pertinentia, propriumque ob id unà cum prædiis nulli particulari domino obnoxiis, tribunal in Oppido sortita esse, quod tempore Burgundicorum Principum statutis & Consuetudinibus formatum aliàs Scabinagium Comitis, aliàs novum video indigetari, & Senatum annalem renovantibus Principum mandatariis Consule & sex Scabinis constantem accipere. Habere etiam ab antiquo Quæstorem & Ammannum hæreditarium, quorum hoc ab omni scriptorum memoria fuit vice-Comitum Harlebecensium, illud dudum gentis Walliæ, dein Moraviæ, nunc Joannis Jacquelot M. Balivi Harlebecensis viri prudentis & industrii.

Imprimis itaque in pomœrio Oppidi Harlebecensis dominium est Hallense, à Nundinarii veteris loco nuncupatum, Scabinatu & dominiis duodecim non carens, sed nec Sacello, domoque prætoria, & fundamentis castri per bella Gandensia sub Maleano diruti. Quæ omnia anno 1385. Philippus de la Poelle Comiti à Consiliis interjecto tempore videtur cessisse Joanni Condé. Et quamvis medio tempore Reygersvlitus videatur possessionem adiisse, tamen relapsa est illa ad Condatenses, quorum Joannes anno millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio vendidit Waltero Poillyn ducis Consiliario. Postmodùm anno 1513. Joannem D. de Walle ex cognomine familia video dotali titulo cum Margareta Poillinia ejus potiri, & ejusdem sæculi anno septuagesimo Philippum Grachtium D. Messenæ, & pòst Mortaniæ Beneficium profiteri Bathazari Andreæ recenter transcriptum. Halle.

Simile superiori feudum est Ultra-agrense Senatu & subalternis septem constans, effossaque nuper alta sub humo ingenti mole rudera monstrant Castrum, quod opinor, & fuit antiquitus familiæ Wtersweene, donec anno 1486. Philippus armigero Valtero vander Gracht concessit, in quam familiam, & si subinde à Gaesbecanis, Horniis Croyanisque possessum, redit, domino de Scardauwe possidente, & transcribente Triestiis, nominatim Riddershoviæ domino, Viro Nobili. Overacker.

Venetiense dominium Senatus & feudorum quatuor campos, à Jacobo Scaeccio obten- Venetien.

obtentum, Legato ad Venetos nomine Brugensium, quod reperio anno 1442. ejusdem nominis & familiæ Nobilem Gerardo Gistellano transcribere, in cujus stirpe hæsit, & dominis Beveræ Desselgemique titulum honoris dedit, usque ad annum 1461. cùm Rogerius de Halewyn, & 1478. Andreas de Walle obtinuit, anno autem 1560. Petrus van Houte, cognominis loci dominus, cujus filia Merkemi Dynastæ ex Halewiniis dotem attulit. Atque hæc primaria sunt dominia, prçter quæ plures sunt secundi ordinis dominationes, ut Wedergrachtum Gulielmi vander Mandelen, Caterolles & Camphen Brandiorum, nuper Reynarts-vlietiorum, Eeke, & Roodepoort, Joannis Denterii Principum in Financiis Commissarii, aliæque id genus studio brevitatis omissæ. Et observare liceat infinita hoc tractu loca esse in clivum aggesta, & fossis aqua etiam ductili aut pluviali munita certissimo nobilium in vicino palatii agentium indicio.

Weder-gracht. Caterolles. Camphen. Eeke. Roodepoort.

Terleca (quod molliusculè nunc Deerlicke pronunciant) veterem à D. Amando dicatam, eidemque pòst inscriptam habet Ecclesiam, Altaribus affabris è ligno sectili inauratis non carentem, anno millesimo sexagesimo tertio, à Philippo Francorum Rege, *Abbatia apud Harlebecam fundata confirmatam, cum mansis sex terra liberis à Comitatu.*

Cui adjacens sacellum D. Columbæ recentiùs eleemosynis peregrinorum undecumque affluentium surrexit. Dominium porrò sæculare dudum fuit gentis Costeriæ, Prætorium & jura non contemnenda habentis, nisi quòd in Diependalia olim Schaeckii reperiantur dominati, gens apud Cortracenses longè clarissima, è qua Præpositi, & Senatores plurimi, nominatim anno 1425. Thillo Eques, Jacobus à consilio Ducis Burgundię, Commissarius renovandæ legi apud Flandros, Scholtetus Brugensis, Prętor Furnensis anno 1444. & quadriennio pòst Cortracensis, Hammæ & Scaerdouwæ dominus, Mathæus sępè Præpositus, socer Joannis Claerboutii, Baronis Puthemii, gener Dynastæ Brigdamii, Nicolaus anno 1391. Prætor Brugensis, Sigerus Prætor Harlebecæ, idem hic dominus, sed hæreditate per alias aliasque stirpes ad Franciscum Tacque devolutâ, exinde jus venationis in bac ditione habentem, munusque apparitoris hęreditarii Curiæ feudorum, quæ eadem jura & onera incumbit Judoco vanden Broucke ratione feudi Bekensis.

Diependal.

Ter beke. Francx.

Francx insuper dominium homines 12. & Scabinos 7. complectens gentilium de Calon anno 1395. & posteà de Rose, ab anno autem 1414. Tollenariorum, & nunc ex eis Joannis Keurnæ domini, Consularis apud Cortracensis viri nobilis & litteraturæ, prudentiæque, ut callentissimi, ita amantissimi. Winghena denique & Buffelt octo feudis dominantia, quæ fuerunt gentiorum olim anno 1436. Joannis Bernaigii Domini de Mouwe cum Margareta uxore, filia Mariæ Gentiæ, anno autem 1481. Halewinii, anno 1507. Vossii obtinuerunt, à quibus anno 1569. Anthonius Vichtius est consecutus, & possident hæredes cognominis Niewenhoviæ Domini; præter hæc porrò sunt & hic secundi ordinis dominia & feuda, ut Stebrugganum Anthonii Payllii V. N.

Wingene Buffelt. Steebrugge.

Sequuntur ad fines Aldenardensis Præfecturæ, in qua & faciunt partem: Vichta nobilissimæ gentis cognomentum, unde Præpositi, Balivique Curtracenses, itemque Iprenses, & patricii Franconatus, aliique tam toga quàm sago dignitatibus infinitis olim functi. Dominata est autem hæc stirps, quod rarum, sola huic Parochiæ, & pluribus non interrupta serie sæculis: filia hodieque Pbilippi Vicbtii cum marito Raphaële vanden Bosche hæreditatem avitam Martino de la Faille Baroni Nevelano transcriptam vendicante, cum Castro non inelegganti & juribus amplis.

Vichte.

Cetegemum dominiis pridem ad Amplissimi nominis Præsidem Richardottum spectantibus, domoque prætoria & Couwerburgo Hospitalis Cortraceni feudo per Philippum Audacem ducem Burgundiæ donato non ignorabile.

Cetegem. Couverburg.

Sicut Hestertum Baronis Heulii ex Liedekerkiis dominio, & Dienstveldio Damantiorum, Crosmotta Hallensium, de quibus suprà, peculio celebrata.

Heestert. Dienst-velde. Crosmotte.

Et fanum Dionisii, Slavathia Toparchia, Principis dudum fisco addicta, dono Balduini Montensis Comitis ad Eynsameum devolutam comprehendente hæreditatem nobilem.

S. Denys Slavatze.

Adjacet porrò his vicinum in agrum Aldenardensem procurrentibus paræciis Mouda vetus gentilium de Bernaige Dynastia perelegante prætorio, foro, & Nundinis oppidorum more exornata. Cæterùm gentiles hi palatinis tempore Burgundicorum Principum muneribus functi produxerunt exinde viros clarissimos & equestris ordinis, de quibus aliàs magis speciatim.

Moude.

Introrsum autem in mediterraneis conspicitur à Suevorum procul dubio habitatione nomen sortita Swevegemia Ecclesiam habens titulo Capellæ de Swevengehem donatam Canonicis Harlebecanis à Balduino Comite & fundatore eorum dominium alioquin familiæ de Berghes ex Artesia, quod opinor, oriundæ & Castrum cum ampla Jurisdictione & feudorum Curia dudum illustris familiæ Halewiniæ, recenter Gribovalliorum, no-

Swevegem.

minatim N. Dynasta Jenmontio nati Viri Nobilis.

Ab alia parte porrò Gandam versùs longo tractu visuntur in sacris Ecclesiæ Tornacensis, in foro Baronis Anglo-monasteriensis, peculia, Vivia D. Ludovici, & Warigemium, ubi amplius beneficio dicti Baronis possederunt Potegemum prætorio instructum, & Nieuwenhoviam Vichtii nuper, sed nunc Blangervallæ dominus hoc acquisivit.

Vyve. Wareghem. Poteghem. Nieuwenhoven.

Blandiniensium porrò dono Arnulphi Marchionis Flandriæ sunt Desselgemum & Bevera, nisi quòd in illo concurrat dominus Merkenii, hæc in feudum sit data jam inde cum vicino Avelgemio, & laudatur in Diplomate Ottonis Imp. *Villa Desselgem cum cambio & decem mansis & indominicato, altare item dicta cum appendiciis beveracalla in pago Corturiacensi sitis liberis ab omni advocatione, & Comitatu & Placito.*

Desselghem. Bevereu. Avelghem.

Ultra Lizam ad extremum supersunt non ultimæ notæ dominia Oyeghemum, Joannis de Gros V. N. à nullo dependens Topa-parchia.

Keurna Tolnariorum cessione Regia dominium in cujus paræcia Nieuwenhusia & Philippi Borsackes peculium Scabinatu & novem feudis nobile, à Guilielmo ejus genti decano Cortracensi acquisitum & Martino Hornio Barone Gaesbecano possessum, itemque à Grachtiis. Bavinchovia Grachtiorum domini de Sardouw nominatim possessio, à Wilandis & antè Brandiis derivata ad Bavonensem olim spectare solens Abbatiam. Cujus Religiosi ob metum Normannorum profugi in Gallias Noviodunensi Cœnobio ad memoriam hospitii & beneficiorum exulibus impensorum decimas sunt elargiti. Possident tamen ut hic, ita in vicina Hulsta hæreditates amplissimas Canonici Harlebecani. Et invenio litteris anno 1190. Valterum van Espleke allodium anno 1163. Balduinum de Lapscure anno 1192. Ægidium de Ottogem, aliosque alia latifundia & hæreditates assignare. Cæterùm visuntur intra limites Curiales D. Schierveldæ & Justi Damantii M. Balivi Cortracensis Virorum Nobilium prætoria cum latifundiis & Juribus amplis.

Keurna. Nieuwenhusen. Bavinchoven. Hulste.

Superest Anglo-monasterium Baronatus, qui antiquitatis merito, Majestatis titulo, sitûs gratia, rerum gestarum magnitudine famam inter primi subsellii Dynastias meretur. Sive enim terræ genium, agris tam arvis, quàm pascuis florentem, nec Sylvulæ oblectamento, nec fluvii Manderæ in Lizam se effundentis, & per eum Schaldim, & cum hoc Oceanum petentis commoditate destitutum consideres: sive sedem in Flandriæ penè meditullio tutam, nec minùs utilem inspicias: sive Baronum latè patentem per pagos viginti tres jurisdictionem cum triplici Justitia, Venatione maxima, aucupio & piscatione non infelici, & privilegiis (inter quę primarium quòd gratiam delicti faciat) amplissimis intuearis: sive arcem ęstimes, fossis altitudine & latitudine insigni, structuraque foris tam munita, ut hostilem exercitum semper expectare, ſępiùs contemnere, oppugnationem & tormenta semel ferre ausa fuerit, armis etiam intus nunc, nuper præsidio tam insigniter instructa, ut eludendis insidiantium conatibus par esse possit, aulæo interim, Sacello, turribus, antemœnianis, pennariis in quadro sic disposita, ut maximi Principum sufficere possit diversorio.

Engelmunster.

Omnia, inquam, hæc magnifica, quæ tamen minima sunt antiquitatum portio, laudisque quam historiarum & archivorum monumenta suppeditant, vix umbra. Ab ovo itaque & primis incunabulis singula rimari & excutere incipiam.

Prima Religionis nostræ fundamenta per Scotos, Anglosque in oppositum sibi littus prædicationis gratiâ delatos, jacta, in confesso est, ab iisque intra Manderæ & Deveræ decursum extructam Ecclesiam, juxtimque Monasterium, sub clericali disciplina tradit Iperius, juxta quod Monasterium B. Amandus Episcopus (teste Placentino) mortuum aquis absorptum ad vitam revocavit. Cujus memoriæ datum ut Ecclesia à fidelibus post trinas Barbarorum incursiones restaurata D. Amandum acceperit tutelarem, servetque cum B. Sylvestro in hodiernum diem.

Hæc itaque nominis ratio, & famæ, forsan occasio. Cùm enim Liederico Comiti sub annum Christi octingentesimum per Carolum Magnum concrederetur Flandriæ Forestum, nominatim committuntur Cellæ, (ita Abbatias vocabant.)

Wormholt super fluvium Pena,
Torholt super fluvium Rura,
Hulshout super fluvium Mandera.

Quam postremam nostram esse puto, & ampliùs, puto illis temporibus sylvam ad hanc Lizæ ripam longè se extendisse, Hulsholti vocabulo, cujus vestigium servat pagus quingentis hinc passibus distans, Hulst vocitatus. Et cœpit ex hoc tempore Comes Flandriæ Advocati titulo Anglo-Monasterium possidere, id est, summam dominationem, ut solent Advocati, obtinere. Cæterum erat dominium separatum, fuitque semper, etiam post eversam funditus anno octingentesimo octuagesimo secundo Abbatiam, bonaque ab Episcopo Tornacensi usurpata, donec interjecto tempore Gerardus Episcopus, litteris anno millesimo centesimo sexagesimo quinto datis, Altare de Ingle-Munster, id est, Ecclesiam Curialem cum omnibus juribus donavit, Roberto

berto Præposito, & Canonicis Harlebecanis. Et tum in censu tota Flandria acto, Harlebecensi virgæ, ut loquuntur, cœpit hoc dominium magis subcenseri, quàm subesse. Verùm enimverò nihil Monasticum tum locus redolebat, sed bellicum magis, utpotè per Robertum Frisonem tempore belli Hannonici munitus arce Præsidioque. Fuit deinceps peculium Roberti Casletani Comitis Flandriæ filii, unde factum, ut inter Flandriæ Baronatus, & quidem feuda divisionis, ut vocant, liberorum Flandricorum, numeretur Anglo-Monasterium. Cùm autem inveniam varia donationum hîc loci diplomata post annum millesimum ducentesimum decimum confirmari à Roberto, aliisque Teneræmundæ Bethuniæque dominis, libenter crederem horum aliquando fuisse dominationem, quæ etiam nunc veteri ritu à Castro Teneræmundensi movetur. Quicquid tamen eorum sit, rediit ad Comites Baronatus, novissimè cum aliis hæreditariæ portionis loco, per Ducem Burgundiæ assignatus filiæ Clivensi Regulo elocatæ, quæ adeò familia rerum potita est hic, donec Henrica Clivensis cum Ludovico Gonzaga Nivernensi Duce marito, transscripsit eum Gaspari van Schonberg Comiti de Nantheüille Regis Consiliario, & is posteà Ottoni Edelheere von Ploto Chiliarchæ strenuissimo, qui nepoti suo Gaspari, cujus ex fratre rursum nepos Wolfgangus juvenis heroicis instructissimus virtutibus possidet cum ampla feudorum curia.

Duo addam, & videri locum hunc in municipalem aliquando honoris communionem venisse, & forum hebdomadale, nundinasque habuisse, æquè ac libertatem pannificii à Roberto Nivernensi, & potestatem ampliandi alveum Manderæ, (cui etiam vel nunc intenditur) ut eo compendio ex Ipreleto per Manderam Liza Schaldisque possint peti, à Guidone Comite obtinuerunt.

Habuisse etiam Xenodochium cum virginibus ægros egenosque curantibus jam inde ab anno Millesimo trecentesimo sexagesimo nono cùm prædium quoddam eis confirmat Episcopus, & Ecclesiam undique splendidam, ubi sacram supellectilem quantivis pretii: & Missale anno Millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, scriptum, calicemque (teste inscriptione) anno Millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo à Rogerio de Mandere donatum, per has Belgii turbas asservatum sum miratus. Interim fuisse semper arcem contra Gallos Flandriam tenentes Gallicanam, & rebelles toti inhiantes, contra Gandenses Comiti obluctantes sub inde propugnaculum, adeoque cum totius dominii dispendio; etiam quater incendio fuit area ejus arena certantium, Prætorium fugientibus azylum, miseris solatium, hosti metus & victoriæ meta, Principi præsidium, Flandriæ claustrum, sive ut uno verbo dicam, Mediterraneæ ocellus.

Quod exemplis ex omni historia petitis docere possem; & in vulgo famam habet recentem ob arcem à Regiis præsidiariis defensam, à Chiliarcha de la Noüe adversariorum duce obsessam, sed auspiciis Marchionis Robazii ex inopinato pontem Isegemium, quem dejectum ille opinabatur, superantis liberata, exiguis copiis hostium multitudine ipsoque duce in captivitatem abducto, prout tabulæ & Geographorum & historicorum oculotenus exhibent spectandum.

TIELETUM.

Oppidum hoc à Tiliis an nomen habeat, incertum; certè est antiquissimum à Gulielmo Normanno, quod volunt jure & privilegiis civium Harlebecanorum donatum, formato Senatu, & Keura, domoque principali feudorum, additisque insignibus ab Harlebeca translatis, adjectis ad differentiam tribus clavibus. Causa autem evehendi locum huic videtur fuisse, situs in Flandriæ propemodùm umbilico, aëre salubri, agro circum circa fertili, imprimis lini. Deinceps anno 1105. inveni Ecclesiam Curialem non inelegantis fabricæ per Episcopum Capitulo Harlebecano donatam, & anno 1172. munitionem juxta eam excitari, impetrato consensu fossas ducendi, vias sternendi, Hallam struendi. Anno autem 1220. Joannam Comitissam forum & mercatum, opificiorumque stylum indulgere. Hospitale etiam oppidi auspiciis Margaretæ Comitis inchoatum, Guidone circa annum 1294. jus suum nundinarium, quod Cochlear vocant, granorum conferente. Sed bellis Gallicis ejus & successorum ævo exortis, aliquoties urbs redacta in cineres, incensa & vastata, opus habuit novis conditoribus. Itaque litteris anni 1359. impetravit liberum pannificium, jus signaturæ, & Scabinatum textrinulæ. Anno 1365. assignatus ei locus ante Donsanos in consessu & expeditionibus, eò quòd probatum esset in Lessinensi bello cives immediatè Curtracenis successisse. Anno 1383. confirmationem privilegiorum deperditorum, declarante Philippo Duce. Antiquam esse villam & legalem, commotionibus & bellis intestinis sæpè exustam, sitam in Flandriæ medio, & solitam forum diebus Jovis habere;

bere, recenter autem ad producenda pomœria coëmisse à Galtero de Mullem certum prædium, annexum libertati urbanæ, concedente ideò nundinas liberas, instar festorum de la Compaigne, tridui, inceptuтas Dominica post Sacramenti. Præter quas habent & alias frequentari solitas die Jovis prima post festumS. Mathęi & quarto ante Pentecosten. Ita restitutum sibi oppidum floruit aliquandiu vectigalium immunitate in portubus & urbibus aliquot concessa; donec idem ille Mars & Vulcanus omnia subverterunt. Ita & sequentis sæculi anno 88. Maximilianus Princeps debuerit incendio absumpta restaurare, privilegia nominatim tribus sagittariorum gildis. Idemque permittere & Gerontrophio viduarum Franciscanum virginale erigi, cujus prima fundatrix & mater vigesimo septimo præfecturæ anno obiit 1523. Nicolaæ Sehoth. Jam verò populus opibus, oppidum Halla & ædificiis, nundinatio quæstu, pollebat ædibus facilè 600. in & juxta urbem habitatis, cùm civilis belli turbæ & incendia nominatim annorum 1579. 82. 85. 97. grassante etiam contagio felicitatem oppresserunt, civibus vix modò respirantibus. Ornatur Thieletum (ait Marchantius) Judoco Ravesteyno Theol. Doct. Lovanii, ejusdemque Academiæ subinde Rectore, scripsit adversùs Catechismum Confessionis Augustanæ Antverpiæ editum; Petro Symonio in eadem academia Theol. Doct. Episcopo Iprensi perquàm laudato: ejusque gentili Gulielmo historico: Petro Pantino: qui sacros hymnos publicavit cujus agnatus Gulielmus Pantinus fuit diu Brugę medicus celebritatis non inferioris quàm Gulielmus Bernartius Thieletanus Lovanii Medicinæ Doctor, quem scholastici ob vultus morumque gravitatem, Catonem vocitabant, Stephano de Metere Jurium Doctore, & bursarum apud Lovanienses fundatore, Alexandro etiam Spierinco qui anno 1402. mense Martio Consiliarius Ducis & supremus Flandriæ Balivus cùm quendam capitis damnasset, à reo morituro injuriamque sibi fieri asserente, ut intra octiduum Dei conspectui sese & judicio sisteret, citatus est. Octavo die cùm pila Tileti lusisset, inter confabulandum, eram, inquit jocabundus, ab illo reo intra dies octo vocatus ad Dei tribunal. En dies octavus adest, & me sospitem adhuc conspicitis. Vix hæc locutus, subitò incidit in morbum tam præcipitem & exitialem, ut ante octavi illius dici, & vadimonii terminum vitam finierit. Quod exemplum neque ridiculum est, neque Ferdinando quarto Castellæ, Petro Ceremonioso Arragoniæ Regibus, & Francisco Britanniæ Duci ad eum modum citatis extinctisque incompertum, neque Magistratibus aspernandum aut obliviscendum, & insontium preces non obscurè exaudiri manifestat. Ad extremum intra limites & extra oppidum quemadmodùm etiam in singulis pagis diversissima sunt dominia, quemadmodùm Dynastia Curiæ Tiletanæ annexum habens patritium castri Cortraeensis olim Gruthusiorum, nunc Richardottorum: Tumme dominorum Stadensium, Hage Abbatum Elnonensium, Willeron Brakelensium; Vanderelst & Lombeek, Wytiorum Oveghem Grosiorum dominia. Fuerunt etiam non ultimę notæ prætoria nobilium, sed bellorum occasione collapsa, vastata, aut deserta.

DISTRICTUS THIELETANUS.

Portio hæc Castellaniæ Cortracensis ab Harlebecano tribunali diversum accepit Balivum, ex quo Urbs ipsa Thieletana privilegiis Harlebecensibus per Comites est donata: complectitur autem Pagos hosce.

Ruyslede hospitalario Equitum Melitensium per Balduinum Comitem assignatis prædiis instructa, dominia continet Maelstapele & Audegoet olim ab Heckiis possessa, qui inter Patritios Cortracenses clari, Præpositos Consulesque numerârunt frequentes, interque alios Rogerium anno 1467. & 91. Waltherum anno 1352. Hubertum 1462. claros. Ruyslede. Maelstaepele. Audegoet.

Wontergheт. Wontergheт.

Wackena opportunitatibus Manderæ Lizam augentis foro diebus Martis hebdomadali prætorioque Dynastarum insigni quondam ornatum, fuit pronuper Andreæ Andreani Scabini terræ Francæ, à quo in dotem cum filia Anthonius de Burgundia dominus de la Chapelle familię suæ asseruit, possidetque hæres Carolus vir primæ nobilitatis & virtutis. Wackene

Moelenbeka ad Deveram Manderę elicem latè patens dudum habuit è gentilibus de Beer dominos justitiæ utrisque compotes, & prætorium non contemnendum possidentes. Ecclesiam porrò Gerardus Episcopus Nerviorum assignavit Capitulo Harlebecano anno 1165. intra cujus ambitum plura sunt dominia. Moelenbeec.

Pithemum antiquitate sua nobilis pagus, nec sacris minùs quàm profanis titulis, Baronatus enim titulum, amplissimaque privilegia obtinent Claerhoutani nobilissimæ gentis propago. Ecclesia autem personatu insignis inter illas reperitur quæ olim à Comitibus Flandriæ donatæ erant Canonicis Tornacensibus, sed postliminio recuperatæ & assertæ. Nunc dominatur loco N. Croys per uxorem Annam Claerhoutanam. Pitghem.

Winghena & Suevezalia eosdem olim dominos reperiuntur habuisse de Winghene cognominatos, quorum Majestatem veterem hodieque ostendunt aquis cinctę pla- Wingene. Suevezeel.

nities castri veteris vestigia & monumentum. Cæterùm; Suevezaliam ante paucos annos obtinuit Joannes Luicx ducta hærede & filia Hellini Steelandii, qui ipse Hellinus dotali titulo cum Margareta Halewinia dominium obtinuit, & Margaretæ pater Joannes Præses quondam Hollandiæ, & à peregrinatione sacra eques Hierosolymitanus ducta Beatrice vanden Vyve Joannis filia.

Winghenam autem nunc possidet Joannes van Haveskerke per uxorem Ludovicam Mesdach filiam Ludovici Consiliarii Flandriæ generi Hugonis de Grammez Equitis, domini Winghenæ, Wulfberghæ & Grammezii, & commissarii Cęsareæ Majestatis in renovatione Senatuum Flandricorum.

Heyghem. Heyghemum Prętorio ante turbas non ineleganti dudum fuit familiæ de Grisperre apud Cortracenses claræ, unde prodierunt Galterus miles ante tria sæcula, dominium gentis in Parochia Hulstana transcribens Canonicis Harlebecanis Petrus Senator anno 1340.

Canighem. Canighemum pago Menapisco per Arnulphum Marchionem Flandriæ donatum Abbatiæ Bavonensi reclusorium olim ex dicto phrontisterio conflatum habere solet.

Pouques. Poucques Baronatus titulo celebre dominium & cognomentum gentis nobilissimæ, è qua postremus Joannes de Poucques equestris ordinis hæredem invenit Masteignæ dominum, in cujus posteris hodieque perseverat. Duo autem sunt in vulgo observata, alterum in re sacra, alterum in publica; cùm enim pagus latè patens rivulo seu torrente cingatur, & viarum ambages solerent esse olim impeditiores, potestatem factam aiunt domino circa Principis familiam occupato agros passim incidendi, iterque rectum Gandam, Cortracum, Brugas ducendi, unde in hodiernum diem remanet nomen viarum Poucquensium, similiter cùm in pagi medio decrevissent incolæ Paræciam ædificare saxa cœmentaque, aiunt noctu divinitus translata in locum ubi postea nutui divino acquiescentes Ecclesiam struxerunt choris lateralibus recenter per Baronem adjectis, & remanet priori loco vocabulo Kerckvelt, id est, agri Templaris.

Artzel. Artzela dono Gruthusiorum pridem Abbatiæ Baudeloënsis peculium, qui tamen alteram dominii partem reservantes pridem Comiti Egmondano obligaverant, recentiori memoria vindicatam per Richardottum præsidem, possessamque à filio Lumbecano Barone.

Gothem. Gothem nescio quid Gothicum nomine redolens, repertis aliquando numismatibus Romanam quoque antiquitatem potest jactare dominum nunc habens Franciscum Sicleers.

Oselghem. Denterghem. Oselghem cum Denterghemo veteres Gruteriorum Dynastiæ nuper, nunc Lanckhalsiorum, quorum illi Flandricæ originis Patricios & Consulares terræ Francæ habuerunt, Janumque Gruterum variè doctum & scriptis clarissimum; hi Hooftpunćteros Præpositosque Cortraci & Consiliarios Principum aliquando.

Merchem. Marchemum gentis Utenhoviæ pridem, nunc Steelandicæ dynastia; herum habet Senatus Flandrici Consiliarium.

Wilsbece. Roesbece. S. Bavis-vyve. Wilsbeca, & Roesbeca, cum Vivario D. Bavonis, Baronem Anglo-monasteriensem agnoscunt dominum, sed an alios unquam aut antè cognoverint needum mihi scire contigit. Cæterùm, in Roesbeca circa Thieletum meminit D. Columbanus Vrancx Abbas Blandiniensis in libello de miraculis Deiparæ infantis puerperæ, infantem mortuum parientis, & graviter ob non susceptum Baptismum indolentis, susisque ad Deiparam precibus, magnaque fiducia maritum requirentis, ut sepultum jam aliquamdiu aperto tumulo repræsentaret. Quod ille uxoris precibus indulgens fecit, & puerum viventem reperiens, sacri baptismatis lavacro curavit expiari.

D E I N S A
O P P I D U M.

Deinsa. Donza hoc oppidum olim vocabatur, etymo mihi hactenus ignoto, nisi quòd libenter crederem ab aliquo Barbarorum, Gothorum, sive Wandalorum Duce inditam appellationem, hæsisse castro ad ripam Legiæ exstructo contra Romanos; Lucius enim Pætus Romanorum in Belgica Dux celeberrimus, Oppido ultra flumen forsitan à se condito nomen suum communicavit. Wandali autem, & reliqua Barbarorum Hunnorumque colluvies, sub annum à nato Servatore quingentesimum, Gandam occuparant, & dispositis non uno loco castellis, Legiæ ripas coronârunt, quod certum; duce aliquo illorum Donzam condente, quod probabile. Extra tamen controversiam est, fidem faciente omnium historicorum consensu, statim à clade Normannica, quę incidit ad annum octingentesimum octuagesimum oppidum hoc notum fuisse, & Ecclesiam capitalem personatu illustrem habuisse, quam ante annos sexcentos Flandrię Comes cum aliis duocecim donavit, sed recuperatam postea à Balduino Comite. In diplomate autem Theodorici Elsatii Comitis pręcipui, quod arbitror, Donzanarum libertatum propagatoris, disertis verbis Castrum & Villa Donza nominatur; additurque ob demerita Bertulphi Stratensis, Præpositi D. Donatiani, & Castellani de Petenghem, villam ejus de Petenghem omni honore privatam, ejusque privilegia Donzam translata,

ut ſit deinceps particula villæ de Donza, quæ fuerat domina fluminis & campi. Datum anno 1152.

Ex eoque tempore, quicquid intra libertatem Caſtri Petengehemenſis fuerat, juriſdictioni Donzanæ acceſſit, remanetque in hodiernum diem unum utriuſque loci Scabinagium, & Tribunal. Nec injuria hinc redivivæ civitatis Donzanæ repetam exordia, & credam audacter inſignia duplicis aquilæ, quæ Romanorum eſſe ſolent, & Petegehemenſium Romanis auctoribus gloriantium fuerunt, tunc accepiſſe.

Deinceps invenio conſenſu Margaretæ & Joannæ Comitiſſarum oppidum ad utramque partem fluminis muro cinctum, unde colligitur majus aliquando fuiſſe quàm ſit modo, & ex reſcriptis Tornacenſium colligitur, duas parochiales habuiſſe, alteram nimirum Deiparæ & Ægidio, alteram SS. Martino & Anthonio inſcriptam, quarum utraque ſupereſt; ſed hæc intra limites Petengehemii, illa in oppido. Ita ut ante annum milleſimum trecenteſimum videatur majeſtatis ſuæ apicem attigiſſe.

Guido enim Comes confirmans authoritatis privilegio forum Mercuriale hebdomadarium, nundinas addit annales feſto D. Lucæ recurſuras, quæ nunc In diem ſequentem ſunt tranſlatæ. Idem ad preces Galteri Nevelani Vice-Comitis Donzani nundinas Paſchales Petengehemenſes in diem Martis poſt octavam Paſchæ incidentes, Donzanis confirmavit, quæ duæ nundinæ à manuum injectione & arreſtis ſunt liberæ, omnique gaudent immunitate. De Vicecomite Donzano, & caſtro ibidem, quod dixi, tam certum eſt mihi, quàm incertum ubi Caſtrum fuerit, & quò Vice-comitatus devenerit. Etſi non ignoremus Curiam ſive domum Principis hic antiquitus extitiſſe, unde plurima moventur feuda, nec latet munus Scholteti jam inde Baronatui Nevelano annexum eſſe, qui curam carceris & vinctorum habet, unaque per annum die ſolari dominatum in urbe obtinet ſupremum, ad memoriam credo veteris juriſdictionis Comiti Flandrię conceſſæ aut uſurpatæ. Dies autem idem eſt, qui encœniorum, id eſt, aſſumptę in cœlum Deip. ſacer. Nec me præterit munus Ammanni hæreditarium (cui pupillorum cura & ſubmonitio tribunalis incumbit) recenter à Martino la Faille Barone Nevelano acquiſitum à Mayartiis & Gentiis anteà poſſeſſum, antiquitus etiam Nevelanorum fuiſſe. Ut taceam quod ipſum etiam oppidi dominium gentis Nevelæ videatur fuiſſe, per nuptias ad Lutzeburgicos devolutum; unde adeò perſeverat privilegium, quo poteſtas ſit Senatui civem ſuum à Nevelanis captum aut in jus tractum vindicare, coram tribunali Domeſtico conveniendum. Hęc itaque prima ætas eſto hujus oppidi, quæ nec caruit in re ſacra ſuis laudibus; cùm enim Eccleſiæ perſonatus eminentiæ ſuæ alas latè extenderet, tum verò acceſſit Pontificis Principiſque opera, & privatorum eleëmoſynis elegans hoſpitale, quod paulò poſt annum milleſimum ducenteſimum floruiſſe monumenta loci me docuerunt, in quibus reperio confirmationem Iſabellæ de Troncin factam hoſpitali de Donza anno milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſecundo, aliamque triginta duos poſt annos Walteri perſonæ de Donza factam decimæ collatæ ad uſum fratrum & ſororum dicti hoſpitalis; unde diſcimus utriuſque ſexus perſonas in hoſpitalaria vacaſſe operibus miſericordiæ, cùm à ducentis retrò annis virgines ſolæ inveniantur regulam ab Auguſtiniana parum differentem accepiſſe ab Epiſcopo Nerviorum. Beginagium etiam Guidonis ævo videtur coaluiſſe, quod poſtmodùm in Parthenomen Franciſcanarum tranſiit anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto, & ad extremum anno milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſeptimo virgines Auguſtini regulam aſſumpſerunt, combuſto cœnobio multoties Gandavum profugæ, & nunc relicto primitivæ fundationis loco ibi cœnobium ſtruentes.

Alteram hujus oppidi ætatem libet inchoare ab anno milleſimo trecenteſimo decimo ſexto, quo deſiit dominos peculiares habere, & cœpit Comitibus Flandrorum ſubjici. Robertus enim Bethunius quinque millibus librarum pariſicarum illud emerat à Walteramo Luxemburgico Ligniaci Comite, ejuſque uxore Guyotta Caſtellana Inſulenſi, hac uſufructui ſuo dotali coram Eccleſiæ Officiali ſolenniter renuntiante. Et mos invaluit inde quotannis ſeptem viros cum Quæſtore, à Legatis Principum creari ad juris Juſtitiæque adminiſtrationem. Accepit deinceps immunitatem à Thelonio Schaldis, itemque à portorio Sluſenſi, & aliis locis civitas. Authoritatem quoque ſternendi flumen Legiam ponte ſublitio, ſtruendi Bellamfortem, habendi opificia privilegiata, & ſolennem pannorum textrinam. Impetravit etiam Comitum indulgentia vectigal aquarium, portorium, nundinarium, & plura id genus, ad urbis, mœnium, portarumque opera ſarta tecta ſervandum. Nec deerat Comes, qui ſitu inter Gandavum & Cortracum opportuno, agrique tam arvi, quàm paſcui bonitate delectatus, in ſupercilio Lizæ & ruderibus veteris Caſtri, novum ędificavit, fundamentis adhuc alibi conſpicuis, & nomine aulæ Principis remanente. Sed quid? Neſcit fortuna conſtantiam; ter enim diverſis temporibus per Gandenſes Comiti obluctantes, capta urbs & incenſa, præſertim anno milleſimo trecenteſimo octuageſimo ſecundo cùm nobilitati

litati

litati præsidiariæ extorta portisque ædificiisque dirutis solo æquabatur. Emicuit tamen non multò pòst è cineribus in oppidum non contemnendum; adeò ut tempore Philippi Boni Ducis in urbe & suburbano censerentur capitum terna Millia, & sub Carolo ejus filio mittere potuerint ad subsidia belli centum & quinquaginta cives lectissimos, & ampliùs referantur incendio anni octuagesimi secundi supra millesimum quadringentesimum absumptas lanis operantium officinas paulò minus ducentas. Ita ut perditis illo casu omnibus privilegiis opus habuerit Maximilianus tum Archidux, posteà Cæsar, omnia renovare, consuetudines putà, privilegia, nundinationes, pecorum imprimis & granorum, gildas sagittariorum, & Cameram Nazaretnam Rhetorum, dans insuper oppido præfectum, qualis fuit reipublicæ promotor eximius & fautor Lalanus Dynasta Eques aurei Velleris in cœnobio Augustiniano ibidem magnificè tumulatus. Erat porrò oppidum perelegans, trecentis facilè domibus habitatum, cùm in luctuosa hac Belgicæ laceratione, sæpiùs occupatum, spoliatum, incensum, & tantùm non solo est æquatum. In templo curiali rem sacram peragebant sex numero sacerdotes. Parcecus eruditione & facundia singularis, qualis erat Laurentius Metzius, hinc ad Sylvamducensem Episcopatum evectus. Gymnasium politioris litteraturæ erat egregium, unde efficiebatur ut plures hinc nati emergerent, qualis Judocus d'Hont Abbas Nizellensis: cœnobium multas claris ortas natalibus virgines fovebat, ex gente Hornia, Gentia, & aliis. Nec carebat similibus Xenodochium, nec Senatus, donec Mars & Vulcanus hunc fœlicitatis cursum intercepêre tanto ausu, ut meminerint superstites decem vidisse & deplorasse incendia. Anni porrò ferales maximè notantur præcedentis sæculi, & sequentis duo, quibus totum, quantum erat, oppidum non una vice deflagravit, civibus relicta patria exulantibus, fortunasque omnes militari insolentiæ propinantibus. Qui cùm postliminiò reversi capto Gandavo sperarent se tutiùs aliquantò respiraturos, ecce de repente irrumpens hostis Slusanus, urbeque necdum satis firmata potitus omnia ferro & flamma demetere, Curiam, hospitale, vicosque urbis exurere, bona diripere, cives abducere; cui simile post viginti ferè annos pervigilio Pentecostes anno 1605. accidit iisdem per intempestæ noctis silentium oppido potitus, & quicquid reliquum aut restitutum fuerat exurentibus, adeò ut tres tantùm ædiculas calamitati superfuisse intelligam. Nec integrum facilè caput attollere deinceps, etsi animo contra adversitates magno nitantur, publica privataque pristino nitori restituere. Pontes tam Lizanum quàm alios duos hoc anno vidimus instaurari, hospitale virginum diligentia resurgere, Templum etiam paulatim restitui, aspirante Principum favore & civium diligentia.

DISTRICTUS DONZANUS.

AD districtum, sive ut nunc loquimur, virgam Donzensem spectant pagi sex, qui antiquitus fuerunt clientelares, & subsidiarii areis Petengemianæ, præter Grammetum translizanum. Habebat quidem Donza à quatuor sæculis obnoxios sibi pagos aliquot, ad sinistram fluminis ripam, hodieque conspicuos, sed nescio quo fato, aut bellorum vicissitudine; hi transierint in jus Tiletanorum, à quorum Curia, hodieque gentiles de Beer dominium Prætoriumque suum Grammemse videntur relevare. Grameт.

Primùm Ganda venientibus occurrit Astenum pascuis & aquarum defluxibus gaudens, nec sylvula, erica, aut virgultis carens. Intra cujus ambitum pronuper Guilielmus Stoppellaer Balivus Donzanus, (idem enim hujus loci & sequentis esse solo Balivus cum Donzano) nunc ad Sampsonem Claerhouti Chiliarcham devolutum struxit Prætorium, à difficili solutione nuncupatum. Itemque aliud Judocus Baenstius, nunc per Gonzalios in Serclasiorum dominorum Horenseen hoc tractu quiescens familia. Astene. Quaede betaelinghe.

Præter quæ Waelbecana est domini de Grosilii gentis de Havré comarchia domo turrita non carens. Waelbeec.

Peteghem forense à Balivo Senatum accipiens & latè in agros fertiles se extendens, ubi decimas, amplaque latifundia possident Cœnobitæ Truneinienses dono Philippi Elzatii Comitis, qui ampliùs ut propriam habere solent præposituram, ita habent diversorium, & in feudum dederunt jam inde titulo novi peculii prætorium non incommodum Judoco de Schitere Malstapelæ domino viro nobili, ejusque majoribus, primario Cortracensis Castellaniæ moderatori, quem Hoostpuncterum vocant. Peteghem buyten. Nieugoet.

Machlinia à maris accessu recessuque Schaldi, & per eum Legiæ olim communicantis impulsu nomen accepit, à D. Cornelii miraculis famam & multis hominum millibus peregrinantium cum donis affluentium quotannis celebritatem accepit; & quemadmodùm in sacris hospitalarias Aldenardenses, ita in foro Comitem Frentziacum ex Merodiis agnoscit olim gentis Lalanæ & Wichtię.

Succedunt Olsena & Zulta, utraque castello & ante illud plantariis longè exquisitissimis ornata; hæc per uxorem Baronis Henlii filiam Annam Liedekerkiam nuper

per Georgio de Basten Chiliarchæ in Turcas celeberrimo nuptam possessa & restructa, illa in liberum allodium à Lanchalsiis nobilibus Flandriæ dudum possessa.

MENINÆ

OPPIDUM.

Collimitium hîc bilinguis Flandriæ Liza medio, & pontem sublitium excipiente, quo aurigæ currus mercibus onustos dirigere sueti, quod Meenen nobis, minare Romanis dicitur, videntur loco nomen communicasse. Diploma Hasnonense Meninas vocat numero multitudinis, & vult nonnemo hanc urbem solam penè Menapiorum, & pagi Menapisci vestigium nomine circumferre. Menapen enim contractim Menen dici posse norunt omnes, qui Teutonicam, & Menimas veteris Menapisci pagum fuisse, aut villam, ut tum loquebantur, sciunt qui Hasnonienses schedas excusserunt. Ubi ampliùs ad ripas Legiæ collocatur, quem nunc Lejam, & triviali Latinismo Lisam vocamus. Qui pleno tumidior alveo gyrabundus duo oppidi latera alluit, peculiari quodam fundi genio ad cerevisiæ præstantissimæ coctionem accommodus; quod experiuntur illi, qui littus oppido proximum habitantes eodemque è flumine aquam haurientes, diversi interim ab urbano saporis potum conficiunt. Et hinc factum, ut præcipua circa coctoriam hanc civium extiterit opulentia & opera expetito tota Flandria, Artesia, Hannoniaque à gulonibus hoc liquore; & Principes prudentium patrum familias ad instar, singulis membris sua velut munia, & emolumenta partituri, hanc plebeiæ negotiationis velut summam Meniniis confirmârunt, potestate facta liberè cerevisias quòcunque inferendi, nec, quod aliæ Comitatus urbes pendunt, ratione cerevisiarum, foras efferendarum molagium exsolvendi anno 1590. & posteà. Et imò cùm Insulenses vicini æmulatione quadam Meninienfis coctoriæ inciperent pinguiusculas illas dispensare suis civibus, & sic extraneas partim excludere, etiam novo vectigalis potorii genere Meninenses cerevisias gravare, Audomarenses alias cerevisias invehi non paterentur; hi sententiæ Imperialis authoritate anno 1548. illi anno 1510. & aliàs repressi sunt, & ampliùs nullas duplices, ut vocant, cerevisias domi miscere, solisque Meninensibus se oblectare jussi. Et hine, ut per stratum elegans Insulas ducens, etiam hac temporum iniquitate efferantur hebdomadatim ampliùs mille vasis. Et mihi quantùm hæc nundinatio, & quanti esset, & fuerit, indaganti demonstratum, fuisse ante has belli Belgici tempestates, centum & quatuor officinas coctorum; & cùm in singula vasa semissem percipere ad oppidi usus, & sarta tecta servanda Senatui permitteretur, quinque id vectigal millibus florenorum fuit elocatum, inaudita & stupenda vasorum multitudine hinc æstimanda.

Percipit utpotè dominus Legiæ Princeps Thelonium in singulas merces, exile quidem, sed quod quotannis ordinariè sex florenorum millia producat.

Ampliùs habet molam granariam procurato Legiæ impetu circumactam, octodecim Rasaria horis singulis facilè terens tanti proventus, ut ejus locatione sexies mille floreni annui ad Principem redeant, tantæ jurisdictionis, ut nemini liceat intra primum ab Urbe lapidem aliò frumentum convehere, & Balivo singulorum lustrandi gratia domos obire pro libitu. Insuper causa dictæ molæ granariæ Principis Magno Balivo dominii Meninensis cum feudatariis competit lustrare vias subditas molæ granariæ, non habendo respectum ad alterius jurisdictionem, idque uno milliari in circuitu, quo commodiùs subditi dictæ molæ non excusabiles sint, si non veniant, & non obedientes mulcta ipso facto est executorialis.

Hæc de flumine cui benignitate terra nequaquam cedit, caponum impinguatione solita commendari, quò respicit distichon è popinis transcriptum:

Quos sitis atque fames cruciat, properate Meninas;
Qui capiat caput est, Cereris vis qua capiatur.

Textrina etiam & imprimis stapula filariorum hîc esse solet copioso quæstu. Ludovicus enim Comes anno 1351. recenter dominium Meninense fisco suo ascriptum ornare volens, leges dedit Balivo & Scabinis potestate mulctas definiendi, forum diebus Saturni & Nundinas tridui incepturas 18. Octobris. Ita ut hic meritò urbis conditor haberi debeat, in fundamento per cum posito gnaviter assurgentis.

Philippus Regis Franciæ filius litteris anni 1399. innuens feudum fuisse ob eædem fratris à domino patratam confiscatum, insuper nominans Collardum proventuum Meninensium amodiatorem receptum, morem creandi Seabinos septem (eligentibus dominii Meninensis feudatariis) confirmat, cujus confirmatio perseveravit usque ad annum 1577. à quo tempore occasione belli Flandriæ Princeps per commissarios creat præter morem antiquum. Unde fit, quòd dummodò per commissarios Principis Scabini creantur, computus tamen civitatis ipsis Commissariis non fit, sed Præsidi Cameræ Insulensis, & Quæstori generali Flan-

Flandriæ Occidentalis, qui per apostillam in computu mandat M. Balivo & Scabinis, quatenus juxta antiquum morem à feudatariis dominii Meninensis Scabini eligantur magno Balivo (ita vocatur in litteris Philippi) cum beneficiariis, ut minùs quatuor nominante, & quatuor nominatis reliquos tres, Magno Balivo verò & Scabinis junctim octo consiliarios. Et si eùm supremi Judices justitiæ triplicis sub dominis compotes esse non solerent, Philippus Rex anno 1463. vocans oppidum caput 13. Paræciarum Balivo junctim, & Scabinis triplicis justitiæ curam demandat. Privilegio etiam Maximiliani Sagittariorum invecta sunt contubernia, & plebs mechanica in classes separata, quarum eminebant Cerevisiarii, & tam lani, quàm linifices, & ducentos operariorum præfectos utrobique hominum memoria sunt qui numerârint. Cùm autem nesciam an par parvitate ullum sit toto Belgio oppidum Domino seu Principi suo tantum emolumenti afferens, tum etiam, quę Principum est clementia, hoc præ omnibus Vasallorum locis maximè gravatum præsidio & oneribus belli, virium aliquantum acquisivit, splendoris infinitum perdidit. Ordines enim Provinciæ rebellis cœperunt fossa muroque ingens ejus spatium circumdare, sed ob nimiam ambitus capacitatem destiterunt, donec Montiniacus anno 1578. coarctato nonnihil circulo mœnia portasque exstruxit, hodieque conspicuas, cujus tempore ad annum 1585. domus partim incendio, partim specie munitionis dirutæ, nullusque pannificum remansit, Cærevisiariorum vix triente reliquo. Animo nihilominus magno cives adversa hæc quæ consuetudo ferendi leviora facit, vincunt, recenter Curiæ elegans capitolium imponentes, & accedente Joannis de la Cousture Canonici Cominensis munificentia, Capucinis cœnobium exstruentes anno 1602. Templo anno 1608. per Iprensem Episcopum consensu Tornacensis, cui subsunt, dedicato 19. Novembris.

Nullum enim ante hæc virilis sexus cœnobium erat, solaque Parthenone Augustinianarum ab anno millesimo quadringentesimo quadragesimo in Nosocomio D. Georgii peregrinis subservientium.

Præter Sacella Deiparæ, & Magdalenæ Curiales sunt, vetus decollati Joannis, & nova D. Vedasti, utraque ab Hasnonensibus pendens, & hæc ante annos 70. choro novo muris fidem facientibus ornari cœpta, tempore Valtheri Patin prætoris laudatissimi, qui etiam Molendinum putatur invenisse. Epitaphium hic extat tale. *Avete, favete humanis manibus quotquot propter sepulchrum non pulchrum D. Crispini vanden Berghe, pulchrè de civitate Menenensi meritis, hoc monumentum mentem vestram monere, imò movere humanitus experimini. Fauslisne uno Ave? Avete, valete, optimè merenti marito ritè vidua mœrentes filii optimo parenti posuerunt.* Et aliud Rolandi de Vicque dicti Noostove Balivi de Waurin anno 1580. in pugna gloriosam mortem mortui in conspectu oppidi & ab hostibus hic sepulti. Gerontocomium 30. senibus auxilia præbere solens patrum memoria coaluit. Gymnasium etiam litteraturæ politioris olim non ignobile fuit, quo factum, ut viri plures clari ex hac civitate emerserint. Ut Jacobus Gargantius è Societate Jesu, Joannes Robaixius Canonicorum Ecclesiastes, N. vander Elst, & Joannes Snepgats Loënses Præpositi, Petrus Papius Gymnasiarcha, qui inter plures, Vendivilum Episcopum Tornacensem erudivit. Cùm autem oppidum hoc cum 13. pagis vicinis unam Cortracensis Castellaniæ virgam faciat, & in, & cùm ea conferat, pagos interest subjungere.

Quorum primarius tituli merito Isegemium castro, nundinis, halla, pannificii celebritate, fluvii commoditate, municipum industria, terreni fœcunditate, curia feudali nobilis. Fuit à duobus retrò sæculis nobilissimæ gentis Stavelæ per nuptias Margaretæ cum Adriano Gandensi dicto Vilain translatus, & ob merita Maximiliani horum filii, dum viveret, Consiliarii status, & præfecti ærarii Regis Catholici, Gubernatoris Flandriæ Gallicanæ, Comitatus titulo ornatus: prę estque modò Comitum secundus Jacobus Philippus de Concilio status, & Principum œconomiæ magister, vir heroïcis clarus dotibus, & feliciter in nobilissimarum stirpium indagine dum per curas publicas licuit versatus. Et solet olim inter Barones & pares castri Cortracensis Dynasta hujus loci considere, municipiumque præter hospitale Parthenonem virginum tertiæ regulæ ostendit fundamentis per Joannem Stavelum Isegemi, Emelgemi, & Guedelgemi Toparcham à consiliis & cubiculis Philippi Ducis Burgundiæ sub annum 1451. jactis. Ecclesia etiamnum elegans præambulo horario olim insigni pronao fornicibus non carente. Imprimis autem ob B. Gillonis natalem & celebritatem in Martyrologiis paginam faciente.

Baronatus Heulæ agri & jurisdictionis amplitudine intra limites oppidi Viroviacensis latè procurrit ratione dominii de Westhoven, patriciatu Castri Cortracensis, & dominiorum titulis inclaruit, qui fuerunt ante duo sæcula gentis Boetelinæ Cortraco oriundæ. Unde prodierunt, Walterus de Hula anno 1221. in Archivis Harlebecensibus anno autem 1279. in Archivis Iprensibus S. Martini alius Walterus Hule prioris Heule.

prioris fortè filius. Simon anno 1272. clarus à militia Constantinopolitana (unde primus suis tres aquilas aureas cauterio insternens, prævivit.) Legimus & in ea gente Danielem, teste Meiero ad annum 1320. contractus antenuptialis à Comite facti testem, eundemque anno 25. ejusdem sæculi Senatorem Cortraci, Sigerum & Rogerium equites clarissimos sub Comite Maleano, Margaretam anno 1399. Matrimonio Sigeri Gandensis claram, Joannem de Heule dominum de Verbois, & Rogerium Boetelinum ejus fratrem anno 1437. dominum Heulę & Lichterveldæ, à quo descendunt trium istorum locorum dynastæ, Heulani quidem omisso gentis nomine Baronatus cognomen mutuati, qui prætorio ornatus non ineleganti devolutus ad Liedekerkios possessusque, unà cum Morsela, Areis antiquę domos jactante vander Grachtiorum olim nobili residentia, Gulegemio, Emelgemio, Bissegemio. Ab ipso porrò Arrappensi Comite Joanne de Robles dotali parte Liedekerkiorum possidetur Wevelgemium Abbatia virginali ordinis Cisterciensis celebre, cujus in vicino Jodocum de Punte adolescentem vidi anno nempè 1607. viginti trium annorum, in pueritia nullo membrorum usu destitutum cui grandescenti altera tybiarum ab imo clunium ad pedem usque intumuerat ad crassitiem trium ulnarum cum media, materia nullis medicorum auxiliis decrescente, nisi quod sudore nonnihil videretur moles attenuari. Et decumbebat macie penè confectus lectum replente ista massa, sub qua facilè erat ipsi pedis digitos movere, & nisi eruris attrectando os discernere.

Abbatia porrò quam dixi in parochia Morselensi cœpit auspiciis Joannæ & Margaretæ Comitum Flandriæ ad annum 1214. huc ob commoditates Lizæ post annos viginti duos translata per Margaretam Castellanam Cortracensem in chori medio tumulatam, cum tali Epitaphio lapidi insculpto.

Hic jacet Margareta Castellana Cortracensis, filia Comitis Ghisnensis, hujus Ecclesiæ fundatrix. Obiit anno 1222. ab Ecclesiâ fundata anno septimo.

Unde colligis adventum Monialium ex Morsella posteriorem esse Ecclesiâ, conformiter memoriis loci asserentibus Margaretam hanc primo Morsellæ sepultam à Sacra Abbatissarum prima, ab Adelizia autem secunda huc translatam. Post quas Antistitæ præfuerunt hæ: Domina Christina, Templi, Ida de Morsella, dormitorii, Agnes Stavelana, officinarum, Ida de Senselles, murorum cœnobii restauratrices: Successit Agnes de Beaulieu mortua anno 1352. Maria Urbana an. 1360. Catharina Loz anno 1373. Mabelia van Rolleghem anno 1382. quæ capita quatuor ex sodalibus D. Ursulæ cum aliis reliquiis monasterio impetravit. Machtildis van Coyeghem anno 1396. Elizabeth Stuckaerts anno 1400. Joanna de Tolenaer anno 1408. Godefrida de Cordes anno 1414. Margareta vander Marke anno 1429. Maria van Woestine anno 1439. Germana van Daele anno 1463. Jacoba van Coyeghem anno 1477. Joanna Sbeulx anno 1497. Gerarda du Pont anno 1511. Maria vander Stoot anno 1517. Joanna van Wassenaer anno 1544. Anthonia de Bailleul anno 1553. Elizabeth de la Traumerie, quæ ut cum gaudio suscepit anno 1561. donatam cœnobio à Nicolao du Puis equite Hierosolymitano spinam coronæ Dominicæ; ita cum luctu vidit gliscentibus turbis virgines anno 1578. exulare, Templum sequenti anno à Scotis Meninæ rebellantibus exuri, & mox cœnobium devastari, vix ruinis murorum alibi remanentibus, animo interim ingenti in reducta anno 1580. Cortracena civitate oves suas dispersas colligens, in domo privata rebus divinis vacantes continuit, donec per pacem liceret ad rudera cœnobii eas postliminiò reducere. Obiit ætate grandi Elizabeth anno 1594. succedente Anna Gargant anno 1599. moriendo eam secuta & demum Beatrice vanden Abeel prima totius Belgii Antistitarum, ex nominatione Principum Alberti & Isabellæ evecta, serioque restaurationem cœnobii meditante, si Deus & fortuna aspirarent.

Restant in hoc tractu Lendeleda ad familiam de Beere pridem spectans.

Geluwa pluribus parens domicellis, primo Comiti Sanctæ Aldegundis.

Dadesalia par Castri prætorio dominioque Joannis de Croix ornata 1364. ad Rassegemios spectante.

Tempelmarsa Ligniacensi Principi beneficio . . . Dynastæ.

Cathenum Domini de Melomese.

TREDECIM PAROCHIÆ.

Regiuncula, sive virga tredecim Parochiarum inter Legiæ & Schaldis defluxum patens complectitur imprimis agrum suburbanum Parochiæ Cortracensis Abbatia & hæreditate Groeningana Cistertiensis instituti, & variis tum latifundiis quàm dominatibus ornatum. E quibus possidet gens Grachtia Walliam, Scoutecta Mosceum, Brantia Vierscacram, Lalana Houtam, aliæque alia: Nec Canonici Curtenacenses tantùm decimis anno 1270. per Joannem de Boevekerkem, anno 1228. per Sigerum de Moscron militem, anno 1246. per Walterum dominum de Hestruek, & aliàs per alios acquisitis gaudent, aut gavisi sunt olim, sed etiam dominio Gaverano per Ludovicum Malanum Comitem an-

no

no 1374. transcripto, cum omnibus juribus, feudis, hominiis & pertinentiis ejus, confirmante cessionem Philippo filio Regis Franciæ genero. Fuerunt certè in præurbiis hisce Sacella aliquot; unum quidem circa Wallam brevi restaurandum, alterum D. Virginis montis refugii loco post pugnam Groeningensem à fidelibus frequentato & recenter cura Mathæi ab Ypra Archipresbyteri restauratum auctumque sicut Sacellum Deiparæ ad puteum per Comitem d'Anappes Baronem de Billy gubernatorem Flandriæ Gallicanæ restitutum. Notandum etiam circa villam domini de Fontaines, inventa recenter & inveniri in dies, Romanæ inscriptionis numismata, non ærea tantùm, sed & subinde aurea: venationem autem & aucupium ad Principis vicarium M. Cortraci Balivum & Castellanum spectare.

Ad ripas Lizæ visitur longo tractu Halewinium usque, Marca ob fundatam Cistertiensis instituti Abbatiam anno 1238. per Joannam & Agnetem filias Walteri Rodeburgici, sed anno 1285. in præurbium Cortracense translatam: nobilis dudum ad gentem Anchemantiam Brugis insitam spectans, & nunc ad Cornelium ejus familiæ è domo magni Lipsii Jurisconsultum, & Senatorem Gandensem.

Lauwa per Halewinios Croyacorum Dynastia, Roddelgemum etiam & Reckemum pronuper in Halewiniorum propinquo splendidè dominantium fuit: nunc hoc Henniniorum de la Vallée: illud Philippi du Chastel domini de Blangerval, qui exinde Quæstor hæreditarius est Spicæ Annariæ Curteriacensis. Nec aliud notabile est nisi quòd initio turbarum Montiniaco Meninas occupante congregati hoc loco magno numero rustici ab equitatu regio supervenientè miserum in modum cæsi fugatique fuerint, templo tum exusto, & res gesta omnium historiarum scriptis commendata.

Introrsum autem in mediterraneis Aelbeca est D. Cornelii patrocinio nobilem jactans Ecclesiam & dominium Vlienderbecanorum olim, qui Cortraco insiti anno 1325. Senatorem Rogerium, anno 1392. Gerardum, anno 1419. Oliverium habuerunt, & anno 1325. Eustathium ob fidem Principi probatam notum. Posteà fuit Barensium etiam primæ nobilitatis & magnificè dominatorum, tam hic quàm Moscronii & Ligniaci, hæreditate nuptiis ad Liedekerkios devoluta.

Cæterùm eminet hoc tractu, & Castro, & pascuis, & Ecclesia Moscronium, belli tempore, præsidio militari instructum & munitum satis. Erat quidem antiquitus alio loco arx munitissima in medio sylvæ quam adhuc hodiè, Bois de la Chastellenie, vocant, forma quadrata, fossis duplicibus, & propugnaculo sylvis dominante, sacelloque translato in modernum castrum non carens, cujus fundamenta & rudera hodieque conspiciuntur. Præter Curiam autem feudalem domini, in Ecclesia D. Bartholomæi, à Monachis Martinianis dependente, epitaphia visuntur egregia DD. Ottonis de la Bare Consiliarii Ducis Burgundiæ & armigeri Ducis Brabantiæ defuncti anno 1446. Itemque Cornelii de la Bare, armigeri similiter Ducalis, & primi œconomi Margaretæ Anglicanæ, desponsatæ Carolo Duci Burgundiæ mortui anno 1489. & Ludovicæ de Lannoy uxoris Antonii de la Bare domini de Mouscron Valle, & Aelbeeck anno 1554. mortuæ. Pôst hos illustris Anthonius Liedekerkius anno 1592. per Ludovicam de la Bare uxorem dominio cœpit potiri, & castro non inelleganti. Cæterùm maximè notari interest, quod hic anno 1605. Maii 23. accidit Joanna Carette puella quadriennii post dolores, & ut videbatur, gestamen quatuor mensium enitente puerperarum instar monstrum quoddam vivum magnitudine grandiusculæ gliris caput habens mediatim instar canis, cum barba felina, dorso glabro alia parte pilosa, cauda instar gliris, pectore, ventre, umblico instar hominis, humeris armis pedibusque propemodùm humanis, desinentibus tamen in ungues recurvos, lingua crassiuscula, dentibus duobus, quod ipsum Jacobo de Hond Medico Cortracensi donatum & per anatomiam compertum interiora omnia humanis similia & perfecta habere.

Adjacet ei Herseauxum illustris familiæ de Cortraco olim avita possessio cum insigni feudorum copia, nunc ad Bernagios devoluta, nominatim D. de Perque, nisi quod particulares etiam domini suas habeant dominationes intra parœciam, ut Moscroniensem, Lespinettam & Oultreprætam, Blandiniensem, Buysam, alii alia.

Et Ottiniacum Baronum Gaesbecæ ex Hornanis olim, à Præside Richardotto acquisitum.

Et versùs Schaldim Spira vetus Gruythusiorum dynastia, nunc domini de Beaurepaire ex Oigniacis Baronatus titulo. Bellegemum rudera veteris castri monstrans & prætorium, veteremque S. Amandi Ecclesiam olim Costeriorum, nunc Hertogiorum nominatim D. de Paddescot V. N. dominatio, quorum illi Cortraco insiti habuerunt anno 1386. Senatorem Simonem, Rogerium præpositum anno 1352. Gerardum anno 1419. nuptiis Joannæ de Lannoy clarum, Isabellam D. de Carnoy conjugio Fastradi de Barlaymont domini de Glayon anno 1458. Anthonium anno 1473. & 74. propositum sororium Joannis D. de Croix dominum Derlickæ, Ægidium anno 1479.

præpositum. Rogerium anno 1506. Senatorem Hectorem Bellegemii dominum anno 1404. Præfectum turmarum Gandavi contra Turcas delectarum. Cæterùm intra limites parochiæ Toparchia est de Walle & Mortainssche, cum ampla feudorum curia ad Dominum Morscronienſem spectans; quemadmodùm dominium etiam habent diverso loco Tolenarii, Haveskerkii, Croixii, aliique plures.

Coyegemum denique Gentilium de Esclaibes, nunc nominatim Hadriani de Clairmont V. N. ante Gaesbecanorum, Hornanorum, Naturalium, hoc titulo parium castri Cortracensis. Antiquitus autem Cortracensium, qui servato quidem symbolo suæ originis cognomentum hoc à dominio induerunt, & claruerunt inter patricios Cortracensis oppidi, Jacobus præpositus anno 1472. & 81. & 96. Rolandus dynasta Clerchampi filius Joannis equitis domini de Coyeghem ex Maria Tolenaria domina de Rodes, Hanneri, Grammæ, & vir Margaretæ Halewiniæ Senator anno 1418. & 30. pater Margaretæ Abbatissæ Wevelgemensis. Præter dominium autem principale amplo proventu & plantariis arborum patronatuque Ecclesiæ D. Bartholomæo inscriptæ & feudis 38. ornatam, habent sitas ibidem curias Baro de Pecques & dominus de Schardouwe.

Atque hæ quidem sunt 13. Parochiæ nulli oppido subjacentes, etsi libenter crederem olim Viroviaco subcensitas, eò maximè quòd inter pares castri Cortracensis nominetur dynasta Viroviaci; de his tamen aliisque fusiùs secundis curis agemus cùm pro temporis ratione nunc integrum non fuerit plurium notitiam habere. His itaque tantisper lector fruere, quorum pars non ultima Gerolpho vander Haeghen P. G. Hooftpunctero, & Joanni Blodens J. C. Castellaniæ quæstori nomine Collegarum deputatis meritò debetur.

JOAN-

JOANNIS BAPTISTÆ

GRAMAYE

BRUGÆ

FLANDRORUM,

SIVE

PRIMITIÆ

ANTIQUITATUM

BRUGENSIUM.

PRIMITIÆ

ANTIQUITATUM

BRUGENSIUM,

Ut amat nuda videri veritas,
Sine verborum apparatu & fuco,
In ordinem dumtaxat compositæ,
Et velut materies ad structuram, collectæ,
Quam, si proba, apta, congrua judicetur,
Orationis comptiori veste amictam,
Ad erigendum illustratæ Urbis
Tentorium insumet Architectus,
Phœbo & Minerva auspicibus.

Quod ut vos,

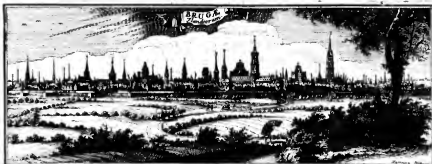
NOBILISSIMI, AMPLISSIMI,
PRUDENTISSIMI

REIPUB. BRUGENSIS
PATRES,

Probetis, & Embrionem hunc
Formam, vitam, robur accepturum
Ab Archivis, clementia, authoritate vestra
Tantisper fovere, & favere dignemini,
Quoad parenti per Lucinam liceat
Fœtum numeris suis absolutum edere,

Orat Cliens vester

J. B. GRAMAYE.

PARS PRIMA.

Dialogistice ad majorem lucem scripta, Capitibus XIX. absoluta.

CAPUT PRIMUM.

Erum autumni erat, serenum interim, nisi quâ Circius inter decidivas arborum frondes circumlabatur, cùm de more & munere meo peregrinatus Neoportum invectus suffragante non velo aut vento, Neptuni mancipiis, sed ejusdem invento sonipede. Hic nonnihil recreatis viribus viam repeto per Aldeburgi ruinas, & famosum antiquitatis Flandricæ sepulchrum Brugas petiturus: cùm ecce ex diverso itinere Comes factus è patruelibus meis Thomas Franconatium Consularis, vir in rebus agendis dexter, & ingenio promptus, manu & voce compellat: Gramayus Gramayo salutem. Tantundem & totidem verbis tibi, inquam, ego, Agnotorum agnitissime; sed

Quo via, quave iter est, novus unde supervenit hospes.

Ex Atrebatibus respondet ille, per Flandriam infernatem Brugas tendo. Ad hęc ego; Indidem & nos, non ita nuper reversi, existimabamur *extremos hominum* adiisse, nunc demum *Flandrias* adituri, cum paludosa ad occiduum solem Flandriæ nostratis regio, haud dubiè Morinorum fuerit; hęc vero quam terimus terræ portio, *Flandrarum* & posteà *Flandrensis pagi* nomine censita sit. Plura dicturum ab nutu & cachinno excipiens Thomas: An ignoras, inquit, mihi vel de nomine inditum non credere, nisi visum, non videre nisi demonstratum? Tu itaque nisi rationum pondere, testium fide convincas, nunquam vincas. Utrumque factum, excepi ego: quid enim vetat per hanc viatoriam otiositatem, si non sole, fabulis ut minùs diem comburere, & faciam quod Architectonices providi periti, molis extruendæ idæismum à mente ad manum, à manu in papyrum prælineabo, tum varia scriptorum & diplomatum fragmenta velut materiem destinatæ fabricæ congeram. Congestamque debito in operas ordine distribuendam tibi, & judicio tuo permittam.

CAPUT II.

PONo itaque *Flandras* numero multitudinis propriè prope Oceanum terras dici, fluctuum flatuumque ejus damno obnoxias: & ampliùs exinde litoralem plagam à *Mardiciaco* (*Mardyck* modò est) *Safertingehemum* (*Saffinghem* nunc dicitur) pagi Flandrensis nomine vocitatam à Francis, quem aliis intervallis à Ryensi Schalda, à Bracbatensi Durma, à Turnacensi Liza, à Menapisco paludes, à Morinensi pago Hypra, fere separabant, donec aucto incolarum numero, pagorum numerus cœpit etiam variare, & circa Schaldis Durmæque perfluvium Gandensis & Wasianus, intra Schaldis & Lizæ ambitum Curteriacensis, & in Mempisco aliis nominibus pagi cœperunt innotescere. Dictum hoc à me ex aliis doctum eo. Imprimis à læva & occidente occidentalium more lineam auspicaturus, video, Iperium describere, præeuntibus veterum rescriptis.

Mar-

Mardiciacum nobilem in pago Flandrensi portum.

Docui Ostburgum & Rodeburgum emporia, Audeburgum & Thoroltum oppida *pagi Flandrensis* præcipua ante decem secula extitisse. Memini me id legere in tuis Antiquitatum Belgicarum codicibus, intercipit Agnatus, sed tu perge. Pergo inquam, & velut pugno laudatos in Schædis cœnobiorum Gandensis, Blandiniensis, Bertiniani *pagi Flandrensis* vicos subjungam, qui sunt Swellegem, Wendune, Jabbeke, Baillieul, Bombourg, Torholt, Recashem, Bettingem, Holthem, Osthold, Adingem, Baltershold, Lapscure, Veltheym, Clehem, &c. Et rursus Groenenberch, Fanum Willibrordi, Wormholt, Dicasmude, Garneston, Pona, Zonspeca, &c. Qui omnes licèt paululùm diversis nomenclaturis efferantur, tamen quo loco siti sint facilè dignoscuntur, re docent eis quos posui limitibus pagum Flandrensem descriptum, cujus membra esse dicuntur.

CAPUT III.

LUdovicus Imperator pietatem quam & nomini induit Ecclesiæ Trajectensi probaturus in donatione anni 821. recitat Safertingihemum, & *Axellam*, & *Tamsich* in pago Flandrensi. Cùm tamen illud ipsum Tamisich in vita D. Amelbergæ & Chronico ad annum 772. scribatur situm in pago Wasiensi, & vicinus ei vicus *Waesmunster* in diplomate anni 976. apud Meierum collocetur in pago Gandensi cum aliis Hasf, Henthorp, Husdinc, Berginc, Merender.... Quod nemo unquam conciliaverit, nisi asserens eundem locum duobus pagis situm confiteatur, vel meliùs Gandensem & Wasiensem Flandrensis partes fuisse. Rursus cùm ex diplomate Blandiniensi Elsa inter Schaldim nunc conspicua scribatur pagi Flandrensis esse, necessariò dicendum etiam huc eum se extendisse. Et cùm ipsum Blandiniense cœnobium (quod in Gandensibus meis docui) nunc in Tornacensi, tunc in Corturiacensi pago fundatum, unà fatendum tunc illius, illum alterius partem extitisse.

Ad Menapiscum quod attinet, verissimè scripsit Meierus eum corruptè Mempisci nomine dictum, & potiorem Flandriæ partem comprehendisse; addo ego frequentissimè eundem locum, & in *Flandrensi*, & in *Mempisco* pagis citari, ut nesciam utri primas & potiores partes tribuere oporteat. Libenter crederem duo hæc ejusdem rei significativa esse vocabula, inditum à genio loci per Francos alterum, à primis habitatoribus Menapiis alterum hæsisse. Ita tamen ut proxima Oceano loca magis propriè & frequenter *Flandra*, remotiora versùs Nervios frequentiùs *Mempiscus* vocitentur. Qua in opinione libens hærebo, donec quispiam authoritate diplomatum convincat, aut locum circa Nervios, & interiora Flandriæ in *Flandrensi*, aut aliquem circa Brugas, & extima in Mempisco collocari. Sed ecce Audeburgum itineris nostri prima meta, Flandrensis pagi, de quo agimus, caput.

CAPUT IV.

ALdeburgus nomini induit conditum conditionemque suam, ne quis vel de nomine notum ambigat è primis Flandrarum urbibus esse, Brugis priorem, Ipreto potiorem, *Castro Gand* (sic olim loquebantur) ut nomenclatura, ita ævo parem. Dagoberti Regis temporibus fuisse peregrinatio B. Ursmari ante annos mille viventis & vigentis nos docet: & imò Romanis frequentatum suspicari posses, in veteri Codice legens, reperta in murorum vestigiis vasa fictilia, cum numismatibus & *Scutellas ob excellentiam auro inclusas*, quales vidisse testatur auctor Chronici Aldeburgensis. Atque hinc est, quòd cùm aliæ urbes antiquæ in scutis suis circumferre soleant Castri speciem, quia à Castris earum primordia, hæc portam ostentat, non vano honoris argumento indicans, ab omni hominum & scriptorum memoria urbem fuisse, nec è Castro velut ovo exclusam. Ubi notatum à me occurrit: *Porta* nomen & hieroglyphicum Belgis nostris oppidi & libertatis notam fuisse; adeò ut ab ea civitatem *Portum* genere masculeo, cives *Portheros* quasi dominos oppidi vocent, & solenne Principibus virum aliquem jure civitatis honorantibus; in diplomate portæ superposita loci insignia depingere.

CAPUT V.

ANtiquitatum ostendi splendorem non præteriturus, & verbis non meis dico: *munitissimam fuisse, muro septam firmissimo, nigris & durissimis lapidibus, alibi, ab Aquilone quadratis & magnis, quos ferro & plumbo infixis antiqua fundaverat manus.* Ita scriptor quem suprà laudavi, qui & profitetur vidisse se, ad restaurationem templi lapides ex fundamentis mœnium erui & applicari. Nec dissimulandum quod conformiter Bertinensi Chronico hoc nostrum asserit, antiquitus *Metropolin Flandrarum* fuisse Aldeburgum & caput regionis maritimæ; ubi priscos Flandriæ Saltuarios prætorium habuisse, & nominatim Lidericum, persuadere videtur, hodieque perseverans, cataractæ appellatio, *Lirinex Sluse* & Liederici repagulum, odorem obiisse tradit inferiùs,

ſerius, alios frequenter diverſatos. Latiſſime autem patebat tum oppidum versùs mare & paludes, ſed poſt tertiam vaſtationem exigui ſpeciem aſſumpſit, fortunæ ſuæ congruam, Ipreti fluminis allapſu, & nundinatione Hiberna contentum: ita ut formam olim quinquangularem, nunc rotundam videatur amaſſe.

CAPUT VI.

Ducit nos is ſermo, & iter ad rudetum. Viden hoc oppidi cadaver, & ſupina Martis infeſti, Vulcani infenſi monumenta? Hic forum erat, hic curia, hic Hallę; ibi fanum Deiparę *ad Aquilonem Villa*, dedicatum olim à B. Urſmaro, dedicatum ſecundò ſub annum 1056. teſte verſiculo,

Anno milleno quinquageno quoque ſexto,
Hujus opus templi cœptum dignoſcitur eſſe,
Lignea baſilica fuerat quæ condita primo.

Quod alia parte vides, prætorium fuit Giſtellanorum. Quod ex adverſo, regio Martis & Bellonæ, & arx præſidiaria, militibus inſtructa, ubi anteà primæ famæ extitit cœnobium. Sed quomodò, inquies, unico calamitatis impetu in tantam vilitatem & penè nihilitatem oppidum hoc venit? Non ita, pluribus petitum fortunæ telis tandem ſuccubuit. Primùm quidem verba ſunt Chronici *à Barbaris inſularum ſæpè vexata, per Attilam & Hunnos demque obſeſſa*, capta, everſa reſpiravit quidem, ſed non tanto conatu, non tanto ſucceſſu. Iterumque à Normannis ſolo æquata tantùm non periit, ex ſuperſtitibus alibi muris ſurgente Brugarum oppido, reliquiis longè poſt excisis.

CAPUT VII.

Verùm quia ſonipedum ventres ſonoros, ſtomachum inanem reddidit producta longiùs ambulatio, ſinamus eos, nonnihil in prato pabulari, nos in ſtrato fabulari, &

——— *campus ubi Troia fuit*,

recognoſcere. Curialis Mariana periſtyliis & laqueari excelſo conſpicua, ſodalitio clericorum à B. Urſmaro honorata, memoriam feſtivam habens famæ mortui ad annum 1062. quem ſummo diliculo repertum, cùm ſepulturæ mandarent, nec Godobertus ſacerdos æs campanum ſonare pateretur, omnes ſimul campanas nullo movente ſonuiſſe, in ſcripta relatum eſt. Ejuſdem B. Urſmari opus eſt Apoſtolorum Principi nuncupata Eccleſia, clericorum collegio commiſſa per Dagobertum Regem, poſt cladem Barbaricam ſacris reſtituta per Rabodonem Epiſcopum Noviomenſem, anno his verſibus expreſſo.

Chriſti milleno ſimul anno ſeptuageno,
Hoc templum S. Petri à Rabadone ſacratum eſt.

Et eſt D. Petrus non templi tantùm, ſed & Abbatiæ Tutelaris. Sed ingrediamur & dolenda metamorphoſi converſum in ſpeluncam, non auſim dicere latronum, intueamur.

CAPUT VIII.

HÆc ara ad lævam Urſmaro inſcripta erat, *qui* (verba ſunt Chronici) *anno Domini 614. de licentia Regis Dagoberti Templum D. Petri in Aldenborch conſecravit. Quod diuturna ſtabilitate viguit, longa ætate ſenuit, & prolixa vetuſtate corruit, poſt multa verò annorum curricula, id eſt anno 1056. reinceptum eſt à Rabodone, & conſecratum 1. May* 1070. Juris autem titulum quo ad Rabodonem pervenit Eccleſia, his verbis exprimit Chronicum. *Eam nobilis vir Conon Camerrius Flandriæ in beneficium Caſtrenſe poſſedit, & hortatu Haſecca conjugis tradidit Roberto Comiti, Robertus autem Rabodo Epiſcopo, Epiſcopus Waltero Archidiacono & clero laudante liberam, & expeditam condonavit Arnulpho Sueſſionum Epiſcopo, illique Canonicam de eadem fecit inveſtituram. Qui Arnulphus eam fundavit in Abbatiam & congregationem monachorum ordinis S. Benedicti, anno* 1084. & præfuit eidem annis tribus.

Quæ poſtrema verba contrariantur ſcriptis à Molano in Natalibus ad 16. Sextilis, aſſerenti Arnulphum quidem cœnobio primùm præfuiſſe, ſed magni hujus & beati ex fratre nepotem, qui patruo ſucceſſit demum, & poſt ſe habuit Gervinum in ordine tertium, non ut Molanus, ſecundum. Aſſervabantur in ſacrario Miſſale & Pontificale Beati Antiſtitis cogente miraculorum fama elevari & Divorum numero aſcripti. Vitam ampliter deſcripſit Liſiardus Abbas, alia denotant triti verſus.

Oſtagenus erat, millenus ſeptimus annus,
Dum terra corpus Arnulphi tollitur almi,
Hic per quem primo monachi tum conſtituuntur.

Et rurſus:

Milleno, centeno, bis deno quoque primo,
Præſulis Arnulphi conſtat tranſlatio facta.

Et iterùm:

C. quater, X. quinque, ſex I. ſemel M. facit annum
Cum feretro aurato, grex Præſulis oſſa reponit.

Non inſonant fortè delicatis litteratorum auribus, ita ſuaviter hæc carmina, ſapiunt tamen antiquitatem, & fidem merentur. Corpus hujus Divi nunc Brugis aſſervari audio, niſi quòd portio aliqua per Anianum Abbam, anno 1458. Tidegemenſi, unde natus eſt, Eccleſiæ donata eſt.

CAPUT IX.

COEnobium hoc ab initio fundationis suæ Abbatiali titulo insignitum fuisse scio, etsi Cœnobitæ D. Richarii apud Suessiones nihil intentatum reliquerint, ut sibi obnoxium efficerent Prioratum, diligentia imprimis Hariulphi Abbæ ad annum 1042. rejecti. Primitus instituti erant Cluniacenses, donec Oliverio Archimandritæ circa annum 1550. florenti visum, unionem Bursfeldicam amplecti. Cujus ævo insigni campanarum harmonia turris altitudine spectabili decoratur, & Ambitus (rudera ad ortum & medium diem vides) perficitur. Cænaculum ad lævam erat augustum, Jacobi Cocr opus, dormitoria plus vetustatis habebant, & Joanni primo ejus nominis debentur. Omnium autem instar chorus est Henrici & Ananini Prælatorum fabrica, splendoris non exigui, sacrario venerabilis Sacramenti per Antonium Cortewilium insigni ornata, ita ut nihil ad majestatem desiderari potuisset, si stabiles fortuna moras didicisset.

CAPUT X.

VIdens sed dolores oculorum, partim erasis, partim erosis characteribus tumulos Nobilium, & Prælatorum: è quibus quatuor Ducum Consiliarii prudentiæ merito audicrunt, Doctores aliquot, Episcopi, reformatores aliorum cœnobiorum, universim 40. viri lectissimi, & suis dilectissimi. Numerus religiosorum aliquando quinquagenarius, è quorum numero unus in villa Brombergica sub annum 1458. acquisita sacris operari, alius hospitalitatem in vicino Xenodocheio per Margaretam comitem inchoato administrare, alius Vestalium Gestellæ sacris præesse, alius alibi velut in piæ functionis colonias ablegari solebant. Sed fallunt nos colloquia, maturandum, si quidem Brugas animus est attingere, priusquàm nos nox. Eamus, camus, nisi mavis, ad hue, dum equos & adducendos curo, Epitaphiorum has reliquias legere. Placet, subinfert Affinis, & in verbo cœpit Abbatum trium tria reliqua, & omnia syllabatim legere.

EPITAPHIUM

JOANNIS DE GREBOVAL.

HIc jacet Abbatum decus, & clarissimus Abbas,
Hujus JOANNES *gloria magna domus.*
Hinc Grebovalla domus celebris produxit, & ampla
Flandria progenuit, Arthesium nutriit.
Hunc juvenem excepit, Benedicti norma refinxit
Quam subit ostensus religione flagrans.
Sic beaucriere suum sumpsit Cristina priorem,
Qui prior effectus altius emicuit.
At Deus omnipotens simul & pia numina cuncta,
Ne malè pervertat ulla procella virum.
Hinc alio preperare suo dat lumine sancto,
Oudenburga datur ante petita domus.
Quam rexère patres celebresque pisque triginta
Et duo, per celebris tertius iste fuit.
Magna dedit vita miseris solatia, magnum
Jure malo pressis præsidiumque fuit.
Præripuère virum nobis verum invida fata,
Intempestiva mors tulit arte aimis.
Excoquitur morbo quicquid contraxerat orci.
Terra tegit corpus, spiritus astra tenet.
Da Pater Omnipotens regnum Cæleste, paratum
Quod Cruce restituit filius ille tuus.
Tu quoque lector amans, manes ne flamma perurat,
Hunc vestris precibus exonerate piis.

ALIUD.

CHRIST. VAN BASSENELDE.

HIc situs est Abbas à CHRISTI *nomine dictus,*
Nemine cum vita conveniente pia.
Moris erat soli, & literarum cultor, amandus
Religionis honos, cœnobiique decus
Dum solemnis erat, festis Vincentius horis,
Liquit mortales corporis exuvias.
Bassevalem vicla cocyti peste frementis,
Elysii CHRISTUS *collocet arce soli.*

TERTIUM

OLIVERII VANDER HULST.

HOc jacet in tumulo, dederat cui nomen elyva
Ipsa cognomen Taxnus acuta, pater.
Prima refermati viguit qui gloria claustri,
Augustinusque sacra religionis honos.
Cujus erat (nomen fuit ut virtutibus equans)
Innocuis placidum, sontibus esse trucem.
Pungentes ira stimulos notat hispida Taxus,
Indicium meatis prabet eliva pia.
Wetter nascentem prior hunc cencernere ab alve,
Promeruit, literis Ganda fovere bonis.
Andreas Meschum hinc crucifer facit, atque priorem,
Abbatem Aldemborg, possidet inde sibi.
Sextus ter denis Abbatibus additur Abbas,
Nec fuit è cunctis quolibet ipse minor.
Quicquid in antiquis virtutis imagine luxit,
Pervolat innumeris dotibus iste bonis,

Præ-

Præfuerat lustris Abbas ita ritè quaternis,
Annus & accrevit inde secundus ei.
Tertius accessit (malè sed complendus) iniquo
Omine: quem nunquam sic properasse velim.
Morte nonis rapitur non digna quippè Decembris,
Hei mihi pro meritis qualia dona refers!
Quod superest, meritum precibus comitare parentem,
Et memori semper corde teneto virum.
Et quisquis transis non sit grave dicere, quæso,
Patris OLIVERII *molliter ossa cubent.*

CAPUT XI.

SUbjunxi ego, fiat.
Finiat & tumulos, incipiatque viam
Ex veteri ad novius Burgum ducturam. Ecce aurem dum agros cerno, iter uligine quasi sepultum, deterimus, ventus a Septentrione crudior & crudelior cœpit aures verberare. Tum ego: Qui ignorasset hactenus, undenam Flandrici nominis etymon derivaretur, manibus & pedibus in sententiam Iperii descenderet, ad flatuum crimina & fluctuum discrimina respicientis. Quid enim magè solens hic est, quàm ventorum pugna cum frugibus, mortalibus, & secum? Quid magis familiare quàm anniversarias agrorum inundationes sentire? Nec novum illud aut nuper observatum. Majores vestri perpetua cum Oceano bella gessisse comperiuntur, & dubio sæpè eventu. Recens est memoria irruptionis in Wasiam factæ virorum aliquot excidio pensata. Nec excidit, quinque urbium, vicorum ad 31. millia, anno 1404. hoc tractu depressio, ut alteram ejusdem seculi anno 21. prętercam ulteriùs. Meminerunt etiam historiæ anno 1378. multa is Bierslitum præscribentes. Alterius etiam anno 1240. aggere superato messem & autumnum absorbentis. Alterius etiam tempore Elsatii Comitis Brugas usque penetrantis, alterius anno 1357. omnia penetrantis; ne miremur Eberum in Cosmographia Flandriæ maritima semiterras appellantem, quarum nempè pars melior annalibus aquis afflicta, potior Neptuni violentiæ est subjecta. De ventis frustra adjiciam; legerunt abundè, qui annales, quam frequenter non domuum tantùm, & turrium casu, sed arborum evulsione, frugum omnium decussione, fructuum dispendio, ventorum hæc conspiratio sit æstimata, nec ullum fugit, Neptuni cum Æolo familiaris consuetudo, nec latet ullum, qui etsi non sedem, eodem saltem in Flandriæ hoc solo fixerit, quæ damna, quas clades, quos timores venti soleant incutere.

CAPUT XII.

POtior certè hujus mali ratio est, regionis planitas nullo montium intercursu defensa, & interim rabido patens parensque Oceano. Et sanè ab hac declivitate, & soli humilitate æquè ac humiditate, arbitror primos habitatores nomen invenisse, *Levacorum*, quasi dicas in inferis excubantium, quomodò *Bavaci* in superis. Nominta Levacos Cæsar & Nerviorum clientes, & eosdem primus circa Brugas collocavit Dunensis, astipulante & pluribus conjecturam firmante Crucquio. Quo facit ex veteri Codice nomenclatura *Lewenburgi* pro Brugis, voce non à leonibus scuta oppidi demum ab anno 1305. occupantibus, sed à Levacis detorta.

CAPUT XIII.

VIx ego finieram, resumit Germanus. Dii boni! Lędis Brugas, dum circa Levacos tuos ludis; inveteratæ opinionis fidem frustra suspectam facis, ita tenaciter hærentem, ut Brugis nomen citiùs sis ablaturus, quàm Brugensibus illam mentem, præsentim quæ fundamento nititur, & applausum, & authores habet. Pons erat & pone pontem taberna ad nundinas Aldeburgicas, Rodeburgicas & Torholtanas proficiscentibus olim frequentari solita & *Brugstock* veriùs appellari. Nec sine capite reris fabulam, tradentibus id conformiter annalibus, monstrante veteri pictura juxta pontem Burgo Brugensi contiguum, & quod omnium est maximum, repręsentante pontem sublicium fulcris duobus sustentatum, velut Romani operis, sigillo urbis antiquo, quod in Crucquio inspicere potes.

CAPUT XIV.

NOn abeo in diversum, respondi ego, ut qui dicta à te jam antè viderim, jam antè legerim; sed nihil iste aries ad meam arcem; nihil pontis fabrica ad evertendum Leucoburgum, imò verò necessaria mercatoribus Flandris pontis frequentatis arguere possit aream propinquam non habitam neglectui, sed propugnaculo firmatam, habitatoribus cultam. Et cur quæso Balduinus Comes Brugarum, ut aiunt, conditor locum hunc neglectis aliis situ longè melioribus munivisset, contra Normannos, si solitarius, si nullo anteà castro aut viro instructus fuisset. Et cur B. Eligius, quem Templi unius Canonicalis omnes authorem profitentur, hic neglectis Audeburgo, & aliis ædem struxisset sacram, si locus à frequente populo, aut honoratis non colebatur; nec est quòd opi-

netur aliquis eum, aut solitudinis desiderio sibi, aut Audeburgi & magnis Urbibus non admissum suis hic oratorium designasse, cùm in Flandriam non nisi prædicandi gratia is diverterit; & ante eum Evangelii dogmata Audeburgi sparsa, & templa bina fuerint erecta. Nec vero simile est Principes Flandriæ in novellam plantationem, ita munificos futuros fuisse, ut omnia honorum charismata, velut uno impetu conferrent loco, inter palustres quisquilias sito, si non aliqua priscæ venustatis & vetustatis insignia habere prænovissent. Sed hæ conjecturæ sunt, dices. Esto: sed tales quæ scriptorum penuria laborantibus opitulari debent, non nisi à similibus refellendæ, maximè cùm veteres Codices Balduinum Comitem Burgum Brugense non condidisse scribant, sed munivisse.

CAPUT XV.

HInc verè Meierus verbis ex Chronico Bavonensi transsumptis ait: Balduinum Ferreum *Burgum & Castrum Brugis munisse contra Danos*, opere per filium consummato. Factum illud anno 865. quem natalem Urbis vulgò faciunt, hoc vicennio post, lapidibus ex Audeburgo translatis. Atque hoc est quod refert Iperius *ex ruderibus hujus illam crevisse*, Dunensis, *ex ruinis constructam*, Chronicon Audeburgense, *ex lapidibus dejectorum mœnium per Hunnos transvectis Burgi muros ædificatos*. Forma hujus ferè rotunda, hinc aquagio, inde fossa, alibi alto ad muros vallo circumcincta, & duabus portis, quarum nomen reliquiæ locis invicem oppositis visuntur, aditum faciens. Oratorium in medio erat, ubi nunc orchestra D. Donatiani, Regia Comitis ex adverso. Prætorium Curiale & carcer versùs medium diem, ubi loca supersunt nominibus veteris Burgi & Saxi. Loca in circuitu alibi *Reyæ* allapsu commoda erant, & quia derivatis in canales aquarum decursibus, retationum usus erat celeber, hinc plura etiamnum loca *Reyæ* servant cognomentum. Cæterùm generalis velut abyssus, & aquarum sordiumque confluvium erat, ubi adhuc vicus veteris sacri appellationem retinuit. Potior autem ad occidentem solem, & meridiem plaga paludibus inaccessa Arcem illa parte reddebat inexpugnabilem, quæ paulatim hominum industria pascuis apta fecit, & hinc tam obvia Brugis platearum nomina in *Meersch*, quod pratum pascuum interpretamur, ut sunt *Moelenmeersch*, *Oostmeersch*, *Westmeersch*, &c. desinentia.

Vesspoort.

Oudeborch. Oudesteen.

Caesrele. Spigelrei. Oudenlac.

CAPUT XVI.

ET sanè ex quo tempore Comes Regiam hic suam, figere decrevit, Burgum non tantùm Sacello Principali ad Annum 846. Fano Audomari translato, sed etiam moneta 70. post annos stabili in hodiernum diem decoravit. Dignitates etiam tam palatinas, quàm militares eòdem transtulit, ita ut primariæ etiam nunc in Dynastiis intra aut juxta Brugas hęreant. *Cancellarii & Magistri monetæ* domus Comitis munus Anno 1088. Præposito B. Donatiani attributum, cum jurisdictione in Burgo, nunc ad Episcopum pertinens. Abbas Querceli *Sacellanus major* Comitis in remotis agente Bertinieo audiit, cum titulo juxta Burgum apud successores perseverante. Gestellanus Toparcha *Maris Præfectus*, jure telonii, & emolumentis non contemnendis apud Brugenses gaudere cœpit, quod Oceanum à Pyratis immunem reddere teneretur. Audeburgi Dynasta honorarius à cubiculis habitatione intra Burgum frui solebat, & immunitate. Oeconomiæ magister hęreditarius cum latifundiis pone Burgum, & vectigalis potorii perceptione erat quis è gente Gruthusia. Castellani sive Vice-Comitis Brugensis cum dominio in agrum latè patentem, & jurisdictione intra Burgum, dignitatem gentiles *à Brugis* inde dicti obtinuerunt, donec devolutam ad Nigellanos Anno 1224. Joanna Comes redemit, & locum tenere videtur Franconatium justitię, sicut Comitis alteras vices Senatus facere. Venatoris Magni obit munus Major Brugarum Balivus, & justitiam intra Burgum obtinet. Comitativam Aggeris jam tum Zitelani Dynastę obtinebant cum ampla intra Burgum authoritate, Anno 1303. partim à Senatu acquisita. Quâ autem dignitate honorati gentiles de Lopez etiam intra Burgum justitię compotes, necdum scire contigit, aliqua tamen functos nolim dubitare.

CAPUT XVII.

TAnta honorum accessione non poterat, non Burgum & circumflua ei planities crescere frequenti accolarum adventu, qui aggeribus passim exaltatis fortunarum sedem in conspectu Principis figere ambiebant, & hinc tam frequentia vicorum nomina in *Dyck* sive *Dam* terminata. Et imò ut securi essent muros circumduxerunt, & fossas hodieque non uno loco superstites. Ducebantur autem secundum Burgum versus Ædem Marianam, (ubi veteres fossarum reliquiæ visuntur) pone Nosocomium S. Joannis, ad forum Boarium, mox incisis orientali, & occiduo

Sweversdyck. Steenkouwersdyck. Hoetbrekers Dam. Oostmeersch. Westmeersch. Wolfshagen Brugge.

pratis

pratis forum Veneris petebant, & pontem à fepimento lupi nominatum. Aquæductus porrò conſpicuus ſecus ædem D. Jacobi & Auguſtinianos, & juxta pontem Carmeliticum Reyæ influens portio, etiam foſſati veteris eſt. A ponte autem Carmelitico Reyæ navigabilis foſſæ vices facilè ſupplebat, ad
Blind-eſel brug. pontem cæcutientis aſini Burgo propinquans. Hæc urbs ſub Balduino Anno 1053. cincta, frequenter habitata, ſed non minùs præurbium Eccleſiis S. Crucis, Ægidii, Catharinæ, Annę in parochialis munii communionem receptis veſtita. Quamvis autem poſt necem Caroli Boni videantur Principes fixam ſedem alibi quàm Brugis eligere maluiſſe, horrorem tanti ſceleris velut execrantes, tamen non ideò Brugis malè fuit, Mercurio cum ſuis elientibus ſuecedente, portu ad famam veniente. Quamvis enim *Portum* Brugis extitiſſe à primis oppidi cunabulis ex 30. geſtis B. Eligii, & tranſlatione S. Donatiani, ubi *Portus* mentio, diſcam; tamen celebritas demum pòſt receſſum pompæ Palatinæ acceſſit, Comitum privilegiis roborata.

CAPUT XVIII.

NEcdum erat ambitus iſte capax fortunæ Brugenſis, producenda erant pomeria, & producta ſub Annum 1274.
Marcham. 1270. conſenſu Margaretæ Comitis à ponte Dancartio Xenodochio D. Joannis tenus. Foſſas ampliores cum portis & turribus ab Anno 1297. firmatas accepi, munimenta partim à Valeſeo Gallorum Duce, ornamenta omnia à civibus ſunt, non hercle à P.
Marcham. id ait. S. D. Pulchro, cujus Legatus ad annum ſequentem, primùm ſeditiones plebis vindicaturus turres portaſque dejecit, & Arcem, ubi nunc molendina, condere cœpit. Sed Turres cum vallo brevi reparatę, facta poteſtate Anno 37. portæ ævo Philippi boni per Curatores Reipublicæ ſunt reſtitutæ, nominatim Crucia, Gandenſis & Catharinæa, prout narrat in expoſtulatione plebis ad Annum 1407. Meierus. Nec deſiit ædificiorum & hominum numero repleri hoc ingens ſpacium, licèt frequentes Vulcani iras ſenſerint. Incendio Anni 1116. forum, quaquaverſùs, Anni 1184. oppidum penè totum, anni 1215. ut vix 40. ædes ſuperfuerint, anni 228. urbs media cum centum eoque ampliùs hominibus, anni 280. fori quaterna latera, anni 364. centum quinquaginta ædes, anni 473. ſacellum piſtorum cum centum focis periêre. Sequenti circa coriarios. Nunc tamen ſi Brugas ingrediare, Vulcani veſtigia vix obſervabis, ea enim eſt civium alacritas, is genius, is animus, ut fortunæ ſuæ lamenta aliquando, radices numquam patiantur ſepeliri.

CAPUT XIX.

CÆterùm Mercurio intra muros recepto nobilitas delitias ruris & ſuburbana prædia magis amare cœperunt, & hinc tot ſpecioſa in conſpectu oppidi Prætoria, nunc quidem inteſtinis bellorum furiis deformata, olim ſplendidiſſima. Malea, quæ Ludovico Comiti natalem, & nomen indidit, jam inde à quatuor ſeculis à Comitibus frequentabatur, teſtibus litteris fundationum Collegii Baſiliani ad annum 1187. & memoriæ Quercetanæ anno 1210. datis *Malea Caſtro*, nunc poſſidetur V. N. Joanne de Lopeſgaille Baronatus titulo, cum portione Sirelenſis Dynaſtiæ anno
1303. fiſco Comitis addictæ. *Ribaldi* Burgum Catherianæ portæ obverſum Joannis de Groz Neenlandiæ Domini, Brugenſium Scholteti peculium non contemnendum, hodieque in oculis aſpicientium. Rabbauwenburg.
Penſerium gentilium de Oignies olim, recenter Joannis Tempſicii poſſeſſio. Penſe.
Bellopratum anno 1390. cùm à Brugenſibus ſolo æquaretur Comitis ſancti Paulini erat, nunc Voſſiorum Dynaſtia. Beaupre.
Tillegemium Boveriæ portæ contiguum Collegii Cathedralis vicina habet latifundia, cum ſacello Archangeli Michaëlis, & Macello Sylveſtri, olim Baronum de Boſques hæreditas. Nunc D. Sylveſtri de Matanca jure ſucceſſionis à Ferdinando de Matanca patre. Tillegem.
Rodegemium inter Orientalem & occiduas portas juxta cœmiterium anno 1349. à Comite, ſepeliendis contagione mortuis deſtinatum.
Stratum potentiſſimæ gentis olim peculium caſtrenſe, ſed quæ parricidio Caroli Principis contaminata excidere honoribus, & fortunis, excedere patria incepit. Atque hæc quidem memoriam ſuî reliquerunt, alia plura bellorum civilium igne conſumpta antiquitas ſepelivit. Straten.

PARS SECUNDA,

Complectens ornamenta Urbis, & eorum initia, Capitibus XIX. finita.

CAPUT PRIMUM.

Mbitus urbis ædium, hortorumque cultu vestitæ, excluso mœnium fossarumque velut pallio, & laciniis suburbani mille septingenta sexaginta octo perticas, quas virgas vocant, 14. pedum singulas, implet; & si adjiciantur excrescentia aquarum, murorumque ad portas cataractarum & Leonardi, circuitu exteriori conficiet mille octingentas, & quinquaginta octo cum dimidia, prout ex dimensione sub Carolo Cæsare facta didici, aut juxta dimensionem Marci Gerardi Pictoris & Geometræ anno 1573. factam continet decem millia quadringentos & septuaginta duos passus, duorum cum dimidio pedum singulos ex Geometricis dimidio minores. Forma est ad rotundam & capacissimam, & perfectissimam accedente, ideoque expeditus pedes sesquihoræ spacio si totam circumambulet, nec laboris minimum, nec nimium sit habiturus. Quin & si libet ad normam eorum æstimare, qui ex cœli revolutionibus terrarum spacia metiuntur. Complectitur longitudo ejus ad usque gradus, . . minuta . latitudo autem . . . .

CAPUT II.

ET quamvis ad tertium lapidem Oceano propinqua, non tamen ob id insolentiis tam rabidi elementi multum est obnoxia, emolumentorum, nihilominus & compendii particeps. Perrepit ex maris elice fluvius Reya quem frustra anno 1379. defosso canale adusque Lysam Donsæ proximum derivare conati Comitis consensum superante Gandensium potentia. Fuscus ratione fundi lutulenti, & cunctabundus, & diversas in oppidi regiones derivatus ripis, hinc inde muratis, & pontes arcuato fornice dorso excipiens plurimos. Is augescente maris æstu ad Slusam & Damum navigabilis, aliàs immissus in novum alveum anno 1560. magnis impendiis perfossum, neque ob ingens repagulum mari reciprocanti obediens, merces è portu ad & intra portas urbis exponendas desert; ita se res habet modò, quę aliter olim, cùm referant annales Bertinici in Leonio Abbate, sacrum cruorem delatum Brugas, repositumque in Burgo *quinque millibus ab Oceano distante*. Dunensis ad annum 1220. Maris alluvionem omnia Brugas usque inundasse.

CAPUT III.

NEc verò ingens illud spacium, quod muris clauditur, fluvio rigatur inane, sed platearum concinna serie interpolatum ædificiorum, splendore & amplitudine coronatorum, civium frequentia habitatum; Regiones Urbis olim tres, post incrementa & restitutionem anni 1337. fuerunt duodecim, ab ęvo Philippi Audacis, sex tantùm sunt à Commissariis cum Senatu creatis, suis singulæ vigilum Pręfectis creditæ: qui ab Ecclesiis Joannis, Donatiani, Deiparæ, Jacobi, Nicolai (quod nunc Augustinianorum cœnobium est) Carmelitarum sua in regione sitis appellationis discrimen sortiuntur, & civibus quisque suis Ducatum præbent, *Portæ* unius *claves asservare*, & *Principis edicte monetaria* (sic juramenti tenor habet) *cum reliquis Senatoribus* custodire solent, stipatoribus certis comitati latis platearum 268. Ædificiorum intra & circa muros ante decrementum fortunæ Brugensis fuisse audio viginti quatuor millia, ex capitatione porro, ut sic dicam, canunaria sub annum 1600. decreta repererunt, funibulorum non venientibus in numerum proletariorum casis, & cœnobiorum latifundiis. Nec vanum hunc numerum, nec inutilem copiam quis æstimabit, qui ex calculo Damhouderi, in libro de Politia Brugensi, subduxerit in Curialibus oppidi 8. haberi ætatis provectæ & aptę ad perceptionem Sacramenti Altaris, hominum triginta octo millia, à quo numero excluduntur pueri omnes, Ecclesiastici & Religiosi utriusque sexus omnes, studiosi etiam litteris, linguis, aut picturę operam dantes. Quorum si ratio ineunda, reperies in Collegiatis Curialibusque tam beneficiatos, quàm officiatos paulò minores quadringentis, in cœnobiis Virilibus oppidi & prœoppidi, non ita prі-

Hooft-mannen.

dem

dem numeratos ducentos quadraginta, in Virginalibus utriusque sortis, tam velatas, quàm conversas, & Beginas, aut liberas in cœlibatu viventes ultra quingentas. Gymnasia autem formandæ juventuti, sexaginta, unde discipulorum copia potest æstimari.

CAPUT IV.

QUæ omnia admirationi sunt, & erunt magis, ubi numero platearum, ædium, hominum sua, aut inesse, aut adesse cognoveris ornamenta. Plateas commendat nitor, proportio, & ferè amplitas; ne miremur Æneam Silvium inter tres Europæ pulcherrimas urbes hanc reponere. Inter quas Area Castri sive Burgi eminet in longum quadra, ubi anno 1371. visum reos à quinque diversis tribunalibus, quinque, in Burgo quoad jurisdictionem concurrentibus supplicio affici, quem ob id annum rara executionis confluentia celebrem populares annotârunt. Forum majus re & nomine, oblongum, post flammas anni 1230. elegantiùs vestitum. Boarium cujus usus & fama olim magna, nunc omnium in Flandriis maxima, leges ab Elstatio accepit.

Frumentarium: quod ut locupletaretur, indulsit Philippus Rex anno 1296. civibus sine vectigalis persolutione, frumenta posse Duaci (ubi eorum stapula) coëmere & advehere. Linarium saxo instratum disco sub annum 1323. ære publico. Coriarium autem haud multò pòst.

CAPUT V.

ET sanè non exigui quæstus est hæc domestica nundinatio, confluentibus ad forum & nundinas, non tantùm qui agrum, sed & qui urbes circumvicinas habitant. Forum, dico, quod hebdomadatim recurrit feriis quarta, sexta, & sabbatho. Nundinas quæ annuatim mensibus Januario & Majo plurium dierum munitæ privilegio & libertate, anno 958. per Balduinum juniorem stabilitæ, & subinde aliis intervallis per Comites amplificatæ. Ita nimirum donatione Ludovici Cressi ad annum 1323. stapula exoticarum mercium urbi data, ita ut quicquid in portum (Zuynum appellabat) nusquam venditioni poterat exponi, nisi priùs in foro Brugensi sisteretur, paucis & vilioribus mercimoniorum Damo, Houkæ, & Monicredæ servatis; cujus rei gratia non exiguum cum Slusanis bellum, Joannis Namurcæi captivitate, urbis eversione, civium clade finitum, Brugensibus tamen in jure suo perseverantibus.

CAPUT VI.

AD extremum de foro mercatorum, eorumque celebritate, licèt Marchantii verba adscribere.

Tantę hoc emporium amplitudinis fuit, ut septendecim regnorum, sive illustrium nationum negotiantes tribus, ædes quæque suas, & collegia hîc constituerint: in quibus Angli, Scoti, Franci, Castellani, Portugalli, Arragonii, Navarri, Catalauni, Biscaini, Hansa Teutonica (Lubecam, Hamburgum, Visinaram, Rostochium, Danticum, Rigam, Revelam, aliasque plurimas urbes complexa) Veneti, Florentini, Genuenses, Lucenses, Mediolanenses, eminebant, merciumque cornucopiam adducebant. Italia pannos Cymatiles, quos Cambellotos & Grogreinios vocant, ex tenuissimo pilo caprino in Galatia, in fila deducto contextos, tergora bubalina, fila serica, aurea, argentea, ex iisque pannos, margaritas, vina Cretensia, alumen, sulphur, oleum, aromata, Mythridaticum, Rhabarbarum, Mumiam, Senæ folia, Cassiam, Tutiam adferentes Francia sal crudum, lintea Britannica, vina rubra albaque, oleum, papyrum. Anglia lanam, plumbum, stannum, cerevisiam. Scotia vervecum, cuniculorum, aliasque pelles, & laneos pannos densos villososque apportantibus. Hispania in diversa regna distincta cum Portugallia, coccum, aurum, argentum, sericum, ex iisque fila ac texta, lignum Gaiacum, salsam parillam, uniones, aromata (cunctis Indicis illis mercibus, posteà Antverpiæ auctioribus) advehente. Germania cum Dania, Oostlandia Poloniaque, mel, ceram, frumentum, salnitrium, lanas, vitra, pelles preciosas, argentum vivum, arma, vina Rhenensia, ligna architectonica in hanc panegyrim, mercatumque stabularium transmittentc. Exteris vicissim ex Flandria educentibus, equos mole specieque præstantes, boves opimos, butyrum perquàm sapidum, caseumque multiplicem, aleces tum conditaneos, tum fumo duratos, diversissimosque ex mari pisces salitos: Pannos laneos lineosque & tapetes rarissimæ varietatis & elegantiæ, picturas mirificas: quidquid denique arte manuaria excogitari conficique poterat: tam diffusa celebritate, ut ceu orbis compendium haberetur, & Flandriæ nomen, per eam occasionem totam Belgicam obfuscaverit, suumque in nomen transscripserit.

CAPUT VII.

IN plateis loca præcipua velut in exemplum produxi, idem facturus in ædificiis, quorum aliquot publica designabo Principis Senatus, mercatorum, civium, gentium, & familiarum.

Principis erat olim hospitio destinata area cum domibus ad lævam in Burgo, ut nunc res sunt, quorum sacellum honorarium

Ædes

Ædes D. Donatiani, domesticum Capella D. Basilii. Sed producto in eam amplitudinem urbis pomœrio Philippus Burgundio Palatium aliud sibi comparavit & adornavit aëre libero, area spaciosa, porticu in ambulationibus oportuna, portis duabus tricliniorum amplitudine, cubiculorum gratia non utique contemnendum.

Ejusdem est monetaria officinarum serie, artis privilegio & usu hodierno commendatissima, nec Gandensi, nec Antverpiensi argyrocopio quoad commoditatem cedens. Lego autem in rescriptis Comitum vetustioribus mentionem fieri *Brugensis monete*, solidorum, denariorum, unde mihi certum evadit ab ultima antiquitate eudendi prærogativam, etiam Brugis communicatam, quamvis privilegia monetariorum reperiantur, dumtaxat ab ævo Guydi Comitis, & anno 1389.

CAPUT VIII.

Curia splendido opere Burgi medium occupans quadrato lapide, frontispicio pegmatibus, & statuarum serie exornato, atrio, conclavi, cubiculis nescias, an specie, an spatio melioribus, Ludovici Maleani, ætate Prætorio veteri, quod Gizelhusam vocabant, complanato substituta est Comite ad annum 1376. auspicalem fundamenti lapidem pangente. Hic tribunal est Senatorium, & clavus Reip. tenetur à Consule & Scabinis 12. assistentibus, velut à Consilio pari numero Juratis cum Tribuno plebis (illos Consiliarios, hunc Burgimagistrum corporis vocant) qui annuatim postridie Kalendas Septembris per delegatos Principis quaternos nominantur more non à multis, ut quidam ait, sed vix à duobus recepto seculis, nimirum ab anno post millesimum, unde-quadringentesimo. Ante quem liceet ferè, non tamen planè eadem fuit institutio.

Proximum est ut situ, ita dignitate Curiale Franconatium recenti memoria anno 1576. renovatum, ornatumque ubi 27. viri perpetui, quibus terni quotannis Consules, quarto ex nobilitate Forensi, velut ad primatum advocato jus dicunt pagis amplius nonaginta, tribunali per Ludovicum Cressium anno 1323. in Burgo Brugensi stabilito. Nec mirum cùm ab ultima antiquitate tractus ille *Castellania Brugensis libera* obnoxius esse soleret Castellano, donec eam dignitatem à Nigellanis redemit Comes anno 1224. & Scabini cum feudalibus in Burgo pro tribunali sedêre numero non quidem eodem, eadem tamen dignitate, & methodo saltem ab ævo Philippi Elsatii, qui leges novas sancivit à Nivernensi & Audace Comitibus confirmatas, & ad mores illorum temporum conformatas, ante quarum promulgationem jure Brugensium, & consuetudinibus ejusdem oppidi utebantur, prout singula hæc alibi fusius edisseram.

CAPUT IX.

Hallæ publicæ area in longum ampla, officinis undique commodis, turri procul spectabili, porticu & pulchro columnarum ordine caput fori occupans extructa perhibetur anno 1364. ubi arcana Urbis & archivum rationesque annuæ, (quæ per quæstores binos, eodem cum Senatu die à Legatis nominatos, & coram eis, Senatu, Præfectis regionum, & opificum postridie qua defunguntur redditæ) conservari solent, adeoque memorabilis extitit annus 1230. fortuito Hallarum incendio, quo assumpta oppidi privilegia eùm Comes sollicitatus restituere differret, ad annum ejusdem seculi 81. non exigui in plebe tumultus dedit occasionem, sedati tamen auctoribus malè mulctatis. Quæstores porrò de quibus suprà dixi, peculii urbani collectores, & dispensatores, majore olim erant numero, & dignitate ad hanc paucitatem redacti ante duo admodùm secula.

Hallæ pannificum capaces quàm maximè, & structura non ineleganter ad longum fori porrecta, opere subtus fornicato, ut navigia etiam suffluant, & imò appellant, factæ notantur ante duo secula. Water-halle. In quibus solent officinatim telas suas, & non unius generis pannos vænum proferre, tanto olim quæstu, ut solùm circa pannos occupati plebis totius quadrantem constituerent, dignitate etiam, ita ut Textorum Decanus, hodieque inter sui ordinis octo (nonus enim Decanorum gravium è patriciis est) primatum obtineat; nec ullum sit opificium aut artificium majore ministeriorum constans sequela. Quippè quòd inter Decanos 74. suæ sortis, & quodammodò circa rem pannariam occupatos numeret 12. cum subsidiariis centum viginti, clericis octo, signatoribus aliisque minoris notæ stipendiariis.

Nec mirum, cùm urbis bono faventiores Flandriæ Reguli vetuerint ad annum 1384. ne Franconatium in pagis ullum exerceretur solenne pannificium, imò etiam ne in urbeculis aliquot sub alternis pannorum signatura haberetur.

CAPUT X.

Contubernales civium lectiorum in sex velut classes se distribuentium, & Gilde. statis diebus exercentium horti cum ædificiis etiam merentur paginam facere, in quibus Balistarii majores ducentorum numero,

mero; juniores trecentorum, arcu chalybeo: Manuarii ducenti semper arcu oblongo corneo: Sclopetarii ter centum bombardis; Gladiatores cùm pauciores centum tam ense, quàm pugione, & pari numero globarii sphæris & tragulis se oblectantes, omnes annuum è publico stipendium percipientes, & non vulgaribus à Comite privilegiis exornati, ideoque ad corporis ejus custodiam olim adhibiti, ad tuitionem urbis primam adhuc obligati, ad curiam, & id genus sacrosancta loca excubare consueti. Privilegia autem singulis data, & ludi celebrati frequentes.

Quia autem singulæ supradictarum gentium domus amplas & splendidas habere consueverunt, non inutile erit annotasse, quibus annis Brugenses cum singulis nationibus Mercuriale illud fœdus inierint, & pacta conceperint, unde liquidò constabat, & quando hic fragulæ cœperint nundinari, & quando Ædes extructæ.

Factum hoc anno 1392. cum civitatibus Hanseaticis, cum Teutonicis, & Romani Imperii incolis anno 1340. cum Norimbergensibus anno 1361. cum Anglis annò 1390. Hibernis anno 1383. cum Scotis anno 1386. cum Catalaunis anno 1389. cum Lusitanis anno 1386. cum Algarbitis anno 1387. cum Arragoniis anno 1419. cum Hispanis anno 1348. cum Genuensibus anno 1414. cum Venetis anno 1405. cum Caletensibus anno 1453. cum Ambianensibus anno 1399.

Ex quibus evadit clarum ante tria sæcula Germanos, Anglosque & Hispanos fortunæ suæ domicilia hic habuisse, & habitasse, Italos autem paulò seriùs. Cæterùm frequentissimum illud Emporium, ait Marchantius, partim Slusani portus fluentique Brugam ducentis angustiis, molestiisque agglomeratis, ac è diverso, Schaldis Antverpiam amplitudine & commoditate divulgatis, partim bellis civilibus & rebellionibus anno 1485. cœpit exarescere, hac præsertim accedente occasione, quòd Portugalli occupato Indię Orientalis Calicuto, vicinisque Regibus conciliatis aromata sua precio, fama & copia celeberrima, Antverpiam ad nundinas anno tertio supra ter quingentesimum trajicerent, eaque cum urbe transfigerent: Germanos illuc traherent. Postremò Galteroti Florentini, Bonvisi, Lucenses, Spinolæ Genuenses, ceteræque Mercatorum nationes, excepta Hispanorum parte, Bruga relicta circiter annum sextum decimum supra ter quingentesimum sedes, tribusque suas Antverpiæ collocârunt; dotium ubi uxoriarum prærogativis multarum sæpè fraudum velamentis, etiam invitari, quibus fœminæ, ubi mariti vel vivi conturbarint, mensasque verterint vel mortui inveniuntur decoxisse, cæteris omnibus anteferuntur, dotemque recuperant. Bruga nihilominùs in Flandriæ censu generaliter sancito (ultimus etiamnum in usu est) ad publicas indictiones & necessitates, aliquantulò plus adhuc tribuit quàm Gandavum.

CAPUT XI.

Gentes mercaturæ hic vacantes domicilia sibi peculiaria habitasse, suprà dixi, coempta ferè sub idem tempus, quo privilegia impetrârunt, exculta subinde. Ita Prætorium Genuense, saltem quoad priorem sui partem, quæ plateam respicit, refert ædificationis annum 1441. Hispanicum renovationis tempus 1544. aliorum ætatem structura convincit bissæcularem ferè.

CAPUT XII.

Solent etiam diversi Nobiles, præsertim sub Maleano & Philippo Bono Duce sua habere Brugis diversoria, nunc alios ad usus & possessores translata. Eminent tamen Palatium Gruuthusię gentis, cui à Brugis cognomentum, & nominis etymon à vectigali potorio, quod dissipandæ Grutæ (viridis lenticula est stagnis ętate innatans à natibus gratissima) ad puriorem aquæ cerevisiariæ coctionem pendebatur illis proprio: cognomenti ratio, quòd intra limites Burgi antiquitus jurisdictione aliqua uterentur, utpote Castellani hæreditarii. Cęterùm palatium, de quo loquimur, adornatum à Ludovico ejus familiæ Wincestriæ Regulo, Principe Steenhusano, ordinis Equitum Aurei Velleris, & Magno Duci à Consiliis & Cubiculis, conspicitur circa ædem D. Virginis, sicut altera Malæ Baronum septem conspicua turribus circa Donatiani, hæc illâ, nonnihil antiquior & Comitibus nonnunquam habitata. Quæ dico in exemplum protulisse sufficit. Gruutgelt.

CAPUT XIII.

Nec Castellum aquarum eleganter à Marchantio descriptum tacere convenit, quod ad Urbis muros cum admiratione & voluptate conspicitur; ubi per lebetes aheneos rotæ versatili insertos, equò ceu pistrinensi gyrante, aqua sursum attrahitur in aquæductus, varieque per canales occultos sub terra in puteos dispensatur: neque non in area illic subdiali aquæ per insidiosas fistulas asperguntur nec opinantibus cum arte & joco. Cæterùm ut huic specialis Custos, ita & aliis operibus publicis suus singulis, cum stipendio assignatur; præter quos 12. quotannis à Senatu, & ferè è Senatoriis elapsi assumuntur Ædiles, qui certis intervallis vicos obeunt, ut si ædificium ruinam minetur,

netur, interveniant, controversias de terminis, ædibus, parietinis, muris, cloacis, fimariis dirimant, Scribas suos, & Decanos à consiliis habentes.

CAPUT XIV.

UT nihil mirandum sit republica tam curiosè quoad omnes sui partes procurata Brugas pulchritudinis famam omnibus ferè Belgii Urbibus præripere, nec injuria ab Æneа Silvio Orbis inspectore accuratissimo, inter tres, quas unquam viderit, pulcherrimas, relatas, de quibus Cassander in Panegyrico, & Barlandus his verbis. Publicarum privatarumque ædium in hoc oppido, splendor, & magnificentia omnem orationem, omnem dicendi facultatem supergreditur. Ut paucis omnia dicam: totus hic locus pascendis oculis, recreandis animis dicatus est. Nec existimandum alia propter Philippos Elsatium, & Burgundionem, itemque Carolum Bellicosum cum regii sanguinis virginibus matrimonia hic celebrasse; prima Aurei Velleris Comitia hic celebrata, Fredericum tertium Cæsarem, Eduardum IV. Angliæ, Philippum Pulchrum Franciæ Reges hic potissimùm à Principibus Flandriæ exceptos, quàm quòd digniorem majestati personarum, nullius oppidi majestatem judicarent.

PARS TERTIA,

Complectens ornamenta & dotes Reipublicæ Capitibus XVI.

CAPUT PRIMUM.

Civitatem & ejus ornatum hactenus rudi penicillo adumbravimus, & ne aëreum quid aut inane quis imaginetur, ædium, civiumque copia refertam docuimus; imò ne cui aliquid vulgare occurrat, aut Urbs una è multis, ornamenta aliquot ædificiorum velut unguem Leoni æstimando projeci; idem in civibus jam jam facturus, & sicut ibi privatis, quæ numerum dumtaxat faciunt, neglectis publica tantùm aliqua excerpsi, ita hic individuo, ut Philosophi loquuntur, posthabito ad speciem ascendam Brugensium, ejusque dotes in triplici virtutum ordine considerans, unum uniuscujusque par, orationis schemate condiendum seligam. In genere quidem Theologicarum pietatem instar bifrontis Jani, Deum & proximos respicientem. In genere moralium Prudentiam in conservando æquè, ac defendendo promptam: In genere politicarum Magnificentiam utilitati publicæ conjunctam, quas exemplorum velut luce illustratas producam.

Pietati in Deum probandæ faciunt sexaginta ampliùs intra muros templa, personæ Ecclesiasticæ circiter mille, dotata beneficia, ut vocibus utar vulgatis, ferè quinquaginta intra muros nota, ita ut nihil in republica, nihil publicitus agatur, nisi sacro auspicio.

Habet Curia sacellum suum, & flaminem anno 1372. dotatum ex decreto Comitis Margaretæ componentis inter Gildolphum Gruthusium, & Joannem Moelenbekium ob cædem Joannis de Ridervoort patratam. Habent & sacellanum suum Halliæ anno 1460. institutum.

Habent & suam D. Amando sacram Ædiculam aromatarii jam inde ab annis ducentis.

Item Fabri B. Eligio inscriptam anno 1320. Denique Pictores D. Lucam colentes ab anno ..... Etiam Nautæ titulo S. Clementis notam anno 1425. Ampliùs Proxenetæ Deiparam peculari veneratione observantes sacello erecto anno ..... Demum Textores Jacobi Apostoli patrocinio insignitum monstrantes ab anno 1510. Sicut Fullones sub invocatione B. Martini. Piscatores, S. Judoci Capellam habent, & habuerunt anno 1342.

Propolæ etiam tutelarem Nicolaum Antistitem, & Aurigæ titulo flagellorum Christi templa habentes ab anno 1490. Et ut verbo dicam, ne quis pietatem opulentiorum opificiorum dumtaxat, quæ sacella separata ita ampliter dotata possident, ambitu conclusam putet, ne unum quidem est è numero 74. (malè enim Marchantius numerat 52.) tribuum, quod non altare ut minùs suum in aliqua Collegiatarum, aut Curialium habeat, & statis diebus rem divinam cum pompa, & ad invidiam peragi curet. Quid? quòd ipsis quoque carceribus de missæ sacrificio provisum sit, ex institutione Joannis de Weeck anno 1392. facta.

CAPUT II.

Pietatis alterum velut cornu est humanitas, id est, amor & affectus in consortes ejusdem nobiscum naturæ, qui aut corporis, aut ætatis, aut fortunæ vitio, ad vitam honestè sustinendam non sufficiant, ideò proximorum ope, opera, & opibus juvandi. Primi generis sunt cum morbo luctantes, aut perpetuo, ut elephantiaci, cæci, phrenetici, aut temporariè. Infestis autem lepra anno 1160. femotum à populo receptaculum cum sacello Mariæ Magdalenæ Comes assignavit, & utriusque fexus *fratres sororesque* ad ministeria ordinavit. Cæcis etiam, sed quo auctore vel anno, incertum, deputatum hospitium ante annum 1310. Insanis similiter ergastulum cum ædicula D. Huberti subserviebat; sed pronuper visum fatius Hierecium hoc Julianæo annectere, quod à Beginis administratur. Institutum ante annos ducentos.

Ad extremum morbidis cujuscunque sexus, & conditionis patet ampliter dotatum Valetudinarium S. Joannis, & à Virginibus in communi vitam regularem viventibus foventur infirmi, curantur à Medicis, & Chyrurgis ad hoc à Senatu conductis. Fundatum autem est ante annum 1236. cùm à Senatu urbano leges accepit.

Traditur etiam à Meiero ad annum 1278. Brugis à Margareta Comitissa erectum Hospitale; sed ego cùm pluribus illa benefecerit, definitè quodnam sit, ignoro.

CAPUT III.

In secundo ordine decrepitos, & capularis staminis senes labori impares, & secundùm naturæ leges quodammodò emeriti non uno loco suas habent, velut munificentiæ officinas. Viduæ quidem 12. juxta Sacellum Deiparæ *de Potterie*, quod vulgò verecundorum, collegiatim à quatuor seculis, vixerunt cum pari aut majori numero Virginibus professis, quæ dicto superiùs anno 1226. à Senatu decreta quædam acceperunt dominatum hujus & aliorum similium locorum sibi vindicante disertis verbis. Statuta tamen alia Episcopus Drutius adjecit. Pari numero & conditione vetulis domum, dotemque assignavit anno 1441. Petrus Adornius Principali Genuensium familia procreatus, Vir Consularis, & Eques à peregrinatione Hierosolymitanâ, cujus memoriæ egregium illud titulo Hierusalem Sacellum dedicari curavit, in hospitium & sepulturam peregrinorum; ubi ad pedem Geometricum Dominici sepulchri cella repræsentatur, & visuntur gentis Adorniæ tumuli aliquot, cum inscriptionibus. Ampliùs de exposititiis publico impendio fovendis, donec per ætatem & artem sibi sufficiant, decreverat anno 1361. Senatus sed an tum primo, an posteà magis, incertum hactenus mihi. Quin etiam juxta sacellum D. Judoci 12. Senibus primarii sexus domus consecrata est fovendis, Auctore Domino Judoco Lambrecht, Cathedralis Ecclesiæ Canonico, aliis primariis Civibus adjuvantibus sub annum 1570.

CAPUT IV.

Senatus Brugensis (verba sunt Damhouderi) Anno millesimo quingentesimo decimo, perpendens quanta infirmitate laboraret, suæ Reipublicæ pars infima plæbeiaque tenuitas, quæ rerum multarum inopia, & penuria pressa suos liberos ad honesta, pia, ac Catholica, non satis pro votis docendos curare, neque vel ad minimum honestatis gradum educare potuit, quin potiùs ipsa spontanea sua inopia, & squalore quasi contabescens, ac penè collabens negligentior facta, suos liberos præter naturalis charitatis usum segniùs curare cœpit, à se vagari permisit, & ad lasciviam, petulantiam, atque ad vitia quæque laxatis correctionis habenis imprudenter ruere sinit. Deinde animadvertens, quanta ex ea tenuium parentum inopia, atque ex hoc dolendo puerorum neglectu, prosilierint mox mala, stupra, furta, sacrilegia, homicidia, latrocinia, aliæque id genus Reipublicæ pestes noxiæ, atque istiusmodi malis, cum eorum causis Senatus Brugensis mederi cupiens, huic suæ parti infimæ non minùs clementer, quàm prudenter, opem ferre, & collabentem plebeculam hoc educandorum liberorum onere, tam graviter premente, levare statuit. Quod ut efficeret fœliciùs binas huic rei instituit scholas, alteram in Paroecia D. Virginis Mariæ, loco Gallorum, alteram in Paroecia D. Ægidii, utpotè in quibus locis pauperum maximus degebat numerus. His autem scholis Senatus statim binos tutores Judocum de Roo, avum meum (fœlicis memoriæ) maternum, & Joannem Ghiselincx, cum sex aliis moderatoribus præfecit, qui pauperrimos quosque in eas reciperent, pia sedulitate ad certum numerum alerent, docerent, vestirent, tractarent, de necessariis abunde prospicerent, & ad honestum statum proveherent. Alios verò pro sua prudentia in solum semiconvictum reciperent, ac postremò quosvis ad scholasticam disciplinam & institutionem gratis admitterent. Hi itaque tutores cum suis sex collegis moderatoribus, has scholas triennium fœliciter, sanctèque in locis prædictis re-

xerunt, donec Bogardorum monasterio-lum (à quo adhuc schola Bogardica dicitur) ad easdem transferendi daretur occasio. Translatione autem facta, & Monachis docentibus, nihilominus permanebant seminarii hujus tutores, primi duo ex Senatu, cum aliis sex Moderatoribus; quod etiam monasterio extincto perseveravit.

Totum enim illicò hoc monasterium cum ædificiis, fundis, ac universa supellectile comparant, ædes extruunt, easque erudiendis alendisque pueris aptant, & tum ambas prædictas scholas simul in eum locum piissimè transferunt & constituunt, in quas platearum fæces, vel potiùs miserandos miserorum parentum liberos recipe-rent. Atque ab hoc loco Bogardicam scholam suum nomen retinuisse, ex prædictis nunc satis constare puto. Huic itaque scholæ (ut cuncta & digno, & debito moderamine durent) Magistratus quoque ex optimatibus civitatis, sex pios prudentesque moderatores præfecit, qui pauperculos civium pueros, atque etiam (si opus sit) egenos exteros, pro suo arbitratu in eam recipiant, eosdem ibidem veluti pii patres alant, educent, vestiant, de necessariis prospiciant, & piè fideliterque erudiendos curent, à Magistris quaternis aut quinis, quos hi moderatores ad hanc piam functionem pro sua prudentia delectos, in hanc præclaram Christi messem, veluti pios messores immittunt, ut tenellam hanc, & docilem juventutem, tum honestis ac piis moribus, tum litteris ad quasvis functiones publicas, & ad altiores disciplinas, pernecessariis erudiant & instruant. Hujus autem juventutis pars maxima docetur vernaculè, donec promptè legere, scribere, ac supputare noverit, ingeniis acutiores simul linguam addiscunt Gallicam. Qui verò fœlicioribus videntur ingeniis præditi, à primis Grammatis statim ad Latinæ linguæ studium applicantur: atque hoc modo fieri conspicimus, ut in hoc Pædagogio varia puerorum excolantur ingenia, & Juvenes in eo adolescant, ad quævis subeunda munera apti; adeò ut vel cives quilibet, vel ipsi quoque exteri ex hac schola, cum permissu præfectorum, petant, eligant, sibique (quos volunt) in famulos adoptent, alii verò alios, quos suis opificiis & ministeriis aptos judicant, assumant. Porrò si quando eosdem posteà sibi ineptos compererint, hos denuò præfectis reducere, aliosque ipsorum loco magis idoneos eligere licet, quos tandem cum præfectorum adminiculo ad statum aliquem honestum provehunt. Cæterùm si qui à civibus aut ab exteris non expetiti, æquo diutiùs permanserint, hos idoneos effectos ipsi Moderatores pro suis ipsorum ingeniis alicubi cum opificibus, aut cum doctis, ad honestum statum provehendos elocant. Doctos & ingeniosos majorum disciplinarum gratia ad Academias emittunt, quos ibi sui Bogardici collegii sumptibus honestè in studiis alunt, adjutrices manus ab iis non retracturi, donec eosdem ad statum honestum, cum certa summa pecuniaria dotis loco elargita provexerint.

Ex Bogardicæ scholæ prospero successu paucis post annis Senatus, simili exemplo puellare instituit Seminarium, & scholam, à Cœnobiolo D. Elisabethæ occupato, dictam, cui similes quatuor Moderatores præficiuntur; Juvenculas suum in collegium recipientes, & Magistratibus ad hoc delectis committentes. Docentur autem characteres nosse, & formare, nere, & sarcire, & ministeria domestica subire, ut bonorum civium usibus, & futuris maritis idoneæ reddantur, nec moderatorum vigil animus unquam retrahitur ab iis, donec ad honestum statum, elocatæ fuerint; porrò numerus earum ad ducentas accrevit, sicut puerorum ad quadringentos. Et debent Brugensibus exemplum hoc suum plures Belgicæ, & exteræ civitates, magno cum fructu Republicæ id institutum imitatę. Primò quòd cernant, quòd hoc pręclarissimo modo debilissima Reipublicæ quæque membra ab objectis vitiis & periculis præmuniantur, à malis imbibitis sanentur, ad virtutes confirmentur, & ad præclariora munera lætissimè grandescant Reipublicæ alioquin membra (juxtà Paulum,) non minùs necessaria, quàm quæ vulgò præstantiora ac digniora censeri soleant. Deinde non vident quid Deo præstari possit gratius, quàm si ex divino charitatis ardore hujusmodi sublevationis adminiculum conferatur, in hanc paupérculam plebem, atque adeò in misellam pueritiam suaptè inopia sordescentem, ac prorsus pereuntem quam Christus nobis curandam severissimè commendavit.

Postremò sibi persuasum habent, quòd multos hoc institutum ædificet, incitet, ac trahat, ad similem pietatis imitationem, aut ad eò conferendas suas eleëmosynas: aut certè ipsis est plausibile, visuque jucundissimum, ex tali pædotribo quotannis eligi præstantibus ingeniis juvenes, quorum aliquot ex iis ad Episcopale fastigium evecti sunt. Plureis cœnobiis monachorum Præfecti. Plurimi in usus Ecclesiæ necessarios admoti ministeriis sacris, utilem quotidiè rei Christianæ operam navant pretium institutionis, & alituræ quale debent aut possunt civitati rependentes: & moralissimas juvenculas in honestissimas adoptari familias, & ad præclaros vitæ status fœliciter emergere. Qui tandem suis ipsis tenuibus parentibus in senectute ipsorum fiunt præsi-

præsidio, à quibus nimia inopia pressis, priùs ipsi ali, educarique nequiverant.

CAPUT V.

AD tertiam classem spectant Xenodochia adventitiis pauperibus hospitium, & alibi alimentum præbentia: Quale D. Juliani quod validorum vocant peregrinantium anno 1035. leges à Senatu accipiens, sacello diu ante occasione miraculo dedicato. Quale aliud per Joannam Comitem anno 1244. dotatum teste Meiero propter utriusque sexus decrepitos. Quale secus ædiculam D. Nicolai privatorum opibus succrevit ab annis ter centum, recenter auctum privati civis munificentiâ. Quale reducibus ex peregrinatione Hierosolymitana opibus P. Adornii Equitis ante sesquiseculum cœpit. Quale reversis ex peregrinatione Compostellana D. Jacobi esse solet, sed nunc ob litteratum, sicut & redactis ad egestatem mercatoribus. Imò verò singulis oppidi portis videas singula adjacere Hospitalia, ut verbo dicam. Ut taceam hebdomadales in singulis curialibus Eleëmosynas, larga panum & eduliorum in pauperes domesticos dispensatione.

Ut omittam etiam quotidianas in carceribus largitiones cerevisiæ, panum, butyri, pulmentorum, & similium, legatas jam inde partim à Joanne Camerlinck ad annum 1451. partium à Lamberto de Alosto anno 1402. & Joanne Nievenhoven anno 1451.

Ut præteream alteri loco reservanda pauperculorum utriusque sexus adolescentium Gymnasia, ubi non tantùm legere, characteres formare, supputare, & alia Arithmetices principia capere, latinam etiam & liberales scientias prosequi docentur, sed etiam in eis quæ ad victum amictumque sunt, providetur instituto salubri ante centum annos introducto. Ut dissimulem etiam Hospitale Nazarethi, nunc profugis ex suburbano Virginibus Magdalenianis assignatum. Item aliud titulo columnæ. Sororum denique S. Spiritus congregationem, quarum exordia necdum scire mihi contigit.

CAPUT VI.

JAni utramque frontem inspeximus, cujusque auspicio primam reipublicæ Brugensis dotem; ad alteram ordo vocat prudentiam aptè succedentem. Uti enim clavem pietas —— (*nec enim sine numine Divum*,

· *Quicquam homini tentare licet* ;) —— ita hæc clavum porrigit ad rem gerendam regendamque. Quanti autem illa Brugensibus fuerit æstimare posse videar, auro ad Lydium applicato, tribus notis: Amplitudine nimirum Imperii, Stabilitate regiminis, & Felicitate; probare exemplis à quolibet hominum genere petitis. Amplitudo hinc patet, quòd nullam toto Belgio, Metropolim latiùs jurisdictionis suæ alas extendisse sciam, ut quæ urbes 36. olim, nunc 24. sibi obnoxias habeat, pagos & Dynastias ultra quadringentas. Quod enim Ipreto, nunc subest, olim aliter erat, quod Franconates, licèt membrum quodammodò nunc separatum, etiam ei suberant. Unde hodieque in oppido Brugensi tribunalis stabilitatem coguntur habere.

Imò verò cùm in confesso sit Brugas cum muris Oudeburgi etiam dignitatem induisse, Oudeburgum autem Flandrarum caput semper fuisse, docuerim suprà, jure etiam Brugas eodem titulo honoraverit, cùm Ganda semper aliquid Imperiale redoluerit olim, & adeò *Flandræ* propriè dictę vocabulo nunquam, nisi Brugas reveritæ sint. Ut taceam quod Brugæ hactenus non veniente in subsidium pagorum Castellaniç membro plusculum adhuc in precariis Principum quàm Ganda conferant. Territorium habeant latius in occiduam plagam, & ortum diffusum, portus maris plures, cœnobia plura, adeo ut veteres Poëtæ in gestis Philippi Augusti de Flandria versùs nulli æque territorio conveniant.

Flandria Marte potens, variis exercita bellis,
Flandria gens opibus variis & rebus abundans.
Parca cibis, facilis expensâ, sobria potu,
Veste nitens, membris procera, venusta decore,
Splendida cæsarie, vultu rubra, candida carne,
Innumeris piscosa undis & flumine multo,
Fossatisque vias ita præpedientibus, ut vix
Introitus pateat venientibus hostibus extris.
Frumento quam ditat ager, navalia merce,
Lacte pecus, butyris armentum, piscibus æquor.

CAPUT VII.

AD stabilitatem quod attinet, evolventi meos de aliis Flandriæ, ut Belgii urbibus libellos facile erit observare vix ullum ullibi superesse, cujus respublica tantam ætatem tulerit, cùm legamus ante sexcentos ferè annos tempore Barbati Comitis permissum 13. Scabinis ex novem membris oppidi unum adsciscere Consulem, quem gentiliter Burgimagistrum vocabant, teste Meiero ad annum 1036. & quamvis ævo Thomæ Comitis anno 1240. cum perpetuis substituti annales aliquid videri possit immutatum, tamen & personarum numerus, & qualitas, & membra etiam in-

 ferioris

ferioris populi novem supersunt, quorum Præfecti (Decanos graves vocat Damhouderius) hodieque clavem singuli unam archivorum habent, & arcæ ubi sigillum urbis obligatorium reconditur, nec nisi illis præsentibus, & Consule qui decimam clavium servat, extrahendum, non defuerunt quidem in tam pulchro corpore nævi, sed pulchritudine aliarum partium, & faciei inprimis facilè obscurati, sed nec seditionum nubes, & velut morbi quidem fatales magnorum corporum, sed tanta artè curati, ut vix stigma aut cicatricem reliquerint. Alii rebellârunt, sed cum ruina & internecione totius oppidi: alii tumultuati sunt, sed cum privilegiorum jactura: alii alia patrârunt, & alio dispendio. Brugenses licèt non minora, non pauciora aliis designârint, ut est prona in quidvis ferocientis plebeculæ audacia, tamen hoc omnes annotârunt in emolliendis Principum quos offenderant, animis, & gratiam demeritis perditam recuperando cautiores fuisse, & feliciores arcano quodam divinæ miserationis in hanc rempublicam affectu.

CAPUT VIII.

Et quæ quæso felicitas major, quàm profusa Principum liberalitas, & privilegiorum in unam hanc urbem velut necessaria confluentia? Non satis erat Comitibus anno 1232. servitutem optimi capitis, anno 1240. Balfartum (de his nominibus aliàs dixi) vectigalia Flandriæ anno 1302. remisisse: publicum libripendium anno 1282. vectigalis potorii ordinationem anno 1229. & anno 1299. pannificium solenne anno 1283. nothorum libertatem anno 1331. & alia id genus indulsisse, verumetiam rara quædam & paucis communia addiderunt, ut videantur Comites obliti dignitatis suæ in ornanda hac urbe totos se velut spoliasse. Quid enim illud est anno 1334. concessum ut si privilegiis fortè prætor contraveniat, idem patiatur ex tempore tota urbe justitium indici, donec in integrum restituatur.

Idem anno 1414. partim pretio, partim fidelitatis remunerandæ gratia, omnes natalibus, dono, emptioni, aut conjugio civitatis jus adeptos ab omni bonorum ubivis sitorum confiscatione liberos facit nullo casu aut crimine exceptis. Nec minùs alii in propinquo Principes beneficii sui expertem hanc nympham esse voluerunt. Ita Philippus Rex Gallorum in Francia anno 1288. Ita Anglus anno 1296. in Britannia, Fredericus Cæsar in Germania, libertatem Brugensibus concesserunt. Ita Joannes Mauritaniæ Dynasta anno 1288. à telonio Pontis Verdini, Philippus Rex anno 1390. à Duacensi, idemque à Tornacensi.

CAPUT IX.

Ad exempla venio hoc effectura, ut nemo aut ampliter, aut diu, aut feliciter imperasse Brugenses admiraturus sit. Senatum vide prudenter eligi, prudentiùs curas partiri, prudentissimè singulas administrare. Constat is ex optimatibus partim nobilitatis, partim populi, quorum nimirum conditio authoritatem augere, fortuna amorem conciliare, ingenii cultura, usu rerum valere consuevit; nec patet ad hunc apicem aditus, aut Dardanario, aut infami, aut spurio. Atque hoc etiam observare solent, ut mixtim cum senibus juvenes coöptentur, ut nimirum ab illis hi imbibant dogmata prudentiæ, & horum vivacitas illorum experientiæ, ingenium judicio, diligentia maturitati conjuncta statum producat longè beatiorem Laconico, aut Platonico ubi solis decrepitis, & paucorum dierum Senibus reipublicæ administratio committebatur.

Sic electi onus commodè partiuntur, ita ut bini ad *leves causas* decidendas 15. libellas non excedentes, designantur, quas compendio, ne querula sæpè & pertinax ad vindictam plebecula longo litium ductu seipsam consumat, examinant, & dijudicant. Invenio ad annum 1303. à Philippo Theatino litteris in pignus fidei desuper confectis centum viros sedandis civium rixis, & discordiis electos dictosque pacificatores, sed opinor hoc temporaneum dumtaxat fuisse. Et quia orborum tam parentibus, quàm consorte thori prima ratio habenda primi 12. virorum bis hebdomadatim pupillaribus causis intendunt accedentibus in oneris, & patrocinii communionem è Pensionariis uno, è Consiliariis primo. Et quia non parùm interest, ut peculium oppidi utiliter dispensetur, & interim sarta tecta omnia serventur, bini etiam de operibus jubentur despicere, & cum Quæstoribus conferre: & quia frequenter usu venit in Emporio, & urbibus Mercurio, & fortunæ litantibus, multos ad extrema protrudi calamitatum, bini etiam obæratorum negotiis intendent, ut media remediaque oportuna, & tempestiva adhibeantur. Pari etiam numero examini reorum, & carceri mancipatorum deputantur, omnes autem omnibus juri dicundo. Ne autem annalis illa Senatus innovatio, ad frangendas potentiæ popularis vires inventa, ignorationem rerum agendarum procreet, adsunt, & consilio juvant perpetui Pensionarii octo. Major putà Carcerarius, Pupillaris, Thesaurarius, Commissarii tres, & Stapelarius, & Graphiarii duo, civilis

&

criminalis, omnes ab officio & munere, ad quod convocantur distinctionis fortiti cognomentum, omnes juris & legum non ignari, sæpè etiam laurea ornati Academica.

CAPUT X.

NE optimarum hoc tribunal, aut plebi suspectum, aut alioquin communitati minùs utile esse posset, velut frenum quoddam ab antiquo injectum est, Consulis & pari eum feperioribus numero Senatorum præsentia, qui *Communitatem*, sive corpus populi repræsentant, nec unquam à conclavi excludi possunt, & unà opinantur, consulunt in rem, sententias dicunt, quamvis ne par undecunque authoritas turbationem inducere posset, & nimium quantum Senatoriæ dignitati derogare, suffragia eorum colliguntur. Imò verò ne largius, ut fit subinde, peculium Urbis aut negligentius dispensetur, nec rationes annuæ accepti expensique, nisi præsentibus his, & ampliùs teste toto populo in 74. opificiorum Decarchis repræsentatæ audiuntur, nec sigillum oppidi majus educi ex arca potest, nisi assentientibus & astantibus, ut suprà tetigi, novem Decanis gravibus: quæ omnia prudenter adinventa, ne optimatum potentia plebem ullatenus queat opprimere.

Cæterùm ut Consuli, Jovis instar consilio Magnorum Deûm præsidenti, non vacat exiguis rebus adesse, subsidiarios habet, inferioris subsellii magistratus & officiatos; Ædiles, ut dixi, duodecim, cum Decano primate, in causis ædificia tangentibus, Decanos 73. singulos cum suis subsidiariis, in eis, quæ rem opificii sui concernunt, disponentes, ut verbo dicam, non est ad benè beatèque administrandam rempublicam, quod possit meritò desiderari, omnibus ad amussim, singulis ex æquo & bono ordinatis taliter ut justitiæ, cujus administri sunt Prætor urbanus cum Sculteto vicem Principis gerentes, suus honos; juri sua conformitas, politiæ suum decus, civitati generatim sua permaneant ornamenta, conspirantibus in hæc junctis quasi viribus, clero, Senatu, communitate.

CAPUT XI.

SUperest in triade mea, Magnificentia, velut color quidam virtutis, hoc agam, ut splendidiore forma, & suprà communem in oculos incurrat, ideò Diis & Deorum in terra Vicariis commendatissima, & huic inprimis reipublicæ tam foris, quàm domi, tam extra ord.nem, quàm assiduè. Norunt qui historias norunt, quanto apparatu Legatos suos Brugæ tertiò Parisios miserint, nonnunquam contra Comitem Regi supplices, & largitione, clientelis, & famulitio admirandis, alias cum ipso. Unde elegans jocus in ore est, eos in Comitatu Ludovici Principis suis Franco juramentum dicturi, cùm fortè inter prandendum pulvinaribus carerent, pallia sive mantellas sibi suppofuisse, eisdemque in cœnaculo relictis, abcessisse, rogatosque respondisse, moris sui non esse, sicubi pransitarent, pulvinaria cum cibis auferre. Salsè profectò reprehensa Gallorum incivilitas, & è diverso laudata Grudiorum urbanitas.

CAPUT XII.

NOtum est quanto splendore byssinis, sericis, aureis argenteisque vestibus ornati ad ludos soleant procedere Gandavum, Bruxellas, Antverpiam: in primis autem Tornacum, ubi ludis balistariorum anno 1394. indictis, præmium de splendido ingressu, ut loquitur Meierus, quadraginta octo urbibus præripuerunt. Et si quando bellis aut rebellionibus ponendo fini, aut ineundæ concordię à Flandrię membris legati mitterentur, alii sæpiùs plebeios, & obscuris ortos natalibus, Brugenses vix unquam, nisi claro loco natos observarbis ablegasse, & horum partibus longè plures semper nobiles favisse, quàm aliorum, ubi factionis plebeiæ capita quidvis pro libidine designabant. Ut nihil mirum Philippum Archiducem Maximiliani filium euntibus ad palęstram Gandensem balistariis Brugensibus instar indigenæ civis se miscuisse, non vulgari popularitatis exemplo.

Nec domi minùs illustres extitêre: ut enim dissimulem Comitum nuptias Regales, Comitia aurei velleris, pompas funebres Principum, in quibus aliquam profectò nec contemnendam magnificentiæ partem tulit civitas. Ut taceam aliis etiam Urbibus communia in Principum inauguratione solennia: famam meruit dies illa, qua Philippum Bonum cum Duce Aurelianensi introeuntem sumptuosò octoginta argentearum buccinarum clangore, & stupenda magnificentia salutârunt. Eduardum quartum Anglia profugum tam honorificè per hebdomades quinque ædibus Gruthusiis coluerunt, ut restitutus sceptro, per litteras Senatui gratias ingentes egerit. Fredericum Imperatorem anno 1485. filium nepotemque visitaturum tam splendidè exceperunt, ut nullam toto Belgio urbem vel accessisse ad eam festivitatem confessus sit.

CAPUT XIII.

SEd hæc extra ordinem facta, ideòque forsan minore digna admiratione. Ad quotidiana venio. Bruganæ Virgines, ut formæ gratiam præ cæteris Belgii apud exte-

ros

ros reperisse putantur, ita ornatus venustatisque laudem, adeò ut Joanna Navarræ Regina, Pulchri Gallorum Regis uxor, cum anno 1302. huc ingressa fœminarum pulchritudinem, & in amictu luxum indignabunda intueretur, exclamasse scribatur: Ego me solam Reginam arbitrata, sexcentas hic conspicio. Viri quamvis formæ neglectum laudem reputantes vulgò nitidi magis quàm compti sint, tamen in convictu opipari, atque liberales in exteros præsertim, morum dexteritate fortunata præditi, ut non immeritò ingenia eorum Atticis similia Erasmus scripserit, Philippus Rex dixerit, & animos Joviales magis, quàm saturninos.

CAPUT XIV.

Nobilitas autem urbana, nusquam tota Flandria major & spectabilior esse consuevit, adeòque supersunt aliquorum intra ipsos muros aquis, & pontibus sublicіis contra subitos impetus prætoria, primatum, ut opinor, habitationes antiquitus, & contra furibundam plebem asyla: nec sciam, an ullo totius Belgii loco intra mœnia ejusmodi munitiones privatis permissæ sint; ut taceam regali impendio in suburbanis extructa à Nobilibus Castella, ad oblectamentum & securitatem, quorum pars melior intestinis Flandriæ, aut nuperis Belgii civilibus bellis in rudetum concidit.

CAPUT XV.

SI Senatum aspicis, vide quot stipatum clientibus & ministeriis. Satellites 12. Ostiarii 6. Scabelletii, (sic à damno avertendo vocantur, aut ut antiquitus, ut ex civitatis antiquis Rationibus constat *Scharrewetters* ab observandis turbis, quas *Scharen* vocant, corrupta tunc usitata Gallica dictione *wetter*, quod observare significat) præter eum quem primo quis Consulatu proprium sibi ad vitam eligit, 14. Nuncii, Citatores 12. Cursores equites 3. pedites 12. Clerici universim 13. Præfecti diversis oppidi locis omnes 16. Patroni Causarum, & procuratores publici, tam domi, quàm foris 7. Medici & Chyrurgi 4. obstetrices 8. Tabelliones publici sex, Ludiones & Musici decem, Professiones publicæ tres, Gymnasia publica novem, jurati plerorumque opificiorum 10. Naucleri cum aliis, circa mare & portum vigilantes centum quindecim, atque hi omnes stipendia aut honoraria è publico accipientes, præter quos infiniti alii ad placitum, nulloque obligati juramento, tam Senatui, quàm privatis subserviunt.

CAPUT XVI.

QUia Gymnasiorum & Professionum incidit mentio, ne tenebras lectori offundam ob raritatem rei, speciatim adjicio, Joannem de Witte Cubensem Episcopum ultimis testamenti tabulis anno 1539. partim ut sacerdotum otio consuleret, & adolescentum gratificaretur industriæ, ternas in falis prælectiones instituisse litterarum, Philosophiæ & Theologiæ, quas Georgius Cassander auspicatus, Jacobus Crucquius, & alii scriptis noti, obtinuerunt. Curiales insuper singulæ ludos elementarios habent, & habuerint ante tria sæcula; cum reperiam de ludimagistris decretum anno 1304. Denique recenti memoria Patres Societatis JESU favore Senatus & munificentia Gymnasium magno fructu aperuerunt, templum struere cœperunt, & Collegium adornare ab annis plus minus viginti. Ad extremum utriusque sexus binæ sunt pauperum Scholæ, de quarum utili instituto suprà dixi.

PARS

PARS QUARTA & ULTIMA.

CAPUT PRIMUM.

Em facram Brugis auſpicari intereſt à famoſiſſimo Donatiani D. Antiſtitis templo, quod in Burgo viſitur antiquiſſimum. Et quia minùs probabile ſit ab ipſis Brugarum cunabulis, & reſtauratione per Comitem Ecclesiam muris excluſam, cùm nulla ejus ævi intra illos reperiatur, occaſionem arripuerunt plures, exiſtimandi Ædem D. Virginis anno 801. per Lydericum Harlebecanum inchoatam, & quinquaginta poſt annos à Ferreo abſolutam illam eſſe, quæ ob tranſlatas eò Donatiani Rhemorum Epiſcopi reliquias nomen mutavit. Nec vana fides: eò quòd Comitis Regia in propinquo extiterit, & referant annales, Sacelli Principum, quod eatenus Audomaropoli fuerat, honorem anno 863. in ædem Deiparæ & Donatiani (hos duos conjungit codex Bertinenſis) tranſlatum.

Hoc ſi ita eſt, dicendum unà Arnulphum Comitem anno 940. Donatiani patrocinio jam tum gaudentem ampliaſſe, ita ut multis extructor fuiſſe credatur, & ſcribatur. Quicquid ejus ſit ſuperbum illud chori ædificium, hodieque conſpicuum: ferrei opus eſt, quippè quod tempore cædis Caroli in ambulacro ejus ſuperiore nequiter patratę extiterit, pronai tamen ſtructura nonnihil videtur recentior, ex jocalibus Reginæ Gunildis conflato ære, & turris recentiſſima, cùm legamus anno 1316. eam collapſam, & centum ferè poſt annos deflagraſſe, & jam tertiò reſtitutam ſupereſſe. Fornices templi medios & concamerationem operoſam alibi vix ſeſquiſeculi eſſe judicant artifices, indicant operæ.

CAPUT II.

A Prima hujus Ædis conſtitutione ad rem divinam Clericos Comitis munificentia deputatos, non eſt quod dubitemus. Arnulphum certè Marchionem tradunt anno ſuperiùs laudato tredecim Canonicos dotaſſe, unius Prępoſiti velut curę creditos. Quorum numerus poſteà auctus ad 27. uſque prębendas majores, & minores quatuor, & Prępoſito frequenter ſecularibus intricato ad regimen domeſticum adjectus Decanus ......

Codex miraculorum D. Donatiani, quorum pars in lectionibus matutinarum precum decantari conſuevit. Canonicos non alio quàm *Fratrum Eccleſiæ* dignatur vocabulo, quia nimirum vitam regularem licèt nullis aſtrictam votis agebant. Superſunt adhuc loca Scholæ, cœnaculi, dormitorii, imò cellularum memoria recens eſt, in quibus Canonici non ita pridem ſolebant feſtis majoribus quieſcere, imò ampliùs annum, quem vocant, reſidentiæ, non niſi in clauſtri ſepto dormiens explebat. Degenerârunt autem Canonici ab hac morum ſeveritate bellis frequentibus, & difficillimis, viam libertatis aperientibus.

CAPUT III.

CAput ab antiquo hujus Principalis Collegii Præpoſitus erat, & Præpoſiti ferè ex præcipuis Flandriæ optimatibus Comitum filii, affines, palatini. Quos tanto Comites favore proſecuti ſemper, ut non contenti eos Sacellanos & Confeſſores palatinos nominaſſe, anno 1089. Canonicos quidem perpetuis domeſticis aſſcripſerint. Præpoſitum verò Magnum Flandriæ Cancellarium, & monetæ magiſtrum hęreditarium declarârunt, rara, nec ullis aliis provinciis communicata prærogativa. Quod jus poſteri ita mordicus retinuerunt, ut recuſante nonnunquam Comite eos ad muneris officia recipere, tota regio diris Pontificiis fuerit involuta, quod factum anno 1295. procurante Leonardo Præpoſito.

CAPUT IV.

COllegiata hæc in Cathedralem anno 1559. ſublimata Præpoſituræ dignitas Epiſcopo acceſſit, cujus diœceſis ampliſſima ad quinquaginta quatuor in longitudinem, & 25. millia paſſuum Italicorum in latitudinem porrecta, complectens illo ambitu oppida 14. pagos centum triginta ſex, inque eis municipia 17. cœnobia Benedictini inſtituti octo, Ciſtercienſis 6. Præmonſtratenſis unicum, Canonicorum Regularium 6. ſecularium Collegia 7. Franciſcana 20. Dominicana 2. Carmelitica totidem, Auguſtiniana 5. Carthuſiana 2. Hieronymianum, Gulielmiticum, Annunciatarum, Victorinarum unicum, Hoſpitalia,

ſpitalia, & id genus Hieræcia 35. venientibus in numerum etiam eis quæ nunc defecta injuriis temporum, & denique quæ ad alios uſus recenter applicata, prout ſuis ſingulorum poſteà locis afferam.

Epiſcopum nunc agit ſummo cum applauſu & fructu Carolus Philippus à Rodouan Berlegemius, ante Middelburgenſium Antiſtes, Vir generis ſplendore, & virtutum heroicarum inſignibus apprimè nobilitatus. Præceſſerunt alii tres in Donatiani ſepulturæ locum nacti talibus cum Epitaphiis.

Reverendiſſimo D. Petro Curtio Brugenſi, primo hujus civitatis inſtituto Epiſcopo, perpetuo Flandriæ Cancellario quondam apud Lovanienſes S. Theologiæ Profeſſor ordinariæ hoc monumentum extremæ voluntatis deſiderio poſitum eſt. Sedit in Epiſcopatu annos 5. menſes 3. dies 9. vixit annos 76. Obiit 16. Kalendas Novembris anno 1577.

Sepultura Reverendiſſimi D. Remigii Drutii Caſtetani Brugenſis ſecundi Epiſcopi, Cancellarii Flandriæ perpetui, Regis Catholici in Supremo Conſilio Mechlinienſi, 13. annos Conſiliarii, cùm munia Epiſcopatus 24. annos, & menſes 6. exercuiſſet, & annum ætatis ſuæ 75. exceſſiſſet, caducam hanc vitam cum alia feliciore commutavit, 12. Maii, anno 1599.

Sepultura Reverendiſſimi D. Matthiæ Lambrecht Franconatis, Theologi, qui poſt functionem primùm Pœnitentiarii, deinde Archipræsbyteri & Archidiaconi, tandem tertius factus eſt Brugenſium Epiſcopus. Sedit annos 5. menſes 9. dies 14. obiit 1. Junii anno 1602.

Reverendus Generoſuſque Dominus Claudius Carondelet, Eccleſiæ hujus Cathedralis Brugenſis ultimus Præpoſitus, perpetuus Flandriæ Cancellarius, Decanus Eccleſiæ Metropolitanæ Biſuntinæ, Carolo quinto Imperatori ſemper Auguſto à privatis Conſiliis, futuræ corporum reſurrectionis memor ſibi & ſuis teſtamento fieri juſſit, vixit annos 51. deceſſit 3. Idus Auguſti, 1564.

Reverendiſſimus Dominus, D. Joannes Carondelet, Archiepiſcopus Panormitanus, Primas Siciliæ, Præpoſitus S. Donatiani Brugenſis, Cancellarius Flandriæ perpetuus, Decanus Metropolitanæ Biſuntinæ, Abbas Commendatarius B. Mariæ montis Benedicti, Præpoſitus S. Walburgis Furnenſis, & S. Piati Siclinienſis, Caroli quinti Rom. Imp. Aug. Secreti, aliorumque Conſiliorum in Belgica Præſes primarius, humanæ fragilitatis memor ipſe ſibi poſuit. Obiit 7. Februarii, anno à Chriſto nato 1544. ætatis 75.

CAPUT V.

Principum etiam qui hanc ædem ſua honörârunt ſepultura, non tacebo Epitaphia. Margaretæ inprimis, cujus tumulo talis appendet inſcriptio.

Hæc fuit Margareta uxor Balduini Comitis Flandriæ & Hannoniæ, primi Marchionis de Namur, mater Elizabeth ſanctiſſimæ Francorum Reginæ, Filia Theodorici, & Soror Philippi Comitum Flandriæ. Hæc fuit plurimorum meritorum, præcellens in omni opere bono cunctas mulieres viventes tempore ſuo. Obiit 17. Kalendas Decembris anno Domini 1194. menſe Novembri.

Ludovici demum Nivernenſis Epitaphium, cujus ex Gallico traduxi, de verbo ad verbum.

Iſthìc jacet Princeps potens & Nobilis
Benè cui precari convenit,
Memores, Neverſi & Comes Reteli,
Et Flandriæ. Defunctus eſt
Sexta die ſextilis & vigeſima,
Anni ſupra milleſimum.
Sexto, quater decimo, atque ter centeſimo,
Orate ut animæ ſit benè.

Gouildia denique Danorum Regis nata, ab Henrico Cæſare divertens, apud Balduinum Comitem conſanguineum recepta, ut Pſalterio Latino cum enarrationibus Saxonici idiomatis, & aliis Eccleſiam ditavit legatis, ita ſepulchro honoravit.

CAPUT VI.

Aſſervatur in Cathedrali hac æde B. Donatiani corpus (undè non Eccleſia tantùm, ſed & urbs *Caſtrum S. Donatiani* vocitatum) ſeptimi Rhemorum Epiſcopi anno 863. huc tranſlati è Torholto monaſterio per Balduinum Marchionem Flandriæ, quæ id *Ebonis* Rhemorum Epiſcopi dono accepit. Ebonis litteræ ad Balduinum citantur à Molano ad 14. Octobris, vita quotannis in officio matutinali prælegitur, & eſt poſterior ejus pars transſcripta ex libro Heriberti Abbatis Haſnonienſis, de reſtauratione ſui monaſterii, prior ex Frodoardo, niſi quòd exſcriptorem feſellerit numerus Romanus, dum Dionyſium Papam à Clemente XVIII. poſuit XXII.

Vixit autem B. Donatianus, non ſub Conſtantio, quod opinatur Matthias Laur. in ſuis Eccleſiaſticis annalibus, ſed quod vita ejus, ſub Aurelio, non Philoſopho, ſed Heliogabalo anno 220. & cùm laudatur eodem tempore, Dionyſius Papa, quem demum anno 261. incepiſſe prælaturam conſtat, & Eccleſia B. Nicaſii quem demùm quarto poſt Donatianum loco præfuiſſe ſcimus, id per anticipationem intelligendum, pro æde poſt Nicaſii titulum adepta,

adepta, & Monacho post Pontificatum adepto. Translationis porrò primæ dies trigesima Aprilis, secundæ dies eadem, quæ Theophaniorum; tertia sub Curtio Antistite facta; & quarta sub Rodoano, repertis inter tot hæreseon procellis ex integro thesauris hisce.

CAPUT VII.

ASservatur prætereà translatum ex æde proxima Feretrum D. Basilii, cum parte ossium ab Elstatio ex oriente transvectorum. Insuper peculiari Feretro reliquiæ B. Maximi Regiensis Episcopi, Bononiâ per Balduinum secundum Comitem adductæ, unà cum ossibus B. Ilheri, Antistitis etiam, sed de quo nihil in scripta relatum est: Ut taceam caput magni illius Chrysostomi, quod opinor, Bizantio transmissum, & Crysolii à Cominensibus communicatam portionem, & Eleutherii, aliorumque è primis fidei in Gallias propagatoribus; ut taceam etiam Caroli Boni Marchionis & Martyris Flandriæ, qui in superiori templo Divi Donatiani pro justitia martyrii coronam adeptus est.

Quo loco crux à majoribus collocata quaternis clavis confixa. Longus erat novem pedes, & haustus è vulnerato cranio liquor sæpè febricitantibus salutaris fuisse visus. Extat ejus vita per Walterum Archidiaconum Morinensem, & alios, & alibi hic versus.

Templa, Deum, viduas, reparando, colendo, cibando,
Martha, Maria, pius Samaritanus erat.
Servus, justitia, templum, Martisque secunda,
Cæsor, causa, locus, lux tibi mortis erant.

Dies enim Martyrii erat secunda Martii, Burchardus Stratensis cum nefariis complicibus, alioquin subditus Comitis, auctor parricidii, de quo fusiùs alibi.

CAPUT VIII.

DE splendidissimo Virginis Matris fano quæ apud scriptores reperi adscribam. Annales Lydericum Flandriæ Forestarium aiunt ædiculam B. Mariæ inchoasse sub annum 801. Balduinum Ferreum quinquaginta post annos perfecisse, Carolum Bonum translatis monialibus D. Bonifacii in vicum Oedegemium, templum elegantiori opere augmentatum Canonicis instruxisse 12. Præpositum pro capite habentibus. Hæc illi. De monialibus porrò illis quicquid sit, necdum solidè licuit cognoscere. Videmus certè præter dictos Canonicos & Curiones tres, quatuor Sacristanos, Symphoniacos septem, Sacellanos intra chorum 20. extra 18. Vicarios 4. Spectabiles. Sunt tumuli Invictissimorum Principum Caroli Pugnacis, & Mariæ Imperatricis. Ludovici etiam Gruthusii Wincestriæ Comitis, & Margaretæ Borselæ uxoris ejus, & aliorum.

Inter reliquias asservant portionem ossium B. Bonifacii, & salutiferæ crucis per Flandriæ Comitem allatam. Inter diplomata exhibent Rabodi Episcopi litteras Canonicorum institutionem probantes. Vestes & suppellectilem sacram mirantur exteri, structuræ etiam elegantiam.

CAPUT IX.

TErtia denique Salvatoris 20. Canonicorum cum Decano Collegio ornata à B. Eligio putatur inchoata, ejus asservans reliquias; cæterùm post incursiones Normannicas aucta, & per Tornacensem Episcopum Canonicis honorata, assignatis Beatorum Walburgis & Jacobi parœciis. Habent certè hîc (teste Damhouderio) præter Cantores, Pastores, Custodes, aliosque numero cum Marianis pari, Sacellanos complures diversis intervallis fundatos. Ab incendio anni 1358. quod templum 5. Idus Aprilis totum absumpsit, haud multò pôst pulchrius caput extulit.

CAPUT X.

CApella D. Basilii Collegiata olim testibus Romanæ Curiæ indiculis, nunc appendix Cathedralis Canonicis Sacellanorum titulo nunc contentis, & per leges concordiæ Anno.... initas sigillo, aliisque Collegiatarum juribus renunciare coactis. Opus est Theodorici Comitis Sybilla Balduini Solymorum Regis filia in uxorem ductu nobilis, qui pretiosum Christi cruorem è deposito corpore Spongia detersum per Josephum ab Arimathia incomparabile donum per manus Leonii Abbatis Bertinici (teste Iperio) huc transmisit anno 1148. & quatuor ad sacra peragenda clericos instituit, hebdomadatim per vices præsidatu chorali fungentes, & cum subsidiariis aliquot pensa horarum quotidiè exolventes. De hoc cruore Clementis Papæ in litteris Avenione, Pontificatus anno 5. datis, verba sunt. Ecclesia D. Basilii quam ineffabilis altitudo providentiæ, recti censura judicii cœlestia pariter & terrena disponens prærogativa sublimavit honoris & miraculorum assiduitate decorat.

Existit non modica quantitas sacratissimi sanguinis pretiosissimi corporis humani generis redemptoris, & qui per omnes dies hebdomadæ, die veneris duntaxat excepto, quasi quandam in modum lapidis duritiem repræsentat, die verò prædicto ut plurimùm hora sexta liquescit, guttatimque distillat, quod miraculum anno 1309. 14.

Calendas Maii cessavit tristi augurio. In eodem diplomate refert Burgimagistros, Scabinos, Consules, & Universitatem dictæ Urbis Brugensis à septennio citrà, vel circiter processionem instituisse in festo Inventionis S. Crucis. Quam confirmat celebratam primo anno 1311. Et sanè solent ad hanc annuam supplicationem indulgentiis mirificè ditatam omnes è vicino Prælati & Nobiles evocari. Sodalitas insuper triginta virorum, è quibus annalis eligitur Præpositus constans ferè primariis Oppidi, inchoata est ab eodem Comite. Quanti autem thesaurum hunc Brugenses semper fecerint, vel ex eo licet æstimare quod non cessaverint, donec à Philippo Rege Francorum perpetuum obtinuerint promissum, quo decernebat nunquam se ex hoc loco incomparabilem hunc thesaurum translaturum, scriptum anno 1296.

CAPUT XI.

CUriales ab antiquo in urbe & præurbio erant Donatiani, in Burgo & Deiparæ in Maresco. Et videtur posteà Sacellum S. Crucis in villa Jera (ita enim in litteris anni 1088. vocatur) & Ægidii in Dorpo in communionem oneris pastoralis assumpta. Et denique veterem Salvatoris Ecclesiam cum secundariis Divorum Jacobi & Walburgis eodem jure receptam. Ultimò autem B. Annæ & Catherinæ templa, de quorum singulis plura aliàs dabimus.

CAPUT XII.

COEnobia utriusque sexus plura in agro suburbano & adjacenti fundata olim, nunc autem cogente bellorum furore intra muros restituta, aut saltem hactenus in urbe exulantia leviter duntaxat hic visum perstringere, suis locis ampliter describenda. Ita nimirum Abbatiarum S. Petri Aldeburgensis, & Andreæ Stratensis Benedictinæ Regulæ Archimandrita laudatissimus Joannes Bonrier, hactenus cum suis monachis Urbem & domum refugii in ea habitat. Ita Abbatia de Tosan Cisterciensis, & de Dulci Valle Regularium instituti, illa mensæ Episcopali, hæc Collegio Societatis Brugis unitæ, Brugis censentur commigrasse. Et in altero sexu ad familiam Benedicti spectantes Godolevicæ Virgines è Gistellano oppido: ad Bernardi classem referendæ Spermalienses ex Sicelano vico: ad Augustini regulam viventes Sareptanæ ex Dammensi agro, Gertrudanæ ex Trudonensi Parochia advenerunt omnes Brugas, velut asylum nactæ. Utriusque sexus insuper Carthusiense Cœnobium, etsi in Urbe sit restauratum, & secundariò velut fundatum, tamen quia suburbanæ est originis, cum aliis describam ubi in agros me scriptionis ordo vocaverit.

Abbatia ad extremum Quercetana Canonicorum Regularium celeberrima, etsi à pluribus seculis intra pomœrium Urbis extiterit, tamen in Basilica Trudonensi primitus reperitur fundata suo ibi loco opportuniùs enarranda. Hic porrò tantùm breviter sat habens monasteria tam celebria Brugensi oppido insita nominasse, cætera intra aut juxta muros nata prosequar.

CAPUT XIII.

QUadrigam itaque prima pagina trahet cœnobiorum virilium nec ordine, nec authore, nec tempore eisdem constructam. Bogardicam enim à laicis tredecim textrinam curantibus accepit initium, qui sub Annum 1370. ab Archimandrita Eeckhoutano locum juxta muros oppidi, ut tamen res erant, redemerunt, & in communi vita labores manuum manducabant. *Fratres Textorum* primùm & denique *boni pueri* Bogardici vulgò audiebant, non ab hortorum amœnitate, sed à D. *Begga*, sive *Lamberto le Begge* Leodino, ut aliàs docui. Cæterùm authoritatem faciente Nicolao quinto Pontifice Anno 1450. titulo Fratrum de Pœnitentia JESU-CHRISTI, tria religionis vota emittere, & Francisci tertiam amplecti regulam cœperunt, Franciscanorum Ministro Provinciali aliàs obnoxii.

Sed cùm in hac vitæ & morum assumpta severitate non perseverârent, & liberiùs debito viverent, Senatus Anno 1513. adhibito in consilii communionem Guardiano Minorum, Virum probum Laicum, sartorem peculio monastico præfecit, F. Joannem Camerlinck vulgò dictum, & Religiosos ne otio, quod vitiorum mater est, deinceps torpescerent, certo numero pauperibus docendis jussit occupari; feliciter sanè, nisi haud multò pòst contagio grassata cœnobium invasisset, tanto dispendio, ut vix unus superstes evaderet. Quo factum ut Senatus cœnobium ad se trahens Seminario pauperum assignarit, hodieque nomen servanti.

Guilielmitæ quo fundatore cœperint, necdum scire potui, certus Anno 1377. Augusti 16. templum eorum à Tornacensi Antistite dedicatum fuisse præsente Maximiliano pòst Cæsare.

Fratres Hieronymiani, sive *Alexiani* dicunt se temporibus Maximiliani Cæsaris è superiori Germania advenisse, ut ægris operam impenderent, admissi.

Tertiarii ab adverso ædibus eorum intersignio *Stael-yser-broeders* nuncupati cœperunt privatorum opibus ante sesquiseculum templo circa Annum 1472. aucto & dedi-

dedicato, quod nunc Trudonensibus Virginibus attributum est, monachis vitio temporum aut suo extinctis.

His subjungam Beginasia bina Virginum inprimis professarum D. Auberti, de quarum initio nihildum cognovi, eò quòd Cœnobium Carthusianis accesserit, & Liberarum quæ Anno 1244. Joannam Comitem Flandriæ fundatricem invenêre.

CAPUT XIV.

Augustini signa sequentes hîc secundus fasciculus colliget, & colligabit Eremitas in prima acie veluti arietes hujus gregis, receptos in agro Brugensi ante quatuor sæcula suburbano primùm, denique urbano. Mœcenates primi novorum hospitum Gruthusii, primarii fundatores Gistellani, nominatim Joannes de Gistella miles Dominus de Formosellis, & de Wastina, qui (verba sunt diplomatis) ad honorem Dei omnipotentis, & omnium Sanctorum, & præcipuè Confessoris sui S. Nicolai omne jus quod habebat in fundo, in quo sita est Capella S. Nicolai in Brugis, ac in ipsius attinctiis cum omni jure Patronatus ad ampliandum divinum officium in eo Religiosis Fratribus Eremitis S. Augustini purè & liberè contulit, & donavit, Anno 1275. Sabbatho ante Epiphaniam. Hæc itaque Cœnobii hodierni primigenia formatio, quod licèt duobus alibi locis cœperit, diversa alibi duo Sacella habuerit, velut semina novellæ plantationis, tamen hic primùm radices agere, pomeria suæ habitationis extendere, officinas adornare maluerunt. Invenio annexum à Gulielmo Halewinio Anno 1445. alterum superiori sacellum, invenio Annis proximè elapsi seculi primis viginti maxima templum sumpsisse incrementa, quod Iconoclastarum manus minimum quantum sensit, & è ruderibus suis surgit annitente plurimùm Joanne Silvio Cœnobiarcha dignissimo.

Erantque (ut unum è multis exemplum producam) ante nuperas turbas sex Theologiæ Doctores præclarissimi hujus domus alumni Christophorus Sanctotitius Vicarius Generalis, Rogerius Juvenis, Judocus Ruyngout, Jacobus Veldius, Provinciales, Philippus Lisanius, & Walterus Rotarius Priores. Tales rami, taliter frugi & fructiferi, sub quorum ferè umbra latent inferioris sexus Cœnobia hæc.

Alterius porrò sexus sunt Augustini sectatrices præter Victorinas, de quibus alibi, Sorores S. Spiritus nigris utentes, à trecentis quinquaginta Annis, ut volunt, fundatæ.

Betanicæ etiam Anno 1361. sub patrocinio D. Magdalenæ leguntur institutæ.

Gastanienses autem circa eadem tempora, etsi de authoribus nihil dum ad notitiam meam pervenerit.

CAPUT XV.

Eremitas Eremitis subjungam, Asiaticos Africanis, *Fratres* puta *B. Mariæ de Monte Carmelo* sub idem ferè cum Augustinianis tempus civitate donati privatim habitârunt, donec Margareta Comes bonarium terræ vel circiter (ita scribit litteris anno 1260. apud Brugas datis) in quo fratres dicti ædificare cœperant, eatenus quatenus ibi Ecclesia, cœmiterium, & clausura monasterii se extendent, tali tradit libertate, qualem ipsa, & antecessores ejus Ecclesiis suæ terræ dignoscitur concessisse. Scriptis hîc claruit Joannes de Arundine Usbitensis Episcopus ad annum 1492. Tritemio laudatus.

Ejusdemque instituti virginale Cœnobium titulo Syonis initia sumpsit Anno 1487. favore Principis acquisita habitatione in aggere Flandrico, intra limites curialis Ægidianæ templo honori Deiparæ & Confessoris Alberti dedicato.

Dominicanorum quis fundator Brugis fuerit, nemo qui vel à limine Flandricam salutari historiam, potis est ignorare. Ille nimirum, ille Ordinis non Patronus, sed pater Ferdinandus Comes Joannæ maritus, cujus extant hac de re diplomata ad Annum 1333. exarata, etsi non ignorem etiam antea hîc visos & admissos Prædicatores, adeòque Januarii diem 22. auspicalem Anni 1233. fundationis annotari. Habuerunt Viros claros Nicolaum quondam lectorem viso ante mortem servatore lætum, & expirantem in cantu versus: in Galilæa JESUM videbimus, &c. ut narrat author Chronici Dominicani lib. 5.

Habuerunt hîc sepultos Symonem Episcopum Salibruensem, & Joannem Episcopum Cubensem, Archieleëmosynarium Helionoræ Reginæ Francorum. Visitur etiam tumulus Joannis Alphonsi, qui Philippo Duci à Confessionibus fuit.

Virginale porrò Dominicanorum, ut sic dicam, Cœnobium inferioris paululùm ævi est, quàm sit masculinum, auspiciis similiter Principis perfectum.

CAPUT XVI.

Tres hæc pagina dabit Franciscani instituti congregationes. *Capucinicam* à proximo 12. Annis cura Senatus & eleëmosynis privatorum introductam, cœnobio extra turbas urbis constructo, & templo per Episcopum Matthiam Lambrechts Anno 1596. sacris initiato. Alteram *Fratrum de Observantia*, secundùm oppidi muros

SUBURBANUM BRUGENSE.

Xtra portas Brugenses Damum versus Ecclesia est S. Crucis, intraque ejus ambitum titulo Vallis Gratiæ Carthusia litteris Ducalibus anno 1398. munita. Et legitur ejusdem sæculi Anno 18. ductu Joannis Maldegemii Archimandritæ primi, ex cœnobio Audomaropolitano advenisse Monachos, Robertusque Bethuniensis Comes donatam per Joannem Cockelare Presbyterum Ecclesiæ struendæ aream confirmasse, & auspicalem fundamenti lapidem posuisse, Ludovicus Nivernensis dotem auxisse, Petrus ab Alosto Canonicus Marianus Brugis, & Eusthathius Ecclesiastes D. Walburgis novellæ plantationis incrementa promovisse. Petrus Adornius vir Nobilis, & ex Consulari Monachus largiter benefecisse, ita ut è pulchrioribus hoc phrontisterium haberetur. Ubi claruit, Anno 1428. Henricus Petri Trithemio laudatus ob conscriptos sermonum lib. 6. Henricus Prudens Anno 1486. ob Dialogos variaque opuscula Bostio commendatus, & comparatus fluvio in sacris litteris unde bibunt homines & pecora. Remotior aliquantò est Sisela amplissimæ olim jurisdictionis Dominos cognomines nacta, qui potentiæ suæ alas per plurimos terræ Francæ pagos, ipsamque adeò Brugensem urbem solent extendere. Intra hujus Apostolorum Principi sacram curialem translata fuit ex Hugefleto Abbatia Sanctimonialium Cistertiensis instituti (malè enim Damhouderio Augustinianæ dicuntur) Ægidio de Brene S. Salvatoris Præposito locum Sparmaliæ assignante, & novæ Jerusalem cognomentum indente. Factum Anno 1241. confirmatumque à sancta sede Anno 1245. Ægidio in alteram vitam vocato, & pone aram maximam tumulato ad Annum 1270. Virginibus post cladem Anni 1566. & sequentium in oppido Brugensi Hospitium Dunensi habitantibus. Hinc ad suburbanam D. Catharinæ Ecclesiam tendenti occurrit Malea Arx aliquot Flandriæ Principum tum domicilio delitiisque, tum natalibus clara, nuper cum Sicela in Baronatum nobilem evecta, & Joanni Lopez-Gallo nobili Hispano, & subinde Catholicæ Regiæ Majestatis factore possidetur à Rege Gallorum Anno 1301. Roberto à Spineto, qui Riolam in Vasconibus prodiderat Roberto Atrebati donata fuit.

Ad latus porrò conspicitur pagus Assenbrocanus non tam suo, quàm cœnobii Vallis Angelorum ibi fundati nomine celebris. Factum autem id Anno 1284. in feriis Theophaniorum, locum angelicis modulationibus aliquando auditis notum assignante Comite. Regulam S. Augustini sub directione Patrum S. Dominici introducentibus Heymesoeta & Sybilla van Damme Sororibus, Margareta Gandensi, & Cristina Iprensi, cœnobio eleganter ædificiis exornato, sed nuperis bellis vastato, Virginibus sub 48. in ordine Priorissa Brugensem urbem tantisper incolentibus.

Ulteriùs ut Rabawoburgum castrum prætercam, titulo non unò celebris est Odegemensis vicus. Refert enim auctor vitæ D. Trudonis Hasbani ante 5. sæcula florens libro 1. cap. 14. Beatum illum in suo Dominio villæ Brugis cœnobium cum 80. monachis instituisse. Sed qui illi Monachi, non addit; nec proclive suspicari, eò quòd fundatio hæc prior sit Sarciniensi. Et tamen posteriori ævo huc illud subsuit, non à Monachis, sed à Canonicis habitatum. Cæterùm per Normannicas vastationes verosimile Cellam hanc S. Trudonis apud Brugias (ita enim vocatur in rescriptis Cæsarum) degenerasse, imò desiisse, donec Anno 907. ibidem circa lapideum pontem coaluerunt fratres de Capella dicti, nigris Gulielmitarum more amicti, sed qui Anno 1010. evocatis ex Aroasia fratribus normam veteris instituti Augustiniani assumpserint, & sexto post Anno in Quercetum suburbani Brugensis tunc, nunc in urbe locum commigrantes ejusdem secum Professionis Virgines in communionem bonorum admissas substituerunt. Quæ permanserunt eo in loco, & statu, donec Anno 1248. Walterus Episcopus bono pacis consulturus eas à jurisdictione Abbatis Quercetani liberas ex præscripto regulæ sancti Augustini & Victoris Abbatissam & bona separata habere permisit, & decimo tertio post Anno exustis fulmine ædificiis cœnobium hinc aliò, circa viam Cortracensem est translatum, nunc Anno 77. turbis dirutum claustrum, habitantibus virginibus Hospitium Bavonense & Tertianorum in urbe.

Canonici porrò quos in Quercetum commigrasse dixi, titulo S. Bartholomæi Templum & cœnobium struxêre, & Abbates (omnium seriem & gesta magis amplitèr aliàs dabo) habuerunt. Lubertum Havescilten virum nobilem, reconditæque doctrinæ & Matheseos peritum, spiritu clarum prophetico, & Duci à consiliis, infulis-

fulisſque in conſilio Conſtantienſi per Cardinales donatum ; dormitorii & clauſtri forte exuſtorum reſtauratorem, Antonium de Mil Juriſperitum, Philippum de Berſt Jubiliarium Eccleſiæ adjecto Bartholomæi tutelaris Sacello amplificatorem, Carolum Trotin à Pontifice confirmatum, Cornelium Poncaſtel J. C. Petrum Bellechiere Jubiliarium Anno 1571. defunctum ſucceſſore Mathæo Long-eſpeo, cœnobii per adverſarios religionis Catholicæ Romanæ multùm læſi reſtauratore ad Annum 1601. defuncto & hæredem dignitatis relinquente Joannem Montanum Gentilitia cognatione junctum celebri litteraturæ Græcanicæ & Latinæ Doctori, Philippo Montano Brugenſi. Cæterùm aſſumpti ex hoc phrontiſterio in Abbates Dulcis Vallis Walterius de Brune, Quintinus van Heysberge, Franciſcus Joncman, Balduinus Tollin, Joannes Boud, In ſonnebecam vocatus Jacobus de Campen Juris Doctor. Celebres etiam Proceres & Prælati in fratres aſſumi hic voluerunt, nominatim Joannes Reykenſis Archiepiſcopus, Henricus de Percy, Comes Northumbriæ, Joannes filius Regis Franciæ. Quibus ex intervallo adjici poſſent Nicolaus de Biervliet, Wilhelmus Bielman Canonici. Celeberrimus autem B. Everelmus Anno 1048. Anachoreticam hìc profeſſus exemplo priſcorum in Thebaide Patrum Anno 1060. felicem vitam cum morte feliciore commutavit. De tabella ad extremum Luberti Abbatis validica refert Marchantius, quem lector conſulet.

Cæterùm hinc urbem reſpicit Dynaſtia nobilis Baronatus titulo dudum cum Guyſiano & Toparchiis pluribus ad Claerhoutanos gentem nobiliſſimam devoluta. Cujus ſi amplitudinem conſideres, per 15. pagos ſparſam notabis juriſdictionem: ſi eminentiam, privilegia venationis ubique, piſcationis & aucupii etiam. Curiam feudorum inſignem, Prætorium, & olim jus nundinationis & aſyli invenies: ſi rem ſacram; Templum curiale invenies litteris Regiis Anno 1065. confirmari, collegio Canonicorum Harlebecenſium datum à Balduino Comite.

Et cùm Anno 1570. legas Epiſcopum Tornacenſem arbitrum inter Canonicos dictos, & Bavonenſes Religioſos vetuiſſe, ne horum Abbas poſſit in ſacello de Papinglo, ſub Maldegemenſi paræcia ullos, niſi Religionis habitum ſuſceperint, fratres ſepelire, colligas tum congregationem aliquam Monachorum hìc extitiſſe.

Eiſdem porrò Canonicis Altare de Adegem donatum, & Eccleſia Eclonienſis & Coolſcampi, quorum Eclonia cum duobus aliis municipiis Lembeca & Caprica videntur olim Gandæ ſubfuiſſe: ſitu loci & conſuetudinum conformitate ſuadente; denique ſub ævum Guydonis Comitis ſeparata, & ſui juris effecta, tandem Franconatibus acceſſêre; & habuit Caprica Anno 1400. Dominum Danielem Alaert Quæſtorem Principis; Lembeca Anno 1390. Joannem Crequy, ſed utraque poſt ad Principem rediit.

Altera Suburbani Brugenſis parte Templa ſunt D. Bavonis & Michaëlis, cum Tillegemio caſtello & cœnobio carthuſienſi fœmineo Vallis S. Annæ. Quod licèt Dorlandus coronæ ſuæ l. 6. reſerat fundatum à Balduino quodam ſervilis conditionis, ſed heri ſui facto hærede, idque cùm voti reus fieret, loco ubi à paſtoribus candidati ſpiritus viſi fuerant, tamen ego ex Archivis publicis diſco duntaxat Anno 1349. formatum cum templo cœnobium, cui Anno præcedenti Gulielmus Scotus, & Margareta par conjugum, terræ portionem hoc fine aſſignaverant. Debet autem plurimùm Heresbergiis Joanni patri & filio latifundia, debet Voſſiis nummos augendæ doti, debet Senatui oppidano auxilia, tam foris excitata, quàm in urbe ſuſcitata liberaliter ſuppeditanti.

Ulteriùs verſus Iprelctum progredienti occurrit Abbatia nobilis D. Andreæ, cujus hoc exordium. Abbatia Benedictina virilis Apoſtolo Andreæ nuncupata, inter Brugas & Oudeburgum ad annum 1098. Authore Meiero & chronico Affligemienſi, quamvis unum ſuperioribus annum addat codex Andræanus; cœpit curante Roberto Friſio in Paleſtina contra barbaros occupato, fundante Clementia uxore, ibique Sacello exſtructo Reliquias Apoſtoli ex oriente tranſmiſſas reponente. Cellam autem ſive Prioratum Affligemienſibus Sanctitatis famam tum adipiſcentibus contradidit, qui per annos admodùm octuaginta ſeptem, è ſuis Religioſum ſubmittebant, cum aliquot ſubſidiariis ad rem divinam fratribus, donec interventu Comitis, authoritate Epiſcopi factum, ut Abbatem è ſuis elegerint. Priorum primus Eudolphus poſt feliciter jacta hujus ſtructuræ fundamenta primus Ooſtburgum Abbas mittitur. Scripſit de fundatione cœnobii epiſtolam, ubi fusè meminit Taymari militis ſecundarii dotatoris. Succeſſor Alardus dono Lamberti Epiſcopi Nerviorum obtinuit Eccleſiam Giſtellenſem Anno 1118. ad quam regendam Oſtrogonem Monachum integerrimæ vitæ ſubmiſit, collectorem miraculorum S. Godelevæ. Ultimus præfuit Walterus, quem Præpoſitum video appellari, licèt priores duo Priores dicantur. Occaſionem porrò extructi cœnobii tradunt, in obſidione Antiochena deſignatum per B. Andream fortè Comiti (alii Comitis Sacerdoti apparuiſſe volunt) locum,

locum; ubi lancea, quæ suspensi è ligno Servatoris latus aperuit, abscondebatur; partamque de hoste victoriam. Donatio autem loci per Robertum universæ Flandriæ post Deum Principem (ita enim se inscribit) facta Fulgentio Abbati per Balduinum Episcopum roborata Anno sæculari undecimo testibus Stephano de Boelaer, Amelrico de Ninive, Waltero Flamine, Theodoro Castellano de Burbuch, Lieolfo Castellano de Bergen. Indigetat autem locum Betfenkerkam, qui nunc Stratenum dicitur. Insignia porrò manent à fundatore Leo coronatus & crucem præferens. Seriem, & gesta Abbatum secundis curis dabo.

AGGERIA

vulgò DAMUM.

Oppido huic, quod maris ostium, clavem Emporii Brugensis, Bacchi stativa, portuum emissaria meritò dixeris, agger sive obstaculum reprimendis aquarum decursibus nomen fecit. Opus est Batavorum, quæ gens inter aquam nata, plusculum aliis ad frenandum, domandumque ejus insolentiam posse creditur. Horum itaque pars ad annum 1179. huc delata inexplebilem reciprocantis Oceani voraginem ululante, morosoque cane in foramen cavernæ injecto, & cespitibus mox coöperto obturârunt, indeque factum, ut canis insignia structum in vallo oppidum, & distinctionis portiunculam nomini assumeret, Aggercaninus vulgo nuncupatus. Ita annales Batavici, tacitè offuscantes viri docti opinionem, sententientis insigne illud & originem loci ab eisdem esse, Alanis nempè, quos uti canem prætulisse norunt omnes, ita nemo ignorat, cum Suevis & reliqua Barbarorum colluvie Flandriam olim tenuisse. Quicquid ejus tamen sit, hoc indubitatum, lapsu ævi loca hæc à Neptuno violenta quadam usurpatione possessa, ab Hollandis vindicata, extruso expulsoque aggeribus à Damo Slusam usque, ut nunc loquimur, Oceano, eosdemque à fossione perpetua Didolforum cognomen induisse, & genti multis pòst sæculis adhuc in Flandria notæ principium fecisse: nec contentos aggere agroque oppidum struxisse ad Reyæ & Liviæ confluentem, canalibus interpolatum.

Alii 1189.

Houtdamme.

Ampliùs ædem Virginis matris, quæ intra muros Parochialis unica est, erexisse, & sequenti anno immunitatem à teloniis tota Flandria obtinuisse, jura libertatemque cum aliis communem dono Comitum Flandriæ, nova hac occasione principatus sui terminos propagatos gaudentium, impetrasse. Atque hæc sunt oppidi cunabula, quæ producere libet usque ad incendium Anni 1213. Notandumque venit non obiter, brevi illo vix sex lustrorum spatio Hollandicorum corporum more in tantam molem excrevisse, coloniam hanc Hollandicam, ut omnium penè gentium mercatores bona istuc sua transportarent. Portus erat illo ævo fossa ad bis mille passus opere manufacto in Oceanum vergens, classis tam Anglicæ, quàm Gallicæ tutum receptaculum. Fossis cingebatur mediocribus, & vallo simplice defendebatur, tribus aditum abitumque portis faciens. Cæterùm qui aliàs incrementi, semel decrementi extitit occasio, portus nimirum. In quem classis Gallicâ Anno 1213. invecta, & ab Anglis deprehensa Jovis ante ferias Pentecostes, quadringentarum & ampliùs navium jacturam excidio oppidi nihil meriti voluit æstimare. Angli Ferdinando Comiti auxiliares dum navibus subductis militem in littus exponunt, oppidum, quo omne instrumentum bellicum hostis contulerat petituri, Philippus Rex Francorum raptim advolans post acrem pugnam superior, cæsis bis mille, captis pluribus eos in oppositam Zelandiæ oram, & alio coëgit delabi; & ne postliminio reversis naves in portu hærentes prædæ essent, universas unà cum oppido contra datam negotiatoribus exteris fidem incendio absumsit. Administer hujus sceleris & direpta de urbe triumphum ducens Auriacus præfectus classis Gallicæ erat, pyrata nequissimus, vivis coloribus in Epitaphio alibi adumbratus, quod ascribere placet.

Concepit facinus mens, suasit lingua, peregit
Dextra, malus, pejor, pessimus ille fuit.
Concipiendo malus, suadendo pejor, agendo
Pessimus, hinc turpis vitaque morsque fuit.
Mors ea non habuit planctum nec vita favorem,
Nec facinus veniam, nec cinis exequias.
Mors latam, tristem mora mortis fecerat urbem,
Cujus mors placuit, non bona vita fuit.

Quam cladem eleganter describit ejusdem ætatis Poëta, de Gallica classe inquiens.

Portum læta subit à Damno nomen habentem,
Qui tam latus erat, tantaque quietis, ut omnes
In se sufficeret nostras concludere naves.
Quo valdè speciosus erat Dan nomine vicus,
Lenifluis jucundus aquis, atque ubere gleba;
Proximitate maris, portuque situque superbus.
Hic Savaricus opes cunctis è partibus orbis,
Navigio advectas supra spem repperit omnem.

Hactenus oppidi infantiam tot cladibus, velut morbis quibusdam, superiorem produximus, ad adolescentiam & vegetiores Annos ingressuri termino, ad Annum sæcularem

rem trecentesimum supra millesimum constituto. Aggeriam itaque saxeo muro cives ad Annum 1238. ædificiis plateatim negotiatores privilegiis Comites exornare cœperunt. Senatus formam ad instar Brugensium constabilitam, sanctiones de mulctis, & id genus reipublicæ scita concipi visa & publicari Anno 1241. A quo tempore per legatos Comitis annuatim lectis novem Patribus, Senatus innovatur, exilio calumniatores punire, & tota Flandria à portorio immunes esse, permissum.

Falas ad mercimonia exterorum construere, quod factum Anno 1242. pontem flumini injicere, quod certum Anno 1252. & alterum veteri aquæductui, quod ratum habitum Anno 1417. portas pontibus firmare, & muros propugnaculis; quod perfectum Anno 1270. Ea tamen omnia hac lege, ut ne Brugensibus Aggeriæ incrementa damno essent, aut moribus patriæ contraria. Ita nimirum cautè cautum Anno 1303. ne hæc illis portas occludere ullo possit tempore. Nec pontes adornare integrum fuit aut servare, nisi adjecta lege de subvertendis quoties id Brugensibus videretur. Definitus etiam ad Annum 1268. numerus tribuum in urbe plebejarum & opificum in classes velut distributorum. Ædificatum, dotatumque à Margareta Comite Xenodochium teste ad Annum 1278. Meiero. Sodalitia etiam melioris notæ & fortunæ civium inchoata arcu aut chalybeo, aut corneo exerceri solitorum, quod ex ludis Gandensibus, ubi inter consortes affuère, didici. Cæterùm cum anno 1297. portus à classe Anglicana Eduardi Regis auspiciis, Flandro opitulatura occuparetur, Francus, alia quàm superiùs fortuna, Carolum Valesium omnia vasta daturum submisit, venit, & classe in altum reducta, oppido potitur, sed imbelli & raptim, ut statione hostis excludatur, muniendo. Ast re animadversa Robertus Nivernensis, Eduardus Walliæ Princeps cum Alberto Duce Saxonum & lectissima manu Gandavo egressi, oppidum adorti, manus cum Gallis conservere 400. cæsis, porta portuque potiti, sed Valesius à Guidone Comite fortiter munitum, anno 1300. octavo Kalendas Maias auctam post obsidionem, & à Gulielmo Robertoque Guidonis filiis, inanem defensionem, iterum sui juris fecit, & aliquandiu in fide retinuit. Hæc Martis alea, Mercurii aream non obiter læsit, non tamen collisit, & velut vernales nymbi nascentibus virgultis, etsi opprimere videantur, succum tamen præbent, ita hæc adolescentis oppidi infortunia animum ferendo nonnihil obdurârunt, & fortunæ capacem utriusque reddiderunt.

Quæ deinceps sequitur ætas, virium virorumque meritò virilis meretur appellari. Jam enim non contenta ambitu mœnium suorum Aggeria, capaciorem fortunæ alveum statuit præparare, & mœnium pomœria alibi extendere, forum erat hebdomadale diebus ... nundinas annales adjici placuit ... Maii & imò Emporium esse vini Gallici, sub Annum 1331. à Rupellanis & Sanctæ-Angelicis assensu Ludovici Principis inchoatum: & imò halecum, butyri, sevique cadis inclusorum solennem mercatum.

Nec abs re Gallicus scriptor conformiter Meiero ad Annum 1384. ait, Dammus ostium & clavis Oceani, quem Brugensibus claudere potest & aperire, civitas eo tempore populo frequentissima, & valdè opulenta, tantique roboris, ut à Francisco Agricola Gandensium tribuno militari intercepta, & vix mille & quingentorum præsidio defensa Carolo sexto Gallorum Regi exercitum 80000. ducenti restiterit, indies ferè oppugnanti, nec ante septimam obsidii hebdomadem manus datura, nec datura, nisi obsepto portu commeatus, subducto canali, aqua dulcis è Maleano vivario affluens intercepta esset, nisi etiam ab Agricola fuga delapso cives elusi essent, exinde hostium arbitrio se, libidini sua credere compulsi. Ita tertium miseræ huic civitati à Gallis malè fuit, non tamen ita, quin fomitem & radicem famæ suæ & vigoris retinuerit, oppidi dico firmitatem & nundinationis commoditatem, quarum hæc extabescente bellis civilibus Brugensium Emporio declinavit, illa quamvis & aliàs, & Anno 1488. exercitus Cæsarei obsidionem ferre potuerit, citra noxam & assilientes summa vi depellere, tamen senio & veterno quodam fatali non desiit fatiscere.

Atque hæc quidem de veteri Dammensis oppidi statu reperi, plura his de republica, privilegiis, Ecclesia, Cœnobiis, Hospitalibus, & recenti memoria gesta adjecturus, ubi ex Archivis subministrabuntur.

ISENDICA.

Pagi Flandrensis, seu malis, Flandriæ propriè dictæ vocabulo loca nunc interest perscrutari, & veteris Castellaniæ Brugensis appendices quartam in Flandriæ quadriga rotam constituentes Franconatus titulo. Et incipiens ab ultimo Septentrione in oppositam plagam, totam à Biervlieto usque Gravelingam littus legam, eodemque filo & oppida, quæ alioquin Brugensibus subjungi debuissent, & Ambacta eis adjacentia perstringam. Imprimis itaque sicut Bevelandiam, Zelandiam nihil minùs quàm à tremore, & Biervlietum nihil minùs quàm à cervisia aut proximo fluctu dictam Isendyck.

ctam aliàs docui, ita hîc probare conabor Isendycium promontorium, ut sic dicam, Flandriæ, castro & præsidio nunc instructam validissimis, non ab Iside, quod Poëta Flander alibi canit, sed à glacie nuncupatam. Diplomata Ecclesiæ Trajectensis meminerunt villæ Isendic in pago Gasterna super fluvium Beverna, unde colligis loca hæc tum Anno 984. non Oceano, ut nunc, sed flumini Bevernensi incubuisse. Et ampliùs Villam tunc, id est, Oppidum Isendicam fuisse, & Gasterna, (quod nomen nunc in Gasternesse perseverat) pagum, id est, regiunculam extitisse, in qua titulis Divorum Margaretæ, Catharinæ & Joannis extructæ postmodùm Ecclesiæ, & vici Ambactum (Gasternessa mari absorpta) Isendicanum à castro nominatum conflârunt. In cujus solitudine Joannes Monachus Bertinensis anachoretam olim egit, & initium dedit cœnobio bellis sub Guidone Principe deleto, hærente in hodiernum diem appellatione S. Joannis in Eremo, quod malè vulgus ad pauperes indigetat.

Isendyc. Gasternesse.

AUSTROBURGUS.

EMporium hoc Flandriæ antiquissimum à situ castri nomen invenit, etsi inferioris ævi diplomata frequenter Osbroeck, aut Osthbore scribant, quomodò Gilbertus de Nivella Anno 1181. trecentas mensuras terræ inter Isendyck jacentes & Osbroeck, assignans Templariis, & Philippus Anno 1223. filium Vicecomitis de Osthborre, indigetat, quorum illud à palude, hoc à fonte videtur derivare: Oceano incumbebat & dominabatur, opibus florens, operibus ampla, urbs, cum labore & vigilantia B. Eligii relicto idolorum cultu ad Evangelii lucem oculos aperuit Anno 648. Eligii autem opus erat Ecclesia: Anglorum munitio littoralis, cùm Hunnorum, Vandalorumque populationibus exhausta, decus & vires perdidit, tantumque non periit, & quominùs semisepultam cum rudeceribus fortunam potuerit reducere, iterum iterumque superveniens Normannorum rabies videtur prohibuisse. Quibus dilapsis, & augescente vicinorum fortuna, licèt minùs integrum fuerit plenè assurgere, continuit tamen se inter meliores, acceptisque ab Elsatio immunitatibus, à Margareta Principe legibus, à Guidone ad Annum 1296. tridui circa ferias Laurentii nundidis, à Cressio funiculorum mercatum, visa fuit suo honori non parum restituta, etsi dignitatis priscæ & felicitatis præteritæ summam nunquam potuerit attingere, imò ne quidem sperare. Abbatiam Benedictinam ibi fuisse disco, cùm Ludolphum B. Andreæ cis Brugas primum Priorem, hîc in Abbatem primum electum lego Anno 1201. Sed quid deinceps factum, ignoro: castrum ad portus & canalis securitatem etiam per Comites extructum, & Vicecomiti hæreditario demum commissum, cujus generis fuit Balduinus eques Anno 1210. filium Philippum nactus in Palestina Anno 1223. militantem, & militibus S. Templi terras apud Crodam suas illas videlicet, quæ intra & extra clausuram erant, donantem, cum 2. domibus apud Osthborre. Ex quibus litterarum verbis colligo clausum tunc mœnibus oppidum fuisse. Observabls autem non mediocre malum huic oppido bella civilia attulisse, & inter alios Gandenses nocuisse, qui Anno 1271. spoliatum Vulcano tradiderunt, & sequentis sæculi Anno 84. iterum prædis exhaustum incenderunt, sed non impuniti, eò quòd bona prædantium pars agro per aggerem incisum inundato malè perierit. Nec absuit à damno Anno iterum sequentis sæculi 88. ab exercitu Germanico infestum planè, ut cum sæculis vitas & mortes non injuria possit numerare. Situs ejus nunc opportunus in medio Terreni fertilis & cincti undis reciprocantibus: status non infimi ordinis, ob negotiatorum gratas conventiones: Templum sine honore, Nosocomium, quod Anno penultimi incendii erat, sine usu, telonium celebre olim, sine nomine: cœnobium, quod ab Eligio clericis destinatum erat, sine memoria. Cæterùm municipes lauti, agricolæ læti, Senatus Anno 1366. Brugensi par chirothecarum quotannis offerre jussus, non contemnenda authoritate. Ambactum porrò Oostburganum fertilitate insigni canalem habet Oceano influentem, & insulas plures, unam a Pulchro aggere, verum nomen adeptam, alteram rivis & aquæductibus intercisam, novi portus celebritate claram, & à palustri solo dictis Ecclesiis insignem, imprimis autem Breskinsanto navigantibus quaquaversùs non ignorabili. Intra limites etiam hos putatur à quibusdam extitisse Prioratus D. Petri Blandiniensis nomine Elmara, nunc aquis obrutus, ille per Notholdum ejus loci monachum Anno 1144. inchoatus, & subinde excultus ædificiis & templo egregio per Joannem Archimandritam ad Annum 1342. structo; quæ omnia inundatione Anno 1424. perierunt.

Oostbroeck. Isendyck. Scondyck. Nieuerhave. Breskinsant.

RODEBURGUS.

OPpidum antiquitatis merito nulli cessurum, sed nec dignitatis, caput olim fuit maritimarum Flandriæ urbium, amplitudine bis mille passuum, portu sexcentarum navium capace, Arcibus ad Orientem, & medium diem duabus instructum, Ecclesia per B. Eligium honori Mariano nuncupata, cœnobio per B. Ursmarum & altero

Aerdenborch.

altero per D. Amandum fundato, portis quatuor & muris ex griseo lapide circumdatum, his enim coloribus in vetcri codice depingitur, qui adeò ævum ferre nequierunt, ut quæsituro vestigia nihilum quidem tanti splendoris appareat. Ita funditus Hunni, Vandali, Normanni, & his inclementior Oceanus omnia absumpserunt. Planè ut necesse sit, temporis illius quodammodò oblivisci & novam quodammodò à Barbarorum recessu vitam urbium metiri. Hoc itaque manifestum urbem mœnibus, fossa, portis & portu opportuno instructam fuisse ante tria sæcula, libero mercatu postridie Trinitatitis Anno 1248. & foro nundinario rerum venalium Anno 948. impetrato. Templum D. Bavonis Anno 940. dicatum, & etiam Deiparæ, cui par tota hæc Flandriæ ora non habet occasione miraculorum ibi frequentium superbo opere exædificatum, anno 1296. collegio Canonicorum per Michaëlem Episcopum auctum, & donariis Regum & Principum voti gratia confluentium, refertum splenduisse. Ita nimirum Philippus Rex debellata provincia, ita Eduardus superatis prælio navali Gallis, ita Brugenses aliis intervallis victoriæ trophæa hic potissimùm suspendere desiderârunt. Civilibus bellis Anni 1202. à Liliatis infessum, à Petro Rege Brugensium Duce receptum, ansam arripuit vallo firmissimo se includendi, & parem hostilibus armis locum exhibendi. Unde ejusdem sæculi Anno 24. & 94. novis firmatum munitionibus legas, & Anno 82. defensum à Gallis Gandenses non nisi summa vi, & magna suorum clade in potestatem redegerunt, ea re tantùm exacerbati, ut eodem bis Anno spoliatum exustumque, domo vix ulla, præter Templum totius Flandriæ pulcherrimum, superstite, vallo & mœnibus nudaverint.

Post hanc vastitatem mansit aliquandiu desertum oppidum, donec Vicecomes Meldensis Dux Nobilitatis Flandricæ ad Annum ejusdem sæculi 85. molem terream, quæ novum ei sub Cressio nominis auspicium dederat, confirmans, denuò suo nitori restituit, quòd eodem Anno quo minùs à Gandensibus jam fossas & vallum tenentibus, per insidias noctis captum fuerit, trium militum fortuitæ vigilantiæ attribuunt historici, qui forte obambulantes, observato conscendentium strepitu hastis tamdiu restiterunt, donec ad clamorem evigilantes excubiæ succurrerent. Ita restitutum sibi oppidum Anno 1300. principio Maii delectum celebri conventui Principum Valesii, Sabaudi, & Guydi, paulatim resumpsit vires, Nundinis quindecim dierum à Comite Ludovico impetratis, Nosocomio à civibus restituto, quod Margareta Comes olim inchoaverat, Virginali cœnobio adjecto, ita ut inter pulchriora censeri mereretur, nisi superveniens Anni 1488. tempestas, & hæc novissima quicquid rarum, pulchrum, notandum, abripuisset. Templi materia in Vlissingæ plateis jacet, portus frequentiam Slusæ obscuravit incrementum, populi animos Martiali classico obrutos inopia premit, & si quid accessit, in mœnibus est, nova arte munitis, fortunam urbis ne evagetur, constringentibus. Ornatur civibus Waltero, Isenbrantio Augustiniani instituti Theologiæ Doctore & Carolo Rosacio J. C. Poëta & Furnensi oppido à consiliis & actis. Dynastas proprios habuisse disco ex diplomate Anno 1309. intercedente D. Aerdenburgico libripendium publicum 60. pondo excedens habere. Supra hoc oppidum fanum Laurentii est inter sylvas, ob pugnam & seditionem domesticam Anno 1299. 16. Kalendas Februarii, inter Brugenses Gallorum ope fultos & Franconates commissam, his succumbentibus Fanum Crucis, Deiparæ & Bavonis cum Heyla antiquitatis ultimæ vico & Insula Cadzanto.

INSULA CADSANT.

Insula porrò Cadsanti plures vicos, portus, Ecclesias, & per has turbas munitiones habet, fœcunditate insigni famam peperit, olim Rheno-Trajectensi obnoxia Episcopo, qui & decimationes primarias Abbatiæ D. Bavonis apud Gandenses assignavit. Quæ & antiquitus Monachos huc aliquos hospitalitatem curaturos mittere solet cum Præposito. In hoc etiam tractu oppida privilegiis & immunitate per Comites Margaretam & Joannam donata, ob maritimas potissimùm inundationes famigerata: alterum ab Hugonis flumine, alterum à situ in longum opposito Ardenburgi muris nuncupatum, utrumque inundatione supradicta obrutum.

S L U S A.

Slusa quod sonet repagulum, à claudendo nomen Slusis indimus, id est, repagulis aquarum cursus, si attrahas, transmittentibus, si deprimas, sistentibus, & à repagulo simili antiquitas loco, & loco confinem vicum, & vico succedens oppidum nominavit. Promebat autem hæc velut cataracta fauces Oceano inhiantis fluenti, à Lamberto fossore Anglicano, Lammensvliet appellati, quod proinde vocabulum hæsit oppido ad usque Annum 1331. cum resurgens è calamitatum sordibus, & renovatum, Slusæ nomen videtur elegisse. Invenio ad Annum 1132. portum Slusanum à Gulielmo Iprensi infessum, munitum, & populationibus agrorum in propinquo infamatum, donec ibi obsessum Princeps Elsatius

ſatius coëgit terga dare, & in Angliam profugere. Sed non inde conſequens eſt oppidum extitiſſe, cùm demum temporibus Margaretæ Comitiſſæ, hominibus de Lammenſvliet libertas & Scabinagium fuerit conceſſum, & interjecto annorum aliquot tempore, vallo vicus in orbem cinctus, & foſſa ſimplice, qua parte aquis non defendebatur.

Præcipua autem urbis incrementa accedebant circa finem principatus Guidonis Dampetræi cujus filius Joannes ejus potens omnem mercaturæ gloriam transferre moliebatur, conſenſu Ludovici nepotis facilè impetrato, & rem feciſſet, niſi Brugenſes hoc incrementum ſuſpectum habentes, armata manu & jus emporeticum à Comitibus olim ſibi datum tueri, & Ludovici Comitis conceſſionem irritam facere coëgiſſent. Oppidum obſidetur, capitur, & in eo Joannes Regulus Namurci, ſpoliis exhauritur, flammis ſubjicitur, ſolo æquatur Anno 1323. Nec à cladis ejus tempore integrum fuit Sluſanis, niſi bona Brugenſium gratia aſſurgere. Ita nimirum Anno 1330. cum novis portum munimentis firmare niterentur, Brugenſes intervenêre. Anno 1366. cùm eorum obſequiis in republica minus obaudiiſſe putarentur, ad mulctam annalem quartæ vini rubei Rhenenſis pervigilio Theophaniorum repræſentandæ damnati. Cùm ſtabulationem aliquot mercium ſibi arrogare conarentur, ſententia Anni 1423. repreſſi ſunt.

Vires autem reſumpſit ex quo ſub alis Comitum, velut aquilæ licuit volare & ſurſum ferri. Philippus enim audax oppidum ad ſe retractum, Anno 1385. munire cœpit ſaxeo muro, Turrim in portu excitavit juſſu Caroli V. Cæſaris everſam, Burgundicæ nomen à conditore nactam, & vulgò Caſtellum minus vocatam, ad majoris differentiam, quod impenſa Caroli Regis ad populſandum Anglos, ædificatum eſt, & noſtro ævo permunitum. Sequenti etiam ſæculo ad Annum 1470. portus dilatatus eſt, portæ elegantiori ſchemate exaltatæ, curia, Hallæque fabricatæ, plateæ & ædificia ampliter constructa. Adeò ut Carolus ſextus Rex aulam hìc multis menſibus fixerit, claſſem 1400. navium in Anglos adornans. Adeò ut Anno 1468. claſſis mercatoria centum quinquaginta navium uno obtutu appulerit. Adeò ut Anno 1405. Anglorum obſidionem cum ſucceſſu & hoſtium clade potuerit ſuſtinere. Adeò ut ſola nonnunquam auſa fuerit ut Anno 1436. Brugenſes eorumque imperia detractare, agrum vaſtare, ſententiam ab eis latam contemnere, obſidionem expectare, & hæc omnia Comitum quibus parebat, murorum, quibus defendebatur, Caſtri quo muniebatur, & præſidii militaris fiducia. Ad rempublicam quod attinet, Dominium à Comitibus deſcendit ad Joannem Namurceum Guydi filium, hæſitque in poſteris, donec Philippus Audax portus gratia judicans intereſſe, reprimendæ etiam Brugenſium potentiæ non parum intereſſe, Betuncam Gulielmo Namurcæo transſcripſit, Sluſam in vicem recipiens, quam ab eo Principes tum Flandriæ poſſederunt, donec Philippi II. Hiſpaniarum Monarchæ ævo & ceſſione Brugenſis Senatus redemptum oppidi Dominium ad ſe traxit.

Senatus forma eadem ferè eſt, quæ aliarum urbium, Conſulibus binis & Scabinis 7. Juratiſque conſtans. Sodalitia baliſtariorum jam inde à Joannis Namurcæi ævo extitêre, & ſunt quaterna. Opificum contubernia octo, è quibus eminent nautæ & mercenarii, privilegium fori hebdomadalis . . . & nundinarum recurrentium bis in anno cum immunitate, & privilegiis obtinuit à Comite, aliaque plura, quæ, quod ob temporum iniquitatem oppidum adiri à me nequierit ſecundis curis, minutatim recenſebo.

Declinare porrò cœpit oppidi celebritas temporibus ſeditionum ſub Maximiliano, Muſculorum frequentiſſima alioquin piſcatio evaneſcere, vectigali per Principes eis impoſito ad Annum 1441. quod miraculi inſtar habitum, eò maximè quòd ſublato onere illo rurſùs affluxerint cum lautitiæ fama. Sunt autem in opibus obvium alimentum, & conchylæ mytilæque doctis vocantur, ſaxis marinis, ſalebris ligniſque adhæreſcentes. Mercatorum confluentia diſſipari Orientalium Anno 1436. cùm diſcordia inter eos & cives orta quadraginta eorum partim cæſi, partim læſi ſunt, authoribus tamen mox ad ſupplicium raptis. E quibus Eligius Jordanus dum oculos velatus expectat lictoris enſem, conſternatis repentino tonitruo omnibus elapſus evaſit Weſenacum ad memoriam ſacri ſanguinis Chriſti profectus in ſpontaneum exilium, aut peregrinationem.

Rem ſacram adminiſtrant Sluſæ Curiones duo, alter in D. Joannis fano recentiori memoria dedicato ad Annum . . . alter ad Deiparæ. Quorum hoc longè ſplendidiſſimum ſub Gulielmo Namurcæo auctum eſt Anno 1393. pridiè Calendas Junias, Ludovico Epiſcopo ad conferendos ſacros ordines parato exuſtum in parte Anno 1412. quinto Idus Septembres fulmine tactum veteris elegantiæ multum deperdidit. Cœnobia Franciſcana utriuſque ſexus Dynaſtis Namurcenſibus ſua debent exordia. Virile Joanni, quo annitente evocati Gandavo fratres advenerunt, Virginale Gulielmo, ſub quo cœpit & Iſabellæ Portugallenſi I qua auctum eſt & dotatum. Xenodocheium Margaretæ Comiti dotem primam acceptam fert, Gerontocomium privatis.

MUDA.

TUmulum aquis emergentem hac voce significant nostrates, & eadem oppidum Slusæ proximum nundinatione privilegiata picis piscisque ornatum per Ludovicum Cressium Comitem, nundinis annalibus ineunte Vere & Autumno, & hebdomadali foro Anno 1241. impetrato. Accepit autem anno eodem legem libertatemque eandem qua Brugæ fruuntur, accepit, inquam, à Comite Slusanis parum æquo, fortunæ suæ primordia, sed fortunæ, quæ Slusanis nihil admodùm potuit, etsi voluit, nocere. Templum curiale est elegans ob venerationem D. Annæ olim peregrinis notissimum, tumulo Thomæ Pemebrochii Comitis, Anglorum Maris-Præfecti jaculo è mœnibus Slusanis vibrato confossi Anno 1405. fortunatum, ut cui hac propter incendiarii hostes pepercerint. Cæterùm vici facies obscura modò; quæ lauto licèt & læto piscationum proventu gavisa frequenter, nunquam tamen ob vicinorum potentiam privilegii sui capacitatem æquare, beneficia complecti, fructus potuit omnes adipisci.

HOUKA.

ANgulum sonat, & est circa Oceani reflexum, oppidi jure, legibus, Senatu, libertate gaudens, jam inde ab ævo Guydonis Principis mercatu circa Nonas sextiles solemni frumentariæ & salariæ rei. Sed quid? apud vicinum locupletem ditescere haud in proclivi est, ita nec florere juxta urbes magnas, voraginum instar omne negotiationis decus ad se trahentes & sorbentes. Brugarum & Slusæ propinquitas huic angulo nimium quantum detraxit, etiam ternæ Anglorum irruptiones, etiam bina incendia, Annis putà 1405. & 1528. à quibus ne nunc quidem respirat callo vulneribus, oblivione doloribus inducta: Paræcia inscripta est Deiparæ Virgini, cui accedere solet Hospitale nauticum, velut altera post naufragium tabula fovendis ab expeditione maritima reversis, nec ad vitam sustinendam paribus, sed nunc interiit. Adjacent versùs Oceanum pagi à Sacellis Occidentali & Rammelini nomen habentes, itemque Cnocka & Heisla solo mihi nomine notæ.

MONACHORUM IDA.

NOmen invenit non tantùm à Gandensis olim cœnobii peculio, sed & à cœnobio hospitioque Balgeri monachi, ex Monicrede. Anglia B. Leewinnæ corpus anno 1038. deferentis. Cœnobium exinde obnoxium fuit Bergensi, quo ad fuit: nunc ne loco quidem aut memoria sui relicta, videtur evanuisse. Jus oppidi & nundinarum quando hic locus impetraverit, necdum cognoscere potui, nisi quòd Anno 1330. Ludovicus Comes legatur eis similia Damensibus privilegia concessisse. Malorum nauticorum & similium circa classis adornationem mercatus habere solet non infrequentes. Idem enim Anglicæ expeditionis impetus, expilatio, exustio: eadem vicinorum magnitudo coëgit Monicredam intra & imò infra limites sui status delitescere. Cui obversum est Ambactum fani orientalis Oostkerke. & ulterius Dadizaliense utrumque nobilis Dudzele. cognomentum & nescio si non peculium familiæ. Quibus adjacet intra limites Lisweegiensis paræciæ Abbatia Thosana. Sacellum erat haud procul ab urbe, antiquis Thosan, quasi dicas ad Sanctos nuncupatum, juxta viam Elisiam (Lisweegam Lisweegen. vocat Meierus) in quod Everardus Herviorum Antistes Cistercienses è Dunensi Morinorum cœnobio transferri exoptans, locum sacris & monasticis usibus ampliorem aptioremque reddidit, coëmptis latifundiis partim ab Archimandrita B. Richarii Laurentio, (in cujus patrocinio à Lamberto de Lisweegs milite dotatum sacellum fuerat), Prioratus titulo ab Anno 1106. notum, partim à Prætore loci Gerombaldo, factum Anno 1175. & vastatum bis turbis cœnobium augendæ doti Episcopatus Brugensis destinatum nunc esse desiit, olim formosum. Sepultura Petri Episcopi Roskilensis cognati Regis Daniæ, qui cruce signatus in itineratione ad Domini sepulchrum hoc in loco obiit, teste Molano ad 8. Januarii, ubi etiam mentio B. Torphimi, hoc eodem in loco à religiosis humaniter excepti, quos aiunt ante 70. tumulum ejus elevatiorem Reliquiæ planitiei æquare volentes suavissimi inde halantis odoris perceptione ab incepto destitisse, inscripta autem saxo fuisse hæc verba.

Hic jacet D. Torphinus ex Regno Norwegia Civitatis Hamaria Episcopus, qui projecre Ecclesia de terra sua exulatus, & in mare naufragatus, huc tandem veniens pauper est attenuatus, per 30. septimanas infirmatus, hospitans & amore Christi misericorditer sustentatus, Sancto fine quievit anno Domini 1284. *sexto Id. Januarii.* Abbatum primus Hubertus ex Decano B. Donatiani Brugensis huc, & hinc ad Abbatiam Dunensem evectus, sicut ex successoribus ejus Salamon de Gandavo. Inter alios autem Prælatos celebres sunt Joannes Sandelryn Anno 1253. ob novi templi structuram. Nicolaus Layenweerd ob juris scientiam, structàque conversorum dormitoria, infirmariam & aquæductum Anno 1274. Joannes Servaes

Servaes ob officinas & cataractam. Wilhelmus de Hemma ob refectorii, templi, novique dormitorii structuram Anno 1284. Wilhelmus Smeth ob commentarios in Magistrum Sententiarum scriptos, & inchoatum novum Claustrum perfectum, cum Aula Abbatiali, per successorem Joannem de Hulst Comitis familiarem. Martinus Weyth, ob doctrinam, facundiamque. Adrianus Lanchals ob generis morumque splendorem. Joannes Wettegraet ob fundationem Capellæ SS. Trinitatis notus.

ALBIMONTIUM.

Blankenberg. OPpidulum hoc littorale à Batavis paulò post Aggeriam structum perhibetur, statione fida navium & piscatione felici habitatores alliciente. Cingebantur vallo & palis præacutis mari obversis contra pyratarum subitas irruptiones; unde & à lignis acutis primum accepit nomen, privilegium à Margareta Comite, statuta à Brugensibus Anno 1320. Curialem à Transmaro Episcopo patrocinio Virginis Matris gaudentem & miraculis aliquando claram. Ita ut videretur summa votorum attigisse, cùm insolito fremitu Oceanus ruptis littorum repagulis se diffundens Anno 1334. oppidum cum Ecclesia subvertit, ita ut ne vestigium reliquerit, nisi quòd subinde per maximam æstus declivitatem appareant putei littorales olim lapide muniti. Post hanc cladem à candore tumuli arenacei, cui insidet, novum nomen & auspicium accepit in vicino restauratum oppidum, cœmiterio mox, Ecclesia Anno ejus sæculi 58. Dominica ante festum Matthæi Apostoli dedicata, mœnibus non ita, quamvis de veteri urbium loco noluerit ideò excidere.

Nosocomium tempore Philippi Ducis fundatum, jus civium Anno 1433. contra Judocum Halewinium Wtkerkæ propinquæ Dynastam gnaviter defensum, Gildæ, opificia instituta, nec præter muros quicquam videretur posse desiderari, quos ipsos adjiciendos Balena ad Annum 1489. appellens & capta videtur judicasse. Sequenti enim sæculo muniri cœpta cum aliquot plateis, area, & portis secludi, inter consortes videri & laudari potuit, hoc sacro bello magis contra vim armata.

Natales debet Albimontio Michaël Gerardi Nauclerus & Mathematicus insignis, Dignitatem Jacobus Meierus fidelissimus rerum Flandricarum scriptor, & lautiore fortuna dignissimus.

Assidet huic oppido Prætorium & Dynastia Wtkerkana cognomen pridem nobilis familiæ, & aurei velleris ornamento illustratæ, nunc Claerhoutanorum possessio. Et paulò ulteriùs fanum Joannis ad aggerem veteri dudum reclusorio innotuit. Interque eosdem duos Brugam versùs ducentes rivos Ambacta sunt, à fanis Demetrii & Meerkerke. Severini nuncupata, à quibus per D. Pe- Sunkerke. tri ad aggerem vicum, Brugas tenditur. Ultra autem rivum alterum Liswega est Ci- Lisswege. sterciensi Abbatia Tosana celebris, cujus initium alibi posui.

Inter Ipreletum versùs Ostendam se inclinans, ejusque ilicem apud Wendunense fortalitium Dunis & Oceano permixti Ambacta sunt Bredunense à latitudine collium arenariorum nomen adeptum, Cella de cœnobio Benedictini instituti olim instructum, cujus Priori Bernardo Anno 1106. Lambertus de Liswega miles egregius mundo renuncians Sacellum Thosanum donavit, sanctè ibidem diversatus, & monasticam auspicatus exemplo suo conversationem. Videtur autem hæc Cella Abbatiæ S. Richarii obnoxia fuisse. Fanum Clementis similiter Parthenonen Virginum habuisse creditur, imò traditur, (nisi quis alium eadem appellatione pagum designet) unde primas Godelevici cœnobii apud Gistellam virgines adventasse, evocantibus Abbatibus Andreano & Oudeburgensi traditur. Nunc ne umbra quidem aut vestigium est cœnobii.

Vlissinga Zelandorum, nomine conje- Vlissinga Flandrorum. cturam suppeditante; colonia, olim re cunicularia famam adepta apud propè proculque dissitos Novum Monasterium appellatione sua sacrum quid refert, nec ambigere oportet cœnobium fuisse, fortè à DD. Wilbrordo, Eligio, aut Amando horum locorum Apostolis institutum, atque clade Normannica restauratum. Portus lignorum sive ligneus officium suum & celebritatem antiquam prodit nomine, cui adjacet Staelhilla vicus cœnobiolo tertiæ regulæ Franciscanæ ante duo sæcula fundato, ante sesquisæculum Brugas translato non ignorabilis à chalybea promuscide nomen, ut sæpè leves tituli præbent occasionem, adepta.

OSTENDA.

A Termino orientali vocabulum accepit, sicut proximus Neuporto vicus ab occidentali, nec est ultimi nominis, nec contemnendæ antiquitatis. Gobertus enim Steenlandiensis cum Ebertrude conjuge, eam cum Groeneberga, Steenlandia, Lampernessa, Squerda, & Sempio, aliisque 33. vicis cœnobio Bertinico assignavit, ubi filius cognominis Anno 814. monachum induerat. Robertus Frisius Anno 1072. ædem Apostolorum Principi erexit, cujus ævó oppidum erat, sed muro carens, portu & piscatione felici instructum,

ſtructum, unde factum, ut Margareta, Homines de Oſtenda (ita eos vocat ab aggere mari objecto) ſuam in protectionem acceperit, eademque leges quaſdam de alecum ſalſilagine hic uſitata, ſciverit.

Cæterùm qui tempore Philippi Elſatii hic interceptus quadraginta pedum longitudine, roſtro aquilino, criſta gladiata, piſcis, calamitoſæ inundationis videtur fuiſſe nuncius, qua ſemel iterumque latus hoc & littus Flandriæ malè oppreſſum eſt Anno inprimis 1334. cum abſorpto Terſtrepo vico Oſtendæ proximo, tum Eccleſia Deiparæ, ipſa etiam in malorum communionem venit luculentiſſimè, felicior, quia potuit reſurgere per Ludovicum Comitem Anno 1330. antea privilegiis ad exemplar Dammenſium inſtructa, addito Senatu per Miſſos Comitis annuatim renovandos, per Robertum Comitem privilegio annuæ nundinationis honorata, per Brugenſes paucis poſt illam eluvionem annis formata republica, per nautas & piſcatores vallo ſimplice Anno 1372. cincta, per cives alios hoſpitalitio celebri indulgentiis ad Annum 1402. per Pontifices ornato inſtructa. Sed hæc minuta ſunt, præ ſequentibus portentoſa porci & Balenarum captura velut præfiguratis.

Harum octo ad Annum 1403. longæ pedes 70. emorientes in littoris ſabuleto, mole ſua horrerem aſpicientibus incuſsêre, tanta altitudine, ut per ſcalas aſcendi, exoſſarique ſecuribus opus fuerit, abdomine tanto ut 24. vaſa adipis ſingulæ impleverint. Porcus autem marinus ulnarum 5. cum dimidia quindecim poſt Balenas annis captus, vivuſque Tornacum uſque delatus ibi vænit. Hæc inquam lautitiæ & majeſtatis, quam oppidum ſub Philippo Bono induit, dicamus fuiſſe præſagia, cum muro, portis tribus, portu ampliato, decoratum, quamvis arundineo tegulo ad noſtra uſque tempora domus fuerint obductæ, non opum defectu, ſed ſimplicitatis amore, & animi intra ſuos limites contenti. Primus quod ſciam Ducum civibus juramentum dixit Carolus Anno 1470. & oblatum à civitate inſignis magnitudinis Sturionem (eorum hic eſt felix captura) humaniter accipiens, & oblatum à Curione V. Euchariſtiæ oſculum humiliter renuens, contentus Blaſii Martii reliquias baſiaſſe.

Cæterùm licèt oppidum hoc per turbas ſub Maximiliano nonnihil labefactatum fuerit, tamen ſequenti ſæculo deperdita non obiter reparavit, adeò ut ſacro hoc bello vallis, propugnaculis intromiſſo in agros Oceano noxa totius Flandriæ & frenum inacceſſibile, nedum inexpugnabile videretur, donec auſpiciis Archiducum, Illuſtriſſimus Marchio Spinola, poſt productam in Annos obſidionem oſtendit Oſtendam nihil habere, quin virtuti & patientiæ locum facere compelleretur. Mirabuntur poſteri, qui res ad Oſtendam geſtas legent, & nihil apud veteres ſimile unquam viſum fatebuntur. Produxit Cornelium Muenicx Mechlinienſem Conſiliarium recenter, olim Joannem Diric poëtam.

Circa Oſtendam vario nuper propugnaculorum ordine coronatam titulis Deiparæ & virginis Catharinæ emicant Eccleſiæ, & Ambactum Leſſinganum à pago principe ſic dictum, ſicut pagus non à Livino, ſed à Liederico Flandriæ Foreſtario, ut volunt ſcedæ Oudeburgenſes: Cui eadem linea ad flumen proxima eſt Slypa ab acuendo dicta, quam credidi aliquando eandem eſſe cum Acuda municipio in cenſu Anno 1408. inter oppida Flandriæ nominato, donec re meliùs inſpecta errorem ſcriptoris obſervavi, Acudam pro Muda collocantis. Hoc certum inter limites hujus Paræciæ extitiſſe ſacellum D. Petri de Hunkenvliet, (quod an idem ſit cum Hugenvliet municipio inter oppida in cenſu Anno 1309. numerato & Anno 1404. aquis obruto me latet) circa quod opibus Gelæ cujuſdam lectiſſimæ virginis erectam Ciſtertienſem virginum Abbatiam confirmavit litteris quarta Auguſti exaratis Innocentius tertius Pontifex indigetans Cœnobium novæ terræ. Cæterùm tranſlata ob cœli & ſali vicinam inclementiam, in Sicelanam ditionem, ut aliàs dixi. Leſſinge. Slype.

Commendaria etiam Equitum Melitenſium à Templariis derivata titulum à Sclipenſi domo aſſumit, cujus dotationem primam certus ſum à Comitibus eſſe, etſi donationis litteræ 35. menſurarum terræ jacentium in littore maris juxta Scluſam Bertulfi per Wilhelmum Govela veterrimæ omnium ſint quas videre me contigit datæ anno 1182. aliæque Anno 1186. ſcriptæ, quibus Magiſter Templi Amianus de Ans, terram, quam habebat in Hulſt, conceſſit in excambiationem redditus terræ de Sclipis. Trajectum Mammæ ex re nomen, ex ſitu ad ripas Ipreleti uſum, cui adverſum eſt à Longobardis dictum oppidum.

LONGOBARDORUM IDA. Lombardhyde.

VIcus hic ignobilis, olim oppidum famoſo portu nobile, nec incommodum nundinationi maritimæ, nomen invenit à Longobardis, cum alia Barbarorum colluvie Flandras ingreſſis, ſub annum ſalutis per Deum incarnatum partæ quingenteſimum. Lombardhyde populares vocant, & ego nonnunquam quaſi Longobardorum latus, dictum putavi, donec edoctus fui de vero vocis vernaculæ, Yde ſignificato, quod licèt non nemo interpretatur ruſticam tuguriorum ad piſcationem maritimorum compagem, qualem videre eſt, mille paſſibus

fibus à Neoporto; circa Oofdynkerkam, tamen ego derivari fcio ab Ydel, quod vacuum fonat, & denotare loca ad littus juftæ profunditatis, ad ingreffus navium apta, five aptata, quo modo Neoportani hodieque oftium navale circa portum novam Idam appellant, quòd nimirum iter nautis pervium à vadis vacet, & præruptis littorum aut fundi tuberibus careat, voce non abfimili inter Hifpanos nota, qui locum profundiorem in maritimis Iflam nuncupant. De hoc ita *Moræus* nofter.

Quòd fœneratos redderet fructus hero
Latus meum obverfum mari,
Vocabar olim: ob verfam in hoc fortem, modò
Ida Longobardorum vocor.
Ida Phrygiis eft, ego frigoris, ea perfida;
Ego fida Flandria & maris.
Injuriam Du vindicate nominis;
Et facite, redsviva potius Ida Dia fit.

Dixi de initio, dicturus confequenter de oppidi hujus decrementis, cui ut famam pepererat pelagi vicina commoditas, portus vicinitas commoda, Dominorum vigilans folertia; ita eandem minuit Dominorum remota incuria, pelagi vicinior injuria, portus obnubilita fecuritas. Factum enim ut tempeftate Anni 1116. nocte natalitiorum Divi Baptiftæ, totum cum littorali hac plaga Oceanus abfumpferit: & fæculo ferè recurrente, tantus arenarum cumulus, evomente ventis agitato pelago, Lombarfidam elatus eft, ut portum penè obfepferit: & Princeps ad quem emptionis titulo oppidi Dominium pervenerat occupatus circa plurima, fingulorum non æquè minutiis potis erat intendere. Hæc infortunia declinantis oppidi proclivis occafio, non tamen ita quin Principis jus emporeticum, & nundinarum vernalium privilegia beneficio, maris ad fuos reducti limites, portus ad fuam redacti; exhauftis arenis vacuitatem redintegratione potuerit refpirare, fed & intervenit urbis novæ; in vicino conditus, Noviportus, inquam, cui & portum hæc fuum vendidit, & nundinationes transfcripfit (nundinis lapfu ævi obfoletis) & fortunam vifa eft fuam tranfcripfiffe. Extat de hac re Comitis Diploma Anni 1269. diffentiones hac propter enatas compefcentis.

Nec tamen exiftimandum fubitam fuiffe hujus oppidi oppreffionem à novercali fortunæ odio profectam, cum Anno 1309. in contributionem oppidorum Flandriæ, Longobardorum Ida, five ut ibi legitur, Lombardye, penè cum Neuporto, in fequenti fæculo, id eft, Anno 1408. planè æqualiter contulerit: cui & Guido Comes Anno 1274. vectigal potorium quod gruttam vocant, legitur affignaffe: Ludovicus Comes Anno 1330. privilegia renovaffe juxta formam Furnenfium. Summa autem capitis diminutio ei contigit, ex quo Novoporto urbi mœnibus inftructæ faventior Comes Dominium vicini hujus oppidi vendidit Anno 1413. decretumque fequenti mox Anno incorporati, ut verba fonant, oppidi cives à Neoportenfi fenatu jus juftitiamque accipere debere: quod hodieque fervatur, Balivo quidem peculiari hîc tribunal confcendente, fed ex fententia Scabinagii per Neoportenfes conftituti pronunciante. Ita jacet hîc nobile oppidi cadaver, & fert maximarum fata urbium Babilonis, Athenarum, Carthaginis, quibus laudi datur etiam cum jactura nominis in vicino reædificari potuiffe. Felicior Ida noftra, quod & nomen mordicus fervat, ut videri poffit in Neoporto revixiffe.

Eadem ad Oceanum linea cis Ipreletum & Oftendam vifuntur pagi cognomentis Limitis occidentalis; Templum Wilhelmi & medium, Idaque Wilranorum folo mihi nomine nota.

Atque hæc Oceano funt obverfa, versùs mediterranea autem ultra Ipreletum confpiciuntur vici 51.

Fanum fuperius & Cocklearia Bertinenfis Ecclefiæ decimas & Prioratum olim dono Goberti Steelandenfis habentia, à quo Patronatus Ichtegemi & Lichterveldæ folent dependere. Nec procul hinc Dynaftia & Arx Winendalæ 4. pagis & curia feudorum plurium fpectabilis, illa à Roberto Frifio ad venationes aprorum in nemore vicino & ampliffimo ftructa à Guidone Dampetræo exculta, demum à Joanne Namurcenfi Comite acquifita, & ad hæredes tranfmiffa, fed poftliminiò Comitatui reunita, & extremum in dotem affignata filiæ Ducis Burgundiæ Clivenfi Regulo elocatæ, ut aliàs dixi, & infigniter à Philippo Raveſteyno ornata. Et prout dependet hinc Municipium Rofarii elegans, & nuper opulentum, ita etiam antiquitate eminens Thoroltum.

NOVOPORTUS.

URbem hanc Marchantius non à portu, fed à novo porto, id eft, oppido; quafi Neapolim dictam putat aliter ac ego. Quamvis enim facilè concedam, conclufum mœnibus, aptumque mercibus in & ex portandis locum antiquitus à noftris; *Poort* nuncupatum, (unde voces, *Poorter*, *Poort-Bally*, *Poort-meefter*, *Poort-recht*, etiam Latinam terminationem nonnumquam amictæ in refcriptis inveniuntur, pro cive, Prætore, Confule; jure Civitatis) vocabulo à Latinis mutuato; qui ædium urbanarum aliàs Infulas;

las, aliàs Portas indigetabant, teste & exemplis confirmante Perotto in Martialem: tamen antiquorum lectio diplomatum jubet me potiùs, priusque credere à portu, quam à porta novis, inditam appellationem. Fateor quidem à diligentissimo historicorum Meierò ad Annum 1164. tradi in Latinis Philippi Elsatii legum Noviportensium tabulis vocari oppidanos, De novo oppido, sed adjicio in sententiam meam rescripta Margaretæ Anno 1271. compellantis Burgenses de Novo portu, & ejusdem 1274. concedentis immunitatem teloniorum Communitati villæ Noviportus, quæ dicebatur Zandishoveta. Quid apertius voce Portus inflexionis quartæ, quæ præter fidam navium stationem Grammaticis nil significat.

Zandishovetæ porrò nomen primitivum sonat arenaceum caput, à sabuleto nimirum per agitatum Aquilonibus mare exaggerati mole, incolis hujus oppidi ad propugnaculum servire solita, ut suo Neptunus gladio, propriis Triton excrementis oppugnetur. Desiit autem Zandishovetæ nomen in ore & usu esse, ex quo portus Idæ Longobardorum vicinæ deficere. Tum enim venientes ad famam Neoportenses illius jure coëmpto, ductaque in longum fossa alium coaptârunt, unde oppido hæsit novum Noviportus nomen. A quo ad rem venio: Debet hæc civitas gloriæ suæ adoream Philippis duobus Comitibus Elsatio & Audaci; illi, quòd leges & libertatem incolis ad Annum 1163. vivo adhuc patre dederit, mortuo circa Annum 1168. confirmaverit; huic, quòd funditus eversam restituerit, facta potestate litteris Anni 1367. Joanni Gistellano & Colardo Clitio hoc Cominæi, illo Warnesi Toparchæ pomeria oppidi ad Orientem producendi, muros saxeos ad munimentum circumducendi. Non ignoro tamen etiam ante Elsatium in Zandeshoveta castrum extitisse permunitum Elsatio in minoribus agente, sæpè diuque habitatum, sicut & vallum cum fossis Guydonis Dampetræi ævo erectum; sed hæc sepimenta melioribus sunt tempore Audacis mutata, illud Anno 1579. dirutum, ruinas sui roboris testes monstrat.

Et observavi urbem ut ab Elsatiis Comitibus amatam, ita & à Guidone Dampetræo cultam, qui cataracta ad novum aggerem fabricari Anno ejus sæculi 93. pontem, qui ab eo Comitis dictus, ad occiduam oppidi plagam (qui nuperis turbis concidit) Anno 87. emissarium, quod novam Ydam indigetant, circa Dunkerkam Orientalem Anno 46. Pharum ad dirigendos nautarum illuni nocte cursus Anno 84. Hæc primæ urbis ornamenta flammis communibus sub Malano Principe malè involuta, renovari sub Audace cœpta & successoribus. Ita lego canalem illum longissimum dilatatum Anno 1402. Ita exhibitam Philippo Bono oppidi non ita passim habitati planitiem, ab Ædilibus Anni 1442. pulcherrimam illam platearum directionem & symmetriam, (qua Neoportus nulli Flandricarum urbium cedit) cogitantibus, si pace ipsius liceret publica quædam ædificia amoliri.

Ita Curiam circa Annum 1480. Hallam frumentariam, non contemnendi operis sub Annum 1500. pontem lapideum assensu Principis Anno 1510. cœptum extrui versùs medium diem, sed cœptum tantummodò, quo loco nunc non inelegans, sed ligneus conspicitur. Propugnacula in muris vetera Anno 1487. ferè structa, ad portas & littus pleraque his turbis adornata, unà cum fortalitio Pharum tangente. Domus in oppido sic satis concinnæ, post incendium Anno 1513, partim sunt coaptatæ.

Clades fato & fortuna vindicibus à Neoporto acceptas, non altiùs quàm à Philippi Augusti ævo auspicabor, qui ductu Roberti Atrebatis oppido vicinorum malis territo potitus est Anno 1297. sed per leges pacis recuperato à Flandris. Minoris hæc Francorum dominatio fuit, quam interjecto unius ferè sæculi decursu Anglorum Gandensibus rebellibus assistentium, qui benevolentiam civium erga Comitem suum detectam vindicaturi, urbem captam ferro & flammæ subjiciunt, à quibus nec sacrarum, nec profanarum ædium quicquam superfuit, præter lapideam arcis turrim, quæ urbem ibi fuisse posteris testaretur. Factum Anno 1383. Post hæc vulnera formosius caput exerens civitas, insignem retulit virtutis & fidei laudem Anno 1488. mense Sextili, cùm Philippi Crevicordiensis & Comitis Vendocinensis 18. armatorum millia ducentium obsidionem, & tertiam oppugnationem sustinuit, fœminis ipsis galeatis fortiter vim repellentibus. Ad extremum extremo hoc sæculo in communi Belgarum naufragio deceptam, Parmensis Princeps Anno 83. Sextilis 22. Regi suo reconciliat, quam post memorabile in Neoportensi suburbano Anno 1600. prælium inter Archiduces & Batavos commissum 1. Julii, biduo pòst hi regressi obsederunt diebus 14. sed pluvia & vento adversantibus retrocesserunt.

Quemadmodùm Novo portus tertium maritimarum & portu celebrium oppidorum caput, hinc Ostendam, illinc Dunkerkam solet ad communia negotia evocare, ita ejus Vice-comes sive Castellanus inter quatuor Burgravios littorales primatum tenere. Qua olim dignitate gentiles de Dixmuda, Cominæo functi, novissimè

mè Croii, è quibus cedente Carolo Duce Arscoti obtiouit è primatibus Flandriæ Baro de Poucques vir primi nominis & famæ. Cæterùm Balivus Justitiæ civilis executor constituente Prioeipe (qui mos à Philippi Audaeis ævo invaluit) perpetuus est.

Senatus erat etiam olim, donec Guido Comes decrevit litteris Anno 1287. consignatis Consulem cum 9. Scabinis eligendum postridiè Feriarum Purificatæ Virginis, & mos perseverat in hunc diem, die solùm post Annum 1579. in Junii mensis aliquem mutato. A Senatu autem quotannis cooptantur, & ferè è Senatoriis Ædiles sacrarum largitionum & Curatores Seminarii pauperum, utrique rationibus reddendis obnoxii.

Leges à Meiero & Cujacio citatas eis præscripsit Anno 1163. aut ut Latinum Diploma habet, 1164. Philippus Elsatius Theodoriei hæres futurus, quas factus Anno 1168. ratas habuit. Vide eas apud dictos authores, & Marchantium.

Habet & contubernia 4. civitas nobiliore civium parte constantia, & quidem arcu chalybeo se exereentibus Anno 1423. corneo, ludos obeuntibus anno 1446. Bombarda ad scopum jaculantibus Anno 1527. à Comitibus immunitates & privilegia concessa. Rhetores autem titulo ferti Mariani Anno 1492. à Gandensibus approbati. Vilior mercenariorum plebecula in 13. tribus opificum describitur, quæ & ipsæ titulum & tutelarem è Divis, Decanum è suis habent. Antiquitus re lanaria occupabantur potissimùm, sed ea tepuit crescente portus & navigationum commodo, à quibus cessantes in texendis stragulis, verriculis, sagenisque canabinis occupantur, restibusque texendis. Ut autem majore urbis compendio hæc negotiatio procederet, Ludovicus Comes Anno 1364. nover diales indulsit nundinas circa D. Michaëlis festum, Maximilianus alteras circa D. Joannis addidit Anno 1494. virtutis merito, quam in resistendo Gallorum impressionibus cives ostenderant. Eademque causa idem eosdem à Brugensium jugo, cui more aliorum oppidorum suberant, exemit Anno 1490. stapelam halecum concessit Anno 89. intra medium milliare cerevisiariam tabernam constituere vetuit Anno 88. Concludam in privilegio veteri oppidanis dato, & plurium rescriptis firmato, ubi Margareta Anno 1274. liberat totam Flaodriam à telonio, traverso, winagio, pedagio, & conducto.

Voetboghe. Hantboghe. Clovenicrs. Onser Vrouwen goude Croon.

Sacra res omnis hìc loci ab una dependet Deiparæ nuncupata Paræcia, cui de Curione & collegis aliquot providet Archimandrita B. Nicolai Furnensis. Ecclesia est perampla magnificis nuper Epitaphiis referta, quæ piorum manium hostes sustulerunt. Horas hìc Canonicas quotidiè decantari permisit Philippus Dux rescripto Anni 1438. quod ita solenniter factum olim, ut proverbio locum fecerit, & Carolus Dux anniversariam ob id obitus sui diem bis sanciverit celebrandam anno 1470. largitus ideò halecarium vectigal.

Nobilioris sexus eùm nulla in oppido sint Monasteria, Evangelistis & viatoribus Ordinum mendicantium domus sunt deputatæ, & singulis sua supellex, instituto non veteri, verè tamen commendando. Alterius sexus Beginagium est D. Joannis titulo, cujus initia necdum scire mihi contigit. Sororibus autem tertiæ Francisci regulæ Griseis amictæ Senatus Hospitale Marianum assignavit, anno 1469. à Wilhelmo de Ram fundatum, cum onere operam ægris civibus locandi. Xenodochio insuper amplo leges præscriptas, Anno 1460. invenio. Concludo in pauperum Seminario, nescias an pulchriori an utiliori, ubi nonnumquam 40. teouioris fortunæ pueri educati, eductique, donec per ætatem & artem possent vitam honestam sustinere, quo exemplo hoc oppidum, inter omnes suæ conditionis palmam refert, & Brugenses non segniter imitatur.

Nieususters.

Jurisdictio oppidi ex lege per Guidonem Comitem lata Anno 1293. usque ad novum aggerem se porrigit, nec præter Longobardorum Idam oppidano Senatui incorporatam, ullum oppidi terrenum est: agger tamen cum suo canali & poldra portæ Stregensi obversa Anno 1310. coëmpta, dominio urbis adscribitur. Natales autem huic suos debent Joannes à Nieuporta Ordinis Minorum concionator celebris, Petrus Bergis Winoci Prælatus, præter memoratos à Marchantio his verbis: *Ornatur*, inquiente, *Nieuportus Judoco Clichtoveo Joannis Clichtovei Furnensis ambacti Consularis patruo Theologiæ Doctore Parisiensi: quem Carnutum canonicatu & sancti nomine viventem cohonestabat, & Des. Erasmus, scribens ad Ludovicum Episcopum Tornacensem, nuncupat uberrimum fontem rerum optimarum, in quem edidit dilutiones, & appendicem de ejus scriptis. Scripsit autem de vera Nobilitate. De officio Regis. De necessitate peccati Adæ. De Doctrina moriendi. De laudibus D. Ludovici. Propugnaculum Ecclesiæ: variaque Commentaria in libros Aristotelis. Cornelio Scheppera Eka ad Schaldim Comarcho, & Concilii privati Regis Senatore. Scripsit in Astrologos futurum Anno 1524. cataclysmum prædicentes, & pro Christierno secundo Daniæ Rege Apologiam: inque mortem Isabellæ ejus uxoris, ad D. Petri Blandiniensis, non procul ara maxima sepultæ solemnem elegiam parieti aureis litteris insculptam, cujus odæpericum Constantinopolitanum nondum liberi evulgarunt valdè expectatum: quibus propinquus Jacobus*

Marchantius hic natus, Furna oriundus est. Hæc ille.

TORHOLTUM.

HUic loco, si vera est popularium traditio, septingentis ante natalem Dominicum annis Thoroaldus Cymbrorum Rex nomen communicavit, teste apud Meierum Achille Gassaro in chronicis. Non fallunt certè annales, dum Flandriæ Emporium ante mille annos celebrant, nundinasque ex quatuor Belgii cantatissimis habuisse addunt, & Abbatiam à Dagoberto Rege fundatam (quæ an eadem sit cum Cella D. Michaëlis in Torholt, pago Flandrensi, per Felicem presbyterum Anno 742. Bertinencibus oblata, judicent alii) à Ludovico Imperatore donatam B. Anschario Episcopo Hamburgensi, itemque à dicto Anschario aliquandiu habitatam, à Remberto etiam Bremensi pòst Episcopo sub idem tempus Anscharii vestigia & disciplinam sequente: ubi D. Donatiani Antistitis reliquias primùm repositas, & inde Brugam translatas tradunt historiæ. Unde apparet præcisè usque ad tempora Normannica Abbatiam hanc in Occidentali Gallia, quæ nunc Flandria dicitur, (ita sonant diplomatis verba) sitam perdurasse, & cum reliqua Lotharingia in partitione hæreditatis ad Carolum Calvum pervenisse; quæ causa fuit ut Anschario per Ludovicum promoto migrandum fuerit. Nunc quo loco cœnobium extiterit, nemo facilè dixerit, nec Remberti, qui tamen his locis ortus natusque fuit, nec Anscharii ulla apud Torholtanos extat memoria, Barbarorum impressione ita omnibus dissipatis, ut vix nomina perseverârint locorum.

Post eorum autem recessum novas beneficentiâ Principum vires recepit oppidum, inter mœnibus destituta vetera primum, nundinis annalibus Junio & Julio ante 4. sæcula datis primarium, negotiatione pannaria sub Balduino Ferreo stabilita nobilitatum, libertate & legibus ab Elsatio acceptis famosum, & collegiata Apostolorum Principis per Robertum Frisium, Xenodochioque per Margaretam, Comites instituto auctum, inprimis autem exemplo, meritis, miraculis B. Achaz pueri septennis Anno 1220. vita functi, qui teste Cantipratensi coætaneo, hic natus, anteque annos animumque gerens curamque virilem, quinquennis Franciscanorum fortè visorum habitum summa ambitione expetivit, docens, increpans, monens suos prudentia plusquàm virili; & cùm vicinus morti petitam SS. Eucharistiam non impetraret ob ætatis defectum, in verbis ad Deum querulis expiravit, nemine, quod sanctimoniæ indicium fuit, ad sepulchrum ejus Psalmum 129. absolvere potente; quod se expertum fatetur *cap.* 28. Cantipratensis.

Succedit ad occasum Vlaertsloa, quinque pagos complectens Ambactum & in eis sacra Blandiniensium pecula, & olim Hospitalarium peregrinorum, ob vicinam instituti Cistertiensis Abbatiam Werkenensem (de cujus initio in Dixmundanis dixi) non ignorabilis, cujus vocabuli affinitas nonnullos fefellit Geographos & scriptores, existimantes eandem esse cum Abbatia Benedictina Merkemensi, per Clementiam Comitissam fundata, intra limites dominii nunc ad Halewinios devoluti, nec prætorio aliisque prærogativis destituti, sitique juxta sylvam Clerckemensem, quod apparet, à clericis nominatam. Subcensetur porrò Clerchemum Ambacto Essenensi Hessuorum sive Hessorum aliquid sonanti, ut Merkemum Wommensi. Diversa autem parte, ut ambacta quædam solo mihi nomine nota, præter eam Dynastiæ sunt nobilissimæ, Orscampi & Coolscampi, & Lichterveldæ per varios pagos se extendentes, & privilegiis & jurisdictione insigni, de quibus exactè secundis curis agam, ubi Dynastiarum Archiva contigerit vidisse. Hoc etiam tractu prætorium est illustrissimæ gentis Gruthusiæ, & Baronatus Practæ Gentilium à Flandria dudum hæreditas, diversoque itinere Oudeburgum, cum Ambacto Kamerlingano & Gistella oppido.

GISTELLA.

A Stallo nomen urbi est, cui origo ab Arce, libertas à Carolo Bono, privilegia à Guidone Dampetræo, honos à Dynastis, circumvallatio prima à Nobilibus Anno 1280. munitio altera à Ludovico Nivernensi ad Annum 1324. fossarum eminentia à senatu Anno 1434. murorum alibi structio destinata, & inchoata à civibus Anno 1511. planè ut videatur oppidum cum sæculis crevisse, & unum singulis majestatis gradum conscendisse appellatum, privilegiatum, vallatum, munitum, clausum, muratum in parte. Modò civilium bellorum fructus sentit, horum pluribus destitutum, & castrum duntaxat veteris elegantiæ monumentum ostendens, amplum ante quadrisæculum ferè, fossarum & valli non egenum, Dynastarum commoda & augusta sedes. Qui fuere olim è primis Flandriæ, telonii Brugensis, jam indè perceptores, ut eo velut auctoramento Oceanum pyratis immunem præservarent. Gens superest hodièque apud Brabantos, licèt Dynastia nuptiis transierit in familias Betuniensem & Luxemburgicam, nuper per Regulum

lum Briennæ vendita Joanni Carolo Affaitado patricio Cremonensi (ut pretio hoc à captivitate, in quam Anno 1544. inciderat, Gallica se eximeret) in cujus posteris, & nomine perseverat Baronatus titulo. E Dominis veteribus clari fuêre Bertulphus, auctor quidem parricidii à famulis in Godolevam conjugem designati Anno 1070. sed qui scelus insigni pœnitudine in D. Winoci Monachum indutus defleverit, jejuniis, cute loricata, aliisque salutaris resipiscentiæ signis editis. Ex illis fuit etiam Judocus, sive ut Goropio vocatur, Justus à Gestella Itinerarii Hierosolimitani author. Joannes Gistellanus in expeditione sacra eques clarissimus, & alter eodem prænomine præfectus maris Flandrici, pluresque Magni Balivi Gandenses, Ipretenses, Cortracenses, à Consiliis belli Ducum Burgundiæ & Comitum Flandriæ.

Sunt justitiæ triplicis compotes Toparchæ & Senatum formant Scabinorum, & jus venationis, curiamque feudalem habent. S. Sebast. S. Georgii & S. Godelevæ. Sodalitia terna sagittariorum suis probârunt litteris, & in ordinem opificum octo tribus dispartiti sunt, è quibus Sayettariorum primarii sunt, quorum stabilis nundinatio hic à Carolo Cæsare confirmata est, sicut nundinæ Novembris diebus aliquot recurrentes, & denique forum hebdomadale. Ecclesia Deiparæ per Lambertum Episcopum Anno 1118. contradita est Alardo Priori tum Andreano juxta Brugas, unde missus è Religiosis unus rem divinam curabat. Qualis fuit Drogo, auctor vitæ Beatæ Godelevæ (Theophilam sonat) martyris & miraculorum ejus ad tumulum patratorum. Occasione quorum Benedictini instituti in vicino Virginum succrevit Abbatia auspiciis Comitum & Episcopi, opibus Bertulphi parricidæ, ubi puteus ostenditur, cujus aqua potantibus ægris aliquando valetudinem attulit.

Nosocomium etiam esse audio & Hierocomium in agro circum circa fertili, sed de quorum initiis nihil scire contigit.

DICXMUDA.

Diploma Cœnobii Dunensis, conformiter Iperio datum anno Virginei partus 1128. Dieasmudam vocat oppidum, quod posteriores usque ad Annum 1300. Dicsmudam, nunc eadem litterarum vi, numero minore Dixmudam scribunt, dictionc conglutinata ex Dics, id est, aggeris gignendi casu, numeroque unitatis, & Mude, quod eminentem ad, aut inter aquas tumulum sonat, Etymo tam veteri, quàm moderno urbis situi statuique apposito. Quam enim nunc pleno largus alveo Isara lambit Zarrani, Iprensis, Loani, fluentorum absorptis cursibus intumescens, eam olim Noviporto necdum cognito irrumpentis fervor Oceani, allapsu suo recreabat in canalem mediocris spacii, & opportunus nundinationi: Et inde hærent vicis aliquot maritima vocabula à conchis, navibus, velis: inde reperias in veteribus rescriptis memoriam catharactæ littoralis, quæ moles saxea ad exonerationem navium, cum fabrica lignea attractoria, quod tympanum versatile nonnemo vocari putat. Hæc itaque opportunitas oppidi jure optimo sibi vendicet exordia, ut cui servandæ opus fuerit arcem extruere, præfectum eidem dare, præsidiis firmare. Nolim autem quis opinetur me antiquitatem venari, & præsenti Castello, per Theodoricum Beveranum Anno 1415. extrui cœpto, Hamadryadum Annos attribuere, cùm hoc solum asserere mens sit, arcem aliquam unde Castellanorum munus, securitati habitantium littoralem hanc plagam à primis Flandriæ Comitibus erectam, non illo, quo moderna est, loco, sed alio extra muros, nunc ad æqualitatem redacto, nec præter nomen corruptum servante.

Auctores in capite hujus scriptionis laudati à me Villam Dicasmudæ dumtaxat appellant. Tempore Guidonis Comitis vallo & mœnibus, portisque ornatam, sed non sufficienter munitam disco, illud ex immunitate per Theodoricum Castellanum Anno 1270. data Noviportensibus, ubi fossarum mentio, hoc ex Caroli Gallorum Regis Anno 1299. bellis, qui eam exercitui minùs resistere valentem sui juris fecit, vallumque non nihil fortificavit, (sic enim scriptor vitæ ejus loquitur.) Unde licèt aliquoties incendio fœdata, munitior tamen, & saxeo muro circa Annum 1300. cincta, par fuit tolerandæ obsidioni Gandensium Anno 1380. Crescebat indies, ut fit, privilegiorum illecta prærogativis, inhabitantium multitudo, unde satius visum extendere pomœria, & murorum ambitum amplificare. Quod executioni mandatum authoritatem faciente Joanne Duce Anno 1411. per Theodoricum de Bevera Castellanum, & supersunt ad Orientem & Meridiem ruinæ mœnium tunc cœptorum, sed post ferè sæculi decursum, id est, post incendium Anni 1513. disjectorum, urbe ad priscos limites velut postliminiò revocata. In quibus perseverat, indies ædium concinnitate, & tam interiori quàm exteriori ornatu speciosiorem induens faciem. Ita à septennio proximè elapso videre est pedem clivi antemuralis in circuitu ferè oppidi sepimento perenni vestitum, arboribus seriatim in longum directis amœnissimum oculis præbere spectaculum. Ita forum cis muros armentarium longo ordine, & velut in quincuncem dispositis saxeis columellis, ad illigandum pecora opportunis, instru-

ctum ante turbas. Ita curiam in fori medio majoris, commodis circundatam officinis ante Annum 1550.

Commoda dixi, nec incommoda dissimulaturus urbi, tam gravia quàm frequentia; sed juvat meminisse malorum, animumque sui compotem supra fortunæ nubes extollere. A captivitate ordiar Annorum 1297. cum Dicasmuda in Francorum manus devenit, minore quidem dispendio, quia inermis, dispendio tamen, cùm vitam & fortunas militum libidini, hostis clementiæ permittere jusserit necessitas. Sequentis sæculi Annus 33. longè luctuosior damnosiorque, absumpta fortuito incendio tota, quanta erat, urbe, ædibus tam sacris quàm publicis ad tertium Kalendas Octobris, de quo tale vidi Chronicon.

Vulcani Dixmuda est usta periclo.

Formosiùs ab hac calamitate resplenduit civitas, viris viribusque potens, cùm Anno 1480. à rebellibus obsessa per Comitem Ludovicum erepta discrimini. Similiter Anno 1489. à Brugensibus incassum tentata ferrum evasit, fœlix si sequentis sæculi flammam æquè didicisset evadere. Tertius à decimo & sesquimillesimus Annus volvebatur, & Aprilis lux septima dena, cùm fortuna fortitudinis suæ in Dicasmuda periculum factura Vulcani ope totum rursus absumpsit, cum prætorio, Hallaque oppidum redactis in cineres plusquàm 300. domibus, tanta civium, tanta civitatis jactura, ut major nequierit timeri. Novissimis funestissimi belli civilis temporibus à Francis spoliata Anno 1583. à Farnesio ejusdem Anni Kalendis sextilibus capta, non sine damno, Principi suo est restituta. Nec deinceps præter fulmen nuper Annorum primi & septimi in turrim non nihil debacchatum, à Vulcano aut Marte calamitates memoria dignas reperio, nisi quis longam præsidii militaris moram, & in mora ut fit, afflictionem earum numero judicet reponendam.

Post Comitem Dicasmudæ imperat Castellanus, qui solus omnium Flandriæ Vice-Comitum priscæ majestatis eminentias servavit, quippè Baronis titulo aliàs honoratus, ad quem spectat oppidi dominatus, triplicis jurisdictionis compos, magnaque in foro libripens, portorium, mulctæ infrà tres libras parisienses ex asse, ultra, triens, dodrante ad Comitem redeunte, triens bonorum à nothis improlibus relictorum, albinagii sævus, facultas creandi Rectores oppidi, tam perpetuos quàm annales, ut taceam jus monetæ minoris, & alia nunc exoleta. Fuit ea dignitas antiquitus gentis Dicxmudiæ, (è qua Arnulphus fuit Anno 964. ob munificentiam in Canonicos Brugenses notus) tum Dynastarum Beverensium, è quibus Theodoricus ob vindictam Caroli Comitis mortem laudatus, & Bertoldus ob donationem Anno 1128. Dunensibus factam, Joannes ob sepulturam in Winocimontano cœnobio. Postremus stirpis Theodoricus (quem litteris Anni 1411. cognatum suum Joannes Dux vocat, non vulgaris honoris exemplo) in alias Dominium familias vidit transire, unius ex Maria Dommedalia, pater filiæ Joannæ primis nuptiis Arnoldo vander Beerst, secundis . . . . Percevallio enuptæ, & cum aliquamdiu dicta in filiis perseverasset Dynastia, tandem devoluta rediit ad Beveranos Theodorici ex fratre nepotes, è quibus Margareta Anno 1472. marito, Renaldo Haveskerkio dotem attulit: quo ex matrimonio procreata post alios Antonia Joannis Sacquespæi uxor, & Gulielmus filius & nepotes ex ea, gavisi hæreditate, sicut & proneptis Magdalena de Pensé ex Baronibus Flandriæ, quæ recenter Illustri Frederico Comiti Tsherenbergico totam transcribit. Unum addam, videri antiquitus Dicasmudani Dominii limites latiùs in agro se extendisse. Cur enim vetus castrum in suburbano, ut nunc res sunt? Cur Werkenensi fundationi Dominus Dicasmudæ authoritatem præstet? cur Anno 1270. capitaneus oppidi hujus, pagorum incolas sub signis cogat, nisi quod eatenus pateret jurisdictio.

Cùm jure directi dominii nonnulla Comes Flandriæ jura habeat & emolumenta, ad servandum & curandum ea Advocatum constituit, & legatos audiendis rationibus, nec quicquam aliorum circa rempublicam, aut Senatum usurpat. Castellanus enim uti Balivum & Scoltetum (qui commentariensis vicem obit, carceri publico præfectus) perpetuos, ita annuatim format Senatum 13. Scabinis, 2. Consulibus constantem, quibus adjunguntur Consiliarii ferè pari cum Scabinis numero. Atque uti Advocatum constituisse, primus legitur Nivernensis Ludovicus; ita formam Senatus Anni confirmasse Guido, uterque Flandrorum Princeps. Et facit ad authoritatem illius, quòd nisi teste eo aut saltem vocato, actus summæ justitiæ, id est, capitali nullus supplicio damnetur: ad hujus majestatem, quòd tam Dunkerkani quàm Grevelingani, via appellationis ad hujus recurrant sententiam, à qua nisi ex iisdem actis nulla in Concilio Provinciali altera profertur, teste Anni 1548. privilegio. Icon Deiparæ in conclavi Senatus visitur, à Germano milite his turbis confossa, & sanguinis aliquot guttas emittere visa, manente adhuc cicatrice, in quam sic à Moræo nostro scriptum,

Icona Germanus qui lædere se putat, errat;
Christiparæ vulnus, quam referebat, erat.

Gaudet

Gaudet schismaticus Christi læsisse parentem,
Duplex, ne nimiùm gaudeat, ictus erat.
Virgo læsa quidem est, miles magis, atque cruor qui
Cernitur, hunc sentit, sentiet atque diu.
Quam nece docta manus curare, nec unda lavare,
Nec purgare Erebi flamma vorax poterat.

E lectiore populi parte constare solent tria Sagittariorum collegia, & totidem Poëtarum, tutelaribus, munere, privilegio iisdem, quibus alia alibi gaudentia, & non raro ampla in ludis præmia, ut Tornaci Anno 1394. secundas, Aldenardæ Anno 1404. primas tenuêre. Præter quas suis ornatè indulgentiis Sodalitates sacræ sunt diversæ ad venerationem SS. Eucharistiæ, Deiparæ, DD. Ludovici, Nicolai, Eligii, Annæ, Catharinæ, Barbaræ. Plebs reliqua in plures opificum tribus distributa, subvectionibus ex agro, & mari vicinis, casei, butyri, armentorum nundinationibus rem faciens. Quo fine hebdomadatim lunari die, caseorum, & butyri mercatus celeber, annuatim nundinæ bis recurrentes, Martis die ante festum D. Magdalenæ, & aliàs confirmatæ per Cæsarem Carolum. Et sanè generi præstantissimo butyri Dixmuda nomen suum communicat, quia nimirum ibi convehitur & libratur, cùm revera agri Furnensis, & Franconatus sit. Unde vulgi joco renibus adipe multa vestitis, per se alioquin macris urbs confertur, quæ omni destituta territorio, nec vicos habens subsidiarios, agri tamen circumjacentis opes in sui fori sinum recipit. Solent etiam textores magnam in plebe lineam facere, illi factionis caput, qua Ludovicus Cressius huc à nobilitate evocatus, (nisi vi effractis portis fuga dilapsus fuisset) Brugensium in manus venisset. Denique cerevisiarii coctores, quorum commodo vetuit Princeps intra 500. ab urbe pedes cerevisiam aut coqui, aut divendi, privilegio variis tam contra Furnenses, quàm Franconates, sententiis concilii roborato. Concludam in triade virorum clarissimorum natales suos Dicasmudæ acceptos ferentium, Joannis Abbatis Warnestoniensis Anno 1280. Francisci Cæsaris, Theologi Parisiensis Anno 1290. famigerati, & Petri Dixmudii poëtæ vernaculi Annò 1525.

Ecclesiam de Dicasmude Anno 964. ab Arnulpho Domino oblatam D. Donatiano, decimis collegio Canonicorum Brugensium assignatis lego: Ecclesiam dico, sive ut tum loquebantur, Altare, sed quæ secundaria dumtaxat, & subcensita parochiali de Esna, à qua per Terovanensem separata est postmodùm, & cùm Anno 1044. majori schemate constructa esset, per eundem dedicata, incendio Anni 1333. demolita, & altero Anni 1513. læsa, superest tamen hîc satis elegans, & antequàm nefariorum sensisset furias, marmoreis Dynastarum Epitaphiis referta. Evasit autem manus impias tumulus Anthonii de Sacquespée Domini, ultimi suæ gentis, Gubernatoris Dunkerkani, defuncti Anno 1564. cum uxore Jacoba de Recourt, item Arcembaldi monumentum, cum Epigraphe tali.

Hic jacet Nobilis & potentissimus vir Arcembaldus de Haveskerke in suo tempore miles & Dominus temporalis Dixmudensis, Walvia & Hemilles, qui migravit ab hoc sæculo, quinto Kalendas Junii Anno 1507.

Erant & alia permulta vetustatis & Magnificentiæ suæ titulo veneranda, sed quæ perierunt. Curiones 2 sunt, quibus ad rem divinam assistunt 10. Sacellani, subjecti omnes electo, plurium suffragiis obedientiario, sic enim appellant. Horum è numero quatuor Vicariatus, circa Annum 1400. dotati reperiuntur, Scholarchæ dignitas Anno 1530. invecta, cùm antè esset munus. Sacellanus castralis à Theodorico Bevernensi institutus. Horæ autem canonicæ solemniter decantari cœptæ, aut si id antè factum, mos cantandi revevectus Anno 1514. Episcopali, & Senatoriâ auctoritate acceptâ. Curionem hîc egit hodiernus Ipreti Episcopus, egregius tum fidei Zelator, Antonius Wouters Calvinianorum terror, qui pulcherrimum Ecclesiæ thesaurum casulam, calicemque D. Thomæ Cantuariensis vidit, & videre desiit ab hostibus direptum cum alia sacra supellectili. Exuviæ hæ erant sanctissimi Præsulis & apparatus sacer, cùm hic exularet, domo adhuc effigiem præferente & superstite.

Potioris sexus cœnobium esse solet, in oppido unicum Alexianis à duobus ferè sæculis deputatum, per Scabinos, licèt non ignorem longè etiam antè, sed alibi privatim hos diversatos, prædia coëmisse Anno 1309. Cæterùm cùm licentiùs viverent, sub tertia D. Francisci regula alium habitum & ordinem assumpsêre in provincia fratrum de pœnitentia JESU CHRISTI numerum facientis ab Anno 1483. Nunc esse desierunt: Franciscanis, quos de Observantia vocare consuevimus, in locum surrogatis, & ex suburbano (ubi per Margaretam Joannis de Perceval uxorem, Dominam Dixmudæ, sub Annum redemptionis humanæ 1440. fundati erant, gliscentibus turbis deverso cœnobio in oppidum profugi) Anno 1584. translatis, adeoque recenter Recollectorum instituta amplexis. Sexus Secundarii Franciscanæ nomine, ab habitu Griseæ dictæ, Anno 1432. à Senatu locum habitationis sunt adeptæ. Ejusdemque instituti, sed habitu diverso, Nigrarum Anno 1490. colonia Brugis huc est traducta,

traducta, ab eodem senatu. Antiquiores his Beginæ à tribus hic agunt sæculis, licèt earum Ecclesiola demum Anno 1435. dedicata sit 4. Septembris. Venit etiam nominanda, licèt alterius loci, Abbatia Cisterciensis, titulo Domus Cœli in Werken fundata, Annò 1237. per Balduinum virum Nobilem, Margaretæ & Aleydi filiabus exemplo suo probantibus, Joanna etiam Comitissa & Elizabeta Beverensi, Dixmudæ, Domina sequenti anno factum ratum habentibus. Virgines nuper destructo earum cœnobio, ex Werken sive Hesendael profugæ sedem fortunarum Dicasmudæ figere videntur. Nec prætereundum D. Joannis Nosocomium insigne 15. egenis excipiendis, fovendisque ægris omnibus largiter dotatum. Neque domus S. Spiritus 7. pauperculis dedicata, licèt nécdum authorem noscere potuerim. Sicut nec dotatorem Leprosarii suburbani, Hospitalis 14. calamitosorum, sacelli Alemanici à Teutonicis equitibus dependentis, & alterius salutiferæ Crucis titulum præferentis. Sacelli autem ad vineam dicti, antiquitatem docuit me Bulla Indulgentiarum ad ejus refectionem juvantibus datarum anno 1225.

ELOGIUM.

Me butyri, & pressi commendat copia lactis,
Jupiter hoc oleo nostra per arva pluit.
Mella alibi, aut fata venant felicius uva:
Non sua deplorat munera noster ager.
Promissam toties quid terram hebrae requiris?
Aut hic, aut nusquam flumina lacte fluunt.

MAX. VRIENTIUS.

POPERINGA.

Anthonii Sanderi.

QUam præsente ævo vocamus *Poperingam*, antiquitas, *Pupurningaheym* appellavit. Ad Annum 877. *Pupurningahem villam* confirmat S. Bertini Monasterio Carolus Magnus. Elegans taliter etiam à Vredio & Malebraoco vocitatum, prorsus nunc, & amœnum in occidua Flandria oppidum, lanificio etiam, at olim magis, textrinaque pannorum tam densorum, quàm levidensium, & villosorum, quas *Baias* vocant, celebre ac famosum, lupulo etiam salictario, qui cerevisiæ incoquitur, felix, cujus hoc in loco nata maxima copia, non per Belgicam modò, sed in Angliam quoque transportatur. Vicos & ædificia habet spectatu digna, Xenodochium, & Nundinas annuatim in Aprili recurrentes. Anno 1563. miserabili casu hoc oppidum flammis correptum, duarum horarum spatio totum ferè conflagravit; cùm, quod mirandum, quinquaginta annis prius, eàdem anni die similem cladem passum fuisset, Templis exceptis. Sunt autem ejusdem oppidi Templa curialia tria, opere pulcro surgentia, quorum primum D. Bertino sacrum sub Patronatu Abbatis Bertiniani constitutum est. Juxta quod domus visitur præpositi Poperingani, qui è Monachis Cœnobii Bertiniani semper assumitur, & hic agere solet cum uno & altero sæpiùs Religioso. Pulsus campanarum in hac & duabus aliis Ecclesiis, gratissimus & suavi modulatione aures mulcens: quædam hujus oppidi magnitudine sua, maximas totius Flandriæ accedunt. Præter Collegia Rhetorum, ut aiunt, vernaculorum Gildæ in hoc oppido tres, videlicet Sclopetariorum sub titulo S. Andreæ, Arcubalistariorum S. Georgii, & Sagittariorum S. Sebastiani, quæ suas à Principibus Flandriæ immunitates, & privilegia nactæ. Est in hac æde etiam Gilda, venerabilis Sacramenti fundata, primum per Gilebertum de Rupele Regium in Flandria Quæstorem, per Christianum, item Lauwyck, & Petrum Malleblyde. Solvit ea Gilda quotannis Curioni octodecim libras Flandrenses, Subcurioni tredecim: Capella quoque ut pro animabus fundatorum sex quotannis anniversaria fiant. Canuntur quotidiè hac etiam in æde horæ canonicæ, & olim fertur habuisse Sacerdotes duodecim. In summo Altari visitur elegans Imago, Christi flagella patientis, ab Everardo pictore Audomarensi. Alterum Deiparæ Virginis est. De quo sicut & de sequente, Meyerus in Annalibus ad Annum 1290. *Apud Poperingam crescente populo cùm Curia, Templumque Divi Bertini non sufficeret, superaddita duæ Parochiales Ecclesiæ, Deiparæ Virginis, ac D. Joannis Baptistæ, per Nicolaum quartum, Jacobum. Episcopum Morinorum, & Galterum Abbatem. D. Bertini.* Sumptibus autem, & impensâ ejusdem populi ædificatas fuisse has Ecclesias, extra controversiam est. In hac Æde Virginis instituta nuper est confraternitas S. Rosarii.

Tertium D. Joanni Baptistæ sacrum est, Templum, sub patronatu itidem Abbatis Bertiniani. Intra limites hujus parœciæ via Ipreosi, quæ silicibus strata, viatoribus commoda est, structam vides ædiculam in honorem B. Mariæ Magdalenæ, cum annexo beneficio, ubi quotannis ipso divæ, Festo officium peragitur. In Ecclesia hac videre est imaginem non incelebrem de Carmelitico Scapulari, quæ circa annua amburualia, magnâ adfluentis populi devotione honoratur. Aote decennium circiter, admissi sunt etiam Poperingæ Fratres Minores, quos Recollectos vocant, qui nunc, strenuè erigendo Cœnobio, & Templo incumbunt, collectis undique fidelium eleemosynis. Sunt & in oppido Sorores Religiosæ,

giosæ, quas ab habitu Griseas vocant, sub regula D. Francisci militantes. Curam ægrorum habent, sicut & Nigræ sub divi Augustini legibus constitutæ, per quas Hospitale Poperinganum etiam administratur. Agnoscit Dominum, & jam pluribus sæculis agnovit Poperinga Abbatem S. Bertini, ex pientissima largitione Walteri Comitis Arkensis; cujus meminit Meyerus in Annalibus ad Annum 668. & Marchantius in Flandria, Locrius item in Chronico. *Is Comes*, inquit Meyerus, *cum Umwurga uxore nihil potius duxit, quàm sanctis ditionem suam ædibus exornare, quarum magnam partem aut Petro Apostolo, aut Dionysio martyri dicavit.* Factus est & ipse postea Monachus, ac Abbas Luxoviensis, cujus & soror Phæra Sombris Parthenonem exstruxit, vir potens & locuples, qui latè in Morinis suo tempore imperitavit. Donationem autem hanc confirmavit Carolus Calvus, & post eum Balduinus Securicula Flandriæ Comes. Cæterùm præter cladem quam cum aliis multis Belgicæ civitatibus passa fuit à Normannis Poperinga, de qua Meyerus ad Annum 880. cum Balliolo, utpotè nec muro nec fossis cincta, & defensoribus vacua, ad Annum 1436. ab Anglis, Ducibus Glocestrio & Eboracensi direpta & incensa fuit. Cùm autem illa ad Annum 1380. sese Iprensium subsidio viriliter protexisset adversùs arma, insultumque nobilitatis indignabundæ quòd Iprensi factioni esset illigata, Anno 1382. à Gallis Maleano opitulantibus, Britonibus præsertim, flammis atque cædibus fœdata fuit, at civium impensis citò restaurata. De fortitudine autem Poperinganorum, sic ad Annum illum 1380. Meyerus libro 13. annalium : *Nobiles sub Casleto adunati, Poperingam accesserunt, ut diriperent, incenderentque, quòd cum Iprensibus esset colligata : sed viriliter restiterunt Poperingani, seque suumque oppidum Iprensium auxilio defenderunt, fortiter cum nobilitate depugnantes, cædentesque & fugantes eorum exercitum.* At alius rerum status fuit cùm ad Annum 1343. sub Kalendas Maii infensi Iprenses Poperinganis, eò quòd ad æmulationem pannorum Iprensium suos pannos conficerent, ita ut inter hos atque illos parum discriminis vidisses, Duce Joanne Holtkerckano seditionem moverunt, profectique sunt Poperingam, ut oppidum caperent : sed restiterunt fortiter Poperingani. Superiores tamen fuêre Iprenses, multosque Poperingenses, & inter eos Jacobum Bets eorum ducem occiderunt, ac captivos multos Ipram duxerunt. Magistratum habet Poperinga quotannis ab Abbate Bertiniano constitutum omnis Justitiæ compotem. Constat ille Prætore, Ammanno, Consulibus duobus, & decem Scabinis, assumptis insuper tot Justitiæ administris, quot lubet. Hi sic constituti, & jurati duodecim quotannis creant duodecim viros, qui sint Reipublicæ regundæ à consiliis, notabiles insuper quatuor & viginti : in Abbate prædicto, ejusque conventu est auctoritas constituendi Syndicum, & Actuarium, aliosque oppidi ejusdem officiales. Quotannis item parœciarum trium æditµos, pauperum rectores, hospitalium præfectos, tutores sacelli Magdaleniani, quæstores ac præfectos Gildæ in honorem sacrosanctæ Eucharistiæ institutæ, & aliarum in præfatis parœciis fundatarum, alios item istic officiarios omnes, pauperum ac leprosirii curatores, auditis tamen desuper priùs Coss. & Senatu. Adeò ut præfato Abbati, ejusque Conventui, per se vel alios ad id deputatos competat præesse cum Magistratu rationibus accepti, expensique, quoad Hospitalia, Gildas, Paræciarum bona, aliaque antè nominata. Præter alia jura eximia ac magna, inter quæ potestas ordinandi in commune bonum, oppidi politiam, cæteraque ad publicam civium salutem spectantia. Habet & præfatus Abbas in hoc oppido ratione dominii sui, Curiam Feudalem. Transiit hoc oppidum Anno 1625. serenissima Princeps Isabella Clara Eugenia Hispaniarum Infans, Alberti pii Archiducis Austriæ vidua, Casleto Ipram veniens, in cujus Comitatu cùm essem, vidi istic cives armis ac egregiè vestibus splendidos, qui in suburbano rure per cohortes distributi, transeuntem Principem honorârunt, & eâ pompâ exceperunt, quâ non in magnis urbibus majorem vidi : tantus tum Poperinganorum fuit animus, tanta generositas.

Fuêre porrò scriptis etiam celebres Poperingani. *Andreas Eligius Baccherius* P. J. U. D. & in Curia Flandriæ Advocatus, posteà in Schola Biturigum antecessor. Scriptas reliquit, & disputandi gratiâ proposuit Theses novem supra ducentas, quarum titulus est hujusmodi : *Rationes de Jure, personis & rebus extra contractum acquirendis.* Has Biturigibus 1560. apud Joannem Gamerium impressas, dedicavit amplissimo Viro Michaëli Hospitalio Galliarum Cancellario, qui ipsi Andreæ in Bituricensi Schola (quæ Hospitalio Curatore clarebat) adolescentiæ in legibus instituendæ curam injunxerat. Obiit Biturigibus, ubi uxorem Gallam duxerat circa Annum 1562. Jura civilia in eadem Academia docentibus Jacobo Cujacio, Hugone Donello, & Antonio Contio, totâ Europâ notissimis J. C. Collegis suis.

Jacobus majus P. Poëta non inelegans, teste Dionysio Harduino. Quædam scripsit, quæ operibus Jacobi Sluperii inserta exstant.

Ludovicus Makeblidius, Societatis JESU Sacerdos, in opusculis piis conscribendis

 præci-

præcipuè se exercuit. Quæ nomine ejus circumferuntur, hæc sunt: Consolatorium ægrorum; Thesaurus precum; decem exercitationes sacrarum Orationum; octo item aliæ exercitationes ejusdem argumenti; Thesaurus doctrinæ Christianæ, seu Catechismus Mechliniensis; Mons Spiritualium delitiarum, ad Senatum, Populumque Poperinganum. Omnia hæc vernaculo idiomate prodierunt.

Petrus Oudegeerstius, J. C. Insulensis, at *Poperingâ* oriundus: insigni in patriam pietate & laudabili diligentiâ post Annalium Flandriæ conditorem Meyerum, primus conscripsit Flandriæ Annales Idiomate Gallico, nece Caroli Audacis ad Nanceium terminatos. Editi sunt in 4. apud Plantinum.

Fuit & Poperingâ oriundus, Frater *Joannes de Haezebaert*, Ordinis B. Mariæ Virginis de Monte Carmelo, S. Theologiæ Doctor Lovanii creatus ad Annum 1512. cum *Joanne Driedone*. De quo vide Fastos Academicos Valerii Andreæ.

ELOGIUM POPERINGÆ.

Non formosa pales, non hospita in urbe napea,
Non agiles radii, Palladiique coli;
Non celebres baiæ (quæ dos tua propria) tantis
Nominibus celebrem te Poperinga vehunt:
Quantùm larga manus, pietasque insignis avorum,
In superos templis testificata sacris.
Omnia de nobis prædantur fata: Tonanti
Quas damus, has salas semper habemus opes.

MAX. VRIENTIUS.

VIROVIACUM.

Ex Anthonini Itinerario notam vocem Flandrorum *Wer-wyck* esse annales Bertinici ante Nestoris annos in scripta retulerunt, ne existimemus loci hujus antiquitatem Longolium primò in lucem typographicam edidisse, aut Longolio longè priorem Meierum, aut Meiero majorem Paulum Diaconum. Certè horum suffragiis accedente tam Mercatore quàm Marchantio, nec abeunte in diversum Dindo, Licebit & nobis priorum in vestigio pedem tutum figere, & fingere nobis antiquam Julianis & Romanorum temporibus majestatem. Qualiter via Regia militarique non ignorari, Lysæ grato anfractu non vilescere, situs opportunitate & gratia perire non potuisse videatur; Sed Morinos, Nervios, Menapiosque inter tum, nunc Ipretum Insulam, Curteriacum Turnacum intermedia, omnium alis glutino connexis posse elevari, omnium armis defendi, & suis omnes vicissim defendere, ne otiosum eredatur Wer-wix vocabulum loco inditum qui naturæ munificentiâ, aut Hospitalis, aut armatus Vicus esse quiverit, prout aut amicos aut hostem peragrantes offenderit.

Medium in quadro potentissimarum urbium esse dixi, & hinc felicitatis singulorum participem aliquando fuisse, assiduo mercatorum commeatu nobilem, nunc Martis quàm Mercurii diversorio nobiliorem, nec surgere è paupertatis cœno potentem dicat:

fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Fama Wiroviaci colit ignorata sepultos
Sub tumulis cineres.

Oppidum enim ex antiquioribus Flandriæ
Ante Brugas, Gandamque, & pulchri
nomen Ipreti

paginam faciebat in historia, jus municipale non à Regum aut Comitum beneficentia, sed majorum tradita per manus fide servans, frequenter habitatum, novem putà Regionibus, & solemniter habitum, utpotè separatim (non ut modò cum & sub Ipretensibus) collatitias pensiones conferens aut patriæ aut Principi. Mœnibus non arbitror unquam instructum fuisse, sed fossa alibi simplice communitam extitisse apparet. Prætorium Comitis subinde habitaculum amplissimæ structuræ in ruderibus adumbratur: Sicut & Curia Hallæ, Macelli, fororum vestigia quæ fatalis maximarum urbium carnifex Mars omnia demetens reliqua fecit, ut ne suæ tyrannidis unquam posteros capere possit oblivio.

Erit fortassè qui querentem me audiens quærat ecquæ Romanæ, quæ Franciœ, quæ Flandricæ antiquitatis supersint, aut superfuerint avorum memoria reliquiæ? Dicam quæ vidi, legi, aliisque visa, lectave audivi. Visitur in oppidi medio ædificium insignem loquens antiquitatem, opere, forma, fama, Fanum nunc D. Martini, olim Deastri Martis, cujus statuam stantis mediatim armati, partem inhonestam (quæ res plurimis ansam dedit suspicandi non Martem sed Priapum repræsentari) exerentis specie vidisse se professi sunt viri fide digni, relictam haud dubiè à majoribus vetustatis monumento. Repertum denique Anno post sesquimillesimum quarto decimo numisma Julii, & non multò pòst plura Anthoninorum, Georgio Halewinio Cominiensi Dinastæ, per Senatum oblata. Hariolantur etiam nonnulli viam, vulgò *Stanswech* dictam Constantini appellationem Magni reservare. Hoc extra controversiam est Francis Flandriæ potientibus, potentibusque, à loco hoc utpotè primario *Pagum Virovíacensem* nuncupari, quem non semel in Tornacensium & Atrebatum

batum diplomatis observo designari, denique ex spacio, quod circa ferias, & cum Icone miraculosa assumptæ Mariæ, clerus processionatim incedens metitur, volunt antiquæ urbis ambitum posse & debere æstimari.

Post Normannorum tempora maximam capitis diminutionem obtigisse reperio huic urbi per Richildem Comitissam Anno circiter 1070. eversæ. Altera sæculi secundi post decimum Anno 6. accidit fortuito igne bina ædium millia absumente. Tertia proximæ ætatis Anno 82. cum à Gallis oppidum, teste Froissardo tunc satis amplum, & divitiis plenum, spoliatum, & combustum, aut quod alii magè privatim referunt, officinæ 2260. in cinerem reductæ. Quarta Anni 1460. Sextilis undevicesima, cum nocturno infortunio mille amplius ædes perierunt, nec multò pòst Vespillones pesti curandæ adhibiti, amplius quàm mille civibus pro remedio, contagem venenatam, pro vita necem propinarunt, licèt non impuniti. Quinta quater denis pòst Annis à Ludovico undecimo Gallarum Rege venit vastitas, aliquot domuum centenis æstimata. Sexta, omnibusque major nuper incidit in Annos post elapsum sesquimillesimum septuagesimum octavum quatuor succedentes, quibus militari furore plusquàm duo ædium millia solo prostrata sunt, tanto cum dispendio, ut nesciam an majus urbs ulla Flandriæ experiatur.

Dominos habuit veteri memoria non ultimi nominis, inter equestres reguli Flandriæ beneficiarios sæpè occurrentes; verùm cùm cædis in Carolum bonum patratæ conscius haberetur Gulielmus Viroviacensis, victus prælio, prædio pulsus per Curteriacensem præfectum, apud Argentinam Germaniæ longis cruciatibus interiit, uxore Turnaci vivâ desossâ, bonis & Dynastiâ fisco addictâ Anno 1118. Ex eo titulo & tempore Comes hic rerum potitus, in partem tamen dominicæ jurisdictionis assumpsit alios aliquot clientes Viroviaci nomen posteà indutos, quorum hæreditas ad gentiles de Anthonia devenit Duci Burgundo per Joannem Dantoing, D. de Bryseul vendita Anno 1412. Ita denuò unitum directo Dominium utile, nisi quòd una quædam portio post primam confiscationem gentilibus primæ stirpis reservata, ad Lidekerkanos interjecto plurium ætatum lapsu devoluta, nunc Baronis de Heule avita sit patriaque possessio, hac ratione villam orientalem inter honores sui titulos præferentis & septem viros juri dicendo annuatim declarantis: qui unà cum novem oppidi Scabinis à Principe creatis junctim politiæ civilis negotia administrant; Alia enim tam criminalia quàm civilia in suo cuilibet territorio separatim cognoscit, ex lege per Comitem Guidonem lata Anno 1302. Cæterùm ex quo Dux Philippus oppidum hoc ad se traxit, præcipua donavit, aut confirmavit privilegia, agnoscens Anno 1427. oppidum privilegiatum justitiæ triplicis compos Anno 1431. Senatum habens statuta validè condentem Anno 1441. habens Keuram, sigillum ad causas Anno 1458. Stylum, judicaturam, pannificium, opificia.

Idem Guido Nundinas Augustales quatridui dedit. Carolus V. confirmavit, libertatis usu fructu inchoato, recurrente. Saturni die prima post assumptæ in cœlum Virginis festivitatem, & hoc potissimùm, ob celebrem hic loci texturam; tanti olim quæstus, ut ampliùs mille officinis lanæ operarentur, non tantùm visuri jam ab Anno 1357. & antè usitatæ; sed & aliis quatuor novis generibus privilegio Caroli V. Anno 1517. concessis. Quid? quòd Venereo, Saturnino, Lunari, cujuslibet hebdomadis die tanta advenarum fori gratiâ turmatim accurrentium multitudo conflueret, ut necesse fuerit frumenta curribus advecta, plateatim venire, foro licèt amplissimo, mercium tamen minùs capace. Ut taceam in Halla Ipretensi aliis ferè urbibus unico intercolumni loco contentis Viroviacum tribus opus habuisse, tanta nimirum pannorum illatitiorum copia reliquis (ubi nunc stragulis vilioribus quæ Carpettas vocant cogitur famam venari) antecellens. Sed enim

Quis talia fando
Temperet à lachrymis? in telas tela vibravit
Ignea Vulcani, Mars fortunæque Minister.
Effugere procul vigiles ad perfida Nymphæ
Classica, deseruitque quieta Minerva Arachne,
Deseruit Fortuna suos benesuada Penates.
Successere & fletus iners & tristis egestas,
Inque vocata fames tentoria livida figit,
Et rotat & torquet fallax mortalia vota.

Etsi ædes B. Magdalenæ titulum præferens lanificorum cura & stipe collatitia sub Annum Christiani natalis 1214. strui cœpta, in communionem Pastoralis curæ nunquam venerit; tamen indiculus Archipresbyteralis Ecclesiæ Morinensis, unicam dumtaxat agnoscit Curialem Ecclesiam, Deiparæ, Divoque Medardo sacram, illam post incendium Anni 82. supra trecentesimum auctam in duplum succurrente Comitis, antecedente civium munificentia; Ita ut inter augustissimas totius Flandriæ censenda esset, nisi impuris latronum manibus profanata, & demum circumducta mole terrea in speluncam nequitiæ versa, à fugientibus tandem flammæ subjecta fuisset. Post Annum elapsæ ætatis octogesimum primum, Chorus major interstitio marmoreo, & jubilæo eleganti distinguebatur: Sacella hinc inde quaterna eminebant, turris ad aliquot passuum millia aspiciendam se præ-

præbebat, pronaum vario Sarcophagorum genere instructum, nobilissimis Equitibus magnificam dederat sepulturam. Unum superest in Sacello D. Margaretæ nigri marmoris tabernaculum super tumulo Hectoris Mirriadach nobilissimi Herois. Alterum ex diverso latere obversum Heliæ de Fontanis pari nobilitate Equitis.

Conspicitur ampliùs in nonnullis nonnunquam parochianæ sortis compos Ædicula vetus ex Martis, in D. Martini titulum à primis nostræ religionis præconibus conversa, more Apostolicæ functionis viris admodùm recepto, qui ut tenacem nominum numinumque suorum gentilitatem pia fraude circumvenirent Idolis beatos cœlites simili delineatione substituebant. Ulteriùs habetur ad civium solatia Franciscanarum tertii ordinis conventus. Habetur regularium ægris subservientium in valetudinario ampliter dotato Cœnobium. Habetur civium indefinito numero eleemosynaria, cujus proventu debiles senio aut morbo inepti soventur juvanturque, & singula hæc ut duobus antè sæculis extitisse, ita præcisè quando dotata incertum, Archivis ultimo incendio absumptis: Concludo si triadem celebrium hic natorum, alibi notorum adjecero, Joannem Pancsium Equitem Malcani Comitis Palatinum, Gulielmum Lapidanum Philosophiæ, quod editu methodo Dialectica prodidit, doctissimum, & Martinum Castellanum plebeii Lignatoris filium, sed ingenio non plebeio præditum, qui à triennio è fatis cæcus, nec interim ullo usus instructore, suo marte tantus evasit Torneator, ut similem Belgica, imò Europa non haberet, ligneum Organum, tubam, fistulas, non tantùm fabricans, sed eò necessaria efformans, aut effingens instrumenta, pluraque incredibilia patrans, mihi, nisi ab oculatis testibus intellexissem, numquam credituro. Obiit Antverpiæ Principi Auraico acceptissimus.

ELOGIUM.

Bella, vetusta, decens, Lizæ opportuna fluento
Splendidius poteram Wervice ferre decus:
Ni lue vespillo, Mars ferro, Mulciber igne
Vastasset cives, arva, meosque lares.

MAX. VRIENTIUS.

LOA OPPIDUM.

LOa cum Ecloa Calloa & assimilibus olere quibusdam videtur, ut ait Marchantius, Latinæ vocis Coloniam reliquias atque testimonium, addo ego & Aquilam, quam sola penè Flandricarum urbium hæc in scutis ostentat, Romanæ antiquitatis posse videri vestigium. Non desunt tamen, qui eminus hæc petita, originemque Germanicam esse suspicentur à Lo, quod locum altiorem notat, è stagnis aut torrentibus prominentem. Sed in nostra hac Loa nihil tale, saltem nunc, apparet, utpotè quæ pratis, pascuis, agris etiam cingatur, & torrenti duntaxat incumbat lato, sive Ipretum illinc versùs Neoportum, Dixmudam, Furnam, & Dinoclesiam nomen Loanum retinenti: & imò ampliùs portum habuit olim apud Lombarsidam angulo nomen retinente: & coloniam egit olim in vicinos agros, ubi hodieque montis & Templi Loani superest pagus, notior eò, quòd isthic comprimantur, & væneant casei præcipuæ notæ & celebritatis, Parmensibusque lautitiæ gloriam cedere dedignantes, unde loci hujus antiqua celebritas queat æstimari, sicut etiam ex viis regiis militaribus tribus: una insigni latitudine & rectitudine Eterram versus nomen servante in hodiernum diem; altera versùs Caletum & portum Iccium, & mare, pridem à Comitibus Flandriæ, prout archiva cœnobii me docuerunt, obstructa; tertia Gandam versùs, in historiis sæpiusculè nominata. Quanta autem fuerit celebritate oppidum ante tria sæcula; quivis observet qui ex diplomatis cœnobii isthic fundati discet Comitatus titulum habuisse, Advocatiam principalem, Telonium, Stalla, creditionem, censuram, expeditionem, Mansionarios S. Petri, jus gladii & monetæ, cæteraque regalia. Castrum autem, opus castrense, suburbium, villa: Castellanum sive Vicecomitem, Scabinos, generalem veritatem, bannum, legem, muros, justitiam, mercatum, bannum panis & vini, forum, communitatem, Senatum perpetuum, Ministros Comitis, placita, castrum & domum Comitis, Burgenses, resortum sub Atrebatensi, senatum habuisse cum ampla immunitate eisdem illis verbis docet rescriptum Philippi Flandriæ & Viromandiæ Comitis, quod cum aliis aliquot, secundis curis dabo. Nunc sat habeas reliqua hodierni oppidi decora percurrere, comitatum & telonium oppidi cunctumque ibi jus suum sæculare, exceptis gladio & moneta, dederat cœnobio canonicorum Philippus Roberti Frisonis filius Anno 1093. & videtur illo ævo necdum habitatam fuisse oppidi partem, quæ potior nunc Flandriæ Comitem respicit, nisi dicere malueris totum aliquando oppidum cœnobitarum fuisse, & bellorum, aut alia occasione, postliminiò hanc partem ad Comites rediisse. Certè nunc partitim Princeps & Præpositus oppido dominantur (etsi ille meri imperii exercitio potior) & uterque Balivum habet, & Consulem, & Scabinos annales constituit, hic 4. ille 5. junctim utriusque dominii incolis jus justitiamque administrantes, etsi Anno 1332. (testibus Ludovici Comitis privilegia Furnensium, Loæ communicantibus

tibus litteris) septem duntaxat, & à Principis Flandriæ commissariis annuatim creatos Senatores cum consule fuisse sciam, à quorum sententia provocationis sive consultationis via ad Furnenses recurritur, dictante idipsum Anno 1429. sententia & conventione. Castrum Comitis fuisse videtur versùs septentrionem extra muros, imò territorium oppidi, ubi locus nomen servat valli Comitis: Castellanique dignitas hæreditaria, videtur partim in Senescallatum transiisse, gentis Polinchoviæ modo, plurima sub se feuda, & eminentias, imò & una dierum Anni (in quam nundinæ incidunt) Dominium omne obtinentem. Nundinas dico 8. Octobris inchoatas, & libertatem tridui Anno 1446. quatridui Anno 1450. consecutas. Prætet quas forum est hebdomadale diebus Jovis. Erat autem ab antiquo rerum omnium celebris affluentia, portæ ad quatuor cœli plagas lapideæ patebant: pontibus, fossisque, & alibi muro, & aquis oppidum cingebatur: sed frequentia bellorum effecit ut nequierit assurgere, & jaceat obrutum calamitate sua. Cui rei occurrere volens Princeps Anno 1444. potestatem fecit pannificium exercendi, Anno 1530. sayettariorum operas introducendi, confirmans Anno 1410. gildas binas, 80. virorum singulas, arcu diverso certantium, & Anno 1566. tertiam bombardiorum 60. viris constantem, sicut & cameræ Ipretensis, & Gandensis, tres Rhetorum societatis paulò post Annum 1500. publicè agnoverunt. Et videbatur aliquod operæ precium fecisse, eò quòd ante turbas nuperas plures trecentis elegantibus ædificiis, oppidi medium ornasse acceperim, curia Anno 1566. erecta in formam quam videmus superstite, aliis incendio & vastitate Anno 1578. 81. 83. prostratis, exarmatione etiam oppidi, & demolitione portarum, murorum, Anno 80. imperata disjectis. Populi etiam justa erat multitudo, sed viginti & ampliùs tam hostium quàm militum irruptionibus, omnes profugi, ne nunc quidem incipiunt respirare.

Sed de his aliàs fusiùs. Nunc ad rem Sacram ordo vocat, quæ videtur olim ex patrimonio B. Adelardi latè in Menapiseo dominantis accessisse Corbeiensi Abbatiæ, quæ adeò homines, & mansionarios suos, sive ut loquebantur, S. Petri habuit, quorum Advocatiam Philippus Comitis Flandriæ secundo-genitus in hæreditatis divisione sortitus, donavit cœnobio Loensi Canonicorum Regularium Anno 1093. Cœnobium porrò illud tradux est & colonia Aroasiensis apud Artesios, unde veniens Thomas Abbas religionis monasticæ Anno 1050. jecit fundamenta. Et præfuerunt exinde triginta duo Præpositi, ut nunc loquuntur, sed insignibus & prærogativis Abbatum ornati, quos adeò sæpiùs Pontifices Romani Abbates indigetant. Seriem eorum secundis curis dabo, hic tantùm celebriores: Isaacum Anno 1106. ob impetratas Principum & Pontificum confirmationes: Gerardum ob Joannis Episcopi Anno 1199. privilegium obtentum: Walterum ob Anno 1172. acceptam ab Episcopo Ecclesiam Vinckemensem; Stephanum ob fundatum circiter Anno 1490. novum dormitorium: Petrum Stulti ob adeptam Juris Canonici in Academia lauream: Carolum de Wagemaker ob Refugii Ipretensis fabricam: Martinum de Roye ob domus Abbatialis structuram: Joannem Snepgat ob fundatum in dicta domo sacellum, & incensi vastato cum templo cœnobii muros restaurari cœptos: Remigium de Zaman, ob structa Anno 1608. templi & bibliothecæ, Anno 9. dormitorii & claustri, mox domus Abbatialis ædificia, reductos ex exilio Religiosos, professionis suæ habitu & disciplina instructos, curamque insignem rei sacræ publicæ, & familiaris. Addam etiam tribus verbis, sepulturæ locum in hac Ecclesia elegisse filium, nepotem, duosque pronepotes Comitum Flandriæ, evocatosque hinc ad gubernanda cœnobia, Sonnebecanum 3. Formeselense 2. Watenense totidem. Alterius porrò sexus Parthenone est, & instituti Tertiariarum, quam titulo Hospitalis Grisearum sub invocatione S. Catherinæ video sub Annum 1492. adornari cœptam, allaborante Adriano de Vogele Canonico Furnensi, sacello paucos post Annos assensu Prælati, & certis sub conditionibus dedicato. Hospitale porrò alterum oppidi vetus est, & Scabinorum curæ demandatum, etsi Anno 1226. legam Adamum Episcopum Morinensem Præposito id committere, Engerramo successore litteris Anni 1313. profitente se Capellaniam in hospitali fundasse: erantque olim regulares fratres sororesque ægros peregrinosque curantes.

Loæ natales debent Jacobi Budsinius & Claissius; quem Paulus Leopardus Nicolcon vocat & doctissimum, Jurisconsultus & multarum disciplinarum peritus, prout & eorum propinqui Rolandus, Arnoldusque Zegersiappius, & Carolus Claissus fratres litterati, ille Furnis, hi Bergis Consulares tradente & laudante Marchantio. Quibus adjiciendus Georgius Arlebout Medicus Imperialis Baesdorpii celeberrimi Archiatri gener.

DINOCLESIA,

VULGO DUNKERKA.

Urbem hanc quamvis Neoportus pulchritudine, Ostenda famâ, Gravelinge munitionibus videatur antevertere; tamen

tamen antiquitatis merito, consilii Neptunii ſtalulitate, piſcationis felicitate, virtutis opinione primatum inter conſortes hujus oræ ſibi poteſt arrogare. *Dunum* ampliſſimarum Europæ urbium terminatio familiaris, exemplo innotuit Lugduni, Meloduni, Novioduni, & his ſimilium. Sed non inde Dunkerka noſtra, quam *Duni* Græcis Dines, Romanis colles arenacei littora coronantes ſic appellârunt. Cujuſmodi à Sluſano portu Caleſium uſque longo & perpetuo tractu, Neptuno Flandrico album dorſum prætexunt Maris eructatione, & quodam velut Tethydis vomitu ejecti, ventorum conſpiratione acervati, & ſterili omnia vicina calvitio replentes. In his B. Willibrordus fidei Chriſtianæ dogmata ſpargens Ædiculam Apoſtolorum Principi dedicavit, Curialem littoris tanti quanti futuram. Hinc Dinocleſiæ nomen, hinc auſpicia urbis, &c. ſuperſunt ponè muros ſacelli, quod interjecto tempore conditoris ſui titulum aſſumpſit, veſtigia, paræcia ante ſeſquiſæculum intra muros tranſlata, dono Elſatii Comitis, propinquæ Winobergenſium Abbatiæ attributa, ante quinque ætates, litteris etiam tum citantibus. *Altare in Duncherkes cum omni decima villa, &c.*

Villam vocat, & probè, utpotè quam Philippus ſuam in protectionem accepit, Joanna pòſt Comite ad Annum 1218. factum probante. Verba autem litterarum Philippi Flandriæ & Viromandiæ Comitis hæc ſunt. *Sciatis quòd Burgenſes de novo oppido de Duncherca in conductu meo & protectione ſuſceperim, & quod eos ab omni telonio & conſuetudine per totam terram meam, excepto telonio S. Audomari, ubicumque ſit, liberos in perpetuum dimiſerim.* Ex hoc itaque tempore littus & locus hic ſparſim habitari cœpit, & prætorio & navalibus inſtrui ſub Godefrido inprimis Cameraceno Antiſtite; qui dominium oppidi à Laurentio Hiſpano, equite, conſobrino Ferdinandi Principis Flandriæ redemerat, & quoad vixit ornare non deſtitit, licèt à morte ſua ad Comites Flandriæ revolvendum, prout venditionis tabulæ dictitabant. Dictitabant quidem, ſed non ita factum, Joanne Aveſnenſi Hannonum Comite, partim ſuo, partim conventionis jure hæreditatem apprehendente, illam majoribus indies, & grandeſcentem incrementis, portus inprimis commoditate & famâ. Qui licèt anguſtior, & intrare volenti propter brevia & areolas ſuſpectus; tamen ex Mardiciaci, & Longobardorum Idæ declinationibus non obiter cœpit aſſurgere, deditque ea felicitas occaſionem Guidoni Comiti Anno 1288. avulſum hoc à Flandrico corpore membrum recuperare, hæredibus Joannis Aveſnenſis pretium empti reponendo.

Quamvis autem exiguo ſub Flandriæ Comitibus tempore hæſerit, tamen non exiguo legum & privilegiorum beneficio eſt locupletata. Invenio certè ſanctiones politiæ urbanæ tum conceptas: Conſules binos, alterum civitatis, alterum peculii urbani Præfectum tum introductos. *Borger-meeſter. Pouit-meeſter.* Collegium Scabinale duobus auctum Senatoribus, novemviros habere cœpiſſe: Halecum capturam felicem, ſalituram ingenioſam, mercatum ſolemnem uſurpaſſe, tribus his in hodiernum diem unicè Dinocleſiam commendantibus. Imminente hujus venationis velut meſſe, in altum navigant centum quinquaginta & ampliùs Myoparones, *Myn-huyſ.* nec alibi magis onuſtæ, nec meliùs revertuntur. Reverſi propolio ad hoc deſtinato venum ſuos quiſque proſtituit, & nefas, niſi hic propoſitos alio transferre. Cives emptores hac inprimis arte valent, ut nuſquam aptiùs, delicatiùs, utiliùs, haleces ſaliantur, & ſaliti vaſibus concluſi totam per Belgicam exportentur. Et obtinuerunt eo fine raras immunitates, adeò ut etiam ipſos vietores legibus contineri, nec niſi à peritis, ejus opificii collegio probatis, ulla aut fabricari, aut diſtrahi voluerit vaſa Carolus Quintus eo nomine Cæſar, diplomate Anni 1515. Gandavi ſcripto, & ſubinde adjectis contravenientium mulctis roborato.

Roberto Caſletano jus ad Comitatum abdicanti Dinocleſia cum aliis per Robertum Comitem pignori data, per Ludovicum Creſſium omninò transſcripta, novam ſub hoc faciem induere occepit. Quamvis enim beneficiario duntaxat nomine poſteriores hæc loca poſſederint, tamen Dynaſtæ ita merum in urbem eſt imperium, ut ſine præſcientia ejus nequaquam liceat urbem debito aliquo illigare. Ipſe Prætorem ſive Balivum hodieque ſtatuit, Capitaneum etiam dignitatibus per nobiliſſimos adminiſtratis: ipſe Senatum annalem conſtituit, potentem reipublicæ, (licèt pari cum ipſis numero Conſiliarii è plebe aſſiſtant) munere frequenter a gentilibus de *Corteuyle*, *Poucaſtel*, *Cant*, *Riel*, *Helle*, *Baldecem* adminiſtrato: ille tribus Baliſtariorum contuberniis Georgiano, Sebaſtianæo, Barbarico privilegia & conſuetudines præſcribit: ille decretas à Senatu conſtitutiones ſeptem tribubus opificum authoritate ſua ratas habet. Ille triplicis compos juſtitiæ, reis inſuper delicti gratiam facere, & ſupplicium in mulctam convertere poteſt: non tamen in præjudicium authoritatis Senatoriæ, aut publicæ: adeò ut nec directo nec utili Domino permiſſum etiam ipſo inaugurationis die, ullum à Senatu proſcriptum reducere, prout ſententia annorum 1413. & 1446. pronunciatum invenio.

Atque hæc quidem tanta majeſtas à magno

gno illo Roberto robur accepit, & ab eodem civitas magnitudinem. Cujus filia Jolenthis Henrico Barensi regulo enupta, in aliam transtulit hæc loca familiam, sed non fortunam. Post incendium enim per Anglos Anno 1388. urbi omnia extrema parantes suscitatum, serenius longè caput extulit supra belli nubes. Arcis Oceano dominantis reliquias ad meridianam plagam oppidi videmus, cujus turris reliqua fundatricis nomen dominæ Barensis hodieque præfert, mœnia videmus, & Roberti Barensis consensu structa legimus, permittentis rescripto Anni 1400. certum vectigal mercibus adventitiis inscribere, & triennio post curam dantis Hustino Haveskerkio Balivo dispiciendi, ut eversio ædium, fossarum derivatio, murorum structio quàm commodissimè disponeretur. Et reperio fossionem inchoatam, ejusdem Anni Augusto die 29. portas fuisse ternas, vicos 16. turriculas murales 28. Debetur etiam Barensibus juris administrati renovatio. Nec veteribus incendio absumptis Codex, actorum tribunalis (quem olim rubeum, nunc exulum vocant) Annum excedit 1398. cujus in exordio vetustæ artis & moris, depicta est exoculatio, reo ad equuleum ligato & lictore forcipibus pupillam evellente. Barensium ævo quoque eductus secundùm mœnia fons aquæ dulcis; quod mirum in solo maris salsedini nunquam non obnoxio, loco fluctibus tam vicino, ut nequeat magis. Ballincboec.

Roberti Barensis ex Joanna Gistellana hæres, Ludovico Luxemburgico Comiti Sanpaulino secum hanc dotem trahens, aliam Dinoclesiæ stirpem dominaturam attulit, sed herclè feliciter dominatam. Hujus enim ævo, cùm fori extremum duntaxat urbs Colmæ allapsu claudereter, in adversam ripam procul ad ortum extensa pomeria. Ab hoc Anno 1451. consignatus struendæ intra muros curiali locus opere sequenti anno multùm promoto; quod arguit insculptum frontispicio Chronicon.

Hiccine me fundat de Dunkerck turba benigna,

Acrius ut resonet Christo, quæ sunt sibi digna.

Respicit autem ad turrim tota Flandria spectabilem, unde albicantes Angliæ montes è plano conspiciuntur. Sub hoc Franciscanis Anno 1438. Audomaropoli traductis cœnobium elegans coaluit. Sub hoc Tertiariæ virgines adornandò magis ampliter cœnobio, indulgentias nominatim 1446. impetrârunt, & Gryseæ eandem professæ regulam octo, ad curandum S. Juliani Hospitale, per Davidem à Burgundia Episcopum deputatæ litteris Anni 1452. Erant quidem anteà duo hæc Hieræcia, sed illius ex suburbano translati habitatrices Beginæ primitus, recenter tùm religionis voto se obstrinxerant, hujus Hospitalitas per Laïcos etiam conjugatos administrabatur. Erant etiam antiquitus circa flumen S. Joannis Nosocomium, & circa templum, ut nunc res sunt, Gerontocomium aliquot vetularum, sed & hujus & illius proventus dicto S. Juliani Xenodochio accreverunt. Wittesusters. Graususters.

Hæc magnitudo est urbis, quam nescio an non ingens illa pedum octuaginta & ampliùs balena Anno 1404. ipso Parasceves in arena suburbana expirare visa portenderit. Certè hoc fatendum quamdiu penes Luxemburgicos stetit res Dinoclesiana, felicem fuisse, non tamen ita cùm per nuptias Dynastia ad Vendomicos, Borboniosque descendit. Tempora enim bellis magè obnoxia, & perinde injuriis illa fuerunt. Non desunt interim quæ paginam facere mereantur. Defendendo portui Carolus Imperator Anno 1535. arcem præsidio instruendam militari versùs Septentrionem ædificavit. Leprosaria secus muros terna, Senatus Anno 1515. restauravit. Nec multò pòst pharum duplicem nocturnum iter nautis dirigentem. Præfectus rerum maritimarum stabile domicilium circa idem tempus hic cœpit eligere. Qualis Anthonius Briard Marchionis Verani Vicarius fratre Lamberto Mechliniensi Præside qui stylum Flandriæ publicavit, notissimus. Exteris autem maximè admirationi esse consuevit ornatus Ecclesiæ, & imprimis Altare majus amplum, latumque marmore variegato, lapide Lydio, & alabastrite constructum: sumptu plusquàm viginti millium florenorum, tantoque splendore ut aspiret propemodùm ad fastigium admirationis. Sed hoc excepto reliqua urbis ornamenta, cum templo Gallorum Anno 1558. irruptione procuratum obliteravit incendium.

Planè ut nova è cineribus Phœnicis instar revixisse videatur, propugnaculo opportuna, portis validioribus, mœnium complexu nitidiore, platearum elegantia, aquæductus Bergensis commoditate, Colmæ allapsu, Oceani fluctibus, Templorum ornamentis ad stuporem, non obstante Belgicorum tumultuum calamitate, elegantibus, consilio maritimo recens adornato sub Præfectis Rentiaci Marchione, & Mansfeldico, Arembergicoque Principibus successivè eam dignitatem obeuntibus, virtùteque bellica, quam obtinent non tam cives quàm Præsidiarii apud exteros famam, apud populares gloriam, apud hostes terrorem & victoriam sæpissimè assueti obtinere, & per apertum vitæ discrimen ad laudis triumphum proficisci. Et quamvis Anno 1592. & aliàs insidiis petiti, pluribusque annis à navibus hostium velut obsessi, non tamen ideò quicquam de animo aut virtute remiserunt. Admiraliteyt.

Terri-

Territorium Dinoclesia habet modicum, & cingitur ferè Bergensi, intra quod eivis prædia sua alteri transcribentis nequaquam aut decimam pretii pendere aut aliud onus sustinere coguntur, declarante id sententia disertis verbis Anno 1510. pronunciata Gandavi. Imò verò ne Bergenses quid in delinquentes Dinoclesiæ cives designent, definitum rescripto Principis Anno 1310. eum Dinoclesianum qui in territorio Bergensi peccasset, sistendum suo judici Senatui, præterquàm si pyrata, prædo, & repertus in flagranti crimine; tum enim Bergas trahi posse.

ELOGIUM DUNKERCKÆ.

Littore in occiduo quà fata feracibus arvis
Flandria vicinum vergit ad Oceanum:
Classibus & portu, Dunkereka superba Britannum
Despicit, & Gallum, Mattiacumque ferum.
Una tribus populis urbs Marte timenda minaci,
Una eadem populis Marte colenda tribus.
Nautica gens scopulis, rigidisque edurior ornis,
A puero fluctus provocat atque notos.
Nec dubitat, remis maro dividat amne lacertis,
An trabe, vel prono pectore nixa natet.
Robur inest animis, faciuntque pericula fortes,
Neptuni invictum dixeris esse genus.
Ista viri. Matres mulctralia plena, juventus
Sedula vel merces, vel fata lata colit.
Pascua lata boves, capiunt vix horrea messes,
Vix grave Mercurii sustinet alnus onus.
Æmulus hæc Gallus, rivalis & adspicis Anglus,
Spectandoque suum cor sibi livor edit.
Invidiâ major ringentes spernit, & intus
Tot Dunkercka suis gaudet onusta bonis.

MAX. VRIENTIUS.

GRAVELINGA.

AD occidentem solem ultima hæc mœnitarum Flandriæ Urbium, in limite Gallico, versùs Atrebates excubans nomine novi oppidi vocabatur, cùm à Theodorico Elsatio Libertatem cum aliis oppidis communem adepta est, ideoque adepta est ut contra Anglos præsidium esset, contra Gallos murus. Quamvis autem ad Annum 1160. hæc Comitis exarata sit donatio, tamen Anni ampliùs centum abierant, cùm vallo muniri cœpta urbs, occasione canalis, & portus à Comite derivati longo tractu, & angusto, securo tamen. Post incendium denique ante tria sæcula ab Anglis immissum respirans, majori ambitu palis, & tandem muris lapideque se einxit, à Carolo Quinto Cæsare instructa Castro firmissimo, & propugnaculis undique vallato, ad Annum 1528. ex quo tempore munitissimi oppidi famam cœpit adipisci, Gubernatore & perpetuo militum præsidio gnaviter defensum. Senatus ejus forma est per Guidonem, & Nivernensem Comites stabilita. Forum & nundinæ per Philippum Bonum Ducem, & Carolum V. Cæsarem confirmatæ; imprimis autem portoria Lanarum ex Anglia & Caleto invehendarum hic fixa, occasionem dant aliquali nundinationi. Rei sacræ Archistrategus Gravelingæ (id enim nomen ab aquarum ductu per Comitem effosso obtinuit) est B. Willebrordus, non Ecclesiæ solùm olim, sed & toti vico nomen de suo faciens. Cæterùm Parœciæ prospiciebat antiquitus archimandrita Bertinianus. Parthenone Virginum Anglicanarum instituti Franciscani rigidioris, à paucis proximè Annis inchoata est. Xenodochium ubi sexus fœminei aliquot peregrinis solent subservire, vetus est, & Adam Episcopus Morinorum, reperitur aram dedicasse. Leprosaria etiam & sacellum littorale merentur annotari. Nec aliud quicqam de celebri hoc loco reperi, secundis curis plura daturus. Terrenum oppidi vix ullum est, at fluvii Agnionæ allapsu & Oceano occurrentis Commodum: cui nomen fœneravit & famam auxit conflictus Anni 1558. in vicinis agris initus, ubi Thermus Galliæ Marescaleus, auspiciis Philippi II. Hispaniarum Monarchæ diligentia & audacia Lamoraldi Egmondani Comitem victus, spoliis exutus atque captus fuit. Agniona porrò sive malis cum Liebardo Alpham, sive cum aliis Romeram appellare, in pago Rumillijo agri Boloniensis tenuiter ortus per Vrescum (teste Marchantio) Fasquumque repens perluit fossas arcis Rentijæ & falcobergæ, semperque torrentium societate augescens, & Arkas & Audomaropolin ingrediens incurrit mari ad Gravelingam, postquàm ad Watenum & Linkas cataractis obsequens emisit illic Colmam per Bergas & Dunkerkam se exonerantem.

JOANNIS

JOANNIS BAPTISTÆ
GRAMAYE
FLANDRIA FRANCA,

ID EST,

MUNICIPIORUM, DYNASTIARUM, VICORUM, ABBATIARUM,

Cœnobiorum quarto Flandriæ membro comprehensorum illustratio, unà cum Oppidis omnibus secundi ordinis in Comitatu veteris Flandriæ sitis.

AD

NOBILISSIMUM, AMPLISSIMUMQUE FRANCONATUS BRUGENSIS SENATUM.

VOBIS,

AMPLISSIMI CONSULES, NUMERO, AUTHORITATE, FAMA, TOTIUS

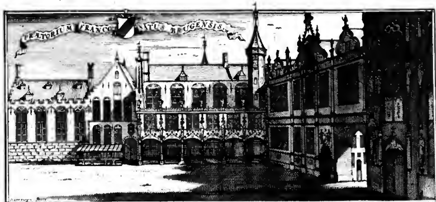
FLANDRIÆ MAXIMI:

VOBIS,

MAGNIFICI SENATORES, ETIAM NUMERO, STABILITATE, DIGNITATE POTIORES, ET NOBILITATE, PRUDENTIA, INTEGRITATE NULLI CEDENTES;

LIBER HIC LABORQUE INSCRIPTUS EST.

Quia nimirùm de vobis vestrisque tum sociis, tum clientibus scriptus,
Etsi nec ad amussim, aut trutinam, aut sextarium collatus,
Mutila, manca, imperfecta producens.
Sed ut aves captans noctuam exponit aeri,
Ita ego tenebras hasce in publicum & vulgus,
Confidens fore, ut è privatis nobilium & eruditorum archivis
Advolent mox rariores antiquitatum deliciæ ceu passeres,
Quibus stipata mea noctua noctiluca fiat,
Et prodeat hoc Flandriæ membrum illustratius
Unaque in famæ curru rota illustrius
Deo, Minerva, & favore vestro auspicibus
Nobilissimi, Amplissimi Franconatus Patres.

JOANNIS BAPTISTÆ
GRAMAYE
FRANCONATUS
BRUGENSIS.

Ntequàm particularem Castellaniæ Brugensis & locorum in ea descriptionem aggrediar, libet præmittere quæ è Meiero collegit Marchantius rempublicam quarti hujus Flandriæ membri tangentia : Sic autem ait. Quæ terra Franca, aut Vrilatorum, hoc est, Liberorum vernaculè nominatur, hinc nomen illud videtur esse nacta, quòd pretio, officiis, obsequiisque in magna annonæ caritate, tempestivis, gratisque à jurisdictione Brugensi dissui impetraverit, ut Castellani Brugensis juri imperioque laxiori & imbecilliori subderetur : qua in opinione Jo. Lud. Vives est : exueritque optimi capitis Balfarti, similesque servitutes. Cui sensim in magnum corpus amplificatæ, Philippus Alsatius, terræ proprietarius, à Brugensi Castellano rogatus, juris formam legesque præscripsit, Curebrevi, hoc est, selectorum statutorum diplomate, à Ludovico Nivernio, qui & Cressius, & à Philippo Audace confirmato, ac ad illorum temporum mores accommodato : ubi cavetur, ut insidiarum letalium auctor, quique illis hortum domumve subministrat, homicidii reus: qui auxilio fuerit (salva vita membrisque) Principis & Castellani voluntati obnoxius esto. Fur in rerum ablatarum æstimationem, & in mulctam trium librarum Parisicarum damnas esto : Prædesque duos, se deinceps abstenturum, in eam summam singulos dato : mulctæ autem ad Comitem, Castellanumque æqualiter accedebant. Impuberis puellæ, hujus hæredibus inconsultis, matrimonium eblanditus, bona committito. Virorum criminis peractorum pœnæ mulctæque, uxores liberosque insontes, non tenento. Idem Philippus viginti septem Scabinorum Magistratum illic instituit : quibus nimirùm viventibus functio non adimitur ; nisi aut principem mutantibus, aut falsi convictis ; ex quibus tres solummodò, Burgimagistri putà, ab Oriente, Septemtrione, Occidente, Ludovici Cressii ad Annum 1330. jussu denominati, per Principis vicarios ordinatos, circiter Nonas Septembris, statim post Brugensem Magistratum renovatum, quotannis creantur : quarto consule ex Vrilatis (qui ex magistratu Scabinorum non sunt) primario adjuncto. Coëmit hanc Joanna Constantinopolitana à Joanne Brugensi Castellano, Neellæ Gallicæ dynasta ; quem P. Æmilius, & Budæus Joannem Nigellanum vocant, cui priùs Joanna irata ; chyrothecam duelli tesseram per virum nobilem obtulerat. Is in tabulis venditionis, confectis Meloduni, anno vigesimoquarto post millesimum ducentesimum, mense Februario, affirmat, sese Joannæ hæreditariè vendidisse & cessisse ; Castellaniam Brugensem, & quicquid tenebat feudi homagiique illinc dependentis, ac pretium sibi persolutum ; quod fuit viginti tria millia, quingentæ quadragintaquinque libellæ, sex solidi ; octo denarii Parisici con-

 tractui

tractui velut, testibus adhibitis Ludovico 8. Gall. Rege, Philippo ejus fratre, Boloniæ Comite, Garino Episcopo Sylvanecti, Cancellario, Matthæo Mont-morencio, Conestabile, aliisque proceribus. Hæc terra Franca valdè ampla est, fertilisque & opportuna, Isaræ, Liviæ, marisque affluxu & includit triginta quinque Ambachta, cum appendentibus & contribuentibus. Ambachta ab Aerdenburgo, Gistella, Leffinga, Aldenburgo, Oostburgo, similibusque nomen sortita, & pagos nonaginta complexa, unius terræ Francæ tribunalis in Brugensi urbe atque Burgo per Ludovicum Cressium Anno 1323. stabiliti, judiciis decretisque parent: Appendentes contribuentesque (sic enim vulgò appellantur) vigintinovem pagis instructi, suis quidem singuli toparchis obsequuntur; sed in publicis comitiis, consiliis, tributisque, Ambachtorum subsidiarii sunt atque partiarii: Appendentibus ad terræ Francæ: Contribuentibus, ad concilii Flandriæ tribunal appellantibus. Inter quos subsidiarios spectare est, Præpositurам Donatianam Principe viro dignam: Winendalæ, Pratæ, Maldeghemi, Guisæque Baronias: cum Wtkerca & Hardoya gentis Claerhoutæ: Merkemo, Halewinæ: Lichtervelda, Heulæ. Pagis autem illis vasallicis, dynastiæ plusquàm centenæ, templorum consortio annexæ, jurisdictione sejunguntur. Statuit Ludovicus Cressius, ut exulibus Brugensibus aliorumque oppidorum tutò liceret in terra Franca agere: E diverso, ut Vrilati nusquam captivi detineantur, nisi priùs in jus vocati convictique, quod à patre antiquatum fuerat, Joannes Digeonius indulsit, vendiditque terræ Francæ magistratui, septem scutatorum Francorum millibus, scribatum tribunalis, hoc est, ejus muneris conferendi cui velit facultatem. Enimverò Philippus Bonus ejus filius, tum ut nobilium aulæ assuctorum obsequentiumque, qui ibi ferè in magistratu erant, operâ ad commodum suum, publicis in comitiis uteretur, tum ut Brugensium potentiam frangeret; constituit (quemadmodùm anteà perstrinximus) ut Terra Franca, quartum membrum tribus aliis adjungeretur, quum priùs ad tres, quas dixi urbes, quasi tripolim, cetera Flandria Teutonicæ linguæ obnoxia referretur; atque signum militare, sigillumque non secus atque aliis membris, ad annum trigesimum septimum post millesimum quadringentesimum attribuit. Invitâ sanè quàm maximè Brugâ atque obmurmurante. Quam indignationem, ortâ in Mariam, Philippi neptem, Maximiliano post enuptam, tempestate, velut vomicam patefecit, ut fistulæ diu interclusæ, aut interceptæ, turbidiores aquas ejiciunt; quum à tumultibus non priùs abstinuit, quàm impetravit, ut quarti membri prærogativa terræ Francæ adimeretur. Sed hanc Carolus Quintus Cæsar reddidit, atque sanxit.

FURNÆ BELGICÆ.

AD differentiam sic voco aliarum in Germaniis, & sic voco, secutus Meierum, & Meiero majora diplomata. Bulenbergense quidem de Anno 1120. *Datum Furnis 12. Kalend. Junii*: Philippi Comitis datum *Burgensibus suis de Furnis* Anno 1176. Extat unicum de Anno 1237. per Scoltetum & Scabinos de Antverpiâ scriptum *Scabinis de Vorne*. Acceditque hoc quàm proximè ad teutonicum *Vorne*, illa ad Gallicum *Furnes* urbis nomen.

De etymo nihil admodùm quod mereatur didici, præter lusus & conjecturas tam frigidas, quàm frivolas. Gislenus regius Poperinganus rex sui ævi Rethorum, sic alibi inter vernas canit.

Voor en na is voorna soo als de cloucke
Vervolgende die klappers en snappers in alle houcke.

Quod de conventiculis hæreticorum agens sic verto:

Anteque postque sapit tantundem Furna,
Cerdones & vaniloquos per devia.

Quamvis autem parum intersit, tamen ne nihil somniare videar, dicam videri à maris propinquitate & portu forsitan ante Dunkerkam noto nuncupatam; Furen enim, quod nunc molliùs weren dicunt navigio vehi, Nae vicinum, nae weren appellere sonat. Liceat certè inter hæc ingenii ociosi deliria ex Moræo nostro carmen subnectere.

Mulciber & Triton Furnas venêre, suamque
Mordicus hic urbem nuncupat, ille suam.
Et quid ni, Vulcanus ait, ter perpete flamma
Testa virosque coquens *Furnea*, furnus erit?
Furnus erit, Triton ait; at Neptunius, æstu
Quæ coquere & gremio condere sueta suo
Velivolas classes: auditis partibus infit
Jupiter, hic palmam nunc feret; ille tulit.
Gaudebat Triton, & versans plura parabat
Oceani antiquo reddere Jura loco:
Idæ sed malè tuta suæ matuta timebat
Edictum extorquens sedula tale Jovi.
Tam propè, sit pelagi mea furna fruatur ut usu,
Tam procul ut pelagi damna nec ulla ferat.

Et ita se res habet, quantum conjicere licet

cet & augurari ante Normannorum vastationem perflante Flandras Borea, & necdum injecto fluctibus aggerum fræno, Neptunum passim se ingessisse, & Furnas, Bergas, Borburgum, castra attigisse; cur enim, hodie Vicecomes Furnensis, inter littorales Flandriæ Castellanos, primatum obtineret nisi aliquando Littoralis exstitisset? Cæterùm, ut nunc res sunt, urbs quantò longiùs à mari, tantò longiùs ab ejus cruditate, & inclementia recessit; felicior si quàm longissimè etiam à stagno, (infidis repulsi Oceani reliquiis) recessisset; quod tamen ipsum sua urbem beat commoditate, terræ quàm aëri gratius, aquagium suppeditans urbem interfluens, (ad ortum æquè ac occasum in turribus, & clatratis repagulis, in & egressum tuentibus) haud procul, oppido se rivo permiscens, hinc *Neoportum*, inde *Dunkerkam* tendenti. Cæca est omnis antiquitas, dicebat ille; addo, cæcutientes, qui in lucis illius adultam lucem affectant; & ideò quamvis *Furnarum* natales ante *Normannorum* adventum, id est, ante Annum à nato Salvatore 880. quærendos judicem, legens istorum manibus communi involutas sacrilegio tamen non altiùs hìc quàm à *Balduini* Ferrei ævo repetam, Arcem *Furnas restaurantis & vallo villam munientis contra Barbarorum, qui redire dicebantur, incursiones, ut refert Dunensis*. Produxit deinde Arcis & villæ veteris pomærium alter eodem nomine Comes, & alibi munivit Anno 958: testis Meierus. Castrum vetus jam inde dirutum, fuit haud procul à foro, versùs Septentrionem; urbis antiquæ limites, versùs medium diem rivo muniebantur. Secundæ vallum ulteriùs producebatur; Vallum dico, muri etenim saxei cum fossis ampliatis consensu Margaretæ Comitis Anno 1390. ducti, præfectis operi Ricardo Brestano, Balduino Crana, Ludovico ab Leinsela equitibus. Munimenta postmodùm accessere turrium, Anno 1414. & sequentibus: portarum vicennio post: propugnaculorum Anno ejusdem sæculi 80: quibus accessere Anno 1578. & deinceps opera, molesque hoc efficientes, ne inter infirmiora, oppidum possit recenseri. Quod interim intus elegantibus repletur ædificiis, Curiis præcipuè spatiosi fori latera stipantibus duabus, tempore, ut opinor, Caroli Quinti exstructis, ut prætereamque olim fuere splendida, palatium principis exustum Anno 1201. & 1497. Delphini, id est, Ludovici undecimi tum Delphini Franciæ hic agentis, cujus conclave adhuc monstratur: Machthildis Comitis disjectum Anno 1204. & 1460. ut taceam Dunensis Roesbrugani, Eversamiensis abbatiarum diversoria, hic satis spectabilia; Bonæ deæ filios crederes Furnenses, nisi hæc superesset pagina, nigras ductura lineas, per martis mortisque iter, per flammæ fumique globos, ad perniciem decolorandam. Anno liberatæ per incarnatum Deum carnis trigesimo sexto supra centesimum, veniens ab Aquilone tempestas, cum fulgure & tonitru horrendo, urbi ingentia damna attulit. Majora dicam, & cum seculis clades numerabo. Bello gallico Guidonis Dampetræ sub Annum 1287. Robertus Atrebatum regulus, ex factione Liliatorum victorem ducens exercitum, *Furnas* diripuit, direptas incendit, absumptis, prout privatorum memoriæ referunt, in & circa urbem duobus Ædium millibus.

Naturæ Martisque hæc duo iræ debentur infortunia; fortunæ tertium, ne quis supersit, impollutas ab hoc oppido manus potens ostentare.

Anni agebatur 1364. december, cùm feriis Antistitis Nicolai potior ejus pars deflagrat incuriâ caculæ dormitabundi, & candelam negligentiùs curantis. Meminerunt quoque veteres popularium schædæ fortuiti Anno 1452. incendii, sed quàm latè vagatum non exprimunt. Clades sub hoste tam domestico, quàm externo urbi illatas *sub Maleano, & Maximiliano* principibus, sub Philippo duce & rege, alteri loco servavi; nunc satis habens laudare annum 1488. quo à Francis duce Philippo Crevicordio Esquerdio oppugnata, ad Annum 1583. quo per Alexandrum Farnesium in Catholici regis redacta potestatem.

Ædes privatas & publicas uti strui, ita destrui vidimus; Templa nunc subjecturi & religionis fundamenta, pietatis incrementa scrutaturi; utraque Balduinis Comitibus bono jure adscribenda. Eorum Ferreus socerum Galliæ regem in *Sueviam* comitatus, inde reliquias D. Walburgis Anglo-Saxonis, cui fratres fuêre Wilibaldus & Winiboldus, huc transtulit. Reliquias dixi, cùm potior teste *Molano* ad 4. Augusti corporis ejus Divæ pars, in Aichstadiensi cœnobio servetur, & oleum hodieque variis remedium languoribus stillet. Fuisse nonnulli volunt (cum Goropio loquor) Ricardi regis filiam, Bonifacii Maguntinensis Episcopi neptem, Willebrordi coëtaneam in Heldenheim primum virginum antistitam, ubi per Odogerum Episcopum Aichstadensem elevata & in urbem episcopalem translata portionibus aliquot Ferreo communicatis Anno 870. traditur; qui *Furnis* religiosissimè eas reposuit oratorio adornato, & monachorum ad rem divinam fundato cœnobio. Hoc an Normannorum incursione, an temporis lapsu incertum, periit, & postliminiò, Canonici surrogati cum Præposito, sed regulares, quod doceo ex veteri pictura supra Sacrarium, ubi Almutiis nigris humeros amicti conspiciuntur, & cur quæso in

in antiquioribus rescriptis & translati ne D. Walburgis testes adhiberentur soli, regularium in vicino cœnobiorum Præpositi, nisi quia hujus collegæ? De tempore hujus mutationis & benedictionis in Aurelianos nihil dum accepi, suspicor tamen id factum circa Annum 1030. cum D. Walburgis ædem magnifico opere Balduinus Comes legitur ædificasse. Ad extremum neglecta regularis disciplinæ observantia in seculares canonicos degenerârunt ante Annum 1100. Et fuerunt primitivæ fundationis canonici 12. cum Præposito: Ita nimirum in diplomate Calixti secundi donationes, à principe factas ratum habente, laudatur dumtaxat *Fromoldus Præpositus cum fratribus in D. Mariæ, & Walburgis templo agentibus.* Datum Anno 1120. nulla decani facta mentione, cujus nomen diploma Anni 1141. præfert huic 13. præbendarum numero adjecta; nam paulò pòst sex aliæ minores, re & nomine, quarum primam Anno 1095. itemque tres alias Anno 1122. Gertrudis Comitissa dotavit, quintam Werenbaldus quidam Anno 1123. Sextam Carolus Comes.

Crescebant interim supra dictæ tredecim principes præbendæ opibus & largo proventu, cum novo concilio sub Annum 1208. Eustachii de Area beneficium in duo divisum, ejusque exemplo successivè omnium aliorum præbendæ, pro uno duos accepêre possessores. Mansit autem duplicatus Canonicorum numerus usque ad Annum 1559. cùm augendæ Cathedrali recenter erectæ decem cum Præposito Canonici Ipras sunt translati, remanentibus cum Decano decem reliquis. Præpositi ab Anno 1222. & indulto Gregorii noni Papæ duplicis præbendæ compotes fuerunt, olim primæ nobilitatis, quales elapso sæculo Franciscus de Melun, Anno 1501. Ferricus Carondelet Anno 1516. Joannes Carondelet episcopus Panormi Anno 1520. Guilielmus à Pictavia 1544. Quid? quòd Innocentius quartus Wilhelmum Præpositum vocat suum capellanum litteris Pontificatus Anno 10. datis?

Ad Ecclesiam redeo, in qua D. Walburgis & fratrum ossa in novum feretrum translata Anno 1079. & iterùm Anno 1109. in splendidis hic assistente Comitissa Gertrude, Herberto Furnensi, Thoma Eversamensi Præpositis. Illic iisdem & ampliùs Bernardo Watenensi cum suis canonicis. Prout repertæ in loculis schedæ, quarum copiam fecit decanus Ecclesiæ, Nicolaus de Villesane me docuerunt, & ob hoc anniversarium festivitatis solemne celebrant canonici 4. Augusti & 14. Octobris, præter commemorationes prima maii & 30. Novembris & diem obitus incidentem in 24. Fabruarii. Fusiùs & magè minutatim egi, de his potissimùm eò quòd & Antverpienses teste *Molano*, & Arnhemenses teste Heda, & Germani alios D. Walburgi dies consecrant. Præter ejus autem reliquias asservant magna religione portionem vivificæ crucis, à Roberto Comite donatam, & Divorum *Pancratii*, *Nerei*, & Achillæi Juniori è Hierosolimitano filio Roberti senioris dicti Frisonis & Gertrudis prædictæ à Gertrude principe *Colonia* reliquias delatas. Elegerat illa ipsa Gertrudis suam ibidem sepulturam. Elegerat Joannes à Flandria Guidi Comitis filius. Sed incendia quæ partim sub Joanne rege à Francis, partim sub Comite Philippo ab Anglis procurata templum etiam everterunt nulla posteris reliquêre monumenta.

Inter Ecclesias curæ pastorali destinatas Walburgica primatum tenet. Aliæ duæ tutelares *Dionysium* & Nicolaum agnoscunt, collegio Butenburgensi (quòd vulgò D. Nicolai indigetant) Præmonstratensi Anno 1120. commissæ Ambæ, structura non ineleganti, ambitu spatioso æquè ac speciosæ.

Butenburgi incidit aliquoties mentio, quod extra Burgum sonat, estque candidi ordinis Abbatia Anno 1119. uti ex *Metero* Miræus notat & alii notant, fundata, sed sequenti, eo scilicet, qui est ordinis istius per sanctam sedem confirmati natalis. Joannes enim *Morinorum* Episcopus *Nicolao, quem ecclesiæ B. Nicolai Butenburgi Abbatem Canonicorum ordinârat, ejusque fratribus assignat* decimam &c. Datum Anno 1120. indictione 1312. Kal. Julii Furnis fundatio prima fuit secus Burgum vetus, id est intra secunda, pro ut eam definivimus, urbis mœnia. Ubi cum forensi strepitu sacra Religiosorum quies interturbaretur auxilio Philippi Comitis, authoritate *Desiderii Morinorum* episcopi, de oppido in campestrem locum translatum est Anno 1170. indictione 3. & ædificiis auctum inter pulchiora Flandriæ ejus Instituti censebatur, producto tertium urbis pomœrio, muro, & fossis ejus proximum. Quo fit ut communicarent suas illi clades & flammas, infeliciùs eò quòd grassante hæreticorum in sacras ædes dominatu totum adusque fundamenta eversum sit, ab Archimandrita verò Philippo *Dammio* in urbe restitutum, aspirante Senatus benevolentiâ. Gaudet infulis Prælatus impetratis per Abbam Limannum à Pio 2 Anno 1458. & dominicum pascens gregem decem in vicino sodales è centro suo velut contemplatur. Coloniam suorum in Morinos misit, unde cœnobii ibidem D. Augustino sacri Anno 1164. paternitatem obtinuit. Prælatos (Grimbergæ, cujus hæc quidem filia, non tamen Colonia, utpotè fundatione prior) Truncinio, Diligemio Averbodio plures è suis dedit Abbates; & unum doleo quòd, seriem

Prælatorum utique illustrium injuriâ temporum, incuriâ etiam majorum neglectam lectori nequeam exhibere. Hoc certus abundare nunc cœnobium Theologis concionatoribus & disciplinâ, nec mirum sub tam docto prudenti, pioque capite.

Virile Cœnobium Capucinæ Franciscanorum reformationis cœpit annitente Senatu, & privatorum eleemosynis, locum assignante *Domina Judoca Masin*, idque Anno 1606. Virile Alexianorum originem suam repetit à *gente Standela*, quod mente captis custodiam, peste exstinctis sepulturam impendit.

Fœminea duo habitu diversa, quando inchoata necdum mihi scire contigit, certus arma gentilitia Nobilium de Stavele & de Poitiers alibi in vitreis extare verisimili indicio hos benefactores fuisse, & nigræ Aureliani, Griseæ Franciscani sunt Instituti, illæ his antiquiores. Nec prætereundum Norbertinæ Sectæ fœmineum à Butenburgensi dependens Cœnobium, ex Wulpeno (ubi Anno 1278. cœpit authore *Gerberto quodam Viro N.*) huc translatum Anno 1583. Nec tacenda Xenodocheia trina, & leprosarium forense, quamvis initia sollicitè etiam disquirens, nequiverim investigare, nisi quòd Anno 1278. à Margareta Comite unum ex eis dotatum referat *Meierus*, cujus superintendentiam Anno 1579. Canonici cessêre Senatui.

Claudam hoc sacrum Agmen sacris aliquot sodalitatibus civium, qui pietatis Christianæ officiis singulas Parochiarum ornant Ecclesias. Ita nimirum in D. Walburgis invenias vitalis ligni titulo institutam Anno 1260. Ita in D. Nicolai ad honorem Venerabilis Eucharistiæ ornatam indulgentiis. Ita in D. Dionisii tertiam & numero facilè collegarum vincens vides sub invocatione Deiparæ & martyris Godolevæ cœptum sodalitium Anno...

Ad rempublicam venio, cui jura dedit Gertrudis Flandriæ Comitissa sub Annum 1109. Guido successor legum severitatem ad mediocrem æquitatis trutinam revocans, inter alia sustulit eam, quæ mutilantis aut truncantis aliquem membro bona fisco addicebat, pœnâ justitiæ debitâ in mulctam sexaginta librarum conversâ; ultra partis læsæ conciliationem. Datum Anno 1297. testibus *Joanne Reysino*, *Philippo Crana*, *Carolo Paludano*, *Joanne Cantzerdo* Equitibus. Ludovicus autem Comes post stabilitas novis tabellis Oppidi consuetudines sanctionem 13. capitum publicavit, abrogans inter cætera conjunctionem duorum prætoriorum Bergensis & Broucburgensis, cum *Furnensi* in materia provocationum factum Anno 1332. ad quod usque tempus in Tripoli ista Furnensis primas tenebat & à suo suspensos tribunali ultra centum vicos numerabat. Berga, Loa, & Mardica Oppida à Furnensis civitatis magistratu ad utriusque aut alterius tantùm partis litigantium provocationem, olim sententiam petebant: Burburgum verò & etiam Poperinga ex decreto Anni 1417. in Consilio Flandriæ à Castellaniæ Furnensis Senatu, sicut & clientes beneficiarii omnes: nunc per unionem Anni 1568. in hujusmodi provocationum materia tribunal omnes unitum reverentur.

Secunda à Principe dignitas est Vice-Comitis, quo titulo usæ Gertrudis Frisi & Machtildis Philippi Elsatii viduæ non parvo *Furnensium* ornamento. Post has autem Likerkanæ Stavelæque gentis viri primarii dignitatem hanc ad hæredes transmisêre, nunc horum matrimonio Hornani potiuntur, nominatim *Lamoraldus* Crombecæ Dynasta. Authoritas Vice-Comitis olim, quàm nunc major & augustior. *Jura* dabant civibus, senatum formabant, mulctas ex crimine pro arbitratu suo remittebant, quæ omnia Comes post obitum *Machtildis* supradictæ sustulit, relicto solùm Vice-Comiti quodam Majestatis fumo, & authoritatis umbrâ, ut Senatum juris & justitiæ moneat, carceribus præsit. Ampliùs solet Castellaniæ toti tam Sago quàm toga præesse, Nobiles & plebem rusticam sub signis ducere, pagis jus dicere, justitiamque administrare: quod immutatum Anno 1240. cùm visum satius instituere Scabinos territorii cum jurisdictione & tribunali, ut præter cognitionem feudalium controversiarum nihil castro reliquum manserit.

Invenio deinceps Joannem ducem Anno 1410. Castellaniæ gubernandæ, novendecim constituisse Senatores perpetuos cum duobus consulibus, sed annuatim mutandis. Mutata porrò hæc norma decreto anni 1481. cùm pro voluntate etiam Senatores destitui, aut continuari posse sancitum. Quod licèt certis intervallis violatum, perseverasse tamen censendum est, usque ad unionem, de quâ paulò pòst.

Succedit Balivi munus, & dignitas, quæ tam urbi, quàm territorio etiam nunc præest. Eam Anno 1391. in actis concordiæ per Francorum legatos justè vocari *Magnum Balivum* invenio. Præter quem *Porti Balivus* est, more alibi recepto: olim à Principe, nunc autem à dicto magno Balivo constitutus.

Senatores ab antiquo duodecim cum totidem è plebe juratis, id est, Consiliariis, erant. His Ludovicus Comes abrogatis illorum numerum ad novem reduxit. Sed per tumultum immutata hæc Senatus facies reductis sex consiliariis. Præerant à tribus seculis omnibus duo Consules, & Communitatis alter, Legis alter dicebatur; quos à Senatu quot-

annis

annis legi solitos docet Joannis ducis rescriptum Anno 1411. Mansit hæc tota ratio usque ad Annum 1583. id est, primum reductæ per Parmensem civitatis, cùm agi cœptum & perfectum triennio sequenti unionis Castellaniæ cum oppido, negotium, constituto mixtim ex civibus & ruri agentibus Senatu viginti virorum, cum duobus Consulibus: ita ut horum primus quiddam tribunitiæ potestati simile habens, cives & privilegia tueatur; alter collegio præsit, vocanturque duplicato tam titulo, quàm munere, *Burgimagistri & Tribuni rurales, ille Communitatis, hic Legis, Senatores autem, Scabini, & Curatores urbis, & officii.* Cæterùm uti in Urbanis Vice-Comes, ita in Forensibus caussis alius, quem ab argenteo scipione *Crechounderum* vocant, Senatum ad jus dicendum monet, & pupillorum Curator perpetuus habetur, hoc fine à Principe creatus. Assident autem & à Consiliis sunt Senatui Quæstor, Pensionarii duo, oppidanus & civilis, Graphiarii denique & Scriba.

Quoad populum Furnensem, ejus pars lectior in tria sagittariorum describitur collegia, instituta Anno 1260. aut circiter, confirmata à Carolo Quinto. Solent etiam hic esse vernaculi poëtæ, sed rariores, eò quòd armatæ Minervæ majores quàm Laureatæ honores Furnæ detulerunt, produxeruntque claros bellica virtute Joannem Boscum, roboris eximii, si prudentia accessisset, Centurionem, & recenti memoria alios plures. Doctrina & editis scriptis claros Joannem Boudinium, qui de rebus à Servatore generis humani in terra gestis compendium scripsit: Maillardum Vulterium jurisconsultum, cujus lucubrationes variæ necdum evulgatæ à pluribus expetuntur. Leonem Anno 1153. celeberrimum D. Bertini abbatem, & alios plures.

Furnensium nundinationi, quæ olim lanificio potissimùm constare solet, nunc re Frumentaria, Armentaria, & Lacticiniorum constat operis, immunes ab Arrestis nundinas Princeps elargitus est 25. Septembris Anno 1521. Similes, sed in Julio circa D. Jacobi ferias Comes dederat Anno 1396. Celebritate autem maxima frequentantur Armentariæ macrorum in vere, id est, Mercurii ante palmas, & pinguium in Autumno & Octobri datæ Anno 1595. Præter quas non minori celebritate & pinguium ab eo tempore deinceps forum hebdomadale frequentatur diebus Saturni, Mercuriale verò rerum omnium per totum annum: Utrumque tum Arrestis obnoxium. Civibus remissum Anno 1240 Balfarti, de quo aliàs, tributum: iisdem datum Anno 1296. nothorum hæreditates adire, fisco accrescere solitas. Remissa vectigalia Neoporti dono Philippi Comitis Anno 1176 Antverpiæ testibus Sculteto & Scabinis ejus Anno 1237.

Majestatem geniumque Furnensem digito monstraturus, unum ad singula laudum capita, proferam exemplum. *Magnificentiæ in senatu*: quod rescripto Comitis Anno 1332. cautum sit neminem Consulari dignitate ornari, nisi equum solitus esset alere, ut ipso equitis à pedaria turba segregaretur ornamento. Et perseverat in simili Solemne, ut vix unquam nisi claris ortos natalibus ad hoc culmen evehant, in quo, dum hæc scriberem, conspicui. *Constantiæ*, ut ne dicam, pertinaciæ in Lanionibus, ut nomine, ita numero reliquos tum opifices superantibus; qui Annis 1142. & 45. tumultu concitato à Forensibus suam supplantari negotiationem querebantur, Senatus prudentia in ordinem redacti. *Æmulationis*; quæ factionibus ferè fovetur in nobilitate, cujus schisma Anno 1201. natum capita habuit, hinc Isengrinos, inde Blavotivos, illos Machtildis Comitissæ favoribus elatos, hos plurium bellica virtute superiores, nec erubescentes aulam tam Comitis, quàm Machtildis exurere, & cùm Anno 1204. ab hac obsideretur urbs, Machtildem fugare, exercitum ad internecionem delere, Anno 1206. Bergas obsidere, ubi clade accepta, medio Comitis Gisnensis, Dominæ suæ conciliantur. *Diligentiæ in tuendis privilegiis*: Cùm Senatores Forenses in pomœriorum productione sibi præjudicatum opinarentur, & armata manu injuriam vindicaturi essent, nisi regio interventu, Anno 1391. ex æquo & bono res decisa fuisset. *Munificentia in principem*: Cùm periculoso motu hinc urbana, inde rustica multitudo forum teneret, Cancellario Joannis Ducis prætextu confirmandorum privilegiorum grandem pecuniæ summam exigente. Sed advolans ad famam Princeps, comitatis suæ præsentia à potentibus plus impetravit quàm armatis precibus alter impetraverat. *Virtutis & fidei*; quòd reducta in potestatem regis Catholici urbe Castellaniam impositis ad ripam aquæductus fortalitiis suo ære instructis, ita defenderit, ut nulli hostium patuerit excursioni, paruerit exactioni.

Oppidum hoc antiquitate, privilegiis, & præclarè gestis toleratisque nobile ampliorem desideraret & descriptionem & laudem; sed quia moniti à Principe & requisiti à me Senatores judicârunt sufficere quæ de illo alii scripserunt; mihi quoque suffecerit ea solùm addidisse, quæ ex Meiero, Oudegerstio, & annalibus novissimè excerpsit Marchantius, reliqua secundis curis additurus. Verba ejus hæc sunt. Brouchburgus non est in obscuro propter agrum palustrem, cui nominis occasionem acceptam refert, ac Burggraviatum à Guinesiis ad Marchionem Rentijacum devolutum: præsidium militare assiduum, nobilemque Abbatiam

Bene-

Benedictinam Virginalem Anno 1099. foris fundatam per Clementiam Flandriæ usufructuariam: annuas mense Junio & Septembri nundinas, Xenodochium domumque Leprosorum & agros Hoijmilianos limitibus oppidi inclusos, qui præter morem ad alterum conjugum superstitem, & ab hoc ad liberorum natu minimum devolvuntur. Non caruit Anno 1383. insigni adversitate; cùm enim Angli Gandensibus juncti Ludovico Malensi repugnantibus oppidum hoc acriùs oppugnatum, quàm defensum Gallis Ludovicum protectoribus dedidissent, rapinis, cæde ignibusque vastatum est, donec civium impensis reficeretur.

CASTELLANIA FURNENSIS.

Castellaniam hanc terreni amplitudine & cultu (42. enim pagos complectitur,) incolarum majestate & opulentia (in censu enim Flandrico cum Cortracensibus paria faciunt, aliisque Castellaniis anteferuntur) sitûs commoditate: Oceano enim alluitur, & fluviorum aliquot & paludis gaudet oportunitate totius Flandriæ Francicæ, Id est, totius, excepta Imperiali Transscaldana, primariam audacter dixero, quæ præter Eversamii & Roesbruggii phrontisteria Abbatiam complectitur Dunensem, Anno 1132. inchoatam, ipso D. Bernardo familiarem suum Robertum præficiente. Habitaverat quidem jam inde ab Anno 1107. in proximo Ligerus Anachoreta sanctissimus, & Religiosos in habitu Sanginiacensi colligere cœperat, & imò sub Annum 1128. missus ab Anchelmo Abbate monasterii Fontis; Fulco cum aliquot fratribus cœnobio instruendo & gubernando decem annos in eodem habitu insumpserat antequàm B. Bernardo oblatus locus Cisterciensis Instituti Monachos cum Abbate Roberto accepit; & ampliùs extant Comitum Gulielmi Anno 1128. Theodorici Anno 1129. donationes factæ fratribus Monachis habitantibus in Dunis in Ecclesia in honorem S. Mariæ fundata; sed hæc fusiùs unà cum serie Abbatum & gestis dabo aliàs, nunc sat habens illustriores non tacuisse Archimandritas, post Robertum ipsius D. Bernardi calculo uti huc missum, ita in Claravalle successorem electum. Quales Walterus ob ductam suorum in Thosan, coloniam: Helias de Coxida Anno 1190. ob liberatum captivitate Richardum Angliæ Regem: Petrus ob eruditionem, subterraneos aquæductus derivatos, & jacta novi templi fundamenta Anno 1219. à successoribus splendido opere perfecti: Nicolaus de Balliolo ob authoritatem & gratiam apud Principes, structaque, dormitorium Conversorum, horrea, villas, portas, aliaque, & vel maximè ob numerum Religiosorum professorum 220. Monachorum, 248. Conversorum; Anno 1250. Lambertus de Revila Anno 1257. ob fabricatas officinas & Refectorium Communitatis; Theodoricus ob dedicatam Anno 1262. novam Ecclesiam: Thomas de Gandavo Anno 1270. ob ædificatas Prioris & Cellerarii ædes: Joannes de Oostburg Anno 1290. ob delata tria corpora & 10. capita ex Sodalibus D. Ursulæ: Jacobus de Biervliet Anno 1296. Bonifacii octavi Papæ Pœnitentiarius anteà, ob impetratas ex urbe immunitates: Wilhelmus de Hulst Anno 1310. ob structa chori sedilia & ambitus duas partes ædificatas: Joannes Anno 1406. defunctus ob infulas à S. Sede impetratas: Joannes Crabbe Consiliarius Principis Maxemiliani & Commissarius renovandis Flandriæ Magistratibus: Christophorus de Hondt Anno 1500. ob structam bibliothecam & organum: Petrus van Ouderberch ob structum novum ambitum & ligationem nomine Brugensium ad Cæsarem Anno 1518: Robertus de Clerq, ob structum hierothecium & templi chorique interioris superbam fabricam ante Annum 1557. quo obiit: Laurentius vanden Berghe Anno 1580. ob vastationem cœnobii per rebelles & Oceanum procuratam, singularemque in adversis constantiam: Andræas à Quercu, ob vitæ integritatem & structa novi cœnobii ab Oceano remotioris ædificia quædam, quibus augendis & monasticæ habitationi accommodandis successor Adrianus Cancellier seriò intendit, quantum per temporum calamitates & onera domus licet.

Produxit Castellania Furnensis Adrianum Burchium J. C. Ultrajecti, & pòst Flandriæ Præsidem, filiis Joanne Parlamenti, & mox Sanctioris Consilii Præside, & Lamberto Ultrajecti ad D. Mariæ Decano nobilitatum: Joannem de Wilde Jurisconsultum, Consiliarium Senatus Furnensis: Petrum Mattardum Præmonstratensem Poëtam: Paulum Leopardum Philologum doctissimum, testibus, quos evulgavit emendationum, & miscellaneorum libris. Cæterùm cùm antiquitus incolæ hujus Castellaniæ, sicut & aliorum locorum, Principi obligarentur, ejusque arbitrium pro lege esset, paulatim quædam loca cœnobiis, quædam clientibus in beneficium data; quædam etiam exempta à communi servitute veluti sunt emancipata, & sub Comitibus Dominos aut Comitis vicarios cœperunt agnoscere, & ab eis jus petere, justitiam expectare: Quod ut commodiùs fieret, separata jurisdictione vassallorum, sive Francorum & liberorum, & Comitis, Anno 1240. Thomas & Joanna Comites, suos illos pagos, & eorum habitatores

à servitute liberatos voluerunt Legem & Senatum habere, præscribentes eo fine statuta (quæ *Keuren* non à cura, sed à delectu mulctarum vocant) & Scabinos quos *Keursers* olim, posteà *Ceurheers* vocârunt, etsi nunc *Lanthouders*, velut terræ conservatores malint appellari. Auxit posteà has Constitutiones Ludovicus Comes Anno 1332. Balfartum remittens, concedensque passim, vallis ad sex pedes altis, fossisque ad quadraginta pedes latis, ædes contra quasvis injurias muniendi facultatem, definiensque Anno 1323. *Ke les Francqs & Vassalleries demeureroient Francs & quictes de tous censts, fraiz, dons, Chevanchées, & d'autre chose touchant la Keure.*

Itaque in aliis Principum precariis, in ditione Furnensi octo Parochiæ liberæ cum suis appendiciis, quas fissuras vocant, subsidiariæ sunt, penduntque non minùs quàm quadrantem indictionum solvendarum à Castellania. Habentque suum quæque tribunal.

Sunt autem hæ: Elverdingha, Vlamertingaque ante duo sæcula gentilium à Flandria naturalium Comitis dominia, sed ad Comitem relapsa, nisi quòd hanc recenter Princeps Joanni de Cerf Wintershoviæ Domino Equestris ordinis Iprensis Senatus pluries Advocato concesserit. Et cùm in hac D. Vedastum agnoscente Parochia, inter alios Canonici Insulenses suum habeant dominium, in illa Prælatus Vermehelensis & Equites Melitenses dono Gertrudis Comitissæ; & visitur Castri veteris, quod Principis aulam hodieque vocant, vestigium duplici fossa & aquis munitum, unde conjicere liceat, sed & convincere, habitatum à Principe locum olim fuisse.

Watou à Batavis nomen habere creditur, Tribunali & Curia privilegiisque non inferior, Dynastia olim eosdem cum Dixmuda dominos habere solita, & summa gaudentes jurisdictione, quod Anno 1448. astruit decretum & numeratos inter quatuor *Crychwnnderos*, id est, præliorum, duellorumque arbitros ditionis Casletanæ: Nunc titulo dominicali ex decreto Senatus Flandrici insigniuntur, Baro Busbecæ, & Dominus Steenvordæ, ita quidem ut Caroli Yedegemii Equitis D. de Wyze Baronis Busbecani summi Prætoris Iprensis & Commissarii Principum renovandis Flandriæ Magistratibus, viri in hoc occidentali tractu primarii Toparchia primas teneat, utpotè temporalem in templo & cœmiterio jurisdictionem exercens; secundas verò vir nobilissimus Eustachius de la Vysville, ex illustribus Artesiæ, Dominus Steenvordæ.

Scota, id est, sinus duplex, à plagis septentrionali & Meridionali dictus Noortscote, & Suydtscote, Abbatiæ Miessenensis per Adelam Comitissam fuit assignatus.

Reningelst pronuper fuit Comitis de Busquoy & Longovallis, nunc Gisleni à Bulteel Domini de Clyt viri clarissimi.

Lokera cognominis dominium familiæ, è qua fuit Galterus Anno 1127. fidelem Comiti operam navans, ex Stratanis ab ara D. Donatiani avulsus, & pro foribus templi inhumaniter trucidatus. Hæreditas porrò devoluta est ad Honsdescotanos, & denique Hornanos, nisi quà se extendit jurisdictio dominii de Canighen Francisci Waterle Domini de Waterle circa Eterram.

Woestina, id est, desertum, de qua extat Theodorici Comitis diploma quod adjeci, tum ob libertatis designationem quæ communis est octo parochiis & sociis tribulibus, ob id *Vryen* sive *Smalle Vryen* nuncupatus, ob antiquitatem. Tenor autem talis est.

EGo Theodoricus Dei Gratia Flandrensis Comes & Philippus unii filius meus solitudinem Reningensem victui nostro specialiter deputantes, sub annuali censu agricolis excolendam donavimus. Quoniam igitur de nostre existit dominicatn, & ad nullam ab aterne spectans parochiam, in ea Ecclesiam fundari facientes subsidibus nostris proprium providebimus sacerdotem. Itaque ad nullam aliam pertinebunt parochiam. Quicunque in ea manere voluerint, si alie obligati tenentur dominio, licentiam ad nos veniendi eis impetrare curabimus. Notum sit igitur tam futuris quàm præsentibus, quoniam non solùm iis qui ad præsens manent, sed & omnibus qui postmodùm in ea mansuri fuerint, hanc in perpetuam concedimus & denavimus libertatem, quod legibus sive justitiis seu etiam causis Communia Furnensis, quæ vulgò Chora dicitur, nullatenus subjacebunt, sed ab omnibus servitiis, petitionibus, talliis: sive quibuslibet aliis exactionibus, quibus aliè incola terra nostra obligati tenentur, liberi, & absoluti perpetuò habeantur, nisi fortè pro communi terra defensione in exercitum evocentur, de nulla usquam querela ab aliquo hominum in causa ducentur, nisi in nostra præsentia, vel ejus, qui Ipris ministerium victualium nostrorum tenuerit: temporibus constitutis censum nostrum Ipris persolvent, videlicet, in nativitate S. Joannis denarios, inter festum S. Bavonis & Purificationis B. Mariæ avenam, & gallinas. Si autem prædictis temporibus non persolverint, à ministris prædantur tamen absque ullu culpabili emendatione, ne libertas eorum frangatur. Quod ut ratum & inconvulsum maneat præsentis paginæ attestatione, & sigillorum nostrorum auctoritate roboravimus, præsentibus his: Desiderio Præposito & Cancellario, Rogero de Naimme dapifero, Eustachio Camerario, Rassone Cubiculario, Michaële Constabulario, Balduino Castellano, Gulielmo de Pasbendale, Galtero Suvella, Henrico de Morstede, Galtero de Feurmeselles, Hugone de Menighen, Balduino de

Comnis

Cominis, Balduino de Mechlinia, Drogone de Elverdinghem, & aliis quamplurimis. Actum Anno Dominicæ Incarnationis 1161. *Ipris in die Sancti Laurentii.*

Atque hæc quidem sunt octo, quas vocant, Parochiæ, quibus adjunguntur dominia Capituli Insulensis in Casekerka & in vicino Novæ Capellæ, Parochiâ ad gentem Montmorenciacam spectante, ac nominatim ad Georgium Baronem de Croisilles, Castellanum Brugensium Magnum Flandriæ Venatorem, Commissariumque ordinarium, virum nobilissimum, Collegiatarum Audomarensis in Alverghemia, Casletensis in Westvletera, Berclenum, denique Elzendamum Abbatiæ Messinensis in Oestbetera, Crombeca ad gentem Hornanam Gaesbeciam spectans, Swynlandia ad Baronem Anglomonasterii, Coppernollia ad dictum Baronem de Croisilles, Templariorum Westvletera, Eversamensium in Crombeca, Couthoffianum Reningadum ad gentem Villanam, Isegemiam, eodemque in vico Hoflandia ad Octavianum le Clerq Prætorem Neoportensem pertinens, prout à deputatis 8. parochiarum Ludovico vander Meersch Elverdinghæ & Vlaemerdinghæ Christiano Kicken Reningelstano, Hadr. Sericeque Lokerano Prætoribus, Jacobo Cabiliau Woestinensi, Georgio vander Meersch parochiarum & contribuentium graphiariis 26. Februarii Anno 1612. didici. Nec plura de his potui intelligere quæ memoriam mererentur. Ad reliquos itaque pagos hujus Castellaniæ me conferam qui ad Tribunalia dico referuntur, sive Vierscaras & Tribunal meridionale agnoscunt pagi, portis sive portubus appellationem reservantes, & à situs differentia appellationis diversitatem. A templis Dunensi, Lapideo, Odano. A sacellis Ramæ, Egewardi, Avæ sive Adæ, & Walburgis, Nicolai, quæ majorum erat pietas, nomen adepti, de quibus nihil admodum quod memoriam mereatur accepi. Præter quos huc spectat Peruysium, unde profluxit nobilis apud Belgas familia, & clarissimorum Equitum olim seminarium de Prouyse nuncupata, Vulpenum Xenodochio Monialium instituti Præmonstratensis circa Annum 1277. per Gerbertum quendam virum nobilem inchoati nobile. Lisalia Francisci Lisalii Augustinensis familiæ Theologi celebris patria. Houthemum obsessis per Margaretam Principem Blavonitis famam adeptum. Mons Isidis (sic Meiero in poëmatis vocatus) antiquitatem præferens. Bulsi-campus prælio inter Isengrinos & Rusticam multitudinem olim commisso. Wolphardidomicilium situs amœnitate & opportunitate non contemnendum.

Beoosterpoort.
Bewesterpoort.
Oostduynkerke.
Steekerke.
Oyenkerke.
Ramscappel.
Egewaerscappel.
Avencappel.
S. Wouburgen.
S. Nicolaes.
Perwyse.
Wulpen.
Leysel.
Houthem.
Isenberghe.
Bulscamp.
Wulveringhem.
Caesekinskerke.
Stavekinskerke.
Velkerave.
Kinskerck.
Rellenscapel.
S. Richiers.
Nieuw cappel.
D. Croisilii dominium.
Lampernesse.
Oerne.
Alverghem.
Stavele.
Haringen.
Roosbrugge.
Crombeke.
Proeven.
Oostvleterne.
Westvleterne.
Gevenghove.
Polinchove.
Hoochstaede.
Winchem.
Beveren.
Serontenal.
Reninghem.

Ad tribunal autem septentrionale spectant pagi à templis nuncupati. Templis dicto Filiorum, Nicasii, Stephani, Folkerandi: sacellis Rellemi, Richarii, de quibus hoc solum annotavi, intercurrere inter limites harum curialium dominia aliquot, imprimis D. Petri Insulensis donatum Canonicis à Balduino Comite, & libertate privilegiisque ornatum. Restant Lamprenesa, cui ab Oceani æstuariis olim asserto Græcum nomen, Lamprinisos, quod splendidam fertilemque insulam sonat, permanet, estque pascuis maximè opimis & phasianorum, anserum, cygnorum, anatarum, ferorum, ex borealibus regionibus per singulas hyemes advolantium fœcunditate celebris. Ora verum ad ripas nomen adepta. Alvari-domicilium amplitudine templi dominio Canonicorum nuper Audomarensium, prædiis & natali solo Marchantiorum patris illustrata doctissimis lucubrationibus Flandria, filii Jurisprudentia, facundia & muneribus famam adepti nobile. Stavela illustris familiæ è Ducibus Britannieis descendentibus, nuptiisque Vice-Comitatum Furnensem, Dynastias Eterræ, Haveskerkæ, & alias consecutæ aliquando hæreditas & habitatio Vice-Comitis hodieque insigni ornata prætorio. Halecia dominio olim, nunc Cœnobio Victorino virginali ad Rorardi pontem per Gulielmum à Betunia Anno 1271. fundato nobilitata. Curnotorrentium dominiis Vice-Comitum Furnensium & Prælatorum Eversamiensium non carens. In proximo enim ejus visitur Præpositura Abbatica Eversamensis Anno 1093. inchoata per Walterum Canonicum Casletensem munificentiâ Roberti Jerosolymitani & matris ejus Gertrudis. Proevene dominio Courthoviensi ad Dynastas Ekanos spectans & Præpositura Præmonstratensis non ignorabilis. Vleterna duplex ut situ, ita nomine ob situm distincta, in quibus prætorium & dominia, etiam per alios pagos extendentia gentilium d'Oignies: Berkinium Capituli Casletensis, Swilandia Baronis de Inglemunster, Coppernollia Baronis Crosilii, Templa Equitum Melitensium. Curiæ Geverici & Pollionis solo mihi nomine innotuerunt, & fama familiarum inde exortarum, sicut & Hoochstadium, Vinchemum, Bevera, Serontenacum, Reninga, porrò municipium & Dynastia celebris fama, titulis, situ & rerum omnium affluentia, gentis Villanæ, & anteà Morbekenorum, in quo finiam.

ELOGIUM.

Hæc caput, illa oculum, se cet ferat altera Flandrum,
Furna ego sum patrii sumen & uber agri.
Sicelis ora suas quantumvis laudet aristas,
Trinacria debent Gargara nostra nihil.
Cara tamen merx est, & nostra vel unica perdix
Carolidis centum vanit, & empta placet.
Empta placet, donata placet, conditaque in annum
Durat, & implumem vix capit obba feram.

MAX. VRIENTIUS.

WINOMONTIUM.

Winocberga. Sic voco hoc Oppidum sine authore quidem, sed non sine ratione. Quod enim Bergas & semel Bergiacum Meierus, & numero unitatis Bergam Marchantius è vernaculo format, id Montem Latini: quem vulgò Winocum indigetant in vetustissimo Morinensi martyrologio vocari lego *Wino* nominandi casu, unde aptè aperteque facio *Winomontium*; aut si malis, Winocimontium, quomodò Bellomontium, Septimontium, Gertrudimontium. Locus ante D. Winoci translationem *Viridis montis* appellationem sortiebatur, teste Iperio. Lego etiam in vita Joannis Abbæ Bergensis sub Annum 1170. viventis nuncupatum antè *montem Baal*, causæ tamen ignarus: nisi quòd suspicari liceat aut ob militum qui ante secundam Monasterii fundationem insidebant, licentiam, aut ob Canonicorum mores infrenatos hoc ex veteris instrumenti historiæ petitum vocabulum loco indidisse, præbet certè Mons quo de agimus jucundum oculis spectaculum, unico ut sic dicam obtutu.

Prata repræsentans & agros & pascua, ridet,
Dum videt insanum timidis sub classibus æquor,
Vicinosque lacus.

Exiguo etenim loci intervallo, id est, unius milliaris à mari separatur minori à Lacu Moera, majore à Sylvis.

Tempore D. Winoci, id est, ante annum redempti orbis septingentesimum, opinor collem hunc maritimum à paucis habitatum, eò quòd videatur D. Bertinus Winocum, & collegas suos dimisisse ad vitæ solitariæ perfectionem qui per regularis disciplinæ exercitia aptati, aptique judicabantur. Uno pòst sæculo, id est, 814. Anno post natum Salvatorem ad famam quod arbitror: excurrente multitudine inter pagos censitus, à Goberto Steenlandiensi inter alios 33. donatur Abbatiæ Bertinicæ: & demum altero sæculo evoluto, Everardus Bergensis ad munimen Christianorum contra sævitiam Danorum, fortificat montem, teste Annalium Bertinensium fide ad Annum 932. Ante quem, si quid mœnium fuit, Normannica rabie Anno 882. periit. Libenter etiam crederem Anno 943. Gulielmum Normannorum (qui disertis verbis refertur Flandriam petivisse, & vicos maritimos combussisse) Ducem fulminis instar porosa & patentia penetrantis, dura & resistentia absumentis, inter alia munitionem hanc Everardicam evertisse, cum Monachorum diversorio: eò quòd Monachorum sæculo sequenti nusquam mentio, & Balduinus Comes Anno 950. in valle monti subjecta oppidum vallo & fossis cinxerit, & alter eodem nomine successor, in monte arcem Anno 1020. struxerit, sed brevi meliores in usus conversam, ut pòst dicam. Muris porrò saxeis majore ambitu sub Guidone Comite cincta urbs, ita tamen, ut Mons dictus excluderetur, quem Abbatum trigesimus nonus Georgius Moer Anno 1420. defunctus urbi ducto circum muro adjunxit.

Ab ipsis ferè cunabulis oppidum hoc insignes tulit calamitates, ut taceam Normannorum ferale nomen & fatales Annos. Annò salutiferi natalis 1083. fortuito igne absumptam cum officinis Cœnobii urbem lego. Iterumque Anno 1123. iterumque Anno 1215, si vera narrat Chronicon Winocibergense, cum decennio antè, id est, Anno 1206. Blavotinorum Furnensium Ducibus Huberto Vulferingemio & Waltero Hondiscotano, obsidionem fortiter tulisset, imò & feliciter, Christiano Pratano Prætore & Gerardo Fayo equitibus strenuis cum justa civium manu in obsidentes impetu facto, trecentos ad necem, reliquos ad fugam compellentibus. Sensissent profectò pejora Anno 1298. nisi Franco armis omnia complenti sponte oppidum dedissent. Nec prætereunda Anni 1302. clades, licèt civibus promiscuè in agro Casletano injuria quàm civitati major illata à Francis iisdem; quam non multò pòst excepit major à domestico hoste tempestas, maxima autem ab externo. In tumultu quippè Anni 1328. plebeiæ originis hominem Winocum Fratum, & quod indignius, flagitiosissimum, legerant Ducem, contra Principem suum auxiliaribus Francorum copiis subnixum arma sumpturi, lueruntque temeritatem agro latè vastato, pagis incensis, urbe non parum læsâ, quæ Anno 1383. sub Anglorum præsidio, Gandensiumque profugis incessa, à Francis obsessa, & post illorum fugam capta, spoliata, exceptis tribus sacris ædibus incensa; quam calamitatem urbi cum Cœnobio communem Thomas Diaconus in Chronico nimiùm quantùm deplorat. Gallos diceres in perniciem hujus oppidi jurasse, & odium cum semine ad nepotes, derivari eò quòd singulis penè sæculis crudelia observes ejus documenta, præteritis tamen Anni 1488. à Crepicordiensi Gallorum Duce acceptis incommodis finiam in Anni 1558. ab hostibus iisdem urbe potitis procurato incendio, cui nè ulla quidem domus superfuit immunis.

Ab urbe ad civitatem venio & Rempublicam, in qua ne disputem de donatione hujus villæ per Gobertum Steenvordianum facta Bertinianis ante 8. sæcula: Comitem Flandriæ constituo partim Regalium suorum, partim Advocatiæ Cœnobiorum Wormholtani & Bergensis titulo dominum, cui fiduciarius cliens fuit oppidi & Castellaniæ

laniæ ratione cùm vicinis Robertus Casletanus, indeque Iolantis ejus filia Barensi Regulo nupta, jus aliquod in utramque partem arrogavit, sed frustrà: Ludovico Malano per sententiam Anni 1350. mensisque Augusti declarante Roberto non proprietatis sed hypothecæ jus fuisse, unde redditum corpori Flandrico hoc membrum deinceps non est separatum. Successit igitur Vice-Comitis dignitas, quæ à gente Stavela ad Hornanam, & ab hac ad Remigium de Hallut Anno 1567. devoluta, eò vendente ad Longinos pervenit, & inter alia emolumenta trientem mulctarum præcipit & fœudis præest compluribus. Curia porrò fœudorum Comitis & Tribunal vasallicum in prætorio esse solet ad Montis crepidinem, cui à vadibus nomen, eò quòd ibi atroces inimicitias foventes citati juramento vadibusque cavere solerent de mutua corporis securitate, quod Flandri *Ghiselen* vocant, prout ante me scripsit Marchantius.

Senatus forma penè eadem cum Furnensi est, fuitque antiquitus; id est post leges & solemnia oppidi per Guidonem Anno 1297. confirmata. Fuerunt duodecim Scabini, tam in urbe quàm in territorio, venientibus in numerum consulibus duobus. Post unionem utriusque tribunalis Anno 1587. factam, septendecim Scabini quotannis constituuntur cum Consule, quorum sex è civibus, reliqui ex agro. Quæstura, ut & Furnis, erat hæreditaria gentis Hoornanæ, nunc à Senatu coëmpta.

Balivi eadem, quæ Furnis, est ratio, nisi quòd dignitatem augere videatur communis huic & Vice-comiti Præfectura. Aquagii, quam vulgò, Aquarum vocant comitatum, curant per vicarium annalem Aquæductus, aggeres, Repagula, & cataractas, quibus negligenter habitis ingentia provenire incommoda experti sunt Anno 1579. Bergenses, ad mille agri jugera aquis operta videntes, ob reclusas alibi cataractas à Dunkerkanis, existimantibus hac arte urbem regio militi inaccessam reddere. Sed enim, uti hæc machinatio parum attulit emolumenti, tam Dunkerkæ quàm Winomontio, per Parmensem Regulum Anno 1583. captis: Ita nunc aquis intra suos limites reductis, agri denuò apparent, fœneratos domino fructus producentes. In Senatu plures sæpè nobilitate conspicui, tum ferè semper talis Consul existit ad cujus sententiam, tam Broucburgenses, quàm Mardicani recurrunt.

In civibus lectior pars nomen dat Sagittariorum alicui è tribus collegio, quorum Georgiani per Maximilianum Archiducem privilegiis donati frequentia in ludis præmia attulerunt, nominatim Anno 1513. Gandavi & alibi ductore Petro Huys, ei donato ingenti ponderis supellectili argentea, cujus visitur umbra in imagine parieti gymnastico appicta.

Civium etiam nomine habendi hic nati & siti: ut rebus maritimis præfectus, Gerardus de Mekere, & Nicolaus Danius Vice-Amiralii Victoriis contra Danos Gallosque partis clari, quibus associandi Balduinus van Roye Ultrajectinus concilii Præses, Jacobus Sluperus Herzelensis Curio, Odarum, Eclogarum non infelix scriptor, Jacobus Eytzwertius miles strenuus, nec tamen minùs Musarum cultor, cujus extat Aldenardias heroïco carmine pulcherrimo conscripta. Supersunt, licèt necdum evulgatæ, Elegiæ perelegantes, Leges etiam Gandavi ad Joannis, Brugis ad Deiparæ ejusdem Epitaphia summum Poëtam redolentia. Vilior plebecula nundinationibus marinis & rerum è pascuis luculenter provenientium potissimùm valet: Nundinas his aliisque mercibus cum immunitate novem dierum circa solemnitatem D. Lucæ concessit Comes, præter quas aliis intervallis fora habent frequentata, licèt non privilegiata quatuor, incidentia in medium Augusti, tertium Novembris, octavam Paschæ, & postridie Palmarum. Celebris etiam est Berga conventu Anni 1346. cùm Eduardus, tertius Angliæ Rex cum uxore & filia Ludovico Malcano desponsata affuerunt, structa fastuoso apparatu proximè peryst ilium Templi, Aula amplissima celebrandis Sponsalium solennis. Apparet hîc etiam Ferdinandum Comitem libenter solitum diversari & Margaretam huic oppido multum tribuisse certum est, unde à diversoriis comitatus Palatini vicus, urbis Hispanorum nomen servat, sicut alter Judæorum ab eorum Flandria ejectorum profugio. Claudam in ludo litterario celebri quem viri celebres, Joannes Despauterius, Paulus Leopardus, cujus variorum libri decem commissi prælo sunt, Christianus Cellarius, Petrus Curius, editis scriptis non ignoti nec ignobiles apparuerunt.

Res Winocibergæ sacra ferè ab Archimandrita Benedictino ibidem pendet. Princeps Parochia D. Martini titulum, authorem Balduinum Comitem habuit, qui (verba sunt Meieri ad Annum 902.) Bergaici Templum D. Martino posuit, Canonicos Sacerdotes legit, eòque, D. Winoci ossa ex cœnobio Bertinico, licèt invitis Monachis, transtulit. Duravit hoc Canonicale collegium usque ad annum 1028. cùm Balduinus alter animadversa Canonicorum negligentia in exolvendo precum Horariarum penso ejectis Monachos substituit. De quibus paulò pòst fusiùs: illorumque peculia partim his accessère, partim à possessoribus præbendarum violenter retenta, & ad hæredes sunt transmissa: ita ut notent Annales, hac divisione & Sperliacum retinente Comitis Bononiensis fratre Gothofredo, &

 Techin-

Tethingen, Sciocam, Byren, Stenas, Killem, Bifcingefelam, Crochtas, Outkerkam, & plura alia aliis ablata. Ecclefia autem D. Martini Monachis, haud multò pòst in montem tranflatis oppidi cœpit effe Parochia. Quæ cùm multitudine civium crefcente par oneri non fore videretur: Sacellum D. Petri dedicatum à Comite Anno 1070. loco primitus à D. Winoco & fociis habitato, in communionem Curæ Paftoralis affumitur à Morinorum (cui tum fuberant, nunc Iprenfis, diœcefios) Epifcopo. In alterutra fepulturæ locum elegit, Victor Gifelinus Medicus excellens, quique ex Principiis ejus fcientiæ mortis fuæ diem prædixit, vir undiquaque doctiffimus.

Monachis ad præfcripta D. Dominici viventibus Anno 1240. Margareta Comes in oppido Winocimontano locum affignavit, ftruendis tam Templo, quàm Cœnobio. Hi pagorum in circuitu Evangeliftæ folent quinquagenarium excedere numerum, & hebdomadatim certos verbi Dei præcones emittere, & emiferunt viros undecumque doctiffimos contra hæreticorum inftantes tumultus Anno 1550. & fequentibus, nominatim Ægidium vanden Baft, Joannem Crake, Henricum à Merica, & Henricum Conftantinopolitanum, præter alios infinitos. Denique Patres Societatis Jesu infigni urbis agrique Winocibergenfis benevolentia invitati, Collegium ab octennio ferè aperuerunt, quorum fundatio SS. Principibus incrementa Bergenfium munificentiæ, augmentum Prælato loci attribuenda. Collegii ftructura eft elegans, templumque in fundamentis adhuc jacens, mediocris capacitatis futurum, & agri fuburbani læto afpectu recreatur, & falubri montis eminentia gaudet & maximo circumjacentium fructu; quibus doctrinæ Chriftianæ dogmata diebus feftivis excurrentes, impartiuntur. Adeò ut exteri hanc civium benignitatem, civitatis felicitatem non fatis prædicent, imò admirentur, eò maximè quòd primum hoc Belgii Collegium fit per Societatem à fundamentis erectum.

Eft infuper Abbatia virginum victorinarum in oppido, erat in fuburbano olim, imò fub ipfis mœnibus tempore Comitis Margaretæ inchoata ab Anglis Anno 1383. exufta Sanctimonialibus intra muros tranflatis, quæ Beginarum habitu & nomine anteà cenfebantur, noviffimè Auguftini inftituta amplexæ, Antiftitam habuerunt Anno 1301. Meluniam, Anno 1408. Luxembrgicam & aliàs nobilitate generis illuftres. Solet ampliùs effe Grifearum conventus, fed Anni 1558. incendio exftinctus, & ampliùs Divorum Jacobi & Joannis Xenodocheia & Gerontocomium celebre, de quorum initiis nihil admodùm reperi, nifi quòd Senatus de his ftatutum extet Anni 1528. pauperes etiam alios concernens, Hierocomium D. Magdalenæ porrò fuburbanum, Itemque facellum Deiparæ ad rorem: illud dicto Anno 1363. hoc 1558. exuftum, in rudeto jacet, illud Collegio Societatis Jesu per Archiduces annexum eft, utrumque in fuburbano fitum, utrumque à Comitibus erat fundatum.

Fuiffe ab antiquo Monachorum in viridi Monte congregationem nemo dubitat, qui eum Anno 897. à D. Winoco credit habitatum, nec quifquam diffitebitur etiam poft receffum Normannorum ibidem tali qualitate Religiofos perfeveraffe, qui leget & *Monachis D. Winoci*, (notate verba Diplomatis etiam à Meiero defcripta) *Villam de Warrem Anno 931. datam.* Cæterùm quid de his Monachis fit aut factum fit, me præterit. Hoc certius eft, ejectis à Balduino Comite Canonicis D. Martini Anno 1120. (Meierus 28. fcribit) decennio poft arcem Montis viridis à fe inceptam meliores ad ufus convertiffe, ibique ftructo templo Feretrum D. Winoci cum Monachis è D. Bertini vocatis collocaffe, factum probante & affiftente Harduino Epifcopo. Auctum deinceps cœnobium ædificiis per Abbates Evermarum Anno 1106. defunctum, Aftergum, qui poft duo incendia reparatum Anno 1133. dedicari procuravit, Petrum Falckin qui fpectabilem toto hoc tractu chorum Anno 1290. aut circiter inchoavit, Simonem de Haringis Decretorum Doctorem qui vaftatum reftituit Anno 1389. Gregorium Moer Infulis primo ufum qui Anno 1420. vita ex hac in alteram migravit, Adrianum de Penis templi reftauratorem egregium Anno 1506. Gerardum de Americourt, qui Anno 1543. exuftum dormitorium reparavit, Hieronymum à Grimbergis qui clauftrum cum turri refecit, Carolum Argenteau qui omnia vitio temporum & turbarum vaga, vaftataque reftaurare cœpit.

Crevit Monafterium religione fub Roderico, qui eò ex perfectiffimo D. Bertini Seminario Anno 1040. advexit fcrinio pectoris fui conclufam, fub Hermete, qui Anno 1196. collabentem nonnihil difciplinam reftituit, fub Gerardo, qui Cluniacenfis inftituti rigorem vigoremque introduxit, fub Joanne Mafin qui languefcentem inter arma civilia Anni 1480. difciplinam omnibus modis mediifque reftauraffe commendatur. Habuit è Monachis fanctitate celebres Gervinum, virtutis merito ad abbatiam Aldeburgenfem evectum, fpiritu clarum prophetico, fummæ virum abftinentiæ, ut qui 40. Annorum fpatio carnibus & omni eo quod vitam aliquando accepit legatur abftinuiffe: Bertulphum, qui poft cædem B. Godolevæ huc profugus reliquum vitæ

summa integritate austeritateque transegit. Doctrina claros Joannem chronici veteris auctorem; Thomam Diaconum Supplementi, & cladis Gallicanæ Anno 1383. scriptorem; Petrum Santomerium, Walloncapellum librorum sex de Monasticis illustratione & institutione concinnatorum doctissimum, cujus opera se adjutum Molanus fatetur, uti priorum Meierus. Drogonem ex Monacho Episcopum Morinensem, qui duos de S. Oswaldo sermones contexuit.

Sacra hujus Monasterii supellex aurea & argentea ante vastitatem Anni 1383. splendida erat, Regum Principumque dona & pietatis, munificentiæque æterna testamenta. Sed proditione cujusdam è Galliis orti Monachi, Gallorum in manus venit. Tolerari hæc poterant, quia recuperari aut contemni; qualiter non Sanctæ Divorum reliquiæ novissimo Anno 1558. cum suis feretris deperditæ, ut vix minimam è singulis partem cum stola & similibus aliquot B. Winoci exuviis servaverint. Extat tabella indicem omnium continens nunquam nisi cum lachrymis legenda, quòd talibus tantisque thesauris cœnobium destitui videamus. Erat inter illa corpus B. Lewinnæ ex Cœnobio D. Andreæ translatum, item B. Oswaldi regis & Idubergæ cognatæ ejus ex Anglia transmissum à Balgero Monacho, sub Annum 1054. quæ simul ab Adam Morinorum Antistite unà Anno 1121. sunt translata in aliud feretrum, prout Anno 1181. à Desiderio Episcopo corpus D. Winoci fuerat elevatum, hoc iterum Anno 1506. in novum quantivis pretii feretrum relatum. Annotare hic libet duos Molani, viri accuratissimi alioquin, lapsus: alterum in D. Itisbergæ natalibus, quam fecit eandem cum sorore Caroli Magni, cùm fuerit Anglo-Saxonica. Alterum in tempore delatorum Bergas corporum D. Oswaldi & Itisbergæ, quod in vitis utriusque ad quintum Augusti, & vigesimum secundum Maii tribuit Anno 1221. (quo secunda fuit translatio) cùm in vita Levinnæ ad 22. Julii fateatur, & verè, factum à Balgero Monacho, qui vixit vivente Rumoldo Abbate Germani Anno 1041. defuncti successore. Concludam in ritu prisco mersionis feretri D. Winoci anniversariæ quam contra Erasmum his verbis tuetur & describit Anonymus quidam.

CUmulationem D. Winoci ejusque in aquam mersionem nequaquam Sancti cultum esse superstitiosum cernere non fuerit difficile, si earum actionum causa & origo exponatur, quod hic paucis ac fidelissimè facere conabimur. Continua ac fideli seniorum nostrorum traditione accepimus eo loci quo hodiè immerguntur sacratissimæ D. Winoci reliquiæ olim casu submersam fuisse cujusdam divitis prolem, ac etiam in dicto fluvio perditam, sic ut inveniri nequiret: unde dictæ prolis parentes summo affecti mœrore, in Domino tamen, qui non relinquit sperantes in se, confidentes venerunt ad Abbatem Patresque hujus Monasterii obnixè postulantes ut eò deferri permitterent feretrum D. Winoci. Hujus equidem meritis perditam prolem, & quam extinctam arbitrabantur, sibi reddendam sperabant. Erant sanè tunc fideles, & in Dei amore & Sanctorum veneratione multò quàm nunc ardentiores; quod licèt ægrè, tamen obtinuerunt à Patribus hujus Congregationis, in spem manifestandæ virtutis divinæ erectis, per fidem vivam devotionemque parentum. Itaque summa cum reverentia ac devotione concomitante hujus civitatis populo penè universo, itum est ad locum, fluvioque immersæ sunt sanctissimi Winoci reliquiæ. Mirum dictu! vix reliquiarum capsa aquis immissa erat, & ecce proles quæ extincta putabatur, statim comparuit viva, tumbæ S. Winoci alludens & exultans; quo viso dici nequeat, quanta fuerit totius plebis exultatio, quanta omnium jubilatio, quantas Deo Opt. Max. populus laudes reddiderit, quantas item apud Deum intercessori ac patrono gratias egerint parentes resuscitatæ prolis: qui gratitudinis ergò huic Monasterio feruntur non pauca contulisse bona. Ut igitur hujus tam celebris miraculi jugis esset memoria, in eodem fluvio singulis annis immergitur theca ossium sancti Winoci, ad majorem Dei ac Sancti gloriam; tum ut Bergensis populus ad imitandum parentum præfatæ prolis fidem, devotionemque provocaretur, sicque divinis beneficiis sui Patroni meritis apud Deum potentissimi donaretur.

En causam immersionis sancti Winoci.

CASTELLANIA
WINOBERGENSIS.

CAstellaniam Winobergensem solum habere fœcundum pecoris & butyri sapidissimi, frugum arborumque tam pomiferarum quàm lignationi aptarum: gaudere etiam insigni navigationum compendio, & fluviorum Agnionæ, Colmæ, Pienæ, Lederæ, Oceanique commoditatibus norunt omnes. Cæterùm omnis aquarum derivatio quam conductum vocant, in tria dividitur Wateringen. Aquagia, orientale nimiùm, australe, & Oostover. Zuytover. occiduum. Hoc à quatuor primariis, uti sic De vier dycken. dicam, ostiis, undas Oceano immittentibus Watergraven. De groote leden. dictum. Habueruntque pridem tres obices seu repagula (quorum occidentale vehementia

mentia maris Anno 1579. disjectum est) & præficiuntur Aquæ Comites & Curatores aggerum, & ab eis dependentium tres à M. Balivo, Vice-Comite & Senatu Bergensi, qui & die Jovis hebdomades Pascalis rationes audiunt, advocatis & in consilii communionem admissis majoribus singulorum Aquagiotum membris, qui sunt Prælati, Nobiles, Respublicæ aut etiam Privati plura habentes intra limites cujusque latifundia aut hæreditates. Complectitur porrò tota hæc ditio pagos 33. ritu ferè Furnensium, divisos in 26. Keuræ obnoxios, & 7. Vasallasia, id est, Toparchias, legibus suis utentes, dominis parentes, in oneribus tantùm indictionum publicarum Bergensibus auxiliares; quæ sunt: Præpositura Brugensis, Pitgam, Houdtkerke, Ecklesbeeck, Ledringem, Hondscote, Zuytscote cum dominiis aliquot aliis, quæ in pagis, ubi sita sunt, non tacebo. Pagos autem ipsos auribus gratiam facturus & doctrinæ juxta situm describam; & ne quis fortè ordinem possit desiderare, cum notis voci Belgicæ ad marginem notatæ designabo. Exordio itaque sumpto à locis Pienæ fluminis alveo, aut elicibus trifariàm clausis, inter orientem & medium diem angulum facit, non ab altitudine, sed à veteri lignea Ecclesia per D. Amatum dedicata fabrica nuncupatum municipium, nundinas festo assumptæ Virginis in cœlum cum libero mercatu habere solens, habens adhuc ex illustri Hoornana stirpe Toparcham Comitis titulo, nec jurisdictione (etsi hic forsan potentiæ) contemnendæ. Titulum quia usurpasse visus Joannes Miles assignans certa quædam in Comitatu suo de Holtkerka cœnobio Broylensi Anno 1047. Hornani post aliquot sæcula quasi inter mortuum resumpserunt, sed nundinas obscurasse videtur nunquam resuscitandas vicinæ lateque patentis Herzelæ commoditas, quæ annuas in Julio nundinas impetravit memoria calamitatum bellis Gallicis toleratarum, illas à Carolo Cæsare confirmatas. Patria hæc est Jacobi Sluperi editis poëmatibus non obscuri, alioquin à residentia Dominorum Canonicorum putà & Episcopi Morinensis nuncupata. Quæ è propinquo respicit Bambeca nobilem curiam Anglicæ cognomento comprehendens dominorum de Nywerle nuper, nunc dotali titulo D. de Swater gubernatoris Audomaropolitani, viri nobilis & prudentissimi, ante annos centum Morbecanorum dotali titulo à Drinkamiis ulteriùs ad occasum inter Pienam & ejus elicem Lederam pluribus ab ortu suo pagis nomen communicantem visitur Ledergemium Vice-Comitatu nobile, quem Anno 1454. Ludovicus de Gistelles, Anno 1481. Eeckhoutani, & mox Ogniaci Watena dominantes, nunc Merodii & nominatim Frentziaci Comes obtinet, sed relevandum à curia Heckelbecana sub cujus etiam censetur parochiali, imò eosdem cum illo agnoscit agnovitque Toparchas. Heclesbeca porrò sacris profanisque titulis nobile municipium, forum hebdomadale diebus martis recurrens aliaque oppidotum propria habere solet. Toparchia vetus ampla, jurisdictione dominorum de Gistellis olim, de Peene pronuper, denique Valentini Pardieuni D. de la Motte Eq. Chiliarchæ strenuissimi, nunc ejus hæreditate Philippi D. de Gornunvalle gubernatoris Gravelingani, viri bellicis & heroïcis virtutibus clarissimi, recenter Baronis titulum adepti. Ultra Pienam hæc est, & ulteriùs Bissesalia cum Lobergemio aliisque minoribus, Toparchia dono Caroli Comitis ad Ecclesiam D. Donatiani Brugensem spectans, quæ ut Comitatum antiquitus habuisse creditur, ita Vice-Comitem, hodieque habet sui beneficii clientem è gente Vossia. Adjacet huic in mediterraneis pagi à deserto Caverna, saxis, foccis, bierna & sterili Ipreto dicti, solo mihi nomine hactenus noti. Ad Colmam porrò celebrior est Toparchia Pettigemensis nuper D. de Rensart, nunc D. de Werp gubernatoris Mosæ Trajectini vetus & vetustate simul, simulque bellis dirutam arcem possidentis. Intra limites porrò parochialis alter est dominatus de Helfelt, nunc familiæ de Boddens, ante D. de Sinple dotalis cum filia Marci de Swtpeene D. de Hoymile. Ultra Colmam versus mare & Dunkerkam villa agrestis prætoria olim fuit, vico nomen servans, & circa eam varii à sacellis appellati pagi, Arnoldi fanum, & fani appendix, fanum palustre, & alia parte frigidum, Sanctum majus & minus venerationе ligni salutiferi olim celeberrimum & peregrinis notum, & S. fanum credo ob celebritatem oppidi vicini & portus Mardiacensis frequenter habitato agro multitudini respondente, templorum debuisse structuram succedere. Ab altera autem parte Dunkerkam respiciunt angulus Lisringi & Telingemium, non à Thedyde vicina, sed à Theodorico milite olim D. nuncupatam, itemque Toparchia Zuytscote olim portu nobilis, & civium gaudens privilegiis, feudum aliàs Castri Audomarensis ex primæva institutione. Ulteriúsque ad lacum jacet Udonis domicilium, & Ægidii campus, hic Amanno Principis vicario peculiariter gaudens Justitiæ administro. Lacus quem dixi ab æstu Oceani natus in majorem minoremque distinguitur, septem in ambitu miliaria complectens, pisciumque copiosissimus, sed uliginem fundi cœnumque in cœna sapientium, navigabilis quidem, sed per tempestates periculosus, quod paucos

Vulgò *Water-Graven.*

Haatkerke.

Herzeel.

Bambeec.
Ingelshof.

Ledergem.

Heckelsbeec.

Bissezeel.
Lobergum.

Widere.
Ciochr.
Steene.
Chochue
Bierne.
Quaet Iper.

Pitgam.
Helfelt.

Hoymile.
Spyker.
Aernts-cappel.
Aru cappels
cappel.
Broockerke.
Coudekerke.
Groot en clyn
Sint.
Sinten cappel.
Lyfrinc hoeck
Tetingem.
Zuytscote.
Uxem.
Givelde.

paucos cis Annos, ait Marchantius, Jacobus Waveranus præstantissimus Neoporti consul extinctus suo comprobavit exemplo; & mirum videri posset sub aquis & uligine vicina humo sub alta sæpiùs repertas arbores, lignaque ebeni instar dura nigraque, imò glandes & avellanas integras. Ab altera hujus lacus parte Hondscota est municipium, & Toparchia latissimè se diffundit gentis Hornanæ, & nominatim Comitis Haultkercani, de qua mox dicam. Ad paludstrem etiam secus Hondscotam rivulum jacet à Warnei domicilio dictus pagus, & interjecto justo loci intervallo Rexpode & Killem Anglicam quid nomine referentes, & sacella orientale & occidentale pagis nomen dantia, quorum hic Castro satis eleganti & munito, dominioque dominorum de Ricourt innotuit, cujus jurisdictionem Anni 1502. Philippus Archidux concessit Dionisio Morbeliano Consiliario & Cubiculario suo. Atque hæc quidem sunt Castellaniæ Bergensis loca; si Wormholtum municipium adjeceris, in cujus celebritate caput hoc concludo. Legem hoc habet & tribunal proprium, nundinas feriis Pentecostalibus, etsi nunc obsoletas, D. Abbam Winobergensem, imò Comitatum dono primorum Flandriæ Comitum & merito D. Winoci, qui primam istic cellulam sibi, sociisque cœnobium de consilio D. Bertini struxit, & vixerunt longo ibi tempore Religiosi ad præscripta D. Benedicti sub Abbatum obedientia, donec loco à Barbaris vastato ad montem, qui nunc Winoci nomen servat, commigrârunt, interim ad memoriam sanctitatis loci Præpositum cum aliquot fratribus ablegare soliti, qui divina in Wormholt peragerent.

Hondscote.

Warren.

Rexpode.
Killem.
Oostcappel.
Westcappel.
Wormholt.

ELOGIUM
BERGÆ S. WINOCIS.

Laeo smaragdinea pratorum, & flumine læta,
Clara virûm ingeniis, Cœnobiisque sacris,
Olim mons viridis Winoci in nomen abivi,
Religione pii nobilitata viri.
Ille meo sevit pietatis semen in agro;
Ossa mihi, & cineres credidit ille suos.
Felix depositum, quo nil tulit Anglia majus,
Berga tego, & pariter cælite cive tegor.
Magnum aliquid magnos jactare ab origine Reges:
Sanctorum auspiciis surgere, major honos.

Errat hic Poëta, nam D. Winocus ex Britannia minore & Armoricis fuit.

BROUCBURGUS
vulgò BURBURCH.

Oppidum hoc antiquitate, privilegiis, ac rebus præclarè gestis, ac tolerantis cumprimis nobile, ab agro palustri nomen habet, admodùm amœno tamen per æstatem loco situm est, & in planitie, quæ, ut undique agros habet totius Flandriæ maximè fæcundos, omnibusque satis idoneos; ita & montes juxta Watanum, olim promontorium Iccium, & juga Casleti, & editiora Artesiæ adspicit. De ejus antiquitate hæc Meyerus Tom. 1. rerum Flandric. *Adducor facilè ut credam, Aldenborch, Rodenborch, Turholt, Mardyck, & Burborch, cum aliis nonnullis primos Flandrorum vicos, Castellaque eâ tempestate* (sub Clodione videlicet Francorum Rege) *extitisse.* Et Tom. 9. *Erant*, inquit, *& pagi, tum celebriores* (post excisum nempe à Normannis Aldenburgum & Rodenburgum) *Turholtum, Ostroburgum, Snelleghem, Vendunum, Labbeca, Bellula, Stenfordium, Longamorca, Borburgium, Groneberga, Woronegolt, Hecclesbeca.* Patrimonium, & omne urbis dominium, ad solos Flandriæ Comites pertinuit; sed cùm Robertus Flandriæ Comes, vulgò dictus à Betunia, duos reliquisset filios, Ludovicum Nivernensem, qui posteà Flandriæ Comes fuit, & Robertum natu minorem, quem Casletanum appellârunt, Roberto hæreditatis partitione inter alia cessit Broucburgus cum Castellania, Dunkercka, & Warnestônum, sub unius feudi clientela & Homagio. Hic Robertus à Flandria dictus, filium quoque habuit Robertum, qui se Barensem nominavit, & Comitem de Marle. Hujus filia Joanna Ludovico Luxemburgensi Comiti Sanpaulino Franciæ Conestabili juncta fuit, à quibus luculenta hæc hæreditas, inconsulto olim à corpore Comitatus Flandriæ avulsa, transiit ad Vindocinenses Borbonios, & ab ipso modò Gallorum Rege possidetur. Cives Broucburgenses probi, ac antiqui candoris; in vestibus ac conviviis prisca illis moderatio, luxus in cæteris minor. Fuère Burburgenses per nuperos Belgicæ motus in fide erga Deum & Principem suum Regem Catholicum, egregiè constantes, si vetera etiam revolvamus, in pugna Rosebecana contra Arteveldium, & Gandavenses in Principem Flandriæ conjuratos primas acies duxerunt, eorumque fortitudini cumprimis victoriam Annales adscripsère. Unde in hanc usque diem quotannis in solemni, quæ istic fit in honorem Virginis matris, supplicatione primas tenent,

E Sandero.

primi ad sacram altaris oblationem admittuntur, & jus habent percipiendi vectigal, quod illa die è cerevisia, & vino percipitur. Multis magnisque fruuntur etiam privilegiis. Inter quæ illud, quod Scabino, etsi non nobili, jus tamen sit gladium ferendi, quod etiam cuivis Magistratum gerenti, modò alium è Magistratu secum assumpserit, libera sit venatio. Alia taceo ne offendam. Habet Vicecomitatum, qui à Gisnensibus ad Marchionem Rentiacum nuper devenit, nunc ab ejus filio itidem Marchione Rentiaco, Duce de Havrech, Hispaniarum Magnate, cum luculenta annalium redituum perceptione possidetur. Annuas habet mense Junio & Septembri nundinas; Xenodochium, cujus rationes audit Magistratus; ac domum leprosorum, in suburbano multis prædiis auctam, & agros Homilianos, limitibus oppidi inclusos, qui præter morem, ad alterum conjugum superstitem, & ab hoc ad liberorum natu minimum devolvuntur. Rigatur fluvio Colma, qui mediam urbem secat. Non caruit Anno 1383. insigni adversitate; cùm enim Angli Gandensibus Ludovico Maleano repugnantibus juncti oppidum hoc, acriùs oppugnatum, quàm defensum, Gallis Ludovici protectoribus dedidissent, rapinis, cæde, ignibusque vastatum est, donec civium impensis reficeretur. Cladem hanc fusè descripsit Jacobus Meyerus Annalium Flandriæ libro 13. sub eodem Principe.

Ecclesia parocialis, qua nulla majorem tota Flandria districtum habet, Broucburgi, D. Joanni Baptistæ sacra est. In hanc parœcialem Ecclesiam, singulariter benefici fuêre Carolus septimus Galliæ Rex, Duces Burgundiæ, Britanniæ, Vindocinensis, & Bituricensis; hi enim omnes profusis largitionibus conati sunt emereri gratiam Divæ Matris recenter vulneratæ à milite Britanno, & avertere ultionem cœlestem, tam atroci facinori debitam. E quorum largitionibus ædificatum est Odæum cum sexto utriusque Chori lateralis columnis æneis intercluso, cum ea parte Chori, quæ lapideo fornice munita est. De primo Ecclesiæ Broucburgensis conditore altum in Schedis ibi silentium. Hodiè Chorus istic præter pastorem, septem alios sacerdotes alit, quibus ab hominum memoria nunquam plures aluit. Patronus Templi est Abbas Bertinianus. In Choro majori visitur monumentum nobilis & insignis viri Domini *Cornelii Bruffet*, à stabulis Regiis, Equitis, & Toparchæ in Ingelbert, qui *Ludovico* in gubernaculis hujus urbis successit, & obiit omnium bonorum luctu 20. Januarii 1624.

Exstat in hac urbe Nosocomium, seu potiùs Prochodochium D. Joanni Baptistæ sacrum, sumptibus & ære Ducum Vendocinensium olim erectum paulò post miraculosum sanguinis fluxum è statua D. Matris vulnerata Anno circiter 1385. eo fine ut Gallis peregrinis, qui Broucburgum ad famam miraculi magno numero confluebant, præsertim tenuioribus non deesset locus, quò se per noctem subducerent. His ex mente fundatoris ministrabant laici conjugati: quoad irrepsêre abusus diversi, & quod in usus peregrinorum donatum erat, privatis cessit commoditatibus. Itaque agente Domino *Henrico à Lotharingia* Morinensium Episcopo, laicis substitutæ sunt Religiosæ tertii ordinis S. Francisci Anno 1456. quæ huc usque ibidem tum ægris, tum peregrinis famulantur.

Capucini.

CONventus PP. Capucinorum in oppido Broucburgensi cœpit ad Annum 1621. Manum pio operi præcipuè admovit, sic ut Cœnobii fundator etiam habeatur, vir nobilis *Carolus de Bryarde*, Dominus de Bavinchove, &c. Suppetias dein attulêre Caroli vidua, Domina de Bavinchove, cujus sumptu Odæum Templi, & *Maria de Bonnieres* sanctimonialium Broucburgi Ordinis S. Benedicti præfecta, cujus impensa Chorus Templi erectus est.

Cœnobium Ordinis S. Benedicti.

ANno 1039. clementia Flandriæ usufructuaria, Cœnobium Monialium ordinis S. Benedicti in suburbano Broucburgensi constituit, in illud nonnisi puellæ nobili loco natæ admitti solent. Sed cùm pro conditione horum temporum, & Gallorum insidiis, illud iniquo loco constitutum esse, Cæsar Carolus Quintus judicaret; illius jussu in oppidum Broucburgense translatum est ad Annum Christi 1551. ubi nunc etiam sub prudente ad religiosa directione venerabilis Dominæ *Maria de Bonnieres*, virtutibus ac disciplina floret. Huic autem asceterio præfuit, & inter Abbatissas Chorum ducit *Godildis*, ejusdem *Clementiæ* soror, itidem, ut monumenta Cœnobii, & alii testantur, Calixti Papæ, Lamberti Abbatis S. Bertini, & Archiepiscopi Burdigalensis, cujus hactenus nomen ignoro. In Clementiæ porrò sepulcrali inscriptione legebatur olim:

Sunt qui ipsi Roberto juniori, quem Frisonem vocant, ab Hierosolymis reverso originem hujus Asceterii tribuant.

Vixit in occulto domus hujus tempore multo.

Godilden secutæ (continuam tamen seriem me dare non affirmo, plures enim hic Abbatissæ fuerunt) *Adelis*, *Egina*, *Herzendis de Guisnes*, *Joanna de Rasingien*, *Agnes*

Agnes de Niepa, *Sara de Merins*, quæ ad plures abivit Anno 1284. *Machtildis*, *N. de Zomernighem*, *Joanna de Fiennes*, obiit 1315. *Maria de Chapelle*, quæ diem clausit extremum Anno 1439. *Clarissa*, *Elisabeth de Herzelles*, *Bonna de la Viesville* 1469. *Ursula de la Viesville*, 1475. *Barbara Destainbourg*, Anno 1503. *Adriana de Noyelle*. *Antonia de Noyelle*. *Maria de Moerbeke*, dicta à S. Audomaro Anno 1568. *Maria de Bernemicourt*, 1577. *Antonia de Wissocq*, dicta de Bomii, 1600. *Barbara de Bailloeul*, 1603. *Jaquelina de Lannoy*, quæ singulari laude per annos septemdecim huic Monasterio præfuit, & locum fecit *Mariæ de Bonnieres*, quæ Anno Domini 1620, die 29. Augusti, quo sancti Joannis Baptistæ decollatio celebratur, sacram benedictionis gratiam, & honorem accepit.

Habuit Broucburgus, ut alia pleraque vetusta Flandrorum oppida, suos olim Castellanos; erantque illi præcipui post Principem Justitiæ administri, & Principis quasi Vicarii, etiam militiæ Duces; quod munus, ut primò ad certos annos, vel ad vitam unius datum; ita posteà multis in locis ad posteros transire, & hæreditarium esse cœpit. Fuit autem hæc dignitas olim in familia Burburgensi, Comitum dein Gisnensium, è Gandavensi gente, cui per nuptias etiam Couchiaca inserta fuit; & memoratur inter alios *Reynardus Castellanus de Burbarch*, ad Annum 1105. in litteris Roberti Hierosolymitani. Anteà ad Annum 1100. quidam *Theodoricus Castellanus de Burburch*, fors idem cum Theuardo, signat donationem Roberti Comitis, factam Cœnobio S. Andreæ juxta Brugas, & his senior *Alunendus de Brugburch*, ad Annum 1038. in Archivis Blandiniensibus, *Henricus* item, ejus nominis primus Castellanus Broucburgensis, cui nupta fuit *Beatrix à Gandavo*. Erat ille *Thenardi* Castellani etiam Broucburgensis filius, cum Carolo Bono Brugis interfecti, qui prioribus nuptiis duxerat Sibillam Gisnensem, cognomento Rosam, Manassis Comitis Gisnensis filiam, ex quibus nata *Beatrix de Broucburge*, legitima Gisnensium Comitissa. Ex *Beatrice* verò *Gandavensi*, hærede Alostanæ ditionis & Wasiæ, sustulit filios septem, & filias quinque, vixit ad Annum 1151. & se quoque Comitem stabuli Flandriæ appellavit, sepultus ad D. Bertini. Filius autem natu major, ex *Beatrice Gandavensi*, & *Henrico*, fuit *Balduinus Castellanus Burburgensis* post patrem. Hic signavit litteras Philippi Elsatii, quibus ad Annum 1169. fundat ac dotat 16. præbendas Canonicorum in Ecclesia S. Petri apud Ariam. Sed cùm nullam is è corpore suo sobolem reliquisset, tandem Castellania hæc ad *Gualterum Burburgensem*, Henrici natu minimum devenit. Is uxorem habuit Machtildem à Betunia, Roberti cognomento Rufi, Advocati Atrebatensis filiam, à quibus nati *Henricus secundus Burburgensis* post patrem *Castellanus*, sed qui juvenis obiit, & *Beatrix de Broucburgo*, Castellaniæ hujus hæres, nupta Arnulpho ejus nominis secundo Comiti Gisnensi, & Domino de Ardres. Cujus longâ serie ductum progeniem qui videre cupit, Andream du Chesne lib. 50. familiæ Gandavensis & Gisnensis, Scriptorem accuratum & egregium adeat.

CASTELLANIA
BROUCBURGENSIS.

Cum quavis alia per hanc Provinciam sita, ut antè notavi, certat agrorum ubertate. Magistratum habet cum ipso communem, de cujus prærogativis, ut aliqua antè attigi, ita de Jurisdictione universim ac potestate ejusdem, è libro consuetudinum ejus loci, quas Princeps Flandriæ Anno 1615. approbavit, aliqua etiam modò memorabo, si priùs tamen loca, ut in aliis soleo, quæ liber censualis Flandriæ illi attribuit, in medium attulero. Sunt igitur illa primùm *in Curia*, vulgò OP DE KEURE. E Sanderi.

DE PROCHIE ENDE WINCKELE VAN LOON.

DE PROCHIE ENDE WINCKELE VAN KRAEYEWYCK.

DE PROCHIE ENDE WINCKELE VAN S. JORIS, cum parte Parochiæ S. Nicolai.

DE PROCHIE, AMMANSCIP, ENDE LIMITE VAN DRINCHAM.

DE PROCHIE ENDE AMMANSCIP VAN S. PIETERSBROUCK.

Hactenus loca Curiæ, nunc ad Vassalagia venio.

Dominium & Jurisdictio de Zinneghem, in quo comprehenditur districtus de Cappelbrouck, de Watenc, de Markeghem, de Millain, Toparchi de Hoslande.

Dominium Abbatis de Hasnon, in Parœcia de S. Pietersbrouck, contribuens cum Cappelbrouck.

Dominium de Holcke, & districtus in Cappelbrouck, Markeghem, & Bullezeele, spectans ad Præpositum Watenensem.

Dominium vanden Gheere in Markeghem, spectabat eo tempore, quo census agebatur, ad Toparchum de Mastaing.

Dominium de Hoslande in Millain, spectabat eodem tempore ad Claudium de la Viesville.

Dominium de Ravesberghe in Parœcia de Millain.

Dominium de Ravesberghe in Ammania de Calfvlecke, intra limites Parœciæ de Cappelbrouck.

Dominium de Ravesberghe, in Ammania de Gheerſmaervelt in Parœcia de Boberghe, Erighem, & Markeghem.

Hoſpites Dominæ de Ravesberghe in Markeghem, contribuentes cum Ammania præfata de Gheerſmaervelt.

Dominium de Sburchgravenbrouck in Millain & Marckegem ſpectans ad Cœnobium Divæ Virginis juxta Brouckburgum, nunc intra oppidum.

Dominium & Tribunal de Plantgate in Bullezeele, ſpectans ad Eccleſiam B. Virginis, & Cœnobium de Broueburgo.

Dominium & Tribunal vander Brouck in Millain, Marekeghem, & Looberghe, ſpectans ad Cœnobium B. Virginis in Broueburgo.

Dominium & Juriſdictio de Cappelbrouck, ſpectans ad Canonicos Arienſes, quod dicitur VAN THIENEN.

Dominium de Ravesberghe, quod ſe diffundit per quatuor Ammanias, ſub Parœciis de Markeghem, Millain, Cappelbrouck, Erighem, & Looberghe. Ita prædictus Flandriæ Cenſus, Caſtellaniam Broucburgenſem partitus eſt Broueburgi, ad Annum 1517. die Novembris 29. per *Jacobum Halewynium*, & alios ad hoc per Principem commiſſos. Cæterùm huic Caſtellaniæ & urbi præfuit nomine Principis ab Anno 1552. ad Annum 1572. Dominus *de Caeſtre* è familia Thiennenſi. Succeſſit *Jacobus Salet* Burgundus, vir Regi fidus ac ſtrenuus, qui ad Annum 1581. cùm exercitus Ordinum junctis Ducis Andium copiis urbem occupaſſet, ac mox virtute civium ejectus eſſet, occubuit. In hujus autem rei memoriam quotannis die S. Annæ ſolemnis per mœnia urbis agitur ſupplicatio, & pro anima defuncti oratur. Jacobo ſucceſſit *Ludovicus de Bruchet*, Ludovico *Cornelius* Dominus de Ingelbert illius filius, quo ad plures vocato, ad Annum 1624. conſtitutus eſt à Rege Broucburgenſium Gubernator *Philippus de Lacques*, ejus nominis Baro, & familiæ ſuæ caput. Qui magna fide, animique præſtantia, hoc etiam Anno Præfecturam illam adminiſtrat.

Ex libro conſuetudinum ejus loci, per Principem approbatarum Anno 1625. Juriſdictio & auctoritas Magiſtratus urbis & Caſtellaniæ Broucburgenſis requirenda.

CASTELLANIÆ

BROUCBURGENSIS

LOCA MAGIS NOTA.

PAgus occurrit mihi primus è Gravelinga venienti, nec procul inde ſitus, *S. Georgii*, vulgò S. JORIS. Ejus Eccleſia condita fertur ab Anglis, gente olim in excitandis Deo Baſilicis, ac Templis religioſa admodùm & magnifica. Eadem ſanctum hunc ordinis Regii Periſcelidis patronum habet, & eundem ſingulari cultu proſequi ſolebat. Unde etiam non infrequens olim ejuſdem gentis ad hanc Eccleſiam concurſus fuit. Veterem Deus illis inſpiret pietatem. E Sandero.

Crayewyck hujus etiam ditiunculæ pagus viſitur. In quo domum habet non inelegantem Dominus *Eugenius Macmahon* Hibernus, quam pater ejus Dominus *Maurus de Macmahon* militum Dux, in manum veniens cum *Jacoba de Waurans*, dotalitiâ ſorte accepit. Illi nomen *Malenburch*.

Loon itidem hujus ditiunculæ Parœcia eſt, in eaque ſitum dominium de *Plancques*, quod in fide ac clientela tenetur Regis Gallorum, ſub Curia Broucburgenſi. Nomen accepit à familia nobili de *Plancques*, ut aſſerit Eſpinoius. In qua legitur quidam *Joannes de Plancques* Eques.

S. Pietersbrouck. In quo ad flumen A habet prætorium nobilis & antiqua familia *de Weez*, quæ ex Giſnenſibus Dynaſtis originem ducit, unde *de Giſnes* dicta. Circa hunc tractum, in Parœcia videlicet S. Nicolai, qua parte ſpectat ad Caſtellaniam Burburgenſem, omni videlicet illa parte, quæ ſita eſt cis flumen de A, viſitur non inelegans prætorium nomine *Brouck*, quod alia à ſe quædam moventia feuda habet, & poſſidetur nunc à *Gulielmo Page*.

Looberge, ut in libro cenſuali Flandriæ notatur, quoad dominium ac tribunal *vander Brouck*, ad hanc ſpectat Caſtellaniam. Quodque à Cœnobio B. Mariæ Virginis in Broucburgo, olim juxta urbem, ſito poſſidetur, etiam in *Markeghem* ac *Millain* ſe extendit. Sita autem eſt Eccleſia ſub Dominio S. Donatiani in territorio Bergenſi. Domus item Domini *de Boddengien*, pratis & arboretis per circuitum amœna ab arte & natura, vulgò HET HOF VAN ROOSENDALE. Habet hic liberum etiam allodium, & ædes non inconſpicuas foſſa munitas *Jacobus de Immeloot* patritius Iprenſis, vir præſtante ingenio, & ad poëſin vernaculam facto. Illud anteà poſſedit vir nobilis *Petrus de Immeloot*, *Petri* Domini de

Legere,

Legere, *Cruyſtrate*, & aliorum locorum filius. Cæterùm hæc Immelotiorum familia, priſcâ nobilitate conſpicua, & affinitatibus honorata, apud Iprenſes etiamnum ſobole non inferiora ſecutâ efflorеſcit.

DRINCHAM clari nominis pagus eſt, & ab eodem familia hujus nominis apud Flandros antiquis etiam temporibus floruit. Ad Annum 1172, *Wilhelmus de Drincham* ſignat litteras *Balduini Caſtellani de Brobruc*, poſt multos exin annos per Ludovicum Flandriæ Comitem, toparchia hujus loci in partem hæreditatis donata fuit filio notho ejuſdem Principis, à cujus ſtirpe acceſſit ad familiam Ghiſtellanam: poſſidet autem illam modò cum inſigni prætorio *N. Cuperus*. Pagus eſt ſitus viâ, quà Broueburgo Caſtellum Morinorum itur. Ad Annum 1369. *Joannes* Toparchus *de Drincham*, in arce hujus loci fundavit Capellam: ibidem videre eſt inſigne etiam modò prætorium, quo ſplendidius nullum habet Caſtellania Broucburgenſis. Toparchi ſedes eſt, & habitatio. Meminit ejus Caſtelli ſub Ludovico Maleano ad Annum 1383, Meyerus lib. 13.

Holcke tertius Caſtellaniæ Broucburgenſis Vaſallus, Comitatus etiam titulo inſignis eſt, locuſque perantiquus. Videtur eum Carolus Calvus ad Annum 877. in litteris, quibus villas aliquot confirmat Cœnobio Bertinenſi *Hilkinum* vocitare: nuper eum Patribus Societatis Jeſu cum Præpoſitura Watenenſi donavit *Jacobus Blaſæus* Audomaropolitanus Antiſtes, cum omni Juſtitia, quam habet. Cum illo porrò cenſum ſolvit Dominium de Haſnon, in quo ſita eſt Eccleſia de *S. Pietersbrouck*, ad Abbatem ſpectans Haſnonienſem.

Capellebrouck, ſecundus Caſtellaniæ Vaſallus eſt: donatum fuit hujus loci dominium à Philippo Elſatio Flandrorum Comite Canonicis Arienſibus, quo etiamnum potiuntur cum omni juſtitia, in eoque loco varia habent prædia ac cenſus, Trajectum item de Watene. Sub eodem contribuit dominium *de Gheer*, ad Baronem de Ekelsbeke pertinens, cum Trajecto de Lincke.

Ravesberge primus Caſtellaniæ Vaſallus eſt & Baronia, ſpectans ad Baronem *de Bovignies*, cujus Juriſdictio ſe extendit ad Parochias de *Markeghem*, *Capellebrouck*, *Millam*, & aliò: Sub eodem contribuit Dominium & Abbatia, quæ iſtic fundata eſt, Virginum ordinis Ciſtercienſis.

Sinneghem, ab hoc cognomen adepta, in hanc uſque diem perſeverat nobilis & antiqua familia *de Sinneghem*; cujus etiam Toparchus, etſi Vaſallus ſit Caſtellaniæ ordine quartus, majore tamen Juſtitia non potitur. Ad Comitem de Roeux modò ſpectat, extenditque ſe in parœciis de *Millam*, *Capellebrouck*, & aliis. Cenſum autem cum illo pendit dominium, vulgò de *Meuravwen*, quod eſt Abbatiæ Broucburgenſis, item BURCHGRAVENBROUCK. Superſunt

Erighem & *Millain*. In priore ſitum eſt feudum de *Nienlands*, in clientela Curiæ Broucburgenſis, quam vernaculè nominant, HET GHYSELHUYS, ad Ducem Hauriacum pertinens. In poſteriore prætorium habet Dominus de Bellieneourt, è familia de Sinneghem. Hæc ſunt quæ de hoc territorio intelligere potui. Ad oppidum quod attinet, egregiè modò contra Gallicos, & aliorum hoſtium incurſus munitum eſt, ac militari præſidio inſtructum. Portas publicas habet duas ad Meridiem, & Eurum; alteram item, quam Aquaticam vocant, quæ ad Aquilonem erat, ſub Carolo Cæſare Quinto obſtructa fuit. Dies hebdomadario mercatui conſtituti ſunt Martis & Veneris, illo etiam, & Sabbatho jus dicitur. Nundinæ annales bis hic celebrantur ad D. Joannis Baptiſtæ natalem, & exaltationem S. Crucis; circa quam diem ſolenni etiam ſupplicatione recolitur miraculum, quod Anno 1383. in æde parœciali contigit. Flumen urbem ſecat, quod Bergam versùs & Audomaropolin fluit; alia etiam foſſa, quæ navigationi à decennio idonea facta eſt, fluit in A fluvium, cujus pars media, ſive alveus ad Flandricum limitem vergens, ad Caſtellaniam Broucburgenſem ſpectat. In oppido eodem Gildæ ſunt, ſive Sodalitia Divis Georgio, Barbaræ, & Sebaſtiano ſacra. Broucburgenſis fuit *Gulielmus Zylof*, Archidiaconus nuper Iprenſis, vir profectò inſigni eruditione præditus, antiquaque iſtic & honorata familia oriundus; prout ibidem ſunt familiæ *vander Merſch*, *Myle*, *Vuldere*, *de Weez*, & aliæ quædam. Fuit & Broucburgenſis *Thomas de la Vigna* Jacobi filius, vulgò *Wyngaerde*, Gubernator Leeuwenſis, vir ſtrenuus, & Tormentorum bellicorum in exercitu Regio ſupppræfectus.

HONDESCOTA
OPPIDUM.

HOndeſchotæ etymon, ait Marchantius, ex canum venaticorum, aut ſtabulo, uti Petrus Nannius ad Leopardum ſcribens, Kunoikautàn Græcè Hondeſcotam nominat, aut pullulante cremento, aut tributo, velut cynegium elapſum eſt: neque enim auſim ejuſmodi nominum originationes ad certitudinis libram appendere. Hæc ille, & ego cum illo, utpotè qui in veteribus cœnobiorum ſchædis nihil huc faciens potue-

potuerim reperire. Diploma quidem Milonis Episcopi Morinorum assignans inter alia Ecclesiam villæ de Hondeschota Abbatiæ de Capella ante annum 1100. satis probat villam jam tum fuisse. Alterum donationis Præposito D. Donatiani Brugensis factæ Anno 1127, mentionem faciens hæreditatis Bertulphi, per Comitem assignatæ intra palos Ecclesiæ de Hondescota, satis indicat Ecclesiam, tum, id est templum notabile, & latè dispersam habens jurisdictionem fuisse. Denique Gulielmus ille Dynasta Hondiscotanus, ob generis claritatem in Flandria eminens, propriisque impendiis sacram militiam auspiciis Roberti Comitis Anno 1090. sectatus, nos doceat dominium jam tum celebre fuisse, cujus titulum celeberrimus ille nomini induerit. Quod apertiùs docebit Galterus Miles de Hondischota, de consensu uxoris suæ Adelidis & filii Joannis fundans, & dotans Cœnobium SS. Trinitatis & Captivorum Christi assignata terra de Vivario Anno 1220. sigillo usus eodem, quo nunc oppidum, aut ut magis speciatim dicam sigillo equitis effigiem præferente uno latere, & altero insignibus raro exemplo & inscriptione, Secretum Walteri. Nec mirum videri debet jam tum famam habuisse istud dominium, quod situs opportunitate, jurisdictionis amplitudine, aliisque opportunitatibus naturæ beneficio erat dotatum. Ut enim prætercam communem cum aliis urbibus fluminis Colmæ commoditatem, ad Flandriæ potiora oppida viam sternentis, vicinum habet lacum, aliàs à me descriptum, in cujus notabilem partem & sacræ & politicæ jurisdictionis suæ alas extendit, per quem immediatè nescius mari uti frui possit nundinatione; nec deerant in propinquo sylvæ, nec agri, tam arvi quàm pascui. Jam verò antiquitus aliquid honorum supra pagos habuisse, id est, Telonium, jura piscationis, textrinulum & tribunal, ex regestis Ecclesiæ Brugensis licet observare, quæ dominatum habet flumine separatum communione, tamen parochialis & cura pauperum non diversam. Verùm enimverò omnibus hisce privilegiis excidisse videtur in factione Isengrinorum, qui & Nigerkenbæ adulatione aulica dicti, & Blavotinorum existente horum Duce, unaque Furnensium contra Bergenses supradicto Waltero. Ex quo tempore cœpit instar aliorum vicus iste Bergensi Castellaniæ & imò tribunali in solidum subjacere; & hinc est quod reperias inter archiva Cœnobii Trinitariorum varias donationes factas à Joanna & Margareta Comitibus, Cœnobio inquam, de Claro Vivario tunc nuncupato, in litteris Annorum 1243, 45, 62, & alibi, quas haud dubiè Comites non erant factu-ræ, nisi rerum hic potirentur, cùm nulla (prout fieri consuevit) dominorum loci fiat mentio. Cæterùm meminit Iperius in chronico paulò pòst Anno 1300. quendam Galterum coëmisse villam de Hondeschote, & in dominium erexisse, posteris loci nomen in cognomentum familiæ mutantibus, qui cœpit exinde famam habere ex opera imprimis manuaria cùm Anno 1323. privilegium obtinuit lanificii, confirmatum ejusdem sæculi Anno 73, per Ludovicum Comitem potestate facta plumbetis, sigillisque propriis pannos, sive saeyas notandi ab una, & insignia Flandriæ adjiciendi ab altera partibus, definiendo nuper Senatus & politiæ formandæ rationem, ita ut Balivus cum Scabinis 9. annalibus statueret æstimatores, sive censores Sayettarum sex, sine strepitu Judicii res sui stili decidentes, mulctasque delicto infligentes, totidem etiam consarcinatores, & pari numero censores annonæ & præfectos pauperum, & integrum sit prioribus de consilio notabilium opificii quævis statuta, mulctas, ordinationes concipere & publicare. Atque hæc omnia concessa in gratiam Walteri Hondescotani nobilissimi Equitis, cujus filius Theodericus Comitis Maleani natura filiam ducens, rem suam & publicam non parum auxit, maximè autem Joannes Hornius hæres, & Dominus, qui anno 1430. quo tempore Philippus Dux in Compendii obsidione pecuniæ modicus erat, numeratis quater mille Florenis intuitu etiam servitiorum à teneris ipsi Duci præstitorum adeptus est meri imperii gladiique potestatem, municipiumque à Bergensi tribunali avulsum, cœpit ingenti passu grandescere, prout nunc doctum eo. Ecclesia Curialis D. Vedasto sacra, quam jam inde ab Anno 1221. duos Curatos habuisse constat, turri excelsa procul se præbens aspiciendam, mirum in modum cœpit condecorari, vario sacellorum ordine coronata, & anno 1466. 4. Novembris per Jacobum Episcopum Juliensem, suffraganeum Henrici à Lotharingia Morinensis Episcopi dedicata, teste inscriptione sub turri conspicua, & tumulis Dynastarum nominatim Walteri supradicti, & Theodorici, quorum ille in pronao, hic in sacello Deiparæ elegans conspiciebatur æneis in ambitum vestitus laminis, quatuorque ad angulum leonibus marmoreis gentis stemmata ostentantibus; sed hæc omnia incendium Anno 1383. fœdavit, à qua clade demum Anno ejusdem sæculi 86, turris, 89. Odæum, 1604. pronaum cœpit restaurari, illa præambulo borario insignis harmoniæ non carens, hæc multa luce collustrata. Cœmiterium autem vetus hodierni oppidi forum complectebatur, sed à sesquisæculo hoc publicis usibus accommodatum, altero ad partem orientalem substituto, & lapidibus

per

per circuitum ftrato, impendiis Sacerdotis, & civis Hondefchotani Amandi, in quo facellum Deiparæ fub idem tempus furrexit à Bardoloofiis, quod opinor, infignia titulumque Anni 1472, in feneftra principali ponentibus. Familia autem hæc de Bardeloos clara fuit, & in pios ufus munifica, quod me docuerunt ampliùs litteræ Anni 1418. memorantes Nicolaum de Bardeloos, & Chriftinam conjuges coram Præpofito Watenenfi D. fundi transfcribere certas quafdam hæreditates ad opus fororum fub tertia Francifci regula militantium, id ad Cœnobii earum augmentum, quas Anno 1461. Pius Pont. fub cura & regimine Vicarii generalis Provinciæ Franciæ degentes, declarat omnibus Francifcanorum privilegiis gaudere poffe, & debere. Præter has autem & aliæ funt ejufdem Inftituti, de quarum exordio nihil admodùm reperi, nifi quòd Xenodocheum B. Joannis curent, vetus illud, fed non eodem femper vico conftitutum, utpotè quod ante incendium Anno 1488, totius oppidi caftitate famofum propiùs forum videatur extitiffe, ubi puteus in hodiernum diem hofpitalis fervat cognomentum. Fuiffe etiam Beginagium, & hinc Dunkerkam profectas virgines lacu merfas, nomen loco reliquiffe opinio eft, fed opinio tantùm, conjecturis aliquot nixa. Hoc tamen certum, extitiffe & fupereffe in vico paluftri facellum Deiparæ à fodalitio civium ejufdem tituli ftructum, & alia duo facraria versùs angulum feptentrionalem quæ perierunt. Nec prætereunda Gerontotrophia, id eft, locus conclufus aptatufque concinniter, Oeconomiam curante utriufque fexus unico, ubi quibus per ætatem aut egeftatem media non fuppetunt ad vitæ fuftentationem, foventur domo, foco, fupellectile, victu amictuque partim fuppeditatis. Singularis enim eft Balivi & Scabinorum cura & induftria pueris, egenifque adjuvandis, & ab otio publicoque mendicabulo ad laborem queftumque adhibendis. Nec enim indigenis ftipem corradere integrum eft, fed per ætatem aut vires apti, ad officinas & operas urgentur, inepti educantur; defignatis hoc fine præter fex curatores urbanos, tribunal, carceres, & difpofitionem rerum pauperes concernentium habentes, tredecim eleemofynariis forenfibus, qui hebdomadatim regionem quifque fuam obeat, eleemofynas colligat & difpenfet, falubri herculè invento exemplo, quod caput eft, fucceffu. Nec facris hifce cedunt publica, Dominus triplicis Juftitiæ compos, curiam habere folet duplicibus aquis cinctam, fundamentis adhuc foffifque juxta forum exftantibus, & platea aulæ, foffarum altera valli nomen retinente. Format item pro arbitratu Senatum ferè biennalem, delegans perpetuum qua nunc dignitate fungitur, (& Vicarium habet Suppætorem) Ferdinandus de Warigni. Præeft autem Collegio, quem primum Scabinum vocant, nunc Francifcus Seipman. Adfiftunt Graphiarii duo, Tribunalis alter, alter pupillorum, muneraque dicta nunc obeunt Petrus Makeblide I. U. L. & Joannes Batten. Et habent Curiam non inelegantem Anno 1557. in hanc quam videmus, formam erectam. Intereft nunc æftimare florentis Hondefcotæ, & ad felicitatis fuæ apicem evectæ conditionem. Ubique enim innotuit & innotefcet per totam ferè Europam Textoriis officinis tenuium pannorum laneorum, quas *Sayas* & *Sayettas* vocant; tantaque fuit ædium frequentia ut referant memoriæ patrum incendio, Anni 1576. in unico occidentali vico, fexcentas ædes unà cum præpofituræ parte maxima; in fequenti autem conflagratione Anni 82; per Gallos inftigantibus hæreticis procurata 17. plateas correptas fuiffe, quarum ternæ plura numero ædificia complectebantur; quàm occidentalis fupradicta. Populi porrò telas percurrentis, incilia callantis, pedibufque argutantis, & textrinæ fila, & camras præparantis, quanta fuerit multitudo hinc liceat æftimare, quòd in contagionibus Anni 45. fupra fefquimillefimum; ad fumptus fepulturæ extra ordinem erogati reperiantur è publico circiter mille trecenti floreni. Anno autem 78. abfumptis tot mortalium millibus, & cœmiterium alioqui capaciffimum, fepulturæ non fufficeret; vix ullo tamen ab exteris adventantibus defiderato. Quid? quod ex Parochi D. Joannis Strabant (jam vigefimum fecundum annum in cura Paftorali complentis) relatu didicerim, Anno 1569, numerata 18 communicantium millia extitiffe, prout D. Vincentius Clericus tum Paftor obfervaverat, & tamen poft hunc annum crevit adhuc oppidum tribus de novo plateis ftratis, & ædificiorum ferie veftitis. Erantque, & funt etiam nunc, 18. opificiorum genera, fingula fuos Patronos in aliqua parochialis ara venerantia, remque divinam procurantia. Eminebant tamen, ut & nunc, Sayettarii Anno 1562, hallam novam, aut noviter auctam fabricantes infigni amplitudine, curantes etiam ut Anno 1500, Horarum Canonicarum penfa dietim in parochiali decantarentur, quod eatenus tantùm diebus feftivis & feriatis quibufdam fieri confueverat; & laudanda civium pietas qui obfervantes nundinationes aut quæftum fuum declinare fpe confequendi à largitore omnium Deo res lætiores certum pannis fuum tributum impofuêre, ut eo velut authoramento res divina deinceps perageretur. De nundinis porrò annalibus & foro hebdomadali & utrorumque frequentia

tia non dissimulabo. Forum quidem hebdomadatim diebus Martis & Veneris, nundinas autem à manuum injectione liberas per triduum, incipientes prima die venerea post Pentecosten, antiquas illas quidem, sed privilegio Augustali ad Annum 1531, munitas. Nec omittam Gildas Sagittariorum binas privilegiis ornatas, unamque Rhetorum vernaculorum, pro insigni circumferentium emblema Christi patientis, pro symbolo autem versum hunc Regii Prophetæ, *Torcular calcavi solus*. Nec viri clari natales hinc repetentes, Jacobus Navarchus è Societate Jesu Doctor, qui publicavit Epistolam Asiaticam de sectis in religione orientalium. Joannes Nevius, Erasmi ævo Professor Lovanii celeberrimus, & D. Leo Outers, Canonicus Cathed. Leod. & Præp. D. Pauli ibidem.

MIDDELBURGUM IN FLANDRIA.

A Situ inter Damum & Ardenburgum medio nomen habere locus hic vulgò putatur, sed perperam: eò quòd ab antiquo intra limites Parochiæ Heylensis Ambacto Ardenburgensi situs cum prædiis adjacentibus, à Guido Comite donatus Abbatiæ Præmonstratensi apud Middelburgum Zelandiæ, curia ejus fuerit, & possessorum nomen servaverit. Invenio autem Anno 1427. Olondum Abbam S. Michaëlis Antverpiæ, Edmundumque de brevi mente Decanum Brugensem executores litterarum Apostolicarum permittere Middelburgensibus eam alienare, quod factum: cessitque Anno 1433. Nicolaus Archimandrita tam hanc quàm prædia de Aertriick Colardo le Fevre civi Brugensi. Posteà Anno ejusdem sæculi 44. Dux Philippus mandat Balivo & feudalibus Castri Brugensis diversa minoris notæ feuda unire ad conflandum unum Principale titulo Prætorii Middelburgensis, idque in gratiam Petri Bladelini Equitis Conciliarii & Ærarii sui Gubernatoris, cui virtutem & ferè vitam debet hoc oppidum. Is enim non tantùm ærarii præfectus, sed & œconomiæ magister Magni Ducis quidvis poterat; & Anno sui sæculi 47. Venationis, piscationisque per Insulæ Casantiæ ambitum jus adeptus, animum adjecit ad loci ornatum, permissu Principis unita Dominio hæreditaria Rodeburgensis Emporii Ammania Anno 64. nundinis tridui, & potestate muros portasque struendi suprema jurisdictione & justitia, in agrum Anno 57. constitutione 9. Scabinorum submonente Balivo jus dicentium impetrata. Insuper Anno 48. castrum elegans consensu Brugensium Anno 56. canalem ad excludendum à fossis Castri aquam Liviæ oppidum perlabentis, & navem nundinariam indulto Gandensium eorumdemque privilegio pontem dicto Liviæ ad initium plantarii Leestensis commoditati Brugas euntium. Ecclesiam denique instruxit, in quam Anno 58. transferri curam pastoralem pagi Heylensis permisit Joannes Nerviorum Episcopus, & Judocus de Isegem Paræcus, Anno 70. erigi collegium Canonicorum. Hospitale etiam D. Joannis Anno 52. dotavit, ad cujus gubernacula Anno 90. evocata ex Anthoniano Ballioli Catharina Schoris, & sacelli res divina Anno 1500. locupletata, reformatione duodecim post annos secuta. Cœnobii etiam Clarani primæ regulæ jecit fundamenta, quod indulgentiis Anno 1515. impetratis crevit & perfectum est. Nec mirum videri debet sub tanto Capite oppidi membra grandescere, præsertim rerum variarum nundinatione introducta, & civibus non in Flandria tantùm, verùm etiam per totam Angliam liberis dono Eduardi Regis diplomate Anno Regni 11. in West-munster exarato. Jacet Bladelinus ante aram maximam egregio ante turbas monumento conditus, vidua Margareta de Vagevier usufructum in parte, Joannis de Baenst Equitis D. S. Georgii, & Judoco de Worssemaer hæreditatem adeuntibus, sed modico tempore. Hanc enim indulto Caroli Ducis Anno 65. illum Anno 77. Gulielmus Hugonetus Cancellarius D. de Saillant acquisivit, & auxit privilegio exemptionis Anno 70. cacabariis coriariisque Dionantensibus concesso, Anno 76. confirmato, stabulationeque lanarum ex Novocastello & aliis Angliæ locis advectarum fixa, & Anno 77. textrinarum & pannificum præcipuè Sayettariorum officinis, opera imprimis Margaretæ du Laye viduæ Hugoneti introductis.

Sed quid? Helioflori aut solari herbæ oppidum hoc posses comparare, eodem sæculo, imò semisæculo muris inditum & exutum, ad Annum putà 1488. Brugensium Principi obluctantium irruptione. Nec deinceps licèt non inferioris Bladelino conditionis Dominos adeptum, ad majestatem priscam accessit, imò ne respirare quidem cœperat Anno 1500. prout litteris publicis ad Principem queruntur Senatores. Præerat tum Gulielmi Dynastæ Saillantii eâdem appellatione filius, cujus soror Claudia Martino de Hames D. Betencourtii hæreditatem hanc attulit dotalem; quo etiam titulo mox Anno 64. circiter Philippus D. d'Oignies, (qui privilegio Regali bona naturalium Middelburgi decedentium impetravit sibi usurpanda) & Anno 86. Richardus Merodius Baro Frentziacus, (qui privilegiorum confirmationem impetravit) est devolutum, & nunc agnoscit

agnoscit, Philippum Frentzii Comitem, Principis œconomum, & ad varios Europæ Heroës Legatum. Cujus auspiciis oppidum cum castro, Ecclesia, cœnobio, hospitali, curia, publicis privatisque operibus frequenter per hæc bella vastatum & deformatum, subinde tamen ad præsidia & militares congressus vallis & propugnaculis armatum, resurget è cineribus, re sacra per pacis quietudinem restaurata, republica (legibus ad Annum 1471. ad æquitatis trutinam reductis) florente negotiatione & mercimoniis postliminiò revectis, contuberniis civium ab Hugoneto inchoatis, & virtute olim præstantibus renovatis, urbe tota, ut semel dicam, novam faciem induente.

Situs oppidi longè est amœnissimus terreno circumcirca fertili, & Liviæ subvectionibus opportuno. Ab una parte Heyla est, olim, ut dixi, primaria curialis, in qua fundari ad Sacrificia Missarum duas Capellanias permisit, litteris Avenione Pontificatus Anno tertio datis, Gregorius eo nomine Papa undecimus. Et ulteriùs fanum palustre cum feudo Aertricensi, Anno 1464. per P. Bladelinum acquisito. Alia parte à ponte & oppido ducebat arborum in quincuncem dispositarum series ad Arcem à forma calcearia, Leestanæ nomen habentem, ab eodem Blandelino erectam, & eam Dominio oppidi aliquamdiu translatam ad hæredes, nunc à Mathia Laurino possessam. Nec procul inde Abbatia Canonicorum Regularium (ædificiis sacro hoc bello dirutis, proventibus Collegio Societatis Brugensi attributis) visebatur olim ad Annum 1215. erecta titulo Dulcis Vallis.

ECLONIA.

Eclonia (ita Meiero vocatur, ut Latinæ vocis Coloniæ aliquod videatur olere vestigium) ab altiusculo querceto veram sortita nominis rationem, linearum telarum opificiis, & frequenti mercatu, cœli temperie, soli fœcunditate, trito regioque itinere & repotiis Bruga Antverpiam & Gandam transeuntium, vico longitudinis & latitudinis eximiæ. Templo per Robertum Frisium, Xenodochio per Margaretam Constantinopolitanam, libertate, privilegiis oppidorum, & Senatu 9. Scabinorum cum Consule per Guydonem Principem, Anno 1304. Gildis sagittariorum per Carolum Cæsarem confirmatis, foro a pluribus frequentato nobilis. Imprimis autem Cœnobio virginali, cujus initium à miraculo in Ecloa occidentali ad rubum patrato: ubi viduæ pleræque symphoniam audierunt, & propiùs accedentes iconculam in rubo viderunt (cui facer ille chorus cœlesti melodia jubilabat) frustra aliquoties in Ecclesiam curialem à Clero delatam, Angelicis paulò pòst manibus pristino loco restitutam; donec pietate moti Senatores vetus in propinquo sacellum vallis Angelorum dictum mutato patrocinio Deiparæ è senticeto nuncuparunt. Interjecto autem tempore congregatæ isthic sanctimoniales authoritatem faciente Anno 1456. Episcopo Nerviorum, tertiam D. Francisci Regulam professæ sunt, & templum majus ab Ægidio Sareptano Antistite Anno 1479. Septembris 12. est dedicatum. Habuerunt porrò hîc sorores è gente Ladolitia, quæ dotem Cœnobii auxerunt non mediocriter. Magnum fecit Ecloa dispendium Anno 1452. à Picardis (sic enim Philippi Ducis milites Gallici idiomatis vocabantur) direpta atque inflammata: quod suspecta esset, commeatus clam & sæpè Gandam missi, classicumque æris campani sonaret, quoties latrones illos (quo nomine Plautus pro militibus utitur) adventare sentiebat.

MARDICCIUM,

vulgò MARDYCK.

Mardiccium (nunc viculum maritimum) celebre olim Flandriæ fuisse oppidum, constans est fama, cui adstipulantur (inquit Chifletius in Iccio suo portu pulcrè hîc demonstrato) Belgici Scriptores, Marchantius in hæc verba: *Mardica, à fama aggeris fortè nomen adepta, magnâ vetustate, portuque olim famigerato fuit.* Oudegerstius, Guicciardinus, Iperius etiam: *Mardiciacum nobilem in pago Flandrensi portum* appellant. In polyptico Diœcesis antiquæ Morinenensis, in decanatu de Brouckborg, censetur *Ecclesia de Mardicke, ad collationem seu præsentationem Abbatis S. Winoxibergensis*, nunc facta est Diœcesis Audomarensis. Meyerus ejus initia refert ad tempora Regis Francorum Clodionis, cùm ageretur salutis annus quadringentesimus quadragesimus quintus: *Adducor facilè ut credam*, ait, *Aldenborgh, Rodenborgh, Turholt, Mardick, & Bourborch, cum aliis nonnullis primos Flandrorum vicos, Castellaque ea tempestate extruxisse.* Antiquius hujus loci vestigium videtur superesse in notitia utriusque Imperii, ubi in editis exemplaribus legitur: *Sub dispositione viri spectabilis, Ducis Belgicæ secundæ, Equites Dalmatæ Marcis, in littore Saxonico.* Fortè *Marcis*, facili errore describentium, pro *Mardicis.* Lucas Torrius antiquitatis patriæ cultor, & admirator sedulus, legisse se asserit in optimæ notæ manuscripto Codice *Macis*; quid ni breviatâ voce pro *Mardicis?* Sanè oppidi hujus nomen variè in auctoribus & chartis veteribus scriptum reperi-

E Sandero.

Vide typum variarum militarium in Gallia Belgica sub Imperatoribus Romanis, ab Auberto Miræo editum.

peritur, ubi modò *Mardicam* & *Mardicas*, modò *Marduccium* & *Marduciacum* habes: nec io toto littore Flandrico (quod Saxonicum tunc vocabant) locus antiquus, quod sciam, ullus exstat, nomine ad *Marcis*, aut ad *Macis*, sic breviatum, magis accedens. Oram Oceani Belgicam occupaverant Saxones, Valentiniano & Valente III. Coss. ex Marcellino: quos deinde Valentinianus (referente Orosio) *gentem in Oceani littoribus, & paludibus inviis* (Morinorum scilicet) *sitam, virtute atque agilitate terribilem, in Romanos fines eruptiones meditantem, in Francorum finibus oppressit*. Rursùs Anno 783. victi à Carolo Rege Saxones, traducti sunt magno numero in Belgicam, Oceani orâ ad incolendum eis datâ, jussoque tutari eam Lyderico maris Præfecto, quem *Almyralum* appellabant. Siffridus Danorum Dux, idem littus deprædatus est Anno salutis 921. Denique Normannorum Dux Guilelmus Anno 943. oppida Flandriæ maritima combussit & adæquavit solo, Mardiccium oppidum tunc dirutum credimus, quod absque muris reædificatum, furori Anglorum iterum cessit, Anno 1383. Maxima illi quondam celebritas à portu veteri ejusdem nominis; de quo sic Meyerus, Rerum Flandricarum Tomo primo: *Sub Castellanorum item Imperio fuisse credimus omnem oram maritimam, ubi nunc Bruchurgus, Gravelinga, Bergiacum, Dunkercka, cum* Mardicciaco, veteri portu *ruinis collapso, ortis non procul novis portubus Dunkerkâ & Gravelingâ*, Idem tomo nono; Mardica *portus dirutus*. Et Gramajus in Dunkerkâ: *Portus Dunkercæ licèt angustior, & intrare volenti, propter brevia & areolas suspectus; tamen ex* Mardiciaci *& Longobardorum Ida declinationibus, non obiter cœpit assurgere*. Vulgò Flandrorum effertur *Mardick*, quasi *maris dickam*, sive *maris aggerem* dicas; credo à militari viâ ad Oceanum ducente. Meminerunt priscæ leges, *reparationis publici aggeris*. Ammianus Marcellinus *aggerem itinerarium, & aggeres publicos*, dixit pro militaribus viis. Similiter Apollinaris ad librum suum.

Lib. 28. Lib. 7. c. 32.

Æmilius.

Meyerus.

Lib. 2. C. de imm. nemini conc. Lib. 15. Cat. 24.

Antiquus tibi nec teratur Agger,
Cujus per spatium satis vetustis
Nomen Cæsareum vires columnis.

Idem in Epitaphio Avi sui:

Verum post patruos, patremque carmen
Haud indignus avo nexos dicavi;
Ne fors tempore posthumo viator
Ignorans reverentiam sepulchri,
Tellurem tereres inaggeratam.

Lib. 15. cap. ult. Isidorus disertè: Agger *est media strata eminentia, coaggeratis lapidibus, vel glareâ aut silicibus strata, ab aggere, id est, coacervatione, dicta, quam historici* viam militarem *dicunt*. Hinc apud Tacitum, *Agger viæ Posthumiæ*; & Virgilium,

Qualis sæpè via deprensus in Aggere serpens. 5. Eneid.

Aggerabant porrò lapidibus vias illas, quæ per loca declivia, paludosa, & humida ferebantur. Strabo: *Straverunt & vias excisis montibus, vallibus repletis, ut currus vehere possint, & suscipere navium onera*. Galenus de Trajano: *Vias Trajanus refecit, partes quidem earum, quæ humidæ ac lutosæ erant, lapidibus sternens, aut editis egestionibus exaltans*. Dio de eodem: *Stravit paludes Pontinas lapidibus, exstruxitque juxta vias ædificia, pontesque magnificos*. Tacitus, de viâ Domitiâ in Germaniâ: *Angustus is trames, vastas inter paludes, quondam à L. Domitio aggeratus*.

Lib. 9. Meth. c. 8.

Lib. 68.

1. Annal.

Opera solidiora ad alluviones aquarum & æstuum reciprocationes ferendas, vocabant *Aggeres marini operis*; quales fuêre illi, quos ad mare Thyrrenum in Latio, non procul ab Ardea, Impp. Antonius Heliogabalus, & Alexander Mammeæ filius extruxerunt, teste hac veteri Epigraphâ:

IMP. CÆS. M. AUR.
ANTONINUS.
PIUS. FELIX. AUG.
PONTIF. MAX. GERM. MAX.
TRIB. POTEST. IIII. IMP. V.
COS. IV. PROCOS. P. P. ET
M. AURELIUS
ALEXANDER
GERM. MAX. DACCIUS. MAX.
PRINCEPS JUVENTUTIS
LITUS. VICINUM. VIÆ SEVERIANÆ
ASSIDUIS. MARIS. ADLUENTIS
FLUCTIBUS AD LABEM RUINÆ.
LABEFACTATUM AGGERIBUS
MARINI OPERIS A FUNDAMENTIS
UT PERICULUM COMMEANTIBUS
ABESSET EXTRUI CURARUNT.

Via nostra militaris de *Mardyck*, marini operis aggerem bellè sonat, olim mediis in æstuariis constituta, glareâ & silicibus firmissimè instrata; ducensque (per vicum *Steene*, sic à saxis denominatum) rectà ad oppidum ejusdem nominis & portum MARDYCK: quem si Latinè efferas, aptissimè *Mardiccium* dixeris; & dempta priore syllaba, *Iccium*, portum Julio Cæsari memoratum invenies, quem hactenus nemo Geographorum repperit. Sic res ipsas venari cogimur & indagare, nominum conjecturis: quæ si à cognitione nostrâ pellerentur, politioris litteraturæ pars gratior à nobis exularet. Verùm alia critiria sententiæ nostræ firmandæ adjieiamus.

Julius Cæsar libro quarto de Bello Gallico,

lico, ubi iter in Britanniam meditabatur, sic ait de seipso: *Ipse cum omnibus copiis in Morinos proficiscitur, quod inde erat brevissimus in Britanniam trajectus. Huc naves undique ex finitimis regionibus, & quam superiore æstate ad Veneticum bellum fecerat classeis, jubet convenire.* Loquitur ibi Cæsar de universo littore Morinorum, à quo haud dubiè brevior est trajectus in Britanniam, quàm à vicinis oris, seu dextris, seu sinistris, aliorum populorum. Brevissimum freti spatium observatum est inter *Vissanum* & promontorium Insulæ, vulgò *Thenasse*, juxta vicum S. Margaretæ; sed navibus trajectus hine inde nullus datur, importuoso littore utrobique. Cùm igitur venit ad Morinos Cæsar, à quibus erat brevissimus in Britanniam trajectus, in toto illo littore portus quæsivit, qui maximam solvendi & appellendi præberent commoditatem: talemque nactus est Iecium; de quo sic ille libro quinto: *Collaudatis militibus, atque iis qui negotio præfuerant, quid fieri velit, ostendit; atque omnes* (naves) *ad* Portum Iccium *convenire jubet, quo ex portu* commodissimum in *Britanniam* trajectum *esse cognoverat, circiter millium passuum* 40. *à continenti.* Ecce commodissimum portum Morini littoris, *Iccium*: quem fuisse *Mardiccium* nostrum, operæ pretium est ut ostendamus.

Al 30.

Commodissimus est portus Mardiecius, primò, quia in extremâ suâ orâ

Littus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat algâ.

Secundò, versùs mare tegitur arenoso aggere (*bancum* nominant) qui undarum pelagi exurgentis frangens impetum, fidam tutamque navibus stationem facit,

---- pacatas removens Aquilonibus undas,
Unde exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, & placidam discit servare quietem.

Tertiò, *Naves Cæsaris propter magnitudinem nisi in alto constitui non poterant*, ipsomet teste, libro quarto. Portus Mardiccius magnam altitudinem aquæ perpetuò continet, sex, octo, decem, & duodecim cubitorum, tranquillo etiam mari, & recedente æstu; quo accedente longè magis intumescit. Magnitudo verò navium Cæsaris colligitur ex sequentibus. Ipse libro citato: *Naves circiter* 80. *onerarias coegit, quod satis esse ad duas legiones transportandas existimabat.* Legio tunc temporis erat quinque millium peditum, & quingentorum vel sexcentorum Equitum: quæ geminata si partiaris in octoginta naves, centum viginti quinque pedites cum Equitibus quindecim habebis in singulis: an non magis? Libro eodem, in primo reditu è Britanniâ. *E duabus navibus onerariis, quæ eosdem Portus, quos reliquæ, capere non potuerunt, sed paulò infrà delatæ sunt, egressi sunt milites circiter trecenti.* Quibus si adjungas nautas, & militum mancipia, numerum minoribus navigiis longè imparem comperies.

Quartò, Cùm primùm venit ad Morinos Cæsar, convocatis ad se undique mercatoribus, qui essent *ad majorum navium multitudinem idonei portus* in Britanniâ, sedulò inquisivit. Athenæus ex Cottâ, classem ejus mille navium fuisse scribit: ipsemet libro quinto fatetur fuisse *amplius octingentarum, quarum multitudine perterritis hostes littus reliquissent*; eas omnes ad portum Iecium (tam ulteriorem hunc, quàm citeriorem, de quo nos infrà) convenire jussit. Lib. 5.

Portus Mardiccius Morini littoris, & verò Gallici totius amplissimus est, solusque Cæsarianæ classis capax; cui perbellè quadrent laudes, quas portui Lunæ Strabo attribuit, his verbis: *Maximus & pulcherrimus portus est, multos inter se portus amplectens, magnæ profunditatis universos, usque adeò ut omnium qui maris teneant imperium, facilè fieret receptaculum, tum latè patentis pelagi multos per annos.*

Quintò, His omnibus militaris via (de quâ nos antè) adjicienda est è Castello: quæ quidem cùm ante Julium Cæsarem jam extaret, & Iccio portui nomen daret, illam saltem lapide sterni ipsum curavisse verisimile est, ad equitum & vehiculorum commoditatem, temporisque in emetiendo itinere majorem brevitatem; qualem in viâ Domitiâ Statius laudavit hoc carmine:

Hic quondam piger axe vectus uno,
Nutabat cruce pendulâ viator,
Rodebatque rotas maligna tellus,
Et plebs in mediis Latina campis,
Horrebat mala navigationis.
Nec cursus agiles, sed impeditum
Tardabant iter orbita tacentes,
Dum pondus nimium querens, sub altâ
Repit languida quadrupes staterâ.
At nunc quæ solidum diem terebat,
Horarum via facta vix duarum.

Sextò, Ad commoditatem portus Mardiccii, accedit situs ejus in Morinis, Menapiorum conterminis, ubi *Itium*, seu *Icium*, Cæsaris navale Strabo ponit libro quarto de Britanniâ: *Quatuor sunt usitati à continente in Insulam trajectus*, (inquit;) *nimirum ab ostiis fluminum Rheni, Sequanæ, Ligeris,* &

& Garumnæ. Qui à Rheni partibus trajiciunt, ii non ex ipso solvunt ostio, sed à Morinis Menapiorum conterminis; *apud quos est etiam Itium, quo navali usus est D. Cæsar, in eam transmittens insulam; noctu autem solvit, & postridiè circa quartam horam appulit ad Insulam, navigatione* 320. *stadiorum confecta.*

Menapii populi (qui sub Diocletiano Imp. Carausium Tyrannum orbi dederunt) ripas Rheni fluminis primùm incoluêre, à quibus tandem per Tencteros & Usipetes pulsi, limitanei Morinis fuerunt. *Menapiis* (inquit idem Strabo) *continuantur in orâ maritimâ Morini. Sequebantur in eodem littore* Oromansaci, & Gessoriacus pagus. Plinius: *A Scaldi incolunt extra* (id est, oram maritimam) *Toxandri pluribus nominibus; deinde Menapii, Morini, Oromansaci, juncti pago, qui Gessoriacus vocatur.* Mardiccius portus situs est inter Menapios & Oromansacos, in Morinis propriè dictis, quà Menapiis contermini sunt, ut indicavit Strabo; unde *kàt exochin* dictus est *Portus Morinus* apud Florum. Ubi sic de Cæsare: *In Britanniam transit mirâ celeritate: quippè cùm tertiâ vigiliâ* Morino *solvisset à* portu, *minùs quàm mediâ die insulam ingressus est.* Atque ob illum Cæsaris in Britanniam Trajectum, *Britannici* cognomentum Plinius illi portui adjicit, agens de universæ Europæ mensurâ: *Est autem ipsius Italiæ* (latitudo) 12. 20. 1000. *ad Alpes. Unde per Lugdunum ad* Portum Morinorum Britannicum, *quà videtur mensuram agere Polybius*, 11. 1000. 68.

Lib. 4.

Lib. 4. c. 17.

Lib. 3.

Lib. 4. cap. ult.

Denique trajectum à portu Iecio in Britanniam, vulgati Cæsaris codices faciunt circiter 30. millium passuum; libri meliores notæ (asserente Brantio) 40. Angustior pars freti est 22. milliarium Anglicorum, quæ totidem millibus passuum Romanorum æquivalent: proximus trajectus inter Caletum & Dubrim, est 28. milliarium: trajectus inter Bononiam & Dubrim, 22. milliarium, ut Cluverius à nautis constanti ore didicit. Ad quæ intervalla, si trajectum à portu Mardiccio Dubrim usque, ubi Cæsar appulit, proportione metiamur, justâ Cæsaris mensurâ, inter utrumque portum 40. milliaria invenniemus, quæ 320. stadiis Strabonis benè respondent, pro unoquoque milliari (ut solet à Geometris) octona stadia computando. Ita hactenus, eleganter profectò & eruditè, Chifletius.

In Notis ad Cæs.

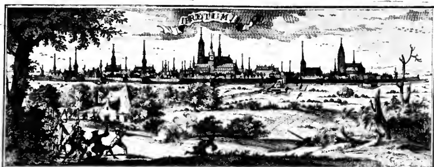

JOANNIS BAPTISTÆ
GRAMAYE
IPRETUM,
SIVE
FLANDRIÆ
OCCIDENTALIS
ILLUSTRATÆ
PARS PRIMA.

NOBILISSIMIS
AMPLISSIMISQUE
REIP. IPRETENSIS
MODERATORIBUS,

Has illuſtratæ Flandriæ Occidentalis Primitias
D. D.

PRIMITIAS dico; quia necdum debiti ſui periodum, voti mei terminum attigit labor hic, moram trahentibus iis qui pluſculum antiquitatis veſtræ, inprimis ſacra ſubmittere promiſerant; ſed promiſerunt tantum, graviori occupationum mole, quod ſuſpicor, retardati. Interim viſum fuit has dare inſtituti mei teſtes, deſiderii indices, affectus pronubas: eaſque quantulaſcumque ad Ampliſſimi Nominis veſtri patrocinium confugientes repræſentare. Arboris recenter plantatæ, rami noviter inſiti ſurculus: Vitis necdum ablactatæ fructus, floris nondum excalycati, ut ille dicebat, gemma teneritudinis ſuæ conſcia timet Boream, frigus, tempeſtatem, niſi gerrarum umbra, muri objectu, ſcipionis ſuſtentaculo defendatur. Scriptum etiam hoc imperfectionis, ut alia diſſimulem, ſuæ non ignarum, timet malevolorum dentes, & linguas, imo amplius amænioris genii litteratos velut ſolem ſucco ſuo imparem, niſi authoritatis veſtræ clypeo, defendatur & excuſetur. Dabunt ſecundæ curæ auctiora & ſolidiora, ubi nimirum boni illi archivorum aut antiquitatum cuſtodes plura dederint. Quod ut tandem fiat publico nomine rogo, & vos unà, uti ſcriptum hoc & ſcriptorem favore ſolito proſequamini. Ita Rempublicam, cui feliciter ornandæ incumbitis, florere jubeat Magnus Deus. Votum Bruxellæ ad Sennam X. Kalendas Septembris CIↃ IↃ C. XI.

LIBRI PRIMI

CAPUT PRIMUM.

In Galliæ, Belgii, Nerviorum ditione stabilit Pleumosios : eosdem Flandros esse : de Etymo Flandriæ : à fluctibus dictam: variaque Cæsaris lectio observata in hanc rem.

Alidiores olim Gallorum res fuisse (verba sunt Taciti) *summus auctorum Divus Julius tradit*) libro nimirum sexto Gallici, ubi tempus anteà fuisse probat, *cùm Germanos Galli virtute superarent, & ultrò bella inferrent.* Probat, inquam, idem ille qui severo judicii sui calculo *Gallorum omnium fortissimos Belgas* æstimaverat, & Belgarum *Nervios* expertus didicerat, & Nerviis paruisse *Pleumosios* vicinos anteà docuerat. Quod ideò mihi repetendum fuit, ut ab originum suorum aut saltem majorum laudibus se jactet Flandriæ occidentalis portio, quam illustrare aggredior, gestis & fortitudine bellica respondens; spondensque quòd

nec imbellem
Progenerent Aquilæ columbam.

Pleumosios autem cùm Hubertus Thomas Leodius circa Cortracum & Legiam collocet, Petrus Divæus circa Dixmudam, Honscotam, Furnas, Ipram collocet, & Marlianus generatim Flandros faciat, optimè scripsisse videtur Hadrianus Scrieckius Senator Iprensis, Vir Clarissimus & litteraturæ politioris, & Antiquitatum nostratium notitiâ celebris: *Pleumosios*, inquiens, *historiarum periti in Flandriâ ponunt. Rectè. Sed in antiquissimo codice manusc. Commentariorum Cæsaris, cujus copiam mihi quondam Parisiis fecit Erricus Memmius. V. Cl. scriptum vidi l. 1. de bello Gallico:* facilè hac ratione (*de Ambiorege loquitur*) Nerviis persuadet. Itaque confestim dimissis nunciis ad Centrones, Grudios, Levacos, PHLEUMOSIOS, Gondunos, qui omnes sub eorum imperio sunt, quàm maximas manus possunt, cogunt, & de improviso ad Ciceronis hiberna advolant, nondum ad eum famâ de Titurii morte perlatâ.

Qui quæso hi Pleumosii? Qui Gonduni? Sic enim ibi scriptum reperi, non Pleumosiei, non Gerdunes, ut editiones habent vulgares, quanquam quædam notæ de Gondunis variant. Haud dubiè Phleumosii o correpta (populi enim tum plerumque nominabantur, non loca) de Phlemsen, sive scribas Flemschen, vel Vlemschen, nam Ph. F. V. consonant digamma Aelicum. Aut si legas Phleumosii, proferri potuit de Vleumschen vel Vleumingen. Vlen & Vleut fluctum & æstum significat. Meyerus testatur se reperisse in vetusto codice Cœnobii Aldenburgensis, Flandriam dictam fuisse à fluctibus, quod nisi ad Belgicum Vlen & Vleut referri non potest. Romani Belgicæ linguæ ignari quamproximè suo more accesserunt, sive Phleumosios scripserint sive Pleumosiei. Vicini Germani hodierno die adhuc dicunt adjectivè Flems; nos ore magis aperto Vlaems, sic Vlaemsche, & Vlamingen dicimus. Inde à populo Vlaenderen. Galli nos vocant Flammens; Britanni Flemmingh, satis accedentes vocabulo antiquo. Marlianus apertè Pleumosios vocat Flamingos; & voce

Vlaen-

Vlaendren, constatum est posteriori tempore vocabulum Latinum Flandriæ. Quis variationem hanc miretur, qui nominum derivationem omnium undique populorum & locorum, post tot secula & confusiones gentium, quibus vix erant notæ litteræ, quo nomina constanter potuissent scribi, postque tot rerumpublicarum eversiones, consideret? An non apud Varronem vel stante Repub. Romana majores vocabulorum immutationes reperiuntur? Sint igitur Pleumosii Flandri, potissimùm autem hi maritimi & palustres, inter quos Francis Gallorum dominatum tenentibus dici cœpit Pagus Flandrensis (Pagus id est Provincia, qualiter adhuc nunc *Pays* vocamus.) Ita enim diplomata donationum Cœnobiis Bertinico & Gandensibus factarum disertè Vicos Wormholt, Dicasmude, Nikerkam, & alios circa Ipretum sitos aiunt in pago Flandrensi, non fallaci terminorum ejus hic loci vestigio.

CAPUT II.

Urbis nomen investigatum: restitutus Decretalium locus: Choppini error per transennam notatus.

Liceat mihi bona novorum hominum pace veterem hanc nomenclaturam reponere, ex rescripto Gregorii eo nomine Pontificis Noni, descripto libri primi Decretalium, titulo de alienatione jud. mut. caus. facta. can. secundo, quem cùm perperam nonnulli codices, nonnulli interpretes legant, ex M. S. Collegii Buslidiani, & aliis optimæ notæ voluminibus sic restituo. *Gregorius Nonus Abbati Sancti Nicolai & Decano Furnensi Morinensis diœcesis, ex parte Scabinorum Ipreti nobis fuit expositum, quòd inter laicos ejusdem loci &c.* malè enim *Farnensis* & *Nerviensis diœcesis* & *Ipretis* quædam exemplaria habent, cùm nec *Farnensis* decanatus usquam in Nerviis aut Morinis extiterit, nec *Ipretum* ulli extra Morinensem Episcopo fuerit obnoxium, nec *Ipretis* gignendi casu, & numero unitatis aptè queat derivari. Ut hoc quoque addam errare Renatum Choppinum, ubi de Domanio Franciæ canonem hunc libro 2. inserit, ad marginem scribens *Ypram hic Flandria urbem intelligi*, ubi magistri sint; nec enim Burgimagistris unquam usi Iprenses, ut pòst docebo.

CAPUT III.

De vocis flexu quæsitum: Meieri dubium, aliorum incerta variatio: & Bodini error levis obiter notatus.

Cæterùm quòd in Annalibus passim nunc *Hypris* auferendi casu & numero multitudinis, nunc *Hypram*, *Hypra*, *Hypra*, numero singulari legis, arguit Meierum eorum compilatorem nec satis sibi constitisse, nec definiisse *Hypra*, *Hypræ*, an *Hypra Hyprarum* urbis hujus nomen sit: quam Marchantius & alii litteram Pythagoræ nominis auspicium facientes, dissimulatâ aspirationis notâ, *Ypram*, appellant: quæ ideò notare interest, aliaque id generis, ne in diversum Lector incidens lectionem, diversas Urbes designari suspicetur. Joannis Abbæ Bertinici tabulas vidi plures ratas habitas nomine & signo *Joannis ab Iperà*, quem vulgus litteratorum *Iperium*, nonnemo *Iprensem* vocat, & imò legis in Epitaphio ejus,

---- quem protulit Ipera dives
Felicem ingenio virtutumque agmine dio.

Diploma Morinense scriptum Anno 1110, *Castrum Ipris* laudat, voce, ut apparet, indeclinabili. Aliud Cœnobii Martinensis *villam Ipra.* Auctor Anonymus vitæ Caroli Comitis inter competitores *Flandriæ ponit Gulielmum Ipreletensem* (illum nempè qui Meiero *Hyprensis* appellatur) quæ dictio aliunde quàm ab *Ipreleto* formari nequit; *Ipreletum* autem magis aptè & apertè rivum denotat, quàm urbem. *Leet* enim Flandri aquæductum vocant, quomodò *Niemverleet* in agro Casletano, *Waterleet*, in Stegrensi novimus. Planè ut opiner, medioximum illud *le* è manu potius quàm mente scriptoris in chartam irrepsisse. Vixit, nam & hoc scire interest, anonymus iste Anno 1140. Joannes Abbas Anno 1380. Gregorius Pontifex Anno 1230. Meierus Anno 1536. quo prima sua Chronica edidit (malè enim Bodinus Cominei Anno 1509. defuncti, facit coætaneum:) alii nostra memoria vivunt scribuntque.

CAPUT IV.

Hipretum unde dictum: rejecta Annalium & Fabri opinio, aliorum asserta: adjecto lusu quodam nostro.

Hipreti vocem quo ex Europa angulo liceat derivare non magis liquebat mihi, quàm unde Cæcidis & Buphoniorum sacra, donec Scrieckius lucem dedit & rem aperuit. Errat enim canente Lernutio in Panegyri quadrimembris Flandriæ,

---- & erroris vani est manifestus ab Anglo
Aut duce Hyperboreo, nomen id esse putans.

quod Annales & historiæ populares fingunt, aut fictum aliis ut factum referunt. Nugatur qui sic ludit in Philothesiis:

Ypram ceu superam veteres dixêre, quod acri
Insideat clivo, & sese super æquora tollat.

Quamvis enim in eminentiori sita, agrorum pratorumque declivia respiciat, tamen remotior videtur ista originatio, cùm vocum affinitas non ut hominum à ventre,

sed

sed à fronte soleat æstimari. Meliùs Vrintzius noster in encomiis Urbium Flandriæ, hanc introducens,

Ipra, ait, *nec desit vitreis rex agminis idem*
Qui mihi dat nomen subvehis amnis opes.

Amnis nonnihil supra Urbem natus, demum Isaræ permixtus, citra ultraque Dicasmudam lapsus, tandem se partiens, hinc Noviportum, inde per Aldenburgum Brugas deducit, & proprius est Civitatis Iprensis, cum omnibus Overdrachtis seu Transportis. Ita ut ripæ alveus, & aquæ spectent ad eandem civitatem, quæ & in iis jurisdictionem habet usque ad mœnia Brugensia, ubi nomen Iperleti amittens incidit in Reyam Brugensem. Esto itaque rivum hunc ut numine suo urbem dominam appellere, nomine eandem appellare. Sed jam in fluminis etymo æquè laborabimus, de quo optimè Scrieckius in hæc verba. Ipra etiam Ipretum dictum à loco, qui à multitudine arborum, nusquam ferè alibi quàm eo tractu nascentium innotuit; Gallicè *Ipreaux*, Indigenis *Iepen* vocantur, quarum seminaria & plantaria etiam nunc ibi in suburbano tam frequentia sunt, ut quotannis multa millia per universam Flandriam & loca adjacentia transferantur:

Infœcunda quidem, sed læta & fortia surgunt,
Quippè solo natura subest.

Ulmi genus est, sed meliore vena & erectius, ambulacris aptum, structuris conveniens, & foco utilissimum. Hinc itaque Ipretum sicut Lauretum, Quercetum, Dumetum, Rosetum, Olivetum. Hactenus ille, & sufficienter, nisi fortè juvaret lusum puerilem subjungere.

Quæsitus cujus generis foret Ypra, Torellus,
Respondet dubius: rationem deinde rogatus,
Inquit, An Urbs sit ab amne vocatus, an Amnis ab Urbe
Addubito: excepit ferula minitante Magister;
Fœmineine, an masculei fiet ordinis? Ille
Mox, utriusque, inquit, nec enim virtute, decore,
Fortuna aut opere, aut opera, num femina, num vir
Præstet Ypra, dicas facilè, nisi dicat iniustam
Injustam sibi Apollo notam, vel dives Arachne.

CAPUT V.

Cognomina Urbis: occiduæ regionis ocellus: cur infernatis Flandriæ caput: Morinos hic habitasse: notatus error Guicciardini.

Tertiam in Flandriæ quadriga rotam appellare Hipretum solens sum; eò quod in Comitiis provincialibus post Gandam & Brugas fueverit considere. Lernutius *occiduæ regionis ocellum*, Moschus *occiduæ Metropolim*, Meierus *infernatis urbem primariam* ob id vocat, quòd censeatur totius à Noviporto Curtracum usque, & rursùs à Noviporto Gravelingam usque, & alibi à Galliæ Flandriæque gallicantis & Artesiæ limitibus, terreni caput, terreni longè fœcundissimi, ut non immeritò Lernutius cùm,

Occiduæ qui te dixit regionis ocellum
Indolis ignarus non fuit ille tuæ,

dixisset, dictum velut sigillatim probet hoc modo:

Sive loci positum spectes, seu pascua rura;
Tot circùm lymphis ebria fertilibus;
Annua ceu Flora mollis redolentia dona,
Credas hic proprium Ver sibi habere domum.
Gramine sic viridi tellus se Dædala vestit,
Thessala ceu tempe facta forent Morina.

Benè *Morina*: quamvis enim Pleumosios Nerviorum apud Cæsarem clientes in ditione Yprensi collocaverim, aliis controvertentibus, tamen *Morinos* Romanæ historiæ concinnatoribus admodùm notos, potiorem hanc Oceano obversam & paludibus obnoxiam regionem habitasse postmodùm, & obliterato Pleumosiorum, aut certè mutato nomine, hanc *pagi Flandrensis* partem sibi adscripsisse, unica Diœcesis Morinensis (cui hic tractus subsuit) jurisdictio possit docere, cùm inter cætera curiosi fuerint primi nostræ fidei propagatores, ut dominio seculari Ecclesiasticum responderet, Ipretum Morinensi Cathedræ, nisi antè paruisset, non addicturi. Ad extremum Meierus dum *Ampli nominis Ypram* alibi indigetat, ad notam antè notatamque à Guicciardino laudem videtur respicere, qui nullam toto Belgio civitatem tam locupleti territorio, tam ampla foris jurisdictione, tam copiosa vicorum appendice asserit excellere, falsò, nisi ad Salæ Ipretensis latè inter septem Castellaniarum pagos referas eminentiam.

CAPUT VI.

Urbis initia, infantia, prima munimenta, & ornatus quando & quibus auctoribus: item de Festo ob defensa mœnia.

Quod Era Arabum Saracenis, hoc ira Barbarorum Flandris esse possit, unde ætatem Urbium metiri, auspicia resuscitatarum Artium inchoare oporteat. Cùm enim inaudita prioribus seculis Normannorum rabies Flandriam uno impetu in & pervaserit, nihil intactum, nihil inustum, nihil non vastatum reliquit. Ita ut ab eorum recessu opus habeant oppida antiquitatis suæ gloriam auspicari. Dirutum itaque Anno 880. *Ipreti Castellum* Balduinus

 Comes

Comes restaurasse, Arnulphus successor Anno post nongentesimum redempti orbis primo munivisse, Balduinus alter 57. post annis auxisse; Robertus Frisius ornasse ad Annum 1070. perhibetur; sed cujusmodi restauramen, munitio, incrementum, ornatus fuerit, non exprimunt historici, nec proclivi conjectura assequi ubi nulla supersunt priscorum nominum aut operum vestigia, nisi quòd fossæ & locus Castri satis notus sit, nimirum in pratis templo Martiniano oppositis. Certiora sunt quæ & quò magè temporibus nostris propinqua. Guilielmum Ipretensem à cæde Caroli Comitis, Flandriæ inhiantem, urbem quam nomini inducat *tribus Con-travallis* (sic enim loquitur Dunensis ad Annum 1127.) munivisse. Theodoricum producto ejus ultra flumen pomærio muros adjecisse certis intervallis: Fernandum totum in circuitu amplis fossis & ligneis propugnaculis ac turribus (verba Meieri sunt ad Annum 1213.) cinxisse, perinde ac si sedem arcemque belli inibi constituere decrevisset. A ligneis porrò sepimentis, obtinuit, Urbis mœnia sepes (*Thuynen*) vocari. Indeque à defensis contra Anglos mœnibus, Anno 1383. dies annuus victoriæ partæ etiam nunc *Thuyndach* vocatur.

CAPUT VII.

Pomæria producta: imminuta denuò urbs, Meiers lapsus observatus.

VIdi sanè Comitis rescriptum scriptum Anno 1214. præcipientis raptim & tumultuario opere vallum & antemœniana restaurare, fossarum pomœria extendere, & oras exaggerare, & imò, quà necesse foret, tam Principis quàm privatorum prædia occupare, incidere, deformare: planè ut existimem errasse Meierum hæc gesta in præcedentem Annum rejicientem. Impar erat ambitioni hic ambitus, impar opibus oppidum, suburbanum habitari cœptum, illud in quatuor cœli plagas directum, totidemque curialibus instructum Ecclesiis, illud dominorum domorumque numero multis urbem parasangis superans, illud à Nicolao Zanneca seditiosæ plebis duce fossis & terrea mole circumvallatum, portis instructum Anno 1325. & conforme alioquin oppido effectum, consentientibus ejus incolis. Invenio litteras hac de re ejusdem Anni idibus Martiis datas. Invenio paucis antè annis Franciscani & Dominicani instituti Patribus, *fossata vetera* urbis æquanda concedi. Invenio ejusdem seculi annis 2. & 32. authoritatem Senatui factam mœnia reficiendi. Invenio post incendium Anni 1373. vetuisse Philippum Ducem agrum suburbanum deinceps vicatim & plateatim habitare, permisisse interim interioris oppidi veterem circùm hactenus cespite & conspibus invicem perplexis constantem, muro saxeo circundari; quod fieri cœptum Anno 88. lapidem auspicalem pangente ad portam Tornaltanam Joanne Dixmudio advocato.

CAPUT VIII.

Situs, statusque Urbis, quinque seculorum historicis docetur: amplitas, fossa, fortalitia, plantaria, turres, sylvæ, quæ, & vindicatæ duarum portarum nomenclaturæ.

QUaliter cœperit, in immensum creverit, & laciniis decurtatis suam amplitudinem contraxerit hæc mea, quam colere conor, Sparta, hactenus ostendi, mox situm statumque exteriorem brevi pegmate ob oculos positurus. Præsentis ævi chorographi Ipretum describunt æquali 13. milliarium ab Atrebato & Ganda 9. milliarium intercapedine à Brugis & Fano Audomari; Furnis, Insula, Corteriaco quinque passuum ferè millibus distans, mœnibus eminenti propugnaculorum mole, portis sinuoso viarum anfractu, fossis altitudine & latitudine sufficienter instructum: Ædificiis etiam eleganter ornatum, licèt pleraque tabulis antrorsum stipata non ita splendidè in oculos incurrant: Hæc illi: ad quæ juvabit unam è singulis retrò seculis notam depingendæ Urbi facturam annectere. Et quidem rationes oppidi fidem faciunt, Anno redempti per Verbum incarnatum orbis 1473. dimensione circuitus intra muros instituta repertum 1173. virgas geometricas 14. pedum singulas impleri. Meierus ad Annum 1383. ex Froissardo & aliis describit oppidum magnis munitum fossis, muro cespititio ex sepibus & spinis flexis, tam valida intricatione, ut vix securibus posset penetrari. Fernandus Comes rescripto Anni 1227. meminit *fortalitiæ Iprensis & aquarum in ejus circuitu.* Annales Bertiniei quo loco cladem Flandriæ Occidentalis Anno Verbi incarnati 1213. attingunt: *Ipra*, aiunt, *Civitas magna & fortis, nec minùs delectabilis propter arborum in circuitu plantaria.* Valterius Monachus in Caroli Principis vita Annum exprimens 1127. quo per Gulielmum Ipretensem urbs munita, addit fuisse eam *rotunda forma & capacitate non contemnenda, tribus turribus procul spectabilibus, & castelli veteris claustro tutissima.* Ad extremum memoriæ Cattisletenses, ubi de Roberto Frisio, *Ypram densis sylvis & paludibus septam* disertis verbis vocant, quod si illo fuerit, certè hoc nostro ævo nihil minùs quàm verum est; portæ oppidi ferè post flexuosas ambages per pontem aut pontes sublicios inter propugnacula

pugnacula laterum ducunt ingressuros decem universim, venientibus in numerum damnatis per has turbas. Tempore Maximiliani Archiducis quinæ aperiebantur, nec pauciores patuerunt unquam, omnes ferè à locis quò dirigunt, familiarem sortitæ nomenclaturam. *Portam butyri* fuisse, & sic dictam disco ex diplomate Anni 1278. Itemque *Portam templi* Anno 1250. notam nuncupatamque, hanc à Templariorum suburbano circa eam dominatu, illam à palcni agri præstantia, hodieque butyri lapidissimi epitheton faciente.

C A P U T IX.

Opera Urbis, Halla, Sala, Castrum, Turres, duæ machinæ tractoriæ, hæ quando in Flandria visæ: & leviter de voce Sala contra Marchantium.

INter opera Urbis, ut visu, ita scitu digna primas suo jure postulat *Castrum vetus*, licèt inornatum non minùs tamen inhonoratum, utpotè *Principis domicilium* aquis cinctum, & Salæ titulo in plebe notum; eò quòd tribunal ibi clientelare, & fons unde infinita motum accipiunt feuda, & jus de controversiis ea tangentibus dicitur. *Salam* hanc (quæ voce ex Perside ablata & Francis veteribus usitata, non atrium quodvis, quod vult Marchantius, sed prætorii regalis denotatur) leges nonnullas à Guido Comite accepisse invenio, & ea propter quòd ruinam minabatur ædificium id temporis ære publico restauratum. *Curia urbana halla* vocabulo notior, splendida illa & nescio àn ulli toto Belgio cessura, per aream intermediam in duo secta, quadringentos sexaginta duos longa, quinquaginta utrinque pedes lata.

Hinc Senatorum conclave, Sacello & vario cubiculorum secessuumque ordine stipatum, inde cœnaculum ingens, alibi ambulacra spatiosa, olim quidem digesta fenestrarum conformium serie, officinas Lanificum totius occiduæ regionis exhibere solita, nunc vix superstites ad intercolumnia Urbium vicorumque aliquot characteres, aut etiam insignia ostendere & ab oblivione vindicare potentia. Opus hoc exstrui cœptum sub Annum 1342. Turris in medio quadrata Archivorum oppidi adyta conservans, & superbo vertice ipsis insultare sideribus visa, perfecta Anno ..... Sacellum Scabinale ab omni memoria aram Divæ Virgini & Sanctis inscriptam, & Sacerdotem ad divina habuisse fatetur, & adeò confirmat litteris Anni 1487. Innocentius Pontifex, *Capellam super phalas* indigetans, cui ad dextram proxima Cathedralis Ecclesiæ turris eminenti fastigio procul se videndam exhibens, & eleganitiæ merito inter publica opera locum acceptura; illa publicis impendiis Anno 1434. strui cœpta, architecto Martino Utenhovio, ponentibus auspicale saxum Victore Lichterveldio Meri Victoris filio, & Anastasia van Oultre, Meri Roberti à Flandria Dynastæ Elvertingæ & Ylamertingæ uxore, illo Senatus præside, hoc Castri Comite hæreditario. Nec tacenda forensis Curia pagis & Castellaniæ jus dicens, splendidiore frontispicio circà Annum 50. proximè elapsum exornata, nec machinæ ad portam ingenioso constructæ artificio, transportandis ultra repagula defluxus aquarum ex altioris fundi alveo coërcentia navibus etiam onustis excogitatæ, aut saltem primùm apud Flandros visæ, Principatu Guidi Dompetrati, qui in certo diplomate eas vocat *Dobbolcraen*, id est, duplices attractorias, quæ postmodùm *Overdrachten*, id est, si ad verbum vertis, Transportæ dici cœperunt, & spectant ad Urbem hæ aliæque in hoc flumine.

C A P U T X.

Per incendia sex raptim percurrit.

CLementior in hanc Urbem quàm alias totius Flandriæ fuisse Vulcanus videtur, ut quæ rariores incendiorum vices tulerit, rarissimas fortuitorum. Quòd enim Anno salutiferi partus 880. à Normannis, Anno 1125. à Normanno Comite occupati oppidi à porta meridionali ad septentrionalem latus igne absumptum sit, teste Meiero: quòd Anno post Millesimum 240. natum ex Fullonis camino incendium tertiam Urbis partem prostraverit: quòd ejusdem seculi Anno 97. suburbana à Germanorum præsidiariis, sed ne hosti Gallicano usui essent timentibus, in cinerem redacta: quòd eadem Anno sequentis seculi currente 83. ne hosti, sed Anglo præsidium essent, stirpitus eversa conflagràrint: quòd Anno 1478. Gallorum opera immissus in suburbanas ædes ignis quidquid attigit depopulatus sit: quod nuperis tempestatibus belli belgici ante Annum 1584. Templa, Nosocomia, Hieræcia, sacrilegis manibus in suburbano exusta, vix lapidum acervos, fundaminum reliquias, parietum minas, quæ olim exstitisse indicio esse queunt, servaverint: hæc, inquam, omnia licèt Vulcani concursu patrata, non tamen Vulcano veniunt imputanda, sed hostibus, sed malevolis, sed perduellibus, fatalibus quodammodò opum operumque flagellis.

CAPUT XI.

Incommodis succedentia commoda, platea ornata; forum constratum: lanificum prophanatum.

SIngula nihilominùs quæ protuli incendia (tali enim rerum vicissitudini, talibus alternantis fortunæ insidiis opifex omnium Deus sublunarem hunc mundum jussit esse obnoxium). non mediocris aut Hipreto, aut vicinis locis emolumenti extiterunt occasio. Prima quidem duo post Normannos, concinnitatem regionum urbis cum aptissima platearum directione haud multò post hinc inde ordinatam promoverunt. Altera duo, eum textrinis textores dissipàrunt, inquietum genus hominum, ut manu telum, ita mente tela versare solitum, quorum multitudine in Colonias Poperingam, Menenas, Viroviacum, Cominas, Missêniacum missa, est quod acceptum ferant Hipretensibus illa oppida primam fortunæ & felicitatis suæ ubertatem. Duo postremò incendia, etsi nonnihil acriùs pupugerint, ob læsam *Regis & religionis Catholicæ Majestatem* per reprobos quosdam, tamen non caruerunt suo eventu, oppidi viis, vicisque affectis alibi, alibi refectis, foro novis alibi constrationibus planato, lateralibus portarum quadraturis in fossas antemurales posteà projectis.

CAPUT XII.

Eadem de Terra, Aqua, Aëris commodo & dispendio quæsita, laudataque hic Caroli Boni munificentia.

IN calamitatum catalogo Vulcanum soleo præmittere, tum quia ejus furores plus lucent, tum quia is ut Superis proprior, ita ad eorum iræ subserviendum promptior fuevit existere. Ab eo itaque ad alia descendam elementa, quæ tamen rariùs in Hipretum videntur conspirasse. Terra enim licèt infinitos canales plumbeos abscondat, attactu suo putealibus tota urbe aquis non ita gratum quidem pariens saporem, tamen earum usus & potatio est citra noxam, aut alvi tormina aut viscerum detrimenta, quæ incommoda medici per plumbeos canales labentibus imputant; ut taceam hunc terræ genium & aquæ nonnihil adulteratæ temperamentum fullonibus apprimè commodum videri, & aëris proquinqui regionem ab igneis & pestiferis alterationibus vindicare. Si tamen infecta exhalationum copiis aëris bonitas nativa vincatur, longissimè serpit malum, nec facilè contagem sistit: prout dispendio suo experti cives deplorant, quoties memores Annorum 1583. cùm vix tres eladis expertes tota urbe domus superessent; 1490. cùm sublata è medio feruntur quindecim hominum millia, notando ad æstimandum urbanam multitudinem exemplo, 1552. cùm tertia civium pars absumpta perhibetur, & aliàs nonnunquam. Alia pestis, famis, sterilitatis, & tempestatum damna, quia toti Flandriæ communia, & alibi à me enarrata prætereo, nisi quòd aliqua suum inter Hipretensia locum ex accidenti mereantur, (puta annonæ caritatem Anni 1176.) eò quod tanta extiterit Caroli Principis erga inopes miseratio, ut uno quodam die Hipreti septies mille & octigentos panes, præter nummos & vestes egenis distribuerit, cerevisia coqui prohibita, & canibus ad unum cæsis.

CAPUT XIII.

Bellorum & discordiarum civilium capita depingit.

Bella per Iprenses plusquàm civilia campos,
Gallorumque iras, formidandumque Britanni
Principis auxilium, pollutas sanguine dextras
Patricio, immisso siccatas aedibus igne,
Seclis facta cano non facta prioribus unquam.
Post Comitis mala fata boni Rex Francigenarum
Neglecto Comitem Normanum agnoscit Hiprensi.
Qui juga Cattorum, portus, portasque frequenti
Milite firmabat, & Hipreti castra locabat.
Nec mora, Rex armatus adest, oppugnat & urbem
Procomitemque simul, via vi fit, agitque virum vir,
Cùm nata in populo discordia, tessera turri
Conspicua invitant regem, tum obstacula porta
Ad medium reserata diem, Vulcanus in urbem
Contiguam bacchatur, agit plebs Martia prædam, 1127.
Et victus victoris jurare in verba coactus.
Damna his Ipra tulit seclo leviora sequenti,
Tertius à decimo dum circumscribitur annus, 1213.
Capta quidem Comiti sed conciliata repentè,
Excusso cervice jugo, Gallisque fugatis.
Quid referam armatas furibunda à plebe cohortes?
Qualiter urbe potitus, conditor alter haberi 1325.
Zanneca contendit, herus urbis, Principis heres;
Qualiter armatam Maleano Principe Gandum 1380.
Rebus Hipris, malè cauta suis, malè tuta recepit,
Cauta magis, & tuta sui dum poplite flexo
Ad Domini præcepta redit, compulsa rebellis
Authores turba crucibus spectare revinctos.
Sed quid agat? vix alter ab hoc defluxerat annus, 1482.
Cùm Regi Comitique iterum, sed tota rebellat
Flandria, Hipris decepta iterum sub imagine justi,
Fit supplex iterum, vicini classica Regis

Dum

1578. *Dum timet, & gravibus in tempore consulit
 agris:*
*Praeterea clades, profugis propè civibus, urbs
 quae*
Intulit atque tulit civilis tempore belli.
Prodita per paucos, pòst obruta milite multo.
Catholico per Farnesium sed reddita Regi,
Reddita & imò sibi sexto discriminis anno.
1584. *Plebejos taceo strepitus, civemque notatum,*
Cocquerelles. *Dum petit electi jugulum furibunda senatus*
Turba, suas cansata operas & cambia falli,
1280. *Principis aspectu sedata & cedere jussa,*
Omnibus his rabies potior, nigroque notanda
Stigmate, quae Festum Andreae lux anteit, illa
Vidit inauditum facinus, turbamque frementem
In Scabinorum caput, innocuosque tribunos:
In conclave ruunt fullones, obvia ferro
Invadunt; patresque novem (res mira) fenestris
Praecipites dant, & non simplice morte trucidant;
*Morte tamen memori nec inulta; authoribus
 ultro ad*
Exilium, vel supplicii tormenta coactis.
Et verò ex Mystis Astreae victima factos
Ter tria saxa tegunt in principe Praesulis aede
Martini, & totidem stant candelabra quotannis
Manibus inferius sacris dum Curia solvit.
Et verò hoc caput est, durantis synbolon aevi,
*Quod qui tam indignum vidit scelus, exerit
 usque*
Conclavis paries, & tot capita expiat uno.
*Gaudebit Grudius, hac dum leget, atque re-
 pertos*
Consortes sceleris pleno definiet ore.

Paricidium hoc Anno 1303. perpetratum, non decennio pòst, ut notant alii: factio autem illud viginti tribus annis antecedens à Scriptoribus *Cocquerellica* nuncupatur, ab insigni quod Symboli instar praeferebat.

Notandumque quòd cùm Anno 1578. Urbs occuparetur, magistratus fidelis erat Regi, ejusque Majestati impensè favebat. Praesidiarios enim milites suis sumptibus conscripserat, qui cum Civibus urbem custodirent. At perfidia cujusdam factum est, quòd portae Missenae pessuli objectis impedimentis non obderentur, nec ferae claudcrentur, ita ut primo quodam diluculo rebellibus patuerit ingressus. Quod facinus tam aegrè tulerunt Cives Catholici, ut omnes ferè sua sponte exulârint: & qui migraverunt majori numero fuerunt, quàm qui exierunt ex tribus quatuorve aliis praecipuis Flandriae civitatibus.

LIBRI SECUNDI
CAPUT PRIMUM.

Oppidi dominatus penes Comitem Flandriae, aut ejus primogenitos, jura municipalia data, Concilium Provinciale hic aliquando: item de Comitatu Pratensi.

QUod Diogenes de illiterato divite, Cyrus de indocto Rege, Christus de Pharisaeis versipellibus dicebant, esse asinum auro obductum, Deum personatum, Sepulchra dealbata, id Lector fortè de Hipreto nostro interpretabitur, dum saxeam compagem, parietinam molem, artis & fortunae aream, aut veriùs arenam solum aestimabit, longè aliter existimaturus ubi Urbem civibus, Rempublicam legibus, id est, corpus anima viderit imbutum. Secundo itaque hoc missu producemus in Theatrum famae, quidquid politiam & civitatem, ut propriè loquar, concernit, à capite auspicium capturus. Dominatus oppidi ab omni hominum Scriptorumque memoria mansit penes Comitem Flandriae; qui nec unquam, licèt omnibus in circuitu Urbibus subinde hypothecae suppositis, subinde à reliquo Flandriae corpore avulsis, induci se passus ad cedendum alicui aut communicandum Hipretensis Dynastiae possessionem, quam esse voluerit *Regiam occiduae plagae*, Anglis, Gallisque metuendam; hinc Philippus Elsatius Burgensibus jura municipalia praescribit, aucta & alibi mutata per Guidonem, itemque per Robertum Bethuniensem, Ludovicum Cressium, Philippum audacem, omnes vivo adhuc parente de hoc oppido disponentes. Planè ut nonnunquam in mentem venerit plura hic quàm vel Gandae vel Brugae *Delphinorum Flandriae*, ut sic loquar, rescripta offendenti, dubitare, an non has ad Austrum urbes Reguli Flandriae, solerent adolescentibus filiis primogenitis assignare, qualiter ferè suis Francus Delphinatum. Comes certè *Balivos* ad spatium aliquot annorum, Senatores annuatim constituit, Leges & Privilegia, itemque Justitiae administrationem servat, Pares 12. (sed quos plenè cognoscere hactenus non licuit) habent, possidendas beneficiario titulo Toparchias à Comitis manu tenentes, &c. Duo hic addam Corollaria partim ad laudem, partim ad lucem urbis factura; Primum quòd Concilium Provinciale Comitis, Ganda seditionibus factiosorum civium rebellante, aliquamdiu & aliquoties stabilem hic sedem fixerit, nominatim Anno Christiano 1457. Alterum quòd intra limites oppidi, ut nunc res sunt, *Juxta villam in pratis*, ut olim, extiterit

(Y 3) Comi-

Comitatus titulo & prærogativa locus celebris, quem Robertus Comes, Gerardo Abbæ Martiniano elargitus est Anno 1110. unde in hunc usque diem Ecclesiæ Martinianæ *Balivum*, *Comitatus sancti Martini* appellant.

CAPUT II.

Tres Pratores, qui, & unde, & quales.

MAjor omnibus in historiæ Flandricæ arcanis Meierus ad Annum 1277. refert formatam Hiprensium rempublicam instituto triplici Senatu, intellige tres justitiæ administros, *Pratore Comitis*, *Pratore portus*, *& tertio quem Scultetum* vocant: id ipsum adhuc perseverat & quasi partito munere singuli fines suos & limites habent. *Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

Opinor autem illum qui in Diplomate Martiniano Anni 1110. signat *Præpositus villæ*, & ante alium *villici urbis* titulo expressus est, eundem fuisse cum moderno Balivo majore sive Prætore Comitis suprà nominato, eundem etiam cum *Capitaneo Comitis* (nomen sæpè in donationum testibus reperies) eò quòd civibus in militiam profecturis Ducatum præberet. Præest tam urbi quàm Castellaniæ, ut loquuntur, etsi in hac alter *Salæ Balivi* titulo inter novem viros annales jus dicat magè speciatim. Cùmque è primariis Flandriæ functionibus hæc sit, vix præter claro loco natos Comes adsciscit. Fueruntque anteà hoc ordine Equites Clarissimi, Joannes de Wolff, Anno 1225. Joannes van Ryselle, Anno 1292. Nicolaus Billekin, Anno 1320. N. Blocque van Steelant, Anno 1329. Ludovicus van Marcke Anno 1333. Joannes van Bernaige Anno 1349. Rogerius Theodorici van Lichtervelt Anno 1356. Joannes van Prysenaer Anno 1362. Rogerius van Lichtervelt Anno 1366. Arnoldus van Marcke Anno 1367. Rogerius d'Aultrive Anno 1369. Sigerius van Bernaige Anno 1370. Joannes vande Veste Anno 1373. Joannes Schleff Anno 1375. Joannes van Goyspeur Anno 1377. Oliverius van Slebrugghe Anno 1379. Daniel van Walle Anno 1380. Richardus van Steelandt Anno 1382. Joannes van Brugghe Anno 1383. Petrus vanden Sype Doctor Decretorum Anno 1384. Joannes van Gryspere Anno 1385. Richardus Haultrius Anno 1387. Nicolaus Schaeck Anno 1390. Joannes Hoeft Anno 1394. Robertus van Capelle Anno 1397. Joannes vanden Kerchove Anno 1400. Leo van Moerkercke Anno 1411. Joannes Belle Dominus de Boesinghen Anno 1412. Ægidius Walins Anno 1419. Robertus Cortesi Anno 1422. Rogerius van Lichtervelt Anno 1423. Justus Bryde Anno 1430. Renoldus Hebbe Anno 1432. Antonius van Bienst Anno 1433. Wilhelmus Comyn Anno 1440. Jacobus van Hemsrede Anno 1450. Joannes vanden Poorte Dominus de Morsbede Anno 1454. Ludovicus Polinckhoven Anno 1459. Gasparus van Vlanderen Anno 1464. Jacobus de Wale Anno 1466. Joannes à Lichtelvelde Dominus de Staede Anno 1467. Hector Dominus de Hollebeke Anno 1473. Lucas Tomyn Anno 1476. Judocus Cortewyle Anno 1478. Ægidius Gistelin Anno 1480. Andreas de Wale Anno 1483. Colardus de Halewyn Dominus de Boesinghen Anno 1484. Joannes van Overschelde Anno 1486. Gasparus van Premesque Anno 1496. Colardus ab Halewyn Anno 1529. Carolus de Luxemburg Dominus de Beaufreves Anno 1528. Jacobus van Halewyn Dominus de Boesinghem Anno 1533. Andreas van Oignies Dominus de Wandelyncourt Anno 1537. Colardus van Rode Anno 1541. Colardus van Halewyn Anno 1546. Joannes vanden Poorte Dominus de Morslede Anno 1547. Carolus Uytenhove Anno 1557. Cornelius Dominus de Cornhusen Anno 1567. Artus van Gistelles Anno 1574. Carolus van Ideghem Dominus de Weyse, Baro Borsbecæ.

CAPUT III.

De Castellano, ejusque dignitate & praeminentiis, item de Castellanis, & Henningis tres lapsus emendati.

CAstelli Hiprensis Comes aut in eo Reguli Flandrarum Vicarius, quem *Burggravium* aut Vice-Comitem dicunt à semimille annis fuit, & celebris fuit, dignitate tam augusta ut filios subinde suos Comites eà voluerit ornatos conquiescere. Ita nimirùm Roberto Frisio Philippus natus *Ypræ Burggravius* audiit, qui Anno 1104. prolapsus ex infirmæ domus tabulato expiravit, ad D. Winoci sepulturæ locum nactus; ubi post obitum illum noctе visus tumulo insistere, & Sacristanum ut matutinarum precum ære campano tempus nuntiaret monere, & sic occasionem dare reformationis ibidem paulò pòst introductæ. Hunc sequutus Gulielmus non ex filia Dynastæ Loane nupta Philippi filius & à Clementia Comitissa in Comitem sublimandus, nisi à Carolo Bono & Ludovico Crasso victus fuisset (prout Henninges secundi & tertii regni monarchiæ quartæ parte priore folio 79. perperàm & triplici cum errore asserit) sed Philippi filius, post cædem Caroli Boni ambiens principatum, sed à Gulielmo Normanno Hipreti captus, & demum necato Normanno à successore Elsatio anno partus virginei 1132. fugere in Angliam

Angliam compulsus. Ubi rebus in bello fortiter gestis favorem Stephani Regis tam ampliter meruit, ut Comes Cantii sit renuntiatus anno ejus seculi 41. Sed oculorum usu fortè orbatus, & ab Henrico Rege Stephani competitore jussus solum vertere, Elsatio conciliatur & Loam ex materna hæreditate dynastiam contendit, ibique in Regularium à se dotato Ascetorio domicilium & quietem suæ delegit senectuti. Ubi defunctus Anno 62., aut ut chronicon Bertiniense 64. 9. Kalendas Februarii, vir proceræ staturæ (quod nuper aperto ejus sepulchro integra adhuc crura ostenderunt) & nisi impari matre natus (fatente Annovio) fuisset, & virtute & favore & proximitate in Flandriæ Comitem evectus fuisset. Post quem variæ & nobilissimæ stirpes Vicecomitatu potitæ sunt, defectu hæredis non semel ad Comitem revoluto, Anno post millesimum quadringentesimo trigesimo Robertus à Flandria id dignitatis obibat, ut suprà tetigi, cujus filia Anastasia de Oultre Domina de Weleene Anno 1442. Castellana fuisse reperitur, & ejusdem sæculi Anno 74. Gulielmus Hugonetus Dominus de Saillant, Cancellarius Burgundiæ, Vicecomitatum à Rolando Domino de Poncques emptum ad hæredes transmisisse. Quorum Guilielmus insuper Dominus Middelburgi, Claudiæ filiæ Anno 1533. nuptæ Martino de Havres Domino de Betencourt, Lynselles, &c. transcripsit, & illa Anno 1545. Margaretæ filiæ suæ Philippo Oigniaco Domino Wathanensi elocandæ propter nuptias assignavit. Unde gentiles *d'Oignes* ex illustribus Artesiæ, eâ potiti per conjugii legem in Merodios Ducatus Juliacensis Barones transtulerunt, è quibus dum hæc scribo, fruitur Philippus Frentziaci Dynasta, à peregrinatione Jerosolimitana Eques sancti Sepulchri, & eo titulo multarum trientem tam in Urbe quàm territorio sibi vendicat, Scoutetum publicique carceris custodem creare solet. Ut taceam officiarios Justitiæ, administrandæ utrobique solemni juramento non minùs se huic, quàm Comiti devincire, ab ejus manu octuaginta suscipi clientelas, ejus fide obstricta & tribunali obnoxia numerantes peculia, commoda telonii etiam, & subinde jus equites creandi, quod modò exolevit, habuisse, quæ nulli, Dicasmudensem excipio, tota Flandria Vicecomiti contingere notum.

CAPUT IV.

Senatus forma exposita, & sex Collegiorum æquabilitas laudata.

QUod in Antverpiana Guicciardinus, in Brugensi Damhouderius, in Gandensi Republica Meierus, utiliter præstitére, id nos in *Hipretensi*, pulcherrimam Senatus formam ob oculos posituri, priusquàm ad singularium initia partium descendamus. Concilium itaque majus oppidi, quod alibi *magnum Senatum*, alibi *magnam communitatem* vocant, conflatur ex sex Collegiis: minus ex duobus membris, ordinarium ex unico Scabinagio, ut loquuntur. Scabinagium 13. tribunali Senatorum constat, qui cum totidem consiliariis primum efficiunt collegium (veniente ad numerum præside *Advocato*) 27. personis absolutum, & controversias non maximi ponderis decidere solitum. Apponitur his, sed & opponitur, pari virorum numero secundum, ex nobilitate domestica, & patriciis compositum, & civibus melioris notæ, quibus præficitur *Capitaneus*, ut vocem ad verbum latinè reddam: Hooftmannum enim vocant, sicut & sequentibus singulis suis hac solùm differentia, quòd hi annales, ille perpetuus, hi à Scabinis, ille à magna communitate adsciscatur. Tertium è 15. viris opificum civilium primæ famæ: Quartum ex lanipannificum Præfectis quinque: Quintum ex Sayettarum quas vocant textoribus totidem: Sextum ex minoris notæ opificibus aliis pari numero constituitur. In quo cœtu observandum venit singulari industria conceptam æquabilitatem, & acceptam in Republica mediocritatem, quâ efficitur ut ne Senatus insolentia aut ambitio plebi, plebis potentia, & factiones Senatui, nobilium sive divitum authoritas utrisque possit esse noxia. Scabinos dominantes æquali numero coërcent Consiliarii, utrosque capitibus junctis fortè unanimes, siquidem Reipublicæ intersit, suffragiis æquare possent numero pares Civium primates, tertiæ classis eâdem ratione in ordine plebeio, ne quindecim viri primariarum artium, opprimant alios vilioris opificii, tria postrema junctim collegia eodem numero & vi oppugnant, opponunt suas voces, planè ut nullam in partem publicæ utilitatis ratio deficere, juris urbani administratio claudicare, Justitiæ vigor possit declinare, nec Senatus contemni, nec plebecula opprimi, nec opulentiores exagitari. Hac via Cyrus prudens Persarum Monarcha, apud Xenophontem cùm Satrapas ad Provinciarum gubernacula admovisset, eorum potentiæ frænum injecturus, Tribunos in aliquibus summæ dominationis compotes adjecit. Ita Romani, ita Athenienses & Spartani Tribunos qui plebi suffragarentur adversùs potentiam Senatus cooptabant.

CA-

CAPUT V.

Initia singularum Senatus partium, & quæ in eis mutationes.

Restat nunc antiquitati investigandæ dispicere quibus gradibus ad hunc perfectionis apicem Respublica ascenderit. *Advocatum*, sive quod alibi legas *Aducatum* Senatus præsidem, cùm in vetustioribus Philippi Elsatii & Namurcensis diplomatibus non reperiam, libenter crederem sub Guido Comite introductum maximè cùm à trecentis circiter annis semper eum offendas, & quidem claris ferè semper ortum natalibus. Scabinorum numerus idem extitit Anno 1209. cùm Philippus Marchio Namurcensis Flandriæ Procurator, communitati promittit assumere ex suis quinque viros præmisso solemni juramento electuros pari secum numero Scabinos, Comiti Sacramentum dicturos, qui mox alios octo sibi collegas associent. Factum deinceps, nisi quod sequenti Anno Senatu amovendis potestas relicta quinque illos Electoros primos nominandi, more in hunc usque diem recepto, licèt exiguæ & paucorum annorum mutationes eum subinde interruperint. Ita nimirum Philippus Rex Franciæ rescripto Anni 1303. potestatem nominandi electores illos quinque partitus est cum Senatu. Ita Ludovicus Comes ad Annum 1380. justa plebis insolentia motus, planè ad se traxit jus creandi tam *Advocatum* quàm *Scabinos*. Philippus Dux, sed patre superstite, statutis quibusdam circa personas Scabinorum, eis interim relinquit potestatem creandi *Tutores pupillorum* (qui duo nunc sunt Senatorii) *Quæstores* duos (nunc unicus peculio oppidi congerendo sufficit) & *Hoofimannos*, aliosque, prout expediens judicabitur, *Consiliarios*, Anno Redemptionis 1414. cùm etiam in antiquioribus Principum placitis indefinitè semper facta Senatui fuerit copia adsciscendi quosvis à consiliis aut ministerio futuros. Quatuor minora collegia opinor post Annum 1383. formata, eò quòd ante illum major & ferè tota plebis multitudo è textoribus, fullonibusque constaret, quique soli in Curia punctum facerent. Hooftmannus 27. virorum cum suo cœtu antè Guidonis principatum extitit, soletque portarum curam gerere, & pacificationum rixarum in civitate orientium. Nam primas etiam tenet in collegio quodam pedaneo eorum qui pacificatores dicuntur. Ii antiquitus assueti fuerunt si conflictantes invenissent per civitatem, eos ducere in domum pacificatoriam intermittendæ paci, quod nunc in desuetudinem abiit. Inde domus ista dicta est, *het paisant huys*, & dicti pacificatores, *de Paisanters*; unde etiam dictus primus obtinuit nomen *Hoofiman van den Paisante*, quod vulgus nuncupat *Besante*.

CAPUT VI.

De claris Stirpibus & Viris.

Patricias Hipreti stirpes & domesticam Nobilitatem suprà nominavi, hic in species distribuerem & baltheis insignibusque suis ornatas in scenam libenter produxissem. Sed observans quàm raræ ævum tulerint, quàm multas simultas plebeiæ seditionis oppresserit, quàm omnes ante quatuor sæcula notæ tribus aut fatalem gloriæ suæ terminum explicuerint, aut lascivientis fortunæ telis confixæ, jam vix in proletariis censeantur; satius putavi supersedere, ne paucorum relatione urbi laudandæ suspicionis, mihi invidiæ, aliis calumniæ occasionem præbere videar. Nobilitatis itaque loco viros virtute scientiaque nobiles hic natos producam. Imprimis Joannes duos Archimandritas Bertinicos, alterum codicis Diplomatum, alterum Chronici compilatorem, & hunc tanti abdominis, ut teste Thoma diacono vix progredi, nec nisi sedens dormire posset, Petrum Dunensem Prælatum vitæ sanctimonia spectabilem. Musici Clementem non Papam & Andræam Pevernaige Ipreti invenerunt.

Theologi clari scriptis editis in lucem, Hipreto natales debent Petrus Ponetus Carmeliticæ regulæ monachus, cujus extat propugnaculum fidei, Balduinus Faber, cujus epitomen Lithurgicam vidi, Franciscus Amelryns, & alii.

CAPUT VII.

Gildæ Sagittariorum, Cameræ Rhethorum, utraque laudata.

Ad plebem ordo ducit, cujus lectior Marte & Arte pars nomina dare consuevit gymnasiis arcuum Cornei & Chalybei, Balistæ & gladii usum profitentibus, aut alicui poëtarum contubernio. Hi antiquitatis laude cum Gandensibus certare soliti, Cortracenis, Noviportensibus & Cahisletanis poëtarum conventiculis authoritatem dedêre, addentes semper *die Camer van Ipre als die oudste van Vlanderen, &c.* id est, Camera Hipreti utpotè Flandrensium antiquissima. Illi præter infinita in ludis, nominatim in Tornacensi Anno 1394. (ubi inter 387. ex primis Belgii urbibus collectos sagittarios primo donati præmio redière) bravia reportata, non vulgarem bellicæ virtutis laudem meruêre. Comitis sui signa secuti in Hannoniam, Zelandiamque

Anno

Anno 1303. & aliàs obsidionem novem hebdomadarum ab Anglis, & interim frequentes oppugnationum fortunas fortiter & constanter tolerantes, fidelitatis etiam erga Comitem laude commendati, adeò ut ante Annum 1301. Privilegiorum omnium jacturam pati maluerint quàm Guido Principi juratam fidem fallere, prout in restitutionis dicto Anno per Regem factæ literis narratur.

CAPUT VIII.

Opificum collegia, textorum numerus æstimatus, & telarum, & nundinationis frequentia.

TRibus opificum numero sunt 14., comprehensis tamen una in tribu sæpè 7. mechanicorum generibus. Omnium autem maximè patentes & reliquarum velut Principes fuisse ex rescripto Anni 1304. disco, *Textorum, fullonum, Tonsorum, Ischopolarum & Cæmentariorum*. Diploma certè Anni 1514. refert extitisse non ita pridem in urbe textrinarum quatuor millia, & tamen tum vix quingentas superfuisse: addo ego nunc ad insignem redactas paucitatem vix decem numerari. Intelligo pannificum (quo loco videntur hoc tempore pannorum *Levidensiorum*, id est, Sayettarum operæ successisse) tanto quæstu, ut ex rationibus oppidi didicerim assem tributarium Senatui, in singulas telas non quidem vænales, sed venditas nundinis, privilegio Anni 1475. permissum, effecisse quotannis florenos plus minùs mille, non vano opulentæ nundinationis & copiosæ argumento. Cæterùm cùm Ludovicus Comes Anno 1322. sub gravibus mulctis vetuerit, intra tertium ab Urbe lapidem æqualis cum Hipretensibus subtilitatis, pannos confici, nil mirum & Suebberum Germanum, in libello, cui titulum Minervam fecit, & Alphonsum Regem Hispanum libro partitionum 7. Yprensium pannorum meminisse.

CAPUT IX.

Privilegia Civium & immunitates.

IMmunitate Cives gaudent maxima, teloniorum quidem Brugis obtenta anno 1160. Insulæ Anno 1241. Messenis Anno 1200. Novoporti Anno 1274. Bapalmis Anno 1333. Elvertingæ, Vlamertingæ, Dicbosci triennio post. Reningis, Anno 1404. Slusæ 1399. Rupelmondæ, & alibi: confiscationis bonorum etiam quovis crimine, nisi in personam Principis & liberorum & Cancellarii conspirassent, ex privilegio Anni 1410. nec ad aliud tota Flandria tribunal cives inviti trahuntur, siquidem offerant causæ suæ æquitatem judicibus oppidi probare, nec vadari civium alibi bona permissum. Nundinas Maiales quæ antea in suburbano templariorum Dominio frequentabantur, Oliverio eorum magistro circa Annum 1227. permittente, Ferdinandus Comes in Urbem transtulit. Alteras feria secunda secundæ Hebdomadis quadragesimalis adjecit Maria Princeps Anno 1476. forum Hebdomadale diebus Saturni à tempore Philippi Elsatii notum fuit. Ne quis citra Hipretensium authoritatem in Ypræ Isæræque ripis merces exponat, naves exoneret à Cressio Comite Anno 1331. datum. Ab eodem sed anno proximè sequenti concessum, bona naturalium ad hæredes devolvi, & naturales ab hæreditate adeunda minimè excludi, ut ne temerè quis aliò commigret, à Franco præscriptum deserenti habitationem urbanam, partem bonorum ad opus oppidi pendere Anno 1301. Ut ne fortè defunctus peregrè ab ignoto patiatur dispendium, ab Elsatio rescriptum, bona morientis quocumque Flandriarum loco sortiri forum & leges Hipretensium; Fernandus *aquas forraltiæ Iprensis*, verba sunt privilegii, & *piscaturam fossatorum* dat civibus, excepta una inter portam Messinensem & templi. Et ut vectigalia oppidi majore crescant apparatu, neminem Comes ab eis, se excepto, exemptum pronunciavit, & vetuit intra primum ab urbe lapidem cerevisias, exceptis paucis ea prærogativa gaudentibus locis, vendi Anno 1414. quod Carolus Cæsar Anno sui sæculi 23. etiam ad coctiones extendit.

LIBRI TERTII
CAPUT PRIMUM.

De Paræciis octo.

REs omnis sacra Hipreti sub Morinorum Antistite Remorum Archipræsule, dependere solet à Martinensi Prælato, & Canonicorum Regularium omnes oppidi Parochias procurare solitorum Abbatia, ex munificentia Roberti Comitis. Parochias sive animarum directioni deputata templa in urbe numerant quaterna, in suburbano totidem numerârunt. Omnium princeps Martino Turonensium Præsuli inscriptum ab antiquo fuit in pratis Castello proximis, auctum à Gerardo Archimandrita, postquam pulsis ob simoniam & alia vitia clericis, Joannes Episcopus religionem & sacra omnia reparavit, Anno 1101. Pronaum ab incendio Anni 1240. restauratum. In cujus medio novem Senatorum jacent Sarcophagi tumultu plebis Anni 1303. oppressorum. In odeio primorum Hipreti Antistitum marmore elevato tumuli cum tali Epigraphe.

Martino Rithovio primo Iprensium Episcopo, qui Tridentino Concilio interfuit, pro fide carceres tulit, Odomaropoli obiit Anno M. D. LXXXVIII. Seminarium Iprense hæres posuit, Anno M. D. LXXXVII.

Petrus Simons Tiletanus Episcopus Iprensis prædiscessoris vestigia gnaviter sequens, Ecclesiâ hac Annis xxi. administratâ, seminario scripto herede in Christo obdormivit: Anno M. D. CV. 5. Octobris.

Ibidemque nigro ex marmore monumentum - & diversorum sepulchra Præpositorum. Altera Curialis Apostolorum Principi dicata Robertum Frisium authorem habet Annum natalem eundem qui à nato Christo 1073. est, nisi falluntur & fallunt annales. Erant etiam hic rem divinam peragentes Canonici, sed causa, anno, modo eisdem quibus Martiniani per Joannem Episcopum amoti, nec in integrum restituti unquam, nisi quòd jam inde subsidiarii Parœco Sacerdotes umbratilem Canonicorum nomenclaturam ambire videantur. Tertiam D. Jacobi licèt quo ævo cœperit ignorem, scio tamen ante Annum 1199. extitisse, sicut & diplomatum fide certus reddor quartum Nicolai Præsulis Sacellum Anno vindicati orbis 1202. floruisse. Inter suburbanas memoriæ vivificæ Crucis dedicatam Walterus dictus cum manu, & Margareta conjuges collapsam restituerant. S. autem Præpositus, & H. Episcopus Sacellano instituto in Parochialis oneris communionem assumpserunt Anno 1278. Alteram Archangeli Michaëlis titulo per Joannem Episcopum Anno 1102. sacris initiatam accepi, etsi posteà auctam & parochiæ juribus ornatam. Utraque autem hæc ab incendio Anni 1383. deinceps non surrexit. Tertia D. Joannis Anno 1269. Sacellanum accepit, nec de initio ejus quicquam habeo. Quartam Deiparæ ad Brielam ad preces Scabinorum & Gelini servientis communitatis, Helisæus Præpositus parochiam facit Anno 1196.

CAPUT II.

De Collegiata Cathedrali & Episcoporum serie.

TArvanensi Diœcesano & per ea Rhemensi Metropolitæ obnoxium fuit Hipretum, donec authoritate Pontificia maxima avulsum à Morinensi & Rhemensi cathedra hoc membrum proprio cœpit parére Episcopo, & per eum Mechliniano Metropoli subcenseri. Factum Anno post sesquimillesimum sexagesimo primo, cùm Martinus Balduinus ex & in *Riebveen* Campaniæ Brabanticæ circa Endoviam pago ortus, palmamque coævis in Pædagogio Falconensi præripiens, post Philosophiæ honoratam lauream, Sacræ Theologiæ studia didicit & docuit æquè feliciter, Synodi Tridentinæ testis, indixit Diœcesanam 1547. evulgatam Hipreti, præsuit Provinciali Mechliniensi, & alias res magnas gessit. Petrus Simonius Tileto Flandriæ oppido oriundus, S. Theologiæ Lovanii Doctor, Verbi divini præco eximius, seminarii à prædiscessore adornati promotor egregius, pauperumque Mæcenas unicus, & rei divinæ exemplo suo accuratus administer, ut qui maximo omnium cum applausu vixerit, majus sui desiderium reliquit. Vita functus Carolum Masium Antwerpiensem invenit successorem, ex Decano Antverpiensi Majorem Principis Eleëmosynarium, virum prudentiæ singularis, eoque summis & imis acceptum, qui post Diœceseos suæ lustrationem magno omnium applausu ad Gandensem Cathedram vocatus, substitutum videt Joannem de Visschere Plebanum anteà sive Curionem oppidi primarium, virum prudentissimum. Cathedræ Episcopali velut trunco in occiduæ regionis medio plantatæ, de ramis providendum erat, id est, de Canonicorum Collegio. Eadem itaque sanctæ Sedis indulgentia, Præpositura D. Martini Abbatica in Collegium 12. Canonicorum est commutata, quibus adjectæ DeLetIs MorInIs eorumque Sede Teruana per Carolum Cæsarem præbendæ numero quindecim Furnis etiam è Collegiata Walburgis Virginis, undecim translatæ; ita tamen ut applicata harum una fabricæ, illarum tribus mensæ Episcopali, una Decano & Thesaurario, altera graduatis (utor verbis in vulgo notis) & officiatis, cùm Martinensibus universim sint Canonici triginta tres. Reliquias Sanctorum à Canonicis olim asservari solitas, quia sacrilegæ hæreticorum manus dissipârunt, prætereo.

CAPUT III.

Cœnobia virilia.

UT Abbatiam S. Joannis alibi fundatam, huc partim translatam, prætercam; Cœnobia nobilioris sexus aliquot velut pugno comprehendo. Carmeliticum quidem primitus in Hollebeca fundatum à Domicellis loci, sed exustis circa ævum Guidi Comitis immisso per Gallos igne ædificiis, in suburbanam D. Joannis Ecclesiam, fratres, ea quoque ut suprà dictum, incendio fœdata in tutiorem à Senatu locum intra muros commigrârunt. Sectatores Dominici Anno 1278. auxiliis Margaretæ Comitis suis sacrisque usibus loca adaptârunt. Franciscani paulò antè senatus beneficio inprimis adjuti monasterium extruxerunt, non ita pridem rigidiores Recollectarum leges amplexi. Patres demum Societatis Anno elapsi seculi 85. Collegium insigne cœperunt extruere, & docent maximo studiosorum, ut numero, ita fructu. Spes insuper in proclivi est fore ut mox Capucinitæ reformationis conventum videamus. Aspiret Deus piarum mentium hanc in rem conatui. Claudo hanc Virorum classem in Cœnobiolo Fratrum tertiæ Regulæ ab habitu

S. Jans Broeders hier dicti.

Grauw Broeders.

bitu nomen adeptorum, fundato aut saltem dotato per R. à Flandria Elvertingæ & alibi Dominum, nunc profugis virginibus Claranis assignato.

CAPUT IV.

Cœnobia Virginum.

SEcundarii sexus Ascæteria multa sunt, plura fuerunt. Magnum enim in conspectu oppidi ante quatuor secula inchoatum Beginagium in cineres & oblivionem abiit. Alia duo titulis Hospitalium Apostoli Thomæ & Christinæ Virginis eodem igne tantùm non annihilata Nicolaus D. Martini Præpositus Anno 1422. unita intra mœnium tuta restaurari permisit. Nigræ amictu, Augustinianæ instituto quando cœperint non liquet, priores tamen esse constat Anno 1493. quo per sententiam ægris civibus subservire sunt compulsæ. Virgines Claranæ mendicatò victitantes recenter ex vicinia Middelburgi profugæ sedem figere cœperunt Anno 1594. Aliæ ejusdem patrocinii sed vitæ licentioris in Longa-marca perhibentur exortæ, & à tenuibus initiis feliciter propagatæ, vastato injuriis temporum templo in suburbanum & è suburbano in urbem commigrârunt, Anno præcedenti 88. declinantis Cœnobii tertiariorum loco per Senatum donatæ. De Benedictinis autem Nonnenbosci huc profugis alibi fusiùs agemus. — Ryeke Claren.

CAPUT V.

Hospitalia.

Hooge Siecken. — SUam ad calcem paginam facere jubebo Hospitalia ægris & peregrinis deputata. Quale leprosorum Anno 1221. ærario è publico fundatum, sacello & Sacellano ornatum Anno ejusdem seculi 91. Nosocomium Deiparæ ad fori latus Anno 1187. à se institutum profitetur Philippus Elsatius; ubi insequentis centenarii Anno 8. Presbyter officio divino constitutus. Aliud haud procul inde sub invocatione Virginis Catharinæ (licèt Margaretæ titulum vulgus det) H. Præpositus Martinianus Anni 1230. litteris permittit construi, & meminit *Magistri fratrum & sororum* ægris subservientium, quibus ad quadragenarium numerum Joanna Comes Anno qui vitæ ejus fuit ultimus dotem largiter assignat, Senatus Anno ejusdem seculi 68. utrisque leges certas præscripsit, & hodiè domui providet per Virgines solas exclusis viris administratæ. Aliud à gentilibus *van Belle* Anno ..... quibuscumque civium ægris fovendis obnoxium lege decretali Anno 1493. lata. Aliud Divorum Ægidii, Nicolai & Annæ à Collegis & Decano Gildæ D. Nicolai fundatum cum duobus Sacellanis fatetur & confirmat Innocentius VI. Bulla Anno Pontificatus quinto scripta.

CAPUT VI.

Hieracia loca.

PRoxima superioribus sunt hîc postrema Gerontocomia, & id genus piis relicta usibus domicilia. — Semifacta.

Quale Nazarethi titulo tredecim decrepitorum hospitio & quotidianis subsidiis deputatum. Quale vetularum, sed numero majore, juxta cathedralem conventiculum institutum. Quale 13. puellarum, dum per ætatem & artem possint vitam sustinere, Gymnasium.

Quale egenorum ægrorum incerto numero refugium, quod debilium Verecundorum vocant. — Schamele weken. Quale publicis impendiis Anno elapsi seculi 34. erectum, novo ex Italiis petito exemplo, quod *Montem pietatis* vocant, — Gemeyne leenborse. ubi gratis nullo fœnore aut usura ad mutuatorem redeunte, accepto pignore pecunia consignatur, necessitatibus miserorum repentinis certissimum nulliusque dispendii levamen. Quales etiam Scholæ juventuti formandæ olim tres, Anno 1289. binæ (latinas intelligo) posteà plures, nunc Gymnasium Societatis cum seminario Diœcesano & curialibus elementorum ludis videntur sufficere.

LIBER QUARTUS. CASTELLANIA IPRETENSIS.

TErritorium Hipretense commodè videor posse dividere in Castellanias quatuor (adjungendo singulis sua aut vicina oppida) Hipretensem, Belliolanam, Castellensem & Warnestoniam. Primam autem mediterraneam partim Principi, partim Abbatiis aut Dominis parentes pagos plures numerantem in signa visum est distribuere, quomodò antiquitus ad bella vocatam rusticam multitudinem distributam constat. Primum constituo Rousselarium; Roulæam Galli vocant, à Rollone Barbarorum Duce fortassis. — Roule. Municipium est libertate veteri per Margaretam Constantinopolitanam confirmata, additisque nundinis in Septembri recurrentibus annuatim. Ecclesiam habet non inelegantem, cujus fenestras Philippus Raveſteinæ Regulus nobilissimis prosapiæ suæ tam maternæ regiæ Lusitanicæ, quàm paternæ Clivensis insignibus cohonestavit; ille prout Toparchiam loci dotalem Mariæ aviæ suæ Joannis Burgundiæ Ducis filiæ, Adulpho Cliviæ Duci nuptæ, & filiorum secundo genito

ab ea relictam possidebat, ita sine liberis defunctus agnato Duci Cliviæ reliquit. Haud procul templo Curia, forum, Hallæ linificum erant olim, sed omnia his bellis deformata ruinas structuræ testes reliquerunt. Manderam fluvium juxtim natum, perque Isegemium & Anglomonasterium Lizam petentem, authoritate Guidi Comitis ampliatum, & subvectionibus aptatum accepi. Nundinationem etiam pannificii quæstuosam Joannis Divionensis Principis privilegio stabilitam; contubernia militaria civium à Maxemiliano Principe, post incendium Anni 1485. renovata. Cæterùm ab antiquo videtur muris aliqua parte cinctum fuisse, certè arcem habuit vetustam, & Castellanum in ea hæreditarium, quod muneris pridem Halewinii, nunc Huylandii sibi vendicant. Sortem porrò hujus Municipii in bellis sequi solent Gythenses, & Hoochledenses ex una, Neoclesiani ex altera parte. Secundum signum faciebat stadium gentis Noycllæ Dynastia & adjuncta *Rosebeca* celebris non tantùm veneratione Virginis Matris, cui annuatim mense Julio Brugenses voti reos novam calantulam offerre author est Meierus, quam pugna Gallicis nostrisque annalibus tantùm cantata quadraginta cæsorum millibus, ipsiusque Arteveldæ & aliorum seditionis rebellionisque capitum capitibus æstimata, Anno 1382. Tertium locum obtinebant Longomarcani cum Biescotanis & habitantibus capellam palustrem, intraque prioris situm Clevense Dominium Maldegemiensium. Quartum Honnebeca faciebat non uno titulo nobilis, Abbatia inprimis virili Canonicorum Regularium cœpta Anno 1072. per Eulpoldum & Rambartam conjuges dotata, à Comite Theodorico eversa funditus, & nunc restaurari cœpta cura Nicolai Osiers Archimandritæ vigilantissimi Dominii partem potiorem obtinente, cujus alteram obtinet Jacobus de Vocht V. N. Et adjungebantur Paeschendalia cum Dominio Valteri vander Gracht D. de Schirvelde, & Silvæ habitatores maximæ, intra quam Prioratus Benedictinus Hout-hulstius, & Saccella duo, itemque Abbatia ejusdem ordinis Nonnenbosci, illa titulo B. Mariæ de Busco per Joannem Episcopum dedicata in usum ancillarum Christi Deo ibi famulantium, testibus Alboldo Formeselensi, & Gerardo Iprensi. Carolus autem Comes Flandrensium Ecclesiæ *in orientali parte Ypra* sitæ ac sanctimonialibus inibi jugiter militantibus terram 12. bonariorum cum *Comitatu* circa ipsam Ecclesiam assignat Anno 1023. Theodoricus porrò successor tum alia proprio motu, tum rogatu *Anselmi Iprensis Castellani & dapiferi sui*, *sanctimonialibus* in nemore suo juxta Zinnebecam pauperem vitam ducentibus quædam confirmat Anno 1120. Priorissa primùm præerat teste Philippi Comitis Anno 1177. & Gertrudis ejus sororis diplomate directo ad Annam Priorissam & sorores de Buscho. Posteà ejusdem nominis Abbatissa præfuit, ad quam & sorores *sub regula D. Benedicti* viventes Anno 1198. scripsit Balduinus Comes. Cœnobium Anno 1557. reformatum, sed mox supervenientibus turbis desertum, & Anno 1604. àuspiciis Principum, cura Caroli Houchez Archidiaconi Ipretensis restitutum in Urbe. Curialem porrò forensem Anno 1267. erigi permisit Clemens IV. Pontifex, vetans invitâ Abbatissâ ullum Sacellum erigi. Quarto loco erat Boesingemium castro olim insigni ornatum & Toparchia Marchionum Bergensium nunc, anteà Wittemiorum & Anghiensium, cui aderant Brielenses & fanorum Joannis & Jacobi accolæ. Quinto Dickenbosch, Scerpenberg, Clyte, Kemnele cum Dominiis capitulorum Insulensis & Castetensis, & Vormesele; hæc Præpositura Abbatica Canonicorum Regularium Anno 1100. inchoata celebris, illa gentilibus suis & familiis latè propagata. Sexto Holbeca Glymæorum Geldonia Vicecomitis ab Houtaniis derivata Dynastia, fundato olim Carmelitarum Cœnobio, nunc Hipretum translato nobilis, cui adhærebat affinis Zillebeca Domini Fresyensis partim hæreditas, & Santvordia Guilielmi vander Vichte V. N. Dominio nota. Septimo Geluweveldia cum Bechelaria Francisci Woestinii V. N. Dominio. Octavo Morsledia eleganti instructa prætorio & gentilium Despieros Dynastia, qui & Rollegemium possident, sicut Rumbecam gentiles de Tiennes Domini de Caestre.

Margin notes: Gyts. Hoochlede. Nieukercke. Stade. — Pugna Rosebecana. — Langemarck. Biesselaer. Poels-Cappel. — Nonnenbosch. — Castellanus Iprensis dapifer Comitis. — Boesingen. — Briele. — S. Jans. S. Jacobs. — Vormesele. — Holbeeck. — Zillebeeck. Santvord. — Geluwevelt. — Morslede.

MISSENIACUM,

NOBILISSIMA

ANTHONIA DE MOURBEECK

ANTISTITE IMPERANTE,

NOBILI

JACOBO DE MASSIET

Beaurepartii Domino Balivum;

ORNATISSIMO

PETRO VAN HULLE

Scultetum cum laude agentibus;

PETRUS VANDEN BROUCKE

Senatui ab Actis & Secretis recognovit.

Restituo hoc nomen ex Morinensi Sanctologo ad tertiam Julii, ubi memoria *Sithronis martyris translati apud Misseniacum.*

Nomen. *cum. Villam Misenis* vocat Roberti Frisonis rescriptum, Mescinas Meierus, Meessenam Marchantius, Meschinam Oliverius Marcanus. *Etymon.* Etymon etsi vulgò è vulgo petant à trium virginum (quas Galli æque ac Teutones *Meyskins* accentu solùm variato nuncupant) claram miraculis, sanctitate, & castimonia; tamen ego videor meliori jure illud quærere posse à nundinis, non tam celebritate quàm antiquitate commendatis, & inter quatuor Campaniæ Gallicanæ Principes relatis olim. *Missæ quid.* Has enim *Missen* sive Missas nostri vocant, vocabulo à Romanis mutuato, eò quòd toto ex Imperio merces, vænum mitterentur & mittantur. Unde nec prodigi sunt talis nomenclaturæ, quam nundinis Francofurtensibus, Augustanis, &c. non ita Coloniensibus, Antwerpiensibus aut aliis largiuntur. Fuère autem etiam ante oppidum, aut Cœnobium, hæ de quibus ago nundinæ in *foresto Sartano* (sic enim dicebatur) *Forestum sarti.* ponè Arcem novam Comitis, quæ sita fuit haud dubiè circa aggerem agrumque *Slotlant*, id est, Arcis terra nuncupatum, *Castrum.* 500. à Cœnobio passibus. Oppidi exordia, libertatem, leges, non altiùs quàm à Balduino Insulano petam, limites non latiùs quàm instituta Alexandri Pontificis permissu obeunt Amburbalia; *Supplicatio annua. Die posterie.* totum enim illo gyro conclusum spacium civitatis nomine habetur, & intraneo Senatui obtemperat. An autem subinde muro aut fossis vallatum fuerit, meritò liceat dubitare, cùm alibi loca supersint fossarum nomine insignita, *Stegrachten.* & versùs medium diem videatur antemœniani alicujus propugnaculi rudetum, & vestigium portæ veteris monstret monasterii posticum. *Porta.* Prætereo enim volens vi aliquoties ut armatum, ita dearmatum Cœnobium, eventu semper dubio, fine semper luctuoso. *Calamitates.* Ita nimirum Anno salutiferi natalis 1578. à præsidiario milite aggestis terræ molibus firmatum aliquamdiu utile fuit. *Munitiones.* Ita ante centum ferè Annos ab hac munitione per turbam agrestem occupatum, ligneisque septis circumdatum: ita Anni 1383. æstate, per Antistitem muris altioribus & duabus cinctum turribus: ita per Robertum Frisonem operibus ad resistendum hosti instructum; sed omnia hæc ferrea consilia in igneum ferè colophonem abierunt, prout jam nunc doctum eo. Martis itaque & Vulcani crebas in Misseniacum conjunctiones caput hoc edisseret; crebras dico, id est, quinque seculorum decursu bis quinque. Referunt enim memoriæ Parthenones hìc loei fundatæ, *Spoliatum oppidum.* Richildem Hannoniæ Principem oppidum hoc à Frisii hostis partibus stans diripuisse & succendisse Anno post primam seculorum à redempto orbe lapsam decadem septuagesimo primo. Meminerunt eædem cladis ad Annum 1127. acceptæ à Gulielmo Normanno, Flandriam infernatem vindicante, & alterius per Francos illatæ Anno ante seculum duodecimum Christi nati quarto. Meminerunt incendii sub Annum 1380. *Incendia.* Anglorum lascivia procurati, ita ut è duobus ædium millibus vix duæ perhibeantur evasisse. *Numerus ædium.* Meminerunt etiam alterius Imperio Ludovici undecimi Francorum Regis, & Maxæmiliani tum Archiducis, pòst Cæsaris, tantundem ferè domorum è cineribus resuscitatarum absumentis; præter quæ recens est patrum & nostra memoria calamitas, quam damno, quam querela majore Annis 1541. & 1552. nati fortè privatim ignes insolentiori modo propagati pepererunt, oppressis plusquàm 380. pannificum officinis. *Pannificium florens.* Novissimè autem à militari furore vix una toto oppido casa evasit, ardentibus plusquàm 800. ædificiis, ipsoque Cœnobio à recedentibus ad flammas damnato. Et si quid superesse, si quid restitui potuerat, Ostendanorum Anno sequenti 97. impressione eandem fortunæ aleam subiit, jacente adhuc in ruinis potiori pulcherrimarum ædium portione. *Dominium oppidi.* Dominatus oppidi & parvo circuitu terreni donatione Comitis Adelæ spectat ad Virginum Vestalium ibi Antistitam, quæ ex more Hipretensium & decreto Guidi Comitis rempublicam & justitiam curat administranda per Prætores ternos, magnum puta Balivum, quo nunc munere fungitur Jacobus de Massiet D. de Beaurepair, Porti Balivum & Scoltetum perpetuos. *Respublica.* Scabinos septem annales, Archangeli Michaëlis festo recurrente solitos innovari. *Pannificium.* Cives textura laneorum pannorum tantum olim quæstum fecêre, ut in subsidiis provinciæ, rogandaque pecunia nonnunquam paria Furnensibus fecerint, Mercatusque ad quartamdecimam Octobris tanta soleret advenarum frequentia proficere, ut legerim Anno 1528. *Nundinæ.* unis nundinis teruncium in singulos pannos venditioni expositos expensum, ascendisse ad 646. florenos. Hebdomadale autem forum diebus Jovis & Saturni frequentatum minùs ob vicinam Hipreti nundinationem. *Viri hinc clati.* Ascribendi hìc natalium titulo viri aliquot clari. Qualis Gulielmus Misseniacensis Hierosolymitanorum Patriareha ante 4. secula, Tyrio sæpè laudatus. Matthæus Ryck Medices peritus nuper clarus. Jacobus Crucquius Brugis politioris litteraturæ Professor in Horatium eruditè commentatus, ideoque commendatus. Carolus Liebardus Theologus & Poëta non infelix! Dulcia de Meysen Anno 1347. famigerata quòd Annos aliquot omni cibo potuque præterquàm Eucharistiæ abstinens, nulliusque fraudis comperta marito convixerit. Res Misseniaci sacra universim pendet ab illustri Virginum Benedictinæ fortis Abbatia, *Parochia.* tum Parœcia Deiparæ dicata; quam Canonicorum duo-

decim

Collegiata. decim Collegium Anno 1062. ab Adela Comite fundatum & D. Nicolai vicina ædes Anno 1164. in Parochialem evecta, & Beginagium. Beginagium ante trecentos Annos juncta Abbatissæ & Senatus munificentia dotatum, Guidi Comitis principatu, & Hospitale à teHospitale. nuibus initiis Anno 1284. coalescere cœptum. Fuit profectò Ecclesia hæc Abbatialis Abbatia. inter spectabiles totius Flandriæ, vario Sacella. Sacellorum ordine coronata, è quibus potiora hæc sunt. S. Magdalenæ honori dicatum à Beatrice Warnestonia Anno 1188. Virginum maxima. Deiparæ titulo sacratum quod Salve vocant, Anno 1228. ab Agne de sancto Audomaro. D. Jacobo inscriptum à Margareta de Crecqui Anno 1252. Sacrosancti flaminis Deitati proprium: Anno 1311. ab Elide d'Auxy, Bartholomæo Apostolo. Anno 1334. à Margareta Mourbecana, & Roosbecanum Anno 1292. à Joanna de Tassy, omnes suis temporibus Vestalium primariæ dotârunt aut ditârunt. Sub Elisabetha autem d'Oignies Anno 1162. præbendarum decimatertia Decanalis adjecta reperitur. Sub Alide Anno 1164. curialis D. Nicolai instituta, cui exceptis Officiariis Abbatissæ, conventus, capituli & Canonicorum domesticis omnes incolæ subjiciunChorus. tur. Sub Agnete Gistellana totum odeii ædificium auxilio Flandrorum Comitis perfectum: Sub Gulielmo de Lovigni Anno 1417. splendida hospitum Domus à fundamentis erecta. Abbatia quam dixi tradux est & colonia Denaniensis in Hannonia, in quam nisi claris ortæ natalibus vix recipiuntur. Quales sunt hodieque justo virgines numero, & fuerunt à ducentis Annis hæ notarum stirpium Prælatæ: Isabella Abbatissæ. Stelandia Anno 1440. Agnes de Credonio Anno 1466. Jacoba Hazebroucana Anno 1474. Agnes de Hilfault Anno 1510. Isabella de Mourbecq Anno 1515. Joanna de Ghistelles Anno 1560. Jacoba de Hennin Anno 1594. cui tum surrogata Antonia Mourbecana collapsum strenue Cœnobium reparat & postliminiò suas sanctimoniales velut ab exilio domum reduxit, prudentiæ titulo & rerum usu commendata. Fuerunt etiam antiquitus Illustriores Margareta d'Oultre Vicecomitis Hipretani, Anno 1386. Elisabeth Theodorici, & Ogina Roberti Frisii Flandriæ Comitum filiæ: Laurentia Comitis Gisnensis Anno 1302. Jutta Sanctopaulini sub idem tempus neptes, Adela Comitissa ut prætercam ipsum Athelæ Roberto Galliarum Rege natæ, Balduini Insulensis viduæ nomen, quæ ut hic monasticen amplexa, ita mortua & tumulata; prout Monumenta. etiam è familiis Stavela, Cominæa, Morbecana, Vossia aliquot Sarcophagi ante incendium ultimum conspiciebantur, nunc bis mortuos, bis sepultos dolendum clarissimos hos equites, è vita & penè memoria sublatos. Adela hæc sive Athela in somnis tertiùm monita, Parthenonen dictam fundavit instigante potissimùm Landrico Landricius coquinarius. coquinario suo, qui epilepsia ad desperationem medicorum laborans monentem in somnis Angelum secutus in foresto Missèniacensi fortè obdormiens sanus & integer à morbo & somno surrexit, & curatoris Miraculum. sui curiosus à saltuariis didicit locum illum Iconis Marianæ solenni veneratione & trium Icon Mariæ. virginum lectissimarum castitate vindicata à Divis celebrem esse. Nomina earum Hel- De dry Marien vulgo vocantur. wigis, Jutta & Giselindis, patria Viroviacum, parentes infimæ conditionis, sed non virtutis Hezo & Ida, munus gregem curare, & pabulatum silvatumque armenta ducere. Ita solitarias circa locum *Mistich* (ubi modò Cœnobium visitur) pari numero saltuarii reperère milites eximii forma *Joannes de Stapela*, *Odo Longomarcanus*, *& Joannes de Motta*, sollicitant refragantes ad concubitum, & vim imò mortem nisi pareant paratam minantur. Miselæ quid agant? virginitatis jacturam facere grave, & mori præoptarent si intactis Castitas vindicata à superis. mori licuisset; ad lachrymas & preces convertuntur, & hoc saltem impetrant, liceat ante actum tactumque impurissimæ libidinis pauxillum orare. Orantes audit in vicino invocari solita virginum vindex mater virgo, & repentè terra dehiscens puellulas manibus sursum genibus deorsum flexis vota facientes gremio suo excipit, & ope non humana viventibus illustre parat sepulchrum. Obstupefacti libidinum sectatores ad se reversi & pœnitentes unus in Cattistetano monte, alii in Silva Niepensi vestem vitamque anachoreticam assumpsère. Virgines eodem quo oraverant gestu sub terra repertas in feretrum Adela Comes transtulit splendescens ingenti miraculorum gloria, quod hodieque cernitur in sacello laterali miraculosâ Virginis Matris Icone famigerato, ubi etiam conspicitur capsa corpus B. Sidronii Martyris sub Aureliano pas- B. Sidronius. si, Romà per Alexandrum Papam transmissum Adelæ, & ab Adela hic repositum. Narrationem hanc ex veteri manuscripto transtuli, præter morem meum fusius, eò quòd codex Misseniacensis ex personis hujus Tragædiæ neminem nominans in nonnullis videatur dubitare, & pictura Castrensis ex Anglia tradat huc profugas. Adelæ porrò toties mihi nominatæ anniversarium celebrant 8. Januarii, ejusque memoriæ Ritus insignis. Antistita antequàm Missarum adeat solemnia, pecuniam solet in populum frequentet congregatum spargere.

JOAN-

JOANNIS BAPTISTÆ

GRAMAYE

FLANDRIÆ

OCCIDENTALIS

ILLUSTRATÆ

PARS SECUNDA.

PRIMITIÆ ANTIQUITATUM

CATSLETENSIUM,

ID EST, OPPIDORUM

CATSLETI, HAZEBROCÆ,
ETERRÆ, WATANÆ,
MERVILLÆ, &c.

Toparchiarum quatuor, Dynastiarum plurium, Cœnobiorum duodecim, Pagorum quinquaginta duorum.

AMPLISSIMIS

DITIONIS CASLETANÆ,

M. BALIVO,

OPPIDORUM, MUNICIPIORUM,

PAGORUM MAGISTRATIBUS,

JURIS ET JUSTITIÆ

ADMINISTRIS

ET

PRINCIPUM VICARIIS.

ILLUSTRISSIMIS GENTIBUS

DE MONTMORENCY Comitatum Eterræ, Baronatum Haveskercke, & plura

DE S. OMER Comitatum Morbecæ, Dominatum Runſchuræ, & alia

DE MERODE Dynaſtiam Watanæ, & adjacentia

DE CORDES Toparchiam Tiennenſem & dependentia

Cum triplici juriſdictione poſſidentibus. Reliquiſque in agro hoc & limite nobiliter dominantibus, ſive habitantibus, Volumen hoc, ſive Primitias Antiquitatum offert

J. B. GRAMAYE.

CATISLETUM OPPIDUM
REGIONIS CAPUT.

Nominis ratio.

Ta oppidum hoc voco præeunte Audomaropolitano diplomate, & præeunte ad veram originationem vocis, quam elisâ syllabâ postmodùm *Catsletum*, nunc molliore sono *Casletum* latinè efferunt. Diplomatis Anno 814. dati verba sunt: *Villam præterea Mekeram cum appendiciis & cambo apud Catisletum quem Rodericus dedit*, &c. Drogonis autem in miraculis B. Lewinæ hæc: *Iutta mulier Castleti nata & à nativitate languida, contactu feretro sanitatem recuperat.* Donatio Balinbergæ Watanensibus per Adelam Comitissam facta, eam describit ad occidentem Caleti montis, eliso *t*, ut fit, euphoniæ causâ, ut nemini dubium esse queat à Cattis hoc nomen esse, validissima Hessorum gente, (quorum hodieque Metropolis Cassela dicitur) non à Velocassiis perperàm hic à Sabellico positis, ad Sequanæ Hipræque littora ponendis, prout ante me observavit Marchantius. Conspicuus autem haud procul oppido mons Flandriæ eminentissimus, manifestiùs etiam nunc *Catzberch*, id est, Cattorum mons, vocatur, ut nesciam, quid desiderari possit apertius, quid aptius. Et ne terminatio *letum* nasutos torquere posset, addo præter id quòd frequentes antiquarum urbium nomenclaturas in *etum* inveniam. Notum omnibus Teutonicam noscentibus *leyt* undè *letum* efformant Romanizantes, coloniam sive ductum esse, unde *geleyden* est abeuntem tantisper comitari. Colonia ergò Cattorum huc ducta & hinc dicta, sed quando? id non magè notum, quàm cur in Itinerario Antonini à Teruana ad Bajacum *Castellum* vocetur, & an à Romanis structum hoc in monte Castellum, & natum ex re nomen, an potiùs ab itinerarii auctore vocum duarum affinitate, & nostri idiomatis ignorantia decepto pro *Carsleto Castellum* scriptum sit. Haud improbabile profectò, locum ita naturæ munitum beneficio, ut maleficio vix humanæ industriæ possit expugnari, nec à Romanis, nec à Francis habitum neglectui; quicquid tamen in eo aut munimenti aut monumenti fuit, barbaricas sensisse manus, & stirpitus isse in cineres. Ita ut inscitia rerum & penuria scriptorum cogamur urbium natales à Barbarorum recessu & auspicari & metiri. Invenio itaque spoliatum à Sifrido Danorum Duce sub Annum salutis 928. cum ora Flandriæ maritima. Catsletum ab Arnulpho Comite verum Magni nomen adepto restauratum, Catsletum dico, id est, Arcem contra hostes Ghisnarum in Morinis occupatores futuram. Oppidum enim ejusdem in montis acclivi muro & propugnaculis instructum lego, cùm Robertus Frisius titulo tutelam, reverà dominatum nepotum ambiens hic sedem belli delegisset. Et quamvis cum Apostolorum Principis Basilica Anno 1131. pro bona sui parte malo igne deflagraverit, tamen respiravit brevi civium magnanimitas, & damna resarciit; ut non immeritò Philippus Francorum Rex, Ferdinando Comiti bellum illaturus inter primas habuerit curas, hanc Flandriæ clavem sui juris facere, & præsidio firmare Anno 1213. prout ejusdem sæculi Anno 97. inter primas idem hanc urbem primò obviam, primò necessariam deditione suam in potestatem traxit, Guidoni subtractam. In protectoris sui manus incidisse oppidum putares, quia à ferro & flamma recuperatum, & incruenta fuit Regis victoria, imò paucorum dierum; civibus sibi, ut Comiti suo, per leges pacis ante Anni unius à captivitate decursum pronunciatas restitutis, longè aliter ac sequentis ætatis Anno 28. cùm ager ejus ad pugnæ arenam & aleam, arx ad tumultus & conturbationis regiam à seditiosis in Occidentali Flandria & rebellibus Ludovico Comiti electa esset, viderunt illum cæde, hanc flammis repleri, tantâ luxuriantis Vulcani pertinaciâ, ut casum ne casa quidem ulla effugerit. Luerant domus dominorum peccata; mœnia interim intacta, aut si læsa alibi per Gandenses alios que rebelles, restituta sunt ante Annum 1347. cùm à Francis Comiti Maleano opitulantibus ad ignes iterùm condemnata evaserunt, oppugnationem fortiter & magna cum hostium jactura ferentibus præsidiariis. Pace postmodùm media Comiti conciliatum oppidum Anno 72. impetravit pro arbitratu Senatus posse omnia in circuitu clivi loca majori mole cingere, & fortificare: cui operi dum operam locant in factione decennio pòst gliscente, occupatur arx

Margin notes (left column): Meketem. — Varia lectio. — Cattos hic fecisse. — Non Velocassiis. — Catsberch. — Letum terminatio. — Castellum Romanorum fuisse. — Romanis & Francis cultum.

Margin notes (right column): Vastatum à Barbaris Normannis, Danisque. — Restitutum. — Munitum. — Incensum. — Reparatum. — Occupatum sæpius. — Receptum. — Pugna Castletana. — Iterum vastatum. — Munitum iterum.

Arx capitur. arx ab Iprensibus, & militari præsidio Duce Gulielmo Botermanno firmatur, sed per nocturnas insidias à Nobilibus Duce necato, militibus fugatis, in parte vastata & deserta est, durante hoc dissidio Oppidum spoliatur. & Franciæ Angliæque viribus in Flandriæ arena concurrentibus, ab his spoliata, ab illis incensa, cum subjecto oppido per Oliverium Clissonium 3. Septembris Anni 1383. id est fatalis toti occiduæ regioni Flandrorum. Hæc omnia toties ingeminata incommoda civitatem vincere, sed non civium animos potuerunt, qui à flammis sereniùs, à cædibus augustiùs paulò pòst caput extulerunt, præsertim propriis sub Separatum quasi à Flandria. Dominis à Flandriæ trunco velut demembrati. Ita nimirum formatas ab Jolentide Domina leges & consuetudines, à Francorum Rege firmatas incolæ obtinuerunt. Privilegia ejus. Ita authoritatem muniendi quaquaversùs oppidum Anno 1404. ita nundinas, circa Venerabilis Sacramenti solemnitatem, à Philippo Comite Anno 1423. Quibus in tantum excrevit Urbs civium numero, nummis, opibus, operibus; ut & aliàs, & Motus intestini. Anno 1430. solennes maximis civitatibus tumultus intestinos non evaserit, cùm plebecula (cui ex agro perditissimi quique se adjungebant) graviter ferens, graviores æquo, ut opinabatur, pœnas pugnatoribus seinvicem sauciantibus irrogari, & consuetudines quasdam edicto Ducis abrogatum iri, triginta armatorum millibus se commoveret. Sed ad famam Ducis Philippi adventantis dissipata, auctoribus mulctatis. Ad recentioris memoriæ clades vevio, & cum eis sanguineam hanc paginam claudo. Sub initia dominatus Maximiliani Archiducis à Gallo Casletum graviora sensit incommoda, quàm ab eodem tempore Nova fossa. & bello Caroli Cæsaris, quo nunquam novæ fossæ limites Francicarum partium transgressi. Novissimis Belgii turbis Anno potissimùm 1578. oppidum, quippe apertum, nunc ab una, nunc ab alia parte occupatum fuit: arx ex quo aggeribus novis & præsidio fuit instructior, non ita, licèt centurionis proditione, rebellium dolo, non semel tentata, parum quin caperetur abfuerit. Ei præfuit Comes Herlii; sed ab Anno 1584. recepta Flandria, arx haud necessaria, & proinde neglecta, in rudetum redüt; urbs etiam ruinis mœniorum alibi extantibus, portis patulis magè quàm patentibus Respublica. esse cœpit. Ad Rempublicam venio, quæ ut leges & politiam à Guidone Comite, Jolentide Domina, Philippo Bono accepit, ita caput habuit nonnunquam à Flandria aliud, tum nimirum cùm portionis hæreRob. Casletanus. ditariæ loco Roberti Bethuniensis filio cognomini assignatum est Casletum cum territorio & vicinis aliquot oppidis & remotioribus duobus, unde *Casletani* cognomentum induit. Is in schismate Flandricarum urbium Dux & fautor extitit Brugensium, resque magnas gessit, & nisi cessisset juri antè suo, potuerat ad Flandriæ Comitatum tam pervenire quàm aspirare. Vita functus & Warnetoduni Anno 1331. tumulatus, unicam hæredem Jolentidem Henrico Barensium Regulo enuptam reliquit, Casleti in- Barenses Reguli. ter alia potientem; quod adeò mansit penes Comitis Barri hujus successores, donec Anno 1433. cessit Philippo Duci pretium libertatis è carcere, ad quem bello captus devenerat. Infra Dominos sive illi Comites, sive sub Comitibus Dynastæ fuerint, proximo dignitatis gradu censebatur ab omni hominum & scriptorum memoria Præfectus, nunc Balivum vocant; olim perpe- M. Balivum. tuus nec Comiti obnoxius, donec Joanna Comes compensato aliis bonis Michaële, id temporis Præfecto, omnes ejus officii proventus sui juris fecit, Anno 1218. posteaque beneficiario, (non tamen ad hæredes transeunte dignitate, quod credit Marchantius,) possidendum titulo clienti cuidam suo assignavit, eminentiæ tamen veteris majestate nonnihil decurtata. Ex quo tempore Nobilissimos Flandriæ habuit Casletum Præfectos, Haluynos Cominii, Stavelos Stegræ & Havesquercæ, Hornios, Stavelæ dominatos. Senatum annalem postridiè Kalendas Octobris renovat Balivus octo. Scabinis constantem, quorum quatuor secunda Borgemeester, Poortmeester, Paysiers. anni sequentis Consules binos adoptant cum ædilibus quinque Et illi per suum Quæstorem peculium Urbis curant, & rationes reddunt Balivo & Commissario Principis assistentibus. Nundinatio plebis ferè armento- Nundinatio. rum est, & frugum fructuumque, præterque suprà nominatas habent ineunte sextili & hebdomadatim à Januario ad ferias Paschæ nundinas alias, recurrente die Jovis mercatum celebrem advenarum frequentia & concursu. Fori & ferè oppidi meditullium oc- Fons mirabilis. cupat fons exteris admirationi existens, utpotè per altissimorum montium venas canali ductus Anno 1532. publicis impendiis reparatus. Ea enim est altitudine apex cui Mons altus. oppidum insidet, ut sereno cœlo urbes in circuitu plusquàm triginta sit aspicere, pagos ferè centum. Produxit Græcis Latinisque eruditum Nicolaum Ellebodium Manutio & Lambino non semel laudatum. Joannem Aprum Elegiis feliciter editis notum. Parochiales Ecclesias nunc duas Casletani ha- Parochiæ. bent ab Anno 1290. antè unica contenti Deiparæ inscripta; in qua tamen Curiones duo, postmodùm in capitulum assignata portione Canonicali à Canonicis quodammodò Collegiata Deiparæ. assumpti. Canonici, quos dico sub Roberto Casletano sex instituti, adjectis reliquis quinque per Petrum Episcopum Morinensem (cui suberant uti nunc Iprensi) prout ex diplomate successoris Episcopi Luduvici

ei factum ratum habentis dato 20. Maii, Anno 1426. didici. Posterior tempore est altera Curialis Antistitem agnoscens Nicolaum Tutelarem, violata vastataque nuperis bellis Gallicis, inque Collegiatam vicinam D. Petri translata. Collegiatam intelligo viginti Canonicorum per Robertum Frisium dotatam titulo Apostolorum Principis, post victoriam in agro Casletano partam Anno 1072. Aliqui tradunt à Roberto voti reo, alii à jusso per Pontificem, alii ab expiaturo nepotis eædem id factum; de quo distichon vetus effigici ejus subscriptum tale legebatur.

Parochia B. Nicolai.

Collegiata D. Petri.

Robertus Frisius.

Hic Robertus ego viginti munera lego,
Sicut ego accepi, sic vobis libera trado.

Et tumulus ejus in crypta humilis tali eum Epigraphe.

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M. LXXXXIII. OBIIT COMES FLANDRENSIUM ROBERTUS FRISIUS JEROSOLYMITANUS, QUI HANC ECCLESIAM FUNDAVIT, ANNO M. LXXII. MENSE NOVEMBRI; ET FUIT REPOSITUM CORPUS DICTI COMITIS IN ISTO LOCO ANNO M. CC. LXXXI.

Habet hæc Collegiata & Decanum & Præpositum; hunc ferè claro loco natum, qualis modò D. Montmorencius Berseæ Dominus, Vir virtute nescias an genere clarior, in Decanum Cathedralis Leodinæ recenter electus. Parthenones etiam duæ virginum, hospitale, itemque Gerontotrophium, & Hierocomium fuerunt mediocriter dotata, sed de quorum initiis nihildum rescire potui. Reclusoria etiam à suburbano plura fuerunt, nunc unum sacello instructum à piissimo Anachoreta vidimus ædificari. Concludam autem in versu & omine quod in Moræo nostro effert Casletum.

Cœnobia & hospitalia.

Cattorum vires & Cæsaris arma Latini
Sunt fundamento gloria prima meo.
Normannûm feritas, Danûm victoria tandem
Est munimenti causa secunda mei.
Me duo Roberti, templis hic, legibus alter
Instruxit, urbis author uterque nova.
Vires arma, furor Roberti quid nisi robur
Et situi & civi progenuère meo?
Et dedit huic genius, natura quod indidit illi,
Fortior ut cunctis hic sit, & illa malis.

CASTELLANIA
CASLETENSIS.

Territorium sive Castellania CATTISLETENSIS extra oppida & Toparchias in Octo dividitur tribunalia, singula in civilibus causis suos agnoscentia Scabinos, in criminalibus curiam feudalem Castelli. Primum eorum ab Urbe nominis capiens differentiam undecim Parochias complectitur. Quarum prima ad medium diem in crepidine montis occurrit Oxelaria, castri veteris obruta & penè sepulta parietinis fundamenta ostentans & Abbatiæ Bertinensis, aut veriùs Comitatus Arquensis ad Bertinenses spectantis latifundia. Proxima fana Mariæ & Silvestri, illud ab Anachoreta Niepensi, hoc ab Hilduardo milite, ut volunt, structum, nunc ex parte Principis, ex parte gentis Hornanæ. Unde egressis & emenso Terdegemio gentilibus de Balliœul & de Hanneron aliquandiu partitim possesso occurrit à munitione Harduini Comitis Palatini sub Carolo Simplice nuncupatus pagus olim celeber, agroque fertili, nunc etiam monstrans domicilium, dominiumque de Lacquoy ad Briardos spectans. Ulteriùs ad septentrionem pagi sunt à Saliis appellati Semiis & veteribus, quorum hic præter prætorium Caroli de Cornhuse Chyliarchæ strenuissimi, & Gubernatoris Ardemburgensis, monstrat Castellum & reliquias residentiæ Guilielmitarum ordinis D. Benedicti. Qui primitus in Nieulant propè Lynbre fundati per Arnulphum de Gynes equitem Anno 1261. titulo domus pacis, aut B. Mariæ de Nazareth, sed inopia pressi in hunc locum ab Henrico de Bryarde donatum Anno 1457. concesserunt, ubi vix undecim annis versati impetratis terris & proventu ampliore, munificentia Jodoci Halewinii Illustris Dynastæ, in Pienam commigrârunt, ubi Cœnobium etsi miserè per hæc bella deformatum subsistit adhuc.

Cassel ambacht

Oxelaer.

Mari cappel. Silvester cappel.

Terdegem.

Hardifort.

Oudefesle. Semsele.

Est autem Piena vetus illustris familiæ de Halewin Dynastia, quæ eò quòd Domini à Gallorum Regibus ad Ducalem & Marchionalem evecti sunt dignitatem, habetur Marchionatus titulo ornata. Castro ornatur pro modulo veteris ævi splendido & munito, & venatione aucupioque non incommodis. Restat fanum Wennemari & Quadestrata, illud ab Heroë fundatore, hæc à viarum difficultate hibernis tempestatibus inaccessa, quod reor, dictum: & denique Arnekemium pluribus nunc quidem parens domicellis, & inter alios Canonicis S. Petri Cattisletensis Dominis ditionis Angestanæ, imò Comitibus Arnecanis. Invenio enim in Bergensi diplomate *Guidonem Comitem de Arneka* subscribere, certissimo indicio Comitatus hic olim stabiliti, in cujus splendore hoc tribunal concludo.

Peene & Zuytpeene.

Wennemaers cappel. Quaedestraet.

Arneke.

Comitatus.

Secundum tribunal ad ortum Steenvordiam continet, nobilem & oppidi instar Dynastiam, gentilium van Belle pronuper, nunc Eustachii de Viefville nobilissimi Equitis.

Steenvorde.

tis. Intra cujus ambitum Prioratus est aut meliùs appendix Commendariæ Castrensis Equitum Melitensium titulo S. Laurentii & Hospitalarium à Virginibus religiosis procuratum. Sed de quorum initiis nihildum licuit cognoscere, sicut nec de sacellis eorundem Equitum sive domibus S. Bartholomæi & S. Cari intra seu juxta Wendesaliam conspicuis.

Wimmezele.

Cæterùm videtur hoc loco Castellum dominiumque Anthonii de Helsault V. N. & in Godevardi campo Domini de Wames dicti d'Assignies peculium, in Westoutre Polinchoviorum, in Boesscep Bellensium, olim non contemnenda prætoria, etsi nunc bellis fœdata.

Godevaers-velt.

Westoutre. Boesscep.

Houdegem. Walscappel.

Tertium Tribunal Houdegemium gentis à Casleto dictæ dominationes, & Waloncapella Prætorium Domini Eeckhoutani monstrans & suburbanum Hazebroucanum ab Hazebrouca municipio celebri denominatum.

Hazebrouck.

Municipio cum jurisdictione singulari & propria, quod leges à Philippo Elsatio, nundinas in Junio & forum diebus lunæ ab ejusdem nominis Burgundiæ Duce, nomen ab Haza Viro potenti, & curialis, quod notant Annales, feudatore, situm in loco ferè palustri, famam textrina linearum telarum, & pannificio, olim opes commoditate rivi effossi ductique in Lizam per nemus Niepense accepit, & gaudet omnibus oppidorum privilegiis, Senatu septemvirali, lege peculiari, mensura & nundinatione propria, collegiis sagittariorum & Rhetorum populo per opificia diviso, nisi bellis civilibus afflictum fuisset optimo cuivis non injuria comparandum.

Privilegia ejus.

Tangit Niepensem silvam Flandriæ amœnissimam, in qua Niepa Borraque torrentes Lizam augentes piscationi, prata agrique adjacentes aucupio, nemus venationi insignem præbet commoditatem.

Niepenbosch.

Arx ibi regia, ampla, valida, proventusque opulenti, quam coluêre ornâruntque ædificiis Robertus Casletanus, Mathildis Philippi Elsatii & Isabella Philippi Boni viduæ. Primique opus est fossatum exterius, cum turri antiqua, sicut successorum Jolentidis Flandrensis Comitissæ Barensis opus est horologium campana Annum præferente, Roberti Ducis Barensis Anno 1396. fundatio Cœnobii Ordinis SS. Trinitatis de redemptione captivorum, vulgariter de *Pratonano* dicti, ubi dudum celebris & clara miraculis Icon, & peregrinatio *Virginis Mariæ de Pietate*.

Arcis fabrica.

Cœnobium.

Isabellæ autem debetur post Annum 1457, quæ pertæsa curarum Aulicarum huc secessit, non tantùm erectio & ornatio majoris Ecclesiæ SS. Trinitatis, ad stadium Castelli, sed & Gerontocomii vetularum in atrio Castelli, quod majori minorique aulæ interjacet, erectio: valetudinariique extra Castrum, intra tamen curiæ ambitum fundatio, In sacello Castri novem clericorum institutio, Torrentium ad subvectionem lignorum in Lizam ampliatio, murorum, fossarum, turrium, aularum, cœnaculorum, totiusque Arcis structura aut reparatio. Sepelivit eadem hîc Anno 1485. intestina Fernandi fratris sui, & anniversarium 5. Junii instituit. Castellanus huic loco datur à Principe, sive Gubernator, idemque totius territorii censetur Venator, & nomine Comitis interest rationum redditioni, & quæsturam obtinet totius silvæ quinque appendices habentis,

Gerontocomium.

Collegium clericorum.

Tenances.

Mottam putà castro instructam, Niepam sacello reclusorio, Pradellam .... Borram .... Mervillamque quam minorem Villam quidam, alii Minariacum Cæsaris indigetant, utrique malè.

Motte au bois. Pradeles. Mervill.

Cùm enim testibus Duacensium schædis veteribus locus hic à situ paludoso *Broylus* vocaretur; Abbas Morandus ad Annum 701. non minùs celebri sanctimonia, quàm nobilitate, eam à suo nomine appellavit, & cùm priùs *Morundville* gallicè, vel *Morandghem* Teutonicè diceretur, ad facilitatem denique *Moerville* & *Moerghem*, & mox *Merville*, *Mergen* cœpit appellari, prout ante me notavit H. Scrieckius; de cujus sententia alibi dicetur, ubi de Minariaco antiquo.

Broylus. Cella Morandi.

Visitur adhuc sacellum, ubi anachoreticam ille egit, & Amatum Senonum Antistitem ab Ebroino Magistro Equitum sede sua pulsum hospitio excepit, & defunctum sepelivit pietatis fama longè inclarescentem & miraculis peregrinos & opis egentes ad tumulum invitantibus. Normannis porrò Flandriam pervagantibus, translatus est ad Duacum Castrum uterque, in ædem Virginis Matris, quam hic sua induit nomenclatura, & hodieque Dominium Municipii spectat ad Canicos ibidem.

Duacum castrum.

Municipium vocant quia libertatem, Senatum, nundinas, forum, leges & pannificii quæstuosam nundinationem habet, hinc silvæ, illinc Lizæ gaudens commoditatibus, & è vicino aspiciens Bellíprati Abbatiam Virginalem Ordinis Cistert. inter Gorgæ Lizæque decursus fundatam Anno 1220. mense Decembri, vigilia Silvestri Papæ per Danielem Advocatum Atrebatensem, Bethuniæ Dominum, confirmante sequenti mox Anno donationem Roberto Bethuniensi fratre, & Adamo Morinensi Episcopo. Prima porrò hujus Cœnobii fundatio in Vico fossa mille circiter hinc passibus debetur Roberto de Abatia, cujus donationem Anno 1204. *G. Prior totusque conventus Abbatis Villæ* probavit, & reperitur D. Bernardus hîc struendi Cœnobii olim consilium præsagus dedisse. Vetustatem præ se fert locus & servant Religiosi brachium S. Quilini, cujus ope plures curantur à languoribus.

Privilegia.

S. Quilini.

Niepensem silvam, cùm undique celebres cingant Dynastiæ, ab ortu videt *Vletera*, castro gentis Vignacurtiæ

Vletera.

nobile

Starele. Noortberkin. Zuytberkin. Haveskerke.

nobile Dominium, patria Jacobi Meieri Poetæ clarissimi. Strazela Ludovicum Boddens Flandriæ Quæstorem virum prudentissimum Comarcham nacta, Berkinia Plissiaco Prætorio nec uno loco Gribovalliorum ornata latifundiis, Berkiniam dico meridionalem; juncta enim cum Baronatu *Hazekercano* (Haveskerckam nunc vocant ejusdem cum Hazebroca appellationis pagum) Comitatui Stegrensi recens accessit, nec diversos olim à Stegra Dominos unquam habuit.

Mourbeca.

Ad occidentem sacris profanisque titulis illustris est Mourbeca, ædificiis & munitionibus, splendido Castro, privilegiis, suorum Toparcharum prætorio genere, captoque in acie apud Pictones Joanne Gallorum Rege, Anglis victoribus, nobilium celebritate insignis Toparchia, illustris familiæ de S. Audomaro latè hic dominantis antiqua hæreditas, ad Comitatus apicem à Philippo Rege evecta, etsi erectionis Comes non adierit possessionem. Ager hic lætus est omnium fructuum genere, inprimis autem cerasorum, pascuis etiam laudatur, adeò ut coagulum lactis vasis inclusum signatumque in exteras provincias, ipsam imò deferatur Hispaniam. Versùs Lizam porrò & medium diem Tiennensis patet Toparchia, & Steenbeca Castro non carens Marchionis de Bonivet ex gente de Cordes & Crevecœur similiter latè se extendens amœno situ, ampla jurisdictione. Cui adjacet Bousingemium Abbatiæ Gandensis peculium ab Arnulpho Marchione Flandrorum *cum banno & camba* donatum, aut restitutum.

Lins laus. Tienes. Bousingen.

Sed hæc de Toparchiis duabus monente situ, quasi extra ordinem dixisse sat habens, ad tribunalia redeo.

Stapel. Bavinchove.

Quartum Tribunal constituunt Stapela & Bavinchovia Prætorio ornata, quarum titulos suis adscribit Dionysius de Massiet V. N. & litterarum omnisque humanitatis dotibus instructus; & videtur, ut hæc antiqui possessoris, ita illa stabulationis mercium referre memoriam.

Reunschuse. Nieuwenhoven. Woestine.

Quintum facit sola Runschuria à bovili, ut fit, nominata, Castro dominioque Mourbecanorum nominatim Gisleni Equitis clarissimi, viciniaque gaudens Abbatiæ Cistertiensis Virginum a claro Marisco dependentis, quam vulgus desertum vocat, de cujus fundatione aliàs agam.

Zercle. Ebbelgem. Linde. Wintre. Blaregem. Oubenfort.

Sextum efficiunt *Zercla* & *Ebbelgemia* solo mihi nomine nota, quas è propinquo respicit *Tilia* nomen indutus Vicus, gentilium eadem appellatione natalitium, & ulterius ad fossam novam, Lisæque alveum *Wintera*, *Blaregemumque* prætorio Oubefortio Vignacurtiorum nominatim Domini de Fontaines nobile.

Zegers-cappel. Bollenzele.

Septimum conficiunt fanum Segeri & Bollenzalia, hæc nundinis annalibus circa Julii frequentata, & miraculis interventu Deiparæ, quæ referente manuscripto Codice rubeæ Vallis in Brabantia Anno 1429. cœpit abortivos sive mortuos natos, evulsos sive suffocatos usque ad adapertum baptismum vitæ restituendo inclarescere. Ubi cis paucos annos ab agricola fodiente repertus fuit cantharus ex alba terra, ingens, ore angusto, in quo duo millia numismatum includebantur cum effigie ac inscriptione Posthumi in Gallia Cæsaris à Lolliano devicti, atque cæsi. Adjacet verò Ravesberga Cistertiensis Abbatia Virginum, de qua aliàs.

Broxel. Ledersfeel. Rubrouck. Volkerinchove.

Octavum Broxelæ, Lederzelæ, Rubrocæ, & Volkerinchoviæ solo mihi nomine notos pagos complectitur, in quibus prætorium Brabant dirutum Philippi de Berges D. de Plantin possessio, aliaque plura. Atque hæc quidem tribunalia Principem summæ jurisdictionis compotem agnoscunt, alia suos agnoscunt Toparchas, qui Vassalli Principis. Quorum quatuor primi sunt Comes Stegranus, qui & Baro Havesquercæ; Dominus Watenæ, de quibus nunc: Dominus Morbecæ, & Dominus Thiennesæ; de quibus anteà quædam tetigi. Cæteræ ad Valvassinos spectant. Qui omnes in casu reformationis judiciorum civilium & feudalium, fortiuntur in curia feudali Casletana.

E T E R R A

COMITATUS ET OPPIDUM.

Minatiacum.

Minariacum non esse Vicum, qui hodierno die Mervilla dicitur, sed eo in loco fuisse, ubi nunc ex una parte Lisæ est Comitatus Stegrensis, ex altera finis Atrebatesii ad pontem Lisæ, qui nunc dicitur pons Stegtensis, notavit Adrianus Scrieckius Senator Iprensis, qui diu præturam gessit Casletanam & Stegrensem: *Mervilla*, inquiens, *quæ à plerisque perperàm Minor villa dicitur, primùm Morandi villa dicta est à Divo Morando, qui eo in loco quondam Sylva Niepensis angulo omni sanctimonia vixit. Sed nulla ibi unquam, quod memoria traditum sit, antiquitatis vestigia aut munimenta extiterunt; nec locus ita situs est, ut Minariacum antiquum esse potuerit.* Ad locum verò pontemque Stegrensem omnia sic concurrunt, ut non supersit dubitandi argumentum. Antiquissimum illud itinerarium quod Antonini Pii nomine circumfertur, à Castello (nunc Cassel) per compendium viam Tornacum ducens, Minariacum interponit: sic etiam Camaracum versùs. Et via antiquitus lapidea, lata, & rectissima, quæ adhuc dicitur *de Heerstracte*, id est, via exercituum,

Mervilla unde. Pons Eteræ. Stegers-brugge. Heerstrate.

cituum, Caſtello Stegram ducit, quo in
loco ſe trifariam dividens, Viroviacum,
Tornacum, Cameracum, & in Atreba-
Viæ militares. tes tendit. At dum per viarum, & Sylvæ
adjacentis anfractus, Caſtello itur Mervil-
lam; via ſecundùm itinerarium non per
compendium duceret Tornacum, ſed per
diſpendium ad dexteram, ita ut neceſſa-
riò poſt digreſſum ſeſquihoræ & ampliùs
revertendum eſſet levorſum Stegram. Inſu-
per ad Pontem Stegrenſem inſtratum Liſæ,
Numiſmata antiqua. antiquiſſima rudera multaque numiſmata
Romana diverſis temporibus eruta fuêre.
Decennio quo ibi Præturam geſſi, bis mihi
allata ſunt aliquot ænea Antonini, quæ-
dam etiam hac inſcriptione,

DIVA FAUSTINA PIA.

Alia.

LUCILLA AUG.

Vetuſtiora quædam Franciſcus Maeſterus
germanus meus, nunc loci Prætor Anno
præterito 1608. ibidem reperta ſervat, & alia
alii. De Mervilla autem nil ſimile auditu.
Minariaci vaſtatio. Minariacum verò à Barbaris vaſtatum cre-
ditur, nec poſteà ſurrexiſſe. Diviſis dein-
de agris pars in Stegram ceſſit, pars agrum
Etymon Stegræ. dictum Allodium *Laleu*, Steghers ſcalam
denotat. Tractus ille Liſanæ vallis, ibi aſ-
cendere incipit Caſtellum, & Balliolum ver-
sùs, ita ut veriſimiliter à primo aſcenſu
nomen ſumpſerit. Hæc Scrieckius.

Et hæc quidem prima Oppidi hujus ætas,
cujus à clade Normannica redivivi natales
Domini Betuniæ. audacter attribuo Dominis Betuniæ, qui
ad utramque hanc Liſæ ripam imperârunt,
& decimas, imò *Altare de Eterra* (ſic
enim indigetant) Abbatiæ Scowenſi do-
nârunt, probante Adamo Morinorum Epiſ-
Altare de Eterra. copo: Altare dico, vel, prout alia ſchæ-
Eccleſia mater. da habet, Eccleſiam, id eſt, *Matrem*,
ſeu principalem & curæ ſuæ alas ad utram-
que fluminis ripam longè lateque exten-
dentem. Quod cùm creſcente fidelium nu-
mero minùs commodum animarum ſaluti,
laborioſumque Paræco videretur; Joannes
Morinorum Antiſtes, ad preces Roberti
Teneramundæ & Betuniæ Domini, Sa-
Gorghue. cellum de gurgite à Stegrenſi abſolvens
Parochia, in eminentiam Curæ evexit,
ſervata Matri debita obſervantia, & certa
per Annum recognitione. Cùm autem om-
nia hujus ævi reſcripta conformiter *Eter-
ram* vocent, *Villam* hanc, dubitavi aliquan-
Comte d'Eterre in exped. facta. do, annon Comes Eterræ (*le Comte d'Eter-
re* Gallis) quem in expeditione G. Bullo-
nii inter alios nominari video, hinc fuerit.
Minariaci etymon. Deinde annon Minariacum, quod à Ro-
manis in latinam terminationem detortum
haud dubiè *Mynryck*, id eſt, regnum meum,
ſive mea terra, quomodò *Cortryck*, *Sa-
meryck*, *Weruryck* appellantur, ſignificat,
lapſu temporis in latinæ originis vocem
meam terram, & denique *Me-terram*, &
tandem *Eterram* apud doctos abierit, & in-
de ad vulgum pervenerit. Cogitavi, inquam,
donec me revocavit, ſaltem in dubium,
Sanctologus vetus Morinenſis, ubi anno-
tatur ad 6. Kalendas Junii. *In Etii terra* Item Eterræ.
*Covordovico memoria S. Vedaſti, qui altare
ibi conſecravit, & reliquias Sanctorum impo-
ſuit.* Inſignis herclè antiquitas, nec levi
brachio perſtringenda. *Etij terra* hæc no- Etius Dux.
ſtra eſt, Etij haud dubiè clariſſimi Gallia-
rum Ducis anno 453. de Hunnis & Attila
triumphantis, qui more Romanis recepto
fines Imperij munire ſategit, & fortè hîc
aliquando ſedit, juxta Caſtellum præſidio
inſtructum, Armamentarium ſupellectile, Caſtelt Ermentieres.
Turnacum, Cameracum, Curteriacum
potentiſſimas Urbes, Atrebates, Nervios,
Morinos gentes bellicoſiſſimas, ad flumi-
nis aucti ripam, nec procul ab Oceano.
Indeque factum, ut Herois tanti præſentia,
ſuccedentium poſt cladem Hunnicam inco-
larum animis firmiùs hæſerit, quàm Mina-
riaci vaſtati triſtis memoria. *Covordus vicus* Covoorde.
nunc locus eſt intra limites oppidi, veteri in-
ſtructus Sacello, ſed nullam modò Vedaſti
venerationem recolente, quod uſibus fra-
trum SS. Trinitatis de redemptione capti- Cœnobium SS. Trinitatis.
vorum applicavit Joannes dictus *Berkin*,
Miles, ad annum 1228. ope dictorum fra-
trum liberatus è manibus infidelium, do-
nationem ratam habente Mabilia Caſtella-
na de Ipra & Balliole. Et viſuntur tumuli
veteres in hac ædicula Dynaſtarum familiæ
de *Bailloeul*, *Antoing*, *Doulien*, hîc loci
ſuis temporibus dominatorum. Cæterùm
ex fundatione ſupradicta videor colligere,
iam tum Dominos de *Zuyt-berkin* aut eoſ- Zuyt-Berkin annexum Eterræ.
dem cum Eterrenſibus fuiſſe, aut illos ho-
rum beneficiarios, cùm nunc utrumque
Dominium ſit conjunctum. Deinde Caſtel- Caſtellani Bellenſes hic dominati.
lanos Ipræ & Ballioli ſummi in Eterra ju-
ris compotes fuiſſe poſt Bethunienſes, aliàs
non confirmaturos donationes à clientibus
factas. Quò facit, quod munitio pontis
Eterræ tempore Philippi Auguſti Regis
Gallorum Inſulam obſidentis, concredita
fuerit Hugoni Balliolano, unde forſan non
injuria poſſent oppidi exordia repeti. Muni- Munitio oppidi.
tio quidem hæc ſemel iterùmque demolita
eſt, ſed Caſtellum à Dominis in ſupercilio Caſtrum vetus.
Liſæ extructum eſt, non illo quidem loco
ubi hodiernum viſitur, ſed altero juxta Ur-
bem, ubi ædificiorum fundamenta ſubinde
eruuntur. Præter Arcem autem fuiſſe etiam
oppidum ornatu, armiſque ſuis inſtructum,
etſi veroſimile ſit, centum conjecturis per-
ſuadentibus; tamen clades bellorum, quæ
Liſanum hunc tractum ſæpiculè afflixerunt,
effecerunt, ut ante annum 1383. quo per Vaſtatio oppidi.
Anglos Eterra tanta quanta erat in cineres
redacta eſt, nihil litterarum repererim, &
imò cogar ab illo anno hodiernæ Urbis
mendicare cunabula. Acceſſerat Eterrenſi-
bus

bus Dynastis, nuptiarum, an alio titulo incertum, Baronatus Hazekercanus, ab Haza Viro potenti, ut aliàs docui, nuncupatus, & communes utrique loco Domini elegans intra Baronatus dicti ambitum habitabant praetorium, fluminis allapsu, & Sylvæ Niepensis vicinia gaudentis; sed bellis Gallicis, post annum millesimum quadringentesimum, cum domo Burgundica gliscentibus, solo æquatum per Teruanenses, deinceps non surrexit, Dominis in interiora secedere malentibus, & florentis oppidi Eterrensis non dissimili commoditate delectatis. Itaque extructum Castrum hoc magnificum validùmque in crepidine fluminis, area, turribus, cœnaculorum, & cubiculorum serie splendidum, Sacello & Presbiteris ad sacra per Philippum Stavelum dotatis, non egens. Ecclesia Curialis ampla & tumulis Dynastarum honorata, in primis duobus, altero Joannis de Staveles Equitis, Domini d'Isengien & Eterræ, &c. à Consiliis & cubiculis Cæsari, Gubernatoris & M. Balivi Casletensis, Dominæque Franciscæ de Mailli Uxoris ejus elevato, personis sepultorum eleganter incisis, planum sedecim stemmatibus frontem sive arcum occupantibus: altero ex alabastrite similiter & splendidiori Schemate Philippi de Staveles cum hac inscriptione.

Parochia.

Tumuli Dynastarum.

HEROI FORTISSIMO ET ILLUSTRISSIMO,
D. PHILIPPO DE STAVELES, BARONI DE HAUMONT, HAVESKERCKE, EQUITI VELLERIS AUREI, CONSILIARIO SUPREMI CONSILII STATUS, ET TORMENTORUM BELLICORUM SUPREMO PRÆFECTO.

QUI IN TUNETANI REGNI EXPUGNATIONE, NAVALI AD ARGERIAM EXPEDITIONE, SOLYMANNI E PANNONIA EXPULSIONE, JULIACO, GERMANICO ET GALLICIS BELLIS SUB CAROLO V. IMP. INVICTISSIMO, ET PHILIPPO HISPAN. REGE POTENTISSIMO SUMMA CUM LAUDE ET GLORIA MILITAVIT.

VIXIT ANNOS LIII. MENSES V. DIES XXVII. OBIIT. VII. KALENDAS JANUARII ANNI M. D. LXII.

DOMINA ANNA DE PALLANT, COMES DE HERLYES, DOMINA DE LA BASSEE, PONT DESTAIRES, FRESNOY, &c. MARITO CHARISSIMO ET SIBI POSUIT.

VIATOR ILLIS BENE PRECARE.

Familia Stavelum.

Et sciendum Joannem Stavelum improlem, gentis propagandæ studio, præteritis sororibus nepotem ex fratre Philippum hæredem Eterræ & Haveskerckæ declarasse, eâ tamen lege, ut si quando genus masculinum deficeret, illæ aut earum hæredes postliminiò hæreditatem recuperarent. Quod factum mortuis Philippi supradicti liberis Florentio Harliensi Comite, Gubernatore Casletano, genero Comitis Egmondani, Anno 1603. in Septembri sepulto apud Lensenses, & Philippo Dynasta de Glayon in oppugnatione Tornacensi, anno ætatis 19. cæso, & apud Basleenses sepulto. Tunc enim per aviam Joannis sororem successit Ill. NICOLAUS MONTMORANCIUS Dominus de Vendegies, de Consilio Status, & Præfectus ærario Principum Archiducum Belgii, cujus meritis effectum, ut hoc ipso anno 1611. Eterra in Comitatus dignitatem sit erecta, quod felix faustùmque sit. Præter Curialem porrò, de qua hactenus, excipiendis ægris, egenisque peregrinantibus destinatum Hospitale impensis Mariæ Anghianæ loci Dominæ locupletatum & restitutum est, post incendium Anni 1403. & tandem sororibus tertiam D. Francisci regulam professis concreditum, quas Bella advocatas Anno 1462. docuit me vetus Bellense diarium. Est & Hierocomium vetus à Dominis familiæ d'Engien & d'Antoing locupletatum, & indulgentiis per Martinum V. Pontificem Anno 1426. publicatis excitatum. Ex quibus omnibus liquidò constat Antonienses, & Angianos, ante Stavelos, hîc rerum potitos, quorum Engelbertus creditur potiora Castri novi loca extruxisse, renovata à Philippo Stavelo. Sed hæc sacra sunt, publica etiam interest considerare. Libertatem Civium, & scita ab antiquo usitata renovavit Ludovicus Maleanus, Civium, inquam, tam Urbicorum quàm foraneorum. Hebdomadale forum dixi ..... & nundinas annales festis Magdalenæ & Crispini cum libertate quindecim dierum confirmârunt Principes in Martio Anni 1515. & in Junio 1606. Senatum etiam Balivo, Advocato, & septem Scabinis, totidemque Juratis ex parte Dynastarum jus justitiamque administrantem, immediateque ad Concilium Provinciale recurrentem, Graphiario, Apparitoribus, Nuncio jurato signato utentem, Bannos, Mulctas, Statuta politiæ pro arbitratu concipientem, & pro rostris convocata campanæ pulsu multitudine publicantem, pœnâ infringentibus illatâ. Sigillum etiam peculiare ad causas (in campo mediatè argenteo rubeoque crucem concolorem dentatam inversamque præferens) & quod maximarum Urbium rarius est privilegium, contra-sigillum habentem, aliasque plures tam Dynastæ, quàm oppidi eminentias & emolumenta circa vectigal potorium, coctoriumque, ponderarium, mensurarium, viarium, signatorium, nundinarium, stabulationem armentorum, & pannorum,

Item Montmorencia.

Erectio Comitatus.

Hospitale.

Tertiariæ. Leprosarium.

Familia d'Engien & d'Antoing.

Libertas Civium.

Nundinæ.

Respublica.

Privilegia.

Sigillum.

&

& jus sistendi renovavit supradicto Annô Cæsar, cùm didicisset vicinam Gallis Eterram sæpiùs hostium impressiones, incendium decies & quinies passam, Principum indulta & privilegia nec vitio nec demerito suo perdidisse, ideoque jure optimo non tantùm in integrum restituendam, sed & ampliore prærogativa donandam. Ut autem civium multitudo & Civitatis præstantia aliquantulùm possit æstimari, exempla aliquot producam ex veteribus memoriis excerpta. Carolo quinto post partam de Francis victoriam ad Pontem Eterræ flumen transeunte occurisse, præter terna Sagittariorum tam arcubus, quàm sclopeto certantium & privilegiis gaudentium collegia accepi, ex Urbe & terrâ hac armatorum duo millia, palmamque inter omnes Lisæ accolas retulisse. Ante incendium Anni 1474. cùm insignis Eterræ esset pannificii celebritas & quæstus, tribunal, judices, decanos, æstimatores, signaturam, & promercales alibi officinas habens, ferunt intra mœnium portarumque septa exstitisse 874. textrinas, è quibus non obscurè quis multitudinem urbanam queat æstimare, & suburbanum conjicere. Nunc porrò linificii major usus est his locis, & gratia Tincturæ, & alutariorum coriariorumque operis nota hujus oppidi ubique recipi, agnoscique consuetis. Qua negotiatione ut famam opesque nanciscitur, ita Dominorum titulis honorem & gloriam. Recenter enim ejus potitus ex hæreditate avita NICOLAUS MONTMORENCIUS, Eques omni Heroicarum virtutum genere refertus, Eterram, ut dixi, in Comitatum Nobilem erigi per Principes obtinuit & meruit, cujus titulis & Illustrissimæ familiæ è terra surget Eterra, & reponetur in aureo Cyllenii fano, conspectis post tot bellorum & fortunæ lascivientis nubila, hujus Phœbi radiis, id est, virtutibus. Ampliùs si quid Romanæ antiquitatis nomen, Etiam nominis memoria, Vedastinæ memoriæ reverentia olim loco attulit, idem nunc reflorescens Montmorenciæ gentis veterrima majestas, NICOLAI Comitis auspicata dignitas, utriusque splendor & magnitudo, Eterræ redivivæ postliminiò reponet.

Incendia plura. Tres Gildæ. Pannificium. Mœnia & portæ. Linificium Coriorum apparatus. Comitatus. Omen.

WATANUM

OPPIDUM ET TOPARCHIA.

TRadunt incolæ, & author est Meicrus, hanc Batavorum esse coloniam; addo ego per Romanos redactis in potestatem Batavis sive reductis, ductam, nec vana fide, aut conjectura. Illi enim grandia patrare & pati, superba & ætatem si non æternitatem ferentia extruere opera sueti, uti his locis habitasse ex historiarum collatione, itinerum militarium delineatione, repertorum præcedenti sæculo numismatum inspectione clarum evadit: ita nulli dubium esse potest cavernas, & cuniculos subterraneos montis, cui monasterium insidet, viarum item occultos meatus, & maximè spectabiles Castri veteris ruinas, & fundamenta Meiero non tanta inspicienti, seu æstimanti. Mons est, quem dixi, in extremis Casletensium, qua Corum spectant, finibus alto vertice, radices legente fluvio Enula, in quo Toparchis Watanensibus jus esse constituendi duodecim cygnorum paria Anno 1397. pronunciavit Philippus filius Regis Franciæ, Flandriæ Comes litteris ad 6. Octobris datis. Cœnobium autem in eo authorem agnoscit Robertum Frisium Comitem; à quo sub Annum 1072. constitutus Olfaidus Sacerdos religiosissimus cum Canonicis disciplinæ regularis, acceptam ab Alfuino presbytero ædiculam D. Richarii auxit, vertitque in monasterium. Et ferunt hunc memoria D. Richarii præterita, venerationem D. Nicolai conatum introducere, sed obstitisse populi Menapiensis eò ad sacra Richarii stata quotannis confluere soliti consuetudinem. Regularium primos aiunt ex D. Ægidii Leodicensium Cœnobio vocatos; exinde tutelaris sui patrocinium huc pertraxisse, quibus sanctitatis opinionem vitæ integritate promerentibus Adela Frisii mater attribuit *Balinbergam*, ad occidentalem plagam *Caleti* (sic enim scribitur pro *Caslets*) montis, super fluvium Penam: Joannes Advocatus Atrebatium & Hermetrudis ejus uxor 220. jugera agri in Stenis, Petinghem, sacello Erenboldi: Gilboldus Fleternensis Eques in Thiggabusco jugera viginti, alii alia donaverunt. De quibus Præpositorumque serie secundis curis fusiùs edisseram. Hic tantùm suffecerit dixisse Cœnobium ædificiis sic satis magnificum fuisse, & Theoderici Elsatii tumulo eleganti honoratum. Toparchiam porrò Municipii à duobus sæculis fuisse gentilium de Eeckhout. Quorum Cornelius insuper Vicecomes de Rouliers litteris in Septembri datis Anno 1448. sua munit authoritate sodalitium civium titulo D. Sebastiani, ratum habente privilegium Philippo Duce Anno 1453. Joannes insuper Oigniaci Artesiorum Dynasta reperitur Anno 1481. Joanni filio Oigniaci Domino Merkegemium, & quædam alia transferre. Ex quo tempore hæsit Watanum Oigniaco conjunctum, & cum eodem transiit ad Illustrissimam gentem Merodiam, possidente nunc Philippo Frentziaco, & S. Imperii Comite, ex peregrinatione Jerosolymitana Equite S. Sepulchri, ex legatione ad diversos Principes, SS. Celsit. Oecono-mo,

Colonia Batavorum à Romanis ducta. Antiquitates loci. Enula fluvius. Cœnobium. D. Richarii facra. D. Ægidii tutela. Balinberck. Flu. Piena. Steen. Petegem. Erenbodeghem. Toparchæ. Sodalitium D. Sebastiani. Merkegem.

mo, Viro à litteris, prudentia, & virtutibus magno. Cæterùm Municipii hujus libertas prima à Roberto Comite, altera à Philippo provenit. Leges & Senatus, Reipublicæ forma, à Dominis triplicis justitiæ & aliorum jurium compotibus. Nundinas annales cum nundinatione hebdomadali Carolus Quintus confirmavit. Contubernia terna militaria Joannes Oigniacus formari aut confirmari probavit. Cameras Rhetorum alter eodem nomine sub Annum 1501. Pannificii decreta & immunitatem Philippus Dux corroboravit. Jurisdictio ampla est, & ditio varietate grata montium, collium, agrorum, pascuorum, silvularum, fluminis in Oceanum ducentis, molis attractoriæ, qua naves ultra aggerem sive repagulum sistendo fluminis decursui factum transportantur, piscatione, aucupio, etiam venatione. Quæ omnia eò Dynastis sunt promptiora, quò major etiam extra Watanum eorum patet dominatio, ratione Dominiorum Merkegemi, Wulverdegemi, & Haveskerkæ & Ammaniæ de Noortvierschare omnium propè dissitorum.

Respublica. Nundinæ. Gildæ. Pannificii jus. Wulverdegem. Haveskercke by S. Omer.

BELGIOLUM.

Etymon.

Quod ut tua, Prudentissime Senatus, industria vivit,
Ita ad tuum mittitur seu remittitur Patrocinium.
Cum voto Perenni, ut magis magisque floreat;
Et se tollat supra disparis Fortuna nubes,
Solis exemplo, more & efficacia.

VOcem hanc cùm Annales fidenter probabilis narratiunculæ velo palliatam obtrudant, & Meierus, ut apparet, patriæ suæ ambiguus nunc hanc, nunc Balloli tutam assignet Nomenclaturam, eò audaciùs profero, quòd Hannonicum ejusdem in vulgo nominis vicum didicerim ante Annos quingentos *Belgioli* titulo innotuisse, & didicerim non futilibus Magistris, Odonis putà Cameraceni Antistitis, rescripto, & Chronicis Guisianis; ut non dissimulem, uno omnium litteratorum consensu antiquitatis laudem Flandrico huic oppido dari, conformiter traditioni majorum, asserenti, in maritima missos, Duce nescio quo Arto, colonos à Belgarum Principe, qui lapsu ævi crescentes in gentem magnam, à paludinosis accessibus *Morinos* se vocârunt, structoque in planitie læta simul ac lata ad instar magnæ urbis Belgarum oppido, nomen à patriæ suæ vocabulo diminutum imposuerunt. Ex hac Tungrensis Lucii historia, si quid lucis Belgiolanis & laudis accedere queat, viderint priscorum titivilliorum curiosi; mihi satis fuerit, rem aliis non tacitam, non tacuisse, & huc faciens Moræi nostri distichon adjicere.

Balliœul. Colonia Belgarum.

Balliolum vocor à Belgis, bellisve, latet me.
Hoc certum, bellis quod fine bella fui.
Hoc certum bellis Belgas cùm Roma secuta est,
A Belgis dictum Belgiolum profugis.

Lusus ad nomen.

Et hoc conformiter sententiæ Meieri in minori rerum Flandricarum decade, tomo tertio: ubi à profligatis per Cæsarem Belgis ad palustria Flandriæ profugis conditam ait suam patriam, quam tamen addit in veteri codice *Bellulam* vocari.

Palustria Flandriæ.

Oppido initium ab Arce, arcis ruina à Normannis restaurata per Arnulphum Flandriæ Marchionem, si vera referunt Annales Bertinici. Munitio Castri sub Roberto Frisio, Mænitio oppidi sub eodem, quod ne cui præsentis statum ævi æstimanti mirum videatur, licebit ad fundamentorum fidem recurrere, aut si ea malorum mole consepulta sunt ruderibus suis, reliqua post cladem nominum indicia, indicio sunt certissimo. Habes juxta forum, locum aggeris antemuralis, nomine Muerdyck, & aliam fossæ oppidanæ titulo natum Steegracht. Habes Castri-locum lippis & tonsoribus notum, & natam inde Castellani dignitatem. De munimentis atque muris & fossis quodammodò certum evadit, licèt non ejusmodi fuerint, ut Gallico Anni 1213. bello, exercitùi potuerint resistere, cujus ferro & flammis omnia patuerunt, & paruerunt. Ab hac calamitate cives respirare vix cœperant, cùm alterum fortuitò incendium dimidium oppidi consumpsit; unde Chronicum.

Initium Oppidi. Muerdyc. Steegracht. Vastationes.

baLLIoLUM inCendItUr.

Tulit insuper frequentes calamitates hæc Flandriæ plaga, frequentes ab Anglis Gallisque clades, ab Hipretensibus etiam fullonibus unicam, sed omnium maximam à Clocestrio Duce Anno redempti orbis 1436. cùm uno flammarum impetu, quicquid ædium publicarum, sacrarumque, & privatarum erat (erat autem magnificè, & frequenter habitatum, mænibus licèt tum destitutum Belgiolum) in cineres abiit. Adeò ut sequenti Anno, turris Ecclesiasticæ fundamenta, & curiæ triennio pòst poni cœperint. Quid referam Anni 1505. trecentarum ædium exustionem, cum oppidi Archivis & ampla pulcherrimarum antiquitatum segetem? Quid repetam Anni 1582. Nonas Sextiles, totius municipii conflagratione celebres, illa tam luctuosa, ut dubitem an Flandria aliquam viderit luctuosam magis.

Calamitates. Archiva.

Tanta autem Anni quinti supra sesquimillesimum, & tanti fuit ruina, ut ab eo necesse sit Oppidi redivivi natales supputare. Libertatem enim & jura municipalia, Carolus Cæsar Anno ejus sæculi 17. innovavit, nundinasque Anno secundo impetratas Septembri celebres reparavit; Senatus formam, & reipublicæ normam præscripsit, hanc à Casletensi, illam ab Hiprensi petitam. Hinc annuatim illorum mo-

Restauratio. Respublica.

re Advocatus cum Scabinis 9. & 4. Consiliariis quos *Pacificatores* indigetant, à delegatis Principum creantur. Novem dixi, tot enim ab Anno 1556. extitêre, cùm septem dumtaxat essent antè, quibus à consiliis & actis est M. Gislenus à Poortere, à litteris & prudentia commendatus. Administer Justitiæ Balivus est è Nobilibus provinciæ quisquam, & Scholtetus in civilibus exactor & executor. Illa nunc dignitate fungitur Adolphus de Pamele noti generis & prudentiæ, vicarium habens Joannem van Rysport virum à Musis & Musarum comitibus Gratiis nutritum, ingenio genioque liberali, hac Ægidius Waele industrius & prudens.

Castellani.

Denique Castellani dignitas est hæreditaria gentis Liedekerkæ & Baronis Heulensis modò. Plebs textura tincturaque laneorum pannorum rem facit non viliter, & quamvis tanto miseriarum pondere nuper pressa, tamen sic satis animosè habitat, & damna resarcit. Ornatur Belgiolum civibus inter litteratos

Viri clari.

subsellii Jacobo Meiero Flandrarum illustratore, Petro Pintaflourio Nerviorum Episcopo, Ægidio Koninc Theologo Doctore & olim docente Lovanii, Roberto Stralesio Græcarum Parisiis Professore laudatissimo & bursarum ibidem fundatore. Petro Bollio Societatis Jesu à Gregorio XII. in Indias ablegato, Francisco, Joanne, Philippo vanden Corre variè doctis: Judoco Cortewile Equite Calatravæ, Gulielmo Cornhusa Præside, & Francisco Rosa Consiliario Parlamenti.

Res facta.

Parochia Antistiti Vedasto inscripta à Morinensi olim, nunc Hipretensi Episcopo dependet, plurium in ambitu sacellorum

De vier Hoecken.

mater, quatuor nominatim à totidem cœli plagis nomen adeptorum, licèt non ita pridem, quod ad medium diem visitur D.

S. Jans cappel.

Joannis, in parochialis eminentiæ partem authoritate ordinaria evectum sit. In hac quotidianum horarum canonicarum pensum exsolvi passus est Joannes Morinorum Episcopus; quod hodieque servatur, suavissi-

Musica.

mo Musicorum cantu alternante, ad qualem vix reliqua auditum Flandria admirabundus cecini.

Quid audio, aut non audio? stupet suo
Vita arbitratu mens, Moretur herculè
Nisi ab aurea aure istud melos hauririer,
Nisi superùm bilance ponderarier,
Nisi Dearum versibus celebrarier,
Et Jovis ad epulas ducier vel dicier.

Antiquitas.

Curionem agit modò Jodocus à Peyslere Archi-presbyter tractus fuêre autem in hac curiali epitaphia Prætorum & Valvasorum territorii nominatim Petri de Cerf Equitis, & Claræ de Cornhuse conjugum Anno 1440. viventium, Joannis de la Douwe Anno 1480. florentis, Balduini de Eka militis Jerosolymitani & aliorum. Fuerunt & aræ veteres ætatem inscriptam circumferentes, quod Bellarminus controversia 3. l. 4. c. 12. non tacuit; referens à sacrilego impostore Anno 1571. aras demoliente novitiumque à Romanis inventum culpante, unam inventam à pluribus, ut docebat, saxis fideliùs quàm hominibus commendata inscriptio, seculis dedicatam.

Cœnobia.

Visuntur in municipio diversi ordinis, sexus ejusdem fæminei Cœnobia 2. Augustinianum civibus morbo, etiam contagioso affectis assistens, probante Guido Namurcensi regulo inchoatum, Franciscanum authoritatem faciente Morinorum Anno 1486. Antistite reformatum. Fuit & Beginagium, sed Augustinianis, fuit & Prioratus D. Anthonii à Comite Flandriæ inchoatum, sed dote per Philippum Bonum aucta, & horarum canonicarum decantatione instituta Abbatiæ D. Joannis Morinensium annexus Anno 1562.

Domini.

Guydus porrò supradictus Belgiolum quoad vixit, possedit dono cognominis Patris, Flandriæ Comitis, Anno 1287. morte ejus sine liberis comitatui reünitum. Quomodò anteà Margareta Constantinopolitana idem Joanni ex filio Joanne Dampetræo nepoti dederat in solutum bis mille librarum Parisicarum patri in ratam hæreditatis maternæ assignatarum annuatim, sed à patruo Guydo redemptum. Nec ab alio quopiam liquet oppidum territoriumque Belgiolense possessum fuisse, nisi si à vetustissima & dudum, saltem quoad primogenitos, inter-mortua gente Balliolana. Quo cognomento cùm plures sint & supersint

Familiæ Nobiles.

familiæ in Belgio, novissimè interest illam quæ vulgò *van Belle* appellatur è Belgiolo ad Schaldim sive *Scelle-bella* oriundam, aliam quæ Hannonibus à *Ballœul* scribitur è Belliolano circa Athum proficisci, tertiosque qui titulo *vanden Belle* innotuerunt ex agro Luceburgico esse. Hos porrò nostros in diplomatibus signasse *de Bella*, & dominatos his locis videri, eò quòd Cœnobiis Bertinensi & Clari Maresci prædia & decimas donaverint sita in Allodiis suis terræ de Bella. Quod nisi dicamus, non video unde Castellaniæ huic, Belgiolensi inter Iprensem & Casletanam inconcinnè procurrenti, nullaque proportione aut commoditate utriusque pagis se ingerenti, inventa aut designata fuisset jurisdictio; eò magis quòd Castellania ipsa feudum olim Dynastæ Mourbecani extiterit, permutatione inter Walterum de Revenges Mourbecanum, & Guidonem Comitem inita ad Flandros devoluta. In qua præter 4. angulos de quibus suprà, suo quidem Senatu, eodem tamen cum oppidanis Balivo utentes, pagi sunt hi.

Castre.

Imprimis versùs Casletum sive Castellum Romanis non ignotum conspicitur alter à castris nomen adeptus, dominio Thomæ van Tienes Bertenum insuper possiden-

Berten.

tis

tis Baronis Heukelemii apud Sicambros Viri nobilis & prudentia clarus, Prætorioque & feudis, itemque Ecclesia picturis veteribus condecorata, & ad extremum Commendaria Equitum Melitensium hospitalis S. Joannis in Jerusalem. Fuerat hæc olim Militum S. Templi eleëmosynis fidelium inchoata, & per Principes confirmata, quod me docuerunt litteræ Philippi Comitis Anni 1182. sed eis extirpatis accesserunt, prout alibi ferè, bona hospitalariis Joannitis, Commendatorem hodiequo submittentibus obnoxium M. Præceptori Franciæ. Cætera pagus est latè patens, agroque pascuo imprimis commendatus, Dominusque proximi Berteni, ut dixi, gaudens dominatione è vicino partem montis Cattorum aspicit procul conspicui, & in vertice gestantis molas binas, alteram olcariam, frumentariam altetam.

Tempels-hoff vocatus.

Adjacet & angulum facit (quem & nomini induit) Ecka castro eleganti instructa, piscinisque & venatione grata, gentis Bellanæ ad nostra usque tempora dominium, à Petro de Valentia viro primario nuptiis aliisque titulis acquisitum, patria Wulmari Bernardi Jurium Lovanii Doctoris. Ex alia autem parte Belgiolum respiciunt Meterana, & ulteriùs Mariscum pagi solum Comitem agnoscentes nisi quæ Comitis olim munificentia intercurrit Præpositi Casletani jurisdictio. In quibus hoc peculiare & è veterum servitiorum norma; ut municeps ibi, & ex eo etiam in aliis terris nati, liber sit à censu capitis Principi debito, nec integrum sit ulli cedere juri suo, aut in alterius Domini sive oppidi jus concedere, nisi priùs exsolutâ omnium bonorum decimâ. Juxta hujus porrò curialis ambitum capella est Dulcis loci, per Balduinum de Balliolo equitem Anno 1250. dotatum prædiis à Scockensi Abbatia in feudum teneri solitis, quæ eadem à Joanne de Balliolo terras quasdam acquisisse reperitur, probante Anno 1226. Mabilia Castellana de Ipra & Balliolo, & sequenti Anno 27. Hugone Castellano de Ipra & Balliolo. Unde colligitur ampliùs eosdem utrobique Castellanos aliquando fuisse. Marisco confines sunt pagi plures ab Ecclesiis cognominati, eoque vetustatem redolentes, & veterum pietatem; in eisque præcipuum Neoclesiæ municipium & Dynastia ante vastationem Anni 1582. instructa templo turrique egregiis, foro, nundinationibus hebdomadalibus privilegiatis decorato, macello, strato, vicis, varioque opificum mæchanicorum genere, curia Scabinorum 7. tribunal & leges continente; legibus, sigillo ad causas, mensuraque granorum propriis, collegiis Sagittariorum ternis, sclopeto, arcuque tam æreo quàm chalybeo certantium; cameris Poëtarum binis in certamine publico, priore litteris Anni 1548. instituto collegis centum, posterioribus ante Annum 1434. claris, & more aliorum privilegiatis, Gandavi Anno 1453. agnitis, titulo bonæ mentis & amœni genii: imprimis autem ludo litterario idiomatis Græci Latinique impensis municipum adornato, tamque feraci virorum præstantium, ut plurimi hac occasione indigenæ emergentes, ad præcipua Reipublicæ munia sint evocati: Nominatim Petrus Taispil, & Jacobus Martinius Consilii Flandriæ Præsides clarissimi, Jacobus Hesselius à Consiliis primariis, & Vicepræsidens, omnes recenti memoria. Nec populi minor fama fuit ob pannificii celebritatem; cujus venditioni non Ipræ tantùm & Gandavi, sed & Antverpiæ, locisque remotioribus hallas seu officinas habebant, privilegiis Caroli Pugnacis, Maximiliani, Philippique muniti, & nuper decreto 24. Maii Anno 1558. leges & statuta in hunc finem consecuti. Sed hæc omnia civilis belli flamma absumpsit, & periissent, nisi animos haberent incolæ malis majores, & contra fortunam nitentes. Ecce Anno 1608. novæ curiæ seu hallæ jacta fundamenta. Ecce turrim è ruinis exsurgere; Templi curialis choros tres, cum cruciato opere ad latus restitui, textrinam pannorum levioris lanæ floccis interstinctorum; quos *Bayen* vocant, reduci, & laudem invenire apud exteros, & imò privilegiorum deperditorum fatali isto igne vindicationi & augmentationi cives intendere, auspiciis Caroli Comitis Egmondani, qui inter alia hanc Dynastiam ex domo Luxemburgica adhæreditavit, in quam transtulerat Anno 1503. Jacobus Luxemburgicus, D. Fiennæ & Armenteriæ, aurei Velleris eques, cessione per Isabellam de la Douwe hæredem Meulembecæ & Nieukerkæ, Georgiumque van Schooris equitem, ejus maritum, facta; cujus Isabellæ majores hæreditarii Comitum Flandriæ Pannetarii, (ut nota licèt barbara voce utar) fuerunt, testibus litteris Ducalibus Gildam D. Sebastiani confirmantibus Anno 1434. sic nominantibus Joannem D. Neoclesiæ Pannetarium. Nec nomine nec situ dissidet à superiori Niepkerka, quasi Niepensem dicas Ecclesiam, peculium prioratus Benedictini veteris pridem Collegio Societatis JESU apud Iprenses attributi. Intra cujus ambitum conspicitur gentilium de Wicque Prætorium Oosthusen à situ nuncupatum, quod nunc obtinet Vir Nobilis Martinus, Henrici illius J. C. Consularis Bergensis, qui de descensu Christi ad inferos scripsit, filius, tali patre dignissimus. Ulteriùs porro dominium est à saxeo opere, sive mole dictum Steenwerka, Roberti de Tourmel Zoeterstediæ vicinæ Baronis, eoque Mariscalli Flandriæ hæreditarii, Viri genere, virtute, & fama inclyti, jurisdictionis amplitudine & pro-

Eek.

Meterne. Meeres.

Doulieu.

Nieuw-kerck.

Niep-kerke.

Steenwerc.

proventu, his locis non mediocri gaudentis.

Vleninchoven. Dravouter.

Præter quam restant in Belgioli tractu Vleninchovia Caroli Claerhoutii Domini d'Ardoy Prætorio, Dravoutera Gisleni de Sancto Audomaro Morbecani Dynastæ, Nobiliissimique Herois dominio clara, nec alio mihi nomine hactenus nota.

L I Z A

GALLO-FLANDRICUS,

ID EST,

Oppidorum & vicorum Lizæ Flandriam bilinguem separanti incumbentium, & è proximo aspicientium illustratio.

AMplissimis, Prudent. Ornat. Viris
Ad Reipublicæ Armentariensis clavum sedentibus,
Labor hic & codex sacer est
Merito, jure, ratione volentibus;
Nec enim aliud oppidum plus malorum tulit, animi servat,
Nec cives alibi virtutis & pietatis sunt amantiores;
Nec litterarum aut humanitatis studiosiores.
Meritè itaque rerum gestarum ad testes auctores suæ historiæ
Ratione litterarum munus ad Philomusos mittitur.

Cum voto multiplice.

UT floreat semper inter & ante consortes civitas:
Ament semper, ut solent, jus & æquum indigenæ:
Nec heresis, genius, aut fortuna mala noceat,
Nec Mars aut Vulcanus deinceps aliquid possint,
Sed gratia, ipsaque omnes beet felicitas.

Hoc oro, Hoc voveo.

J. B. GRAMAYE.

ARMENTARIA.

Oppidi nomen.

VOcem hanc audienti nescio quid Romanum videtur, sinuosos capitosæ appendicis anfractus petere & tympana quod Philosophus dicebat pro foribus pulsare. Et certè certus ex relicta posteris commentariorum fide, Juliana hîc terrarum castra gloriæ materiam quæsivisse, quæsivi anne ut armatis, ita armis Hospitia provinciatim adornârint, & exemplis ad utramque solis plagam certior redditus, credebam pro *Armentaria* Armamentaria scribi debere, donec opinionis meæ fundamentum evertit Santologus veter Morinensis Ecclesiæ annotans *Dedicationem Capellæ, D. Vedasti propè armentariam.* Armentariam sub armentis utique propiùs & probiùs derivatam quàm ab Armis, quorum copiam & bonitatem gramineta in vicino, hiemali diluvio impinguata suppeditant, ut non immeritò urbs hæc in Moræo nostro jactetur.

Armamentaria Romanorum. Capella D. Vedasti. Pascua.

Armamenta mihi dederint, Armentane nomen,
Nescio, & ambiguus pectora sensus agit.
Nam dum Armenta suam, suam & Armamenta putabunt,
Commoda dicabunt civem utriusque meum.
Palladis armata sum gnata, sobrinaque casta
Penelopes, vario sueta colore trahi:
Artos docta togâ atque sago, valeoque voloque
Duplicibus telis clara per ora virûm.

Panni quadricolores. Textorum hîc frequentia. Munitio oppidi.

Respicit laudatum poëma ad celebritatem pannorum inprimis quadricolorum, qui occidui orbis nundinatione non contenti, in Asiam & ipsum Byzantium delati requirunt operam tantæ nonnunquam frequentiæ, ut paulò minùs mille textrinas in oppido numerarentur. Ad munitiones etiam naturæ & artis beneficio tam validas, ut novissimis armatæ hereseos tumultibus Insulensium & *Specula*, & *Propugnaculum* extiterit, militari instructissimum præsidio, contra acerbos Flandriæ perduelles factum id etiam facile; eò quòd authoritate per Cæsarem facta Annis ab hinc centum extensa sint pomœria, compagesque cespititio opere circuncircà ductæ, portis adjectis & ponte fossis aquæ ductilis injecto, cœptum, inquam, seu cogitatum hoc urbis incrementum Anno 1509. perfectum, Anno ætatis ejusdem 80. & nisi sic intelligit qui Armentariam munitam recenter, recenter scripsit, hallucinatur; quid ergò dices secularis tantùm est hæc urbecula, nec antè civium potens, fortunæ patiens, quia inermis? Nequaquam, fuerunt & ante annum nati salvatoris 1329. fuerunt tenuis spatii *fossata*, cum vallo exili, tum ab hostibus superato, portisque hinc inde quaternis omniumque ut nomina, ita reliquiæ sunt obviæ omnibus forum à limine salutantibus; & hinc mos perseverat cùm à proceribus Castellaniæ citatoriæ diriguntur exprimendi *Dedens les vieulx encles*, id est, habitantes intra veteris oppidi conclusi ambitum.

Pomeria producta. Muri structi. Laysius Marchantii. Fossata. Portæ. Vetus oppidum.

Duplex oppidi situs. Lizæ fluvius. Castellum.

Oppidum cum Lysa intermeante bipartitum situs ratione annumeratur partim occiduæ, partim Gallicanæ Flandriæ; tamen obtinet harum magis quàm illarum partium censeri, dicique in codicibus antiquis *Armentiers Ley la lyz*, id est, cis Lisam, ob id haud dubiè, quòd civitas primitiva & civitate prius *Castellum*, in ripa Insulis obversa

versa

versa staret ; sed bellorum injuriis obno-
xia, feliciùs in Flandrico littore resurre-
Ejus eversio. xit , prout & hodiè intuenti evadit mani-
festum.

Castrum autem Dominorum nonnum-
quam sedes ejusdem & belli & Anni quem
suprà dixi impetu crediderim eversum nec
restitutum , quòd Toparchæ vicino *Erken-*
ERKEGEM. *gemo* fuisse videbantur. Hæreditarius porrò
esse, & præesse solet Castro Præfectus *Ca-*
Castellanus. *stellani* titulo, annexamque Dominio nemo-
ris Grineriani *Bois gremor*, dignitatem ob-
tinet *Antonius de Varenne* Vir nobilis , &
Pares 12. virtutis notæ idem parium Castri primus,
paria faciens cum gentilibus *de la Chapelle*
brevis silva (*Corsibus*) Henniniis *Portinga-*
le Bettys peregriniaci (*Pelgrius*) & aliis alibi
dominantibus , & clientela apud Dynastæ
Armentariani pares professis universim nu-
mero 12. existente.

Rumor est in plebe , & opinio in Lit-
Melusina D. teratis, fuisse locum hunc Melusinæ (no-
tum est tam historiis quàm fabulis nomen)
peculiarem , ab eaque posteros , qui Lu-
ceburgi nomen hereditârunt , obtinere.
Statuæ curiæ. Argumento Statuæ, ut aiunt, Melusinia-
næ curiæ summò conspicuæ. Ego ex Pha-
lenpinensis Cœnobii archivo doceor, lon-
gè aliter se rem habere, & *Armentariam* na-
tale cognomentum & Dynastiam fuisse no-
bilissimæ stirpis , licèt dudum intermor-
Familia de Armantieres hic serum potita. tuæ , ex qua *Hellinum* equitem invenio ,
& *Clementiam* Anno 1220. dotatricem su-
prà nominati Monasterii. Et reor per con-
nubium aut Mariæ Anno 1229. defunctæ
cum Rogerio , aut Mathildis Anno 1311.
Item insulana. cum Joanne Castellano Insulensi transiisse
in Insulanam, & ab hac eodem matrimo-
Item Luceburgica. nii jure in Luciburgicam Fiennæ imperan-
tem familiam , cujus dominatu primaria
cum oppido decora accesserint , curiali
prætorio gentis suæ insignia imposuêre. A
Luceburgiis autem postremò devoluta est
hæc hæreditas ad illustrissimos Batavorum
Item Egmondana. Egmondæ Comites Gaveræ principes , &
perseverat penes Carolum aurei velleris
equitem , & Comitatus Namurcæi guber-
natorem heroem virtutis & fidei probatæ.

Et tali titulo *Egmondæ Princeps* Reipu-
Prætor. blicæ Armentarensis princeps est & præ-
Scabini. torem Justitiæ administrum creat, & Sca-
binorum septem collegium , olim annua-
tim , nunc exacto biennio variari solitum.
Hoc ex placito nuperis sub Maximiliano
turbis concepto , illud ex rescripto Anno
1208. dato. Nec pœnitenda est hujus con-
ciliabuli authoritas , à qua pendet quæ *sco-*
Argentier. Privilegium scabinorum. *ris* (*Argentarium* propriè vocant) & alio-
rum secundi subsellii officiatorum constitu-
tio , legum formandæ Reipublicæ & Sta-
tutorum circa mercimonium latio, & pro-
mulgatio : cujus sententiam quamcunque
executioni mandandam non obstante quà-
vis appellatione decernitur Anni 1550. sen- Potestas agravandi mercimonia.
tentia : cujus peculium gravatis tam Nun-
dinationibus quàm nundinis augere per *Di-*
ploma Anni 1413. permisit Anthonius Bra-
bantiæ Dux uxorio nomine hîc rerum po-
tens. Nundinas annales intellige binas, par- Nundinæ.
tim Anno proximè dicto per Joannem du-
cem Burgundiæ concessas 9. Maii , par-
tim ab Archiduce Alberto Anno 1606. Ju-
nii 18. impetratas quorum hîc longa civium
præsidio difficili gravatorum patientia, il- Civium patientia.
le loci omni tempore ob mercaturam no- Comoditas
tabilis commoditate se motum confitetur. Mercaturæ.
Lunaris porrò & venerei dierum hebdo-
madales feriæ ab antiquo extitêre.

Ecclesia curialis Armentariæ quemad-
modum Episcopatui Atrebatum obnoxia est,
ita Vedasto patrono eorundem inscripta ,
non inelegantis illa structuræ , nec dotis
parocum nunc adepta , verùm politioris & Parochia.
melioris litteraturæ copiis instructissimum,
nec minùs Theologiæ & prudentiæ laudi-
bus rarum , Fr. Moschum editis aliquot Fr. Moschi laus.
eruditionis eximiæ libellis famigeratum ; cui
dum familiariter convivo, dubium quo suf-
flatus enthusiasmo , inquam.

Pro concione qui tonantem Tullium ,
In parthenone qui canentem Apollina ,
Aut in Senatu differentem Julium ,
Audire vult , excurrat Armentariam ,
Moscum videns qui hæc non videt nihil vi-
det.

Sacellani ad rem divinam & precum hò- Sacellani.
rariarum pensa exolvenda sunt ; & sunt à
duobus ampliùs sæculis teste Epitaphio late-
rali , Presbiterum celebrantem referente ,
cum hac Epigraphe ridiculi gratiâ hîc ad-
scripta. *Cy gist sire Jacques Pale Prester sen*
Pere , se Mere sen Frere & Sæurs & Lottin
sen ralle qui trepassa en le 1400. *anne*, id est,
quo tempore *Jacobus de Combles* , ibidem
parœcum agebat, & præfectum octo sacri- Reliquæ ss.
ficulorum inter aliam sacram supellectilem
asservantur in hac æde Vincentii notabiles
reliquiæ & celebri popularium pietate co-
luntur. Ampliùs intra urbis & parœciæ li-
mites conspicietur Capucinorum à sex an- Capucini.
nis constructa habitatio , cui ut est inter
alias dotes , hic populus sedulitatis ad su-
perstitionem , pietatis ad invidiam studio-
sus & publico locus , & privatorum largi-
tate reliqua sunt assignata. Alterius sexus
Franciscanæ sunt triginta numero egeno- Oresez.
rum hospitiis ægrorum solatiis deputatæ an-
te annos quater triginta, Monasticæ habi-
tum amplexæ dotatæque non nihil Hellini
Malbroucq ejus hæreditatem quandam
struendo Hospitali assignantis. Quò etiam
fecerunt legata quæ *Christophorus Momanus* ,
Viennensis Austriæ Canonicus Imperatorum
Cæsarum Ferdinandi eleemosynarius, Ro-

dolphi secundi pædagogus pios ad usus reliquerat. Gerontocomium autem, & sacellum fovendis certo numero pauperculis cum senio aut morbo luctantibus institutum Anno 1562. impensa *Catharina Viperia* Hendric de Heule viduæ, auctum ab aliis. Schola porrò pauperum masculis 20. puellis 10. docendis & partim educandis instituta eleemosynis Jacobæ d'Esruelles Anno 1598. Præter quam non tacenda Musices & musarum diatribe nonnunquam enutriti *Philippus Montanus* suprà laudati eodem nomine nepos, apud Parisienses Theologus, & Joannes Heem Lovanii professor Academicus; uterque bursarum ad subsidia popularium Armentarensium testamento fundator, prout acta collegii Liliensis hic, sorbonensis ibi me docuerunt.

Gerontocomium. Schola. Viri clari. Bursæ sive subsidia Armentarensibus relicta.

Sine cothurnis nunc tragicum agam, & furiosa funestaque catastrophe, ex laudis & lucis theatro ausugiam, tribus verbis calamitates quæ oppido huic obvenerunt transiturus, sed levi pede, ut solent qui per ferrum, & flammam. Meierus ad Annum millesimum trecentesimum undetricesimum de Satisberiensi & Sutfolcio Anglicorum auxiliorum ducibus agens (*Hi*, inquit, *ab Hipris profecti quadragesimali jejunio Armentiriam* (sic enim ille scribit) *ex itinere precibus Hiprensium sunt aggressi, & quod illhinc Genuenses Gallorum stipendiarii, & agro prædas frequentes agerent, defenderunt se initio Armentirii fortiter; sed victi statim fuêre, ac dissipati, captumque est oppidulum, direptum & incensum.* Idem ad Annum ejusdem seculi octuagesimum secundum dum ait *vastatum & incensum omnium Lisæ tractum*, Armentariæ non obliviscitur.

Clades oppidi. Ab Anglis.

Dic Altera Anni 82. seculi sequentis sic Heuterus. *Missaque Delphinus* (Luduvicum Galliæ regem intelligit) *manu Picardorum Armentarias deprædatus incendit.* Fortuitorum denique Anno 18. & 89. supra sesquimillesimum ignium illius totam, hujus bonam oppidi partem depopulantium luculentur rationes publicæ & memoriæ meminerunt, ut ne quicquam in calido hoc tractu nisi alienis manibus tractem, concludam in memorabili eventu circa Nicolaum Forchevelle Capitaneum civium, qui videns domum suam in vico Bellæcrucis inter alias ardentes flammam concipere, usibus pauperum, eam, si eriperetur devovit; & quasi tam sancto affectui bonus Deus faveret, inter omnes omni ex parte consumptas hæc media evasit, & à voti reo pauperibus mox est consecrata.

A Gallis.

WARNESTONUM

Ad Ornatissimum oppidi terræque Senatum, cui & Felicitas ex voto & Merito.

WArnestonum in elegis Meierus vocat; in annalibus passim Waernestum, quo authore nescio: ego quod nomen præscripsi, id ex Cœnobii Messinensis vico Warnestonensis ad unum omnibus scripsi datis Anno 1126. 1135. 1177. De etymo nihil quod mereatur reperio, nisi verbum Polidori asserentis Dunum Anglis veteribus oppidum significare, & versum popularium ad Waernestoni nomen ludentem, WAER DEN HONT NEST OFT STAET TE VERWACHTEN, SCHADE EN SCHANDE DIE WEL IS TE ACHTEN; id est, sterculinium tuère canis; sin faxis, damno & infamia mulctator. Monitum hoc est poëtæ Belliolani de clade à Francis accepta cives consolantis, quod in Moræo nostro sic satis exprimit emblema, repræsentans molossum nido indormientem retrò stantibus dextra flagellifera, & tuba inversa oculis, auribus appictis ornata, subscripto brevi Carmine.

Quid nido velit incubans Licisca
Si quæris, patria labante, cives
Securus patria est: quid autem & aures
Et lingua & tuba, & imminens flagellum?
Sunt insignia famæ, Erynnidisque.
Cur dextram occupat hæc, & illa lævam?
Nam pars dextra ferit, sinistra perdit;
Prudenti hoc quadrat, illud oscitanti.

Oppidum hoc etsi vix dubium, quin sit antiquius, cùm ejus munitionem anno 1127 à Gulielmo Yprensi cœptam, & in ea Benilphum Cancellarium conscium cædis Caroli Comitis referant annales; tamen leges confirmatas, jura civium concessa non altiùs petam, quàm ab Anno post millesimum ducentesimum nonagesimum, quod id à Philippo Francorum Rege, ut in aliis multis Flandriæ oppidis factum. Arcem porrò veterem novis instructam ædificiis pridiè habitationi suæ coaptaverat Robertus à Flandria sub Annum 1320. sed procuratæ Gallorum & Britannorum manibus à Flandria occiduas calamitates semel iterumque mirum miserumque in modum deformârunt, novissimis Anni 1580. turbis jussu Montinensis, id exequente Gulielmo Ponseo præsidii militaris ibi præfecto ad ignes damnatam. Laudatus suprà Robertus Flandrensis, etiam vallo aliquam oppidi partem munire cœperat, perfecitque Gulielmus Barensis, unde adhuc vicus, & portarum una Barense nomen servavit. Partem dixi, eò quòd urbs

Initium oppidi. Incendium.

Liza & Dovia. urbs peninsulæ in morem fluvii liza & Dovia (cis arcem se exonerante) fossaque ductili stipitibus sufficienter armata alibi videretur. Portæ autem, & quos modò videre est muros, Anno 1549. restaurati, avertendis potissimùm Ostendanorum hostium tunc incursionibus. Videor profectò videre Warnestono id evenisse, quod
Calamitates. palmæ solet, quò magè deprimitur, eò pertinacius resurgenti. Sic illud non tam oppressit, quàm Armamenti materiam & animos dedit sæpiùs antè tolerata calamitas. Sic Ostendanorum Anno 1591. impressio vespertina, paucorum cæde, plurium clade, & captivitate, omnium direptione æstimata occasionem dedit munitionum in aditu & ambitu oppidi posteà secutarum, expugnata etiam per hostes Anno 1579. eadem civitas prædæ expositis incolarum fortunis (licèt sacrarum ædium, & postmodùm arcis cum dispendio) tamen occasionem dedit malè feriatis illis opera publica, curiam hallamque novo opere & invento sternendi & restaurandi. Incendium Anni 1527. irrecuperabili cum archivorum jactura, omnes per domos fortuitò & fortiter grassans, aggeris & viæ, quæ ad duorum iter milliarium Ipras ducit, hodieque saxis constrata est, nihilominùs opportuniori invento
Restauratio. aptandæ paulò pòst consilium invenit. Alterum Anni 1488. pari ferè damno in vicum majorem debacchans, mediasque in fori medio ædes absorbens præcessit aliquot annis diem Kalendarum Martialium, qua per Architectos turris pulcherrima recenter restituta pro coronide coronata est, illa vento paschali nuper disjecta. Constat Dominium hujus oppidi ante secula aliquot habuisse à loco nominatos Dynastas, cujus gentis *Alardus Waerneslunensis* à Meiero ad Annum 1127. dictus conjux Agaretrudis, post quem habuisse communes cum Perona possessores, liquidò patet ex Abbatiæ regularis fundatione confirmata anno 1126. per Adelidem Peronensium & Waernestonensium Dominam, assistente Odone germano suo. Anno autem
Domini, 1136. *Theodoricum Dominum de Warneston* eodem fine litteras signare, & Anno 1177. *Robertum de Bethuna* Advocatum Atrebatensem, & summum *loci de Warneston Advocatum*, cum Adela uxore idem diploma- tis sui rescripto ratum habere. Unde suspicari quis posset, Bethuniæ Dynastas postmodùm urbis dominatum obtinuisse à Peronensibus, & cum Bethunia eundem ad Comites Flandriæ devolutum. Quicquid ejus sit, hoc extra controversiam est, fuisse inter alia Roberto à Flandria assignatum hoc oppidum, transmissum ad hæredes Barri Regulos, à quibus dotali ad Sanpaulinos oppignoratitio jure ad Nassovios Principes transiit & possidetur hodieque Baronatus ut aiunt titulo, licèt inter tales à Marchantio aliisque non reponatur. Ampla est Dynastæ Warnestoniensis in urbe & ditione jurisdictio, triplicis justitiæ, venationis maximæ, portorii, portoriique vectigalis compos. Annua senatûs creatio olim circa Kalendas Novembres; nunc Maiales constitui solita ab eodem pendet; senatus, inquam, septemviralis Scabinorum, (qui enim pari numero à consiliis sunt è plebe per Scabinos adsciscuntur. Utrisque præest *Advocatus*, ut nomine, ita & tutor communitatis, Respublicæ. & non rarò pro reis contra prætorem crimen intentantem, pœnas requirere solitum, intercedens. Qua dignitate Jeronymus Hicx V. N. tum aliàs sæpè, tum peregrinationis meæ Anno, fungebatur, cui unaque M. Petro vanden Brouck, qui Scabinis à consiliis & secretis est diligentiæ multum debemus. Territorio simul oppido præfectus censetur is quem *Balivum* vocant, est & nobilibus ferè & ad vitam nunc I. Hogelandius & batavica Nobilitate populus Li- Nundinæ & Iot. zæ allabentis beneficio, & piscatura, & lanificio rem facit; utroque per Dominorum rescripta permisso, Comitum approbató. Quo fine fora diebus Mercurii & Veneris à pluribus frequentantur. Solent etiam nundinæ sextilis die sexta, solet granorum stabulatio, solent alia non ultimæ notæ nosci privilegia, sed temporum injuriis obli- Parochia. terata. Parochia Principi Apostolorum & Doctori gentium inscripta, vicinæ apud Messiniacum Abbatiæ; per Adelam Comitissam Anno 1066. contradita, ejusdem juris Sacellanos numerat, nunc, quàm olim paucio- res. Monstratur hîc Roberti à Flandria Comitum Flandriæ filii, nepotis, fratris Mausolæum, marmore & ære polito affabrè structum à Joanna vidua, Arturi Britanniæ Ducis filia, & Warnestoni usu fructuaria, sed impuræ impiorum manus ne manibus quidem parcere, & sepulchris Barbarissimorum Sepulchra. etiam Schytarum judicio sacris abstinere dicunt. Sacrum se quaquaversùs extendit curionis imperium ad tria hominum millia censeri solitum: trium etiam Sacellorum Sacella. ambitu, Rabbecani, Hammensis & Joviani, comprehendens etiam Nosocomium titulo Hospitale. D. Ægidii ante duo secula ære & cura publicæ fundatum. Egit hic curatorem sacrarum largitionum Christianus Massæus chronici Cameracensis author, & perperàm Cameracenas hactenus à multis habitus, ubi dumtaxat Gymnasio præfuit. Abbatia Ca- Abbatia. nonicorum regularium hic agmen claudat, tali propagata initio. Canonicos, sed secu- Fundatio. lares, cum Præposito fundaverant decem, in sui fundi ecclesia, apud Warnestum prædecessores *Adelidis Domina* loci Anno 1126. bona majorum confirmantis, & Ecclesiam liberam contradentis. Cùmque variis de causis minùs videretur illi satisfacere Theodoricus Dynasta Milonii episcopo Morinorum

rum eandem in manus dedit, ut Canonici secundùm *consuetudinem S. Nicolai de Arigdagmantia* constituantur. Factum id Anno 1138. & quarto pòst Anno, formatis ad amussim rebus, per dictum Antistitem Galtero Abbati regularium D. Augustini primitivæ fundationis confirmatur. Cœnobium ante vastationem ultimam satis fuit elegans, templo choroque fornicatis operibus, capitulari domo è quadro lapide per Isidorum de Quieque circa Annum 1520. aula Abbatiali per Jacobum Hargier circiter Annum 1490. officinis villaque per Pascasium & Nicolaum Maniagios structum, plerisque per Joannem de Hane restauratis, cui successit Anno 1601. Gulielmus de Rycker, nunc Franciscus de Trompes, collapsam rem egregiè pergens restaurare. Hæc quoad oppidum Castrumque, ad cujus territorium & Castellaniam nunc ordo vocat. Imprimis itaque Castri Pares sex reputantur, totidem feuda possidentes, *Aubers* putà Richardotorum, *La Douwe* vander Geestiorum, *Rabbeck* Hieronymi Andreæ; *Croix* Lichterveldiorum, *Flenick* gentilium de Prescl, *Kemmerlant* Joannis Lautens Pensionarii Teneramondensis modò hæreditates. Similiter septem sunt urbanæ appendices, quas gildas vocant; quarum principes *Rosenberga*, *Poteria*, *Villa*, vocabulis innotuerunt & possidentur. Denique restat Castellania ex Dominiis aliquot sui juris in conferendo precaria solum communicantibus & ferè per diversos pagos se spargentibus conflata. Sunt autem hæc præter Warnestonum conventus sedem & caput duosque angulos ortum & occasum ad Comites de Herlües spectans Pontis Stegrensis & Robertmezii in eo Dynastia per Annam Palantiam Culenburgicam à Nassoviis acquisita. Soeterstedia Castro spectabili & eleganti & Robertmezium sub eo, unaque Oudenumum Dynastæ Vendivilii ex gente Tourmellia Mariscalli Flandriæ Viri potentis Kamella partitum Nassoviorum, 3. Doornagel, P. Bommalii & Wulveringemum Francisi Cos, & alios.

Opera Abbatiæ.

Seven Gilden.

Oosthout. Westhout. Steggers-Brugghe. Soeterstede. Robertmez. Oudenem. Kammel. Wulvergem.

JOANNIS BAPTISTÆ
G R A M A Y E
FLANDRIA-GALLICANA,
SIVE RERUM
DUACENSIUM
PARS PRIMA.

Micum multis nominibus Duacum : quodque omnibus bonis, gloria, opibus vetustatis etiam laude, & mactum esse, & quoad ejus facere possim mactare ipse vehementer cupiam. Amicior tamen, quæ vel in minutissimis etiam rebus existit, veritas : utriusque itaque & hujus pernoscendæ, & illius amplificandi studium, me pro tempore impulit in leniusculam rei antiquariæ investigationem : sive potiùs ad temerariam quorundam sciolorum ostentationem, re pensiculatiùs exquisitâ deprimendam. Duacenses Catuacos, & Duacum Catuacorum, anquisita, ab ævi vetustioris reliquiis, nomenclatura, indigetant, quomodò à cascis illis historicis, Samarobrina Ambianorum Durocottorum Remorum, Bratuspantium Bellovacorum, & Veromanduorum, Trevirorum Mediomatricum & Principum aliorum ejus generis populorum Augustæ amant nominari : quodque nos olim & defendimus & à dissuetudine vindicavimus, Rigiacum Atrebatium. At quum unico illorum opinio nixa sit fundamento, eoque convulso & labefactato cadere ipsos sit necesse, in illud non cuniculis, sed ariete oppugnabimus. Julius Cæsar, inquiunt, qui primus Belgicam non tam bello vicit quàm litteris illustravit : lib. 2. belli Gallici : inter eos Belgas qui in Romanos jam tum Galliæ inhiantes conspirârant, & in communi ordinum concilio, ad bellum hosti faciendum, certum pro se quisque militum numerum, fuerant polliciti, Catuacos commemorat : qui undetricena hominum è suis millia armarent. Et Raimundus Marlianus (cujus, licèt vir clarissimus & suæ ætatis eruditissimus inscribatur, geographicum in Cæsaris commentarios indicem quanti & puer fecerim & nunc faciam prætermitto dicere) Catuacos populum inter Belgas, Nerviis, Caletibus, Veromanduis ac Condrusis censuerat, liquidiùs colligi possit, qui Advaticos ex vocabuli allusione & ex complurium, ut ait, opinione fluctuans; tamen eos esse credat qui Duacum Atrebatensis diœceseos oppidum, haud procul à Cameraco incolunt. Nos autem ex hac posteriore frivola, & futili conjectura (quod ille futurum nunquam ne per somnium quidem est suspicatus, & quod facere mihi etiam ipsi præter opinionem in mentem venit) probam consentaneam, nec à veritate abhorrentem, eliciemus : & Advaticis in locum Catuorum apud Cæsarem substitutis, Duacenses, detracta imaginariæ antiquitatis persona, non tam de usurpata Catuaci nominis possessione dejiciemus, quàm per se satis celebres, emendicato injusti atque adeò fabulosi tituli onere liberabimus.

HActenus de nomine & Romana antiquitate Duaci ex oratione Andreæ Hoy litterarum Græcæ & Latinæ Professoris Academici viri clarissimi à scriptis & fama. Nunc ad sequens ævum utique barbaricum ordo vocat, & quidem author est ex Hucbaldo Guisianus Annalium Hannonicorum l. 8. c. 4. Tudimerem Ostrogothorum Regem Walamiri filium concesso sibi ad Annum 462. territorio, quod ab inde *Ostrevant* dictum est, Castellum in ripa Scarpi ædificasse nomine Tudor, quod quia B. Rictrudi dotis loco assignatum est *Douay* quasi *Donayre* nuncupatum sit deinceps. Contra quam idem lib. 11. c. 12. ait, per successionem Duaci dominium D. Rictrudi obvenisse. Prioris narrationis fidem penes authores esse jubeo, & addo, non absimile esse vero à Barbaris Hunnis Castrum extructum, quod *Hunnois* olim, nunc præfixo G. *Gennois* indigetant, servante nomenclaturam porta vicina; & à Gothis turrim Divo Amato proximam, quæ vetus *Tudor* nunc affinitate vocis antiquæ turris dicitur, eò maximè, quòd vulgi opinio per manus tradita credat hæc loca à gigantibus habitata, firmante suspicionem itinere subterraneo ducente ab uno castro ad aliud, & repertis portentosæ magnitudinis sub terra ibidem ossibus, cùm locus alter carceri publico solitus subservire ad Orphanotrophii usum est applicatus, & fundamenta Collegii Mottiani jacerentur. Cæterùm pulsis sub Anno 530. Gallia Gothis per Francos probabile dirutum *Tudori* Castellum, & obscuriorem fuisse hunc locum maximè cùm in vicino vico *Lambras* portus, Emporium, fiscus regius esset, primus pagus Austrovandiæ, quem Comitatum pòst dixêre, cujusque membrum erat hic locus ignobile. Donec Anno 665. (verba sunt antiqui Codicis apud Amatenses Canonicos) *Archinoaldus cum fratre suo Adalbaldo Patre S. Mauronti reædificavit castrum Duacense & infra castrum Templum D. Mariæ. Hic enim locus antiquitus fuerat consecratus.* Paulò aliter tamen Andræas Moschus in Historia Merovingorum, (extat M.S. apud Marchianenses) Rictrudem ait, *in diebus adolescentiæ suæ nupsisse Adalbaldo Duci genere Regis Dagoberti, cujus fratres fuêre Sigefridus Comes Pontinensis maritus S. Barthæ Blangiacensis, & Archenaldus major domus & Patricius Clodovei filii Dagoberti Regis, qui post mortem fratris in ejus possessione readificavit Duacum Castrum, & intra construxit Ecclesiam B. Mariæ, quæ hodiè Amati dicitur, &c.* Qualiter autem hæc Ecclesia cœnobio Broyelensi in Morinis sit attributa, Gerardus Episcopus Cameracensis in Epistola quæ extat inter privilegia Capituli Amatensis, declarat his verbis. *B. Mauronti inclitis Ducis filius & S. Rictrudis satis accuratè consideravit, quod ut electorum numero asscriberetur in proprio fundo, antiquitus Broylo, modernis autem Mereuvillo nominato in honorem Dei Sanctique Petri Ecclesiam à fundamentis struxit. Idem verò tempore Ludovici Franciæ Regis ex Dagoberto prognati bona sibi hereditario attingentia contulit B. Amato Theodorici tyrannide à Zonomensi Episcopatu pulso, & post S. viri exitum ex hujus mundi Ægypto, ad ipsius honorem Deo cum Sanctis famulandos fratres congregavit.* Ex quibus omnibus certum evadit de tempore & loco reædificati Castri Duaci, & partim de authore. Ampliùs apparet hinc Adalbaldum dignitate Ducem, à loco patrimonii sui famoso, ut solent olim, Ducem Duacensem nuncupatum Huncbaldo & Historicis. Conjicitur etiam inter possessiones à B. Mauronto assignatas Broylensi cœnobio Duacum esse, cujus tamen Castellum, Principes Austrebanti tanquàm Advocati Monachorum possederint. Populus autem nec infrequenter loco remotiore incolebat vicum, qui denique Duacum vetus est nuncupatum & ab antiquo in Senatu & Republica urbis & alibi suas habet prærogativas. Ita in Diplomate Ferrandi Comitis jubentur quatuor, in altero Ludovici Comitis jubentur tres *Burgenses ultra aquam ex loco qui vieulx Donay dicitur in Senatum assumi.* Nec ambigi potest quis sit iste locus, quandoquidem etiam nunc tres illi viri assumantur ex Parochia S. Albini, & superest nomen Duaci veteris in Hospitalio antiquo D. Albini. Et imò non procul hinc castrum posteris Burgense dictum. Interjecto autem tempore cùm varii his locis nascerentur & magna ambitione peterentur honorum tituli pagi veteris *Austrobantii*, sive *Ostervandiæ* nomen Comitatum est honoratum, & Duacum Comitatus membrum principale habitum, & hinc quod Archidiaconus Ostervandiæ stallum in Collegiata Duacensi suum soleat habere perpetuum.

Duaci castri structor. — Ostrevandiæ Etymon. — Notatus Guisianus. — Port de Chastel Gennois. — Vieulx Tour. — Castra à Gigantibus. — Ossa eorum reperta. — Tudoreversum. — Pagus Ostrevandiæ. — Reædificatio Duaci Templique Mariani. — G. Rictrudis. — Adalbaldus Dux. — Marianum Templum Broyensibus datum. — Inclitus Dux. — Cœnobium S. Mauronti. — Adalbaldus quomodo dux Duaci. — Principes Austrebanti Advocati Canonicorum. — Douay vieux corruptè Dieuwy. — Præeminentiæ veteris Duaci. — Chastel Bourgeois.

RERUM
DUACENSIUM
PARS SECUNDA.

COdex vetus D. Amati nescio an ex fide refert Anno 870. metu Normannorum fratres Deo & S. Amato servientes apud Mervillam, corpus B. Amati Patroni sui, Duacum contra sævitiam Danorum munitum deportârunt, in sui juris Ecclesia in honorem S. Dei genitricis, in fundo S. Moronti ab antecessoribus constructa. *Et iterum* Sedata persecutione Anno 884. Carolo Rege & Arnulpho Comi-

Translationis D. Amati causæ. — Ecclesiæ Duacensem Patronatus electorum Mervellensium fuisse. — Qui autores translati capituli. — Quintuplex in codice error notatus.

te

te Flandriæ & Joanne Cameracensi Episcopo annuente, fratres intra Duacum, in præfata Ecclesia cum eorum privilegiis manserunt. Quibus in verbis non semel hallucinatum exscriptorem cuivis apparere poterit, & qui legerit apud melioris notæ scriptores, nec Anno dicto Joannem Cameraco, nec Arnulphum Flandris imperasse, nec sedatam fuisse persecutionem, nec

Duacum à Barbaris deletum fuisse.

persecutionis metu Duacum munitum, aut saltem eò securè translata Divorum corpora fuisse. Disertis enim verbis ex Iperio Meierus inter loca à Barbaris deleta Anno 879. nominat Duacum. Et extans apud eosdem Amatenses Canonicos Epistola Gerardi Episcopi narrat.

Fratrum congregatio Mervillæ.

Fratrum itaque congregatio in prædicta Mervillæ Ecclesia tamdiu servivit quousque sui Patroni corpus cum aliis Sanctorum imminente Danorum, Barbarorum, Normannorum persecutione

Translatio S. Amati Suessionem.

Suessionem ab incursione persecutorum munitam comportavit. Placatis verò prædictæ persecutionis fluctuationibus,

Secunda translatio Duacum.

& loco Meurevilla devastato, Arnulphus senex Flandrensium Comes communi consilio suæ terræ Principum, effecit ut Duacum gratia exaltandi deportaretur corpus sanctissimum, & beneficia usibus fratrum Deo & S. Amato in prædicti loci Ecclesia famulantium ad honorem Dei genitricis Mariæ primò ædificata constituit.

Notatus Molani error.
Castri antiqua celebritas.

Qua in re etiam cautè legendus Molanus ad 13. Septembris hæc eadem conformiter Codici narrans & ampliùs Anno 874. quo non Arnulphus, sed Balduinus Ferreus Flandriæ imperabat. Ex his porrò manifestum evadit, statim à Normannorum

Locus, situs, vestigia ejus.

discessu Castrum Duaci celebratum fuisse, cui exaltando Comes Arnulphus enixè studuerit, restat videre quo illud & qua amplitudine locum occupaverit. Eminentiori urbis parte ad divaricati scarpis interamnium superest monumentum, superant antè annos aliquot fossarum & muri reliquiæ insignes, & turris quæ nunc in rudetum corruit vestigia; & quamvis speciem antiqui splendoris amiserit, servat interim veteris eminentiæ solennia.

Præeminentiæ ejusdem.
Curia feudalis ibidem.

Hinc enim Dynastiæ frequentes & feuda nobilia moventur. Hic beneficium profitentur & clientelam jurant Vasalli plures. Hic pagis jus dicitur, & sedes quodammodò est Tribunalis

Tribunal Gubernantiæ.

per Gallorum Regem formati, quod Gubernantiam vocant. Hic & in veteri oppido murisque & fluvio jura habebant Castellani, illi urbis aut veriùs castri vocabulum induentes.

Castellani de Duaco.

Qualis inter Heroës dedicationi Ædis Insulanæ assistentes Balduino Comiti memoratur *Valterus de Duaco* cum Ugone fratre, & inter socios

Gentiles à Duaco qui & unde.

peregrinationis Asiaticæ recensetur cum Roberto Frisio alter Gualterus à Duaco. Et fallitur qui opinatur hos è veteribus Duaci Principibus ortos, cùm stirps eorum diu interciderit, & simili norma loquendi, qui à Gandavo, à Brugis, à Curtraco cognominati reperiuntur, è Castellanis duntaxat esse noscuntur, & denique quod omnem tollit dubietatem, Idem ille qui Meiero Galterus à Duaco vocatur, antequàm ad peregrinationem se sacram accingeret in donatione Vedastinis facta Anno 1090. *Castellanum de Duaco* se indigetat. Quæ dignitas per varias nobilium stirpes errabunda tandem in Dominorum d'Inchy familia conquievit, Anno 1464. Senatui oppidano vendita. Nec tantùm intra septum Castri superioris patebat Castellani

Jurisdictio Castellani.

olim jurisdictio, sed etiam in Castello inferiori, etiam in villa S. Amati, etiam in Parochia D. Albini. Diploma enim Gerardi Episcopi Cameracensis datum Amatensibus, refert eis Castellanum *jus cambæ & telonii* sui in castro inferiori cessisse. Ejusdem epistola addit in prædia quæ confirmat *modium vini quem habebat Castellanus Duacensis Valterus in permutatione prabendarum.* Lambertus Episcopus Atrebatum (cui post separationem cathedræ à Cameracensi Duacum subfuit) ad petitionem Galteri Castellani ait se confirmare Canonicis Altare S. Albini, in extremo prædicti Castri quasi suburbio situm. Datum Anno 1097. Nisi autem jus Castellano fuisset in altare, in locum canonicalem, in castrum inferius; hæc ita non facta, non scripta fuissent: quod norunt, qui circa diplomatum obsoletas phrases se exercuerunt. Quin imò mœnium antiquorum penes Ca-

Mœnia à Castellano dependentia.
Principum hic fuisse palatium.

stellanum erat ratio, Palatii etiam Ducalis. Duces enim & Flandriæ Comites, imò Franciæ Reges frequenter Regiam illic suam fixêre, & hinc supersunt nominum vestigia non uno loco. Portæ Atrebatensi adjacet equorum potationi subservire solens, vadum Burgundiæ dictum vulgò. Pone arcem columna eminere solet

Leavette de Bourgogne.
Le Pion du Roy.
La Bassecourt.

& dici Regia, & quo loco nunc Pædagogium Regium est, Flandriæ Comitis stabularia fuisse contenditur. Castri forma erat trigona ferè æquilatera & porta patebat, ubi hodieque pons ad *Villam S. Amati* patet. Ita voco subjectam Castro planitiem, præeunte codice Bertiniano veteri, quæ etiam *Duacum* dicta, & fluvio circummeante cingebatur. Ita nimirum Cameracense ante quinque sæcula exaratum chronicon. *In Duayco Castro, ait, Monasterium est Canonicorum*: intelligit autem Collegiatam D. Amati (id enim nomen recenter induit) cujus *fratres* etsi plerique opinen-

Non constare Amatenses fuisse Monachos.

tur antiquitus Benedictinos Monachos fuisse, Anno 940. per Gerardum Cellensem Archimandritam reformatos teste Iperio; tamen ego nullum hactenus diploma vidi, quod ejus opinionis securum me fa-

ceret;

ceret, nomina enim Monasterii & fratrum etiam Canonicis sunt communia. Nec tacuisset id Gerardus Episcopus tam fusè Collegii hujus exordia & vicissitudines alias commemorans, Monachorum nulla facta mentione. Nisi quis inter alia Canonicis ab eodem confirmata prædia legens *modium vini quem habebat Walterus Castellanus Duacensis in transmutatione prabendarum*, intelligat mutationem præbendarum Monachalium in Canonicales, & inde colligit ævo hujus Gerardi mutationem accidisse. Paschalis autem Pontifex Canonicis in patrocinium sanctæ Sedis acceptis confirmat *Ecclesiam S. Amati sitam in Atrebatensi parochia*; & diploma Anno 1104. *in Duaco altare S. Albini, & thelonium, foragium, stallagium, ab hora 9. festi S. Amati, usque ad vesperam sequentis diei, & totam terram à ponte S. Amati, usque ad aquam que dividit Duacum & Duacellum.* Et obtinent jam inde ex patrimonio D. Mauronti jurisdictionem hanc intra limites dictos Canonici, & jus dicunt, & justitiam administrant feudalibus & exercent, & Balivum peculiarem, & feudalem habent curiam. Docet porrò nos & ducit aliquatenus laudatum diploma ad primæ urbis Duacensis notitiam, quam definio una parte aquagio profluente retro Castrum Scarpo, & in eundem relabente infra Ecclesiam Amatensem, quo ambitu quicumque habitabant, Homines S. Amati veteribus dicebantur, & habebant nundinas suas, telonium suum, jura & consuetudines suas, Senatores suos & Curiam, ut dixi, recurrentem via appellationis ad Bellam quercum. Ex adverso castri denique Castellani *Treila* erat & colebatur, ubi thelonium Comitis & clientes Castri tres insulas, (unde Treilæ nomen esse credo) occupabant Scarpi divortio natas aut factas. *Thelonium* porrò *hoc* refert l. 11. c. 22. author Chronici Cameracensis *pro quo imminenti Flandrensis Comitis potentia in Castelle* (Duacum intelligit) *mutato pristino ritu solvitur, apud Lambras villam S. Dei genitricis solvebatur. Erat enim Regius fiscus, sed tempore Stephani Episcopi à Carolo Rege S. M. donatur habendus.* Lambras vicus est haud procul ab oppido ignobilis modò, olim portu nobilis & sepultura Childerici Regis, dum fratrem obsidere Tornaci parat mortuum hic. Quid ergò? inquies: cis flumen duntaxat homines S. Amati, & in insulis Castri clientes aut familiares agebant? nec ulli cives aut municipes in tam celebri loco. Omninò. Omnes autem illi trans aquam *Duacellum* habitabant sive *Duaculum*, quod erat velut appendix & *preurbium Castri Duaci*, & imò Duaci nomine nonnunquam appellatum. Doceo hæc singula diplomatibus, Gerardi Episcopi quidem suprà laudatum, ubi mentio aquæ separantis *Duacum*, id est, Villam S. Amati *a Duacello*, sive ut alius codex legit *Duacule*. Lamberti autem dato ad Annum 1097. ubi memoratur *Ecclesia S. Albini in extremo memorati castri quasi suburbio sita.* Paschalis verò Papæ circa idem tempus dato, ubi *in Duaco*, ait *Altare S. Albini.* Unde manifestum quod dixi etiam ipsum Duaculum & Duaculo remotius territorium S. Albini Duaci nomine sensim honorata, & imò Duaculum primo, tum etiam tractus versùs D. Albini usque ad prata diversis temporibus & fossa ductili, & vallo mœnibusque sunt instructa, prout in Icone videnti reliquias aquæ ductum evadere potest certum. Nec vallo tantùm & fossa cives fortunarum suarum securitatem pollicebantur, sed tutam structuram Arcem contra vehementiores hostium impetus firmaverant bellis, quod opinor, inter Flandrum & Hannonem ante quinque sæcula natis eversam, & remanet plateæ hodiernum nomen à Castro nomen civium. Et ampliùs cùm latifundia Castellani Duacenses sua intra inferioris castri veteris ambitum ad pios usus abdicassent, amœno in pratis pascuis loco, Prætorium vetus restituerunt, ibique diversantes *à S. Albino* dici cœperunt. Ita nimirum *G. de S. Albino Castellanus Duacensis* subscribit sanctioni Philippi Regis ad Annum 1207. Nunc hæreditas, licèt Castellani munere vendito, manet adhuc penes hæredes gentilium de S. Albino Lalanos Dynastas, & ampliùs fruuntur in oppido eminentiis hoc titulo, ut posteà dicam. Cæterùm cùm hæc triplicis oppidi augmentatio una parte ductis opere manuario foveis, aqua largiter è Scarpo derivata abundantibus munivetur, tum verò alia Scarpi allapsu concludebatur, cujus visitandi cura & authoritas Senatui propria est, (fidem faciente rescripto Comitis ad Annum 1241.) non in oppido tantùm, sed etiam sursum usque ad *Biachez* tertio ab Atrebatum Augusta lapide, deorsum usque ad limitem altum Queveroni & inde usque Runam & Marcianas. Et est hic fluvius Hannoniæ Flandriæque sequester, ita ut cis eum habentes domicilia & nati Aubini, id est, exteri Hannonibus non censeantur, & solet subtus pontem Lalignium foro piscario propinquum conspici sub aquis æreus terræ infixus terminus. Nec solùm alteram mox à recessu Normannorum ripam habitatoribus & colonis infessam lego, sed etiam ulteriorem quæ *Villa D. Petri* dicebatur, teste chronico Bertinensi, sita *apud Duacum Castrum*. Et habent dono Roberti Frisii Comitis Flandrarum Canonici titulo Apostolorum Principis fundati hodieque aliquam, habere solent ampliorem hoc tractu jurisdictionem, *Atrium*, & in eo *Forum* Anno

Duaci nomen eatenus patuisse. Pomaris urbis hac parte bis extensa.

Castrum civium.

Rue de Chastelbourg.

La Motte de S. Aubin.

Dominium S. Albini separatum.

Privilegia visitandi Scarpum.

Limites visitationis.

Fluvius limes 2. provinciarum.

Utramque ripam habitatam.

Villa S. Petri.

Introductio Canonic. S. Petri.

Forum atrii S. Petri.

Anno 1252. civibus venditum, curiam & tribunal beneficiarium, Scabinagium & Prætorem quæ lapsu ævi multùm sunt imminuta; & cinctus fuit etiam hic locus fossa ductili, muro turribus interpolato & portis aliquot, quarum nomina suppeditat mihi rescriptum Anno 1345. ubi appositè circulus mœnium describitur, *du mur du garde du catel, jusques à la porte de Lannoy, & de la jusques à la porte de S. Nicolas, & de la jusques au port du Cerf, & de la jusques au port du Marché, & de la jusques au port du Cantelou, & de la jusques à la porte de Neufuille, & de la jusques au port de Wez, & de la jusques au port de l'Estancq, jusques à neufmoulin :* id est, à muro custodiæ castri per portas Lannoienses, Nicolai, cervi, fori, cantilupi, novæ-villæ, vadorum cataractæ usque ad novum molendinum.

Mœnia ducta.

Portæ veteris oppidi.

Harum autem Lanoïca à Prætorio suburbano nuncupata, quo loco fuerit ignorari nequit, hærente in platea nomine. Nicolaïcæ turris una lateralis Curialis D. Nicolai parietem facit, & cardines ex adverso ejus conspicui sunt. Et Cervi intersigne ædibus portæ veteris latus facientibus adhuc extat ad memoriam antiquitatis. Et fori extrema hodieque occupat structura ejus portæ vestigium, imò monumentum. Cantelupi & novæ-villæ suburbia & juxta portæ ubi fuerint ad oculum urbis Icon à Senatu delineari curata indicat. Vadorum porta eodem cognomento Capellæ locum fecit & muris vicinis inædificatum posteà Beginagium. Porta catharactæ nescio an fuerit retro Seminarium Regium, ut nunc res sunt. Præter has autem videtur ad partes D. Albini Amatique fuisse porta Quercinienfis nomine, itemque alia porta fontis, & tertia porta Castri. Hinc manifestum quantus interioris Duacensis, ut nunc loquuntur, oppidi fuerit ambitus in Parochia D. Petri uno & perpetuo filo murorum, simul & semel ductus. Ultra flumen autem à Parœciis Amati Albinique triplici, ut diximus, productione augmentatus, superest indagare quibus potissimùm temporibus hæc Duaci incrementa accesserint. Et primò quidem cùm ingruente Normannorum rabie Duacum lego munitum, intelligo munitionem castri & villæ S. Amati; quid enim prodesset in Ecclesiam Deiparæ (quæ nunc Amati vocatur) corpora Sanctorum asportare, si non contra hostium incursionem locus esset Mervilla instructior. Duacelli autem conclusio ante tempora Gerardi II. Antistitis fuit, is enim reliquias Divorum populo exhibuisse & processionem votivam *per oppidum Duacense ultra pontem* invenitur celebrasse. Ductus denique mœnium amplior in Curiali Albiniana videtur ejusdem ævi esse, cum altero ultra flumen, quem opinio habet paulò pòst regnum Philippi Augusti perfectum, eò quod Anno 1228. inveniatur à Flandrorum Comite formata Respublica & Senatus ex Burgensibus de Duaco, & Burgensibus ultra aquam, id est, ex curiali Albiniana. Omnium verò certissimè id liquebit ex Parœciarum divisione. Cùm enim antehàc unica solùm esset animarum curæ deputata cis aquam Parœcia D. Petri, & quatuor partibus latè suburbanum habitaretur; Petrus Episcopus litteris Anno 1225. sacellum D. Jacobi in nova villa ad communionem Pastoralis oneris recipiens, limites definit hóc modo : *Sicut totaliter extra muros Duacenses adjacet, scilicet à fossato quod dividit mariscum Duacense à sicca terra, cum toto suburbio vadorum, usque ad Parochias S. Albini & de Wasieres.* Idem, sed triennio pòst, *Ædiculam B. Nicolai ad posternam* (ita vocatur quia ad posticum castri respiciebat) eandem ob causam eâdem honorat prærogativâ. Successor autem in cathedra rogatu Decani & Canonicorum S. Petri, sacellum Deiparæ erexit in parochiam, ut populus frequenter extra muros aut portas fori & Cantilupi habitans Sacramentum commodiori perceptione uteretur, Anno ejusdem sæculi 57. Ex quibus manifestum, jam tum urbem his limitibus conclusam fuisse, & exclusos municipes suburbanos. Nec inter postremas Flandriæ urbes Duacum fuisse quis opinetur, cùm inter septem Comitatus Artesiam tum etiam complectentis Oppida principalia Anno 1128. de redigendo in ordinem Gul. Normanno Comite & evocando ad Principatum Elsatio deliberantem videamus, & Anno 1296. & aliàs inter quinque primarias ejusdem provinciæ videamus eam considere & censeri. Flandriæ dixi. Quamvis enim ad Annum 1096. opibus florens & vicinæ Galliæ commercio, à Flandricismo videatur degenerasse, & in civili dissensione cum aliis Gallicæ linguæ dialecto utentibus Richildi Hannoniensi contra Robertum Frisium adhæsisse Anno 1072. & hîc occasionem dedisse vocandi in dubium Flandricine an Hannonici juris oppidum utrique interjectum & Austrovandiæ veteris membrum esset; tamen per leges pacis Anno 1103. conventu Leodicensi formatæ Duaci possessio Flandris est adjudicata. Conatus est quidem Anno post quinquennium, urbem armis, adscito etiam in belli societatem Cæsare repetere, sed in vanum. Conatus est Anno 1110. ipse Cæsar castris urbi admotis Flandro eam auferre, sed frustra; multis post aliquot impressiones desideratis obsidionem solvere dolens cogitur. Ut autem in perpetuum securus Duaci Flander efficeretur Anno 1169. Margareta Philippi Comitis sorore Balduino Hannoni nuptam elocata, inter cætera fœderis tunc ini-

Catharactæ.

De Quercin, du Fontaine, du Castel.

De tempore urbis auctæ inquisitum.

Formatio Reipublicæ.

Parœciarum divisio.

Duacum inter urbes primarias fuisse.

Controversiam jurium inter Hannonem & Flandrum fuisse.

Flandro addictum.

ti capita, Duacum in Flandri Imperio jussum permanere. Et permansit animo in Flandros etiam, ut apparet, converso, ita ut Philippo postmodùm Hannoniam hostilem invadente, Duaceni cum Pabulanis nihilò segniores populationibus & incendio grassarentur, teste ex Annalibus Meieri Hoyo, à quo hæc etiam sequentia in oratione de Duaco non tacentur. Quomodò nimirùm Anno 1202. Ferdinandus Lusitanus, qui recèns sibi nuptam Joannam Comitem molesta tentatam febricula Duaci reliquerat, ut intereà in Flandriam peniotorem se insinuaret, novoque Regno inauguraretur, à Gandensibus Curtraco exactus, Duacum, urbem fide obsequioque erga se spectatam recurrerit, ut Philippus Augustus biennio pòst totius Flandriæ, pulso Ferdinando, compos Luduvicum filium cum Galtero Castillionensi & firmo militum præsidio reliquerit, & cum versa belli fortuna Ferdinandus omnia penè recuperasset, idem redux magnum imposuerit præsidium, nec Comes ille, sinistro ad Bovinas prælio captus, nisi Duaco in Regis potestatem tantisper dimisso, sit liberatus Anno 1225. Quid hic varias fortunæ vices inter loginqua illa Flandrorum cum Pulchro Rege bella commemorem? Inquit Hoyus. Duacum à Gulielmo Guidi Comitis filio propugnatum Anno 1297. mox Insulanorum exemplo Regi deditum, perque inducias ab eodem retentum? Regis Reginæque in eam è Gallia ingressum, & è Flandria rebus jam confectis regressum? Nuptias Roberti Atrebatis cum Margareta Hannoniensi celebratas? Post nobilem Gallorum (in quibus Froaldus Duaci Castellanus) cæde & clade pugnam ad Curtracum victor exercitus Duce Joanne Guidi Comitis filio Duacum petens Anno 1301. non venientibus è Galli auxiliis eo potitur; lætique velut ad verum Principem reversi cives, adventante cum ingentibus copiis Gallo & ad Vitriacum considente obsidionem minimè reformidàrunt, sed imò post ejus discessum adversùs præsidia Gallicana Tornaci, Atrebati, Lendii viriliter se defenderunt. Nec eùm Philippus alter Guidi filius vindicando patri & patriæ ordinum comitia apud Cassetum indixisset Duacenses abfuère, apud quos per otia induciarum plurimus & libenter Philippus erat. Et iterùm quintam in Flandros expeditionem parante Rege & Duacum aggrediente, fortiter se opponentes duce Henrico Philippi fratre cives, non sine clade pedem retro flectere coëgerunt non respecturi Gallos, nisi pace Anno 1305. hypothecæ loco eis oppidum assignaretur, donec octingenties mille librarum Flander exposuisset, quod iniquissimæ dominationis & injustioris retentionis Gallorum fuit initium & fundamentum.

Flandris etiam in Hannon. faventem.

Fius in Principem fides.

Eam à Franco occupatam.

Nuptiæ Regales hic celebratæ.

Duacum à Flandro recuperatum.

Tanti semper apud Flandros Francosque habitum hoc oppidum, ut nihil mirandum sit à Galfrido veteri Anglicarum scriptore *nobile Castrum Donay*, à Cantipratano *Oppidum Duacense amplum & magnum*, ab eodem, *Oppidum populosum* dici. Et certè debet res tam sacra, quàm publica splendorem suum Flandriæ Comitibus. Arnulphus imprimis Comes author fuit *exaltati castri* & stabiliti in ejus Ecclesia Collegii fratrum Mervillensium, translatorumque eò corporum non tantùm B. Amati, ex Mervilla, sed etiam Sanctorum Onesimi & Gurdinelli, quæ ex Suessionibus asportata sunt, unà cum reliquiis Nervillensium à Normannorum grassatione revertentium, & maximè S. Morandi sive Mauronti Anno 1485. ex Marcianis translati. Quod primò factum tradit Codex vetus Capituli Amatensis à Joanne Cameracensi Episcopo, Gerardum verò Episcopum Anno 1078. corpus D. Amati *a feretro in quo erat conditum in quodam scrinio interiùs ligneo, & alio exteriùs plumbeo, & tertio desuper marmoreo optimè præparato diligentia & expensis Valters Castellani, in cripta subtus Altare majus, involutum panno serico & optimo auriphricio cum sigillo Joannis Episcopi agnomine Bolls, & suo transposuisse* 14. Kalendas Novembris. Cùm autem Ecclesia major & pulchrior construeretur & majus altare confractum transferretur aliò Anno 1206. Radulphus Episcopus Atrebatensis cum Gerardo Cathalaunensi & Gosvino Tornacensi corpus dictum *de pulpito extra* villam versùs Atrebatum facto, propter innumeram multitudinem populi quæ nec intra Ecclesiam, nec intra atrium capi poterat, ostenderunt; & demum reponentes cum sigillis Episcoporum Joannis & Gerardi in locum eminentiorem imposito Mausolæo marmoreo trastulerunt, adjecta lamina plumbea cum inscriptione. *Joannes Cameracensis Episcopus antiquitùs hoc S. Amati corpus in scrinio ornato argento cum sigillo suo reposuit; sed revoluto multorum annorum spatio, ab illo scrinio, in quodam plumbeo & marmoreo secundas Gerardus Cameracensis Episcopus opera & diligentia Walters Castellani idem corpus cum sigillo dicti Joannis & suo reposuit* 14. *Kalendas Novembris sexta feria Anno* 1078. *tempore* 7. *Gregorii Papæ, Philippi Franc. Regis Manassis Remorum Episcopi, Roberti Flandriæ Comitis & Remari præpositi. Radulphus verò Atrebatensis Episcopus idem corpus posuit in hoc loco præsentibus Gerardo Cathalaunensi Episcopo & Gosvino Tornacensi Anno gratiæ* 1206. 14. *Kalendas Novembris tempore Innocentii Papæ, Philippi Franciæ Regis, Balduini Constantinopolitani Imp. Fland. & Hannon. Comitis, Sede Rhemensi vacante, præsentibus corporibus SS. Rictrudis, Eusebiæ, & Vulganii. Intra verò dictum Mausoleum ab eodem Episcopo reposi-*

Commoda & ornamenta Duaci a & sub Flandria.

Corpora SS. è tribus locis.

Eorum translatio.

Formula veteris inscriptionis.

In translationibus præsentia aliorum SS.

situm

situm aliud parvum feretrum quod Arnulphus Comes Flandriæ attulit de S. Amando, in quo continentur de capillis B. Mariæ de ligno Domini, de S. Jacobo fratre Domini, de barba S. Martini, de ossibus S. Vedasti, de S. Cæcilia, & aliis quorum nomina interciderunt. Post illud feretrum repositum est ab eisdem aliud scrinium plumbeum, quod inventum est ad pedes S. Amati, plenum ossibus & cineribus multorum Sanctorum, qui cum suis nominibus combusta sunt à Barbaris gentibus in Ecclesia S. Amati apud Mervillam. Hoc eodem tempore similibus ex marmore mausolæis recondita corpora Sanctorum Onesimi & Gurdinelli. Mauronti autem corpus Anno 1139. de veteri scrinio in novum repositum, quo tempore circulus multiformis supernè visus, donec repositæ essent reliquiæ à circumstantium oculis non evanuit. Testesque memorantur Goswinus Aquicincti Abbas, N. Abbas de Casa cum innumera multitudine. Et hos intelligit versus ante Orchestram conspicuus.

Corpora Sanctorum sanctissima quatuor horum
Hæc habet Ecclesia pignora chara sibi.
Astra tenent animas cælesti Nectare potas;
His ut jungamur Christe-Jesu fer opem.

Atque hæc quidem ex supradicto Codice petita sunt, qui insuper annotat Anno 1206. dedicationem Altaris ad Septentrionem, Anno 1314. aræ retrò choralis Anno. 1370. Aræ maximæ per Henricum Morinensem; ita ut hinc æstimare liceat Ecclesiæ renovatæ fabricam circa hæc tempora perfectam cum claustris.

Decani Amatensis institutio.

Auspiciis etiam Comitum Flandriæ aucta Capituli dos & 35. Canonicis additus Decanus, cùm anteà solus

Præpositi dignitas.

esset & præesset, quem Præpositum vocabant, vir nobilitatis frequenter, dignitatis semper primariæ, quales assumpti nonnunquam in Episcopos, ut Anno. 1170. Ro-

Collegiata B. Petri.

bertus Cameraci, & alias Taruanæ & Atrebati. Munificentia etiam Roberti Comitis Flandriæ vetus & jam inde ab Anno. 1165. inchoatum Sacellum Apostolorum Principis auctum est, & Anno 1113. à Balduino successore instructum duodecim clericorum collegio celebri. Liberalitate insuper Mar-

Dominicani.

garetæ Comitis sub Anno 1270. Dominicani struendo cœnobio locum & opem ac-

Franciscani.

cepêre. Sicut anteà Franciscani Anno 1230. annitente Joanna ejus sorore acceperant. Et

Trinitarii.

Trinitarii fratres de redemptione captivorum, ad urbis mœnia Anno 1199. tenuiter fundato peculia quædam fratum Militiæ Templi posteà permittente Comite obti-

Antiqua Senatus forma.

nuerant. Nec minora his circa temp. acciderunt. Fernandus enim & Joan. Comites lit. Anno 1228. civibus legem & Scabinagium confirmavêre. Ita ut post elapsos 13. menses naturales Scabini defungentes eligerent 4.

12. Elect.

Burgenses ex 4. Escrouvetis, id est, regionibus & velut Paræciis, electuros pari secum numerò Scabinos, qui electi alios quatuor, & hi tertios quatuor collegas adsciscant, qui simul 12. assumant. *Quatuor*

Scabini 12. & quat. ultra aquam.

Burgenses ultra aquam in Duaco, qui omnes jurabunt Scabinagium coram Balivo. Iidem permittunt, *ne Scabini deinceps ad inquestam*

Enquestæ libertas.

ire cogantur Atrebatum, sed consilium habere possint ubicumque voluerint. Margareta Comes litteris Anno 1268. Scabinis potestatem facit 7. viros litibus natis ob cædes, &

7. Paysiss.

vulnera, injuriasque componendis. Eademque Anno 1271. vectigalis, portoriique mer-

Vectigalium ratio.

cibus navigio ab vel advectis Valentianis & Rupelmonda impositi modos præscripsit. Eadem ad usus Beginarum in suburbano, ubi posteà Pratenses, Anno 1245. atrium in campo florido assignavit, & hospitalitati domum dotemque. Eadem Pandochæum vetu-

Les Chartiers.

lis & afflictis Anno 1165. per Algurum de Marchii Richardi uxorem inchoatum auxit, cujus bona Cælestinus Papa in tutelam acceperat. Eadem assignatas leprosariis forensibus res approbavit, & valetudinarii publici jecit fundamenta. Eadem eleemosy-

Les femmes gisantes.

nam Werini Mulei probante Senatu mulieribus gravidis & puerperis diversorium fundantis Anno 1274. ratum habuit. Eadem Gervasii del ville domum Anno 1247. ad pios usus relictam probavit, ubi hospi-

Hospital de Wez.

tale viduarum sive virginum, ad numerum, octavum decimum Anno 1399. redacta-

Beginæ ibi.

rum, & Beginarum habitu vestitarum, interim à Senatu leges & statuta accipientium, prout factum Annis supradictis & 1496. &

Duacum sub Franco.

99. Dixi aliàs, nec repeto, qualiter Francorum Rex, quo jure, qua injuria, Tripoleos Gallicanæ Flandriæ (in qua Duacum secundas tenet) possessionem acceperit, & per sexaginta ampliùs annos retinuerit; hìc tantùm adjicio ab omni scriptorum memoria, Gallum & Duaco inhiasse, & conatum se civibus insinuare; & cùm urbe potiretur, florentem etiam quà & quantùm potuit, reddidisse. Ita nimirum Philippus Augustus Anno 1213. *Nos*, inquit, *Burgenses de Duaco tenebimus ad bonas consuetudines ad quas Philippus Flandriæ Comes eos tenuit, & quòd sine illis cum Comite Fernando nullam pacem faciemus, & si viderimus forteritium in villa Duaci quæ nobis placeat, quam possimus aut velimus tenere, nos ei reddemus hostagios suos, &c. Actum in castris apud Insulam.* Alter eodem nomine, sed Pulcher cognomento lætus occasione Anno 1296. Joannem de Tas Equitem, ur-

Guardianus urbis.

bis *Guardianum & Protectorem* mittit contra vim Comitis. Idem litteris Anno 1345. nun-

Nundinæ Remigial.

dinas Remigiales cum libertate 19. dierum indulsit. Idem quadriennio pòst de Begi-

Beginagium ad S. Petri.

nagiis ad D. Petri & Vadorum disponit, Senatui potestatem faciens unam utrobique pauperculam hospitalitate gavisuram no-

Hospital de Wez.

minandi. Idem litteris Anno 1330. asserens

jus

Immunitas à fisco. Les huit Prêtres.

jus fisci in Duacenses non esse, octo presbiterorum cum paupertate luctantium probavit Collegium. Idem Equitibus S. Joannis Hierosolymitani vacantem Templariorum Prioratum assignavit.

Le Temple Dieu.

Iisdemque temporibus Nosocomium S. Thomæ inchoatum, etsi demum Anno 1374. Walterus Bellamii tria primus inibi lectisternia fundaverit, & à centum viginti retrò Annis Beginæ tertii ordinis Franciscani Gryseis amictæ videantur advenisse.

S. Thomas. Grisez. Xenodoch. S. Juliani. Grisez.

Sicut Xenodocheium D. Juliani, quamvis Anno demum 1580. Wervicanas ejusdem instituti virgines admiserit templo septem post Annos dedicato, & vento Anno 1606. vastato; tamen Anno 1320. si non cepit, saltem à Senatu Rectorem accepit.

Hospitale S. Samptionis.

Sicut etiam Hospitale B. Sampsonis quamvis annitente Capitulo Amatensi nunc demum formatum fuerit; tamen extant Gregorii Papæ rescripta, Fratres ibi hospitalitatem exercentes in protectionem accipientis. Gerontocomia autem ab Ægidio de Fresaing & Catharina sorore ad Annum 1327. usibus sex vetularum, à Maria de Harnes Anno 1342. & à Bernardo Pilato viginti post Annos octo senibus destinata. Similiter hujus ævi sunt, & hospitale Jacobæum è Compostellanis sodalibus locupletatum, & Gerontocomium Duaci veteris, de cujus exordio præcisè nihil affero nec assero. Omnium porrò maximum huc spectat totius oppidi pulchrum omni ex parte incrementum, sub Pulchro inchoatum, adjecta ad meridiem porta Atrebatensi haud procul à loco ubi Anno 1397. Duacenses arcem de Brangelles everterant, & ducto muro usque ad planitiem adversam antiquæ Quercinensi, unde ad sequentem glebâ terræ istius inducendæ Flavidim aptè nuncupatam Novi operis murus conspicitur à 60. admodùm Annis, præscribente munimenta urbis aptiora Carolo Quinto ductus. Sequitur Scarpo proxima porta ad Septentrionem & Morellam quasi Mortalem dicas, à clade aliqua in agro, qui adhuc pugnæ nomen servat, accepta, ubi & reperta magno numero cadavera. Indeque Mariana splendido extructa Schemate & Eligiana à Sacello veteri, cujus reliquiæ icunculæ quædam hodieque visuntur, dicta.

Turres mœnium.

Et erat murus in ambitu turribus & hemiciclis interpolatus, fossa munitus, & quà flumen oppido influit sepimento eleganti & turri ab Ursis nuncupata firmatus.

Tours des Ours.

Ab ævo autem Caroli Quinti urbem munire satagentis superflua hæc ornamenta velut rescissa sunt, & una parte mœnium firmatio concepta, omnibus præscripta.

RERUM
DUACENSIUM
PARS TERTIA.

NUnc quoniam ad maximum Duacenæ Amplitudinis fastigium pervenimus, singula ejus membra interest metiri, & urbis quam civitatis decora levi brachio perstringere. Pontes partim sublicios, partim lapideos una in urbe habes non pauciores triginta, Fora rerum venalium & id genus loca ampla, & eminet forum majus eleganti quadratura & spacio, nundinatione hebdomadaria diebus Saturni & Jovis, & nundinis tridui annuis sub initia Sextilis & Octrobri immunitate novem dierum in aditu & abitu gaudentibus: Frumentarium emporio frumenti & stabulatione celeberrima Anno 1433. per Ducem confirmata, adjecto interdicto, ne quis intra quintum ab urbe lapidem ulla præterquàm in foro frumenta coëmat. Et confluant, convehantque sua non tantùm qui fluminis commoditate utuntur, Flandri, Hannones, Brabanti, sed etiam è longinquis Galli aliique, ut admirationi soleat esse exteris, tantum afferri, & nihil in foro relinqui inemptum aut referri indies notantibus.

Pontes urbis. Fora & loca vacua. Forum hebdomadale. Nundinæ annales. Stapula frumenti. Ejus privilegium.

Curia hîc satis splendida est, post incendium Anno 1371. reparata elegantiùs, cùm sacello & sacellano ibidem ante annos viginti dotatis per Isabellam de Malet instructa fuisset, Turri ex quadris lapidibus adjecta eleganti & procul spectabili, cujus fundamenta Anno 1373. posita, Joanne Burgundo etiam tum inaugurato frontispicium anterius nostra memoria renovatum legi. Halla lani & linificum ingens olim erat, sed eadem incendii ruina solo æquata, teste litteris Anno 1476. Carolo Duce permittente ad restaurationem operum oppidi fortitiones nundinarias indici. Eratque tanti quæstus & frequentiæ hoc opificium, ut Parisiis publicam haberent Duaceni Hallam, declinante hoc mæchanicorum genere venditam. Et est officina publica munitionum & armorum loco opportuno & amplo; est & Senatus Ædilium sex & Curia Gubernantiæ. Habent & ædificia sua magnifici operis Abbates, & Dynastæ vicini Aquicinctinus, Marchianensis, Vedastinus, Monteligianus, Viconiensis, Hasnoniensis, Elnonensis, Cinoniensis, Vaucellensis, Henniniensis, Andreanus, & virginum Antstitæ Flinensis, Vergieriana, Sinensis Dononiana, &c. Ad remp. quod attinet & civitatem, in ea diversi jus dicunt, vel Principum vel privatorum, vel civium nomine. Primi generis est Tribunal appellationum

Curia. Sacellum ejus. Belfort. La Gouvernance.

tionum Gubernantiæ, ad quod recurritur à civitatibus ternis & viginti sex pagis, & à quo Gandavum Præsidente Gallo Flandrorum Gubernatore, & cepit eum ex conventu Madritiensi provinciæ hæ à tribunali Viromanduorum ad Quercum Bellam locum Ambianis & Dorlensibus interjectum fixo sunt absolutæ. Principis etiam nomine de feudalibus & criminibus extra Scabinagium patratis cognoscit Balivus Major Duacensis, idemque sententias criminales à Senatu pronuntiatas mandat executioni, qua dignitate uti primaria Viri quoque non nisi primariæ nobilitatis aut virtutis functi. Et libet fidem factura omnium ab Anno 1368. id est, reclinante ad Flandros Duaco nomina asscribere.

Origo ejus. Bouchain. Curia feudorum. Curia Balivagii. Balivi dignitas.

Balivorum series.

Joannes Capron Anno 1368.
Bernardus du Jardin Anno 1369.
Bernardus Wion Dominus de Loz 1376.
Gerardus du Bois Eques Anno 1376.
Ricaldus d'Autrain Anno 1379.
Jacobus de Prez Anno 1386.
Joannes de S. Albin Anno 1412.
Jacob. de Finnes, Joann. D. Lingier 1415
Theodorus le Roi Anno 1422.
Ægidius de Bouvrain Anno 1431.
Tristanus de Becze Anno 1433.
Anthonius de Pocques Anno 1434.
Arnoldus de Goy Anno 1437.
Joannes de Haulcourt Anno 1448.
Philippus d'Alennes Anno 1453.
Æmilius Carlet Anno 1469.
Michaël du Jardin Anno 1472.
Joannes de Siveri Anno 1475.
Joannes de Alennes Anno 1476.
Meliarbii Lalanus Anno 1489.
Artus de Lalaing D. de Houtdain 1499.
Guido de Painge Anno 1501.
Joannes de Hauchy Anno 1504.
Joannes de Latre Anno 1513.
Joannes de Bubay Anno 1537.
Claudius de Bailloeul Anno 1541.
Marcus du Hem Anno 1545.
Gulielmus de Halen Anno 1556.
Philippus del Val Anno 1556.
Balduinus de Briatre.

Scabini S. Amati. Item S. Albini.

Habent & Scabinagium justitiamque suam peculiarem Canonici Amatenses, ut suprà dixi, & D. de S. Albino, & appellatur à sententiis horum ad Gubernantiam; ab illorum Curia olim Francorum Regibus immediatè subjecta, demum tribunali Bellæquercus nunc Atrebatensi obnoxia Atrebatum recurritur. Habet denique Civitas Senatum tredecim, ut olim, mensibus imperantem, sed numero per & post sanctionem Luduvici Comitis Anno 1376. variato, tam Electorum quàm electorum: ita ut exinde ab dicaturi assumant Burgenses 4. ex Paræcia Apostolorum Principis, 5. ex singulis aliarum Paræciarum, singulos, penes quos auctoritas est tactis Sacrosanctis Scabinos 12. nominare è tota Duacensis populi multitudine, nisi quod tres necessariò sint assumendi ex transcarpanis S. Albini. Eliguntur etiam ab iisdem sex Ædiles operum & peculii urbani, munitionumque euram habentes, & cognitionem causarum circa illas motarum, nec tamen arduum aliquod inconsulto senatu peragentes. Atque mos & lex habet electos, fidelitatis juramentum excipiente Balivo, aut ejus defectu primo Scabino præstare ex declarationis per Carolum Cæsarem Anno 1517. præscriptæ formula; sententias autem Scabinorum executioni mandat, ut dixi, Balivus. Præpositi autem tam oppidanus quàm S. Albini (dignitates eæ sunt perpetuæ) jus sistendi habent, dummodo Senatui repræsentent, & depositi, iidemque sententias civiles, in suo quisque tractu, exequuntur. Munus hoc Meluniis Espignoii Principibus hæreditarium fuit dudum, nisi quòd ejus exercitium Ligniaca Princeps oppido nuper cesserit. A consiliis sunt Senatui qui recens Magistratu defunguntur, & si munera publica Consiliarii, Graphiariorum, Procuratoris, fortè vacent, aut simile quid majoris operæ occurrat, adhibentur duorum præcedentium annorum Senatorii. Cæterùm dominatur oppido Senatus, viarium percipit, & in venditionibus fundorum censum Domininicalem, qui adeo etiam non submovente Balivo jus dicere & reum condemnare solet, & duos è suis designare, qui Balivo civis domum alioquin liberam, ingressuro assistant, & proscribere delinquentes potest ad tertium ab urbe lapidem: ulteriùs consuetudo in legem penè transiit ut ex defungentibus Scabinati Paceis Arbitri septem deligantur, de quorum initiis aliàs dixi. Et quidem ob hanc Senatus authoritatem Henricus Rex Angliæ litteris Anno 24. regni datis immunitatem se largiri ait *Burgensibus de Duaco per quos ipsa villa regitur*. Lectior virorum turba nomen dare consuevit, Collegiis Sagittariorum aut Poëtarum. Illorum autem qui chalibeo arcu exercentur & ex Flandriæ antiquissimis habentur, non vulgaria Anno 1343. adepti privilegia, ob fidelem Regi in bellis navatam operam, erantque centum & viginti nunc ad 30. redacti. Arcus cornei sodales à Comite Anno 1375. immunitatem renovatam obtinuère, erantque centum, nunc dimidio pauciores. Balistarii seriùs, id est, Anno 1451. juramento obstricti videntur. Poëtæ Parisiis initia & laudem accepère ante tria sæcula, & morem hodieque servant feriis Assumptæ in coelum Virginis Matris corona argentea aliisque præmiis ad certamen rythmicum collegia civitatum propè proculque dissitarum invitandi. Vilior plebs in quinquaginta duas opificum

Forma Senatus. Juramentum urbis. Præpositi Urbis. Conseil de trois tours. Majestas & privilegium Senatus. Paiseurs. Arbalestiers. Archers. Coluveniers. Opificia.

 tribus

tribus digesta est, & excellunt opibus & fama frumentarii, qui circa lanificium occupabantur etiam nomen habere solent, fabros murarios similiter à vicinis urbibus laudari, expeti, & evocari magna ambitione videmus. Numero autem valere solent Lanii & textores, sed hi post occisos in tumultu 11. Senatorios Anno 1280. illi ob similem audaciam Anno 1348. malè mulctati non parum perdiderunt. Civium universim dotes ut exemplis se produnt, producam. Pietatem quis non videt, qui videt 20. circiter sub variorum Divorum auspiciis, velut sub signis quibusdam militantia [Societates sacræ.] sodalitia Pontificum indulgentiis honorata? Præter hospitalia 12. superiùs à me annotata, ecce dives [Hospital N. Dame.] Xenodocheium Deiparæ titulo sub Anno 1400. à Joanne de Rocquegni inchoatum, ab aliis auctum. Ecce utriusque sexus Orphanotrophia, [Orphelins.] alterum à Senatu Anno 1590. alterum à Gerardo Norman Anno ejusdem sæculi 74. fundatum. [Ecole des pauvres.] Pædagogeia pauperum utriusque sexus per 16. annales egenorum Curatores à Senatu deputari solitos procurantur. [Eleemosynarii 16.] [Les Enfans trouvez.] Infantibus expositiitiis etiam ad D. Joannis sumptu publico adornatum Hospitium non ita pridem [Hospital Salart.] filiabus parentum ope destitutis Carolus Salé Doctor Medicus domum [Maison S. Agnes] cum dote Anno 1608. reliquit. Filiabus quæ per egestatem nec formari nec doceri possent, insignem instituto & fama domum & velut Parthenonem dedicare cœpit Anno 1592. titulum B. Agnetis assignans Refredis du Flo virgo pissima. Presbiteris sex senio & inopia laborantibus, [Pauvres Prêtres.] Joannes Parisiis domum & sustentacula vitæ reliquit, sicut ejusdem conditionis octo olim subsidia testamento legaverat Anno 1313. Margareta Meblez, dicta Baudeauz. Erat etiam sex puerorum sacris assistentium & gryseis amictorum domus, [Bons enfans.] sed de cujus exordio nihil rescire potui. Est & à Joanne Laubigeois recenter Anno 1602. institutum Gerontocomium & Anno 1607. à Gulielmo Cantain Hospitale. Quid referam sacellorum in vicis frequentiam? [Sacella minori.] Præter enim Cœnobia, Collegia, Hospitalia, & Abbatiorum Hospitia primaria suis ferè exornata; Habes circa ædem Apostolorum principis sacellum Marianum Anno 1532. [De N. Dame.] miraculis aliquot illustratum. Nec procul hinc alterum Magdalenæ, [Magdalenæ.] ubi inter sacros thesautos malleus B. Eligii creditur asservari. Nicasii etiam à peregrinis solitum visitari adjacet. [Nicasii.] Joannis Baptistæ similiter & Jacobi Apostoli sacra civium societate clarum est. [Baptistæ.] [Jacobi.] Catherinæ Virginis à Domino de Heen extructum perhibetur, [Catharinæ.] sicut Margaretæ à Fullonibus. [Margaretæ.] [Chapelle de la Halle.] Curiale autem suprà nominatum exiguam ex stillis alterius per Angelum delatæ Atrebatum coagulatam asservat religiosè candelam. Quid cœnobia referam aut renovata aut fundata, aut recepta velut in asylum? Abbatia Cistertiensis instituti de Pratis, & altera Regularium de Sinis, nunquid non huc confugêre? Patres Societatis Jesu nonne Anno 1582. Capucini Anno 1592. Benedictinæ rigidioris observantiæ titulo Abbatiæ Pacis ante decennium ex Galliis, Benedictini rectioris vitæ ex Hibernia & Hispaniis nunquid non loca habitationis Duaci adipiscuntur? [Benedictini Hiberni Restauratio Dominicanorum, & Franciscanorum.] Dominicanorum ab incendio Anni 1595. templum, Franciscanum ab incendio Anni 1567. Cœnobium, pulchrius caput erigit. Turris D. Petri Anno 1514. cœpta à triennio perficitur, Curiales singulæ velut certatim ornamentis sacris incumbunt aspirante piorum civium munificéntia. Ingenia geniumque civium cum singulari in litteras affectu produnt viri clarissimi hinc nati, imprimis Petrus titulo S. Mariæ in via lata Cardinalis, qui flagrante inter Hannonios bello à Gallis apud lutosam interceptus, nec multò pôst dimissus indicto apud Divionem conventu Philippo Francorum Regi Augusto propter iniquum Ingelburgis repudium & novas cum Maria Morava nuptias sacris interdixit. Robertus Gaguinus Generalis minister Cruciferorum SS. Trinitatis de Redemptione captivorum, qui orationes, Epistolas, poëmata, & volumen Chronicorum edidit. Arnoldus Wion Benedictinæ familiæ, qui titulo Ligni Vitæ librum evulgavit, initia & progressum ordinis sui continentem. Paulus de Monte translatis ex Latino & Hispanico diversis in Gallicum opusculis famam adeptus. Conciliorum Præsides H. de Franz Atrebati, & N. Vacquerii Parisiis. Abbates electi Le Clercq ad Vedasti. An. Crocquet ad Gisleni, N. Tison Hasnonii. Ut taceam Doctores Theologos, Jurium, & Medicinæ nostri ævi 20. quos nominare possem Duaco natalium exordia referentes. Atque hæc Doctorum copia præcipuè observata, [Universitas] ex quo munificentia Philippi II. Hispaniarum Monarchæ institutum est hic Universale studium & Academia evocatis Lovanio artium & scientiarum Professoribus. Auspicium docendi honorarium inchoante Francisco Richardot Atrebatum Episcopo. Et quamvis recentior hæc sit Universitas, tamen magno passu ad gloriæ suæ apicem progreditur, Rege Doctoribus ampla consignante stipendia, & Palatium imò suum inferiùs Pedagogeio Philosophico & prælectionibus ordinariis transscribente, & alibi Seminario Pastorum, domum, dotemque attribuente. Cujus exemplo utriusque ordinis Magnates Collegia extruxêre, Abbates quidem Aquicincti Joannes Lentailleur, Marcianarum Arnoldus Gantois ad invidiam, alter ex adverso alterius superbo ædificiorum

appa-

apparatu Philosophica fundavêre Gymnasia, & est hoc areâ spaciosâ, sacello eleganti, porticibus & ambulacris nulli secundum; illud Patribus Societatis attributum, exinde florentissimam Galliæ & Belgii juventutem erudiens. Episcopi tres, Cameraci, Tornaci, Atrebatum etiam suum habent collatitio ære magnum Theologiæ studentium aut destinatorum alens numerum. Et separatim Joannes Moullartius Atrebatensis Antistes Anno 1599. vita functus egregium dotavit variarum disciplinarum Seminarium, privati autem Wenelaus Pardieu D. de la Motte eodem fine eleganti structura domum magnificam & numero studiosorum præstantem extruxit, dotavitque. Mathias Bossemius Anno 1599. mortuus Cancellarius Academiæ, Theologiæ candidatis simile adornari voluit Collegium. Quemadmodùm Anno 1582. Hugo de Parisiis civis honoratus adornaverat, & Anthonius de Hennin apud Iprenses Canonicus superstes recenter instituit. Ut taceam Anglis, Scotis, Hibernisque assignata domicilia cum studiorum subsidio, & plurimas privatorum opibus in dictis Collegiis relictas pauperibus præbendas & Eleëmosynas.

In quo Duacum missum facio, Poëma ex Moræo nostro continens diversas Duaci solennitates à Principibus, & conatus, & oppugnationes ab hostibus profectas. Denique Historiam Venerabilis Sacramenti miraculosi ex Cantipratensi; & sacrarum ad D. Amati reliquiarum Elenchum cum Epitaphiis aliquot veteribus; Suburbani & Castellaniæ descriptionem secundis curis reservaturus, eò quòd necdum plenam de singulis dominiorum eminentiis notitiam sum consecutus.

ORCHIACUM.

Oppidum hoc cum Insula & Duaco nominari vulgò solitum, qui solum illo contubernio innotescere credidit & scripsit hallucinatum se videbit, cùm discet, urbem hanc antiquitate Insulas præcedere, privilegiis Duacum æquare, ambitu veteri utrumque superare. *Castrum Orca* vocabatur antiquitus, nomen ab rivulo inveniens, rivulus ab urticis, quæ hinc in contra sigillo; & fuit ævo Ludovici Pii caput sive Metropolis Pabulæ principibus & Regibus solitum frequentari, quod me unicum dicti Ludovici diploma scriptum Anno regni 6. *Orca Castro Regio* docuit, ubi meminit Arnulphi militis *curtilia tria* in *comitatu Pabula dicto* donantis ad altare Dei genitricis Mariæ in Camaraco. Unde amplius observare licet hoc *Castrum regium*, *Pabulam* autem *Comitatum* fuisse. Castri porrò videtur hodieque ædificium, aquis cinctum Principis juri & justitiæ soli obnoxium, unde plurima Dominiorum feuda motum accipiunt, & circa crimina pro tribunali sedent *Homines Comitis* præsidente Balivo, qua dignitate ab 80. retrò annis laudabiliter funguntur Gentiles de *Bascourt*. Et sic intelligenda Margaretæ Principis donatio Anno 1260. confirmans Hospitali urbano *modios vi & decimam quam Theobaldus Major de Orchies miles*, & *Joannes de Castello de Orchies de ipsa tenebant*, *Major*, id est, Balivus, *de Castello*, id est, feudatarius, ut nunc loquimur; nisi credere malimus Castellanum fuisse Joannem illum, eò quòd non semel inveniantur *Castellani* Oreiensis titulo diplomatibus subscripsisse Gentiles de *Sangien*, de *Pontverdin*, & alii. Declinasse autem pannificium, & cum eo oppidum, occasione bellorum imprimis, tum incendii Anno 1414. totam 19. ædibus exceptis urbem absumentis. Unde sollicitus & cupidus resarciendæ cladis Dux tridui nundinas annales incipientes post solennitatem natalis Mariani cum libertate itus & reditus per octiduum dedit. Extant litteræ Anno 1419. Sunt autem præter dictas nundinas aliæ non minùs solennes postridie Trinitatis, & hebdomadatim forum frumenti siliqueque nundinationibus celebre diebus Lunæ & Veneris. Apparet certè mœnium, quæ nunc conspicimus, fundamenta post hanc incendii cladem jacta, ut parem fortunæ suæ ambitum urbs acciperet, amplitudinis tantæ minimè indiga. Et potuisset respirare oppidum mœnibus eleganter novis inclusum, foro insigniter strato, Curia, Hallaque extructis, Litterarum Gymnasio adornatum (cui ab antiquo Senatum superintendere docet Anno 1438. diploma) Xenodocheio Joannis de Bocque ad peregrinorum receptacula fundato Priore & fratribus tertii ordinis Anno 1515. illic hospitalitatem curantibus, evocatis in Beginasium Anno 1538. Virginibus Franciscanis tertiæ regulæ ex Brissoliensi Parthenone, ægris etiam contage laborantibus assistentibus, de quarum stabilitate extant Anno 1566. litteræ Legati S. Sedis, impetratâ etiam per privilegium Cæsaris Anno 29. celebri tenuium pannorum sive Sayarum, & Sericorum villosorum variè pictorum textrina. Potuisset, inquam, resurgere, nisi secundum Anni 1556. incendium Curiâ, templo & tribus ædificiis exceptis omnia absumens intervenisset, & consequens mox bellorum civilium nostræ Belgicæ tempestas, obstitisset quominùs in summa rei familiaris penuria cives præsidio velut perpetuo afflictos potuerint assurgere. Nisi quòd ab Annis non ita multis videantur animos facere, restaurata in ambitum urbe admodùm eleganter, & ædificiis sic satis vestita, foro autem splendido & nundina-

tione paulatim reditura, republica sic satis formata, & viris instructa sagacibus. Patet Oppidum nunc portis quaternis & totidem suburbiis. Quorum duo Duacum versùs Leprosarium monstrant & ædiculam Deiparæ à febricitantibus visitari solitam. Quod versùs Insulas ducit à vico Majoris dictum, Gryseas ostendit; quod Tornacum respicit, à querceto veteri solet nominari, & contingere Nosocomium insigne de *Theonmoulin* (ita enim vocat in litteris Anno 1262. Episcopus) cœnobii adinstar, de cujus initio suprà dixi. Ultra hæc autem suburbia latè se porrigit Scabinagium, & in ambitum ferè rivulis cingitur, quorum primarius *Orca* novi pontis nomine notior, Nosocomium præterfluens, & apud Marcianas superinfluens. Castro accessit urbs ampla illa & in duplum hodierna amplior, extantibus clausuræ vestigiis, & hinc schædæ privilegiorum meminerunt ferè civium habitantium intra *veterem firmaturam.* Quando autem ad amplitudinis hujus fastigium venerit, non satis scio; certus tamen Anno 1175. nòn parum profecisse, cùm Philippus Flandriæ & Viromandiæ Comes, *hominibus de Orcies* (verba sunt litterarum) *liberè concessit libertatem & leges oppidi Duacensis, & ut nusquam juri stare debeant intra Pevelam, nisi intra villam, & quicumque in villa diem unum & annum unum sine contradictione habitaverit, liber esset, concedens unicuique furnos & cambas facere & molendina caballaria salvo jure suo. Hoc factum assensu illustris consortis suæ Mathildis Regina, ad cujus dotalitium dicta villa pertinere noscebatur. Datum Duaci* 8. *Maii.* Ecce causam saltem aliquam; quomodò enim oppidum dotale Reginæ non vigeat? favores non habeat? privilegia non impetret? Et horum quidem Anno 1207. per Francum Regem, & posteà per Dampetræos Principes confirmatorum vigore habita fuit semper urbs Primaria, in qua Princeps fidelitatis juramentum dare & accipere solebat, & populus alioquin reipublicæ clavum tenere, ita ut circa ferias D. Huberti abdicaturi Senatui eligant tres-viros qui tactis sacro-sanctis includuntur Sacristiæ Parochiali, donec pari secum numero Scabinos nominaverint; nominati autem duos sibi collegas adsciscunt, & nominati cum adseitis reliquos duos eligentes septenarium absolvunt. Omnes autem tam electores quam electi delegato Principis Balivo & Curioni offeruntur, & præeunte Actuario ante aram maximam jurant, & si quando res occurrit gravioris momenti, defunctos præcedenti anno, velut ad consilium adhibent. Nec verò sola Mathildis hæc oppidi exaltatrix, sed vel maximè Margareta Comes, quæ leges & rempublicam formavit, textrinæ & pannificii solennitatem, id est, opes introduxit, Curialem Deiparæ à Tornacensibus dependentem vase sacro & reliquiis, & sacellano ex quatuor uno exornavit, *fundum in vico Majoris* Anno 1270. coëmit, quò Beginæ in oppido agentes commigrarent, Leprosarium in suburbano Anno 1237. fundavit domum cum fossatis & appendiciis Anno 1261. instituendo Cistertiensis instituti Cœnobio contulit, quod titulo *Honoris nostræ Dominæ* ibidem in suburbano permansit, donec assensu Joannis Abbæ Claræ vallensis Oda Abbatissa in Flines commigravit, *ambitumque loci, ubi prius monasterium fuerat cum fossatis* & ædificiis Anno 1257. Hospitale transscripsit. Cujus fratribus & sororibus regulariter viventibus J. Episcopus Anno 1262. statuta Nosocomii Insulensis præfigit. Et transiit favor velut in semen, eò quòd Gulielmus Dampetræus, & alii ejus stirpis reperiantur non mediocriter civibus favisse, quorum & virtutem & fidem perspectam habebant. Hoc enim est quod Anno 1487. contubernales Mariani Balistâ se exercentes laudem ex expeditione Gallica leguntur retulisse, & interjecto tempore Arcuarii à Joanne Duce immunitates consecuti Anno 1416. scribuntur pluries Duci fortiter & fideliter opem tulisse plurimis suorum occisis. Hoc est quod litteris Anni 1393. Rex narrat florentem Orchiaci fuisse olim mercaturam & grossi pannificii textrinam, sed eam declinasse, permittens ideò alterius normæ opificium. Præfectura autem Orchiensis latiùs patet vicos tres comprehendens, *Auchiacum* quidem D. Berthæ Blangiacensis olim possessio, nunc Ecclesia Decano Cathedralis Nerviorum obnoxia. *Cotysium* Præpositura olim & Patronatus virginum Broucburgensium dono Clementiæ Comitis, nunc Ecclesia Deiparæ tantùm *Felinium* augustissimæ virginum Cistertiensium Abbatiæ peculium, quæ ipsa in Senatu singulorum pagorum quinque Scabinis per duos electores à defungentibus nominatos creatis constante cum Principe concurrit. Dicta autem Abbatia, ut dixi, sub Annum 1234. fundata est, testibus litteris Margaretæ D. de Dampetra, *quæ ad memoriam mariti sui, locum, qui dicitur Honor B. Mariæ, situm prope villam de Orcies, contulit B. Bernardo & Ordini Cisterciensi, ad hoc quòd sit in perpetuum Abbatia monialium, & specialiter filia Claravallis.* Datæ quidem tum litteræ, sed non ita mox formatum Cœnobium, defectu, quod opinor, dotis sufficientis. Unde fit ut Annales Annum demum 40. ejus sæculi natalem Abbatiæ faciant. Diploma enim Margaretæ donantis præcipua, datum invenitur Anno 1241. Altero Anno 1244. ait se *fundasse Ecclesiam juxta Orcies, ubi religiosæ, &c.* Cæterùm cùm litteris Anni 1251. Præpositus & Decanus

canus Atrebatensis referat *Abbatissam & moniales de Orcies Cistert. Ord. Tornac. diœcesis proponere Abbatiam suam transferre propter difficultates quasdam & gravamina quæ ibi sustinent.* Et Margareta Comes biennio pòst, referat se Abbatiam in Orcies primò fundasse, & postmodùm transtulisse apud *Flines*, delectam sibi imprimis, eò quòd charissimam filiam suam Christo ibidem perpetuò dedicaverit, nemini dubium esse potest quando hæc translatio acciderit, etsi venditio loci Orciensis, ubi priùs monasterium fuerat, demum facta sit Anno 1257. Unde mirum in litteris capituli Tornacensis Anno 1260. de decima in Landast, vocari Abbatiam de Orcies. Filia Comitis in diplomate materno citata Maria fuit, quæ cùm in chori medio splendidè tumulata sit, pedum tenens & inscriptione Abbatissam referens, nec tamen in Catalogo Antistitarum nominetur, suspicor id honoris tantæ Virgini, quoad vixit, datum à cæteris, quæ interim sub se aliàs Cœnobii gubernacula tenentes habuerit, ideoque factum ut ipsa inter fundatores locum habens honoratiorem, in obituario Abbatissarum & numero prætermittatur, secundariis surrogatis. Inscriptio autem sarcophagi elevati marmoreo pegmate talis est.

Hæc de Dampetra jacet hic veneranda Maria,
Quod fuit, egregia nequeunt describere metra,
Princeps Flandrensis, huic mater & Hannoniensis
Ævi sub flore, Domini flagrans in amore,
Mirando more floruit pietatis amore,
Hæc Abbatissa nituit benè mitis, honesta,
Digna fuit laude, supplex, humilis, sine fraude,
Huic Deus applaude, nec es tua gaudia claude,
Anno milleno, tercenteno quoque bino,
Migravit festo Thomæ Didymi sub honesto.

Jacet insuper in choro Dominarum magnifico illatus tumulo Guido Comes, cujus uxor Mathildis in Capella D. Huberti monumentum habet; unde erroris convincitur Meierus qui sepultam scribit Bethuniæ. Credunt etiam Flinenses sub marmore elevato ex adverso aræ SS. Trinitatis in choro Dominarum sepultam Isabellam Guidonis conjugem alteram, sed Meieri & Analium traditio melior est Petegemii sepultam, ubi epitaphium extare solet, tradendentium. Ibidem in choro Andreæ Apostoli Gulielmus Dampetræus ad Annum 1251. defunctus sepulturæ locum habet præclarum; unde Meieri duplex lapsus annotatur, tradentis hunc Markettæ sepultum, Patrem autem cognominem Anno 1241. Flinis, cùm ejus contrarium verum sit, nec Anno 1241. locus Templi sepulturæ fuerit congruus, perfecti demum & dedicati Anno 1279. per Archiepisc. Rhemensem 28. Maii. Prætereà in Sacello Philippi & Jacobi Mausoleum est Blancæ Roberto Comiti nuptæ, & Anno 1264. mortuæ cum titulo.

Hæc quam petra tegit, Siculorum filia Regis,
Armis experti Flandrensis sponsa Roberti.

In choro Presbiterorum ingens visitur tumba duorum Episcoporum, præferens effigiem Joannis, putà Leodiensis, Anno 1292. mortui, & alterius non ita noti. Quamvis enim in adversa columna recenti charactere scriptum legatur Gulielmus de Flandr. Episcopus Cameracensis Domini Episcopi Leodiensis consanguineus, tamen opinor vitio renovatoris pro Coloniensis, positum Cameracensis; ut fuerit ille Gulielmus de Juliaco Joannæ Flandrensis filius, Guydi nepos, ex Præposito Trajectensi & Canonico Leodiensi factus Archiepiscopus Coloniensis Anno 1303. in Curtracensi prælio necatus & Felinas, teste Meiero translatus. Præter dictos porrò Principum sarcophagos videre est non paucos Nobilium & Heroum inferioris ordinis, quorum præcipui sunt in sacello Andrequo Rogerii de Mortaing Equitis Anno 1276. mortem mortui & sepulti, cum tali Epitaphio.

Morte nimis celeri defecit vita Rogeri,
Traditur hic cineri, tibi Christe Jesu misereri,
Militiæ speculum fuit excellente vigore,
Mortaniæ titulum fama decorans & honore,
Qui regis Astra poli, cui debita Latria soli,
Tartarea moli defunctum subdere noli,
Illius cineres monstrant, quàm sint fluida res,
Mundo sola feres quæ pietate feres.

In sacello Deiparæ elevatius est sepulchrum Margaretæ uxoris Theoderici de Beverne filii Domini de Briennio, cum hac Epigraphe.

Hic Margareta clemens, discreta, quieta,
Beurensis Domina, de Cypri Regibus orta,
Optima, Catholica, bona, Religionis amica,
Mutans carnalem, mutans in spiritualem,
Se docuit talem, cum se dedit in Monialem,
Anno milleno, bis centum septuageno
Quinto, sic numerum complens moriendo dierum,
Christus solamen sit ei, pia Virgo levamen.

Ad dextræ chorum tumulus etiam prominens, sed inscriptione detrita; ita ut tantùm legi possit in circuitu.

Hic jacet Soror Joanna.

Supra tabernaculum capitale autem scriptum.

Flandrensis nata Comitis jacet hic tumulata,
Mundum cum flore spernens Deitatis amore.

In sacello D. Annæ conspicitur tumulus elegans Joannis Simonis de Lalaing Anno 1353. defuncti. Nec procul hinc alter Joannæ filiæ Frastrardi de Ligne Domini de Monstrœul Anno 1274. morientis.

Sunt & aliorum magno numero & tanto, ut virginale toto Belgio Cœnobium non sit quod excedat. Quia autem nec Religiosarum numero (ducentas enim fuisse scio, & esse haud multò pauciores centenis) nec religionis vigore, nec ædificiorum splendore par huic est in Belgio Cœnobium; Antistitas & gesta eorum breviter subjiciam.

Ogina nobilis genere, nobilior virtute, calculo Archimandritæ Claravallensis electa, suffragio fundatricis probata & electione & suffragio se dignam ostendit donec vixit, apud Orchiacum tumulata, sed Flinas translata.

Oda novellam plantationem non tam regere, quàm aliò translatam rigare docta, utrumque facere desiit, cùm vivere.

Aleydis de Brune claris orta natalibus, paucis præfuit annis, sed non virtutibus, & officinis adornatis Prælaturæ suæ reliquit posteris testimonium.

Imania ut dignitatis, ita virtutis hæres, non diu præfuit, profuit tamen, & templo inchoato, testetur quò se præfuisse, reliquit.

Joanna de Tornaco excepit præcedentis titulum & opus, id est, templum eleganti fabrica & spacio dubites an specie pulchrius.

Joanna de Avesnis, si quæ collapsa refecit Anno 1304. in loco Capitulari, quem fecerat primam adepta sepulturam.

Margareta de Chasteau Vilain quinquennio imperavit feliciter cum fructu & laude.

Gertrudis de Thelain cum claustra adornasset & loca cibo, somnoque capiendis opportuna 14. regiminis anno abripitur.

Ægidia de Lalaing pulchri schematis claustra perfecit, inque eis amavit & meruit sepeliri Anno 1336.

Isabella de Enghien modestiæ laudem habuit, & ut magis haberet Anno 1357. cessit honori, & maluit privata mori, quàm Prælata vivere.

Perona de Soissons relicto sui desiderio & dignitate excidit & vita Anno 65.

Catherina de Curtraco nomini respondit, nec diu imperavit, sed tamen benè Anno 63. defuncta. Ægidia de Lalaing cognominis suæ olim dotes æmulata, laudes merita, in terris esse desiit, sed non in memoria Anno 87.

Maria d'Oysi genere, prudentia, pietate maxima, & nescias utro major, exemplum reliquit posteritati decedens Anno 391.

Maria de Marquet pomærio claustri extenso ædificium struxit illustrius antequàm ad mortem vocaretur, Anno 1418.

Joanna de Lalaing vix diei poterat præesse cùm abit, & obit Anno primo & ultimo suæ Prælaturæ.

Margareta de Rasse obiit Anno 1436. benè, quæ vixerat benè, superis & suis gratissima.

Catherina de S. Genois laudatissima Materfamilias, quæ aucti peculii sacri & disciplinæ laudem retulit, quietis tamen desiderio deposuit honorem, antequàm vitam Anno 80.

Maria du Gardin decennio Abbatiam administravit, & tum administrati præmia apud superos perceptura vocatur Anno 92.

Maria Wye muro cinxit posteriorem Cœnobii aream, & naturæ debitum solvit Anno 1507.

Joanna de Boubais reducti ad arctiorem vitam & reformationem Cœnobii laudem habet, resignavit Anno 538.

Jacoba de Lalaing illustri prosapia, pulcherrimorum ædificiorum seriem extruxit Palatii Abbatialis, & Hospitum Curias splendidè, quod hodieque videmus, adornavit, æternam sui memoriam relinquens, Anno 60. prosequentibus omnium lachrymis sepulchro illata.

Philippa de Torque vix decennium supervixit aut præfuit succedentem nacta Gabriëlam Desne Betencurtæ Domini filiam Virginem lectissimam, & lectissimarum Præfectam.

INSULÆ.

Insulæ à Theatro Belgico.

INsulas Galli vocant *l'Isle*, voce Latinorum vocabulo planè synonyma, atque inde ut volunt orta, quòd situm olim hoc oppidum, velut Insula quædam, inter media stagna, quæ labentibus lustris exaruerint, & assidua quadam incolarum industria tandem oppleta sint. Alii nomen derivant à compluscùlis Insulis, quæ extiterint quondam in aquis urbi circumfluis. Alluit muros urbis, qua parte castrum est, perexiguus amnis, qui ad Lendium ortus, septentrionem versus decurrit, & ad Duselmundam pagum sese in Lisam exonerat. Distant hinc, Messina quidem tribus, Tornacum quinque, Iperæ verò totidem leucis. Condidit Insulas Balduinus Barbatus Comes, Anno supra millesimum septimo, cujus filio etiam Balduino Pio, eò quòd in hoc oppido esset natus, Insulani cognomen est inditum. Qui Insulanus quidem valdè in locum natalem pronus, diligenter eum excoluit. Nam ut alia viri beneficia prætermittam: ab eo sunt urbis muri, structi Anno 1066; ab eo magnificum illud templum & Cœnobium Divi Petri; ab eo denique lucu-

Nomen.

Fundator.

Templum.

luculentissimi illi ejusdem Cœnobii reditus, bono, quem ipse instituit, cuique Episcopos Morinensem & Cameracensem accenseri voluit, Canonicorum numero sustentando.

Canonici.

Cœnobia. Cœnobia habet Franciscanum, & utriusvis sexus Dominicanum: juxtimque Abbatias Lozam, sive Laudis, Bernardinam virilem, Anno 1152, atque Markettæ, ejusdem normæ fœmin. per Joannam Constantinopolitanam fundatam, nundinasque mense Augusto annuas. Nobilissimus hic conventus Anno 1433. agebatur: in quo Renatus Andegavi, Lotharingiæ, Barique Princeps, qui se utriusque Siciliæ Regem scribebat, Carolusque Borbonii Dux, cum Gall. Cancellario, ad Philippum Bonum accessêre: ditionemque Casletanam pro captivitate Renati redimenda, filiisque ejus vadibus recuperandis in Philippum perpetuò transtulerunt. Scholam instituendæ in literis Græcis Latinisque adolescentiæ, Joannes Silvius, aliique non sine fama fructuque Lilæ habuêre, à magistratu stipendiati.

Nundinæ.

Schola.

Arx. Insulis, præter validè satis munitam arcem, monstrantur usque in præsens reliquiæ quædam veteris castri, quod vulgò appellant DE BUCK, domicilii quondam primorum illorum procerum, qui à Regibus Galliæ destinabantur ad Flandriæ præfecturam, & initio Saltuarii dicebantur, exque humili illo loco tandem ad supremas quasque dignitates evecti sunt.

Calamitates. Direpta miserè & cremata fuit hæc urbs bello quod Ferdinandus Flandrorum Comes gessit cum Galliæ Rege Philippo secundo, & filio ejus Principe Ludovico, patre Divi Ludovici: posteaque paulatim instaurata, capta iterum mutilataque est horrendis illis & Flandriæ damnosissimis bellis inter Philippum quartum Regem, & Guidonem Dampetram Comitem.

Oppidi laus. Hodiè pulchrum est herclè ac præpotens oppidum, tectis & civibus satis densum. Multa in eo nobilitas. Magnus variè passim negotiantium mercatorum numerus. Multi denique industrii & sagaces valdè artifices, qui cum alia multa mercium genera, tum *sajas* præsertim, *semiossettas*, & *mocajarros*, Orientis exemplo, texunt. Ita quidem ut quod mercaturam & artes mechanicas attinet, si Antverpiam modò & Amstelodamum excipias, vel primarium Belgicæ terræ emporium censeatur.

Viri docti. Insulis nati fuêre Gualterus, Episcopus Maguelonensis, vir doctus & scriptis clarus: & Alanus Theologus, Philosophia, & Poëtico studio celeberrimus, qui & plurima magna sua cum laude in lucem edidit; item Gualterus Castilionæus, Theologus summus, & idem Philosophus poëtaque dulcissimus. Alexander Blancus, Topareha Meurchinius, nobilis litteratus & antiquitatum studiosissimus.

Camera rationum. Insulis est etiam Camera Rationum, Bruxellensi similis, nisi quòd major sit Insulensi istius auctoritas, mȧjor pecuniarum dispensatio, denique major longè prærogativa. Subsunt etenim ei multò plures Provinciæ, tota scilicet Flandria, Arthesia, Hannonia, Valentianæ, Tornacum, Tornacesium, & Dominium Machliniense; Quæ omnes accepti expensique rationes huic Collegio reddunt. Quod solebat olim & liber ille Burgundiæ Comitatus: ubi ob loci distantiam, institutum est posteà peculiare istius rei collegium. Instituit omnium primus Insulensem hunc Magistratum Philippus Burgundus, cognomento Audax, voluitque penes eumdem esse & juris subditis suis dicundi administrandique potestatem, & rationum sacri Principis patrimonii recensendarum jus. Verùm Joannes Dux ejus filius, comperto Senatum hunc tantis nepotiis non sufficere, sive quod magis credam, dignitati isti eum pluribus locis communicandæ, auctoritatem ejus divisit: & litium quidem inter subditos suos decidendarum jus voluit esse penes Senatum illum Provincialem Gandavensem, suprà nobis descriptum: Insulanis verò reliquit auctoritatem cognoscendi de patrimonio & reditibus Principis, exigendique illorum rationes, & quidquid horsum spectaret administrandi. Præfecti sunt huic dignitati nunc temporis unicus Præses, quatuor Rationum ut vocant Magistri, quinque Auditores, tres Graphiarii, & minores aliquot administri. Asservantur in hoc collegio autographa omnia privilegiorum terræ à Principe concessorum. Paret Insulis Castellania admodùm latè diffusa, & ut verbo dicam, est hoc oppidum Flandriæ Gallicanæ metropolis.

ELOGIUM.

Insula Dives opum, studiisque asperrima belli,
Relligione pia, Justitiaque viget,
Templa struit pietas, tendunt pomæria merces,
Cedunt marmoribus prisca decora novis.
Fundamenta solum superant, fastigia cælum,
Materies pretium, plebs numerosa forum.
Cladibus in patriis fœcundo prospera damno
Crevit, & ultor quas dedit, auxit opes.

MAX. VRIENTIUS.

TOR-

TORNACUM.

Termini.

Antiquitas.

Ornaceum; & universa ejus ditio cohæret cum latere Flandriæ Gallicanæ, & Hanno-niæ terræ confiniis: oppidum tantæ vetustatis, ut conditum scribant sexcentis & quadraginta annis ante natum humani generis Salvatorem.

Nomen.

De nomine, satis habeò dicere, quòd in obscuro sit ejus ratio: quòdque variæ super eo & portentosæ scriptorum opiniones. Sunt enim qui conditum velint à milite Tulli Hostilii, tertii Romanorum Regis, deque nomine ejus Hostiliam dictum: sed destructum posteà, iterumque mox instauratum, in memoriam Deæ Minervæ, corrupto nonnihil, & mutilato vocabulo, Nerviam appellari cœpisse. Primis autem Neronum temporibus renovatum rursus à quodam ejus Tribuno, cui Torno cognomen, ac de nomine sui illius instauratoris Tornacum denique nominatum. Alii rursus pro indubitato tradunt, circa tempora Julii Cæsaris Nerviam audivisse, fuisseque metropolim Nerviorum, populorum qui maximè feri inter Gallos tunc haberentur, quique ad flumen Scabin cum ipsomet Cæsare congressi, magno & Romanorum periculo, & suorum strage, ita strenuè & constanter pugnârunt, ut cùm Cæsari dederentur, è sexcentis ad tres Senatores, ex hominum millibus sexaginta, vix ad quingentos, qui arma ferre possent, sese redactos esse dicerent. Petrus denique Appianus Tornacum interpretatur Ptolemæi *Bagamm*. Sed quidquid scribant aut commententur, illud sanè verissimum, de antiquis locorum hujus terræ vocabulis, nihil veri aut certi adferri posse. Idque non tantùm penuria quadam scriptorum, sed creberrimis quoque omnium rerum mutatinnibus, inde potissimùm ortis, quòd paterent hæc loca & exposita essent non diluviis modò & inundationibus, verùm etiam bellis, & incursionibus Barbarorum, Hunnorum putà & Vandalorum, Danorum, Gothorum, Normannorum, & Germanorum, qui miserrimè sæpiùs ea depopulati sunt, & extrema quæque perpeti coëgerunt; quarè nec mirum cuiquam videri debet, quòd tam densa hîc passim obscuritas: sed acquiescendum potiùs iis quæ adsunt, nec sophisticè nimis & curiosè in hæc talia inquirendum.

Situs.

Positum est opportuno admodùm loco Tornacum ad Scaldim,

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

& Orchisa quidem dumtaxat quatuor, Duaco verò octo circiter leucis abjungitur. Oppidum sanè pulcherrimum, amplum, opulentum, potens; & contra hostiles incursus munitissimum.

Arx.

Arcem habet insignem & firmam, amplas & commodas domos, templa, cœnobia, & id genus structuras ad miraculum pulchras.

Templum Cathedrale.

Primaria cathedralisque (ut vocant) Ædes Divæ Virgini sacra est, condita & amplissimo censu dotata ab Childerico Rege Francorum. Celebravit in ea, Anno Christi, 1531. Carolus Quintus Imperator comitia Equitum aurei Velleris. Viget insuper in hoc oppido mercatura.

Opifices.

Vigent artes mechanicæ, & inprimis telarum, *sajarumque* Textrinæ. Ita ut numerentur duo & septuaginta variarum professionum Collegia.

Res sacra.

Dedit hic populus Christo nomen anno jam tum ducentesimo nonagesimo, concionibus maximè operaque Divorum Platonis & Chrysolii, qui temporibus Diocletiani martyrio inibi coronati sunt. Habet oppidum longè lateque diffusum Episcopatum, ita canæ & reverendæ antiquitatis, ut primum Præsulem jactet Eleutherium, creatum à Papa Felice tertio, circa annum Christi 494. Paruit inde Ecclesia Tornacensis per sexcentos & ampliùs annos Ecclesiæ Noviodunensi in Picardia. Sed Eugenius tertius, intercedente Divo Bernardo, urbi cathedram tandem restituit, & Episcopum ei dedit Anselmum, Divi Vincentii apud Laudunenses in eadem Picardia Antistitem.

Calamitates.

Direpta fuit hæc Civitas (ut missa nunc faciamus antiquiora) destructaque non semel per bella cum Gallis Anglisque & Flandris gesta. Etsi enim ad Flandriam propriè pertineret, populus tamen libertatis studiosissimus, perpetuò ferè, sed non sine magno suo malo & noxa, conatus est jugum excutere, mediusque & neutri parti addictus vivere. Unde aliis aliisque temporibus subjugârunt eam & crudeliter sæpè lacerârunt singulæ illæ quas dixi nationes. Recepit, bello cum Gallis, Philippo secûndn rege, & cum Flandria sua conjunxit Anno 1213, Comes Ferdinandus. Sed recûperârunt iterum Galli, & aliquamdiu tenuerunt. Quorum Rex Carolus sextus, Anno 1420, ea urbi concessit insignia,

Insignia.

quæ hucusque in scuto ostentat, castrum nempè ad modum turris, & tria supra idipsum lilia. Interjecto deinde sat longo tempore, & secutis variis rerum eventibus, quos prolixum sit singillatim referre; obsessa est tandem Anno 1513. ab Anglorum Rege Henrico, cui, quòd numeroso succinctus esset exercitu, & tormentis jam undique oppidum quateret, nec tentare vellent extremam belli fortunam oppidani,

post

post levem aliquam sui defensionem, capitibus & fortunis salvis, depensis tamen, ne diriperentur, centum millibus ducatorum, se & patriam dediderunt. Angli igitur urbe valido satis præsidio communita, etiam arcem illam munitissimam construxerunt. Quoniam verò ob longinquam ejus ab imperio suo distantiam, comperiebantur, eam magno sibi oneri esse & sumtui, Gallis tandem, pace cum iis facta, & ingentem pecuniarum summam pacti, ex fœderis formula reddiderunt, Anno 1518. Verùm Carolus Quintus Imperator, misso ad urbem triennio post cum exercitu Henrico Nassovio, vi & armis eam subegit, cumque Flandria rursus conjunxit, ita tamen ut distinctum maneret membrum, audiretque ditio Tornacensis & Tornacesii, & in agros pagosque circumjectos retineret imperium. Constant autem Ordines hujus Provinciæ tribus membris, Antistitibus nempè, Nobilibus, & quatuor Magnis Justitiariis. Atque ita tandem factum, ut Anno 1549. quemadmodùm alibi passim per universam hanc Belgicam, sic Tornaci quoque susceptus & inauguratus sit in futurum terræ Dynastam Philippus Princeps, dato acceptoque vicissim juramento, cujus formulas hic subjiciam. Primùm igitur Princeps Civitati juravit in hæc verba:

Ego Philippus Dei gratia Princeps Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Comes Habsburgi & Flandriæ, &c. Dominus Civitatis & Provinciæ Tornacensis, promitto & juro, quòd in adventu meo & successione hujus Provinciæ, ero bonus & justus Dominus incolis Civitatis Tornacensis, & observabo, & observare faciam benè & fideliter omnia corum privilegia, immunitates, leges, libertates, consuetudines & jura, quæ illis relicta sunt, cùm sub Serenissimi Parentis mei observandissimi potestatem deducti fuere, & quæ posteà illis concessa sunt, quatenus in eorum legitima sunt possessione, & omnia faciam quæ supremus fidelis Dominus, Comes Flandriæ, & Dominus Civitatis & Provinciæ Tornacensis facere tenetur. Sic me Deus adjuvet & omnes Sancti ejus.

Gubernatores verò & Magistratus urbani, approbante populo universo Civitatis & Ditionis Tornacensis, Principi in hæc verba solenniter juraverunt:

Nous les Prevosts, Jurez, Eschevins, Conseilliers, & Officiers, manans & habitans de la Ville de Tournay, tant en nostre nom, que pour & au nom de toute la Communauté d'icelle Ville, promettons & jurons au Tres-Illustre Prince nostre futur droicturier & Souverain Seigneur, Philippe Prince d'Espagne, des deux Siciles, de Hierusalem, &c. Archiduc d'Austriche, Duc de Bourgoigne, &c. Comte de Habsbourg, de Flandres, &c. Seigneur de Tournay & Tornysis, &c. icy present, & à ses successeurs, de après le deces de sa Majesté Imperiale nostre Souverain Seigneur & Prince naturel, que Dieu vueille conserver en longue vie & prosperité, luy estre bons & loyaux: que eviterons & esloignerons son dommage, avancerons son profit, & garderons & aiderons à garder son heritage, sa Seigneurie & limites du Pais de Tournay & Tornysis, selon nostre puissance & possibilité, & ferons tout ce que bons subjects sont tenuz de faire à leur droicturier & Souverain Seigneur & Prince naturel. Ainsi nous veuille Dieu aider & tous ses Saincts.

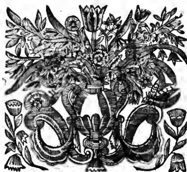
ARTESIA
COMITATUS.

E Theatro Belgico.

Rthesia magna ex parte complectitur ejus gentis tractum, quam Cæsar Commentariis Atrebates appellat, ab Atrebato, & ipsius & nostro ævo, tractus ejusdem metropoli, quam Galli quidem vulgò *Arras*, Itali autem *Arazzo*, Flandri denique *Atrecht* appellant. Hæc regio terminos variè olim mutavit, & pro variis illis ac reciprocis inter Galliam & hanc Belgicam motibus, modò latior amplíorque, modò contractior iterum atque angustior facta est: quæ omnia sicut prolixitate sua multum fastidii, ita parum utilitatis lectori adferrent: quarè sufficit si dicamus, Arthesiam hodiè terminari, à Septentrione quidem Lisa flumine, & fossa (quam vocant) Nova, quæ à Flandria eam dividunt: à meridiè verò versùs Dorlamum cum Picardia; ab ortu cum Flandria Gallicana & ditione Cameracensi conjungi: ab occasu denique versùs Monstrolium Picardiæ rursùs adfinem esse: regionem equidem peramœnam & præstantissimam; ut quæ cœlum experiatur admodùm clemens & temperatum; solum verò habeat omnium rerum, si vinum tantùm exceperis, feracissimum: nascitur autem defectus iste vini, ex incuria magis & negligentia incolarum: tum quòd regio Galliæ tam vicina & bellorum periculis nimis exposita: quàm è cœli solive ipsius inclementia;

clementia: gignit in primis laudatiſſimum genus tritici, idque ea luxuria, ut quàm copiſiſſimè illud extra ipſam Provinciam evehatur: & cum bonæ Teutonicæ Flandriæ parti, tum Brabantiæ quoque, ac nominatim Antverpiæ (ubi exteri ferè triticeo, non autem cibario illo & ſecalicio pane utuntur) adſatim ſubmittatur; quin Mechlinia quoque comperta itineris Duaceni opportunitate, triticum iſtud Artheſinum aqua illinc identidem petit, & in civium uſus inſumit. Faciunt inſuper iſti homines tam laudabile genus panis, ut in oppida is & pagos circumvicinos mgna in dies copia diſtrahatur. Numerantur in hac Artheſia duodecim Oppida muris clauſa, concenſito iis Rentæjo, arcis magis quàm oppidi nomen tuente. Pagi ſunt octingenti quinquaginta & quatuor, inter quos etſi per nuperа iſthæc bella deſolati complures & miſerè mutilati: bona tamen indigenis ſpes eſt, fore, ut per diuturnam hanc pacem, Deo humanam induſtriam adjuvante, omnes (ut fieri ſolet) in priſtinum ſtatum redintegrentur. Intereà lacrimoſum ſanè triſte ſpectaculum eſt, videre non hujus tantùm Provinciæ, ſed & Galliæ confinalis limites ita miſerè devaſtatos, nec tam multos dumtaxat ferro & flamma everſos pagos, ſed & integras regiones, eaſque inſigniter fertiles, à plebe & omni hominum cultu derelictas: & quid amplius? videre miſerrimas illas gentes diſperſas, fugatas, occiſas, & qui ſuperant, in perpetuo luctu & querimoniis: unde porro naſcuntur inter utramque nationem, foventurque implacabilia quædam & perpetua odia: in magnam profectò eorum, qui ſuapte culpa tam atrocium irreparabiliumque malorum auctores ſunt, ignominiam, graviſſimum animæ detrimentum. Continentur Artheſiæ finibus novem *Caſtellaniæ*, item Abbatiæ complures, Cœnobia, aliaque id genus Collegia. Oppidorum primaria Atrebatum, Fanum Divi Audomari, Betuna, Aria, Bapalma: reliqua verò Heſdinum, Rentæjum, Fanum Sancti Pauli, Perna, Lilertium, Baſſæa, & Lendium. Sunt deinde opida pridem diruta Taravanna & vetus Heſdinum. Ordines hujus Provinciæ quatuor membris conſtant, Antiſtitibus nempe, Capitulis, Nobilibus, & primariis Urbibus. Accedamus verò ad ſingularem eorumdem oppidorum, & primà quidem Atrebati deſcriptionem.

INDEX

INDEX CAPITUM

QUÆ IN

GANDAVO

CONTINENTUR.

Numerus Folium indicat.

IN REI SACRÆ GANDENSIS BREVICULO.

GERARDIMONTIUM OPPIDUM.

NINIVE FLANDRORUM.

ALDENARDA.

CASTELLANIA ALDENARDENSIS.

VICE-COMITATUS ALDENARDENSIS.

CORTURIACUM.

RES SACRA.

CASTELLANIA CORTRACENSIS.

HAERLEBECA OPPIDUM.

RES SACRA.

VIRGA HARLEBECANA.

TIELETUM OPPIDUM.

Dis-

BRUGÆ FLANDRORUM.

INDEX CAPITUM.

PARS QUARTA.

RES SACRA.

SUBURBANUM BRUGENSE.

Castel-

FRANCONATUS BRUGENSIS.

Venari

IPRETUM.

LIBRI SECUNDI.

ETER-

RERUM DUACENSIUM

Pars Tertia.

ORCHIACUM.

INSULÆ.

TORNACUM.

ARTESIA Comitatus.

FINIS.

J. B. GRAMAYE
NAMURCUM.

ORDINIBUS AMPLISSIMIS
NOBILISSIMI COMITATUS
NAMURCENSIS,
REVERENDISSIMO EPISCOPO,
ILLUSTRISSIMO COMITI GUBERNATORI,
Venerabilibus Prælatis, Nobilissimis Toparchis,
Prudentissimis Poliarchis,

J. B. GRAMAYE FELICITATEM.

Ffero de rebus Namurcensibus volumen unum in tot sectum periodos,

Quot sunt discrimina vocum,
Quot Thebis portæ, quot divitis ostia Nili,
Et quot Roma jugis cœlo caput erigit.

Id est septem. Peculiaris est Provinciæ, ad cujus gubernacula feliciter sedetis, septenarius, non vano perfectionis argumento. Septem in ea numerari solent Comitum familiæ, totidem ex ea Cæsares, totidem cum Regibus matrimonia. Septem Urbes, Municipia, Sylvæ, Fontium matrices, Castra Comitis. Totidem Abbates, Collegia Canonicorum, Cœnobia Virginum, atque hæc ante Burgundorum Principum tempora.

Quidni & ego septem intervallis distinctam scriptionem confecerim? Quorum primò *Encomium* est, non utique pretio aut dignitati respondens Namurcensi; sed epigraphes loco limen voluminis mei coronans. Succedit *Principatus*, ubi diplomatibus probavi Comitum successionem, quod fundamenti instar esse volo scriptionis meæ. Superstruo ædificium, *Historiam* dico, modicum illud & exile pro more meo & sensu, 4. concamerationibus, anchoris authoritatum ubique munitum, nec ventis obnoxium, cameris universim 10. constans, quarum singulæ suis ornantur emblematis, sed pro re nata variis. Penu tenebrosas & umbras verius quàm imagines monstrat. Atrium fumosas, culina sordidas, conclave arcanas, cœnaculum notas circumfert: Sic historia hæc fabulis, dubiis, incertis, suspicionibus, rursus veris, indubitatis, certis necesse

est expleatur. Ædificii hujus appendices sunt Tribunal & Mausolæum Comitum, quæ *Titulum* vocavi; Gynecæum quod *Geneseos* nomine appellavi; Hortus, pro quo *Comitatûs Incrementum* & amplitudinem posui; & denique Xistus quem *Indicem* dico. Quæ omnia suo ordine subjunxi. Nec multum dubius, cui Iconem hanc Ædificii Namurcensis penicillo meo aliquatenus delineatam offerrem: cùm sciam, quid decori & quid officii mei ratio postulet. Scilicet eos priùs & potiùs venerari, qui Nobilis hujus Palatii partim Rectores partim Possessores sunt: Eos solos amplecti, quorum favore & auspiciis licuit Clioni meæ temporum & ætatis cursum currere. Hoc igitur facio, & meæ gratitudinis arram, & obsequii primitias ad aram humanitatis vestræ depono, conceptis verbis vovens:

DEUS MAXIME OPTIME,
Illustres Namurci Proceres,
Quibus genius, animus, mens bona,
Religio, Fides, Virtus magna
In Divos, Principes, Patriam
est & fuit, serva.

Votum apud Grudios feriis Eucharisticis anni M. DC. VII.

Abs vestro

REVERENDISSIMI,
ILLUSTRISSIMI,
AMPLISSIMI,

Cliente

J. B. GRAMAYE, Serenissimorum Principum Historico.

J. B.

J. B. GRAMAYE.

Encomium Comitum & Comitatûs Namurcensis.

PARS SEPTENARII PRIMA.

Amurcensis Provinciæ decora pugno comprehendere libet, cùm latè-patentes eorum ornatus stylo non liceat penetrare. Hæc illa, cui nomen fecit muta mutataque in religionem idololatria. Hæc illa, quę omnium Belgii Provinciarum prima discipulum Principis Apostolorum Præconem nacta, exemplum Stratonis Tyrii imitata, oculos in occidentem conversa superstitionem, meruit prima fidei nostræ orientis auroram aspicere & venerari. Hęc illa, quæ quatuor à D. Materno dicata monstrans altaria, doctrinæ ab eo perceptæ ita tenax fuit, ut per mille quingentos ampliùs annos nullo hæreseos inquinata adulterio, nullis atheorum infecta fraudibus integra perseverat.

Pervasit hæreticæ pravitatis furor potiores Belgii Provincias; Namurcum pænè solum sine labe mansit. Atrebates, Leuci, & Hannones, & Leodina diocesis, qui hujus laudis cum Namurco communionem arrogare possent, saltem Normannis in prædam cesserunt; Namurcį arcem cessisse non legimus, occultæ divinæ pietatis judicio; primitivam illam credulitatem compensaturo. Vultis & minutatim ista consideremus? Comites ad unum omnes ita anxiè pietatem coluerunt, ut piaculum putarent non fundare Cænobium aut altare aliquod, & hoc monumento, quod Namurci vixissent, ostendere. Eorum 4. vitam & ultimum vitæ spiritum bellis sacris impenderunt. Duo posthabitis seculi vanitatibus in Cęnobia se abdentes vitam monasticam, tantùm non monachi, obierunt, & in illa obierunt. Hæc illa Provincia, ubi tertiam quadrigæ Præmonstratensis rotam Sanctissimus Norbertus plantavit; ubi 27. monasteriorum Pater Gerardus sibi delegit tam vivo quàm defuncto habitaculum Benedicti ordinis felix propagator; ubi jam inde à D. Francisci ævo Seraphici cætus fuit seminarium; ubi nobilissimas Constantinopolitanæ Urbis reliquias invictissimi reposuerunt Imperatores.

Nobilitatem Comitum prætereo, Notæ sunt Lotharingiæ, Hannoniæ, Flandriæ, Burgundiæ, Austriæ Principum stirpes, hujus Provinciæ clavum tenere solitæ.

Ter Franciæ, bis Angliæ Regibus, octies Ducibus per matrimonia juncti Comites aut Comitum liberi.

Sex Orientis Imperatores produxerunt laude & fortunâ paucis obveniente. De nobilitate quid dicam? Illa, illa inter paucos alios decus antiquum cum libertate majestateque veteri mordicus servat.

Plebs armis optima, illam rei militaris laudem in proverbium pænè deduxit: Diceres Martem, Laborem, Genium, & Charites Namurcesium ad suam finxisse libidinem, aspirantibus Junone & Minervâ.

Tellus abundè suppetit quidquid ad usum & esum sat est, quoad hæc parum indiga exterorum auxilii.

Cyri vox est, Virtutem rudium rupium esse cultricem: Poëtæ dictum est, Cum Satyris Genium sylvas habitare: Philologi scriptum, Ripas & rupes, laboris esse regiam: Philosophi sententia est, Pietatis cunabula esse apud Ægyptios, eo quòd primi Deos colere illi docuissent. Nos eadem hæc Namurcensibus applicantes, definamus mirari esse bellicosos, geniales, laboriosos, pios, qui rupes, ripas, sylvas colunt, Religionem Christianam primi coluerunt.

Elogium Anapæsticum quatuor Ordinum Namurci.

Nobilitas Animosa, Modestum
Vulgus, Regalis Comitatus,
Virtutesque Monasteriorum.

Heroica inscriptio Comitis.

Princeps Imperii, Comes Arcis, Marchio regni.

Ordinis Ecclesiastici Status.

Et Mitra Norberti, Benedictoæque columnæ,
Bernardi quadriga hîc est, cum Antistite summo.

Nobilitatis Ordo.

Copia, majestas, virtus, & opes & honores,
Hæc Namurcæam commendant Nobilitatem.

Tertius Popularium Ordo.

Villa vetus, florens rus, curia fixa, Namurcum,
A bobus & vaccis loca dicta, & denique Sansom.

PRINCIPATUS NAMURCENSIS.

PARS SEPTENARII SECUNDA.

Septem Seriebus comprehensa, in quibus Comites & eorum succeſſio probata.

SERIES PRIMA.

Ex tenebris Antiquitatum eruta, cujus Authores quære in Hiſtoria Namurci folio 12. & ſeq.

1 SICELIUS Flamen Neptuni. *Ex Belgis.*
2 MEHAN ſimiliter.
3 N. tempore Friſonis.

CAMBRO Dynaſta duorum fluminum. *Ex Gallis.*
LERNUS Præfectus Caſtri.

SEDROCH Rex Princeps loci. *Ex Tungrenſibus.*
AGANIPPUS Rex Princeps loci.
BOURGAL D. loci.

N. Dux Nemetum coloniæ. *Ex Germanis.*

CAIUS Imperator Præfectus D. loci. *Ex Romanis.*

MARTINUS Namuci Comes anno 277. Pater Leodienſis Epiſcopi. *Ex incertis.*

N. Alberonis Francorum Ducis affinis anno 460. *Ex Francis.*
N. Socer Reguli Hoſtienſis Namurci Comes anno 527.
N. Comes Namurci pater Theodardi Leodiorum Epiſcopi anno 653.
GLOMERICUS etiam Durbuti Comes anno 656.
ODOARIUS Princeps ſub Pipino.

SERIES

SERIES SECUNDA.

Ex infinitis discrepantium Scriptorum opinionibus aliquousque deducta, cujus partem alteram confirmat Hemmnges folio 29. 67. *& aliis, hanc stirpem deducens.*

HIdulphus Ardennæ Dynasta anno 710.

Martinus, Uxor Beatrix.

Duces Mosellani; Ardennæ Comites.

Lambertus, uxor prima Maria Bononiensis.

Lotherus spoliatus bonis obiit anno 809.

Fredericus, uxor Felicitas obiit anno 847.

Sadigerus, uxor Mechtildis obiit anno 876.

Raginerus, cujus uxor prima, filia Almarici anno 876, secunda Ermingarda obiit anno 916.

Ricuinus, uxor Gertrudis.

Bona, nupta Carolo Duci, obiit anno 1001.

Ermengardis, cujus maritus

Secunda Symphoriana, obiit anno 778.

Adelricus Ardennæ Belgicæ Dynasta.

Adelhardus & Robertus.

1 Naymo Primus Namurci Marchio anno 812. obiit.

2 Theodericus anno 819. Uxor Penthecosta.

3 Amalricus nepos Naymonis, obiit anno 842.

4 Gerardus anno 899.

5 Beringerus anno 932.

6 Robertus anno 962.

7 Albertus sive Godefridus.

TESTIMONIA

Dictis fidem factura ad Seriem secundam.

Quis fuerit & quomodo mortuus. 1 VIde Turpinum, Belleforestum, Wassemburgensem:

2. Ex chronico Leodicensi manuscripto ad annum 815. sub Gerbando Episcopo.

De eo & uxore ejus. *Et Pentecoste fille del noble cevalier Radiz dex Prez heurensement marity à Theray Cont de Namu.*

Quod successerit. 3: Ex Jacea & memoriis omnibus ad unum.

Amaudry deuxiesme Marchis de Namur succeda à sen encle, & mourut en la bataille de Fontenel.

Quod Comes hic fuerit. 4. Ex Annalibus nostris & Lotharingiæ.

Et conspiratione inità Gedefridus Dux cum Gerarde Namurci Comite, Marfrido Angia, & Lamberto Lovanii Comitibus in Suenteboldi caput factionem concitarunt.

5. Ex Confirmatione Broniensi. *Henricus d. f. cle.* Quod Comes fuerit.

Praterea quia locus hic situs est in vicinia castri Namurcensis; precamur Comitem Namurci sicut fidelem & amicum nostrum, &c. Datum 9. Aprilis anno 932. Signat inter alios Comes Wicbertus & Comes Beringera.

6. Ex Sigiberto in gestis Abbatum Gemblacensium. Quod hic Comes extiterit.

Heribrandus autem Bratuspantius accersito Roberto Comite Namucensi omnes villas Monasterii &c. Quod hic Comes extiterit.

SERIES TERTIA

Contra vulgarem traditionem diplomatibus firmata.

1 ADalbertus (aliis Godefridus,) Uxor [a] Ermengardis Lotharinga.

2 Rotbodo, [b] sive Raginerus 3 Aldebertus, [d] sive Albertus.
[c] Uxor Eva Brugeronensis [e] Uxor Reilindis Lotharingica.

4 [f] Aldebertus, Uxor [g] Ida de genere Eliæ Equitis.

5 [h] Godefridus, Uxor [i] Ermosindis Luceburgica.

6 [l] Henricus, Uxor [l] Agnes Gelrensis	Filia nupta aut Gelro, aut Lotharingo.	[t] Beatrix Manassis Rhetelensis.	Alcidis [u] Balduini Hannonii.

[m] Ermesendis, cujus sponsi.

[n] Henricus Campaniæ,	[o] Theobaldus Barensis,	[p] Waleramus Limburgensis,	[s] Radulphus Episcopus Leodicensis.

Henricus [q] Luceburgensis.
Uxor Margareta Barensis.

Isabella Guidonis Dampetræi.

TESTIMONIA

Dictis fidem factura ad Seriem tertiam.

CHarta Ottonis III. & Notgeri Episcopi de libertate Broniensi.

Quòd Comes Adalbertus fuerit, *Comiti etiam Namuci Adalberto, successoribusque illius precipimus, ut loco nostri tueantur jura hujus Ecclesiæ, nec quicquam eorum quæ concessimus ei, sibi audeant usurpare, &c. Datum anno 992.*

Chronicon m. s. Leodicense in D. Laurentii.

De morte ejus; *El sen esmeut grand guerre enviren l'an 998, lors que le Cente Lambiert vient assiger Huy, &c.*

Valeran Sire de Walef & les Hasbanois que le bastart de Beaufort estoit allé querrir à secours, entrant à la meste occirent plusieurs, & entre autres le Sire de Mon Ronlant, Bertrand de Vermedoy, Jehan de Berry, & Eilbert Cueux de Namur.

[a] Charta D. Maximini prope Treveros.

Quòd fuerit filia Caroli Lotharingi & uxor Comitis Namucensis *Carolus Dei omnipotentis gratiâ Dux Lotharingiæ, &c. pro anima patris & prædecessorum meorum potentissimorum Regum & uxoris meæ Bonæ & filii Odonis & filiarum Gerbergæ Montinensis & Irmgardis Namucensis Comitissæ, &c. Datum in Treveris anno 989.*

Codex Frorcffiensis ante annos 300. scriptus.

De morte ejus. *Anno 1049. obiit Armengardis, Ducis Lotharingiæ filia.*

Ex chronico Cameracensi ante annos 500. scripto.

Quòd Irmgardis mortuo marito cum filiis imperaverit. *Cùm Herimannus Comes, cui pudori erat fugere, in Ecclesia S. Gergonis captus esset, Rotbodi Comitis Namucensis mater sano usa consilio suis amicis se redditurum ire promisit, si pro tanta commutatione gratiam amicorum ipsius Herimanni & Imperatoris, quem offenderat, resarcirent.* Agit de bello ad Hogardiam anno 1013.

[b] Si

[b] Si hic non fuisset major natu filius Ermengardis, quomodo ante Albertum, qui sine dubio fuit Irmgardis filius, imperavit?

Quòd Rotbodo Comes fuerit,

Ex eodem chronico.

Cùm Episcopus (Baldricum intelligit) *in villa Huvardas castellum muniret, ad firmitatem videlicet pacis, ad maleficos territandos, ipse Lantberius furoris sui obstaculum videns mòx fide mutatâ, congregatâ validâ manu, Rotbodo Comite Namucensi sibi adhibito, non erubuit Præsulem invadere.*

De morte ejus,

Ex Rythmis nostratis historiæ de bello ad Florinas.

Den Graef van Naemen wordt oock gevonden
Seer mismaeckt ligghende onder de gewonden.

De matrimonio ejus.

[c] Chronicum m. f. Leodicense ad an. 1013.

Il venoit Charles vaillant Conte de Brugerons, qu'il avoit une fille Eve trenoblement marié au Cuens de Mamur.

Quòd hic fuerit Ermegardis filius & post eam Comes,

[d] Ex Evangeliario veteri Ecclesiæ S. Albani.

Comes Albertus secundus ortus ex patre Lothariensi, matre Francigena Ermegarde, nobilissimam Francorum progeniem trahente, memor resurrectionis corporis, locum hunc sua requieti elegit.

Harigerus Abbas Lobiensis in Chronico Pontificum Leodicensium, qui coëtaneus fuit horum temporum.

De morte ejus.

Bello apud Rinoniam Ardennæ vicum gesto, Albertus Comes Namurcensis, qui Ecclesiam D. Albani refecit, interfectus est à Godefrido Duce anno 1067.

De uxore ejus.

[e] Ex Evangeliario S. Albani.

Albertus consentiente uxore suâ Gozelonis Ducis filiâ Ecclesiam restruxit, &c. non dissuadente sed stimulante Reylende uxore suâ locum quem restruxerat multiplicavit.

Quòd hic fuerit Alberti filius & successor immediatus.

[f] Ex Diplomate S. Laurentii de Advocatia Waseggæ.

In nomine S. & individuæ Trinitatis, Amen. Ego Henricus Divinâ favente gratiâ V. Romanorum Imperator, notum facio omnibus præsentibus & futuris, Dei & nostris fidelibus, quòd Conradus Imperator attavus noster, precatu Stephani Abbatis S. Laurentii, Advocatiam prædii, quod habebat S. Laurentius in Wasegga, dedit Alberto Comiti Namucensi anno 1136. &c. Hoc constitutum multis annis ab ipso Alberto & filio ejus æque Alberto vocato inviolabiliter custoditum, cùm Godefridus filius ejus Comes Namucensis transgressus esset, &c.

De morte,

Ex Codice Floreffiensi.

Anno 1102. obiit Albertus & Ida Comites.

De uxore ejus,

[g] Ex veteri m. f. Codice.

Albertus Comes per uxorem suam Idam dictum Comitatum (Boloniensem nempe) *reclamabat. Hæ duæ Idæ sunt genus Heliæ militis, quem cygnus, (ut fertur) duxit & reduxit.*

[h] Ex diplomate pontis Dionantensis jussu Episcopi structi.

Quòd Godefridum filium habuerit Albertus.

In Nomine Domini Amen. Quicunque fideles hoc conscriptum legentes sciatis hoc factum esse voluntate & præcepto Henrici Episcopi & Comitis Alberti secundi Namucensis à me Godscalco Abbate sanctæ Ecclesiæ Walciodorensis, &c. Datum anno 1080. Indictione 3. Testes Dominus Henricus Episcopus, Godescalcus Abbas, Albertus Comes, Godefridus filius ejus, Cono Comes, Theoduinus Advocatus, Heribrandus frater ejus, Godefridus de Silii, Cono frater ejus.

[i] Ex fundatione Floreffiensi.

De uxore & liberis ejus,

Godefridus Comes Namucensis & Ermesindis Comitissa ad honorem S. Dei Genitricis Mariæ annuentibus filiis & filiabus Dominis Adalberto, Henrico, Clementia, Beatrice, & Adelheide tradiderunt Domino Norberto & fratribus ipsi subditis in Floreffia & eorum successoribus perpetuò possidendam Ecclesiam de Floreffia, &c. Datum 5. Kal. Decembris anno 1121. Indict. 14.

[k] Ex confirmatione libertatis Floreffiensis.

Quòd ei in comitatum successerit.

Notum sit omnibus, tam futuris quàm præsentibus, quòd ego Henricus Comes Namucensis eandem libertatem, quam pater meus Godefridus Floreffiensibus donaverat in emptione allodii ipsius villæ, tam pro salute animæ quàm patris mei & antecessorum meorum, recognosco & concedo. Datum anno 1151. Indictione 14.

Ex charta confirmationis privilegiorum S. Albani.

Quòd Henricus quartus sit ab Alberto Comite, qui Ecclesiam D. Albani reparavit.

Ne bonorum oblivioni memoria traderetur antecessorum, eorum opera commendavimus perpetuitati litterarum. Notum sit igitur omnibus tam posteris quàm præsentibus, quòd Albertus illustris Comes Namucensis nostram, in qua ipse cum heredibus bonæ memoriæ requiescit, ædificavit Ecclesiam, quam futuræ non immemor resurrectionis tanto ditavit honore, tanta sublimavit libertate, &c.

Huic autem honori detrahentes Dominus Henricus, qui tunc Leodiensem tenebat Episcopatum, in die dedicationis Ecclesiæ constituit sub anathemate. Henricus verò quartus ab ipso bonæ memoriæ Alberto non minus quàm boni patres prælibata jura conservans Ecclesiæ, &c. Facta est autem hujus renovationis confirmatio anno 1159. Indict. 3. regnante Frederico Imperatore.

[l] Ex Epitaphio Floreffiensi.

Quòd filia fuerit Regis Francorum,

Ubi nomen utriusque: & Fundatione Capellæ in Viefvil, ubi dicit: *consensu conjugis Mariæ Philippi Regis Francorum filiæ. Datum anno 1211.*

[m] Consentiunt Franciæ, Lutzeburgi, & nostrates historiæ, eam filiam Henrici fuisse.

[n] Ex

[n] Ex Codice feudali veteri.

Quòd Henricus Campaniæ Comes jus prætenderit per sponsam,

An del nativité Jesus Christ 1187. *lej ceux de Champagni promit del preinder à femme Ermenson fille de noz leal Segnor Henry, ceux de Namur & lez Borgose luy fas serment.*

[o] Ex fundatione sacelli S. Hilarii.

Quòd Barensis jus habuerit in Comitatum,

Ego Theobaldus Domini Henrici Barensis Comitis filius, Comes Barri & Luceburgi, certum & manifestum esse volo omnibus, quòd laude & assensu uxoris meæ Ermensidis Comitissæ Luxemburgi & Henrici primogeniti mei, Ecclesiæ S. Hilarii castri nostri contuli 50. *solidos. Datum anno incarnationis* 1212.

[p] Ex litteris dotis assignatæ Walramo.

Quòd Walramo Lemburgensi jus fit, qui etiam jus prætendit.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Notum sit omnibus ad quos præsens scriptum pervenerit, quòd ego Henricus Dei gratia Dux Lemburgensis & Marchio Arlunensis filio meo Walramo dedi totam terram de Arlune & ipsum castellum cum universis militibus & civibus in castello manentibus, Advocato excepto, hoc pacto præhabito, quòd prædictus Walramus hac dabit in dotem Comitissæ de Lutcelenburg, &c.

[q] Ex contractu matrimonii.

Quòd filium illa Henricum habuerit qui jus prætendit & obtinuit Comitatum.

Ego Ermensendis Comitissa Lucemb. & March. Arlun. omnibus præsentes literas inspecturis notum facio. Quòd Henricus Dominus de Lucemb. filius meus ducere debet in uxorem Margaretam filiam Domini A. Comitis Barensis, &c. Actum anno Domini 1231. *mense Julii.*

[r] Ex Meicro lib. 10. & communi Historicorum omnium consensu.

Quòd Isabella ejus filia Guidoni nupta jus in Comitatum prætendit.

[s] Ex chronico Leodicensi Monachi Aureæ Vallis ad annum 1183.

Quòd Radulphus Episcopus jus in Comitatum arrogaverit.

Radulphus etiam Episcopus pro bono pacis convenit cum Balduino juniore, & cessit omni actioni quam in Comitatum Namurcensem habebat tanquam nepos Godefridi Comitis, qui pater Henrici fuit, ità tamen ut reditibus terræ de Durbu post obitum Godefridi gauderet ad vitam, &c.

[t] Annales Hannoniæ & Wasseburgensis.

Quòd Manasses Rhetelensis jus in Comitatum prætenderit.

Le dit Conte de Namur (Balduinum intelligit) *aprés le trespas de Conte Henri fut aussi querellé par Manasses Conte de Rhetelois, qui avoit espousé la troisiéme fille de Godefroy, mais il en fut debouté par l'authorité de l'Empereur Henry, encoires que le peuple de Namur luy favorit, &c.*

SERIES QUARTA MARCHIONUM

Similiter stabilita.

Balduinus [a] Hannonius, Uxor Alys, [b] sive Aleidis Namucensis.

1 [c] Balduinus, Uxor Margareta [d] Flandrensis.

Balduinus Imperator, uxor Maria Campana.	Joannes.	[i] Henricus Imperator.	2 [l] Philippus, uxor Maria Franca.	[m] Isabella uxor Philip. Regis Franciæ.	3 [o] Yolenthis uxor Petri [p] Cortenacensis Comitis Antisiodori.

Joanna Ferdinandi [f] Lusitani & postea Thomæ Sabaudi uxor.	[g] Margareta Buchardi, Avesnensis & Guidonis Dampetræi uxor.	Luduvicus octavus Rex Galliæ, Uxor Blanca [m] Castellana.

[e] Joannes Avesnensis [c] Guido Dampetræus.

TESTIMONIA

Dictis fidem factura ad Seriem quartam.

Quòd ius sibi arrogaverit ante completam emptionem.

Quod Aleydis ejus uxor fuerit.

[a] Vide hujus Balduini post nuptias jus in Comitatum arrogantis titulum.

[b] Vide Epitaphia.

[c] Ex donatione 24. Solidorum Ecclesiæ S. Albani.

Quòd Balduinus Henrici nepos & heres & primus Marchio.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Balduinus Comes Flandriæ & Hannoniæ, Marchio Namuci primus, universis Christi fidelibus tam præsentibus quàm futuris. In perpetuum cognitum fieri volo vestræ discretioni, quod cùm Dominus omnipotens ad honorem Namucensis castri, quod me ex parte avunculi mei Henrici Comitis Namuci & Luselebore jure hereditario competebat, me sublimasset; & Dominus Henricus VI. Romanorum Imperator gloriosissimus ex honore ipsius castri & ejus appendiciis me Marchionem & Principem Imperii præsente Principum suorum judicio & eorum subveniente consilio fecisset, intuitu pietatis & eleëmosyna dedi Ecclesiæ S. Albani quoquo anno 24. Solidos, &c. Actum anno millesimo centesimo nonagesimo quinto.

Quòd Balduinus tamquam Dominus directus Namurci fuerit.

[d] Ex Epitaphio ejus patebit.

[e] Confirmatio Dotationis Ecclesiæ Sancti Petri.

Balduinus D. g. Flandriæ & Hannoniæ Comes & Maria conjux mea omnibus Christi fidelibus cognoscere veritatem, &c. quod factum carissimi fratris nostri Philippi Marchionis Namucensis tanquam Domini superiores sigilli nostri appensione probamus & roboramus. Actum anno millesimo centesimo nonagesimo octavo.

Quòd Thomas tanquam Dominus directus jus habuerit.

[f] Ex confirmatione Molinensis Abbatiæ, ubi cum uxore Joanna confirmat capellam B. Virginis in Marlania à Balduino herede Imperii Romaniæ & Comite Namucensi, Cœnobio Molinensi assignatam anno 1237. anno 1239.

Quòd Margareta jus in Comitatum servaverit.

[g] Ex confirmatione mutationis sylvæ Villariensis cum Grandipratensibus.

Margareta D. g. Flandriæ, &c. Tamquam terræ Domina superior ratione directi dominii confirmavimus. Datum in crastino Conversionis Sancti Pauli, anno millesimo ducentesimo sexagesimo quarto.

Quòd Joannes titulo tenus Comes fuerit vivo patre.

[h] Ex veteri manuscripto.

Joannes vivo patre Balduino Comes Namurci dictus non diu supervixit.

Fortè & hic titulo tenus antequam ad imperium assumeretur, Namurci Comes dictus fuit.

[i] Ex Henninge & aliis Germaniæ Scriptoribus.

Henricus Balduini filius (tertio eum loco ponunt, nescio an bene) *ex Comite Namurcensi Imperator Constantinopolitanus.*

Vide etiam Epitaphium Philippi Comitis, ubi dicitur is fratri Henrico successisse, intellige in Comitis titulo, non ita in Marchionis.

Quòd Philippus II. Marchio fuerit, & patri immediatè mortuo successerit.

[l] Ex Institutione Decanatûs in S. Petri Ecclesia.

Notum sit, &c. quòd vir illustrissimus Philippus Marchio secundus Namucensis pius prædecessorum suorum qui Ecclesiam S. Petri fundaverunt & in eam 12 prebendas Canonicales cum officiis Præpositi & Custodis instituerunt, per institutionem decimætertiæ prabendæ cum officio Decanatûs augere voluit. Datum anno millesimo centesimo nonagesimo octavo.

Quòd Isabella Philip. Regi Franciæ juncta.

[m] Ex Paulo Æmylio & omnibus historicis unà.

Quòd Blanca titulo oppignorationis jus in Comitatum habuerit.

[n] Ex chronico Rodii Ducis circa hæc tempora.

Et Imperator videns indies res magis declinare, animo tamen maximo à multis Franciæ Principibus mutuum accepit, & inprimis à Blanca Regina, cui idem Imperator Comitatum Namurcensem tradidit, &c.

Quòd Joannes Avesnensis jus arrogaverit.

[o] Ex Diplomate Cæsareo apud Jacobum Meierum.

Terram de Namuco cum suis appendiciis, &c. Sororio nostro nobili viro Joanni Avesnensi, ut eadem Cumitissa (puto Margaretam matrem intelligi) *in feudum tenuit, concessimus à nobis & Imperio perpetuo possidenda; quarum terrarum homines & habitatores eidem fratri obedire volumus. Datum 5. Id. Julii M. CC. LII. Regni nostri anno IIII.*

SERIES QUINTA

Roborata eodem modo.

3 PEtrus [a] Cortenæus Comes Antisiodori, Uxor Yole [b] Namurcæa.

4 [c] Philippus. Robertus [d] Imperator. 5 Balduinus [e] Imperator, [g] Uxor
[f] Martha Brennæ. Margareta
[i] Henrici Viennensis uxor.

[h] Philippus, Uxor Beatrix Sicula.

Catherina Caroli Valesii Uxor.

TESTIMONIA

Dictis fidem factura ad Seriem quintam.

[a] EX literis compositionis cum Domino de Bioul.

Quòd hi immediate Comitatum occupaverint.

Hugo Dei gratiâ Episcopus Leodiensis omnibus tam præsentibus quam futuris. Noveritis hanc esse formam compositionis & pacis perpetuæ inter Petrum Comitem Antisiodorensem & Marchionem Namucensem & Tolendem Comitissam uxorem ejus & Marchionissam Namucensem, & Gobertum de Bioul, &c. Actum apud Floreffiam anno 1213. *mense Augusto.*

[b] Ex fundatione Capellæ S. Albani.

Quòd Tolenthis successerit.

Ego Tolendis Comitissa Antisiodorensis & Namucensis dilectis suis Decano & Capitulo sancti Albani Namucensis salutem & omne bonum. Noveritis quòd cùm in Ecclesia nostra ad honorem Dei capellaniam noviter instituerim cum beneficio XV. librarum, &c. Ita quidem quòd eodem Lamberto (illam ad capellaniam præsentaverat) *decedente, electione capituli S. Albani Sacerdos instituatur, nec ad successorum meorum devotionem unquam possit devolvi.* [c] *Satisdictus quippe Philippus filius meus de tota terra Namucensi cum integritate feudi & omni dominio bene & legitime adhæredatus satisdictæ capellaniæ institutionem modo quo dictum est approbavit, & sigillo suo cum sigillo meo confirmatione diligenter roboravit. Actum anno Verbi Incarnati* 1216.

Quòd filio suo Comitatum transcripserint.

[e] [i] Ex confirmatione Grandipratensi.

Quòd Henricus Viennensis occupaverit Comitatum quem Balduinus Imperator recepit sibi debitum.

Universis Christi fidelibus præsens scriptum inspecturis Thomas Flandrensis & Hannoniensis Comes & Johanna Comitissa uxor ejus cognoscere veritatem. Cum piæ recordationis Philippus Comes Namucensis in ultima voluntate Abbatiam Ordinis Cisterciensis in suo Comitatu Namucensi pro remedio animæ suæ & prædecessorum suorum animabus fundari statuerit, & eamdem Abbatiam ab Henrico Comite Viennensi & Margareta uxore ejus sorore bonæ memoriæ Philippi Comitis prædicti tunc terram Namucensem possidentibus creata sit & fundata, &c. postmodum à Viro illustri Balduino Imperii Romaniæ & Namucensis herede, postquam supradicta terra tanquam legitimo heredi reddita sibi fuerat, ab eo possessa & approbata & confirmata. Nos eadem omnia tanquam Domini superiores concedimus & approbamus, laudamus & sigillorum nostrorum appensione confirmamus. Datum anno 1238.

[g] [f] Ex Chronico Joannis Hocsemii.

Quòd Martha præfuerit.

Post mortem autem Imperatoris Balduini venit quadam die Martha Imperatrix uxor ejus Namurcum invisere Comitatum suum, &c.

[h] Ex Henninge & Historicis passim.

Quòd filium habuerit Philippum.

Balduini Imperatoris filius Philippus qui licet dictus sit Imperator, Imperium tamen non obtinuit.

[l] Ex sententia arbitraria à Francorum Rege contra Valesium pro Joanne Comite pronunciata. Data anno 1312. in Junio.

Quòd Valesius ratione uxoris jus prætenderit in Comitatum.

[d] Ex Gregora l. 4. contra Meierum & alios.

Quòd Balduinus Roberti frater non filius sit.

Qui tum Constantinopoli regnaret Balduinus erat Balduini primi ex sorore nepos. Etenim frater Henricus successit, fuit sororis Iolenta primogenitus Robertus. Roberto frater ætate proximus Balduinus.

SERIES SEXTA MARCHIONUM ET COMITUM.

1 GUido[a] Flander, Uxor[b] Isabella Lutzeburgica.

2[c] Joannes, Uxor[d] Maria Artesiensis.

3[e] Joannes. 4[f] Guido. 5[g] Philippus. 6[h] Gulielmus, Uxor[i] Catherina Sabauda.

7[l] Gulielmus. 8[m] Joannes.

TESTIMONIA

Dictis fidem factura ad Seriem sextam.

Quòd Guido & Isabella Joannis filio Comitatum cesserint.

[abc] EX diplomate cessionis Comitatus.

Nous Ghuis Conte de Flandres & Marchis de Namur, & Isabelle de Luzeburch Contesse de Namur &c. avons donné & mis es mains de nestre bien aimé filz Jehan la terre de Namur, &c. anno 1297.

Quòd Maria Artesia ei juncta fuerit.

[d] Ex literis venditionis Pollinaræ ubi id refertur.

[e] Ex attestatione facta ipso quo pater obiit anno.

Quòd Joannes patri successerit.

Nous Oste de Cuck & Ervould de Steen &c. faisens sçaveir, que en presence de noble Comte Jehan de Namur, &c. anno 1330:

Ex diplomate privilegii Namurcensis.

Qui filii & successores.

Et noz portant le dictz Contes de Namur, assçavoir Messire Jehan jadis pere au Messire Jehans Ghuis, Philipps ses filz jadis apres luy ont enfercés & enforce enceir le dit le Cuens Gulliame qui ores est, O au Conte qui ores pour le semps de

[g] Ex fundatione altaris S. Albani.

Quòd Philippus Guidoni successerit.

Philippus Comes Namucensis delectis & fidelibus nostris Praposito, Decano, totique Capitulo Ecclesia nostra S. Albani & aliis prasentes literas visuris in Domino salutem. Cùm dilectissimus frater noster Dominus Guido quondam Comes Namucensis bona memoria in suo testamento & ultima voluntate, in qua decessit, legaverit unum altare fundandum &c. anno Domini 1336, *Vigiliâ Joannis Baptista.*

[h] Ex fundatione altaris S. Mariæ.

Quòd Gulielmus successerit,

Gulielmus &c. Fratris nostri Philippi & pradiscessorum moti exemplis pro remedio anima mea & uxoris filiorumque meorum capellam in honore celsissima Dei Genitricis in Ecclesia D. Petri castri nostri Namucensis strui curaverim, eidem Dominus &c. Datum anno 1347.

Ex diplomate confirmationis Molinensis.

Quòd Gulielmus filius Gulielmo patri successerit.

Gulielmus Comes Namurci & Dominus Slusa, &c. ad salutem anima patris mei alta memoria Gulielmi Comitis, &c. Datum anno 1414.

Ex diplomate Andennensi dato anno 1409.

Quòd Joannes Gulielmi frater fuerit,

Joannes Dominus de Wynendale & Renaix &c. Cùm inter fratrem meum illustrem Comitem Nam. Gulielmum & Capitulum Andennense nata controversia &c.

Quòd Joannes successerit & Comitatum vendiderit, non Theodoricus ut ait Meierus,

[m] Ex diplomate venditionis Comitatûs dato anno 1421.

SERIES SEPTIMA,

Cujus probationem pete ex Heutero & aliis passim.

PHilippus Bonus Burgundiæ Dux, Uxor Isabella Portugalensis.

Carolus Pugnax, Uxor Agnes Borbonia.

Maria Uxor Maxæmiliani Austriaci.

Philippus Rex Castiliæ, Uxor Joanna Castellana.

Carolus V. Imperator, Uxor Isabella Portugalensis.

Philippus II. Hispaniarum Rex, Uxor Isabella Francica.

Isabella Clara Eugenia Uxor Alberti Archiducis Austriæ.

J. B. GRAMAYE
HISTORIA NAMURCI
PARS SEPTENARII TERTIA.
In qua decas Capitum, Gesta Principum Namurci edisserens.

CAPUT PRIMUM,

Quo res ante natalem Dominicum Namurci gestæ, aut de Namurco traditæ, recensentur.

Ommune hominum & historiarum fatum est, velle assurgere, & ex tenebris lucem, ex luce laudem quærere: & cùm exiguo annorum vinculo ætatem nostram concluserit natura, prolixam majorum seriem digerendo, longos nepotum ordines sperando, æternitatem quodammodo nobis pollicemur. Ita usu venit familiis privatim, & gentibus publicè & universim, ut titillando sibi ipsis risum moveant; illæ verò si execedere larem domesticum concedatur, & scintillam in Troiæ cineribus, laciniam in alieujus Regis purpura detur invenire, quam majoribus suis alibi inter terræ filios natis præferunt; hæ si factis (fictis dicere debebam) Regum rerumque commentariis plurium seculorum antiquitatem valeant usurpare. Hoc malum cùm jam invaluisse videam, & pluribus placere quomodolibet quæsitum hoc decus, veniam merebor, si & ego narratiunculas has è nostrate Historia petitas attexo, umbram hanc reputans, quæ necessariò omnium gentium historias comitetur. Hęc itaque de veteri Namurcensium statu invenio. Aganippum Belgarum primi nominis Regem, locum in Arduennæ recessu, ubi Sabis in Mosam se exonerat, munivisse, & Neptuno maris Deo sacrasse; qui à sorbendo aut auferendo Name patrio sermone diecbatur. Cæterùm Arci & sacrario *Flamines* præfecisse eundem & ejus successores Belgarum Reges traditur.

Tempore Salomonis si Diis placet. Annales Hannoniæ parte prima. libro 3. Chronicon Trajectense fatetur.

È quibus Sicelius Regis affinis, cujus nomen referunt Vicus *Sclen* & *Sclinum*.

Sclain ad Mosam. Lucius Tungrensis fol. 23. hunc nominat.

Itemque Mehan Menapii Regis filius qui flumini nomen reliquit, diciturque Sacerdos Neptuni ad Mosam. Et fortè hinc est anonymus ille, qui ex Mosæ Provincia in Frisiam legitur venisse; & cum Haione Frisonis filio communicasse.

Mahaigne fl. in Namurcesio. Annales nostri f. 64. hunc nominant. Anno ante C. natum 550. vixit Hayo, teste Cuppido. Schadæ Suffridi hunc inter Frisonis sui collegas nominant.

Atque hæc esto prima Principum Namurci series. Alteram petam à Gallorum Ducibus Cambrone & Burdegale, quorum ille traditur Sabi sive Sambræ fluvio nomen suum communicasse, & ad confluvium ejus cum Mosa arcem restituisse, coërcendis præmiatorum excursionibus: Hic in rupe edita ad Mosam turrim sui nominis cum ponte ædificasse: cujus successores Præfecti per annos plures arcem habitarunt, cujus generis Lernus *castri Mosani custos*, unde ducta nomen habet Colonia. Tertios in ordine Namurci Principes Tungrenses pono, quorum Rex Sedroch arcem præsidio munitam auctamque à se nuncupavit. Quartos facio Rheni accolas Nemetes, qui Coloniam huc duxerunt, & Nemetocennam, quasi dicas Nemetum ad Cennam sive Sembrem, appellarunt, quos vicinos agros imperantes Romani in Gallias delati aut ejecerunt, aut certè in fidem aeceperunt.

De hoc fusiùs in Cameracensibus agam. Sambra fl. Bouegal turris castri. Meminit Codex Gemblacensis. Factum volunt anno 200. ante C. natum. Lernu pagus. Lucius & Chronicon Leodicense in 4. Rege Tungrensium. Sub Julio Cæsare. Heuterus lib. 2. c. 13. de veteri & sui ævi Belgio.

CAPUT II,

In quod conjecta, quæ per secula ferè septem de Namurco legimus Romanorum & Francorum tempore.

Libenter ego crederem nomen Nemetocennæ sub Romanis perseverasse, donec à Barbaris diruta arx, à Francis novo muro (unde Namurci nomen hæserit) cincta est, si id fieri possit bonâ Chronicorum pace. Quæ nominant D. Maternum fidei nostræ fundamenta apud Sedrochienses jacientem, & quòd oracula deinceps non ederet Deaster Nam, *Namuti* nomen oppido hæsisse. Ampliùs addunt Caium Imperatorem oppido, quod latè per montana extendebatur, in vallem arci vicinam translato, aliam Namureo speciem indidisse, & Præfectum sive Comitem à Romanis deinceps constitutum. Cujus generis invenio septimum Tungrorum Antistitem Martinum Martini Comitis Namurcensis filium Hasbaniæ Apostolum. Quicquid tamen ejus sit, hoc probabile, Arcem tam opportuno sitam loco, à Romanis non habitam neglectui: hoc certum Romanos passim hic egisse, fidem facientibus variis, quæ alibi afferam, Romanâ linguâ Epitaphiis & monumentis, quæ temporum calamitas in rupibus & saxis nobis reliqua fecit. Declinante autem Romanorum in Galliis imperio, Clodio Francorum Regi natus

Niew Muer, sonat novum murum. Ita Meierus & Divæus derivant. Sub annum 100. Vita D. Materni per Harigerum Abbatem Lobiensem scripta. Anno Christi 35. Jacta & memoria omnes ex Annalibus. Gayette turris castri. Anno 277. Placentius in vita septimi Tungrorum Episcopi. Anno 456. Testis Wassebургensis.

tus ALBERO, in arce hac refecta, Comites sanguinis affinitate sibi junctos constituit. Cujus generis est ille anonymus SOCER REGULI HOSTIENSIS & avunculus Encharii Trajectensium Episcopi: item alter qui filiam Principi Bavariæ uxorem dedit, matrem factam Theodardi Leodiorum Antistitis. Deficiente autem hâc Francicorum Comitum (sive illi temporarii sive hereditarii fuerint) stirpe, Sigibertus devolutum ad se jure beneficii Comitatum, GLOMERICO Durbutensi Comiti, operæ fideliter in bellis navatę præmium, assignavit, longoque post tempore eosdem duæ hæ provinciæ Comites habuerunt. Cùm autem Pipinus Harstallensis Dux noster Gestimarum tyrannum ad arcem Namurci prælio superasset; probabile, ab ejus arbitrio castrum & Comites Namurci stetisse. Cujus generis est fortè ODOARIUS ille Princeps Floreffiæ residens, cujus interventu Pipinus S. Bertuino quinque villas donavit. Hæc sunt quæ per septem ferè secula de Namurci rebus lego, quo tempore exiguis limitibus circumscriptum opinor Comitatum, Arduennæ partem & magis per aquam & sylvam quàm per agros extensam jurisdictionem. Opinor, inquam; nec enim in tam remota temporum caligine certo aut recto tramite versamur, imò quo penitius abyssos istas antiquitatum introspicimus, hoc obscurior oculos mentis captivat nubecula.

Anno 527. Placentius ex Hangero.

Iidem.

Anno 650. Authos Fr. Rosieres, Wassebur. autem ait Glomerico & Durbutum & Namurcum assignatum.

Anno 700. Idem Rosieres cum quo conveniunt Schedæ Pithæi.

Molanus 11. Novembris.

CAPUT III,

In quo Series Arduennæ Principum, qui per 300. annos aliquam Namurci, ut nunc est, partem tenuerunt.

NOta est Arduennæ sylvæ amplitudo, sub cujus ambitu censebantur olim omnia per Brabantiam, Flandriam, Hannoniam, Namurcesium sylvestria, quæ lapsu temporis ab invicem separata, proprium nomen assumpserunt. Ejus Ardennæ, sed nescio an totius, Dynasta Hidulphus fuit, fortè ex Glomerici dicti posteris, qui Beatrice filia Martino Mosellanorum Duci enupta, in illum, & natos ex illo Mosellæ Duces, Arduennæ transtulit hæreditatem, sub qua potior Namurcensis, ut nunc est, Comitatus censebatur: & hujus Martini, qui alioquin Dux Mosellanus fuit, filia fortassis est illa anonyma, quæ sub hoc tempus titulo *Ducissæ Namurcensis* datur uxor quarti Comitis Hanaviensis. Martini certè ex filio Lamberto nepos Loherus pulsus ob superbiam Regno Austrasiano & Ducatu Mosellano privatus, itemque Comitatu Arduennæ, per Pipinium Regem, post hujus mortem supplex factus Carolo Magno in gratiam & Ducatum restitutus est. Et quamvis filius ejus & posteri Comitis Arduennæ titulo usi legantur; tamen neutiquam toto, imò ne potiore quidem Comitatus parte fruiti, ea duntaxat potiti sunt, quę ulterior circa Luceburgum & Germanias. Altera autem quæ ad distinctionem Belgica appellatur, per Pipinum (quod suspicor) assignata Adelrico nepoti suo ex Simphoriana filia secundis nuptiis juncta Lamperto & proinde Germano Loheri supradicti: cujus posteri citantur Adelhardus & Robertus, unde aliqui Ducum Lothariensium stemma deducunt. An autem sub nomine Arduennæ Belgicæ comprehendatur potior Namurci pars ultra Mosam, nolim dubitare, sed nec asserere, quod Castrum Namurci fuerit comprehensum. Quidquid tamen ejus sit, rediit ad Loheri posteros pars illa Ardennę potior, sive Comitatus Namurcensis, ablata, per nuptias filiæ Almarici Comitis cum Raginerio Sudigeri Ducis Mosellani filio, Loheri pronepote, qui proinde arrogavit sibi & assumpsit defuncto socero potiorem Comitatûs Namurcensis partem, potissimum eam quæ Ardennæ superiori proxima, quam adeò ad hæredes transmisit, donec per nuptias Bonæ ejus ex Rieuino filio neptis, Carolo Lotharingiæ Duci, ut per nuptias Ermingardis Carolo natæ Alberto Namurcensi Comiti id ipsum, & quidquid in Comitatu reliquum juris prætendebat, cessit.

Doctum id fuse à Divæo, Molano, Lazio.

Henninges f. 10. Monarchia 4. Regul 2. & 3. parte priore.

Idem ibidem folio 449.

Obiit anno 770.

Idem fol. 64.

Malè veteres memoriæ privatum aiunt à Carolo M.

Apud Henningen & Lazium vocantur hi Dynastæ Ardennæ Belgicæ.

Henninges unicam tantum dat uxorem Raginerio Lotharii Imper. filiam; alii duas, quarum primam vocant Almarici Ducis filiam.

Obiit anno 876.

Parergon ad excusandum memorias & diaria vetera.

„CArolo magno Imperii occidentalis clavum tenente varia & dignitatum & curarum nomina emerserunt. Inter alia Marchionis Namurcensis titulum innotuisse contendunt uno ore veteres memorię. Ego quamvis nec diplomata nec exteros scriptores habeam stabiliendo huic nomini, tamen facilè patiar scribi Præfectum aliquem datum Arti huic in confinio duorum fluminum constructæ, qui limitis hujus aut quasi limitis curam gereret, ob id Marchio appellatus. Quos ipsę eædem Schædæ volunt posito Marchionis titulo Comites dictos, cum per nuptias Ermengardis Carolo Lotharingo natæ plenum ejus Provinciæ dominium nacti sint, cujus hactenùs fuerant honorarii administratores. Quid ergo, inquies, cùm Gerardum in Lothariensi, Beringerum in Broniensi, Robertum in Gemblacensi, alios in Leodiensi Historiis Comites Namurci vides nominari ante ævum Ermingardis supradictæ? Plures sunt viæ expediendi hos labyrinthos. Potuit enim fieri eodem tempore & Comites esse & Marchiones esse, aut diversos aut eosdem etiam, sed non tota, sed non tanta, sed non pacifica gaudentes provincia. Et esto fuerint Comites Regni aut Ducatûs Lotharici, fuerint Comites Imperii; fuerint in Comitatu Namurcensi, qui latè olim per Ardennam extendebatur, dominantes, ideòque Comites dicti; nihil tamen vetat etiam Marchiones fuisse. Et sanè ut pacem licèt iniquissimam æquissimo bello præferendam censeo, ita probarc à majoribus scripta, & sicubi dissentire videntur, in gratiam reducere, aut, si id minùs licet, justam erroris causam dare, „multò

„ multò malo, quàm aut rejicere, aut damnare, „ aut castigare bonorum veterum labores, con„ tra ævi nostri morem, quod ex ejusmodi stu„ diis famam venatur. Hoc igitur agam; & quæ„ cunque tam apud exteros, quàm populares „ reperi, in chartam conjiciam, addat quisque „ sua & conferat, melioribus ego cedam, doctio„ ribus concedam.

CAPUT IV

Annorum ferè 200. Gesta & Comites continens, Glomerici posteros, & ferè sanguinis Lotharici.

Turpino Naimes, Belleforesto Nesines, Wasseburgo Naymes.

Talem eum describunt, quos in altero margine laudavi, atque inde est, quòd aliquibus Dux Bavariæ vocetur.

Chronicon Leodicense addens Leonem Papam unà hos confirmasse.

Testes Annales & Gaguinus.

COmmunis Historicorum & memoriarum consensus est, Carolum Magnum Naymoni cuidam arcem Namurcensem & Marchionatum contradidisse. Fuit hic Naimo generalis Dux Bavararum cohortium, regiâ Boiorum stirpe editus, aut quod verosimilius, è posteris Glomerici Comitis aut affinibus Adelrici Dynastæ procreatus. Dignitate *Comes regni Austrasiani*, quo titulo eum frater Carolus Imperator dederat unum ex duodecim Advocatis Ecclesiæ Leodiensis, itemque ex Paribus Regni Franciæ, qualiter Gaînem proditorem cum Ogero & aliis Comitiis duodecim-viralibus, sine Parlamento indicto, condemnat.

Namur. Namesche. Namynes.

Roncheval anno 810 aut 812. ut Bellefor.

Annonius bello decriptο, cæsos tamen non nominat, quos Turpinus c. 30 recensit.

Henninges fol. 449.

Marchio etiam Namurci, utpote onus habens defendendi à pyratis flumina, à prædonibus sylvas, à Barbaris limitem. Quod fecit graviter, & loquitur suum Authorem aucta Namurci arx, culta Nameschi littora habitata apud Namynas rupes. Ad extremum dum Magni Cæsaris castra sequitur in prælio ad rescidam-vallem commisso, gloriosâ morte obiit, in Aylis campis in cœmeterio cum aliis sepultus, & hujus fortè filia fuit, quæ duodecimo loco inter uxores Comitum Hanaviensium ponitur & titulo Ducissæ Namurcensis, & vixisse colligitur circa hæc tempora.

Anselmus Presbyter in Chron. Latino.

M S. vulgari lingua hæc refert, quæ de verbo ad verbum in Latinum verti.

Codex Gemblacensis consanguineus, Codex S. Jacobi Leod nepotem, Jacea ex sorore, alii ex fratre

Chronicum Leod ante annum 1340 versibus conceptum id refert.

Castrum Theodorici.

Aliis Amynæus, aut Amalricus.

Secundum faciunt omnes memoriæ.

De eo G. Paradinus de antiquo

Cùm historiæ Leodienses nominent in Synodo illâ sub Carolo Magno celebratâ (ubi instituti sunt octo Archidiaconi) inter alios *Arnoldum filium Comitis Namurcensis*, & sub annum 815. referant *Pentecostam filiam Radulphi de Pratis tertii Comitis Huyensis elocatam Theodorico Comiti Namurcensi*, facilè credam hos duos Naymonis filios fuisse, & hunc quidem successorem. Maximè cùm plerique Indiculi referant, his præteritis, successisse Naymoni Amalricum non filium (quod pauci volunt) sed nepotem vel ex fratre vel ex sorore. Esto itaque hic secundus Marchio sive Comes, qui & in hastiludio Huyensi decertans anno 819. scutum prætulisse dicitur aureum nigris duabus distinctum fasciis; & nescio, an non ab hac nomen servet castrum in edita rupe exstructum ex adverso Walciodori.

Almaricus in ordine tertius Marchio in dissensione illa nepotum Caroli Magni adhærens Lothario, utpote Imperatori, ab Ludovico Germanico interfectus est, in cruenta illa & centum millibus capitum æstimata pugna, ad Fontenellam in finibus Altisidorensium, tumulo illatus cum aliis in sepulchreto ingenti, quod hodièque visitur secus fanum Deiparæ. Nominis vestigium est Amynes vicus ad Mosam.

statu Burgundiæ. Anno 842. ipso die Paschatis.

Memoriæ veteres ut filium ita hæredem Almarici faciunt Beringerum, quem cùm anno 932. vixisse ex diplomate Cæsareo discam, quæ antè apud alios reperi addam. Chronicon vetus m. s. refert, Alemarico duntaxat unicam fuisse filiam, procurante Imperatore (nomen non addunt) elocatam Raginerio Sadigeri Ducis, ut dixi, filio. Quid ergo de reliquo Namurci Comitatu? Non exprimunt Chronica. Ego arbitror Affines superiorum Comitum etiam invito Cæsare sibi asseruisse, cum legam anno 899. in conjuratione Principum Lotharingiæ contra Suentebaldum Arnulphi Cæsaris natura filium recenseri Gerardum (aliis Geroldus) Namurci Comitem, qui Stantii nomen ob id adeptus sit, quòd Normannis Namurcesium & Andennam in primis vastantibus, fortiter arcem tuitus sit. An autem hic Stantius idem sit cum illo B. Gerardi Broniensis parente, non definio. Affinem Beringarii Comitis fuisse hunc admodum credo, quoad fœmineum latus, ab Hugone Cameracensi Comite descendisse quoad masculinum testatur historia. Nomen hujus perseverare videtur in sarto Geroldi juxta Namurcum.

Nominatur à Fr. Rogieres & Pithæo quem omnes memoriæ prætereunt.

Vetus Chronicon m. s. hunc nominat Chronicon Hannoniæ.

Post anno 880.

Ita sentit Placentius, sed malè, ut opinor.

Id tradit codex Broniensis in vita ejus.

Gerardo subjungam Beringarium, quem perperam, ut seriem suam concinnarent memoriarum Collectores, vixisse volunt paulò post annum 800: ego audacter addo paulò post 900. Almarici filium eadem-propter historiæ simpliciter genus trahere asserunt à Glomerico Comite, de quo supra. Cæterùm quo titulo hic ad Comitatum devenerit, non mihi liquet: facile fuit tempore turbarum, sub Carolo Simplice concitatarum, favore alicujus partis fretum, possessionem Comitatûs adiisse. Credamus illud dum certiora se offerant, & statuamus, quod extra controversiam est, Beringarium hunc *Comitem fidelem & amicum*, id est, Beneficiarium *Imperatoris* extitisse, & ejus rogatu tuendum accepisse titulo Advocati territorium *Broniense*, cum aliis sitis *in pago Lomacensi*, & amplius ab eodem Cæsare arcem Bovinii, quæ Romanis authoribus gloriatur, possidendam fiduciario titulo obtinuisse. Ab hoc fortè dictus palus Beringeri, à quo usque ad Tarentisiam extendere Ducatum suum contendebat Henricus Dux.

Aliis Beringerus.

Historia Broniensis id tradit,

Ex diplomate Henrici Imper. ubi eo vocatur titulo.

Anno 932.

Id tradit Codex m. s. Leod. nostræ bibliothecæ.

Annales nostri in Henrico primo Duce.

Filium Beringero dant schædæ veteres Godefridum, Godefrido Henricum ultimum Marchionem, eo quod Godefridum Henrico natum putent maritum fuisse Ermengardis Lotharingicæ, & obliterato Marchionis titulo, cujus ratione viderentur Imperio obnoxii, Comitis appellationem induisse. Ego cùm nihil apud vicinarum gentium scriptores præter trium horum Comitum nomina reperiam, his in medio relictis aliò convertar, & constituam successorem Beringario, aut, si mavis, Godefrido

Aliis Robertus. Chronicon Leod. Godefrido Comiti dat fororem Stephani Leod. Episcopi, quæ etiam nupta fuit Stantio patri B. Gerardi Broniensis.

Hæc ex Sigiberto in vitis Abbatum Gemblacensium, in vita Erduini 2.

defrido Robertum, cujus gesta & nomen suppeditat Chronicon Gemblacense. Erat hic ex affine Heribrandi Comitis Bratuspantii natus. Unde cum eodem contra recens exstructum Gemblaci Cœnobium arma movit, nihil veritus Pontificis Romani fulmina & Cæsaris interminationes. Vastatum Gemblacum, occupata monachorum peculia, nec integrum sitit aut Cæsari foris occupato succurrere, aut Religiosis tanto exercitui resistere. Necessariò itaque veniendum ad leges pacis, quę ipsa nec ad effectum deduci potuit, nisi cum dimidia bonorum jactura. Atque ego arbitror hujus victoriæ pretium aut præmium Comiti Namurcæo mansisse Comitatum Darmiensem, sub quo potior territorii Flerucensis pars continebatur, cujus trientem expiandi facinoris causâ Divo Lamberto obtulit Comes. Et nescio an non hic esse posset ille Attavus Alberti secundi Comitis *Comes Robuoldus* quem recens extructo Walciodorensi cænobio jus immunitatis exemptionisque dedisse fatentur diplomata. Hujus Roberti nomen mons retinuit, ubi postea structum cœnobium.

Anno 966. Molanus ad 21. Maii meminit. Literæ Ottonis Augusti hac de re datæ anno 964.

Vibertus paterque ejus Liroldus dicti Comites Darmienses.

Nominat eum Albertus II. in diplom. de Ponte Dionantensi anno 1080.

Structum Cœnobium anno 964.

Robertmons apud Hoyum.

Nisi Robertum eundem cum Adelberto sive Alberto primo faciam, cogor & temporum & historiarum serie ei substituere Adelbertum, quem Otto Imperator iteratò declaravit solum Broniensis Abbatiæ Advocatum, unà cum Notgero Episcopo factum probante: quique exorto inter Lambertum Lovaniensem & Episcopum Leodiensem prælio, ob donationem Comitatus Huyensis ab Ausberto Comite factam in quo jure affinitatis se potiorem videri volebat Lovaniensis, auxilio veniens huic, ab Hasbanis obtruncatur. Non tam paternis titulis quàm conjugio & propriâ virtute felix.

Anno 992. Ex diplomate confirmationis Broniensis, quod vide supra fol. 5

Anno 995. Hoc ex Chronico Leodicensi petita.

Anno 998.

CAPUT V

Annorum 50. Historiam expediens sub Comitibus Ermengardis Francicæ heredibus.

JAm ad famam venire Namurci nomen tot locorum accessione recens augmentatum cœperat; sed timebatur à Mosellanis & Lotharingiæ Ducibus, qui licet nuper justam Ardennæ Belgicæ portionem obtinuissent, tamen (ut sunt impotentes sui & impatientes quietis Principum animi) imminutam veteris potentiam majestatis ægrè laturi videbantur. Itaque tempori occurrendum ratus Comes Alberti pater, & bella & fortunam imò etiam familiam Caroli Franci Lotharingiæ Ducis secutus, meruit filio suo Ermengardis ejus ex Bona Mosellanica filiæ nuptias, & cum eis restitutam sibi Comitatûs amplitudinem, redditis Ardennæ locis pluribus, auctam imò Thenensi in Hasbanis territorio. Hæc Ermengardis diu marito supervivens cum filiis rempublicam administravit.

Memoriæ vocant Ermengardis maritum Godefridum.

Aliis Emerardis, Meiero Irmgardis, nupta secundùm annales Hannoniæ mortuo patre, secundùm annales Franciæ & veritatem anno 988.

Belleforest in Philippo Augusto hujus stemma deducit.

Teste Chronico Cameracensi & Codice Floreffiensi.

Obiit anno 1049.

Aliis Reynerus.

Successorem Adalberto do Raginerium sive Ratbodonem, qui sicut & frater sub tutela matris Ermengardis rexit, & res magnas gessit, Germanicarum partium strenuissimus propugnator, donec post obitum avunculi sui Ottonis, Cæsar negatum Lamberto Lovaniensi (qui Gerbergam ejus materteram duxerat) Ducatum Arduennatibus assignavit. Nec multò pòst cùm Brugeronensem Comitatum (cujus jurisdictio extendebatur à vicinis *Reuche* & *Ralant* usque ad fanum Quintini) Carolus Comes 1200. Marcis argenteis Baldrico Episcopo vendidisset, Lambertus Lovaniensis jure affinitatis intervenit; ideo diris Ecclesiasticis involutus. Hâc controversiâ in bellum erumpente, cùm insuper Episcopus arcem apud Hugardas extrueret; auxiliares advocavit Dynastam Florinensem (quod oppidum recenter dono Gerardi Episcopi Cameracensis acquisierat) Radulphum de Pratis, Comitem Salmensem; & Namurcensem. Pugnatum acriter & victoria penes Leodienses fuit, quâ hostium securi prædæ & poculis se dantes, somnum capiebant: cùm secedens ab exercitu Namurcensis avunculum monet, adducit, adjuvat, victoriâ licèt carè emptâ ad Lovaniensem inclinante. Quibus visis non obiter, Godefridus Florinensis, unà cum Episcopo Namurcæsium ingressus; ferro & flammâ in vicos hominesque sævit; donec interventu Flandriæ Comitis pacis leges dictæ quibus jubebatur Lovaniensis communioni fidelium restituendus; Ecclesiam in Hogardis ad solamen cæsorum extruere, & Namurcensis 4000. Besantinorum eundem in finem pendere, quibus, ut fama est, sancti Jacobi in insula cœnobium inchoatum. Hæc pax cum Episcopo stabilita quidem, sed remanserunt discordiarum reliquiæ inter Namurcensem & Florinensem. Cumque hic Goselonis Ducis, ille Lovaniensis auxilio fretus apud Florinas concurrerent, nece utriusque Comitis remansit penes Ducem victoria. Videtur hic Raginerius nomen communicasse Sarto circa Namurcum.

Testis horum Rosieres. Anno 1005.

Brustemius in Chronico Leod.

Anno 1013.

Chronicon quidem nominat Comitem, sed vocat Comitem Namurcensem Lamberti Comitis nepotem

Chronica malè annum 1016. notant, cum Authore Sigiberto bellum ad Florinas accidens anno 1014.

Annales Leodienses Comitem Namurcensem obiisse tradunt, sed nomen non addunt, Brabantici etiam. Codex Florinensis utrumque tradit.

Anno 1016. ut Chronica, 1014. ut Sigibertus, Reinerum.

Rotbodoni sive Raginerio successorem do Aldebertum. Equidem arbitror interventu aut Episcopi Leodiensis aut Frederici, (qui filius Goselonis Ducis, posteà Papa Stephanus VIII. factus est) ad sopiendas dissensiones ex bello Florinensi, & cæde patris ortas, Matrimonium ejus cum Reinolda Goselonis filia procurasse, dote in Ducatu Bulloniensi consignata. Hic Comes à Cæsare Advocatiam de Wasegga, ab Episcopo oppignoratam sibi antè, Comitatum Brugeronensem accepit beneficiario titulo possidendum. Interfuit *obsidioni Florinensi gratiâ pacis factæ*, & alteri etiam interjecto tempore, *jussu Henrici Cæsaris*, quâ captum mirisque modis deformatum oppidum. Contra Odonem Campaniæ Comitem Reginaldo Episcopo opem tulit, ubi *dum in confertas hostium turmas ruit intrepidus* occubuisse traditus est, sed inter cadavera latens ignotus voto concepto se Martyris Albani ædem restituturum, incolumis ad suos remeavit. Et tum voti reus consilio inprimis Frederici tum Leodiensis Archidiaconi, postea Pontificis, cœpit Templum reparare, &

Aliis Albertus.

Sigibertus ad annum 1068.

Aliis Relandis. Anno 1035.

Ex diplomat. Conradi Cæsaris dato Ind. 3.

Anno 1031. aut ut alii 1041. quæ professio renovata anno 1080 & 1090. sub Oberto Episcopo.

Chronicon Leod. ad annos dictos.

Verba sunt Codicis Floreffiensis.

Anno 1045. & 1052.

Anno 1041.

Verba Anselmi in Chronico Leod. qui malè occubuisse eum ait, scribens ex fama publica.

Ex Codice D. Albani.

loco

Anno 1047. cœpit. perfectum anno 1015.
Meierus belli meminit, non Comitis. Leodicense unum ait à Balduino filio exustum Andennam, aliud à Durachiensi, quos hoc modo conciliant.
* Anno 1051 malè enim quidam in annum 1059. rejecerunt.
Author Jo. Deulii in historia Lucelburgensi.
Anno 1015. Ex Annal. Hannoniæ.
Anno 1060. Codex Walciodorensis in gestis Abbatis 10.
Anno 1061. Memoriæ Fasti.
Anno 1066. Ex Diplomate fundationis dato indict. 4.
Anno 1087 quòd alii malè factum aiunt anno 1084. aut 1032.
Memoriæ ad unum omnes & Chronicum Leod & Codex Floreffiensis consentiunt.
Anno 1044.
Alias Aldebertus aut Adelbertus. Anno 1071. Author Meierus.
Anno 1077. Ex Walleburgensi.
Forsè hoc bellum describit Laurentius Leodiensis in vita Theodorici Episcopi.
Testis Fr. Rosieres.
Chronicon Leodicense & Lotharingicum fatetur. Anno 1088. aut ut alii 1089.

loco Monachorum substituere Canonicos. Cùmque tam in superiori bello quàm aliis Comes Imperatoris partes & castra sequeretur, orto inter Cæsarem & Balduinum Hannoniæ Regulum bello*, Balduinus filium cognominem misit versus Huyum, filius Comitem Durachiensem versùs Andennas; quæ miserum in modum incendio fœdatæ Monialibus turpiter habitis & fugam inire coactis. Pax apud Coloniam indicto consilio stabilita & armis positus modus. Deinde testem inter alios Principes invenio Comitem, cùm Richildis Comitissa Hannoniæ spe auxilii ab Episcopo obtinendi Comitatum Sancto Lamberto obtulit, recepitque fiduciario nomine possidendum. Unde reversum & domesticis curis intentum Hasterienses interpellarunt Walciodorensium jugum excutere conantes. Ab his invocatus illos in ordinem redegit, quæ res nescio an ansam dederit contentioni, quam sequenti anno tradunt quædam memoriæ ortam inter Albertum Comitem & Dituinum Episcopum. Quam certè mox sopitam, cùm idem Albertus Comes in dotatione Ecclesiæ Huensis per Dituinum facta assistat testis & quidem primus inter Laïcos & Comites. Eodem aut quod alii proximo anno pugnans cum Godefrido Duce Lotharingiæ in Ardennæ vico Rivonia cruento prælio superatus occubuit.

Causa belli vel jus quod in Bulonium sibi arrogabat ratione uxoris, aut matris, vel ut se Imperatori, quem Dux offenderat, probaret, vel denique ut deperdita circa Ardennam recuperaret. Adde vel, quod nonnulli tradunt, mortuo Goselone Duce Henricum Cæsarem tradidisse Ducatum Mosellanum Adalberto, quod ægrè ferentem Godefridum Goselonis filium tàm Cæsari quàm Adalberto bellum movisse, & hunc quidem peremisse.

Successit in Comitatu Albertus socius rebus pace belloque gestis clarus Richildi Comitissæ Hannoniæ contra Flandrum auxiliaris; constitutus vice Comes Virdunensis à Theodorico Virdunensi Episcopo, qui auctoritate à prædecessoribus suis aliquoties usurpatâ, Comitatum mortuo sine liberis Godefrido Gibbero Duce, vacantem, sibi reservaverat.

Unde posteà Godefridus Bullonius avunculo in Lotharingia succedens arma in utrumque movit; videnśque Virdunum ab Alberto & Namureensium præsidio teneri, Satzenacum Urbem vicinam occupat, & arce munit, prædas circa circumagens. Hostes his malis obviam ituri arcem, & in ea Ducem obsident, sed ad famam advenientium cum auxiliis fratrum Ducis Eustachii è Germaniis, Balduini è Galliis, obsidionem solvunt, & pax interventu Henrici Episcopi Leodiensis inter Ducem & Virdunensem facta. Causa, cur potissimùm Theodoricus Episcopus Albertum Comitem ad res suas stabiliendas elegerit, erat, quod sciret eum Duci infensissimum. Erat autem ideò, quod cùm Godefridus per matrem suam Idam Gibberis sororem factus esset Comes Bullonii, *Comes Namurci Albertus per aliam Idam uxorem suam dictum Ducatum Bullonienfem reclamabat. Ista duæ Ida & earum successio est genus Heliæ militis, quem cygnus adduxit & reduxit, ut dicitur.* Est autem ille Helias eques II. Cliviæ Comes, de quo hæc referuntur.

Verba Jacea ex veteri manuscripto.

Addunt historiæ, quo tempore Godefridum norat abundè in componendis rebus Lotharingiæ suæ occupatum, Arcem Bullonienfem à Comite Alberto obsessam, sed irrito conatu. Unde haud multò pòst oportuno loco in finibus situm castrum de Mirwart tentat reædificare: Henricus autem Leodiensis Episcopus componendi causa negotii montem, in quo castrum fuerat olim, à Richilde Hannoniæ Comitissa emit, ipseque neutrâ partium suffragante suo pro arbitratu in eo construxit. De fine hujus belli nihil traditum, & crederem simul cum Wirdunensi bello per Leodinum Antistitem compositas res.

Anno 1077. Hæc conformitèr narrant Chronica Leodicensia.
Anno 1080.
Anno 1088.

Hæc foris gesta, quibus non minora domi solicitus arbiter curavit. Pontem Dionantensem pro commodo nundinantium fieri permisit, & eodem anno author fuit Henrico Episcopo ordinationis istius contra prædones omnia infesta tenentes faciendæ, & pacis inter Brustenienses & Trudonenses concipiendæ. Referunt nonnulli codices, defunctum cum Ida conjuge Albertum. Alii magis speciatim addunt interfectum in Leodiensi bello, quod contra Obertum Episcopum gessit Imperator. Quod crederem volens, nisi diploma Andennense aliquem injiceret scrupulum, in quo Henricus Cæsar ait Albertum Comitem pœnitudine ductum bona per prædecessorem suum occupata, & equitibus distributa, Ecclesiæ restituisse. Certè si tùm adhuc vixit, necesse est dicamus, vivo patre consortem Imperii factum Godefridum filium, qui anno 1105. & alias res suis auspiciis & Comitis titulo vocatus gesserit.

Anno 1080. Diploma suprà citavi.
Hæc referunt Anselmus, Brusthenius, alii.
Anno 1102. Codex Floreffiensis.
Anno 1101. Chronicon nostrum Leodicense.
Diploma suprà citavi.
Anno 1107.

Parergon ad lucem historiæ dandum.

Successit Alberto & Patri filius Godefridus, „Sed an Alberto secundo an tertio, variant „scriptores & scripta. Jacea & memoriæ omnes „tertium vocant: diploma Dionantense disertè „secundum vocat: Diploma Henrici Cæci, „hujus Alberti (qui Ecclesiam Divi Albani „privilegiavit) numero suppresso, facit nihilominùs Henricum ab illo Alberto quartum: „unde necessariò constituendi duo Alberti post „Rotbodonem sive Reginerium, à quorum „priore quartus sit Henricus. Hæc ut conciliemus, dicendum, Albertum quem memoriæ „& Historiæ, & ego necessitate diplomatum „convictus secundum feci, qui fanum Divi „Albani extruxit, nunc secundum nunc primum vocari; secundum iis qui *Adelberti* nomen idem faciunt cum *Aldeberti* sive Alberti; primum iis qui non. Certùm enim est

Anno 1010.

nomina

„nomina hæc, licet vulgò viderentur eadem, „re & significatione distingui. Sed quid si di- „cas Albertum illum, qui Ecclesiam, in *qua* „*ipse cum heredibus bona memoria requiescit*, „*privilegiavit*, *esse* Albertum primum, pòst „quem Raginerius, Albertus secundus qui Ca- „nonicos instituit, Godefridus & Henricus in „ordine quartus imperarint? Non fit mihi ve- „risimile, diversos esse illum qui restituit & „privilegiavit Ecclesiam, maximè cùm causa „non fuerit privilegiandi illam collapsam jam, „& cujus monachi à religionis monasticæ ob- „servantia defecerant, quæ causa substituendi „Canonicos. Deindè necesse erit, scriptores „omnes Leodicenses & memorias erroris ar- „guere, & bellum clademque ad Rivoniam „somnii loco habere: denique Reinoldam se- „cundi & Idam tertii uxorem confundere, & „dicere Albertum ultimum ferè nonaginta an- „nis regnasse, quæ absurda. Godefrido huic non „immeritò nomen *Illustris* dant, eo quod & „suis & filiorum matrimoniis, & gestis imò pe- „perit immortalitatem. Bella gessit cum Duce Brabantiæ ejusdem nominis imprimis ob Co- mitatum Brugeronensem, quem non ab Epis- copo sed à se in feudum tenendum Dux asse- rebat; sed cum interventu Comitis Flandriæ electi 6. utrimque arbitri pro Episcopo con- troversiam decidissent, alia redintegrandi bel- lum obtulit occasio: Episcopatûs Leodini competitores erant Fredericus Comitis frater, aut ut alii, patruus, pro quo & ipse Pontifex & Lemburgi Falquemburgique Dynastæ sta- bant, & Alexander pro quo Dux Durassi & Montis acuti Comites stabant: unde ab his quatuor villæ Namurcenses, ab illis Geldonia Gemblacum & viginti Pagi exusti, & obsessum Huyum, pugnatumque stante ab illis victoriâ. Deinceps Balduino tertio Hannoniæ Comiti Flandriam repetenti auxilio fuit, utpote affini. Obiit apud Floreffienses, ibidem cum uxore Lutzeburgi hærede sepultus anno 1139.

Anno 1105. Hujus belli nostræ Brabantiæ Annales non meminerunt.

Anno 1107.

Placentius & Chronica.

Anno 1120.

Anno 1126. Teste Vignerio & qui afferit Meierum malè pro Namurcensi ponere Godefridum Lovaniensem.

CAPUT VI

Alteros quinquaginta annos percurrens, quibus inter duos Comites bellatum.

HEnricus, cui acquisita ex morbo cæcitas *Caci* dedit cognomen, paternæ maternæ- que hæres majestatis, totam ferè à morte patris ætatem bellis impendit. Auxiliaris Godefrido III Duci Brabantiæ in bello Grimbergano. Denique ob castrum Veteris Villæ mota controversia, quâ durante *Balduinus de Fontaines à Magistro suo*, sic verba sonant, *jussus decertare cum Godefrido Cambrasiensi partes aut vices Henrici Comitis tuente*, sed res certis pactionibus sopita.

Anno 1140. Codex Grimbergæ hunc nominat. Annales Hannoniæ vol. 3. c. 17.

Contra Leodium Antistitem occasione Bullonii, ut reor, arma mota. Occupatum illud erat à Renaldo Comite Barensi, & Henrico Comite, quod recuperaturus, utpote suum emptionis jure, Antistes Alberto (licèt Comiti Henrico nepos, ut quidam volunt) dum militem colligit, Hugo & Renaldus Barensis filii auspiciis Henrici Fossense oppidum cum Sancti Foliani Cœnobio exurunt. Episcopus post obsidionem castro Bullonienſi potitur. Et cùm pleraque Chronica tacito Comitis Barensis nomine à solo Henrico dicant captum & perditum Bullonium, mirum quosdam esse qui inter auxiliares Episcopi eum nominent. Hoc certum, mox capto Bullonio pacè redintegratam inter utrumque, adeò ut Henricus Episcopo centum argenti marcas mutuo dederit, quæ postea novi belli dederunt materiam.

Hæc ex diversis Leodicen. Chronicis petita.

Anno 1142.

Anno 1142. 21. Septem.

Sequenti anno Ecbaldus Advocatus Florinensis Gerpinensem pagum & Ecclesiam succendit; factum lego, causam non ita; sed nec ultionem à Comite sumptam; nisi quòd suspicio esse possit, ad occurrendum similibus machinamentis Fleruum in vicino donasse oppidi jure, & contentum fuisse Divinâ ultione, quam sacrilegus ante anni à scelere decursum sensisse legitur. Interjecto tempore cùm ab Henrico Alberonis in Episcopatu successore illud centum marcarum, de quo dixi, mutuum Comes repeteret, & ille nisi exhibitis desuper confectis litteris, se teneri recusaret, ventum ad arma. Episcopus octodecim pagos exussit, Comes per Condrusios ferro & flammâ grassatus, apud Andennam castra metatur. Cùmque starent in procinctu acies, nec superveniens Hanno valeret rem componere, pugnatum acriter, & cedente Namurcensium turmâ insecuti hostes Andennam irrumpunt, incendunt, pontem Mosæ destruunt, Templum & Virgines sacras violant. Cujus paulò pòst ductus pœnitudine Episcopus & Templum refecit, & Virgines novis ornavit privilegiis. Ut rarò malum solum est, excepit mox aliud bellum à Comite Durachii Marescallo Leodicensi, cujus causam necdum inveni, cruentum scio: combustam nimirùm iterùm Andennam exceptâ Ecclesiâ, & coactum ab amicis destitutum Comitem in pacis etiam iniquæ leges descendere.

Anno 1143. Hæc ex Codice Floreffiensi.

Anno 1145.

Fusè hoc bellum describit Beullemius.

Anno 1151. aut ut alii 1157.

Biennio pòst.

Erant jam inde occulta dissensionum semina cum Brabantiæ Duce, jus aliquod in Comitatum Namurcensem, aut saltem illam Comitatûs partem quæ in & circa Hasbaniam, prætendente: credo quòd Latharingiæ eam deberi opinaretur. Cùm autem debellatis rebellibus aliquot sic satis in Ducatu se confirmasset, Henricum Comitem Valentianis, ubi Balduinus Hannonis filius celebri consessu militari cingulo ornatus erat, redeuntem intercepit, sed breve dimissum. Qui non obiter hanc ferens injuriam, auxilio Balduini supradicti in armis se exhibuit: verùm cùm starent ex adverso acies, res composita cum honore Henrici. Bellum etiam cum Hannone Treverensibus paravit, sed revocatus à Frederico Viennensi Cómite, retrocessit.

Fusè hec nostra Chronica Brabantica referunt.

Anno 1168.

Apud Escausines anno 1170. Ex Chronico Treverensi.

Ita adjutus ab Hannone sæpiùs, eidemque non uno titulo obligatus, Comitatum Namurcensem & Luceburgensem vendit, à morte demùm sua possidendum, dummodò ad omnia accederet Cæsaris confirmatio.

Anno 1170.

Anno 1163. & 1169. Nonnulli variant in venditione Comitatus per Hanricum facta, quod ideo fit, quia sæpius de hac actum cum Balduino patre & filio.

Post sterile enim matrimonium viduus sorori Aleydi, quæ Hannoni nupta, jus transcribebat, quod ipsum jam bis antè conceptum fuerat, ea lege, ut duabus reliquis sororibus Hanno de dote provideret. Vix huic tractatui finis impositus erat, cum inimici redintegrato bello Namurcum quasi indagine cingere, ita ut non liceret de urbe ad urbem tutò procedere. Accurrit auxilio Hannonii filius & Jacobi Avesnensis Rozonis Gaveri, Gulielmi Sancta-Aubertini ductu tripartito exercitu omnes dissipat. Dux etiam Limburgensis, credo à Brabanto affine persuasus, incendio plura Namurci loca fœdans similiter Hannonem advocavit. Qui violentâ manu Limburgi Ducatum prætergressus, Arlumum, quod tum à Limburgensi occupabatur, obsidet, cogitque anxium pacem petere, capta reddere, imò damnum resarcire. Decennii ferè pax fuerat, cùm novi motus & eo majori cum periculo coonjuncti, quia intestini, rebellio nimirum Rupefortensium, qui jam inde Namurcensium erant beneficiarii ab eodem Hannonis filio in ordinem redacti. Evenit anno sequenti lecto affixum Lùceburgi Henricum Comitem, oculorum usu destitui, & Hannonem infirmo assistentem transactas pactiones renovare, & amplius cum Radulpho Episcopo Leodiensi transigere, ut cesserit ei omne quod in Namurcum jus arrogabat, reservato post mortem Henrici usufructu terræ Durbutensis excepto castro; quo tamen gavisus non fuit, quippe morte præventus ante Henricum. Mortuâ Laurentiâ Theodorici Elsatii Flandriæ Comitis filiâ, primâ uxore, Henricus Comes ad secundas progressus nuptias, Agnetem Ottonis Geldriæ Comitis sororem duxit, sed ob demerita aut suspiciones sinistras repudiavit. Et post quindecim demum annos consilio Ducis Brabantiæ & Archi-præsulis Coloniensis recepit in gratiam, nec multò post filiam Ermesendem ex eo suscepit. Quam eorumdem Hannoni infensorum consilio, vix annum ætatis agentem condixerat Henrico secundo Campaniæ Comiti. Qui eo fine Namurcum veniens, & sponsalia contrahit de futuro, & recipitur à proceribus tanquam hæres post soceri mortem futurus. Horum non ignarus Hanno ad Imperatorem Fredericum tum Tulli agentem ablegat Lambertum Gislenopolitanum Abbam, & Gilbertum à secretis suum, impetraturos confirmationem contractûs. Sed cùm negaret Cæsar se vivo Henrico de illa re dispositurum, Hanno Namurcum veniens præsente Campano & Proceribus, in cæmiterio Divi Albani expostulat cum Henrico Comite, & petit unà ne tantâ fraude & injuriâ benè meritum afficiat. Ceterùm cùm nihil impetraret, eundem Gillebertum cum prudentissimo Equite Gosuino de Tullim Wormatiam mittit ad Cæsarem, expositurus rei gestæ indignitatem. Quâ intellectâ Cæsar annuit, & Hannoni ad se venienti confirmat Comitatum, eundemque ad Hamayium recepit. Horum omnium certior redditus Henricus, reversum pace compositâ recipit, in cujus verba jurarunt Proceres patriæ, juravit Henricus se nihil contra moliturum, juravit Balduinus se ad recipiendam, quam Campanus abduxerat, Ermesendem filiam allaboraturum. Verùm enimverò cùm Henricus utpote cæcus administrum justitiæ in suo Comitatu designasset Hannonem, adulatorum oequitiâ ex scintilla parva ingens oritur incendium. Prædo insignis in ditione Alterinensi, spoliato & ad necem vulnerato mercatore iter faciente, captus, quatuordecim argenti marcis vitam redemerat. Mercator nec justitiæ nec sibi factum satis videns, Hannonem implorat; qui captum convictumque cruci affigit. Unde murmur in populo, & commotus Comes Duaci decumbens mittit Legatos ad Campanum generum nunciaturos, mittat militem muniendis arcibus Namurcesii. De his edoctus Hanno justo nobilium numero comitatus Namurcum devenit, eodem ferè quo Henricus eò æger delatus est tempore. Cumque eo salutato, nihil æquum impetraret, juberetur imò urbe excedere, nec se rebus provinciæ implicare, ille mox instructo exercitu improvisus Namurcum aggreditur, &, licèt reluctantibus qui in urbe erant, muro & urbe potitur (quæ in prædam cessit militi:) castrum obsidet: & cùm inde submissus ignis urbis potiorem partem absumpsisset, fixis ultra Sabin tentoriis, fortiter urget, donec deficiente potu deditionem facit Henricus eâ lege, ut Rogerio Condatensi neutrarum partium, Beneficiario tamen utriusque traderentur castra Namurci & Durbuti, post mortem demum Henrici tradenda Hannoni. Interim autem dum Rogerius advocatur, illud Ottoni Trazeniaco, Waltero Wargny, Nicolao Barbençonio, hoc Wilrico Valcriensi, Clarenbaldo Alterinensi, Sebastiano Gardinensi, Godefrido Moriamæo concreditur, juramento obligatis. Quod parum curiosè dum posteriores servant, Durbuto militibus Comitis Campani tradito, priores Hannoni Namurci arcem reddunt. Qui idem castrum Theodorici deditione ceperat, & fratri suo tradiderat. Bovinii arcem machinis oppugnatam ad deditionem compellebat, & captam refectamque præsidio firmabat. Similiter arcem Veteris Villæ vi cepit & Bievernæ. Floressia etiam occupata: sed cum ad preces Abbatis Hanoo inde militem eduxisset, incertum cujus vitio, admissi Namurcensium præsidiarii grande oppido malum pepererunt. Erat assiduò in partibus Brabantus, nec Hanno nisi ab animo suo ullum sentiebat solatium: & ferunt destitutum auxilio amicorum suppetias ab Henrico Rege Romanorum Frederici Imperatoris filio per Abbam Viconiensem petiisse, qui in Comitiis Vormatiæ rem conficiens, effecit, ut præsens ibi Hanno, non tantùm feudis Henrici avunculi sui omnibus investiretur, sed etiam Marchio Nàmurci designaretur: factum id testibus Moguntino Antistite & Vormatiensi, Comitibus Palatino, Nassaviensi, Limogiensi, & aliis, solvendo certis terminis mille quingentas libras argenti. Cùmque post quindecim dies elapsos Hen-

Anno 1171. Hæc omnia Annales Hannoniæ tradunt.

Anno 1182. Memoriæ tradunt an. 45. ætatis cæcum factum Henricum anno 1183. Malè profectò, cum vixerit & adolescens fuerit anno 1121. assistens fundationi Floreffiensi.

Anno 1187.

Anno 1170.

Anno 1186. S. Bertels Agnetem excusat, aitque eam à marito pellicem alente fugisse & interventu Brabanti, Coloniensis & Flandri eam receptam.

Anno 1188.

Annales Abbatis culpâ id factum volunt, chronicon Floreffiense in Brabantum torquet.

Anno 1188. triduo ante natalem

Annales Brabantiæ, Namurcenses nullam faciunt mentionem.

Henricus Rex componendi causâ dissidii Leodium (annales nostri Werdam scribunt) cum Hannone veniens evocasset Namurcensem & Brabantum, nullâ viâ Namurcensis pacari potuit. Rex tamen cum Brabanto, cui potior Hasbaniæ pars cum Thenis Hasbaniæ & tractu inter Mosam & Sabin oppignoratus erat, quique acceptis in fidem Henrico Merlemontano & Clarebaldo Alterinensi, Floreffiæ, Lernuto, Merlemonti præsidia imposuerat, rem componit, adjudicans Duci Thenas & Lernutum, abdicato quicquid in reliquo Namurcæsio juris prætendebat, & accepturo interim septingentas argenti marcas ab Hannone.

De tractu inter Mosam & Sabin oppignorato cum alia tradunt, annales Brabantiæ non meminerunt.

Causam alteram Hannoniæ, alteram Brabantiæ annales tradunt.

Anno 1189.

Parum stabilis fuit hæc pax, vel quòd ad condictum diem non repræsentaretur pecunia, vel quòd consilio Flandri Dux à contractu resiliret. Dux sequenti anno rebus eis in statu manentibus, contra Gerardum Lossensem Comitem certans, Trudonopolim causam belli obsidebat, sed accurrente in auxilium Hannone cedere coactus. Alia parte Campaniæ Comes invigilans in omnia momenta exercitum instruebat in Hannonem; Flandri autem interventu induciæ in Septembrem usque decernuntur. Quibus exspirantibus sæpius hinc inde excursum & commissæ velitationes. Nominatim præsidium Veteris Villæ excurrens insigni clade Nivellenses affecit. Quibus æstimatis Francus Pictavium vocatos Hannonem & Campanum componit, huic Durbutum & Rupensem Comitatum addicens, illi Namurcum, Luceburgo dispositioni Cæsareæ relicto. Cui paci licet minùs consenserit Campanus, tamen minùs fervens deinceps visus est in prosequendo. Flander autem avidus componendi dissidii cum Duce partes Altam-cruccem evocat, & rem sic decidit, quomodo antè convenerat, nisi quòd loco septingentarum marcarum mille ducentæ ab Hannone pendi juberentur, cui interim Lembecæ beneficium addicebatur. His confectis securior Hanno Merlemontem post septidui obsidionem occupat, Floreffiâ post gravem oppugnationem potitur, & turribus muroque amolitis vastat, veniensque Namurcum, in Herbattis nobilium Homagia recipit. Quibus consideratis Henricus Comes pronior ad pacem & rationem se sub & remisit. Archiepiscopus autem Coloniensis Regis Romanorum jussu pacis formulas concipiens addixit Hannoni Homagia & arces antè occupatas, ex nunc, reliqua Comitatus & Durbuti Rupiumque loca demum post obitum avunculi possidenda, ita ut pendat mille quingentas marcas, de quibus suprà mentio. Quam pacem Trajecti ab Imperatore confirmatam annales referunt.

Anno 1190. in Julio.

Alii 900 tantùm marcas nominant Anno 1192. Annales Brabantiæ.

Vix biennii quies fuerat, cùm Henricus Comes hortatu Ducis Brabantiæ, auxilio Limburgensis Ducis, Simonis electi Leodiensis, Frederici Viennensis, Gerardi Juliacensis, Alberti Damborchani & Muha Comitum avidus recuperandi castra & Comitatum suum, novis rebus studet, eoque fine Namurcum ingressus ad Novam Villam circa Hasbaniam consedit. Balduinus ad famam rei magnis itineribus Gandavo veniens, prælio decertat. Limburgensi patre & filio captis, equitibus quindecim dum per Piscinam conantur evadere mersis, aliis fugâ dilapsis. Nec multò pòst ad Hallas Hannoniæ conveniens cum Brabanto Balduinus de pace egit & transegit: & ita bono Comiti Henrico, si vita turbulenta, mors saltem obtigit pacifica.

Anno 1164.

Melerus loco piscinæ Sabin refert, qui nimis inde remotus.

CAPUT VII,

Et in eo gesta annorum 24. per Comites Hannonici sanguinis & Marchiones.

Consecutus partim hæreditario, partim emptionis jure Comitatum, Cæsareâ autem donatione primus Namurci Marchio declaratus Hannoniæ Comes Balduinus, vivo etiam tum & frustra reluctante sæpius avunculo, arces totius Comitatûs validiores obtinet solenni ritu inauguratus, & in Herbattis dat recipitque fidelitatis, ut dixi, juramentum.

Cognomento Animosus.

Anno 1188.

Adversarios habuit præter avunculum, de quo supra dixi, Lotharingiæ Ducem & Comitem Rethelensem, quorum ille intra ducatûs sui terminos novam dignitatem erigi debere negabat se invito, hic per uxorem Henrici Comitis sororem in hæreditate propinquior videri volebat, uterque per Cæsarem repressus. Balduinus autem postquam Principatum iniisset, bellis à Flandriæ Comite Duceque Brabantiæ multùm vexatus, Protector Provinciæ Leodiensis in dissensione Alberti Rethelensis primò, tum alterius Cuccani partes fovit contra Simonem Episcopatûs occupatorem. Ultimis testamenti tabulis Philippum ex filiis suis Namurci Marchionem appellavit, beneficio tamen fratris Balduini Hannoniæ Comitis Provinciam possessurum.

Ostensus limites esse à Theno fluvio usque ad locum qui Terrus Beringeri dicitur in Atenisia.

Hæc suis locis fusius.

Anno 1194.

Placentius & Chronica Leod.

Anno 1191.

Annales Hannoniæ & Meierus.

Anno 1195.

Memoriæ aliquæ ponunt successorem Balduino Joannem, aliæ Henricum, de quibus dixi parte 1. Oudegerst. c. 80. Testis Meierus.

* Natus an. 1176. cognomento nobilis.

* Hic Philippus à patre destinatus nuptiis filiæ & heredis Petri Comitis Neversii, sed cum res concepta & inter utriusque conjugum parentes promissa ad effectum non deduceretur, ab ejusdem nominis Rege Franciæ Equestri baltheo ornatus, regium favorem ita ampliter sibi conciliavit, ut gener ejus meruerit designari.

Anno 1195.

Initio principatus impeditus impetitusque à Theobaldo Comite Barensi Comitatum sibi vindicante, quique adeò vivente adhuc Balduino Philippi patre se movere cœperat. Sed controversia plurium annorum inimicitiis & armis producta, in pacem tandem desiit conceptam in Divi Medardi Dionantensium fano, in hanc formam: Ab armis & jurgiis utrimque cessato: Barensis juri quod in Namurcum habet cedito: Namurcensis eidem Durbutum & Rupes concedito: & Provinciæ utriusque communi suffragio limites statuuntor. Hoc medio quies fuit nec metus à Luceburgo, nisi quòd legam unicam adhuc de finibus citò natam citò sopitam fuisse controversiam. Cum Leodicensibus huic Comiti non semel res fuit. Erat quippe Hugonis de Petraponte Episcopi consanguineus, & ratione Samsonensis castri beneficiarius,

Anno 1198.

Author Wassebur gensis,

Ex diplomate hac de re dato.

Anno 1212.

Vide Genealogiam.

Anno 1196.

Hæc ex Placentio, Anſelmo, Brufthemio, & Chronicia.

Anno 1202.

rius, unde cum & pro eo in ſeditioſos Leodienſes arma expedivit, & iterum in Huienſes qui machinas Namurco miſſas ad ſubſidium Epiſcopi publicè combuſſerant. Author pacis extitit inter eundem Epiſcopum & Ducem Brabantiæ, & aliàs inter dictum Ducem & Comitem Geldriæ. Unum miror, quòd inter auxiliares Ducis Brabantiæ Comitatum de Muha repetentis contra Epiſcopum inveniam Philippum Comitem, eo fortaſſis, quòd ipſe etiam Philippus in aliquam Comitatus Muhanienſis, utpote finitimi, partem ſe venturum confideret.

Anno 1212. Nominatur in Brabantiæ Chronico, & Divæo, aliiſque.

Ex Diplomate an. 1202. ubi ſe Procuratorem Flandriæ ſcribit.

Anno 1199. Verba Gulielmi Armorici in Philippo Auguſto, Meierus Lutoſam in Belliſio legit, & pro Bleſenſi Lutoſenſem.

Belleforeſt. ad hunc annum deſcribit hoc bellum.

Veignerus anno 1200. ait in inſula d'Andelii pacem hanc confirmatam.

Fratris Balduini ſerius propugnator & ejus ad imperium Græciæ profecti Vicarius in Flandria fuit. Belloque Francico miſſus in Attrebates, *prope caſtellum quod Leucum vocatur in patria Nerviorum* obviam habens cum exercitu Robertum Bleſenſem Regulum cum pluribus capitur, miſſuſque ad Regem in Normanniam cuſtodiæ traditur, ſed brevi interventu Mariæ (quæ uxor Balduini fratris grata Regi) non tantùm dimiſſus, ſed & pax inter utroſque Principes conciliata. Interjecto tempore cùm Francus intellecta Balduini Imperatoris morte, vereretur ne Flandri aliquam filiarum & hæredum ipſius Anglis Franciæ nomini infenſiſſimis elocarent, impetrat à Philippo, cujus fidei commiſſæ erant, eas ſibi tranſmitti. Paret Philippus, ſed parum nomini ſuo, parum Flandriæ proceribus conſulens. Hi enim indignatione moti Comitem Provinciâ jubent excedere, & gubernatorem ſibi ſubſtituunt Buchardum Aveſnenſem, & fama erat Philippum filias fratris Regi Franco prodidiſſe, imò proſtituiſſe, & earum alteram Johannam, quam poſtea ſuis opibus in Flandriæ poſſeſſionem reduxit, Fernando Portugalenſi vendidiſſe. Cujus facti aut ſaltem famæ dedecus ita graviter Comitem affecit, ut ultimum vitæ curriculum in ejulatu & pœnitentia ſcribatur conſumpſiſſe, & quatuor Abbatibus Villarienſi, Camberonenſi, Marcionenſi, Valencenenſi anteactæ vitæ piacula confeſſus, ex hac vita migravit, eoſdem quatuor ultimæ voluntatis ſuæ deſignans executores. Princeps magnificus & pius populoque in primis acceptus.

Cl. Paradinus hæc refert, ſed malè Philippum etiam Lovanii Comitẽ vocat, quod inde ortum, quia ejus vidua Philippi Regis filia Henrico Duci Lovanienſi ſive Brabantiæ nupſit.

Anno 1211.

Ex Epitaphio ejus, quod ait hæc fusè in hiſtoriis haberi.

Anno 1212. Fecto S. Dionyſii. Ex Diplomate Petri Succeſſoris ſui, dato anno 1214. in Maio, ubi hæc dicuntur.

CAPUT VIII,

Ubi duodecim annorum hiſtoria, quibus in familia Cortenacenſi hæſit Namurcum.

MOrtuo poſt ſterile matrimonium Philippo, Yolenthis ſoror Petro Corteneo Comiti Antiſiodorenſi nupta ſucceſſit, licèt minor natu. Nec enim Balduini ſeniores proles, cùm repræſentationem excludat patriæ conſuetudo; nec Iſabella ſoror, cujus maritus Arthefiâ dotali contentus aliis hæreditatibus renuntiaverat, Comitatum arrogare poterant; nec Henricus ſenior frater Imperiali contentus dignitate volebat. Hoc autem mortuo cum jure hæreditario Imperium ad Petrum Comitem devolveretur, ſine mora Namurco recedens Philippum filium in Comitatu ſubſtituit, Romamque delatus in D. Laurentii fano diademate ornatur: & dum Bizantium tendens ſpe capiendi Dyrachii littora Albaniæ legit, claſſe Venetâ comitatus, dolo capitur, abducitur, & in vinculis vitam finit: qui filios poſt ſe duos reliquit Imperatores, & exiguo quo Namurcum tenuit tempore Otthonis Imperatoris & Fernandi Comitis Flandriæ partes impugnavit aſſecla Philippi Regis Franciæ, & uxor eo probante leges & libertatem Novæ Villæ apud Namurcum dedit, Bovinio confirmavit an. 1214. Philippus filius repudiato diademate, Comitatu & cœlibe vita contentus bellum pluribus annis geſſit cum Walteramo Limburgenſi Duce, qui ductâ Ermeſende Theobaldi Barenſis viduâ, poſt itetum iterumque juratam pacem, Comitatum Namurcenſem ſibi aſſeribere conabatur. Ventum ad arma, ſed juſto prælio non concurſum, partibus Dionanti in has leges convenientibus, quibus Limburgenſi addicebatur quicquid nemoris ultra Moſam eſt verſus Ardennam, uſque ad Arciam ſilvam; Namurcenſi autem quicquid ab Arcia longè latèque uſque ad Moſam. Et quamvis hic Comes junior ſcribatur in bello Francico, cum pater à partibus Regis ſtaret, pro Flandro pugnaſſe: tamen provectior Ludovici Regis caſtra ſecutus eſt, nominatim cum hæreſi Albiorum infectam Avenionem obſidêre, ubi cum aliis primę notę Comitibus ex contagione periit.

Anno 1216.

Cognomento nobilis à dolabra ſive ad labra.

Belleforeſt malè hoc de patre refert, qui filius fuit Luduvici Regis, hic autem ex filio nepos.

Ex Gregora & Orientali hiſtoria.

Anno 1221.

Onuphrius ad an. 1221, cum Meierus malè annum 1226. ponat.

Franci ſcriptores meminerunt, Meierus eum non nominat.

Meierus malè ait demum à morte patris ſucceſſiſſe, quod docent quæ alibi dadi Diplomata.

Anno 1221.

Waſſeburgenſis enat literas anno 1222. Dionanti datas feriâ 2. poſt Invocavit à Joanna Flandriæ Comitiſſa.

Anno 1214.

Oudegerſt. c. 105. Meierus ante captam, Annales Hannoniæ poſt captam urbem obiiſſe volunt.

Anno 1226.

CAPUT IX

Tres annorum decades percurrens, quibus à pluribus poſſeſſum occupatumque Namurcum.

DEbebatur hoc mortuo Comitatus fratri Balduino Imperatori, ſed dum is Bizantii occupatur, Margareta ſoror Hendrico Comiti Vianenſi nupta Namurcum uſurpat, initio regiminis bello petita à Fernando Comite Flandriæ neſcio quid in Comitatu ſibi debitum aſſerente. A quo capta Golſina & Floreſſia vaſtata cum vicinis locis. Et quamvis Philippi Colonienſis Comitis interventu velint hiſtorici * pacem confectam, tamen aliter ſentiunt Diplomata, quæ docent aſſignatum Flandro uſum-fructum Veteris Villæ & Golſinii, renunciaturo reliquis Namurci locis. Margareta hęc Comitiſſa vel ex Sacris † Canonibus nota eximiæ pietatis femina, ſed & prudentiæ, ſed & felicitatis, ſi Balduino fratri res Bizantinæ ceſſiſſent ex ſententia. Quibus declinantibus rationis & neceſſitatis erat pro derelicto aliquatenus habita reſumere. Veniens itaque in Gallias tam à Rege quàm à Flandro bonis reſtitutus eſt an. 1237. Namurcum à ſorore tenebatur, quod obſeſſum Imperator non *ſine magna impenſa ſanguinis Namurcenſis* recepit, receptoque invitam Margaretam

Oudegerſt. c. 106. fatetur ſe neſcire quis ſucceſſerit.

Meierus ad an. 1226. malè ait Henricum Luceburgenſem ſucceſſiſſe: Waſſeburgenſis ait ob bella dubium fuiſſe.

Oudegerſt. cap. 109. & Meierus, quorum hic aſſerit aſſignatam Flandro Viennā & Golſinas. malè, cum loco Viennæ legendum Vivillæ & Veteris villæ, & loco Henrici Luceburgenſis legendum Vienenſis.

* Confirmata hæc pax apud Camerscum anno 1212. in Novem.

† C. Significavit, de reſcriptis.

Annales Hannoniæ & Vignier, qui tamen perperam ponunt annum 1232.

Verba Chronici, cum alii tradant eum ad utrqa aut

faltem ad pugnam non venisse.

garetam cedere & excedere coëgit. Reversúsque Bizantium, eùm sentiret omnia, mediorum partim defectu, in pejus ruere, tertiò in Franciam profectus, à pluribus adjutus, à Blanca Regina matre S. Luduvici (cujus neptim Martham filiam Joannis Brennæ Regis Jerosolymorum duxerat) 20000. librarum accepit, tam diu Comitatum Namurcensem utendum fruendum concedens, quoad mutuum restituisset. Dum hæc aguntur, plures causâ Comitatûs se movere cœperunt.

Anno 1146. Ex Wasseburgensi, cum Meierus & alii tradant, Blancæ venditum Comitatum.

Henricus Lueenburgi Comes Ermesendis Lucenburgicæ sæpe dictæ filius post tot paces sopitum suscitat ignem. Joannes Avesnensis Hannoniæ Comes, eo quod Balduinus tempori beneficium professus non esset, in Curia Guilielmi Regis Romanorum, jure eundem Comitatum sibi vendicabat. Ubi per Imperii Principes, pro Avesnensi decisum; & quia dictus Balduinus debita clientelaris obsequii pendere recusaret, secundo damnatus; & quia inconsulto Hannone Franco Comitatum quodammodo vendidisset, tertio Hannoni addictus, non obstante Innocentii Papæ rescripto, quo petit ne patiatur Conrardus Imperatori Balduino pro fide occupato injuriam fieri, maximè in Namurcensi Comitatu. Thomas etiam Flandriæ Comes Pollivacum Castrum cepit, plura facturus nisi in humanis esse desiisset uxor. His tamen omnibus non obstantibus Imperatrix Martha Balduini uxor Comitatu potita est. Missa erat à marito in Pictones ad Reginam Blancam, hærensque ibi usque ad Reginæ mortem, ab ea per ultimam voluntatem obtinuit totum quod in Comitatu jus habebat, ratione mutui necdum plenè persoluti. Quæ vigore ejus nonnulla in Comitatu ordinavit, & Bizantio veniens recepta est ad regimen. Cæterùm cùm exactionibus urgeret cives, aut quòd alii cùm volens plectere rebelles quosdam, ad id Balivum suum dimisisset, & is à civibus, dum imperiosiùs agit, obtruncaretur, Imperatrix omnium utpote Læsæ Majestatis reorum bona fisco suo ascribere studebat: Cives cum nec ab Imperatrice ipsi quicquam æqui impetrare, nec sanctum Luduvicum Regem ad intercessionem possent invitare, in furorem acti ad Henricum Luteenburgensem mittunt legatos, offerentes opem, hortantes hæreditatem auctam recuperet. Qui lætus occasione, ipsa natalis Dominici appropinquans in Urbem recipitur, castrum obsidet. Imperatrix anxia dum nec à Leodiensi Ecclesia, cui pretio vili Comitatum vendere satagebat, opem sentit, ipsa auxilio Flandrorum mediocrem instruit exercitum, Balduino Avesnensi Margaretæ Flandrensis filio Duce. Qui, quòd Luceburgensi faveret, parùm seriò rem gessit, & cùm Urbem oppugnasset in speciem, quindenæ inducias procuravit: per quas dilapsi benè multi militum, & Franco Wesemalius subsidium videns non adesse, deficiente commeatu, cùm jam loco panis coctum sanguinem equorum sorberent,

Testis Bertels in Lucceburgicis.

Guisianus.

Ex Diplomatibus hæc de re ditis, quorum postremum est apud Meierum.

Anno 1245. Moguntiæ.

Anno 1248. ibidem.

Anno 1252.

Anno 1250.

Anno 1244. Author Meierus & Belleforestus.

Codex Floreffiensis fatetur.

Anno 1251. aut ut Meierus anno 1252.

Ex Annalibus & Jacet & memoria ad unum omnibus. Memoriæ veteres malè, prætermissis aliis, successorem dant anno 1240. Balduino filium Walramum, Walramo filium fratris Luduvicum anno 1255. post quos Guido rerum potitus sit. Quod cum apertè falsum sit, non video tamen unde hujus scriptionis & erroris causa proveniat, nisi fortè quispiam Valramus & Luduvicus Limburgenses ex Erpelende nati fuerint qui etiam eo titulo jus arrogaverint.

J. Bertels fol. 42. malè ait Henrico huic bellum fuisse cum Theobaldo Barensi ob Comitatum Namurcensem, cum eum Theobaldus nunquam possederit.

Anno 1258. die 8. Vincentii.

post bienii obsidionem Lucenburgensi castrum dedit. Durante obsidione Joannes Avesnensis Hannoniæ Comes asserens castrum ad suum spectare Principatum, venerat obsidionem levare: Sed mox initâ concordiâ Lucenburgensis id in feudum ab Hannone assumpsit. Cujus non diuturna fuit dominatio. Balduinus enim Imperator, cui directum in Namurco jus competebat, illud consilio sancti Luduvici Regis 20000. librarum vendidit Guidoni Comiti Flandriæ, filio Margaretæ. Qui armis cœperat Comitatum usurpare: sed pax interventu Balduini Avesnensis facta, junctâ Lucemburgensis filia Isabella Guidoni viduo, & Balduini filia Beatrix Henrico Comitis Lucceburgensis primogenito, & Pha * altera Lucceburgensis filia Joanni Avesnensi Hannoniæ Comiti. Interim Lueeburgensis & unà Gerardus Durbutensis ejus frater renuntiarunt omni, quod in Namurcum arrogarent, juri.

Anno 1262.

Malè Meierus, Belleforest, Heuterus faciunt Isabellam Henrici Blondelt filiam, cum soror fuerit.
* Hanc Bertels Margaretam vocat.
Literæ hac de re datæ Veneris ante Trinitatem anno 1267.

CAPUT X

Gesta per Comites sanguinis Flandrici complectens annis sexaginta.

Ita Guidoni Flandriæ Regulo tum emptionis tùm dotis titulo accessit Namurci hæreditas, & visum plerique titulos Comitis, qui videbatur penes Ermesendam remansisse, & Marchionis, quem ab Imperatore consecutus erat Balduinus, junctim ad unum Guidonem rediisse: Cujus ex prima conjuge liberi Flandriam, ex posteriori Isabella Namurcum obtinuerunt. Ipse Guido numerosâ felix prole Reges quinque generos, duos soceros, Duces duos generos, totidem soceros habuit, vir sagax & prudentiæ non vulgaris, qui cum Leodiensibus amicitiam coluit quamdiu Johannes filius in Pontificatu vixit, in quos anteà non semel arma induerat. In primis cum Duce Brabanto Dioecesim vastans, & anteà Bovinienfibus suis contra Dionantenses auxilio veniens. Cum Hannoniis etiam res fuit: & quidem in & pro Zelandia, contrà Johannem Avesnensem pugnans capitur, sed mox pace sequutâ libertati restitutus. Recusavit etiam interjecto tempore Comitatum suum & quæ alia in Flandriis possidebat, è manu Hannoniæ Comitis relevare. Cum Luxenburgensibus etiam leves discordiæ fuerunt, sed leviter sopitæ. Captus à Rege Francorum Compendii in carcere obiit; missusque à vivente in possessionem Comitatûs Johannes filius, Regibus Francorum Philippo & Luduvico Hutino acceptissimus, quorum ille Carolo Valesio per uxorem jus in Comitatum præsumente, electus à partibus arbiter pro Johanne respondit; hic in ejusdem Johannis gratiam addictas fisco Regali Niversii & Rethelosii terras restituit. Bello strenuus ętatem ferè bellis occupavit. In Leodienses quidem recrudescente Bovinienfium & Dionantensium odio pluribus annis bellum gessit.

Cognomen ei à Topatchia Burgundica, quam Dominium Petri vocant.

Anno 1282.

Anno 1276. Bellum hoc vide in Bovinia.

Anno 1281.

Meierus bellum refert, sed Namurci non meminit.

Anno 1283.

Ex Diplomate de his in Martio dato.

Anno 1297.

Cognomento Polipater.

Anno 1312.

Anno 1315. Testis Belleforestus.

Vide Bovinium.

Ab anno 1319. usque ad annum 1322.

gessit. In Hannoniæ Comitem pro Flandro certavit, & captum belli tempore Lessinium recuperavit & incendit. Posteà cum fratre Guidone ex parte Hannonum Guidone Trajecti Episcopo & Gultero Portiano Comite electus arbiter, de pace inter Guilhelmum Hannoniæ & Robertum Flandriæ Comites communicavit; quam licet tunc non compositam, paulò pòst tamen idem Comes auxilio Gerardi Sottegemii confecit, Comitatumque adeò suum, quod pater negaverat, ab Hannonis manu accepit beneficiarium. Vexatus unicâ sed levioris momenti Namurcensium seditione ob exactiones & tributa ut creditur excitata, sed eam exemplo patris citò, mulctatis non uno modo auctoribus sedavit.

Anno 1303. Annales Hannoniæ.
Anno 1307.
Anno 1310.
Anno 1307. Ex Diplomate hac de re dato.
Anno 1313.

Patre à Francis capto Flandriam egregiè tutatus est, Luduvico Nevernensi Comiti, Flandriæ armis & ope auxiliaris, contra Machildim Roberti Bethuniensis filiam, & victoriæ præmium usum fructum Crepicordiensis terræ in Cameracesio & ampliùs Slusanæ urbis possessionem à Luduvico obtinuit. Quâ donatione cùm se læsos graviter quererentur Brugenses, nec Comes revocare velle videretur donum, gravia bella exorta sunt. Captusque à Brugensibus Joannes Comes, sed per secessum elapsus à Rege Franciæ confirmationem obtinuit. Sequentibus autem annis perpetuò auxiliaris fuit Luduvico, & in prælio quo Comitem proprium irritati Brugenses ceperunt, & solvit obsidionem Gandensem & Aldenardensem, & multos Brugensium trucidavit, qui eidem in legibus pacis per Regem Franciæ dictis jussi pendere 66000. librarum. Iterum cùm, Flandris leges pacis rumpentibus Francus regionem ingressus est, Comiti, & eidem Insulis cum Rege contra eosdem præsto fuit. Interfuit Boloniæ nuptiis Eduardi Regis & Isabellæ Franciæ. Insuper coronationi Henrici VII Aquis. Denique eundem Cæsarem in Italiam comitatus est. Parisios ad Regem profectus ibidem obiit. Uxor Maria Artbesia per annum duntaxat marito superstes, Luduvicum Malanum è sacro Baptismatis fonte sustulit.

Anno 1322. Oudegeist c. 137. & sequentibus.
Author Belleforest
Anno 1321.
Anno 1324.
Anno 1325.
Oudegeist cap. 250.
Anno 1327.
Anno 1328.
Anno 1307. in Jan.
Anno 1308. ipsa Regum.
Anno 1310.
Anno 1330. ante Pascha.
Anno 1331.

Ex filiis Joannes successit, qui Parisiis mortuo patre raptim veniens, in Divi Albani inauguratur. Cœlebs vixit, petitus bello à Leodiensibus quos Francus ob receptum Namurci exulem è Galliis Robertum Arthesium suscitaverat, idem author pacis inter Episcopum & populum. Sed armis positus finis Roberto in Britanniam profecto. Deinceps controversias habuit cum Brabantiæ Duce ob ditionis Aysanæ possessionem; in eundem auxilio veniens Flandris arma sumpsit, in bello propter emptam Mechliniam gesto. Militiæ sacræ in Palestinam nomen dans ibidem à Gualtero Advocato Huensi Eques creatus est. Inde in Prussiam profectus contra infideles in reditu debitum naturæ persolvit anno 1335. 2. Aprilis.

Anno 1330. Meierus malè ait Philippum filium successisse.
Ex literis Valtheri de Juppleu Vicarii hac in causa comitis.
Anno 1335.
Anno 1333.
Anno 1330.
Anno 1328. Codex Gemblacensis & quædam memoriæ Joannem primo eiò mortuo dant fratrem & successorem Guidonem, cujus filii & hæredes fuerint, quos hic facio Joannis primi filios.
Molanus c. 53. ait eum anno 1330. in Prussiam isse.

Guido frater, qui fortè aderat, Namurcum properans, à civibus recipitur, in Angliam Schotiamque profectus, in manus hostium venit, sed brevi redemptus, cum Franco & aliis Principibus fœdus iniit. In Flandriam ludis equestribus à Domino S. Vienantii telo confixus interiit anno 1336. 12. Martii. Cadaver solenni pompâ Namurcum defertur, & mittitur in Norwegiam Nuncius, qui tertium è fratribus Philippum advocet. Quo moram trahente, provincia per Henricum Laudis Pompeiæ in Italia Comitem hujus patruum administratur adscitis in curæ & operæ communionem Werico Walcuriensi & Waltero Jupiliensi.

Memoria quædam cæsum ajunt in oppugnatione Brixiæ, ad quam cum Rege Romanorum erat profectus, sed temporum ratio non patitur, & error natus inde quod legimus an. 1318. Henricus & Guido de Namurco post captum Brixiam mortui sepulti in Patavino Minorum Cœnobio, qui filii fuere Guidonis primi, ut puto.

Comes autem Philippus post inaugurationem anno 1336. 8. Novembris, non contentus cum fratre in Prussia militasse, adsociatis sibi quinquaginta nobilibus in Cyprum se transtulit anno 1337, ibidem cum triginta sex suorum Fama-gustæ obtruncatus est.

Hunc malè quædam memoriæ vocant Joannem. G. Lusinianus in antiquitate Cypri.

Famâ mortis Namurcum delatâ, impubes adhùc Guilhelmus fratrum quartus, sub tutela matris & patrui surrogatur, qui Aquisgrani Comitatum suum à Carolo IV. multis auctum privilegiis suscepit, non ab Hannone, ut frater. Eduardi Angliæ Regis, qui Vicarius Imperii tum erat, castra sequutus est, licet juvenis, usque ad obsidionem Cameracensem. Quâ solutâ cum Anglus in Franciam cogitaret belli onus transferre, Gulielmus unà cum Hannoniæ Comite se subduxerunt, asserentes animum sibi non esse in Francia nisi Franco militandi, sicut in Imperio Cæsari militaverant. Cæterùm cùm hæc secessio Francum non moveret, quo minùs Hannoniam depopularetur, uterque Comes arma posita resumens, magna Franciæ attulit detrimenta.

Anno 1338. cognomento dives. Ex Diplomate quod laudavi in Namurci antiquitatibus.
Author Froissardus.
Anno 1339.
Carmen antiquum refert etiam in Frisiam anno 1340. arma transtulisse.

Et cum Dux Normanniæ Regis frater Thuinum Leodinæ dioceseos oppidum, quod Episcopus per Richardum de Limosin & Joannem Theodorumque fratres Comitis Namurcensis naturales, ut puto, defendebat, adfuit Comes cum ducentorum equitum turma, Hannone sexaginta Flandrorum millia Duce Jacobo Arteveldio submittente. Non ventum ad manus, sed Thuino exusto dilapsi ad sua quisque redierunt. Lego deinceps interfuisse Guilhelmum Comitem Comitiis apud Vilvordiam ab Eduardo Rege celebratis. Quem tamen non multò pòst invenio Francorum Regis contrà Eduardum causæ patrocinari, & eidem cum exercitu adesse Caleti obsidionem soluturo, & eidem Gandenses oppugnanti succurrisse, interque primos Burburgum ab Anglis detentum oppugnasse.

Anno 1340.
Ex Froissardo.
Anno 1347.
Anno 1382.

Et qui Johanni Brabantiæ Duci contra Leodienses in causa Mechliniensi opem tulerat, is mutato consilio Venceslaum Joannis successorem, pro Episcopo eadem propter oppugnavit. Hæc foris & ferè alienis auspiciis gesta. Domi non minùs præclara sunt. Auctum tam emptione quam aliter Comitatûs peculium, Urbs regionis primaria multùm aucta & ornata testantur.

Anno 1345. Meierus anno 1346.
Anno 1346.

Post obitum Parentis successit ejusdem nominis filius, à puero sub Parentis strenui discipli-

Cognomento Gelsiniensis.

Anno 1380. ciplina in armis exercitatus : Comes Flandri
Meierus lib. 13. ob dissidia Brugensium advocati, Auxiliaris
Anno 1383. Caroli Sexti & Burgundiæ Ducis ducentorum
equitum turmam duxit, primasque cum suis
in Burburgensi oppugnatione, & nisi nox urbi
Idem. succurrisset expugnatione tenuit. Expeditioni
Anno 1385. Caroli Sexti in Britanniam, Antonii Ducis
Anno 1405. Brabantiæ in Trajectenses, Duci Burgundiæ
Anno 1408. 23. Septem. in Leodienses cum quingentis equitibus suc-
Meierus lib. 15. eum nominat. currit, potior victoriȩ partȩ causa : Cum Fran-
Anno 1380. ciæ Rex Carolus sextus inauguraretur : Lu-
Anno 1383. duvico Flandriȩ Comiti justa fierent : Bur-
Idem lib. 14. gundiæ & Hannoniæ Principum liberi apud
Anno 1385. Cameracum matrimonio jungerentur : pax apud
Carnutes inter Burgundos & Aurelianenses
Anno 1409. tractanda : Difficultates inter Antonium Du-
cem & Hannonem sopiendæ, interfuit : Sicut
Anno 1411. & in Comitiis Tornacensibus à Burgundo Du-
Anno 1409. ce celebratis : Nuptiis Antonii Ducis : Solem-
nibus epulis Francorum Regis cum selecta no-
Anno 1385. bilium turba apparuit : A Philippo Burgundo
Gubernator Curtraci factus : à Joanne Duce
Anno 1408. in intimi consilii societatem assumptus, cum
Anno 1418. 10. Januar. eodem Parisios profectus est : Mortuus in bo-
na ætate Uxorem reliquit superstitem, quæ
nuptiis Philippi Ducis interfuit, & cum Pri- Meierus susceptricem ejus ie nesare tactur.
mogenitus ejus aquis salutaribus expiaretur,
testis astitit : Similiter in tractione pacis apud Meierus ad annum 1455.
Atrebates & in nuptiis Caroli Comitis Caro- Obiit anno 1455. 26. Febuarii.
lesii legitur Insulis adfuisse.

Successit Joannes frater, quem ab Episcopo Leodicensi captum Hoii tradunt nonnullæ historiȩ, coactumque se magno redimere. Cùm autem litro conficiendo impar est, & ampliùs à Leodicensibus multùm infestaretur, consilium iniit vendendi Comitatum suum Phi-
lippo Bono Burgundiæ Duci, servato sibi ad
vitam usufructu. Quod factum accedente Pro- Anno 1421.
cerum Provinciæ consensu.

In quo finiam hoc historiæ Compendium, gesta sub Burgundis Austriacisque Principibus suis locis inserturus. Compendium autem hoc prȩlusi satisfacturum aliquatenùs, donec Amplissimi nominis Vir G. Cronendalius historiam luculenter & fusè scriptam in theatrum patietur prodire, quod spero brevì futurum. Interim his fruere & me ama Lector.

J. B. GRAMAYE
TITULUS,
PARS SEPTENARII QUARTA,
In qua Comitum tam viventium, quàm sepultorum Inscriptiones.

Priores ex authoribus & diplomatibus petitæ, posteriores ex locis ubi sepulti Comites, nisi quòd aliqua ego substituerim, quæ annotavi.

Sic Bellefaresto vocatur.

NAYMO *Duc de Baviere.*
Elogium hoc de eo feci:

Munere Dux, tituloque Comes, donoque Namurci
Marchio, Cæsareæ fidissimus armiger alæ,
Qui vixi bellis, bustis quoque finio vitam.

Chronicon Leodicense ad annum 825.

THYRI *Conte de Namur.*
Cui Cænotaphium hoc composui:

Rector duorum fluminum, totidem arcium,
Inter alios cadaver ignotum jacet.

Codex Gemblacensis.

ALMARICUS *Marchisus Namurci.*
Cui hoc Carmen scripsi:

Comes vocabar Almaricus, occidi.
Communis hic mihi tumulus cum pluribus,
Communis etiam mors fuit cum pluribus.

F. Rosieres sic vocat.

GERARDUS *Namurci Comes.*
Cui hos versus scripsi:

In Zuentebaldum dum Gerardus rem gerit,
Et à tyranno vindicavit patriam,
Summque nomen à tenebris vindicat.

Diploma Broniense datum anno 932.

BERINGERUS *Comes Namuci.*
Hos defuncto versus ego scripsi:

Protector Bronii, protector Walciodori,
Æmulus Alcidæ, vel Quinti Cæsaris, ambas
In Sabis & Mosa statui regione columnas.
Defuncto benedicta cohors, bona verba det, oro.

Sigibertus in vita Abbatis Eiluini.

ROTBERTUS *Namuci Comes.*
Cænotaphium ei hoc ego conscripsi:

Robertus jacet hic Namurci Regulus olim,
Legia cui fatum peperit, Brabantia famam.

In Diplom. Ottonis confirmantis Broniensem Abbatiam an. 992. In Diplom. Gemblacensi dato anno 998.

ADALBERTUS *Comes Namuci.*
ERMEGARDIS *Duxissa Illustris Ducis Caroli filia ex Francorum nobilissima progenie.*

Sepultus ille aut Bronii cum avo, aut in D. Virginis Namurci cum uxore, de qua vetus Schædium:

Nobilis Ermengarda ex Francigenarum stirpe Caroli Ducis filia, in festo quinquagintaquinque Martyrum defuncta, in Ecclesia Mariæ Matris Cælorum tumulatur, & præsente filio Comite Alberto Namucensi, & Gerolmo Abbate S. Mariæ

legavit

vit terræ quietionis suæ viginti parvos denarios. Deus sit ejus animæ misericors.

In Chronico Cameracensi.

ROTBODUS *Comes Namuci.*

Sepultus fortè Gerpinii referentibus Indiculis Ecclesiæ, nomine suppresso:

Hic sepeliri voluit Comes Namurcensis.

In charta Broniensi anno 1035.

ALDEBERTUS *Comes Namuci.*

Tumulus ejus magnificus fuit in D. Albani & uxoris cum inscriptione tali:

Hic sepultus jacet Nobilissimus Comes Aldebertus & Roneldis ex Lotharientium stirpe nobilis ejus sponsa, qui Ecclesiam hanc fundavit.

In charta pontis Dionantensis anno 1080.

ALBERTUS II. *Namuci Comes.*

Sepultus cum Ida conjuge in D. Albani, sed Epitaphium non reperi. Andennis solet esse memoria 3. Kal. April.

In fundatione Floreffiæ anno 1121.

GODEFRIDUS *Comes Namucensis &* ERMESENDIS *Comitissa.*

Memoria ejus & secundæ uxoris Floreffię in saxis duobus nigri marmoris ante aram majorem.

GODEFRIDUS. ERMENSIDIS.

In confirmatione libertatis Broniensis anno 1154.

HENRICUS *Comes Dei gratia Comes Namuci & de Lutseleburch.*

Memoria ejus & uxoris in Ecclesia Floreffiensi, in duobus sarcophagis ante majus Altare.

HENRICUS. AGNES.

In Diplomate Sonegiacensi, anno 1169.

BALDUINUS *Divinâ favente clementiâ Comes Hannoniæ & Marchio adjacentis Regionis,*

Epitaphium in D. Waldetrudis Montibus.

Balduinus hic requiescit Comes Hannoniensis, cujus proavus fuit Balduinus Hannonien. qui ex Richilde genuit Balduinum Hierosolomitanum. Ille Balduinus genuit Balduinum, qui in hac humatus est Ecclesia ante Chorum ex Alida sorore Godefridi Ducis Lovanii. Ille ex Jolida genuit hunc Balduinum animosum & fortem, justitiæ & pacis amatorem, erga subjectos humilem, contra hostes rebellem, qui hanc Ecclesiam Sanctæ Waldetrudis tertiò concrematam, & S. quoque Vincentii Ogynensis plumbo texit, & castri locum muris cinxit, & super portam Basilicam S. Servatii ædificavit, in Valentianis aulam & muros circa villam erexit, in Bello-monte muros circa turrim construxit, Byachiam Haymonis quercetum buxeum castrum ramis stainm à fundamentis condidit, & turribus & ædificiis munivit, anno Incarnationis Domini 1171. *ætatis verò suæ* 62. 8. *Nonas Novem. obiit.*

Epitaphium ALEYDIS uxoris ejus. Ibidem.

Me legat ad lapidem Comitissam mors Aelidem,
Qui legis adde fidem, cras tibi fiet idem.
Quid mihi famosa dat fama genus generosa,
Quid mihi formosa forma nitorque rosa?
Fama tepet, generi dolor est speciem removeri,
Sicque datur fieri non hodie quod heri.
Finis adest Julio cum nulla vel altera fio,
Matris humi gremio more locata pio.
Sanctis cognata, Namucensi stemmate nata,
Sancta sequens fata, plaudo mercede fata.
Quisquis ades, tecum volvas quid nunc traho mecum,
Dum potes, est æquum te dare dona precum.

BALDUINUS *Comes Flandriæ & Hannoniæ & Marchio Namurci primus.*

In Donatione censuum Novæ Villæ facta anno 1185. Ecclesiæ S. Albani.

Epitaphium in Ecclesia D. Waldetrudis Montibus ante aram S. Jacobi.

Hic jacet Balduinus Comes Hannoniensis, Vir venerabilis, prudens, Princeps potens, & illustris. Hic fuit filius Comitis Balduini, qui ante majus Altare jacet. Hic ex parte matris suæ Namucum fuit adeptus, & inde primus Marchio Namucensis appellatus. Hic ex parte uxoris suæ Margaretæ, quæ fuit filia Theodorici & soror Philippi Comitum Flandriæ, Flandriam cum Hannonia & Namurco possedit. Hic habuit filios, quorum Balduinus primogenitus in Flandria & in Hannonia, Philippus verò successit in Namuco. Habuit & filias, quarum una fuit Elisabeth sanctissima Francorum Regina. Obiit 17. *Kal. Jan. anno* 1195.

Epitaphium Uxoris ejus olim in medio, nunc latere Chori S. Donatiani.

Scriptum in lamina plumbea reperta cum 27. Junii anno 1352. corpus ejus transferretur.

Hæc fuit Margareta uxor Balduini Comitis Flandriæ & Hannoniæ, primi Marchionis de Namur, mater Elisabeth sanctissimæ Francorum Reginæ, hæc fuit plurimorum meritorum, præcellens in omni opere bono cunctas mulieres viventes in tempore suo, obiit 17. *Kal. Decembris anno* 1194. *mense Novembri. Requiescat in pace.*

Vir Illustrissimus PHILIPPUS *secundus Marchio Namucensis.*

In Diplom. fundationis S. Petri in castro anno 1198.

Epitaphium ejus in veteri Choro D. Albani.

Hic sepultus est Illustrissimus ac Potentissimus Vir Dominus Dominus Philippus XIII. Comes ac Marchio Namurcensis, successor fratris sui Henrici, ac filius Balduini quondam Comitis Flandriæ Hannoniæ ac Marchionis Namurcensis, qui quondam Philippus obiit absque liberis anno Domini 1212. *numerum* 20. *prebendarum auxit de tribus prebendis, ac postmodum ad honorem Dei, ad augmentandum Ecclesiæ præsentis Sancti Albani in Divinis servitium, instituit in eadem Ecclesia* 20. *beneficia, quæ dicuntur vicariæ, conferenda* 20. *Clericis Ecclesiæ eidem assiduò deservituris, cujus ossa de consensu Caroli Regis Castellæ fuerunt translata de medio navi Ecclesiæ cum Altari ab eodem fundato in veteri Choro cum maxima reverentia anno* 1213. *rogante Apostolico viro Honorio tertio & Imperatore Frederico II. Administrante Hugone de Petraponte Antistite Leodien. De pœnitentia severa per eum facta habetur in Chronicis.*

Epitaphium MARIÆ filiæ Regis Franciæ in Affligimio.

Maria Philippi Regis Franciæ filia quondam Philippi Marchionis Namurcensis, & postea Henrici Brabantiæ Ducis filia, femina omnium pul-

cherri-

cherrima, hic petiit sepeliri anno 1238. Kalendis Augusti. Ora pro ea,

In Diplom. Epi de con.ordia cum Goberto de Bioul anno 1218.

PETRUS *Comes Altisiodorensis & Tornirensis & Marchio Namurcensis; &*
JOLENDIS *Comitissa uxor ejus & Marchionissa.*

Cænotaphium hoc ei olim composui:

Quo magis incertum est de tempore, sorte, sepulchro
Casaris, hoc certum magis est de morte dolenda.
I nunc ista vide & regnis confide viator.

In testamento ejus anno 1224.

Ego PHILIPPUS *Marchio Namucensis.*

Epitaphium ejus Vaucellis.

In tabella ad parietem sub insignibus ejusdem scripta fuerunt.

Marchio Philippus Namucensis hic jacet intus;
Nec facilè dicas animis an major an armis,
Tu prece sis facilis, mors comparat ultima primis.
Anno 1226.

In fundatione Abbatiæ Grandipratensis anno 1231.

HENRICUS *Marchio Namucensis, & Vienna Comes, &*
MARGARETA *Marchionissa & Comitissa uxor ejus.*

Memoria eorum in Grandiprato.

In veteri Codice per has turbas perdito.

4. Kalendas Novembris Anniversarium Nobilissimi Marchionis & Comitis Henrici & Margareta conthoralis ejus Fundatorum nostrorum, quorum animabus misereatur Deus.

Sepultus ille in Palestina, hæc in Valle Mariæ prope Treveros.

In confirmatione Grandipratensis Cœnobii anno 1237.

Nos BALDUINUS *heres Imperii Romania, Comes & Marchio Namurcensis.*

Et post obitum Joannis Brennæ soceri anno 1237.

In Diplomate privilegii portatitus castri anno 1240.

Balduin par la grace de Dieu tresfiable en Jesus Christ Empereur de Dieu couronné, moderateur de Romanie & des en croissant, & aussi Marquis de Namur.

Memoria ejus Lætiis. Epitaphium ei tale olim scripsi:

Urbs Constantini me prodita perdita Rege,
Præsidium est Eubaa fuga, Cacobaa sepulchrum.

Usufructuaria.

BLANCA *Francia Regina* testibus Franciæ historiis, diploma enim non vidi.

Moderatrix. In Codice feudorum.

MARTHA *Imperatrix vidua* BALDUINI *Imperatoris Constantinopolitani.*

Epitaphium ejus esse puto in Nameche:

Icy gist ly droict iritaine Chastelaine de Sanson, que fu del lingage le Roy de Jerusalem. Pols por l'ame que Dieu consóle.

Occupator. In Diplomate de Getonsart anno 1270.

HENRICUS *Comes de Luceleborch & de la Reche, Marchis d'Arlon.*

Sepulchra ejus in Clari Fontis Cœnobio. Epitaphium uxoris ibidem tale:

Cy gist la Contesse honoré de Luxembourgh Marguerite nommé. Que moult fut sage, & Extraict de linaige de Bar & de Bretaigne.

GUIDO *Dampiera Dominus, Flandria Comes.* In Codice feudorum.

Et post acquisitum Namurci Comitatum anno 1262.

Nous Guys Cuens de Flandres, Marchis de Namur, & nous Isabeau femme à Noble homme son cher Signeur le Conte devant nommé, Contesse de Namur. In fundatione Bonefficensi anno 1267.

Epitaphium ejus Flinis:

Cy gist tresillustre & noble Prince.
GUY *Conte de Flandres Fundateur de ceens, qu'il mourut prisonnier à Compoingie au mois de Mars 1304, & fut rapporté en ce lieu l'an 1305.*

Epitaphium primæ uxoris MATHILDIS Arthesiæ ibidem:

Cy gist noble & vertueuse Dame, Madame Mehault, Contesse de Flandres, Dame de Bethune & de Tenremunde; femme de tresillustre Prince Guy Conte de Flandres, Fundateur de ceste Eglise, laquelle trepassa l'an ..... Meierus mortuam anno 1259. & sepultam vult Bethuniæ.

Epitaphium ISABELLÆ Luceburgicæ secundæ uxoris in Cœnobio D. Claræ per eam fundato Pettegemii: Nunc per hæreticos diruto.

Hic Isabella jacet Guidonis altera conjux,
Hæres Namurci, Luceburgique propago.
Obiit anno 1298, 25. Septembris.

Nous JEHAN *fils au Conte de Flandres Cuens de Namur.* Post an. 1297.

Et post obitum patris Guidonis. Anno 1303.

JEHAN DE FLANDRES *Cuens de Namur.*

Epitaphium ejus apud Minores Parisiis. Post incendium anno 1581. templi desiit.

Cy gist hauls Prince & de bonne memoire Monsieur Jehan Conte de Namur, que fu filz aisné de bon Guy Conte de Flandres, & de Isabelle fille du Conte de Luxemborch, qui trepassa de ce siecle l'an de graci 1330. le vendredy devant le Chandeleuse, & fut miz on terre le quart jour de Feburier.

Epitaphium MARIÆ CLAREMONTANÆ uxoris primæ, anno 1308. in Febr. in Cœnobio Vallis Beatæ:

Cy gist Noble Princesse Marie de Clermont,
Espouse de Conte Guy de Flandres le Cont,
Dieu le veul benire, en l'an 8. el veint à mourire.

Epitaphium MARIÆ ARTESIÆ secundæ uxoris nondum reperi, nec locum sepulturæ, nisi quòd schædæ aliquæ velint Bapalmis sepultam.

Diplomate privilegii Valcuriensis Anno 1328.

JOANNES DE FLANDRIA *primogenitus Joannis Comitis Illustris Namucensium.*

Et cùm patri successisset anno 1330.

In Diplomate Ogniacensi super difficultate mota anno 1330.

JOANNES *Comes Namucensis.*

Epitaphium in Spaltemensi Cœnobio Germaniæ:

 Hic

Hic sepelitur Joannes...... Marchis de Nament, mortuus in itinerario Prussia, 2. Aprilis anno 1335.

In fœdere anno 1336. 11. April. cum Franco.

GUIDO *Namuci Comes vir Nobilis.*

Sarcophagus ejus in D. Albani ante vestiarium. Memoria in S. Albano & Salzinis.

Duodecimâ Martii obitus nobilissimi Principis Guidonis, filii Joannis Comitis, qui obiit Cum dolore omnium in Flandria anno 1336.

In fundatione Aræ in S. Albano anno 1336.

PHILIPPUS *Comes Namucensis.*

Memoria in Æde Minoritarum Famagustæ:

Domicellus Philippus de Namn Comes
Regni cum triginta consanguineis obtruncatus,
Sepulturam apud S. Franciscum majorem
Consecutus est anno M. CCC. XXXVII.

In fundatione altaris in S. Petro anno 1347.

GUILLAUME DE FLANDRES *Cuens de Namur.*

Nonnunquam additis titulis *Sire* aut etiam *Seigneur de l'Escluse.*

In privilegio Namurcensi anno 1351.

Epitaphium ante aram primariam Ecclesiæ Minorum.

Cy gist hauls & puissans Prince de bonne memoire Guillaume de Flandres Conte de Namur & Seigneur de l'Escluse, qui trepassa le premier jour du mois d'Octembre sur l'an de la Nativité de Nostre Seigneur 1391.

Ibidem Uxoris Epitaphium.

Cy gist haulte & puissante Dame de bonne memoire Madame Catherine de Savoye femme & espouse à son vivant de hauls & puissant Prince Guillaume de Flandres Conte de Namur Seigneur de l'Escluse, Contesse & Dame des dits lieux, que trespassa le 18. jour du mois de Juing l'an 1388.

In tractatu pacis Gandensis datæ per Philippum Ducem an 1385. 18. Decem.

GUILLAME *filz ayné du Conte de Namur Seigneur de l'Escluse.*

Post Slusæ cum Bethunia permutationem conceptam anno 1384. perfectam anno 1386.

In transporto Walcuriæ facto anno 1384.

GUILLAUME DE FLANDRES *filz de Namur Sr. de Bethune & Montaigle.*

Et interdum post cessionem Valecuriæ à patre ei factam anno 1384.

GUILLAUME *Seigneur de Walcourt & Bethune, Filz du Guillaume Conte de Namur.*

In Diplomate quodam anno 1390. pro Jordaneo dato.

Cùm patri successisset in Comitatum anno 1391.

GUILLAUME DE FLANDRES *Conte de Namur Seigneur de Bethune.*

In privilegio Namurcensi dato anno 1398.

Epitaphium in medio Chori Minorum Namurci.

Cy gist hauls & puissant Prince de bonne memoire, Monsieur Guillaume de Flandres, Conte de Namur, & Seigneur de Bethune, qui trepassa le 10. jour de Janvier, sur l'an de grace de la Nativité de Nostre Seigneur mil quatre cens dixhuict.

Ibidem Uxoris Epitaphium:

Item cy gist haulte & puissante Dame de bonne memoire, Madame Jehenne de Harecourt, que fut femme & espouse a hauls & puissant Prince Monseigneur Guillaume de Flandres Conte de Namur & Sr. de Bethune, Contesse & Dame des dits lieux, que trepassa l'an 1455. le 16. jour de Febr.

JEHAN DE FLANDRES *Seigneur de Wynendale & Renaix.*

In Codice Feudorum Pollivait sic vocatur.

Cumque vendidisset Winedaliam Joanni Duci Burgundiæ anno 1409.

JEHAN DE FLANDRES *Seigneur de Bailloeul & Petegem filz au Conte de Namur.*

In Diplomate Solismontano confirmatio certæ partis sylvæ anno 1411.

Cùm fratri in Comitatu successit anno 1418.

JOANNES DE FLANDRIA *Comes Namurci, Dominus Bethuniæ.*

In Diplomate cessionis Comitatus Philippo Bono factæ anno 1421.

Sepultus ad lævam Chori D. Albani tali Epitaphio:

Chi gist Trenoble Conte Jehan de Flandres, qui ceda à le Prince de Borgoigne la Conte de Namur, trepassa le premier de Mars l'an 1429. Requiescat in pace.

Nec sepulchrum nec tabula hæc verba continent etiam.

J. B.

GENESIS

PARS SEPTENARII QUINTA,

Ubi Comitum Namurci Propagines, Stemmata, & Affinitates digestæ.

STEMMA PRIMUM.

ALdebertus Comes, Uxor Ermesendis Lotharingica.

Rotbodo.	Albertus, Uxor Reynolda.	Sophia [a] Ornulphi III. Cyneiensis Comitis Uxor, unde Comites descendunt........	Henricus [b] Durbuti Comes, Uxor.

[c] Henricus Rupensis Comes.	Fredericus Episcopus Leodiensis.	Albertus, Uxor Ida.	Henricus vixit anno 1092.

[f] Mathildis quæ sustulit ex

Werico Domino Valcuriensi,	Nicolao Domino [h] Avesnarum,

[g] Wericum Dominum Valcuriæ, unde rectâ lineâ Domini Valecuriæ.	Beatricem Dominam Husalisiæ, cujus posteri ibi imperarunt.	Jacobum Dominum Avesnæ.	Mathildem uxorem Castellani Andomaropolis, cujus posteri Castellaniam Guidoni Comiti Flandriæ vendiderant.

Guido, Galterus, Buchardus Archidiaconus Laudunensis, cujus ex Margareta Flandrensi posteritas Hannoniam tenuit & Namurcum arrogavit.

AD STEMMA PRIMUM.

[a] JOannes Daulii in gestis Comitum Lucceburgi & Cyni hanc Sophiam filiam Comitis Namurcensis uxorem dat Ornulpho III, nec præter eum quisquam meminit.

[b] Memoriæ omnes hunc nominant: aliqui tamen secundum Gerbergæ, quæ matertera hujus Henrici fuit, maritum faciunt Henricum Comitem Durbuti.

[c] Chronicon Leodiense ad hunc annum nominat eum, sed non exprimit cujus sit filius.

[d] Hunc omnes historiæ filium Comitis Namucensis faciunt, sed an hujus Alberti an sequentis, dissentiunt.

Mihi çquè libet his ac illis accedere: causa tamen cur Fredericum hoc loco posuerim est, quòd in veteri Codice reperiam Alberto huic

filium fuisse Fredericum Archidiaconum Leodicensem, quem puto eundem esse cum illo qui post Episcopus.

[e] Seriem sequentem ex Chronico per Gemblacenses mihi submisso descripsi.

[f] Hanc aliquot memoriæ filiam faciunt Alberti.

[g] Hunc & posteros alibi citant Annales Hannoniæ.

[h] Hunc cum uxore & nepotibus nominant Schedæ Cœnobii Lætiensis.

[i] Meierus, & Annales Hannoniæ.

STEMMA SECUNDUM.

Albertus III. Comes, & Ida Comitissa.

Godefridus, cui uxores

[d] Mathildis. 2 Ermesendis.

Aleydis Rogerii Rossiacensis Domini Uxor.

Isabella maritum habuit Dominum Antoniensem & Spinetensem, unde Dominorum series.

Henricus [b] Canonicus Leodiensis.

Albertus ex [b] Canonico miles, Uxor vidua [c] Hugonis Comitis Jaffæ, cujus ratione secundus fuit Comes Jaffæ.

Reinaldus gener Nicolai Ruminiacensis, Uxor Juliana.

[f] Rogerius Episcopus Laudunensis.

Maria Ægidii Cynacensis

Eufalis Philippi Domini Altirinensis.

[e] Mathildis Arnoldi Domini Aldenardæ.

Joannes, Uxor Mathildis Traziniaca, Domina Danneux, unde rectà descendunt DD. Aldenardæ & Lessinii & Pameliæ Barones.

AD STEMMA SECUNDUM.

[a] Nominatur cum fratribus in diplomate Andennensi anno 1107.

En nom del sainƈte Trinité. Henry par la grace de Dieu tierche Empereur des Romains accreissans, Cognitte chose feit à tous filz de S. Eglise, Que Albert Cente de Namur laissies delle lonige deplainte de l'eglise d'Andenne, &c. Les fils de susdit Conte veans, & oyans, & entendans Godefroy, Henry, & Albiert ches choses ainsi disposées, &c.

[b] Hos sub Oberto Episcopo anno 1102. nominat tabula in choro Leodicensi affixa.

[c] Testis Tyrius l. 14. cap. 25. qui fratrem vocat Comitis Namurcensis, sub annum 1120, cùm viveret & regnaret Godefridus. Unde apparet, non esse Godefridi filium, quod aliqui putant.

[d] Hanc seriem ex eodem Gemblacensi codice concinnavi, & sunt qui velint hanc eandem esse cum Richilde Comitis istius matre Balduini.

[e] Hanc codex prætetit, quam & stirpem petii ex scriptis D. Cronendalii.

[f] Demochares Rogerium de Roseto 46. Episcopum ad annum 1180. nominat tomi 2. cap. 17. folio 28.

STEM-

STEMMA TERTIUM.

GOdefridus Comes, Uxor secunda Ermesendis.

[a] Albertus, obiit puer.	[b] Henricus Comes, Uxor Agnes.	[c] Clementia, Bertholdi Thuringiæ Ducis uxor.	[d] Beatrix Manassis Rhetelensis Comitis.	[e] Aleydis Balduini Hanoniæ.	[i] Agnes Simonis Lotharingiæ Ducis, aut, ut alii, Gelriæ Ducis.

[m] Ermesendis unde Duces Luceburgi descendunt.	[l] Radulphus Episcopus.

Berthulphus Dux	Radulphus Episcopus	Manicerius [e] Comes.	Ausbertus Præpositus Leodiensis. [f]	Balduinus.	Henricus.	Nupta Hugoni de Petraponte.	Nupta Rogerio Siciliæ Regi.

[g] Hugo Episcopus Leodien.	Constantia [h] Uxor Henrici [b] Cæsaris.

AD STEMMA TERTIUM.

[a] HUnc aliqui Comitem Jaffæ faciunt: malè, ut docui.

[b] Hic cum sororibus tribus nominatur in fundatione Floreffiæ.

[c] Hanc stirpem ex eis quæ refert m.s. S. Laurentii Leodicensium disposui. Ceterùm cùm circa hæc tempora (teste Henninge folio 133. partis 1. monarchiæ 3 & 4) tantùm Comites Thuringiam habuisse videam; aut necessum secundam aliquam Thuringiam constituere, aut dicere Ducem exercitûs Thuringici fuisse.

[d] Hunc & aliquos ex posteris nominat Codex Broniensis in historia S. Crucis huc delatæ, cum quo conferendus G. Tyrius l. 12. cap. 1.

[e] Hujus meminerunt Annales.

[f] Hic nominatur in electione nepotis sui Episcopus.

[g] Hujus matrem fatentur chronica filiam Comitis Rhetelensis.

[h] Henninges folio 1215. tomi 4. consentit, & matrem ejus ex Rogerio Siciliæ Rege nominat Beatricem filiam Comitis de Rhetest. Aliter ac Fazelus l. 7. deca. 2.

[i] Hanc Henninges ex Chronico Lotharingiæ filiam facit Erici Comitis Namurcensis, uxorem Simonis II. Ducis, Radulphi Episcopi Leodicensis matrem, quam chronicon unum Leodicense facit matrem Rodulphi ex Comite Gelriæ, quod tamen ego in Gelriæ historiis non reperio.

[l] Variant scriptores in parentibus hujus, idcirco eum bis posui. Hoc certum, nepotem fuisse ex filia Godefridi Comitis Namurcensis. Rosieres diploma allegat tale: *Simon Dei gratia Dux Lotharingia & Marchio, &c. Hinc est quod nos & uxor mea Agnes Comitissa Namuci & Luceburgi & filii mei, &c. Datum anno* 1183.

Et licèt in numero filiorum non nominet Radulphum, tamen Rosieres ex diplomatibus ait patêre hujus esse filium. Quod idem sentit Wasseburgensis. Qui & Godefrido Comiti Isabellam dat filiam nuptam Conrardo Luceburgensi.

Videndum etiam an sit & quæ illa Comitis Namurcensis filia mater ex Comite Gelriæ Adalberonis Episcopi Leodiensis, si vera refert Chronicon unum Leodicense, tacentibus Gelriæ scriptoribus.

[m] Hanc stirpem pete ex J. Bertels Abbate.

STEMMA QUARTUM.

Balduinus IV. Hannoniæ Comes, Uxor Margareta.

Balduinus Comes Hannoniæ, Uxor Maria Campana, unde Comites Hannoniæ.	[a] Henricus Imperator.	[b] Joannes.	Philippus Comes.	Yolenthis nupta Petro.	[c] Isabella Uxor Philippi Pulchri Regis, unde Reges Franciæ.	Sybilla Uxor Gerhardi Luceburgensis post mortem patris.

Philippus Comes.	Robertus Imperator.	Balduinus Imperator, Uxor Martha.	Margareta H. Vienenſis.	[g] N. nupta Galteri Barenſis filio, & iterum D. Montis Acuti.	[h] N. nupta Theodoro Laſcari.	[i] Iole Uxor Regis Hungariæ.

[e] Philippus, Uxor Beatrix filia Regis Siciliæ.

[f] Catherina nupta Carolo Valeſio.

AD STEMMA QUARTUM.

[a] HEnninges fol. 80. malè uxores ei dat filiam Petri Namurcenſis & ſecundam filiam Regis Bulgarorum; & proles ex illa Petrum, Balduinum, Henricam Theodorico Campaniæ Comiti nuptam, ex hac Yolenthem Petro Cortenæo elocatam. Cujus contrarium docet Gregoras l. 4. Ceterùm ut demus eum bis conjugatum fuiſſe, dicendum unà proles ante patrem mortuas fuiſſe ſine herede, & negandum Yolenthem, quæ ſoror fuit, filiam fuiſſe.

[b] Negandum aut Joannem quod memoriæ volunt, aut Henricum quod Henninges & Epitaphium Philippi dicere videtur, Comites fuiſſe, mortuo patre; nihil tamen vetat utrumque patre vivo Comitis titulo uſum.

[c] Æmilius, Paradinus, Belleforeſtus uno ore fatentur.

[d] Oudegerſtius ita ſentit, quam tamen Paradinus uxorem Guiſcardi Domini de Beaujeu facit, (errans in hoc ſolo, quòd Fernandi Comitis filiam faciat, quod temporum ratio non patitur) eam non improbabile hanc Sophiam eſſe.

[e] Ex Gregora in principio libri 5. & Fazelo l. 8. cap. 4.

[f] Teſtis Æmilius, Annales Franciæ fol. 125. & Platina in Bonifacio VIII.

[g] Author Eugeranus de Coucy, quam Belleforeſt malè facit Roberti Imperatoris filiam.

[h] Ex verbis Gregoræ, qui cum ait duxiſſe conſobrinam Roberti Imperatoris, id nonnulli colligunt.

[i] Belleforeſtus auctor eſt, ſed Annales Hungariæ nihil de hac referunt.

STEMMA QUINTUM.

Guido Comes, Uxores

Margareta Bethuniensis, | Isabella Luccburgensis.

Ex Margareta Bethuniensi:

[a] Filii sex, filię tres in Flādria domi natæ.	[b] è quibus Guido Comes Namurcensis vocatur, & Joannes Episcopus Leodiensis.	Joannes Comes, cui uxores	[b] Guido D. de Richeborc, uxor Alys Henrici Barensis filia, per quā fuit Comes Cyni.	[c] Henricus Comes Lodi, uxor Margareta Clevensis.

Joannis uxores:

[l] Margareta secundo genita Roberti Comitis Claromontani.	Maria filia Philippi Arthesii.

Ex Isabella Luccburgensi:

[d] Margareta cui mariti Alexander filius Regis Scotiæ & Reginaldus Comes Geldrię.	Joanna monialis.	[e] Beatrix uxor Hugonis Comitis S.Pauli.	[f] Catherina uxor Theobaldi Ducis Lotharingiæ.	[g] Philippa sponsa Eduardi filii Regis Angliæ.	[h] Adela Uxor Joannis Domini de Fiennes.	[i] Yolec conjux Alexandri 3. Scotorum Regis.

AD STEMMA QUINTUM.

[a] Heuterus l. 6. Burgund. Henninges folio 82. & alii.

[b] Author Henninges & fieri potuit Guidonem ante ductam Isabellam & possessum Namurcum, uni ex filiis titulum Comitatûs, in quem jus arrogabat, dedisse.

[b] Ex Meiero ad annum 1303, ubi patrem ait ei assignasse Comitatum Zelandiæ; & Joanne Daulii, qui ait necatum in oppugnatione Bressiensi ictu lapidis anno 1310; & litteris divisionis bonorum ejus inter nepotes datis anno 1347. Sepultus est Petegemii.

[c] Ex vita Henrici VII. ubi Comes stabuli Imperatoris vocatur, uxorem autem ejus in Clevensi historia non invenio. Obiit anno 1339, jacet apud Minores Brugis.

[d] Henninges fol. 159. ex Buchenano, qui tamen vult desponsatam dumtaxat fuisse Alexandro ante patrem defuncto, & Henninges folio 375. de secundis nuptiis ejus ex Aquilio: unde Oudegerst malè eam Reginam Scotiæ vocat & nuptam vult Regi.

[e] Author Henninges, & consentiunt Annales Arthesiæ.

[f] Idem fol. 90. cùm nonnulli Lotharingici scriptores uxorem Theobaldo dent filiam Marchionis Montisferrati.

[g] Ex Polydoro ad annum 1294, qui & ait Regem Franciæ Matrimonium impedivisse.

[h] Author Wasseburg, cùm Henninges maritum ejus vocet Regulum Erasmii.

[i] Meminit Buchenanus, alii tamen Alexandro III. uxorem dant filiam Comitis Druydum.

[l] Annales Franciæ ad annum 1308. addentes procurante Francorum Rege has nuptias initas.

STEMMA SEXTUM.

JOannes Comes, Uxor Maria Arthesia.

Joannes Comes. [f]	Guido Comes.	[a] Blanca, Uxor Regis Norwegiæ.	Philippus Comes.	Gulielmus Comes primò [h] gener Comitis Blesensis, tum maritus [i] Catherinæ Sabaudæ.	[b] N. uxor Comitis Viennæ.	Maria [c] Uxor Guidonis Comitis Blesensis & post Colini de Brabantia.	[d] Elisabeth Uxor Ruperti Bavariæ Ducis.	[e] Robertus, Uxor filia Alberti Hannoniæ Comitis, & postea Isabellæ Melinæ.
Philippus Nothus.		Joannes Nothus.[g]						[r] Robertus Nothus.

Gulielmi Comitis liberi:

[l] Gulielmus Comes maritus primùm Mariæ Barensis, tum Joannæ Haricurtiæ.[m]	Joannes Comes.	Maria. [p]	Gulielmus Nothus.[o]
N. mortua in infantia. [n]	Philippus Nothus D. de Duys. [q]		

AD STEMMA SEXTUM.

[a] CRrantzius non nominat hanc Blancam, sed nec uxorem Magni Sinechii Sueciæ & Norwegiæ Regis, qui hoc tempore vixit, unde suspicor eam esse.

[b] Ex litteris Comitis Viennæ anno 1359. qui fatetur se recepisse 8000. libellarum pro dote sororis Namurcensis Reguli.

[c] Paradinus & Annales Britanniæ hanc & matrimonia hujus nominant, sed non addunt cujus sit filia. Meierus & Monstroletus faciunt Gulielmi Comitis filiam, Annales Gulielmi sororem.

[d] Testis Munsterus.

[e] Ex Guisiano & archivo Soleriensi.

[f] Ex diplomate anni 1371.

[g] Ex Jacea.

[h] Jacea sic refert: Annales generum Comitisse Blesensis & Joannis Hannonii conjugum faciunt.

[i] Ex Paradini historia Sabaudica.

[l] Ex litteris Ducis Burgundiæ anni 1384. jubentis eo titulo concedi ipsi usumfructum Slusæ.

[m] Ex litteris anni 1391, quibus assignantur ei illo titulo 4000. librarum super Bethunia.

[n] Ex tabula veteri altaris S. Albani.

[o] Ex Annalibus, qui addunt decollatum à Gulielmo II, quòd author fuisset matrimonii Mariæ cum Colino de Brabantia.

[p] Hanc Meierus eandem facit cum superiore.

[q] Ex vita Philippi Boni, inter cujus consiliarios recensetur.

[r] Interfuit venditioni Comitatus anno 1421.

IN

IN ET DECREMENTUM
Comitatûs Namurcenſis.
PARS SEPTENARII SEXTA.

Incrementum Comitatûs.

UT antiquiora illa & obſcuriora prætereans, invenio Comitatum Namurcenſem, ut nunc eſt, occupare potiorem partem pagi Lummenſis & Lomacenſis, inque illo [a] Walciodorus, hoc [b] Bronium deſcribitur:

Pagi Sabis, in quo [c] Monaſterium S. Fredegundi,
Pagi Muhanienſes in quo [d] Egeſines,
Pagi [e] Darmienſes in quo Flerutum,
Pagi [f] Condruſti in quo Antina.

Contingere aut etiam partem occupare pagorum [g] Tiracienſis, [h] Flamennenſis, [i] Ardennenſis, [l] Thuinenſis, [m] Bellomontenſis, [n] Brabanticenſis, [o] Haſbanienſis, [p] Florinenſis, [q] Foſſenſis.

Qualiter autem hi pagi, quos authoritate Diplomatum ſtatuo, ſiti fuerint, Icon poſtea ſubjiciendus repræſentabit.

Definio autem veteres Comitatus inter Moſam & Sabin Libinenſem, Tyrienſem, Biolenſem, Prizerienſem, Ceſtellanias Walincurtenſem, Floreffienſem, Montis Aquilenſem, Bovinenſem: Sabis, Gerpinienſem: ultra Sabin inter Ornum & Pietonem Comitatus Goſcelienſem, Darmienſem, Marbaſienſem, Caſtellaniam Veteris Villæ: circa Ornum & Mehaniam Comitatus Lernutenſem, & Mehanienſem, Caſtellaniam Mehaniæ: Inter Ornum & Sabin Caſtellaniam Golſinienſem: Inter Mehaniam & Moſam Comitatus Laudenſem, Hungonienſem, Haſbanienſem, Namecenſem, Caſtellaniam Novæ Villæ: Ultra Moſam Comitatus Bellefortenſem, Havelanienſem, Bochenſem, Caſtellanias Andennenſem, Sanſonenſem, Moſanam, Honrenſem, Rendarcenſem, Polivacenſem, Haſterienſem. Atque hæc omnia ſuis locis confirmabo Diplomatibus aut ſcriptis veteribus, quæ fuerunt in tractu illo, qui nunc Namurci Comitatus vocatur, qui qualiter coaluerit, videndum.

a Confirmatio Walciodori anno 946. citat.
b Confirmatio Bronienſis anno 932. ſic deſcribit.
c Citatur in Cameracenſi Diplomate anni 930.
d Citatur in Leodicenſi Diplomate anni 1082.
e Citatur in Gemblacenſi Diplomate anni 962.
f Citatur in donatione Ludovici Regis facta Ebroino Comiti.
g Diplomata Lætienſia meminerunt.
h Diploma Ludovici Regis ſupradictum.
i Diploma Walciodori ſupradictum.
l Diploma Lobienſe anni 992. nominat.
m Annales nominant.
n Diploma Gemblacenſe ſupradictum.
o Diplomata Trudonopolis & alia multa nominant.
p Florinenſia monumenta nominant.
q Nominat Chronicon Leod.

Namurcum veteris Ardennæ partem fuiſſe nemo unquam dubitavit.

Glomerici juriſdictio versùs Ardennam & Durbutum ſe extendit.

Odoarii circa Sabin.

Hidulphi Dynaſtæ etiam latè per Ardennæ ſylvas.

Naymo circa Namurcum & Moſam dominatus eſt, ut puto, tantùm.

Theodoricus verſus Dionantum extendit Imperium.

Almaricus Territorium de Feix cum caſtro Sanſonenſi dotale acquiſivit.

Raginerus Dux & ſucceſſores per Flamennam Condruſtumque imperitarunt.

Gerardus & Beringerus in Lomacenſi plurima poſſederunt, & hic advocatiam Bronienſem acquiſivit.

Robertus Darmienſi Comitatus partem adjecit.

Atque hæc quidem antiquis expreſſi nominibus, deinceps recentibus ſua daturus.

Robertus itaque in Flerucenſi territorio multa acquiſivit, & Veterem Villam cum uxore poſſedit.

Adelbertus cum uxore Thenas & alia Haſbaniæ loca obtinuit, & Bovinienſem diſtrictum recepit.

Rotbodo vicos aliquot in Ardenna & jus ad Comitatum Brugeronenſem.

Albertus II. Advocatiam Waſeggæ & Bronii beneficium Brugeronenſe.

Albertus III. Advocatiam Andennenſem anno 1107.

Virdunenſem Vice-Comitatum, jus in Bu- Anno 1015.
lonienſem Ducatum. Anno 1031.

Godefridus Allodium Floreffienſe,& jus ad Anno 1033.
Luceburgum.

Henricus Luceburgum, Rupes, & Durbutum.

Balduinus villas duas in Muhanienſi Comitatu.

Philippus emptione ab Abbate Indenſi tri- Anno 1209.
entem villarum de Seille, Sclain, Holſdain.

Petrus à Roberto de Bioul Nemus Mala- Anno 1213.
niæ Bioli.

Philippus à Joanne Horion ſylvas circa Anno 1220.
Moſam, quas nunc Grandepratum habet.

Balduini tempore nihil acquiſitum.

Guido beneficium Pollivacæ ab Henrico Anno 1260.
Luceburgenſi, beneficium 100. marcarum in Glennes à Valerano Salzeburgenſi.

Villam Renais, Horenbecq, S. Cornelis, Anno 1283.
Brakel, Suerlingen, Waendeke, & Ecceile Anno 1290.
4000. librarum ab Abbate Sancti Cornelii.

Petegemium ab Arnoldo Domino Ciſonienſi.

Belliolum à Joanne Dampetræo.

Fainiæ Caſtrum ab Ægidio Barlamontano, Anno 1298.

E Præter

Præter varia minoris tituli bona & agros à diversis emptos, itemque alia quæ liberis primi matrimonii reliquit, in Flandria, &c.

Anno 1215. JOANNES aggeres inter Axelam & Schaffingam, inde nomen Namurci retinentes, resectos anno 1321.

Slusam & alia in Flandriis.

Anno 1344. GULIELMUS & mater ejus à Johanne R. Bohemiæ castrum Polivachæ cum Præpositura, Majoratum de Falize, Forines, d'Aussaul, de Waing, de Hayn, de Schaltin, de Lignon, de Fallamaigne, de Hammes, de Fecault, de Martin, de Virœul emerunt, & castrum Bellefortis ab Ægidio Faucon, Valecuriam à Werico Valcuriensi,

Anno 1363. Anno 1345. A Balduino de Moustier & Johanne Espangons feuda in Freyres de la Respaille,

Anno 1341. Ab Eustachio de Seraing feudum de Enghesies,

A Joanne Marbais feudum in Bioul,

A Margareta Wesemalia bona in Fleru,

Anno 1370. 1370. 1374. 1375. A Theobaldo de Lesées Advocatiam Lustinii & Sylvæ Acremontanæ.

Contra Leodienses per sententiam Romanorum obtinuit vicos Tamines, Brangnées le Conte, Fontenelles, & Gilliers Mertines, Gerpines, Humignées, Francq Vigniers, Court de Betonsart, Bernieres, Ferieres, Gordines, Somerées, & Fontenelles apud Walcuriam. (Sub Fleruceus. Sub Bovinienss.)

Sub Pollivacht, Sub Waseige, Hemptines, Nettoye, le ban de Sorines de lez Dinant le chaveye, Javeley, Garmes, & Pecherolles, Fumale, Namesché.

Velaines & Ramineaul. Sub Viesville.

GUILIELMUS II. Bethuniam.

JOANNES ultimus, Wynedaliam.

Ad extremum structam à Carolo V. arcem sui nominis vulgò inter oppida Namucensia recensent. Anno 1555.

DECREMENTUM

Comitatûs.

PErdidit ea quæ Arduennates asservabant circa Ardennam NAYMO.

ALBERTUS III, Bulonium & Virduni Vice-Comitatum.

HENRICUS cæcus Thenas Hasbaniæ, cum aliis ibidem. Anno 1189.

BALDUINUS Luceburgum. Anno 1188.

PHILIPPUS illustris Rupes & Durbutum. Anno 1199.

PHILIPPUS à Dolabra quicquid nemoris ultra Mosam versus Ardennam usque ad Archiam sylvam. Anno 1212.

HENRICUS Viennensis usumfructum Veteris Villæ & Golsiniæ. Anno 1219.

JOANNES I. Slusam. Anno 1311.

GULIELMUS II. iterum Slusam antea recuperatam. Anno 1334.

JOANNES ultimus Wynendale. Anno 1409.

BREVI-

J. B. GRAMAYE

INDEX,

PARS SEPTENARII SEPTIMA.

Nomen.	*Agnomen.*	*Annus obitûs.*	*Locus sepulturæ.*	*Insignia.*
GLomericus	Durbutensis.			
Odoarius	Floreffiensis.			
Hidulphus	Arduennas.			
Martinus	Infelix.	a 710	Neustriæ.	Sigillum bipartitum præferens scutum cum fascia, & crucem cum carbunculo.
Lampertus	Formidabilis.	778	Methelociense Cœnobium.	
Loherus	Superbus.	809	Toleianum Cœnobium.	
Fredericus	Saltuensis.	847	D. Matthæi Treveris.	
Sadigerus	Justus.	876	S. Arnulphi Metis.	
Raginerus	Magnus.	916	S. Vitoni Virduni.	
Ricuinus	Virdunensis.	930	Metis, ut puto.	
Bona	Mosellanica.	...:	Virdunum.	Scutum bipartitum ex Franciæ & Lotharingiæ insignibus.
Carolus	Francus.	1001	Aurelianum	
Ermengardis	Lothariensis.	1049	D. Mariæ Namur.	
Naymo	Dux.	810	Ayli campi.	Scutum aureum duabus nigris distinctum fasciis.
Theodoricus	longimanus.	circa 820.......		
Almaricus	pugnax.	842	D. Virginis Altisiodò.	
Gerardus	animosus.	circa an. 900.......		
Beringerus	fidelis.	circa 940.	Bronium ut puto.	
Robertus	Harpax.	....		
Albertus	felix.	998	Bronium aut D. Virginis.	Sigillum Equitem tantum prætulit, sunt tamen qui volunt usos insignibus Lotharing.
Rotbodo	perfidus.	1016	Gerpinium Namurci.	
Albertus	pius.	1067	D. Albani Namurci.	
Albertus	pacificus.	1102	D. Albani.	
Godefridus	Floreffiensis.	1139	Floreffia.	
Henricus	cæcus.	1196	Floreffia.	
Balduinus	animosus.	1195	D. Waldetrudis Montibus.	Leonis effigiem prætulere.
Philippus	illustris.	1212	D. Albani Namurci.	
Petrus	Cortenæus.	1221	....	
Philippus	à Dolabra.	1226	Vaucellense Cœnobium.	
Balduinus	Constantinopolitanus.	1264	Eubæa.	Leonem integrum prætulit.
Guido	Dampetræus.	1305	Felinense Cœnobium.	
Ioannes	Polipater.	1330	Parisiis D. Francisci.	Leonem sed cum fascia transversa.
Ioannes	Prussiensis.	1335	Spaltemense Cœnob.	
Guido	Affabilis.	1336	D. Albani Namurci.	
Philippus	Tertius.	1337	D. Francisci Famagustæ.	Fascia post annum 1383, omissa.
Gulielmus	dives.	1391	D. Francisci Namurci.	
Gulielmus	Golsiniensis.	1418	Ibidem.	
Joannes	infelix.	1429	D. Albani.	

BREVICULUS

Manuscriptorum Codicum, quibus usus sum.

HIstoria Leodicensis, Arigeri Abbæ Lobiensis, Anselmi Presbyteri, & Religiosi Aureæ Vallis; & J. Brusthemii Scholastici, beneficio D. Joannis Curtii Toparchæ Dopeii mihi communicatæ.

Alia Joannis Ultramosani, per D. Gulielmum Carondeletum Crupeti Toparcham tradita.

Alia ex Cœnobio Gemblacensi.

Alia ex Trudonensi.

Alia ex Cœnobiis DD. Jacobi & Laurentii apud Leodios mihi subministrata.

Alia ex Bibliotheca N. Boulii Decani ad D. Virginis Namurci.

Historiam Namurcensem habui aut potiùs catalogum Comitum,

Ex Gemblacensi Cœnobio, per J. Libion loci Priorem.

Alexandri Monachi S. Andreæ aliud Chronicon.

Jaceæ Notarii aliud per Decanum Boulium mihi traditum.

Ex Bibliotheca J. Damin Archidiaconi Namurc.

Ex Bibliotheca Reverendissimi Namurcensis aliud.

Ex Bibliotheca J. Aucherii aliud.

Usus sum Chronicis Cœnobiorum Provinciæ, & Codice veteri Floreffiensi, ubi per annos multa notatu digna digeruntur.

Usus sum Registris monumentorum Comitatûs per D. Lombaerts Pensionarium & alios mihi exhibitis, ex quibus sunt quæ laudavi passim Diplomata Comitum.

His adde Manuscriptos, quos annotavi in fine Historiæ meæ Brabanticæ.

Nomina Idolorum Namurci cultorum.

NEptunus sub nomine Namurci.

Diana sub nomine Murciæ ibidem, & apud Murcy.

Ejusdem nomine Dionæ apud Dionantum.

Mercurii sub nomine Hasterii apud Hasterium.

Ejusdem incerto nomine in castro Sansonensi.

Apollinis sub nomine Arcii in sylva juxta Bioul,

Ejusdem sub nomine solis in Solismontana sylva.

Veneris sub nomine Fredæ apud Freyres.

Herculis sub nomine Walli, id est, exteri, apud Valcuriam.

Martis apud Marciam Dominarum.

Jovis apud Ivodium.

Brunehildis in sylva non procul à Davre, ubi ara hodieque videtur.

Syllabus propriorum nominum in diplomatibus Namurci à me repertorum.

A

ALdebertus idem quod *Albertus. Aelbrecht* idem quod *nobilitatem ferens.* Adelbertus.

Albiert vernaculo Sermone idem.

Albero in Diplomatibus etiam, ut puto, idem.

Adela, Adelheydis, Alys pro *Adelheide. Alyt* idem quod *nobilis.*

Arno idem quod *Arnoldus. Art* sonat *tenens Aquilam aut genium.*

B

BErno idem quod *Bernardus. Beirnardt* sonat *ursi genium.*

Beringerus idem quod *Beringarius.*

Bastinus idem quod *Sebastianus, Bastien.*

Bilis idem quod *Sybilla, Biel.*

C

COlinus & fortè *Colardus* etiam idem quod *Nicolaus, Claes.* Colo.

Clarbaldus idem quod *Clarembaldus.*

Claerbout, idem quod *citò clarus.*

D

DOmpnus idem quod *Dominus.*

E

ERembaldus idem quod *Erboldus. Arbout* sonat *cerebrum velox.*

Ericus idem quod *Henricus. Henrich* sonat *procul divitem.*

F *Fran-*

F

F*Ranco* & *Franiko* idem cum *Francisco*. *Fraus* sonat *liberum*.
Frego idem quod *Fredegandus*. *Freigo* idem quod *pacem optans*.

G

G*Erthardus*, *Geraldus* idem quod *Gerardus*. *Gerardt* idem quod *conquestor*.
Gozelo, *Godo* idem quod *Godefridus*, *Godefroy* sonat *bonam pacem*.
Guliermus idem quod *Gulielmus*. *Guillam* sonat *cassidem sylvestrem*.
Guedericus, *Gualtherus* idem quod similia per V. *Vedericus*, *Valterus*, &c.

H

H*Aymo*, *Haymaricus* idem quod *Almaricus*, *Almaury*.

I

J*Ole*, *Jolendis* idem quod *Jolenthis*, *Jolé*, *alacrem* sonat.
Irmgardis idem quod *Ermgardis*. *Ermken* idem quod *custos honoris*.

L

L*Antbiertus* idem quod *Lambertus*. *Lambrecht* idem quod *terram ferens*.
Lietbertus idem quod *Libertus*. *Librecht* idem quod *amico genio*.
Luduvicus idem quod *Ludoicus*. *Lodwick* sonat *forti cedentem*.

M

M*Unicerius* idem quod *Manasses*. *Menna* idem quod *Amandus*, *Amand*.

N

N*Otbertus* idem quod *Norbertus*. *Naymo* idem quod *Namanus*. *Niemas* sonat *novum virum*.

O

O*Lbertus*, *Oberus*, idem quod *Obertus*. *Obbert* idem quod *ferens Senium*.
Oduarius idem quod *Odilo* vel *Odulphus*.

P

P*Ero* idem quod *Petrus*, *Pierre*.

Q

Q*Uebbo*, & *Webbo* idem quod *Wiboldus*.

R

R*Otbertus*, *Rodbodo*, *Robualdus* idem quod *Robertus*. *Robrecht* idem quod *gloria ferens*.
Raginerius idem quod *Reynerus*. *Reyner* idem quod *castæ famæ*.
Reylendis, *Reinolda* idem quod *Reynera*.
Rethulphus idem quod *Rodulphus*. *Roloff* idem quod *juvans consilio*.

S

S*Teppo* idem quod *Stephanus*, *Steven*.
Sigardus idem quod *Sigerus*, *Seger* sonat *modestum honorem*.

T

T*Heoduinus* idem quod *Dietwinus*. *Ditwin* sonat *victorem*.
Theodericus idem quod *Dietricus*. *Dedrick* sonat *divitem*.

V

V*Edericus* idem quod *Fredericus*. *Frederich* idem quod *dives pace*.

W

W*Iltelmus*, *Waltermus* idem quod *Gulielmus* & *Valterus*.

Hæc omnia non assero semper eadem esse, sed duntaxat hoc contendo, docere me posse, apud Namurcenses ferè eadem fuisse.

INDEX BELLORUM,

Quibus Namurci Comites aut inter aut præfuerunt, designante numerorum primo paginam, secundo columnam, tertio lineam.

J. B. GRAMAYE

HISTORIÆ NAMURCENSIS

TOMUS SECUNDUS.

In quo breviter Antiquitates Urbis & Comitatûs Namurcensis describuntur.

ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMOQUE
CAROLO EGMONDÆ COMITI,

Gaveræ Principi, albi & alias Baroni & Dynastæ, Equiti Aurei Velleris, Urbis Provinciæque Namurcensis Gubernatori, Domino & Mœcenati suo.

Vercus Deorum laurus Dearum Patrem coronat, placet Veneri myrthus, placat equus Neptunum : & ideo coronat, placet, placat, quia eorum hæc sunt munera aut inventa; & ideo invenca, quia natura, qualitas, habitudo utrorumque ferè conveniunt. Namurcum ego tibi, Illustrissime Comes, *post Principem & Ordines, imò loco Principis & inter Ordines primo obtuli: & ideo tibi, quia illud tuæ deditum gloriæ, debitum virtuti, credicum fidei; & ideo deditum, debitum, creditum, quia ejus conditio virtuci tuæ, virtus naturæ tuæ, natura fortunæ tuæ maximè censeatur convenire. Regis Comitatum Comes, Principatum Princeps, Nobilem Nobilis. Repecic Namurcum gloriæ suæ fundamenta à Bavariæ, Vos à Frisiæ Regibus : & quod illi Naymo, Vobis præstitit Adgyllis, eo felicioribus, quòd per masculam stirpem Illustrissimam annos propemodum mille propagastis, emensique potiores Bataviæ titulos, Geldriæ coronam, Flandriæ gemmas, Hannoniæ decora vestris inserentes capitibus, raro successionis tam concinuatæ exemplo perseveratis. Namurcum sex produxit Cæsares. Vos totidem Aurei Velleris Equites: Illud, licet omnibus bellis in anniversariam quodammodo calamitatum veniens communionem, tamen magno semper & erecto in Deum & Principes animo & fidelitatis ab antiquo laudem sibi tribuit, & quod è primis Reg. Cath. Majestatis, post flebile Belgii naufragium, ad asylum portumque appulerit, honorem sibi deberi gratulatur : Tu aliquanto major ab iisdem virtutibus redis, qui fidem Regi & Religioni semel datam, ratam habuisti semper, caputque supra fortunæ uymbos, bellorum nebulas, temporum nubes in ipsum dirigens melioris famæ tabernaculum gloriam paucis communem reportasti. Et quod aliis genus, gratia, fortuna, sola hoc tibi (ut cetera deessent) sola virtus splendidum Illustris familiæ scrinium habitans subministrat. Illustris familiæ dico, de qua tamen hic uihil dicam, dicturus ampliter, ubi me historiarum cursus in Gaveram aut Egmondam detulerit. Virtutis hic locus, cui hæc mea servit scriptio, subservit Namurcum. Delitias humani generis vocabant vulgus eum, qui Principis esse ut dicebat, ita docebat, neminem à se nisi lætum dimittere. Speculum Imperatorum vocarunt historici eum, qui indignum reputabat, Principem subditis suis ulla in re laudabili esse inferiorem. Utrumque ego jure de Te dixero,* Illust. Princeps, *qui eruditione, eloquentiâ, peregrinatione, rerum usu, prudentiâ, virtute, & quicquid aliorum in Principem cadere solet imò potest, tantum profecisti, ut palmam præripias quibusvis, & nihil non in Te Principes admirentur, populus amet, omnes laudent. Ita vivis & vives longo patriæ bono. Ita vovet*

Tuus, Illustrissime Comes,
Æternùm cliens
J. B. Gramaye.

AD AMPLISSIMUM INCLYTÆ URBIS NAMURCENSIS
SENATUM.

Ecce Namurcum labore & calamo meis, Typo & prelo alienis scriptum, Favore & auxilio vestro concinnatum, Ære etiam vestro in as incisum, Censurâ etiam vestrâ IV. Eidus Sex. munitum: Cum scilicet Adversaria, Schedas, Collecta mea, cum Archivis, Schedis, Codicibus vestris, quâ estis humanitate, & in litteras benevolentiâ, & in Patriam amore, contulistis, pleno probante Senatu. Quo ego nomine gratias debeo & ago, Deumque præpotentem plenâ voce rogo, Vos nobilitate, prudentiâ, industriâ Magnos magna Reipublica necessarios Diu servet, conservet, præservet.

Factum votumque Lovaniæ
ad Tylam ab J. B. G. P. H.

J. B. GRAMAYE
HISTORIÆ NAMURCI
TOMUS SECUNDUS,
In quo breviter Antiquitates Urbis & Comitatûs Namurcensis describuntur.

SECTIO I.

Nomen.

a Lucius in vita quarti Regis Tungrensis.
b Heuterus l. 5. cap. 16. de veteri Belgio.

Omen hujus Urbis primò [a] Sedroch à conditore, mox [b] Nemetocennam à Nemetum ad Sabin colonia, denique Namurcum fuisse volunt. Posterius quod remanet nomen variè legi scribique veteribus observo: [c] Mamutum, [d] Namucum, [e] Neumurciam, [f] Namurtum, [g] Namurram, [h] Namurcum, & Gallis Namu, Namur, Teutonibus Namen, Germanis Nhemen. Originationem & etymon aliter alii deducunt. Scriptorum pars sanior restauratæ per Romanos aut certè Francos arcè à [i] novo muro nomen hæsisse credit. Memoriæ aliquot inde dictam volunt, quòd juxtà Mosa Sabin accipiat. Nec desunt [l] qui à Naymone Duce nuncupatum, aut idolis Nam & Murcia. Annales [m] à silentio Deastri Nam, Namuti appellationem induisse opinantur. Ego in tanta antiquitate nihil definio, satis habens scripta & facta ab aliis recensere, & Lectori judicium suum relinquere.

c Harigerus in vita O. Materni.
d Sigibertus ad annum 1095.
e Gulielmus Armoricus.
f Robertus continuator ad annum 1118.
g Hubertus Leodius
h Vide titulos Comitum tomo 1.
i Divæus lib. 2. Antiquitatum Nieu-mure id significat.
l Chronica Leodicensia.
Nomen fonte accipere.
m Leodicenses c. 21.

SECTIO II.

Origo.

Auctores harum opinionum laudavi in Historia.
1 Sub Salomone.
2 Ante Christum anno 200.
3 Ante Christum anno 150.
4 Ante Christum anno 25.
5 Ante Christum anno 152.
6 Ante Chr. 466.
7 Ante Chr. 900.
Sigibertus ad annum 689.
In diplomate Ottonis dato anno 912. pro Bronensi Ecclesia.

ANte urbem castrum fuit, sive illud ab [1] Aganippo Belgarum Rege, sive à Burdegale Gallorum [2] Duce, sive à [3] Cambrone Tongrorum Principe, sive à [4] Claudio aut Caio Romanorum Cæsaribus, sive ab [5] Anthonio Augusto, sive ab Alberone [6] Clodii Criniti Francorum Principe, sive à [7] Naymone Bavarorum Duce (omnia enim hæc scribuntur) factum, refectum, perfectumve.

Cùm autem legamus *Pipini Ducis victoria apud arcem Namurci*, Abbatiam Broniensem *in vicinia castri Namurcensis* sitam scribi, discimus castri appellationem ferè usque ad annum 1000. in usu & ore fuisse. An autem castrum tamdiu solum fuerit, an castri nomine, quod frequens, urbs etiam intelligatur, non definio. Annales urbem volunt sub tempora natalis Dominici latè se ultra montem Campiliæ & usque ad vallem nemoris Marlaniæ, loco qui hodièque veterum mœnium nomen servat, se extendisse.

Codex S. Laurentii hæc fusè recitat.
Champeau.
Les vieulx murs.

SECTIO III.

Incrimentum primum.

CAium autem Caligulam aut Claudium Cæsares oportuniori loco in proximam & subjacentem rupi vallem oppidum transtulisse. Secutos Comites & Principes etsi non dubitem aut muniisse aut auxisse, aut destructam urbem reparasse; tamen quia certi nihil apud scriptores invenio, rem in medio relinquam: & statuam primum urbis ambitum intra Sabin & Mosam ad radices rupis, in qua castrum. Portarum extant monumenta quæ erant pontis Sabini, pontis Mosani Burdealensis & Heremi.

Indiculus D. Archidiaconi Dewin Anno Christi 39.

1. Aquis dejecta demùm reparata est. [a]
2. Fornicato opere renovata legitur. [b]
3. Similiter speciosiore modo refecta. [c]
4. Locus adhuc cernitur.

a Anno 1410.
b Anno 1364.
c Anno 1409.
Ex rationibus oppidi.

SECTIO IV.

Incrementum alterum.

PRoducta deinde Pomæria ultra Sabin ab Alberto I, quod arbitror, ita ut mœnibus concluderentur Hosdaniæ, Oultremootii, Seranii Toparcharum domicilia & locus S. Remigii, in cujus aditu porta de *Cains* appellata, & juxta fossæ de *Flous* extant adhùc murorum reliquiæ. Inque fossis nunc hospitium Domini Desclay & ædificia nova circa hallam extructa sunt frumentariam, & occupabant medietatem

Codex D. Crupepetensis hæc describit sub annum 1000.
Pon Geyts.

vici

La rue des Vifs.
Port d'Hoyoul.
Ex rationibus oppidi.
Anno 1393.
Anno 1064.
Anno 1409.
Anno 1113.
Ex diplomate anno 1213, ubi S. Albanus citatur in oppido.
Anno 1164.
Anno 1311.
Anno 1116.
Anno 1395.

vici Vivorum usque ad molendina Sabis. Portæ erant imò sunt adhuc *Hoyolensis* à rivulo & loco suburbano dicta, quæ renovari cœpta anno 1384, perfecta iterùm anno 1393. Saynealensis correspondens Sansoniensi, quæ novo opere refecta. S. Albani, quæ retro ædem illius Divi (quam alii ab Alberto II. volunt inclusam mœnibus) impetu aquarum dejecta, pulchriori pegmate restituta. Ceterùm quando præcisè cœpta & perfecta hæc oppidi augmentatio, necdum scire mihi contigit, certus sub Alberto II cœpisse & perfectam fuisse. Non quòd asseram tum mœnia perfecta, sed fossas duntaxat cum portis; cùm legam, muros ductos à ponte Mosæ ad portam Jambensem, à turri de Miruoart ad Hoyolensem. Et inde usque ad Fanum Divę Virginis. Denique circa D. Virginis & Saynealensem.

SECTIO V.

Ultimum Incrementum.

Anno 1417. & 1423.
Anno 1413.
Anno 1418. & 1425.
Anno 1410.
Anno 1414.
Anno 1417.
Anno 1418.
Anno 1579.

ULtimum oppidi incrementum cœpit aucto mirum in modum incolarum numero, conclusâ mœnibus, quam jam inde Comites libertate & privilegiis donaverant, novâ urbe. Cujus portæ *D. Nicolai* à parochia vicina, turri altiori ornata elevataque: *Sansonensis* à castro ad quod ducit, similiter excelsiori scemate adornata: *Entremcensis* à cavitatibus dicta, etiam sub idem tempus exaltata. Cœptum quidem erat partim aquis partim bello deformatas veterum murorum partes reficere antea: sed novo consilio reperi cœptum fodi ad producendum pomeria. Et quidem inter secundam & tertiam portas factos muros. A tertia usque ad turrim monetariam, & sic deinceps. Ita ut omnia facta refectaque fuerint ad annum 1470. Porta autem versùs Gryseas Sorores posterior est à Theodorico Hannon Consule renovata.

SECTIO VI.

Ornatus exterior.

Anno 1461.
Anno 1193.
Anno 1315.
Anno 1166.
Anno 1393.
Anno 1409.
Anno 1447.
Anno 1405.
Anno 1410.
Anno 1425.

DIctus Hannon propugnacula plura, quæ hodièque conspiciuntur, ad portas aliquot aut fecit aut refecit. Illud quod majus vocant factum anno 1505. Ad decus urbis faciunt turres, pontes non contemnendi. Quorum hi præcipui: Pons Sabis ab Alberto I. structus, post inundationem refectus anno 1409. Pons Mosæ, ut aiunt, à Burgalo illo fabuloso structus, aliquoties reparatus anno 1409, 1452. & 1505. Pons ad Herbattas refectus anno 1505. Lapideus juxta D. Virginis. Qui ad portas S. Albani & Hoyolensem. Turris S. Servatii erigi cœpta. Vicina portæ Hoyolensi. Quæ retro domos d'Acosse & Sallet. Quæ nunc cis domum Croyacam. D. Joannis sive magna ad Sabin. Quæ supra Mosam cœpta. Hasteriensis & Mohoiensis dejecta. Maslaniensis & Dodanensis perfectæ. S. Georgii apud Hoyolensem. Quæ juxta portam Bousetensem. Et aliæ sub idem tempus. Omnibus in numerum venientibus, licèt vulgò septem habere dicatur portas, tamen minoribus non omissis portas habere dignoscitur sex, turres in mœnibus undecumque triginta quatuor, plateas ..... fora rerum venalium quinque, pontes quatuor.

SECTIO. VII.

Castrum.

Bourgal.
La Gayetta anno 1513.
Vide historiæ cap. 2. & 3.
Ex Commentario D. Cronendali.
Anno 1542.
Anno 1551.
Ex insignibus ejus in muro.
Anno 1423.
Diarium D. Croypes.

PRæcipua ejus opera hæc sunt. Castrum quod magnis & diversis gloriatur authoribus, in edita rupe loco naturæ genio admodum munito structum, turrim habet in editiori montis cacumine, quam Burgedalensem vocant, & alteram habuit pronuper sub & à Carolo V. destructam Gayettæ nomine. Et volunt illam Burdegalis, de quo dixi in historia, hanc Caii Cæsaris esse opus & monumentum. Qualiter auctum munitumque fuerit castrum, apparet, tum ex stagno quod in ejus altiori parte conspicitur, demum ex muris qui tempore Maximiliani facti monstrantur. Propugnacula duo majora per Senescallum Hannoniæ tum præfectum perfecta, quæ cum murorum parte ruinam minitantia, Dynasta Barlemontanus reficienda curavit. Horologium quod in castro est, factum cum campana barmali. In castro hoc Namurci Principes inaugurari antiquitùs, habitare, Comitia celebrare, Legatos excipere solent.

SECTIO VIII.

Opera Urbis.

Anno 1213.
Ex diplomate dato in Capitulo anno 1213.
Anno 1552.
Anno 1578.

AD usus oppidi publica ædificia sunt. Curia ubi Senatorum tribunal: Quod antiquitus in castro opinor fuisse, postea Capitulum D. Albani *ad petitionem Villici & Scabinorum Namurcensium concessit, ut super allodium suum quod est juxta sanctum Remigium appentitium quoddam facerent, sub quo propter injuriàs aëris planta sua quietiùs agere possint.* Sed cum crescente incolarum numero minus capax hic locus videretur, domum ampliorem in foro maximo ab Archimandrita Broniensi coëmerunt, quam pulchro opere extruxerunt, & nuper domos ejus prospectum impedientes amoverunt.

Anno 1560.
Anno 1580.
Anno 1533. & 1564.

Halla frumentaria vetus per Christophorum Geiffier refecta. Macellum superbo opere ad ripas fluminis ornatum. Curia Provincialis Consilii ex ædibus Domini de Waiguy Prætoris Urbani erecta. Palatium ex claustrorum D. Albani parte sub Burgundiæ Principibus constitutum. Præcipuæ in oppido viæ publicæ lapidibus stratæ. Viridaria sunt ad ambulationes oportuna duo maxima, quæ Herbattas vocant. Sunt denique hospitia præcipuarum in vicino Abbatiarum magnifica. Denique nobilium primæ notæ domus sunt. Ita invenio Croyacam, Davrianam,

Sponti-

Spontinensem, Marbasiensem, Crupetensem, Escluyensem, Vitslebiam, Oultremontanam, Duyensem, Divianam nominari.

SECTIO IX.

Calamitates.

Anno 1400. Ex litteris hac de re datis 3. Maii.
Anno 1455.
Ex Chronico Gemblacensi.
Anno 1578.
Anno 1175. Ex inscriptione portæ apud Gryfeas.
Anno 1410. Ex tabula dedicationis Sacelli.
Anno 1505. Ex inscriptione crucis lapideæ in ponte.
Anno 1147. Ex inscriptione lapidis ad mur... portæ ...

A *Peste* damnum sensit Urbs notabile, cum tanta luis contages fuit, ut schola Mariana in cæmeterium converteretur. Iterumque cùm absumpta scribantur 25000, non parvo multitudinis civium argumento. Denique post cladem Gemblacensem laboratum. *Ab aquis*. Cùm pons Mosæ disjiceretur. Cùm molendinum Sabis cum Sacello dejectum. Cùm exundans Hoyola pontem suum excussit. Cùm intumescens flumen ad medium oppidi usque pervasit magno civium malo. *Ab igne* qui fortuitò plus 100. domos absumpsit. Et iterum in arce magno damno fuit anno 1509.

SECTIO X.

Seditiones.

Post annum 1180. Vide historiam cap. 7.
Anno 1318. Vide eandem c. 9.
Anno 1298. Ex litteris compositionis datis Mercurii post festum S. Nicolai.
Anno 1313.
Ex litteris datis hac de re Sabbatho ante Exaltationem S. Crucis.
Anno 1352. Ex datis Martis post Andreæ.
Anno 1371. Ex datis 20. Januarii.

AB hoste domestico de seditionibus malum obvenit. Aliquoties tempore Henrici cæci contra Balduinum Hannoniæ Comitem. Denique cùm irritati contra Martham Imperatricem Henricum Luceburgensem advocarunt, & eam ejecerunt. Iterum cum ob gravamina solito majora quidam novis rebus studentes, junctis sibi 4. paribus provinciæ, de alio Comite eligendo consilium inierunt, sed mox authoribus mulctatis sedatur per Comitem tumultus. Amplius cùm eadem propter exasperati cives, absente Comite, arcem & in ea liberos ejus obsidere non verentur, Comes ab Hoyensibus Spontinum cum obsidentibus opem petit, sed negatam: quam impetrat à Lossensi Regulo. Qui semel iterumque urbem oppugnans metu anxios coëgit Comiti ad pedes accidere. Arbitri Comes Lossensis, Joannes Bellemontii, Joannes Crepicordii, Gerardus Sottegemii, Justinus Ligniaci dynastæ in rebelles animadverterunt, & jussa civitas ingentem pecuniæ summam pendere. Deinceps factiosi quidam contra jus Comitis quædam machinati similitet in ordinem redacti sunt. Nec multo post junctis capitibus quidam novarum rerum cupidi, nescio quid molientes, Roberto Bellefortensi Domino se credentes, Comiti sunt conciliati.

Anno 1380.

Controversias etiam urbs habuit cum Cœnobio Salzinensi, cujus fundum sibi arrogabat, sed compositæ res.

SECTIO XI.

Oppugnationes.

Sub an. 702. Author Sigibert.
Anno 886. Vide Historiæ cap. 3.

AB hoste externo, Urbi malè fuit. Cùm oppugnata Arx à Gestemaro, à Pipino recuperata. Cùm à Barbaris Normannisque tentata Gerardo Comite resistente. Cùm obsessa Urbs & capta cum castro à Balduino Hannone, jus sibi in Comitatu debitum negari indignante. Cùm alter Balduinus Imperator à sorore detentum expugnaret. Cùm advocatus à civibus Henricus Luceburgensis Marthæ Imperatrici frustra se opponenti castrum eripuit. Sed mox Guidoni Flandriæ Regulo traditum. Cùm illud Toparcha Ravesteinii capto apud Brugas Maxæmiliano Cæsare occupavit, sed cedere & reddere coactus ab Ordinibus Provinciæ, qui de repente Valhainii Dynastam Balivum suum advocantes cum exercitu obsederunt, & ad deditionem compulerunt. Tentatum à Martino Rossemio, sed à Gubernatore insigniter munitum defensumque. Deditum Joanni Austriaco Belgium tum procuranti, qui hinc militem suum in Brabantiam eduxit.

Anno 1188. Refert Ouslanus.
Anno 1217. Testis Oudegerst.
Anno 1256. Testis J. Bertels in Luceburgicis.
Anno 1488. Festo Assumptæ Virginis. Heuterus in gestis anni.
Anno 1542.
Anno 1577. Vigilia D. Jacobi.

SECTIO XII.

Rara quædam.

RAra quæ Namurci evenerunt sunt. Cùm panis sub cinere coctus sanguinem stillaret. Cùm femina infantem bicipitem peperit. Cùm altera uno partu 7. masculos edidit, quorum 6. supervixerunt. Cùm cervus pulcher per medium forum in ædem D. Virginis venit.

Anno 1095. Ex Sigeberto
Anno 1218. Ex Roberto continuatore.
Anno 1217. Ex Bruchesi l. 1. c. 6. mirabilium.
Anno 1360. Ex Indiculo veteri

SECTIO XIII.

Domini, Majores, & Directi Namurcensium.

AD Civitatem & Rempublicam gradum facio. Et quidem inter Dominos primum facio Cæsarem. Cujus Beneficiarios fuisse veteres Comites, etsi non dubitem, tamen quia nihil certi hac de re traditum, ordiar à Balduino, qui Beneficio Henrici V. primus Marchio fuit. Secuti cum Comites apud Cæsarem non sunt professi clientelam. Gulielmus videtur morem revexisse, qui Carolo IV. Cæsari juramentum præstans, nova quædam ab eo consecutus est privilegia. Nec invenio post eum ullos Imperatori juramentum dixisse. Secundum pono Franciæ Regem, cujus fiduciarii clientes fuerunt Comites usque ad tempora Caroli Magni. Tertiò Lotharingiæ Ducem, cujus postea subditi fuerunt, cùm legamus Gerardum Namurcensem inter Comites Lotharingiæ, Suentebaldo rebellare, deinde videamus Albertum I. vocari *Lotharensem* absolutè. Denique cùm legamus Henricum Lotharingiæ & Brabantiæ Ducem Cæsari Balduinum Marchionem appellanti restitisse, quòd diceret non licere intra limites Ducatus sui novam erigere dignitatem, se invito. Quartò pono Comites Hannoniæ & Flandriæ, quorum Feudatarii fuerunt Comites, ex lege quam Philippo minorenni filio præscripsit Balduinus pater. Factum id quidem tum à Philippo, qui Comitatum suum è fratris Balduini manu

Diploma Cæsaris datum Vigiliâ D. Martini.
Anno 1188.
Diploma datum Ind. 13. 15. Cal. Februarii.
Anno 1362.
Author Franciscus Roscius.
Teste Codice D. Albani.
Teste Wassebourg.
Author Guilmanus & Meierus.

manu suscepit; sed an à successoribus servatum, dubito. Certus Joannem Avesnensem Hannoniæ Comitem, eo quòd Balduinus Imperator beneficium tempori professus non esset, à Gulielmo Rege Romanorum per sententiam obtinuisse Namurcum. Amplius tituli & sententiæ hujus vigore idem Comes Namurcum oppugnaturus, convenit cum Luceburgeosi, contentus si is clientelam profiteretur. Successor hujus Guido recusavit, licèt jussus à Cæsare, Namurcum ab Hanoone, quem se (erat enim Flandriæ insuper Comes) inferiorem judicabat, relevare; filius tamen Guidonis à Gulielmo Hannone Comitatum suscepit, idque ut à successoribus fieret, decrevit. Sed an factum Ignoro. Certè non à Gulielmo Comite factum, qui Cæsarem agnovit, eique Sacramentum dixit. Quinto loco sint Duces Namurcenses, cujus generis duos reperi in genere Comitum Hanaviensium. Sed opinor vocari Duces, quia aut in bello aut alibi Ducis dignitatem habentes Namurco præfuerunt.

Anno 1245. Diploma Moguntiæ datum citat Meierus

Anno 1248.

Author Meierus & Bertels.

Anno 1281.

Anno 1307.

Ex diplomate dato Aquisgrani. Anno 1342. Apud Henningesfol. 449.

SECTIO XIV.

Principes Namurci.

SExtò Marchiones statuo. Qui licèt vulgo scribantur Namurcum tenuisse à tempore Naymonis, usque ad Ermeogardis Lotharingicæ cum Namurcensi Principe matrimonium; tamen inchoare libet eos ab ævo Balduini Hannonis, qui ab Henrico V. *Marchio Namuci & Princeps Imperii* est renuntiatus. Quem titulum solum successores usurparunt, ferè, nisi quòd Balduinus Imperator Comitis titulum subinde inveniatur adjecisse. Post Guidonem autem video vulgariter omissum Marchionis nomen, nisi cùm præsente Cæsare res actæ sunt. Septimi sint Comites, quo nomine solo ab omni antiquitate usos invenio Namurci Principes, & post Guidonis, ut dixi, ævum resumpsisse video, post-habito Marchionis vocabulo. Omitto hic Flamines, Dominos, Præfectos, & Prætores Namurci ferè fabulosos, de quibus io historia. Comites fuêre primùm è Romanis. Demùm è Francis Alberone natis. Postea è Durbitensium Dynastarum stirpe. Tum ex Ardennæ & Mosellanis Dominis. Denique è Bavaris aut veriùs Francis. Tandem ex Hannoniæ Comitibus. Mox è Flandriæ Regulis. Tandem ex Burgundiæ Ducibus. Ad extremum ex Austriæ Archiducibus.

Anno 1188. Hæc vide in tomo 1. in titulis Comitum.

Capp. 1. 2. 3.

Usque ad annum 400.
Usque ad annum 600.
Usque ad annum 900.
Usque ad annum 710.
Usque ad annum 1188.
Usque ad annum 1258.
Usque ad annum 1429.
Usque ad annum 1478.

SECTIO XV.

Palatinæ Dignitates.

POst & infra Comitem constituo triplici serie Officiarios Comitis, Comitatus, oppidi. In prima erunt *Magistri Palatii*. Quâ dignitate functos invenio Marbasios, & nescio, an eadem sit cum munere *Comitis Stabuli*, quo etiamnum Marbasii gloriantur. *Mariscallus & Senescallus*: qualis fuit Clarebaldus Alterinensis. *Dapifer*: quo titulo gaudent Balastriç Toparchç. *Dapifer superior*: qualis fuit Philippus de Fumale. *Camerarius*: qualis Joannes de Gosue, nunc Dominus de Scence. *Magnus Venator*: quo titulo usi Auriani, nunc Gubernator jure gaudet. *Signifer* Provinciæ: qualis fuit in bello Brabantico Joannes Oultremontius. *Archicapellanus*: qui est Præpositus S. Petri jam inde à Philippi Comitis ævo. *Archiconfessor*, jam inde à Godefridi tempore Comitis, Abbas Floreffiensis. M. Vinagiarius pontis Mosæ, dignitas gentis Itteriæ & Riffartiæ. *Præfectus portæ Palatinæ*: munus à Balduino institutum, à Guidone datum Theodorico Fossensi. *Magnus Apparitor*: munus gentis à S. Martino olim nuncupatæ. Æstiva plurium Comitum Golsiniç, Hyberna Namurci, Nemus Comitis Marlaniæ.

Nomen invenio in diplomate Floreffiensi. Anno 1226. Conestable.

Refert Codex Feudalium.

Pannetier.

Souverain Bouteiller.

Anno 1420.

Anno 1428. Chambelan.

Anno 1362.

Anno 1182.

Institutù anno 1410.

Anno 1246.

SECTIO XVI.

Gubernatores & Baiulivi.

INter Comitatus Præfectos repono Gubernatorem, quem primi Burgundiæ Duces foris occupati & agentes constituerunt. Et est semper è prima nobilitate Principum Belgii, Comitis Vicarius. Et est quinque distinctorum caput tribunalium, quibus tam per se quàm suos præsidet. Succedit Balivi supremi, quem Prætorem Provinciæ dicas, munus, qui dictus olim absolutè *Balivus*, postea *Balivus Comitatus*, sub Guidone *M. Bailvus*, sub Balduino Imperatore *Balivus præcipuus terra Namurcensis*, postea *Balivus superior* aut supremus. Ejus generis fuisse invenio Joannem Colon sub Balduino Imperatore anno 1282. Musardus, Henricus Spontin post eum, anno 1340 Lambertus de la Natoye, Joannes Libines anno 1347, Balduinus de Blehem anno 1363, Joannes Rideau anno 1369, Godefridus de Vil Eques anno 1386, Warnerus de Davel anno 1390, Henricus de Boulau anno 1395, Joannes de Selles Eques anno 1412, Henricus de Dongelbiert anno 1418. Postea sub Philippo Bono Henricus de Longchamp anno 1429. Guido de Tarpio Eques Camerarius Ducis anno 1438. Balduinus de Humieres Eques etiam Camerarius anno 1442. Cùmque Dominus de Hornes D. Gaesbecæ anno 1466 fuisset Capitaneus generalis constitutus Provinciç, anno 1471. abdicante Hugone de Humieres annexa Gubernatoris dignitati hæc dignitas: quam obierunt Guide de Brimen Humbricurtii Dominus anno 1471. Joannes de Lonchamp Dominus de Wines anno 1477. Philippus de Burgundia D. de Bevera anno 1478. Joannes Chalonius Princeps Aurangiæ anno 1481. Godefridus D'Eve tanquam Vicarius dicti Principis anno 1483. Joannes de Bergis D. de Walhain anno 1486. Gulielmus de Croy D. Serviæ anno 1503. Joannes de Bergis D. de Walhain anno 1509. Anthonius Marchio Berga-

Souverain Bailly.

Bergarum ad Schaldim anno 1528. Theodorus Baro de Brandenborch ad tempus anno 1541. Petrus de Werchia Seneſcallus Hannoniæ anno 1542. Petrus Erneſtus Comes Mansfeldiæ anno 1545. Henricus de Wittham D. de Berſel anno 1552. Philippus de Senſelles Vice-comes d'Aublaii ad tempus anno 1554. Carolus poſtea Comes de Barlaymont Eques Aurei Velleris Præfectus ærarii anno 1555. Joannes de Burgundia D. Fromontii ab Ordinibus ſtatutus anno 1576. Adrianus de Croy Comes Rodienſis anno 1577. Carolus Comes Barlamontii iterum & poſt eum Ægidius filius anno 1578, & Florentius Barlamonti Comes, & inſuper Spinoii Princeps frater Ægidii anno 1579. Nunc dignitatem obit Carolus Gaveræ Princeps, Egmondæ Comes, cui genus à Friſiæ Regibus, nomen à felicioris diſtrictu Bataviæ, Majores Gelriæ Duces, in Hollandia Comites, alibi Principes aut Dynaſtæ: cui ab infantia indoles, à pueritia eruditio, à juventute virtus bellica, à virili ætate rerum uſu acquiſita prudentia. Vir inter noſtri ævi Principes ab omni Heroicarum virtutum laude cenſendus.

SECTIO XVII.

Pares & Conſilium Provinciæ.

Balivis ab antiquo aſſiſtere ſolent 10, ut alii 12. *Pares Caſtri Namurcenſis.* Hos non dubito à tempore Alberti fuiſſe; ſed conſtat non eoſdem, qui nunc pro talibus habentur, fuiſſe. Unde Pollinacum, Faliſiam, Sorinas, Aſſeclam, Ywaniam, Siclinium, Ohayam, Ligniacum, Fallemaniam legis Dominos habuiſſe Pares Namurcenſes, cùm tamen modò hi tantùm numerentur Toparchæ de Syes, Andenarde, Obbais, Avelois, Hanii, Faulx, Boſſuti, Zetrudi, Wangæ, Bregnilerii. Hi ſolent antiquitus judiciis præſidere, ad hos omnes Comitatus cauſæ devolvebantur, donec inſtitutum conſilium Provinciale ſub Burgundis. Joannes de Bergis Balivus à conſiliis habuit 4. Eccleſiaſticos, 6. ſeculares, (nunc poſteriores manent) & nomine ſigilloque ſuis, quibuſcum pro tribunali ſedit. Regina autem Hungariæ Præſidi & Conſiliariis 4. ſtipenda conſignans, authoritatem dedit cognoſcendi de omnibus viâ appellationis controverſiis, quod ſervatur, Gubernatore cauſas Parium caſtri, feudorum, & allodiorum, & perſonales Nobilium Provinciæ ſolum cognoſcente. Præſidem nunc agit Petrus vanden Boſſche, Vir prudentiæ ſingularis. Huc etiam referendæ dignitates Receptoris generalis, qui ſub ſe habet 4. Chartalarios Namurci, Sanſonis, Flæruci, & Bovinii, & ab annis 400. *Receptor Comitatus* dicebatur; eratque ſecundus à Balivo. Ejus eſt peculium Principis curare, & ſubeſt cameræ rationum Inſulenſi. Habet ad promovendum jus Principis Procuratorem Generalem, atque hoc à Principum Burgundorum ævo.

Anno 1491.

Anno 1551.

Charliers.

SECTIO XVIII.

Præfecti & Senatus oppidi.

Arci præeſſe ſolet ab antiquo Caſtellanus jus habens inter paucos duodecim ſecuriferorum. Dignitatem nunc obit idem qui Gubernator eſt, & Vicarium habet eundemque præfectum præſidii caſtrenſis, quod munus ſub Carolo V. inſtitutum, & nonniſi periti ſſimis quibuſque commendari ſolitum invenimus. Nunc eo fungitur Everardus Syverii Eques raræ vir experientiæ, quique Principi ætatem totam conſecrans poſt obita primæ notæ in bellis munia huc tranſlatus eſt. Invenio antiquitùs dignitatem *Ducis civium Namurcenſium*, ſimiliter *Signiferi urbani*. Deinde lego fuiſſe tres Horoſcopos, duos Præcones villæ, quatuor Clericos, quæ munerum nomina nunc in diſſuetudinem abierunt. Et duplex eſt Senatus, veteris & novæ urbis, uterque Prætore ſuo & 7. Scabinis conſtans. Novam libertate & privilegiis donavit Iolendis Comitiſſa, *confirmarunt ſecuti* Comites, Guido auxit. Veterem ab antiquo inveni ſeptenario numero Senatum habuiſſe, cui junctim cum Prætore jus clavium oppidi demandatum & juriſdictio intra primum ab urbe lapidem. Magiſtratus hic annuus eſt dumtaxat, & conſtituitur deſtituiturque per Gubernatorem Provinciæ in pervigilio D. Andreæ. Sunt inſuper peculium oppidi procurantes, Quæſtores 2, quos Conſules vocant, & olim Electi vocabantur, eo quòd alter à populo alter à Balivo ſupremo eligeretur. Dignitate horum primaria fungitur per annos plures I. Minetius vir prudentiæ experientiæque maximæ. Sunt & Jurati 4, & Referendarius, quem Prætorem fabrorum vocant; cujus eſt ad Senatum referre ſententiam populi.

Harders.

Citantur in diplomate D. Albani dato anno 1221.

Diploma datum 4. Maii an. 1284.

Anno 1323.

Bourgmaiſtres les Eleus.

Le Maieur de Fevres.

SECTIO XIX.

Plebeius Ordo.

Inter cives invenio veteres aliquot familias urbanas olim in Senatum cooptari frequenter ſolitas, & ſunt vel dicti à loco, ut Pontini, Wariſolienſes, Pontilachienſes, Martinenſes, Spinetenſes, Banduelenſes, Aſſonvilenſes, Coriolenſes, Wartanienſes; vel ab eventu habituve dicti Longini, Brachiati, Colliones, Macri, Farti, Strenii, Confeſſi, Honorati, Sagittarii, Collectores, Mercatores, Turrarii. Lectior autem pars civium nomina dare ſolet aut Collegio Sagittariorum per Guidonem Comitem inſtituto, aut Gladiatorum per Albertum Archiducem confirmato, aut Bombardariorum aut Rhetorum tempore Caroli V. inſtitutis collegiis. Vilior in certa opificum Collegia, è quorum ſingulis 4. eligi ſolent. Unde Comes *aſſenſu Majoris, Scabinorum, Juratorum, & bonorum hominum* 4. *Opificiorum aut ſe leges* præſcribere mercatoribus.

Dupont, Fumale, Warifoul, Pontilache, Sainct Martin, Spinee, Banduel, Aſſonville, Corioul, Wattaing.

Loingnes, Branché, Collé, Smalkin, Farchy, Bonnan, Confeſſé, Honoré, Arbeleſtier, Gaiſſier, Marchant, Tourrier.

Anno 1266.

Maiſtres de Meſtiers.

Anno 1434.

SECTIO XX.

Monetaria.

MOnetam ab antiquo Namurci fuisse disco ex donationibus antiquis, ubi frequens mentio denarii Namurcensis. Guido Comes Monetariis primus amplissima dedit privilegia
Anno 1297. Datum 11. Maii. ad exemplum Parisiensium. Quæ restrinxit aliquantisper Gulielmus successor, confirmaote id
Anno 1312. Datum 03. Aprilis. ipsum Gulielmo altero. Philippus autem bonus novam cudere monetam consensu Joanois Comitis cœpit.
Anno 1374. Ante & circa nuperas Belgici turbas moneta ærea adhuc Namurci confecta: & certè sunt ad hoc obligatæ ad cudendum certæ familiæ.

SECTIO XXI.

Namurcensium Genius.

CIves olim re lanaria quæstum faciebant. Vulgari loco describuntur rudes sed cordiales, ut sic exprimam. Rei bellicæ & virtutis opinionem apud exteros meruere. In cultu modesti, ut victu faciles, laboriosi, staturæ & formæ mediocres. Opes possident non cootemnendas, & pro opibus sunt liberales, nec facilè genium defraudaturi. A litteris alieniores eos non nemo notat, & ingenii magis Mæchanici, quod equidem non observo verum esse. Fateor quidem non eam fuisse olim doctorum copiam, quę alibi; sed unà, defectum illum in urbe jam abundè suppleri, in qua ex popularibus numeravi nunc superstites & habitantes ultra 25. Jurisconsulti titulo donatos, Nobilitate etiam forensi, quæ ferè ad Academias & bonarum litterarum mercatum ablegatur.

Rude & leal.

SECTIO XXII.

Dies sollennes Namurci.

LIbet hìc dies auspiciales adjicere, quibus excepti ritu solenni aut inaugurati Comites,
Anno 1188. in Octobri. aut aliud cum pompa actum. Balduino Nobilium homagia in Herbattis excipiente.
In Maio, anno 1196, aut 1197. Kal Februarii. Cùm Henrico Cæco justa fierent, Philippo in D. Albani inaugurato.
Anno 1196. Cùm ei justa fierent.
Festo S. Dionysii anno 1212. Cùm Jolenthis in urbem reciperetur.
..... anno 1215. Guidone Flandro Namurcum veniente.
In Maio an. 1267. Cùm Joannes investiretur à Patre.
An. 1297 in Dec. Cùm alter Joannes à civibus reciperetur,
An. 1330 Maius post Invocavit. Guidone in Comitem assumpto.
An. 1331. 2. Maii. Cùm eidem justa solverenrur.
An. 1336. 12. Mar. Philippo ex Norwegia reduce.
An. 1336 8. Nov. Gulielmo in D. Albani jurante, & juramentum renovante anno 1342.
An. 1391. 8 Oct. Cùm ejus cadaver sepulchro inferretur.
An. 1391. 3. Oct. Gulielmo filio in locum surrogato.
7. Oct. an. 1392. Cùm ejus defuncti exequiæ celebratæ.
15. Feb. an. 1418. 11. Jan. eodem. Joanne in Comitem assumpto.
Anno 1418. Duce Anthónio cum uxore in urbem venientibus.
Anno 1421. Philippo Burgundiæ Duce recepto.
Anno 1429. Ipso cum uxore Namurcum delatis.
Anno 1457. Delphino Franciæ eodem veniente.
Anno 1468. Anno 1478. Anno 1484. Anno 1511. Anno 1558. Anno 1599. Cùm inaugurati Carolus Pugnax, Maxæmilianus, Philippus, Carolus V, Philippus II, Albertus Archidux.

SECTIO XXIII.

Leges Namurcenses.

LEges Urbis volunt ex veteribus regni Lothariensis esse, redactas in ordinem ab Alberto II, à Guidone auctas, à Gulielmo emendatas. Anno 1157.
Consuetudines per Philippum Regem renovatæ. Anno 1564.
Nundinæ annuæ celebrantur triduo ante natalitium Baptistæ, octiduo ante ferias Dionysii & Clementis, & durant dies 17. Fora hebdomadatim sunt diebus Saturni, Veneris, & Mercurii.

SECTIO XXIV.

Res Sacra.

QUoad Rem Sacram gaudeat meritò Namurcum primitiis Religionis Christianæ, quam prima urbium Belgici annunciante D. Materno Apostolorum Principis Discipulo suscepit, adeòque per Martinum Comitis sui filium 7. Tungrensem Episcopum latè per Hasbaniam propagavit. Idololatræ erant antea his locis, & Nam Deum Murciamque Deam profano sacrificii genere venerabantur. Nam ego reor Neptunum esse, sic dictum à sorbendo sive degluttiendo. Murtia Dianæ cognomentum est. Et bene loco huic ioter sylvas juxta aquas hæc Numina dedit Gentilitas. Quæ postquam extirpata est, nullis hæreseon offuscata perversitatibus, fides penes Namurcenses perseveravit. Quorum Comites ad unum omnes pietatem suam posteris testatam reliquerunt, in opprimendis alibi schismatibus sępe occupati.

SECTIO XXV.

Cathedralis Namurci.

CAthedralis Ecclesia Namurci est à Paulo IV. erecta, cujus Episcopo, exceptis paucis, incuria ut puto, præteritis pagis, paret tota Namurcensis Provincia & Brabantia Gallicana, urbes nimirum octo, pagi 164. in Brabantia, 183. in Namurcesio, præter appendiees. Cęnobia Benedictina 12. Cistercienfia 14. Præmonstratensia 5. Regularium Canonicorum 3. Scholarium 1. D. Francisci 3. Carmelitarum 1. Capucinorum 1. S. Trinitatis 2. S. Joannis Jerosol. Commendarię 2. Cruciferorum 1. Beginarum 3. Collegia, Canonicorum 9. Canonicarum nobilium 3. Hospitalia & Nosocomia 40. Venientibus in numerum etiam iis quæ nuper incorporata sunt, aut etiam nunc propter injuriam temporum desierunt habere Congregationem Religiosorum. Episcoporum primus Antonius Havechius S. T. Doctor Ordinis D. Dominici, qui obiit, sepultus in Choro Ecclesiæ, ubi synodum primam Diocesanam celebravit anno 1570. 2. Francisćus de Wallum-Capelle ex Religioso D. Francisci Vir pietatis merito summis imisque acceptus

Bulla data 4. Idus Maii anno 1559.

Anno 1578.

Obiit an. 1592. ibidem sepultus.

Obiit anno 1592. ibidem sepultus.
Anno 1595. ibidem sepultus.
Anno 1601.

ceptus. 3. Joannes Dave ex Consiliario Mechliniensi, Vir prudens & eruditus mortuus. 4. Jacobus Blasæus Ordinis D. Francisci, qui Andomaropolin ad Episcopatum alterum abiit. Surrogatus est Franciscus Buysseret Montensis. J. U. Doctor, ex Decano Metropolitanæ Cameracensis & electo ibidem Antistite, bono diœcesaeos & Religionis huc translatus. Qui

Anno 1602.

inauguratus Montibus. Secundo Episcopatus sui anno Synodum diœcesanam indixit, ubi multa bene & prudenter ductu Spiritus S. reformata, & iostitutum Nivellis auspiciis ejusdem Seminarium diœcesanum. Deus ei longam & felicem

Testis Codex vetus Evangeliorum S. Albani cui præfixa narratio ut habet.

vitam det. Hujus de qua dixi Cathedralis Namurcensis exordium tale est. Oratorium erat inter illa nascentis Ecclesiæ primordia, quod tradita per manus fides credit à Cornelio Papa

Ex tabula veteri ad latus Chori suspensa.

dedicatum, Kalendis Septembribus. Fama habet, fuisse antiquitus Virgines in vicino sacra peragentes, sed fama tantùm. Etsi enim tradunt quædam chronica, & asserunt nonnulli antiquitatum investigatores, fuisse in Ecclesia sarcophagum, qui titulum Abbatissæ sancti Albani præferret, tamen ego non sum facilis ut credam. Monachos & nigros, id est Benedictinos fuisse certum est. Quorum cùm disciplina monastica tepesceret, & proventus injuriâ temporum de-

Ex diplomate dato Indict. 13. Anno 1047.

ficerent, Albertus Secundus *dirutam Ecclesiolam restruit*, & loco Monachorum Canonicos substituit 12, quibus & ipse & uxor Decimas aliosque proventus assignavit. *Atque hæ sunt præben-*

In diplomate Philippi Comitis dato anno 1207.

dæ unius institutionis S. quinque alia sunt alterius, (credo ab aliquo successore Alberti adjectæ.)

Hæc ad verbum leguntur.

Quia autem inter 5. illas una erat ceteris opibus & dignitate præstantior, eam Balduinus Imperator

Ex inscriptione in veteri Choro.

dividens ex una duas fecit. Philippus autem Balduini Successor addito novo Choro Ecclesiam augens & totam reficiens, numerum Canonicorum usque ad 20. supplevit, & addidit 20.

Anno 1211.

Vicarios. Ecclesia dedicata per Guidoœm Card. Legatum Sanctæ Sedis. Altaria & Sacella ferè Comites fundarunt certatim, nolentes Ecclesiam hanc suę munificentiæ expertem. Godefridus anno 1116. Henricus anno 1216. Iolendis anno 1216. Gulielmus anno 1336. Luduvicus ejus f. anno 1370. Altaria quisque fundavit & dotavit. Vita horum Canonicorum ab ipso fundationis exordio regularis fuit, quod docent claustrum, dormitorium, & alia arctioris disciplinæ loca, quæ adhuc conspiciuntur. Cùm autem fervor ille primitivus tepesceret, bellorum, ut fit, in-

Tenor litterarum ad longum extat in Chronico Anselmi Leodicensis. Anno 1204.

juriis sub Henrico Cæco licentiorem vitam inducentibus, Guido Legatus Apostolicus & Antistites Prenestinus assensu Leodiensis Episcopi & Philippi Comitis aliquatenus repressit noxiam Canonicorum libertatem, & leges vivendi posuit, aut veriùs reposuit. Quę servatę aliquamdiu in desuetudinem ierunt, maximè tempore bellorum sub Balduino Imperatore. In hac Ecclesia octo Comites sepulturæ locum adepti sunt, nobilesque plures. Inter alios memoria dignus

Sepultus ante aram D. Nicolai Obiit anno 1207.

Nicolaus de Conde Eques & libertus de Egesées magni Ecclesiæ Benefactores. Sepultus etiam hîc Joannes Austriacus, qui post relatam ab Agareno hoste victoriam extinguendo orbis Belgici incendio missus, jamque recens à triumpho. Templutensi diem supremum obiit. Tabulam altaris veterem Gulielmus II. Comes curavit. Altare ex nigro marmore cum Epitaphio Vicarius ad memoriam dicti Joannis Austriaci substituit. Supplicatio, quam vocant, annua Namurcensis cœpta celebrari. Habentque Canonici districtum suum, & in eo tribunal, minimè Se-

Anno 1449?

natus urbani dominium agnoscens, & constituitur cum Scabinis 7. Prætor, idque ex privilegio Alberti II. confirmato per Henricum Cæcum, Balduinum primum. Auctum per Guidonem & subsequentes Principes. Thesauros habent incomparabiles Pontificum Cæsarumque dono.

Diploma datum anno 1159. & 1182. & 1170.

Puta Stephani Papæ, (qui & bibliothecam suam reliquisse perhibetur) antequam ad Apostolicæ dignitatis apicem eveherentur, *Scriniolum Hebenum Sanctorum Reliquiis refertum.* Beneficio

Verba Codicis S. Albani.

Leonis Papæ partem corporis S. Gerardi Trilonienfis Episcopi, unà cum Dalmatica qua Pontifex utebantur. Dono Liedini Bichariensis Episcopi partem corporum D. Nicolai & Georgii. Misit & Birantio Henricus Imperator *vas aureum pulchrum & pretiosum, in quo continebantur maxima pars de ligno Domini in modum crucis auro circumligata & ornata: insuper de sacrosanctis Reliquiis Imperialis Palatii, de Spinis Corona Domini, de Veste purpurea, de Pannis infantiæ, de Linteo quo præcinxit se in Cæna, de Zona B. Mariæ, de Capite B. Pauli & Jacobi.* Nivelo

Verba Literarum anno 1591. in Martio, quæ appenso plumbeo & serico purpureo asservantur.

Diploma superest

etiam Suessionum Episcopus *Pretiosum Christi Sanguinem à Regia urbe Constantinopoli allatum dedit.* Warnerus insuper Abbas tertius Albani in Maguntia de Capite S. Albani Martyris misit. Habent preterea sudarium intinctum sanguini Prothomartyris Stephani. Habent Altare minusculum eleganti forma confectum ad morem priscum. Habent & insignes salutiferæ crucis partes, quas diebus Veneris populo præbent exosculandas. Hæc sacerrima pignora dum Venerabundus aspexi, & antiquæ pietatis Majestatem & Principum nunquam satis laudatam munificentiam exosculatus sum. Viri clari in hoc Capitulo fuerunt M. Masius Decanus in Concilio Tridentino celebris. Joannes Brosius similiter Decanus ab eruditione celebris. Archidiaconum nunc agit I. Dauvin J. Licent. Vir pietate & eruditione clarus, cujus humanitate pluries me adjutum fateor.

Anno 1201.

Supersunt litteræ sed sine data.

SECTIO XXVI.

Collegiatæ aliæ.

SUccedat Collegium Canonicorum D. Virginis vetus illud, & quod de præeminentia longo tempore cum D. Albani collegio certavit. Monstrant enim altare & locum ubi S. Maternus converſioni infidelium operam dans rem Divinam peregit. Clericos habuit à Caroli M. ævo, quos in ordinem redegerunt secuti Leod. Epis-

Episcopi. Stephanus autem Episcopus constituens 12. Sacellanos, Vicarios & Consultores Episcopi, totidem Ecclesiarum D. Virgini inscriptarum Abbates, etiam Namurci 9. constituit Clericos, præfecitque unum Abbatem secularem, qui hospitalitatem curaret. Ex quo tempore mansit hic Abbatis secularis dignitas, qui & beneficia confert. Numerus autem Canonicorum auctus usque ad 18. Quis autem dotator aut fundator, præcisè sciri nequit. Claustrum etiam & officinas olim habuerunt hi Canonici, & Senatûs erat reparare illa, sicut & muros vicinos, vicissim percipiens ratione singulorum sepeliendorum unum veterem grossum. Cui juri ob nimia gravamina Senatus renuntiavit. Tertium est Canonicorum Sancti Petri in Castro Collegium. Cujus templum extructum occasione Capitis Sanctæ Petronellæ istuc delati. 12. Canonicos cum Præposito & Custode à prædiscessoribus suis fundatos testatur Philippus Comes, & se addit decimam tertiam præbendam cum officio Decanatus instituisse. Hujus collegii etiam meminit dictum Guidonis legati diploma. Gulielmus Comes Altare Deiparæ in eadem Ecclesia instituit & dotat. Capitulum hoc authoritate Pontificis suprà allegatâ unitum est Albanensi ad dotandum 9. præbendas affectas sive graduatas. Ex quo jam antè aliquot viri insignes ad famam venerant.

Sub anno 932. | Anno 1474. | Anno 1208. Ex diplomate hac de re dato. | Anno 1347.

SECTIO XXVII.

Parochiæ.

PArochiales sive curam animarum habentes Ecclesiæ in urbe sunt hæ: *D. Virginis* antiquissima & prima oppidi, quæ antiquitus ex Canonicis solet habere Paræcum, qui ad distinctionem *Canonicus investitus* vocabatur. Visitatio una Leodiensis vocat *Plebanum.* Registra alia *Vicarium.* *Joannis Evangelistæ* annexa Capitulo Albanensi in communionem munii Pastoralis assumpta post auctam urbem. Ubi titulo Virginis Matris instituta sacra civium confraternitas à Joanne Papa 22. & confirmata & indulgentiis ornata, in qua nunc haud pauciores mille confratres numerantur. *Sancti Lupi* Parochia, Maloniensi Abbatiæ Canonicorum Regularium annexa, ubi ad honorem D. Annæ instituta civium Sacra Sodalitas per Leodium Antistitem. *S. Joannis Baptistæ*, à 200. circiter annis in communionem parochialis oneris assumpta, quæ in duplum aucta anno 1501, novissimè sodalitio Sanctissimi Sacramenti & indulgentiis per Pium IV. ornata. *S. Nicolai in Herbatiis* fundata, & ab Henrico Autistite dicata.

Anno 1392. | Anno 2491. | Anno 1327. Ex libello sodalitatis per Paræcum exhibito. | Anno 1463. Ex diplomate communicato per D. Franc. Rensonium Paræcum. | Anno 2560. | Anno 1153.

SECTIO XXVIII.

Cœnobia Virilia.

NObilioris sexus Cœnobia in urbe sunt: *Cruciferorum* Conventus institutus aut verius institui cœptus à quodam privato. Coaluit demum in formam Cœnobii, post reformationem authoritate Capituli generalis introductam. Huic Cœnobio relictum est Collegium Cruciferorum Lovaniense ab Philippo de Volgaia nobili Zelando fundatum. *Franciscanorum*, si non à Comite, certè auspiciis Comitis institutum est Cœnobium. Cujus Religiosi observantiæ institutum amplexi sunt, hortante Margareta Caroli Ducis vidua. In Ecclesia sepulti Comites duo, Luduvicus etiam Pettegenii & Ballioti D. Guidonis, Joannis, Philippi, Gulielmi Comitum frater, qui absente fratre constitutus Namurci Gubernator, in Worucano prælio obiit, hic cum uxore Margareta de Havesche Comitissa de Roussi tumulum habet cum filio naturali Almarico & Margareta nepte. Jacent hic etiam Nobiles multi, qui locum pietatis nomine celebrem sepulturæ suæ elegerunt. Numerum Religiosorum quinquagenario majorem fuisse lego. Prodierunt hinc Viri à fama & scriptis noti, Fr. Wallon-capellæ Episcopus II. Namurcensis, Henricus Willot, cujus extat Ogdæas sermonum de Venerabili Sacramento. Nicolaus Cardin assumptus in Abbatem Broniensem. Capucinorum Conventus Senatûs & privatorum munificentiâ construitur, Templum dicatum à Reverendissimo moderno anno 1607. Dominicâ 7. post Pascha.

Anno 1149. | Anno 1418. | Ex testamento ejus dato Ind. 9. in Decembri. | Anno 1492. | Anno 1418. aut ut alii 1315. | Anno 1490. Teste Versu in vitrea Templi. | Anno 1371.

SECTIO XXIX.

Cœnobia Virginum.

ALterius sexûs Monasteria sunt: Beginasium à tenuibus initiis inchoatum, & nuper annexum Cœnobio Carmelitico. Quod Carmeliticum tali modo propagatum est: Tradux & colonia Brussellensis in Hannonia Cœnobii est Dionantense Cœnobium, quo per injurias temporum exustæ Virgines Namurcum profugæ obtinuerunt facilè à Carolo Duce & Luduvico Borbonio Episcopo Leodiensi authoritatem construendi Monasterium, *in fundo 2. Bonariorum sito prope locum dictum Prata parva Harbatta infra securitatem & ultimam Namurci firmaturam.* Quod factum probabat Episcopus Tricariensis, Sedis Apostolicæ Legatus. Capitulum cum 4. periculis Claustri & cæmiterio dedicatum. Templum autem Virgini Matri & Divis Laurentio & Alberto inscriptum dicatum à Dariensi Episcopo Ordinis Carmelitarum. Cœnobium & situs & structuræ & disciplinæ titulo commendatur. Virgines nuper à Generali Ordinis reformatæ præter tria Monasticæ Religionis vota, Claustri etiam perpetui stabilitatem promittunt. Numero sunt 34. lectissimæ Virgines & famæ optimæ, Patronumque habent Abbam Villariensem, eo quòd Hospitale S. Calixti, excipiendis Abbatiæ Villariensis Religiosis fundatum, procurante Francone Archimandritâ dictarum Virginum paupertatem levaturo, incorporatum sit dicto Cœnobio. Vitrea est in templo una insignis retro Aram primariam cum

Anno 2591. | Anno 1467. Ex Archivis Cœnobii per fr. Joannem Dogium Confessorem. | Litteræ Amortizationis datæ in Augusto. | Litteræ datæ 3. Septembris. | Anno 2460. | Anno 1476. | Anno 2476. | Anno 1603. | Situm erat ultra Mosam in suburbano. | Anno 2260. | Anno 1478. Litteræ datæ 20. Novemb.

cum insignibus Burgundicis & figura Ducis cum conjuge & versibus his:
Ut sis propitia, tibi do ô Virgo Maria
Renenses mille, ut pater voverat antè.
O Regina Mater Salvatoris, natum tuum precare pro nobis.

Beginasium dependens à Capitulo ante annos 300. inchoatum convenientibus in unum virginibus aliquot. Gryseæ, quas vocant, 3. D. Francisci Regulam amplexæ Namurcum venerunt, quibus coëmpta domus structumque Cœnobium cum templo. Nosocomium oppidi majus ab omni scriptorum memoria fuit sensim piorum eleemosynis locupletatum. Hospitale D. Jacobi sub Burgundię Principibus ad famam venit, aspirante civium aliquot, qui Compostellam viserant, munificentiâ. Beginasium Grysearum cum sacello fundatum à Gertrude, relicta Nicolai du Pont; sed cùm fundationi non fieret satis, Boneffiensi Abbatiæ cum onere annexum est, estque nunc & fuit monachorum hospitium.

Ex communicatis per Virginum Præfectum.
Anno 1498.
Anno 1502.
Anno 1507.
Sub annum 1315.
Ex literis Ludovici Episcopi.
Anno 1467.

SECTIO XXX.

Sacella.

Sacellum D. Jacobi in Castro à Philippo Comite structum, à Guidone Episcopo dicatum. Sacellum in vico vivorum à Jacobo Branche Receptore Comitis factum.

Anno 1205.
Anno 1107.
Ex Missali antiquo, ubi id propria Comitis manu annotatum.
Anno 1296.

SECTIO XXXI.

Viri Clari Namurcenses.

Natales suos debent Namurco Viri sanctitate & virtute clari præter Comites & Imperatores Græciæ, qui hic nati præsumuntur, Martinus 7. Episcopus Tongrensium, Joannes Episcopus Brafarensis, Franco Wesemalius ex impari matre Baronis Wesemalii fratris bello strenuus, & inter primos sui temporis. Theologi, Petrus Brosius Doctor Sorbonicus. Jurisperiti, Nicolaus Goubletius J. U. Doctor. Historici, Gerardus de Jacea Capellanus & Notarius Capituli S. Albani, qui scripsit gesta Comitum Anselmus Decanus D. Mariæ & Presbyter Canonicus Leodiensis, qui Leodicensem historiam scripsit.

Anno 277.
Anno 1470.
Anno 1516.
Anno 1524.
Anno 1530.
Anno 1525.
Vixit anno 1400.

SECTIO XXXII.

Suburbanum.

Ab Urbe ad suburbanum progredior, & quàcumque pedem portâ effero, feriam offendo pietatem. Coronant Urbem veteris heremi totidem portis respondentes, quæ sunt inscripta D. Barbaræ Virgini, Martino Antistiti, Georgio Martyri, Salutiferæ Cruci, Antonio Anachoretæ, Fiacro Confessori, Huberto Episcopo. Quæ magno plebis Concursu tum aliàs tum maximè sacrâ hebdomade visuntur. Vicinior superioribus S. Adriani à moderno Antistite dedicata est. Remotior S. Hilarii sub Gulielmo II Comite consecrata. Valetudinarium extra muros cum Sacello Henricus Episcopus benedixit. Leprosaria Guido Comes adornavit. Cetera vide in Prefectura Namurcensi.

Anno 1605.
Anno 1158.

FINIS.

LECTOR AMICE,

Ne folicula aliquot ad calcem hujus libelli vacua relinquerem, ſubjicio quædam mea poëmatia, diverſis temporibus ad Nobiles quoſdam Comitatûs Namurcenſis conſcripta.

Cenotaphium Baronis Florinenſis, Delegati Ordinum Namurcenſium, ad Florentinum Baronem filium.

LAtonæ geminos, Patrem, Matremque Deorum
Florenna exili conſepelivit humo.
Vis loquar è plano? Labor atque ſcientia prudens,
Majeſtas & opes contumulata jacent.
Sic eſt: nam Virtus, genius, fortuna Baronem
Hunc reperere ſibi, vel peperere ſibi.
Florebas Florenna tui tutela Dynaſtæ,
Et Glymæorum nobile pignus eras.
Nunc tibi quos vivus Flores impertiit, illos
Defuncti tumulo grata, memorque refer.

Lachryma ad tumulum Gulielmi Carondeleti, Dynaſtæ Crupetenſis, Wavremontani, &c. ſub perſona Euphyli, ad ejuſdem nominis Salriæ ad Sabin Dominum.

LUgubres fundat Elegeia poſthuma verſus,
Flore nigro, & foliis vincta, cupreſſe, tuis.
Manibus atra placent, Flores Heroibus, apta
Cupreſſus foribus, propria vincla pyræ.
Uniparæ radicis onus, truncique perennes,
Et folium & ſtreperi ramus odoris amans
Cypreſſum tumulis conſecravere, rogique
Feralis primum conſtituere decus.
Emphylus, heu! abiit nunquam rediturus; at unum
Unum, quod nunquam nomen abibit, habet.
Pande ſinus inſane dolor, lachrymaſque ſequaces
Porrige, & in malis ſtemmata pinge tua.
Eliciat gemitus oppreſſi anguſtia cordis,
Ejiciat fracto murmura miſta ſono.
Et ſi quæ lacbrymis obſepta repagula ſicci
Gutturis evadat vox, ſapiat lachrymas.
Et ſapiat lachrymas, ſi quis titubante papyro
Errat, & in numeros ſpirat Apollo leves.
Euphylus occubuit. Quænam, heu! injuſſa feneſtras.
Intrat, & ad cordis vox penetrale ruit?
Euphylus occubuit? Cœlo lachrymante fecundùm
Deucalionæas terra timebit aquas.
Euphylus occubit? in fletum ſolvere tellus,
Sylva, ager, & rutilo glauca Napæa ſinu.
Veſtri prima chori pars occidit; ille ſerenus,
Munificus, locuples, nobilis, & ſapiens.
Vellant purpureos Auguſtæ frontis honores
Numina, quæ magni Principis eſſe ſolent.
Veſter erat, veſtri decus immortale PalatI,
Seu plaga Crupeti, ſeu Vaſremontis erat.
Nænia concinnent cum femineo ululatu
Luſor & alba Venus, Liber & alma Ceres.
Euphylus, heu! Cypriis Pythiiſq; exercitus olim,
Legiferæ Bromio & ſæpe litare ſolet.
Advolet & Genius, ſed fuſco præpetis alæ
Remigio, ut magnum ſtridor inane ſecat.
Et Regina Deûm pullo deformis amictu,
Pulſet inæquali compita lenta gradu.
Hæc repetat veteri quod nobilitate Dynaſtam
Perdiderit, clarum prædicet ille genus.
Aut ſi fortè loqui ſingultu urgente negatum eſt,
Altera Avos, alter ſtemmata monſtret Avûm.
Qualia Burgundi Proceres novêre, ſuoſque
Suſcipit in veteri gens Aquitana throno.
Qualia apud Leucos, & pulchri Haginonis in agro
Ad Sabin & Moſæ littora curva colunt.
Plora Phœbe pater, quod ſi plorare profanum eſt,
Ros pluat argenti, per caput atque genas.
Euphylus occubuit; tuus ille, in flore juventæ,
Delitium & Muſæ corque jecurque tuæ.
Flete bonæ Charites, ſaltem cryſtallinus humor
Impleat os niveum, ſi modò flere pudet.
Tuque Themis juſto cave ſis dare frena dolori,
Tu virtus oculos abjice, plange manu.
Euphylus occubuit, qui Divûm hominumque voluptas,
Veſter alumnus erat, veſter amicus erat.
Patria ſoſpitibus abeuntem Heroa Camænis
Proſequere, ille tuus quàm benè Tutor erat.
Et ſi plura loqui renuit glutinata palato
Linguâ rudi, hoc ſaltem dixerit: Occubuit.
Hoc ſatis eſt, ſatis eſt laudum, ſi verba deëſſe
Confitear, lachrymis verba ſepulta ſuis.
Tu ſacer Ordo precum tumulos cumulabis honore,
Hoſpes veſter erat ille, Patronus erat.
Sed quid poſco preces, date plauſum votaque; Cœlos
Euphylus unâ emptos integritate, colit.

Epitaphium Merodiæ nuptæ Vice-Comiti Deſclasi, in partu Namurci mortuæ.

THeatrum amoris, Margarita Virginum,
Speculum pudoris, Arca continentię,
Formæ Decus, Morum Venuſtas; Scrinium
Prudentiæ, Flos generis, Exemplar thori
Jugalis, Integritatis officina, ſpes
Stirpis, Mariti adorea, lumen Domus,
Pietatis enutricia, gemmaque Charitum,
Laus nuptiarum, ſumma virtutum omnium.
Vis ampliùs dicam? Ampliùs tumulo hoc latet.
Merodia una & una Brandeburgico
Enupta Magno Magna, parvo hoc clauditur.
Me rodat invidia odiumque, Merodiam
Niſi invidia & odium merum necaverit.

Invi-

Invidia & odium, inquam, Deûm immortalium.
Qui, ne pares sibi pareret infantulos,
Venere erubescente, Superis stupentibus,
Matrem futuram mortis ad curam trahunt.

In R. Merodii Baronis Frentziaci ex Palestina (quo junior abiit) reditum Acclamatio Hendecasyllaba.

Tandem reddere, gloriose Miles;
Lubenti patriæ, Merodiamque
Inter sydera tolle prima gentem,
Illuster Juvenis, tuo nec alter
Dignior Patre, Stirpe, Avis, Amicis.
Tandem reddere Patrio Penati,
Post tot littora, tot sinus, tot urbes
Emensas, scopulos inhospitales,
Natantes pelago gemente terras,
Nutantes pelago fremente ripas.
Post immane furentis Agareni
Barbaris vada solibus perusta,
Et sceptrum Mahumetis inquieti.
Lustratam Solymam & Sacram Palestin.
Et quæ limina Patris Æviterni
Æquævam sobolem subisse constet,
Quæ calcasse, crucisque post laborem
Invenisse suo locum sopori.
Sacrati generose Eques sepulchri,
Tandem reddere Belgicoque cœlo,
Belgicoque solo: quod in tuorum
Conspiravit adoreas Parentum.
Quos Brabantia læta Marchiones
Vidit & Comites, videt Barones
Romani latus ImperI propinquum.
Tandem reddere nobili Namurco,
Quod te olim gravioribus Patronum
Curis accipiet, basinque rerum
Agnoscet referetque publicarum.
Tandem reddere, nec larem paternum
Dedignare tuis proinde factis,
Prudentemque animi peritioris
Quæsitum experientiâ, vel usu
Nervum intendere gentibus juvandis.
Sic sic vita comes, Deusque prosper
Et virtus genitalis in nepotum
Ibit progeniem, Merodiumque
Inter aurea tollat astra nomen.

In Warneri Davriani Ordinum Namurcensium cum Barone Frentziaco hactenus Duumviri nuptias cum Renata Dynasta Fontanensis filia, Merlemonte ad Orinum celebratas XVII. Kal. Novembris, anno M.D.C.VII.

Warnere Stirpis ultima Davricæ
Spes, & propago fonte Domartio
Lati Garumnæ, fertilisque
Littora per Sequanæ triumphans
Warnere gentis & procerum decus
Namurciorum, sive sinistrior
Obnubilatâ fronte tristes
Sors triplicat malesana rugas,
Sive hinc repulsâ nube suavior
(Urente qualis Cynthia syrio)
Cristam serenat, aureosque
Jactitat imperiosa montes,
Tu sanctioris anchora consilI,
Reique fidus advena publicæ,
Per nota dudum Davrianæ
Progrederis documenta stirpis.
Tales parentes, Talis Avus fuit,
Suspecti, amati, civibus, exteris.
Quêis per manus Prudentiæ, atque
Integritatis opinionem
Ad abnepotes mittere mos fuit:
Ad abnepotes mittere laus fuit.
Idem tibi mos, lausque; aviti
Degener haud tituli future.
Unum deesse quod potuit tibi,
Felix Namureum, fama narrat
Viribus obtinuisse totis.
Thoro colebas cœlibe Thespias,
Et cum novem Pæana sororibus,
Deasque sylvarum, Deosque,
Saltibus imperitare cæcis,
Quos fabularum prodiga mollium
Finxit vetustas. Res erat aurea,
Et vita præ Throni beato
Sæpiùs Imperio eligenda.
Sed posterorum, sed generis tui
Non ulla sacro cura animo fuit,
Donec Venus (cœlestis illa,
Non lubrici Dea fœda Cypri)
Mentem impulisse visa fuit tuam,
Mentem impulisse gavisa fuit tuam.
Pares parasque nuptiali
Sit docilis thalamus Corœbo.
Diana, quamvis virgo, facem movet:
Musæque flores, quamlibet innubæ:
Castæ licèt spirant Napææ
Oreades, Dryadesque nardum.
Quando in Renata stemma renascier,
Et Davriani spem generis vident,
Illustriumque prorogari
Stemmata imaginesque Patrum.
Et quando Athenis Thesmophoreia sunt:
Et Scenopeia servat Hebraicum
Vulgus, Jovisque fulminantis
Festa colunt alacres Latini;
Tunc Merlemonti sunt hymeneia,
Viri inter omnes, nobiles & pii,
Doctique, qui piacularis
Fit Cereris, Jovis & Jehovæ.
Age ergò felix mons meus cui volans
Sublime nomen hactenùs indidit,
Applaude, nec te voce vincet
Suave minuturiens Aëdon.
Tuque Orne ripa, undique fertiles
Myrthis coronas vel Jovis arbore.
Nuptæque flagranti fragrantes
Clara rosas Rosinæa funde.
Ophana cantus Hanno-Brabanticos
Ter duplicata congeminet fide,
Et boscus apros & ministret
Cornigeri bona terga cervi.
Omnes in unas omnia nuptias

Cantu atque voto perpete congerant,
Dicantque: Felix calculoque
Candidiore dies notandus,
Conjux marito gaudia quo suo,
Conjux maritæ gaudia quo suæ
Defert & auget nuptialis
Delicium geniale vincli.
Addant: In annos Nestoris hic & hæc
Vivant, semel juncti valeant simul;
Brevique crescentes utrique
Dent pueros similes parenti.

Ad Claudium de Namur Dusii Toparcham de Gente Namurcica Elogium.

PEr decus Hannonię, per stemmata Flandra Namurcum
Ivit, abivit.
Per Burgundorum titulos, atque Austria sceptra
Ivit, abivit.
Namurci nomen, Namurci insignia prima
Iverunt, abierunt.
Namurci Comites, Comitumq; ex ordine proles
Iverunt, abierunt.
Solum in Namurco Dusium per secula bina
Estque suitque.
Nomen Namurci solum atque insignia prima
Sunt fueruntque.
Ergo in Namurco Dusium, in Dusioque Namurcum
Itque reditque?
Ergo Namurci stirpes, insignia, nomen
Iverunt redierunt?

De E. Siverii Castro præsidioque Namurcensi recens præfecto.

REx Equitem, Archique Dux Chyliarcham
Te creat; erro:
Illud virtuti debitum & hoc fidei.
Curæ Arx prima tuæ committitur. Est onus, inquis;
Atque honor est oneri, sicut honori onus est.
Rem tanti tantùm tanto vult credere Princeps,
Non aliter voluit, non aliter potuit.

Ad I. Marbitium, Ernae, Montiniaci, Engesiæ, & alibi Dominum.

PEtis aliquot Musei mei quisquilias tibi transscribam: ego verò dum pugnantes cum tineis & blattis schædas, delicta juventutis, ut cum Theologis loquar, excutio, incido in lituras, litteras inquàm, nec visum quid aptius illud ad litteratum. Unum dolet, quòd non ad nobilem & magnum virum aliquid nobile & magnum mittere integrum fuit. Quod tamen ipsum, quantulumcumque sit, pro innata humanitate amplecteris, & in eo candorem meum.

An domus quia fert speciem, princepsque fororum est,
Propria dicta Deo est littera, sacra lari?
Lanigeri pecoris, & symbolon extat amoris.
Vox illud facit, hoc junctio certa duûm.
Littera Junonis, seu Cynthia, pronuba seu sit.
Nempè facit Caias, cornua nempè facit.
Cur nota Patroni, atque eadem sit nota clientis,
Quæris? Devotum hunc exprimit, hunc famulum.
Neptuno placui, vitę sum sacra, dolorique,
In promptu causa est, dum incipis esse, gemis.
Auctor familiæ sum, creditis. Assecla Martis
Sum, dicent, ferrum, flamma, fames, furiæ.
Esse voluptati sacram Bacchoque fatentur
Glans, gula, cumque genis gaudia grata suis.
Spiritus, affectus, nota ponderis, & mola cæli
Dicor, Mercurius, si rogo, testis erit.
Hanc Astræa suam atque suam concordia dicit,
Nempe una & simplex est utriusque nota.
Nequitiæ signum Græci fecere, Latinus
Servitii, inscriptus dicet utrumque Cilix.
Illa ego quam fures faciunt, recutitaque turba,
Hic jubilatur enim, cùm jugulatur ibi.
Et mille & Mulier sonat M, sunt utraque Magna,
Et qualis numerus, talis ea esse cupit.
Nummus itemquè nepos mihi scribitur, & bene: Nam hæres
Corraso struitur nummulo, ovatque nepos.
Me neque fortior est, neque me perfectior ulla,
Hoc Philos atque Sophos dixerit, illud æquus
Prætor, plebs, populus, Patres, Præsulq;, Latinis
Scribor, sum Gręcis æs metuenda clepi.
Quid sibi vult Q? quod modò tu. Vel littera quinta est,
Quam tu ter quintam forsitan esse putas.
Mundi hominumque caput habeor, & pronubus iræ,
Hoc catulus, illud Romaque Rexque docet.
Sum sacra in fanis, in agro sum sparga veneni,
Quid sibi vult Orpheus? quid sibi Mercurius?
Littera Christicolûm nunc est, tutoribus olim
Propria, nunc Tutrix Tau cui, tutus erit.
Scripta maritum & significavi picta maritam,
Connubium est uno vir mulierque thoro.
Est mihi forma crucis, est perfectæ Decadis vis,
Perfecta est duplici sub cruce nostra salus.
Littera Pithagoræ discrimine secta bicorni
Symbolon ætatis, & mihi finis erit.

FINIS.

J. B.

J. B. GRAMAYE
ANTIQUITATES
COMITATUS NAMURCENSIS

Libris 7. comprehensæ, pro ratione totidem Præfecturarum in eo.

UBI,

Cœnobiorum Fundationes, Incrementa, Laudes; Parochiarum Patroni, Collatores; Ecclesiarum Tumuli & SS. Reliquiæ illustriores; Pagorum decora, Domini, descripta; locorum omnium res notatu dignæ, partim ex Archivis Urbium, Cœnobiorum, Toparchiarum; partim ipsius authoris peregrinatione collectæ, insertis ad singulas Sectiones generaliter in Namurcesio observatis.

REVERENDISSIMO ILLUSTRISSIMOQUE

DOMINO
D. FRANCISCO BUSERETO
NAMURCENSIUM EPISCOPO
LONGE DIGNISSIMO,
DOMINO ET MOECENATI SUO.

Lteram dioeceſeos tuæ partem quæ in Brabantia, ſtylo meo aliquantiſper illuſtratam nuper miſi; alteram nunc mitto, duplici titulo tuam; & quia ſingulari humanitatis tuæ beneficio concepta, & quia aſpirante favoris tui patrocinio ad maturitatem perducta. Tu me, Magne Antiſtes, *illuſtrationem dioeceſeos tuæ parturientem non tantùm conſuetudine clientem, ſed & officio amicum, palatio hoſpitem, quadra alumnum tuum eſſe juſſiſti; conatus meos apud ſubjectos authoritate, apud pares in altero ordine auxilio, &, erubeſcam dicere, honoribus proſequi dignatus, me & mea omnibus jurium titulis Tibi vendicas. Fruſtrà quercum cædit invito Jove Corydon, ait proverbium; & ego niſi Principis titulo, Antiſtitis beneficio, Nobilium fâvore evectus, nunquam cum fructu ſumma antiquitatum Namurcenſium attigiſſem. Et ſunt illæ raræ, magnæ, inexpectatæ etiam mihi. Mirabitur, ſcio, lector, & in Namurco meo Namurcum vix noſcet, ubi quæ Vulcanus antiquitatum ſpongiâ delevit, Mars Urbium carnifex in ruderibus magnarum molium conſepelivit, ipſum tempus edax rerum abſumpſit, viderit aliquouſque rediviva, eruta, reſtituta, & priſci priſtinique decoris florem cum præſenti rerum ſtatu æſtimabit. Mirabitur, inquam, & quod & quicquid miretur, tuum eſt: Tu Phœbus novellæ plantationis meæ ſurculos irradians: Tu Juno teneriores floreti Namurcenſis areas irrigans: Tu Numen Namurceſio poſt Superos primum, cui hoc munuſculum offert*

Reverendiſſimæ Illuſtriſſimæ Gratiæ Tuæ

Cliens

J. B. GRAMAYE.

PRÆ-

PRÆFECTURA NAMURCENSIS

Uic Præfecturæ urbanus Prætor præest, subest quicquid infra primum ab urbe lapidem conspicitur, quod libet partiri in quatuor membra, quorum primum constituo circa Sabim & Mosam, versus Septentrionem, ubi Pagus Maglonienſis & Marlania Sylva. Pagi hujus nomen non uno loco apud veteres reperio, monasterium autem quod nomen servat undique cinctum territorio Namurcensi est juris Leodini, cujus in vicino est Abbatia Virginalis Cisterciensium, structa loco, quem fama tenet ab ipso ordinis Patriarcha Bernardo olim visitatum.

Ex veteri tabulæ inscriptione. Anno 1130.

Templum Innocentius secundus Papa, Virgini Matri, Apostolorum coriphæis, Stephano Prothomartyri, & Divis Medardo Hilarioque dedicavit. Solennitati leguntur interfuisse Hugo Ravennensis Archiepiscopus, N. Ostiensis, Mathæus Albaniensis, Albertus Virdunensis, Godefridus Saloniensis, Josephus Suessionum, & alius Atrebatensis Episcopi. Fatetur autem Petrus Comes Anthisiodorensis & Namurcensis, Domum sanctimonialium de Valle S. Georgii fundatam à Philippo Marchione Namurcensi, & à se loco bonisque auctam. Sacelli unius dedicatio legitur: extant in Ecclesia aliquot tam nobilium quàm Abbatissarum tumuli qui locum religionis titulo celebrem amarunt.

Ex diplomate ejus hac de re dato. Anno 1215.

Anno 1291.

Marlania autem sylva meritò dicatur voluptati & pietati sacra, quæ sacellorum frequentia & venationis parit continuatio. In hac jus civibus aliquo modo datum disco. In hac Sacellum à Philippo Comite dotatum, ubi Religiosos olim egisse colligo ex diplomate Honorii, confirmantis bona fratrum habitantium in Marlania.

Ex diplomate dato Mercurii post Nicolai. Anno 1295.

Bulla data Laterani 4. Kal. Junii.

Est & alia à Floreffiensibus dependens, qui ad rem Divinam obligatos se profitentur.

Diploma Abbatum in Februario anno 1287.

Est & alia celebris ob sepulchrum, mortem, & asservatum ibi corpus S. Heriberti, (ubi ab antiquo herimicola esse solet,) quæ per Balduinum Imperatorem tradita Abbatiæ Molinensi, unde adhuc Religiosus ad sacra curanda mittitur.

Diploma ab Honorio Papa confirmatum. Anno 1247.

Est & alia S. Georgio inscripta, per Gulielmum Comitem fundata.

Diploma datum 20. Martii.

Libet hic asscribere rem memoriâ dignam. Bonga rupes est in conspectu Namurci, & in rupe vicus celeber ob pugnam cum Francis anno 1554. & castra Joannis Austriaci. Qui morti vicinus non in tabernam, aut Palatium urbanum, sed in tentorium militare ad Bongam, se voluit transferri; scilicet indignum reputans, animum tot bellis & victoriis clarum, alibi quam inter arma deficere.

SECTIO I.

Districtus JAMECENSIS.

Altera parte ultra Mosam Jameda est, Ecclesiam habens S. Symphoriano inscriptam, & olim Abbæ Villariensi commissam, & ulterius conspicitur Gerondisartum, Ordinis Vallis Scholarum D. Augustini, Prioratus tali propagatus initio. Albero antistes Leodinus, locum dictum Sartum Geroldi intra terminos Ecclesiæ B. Mariæ Namurcensis obtulit Deo & S. Augustino, & Capellam dicavit iisdem, quam donationem, Alexander successor ratam habuit & auxit. Idemque post fecit Eugenius Pontifex. Hi religiosi postea Ordinem Vallis Scholarum assumpserunt, & Cœnobii Leewensis, itemque Mechliniensis sunt institutores. Cœnobium est elegans fonte lympidissimo irrigatum, cujus vis ea est ut marmora rigidissima etiam excavet. Monumenta & Epitaphia visuntur in Ecclesia nobilium diversorum.

Jamesch. Geronsart. Anno 1124.

Ab hoc prioratu dependent vicinæ Parochiæ Werda Catharinæ virginis, personatu etiam insignis, Erpenum Apostolorum Principi etiam dicatum cum Sacello Andeyiensi, cui S. Quintinus præest, Rinesium situm in pago Hoyoulensi, cum Ecclesia S. Desiderii & Sacellis Artheyensi & Phalesyensi, & conspiciuntur è vicino Anhea, olim celebris ob structam inibi arcem à Joanne Episcopo Leodiensi, ubi & agere frequenter, & è propinquo Guidonem Comitem parentem visere solebat. Ligniacum, Quintini in sacris Patronum in foro Dominum habens (qua patet districtus vici Loheriensis) gentis Eviæ. Cujus Parochiæ subcensentur, vicus cum castro Brumaniæ, ubi Dominium Dynastæ Tiloënsis.

Wierde. Erpent. Andoy. Rienes. Arthey. Falise. Anhe. Lines. Loye. Brimaigne.

In scripta autem relatum est, Theodoricum de Bonan, castri Dominum ob res præclarè, fortiter, & fideliter gestas à Philippo Archiduce promeruisse summæ titulum jurisdictionis, & Philippum ejus heredem Joanni Salmirio transscripsisse.

Anno 1525.

Laudandum Philippi Comitis elogium, qui supplicanti cuidam Joanni dal Vaulx sibi liceret bona Comitis pace sylvas ad novum sartum eruere, & locum agricultura aptum facere, respondit: optimè factum ex sylvis sartum facere, & pro glandibus segetem metere, & in sartis optimè homines nasci & pasci, sed in sylvis viros. Alludens ad venationem virtuti congruam excitando.

SEC-

SECTIO II.

Campus MARTIUS.

MARCHOVELET.
JELBUSÉE.
MARCHE LE DAM
Ex Inscriptione tabulæ veteris. Anno 1103.

LOca sunt hìc ad Mosæ ripas, & circa, Martis nomen manifestè referentia, cujus generis est illa Ecclesiam habens D. Martino inscriptam, cui providet Capitulum D. Martini Leodiense, & sub se habet celebre miraculis Deiparæ interventu Sacellum Gelbuscense. Extat in vicino Cisterciensis Instituti Abbatia Virginalis, cujus initium à Matronis quæ post militiam maritorum in terram sanctam huc se contulerant. Nomen vetus D. Virginis de Vivario. Templum dedicatum, testibus Comite Namurcensi, Herberto Comite de Namesche, Antonio Waleffiensi, Werico Gilbuscensi, Roberto de Villa, cum fratribus duobus Equitibus, Gulielmo de Harpael, & aliis.

Sub anno 1580.

Interjecto tempore Cisterciensis Instituti Regulam Virgines Matronis succedentes assumpserunt, primaque Abbatissæ titulo præfuit Maria de Berwier. Jam nona præest Clementia à Castro, & augendo Cœnobii ædificio multùm incumbit.

BOVEN.
MARCH SUR MOSE.

Hæc subcensetur Parochiæ Bovineinsi, quæ tutelarem habet D. Lambertum, & in sacris junctim agnoscit Capitulum Marianum Namurci, & Dominum temporalem. Est & alia Marcia in supercilio Mosæ, & titulum preferunt jam indè Gentiles de Wasservas Marciæ superioris, & arcem habitant.

Rem ab exteris maximè advertendam hìc ascribo, ut cui similem Belgium non habeat: molendina dico Sabis in quorum majore 8. sub uno tecto aquis impelluntur, ad terendum omnis generis frumenta, in altero similiter ad diversos usus.

SECTIO III.

Pagus HOYOULENSIS.

HOYOUL.

PAgum voco, id est, districtum, cum aliàs Authorem non habeam antiquum, qui hujus pagi meminerit. Nomen ei dat rivulus, qui juxta Namurcum in Mosam se exonerat. Hoc ambitu comprehendo Rinesium, de quo suprà.

FRISÉ.

Adjacet Friserum Martini Parochia sex vicorum princeps totidemque Sacellorum, à Decano Cathedralis Namurcensis pendens.

AUSOULE. S. MARCQ. WARISOUL. CAMPILON. COLLIGNE. VEDRIN.

Sacellorum duo Avisoliense & S. Marci diruta jacent, reliqua sunt Deiparæ apud Warisolium, D. Catharinæ Campiloniensis, Nicolai Coliniensis, Remigii Vedrinensis.

Anno 1366.

Lego autem Advocatiam Campiloniensem cum sylva Grandisaliensi emptam ab Erneco de Waroux, Comiti Namurcensi relictam testamento Roberti fratris.

Anno 1417.
Anno 1421.

Castrum Avisolii à Gulielmo Comite ornatum privilegiis, possessum ab Henrico Dawin, ab eoque Colardum Oultremontium emisse, redemisse lego Ernoldum de Hutaing.

S. SERVAIS.
S. MARTIN.

Sunt ad extremum in suburbano Fanum Servatii, & Martini, illud ob reperta non uno loco Numismata, & alias antiquitatum reliquias innotescens, hoc gentis Iviæ peculium Sacello & Prætorio eleganti instructum.

PRÆFECTURA WASEGGENSIS.

BALHAGE DE WASEIGE.
BATISPAYS.

SOlet potior hujus Præfecturæ pars olim dici *pagus Mehanensis* à fluvio, qui mediam ferè secat. Deinde districtus Pratensis à multitudine semitarum dici cœpit. Nomen Balivatûs Wasegensis in ore esse cœpit,

Ex diplomate Reginaldi Episcopi hâc de re dato Anno 1030. Et Conradi Henricique Cæsarum Anno 1035.

cum privilegio Cæsareo, & opibus & incolarum numero excellens Wasegga ad famam venit. Cujus Ecclesiam D. Martino inscriptam, Cæsar in liberum allodium contradidit Abbatiæ Laurentianæ, ad muros oppidi Leodicensis, Advocatum constituens Adelbertum Namurci Comitem, quod ipsum interjecto tempore successoribus Namurci Comitibus confirmarunt Imperatores. Gaudet pagus jure civium Balivum habens Præfecturæ caput, Majorem vicorum aliquot in vicino rectorem.

AMBESIN.
AMBESINIOUL.

E quorum numero sunt Ambesinium cum Sacello Magdalenæ, & Ambesiniolum, cujus parochia inscripta D. Martino dependet à Capitulo Andennensi. Ambitu suo comprehendens illustre Dominium & primi nominis Alterivense Sacello D. Lamberti & castro olim instructum, nobilissimæ peculium familiæ: unde prodiit Clarembaldus ille obses apud Ducem Brabantiæ. Dominium autem rediit ad Comitem.

HAULTRIVE.
Anno 1126.
AUVIN.

Subest etiam Ambesiniolo in sacris Avinium Sacellum prothomartyris Stephani pulcherrimis & raræ antiquitatis ornatum monumentis, & tumulis Dynastarum loci. Pretorium quod conspicitur olim Oultremontiorum fuit, nunc est Domini Warisoulii.

BRANSON.

Appendere etiam solet parochiali Waseggensi Branchoniæ Ecclesia D. Baptistæ, patronatus Gentilium de Charlet, nuper separata; eodem etiam referenda Boneffia non tam castro & Toparchis suis, quàm Abbatiâ Cisterciensi celebris. Illi fuerunt olim à loco nuncupati.

Anno 1441.
Anno 1449.

Acquisivit hereditatem deindè Luduvicus de Juppleu, qui testamento nepotem heredem scripsit Joannem de Glymes, & perseverant posteri cognomines, qui & Ecclesiæ S. Medardi provident jure patronatûs.

Hęc

Anno 1240. Hæc cœpit, sed incerto authore; opinio tamen habet, Comitis auspicio, Staſſini de Hem-
Anno 1263. Ipso Simonis & Judæ. metines beneficio jacta fundamenta; eo quòd inveniatur Guido Comes propriis manibus primum fundamenti lapidem posuiſſe, & Staſſini sepulcrum extet cum Epigraphe anno 1267. 6. Kal. Octobris:

Andax, formosus, prudens, pius, ac odiosus
Nulli, Staſſinus jacet hic lachrymabile pignus.

Anno 1242. Cœnobium fieri probavit Innocentius IV,
Anno 1247. Feriâ 6. ante Palmas. Ecclesiam cum tribus Altaribus dedicavit Ermundus Turonensis Episcopus Vicarius Joannis Leodiorum Episcopi.

Demùm decreto Capituli Generalis, & consensu Dueiſſæ Burgundiæ mutato sexu Cisterciensis Instituti Virginibus Monachi substituti
Anno 1461. Festo S. Michaëlis sunt, procurantibus Jardineti & Molinensi Abbate, qui ex suo Cœnobio singuli Religiosos in hanc duxêre coloniam.

Ex priorum numero Petrus Molitoris Alostanus. Abbas eligitur, qui annexo Boneffiæ Namurcensi Beginasio, certo sub onere domûm cum egestate & ruinis luctantem aliquantulùm recreavit, & successorem habuit Theodoricum
Anno 1470. Wiere etiam Alostanum, sed Molinensem Alumnum, qui operi à prædecessore inchoato insistens Laïcorum ope feliciter perfecit, sed infe-
Anno 1474. licissimè vidit inprimis bellorum furoribus obnoxium, tum incensum, peste etiam vexatum; quod cum aliquamdiu Namurci agens deseruisset, privilegia à Reverendissimo Cisterciensi obtinuit haud contemnenda.

Surrogatus post interregnum triennii Petrus
Anno 1483. Quaye, qui deformati rudera Cœnobii repetens, & dispersas ob temporum calamitatem oves colligens, memoriam sui non in Boneffia tantùm, quam ædificiis novis ornavit, & disciplinâ regulari reddidit commendabilem; sed etiam in Suevecano quod reformavit, Salzinensi quod cum aliis pluries visitando consortavit, reliquit.

Anno 1525. Successor hujus & virtutum cum dignitate hæ-
Dicatum Anno 1533. res Georgius Sarens Mechliniensis, Templum, cujus fundamenta Petrus jecerat, perfecit. Principibus & inprimis Leodicensi ita acceptus, ut coëgerit etiam invitum Trudonopolitanæ Ab-
Anno 1551. batiæ clavum suscipere.

Substitutus Mathias ab Hortebech pari honoris sucessu, post cinctam muris, auctam ædificiis Boneffiam, reformatam jussu Principum Cam-
Anno 1555. bronam & Groningam, ad Villariensem Abbatiam pertrahitur.

Qui secutus est Rumoldus Hunæus Mechlin. assistentibus, quod pulchrum, duobus prædis-
Anno 1560. cessoribus inauguratus summam prudentiæ apud omnes tenuit opinionem.

Anno 1567. Post quem electus Luduvicus de Quaye etiam à disciplina meliori optimè audivit. Alter ab eo Cornelius Bruseghen Antverp. post reformati Heverensis Cœnobii laudem, vidit ab Auraico Principe, Templum, Cænaculum Abbatis, ægrorum hospitum domos & reliqua incendi, dispersisque fratribus cum gemitu Namurci vixit.

Successor Gerardus Robais Rottegernensis Anno 1570.
omni conatu reduxit ad ruinas incensi Cœnobii Religiosos, & pro modulo tuguria aliquot extruxit, absoluturus opus nisi superveniente nova bellorum calamitate, cedere cum suis & Huy exulare cogeretur. Peste mortuus post se habuit
Joannem Rotharium Lovan. qui ad ædes Na- Anno 1579.
murcenses, ubi hodièque rem Divinam agunt
Cœnobitæ, Conventum duxit, morbo ex injuriis Anno 1589.
temporum contracto defunctus.

Qui nunc feliciter præest Ægidius Breusegem Antverpiensis, insignem Religioni & Cœnobio navat operam: cui, ut sit vita longa, precor.

Cistercienses non semper eo, quo nunc utuntur, habitu usos disco ex diplomate anno 1444, quo cavetur ne Molinenses utantur deinceps vestibus gryseis. Extat in Cod. e Molinensi.

SECTIO I.

Dynastia BRENNELIACI.

Dictam hanc volunt à Brenno illo toties fa- BRENNIFERN.
bulis nostratibus cantato: sita est tertio à Tungris lapide ad ripas Jairæ fluvioli, cujus Ecclesia inscripta Virgini Matri, Pastorem accipit à Canonicis D. Dionysii.

Toparcha est ex Paribus Namurcæi Comitatus. Fuit olim Clarobaldus Altirinensis, postca Arnoldus D. de Momale, nuper dotali titulo
eum Margareta Momalia Dominium accepit Anno 1531.
Henricus Merodius. Margareta autem postea
legitur transcripsiſſe Joanni Oyenburgico D. Anno 1572.
Duraſſiensi. Ultimo Anthonium à Burgundia
Brigdami Dominum video professum. Anno 1601.

Cùm Dominio hoc accepit Comes vicos Alterinæ, Hosdeni, & Avieni, & quod puto beneficium Holoniç super Lairam, quod Arducmon-
tenses primo, tum Lambertus Haultpenne, tum Anno 1421.
Joannes de Seraing dotem poſſedit, arce insigni ornatum.

Quam citò post mortem Deus in Sanctis suis operetur, vel ex hoc collige, quod ipso mortis anno locis procul diſſitis fama sanctitatis innotuerit. Ita vides diploma fundationis Hasteriensis, Datum ipso quo D. Gertrudis obiit anno scribi, Bono nimirum Comite, ut nos a Regno Imper. annos suppntamus, à Diva istius obitu clarum annum subnotante.

SECTIO II.

Pars Comitatus HASBANIENSIS.

THenæ Hasbanicæ, quas nonnulli volunt op- THIENEN EN HASBAING.
pignoratas fuiſſe Duci Brabantiæ, quod ego de Thenensi Brabantiæ oppido intelligo. Municipium certè est totius præfecturæ nobilissimum, in sacris Capitulo Andanensi obnoxium est.

WANSIN. Cui subcensentur Wansinia cum suis appendi-
WANSINIOLE. ciis Wansiniolo & Capavilio, ad rivum è fon-
CHAPPAVILLE. tibus salientem commodum ob molas & fertilem turturum.

MERDO. Vicina est Mardorpia, quoad rem sacram S. Remigio & Canonicis Leodiensibus S. Joannis Evangelistæ subjecta. Advocatos habere solet olim Flonenses Archimandritas, à quibus jus venit ad Gentiles de Clocquier.

VILENHASBAY. Ultra Mehaniam est villa Hasbaniæ Deiparæ sacra, & Parœchum accipiens à Capitulo Paulino apud Leodios.

BURDINS. Burdinum in sacris Andanensi Capitulo subest, & Deiparam speciali titulo colit. Hannessia
HANNESCH. Ecclesiam habet D. Lamberto inscriptam, & ejusdem tituli Leodienses Canonicos Patronos, tertiaque putatur diœceseos Tungrensis.

ACOZ. Acossiæ providet Pastor Messiensis de Pastore qui D. Martino sacram regat Ecclesiam.

FUMALE. Fumalia huc etiam spectat, cujus Ecclesia è Superis Martinum Antistitem, è mortalibus Vallis nostræ Dominæ Abbatissam habet patronam. Castro ornatur & commodo Mehaniæ perlabentis. Toparchia pronuper Hosdeniorum, nunc N. de Cerf Præfecti Sansonensis.

MOX. Moxcensce etiam territorium hujus loci est, quod ab Abbate Flonensi acquisitum, nunc à Vice-Comite Upiniensi, & Joanne Losson possidetur.

Unde fiat quod in unico, quod reperi, diplomate Alberti primi sigillis munito, in altera sigilli parte equitem, in altera Angelum viderim, sæpe inquisivi, & dubitavi, an non ex eo sit quod Archangelus Michael peculiaris Namurci sit Tutelaris, quod doceo ex vetustissimis Sacello, Cœnobio, Ecclesia huic inscriptis.

Vide Bronium, Walciodorum, Getpiniam, ubi exempla dictis fidem facturs.

SECTIO III.

Comitatus LANDENSIS.

LANDEN. INvenio in Manuscripto vitæ Divæ Beggæ eam vocari Comitissam Landinensem, quod licet referre possim ad Landinum Brabantiæ, tamen inclinor magis in Landenum Mosæ, eo quod monumenta Andennensium & chronicon
SEILLES. Leodiense uno ore tradant Sčliam D. Beggæ patrimonium fuisse, adeòque Ecclesiam Prothomartyris Stephani ab ipsa exstructam, quam olim Andennenses nunc Sidinienses Canonici procurant. Visitur hic Dynastæ Crehaniensis Castrum insigne, visuntur silvę duæ, rupes etiam cærulei lapidis, qui hinc in plerasque Belgicæ Provincias defertur, venæ etiam ferri, plumbi, & calcis. Solet Landenum de quo agimus appendix esse Selii, nunc ex sacello D. Remigii erecta Parochia, sub qua Castrum turris instar fortissimum Dynasta Warisolius exstruxit, qui Ecclesiæ Patrocinatur.

VESIN. Vicina est huic Pago Vicinia, cujus titulum præfert Dominus Castri Melroiensis, qui & Ecclesię D. Martino dicatæ Patrocinatur.

Audire me memini adverbium in vulgo frequens Namurois pour la vie, *quod ejus generis est, ac si dicas, Namurcensis usque ad mortem; & cum legam in tumultu illo sub Joanne Comite, plebi symbolum fuisse* Namur pour la vie, *volens significare Namurci libertatem usque ad aras sibi defendendam, cœpi dubitare, an non ex hoc fonte dicterium manaverit.*

SECTIO IV.

Comitatus NAMECENSIS.

INvenio in dedicatione Templi Marciani secundo loco, Herbertum Comitem de Namesch, unde mihi fundamentum hujus Comitatûs. Municipium, ut nunc res sunt, non uno titulo celebre, in supercilio Mosæ, Prætorio, Prioratu, & Dominio mediæ jurisdictionis ornatum. NAMESCHE.

Domini antiqui à loco dicti, gentiles de Juppleu, per Luduvicum acquisierunt jus, qui mox illud Henrico de Forvie transscripsit, cujus successor Anthonius Anthonio Marbasio. Gedeon de Barnonnette cum uxore Marbasia cœpit possidere, & eodem titulo Dionysius de Argenteau. Prioratus autem Ordinis D. Benedicti fundatus, per *Franconem liberum hominem* & *Helsendem ejus conjugem*, qui Cluniacensi Abbæ commissus est, Adriano Pontifice authoritatem faciente. Nuper eâdem Pontificiâ authoritate assignatus Episcopo Namurcensi.

Anno 1441. Anno 1446. Anno 1481. Anno 1516. Anno 1583.

Ex Bulla Adriani Papæ, per Reverend. Namurcensem exhibitâ.

Ecclesia Virgini Matri inscripta Personatum habere solet, nunc translatum in Villam Wareti.

Romanos in Namurcesio diversatos, præter historicos, nomina locorum manifestè docent, Romeræa, Pontis Romanorum, Montis Aquilæ, &c. & alia pro potiori parte vicorum nomina è Latino derivata aut detorta. Manifestissimè verò omnium Epitaphia, quorum unum saxo ad Mosam incisum juxta Namecam tale est:

D. M.
NINNIUS
DRAUSONIUS
VIVUS SIBI
M. F.

SECTIO V.

Comitatus HUGONIENSIS.

HINGEON. NOmen hoc reperio in diplomate Stabulensi, & hinc esse puto, quod omnes Toparcham proprium non habentes pagi, jura petant à Senatu & Tribunali Hugoniensi. Ecclesia D. Medardi confertur à Floreffiensibus. Adjacet haud procul ad ripas Soliæ Tillerium, cujus Ec- TILLERU.

clesia

clesia sub honore D. Folliani alternatim à Salzinensi & Marciensi Abbatissis curatur.

CORTILE. TILLEROUE.

Curtile autem & Tillerolium prætorio instructum, titulo Martini Antistitis habet Parochiam, cui providet Capitulum Sancti Joannis Leodicense.

VIL EN WARET. FRANCQUE WARET. WARET LE CHAUCHY.

Sunt in Vicino Wareta aliquot, Villam puta, & Francum Waretum, itemque Waretum Strati, quorum hoc D. Quintinum honorat, & agnoscit Collatores Pastoralis curæ Gemblacensem & Salzinensem Abbatias.

Rythmum popularem vidi, potiores Namurcesii rivos septem recitantem, quod sic additis quibusdam Latinum feci:

Mosa, Sabis, Flavion, Bechus, Ora, Mehania, & Ornus,
Namurcaa rigant divite rura sinu.

SECTIO VI.

Municipium NOVÆ-VILLÆ.

NOVILLE LE BOIS.

MUnicipium hoc indigetant Francorum hominum, illud nescias an vico suo, an Parochiâ, an Dominio celebrius. Ille sylvas habet duas 700. & ampliùs jugerum, partim Toparchæ, partim Communitatis; rivulum etiam qui aliquos viculos lambens in Soliam se effundit.

SART HELMAN. HAMBRAINE. NECOURT. RECOURT. MONTIGNY.

Hæc præter Sartum Helmondi, Hambraniam cum Sacello, Reocuriam & Neocuriam, castrum Dominiumque complectitur Montiniaci: peculium olim gentis Eviæ, nunc Marottiæ, Joannem Dominum agnoscens, Virum à litteris, prudentiâque non vulgariter commendandum.

Agnoscit Divum Protomartyrem, collatricem Pastoralis curæ Salzinensem Abbatissam.

Vodonium & Vodoniolum ad Soliam rivum, cujus Adocatiam à Comite obtinuit Theobaldus Smael, D. de Broesberch, & ab eo per varios pervenit ad gentiles de Anneaux Abencurtii Dominos.

VODON, VODONIOUL. ANNO 1555.

Hoc castro insigne Fernelemontano Toparchas habuit inprimis provinciæ. Gentiles à longo campo possedisse olim disco, nuper Philippum Marbasium cum uxore obtinuisse, nunc Baronem Peschiacum ejus potiri.

FERNELMONT. ANNO 1449. ANNO 1458.

Dominicum Petri similiter à Marbasiis possessum invenio.

DOMPERE.

Turrim Gobiniam à Romanis nomen cepisse, & reperta volunt circa eam numismata Anthoniorum, Adriani, &c.

TOUR GOBIN.

Haud procul hinc Hanressia est, Archipresbyteratu insignis Ecclesia D. Remigii à Prælato S. Jacobi Leodiensis Pastorem accipiens: tertia diœceseos Tungrensis Ecclesia, & Alraripa nobilis peculium familiæ, nunc Baronem de Vierve ex gente Hamalia Dominum habens, Ecclesia Dionysium tutelarem. Adjacet Pontilaca D. Martini & Gentilium de Charlet Ecclesia & Bellus reditus possessio nunc Dominæ Merlomontanæ usufructuariæ. Remotior est Emptina D. Georgii Ecclesiam habens à Bonessiensi Domino dependentem.

HANRECH. OULTREPPE. PONTILACHE. BEAUREWART. HEMPTIN.

Libet hìc etiam ascribere Dominium Zetrudanum, quod licet Namurcæi juris, tamen cum Brabantis in communionem onerum venit, ex lege per Wenceslaum Ducem dicta, eo quod Namurci Comes in bello Mechliniensi Adorpiam exussisset. Dominus est ex paribus Castri Namurcensis, & lego Reinerum Schoonvorstanum possedisse, emptumque à Marchione Juliacensi, denique per uxorem Mariam obtinuisse Joannem Gaverum.

ZETRUD. ANNO 1354. ANNO 1316. ANNO 1455.

MAIRIE DE FEIX

PRÆFECTURA FEXENSIS.

HÆc circa origines & prima incrementa Mehaniæ ferè statuitur, antiquissima & primaria Comitatus, nomen adepta à vico suburbanis proximo, quem nunc intrusa littera *r* vocant Frizetum, olim Feizetum sive Feixetum.

FRIZÉ.

Dividere eam commodè videor in partes quæ sequuntur.

DIIO ANNO 1204.

Horoscopi nomen invenio in diplomate Namurcensi, & dubito, an non per id nomen intelligantur excubitores nocturni, ad horam signa edentes, an potius viatores publici horis itinera metientes. Quicquid eorum sit, nomen dignitatis fuit.

SECTIO I.

Comitatus. LERUNTENSIS.

LERNU.

COmitatus nomen reperi in donatione Dominii Rosariensis facta Walciodoro, ubi id scribitur situm *in Comitatu de Lernus.* Unde amplius colligo latè per Gallo-Brabantiam extendisse, & verosimile est in Namurcesio reliquias hujus solas superesse pagos duos, quæ unum ab antiquo tribunal & privilegiatum habent. Qui sunt Municipium Lernutense & Asca-refalia. Utriusque Ecclesiæ de Paræco providet Decanus majoris Leodinæ, quatum illa Prodromo Joanni, hæc Virgini Matri inscribitur. Illic D. de Pottel, hic Gentiles de Huy Prætorium habent.

ANNO 1022. AISCHE EN REFAIL.

S. Germain. Adjacet fanum Germani cujus Ecclesiæ per illum ipsum designato loco structæ alternatim per Salzinensem & Argentonensem Abbatissas prospicitur. Ubi prætorium Vallis-Jani Jan. Valle. peculium gentis Honoratorum, Honores. quam origine Namurcensem & ante annos 130. Equestris Ordinis fuisse, tam ex Epitaphio in æde Mariana Namurci, quàm ex scriptis veteribus disco: nunc ejus potitur N. de Forvie.

Utuntur Namurcenses frumenti genere quod Speltam quasi peltam à decorticando vocant, bladum olim vocabulo à Barbaris Latinitate donato vocabant; & totâ Brabantiâ vicinisque locis maximè usitatam fuisse docent antiqui computus. Zeam Latini, Romani per excellentiam semen, sicut Itali Biadam vocant, & est ad nutritionem optima, duplici munita cortice, unde duplici molarum genere opus, altero ad decorticandum, altero ad terendum.

SECTIO II.

Advocatia MEHANIÆ.

MEhania vicus ad confluentiam situs, ubi aliquot auctus rivulis Mehania famam accipit. Hujus Advocatos olim Jupilienses, de- Anno 1168. nique Ægidium de Foul reperio extitisse, tandem Anno 1521. Claudium Argentealensem matris Fouliæ heredem jus ad posteros cognomines transmittere. Parochia D. Petro dicata Malonienses agnoscit, sub qua Allodium cum castro Montis- Monceaux. Aquarum.

Quod olim Davriani possederunt, nunc Eve- Anno 1169. rardus de Syverii Eques à Catholica Majestate renunciatus, & renunciatus merito virtutis quam pluribus bellis ostendit, per annos 20. Locumtenens Turmarum Comitis Bossutani, & aliàs Gubernator Lanoyæ, nunc Præfectus castro & præsidio Namurcensi, Vir à rerum experientia & prudentia magnus, & in flagrante apud Principes gratia.

Menaighoul, Longch'mp, S Denis Anno 1403. Mehaniæ appendet Mehaniolum & Longus-campus, adjacet Fanum Dionysii, quod Comes ab onere Cormedarum & manûs mortuæ Tripsees, Matigne. eximit: cujus parochiæ Tripsæa & Martinia subsunt, illa Bacchi hæc Martis nomen manifestè referens.

Bolinez. Hujus etiam loci est Bolinia Gentilium Deschange olim, postea Clocqueriorum quibus à Walevia cognomen, Advocatia, cum prętorio Joannis de Corthy.

Quæro unde natum familiare Namurcensibus adagium in eos, qui aberrant à via, & locum quo tendunt, circumeunt, ut dicantur ire viam Gerpiniensem? An ob famosam illam & multâ peregrinorum frequentiâ celebratam postridie Paschatis supplicationem, quâ clerus cum populo Feretrum D. Rolendis prosequens, Re Divina post medium noctis peracta, ante lucem procedens ad quinque passuum millia circumcirca latè patentem parochiam ambulat, & vix ad secundam pomeridianam revertitur?

SECTIO III.

Vicecomitatus UPINIACI.

HUjus duo feuda Philippus naturalis de Namur obtinuit, Anno 1139. & post eum Dongelbergici. Quorum Joannes legitur cessisse Ægidio Anno 1416. Domino de Floyon. Successit demum affinis Joannes del Vaulx, & ad extremum dotali titulo Anno 1128. gentiles Vitslebii. Qui superest Vicecomes Anno 1146. operæ in bellis fortiter navatæ præmium meruit dono Principis supremæ jurisdictionis honorem. Ecclesiæ Tutelaris est Apostolorum Princeps, Collator Abbas Villarii. Cui subcensetur in sacris Castrum Vice-comitatus honore etiam celebre Dierleziense, quod Philippus Du- Ohrlezee. fii Dominus à gentilibus de Tay redimens ad Anno 1439. heredes transmisit, & nunc titulo gaudet primogenitus Dynastæ Dusiensis.

Dusium, de quo dico, ab urbe dioeceseos Rhe- Dusi. mensis nomen referens, Francorum secunda in Hasbaniam colonia, Ecclesiam habet D. Remigio inscriptam à Grisone sive Ægidio Archipræsule Rhemensi, assignatam Capitulo Andennensi, sed per turbas bellorum sub Alberto II. jus Patronatûs ad Comitem venit, qui id Capitulo suo Albanensi transscripsit. Ornatur Bataey. prætorio veteri (ad fluenta Mehaniæ, vivarium uno latere arcem stipans & muniens, permeantis) quod ferunt annales Aymondi filios ex Ardenna superiori profugos hic primùm sedem fixisse, unde castrum hodièque est Brabanti Ducis beneficium. Toparchiam loci video Joannem de Harduel dono Comitis obti- Anno 1164. nuisse, posteà Joannem de Namurco idem à Anno 1422. fratre Comite consecutum, & tertio Philippum Joannis Comitis naturâ filium parentisque Consiliarium & palatii Magistrum virtutis & generis merito accepisse, unà cum Toparchia Sarti Dusiensis.

Hic Philippus duplici celebris titulo in longam posteritatem clari stemmatis sobolem propagavit ex Maria Longocampia pater factus alterius Philippi Barbaræ Wittemiæ copulati. Unde Henricus prodiit Dominæ Flostoyensis ex Holoniensium stirpe maritus, parens Philippi & per eum socer Comitis Rogranii, avus alterius Philippi; is junctus Joannæ Crehaniensi clarâ apud Hasbanos gente, produxit Claudium de Namurco virum humanitate, & virtute inclytum, quique J. Berloënsi heredi Berzæensis Dominii Matrimonio junctus clàram stirpem feliciter propagat. Quoad Dominium, id latè patens præter Sarti Toparchiam Sart en Dey Laires. complectitur Latriæ Dominium Tyriensis circa Valcuriam Comitatûs beneficiarium: Appendices etiam Rivuli, Sylvulæ, Tombulæ, & Sartioli: vulgo Sart, Boscaille, Rion, Tombelle.

Præterque Parochiam habet Sacellum in castro à Dominis olim fundatum. Nec omittendum quod præter alia feuda habeat Dusii Domi-

Dominus Toparchiæ Roncinienſis beneficium. Haud procul hinc jacet municipium Lutoſæ Patronos in ſacris habens D. Martinum & Capitulum Dionyſianum Leodii, Dominos Dionyſium de Marbais, & (quâ rivuli viculus patet) gentiles de Wayaulx. Remotius eſt Viridarium, in ſacris appendix Frizeti, in foro gentiles olim à loco dictos habuit, donec à Joannę emit Joannes de Davre. Poſt per nuptias Toparcha d'Emmeries obtinuit, denique Joannes de Trivires Nicolao Salmirio transſcripſit.

Leuze. Rinsseau. Vardin. Anno 1379. Anno 1494. Anno 1504.

Utriuſque ordinis homines in Namurceſio capillitium ferè uſque ad Burgundorum tempora nutriſſe ſcio. Et exempla Eccleſiaſticorum monachorumque paſſim in tumulis obvia ſunt. Principis Philippi II. effigiem vidi in Archivo Illuſtriſſimi Ducis Arſcotani, ſigilla paſſim habentur, & monſtrantes idem Nobilium Tumulos ſimiles in æde Mariana Namurci, & Geronſarto invenies.

SECTIO IV.

Pars Comitatus & Pagi Mehaniensis.

Eghezee. Litteræ venditionis datæ 18 Januarii an. 1361.

TErritorium Angaſienſe à Comite acquiſitum partim ab Agimontio Valhainiæ Domino, partim ab Euſtachio de Seraing. Qui idem beneficiario tradidit titulo poſſidendum gentilibus de Rideal, à quibus Henricus Oultremontius emens revendidit Joanni Lodonoet. Nunc ejus potitur Joannes Marotte Ergneæ Dominus, vir à litteris, induſtria, humanitate multùm commendandus. Eccleſiæ D. Hubertum colenti providet Cantor Namurcenſis alternatim cum Capitulo Nivellenſi. Anno 1492.

Nova Villa celebris ob victoriam ultimam Balduini Comitis Hannoniæ contra Henricum Cæcum, ſacrorum tenus D. Philibertum honorans, & Abbatiſſam de Ramea agnoſcens. Noville sur Mehaingne. Anno 1194.

Paulo ſupra ſunt, recenti Principis virtutem æſtimantis & fidelitatem beneficio ſummæ juriſdictionis honore donata Iviorum Dominia Franconia D. Petri & Affligimenſium, Taveria D. Martini & Canonicorum Leod. D. Bartholomæi Eccleſiam habens, & hæc prætorio inſigni ornata. Franquenne. Taviers.

Harluria eoſdem cum Taveria in ſacris agnoſcens, niſi quod ut ibi Dominus loci, hic Capitulum Nivellenſe venit in communionem præſentationis Paſtoralis. Viſitur hic Caſtrum Dynaſtæ Henhovii. Harlue.

PRÆFECTURA FLORIDI RURIS.

Fleru.

FLeruci nomen à terræ genio eſſe volunt, quod rus ibi maximè florens & lætum; ut non inconcinnè quà homines quà pecudes habitant, horreum Namurcenſe aut pœnu Comitatus dixeris.

Municipii inſignia flos unus.

Locus fuit antiquitus non ultimæ famæ, & neſcio an non hic dominati Gentiles de Florido Rure nuncupati, quorum nomina alibi in diplomatibus reperio; inſignia ſunt flores terni.

Litteræ datæ in Octobri Indictione 3. anno 1145. Anno 1246. Anno 1265.

Municipali honore & privilegiis urbium donavit vicum Henricus Comes, auxit confirmavitque Balduinus Comes & Imperator Conſtantinopoleos, & poſt eum Guido: unde annuatim celebrantur nundinę binæ, & fora hebdomadatim diebus Martis & Veneris.

Municipium eſt ſic ſatis elegans plateis & domibus exornatum. Et niſi ſæpius hoſti in prædam fuiſſet, inter pulcherrima cenſendum. Hallam frumentariam ex ærario Principis refectam pronuper lego. Tum aliàs ſæpe tum nuper hoſtibus Brabantiam invadentibus, prædis & incendio hic ſævitum. Anno 1596.

Præficitur à Principe, utpote Domino, Balivus territorio, urbi Major cum Senatoribus.

Peculium Theodorici Hornani Domini Parwetani in Fleruco emit Comes. Idem à Cœnobio Villarienſi redemit quadrantem totius territorii, quam à Leodicenſibus acquiſierat Abbas loci. Anno 1367. Anno 1570.

Res ſacra olim dependebat à Parochia D. Bartholomæo inſcriptâ, quæ nunc extra municipium viſitur in heremum converſa.

Parochia autem in meditullio municipii ſita poſterior eſt tempore, & D. Victori inſcripra. Cui Parœcum deſignant patroni tres, Equites puta Jeroſolymitani, Canonici D. Albani, & Princeps jure & juriſdictione gaudens, quâ Leodicenſes olim, totius territorii pro quadrante Domini ex emptione per Henricum II Epiſcopum factâ.

Collegium Canonicorum hic fuiſſe, ex diplomate diſco, quo Comes declarat, quid juris in Templum habeat. Ceterum dum inquiro quinam illi Canonici, nihil aliud occurrit, quàm quod opinor intelligi Collegium Walcurienſe, quod hic aliquamdiu reſedit. Datum anno 1194.

Hoſpitale eſt munificentiâ civium inſigniter dotatum; fuit etiam leproſarium.

Diſce præ omnibus cultam à Namurceſio Deiparam ex Templis antiquiſſimis ei inſcriptis, & inſignibus omnium ferè Comitatus Monaſteriorum quæ eam præferunt, nominibus etiam antiquis. Ita Marciam D. Virginem de Vivario, *Salzinas* D. Virginis & S. Georgii ad Sabin, *Floreffiam* Florem Mariæ, *Solis-montem* Deiparam in Sole, *Soleriam* Cœnobium Conſolationis Mariæ, *Grandipratum* Monaſterium B. Mariæ in Grandiprato, *Molinas* Allodium B. Mariæ, *Jardinetum* Hortulum B. Virginis, *Boneffiam* Vi-

Exempla quære in Namurco, Valcuria.

Hæc nomina partim ex veteribus chronicis, partim ex diplomatibus petita.

neam nostræ Dominæ, *Bronum* Deiparæ ad fontem, *Walciodorum* Vallem Mosæ, ubi ad honorem Mariæ semper Virginis, Illustris Eilbertus Comes struxit Ecclesiam. *Vides in codicibus & diplomatibus antiquis nuncupari.*

SECTIO I.

Comitatus MARBASIENSIS.

MARBAIS. Nomen à torrente inditum, BASS enim BEECK, id est torrens nobis venitur.

MArbasium veteri arce & prætorio instructum, vicos sex suo ambitu comprehendens, Comitatus, ut volunt, titulo nonnunquam insignitum, & latè per Sylvam Sognesiacensem Dominii sui alas extendere solitum. Priora, quæ dixi, duo tam certa quàm incerta posteriora: nisi quòd repererim in veteri diplomate Cameracensi *Adonem Comitem de Marbes* subscribentem, & in schædio veteri hæc legerim verba ita latinè à me expressa: *Cum etiam Eustachius de Marbais assereret se nullius beneficio ditionem suam possidere nisi Dei & Solis, Dux magnam ejus portionem militi depopulandam concessit: qua re indignatus sacramentum dixit Comiti Namurcæ spe auxilii ab eo obtinendi. Dux autem usque ad Tyliam omnia occupans suo fisco ascripsit.* Atque ex hac aut simili narratiuncula referunt Marbasienses antiquitùs se liberos nullius clientes fuisse.

Dato anno 970.

VIL DE MARBAIS.

Nec tacendum quod in veteribus rescriptis *Villam Marbasiensem* cum appendiciis semper scriptam legas.

Prima Dominorum stirps è priscis regni Lotharici incolis esse putatur. Quâ deficiente volunt alicujus Comitis secundo-genitum ductâ herede, in titulum bona & nomen successisse. Unde & nonnulli Baronis cognomento eos honorant, licèt nullos Comitatus Namurcensis Barones agnoscat.

Perseverat gens, raro exemplo, usque ad nostra tempora & rariore exemplo Dominium possedit, nisi quòd unica defuncti Toparchæ soror pronuper Tserclaesio Dynastæ Tiliacensis secundogenito affini suo Dominium transscripserit operæ serio in controversiis nonnullis navatæ præmium.

Ex Marbasiis invenio bellis sacris celebres Ewaldum & Joannem anno 1199. Gulielmum anno 1209. Joannem anno 1280. Ewaldum sub annum 1300. claros.

Joannem Balduini Comitis & Imperatoris Senescallum, Vice-Comites Bruxellenses usque ad annum ferè 1300. Venatores Imperii sub Henrico Imperatore, Radulphum Ecclesiæ Leodicensi Præpositum, Joannem anno 1260. Canonicum ibidem præter alios recentiores.

Anno 1260.

Potitos Dominiis amplissimis & primæ notæ: in Namurcæsio, *Dompiere*, *Faulx*, *Goscelies*, *Villers*, *Robollez*, *&c.*

In Leodicensi ditione: *Louvernael*, *Hourt*, *Clpcquier*, *Frasleau*.

In Brabantia: *Tiliaco*, *Ligniaco*, *Houtanio*, *Beverna*, *Kersbeca*, *&c.*

In Hannonia & alibi aliis.

Parochialis à Patrono Toparcha dependentis Divus Tutelaris est Martinus Antistes Turonum, ubi tumuli Dynastarum veteres & magnifici visuntur, & insignis salutiferæ Crucis portio ex Palæstina per Ewaldum, nisi fallor, Marbasium asportata ante annos trecentos.

Ut curiosos qualiter post mortem anima ageret, ita parùm sollicitos fuisse, ut sepulturæ locum titulis exornarent, docent Namurci Comitum [a] *tumuli nudo notati nomine, & alterius cum epigraphe* Gerardus [b] de Los, *& alterius cum tali* Vir Nobilis [c] Manasses, *cùm tamen hic fuerit affinis Regum & Moderator regni Hierosolymitani: ille Comes Eilberti Frater.*

a Extant Floreffiæ.
b Walciodori in navi Ecclesiæ.
c Bronii in pronao Templi.

SECTIO II.

Comitatus DARMIENSIS.

DARMY.

HUnc possedit Litoldus B. Guiberti pater, & post eum possedisset Cœnobium Gemblacense, nisi Heribrandus Comes Bratuspantius armatâ manu intervenisset. Et reor auxilii per Comitem Namurcensem lati præmium fuisse traditum & annexum deinceps Darmium Namurcæsio. Extendebat se latè ad Sabin, quo tractu nunc pagi & Dominia conspiciuntur sequentia.

CHASTELINEAU.

Castellinium ad Sabin, aut si mavis Castellum ad aquas, Sabis puta (qui ditionis castellaniæ, & per eam Namurcenses fines lambit) & rivuli qui circa Solimontium ortus, mediamque secans Toparchiam in Sabin se exonerat. Situm est in confinio diocesis Leodinæ ex adverso Castelleti oppidi Leodiensis. Unde frequens de finibus controversia per leges concordiæ utrimque datas & acceptas sopita legitur.

Ex diplomate hâc de re dato postridie O. Catharinæ. Anno 1180.

Municipium est agris tam arvis quàm pascuis fœcundum, sylvis etiam: quarum duæ celebriores, altera à Theodorico dotatore Cœnobii Solismontani, altera ab Sagittatum exercitio dicta, & illa quidem Cœnubii, hæc civium: illa permutatione, hæc Canonicorum S. Bartholomæi Leodicensium cessione. Sed enim reperio quoad jura & pasturas sylvestres sæpè motas dissensiones tam inter Abbatissam, quàm inter Toparcham & cives, quibus finis impositus prudentiâ Baronis Merodii.

BOIS DE THIRY.
BOIS DA FLECHES.
Ex Litteris datis Sabbatho ante Pascha.
Anno 1264.
Ex litteris hâc de re datis 12. Octobris.
Anno 1540.

Sylvam autem Theodorici Lambertus Dynasta loci cessit Cœnobio Solimontano, in vicem recipiens ab eo Curiam judicialem D. Bartholomæi dictam, eo quòd antea Canonici Leodicenses ejusdem Divi nomen præferentes eam possederant.

Ex diplomate hâc de se dato 20. Martii. Anno 1499.

Toparchia loci fuit olim Glymæorum quibus origo naturalis à Brabantiæ Ducibus. Cùm autem Guido de Glymes, postremus stirpis, donatione inter vivos Balduinum de Humieres successorem declarasset, interveniens Lambertus de Bois Dominus de Momberting Ducali sententiâ præfertur; cujus neptis Adriana Illustrissimo

Ex diplomate hâc de re dato. Anno 1470.

Anno 1516. fimo Baroni Renaldo de Merode enupta, in mariti nomen & familiam transtulit hereditatem. Quæ hodieque in posteris & nomine perseverat, & præest modò amplissimi nominis Frentziacus apud Juliacenses Baro Philippus de Merode, à peregrinatione Hierosolymitana Eques S. Sepulchri, Vir omni Heroïcarum virtutum genere excellens, à litterarum amore & humanitate inprimis commendandus, cujus beneficio horum, quæ vides, monumentorum habui inspectionem.

Cives & incolæ hujus loci magnam pronuper rem facere solent arte ferrariâ, ferrum informe deducendo, rude coaptando, quæ nundinatio non ita pridem excogitato molarum compendio desiit usurpari. Invenies & alibi venas nigræ terræ, quam igni aptam fovendo carbones vocant. Hollles.

Castrum hic est & Toparchæ ordinaria habitatio fossis muroque non simplice ornatum, turribus sex minitans, muris cà crassitie, ut non meminerim alibi majorem vidisse, unde in subjectam planitiem ita grata oculis discursio, ut suprà nihil. Hortos adjacentes ambit rivus, ad cujus interfluxum mola ingenioso artificio eodem tempore quatuor operas magistro pendens, in ligno quidem ferrando, in ferro coagulato tormentis puta bellicis terebrando, in cultros acuendo, & aliis.

Quoad rem sacram Parochialis D. Bartholomæo inscripta à Florinensi Archimandrita curatorem animarum accipit. Ubi insignis è nigro marmore posito tumulus Richaldi Merodii & Margaretæ d'Oignies Baronum, quorum ille anno 1577. hæc 1602. vivere desiit. In qua patronatus Dominorum loci sunt Virginis Matris Sacellum dicatum. (Ex litteris Joannis Episcopi 8. Octobris datis. Anno 1498.)

Itemque aliud Mariæ Magdalenæ, itemque castrale SS. Viti & Crescentii. Turris nuper à tempestate dejecta, curâ civium reparatur. (Anno 1604.)

Est amplius intra jurisdictionem Castellinii Hospitale vetus, ubi olim Magistrum & Fratres Religiosos peregrinis fovendis operam dedisse disco ex diplomate Pontificis Gregorii bona eorum confirmantis. (Datum 4. Kalend. April. Pontif. anno 4.)

Ulterius partim in boc partim in Gyliensi Flerucensique territoriis sita est Cistercienfis Instituti, instituta Abbatia virginalis auspiciis Henrici Comitis, fundata eodem Gregorio V. authoritatem faciente, vulgo vocant Solismontem. Ea rigidiori modo reformata Mariâ de Senfel sanctimonialium Antistitâ. (Bulla data 12. Kal. Aprilis Pontif. anno 13. Anno 1288. Soliamont. Anno 1382.)

Lue contagiosâ omnibus assumptis Gulielmus ipse Comes Namurci Mariam de Alveto cum aliis Mechliniâ adduxit, Cœnobium restituturas. Domos priores Abbatiæ refecit Elisabeth de Lannoy post reformationem 5. in Ordine, succedens Joanna de Trazenies dormitorium cum duabus partibus ambitûs ædificavit, opere sic satis eleganti. (Post annum 1400. Anno 1460. Ex tumulis earum in Capitulo. Anno 1496.)

Agnes de Sautoir postea domum Abbatialem & Confessoris perfecit. Visitur hic Icon Virginis Christiparæ contagie laborantibus visa opem ferre, & inter alias SS. Reliquias pars Clavi Dominici, cui adjectum vetus fœdium cum inscriptione tali: (Anno 1508.)

Hæc est pars Claviculi, cum qua Dominus noster Jesus Christus fuit affixus patibulo Crucis, quam D. Henricus Cæsar de Lutzeborch dedit Domino Theodorico Comiti de Rochefort, & Militi de Walcourt, & dedit ulterius ex gratia cuidam homini devoto, nomine Salomon Andreæ, pro eo quod Salomon dedit D. Theodorico multas Reliquias diversas, quas consecravit in locum sanctum an. D. 1333.

Huc etiam spectat, partem territorii Castelliani occupans Cœnobium SS. Francisci & Luduvici, insigne illud nec abs re Belli Loci nomen habens, extructum Thomæ Hubuleti Presbyteri & Gerardi ab Eyck Abbæ Floreffiensis curâ. Ubi olim 35 Fratres agere solent, & Græcæ Hebraïcæque scientiæ peritissimi esse. Nunc ędificiis pulchrè instructum, sed bibliothecâ magis, Religione verò & pietate, quàm vicinis vicis impartitur, maximè. (S. Franchois Le beau lieu. Anno 1417.)

Sartum Lamberti Divum suum nomine refert, nunc emptionis titulo Baro Fentriacus pago dominatur, & Ecclesiæ patrocinatur. (Lambusart.)

Wancsium, Winiacum olim, cujus Ecclesia D. Lamberto dicata authoritate Manassis Episcopi Cameracensis Cœnobio Lætiensi est commissa. Dominium summæ compos jurisdictionis, nunc Dynastæ Serany. (Wagnezi. Anno 1101.)

Bellum Lezium similiter Toparchia, sub qua Curia Gentilium de Niverlé. (Baulet.)

Boniacum Collegii Canonicorum Fossensis peculium sub rutela D. Lamberti. (Bolgnies.)

Denique Brigoda Sancti Amandi Domicellos habet plures Abbates Malonienfem (qui & Ecclesiæ providet) & Floreffiensem, Philibertum Marbasium, & Dominum de Severi, generis antiqui, virtutis & fidei probatę prudentiæque rerum usu acquisitæ, & rerum fortiter gestarum merito à R. M. Equitem creatum, cujus est Prætorium insigne loci. Pâgo subcenseŕur Gesiæ Sartum Abbatiæ Villariensis peculium. (Brigode S. Amand. Lescailles. Ghessart.)

Sunt præterea ad limitem Brabantiæ pagi aliquot secundarii, Dominium quidem sed non Parochiam separatam habentes. Ejus generis Allodia Ligniaci & Tamines: Illa à Vernero de *Davre* olim possessa & per nuptias ad Godefridum de *Neufrue* devoluta, cujus filius Gerardus Luduvico Montfortio transcripsit, à quo deinceps possident Ligniaci apud Brabantos Toparchæ ex Argentealensibus. Hæc sita in Dominio Cœnobii Ogniacensis, utraque pagis Brabantiæ quoad sacra subcensentur, sicut & Tongrenella, quæ ante 2. secula quendam Godefridum Pinbar de Breles Dominum agnovit, postea Luduvicum Montfortium, denique Gentiles de Gromiuken, ad extremum cum uxore accepit Dominus de Noyelle Bapalmæ Arthesiorum Gubernator, Vir à prudentia, natalibus, virtute commendandus. Ornatur arce non contemnenda quamvis per bas turbas diruta. (Les Alleux de Lignyes de Tamines. Anno 1418. Anno 1189. Tongrenelle. Anno 1447.)

Mons Sombreffia Dominos à Sombreffia Brabantiæ alios nec habet nec habuit, licet ipsa Namurcesii pars, & Ecclesia pulcha pulchris ornata sepultu- (Mons sur Sombreffe.)

ſepulturis Virgini Matri dicatur, & Canonicum Paſtorem ex Bona Spe accipit.

Quæro, cur non pauciores centum Eccleſiæ in Namurceſio ſint inſcriptæ D. Martino? An quod primus Comitum Namurci Chriſtianorum dictus Martinus ejuſdem nominis filium habuerit Haſbaniæ Apoſtolum, à quo dedicata Eccleſiæ cum titulum Martini retinuerint, poſt Normannorum rabiem reſtituta ſacris, credita ſint non huic Tungrenſi, ſed alteri Turonenſi Epiſcopo, qui toto orbe notior, inſcriptæ fuiſſe?

SECTIO III.

GOLZINIENSIS *Caſtellania*.

GOLZIN. Meierus vocat Goleſinam. CIvitati huic Golſiniæ nomen & originem eſſe volunt à Golzinia Naymonis primi Namurcenſium Comitis uxore, quæ loci genio Poſt an. 1100. oblectata locum ubi æſtivaret munire cœpit. Quem ampliaſſe & ornaſſe volunt Godefridum Comitem. Cujus ſucceſſores eam ſibi Regiam fere delegerunt. Tulerat à Brabantis & Hannonibus frequentes clades, ſed Leodicenſes eam Anno 1411. captam exſtumque tantum non ſolo æquarunt. Unde cum ad leges pacis veniretur, ob cædium eladiumque copiam & enormitatem, Sacellum Ex diplomate hâc de re dato, Palatinum in Caſtro reſtituere & quotidianum in Parochia de Boſſieres pro mortuis miſſæ Sacrificium celebrandum inſtituere compulſi ſunt.

Viſitur adhuc Sacellum Sancti Mauritii, viſuntur ruinæ, quæ etiam nobis tacentibus caſtri majeſtatem loquuntur, viſuntur mœnia ſemiruta & pauculæ aliquot intra eorum ambitum æ- Anno 1212. Author Meierus. des. Capta fuit Golzinia à Fernando Flandro, eidemque uſusfructus etiam relictus. Nundinæ ante nuperas turbas celebrabantur, nunc abierunt, & incolæ civium jure gaudent. Hujus oppidi Caſtellano olim ſolent ſubcenſeri pagi plures ſecus Ornum & Sabin quos hic ſubjiciam.

Quæro, quid ſibi velit haud procul a Davria ſaxum illud ingens duobus aliis ſuperjacens in modum altaris, quod vulgus aram Brunehildis vocat?

SECTIO IV.

MONS MERULARUM *cum pago* ORNANO.

MERLEMONT. ORNE. LAbitur hoc tractu rivus, cui, ut opinor, nomen Orni ripam alibi coronantes fecerunt, ſicut rivus pago, ubi Eccleſiæ ad honorem D. Martini dicatæ curatorem animarum dat Monaſterienſe Capitulum. Pago dominatur & imminet arx in edito monte, loci genio munita (Mon- MERLEMONT. tem Merularum vocant) ante aliquot ſecula, & quod credo tempore bellorum quæ Ducibus Sub annum 1100. noſtris cum Namurcæo Comite fuerunt, extructa ad limitem Gallicanæ Brabantiæ: cujus mo- Anno 1420. lendinum, ad quod novem pagi recurrunt, donatum à Comite, Sacellum caſtrale erectum anno 1550. Ex MS. chronico. Quam inter celebriores Comitatûs Namurcenſis verſùs Brabantiam fuiſſe, non unâ ratione doceri poſſet: tum quod tempore Godefridi III Ducis noſtri Comes in omnia momentavigilans, nec ſatis ſibi ſecurus de Brabanto, ad eam tuendam cives ex oppido Namurcenſi ſubmiſerit: tum quòd Henricus Dux hanc potiſſimùm cum Floreffia elegerit, cui præſidia imponeret. Ex annalibus qui in Camera Ordinum Brabantiæ aſſervantur, per D. de Bauſigny mihi communicatis.

Nec immeritò: rupes enim raræ altitudinis Anno 1189. poſt 7. dierum obſidionem capta, unâ parte horrorem aſpicienti, & oppugnaturò deſperationem injicit: parte alterâ horti & lætus ad ſylvæ fauces ager oblectat. Dominos autem ante an. 500. ſuſpicor liberos fuiſſe, nec ulli beneficiariam clientelam debuiſſe. An autem ab antiquo tales fuerint, an contendentibus de Ducatu Lotharingiæ Lovanienſi & Limburgico Principibus, in libertatem ſe vindicarint, an denique Comitis Namurcæi jugum excuſſerint, ignarus. Hoc certum, Henricum Merlemontanum ab ejuſdem nominis Duce Brabantiæ in fidem acceptum, Anno 1188. ſed per pacis leges Trajecti ab Imperatore dictas Merlemontium adjudicatum Anno 1192. Namurcenſi Comiti, & proinde Merlemontanum clientem fiduciarium Comitis declaratum.

Ex quo tempore vix dubito, quin beneficio Comitis poſſederint caſtrum ſuum ſeculi Henricum Merlemontanum Dynaſtæ. Domini veteres à loco nomen & inſignia trium Merularum aſſumpſerunt, bello togâque clari: quod teſtentur Henricus, de quo ſuprà, Dux Tyraſcienſium in expeditione ſacra, & alter ejuſdem nominis Archivenator Comitis, qui cum titulo *Viri illuſtris* Anno 1216. inter fautores Walciodori reperitur: ut taceam illum, qui inter teſtes donationis cujuſdam Gemblacenſis ſecundo loco ſubſcribit *Joannes Miles* Anno 1280. *de Mirmont*, & alterum Gemblaci ſepultum, cum cenotaphio tali per has turbas diruto:

Sint centum mundi nec erunt ab Odone fœcundi.
Mermonte natus, dominatus, glorificatus,
Si non in cælo vivit, quo virtus abivit?

Ceterum cùm primogenia hæc ſtirps fatum ſuum tuliſſet, poſſeſſio Merlemontis cum unica herede devenit ad Dominum Vallis, quod credo, ex Marbaſiorum ſtemmate oriundum. Denique Anno 1299. Adam Dynaſta Douppay apud Eburones ductâ Vallenſis Toparchæ filiâ dotalem accepit Merlemontem, & eundem filiæ ſuæ Jolentæ Henrico Ringeburgico Domino de Groule nuptæ tranſ-ſcripſit poſſidendum. Qui Joanni Calvo Monta- Anno 1404. DE CHAMONT. no vendidit, & is demùm Wilhelmo de Stendremale Caſtellano de Montigny, Præpoſito Bullonienſi, Domino Aveſnarum Haſbaniæ revendi- Anno 1414. dit. Wilhelmus hic claris ortus natalibus (quod nota apud Leodios ſtemmata teſtantur) opibus & affinitatibus potens cognatum Warnerum de Davre teſtamento heredem inſtituit, in cujus Anno 1412. ſtirpe perſeverat hodiéque. Nunc dominatur loco Warnerus Davrianus, Vir inter nobiles eruditiſſimus, inter eruditos nobiliſſimus, inter utróſque prudentiſſimus, Ordinum Provinciæ Deputatus,

tatus, cujus benevolentiæ & favori gratias ago, & tu lector debes.

FLAWET. TEMPLOUX.

A Maloniensi Abbate pendent Flavia & Templosium Namurci, illa D. Matri inscripta, & majoris olim Leodicensis peculium, hoc à Templariis dictum, aut Templo fonteque miraculis
Anno 1395.
D. Hilarii claris. Huic Comitem certas libertates indulsisse lego, cujus ager clade Ordinum contra J. Austriacum celebris.

VELLAINE.

Velania in Ecclesia reveretur D. Martinum & Decanum D. Albani, in foro Gentiles à loco nomen adeptos, qui ad nostra tempora perseverarunt. Heredem filiam cum dominio Dionysius d'Argenteau obtinuit, & obtinent etiamnum filii, in nonnullis supremæ jurisdictionis compotes. Frequentatur hic celebri peregrinorum concursu Caput S. Honorii, huc ex Galliis delatum, & miraculosè nuper repertum, loco omnibus incognito, ubi gliscentibus turbis fuerat depositum.

JEMEPPE.

Jemeppia ad Sabin S. Martinum colens, quà sacra, quà civilis patet jurisdictio, Præpositi & Collegii Leodicensis Dionysiani, Advocatos habuit olim Sombreffiæ Dynastas, Gisbertus de Wachtendock ex Nobilibus Gelriæ ratione
Anno 1424.
uxoris Mariæ possedit, Balduinus à Burgundia emptionis jure acquisivit, cedente Daniele
Anno 1563.
de Miwarem filiarum Sombreffiarum herede. Nunc possidet N. à Burgundia Zevenhusæ Dominus, sicut vicum Ultraornanum, & castrum
OULTREORNE. FROMONT.
Frigidi-montis, pulchrum illud & elegans in colle edito situm haud procul à Sabi. Vicus superior parochiam habet vicini Monasterii ad Sabin pagi nobilis, qui tam in sacris, quàm in foro & tribunali à secularis Collegii Canonicarum Antistita dependet. Parochia Virgini Matri inscribitur. Collegiata Apostolorum Principi celebris ob translatum illuc ex Turrino prope Antwerpiam corpus B. Fredegandi. Dedicata à B.
Obiit anno 661.
Amando Episcopo, qui ibidem congregationem Monasticè viventem instituit.

MOUSTIER SUR SAMBRE.

Post Normannorum autem vastationem, Sanctimoniales à tot malis vix respirantes paulatim
Anno 901. Ex Leodicensium chronico & Placentio.
regressæ, primâ collegium restituente nobili Ermengarde: unde frequenter, quod ante Cœnobium S. Fredegandi dicebatur, pòst vocatum est Monasterium Ermengardis ad Sabin. Author & director restitutæ disciplinæ Ebroinus Abbas, fautor Stephanus Episcopus.

Anno 926.
Templum extructum cum claustro & post triennium dedicatum. Virgines cùm velo monasticæ religionis uterentur, Henricus Episcopus concessit, ut mores & habitum Canonicalem assumerent, quod Joannes successor ejus
Anno 1232.
perfecit, & confirmavit.

Ratione Monasterii & aliarum Villarum 16.
Anno 1360.
Comes cum quatuor nobilibus Leodii Episcopo sacramentum dixit. Balduinus Imperator prædiscessorum suorum beneficia & donationes confirmat, addens medietatem amendarum. Unde incolæ jure civium gaudent. Curatorem animarum præsentat Abbatissa in pagi Boteyensis Ecclesia, in qua Apostolorum Principis interventu plures à febribus curantur. Balastria sive Bellum atrum, sacrum Custodis collegii D. Albani peculium dono Alberti Comitis, Aldegundis titulo notum. Dominium seculare cum Castro, Villa & juribus amplis Roberto de Namur, filio suo Belle-fortis Domino dederat Comes, à quo ad Gentiles & Dominos de Thily pervenit. Nunc ejus potitur J. Tserelaes Eques Thiliaci Toparcha. Balastria Martini Floreffiensium est. Annexa huic Dominio Archidapiferatûs dignitas, instituta, aut veriùs ex temporaria facta hereditaria. Incolæ gaudent jure municipum.

BOTEY. BALASTRE. PANNETIER. Anno 1367.

Ad decus Namurcensium facit, quod Sanctissimi è longinquo Episcopi, Potentissimi Principes, viri magni hic[a] *potissimum quietis suæ locum elegerint, ut Heribertus Colonensium, Lupicinus*[b] *Ambianensium, Foronannus*[c] *Scotiæ, Serenus Asiæ,* [d] *Joannes & Drogo Metensium, Episcopi. Carolus Martellus Austrasiæ, Odoarius Lotharingiæ, Begga Franciæ Duces.*

a In Matlania. b In Jullinio. c Walciodori. d Hastriæ.

SECTIO V.

Præfectura ORNENSIS, *sive* BOSSIRIÆ, *subalterna Flerucensi.*

BOSSIRE.

BOssiria Mariæ sacrum Monasteriensis Abbatiæ peculium, vicus nobilis & nobilis cognomentum familiæ, complectens sub se pagos novem & Urbem Gosseliam, cui Comes Gulielmus jus mortuæ manus remisit 22. Novembris anno 1414. Pagi qui mediæ jurisdictionis compotes habent Dominos, Collatricem Collegiatæ Monasteriensis Abbatissam.

Ferolia D. — FEROUL.
Buzetum. — BEUZET.
Isnia Sylvestris. — ISNE SAUVAIGE.
Isnia Dominæ. — ISNE.
Maziacum. — MAZI.
Villariolum. — VILLERET.

Vischnetum hoc posterius solum Triplici gaudentem justitia Dominum habet è Brantiorum stirpe.

Ex diplomate M. Abbatissæ Monasteriensis. Anno 1231.

Ubi Prioratus Canonicorum Regularium ab Oigniaco pendens, fundatus per Balduinum de Merlemont Canonicum Monasteriensem. Solum abundat hoc in districtu diversi generis mineralibus, & videre est turres ad ripam Orni fluminis complures, pluraque nobilium Prætoria.

Pium morem & à Judæis primitivaque Ecclesia derivatum exosculor, offerendi hebdomadatim, cum defunctorum recolitur memoria, panem in usus Sacerdotum, quem Namurcensibus usitatum disco ex miraculo Valcuriensi. Cum oppressus in subterraneo specu operarius Virginis Matris auxilio pane per uxorem diebus Lunæ oblato ad defuncti, ut putabat, mariti memoriam nutritus, post anni decursum salvus & integer apparuit.

I SEC-

SECTIO VI.

Præfectura Veteris Villæ.

Vieuville. HÆc olim ſubalterna eſſe ſolvet, uti & præ-
cedens, ſed non ita pridem ſeparata à Fle-
ruco proprium habet Balivum, nunc J. Mine-
tium Equitem. Nomen habet ab urbe quam ve-
terem ob id vocant, quod perhibeatur ante Nor-
mannorum cladem imò ante Namurcum ſtru-
cta. Nec defuerunt opinantes *Garnerum* illum
villæ Comitem qui in diplomatibus reperitur
hinc eſſe.

Utut ſit, urbs cum caſtro, cujus rudera ſuper-
Anno 1411. ſunt, eodem quo Golſinium tempore à Leodi-
cenſibus everſa. Incolæ interim civium jure &
privilegiis hodieque gaudent. Sacellum S. Ja-
Anno 1211. cobi in arce Philippus Comes fundavit.

Anno 1188. Urbem Balduinus Comes occupavit. Quæ
Fernando Flandriæ Regulo uſusfructus loco aſ-
Anno 1232. ſignata; pro quo Viennam malè legit Meierus.
Controverſiam autem ejus ratione natam &
duello definiendam, ſub Henrico Cæco certis
pactionibus finitam lego. Eccleſia Georgio
Ex donatione Epiſc. anno 1217. Martyri conſecrata à Floreffienſibus adminiſtra-
Thimeon. tur. Sicut & Thimionum Martini, & denique
Damp Remy. fanum Remigii, niſi quod hic concurrit Lętien-
ſis Abbas, ibi dono Simonis militis Dominii
Anno 1181. partem Floreffienſes habeant. Lobienſis autem
Chanoy. Prælatus proſpicit Eccleſiæ D. Martini in Cha-
Gilly. noy, & S. Remigii in Gilliers, quarum pagi à
Principe pendent. Sub hac Præfectura eſt, quod
ſequitur.

Variam Saxorum ſepulchralium formam nota-
a In Jardineto. b Bronli. c Ibidem. d Namurcl. e Namecæ. *vit, Detagonam,* [a] *Tetragonam,* [b] *longo-quadratam,*
[c] *ita ut pars inferior ſuperiore anguſtior eſſet, rotun-*
dam, [d] *triangularem* [e] *etiam: atque hæc omnia in*
Namurceſio.

SECTIO VII.

Goicili. *Comitatus* Goscelíniensis *cum Urbe.*

HÆc urbs inter Namurcenſis Comitatus
urbes recenſita pro parte dumtaxat una in
Namurceſio ſita eſt. Vallo cincta & arce inſtru-
cta tempore Henrici Luceburgenſis Comitis,
ut puto. Nundinas habet, & fora hebdomada-
Anno 1191. ria. Capellam Caſtrenſem dotavit, & ſtruxit
Gulielmus Comes. De Dominis dixi in Genap-
pia Brabantiæ: qui Comitis dignitate ornati
probantur; cùm Radulphus Comes vixit qui
Eccleſiam, quæ nunc Parochialis in oppido eſt,
Anno 1120. extruxit, ad uſum Monachorum. Petronilla
autem vidua ejus Comitiſſa de Rochi mutato
conſilio Caſtrum Sarti demolita, ibi alteram ex-
Anno 1129. truxit Eccleſiam, in quam Monachos tranſtulit
Sarlemoin. aſſentiente filio ſuo Ebalo de Gocelies, ipſaque
Monaſticam juxta templum profeſſa ibidem
cum pluribus Goceliæ Dominis ſepulta eſt.
Anno 1110. Theodoricus autem de Birbais locum hunc im-
munitate donavit. Albero Epiſcopus ratam ha-
buit Prioratus hujus Sarti Monachorum funda-
tionem, ejuſdemque donationem Lætienſi Cœ-
nobio factam. Præter hunc eſt ejuſdem Ordinis Anno 1195.
D. Benedicti Prioratus Lobio ſubjectus Hagæ
nomine, de quo in Hannonia. Comitatui ſub-
cenſere libet vicos & Dominia vicina. Obaſium Obais.
cujus Dominus ex Paribus Namurcæi Comita-
tus cenſetur, & eſt Archimandrita Floreffienſis Ex diplomate donationis Indict. 15.
dono Henrici Comitis, qui id Regis beneficio Ex altero Indict. 5.
ſolet poſſidere, & Conrardi militis. Anno 1152.

Subcenſetur parochiali huic, licèt proprio
inſtructum Sacello, Caſtro, Pago, Roſiniacum,
inclytæ nomen familiæ, quæ defecit, & cum Do-
minio tranſiit in ſtirpem Davrianam. Nunc præ-
eſt Warnerus Merlemontis Dynaſta, Vir genere,
virtute, prudentiâ maximus, & neſcias utro ma-
jor. Heppeniacum longo tempore Dynaſtarum Heppignies.
Traziniacorum Toparchia; pronuper alienata,
poſſidetur nunc à Domino de Valegny dotali ti-
tulo, ornatur arce egregiâ. Templum D. Bartho-
lomæo inſcribitur. Cujus appendix vicuſque de
Wayaulx, cum Sacello D. Lamberti, cujus Vayaulx.
patronus eſt D. E. de Severy, qui & peculium
ibi habet nobile. Trauliacum cognomines ha- Traull.
buit Dominos, quorum Everardus Euſtachio
de Vertaing tranſſcripſit Dominium, manſitque Anno 1418.
in poſteris Vertaniæ Dynaſtis, donec Anthonius
Rubepratenſis Joanni Dive ceſſit. Sartum Lan- Anno 1555.
delini peculium Cuſtodis Valeurienſis. Advoca- Landelinsart.
tos habuit olim Montenacenſes. Tranſlatum Anno 1480.
autem jus per Joannæ nuptias ad Chriſtianum
de Limelette, nec multò pòſt eodem dotali ti-
tulo Joannes Sotteau obtinuit. Anno 1493.

Uſitatum noſtratibus, arboris in morem genus ma-
ternum & paternum diſponere: id ante ſex ſecula
etiam obtinuiſſe, ex tumulo Haſterienſi videbis, In navi Eccleſiæ.
ubi arbor utrimque ramis ornata, &c.

SECTIO VIII.

Vice-Comitatus Davrianus.

TOparchia hæc in Suburbano cenſetur,
quam libet hìc adjicere commoditatis gra-
tiâ. Ea vicos tres comprehendere ſolita, vetus
eſt Comitis Namurcæi beneficium, ubi Eccle-
ſia S. Martini Parœcum accipere ſolet à Wal-
ciodorenſi junctim & Domino. Gaudet immu-
nitate & privilegiis diverſis, municipali etiam
jure aliquando ornatum fuiſſe, præter villæ no-
men, quod paſſim vetera diplomata ei tribuunt,
docet feudorum codex.

Caſtro ornatur duplici, altero ad Moſæ ripam,
in rupe per Warnerum de Davre extructo, nunc
ob lemures deſerto; altero recenter extructo.
Domini ab antiquo Vice-Comitis dignitate or-
nantur, & licèt vulgo Vice-Comites de Davre
vocentur, ego tamen opinor Vice-Comites
Namurcenſis caſtri aut certè Comitatûs haben-
dos. Domini primæ ſtirpis hìc rerum potiri de-
ſierunt

fierunt Mariâ Warneri Toparchæ unicâ filiâ & herede Henrico Boulant Domino de Roley in uxorem datâ. In qua stirpe hæsit donec avunculo Roulantio Henricus de Barbençon successit. Davrianæ genti (quæ licèt in hoc loco defecerit, alibi tamen secundo-genitorum stirpes superfunt) origo est è Gallus, nominatim è Dom-Martini Regulis (eodem cum Hembricurtiis & Montenacensibus trunco.) Clara illa & illustris, à Leodinis inter Barones recensita, à Namurcæis non nisi cum præfatione honoris solita nominari; Senescalli & Mariscalli dignitates obtinere solita, juncta nobilissimis quibusque hujus tractûs, & primæ notæ dominia occupans.

Anno 1415. *Anno 1477.*

Exemplo sint in Brabantia Ligniacum, Linsemalia, Thiliacum, Ophania, Gentinia: in Hannonibus Boscus Isaac, Sorilia: in Artesia Romencuria: in Hasbania Roliacum: in Namurcæsio Merlemontium: in Flandria Steinvordia, quæ Davrianæ Stirpis Dominos habuerunt. Quæ Fundatorem Abbatiæ Nizellensis & Bosci Isaac, Dotatores Floreffiæ, Salzinis, Geronsarti, Monasterii produxit, Othonem Gemblaci Archimandritam celeberrimum, Wernerum Aquicincti nunc Abbatem, Joannem anno 1206. in D. Gertrudis Lovanii Priorem.

Annam sub annum 1216. Nivellis Canonicam. Tres Leodii Arcbidiaconos, unum Præpositum. Juncti Matrimonio naturalibus Principum Brabantiæ, Flandriæ, Namurci & Hanoniæ, & Gentilibus de Huldeberch, Baronibus Raviæ, Sombreffiæ, Valhainiæ in Brabantia: Warfeseis, Argentealensibus, Waroufensibus in Hasbania: Marbasiis, Fumaliensibus, & aliis in Namurcæsio. Stirpis monumenta conspiciuntur antiqua in D. Lamberti Leodiensium æde, illustria in Salsinis, Bosco Isaac, Geronsarto.

BOVINUM URBS ET CASTELLANIA.

SECTIO I.

Nomen loci hujus nunc masculino, nunc muliebri genere efferunt veteres. Etymon manifestè Latinum est à bobus deductum, ob pascuorum fortè frequentiam. Arx fuit olim, & Romanis, siquidem Chronico fides, gloriatur authoribus. Jura oppidi & libertatem civium Namurcensium accepit à Jolenthe Comitissa. Muro cincta sub Henrico Cæco, sed exiguo circumscripta ambitu. Pomæria producta per Clinum urbi imminentem sub Henrico Viennensi. Munimenta Urbi præcipua accesserunt procurante Senatu. Ita ut nunc habeat portas tres, plateas 12, fora rerum venalium 2, turres in mœnibus 16, ad Mosæ ripam ex adverso Dionanti extructum. Præcipua ejus opera sunt arces 2. Quarum altera ab antiquo superest sub Godefrido Comite in collis urbani præcipitio erecta. Altera nomine Crepicordii ad invidiam contra Dionantenses extructa in edita rupe, unde in Urbem Dionantensem prospectus. Præficitur Castellanus à Comite.

Anno 1213. Anno 1376. Anno 1216. Circa an. 1320. Anno 1110. Anno 1320.

Calamitates Urbi advenerunt. A peste annis 1262. 1308. 1478. 1579. Ab aquis anno 1480. & aliis quibus Namurcum. Ab igne per hostes immisso anno 1320. & 1554. Ab hoste, cùm à Normannis Arx Bovinii solo æquata. Cùm eandem Balduinus Comes Namurcesium sibi asserturus oppugnatam ad deditionem compellit, & refectam præsidio firmat. Incrementum Bovinii perpetuæ cum Dionantensibus discordiæ puto fuisse seminarium. Unde tum aliàs sæpe bellis Leodicensibus in mutuam conspirarunt perniciem, tum verò maximè cum ob cæsos 7. & 30 post captivitatem supplicio affectos ex suis, Dionantenses in furorem acti omniaque extrema minantes, Bovinium obsident, machinis concutiunt, & nisi in castris nata fuisset dissensio, miraculi instar foret non captam. Interim ex adverso oppidi struxerant Dionatenses immensæ molis turrim, unde Saxis licebat plateatim incedentes petere, quæ turris post plurium annorum bella per leges pacis jussa dirui, sed iterum iterumque reædificata. Ad extremum Philippi Boni jussu ex pacto post Dionanti obsidionem inito diruta est.

Author Hocsem in Chronico. Anno 882. Guisianus in chronico Hannoniæ. Anno 1188. Chronicon Leodicense. Anno 1319. Anno 1321. Montorgueul. dicta fuit, id est Mons superbiæ. Anno 1411.

Bovinium etiam à Franco nuper expugnatum castrumque Crepicordii eversum, sed mox diligentiâ Franconis Toparchæ Favi Martinensis recuperatum. Quoad rempublicam lego in schædis veteribus Beringerum Comitem beneficio Cæsaris arcem Bovinii primum possedisse. Forma Senatus est Prætor Urbanus, Consul cum Scabinis 7. more aliorum oppidorum. Nundinæ annuæ circa festum Lamberti, forum bebdomadarium die Veneris babetur.

Anno 1554. 8. Julii. Sub anno 940.

Lectior pars civium in contubernia Sagittariorum distribuitur instituta. Vilior rem facit arte coriariâ, & alutariâ. Olim textrinis multùm præstare solebat. Quoad rem sacram unica est D. Lamberto inscripta Ecclesia, quam vicissim Capitulum Dionantense & Lessiensis Abbas conferunt, ubi brachium S. Perpetui, & insignis Dominicæ crucis pars asservatur.

Anno 1198. Sub Guidone Comite.

Nosocomium D. Nicolai titulo notum ab Richeriis inibi dotatum. Solet etiam esse Beginasium, sed per bella esse desiit. Foris est Leprosarium cum Sacello. Bovinio natales debet Henricus Blesius pictor celebris, de quo Lampsonius Epigramma habet.

Libet Bovinio immediatè subscribere pagos in ditione Leodinos, juris tamen Namurcensis.

I 2 Soti-

Sorines sur Dinant. Freyr sur Dinant. Litteræ datæ 29. Martii. Anno 1545. Anno 1565.

Sorinas & Frayeriam. Hujus Dominium lego Joannem Efpangons vendidiffe Comiti, qui non multo poft terras pleraſque à Balduino de Mouſtier acquiſivit hic loci, & in Reſpalio ſitas. Utrumque Dominium ab annis 200. Comes ceſſit Spontiniis, qui frequentes in Walciodoro habent tumulos. Joannes anno 1439. Wilhelmus anno 1476. Jacobus anno 1542. Wilhelmus anno 1587. omnes cum titulis Domini de Sorines & de Freyr. Sommeria tam in Eccleſia D. Huberto ſacra, quàm in tribunali proprium agnoſcens Dominum. Corbionum D. Martini Eccleſia ſacrum Collegii Leodicenſis D. Petri peculium. Manilium S. Blaſii, nomine Patronum præferens, illud aliquando Gentilium de Marotte peculium, hoc Rupefortenſium.

Anno 1476. Sommere

Corbion.

Apud Frances veteres lego Principem aut Majorem Palatii solère Comitia Nobilium annuatim indicere, ubi res majoris momenti peragebantur. Ita videre eſt apud Annonium in Parlamento Compendienſi, fidelitatis juramentum præſtare Theodulphum & Adonem Viennenſem, Saxones victos tributum repræſentare, diviſionem hereditatis inter filios Caroli Magni confici, Ludovicum conſortem Imperii declaratum. Ita in Moguntinenſi Taſſilonem proditionis reum damnari, & ſic de ceteris. Tempus indicendi hæc Comitia antiquitùs ſemel in Maio; ſub Pipino & Carolo ſæpius ad captandam popularem auram iterata; ſub Ludovico Pio ad binarium redacta, ſed quæ incertis tempore & loco celebrarentur. Primus Philippus Pulcher locum certum Pariſios, tempus certum poſt Natalem Dominicum & ferias Purificatæ Virginis definivit. Convocabatur ad hæc Comitia olim ſola Nobilitas; Ludovicus Rex Prælatos & Antiſtites adjunxit primus. Hæc omnia in veteri Namurcenſium ſtatu licet obſervare. Ad Nobilitatem olim, poſtea ad Pares è lectiore Nobilitate aſſumptos devolvebantur omnes controverſiæ. Hi præter ordinarias jure dicendo dicatas dies, quotannis 2 tenebant *(ſic loquebantur) generalia placita, ad quæ Eccleſiaſtici non vocati niſi extra ordinem. Ita lego Henricum Comitem Abba Floreffienſi, Philippum II. Brenienſi Abba in Comitiis ſuffragium dediſſe. Sub Burgundis Principibus Prælati omnes vocati in conſilii & onerum communionem venerunt.*

SECTIO II.

Comitatus Prizeriensis & Hasterlæ *in pago* Lumensi.

Comitatus voco, quia Comitum peculia, illud Eilberti, hoc Wederici: & licèt ſatis dicerim multos olim fuiſſe Comites genere, multos Comites titulo quorum terræ non ſint ideò Comitatus vocandæ: tamen quod ſciam inprimis fratres Eilberti Comitatûs titulum ſuis terris communicaſſe, Uddonem Rupibus, Heribrandum Quintini-Fano, Gerardum Adenardæ; quidni credam, Eilbertum grandiorem natu & ſeptem circa Walciodorum caſtra tenentem Prizerio ſuo titulum honoris communicaſſe? Prizeria tum oppidum erat & regia Comitis, cujus rudera adhuc viſuntur ſecùs Moſam, uno ſtadio ſupra Walciodorum. Eilbertus autem poſt infinitos labores partumque bellis decus, capti Regis Francorum, uſti Cymaci, oppugnatæ Peronæ laudem, anteactæ vitæ ductus pœnitudine, plurium in Tyraſcia & alibi dotator extitit Cœnobiorum, & præ omnibus Vallem Decoram in Moſæ ripis elegit, ubi ſanctioris vitæ florem aſpirante ſacri pneumatis aurâ plantaret. Fecit certè, & factum probavit Otto Imperator, confirmarunt ſecuti Cæſares, itemque Benedictus VII. Papa. Cùm autem Cœnobium Metenſi Epiſcopo nonnihil eſſet obnoxium, Henricus Cæſar ab eo onere eximens, Leodicenſem vicinum ſtatuit Abbatiæ protectorem, Comitem Namurci majorem Advocatum: unde fit, ut Abbates beneficium fundi apud Leodicenſem, Dominii apud Namurcenſem profiteantur. Quo loco hæc Abbatia omnibus habenda fit, ſciet qui omnia, quæ laudem merentur, in ea æſtimaverit. Dominium ſeculare habet Walciodori & locis adjacentibus, Antinæ in Condruſio, Heidræ in Arduenna, Roſarii in Brabantia, Banni Haſterienſis in Tiraſcia. Aſſervant præter Corpus Fundatoris, SS. Candidi, Victoris & unius ex Urſulano ſodalitio, denique S. Nuncii & S. Eloquii Corpora.

Prizeries. Vaulsoir. Anno 964. Diploma datum Indict. 6. Bulla data 5. Kal. Novembris, Pontif. anno 5. Anno 1103. Diploma datum Indict. 12, Regni anno 41. Sub 12. Abbate huc tranſlata. Sub 1 Abbate huc delata.

Aſſervant & quantivis pretii lapidem perſpicuum (Berillum vocat hiſtoria malè) cui B. Eligius Epiſcopus vitam Suſannæ eleganter inſcripſit, quemque Lotharius Anglorum Rex Eilberto Comiti donaverat. Evocati hinc ad Abbatias alias titulo Abbatis regendas Wibaldus Stabuletum, Caſſinas, & Corbeiam, Laurentius, Lebuinus, Thomas Bronium, Joannes Florinam. Ceterùm quia & incrementa cœnobii juvat ſcire, breviter ſubjiciam. Cùm *in page Lummenſi loco dicto Walciodorus* Cœnobium ſtrueret *Illuſtris Comes Eilbertus & Erneſindis uxor ejus*, evenit fidei & pietatis propagandæ gratiâ è Scotia cum 12 fratribus venire B. Forannanum Scotiæ Archiepiſcopum, qui dum Angelico monitu Vallis Decoræ quærit hoſpitium, excipitur, & præficitur naſcenti plantario per Eilbertum, nec ſegnis curator officinas, clauſtra, templum & alia uſibus Monaſticis neceſſaria loca adaptat. Succeſſor in dignitate, (omnes enim de more meo Cœnobii Abbates ordine ſubjiciam)

Anno 944. Verba diplomatis Cæſarei. Anno 983.

Radroe perficit tanto dignus magiſtro diſcipulus. Anno 993.

Machalanus ſtuduit inprimis eruditionem cum pietate jungere. Dies obitûs. Anno 1008.

Guivio, Godefridus, ſolo nomine noti.

Theodoricus vidit Cœnobium incendio fortuito abſumi, quod ſuccedens Erembertus reſtituens, clauſtra curiamque perfecit, alia Rodulpho poſt ſe Abbati perficienda reliquit. Anno 1099. Anno 1035.

Authoritate tum Cœſarea Popo nunquam ſatis Anno 1060.

satis laudatus Stabuleti Abbas præficitur. A quo cedente LAMBERTUS substitutus parochialem S. Michaëlis extruxit.

GODESCALCUS peculium Cœnobii auxit, anno 1111.

WIDERICUS summæ Vir eruditionis disciplinam Monasticam formavit, anno 1129.

Hæc ex Chronico Cœnobii & Epitaphiis petita.

THEODORICUS sacra Sanctorum pignora procuravit, anno 1155.

ROBERTUS claro loco natus, anno 1174.

PETRUS superiori & sanguine & virtute affinis, anno 1189.

LIBERTUS Lateranensis Concilii testis, anno 1203.

WARNERUS monumenta sua, turrim, porticumque ad Parochiam usque reliquit, an. 1216.

WALCHERUS ædificia versus Mosam ædificavit, anno 1228.

NICOLAUS MOLENDINUM perfecit, anno 1230.

HENRICUS, veræ qui Religionis amator, moribus & vitâ cunctis præluxit honestâ, an. 1251.

GERARDUS HIERGE ex Magni illius Manassis posteritate, anno 1260.

ALARDUS HIERGE, qui Templum Christo construxit novum, anno 1264.

PHILIPPUS anno 1270.

NICOLAUS anno 1276.

JACOBUS anno 1284.

WALTERUS anno 1326. solo noti nomine.

JOANNES DE TONGRIS gratus Principibus ob singularem prudentiam, anno 1337.

BALDRICUS, qui pater Ecclesiis quindenis præfuit annis, hujus spiritui sedem det Christus amœnam anno 1352.

THOMAS CORBEAU anno 1358.

JOANNES anno 1375.

VALTERUS anno 1404.

ÆGIDIUS DENÉE anno 1438.

JOANNES HENIART anno 1469.

JOANNES ABRY anno 1489.

JOANNES FAING anno 1492.

ANDREAS FERAIGE anno 1505.

JOANNES MOUCHET anno 1527.

ÆGIDIUS HENRAERT anno 1551. qui cum successore NICOLAO SARTEAU insigne opus novi Claustri cœperant, quod superveniente bellorum malo jacet imperfectum. (Anno 1560.)

FRANCISCUS REMIGNO anno 1578.

THEODORICUS SOMALLE anno 1590.

WARNERUS DE ROSIER anno 1601. vitâ functus successorem habet JOANNEM SCAILLET virum ab industria, humanitate, & œconomiæ laude commendandum.

CHASTEAU THIRY. Anno 1294. Anno 1540. Anno 1406.

Ex adverso Walciodori ultra Mosam est castrum Theodorici, beneficium Pollivacæ possessum à Rupefortensibus, denique ab Agimontiis, postea à Gentilibus de Boulan, à quibus devenit ad Brandeburgicos, manetque in nomine, nisi quòd Rosiniaci apud Hannones Baro usumfructum habeat. Dominus loci est Walciodori Advocatus, & aliàs pluribus gaudet privilegiis.

Vetus Namurcensium moneta fuit obulus, quem ob id denarium [a] *per excellentiam vocabant, & notatus erat signo navis, ferè quia Namurcum, aut turris monetaria ad Mosam. Deinde erant* [b] *alveariati,* [c] *galeati,* [d] *paterati,* [e] *libra, &c. Et conficiebant 5 alveariati unum galeatum, 3 galeati pateratum, denique 6 alveariati cum duobus obulis libram, 5 galeati cum duobus alveariatis* [f] *piscem, &c.*

a DENIERS.
b WIHOTE.
c HEAULMES.
d PATTARTS.
e LIVRES NAMUROIS.
f VISCH.

SECTIO III.

HASTERIA.

Ecclesia fuit à D. Materno dicata, & à Clericis rem Divinam peragere solitis administrata, donec Wedericus Comes, diruto quod ibi erat castro, Metensi Episcopo dedit Ecclesiam, substituens Virgines cum Abbatissa Helmetrude. (Anno 656.) Postea Adalbero Metensis Antistes S. Glodesindi & Monialibus ejus dederat Cœnobium, quod successor Theodoricus Eilberti Walciodorensis affinis sui rogatu annexuit Walciodoro, ita ut unus idemque duabus Abbatiis præesset Archimandrita. (Diploma datum Ind. 13. Regni Ottonis anno 35. Anno 969.) Et lego deinceps octavum Abbatem Ecclesiam Hasteriæ extruxisse. (Anno 1034.) 38 Ægidium eandem cum claustro multùm auxisse & renovasse, (Anno 1150.) quæ nuper Francis Duce Janlysio Namurcesium petentibus, reliquo Cœnobio exusto mansit intacta. (Anno 1568.) Ceterum antequam pacificè unio hæc stabiliretur, varias lego enatas controversias, ab Episcopis, imò & ipso Comite sopitas, & fuit Hasteria sub 13 Abba juniorum Schola, & Gymnasium, sub 20 senum requies, sub 28 Novitiorum conventus, nunc quorumdam juniorum conventus sub Priore uno, cujus locum olim obtinebat Præpositus. Quia autem raræ antiquitatis & plurium errores arguens est diploma fundationis hujus, id libet adscribere.

In nomine Sanctæ Trinitatis & individuæ. Ego Comes Widericus nobili prosapiâ exortus, quomodo in vita mea egi, omni venturæ generationi relinquendum curavi. Defuncto namque patre meo scilicet Obario Lothariensium Duce nobilissimo, qui à stirpe processerat Hisperici Francorum Regis, uxorem magnæ nobilitatis duxi nomine Bertam, scilicet Metensis Regis Sigiberti amitam, & illi dotis nomine dedi allodium Hasteriensis villæ super Mosam posita cum omnibus appendiciis suis, videlicet cum Jetieres, Serevilla, Mareyna, Gedermo, Porvina, & hoc quod continetur in Dienante, videlicet Ecclesia, Camba, & terra Hermeatones, Goessenée cum Manse in villa Vireux, Foscia, Samriaco in Famenna, Rienнes in Arduenna, cum silvis, terris cultis & incultis campis, & molendinis, & cum multa familia, quæ infra Bannum istorum allodiorum continetur. Non pauco autem tempore cum magna lætitia mortalem vitam duximus, sed quando Dei judicio heredibus carnis privati sumus, quapropter Divino consilio tacti al-

lodia nostra statuimus servire justitia & veritati, ut sin hereditatem fruemur perpetuam. Erat autem Hasteriensis Ecclesia a priscis temporibus à Sancto Materno Petri Apostoli Discipulo consecrata, in qua multorum Sanctorum Reliquiæ sunt positæ, de Christi Sanguine, de Matris ejus Lacte, de Spina Coronæ, de ejus Vestimento, de præsepis ejus Stramine: illas S. Serenus Episcopus, qui in Ecclesia Hasteriensi requiescit, detulit à Jerosolyma eodem tempore, quo S. Joannes Episcopus Reliquias Prothomartyris Stephani invenit revelatione Divina. Quia ergò in Hasteria maximæ continebantur Reliquiæ, & quia uxor mea neptis erat S. Arnulphi Metensis Episcopi, communi consilio decrevimus allodia nostra tradere Metensi Ecclesiæ, quæ præ omnibus Ecclesiis habebatur insignis, in toto regno nostro terræ. Confracto siquidem Hasteriensi Castello villam dictam Stephano sancto tradidi, ibi locum sepulturæ meæ & uxoris in Monasterio Hasteriensi paravi, de quo ejectis Clericis, qui vice Capellanorum Deo & mihi famulabantur, ibi in ipso loco Monialium Congregationem statui, iisque Abbatissam nomine Halmotrudem præfeci, cum quibus uxor mea jurabat se famulaturam Deo post obitum mortis meæ, si viva comes esset illis. Actum est hoc publicè Mettis anno Dominicæ Incarnationis D. C. LVI, Indictione quarta decimá, regnante Sigiberto filio Dagoberti Regis, in ipso anno quo obiit S. Gertrudis.

Corpus S. Sereni indis etiam in Hasteria sepultum est

Mortem D. Gertrudis notat Tritemius anno 671. Meierus an. 664.

Namurcensem tam Nobilitatem, quàm Plebem bellis sacris insignem operam dedisse docent gentilitia è transmarinis arma reportata, & Fundatio Marciani Cœnobii, ubi profectorum viduæ collecta fuisse perhibentur numero 139. Libet autem Coryphæos & Antesignanos harum expeditionum in singulis Præfecturis nominare hos: Marbasienses, Goscelienses, Upinsacenses, Druvianos, Spontinios, Tyrocastrenses, Montiniacenses, Bellefortenses. Et quidni tali genio sit Nobilitas, quæ Principes habuit per duo secula, qui potiorem ætatis partem contra infideles certando, tres etiam vitam consumpserunt?

SECTIO IV.

MONTAIGLE.

MONS-AQUILÆ *Castellania, & Balivatus.*

NOmen & opus arcis hujus ad rivum Flavionensem sitæ à Romano exercitu esse, non citra rationem opinantur. Apud scriptores castrum Fanię nuncupari video. Quod lego Comitem emptionis titulo acquisivisse ab Ægidio Barlomontano. Cùm tamen anteà observem portionis hereditariæ loco assignasse tertio genito sibi filio Comitem, cum territorio longè ampliori, quàm sit nunc Balivatus.

Anno 1298.

Bello Leodiensi incendio fœdatum, deinceps pristini decoris ne umbram quidem unquam recuperavit. Castello pręficitur à Comite ferè aliquis è nobilitate, qui in plærisque præminentiis æqualis est Castellano Namurcensi.

Anno 1431.

Balivatui subcensentur Vici duodecim, quoad rem sacram dependentes à Biolo supra-dicto, aut Falania (cujus Ecclesia D. Remigio sacra FALAIN. Bronienses agnoscit) à Sceninio aut denique SCHEN. Anheto. Posteriorum ille Abbatiæ Floreffiensi ANHET. per Episcopum contributus. [1] Hic Walciodorensi, [2] uterque D. Martino sacer. Hic ob clarum S. Walheri ex Paræco Martyris tumulum celeber, cui subest Wellinense Sacellum, WELLIN. subfuit D. Remacli Geriniense per Episcopum Havetium Parochiæ titulo donatum. GARIN. In vicino sunt Flavionum Patronos Martinum FLOYON. & Abbam Broniensem habens, & Stavela Marbasiorum olim, posteà Glymensium Florinis dominantium Toparchia, nunc tres domicellos habens. STAVE. Utrobique rivus erumpit, uterque apud Montagliam junctis aquis auctior supra Molinas in Mosam fertur.

[1] Anno 1161.
[2] Anno 1067.

Molinæ autem Cisterciensis Instituti Abbatia est de qua hæc Encomii vice. Cœnobii hujus laudes digerere nec mearum nec humanarum est virium, cujus in fundamento sanctitas, in nomine reverentia, in progressu religio, in situ amœnitas, in toto statu divina latet fœcunditas. Nomen loci Allodium B. Mariæ, & in nomine antiquo omen absconditur; scilicet fore ut ibi Ordo Cisterciensis peculiari obsequio Marię Virgini dicatus fructificaret. Joannes Leodiorum Antistes anno 1233. authoritatem fecit struendi Cœnobii Virginalis ad præscripta Cisterciensis Instituti. Factum illud structumque loco parùm à Mosæ ripis distante passibus à Bovinio mille, à Walciodoro 1500. quem Flavion fluvius alluit, cujus in vicino & molæ aquis actæ plures & ferri fornaces caminique Vulcanii 2. Virgines primæ ex Solimontio advenerunt, Antistita prima Beatrix, cui succedens Dominium de Saleto anno 1266. ab Ægidio de Bois acquisivit. Quæ ipsa Capellam corpore D. Heriberti nobilitatam, in secreto Marlaniæ recessu à Balduino Imperatore meruit obtinere. Interjecto autem tempore cum expedientius videretur Virginum loco monachos substituere, Gulielmo Comite anno 1414. & Martino Papâ probantibus, advocati ejusdem Ordinis Religiosi sex, è Villario totidem cum Abbate JOANNE DE JEVIA ex Alna, insigne pietatis specimen & exemplum posteritati reliquerunt.

Mortuo Abbate anno 1420. successit JOANNES PENNO insignis Marciani Cœnobii promotor, obiit anno 1430.

Successerunt Ordine WALTERUS DE MIGRODE claris ortus natalibus, obiit 1438.

PETRUS DE AMSTERDAM prudentię titulo Ordinibus acceptus, obiit anno 1464.

JOANNES GIRELIN Philippi Regis Castellę Confessor, & Consiliarius, obiit anno 1483.

NICOLAUS NEUMART titulo pietatis commendandus, obiit anno 1498.

JOANNES BLERIA Marchiæ Dominarum serius curator, obiit anno 1512.

JOAN-

JOANNES ROLANDI Vir litteratus, obiit anno 1523.

TOSSANUS DE QUERCU œconomiæ laude clarus, obiit anno 1530.

PETRUS BOUTTE, obiit anno 1534.

PETRUS DE FLANDRIA insignis Cœnobii reparator, obiit anno 1556.

SIMON COLUMBANUS magnæ Ecclesię restaurator, obiit anno 1558.

NICOLAUS TIBAULT Vir syncerus & pius, obiit anno 1561.

LAMBERTUS BRUT, Vir timens Deum 1572.

JACOBUS DE GLYMES, qui ipso nomine clarum prodit genus, obiit 1594. cui surrogatus magno Cœnobii bono PETRUS DE ROYER, ab iisdem quibus prædecessores laudibus commendandus, genere apud Leodios notus, pietate apud Religiosos, prudentiâ apud omnes, cujus humanitate & beneficio fretus ex Archivis Cœnobii hoc collectaneum digessi. Det Deus & vitam longam & felicem, quæ erit & proderit Cœnobii & Reip. Namurcensis bono.

Age, age felix tali Præsule cœlestis Reginę allodium, quod utriusque sexûs flores in Curia cœlesti repræsentavit, quòd tantoperè coluit & amavit Gulielmus Namurcensium Princeps, ut annulum matrimonialem eidem reliquerit devotionis Mnemosinem, scyphum imò eburneum in meliores usus conversum. Quod duo SS. Innocentum capita, 35 ex sacro D. Ursulæ collegio, aliæque notabiles Sanctorum commendant Reliquiæ. Undè tum Franciscus Bomale, tum alii in Abbates aliorum Cœnobiorum assumpti. Quæ Abbatia sicut Vulcano & Marti aliquoties objecta, anno puta 1474. anno 1544. anno 1554. anno 1578. & 1594. cùm partim exusta, partim spoliata; tamen Prelatorum diligentiâ à tot malis respirat.

Præter Taxos ad arcus & alia id genus aptissimas, arbores habet Namurci Regio fructiferas, & habet in rupibus nascentes, & vix exiguo terræ tectis radicibus, in proceritatem maximam excrescentes, quod mirum.

SECTIO V.

FLOREFFIA *Urbs & Castellania.*

Originem trahit à Flore & F quibus tanquam insignibus utitur.

OPpido huic antiquitate, pretio, Religione, sacris profanisque titulis celebri floridum nomen indidit amœnitas, commendat allabens pleno gurgite Sabis & pratorum nemorumque è vicino prospectus & copia. Jus oppidi & immunitatem à patre datam *in emptione Allodii villæ ejus* confirmat Henricus Comes. Sub quo mœnibus turribusque sic satis instructa Floreffia speciem elegantis oppidi induit, numerans vias regias 16. portas 4. turres plurimas, fora rerum venalium duo.

Ex diplomate dato Indictione 14. Anno 1152.

Anno 1188.

Paucorum annorum fuit hæc majestas. Orto enim inter Comites Henricum & Balduinum bello, per hunc occupata Floreffia. Sed cùm ad preces Abbatis militem Balduinus eduxisset; incertum an Abbatis vitio, an Henrici dolo, admittitur Namurcense præsidium. Nec multò post Brabantus oppignoratas sibi terras, inter Sabin & Mosam tuiturus, & unà Henrico opitulaturus è suis justo numero adjungit. Quâ re irritatus Hanno, Balduinum dico, viribus suis & Cæsareâ authoritate confirmatus cum aliis Floreffiam capit, diripit, incendit, mœnia turresque amolitur. Vix à tot malis respiraverat, Philippi Comitis beneficio sibi restituta Floreffia, cùm novum à Flandris bellum, quo occupata per Ferrandum Comitem, incensaque, & in cineres propemodum redacta est.

Ex Guysiano & Annalibus Hannoniæ & Chronico Floreffiensi.

Ex Diveo & Annalibus nostris.

Ex Joannis Herentalt Chronico in vita Abbatis 4 Hermanni.

Anno 1189. in Octobri.

Anno 1208. Chronicon Floreffiense in Joanne Abbate 9.

Anno 1218. Oudegerst c. 109. Meierus ad annum illum.

Restitui quidem cœpta sub Gulielmo Comite, sed nunquam ad veteris gloriæ apicem reducta. Dominium hujus oppidi fuit tempore S. Bertuini penes *Odoarium Principem*, qui Regio natus sanguine Floreffiæ legitur habitasse, & vicinis locis imperitasse, Pipinoque acceptissimus fuisse, quippe qui ejus rogatu quinque Villas D. Bertuino Episcopo ad usum Cœnobii construendi assignavit. Accessit Comitatui Namurcensi per emptionem, à Godefrido Comite factam. Prætorem cum Scabinis septem constituit ex eo tempore Comes. Guido Comes ex lectiore civium parte viginti Sagittariorum contubernium cum amplissimo privilegio instituit, Gulielmus successor addidit 16. alios, & libertates antiquas confirmavit. Quoad rem sacram Parochia Virgini Matri inscripta per Comitem Godefridum commissa est Abbatiæ ibidem Prę- monstratensi. Præter quam titulo Domus S. Martini Cœnobium Sanctimonialium fuit ordinis D. Augustini fundatum tenuiter privatorum eleemosynis, & annexum dictæ Abbatię. Erat & Hospitale dono Jacobi de Sombreff Militis contraditum eidem. Sunt denique intra libertatem Oppidi Sacella, D. Laurentii de Sarto à Joanne Mihte, & Eva ejus conjuge fundatum. D. Martini de Zadion dedicatum. D. Virginis de Manoir dedicatum à primo Namurcensium Antistite. D. Gertrudis in Floreffiolo quod Floreffiolum Gulielmus Comes gaudere jussit privilegiis Floreffiensium. Cujus successor incolis venationem cunicularìam in loco *Becq* dicto permisit. Ad extremum hujus loci est Virilis Abbatia Præmonstratensis à Godefrido & Ermesende Comitibus dotata, ab ipso Ordinis Patriarcha Norberto instituta. Qui Ecclesiolam quam hodièque *Salve* vocant, cœpit, perfectam à Richardo Abbate primo. Cujus successor locum ampliavit. Tertius in ordine loca cibo somnoque capiendis extruxit. Ecclesiæ majoris fundamenta jacta anno 1165. quæ dicata per Episcopum Leodicensem Henricum II. post vastationem sacris restituta per Isfridum Episcopum Radelburgensem. Decimus Tertius Prælatorum & infirmorum receptacula struxit & muro cinxit cœnobium. 35. claustrum renovavit. 39. omnia nova, quæ nunc

Ex Molano ad 12. Novemb. & in s. D. Bertuini vita apud Maloneuses.

Sub Pipino.

Ex diplomate Henrici Comitis id referente dato anno 1251.

Anno 1395. Ex diplomate ejus dato in Aprili.

Anno 1405. Ex diplomate ultima aprilis.

Anno 1121. Ex diplomate ejus dato Indictione 14.

Anno 1300. Ex diplomate Joannis Comitis.

Anno 1205. Ex confirmatione Wilhelmi de Patweis facta.

Anno 1240.

Anno 1302.

Anno 1564. Ex diplomate dato in Octobri.

Anno 1294. Ex diplomate dato 28. Aprilis.

Anno 1417.

Anno 1121.

nunc conspiciuntur ædificia fecit aut refecit. 41. Ecclesiam restituit. 43. Villam confinem Cœnobio extruxit.

1 Omnium series hæc est:

1 In cœmeterio primæ Ecclesiæ sepulti.

Richardus Sanctissimi Norberti calculo designatus, anno 1121.

Almaricus rei & Religionis Monasticæ Propagator felix, anno 1150.

2 Sepulti in Capitulo.

2 Gerlandus Alemannus, Divini Cultus promotor eximius, anno 1161.

Hermannus Alemannus, Henrici Comitis Confessor, fortunæ utriusque victor insignis, anno 1180.

3 Sepultus ante aram S. Servatii.

3 Joannes Davelois, mirabili vitæ sanctimonia piè gestum deseruit honorem, anno 1200.

4 Incertum ubi sepulti sint.

4 Wericus, sub quo pars salutiferæ Crucis per Philippum Comitem huc delata sanguinem stillavit, anno 1204.

Helinus, comes Joannis Vitriaci in peregrinatione Hierosolymitana, anno 1218.

5 In cœmeterio.

5 Nicolaus, Virginum Wangensium sanctus prospector, anno 1220.

6 In Capitulo sepulti.

6 Joannes de Hoyoul, prudentiæ quam in adversitatibus ostendit eximiæ, cessit anno 1239.

7 In Sacrario sepultus.

7 Joannes a Capella, ex Septem Fontium Abbate huc vocatus, scriptor eximius.

8 Ante aram Domitiani.

8 Domitianus, Crucis salutiferæ cultor insignis, araeque ejus fundator, anno 1242.

9 In Sacrario.

9 Petrus de Capella, superiori & carnis & virtutis germanitate par, anno 1254.

In Capitulo sepulti.

Theodoricus, vir sincerus piusque fugit honorem, anno 1268.

Valterus d'Obais, ædificator strenuus, in alium orbem vocatus anno 1280.

In dogmate verus,
Moribus, ingenio, virtutibus, indole clo;
Lux fuit in reprobis, pacis fuit assecla nobis:
Improba damnavit, quæ sunt laudanda probavit,
Flos obiit florum, Valterus regula morum, &c.

Verba sunt Epitaphii ejus.

Ante aram D. Petri. obiit anno 1303.

Valterus de Leez,
Corpore formosus & stirpe fuit generosus,
Moribus ornatus & religione probatus,
Patris habensque statum rexit, fugiendo reatum,
Liquit primatum, se fecit ad omnia gratum.

Ante aram D. Jacobi.

Joannes de Lovanio, anno 1304.
Qui Floreffiensis Pastor fuit atque Zenensis,
Et Steinverdensis, Rompstorp ac Winagensis.

Ægidius de Neil ex Septem Fontium Abbate huc assumptus, anno 1294. in itinere ad limina Apostolorum vitam cum morte mutavit.

In Ecclesia sepulti

Hugo de Refayt modestiæ titulo gratus omnibus mori morbo cogente visus, anno 1306.

Nicolaus de Gesteaul claro loco natus, anno 1306.

Ante aram D. Augustini.

Petrus de Solra nomine ipso inclytum prodens genus, & virtutem pro genere habens, anno 1314.

Sepultus apud Sacrarium.

Ægidius de Spira vir eruditionis nomine optimè audiens, anno 1315.

Robertus de Turnout, cedens in Postulam hospitalitatis theatrum, servitio peregrinorum se mancipavit, anno 1317.

Ante aram S. Petri.

Ericus, genere & genio quàm virtute major.

Godefridus de Revez nescias an nobilitate, an gratiâ Principum, an eloquentiâ præstantior, anno 1333.

In Sacello S. Petri.

Hugo de Hossier, anno 1336. summo omnium cum gemitu ad Superos vocatus.

In Ecclesia sepulti.

Gillenus Galterus de Namurco, regularis disciplinæ observantissimus, anno 1341.

Ante aram S. Crucis.

Theodorus de Warnans Cœnobiorum serius visitator, anno 1360.

Ante fores chori.

Joannes de Perweis Decretorum Doctor, anno 1379. vir summæ eruditionis.

Petrus de Blehen, anno 1390.

Alardus de Obasio, anno 1396.

Ægidius Herentalius, anno 1399.

Joannes de Harchees, anno 1414.

Nicolaus de Bleihen, anno 1431.

Balduinus de Fourvy, anno 1449.

In medio chori sepultus.

Lucas ab Euck, anno 1465. qui primus Infularum honorem & solus in Namurcesio obtinuit hactenus.

Gerardus ab Eyck
Acceptus Magnis Abbas, acceptus & imis.

Joannes Sampeyn, anno 1508.

In Postula sepultus.

Ægidius de Solre, qui anno 1516. cedens, innocuæ tranquilla silentia vitæ complexus est.

Godefridus Martini, quanto sui desiderio anno 1548. obierit, marmoreum testetur mausolæum à Conventu ipsi erectum.

Joannes Decanus, anno 1552.

In Sacello Joan. Bapt.

Gulielmus Doupasius,
Cui similem nunquam genuit Floressia florem,
Non habuit, vel habet, non habitura parem.
Anno 1576.

In Bello Redit. sepultus.

Ægidius Daysclettius, anno 1592.

Henricus Eerselius, anno 1607. qui insignem in refectiones Villarum impendit operam. Cui surrogatus

Joannes Roberti, ex Priore Cœnobii electus, inauguratus anno 1607. Vir integritatis summæ & religionis zelator maximus, qui ut maximo Cœnobii bono clectus, ita diu vivat superstes.

Hæc illa tertia quadrigæ Præmonstratensis rota, prima per Candidi Ordinis Patriarcham in Belgium ducta Colonia, quæ fructum fœtumque suum non in Belgium tantùm, Gallias, Germaniasque, sed etiam in Orientem & Palæstinam propagavit. Testatur in Brabantia Helencenium, per Reinerum Militem Floressiæ attributum. In Leodina Diœcesi, Lessia D. Martini auspiciis dedicata, & ex Collegio Canonicali Floreffiensis Abbatiæ tradux effecta. Bellus Reditus assumptis è Floressia fratribus per Alberonem Episcopum institutus. Septem Fontes in Galliarum Winangia in Germaniç confinio, Floressiæ sua debent exordia. Sicut & monasterium S. Abacuc in Hierusalem. Taceo primę famæ & pietatis Hospitale Postulanum à Fastrado,

Anno 1133. Ex diplomate quod dedi in meis Thenensibus.

Anno 1132. & ex Prioratu Abbatia facta, an. 1200. Ex diplomate Episcopi.

Anno 1124. Ex diplomate ejus dato Indict. 2.

Anno 1173. Ex Epitap. Præmonst. an. 1218. requirentis à Vitria o Cardinali id restitui.

Anno 1202. Ex diplomatibus fundationum quæ vide suis locis.

do, Utwikio in medüs ericetis dotatum, itemque Harlemontanum ab Oftone de Trazenies in fuo Allodio fundatum, & Prioratus facellaque minoris notæ plura. Hæc illa, quæ laborantes in vinea Domini 23. animarum curatores folet ablegare, non immeritò floris fortita cognomentum, ubi tot mellificæ apes religionis noftræ quaquaverfùs explent alvearia. Cujus odore capti Comites pofthabitis feculi pompis vitam monafticam obierunt, magnâ ambitione locum quem vivi coluerunt, poft mortem eligentes. Cujus religione ducti Heroes inter honoris fui titulos præferre gaudebant, Beneficiarium effe Floreffiæ. Qualis Theobaldus Miles & Toparcha Longicampi, Gerardus *de Orbais Miles egregius, Vir poteas & nobilis.* Taceo quod Abbas loci folus in Namurcenfi Comitatu infulis honoratus, jam inde per Radulphum Epifcopum ceffione Joannis de Cymay Canonicus D. Pauli Leodienfium habeatur. Floreffienfi Præfecturæ aliquot Vicos fubcenfent, quos volens prætereo. Adjiciens folùm Sarta vicina Laurentii, & Lamberti; illud Bronienfium, hoc Floreffiæ olim peculium, & Fraviriam D. Martini Ecclefiam.

Anno 1181. Sic vocatur in diplom. Floreffienf. Anno 1181. Anno 1189. Sart S. Laurent et S. Lambert. Fraviréz.

Miremur ingenii humani folertiam, qua per omnes fecretioris natura angulos volitans ad rerum compendia proficifcitur. Ferri afitatum in Namurcefio opificium confideremus: ejus aptandi talis modus: Primò intrufa in terram magnâ vi pertica explorant venas, & ferri pertica, ut fic dicam, manfuefacta ad rudis ferri procedant venationem. Vena repertâ effodiunt informes maffas, glebas diceres nifi duriufculas adverteres. Apparatur fornax argillâ circumductâ, fupernè impeadet jufta profunditatis receptaculum fimili adverfus ignem argillâ munitum, in illud carbonibus faxifque mixtas ferri rudis maffas injicit, qua faccenfa, fecernantur à matre fua terra, & per foramen infernè receptacali defluunt craffitie cubitali. Maffam hoc modo purgatam Vulcanus elicatibus offert, qui deinde impofitam igni perpetuis malleis contundunt, & in longas diducitur Bracteas, Bractea autem ab aliis alibi fiffa ad quofvis ufus aptantur.

SECTIO VI.

Terre de Libines.

Pagus LOMACENSIS, *in quo* LIBINENSIS *Comitatus cum terra* BRONIENSI.

SUccedat Comitatus Libinenfis; Comitatum voco, quia id ante me fecerunt chronologi veteres, & fecerunt ducti auctoritate diplomatis Ottoniani, ubi inter teftes fubfcribit *Edardus Comes de Libines*, datum anno 991. Comitatum hunc fe extendiffe ufque ad Flavionem rivulum, & Territorium Foffenfe, & hinc inde filvis cinctum conftituo, eò quod fciam totum tractum dictis claufum limitibus portionis hereditariæ loco affignatum fecundo-genito Comitis Namurcenfis. Factum hoc quidem non unus fcribit, fed ne unus quidem adfcribit cujus Comitis filio, aut quo tempore id factum. Ego opinor totum hoc Stantii, qui pater B. Gerardi Bronienfis Patriarchę fuit, fuiffe peculium, eò quod loca plæraque in vicino hodièque fint, aut olim fuerint Abbatiæ Bronienfis. Toparchiam autem Libinenfem (fic enim obliterato Comitatûs nomine dicta) poftea gentiles à loco nuncupati tenuerunt, in fcutis præferentes fafcias duas; fuccefferunt in bona affines Coelhemii Brabanticæ Originis Oyebruganorum propago. Quorum teftamento Joannes de Juppilia profeffus, & poft eum cognomines Geviæ Domini. Donec per Jolentham conjugem Joannes de Longo-Campo ejus potitur, idemque Abbatiæ Bronienfi tranfcribit. Abbatiæ quam in Allodio fuo B. Gerardus per Stantium patrem Haganonis Auftrafiæ Ducis, per Plectrudem matrem Namurcæi Comitis nepos fundavit, de qua hæc pauca é multis.

De Liben. Van Coelhem. Juppleu anno 1419. Anno 1445. Anno 1561.

Aggredior locum naturæ genio, hominum induftriâ, Divûm benignitate ornatiffimum, fed anxius an rudi calamo, hebeti ingenio, profano ftylo fas fit circa res tam eximias ludere. Attamen quod folet infulfum crocitans inter minurientes pafferculos, intendam fauces & parum cocinnus Encomiaftes jejunâ meâ laudatione alios, quibus mage fœcundum pectus, facundum guttur, provocabo. Bronium auribus Infonat, à Borno feu fonte inditum nomen, & omen exofculor. Scilicet benigna in alumnos fuos terra finum proferens, lætâ fontis limpidi fcaturigine, hunc pagi Lomacenfis angulum ditaverat, benignior in fuos fideles Deus fontem medicum curandis languoribus adjecit. Et ecce in fani medio

Bornon rivulus, hic natus molis de Bioul, Romenyes, Arbes agens, ex adverfo Rivetiæ in Mofam profluit.

Vivi fontis aquam puteo fpirare perenni.

Cujus orificio verfum hunc infcriptum legi:

Concurrunt agri, facri, bibuli, fitibundi,
Præftabo cunctis dulce refrigerium.

Bronium in oculos incurrit alibi læto latoque agro, alibi nemore oportuno, alibi colle leniter acclivi confpicuum, grato naturæ luxuriantis, & dona fua multiplicantis intuitu. Bronii authores dum afpicio, Pipinum Ducem venerabundum, fanctiffimum Antiftitem Lambertum Archangelo Michaëli Sacellum dicantem, Apoftolorum Principes locum fuo cultui eligentes, B. Gerardum in fomnis monitum & Canonicos & templum officinafque & proventus conftituentem invenio.

Talis relligio præceffit tempore primo,
Donec dante Deo inductur ordo,
Nam Canonicorum licentiori vitæ occurfurus,
Difcipulus Chriftum capiens fimulare Gerardus
Præful Biffenos hic Monachos ftatuit.

Stephanus Papa confirmat libertates Ecclefiæ hujus anno 913. 5. Kal. Maii, regnante Henrico in Regno Lotharii, imperante in Italia Hugone anno 3. Indict. 6. Romæ Actum.

Nec hìc tantùm, fed & aliis totâ Flandriâ Hannoniâque Cœnobiis, quò à Principibus exoratus reformationis faluberrimæ præcepta invexit,

vexit, illa in penitioris disciplinæ sacrario juxta Parisios hausta. Tumulus hìc ex marmore nigro in crypta D. Magdalenæ cum hac Epigraphe:

Clarus ab Austrasia generosa stirpe Gerardus,
Sanctus in hoc humili condidit ossa loco.
Gaudeat omnis plebs, tali defensa Patrono,
Atque suo plaudat Borma terra Duce.

Præter feretrum autem Beatissimi Patriarchæ Gerardi, asservat Bronium corpus S Eugenii, Archiepiscopi Toletanæ Sedis, & S. Leodegarii: denique duorum sacra pignora innocentum ex Cœnobio Cymacensi per præscium vastationis subsecuturæ B. Gerardum delata, & cùm diu latuissent, revelatione cuidam Tiberiæ Nivellensi cæcæ factâ, reperta. Ad extremum rara vitalis ligni & Crucis Dominicæ portio per Manassem Antiochiâ Hirgiam delata, & Broniensibus legata, præter alias SS. Reliquias hìc religiosè asservatur; & frequenti miriculorum gloriâ illustris infinitam peregrinorum invitat multitudinem. Interest nunc initia & incrementa hujus sacri Cœnobii leviter perstringere. Cui exordium dedit ille toties laudatus, nec unquam satis laudandus GERARDUS verè gerens ardua, aut si Teutonicum placet etymon, verè Desiderius: ut qui zelo Religionis ductus hoc unum in votis habuit, ut melioris disciplinæ in declinantibus vitio temporum Cœnobiis restitueret charismata.

Historiam rel gestæ & miracula magis celebria prætereo, eo quod peculiari opusculo ea cogitet publicare Reverend. Namurci Episcopus.

Anno 918. Quo in aliam & meliorem vitam evocato, HERIBERTUS ex Sacellano & Pædagogo Ottonis
Anno 992. 2. Augusti præficitur, cujus rogatu & Notgerus Antistes & Otto Cæsar Bronium venientes, in suam uterque protectionem sacrum recepêre peculium.

Succesière GUINEBOLDUS, qui Ecclesiam perfecit,

REYNERUS, qui de Parœcia disposuit,

a Obiit an 1062. GONTHERUS, [a] qui D. Gerardi vitam exscribi curavit,

QUERIMONDUS & LAMBERTUS claro loco nati; hic ex Rosctensibus, ille ex Cymacensibus Dynastis,

b Obiit an. 1085. BOSO, [b] qui à Gregorio VII. & Henrico IV. privilegia obtinuit, & confirmari & augeri curavit,

c Obiit an. 1106. THOMAS[c] Religionis, ARNULPHUS peculii monastici serius promotor.

d Anno 1116. STEPHANUS, sub quo SS. Innocentes[d] elevati.

Diploma datum anno 3. Alexandri Episcopi, & 6. Lotharii Regis. EBROINUS, sub quo per Innocentium Papam adscriptus Sanctorum numero [e]B. Gerardus.

e Anno 1131. GERARDUS [f] viâ haud vulgari ex Levita in
f Obiit an. 1156. Abbam cooptatus.

g Obiit an. 1161. GODEFRIDUS[g] nepos Henrici Leod. Episcopi.

LIBOINUS, qui summæ Religionis merito à
h Obiit an. 1185. Lucio Papa [h] confirmationem impetravit.

i Obiit an. 1198. ARNULPHUS [i] Comiti Namurcæo peracceptus.

1 Ex Epitaphio ejus in medio Capituli. [1] ROBERTUS insuper Lobiensis Archimandrita, cujus opus sunt omnia fornicato opere extructa ædificia, [l] quæ videntur etiamnum. l Obiit an. 1221.

[2] *Thomas* [m] *luce piâ, migrans quò Virgo Maria,* 2 Verba Epitaphii ejus in navi Ecclesiæ.
Transiit ad Christum, clemens post se trahit istum. m Obiit an. 1268.
Spiritus ut, cujus hic tectum corpus habetur,
Spiritibus Sanctis in perpetuum societur.

Secutus tali Epitaphio:

[3] PETRUS [n] *in hoc busto latet, ut qui vase venusto* 3 Epitaphium in navi Ecclesiæ.
Pectoris egregiæ gestabat dona Sophiæ: n Obiit an. 1270.
Lex necis hunc trivit, qui leges solvere scivit.

GERARDUS, obiit anno 1273.
[4] THOMAS [o] autem. 4 Epitaphium in Sacello Mariano.
Abbas BALDUINUS [p] *in crimine rarò ruinus.* o Obiit an. 1293. p Obiit an. 1301.

Surrogatus cui talc Epitaphium:

[5] THOMAS [q] *in hac Tumba fructus pietatis & unda,* 5 Ibidem.
Exemplar morum jacet Abbas, lexque bonorum. q Obiit an. 1330.
GERARDUS [r] *prudens mundanaque omnia ridens.* r Obiit an. 1311.

ALARDUS [s] Vir multæ experientiæ. s Obiit an. 1336.
HENRICUS solo mihi notus nomine.
[t] JOANNES duo successivè Prælati VALTERUM invenerunt successorem. t Obiit an. 1390.

VALTERUS Nicolaum de Laine Virum undecumque doctissimum, qui cùm de translatione salutiferę Crucis eleganter scripsisset, feretrum S. Eugenii splendidè adornasset, campanam turris, quę fulmine conciderat, refecisset, dignitatem (Obiit anno 1448.) cessit NICOLAO CARDIN Minoritæ Namurcensi, cui surrogatus WILHELMUS A GRAU. (Obiit anno 1418.)

[6] *Hunc clarum pariunt, clarum magis acta probarunt,* 6 Epitaphium in Sacello Mariano. Obiit anno 1482.
Aulam fundavit, ustam turrim reparavit.

[7] JACOBUS LE TOURRIER, qui post instructam bibliothecam, restituta ædificia, emblematis ornatum cœnaculum vita functus obiit. 7 Epitaphium ante Sacellum Marianum. Anno 1503.

[8] WILHELMUS DE BEEZ Organa confecit, Altare insignitum Porphyreticis transtulit, Ecclesiam multùm exornavit, defunctus. 8 Epitaphium in navi Ecclesiæ. Anno 1517.

THOMAS BADRE cessit Pedum WILHELMO CAULIER, cujus virtutem testantur opera, tam hìc, quàm Lobii, cui junctim præfuit; Chorus novus, ædificia Abbatiæ potiora supersunt. Obiit anno 1530. Anno 1564.

[9] Successor BENEDICTUS DE MAILLY vidit bello Francico partim flammis, partim prædis objici Cœnobium. 9 Epitaphium in Sacello Mariano. Anno 1567.

Quo moriente Abbatia Namurcensi Episcopatui annexa Episcopum Abbatem habet, nuper à Francis iterum spoliata.

Dependebat à Broniensibus olim Virginale Cœnobium Rovillonense, dependet nunc Prępositura Salvæ-foyæ per Reynerum Militem de Bioul anno 1206. nuper Pastoratui annexa. Peculium etiam Abbatiæ est ad eundem rivulum Bieram Valetudinarium vicus à veteri Instituto nomen retinens. SAUSOY. MALADRE.

In

In vicino ſunt & occurrunt ad eandem ripam Armentonium Domini Grando-campii Peculium, Myricetum Biæ Lobienſium hactenus, nunc emptionis viâ Simonis Gobault cum Patronatu Ecclesiæ Apoſtolorum Principi inſcriptæ. Paulo ulterius Prætorio inſtructa Furnalia in ſacris Capituli Loſſenſis titulo B. Virginis ſubdita, in tribunali Dominorum in loco agentium. Gyropium Martini, cujus Dominium ab Alnenſi Abbatia coëmit N. Taboulet. E-via inclytæ & latè per Namurceſium dominatæ origo ſtirpis. Supra Bronium viſitur turris Boſſires gentis Iviæ jam inde Peculium. Ad rivum Borniæ Arbor eſt Nicolai Marottii, & Levia Joannis Sohé Dominium. Eccleſia D. Vulmaro ſacra ab Alnenſi Archimandrita dependet. Contigua eſt versùs Moſam profunda Villa ſub Remigii Antiſtitis & Collegii Mariani apud Namurcenſes patrocinio, Principis Peculium.

Armenton sur Bier.
Biembré.
Furnaux.
Graux.
Deve.
Bossieres.
Ab anno 1499.
Arbre.
Leives.
Franonville.

Heremi Namurcenſes quàm olim fuerint celebres, docet frequentia, quam probo ex locorum veſtigiis intra ſecundum ab Urbe Namurci lapidem, quæ heremitis olim ornata nominare poſſim ultra 28. Denique prologus vitæ D. Heriberti præfixus, ait tum in Marlania ferè ducentos utriuſque ſexûs heremicolas fuiſſe.

SECTIO VII.

Comitatus de BIOLO.

INter Bornium & Flavionem & Biam amnes eſt Territorium Bioli illud primæ famæ & nominis, ſive amplitudinem æſtimes, quæ latè versùs Moſam patet; ſive Dominos qui fuerunt olim inter illuſtriores Comitatûs, quibus ſucceſſerunt Jacenſes affines, his Brandeburgici; ſive privilegia quæ habet ut plurimùm cum civibus communia. Eccleſiæ providet Comes, præeſt Deipara, & lego Comitem certa quædam in hac Toparchia à Joanne Marbaſio coëmiſſe. Verſus Moſam eſt Rovillonium, Vicus ob fundatum ibi ordinis S. Magdalenæ Cœnobium, titulo D. Martini, quod aſſenſu Comitis tranſlatum in Hoſpitale S. Quelini circa Hoyum. Envoyum Claudii d'Emmin peculium appendix Parochiæ. Cæterum cum reperiam in diplomate anni 1002. apud Stabuletenſes laudari G. Comitem de Biolo, facilè inducar ut credam Biolum hoc eſſe, quod iſti bono titulum dederit, maximè cum diſertis verbis tradat chronicon Leodienſe m. ſ. Gobertum illum quorum Comes Namurci de ſylvis quibuſdam contendit *ex veteri Comitum ſanguine oriundum.* Quo fundato ordinis gratiâ finiam & definiam Biolenſem Comitatum, Moſâ & rivulis Bornio & Flavione, vicinum Libinenſi ad occaſum.

Bioul.
Anno 1365.
Anno 1285.

Varios Beginarum ordines & habitum fuiſſe diſco ex fundationibus Namurci, ubi & conjugatas à maritis ſeparatas, quales fuerunt Marciæ Dominarum; & viduas, quales fuerunt in Cœnobio Boneffienſibus incorporato; & vetulas, virgineſque, quales adhuc ſuperſunt, fuiſſe: & denique aliquas griſeis, aliquas nigris, cum & ſine velo capitis albo adhuc vides; albis veſtitas in tractu Leodienſi videre eſt, nigro ſcapulari indutas in Brabantia.

SECTIO VIII.

Vice-Comitatus GERPINIÆ & BIEVENÆ *Territorium.*

TEndentibus cum Sole ad occaſum, occurrit Gerpinia cum diſtrictu latè-patenti. Gerpinia municipium ſacris profaniſque titulis nobile Dominium dono Ermeſendis datum Collegio Monaſterienſi Vice-comitatu nobile & Advocatia Rolloufiæ gentis olim propria. Jure civium donata per Ermeſendem Lotharingicam Alberti primi conjugem. Nundinas annuas habet, & diebus Veneris & Lunæ. Propolium frumentarium privilegiis ornatum, à Philippo Comite habet celebre & notum ob nundinantium copiam & feracem frumenti vicinum agrum. Combuſtus fuit ab Advocato Florinenſi Ecbaldo Vicus, cum Eccleſia inſcripta D. Michaëli, ubi inter alias SS. Reliquias viſitur S. Rollendis ex nigro marmore tumulus, quæ Regiis clara natalibus Chriſtum præ deliciis ſectata hunc fugę & quietis locum invenit. Inſcriptio talis eſt:

Gerpin.
Anno 1010.
Anno 1208.
Anno 1141.
Ex codice Floreffienſi.

Diva Rollendis ſummi deſiderii Galliarum Regis filia, mea hic oſſa quieverunt, curo ſtranguriam Dei permiſſu, herniam, cæcitatem præter languores cæteros. Me implorate, meâ qui operâ egetis.

Viſitur ejus feretrum argento cælatum, ante triennium ſpecioſo opere renovatum. Feriis Paſchalibus ſupplicatio eſt frequentiâ adventantium extremè celebris, ad quinque paſſuum millia ſe extendens: ita ut ſacris poſt medium noctis peractis, circa crepuſculum matutinum ad iter progrediatur. Ita enim latè patet ejus Paræcia, plures ſub ſe vicos complectens. E quibus eſt Acoſſia prætorio & venis ferri inſtructa, Dominium gentis Marottiæ, quod Sacello ſuo aſſervat D. Fredegundi reliquias. Marottia autem gens ante aliquot ſecula notior, quæ neſcio an Franciæ debeatur an Belgio. Hoc ſcio, Vicum eſſe in Viromanduis nomine *Temploux*, ubi nobile feudum eſt dictum de *Marotte*, poſſeſſum à nobilibus eodem nomine, è quibus fuit Ægidius de Marotte de Temploux 34. Vaucellarum in Cameraceſio Abbas tempore Philippi Boni. Hinc ſi petamus gentis exordia, fatendum unà, ante annos 400. in principatu Leodino dominatos, cum legam in donatione Vallis noſtræ anni teſtem Joannem de Marotte Militem. Utut ſit, ſatis conſtat bellorum, ut fit, injuriis obnoxiam familiam declinaſſe multùm, niſi quod nunc latè lautèque in Namurceſio &

Acoz.

Leodina regione imperans recuperet deperdi-
GOIGNY. tam majestatem. Goniacum N. le Syr centu-
rionis strenui cessione Principis Toparchia. Sa-
cellorum hoc D. Remigio, illud Nicolao in-
BERTRONSART. scribitur. Sartum Bertrandi cum Sacello D. Fia-
cri, Equitum Jerosolymitanorum peculium:
cujus in vicino heremus jam inde à D. Rollendis
VILLERS LE POTERIE. temporibus nota. Villare à testatum nundinatio-
ne dictum Dominum habet N. de Staves Philip-
popolis Gubernatorem, virum magni nominis
& virtutis, è gente Martiniaca. Olim fuerat
Theodoriei de Straing, qui cum filiæ suæ do-
Anno 1412. tem Gerardo Anghiano tradidisset, & is Ge-
Anno 1414. rardo Marbasio vendidisset, Joannes de Hun
Anno 1160. cœpit possidere, & ad heredes transmittere, quo-
Anno 1578. rum Maria Philiberto Martiniaco elocata dotem
JONQUERON. attulit. Jonquerium Louvervallensium olim, &
Anno 1426. per uxorem Joannam Joannis Triverii facta Dy-
nastia. Cujus successor Simon de Villerische
Anno 1412. cogn. de Trivires Simoni de Hun Villarii Do-
mino transcripsit. Nunc dotale possidet Berzeæ
Dominus, ex Berlonensibus. Succedat Præfe-
BISSME. ctura Bievenensis plurium pagorum constans
dominatu, & municipali jure gaudens, pecu-
lium Principis. Ecclesiæ D. Martino sacræ Ca-
pitulum Namurcense providet, à qua pronuper
ORE. separata & in parochias erecta Sacella S. Ragen-
SART AUSTACQ. fredis in Aureto, & S. Crucis in Sarto Eustachii.

Quod Gallis sonat Seignorie Foncier, *hoc cur-
tim Dominicatam; quod* un cense, *hoc curtim car-
rucatam; quod* un maison sans labeur, *hoc curtile
in diplomatibus vocatum sexcentis exemplis docere
possem.*

SECTIO IX.

Dynastiæ SABIS.

TOparchiæ ad Sabin duæ sunt, quarum Do-
mini ab antiquo pares Castri Namurcensis
AVELOIX. HAM SUR SAMBRE. appellantur, & sunt Avelosium & Hanium, illud
possident mediatim Archimandrita Floreffien-
Anno 1125. sis, dono Joannis Militis de Aveloix, mediatim
Domini Hanienses per nuptias Joannæ Dave-
Anno 1390. loix cum Ægidio Lossensi, post quem Ægi-
Anno 1430. dium, utrobique imperasse lego Gualterum de
Anno 1414. Lox, denique Wilhelmum de Spontain emp-
tionis titulo possedisse, Henricum de Serang
Anno 1487. evicisse, & interjecto tempore Carolum de Bur-
Anno 1521. gundia per sententiam curiæ ejus potiri, cujus
heres superest Harmannus à Burgundia Phalasii
Dynasta vix à virtutibus Heroicis, humanitate
& litteris commendandus, titulo Hanii, etiam
Par Castri Muhaniensis.

SOYE. Adjacet his Soya cum Prætorio insigni, quoad
Ecclesiam D. Amandi & tribunal, à Domino
loci dependet. Dominium autem cum summæ
titulo jurisdictionis dono Gulielmi Comitis, ac-
Anno 1442. cepit Robertus de Hemmetines Eques, cujus
successor Andræas in Balduinum de Glymes,
Anno 1457. transtulit. Josne Comes Salmensis per Isabellam
Anno 7767. uxorem compos factus Jacobo naturali suo tra-
didit. Post quem affines Joannes Davredis & Anno 1481.
Thomas Tserclaes successerunt, & novissimè Anno 1518.
Joannes Lonchin dotali titulo consequutus ad
posteros cognomines transmisit. Anno 1547.

*Angit me, & refellit omnium historicorum com-
munem sententiam quæ vult à Lothario Rege Lo-
tharingiæ nomen inditum, diploma à me citatum in
Hasteria, ubi nominatur Oacrius Dux Lotharien-
sium anno 656. cum tamen Lotharius ille, aliquot
seculis posterior vixerit demum sub annum 823.
teste Annonio.*

SECTIO X.

VALCURIA *Urbs, in pago* ARDENNENSI. WALCOURT.

NOmen hujus oppidi nunc duplicato V,
nunc simplici olim scriptum disco, nunc
Walincurtis, aliàs Walencuria; & Gallis Wal-
court, Teutonibus nescio an non Waelhoven,
quod vocabulum in unico Leodicensi registro
reperi. Valorum exterorum habitationem so-
nat. Ante urbem arx fuit quadrata, ab Arbeo Sub annum 820. Teste vita O. Materni.
quodam præmiatore extructa. Urbis jura, le-
ges, & libertatem habuit à Francis Saliis. Muro Anno 910.
cincta post Normannorum recessum. Pomæria
autem ejus producta, ita ut nunc habeat portas
quatuor, vias publicas, forum rerum venalium
celebre, ad ripas Auriæ rivuli circa Florennas
nati; qui hic alium absorbens circa Marcianum
Sabi miscetur. Ejus ædificia primaria sunt. Ca-
strum vetus prima Dominorum sedes, per bella
Franciæ tantum non funditus eversum. Curia
olim quidem opere non contemnendo extructa,
sed eodem belli impetu vastata. Halla frumen-
taria celebris nundinantium copiâ qui diebus
Martis suas illuc merces convehunt. Fata ejus
sive calamitates præcipuæ sunt:

Ab igne per hostes immisso anno 1360. 1474.
1545. 1578.

Ab aquis anniversarium pœne malum suburbana patiuntur.

A tempestate anno 1432. cùm fulmine icta
turris.

A peste rariùs, ob aëris elementiam, læsam re-
perio.

Ab annona etiam, ob sufficientem incolis a-
grum.

Ab hoste, cùm à Francis capta Urbs an. 1474
& 1546. 1568.

Iterum cum à Regio milite missa, an. 1578.

Senatus constat Scabinis septem.

Nundinæ annuæ sunt alterâ Nicolai, con-
versione S. Pauli, feriâ 3. ante Ascensionem, & 2.
post Lætare, forum hebdomadarium die Martis.

Ad rempublicam venio, in qua primos
facio Toparchas, qui fuerunt ab antiquo cele-
bres, & à loco nomen accipiebant. Cujus ge- Sub an. 1000. Ex chronico Walciodori.
neris est Guericus in bello Eilberti Comitis
contra Francos: Hâc stirpe deficiente, Avef-
nenses in titulum venerunt. E quorum familia
fuit Walterus gener Castellani Tornacensis &
filius

filius Theodoricus sororius Balduini Comitis
Anno 1189. Ex chronico Hannoniæ. Montensis. Postea Gilbertum Durassii Regu-
lum lego Walcuriam possedisse, & ad hæredes
Anno 1208. Ex Hembeicurtio. transmisisse. E quibus fuit Gerardus ille, quem
Henricus Imperator Græciç reliquias Sancto-
Ex diplomate Lætiensi. rum Lætiensibus mittens, vocat Primum inter
Prætores suos. Successerunt Rupe-fortenses, è
quibus sunt Theodorici duo pòst nominandi,
& Wericus ille, qui Walcuriam Gulielmo Co-
Anno 1361. Ex diplom. hac de se dato. miti vendidit. Voluit quidem Joannes Rupe-
fortensis jure affinitatis venditionem irritam
Anno 1364. facere, sed viribus inferior cessit. Quia autem
Brabantiæ Duci oppignorata erat Valcuria, Na-
murcesio non nisi per Philippum Bonum plenè
Anno 1428. annexa fuit. Quoad rem sacram, accepit hic
Ex veteri diplomate sine dato ubi hæc fuse referuntur. locus in Pago Arduanensi, ut tunc loquebantur,
situs, lumen fidei annunciante Beato Materno,
qui ad meliorem frugem converso Arbo horum
locorum Tyranno, Ecclesiam Virgini Matri
dedicavit, in eaque Iconem suis, ut creditur,
manibus delineatam reposuit, miraculis clarissi-
mam & frequenti peregrinorum concursu visi-
tari solitam.

Hæc Ecclesia Normannorum, quod veri-
Anno 998. simile, incursionibus vastata, à Guerico Dy-
Anno 1020. Ex diplomate dato Indictione 9. nasta restituta est, aucta ab Eduino Villæ Val-
curiensis Domino & Erceburga uxore, solem-
Anno 1027. niter dedicata Calendis Julii. Cùm autem mi-
raculorum gloriâ latè celebraretur, evenit for-
Anno 1304. tuito igne Templum absumi, Iconem autem
dictam Angelorum ministerio præeunte niveâ
Jardinetum vocant. columbâ transportari in Sacellum horti unius
suburbani. Unde cum nulla arte deferri posset,
Theodoricus Rupe-fortis Regulus voto con-
cepto se in loco hortuli Cœnobium exstructu-
Anno 1361. rum, divinâ permissione imaginem in Valcu-
riam retulit, ad cujus adventum tanta brevi con-
fluxit hominum frequentia, & peregrinorum
liberalitas, ut templum nulli totius Comitatûs
facilè cessurum extructum sit: In quo paula-
tim 20. amplius Sacellani à diversis Nobilibus
sunt instituti. Collegium etiam 8. Canonico-
Anno 1020. rum cum Præposito inchoatum à supradicto
Eduino, perfectum à Theodorico Comite Ru-
Anno 1317. pefortensi & Milite de Valcourt. Hospitale in
oppido est, & Sacellum unum à Comite Na-
Anno 1154. murcensi fundatum, alterumque D. Georgii à
Werico Dynasta & Philippa Trasiniaca uxore
Anno 1336. in ingressu Castri dotatum. Foris Leprosarium
Anno 1327. Ex diplomate in Decembri dato. est & Abbatia Jardineti inchoata à Theodorico
Rupe-fortensi, ab altero Theodorico ejusdem
nominis, & Gertrude conjuge oblata Joanni
Anno 1392. Oigniez Abbati, ad usum Cœnobii Virginalis
Cisterciensis, cujus remaneat solùm Advocatus
idem qui Valcuriæ Dominus. Sed cum inter-
jecto tempore videretur satius & magis ex re,
Anno 1410. substituti Virginibus Monachi.

1 Anno 1441. Abbatum primi JOANNES [1] EUSTACHII,
2 Anno 1462. MARTINUS DE ALNETO, ARNOLDUS [2] DE
3 Anno 1505. SOMBREF, tenue aliàs Monasterii peculium
multùm auxerunt, templum de novo & clau-
stra extruxerunt.

JACOBUS DE WINI fossis muroque cinxit Anno 15..
Cœnobium. Secuti
NICOLAUS CLERMIS,
GUILIELMUS FLOCQUIER,
JACOBUS RAVESCHOT,
JOANNES ROSART,
MARTINUS LEDRIS,
ZACHARIAS DE LEERS,
HUBERTUS SCHULFORT,
THOMAS BUF,
USMARUS CLEMENS.

Nunc præest eruditionis singularis & facundiæ HUGO DE BUSSERET.

Est Cœnobium sic satis elegans, aquis cinctum, ornatum ædificiis.

Subcensentur meritò Valcuriæ Martinia & MATIGNE.
Fontenella; illa Capituli Fossensis, hæc custo- FONTINELL.
dis Valcuriensis & Gentilium de Bossu & Haverlandt peculium.

Rogatus Vir doctus de singulis Belgii Provinciis sententiam, cùm Leodicenses ex concubitu Martis cum Venere, Brabantos ex lusu Apollinis cum Minerva, dixisset: Namurcenses addebat ex raptu Ditis & Proserpinæ procreatos. Cur? Lectori conjecturam relinquo, mihi præter suspicari nihil occurrit.

SECTIO XI.

Comitatus CASTRI.

REfert vetus chronicon frequenter à me laudatum, *Johannem Comitem Castri*, cum aliis primæ notæ Nobilibus in Palçstinam profectum, & post partam in oppugnatione Tyri rei militaris gloriam, relataque ab hoste Agareno spolia, reversum in Ardennam, Castrum ad rei memoriam extruxisse, & posteris suis Tyri cognomentum reliquisse. Ego hæc singula video ap-
positè ad Tirium castri referri, cujus amplitu- THY LE-CHA-
do vicos aliquot complectens, hìc loci conspici- STEAU.
tur, circa Valcuriam, quam certissimum est, in pago Ardennensi olim sitam fuisse.

Pagorum Somesca Mauritii, Tersenia Marti- SOMSÉ.
ni separatæ pronuper illa à Gordinensi D.Re- TERZEN. GORDINES.
migio inscripta Ecclesia, hæc à Gerpiniensi, proprium Parochiæ jus obtinuerunt, dependentes prout matres earum, illa à Fossensi Capitulo,
hæc à Monasteriensi. Castrum autem, quod ho- CHASTRE.
dieque nomen servat, à Florinensi Abbate accipit Parœcum, qui Ecclesiæ D. Martini provi-
deat. Virolia à Tudiniensi Capitulo, qui Deipa- FIROUL.
ræ ædem curet. Tiriensis autem pagi Ecclesia Domniensi Abbatissæ per supradictum Comitem donata est, & Apostolorum Principi inscripta, cujus opem in bello Comes & imploraverat & senserat. Dominium fuit olim Comitis Namurcensis, qui id filio tradidit cum amplis privilegiis. Posteà Dynastas de Werchin Hannoniæ Senescallos agnovit, nunc illustrissimus Fontenoi Comes ex Croyacis ejus potitur. Tirii
beneficium est Berzea Berloënsium Dynastia, BERSÉ.

præ-

prætorio ornata, Ecclesiamque habens Margaritæ Virgini sacram & Alnensi Abbatiæ obnoxiam, ubi brachium Apostoli Bartholomæi religiosè asservatur. Vicina est Curia, & solet, antequam à Wallon-capellio Antistite separaretur, à Torparcha loci structa & dotata Prodromi Baptistæ Ecclesia appendix Berzeæ haberi, insigni ornata castro, Glymæorum non ultimi nominis Dominium.

Coutr.

BALIVATUS SANSONENSIS.

St Arx ad ripas Mosæ, in rupe excelsa, cui à fortitudine nomen Sampsonis inditum volunt. Templum Mercurii fuisse tradunt annales, in hoc dissentientes, quod alii ante natum Servatorem velint Arcem cum fano structam : Alii à Romanis in Gallia dominantibus : Alii ab Alberone Clodionis Criniti filio : Quicquid ejus sit, hoc constat, à Martha Imperatrice refectam. Denique à Gulielmo II. Comite munitam, ornatam, restauratam, cujus opus est, quicquid modo reliquum conspicimus. Hanc loci genio inprimis munitam referunt Normannorum furores superasse : hoc certum, quod bellorum Leodicensium Francicorumque semper calamitates evaserit.

Sic memoriæ veteres. Sic chronicon Leod. Sic Wasenburgensis. Anno 1151. Sub annum 1154. Ex inscriptione supra portam D. Joannis. Anno 1404.

Rupi ad Mosam impendet, ad quam exiguus per ambages & unius dumtaxat capax aditus. Unde mihi subinde occurrit an non à Saxo nomen sit, *x* litterâ duriusculâ in *ns* mutatâ. Rursùs an non à Saxonibus qui his locis, quod certum, agentes fortè arcem struxerunt.

Comitis Namurcæi Allodium fuisse olim quidam volunt, alii Ecclesiæ Leodiensis. Hoc certum, Comites cœpisse Castrum à manu Episcopi relevare. Cùm Hugo Episcopus Philippo Comiti ad augmentationem feudi Sansonensis assignavit 50. marcas Leodicenses super Hallis Huensibus recipiendas. Professionem autem beneficii à prædecessoribus aliquot intermissam Guido Comes apud duos successivè Episcopos resumpsit, adeoque cùm Namurci Comitatum ab Hannone solent relevare, semper adijcere solent *excepto Castro de Sanson.*

Ab anno 1198.

Anno 1269. & 1296.

Amplius cum videam plures à Martha Imperatrice contractus tangentes Castellaniam de Sanson, crederem facilè, illam Comitatu pulsam hic egisse, imò sepultam in Nameschc. Ubi nihil obstat quod vocetur Castellana, cùm fieri potuisset esse duos Castellanos, quomodo sæpe duo sunt Advocati minor & major. Castro præesse solet Præfectus hereditarius, quem Castellanum vocabant, cujus generis observas Franconem sub Martha, & paulò pòst Nicolaum de Gommesines; sub Burgundis Oultremuntii hâc dignitate functi. Qui nunc præest Capitaneus dicitur, & fuerunt hoc nomine aliquot ex Deviorum familia Siclinii sepulturam magnificam nacti. Idem qui Castri Capitaneus, ut loquuntur, Balivus est tractûs inter Mosam & Acrensem sylvam, qui per leges pacis cum Lucceburgensi initæ Namurco addictus est. Nemoris autem Acremontani & Lustinii Advocatiam Comes emit à Theobaldo de Leseés. Castrum Sansonense Namecensi Parochiæ subest, & subcensentur Præfecturæ ejus in primis.

Anno 1253. Confirmatio ejus per Martham anno 1255. Anno 1438. Collardus.

Anno 1122. Teste Wassebergensi.

Anno 1170.

Solere antiquitus Epitaphia rithmis gallicis confici, docet Caroli Martelli juxta Ardennas cum tali inscriptione:

Charles Martel Pepin ij e filz naturel,
L'an vij e peu plus matinis à mort cruel.

Sed videndum an hoc Epitaphium tam sit antiquum, an non potius ab aliquo post mortem Martelli scriptum.

SECTIO I.

SCLADINIUM.

SCladinium sive Siclinium cum appendicibus suis Scladiniolo, Bona-Villa, & Strudio. Quorum qui omnes Sacellis suis instructæ, illæ eandem cum Scladinio parochiam habent, hoc Mazerolii Collegio per Henricum IV. qui invito proprio genitore occupavit Imperium fundato, ad honorem Mauritii & S. Felicis de Pinsis, & cujus Patronus ejusdem beneficio Cæsaris est Abbas S. Cornelii Indensis. Numerus Canonicorum est octonarius cum Præposito. Visuntur in Ecclesia tumuli veteres & speciosi gentilium de Hun, de Forvie, Deve, &c. Inita permutatione cum Abbate Indensi Comes trientem Dominii Scladiniensis accepit.

S. Clair. S. Claniau. Bonville.

Mazerolk. Anno 1204. Ex inscriptione in templi pronao.

Populum Namurcensem multùm votivis processionibus deditum, & experientia & relatu didici. Laudatus certè fuit ab hac re ab aliquot seculis, & exemplo fit, illa per Guidonem Sedis Apostolicæ Legatum instituta supplicatio anno 1204. *ad quam concurrisse lego plura hominum millia*, populi pietate (*verba sunt chronici*) Cleri tarditatem accusante. *Hic est ille Guido qui Canonicos Namurcenses reformavit.*

SECTIO II.

Dynastia ANDANIENSIS.

HUjus loci est etiam Andenna sive Andania municipium primæ famæ, quod juribus & libertate oppidi donarunt Imperatores. Titulum acquisivit à D. Begga, Arnoldi Marchionis Vidua,

Andenne.

[Anno 686. obiit aut anno 683. ut Meierus, aut an. 663. ut Vivineus.] dua, quæ paricidam Godanum, continentiæ ejus insidiantem fugiens in secretiora Ardennæ sylvę, vitæ reliquum Deo consecravit. Ecclesias in circuitu [Fesso S. Martini.] septem ad similitudinem Romanarum dedicari curavit, quarum una Prodromo Joanni inscripta, ubi visitur ejus tumulus, & sacræ non uno miraculorum genere illustres reliquiæ. In vicino claustrum est sanctimonialium olim, nunc secularium Canonicarum, jam inde ab exemplo & Instituto D. Beggæ profectum. Virginum erat olim vita regularis, & solà voti professione à monastico ordine distincta. Quæ præerat, Antistita imo Abbatissa vocabatur. Vastante [Anno 883.] Belgium Normannorum rabie Andennense Cœnobium etiam incendio absumptum est, per Imperatores restitutum. Et interjecto tempore ingentem à Leodiensibus Andennenses cladem acceperunt.

[Anno 1058. Male enim nonnulli in an. 1059. conjiciunt.] Cùm à Comite Durachiensi, sive quod alii tradunt, Balduino Hannonii Comitis filio incensum municipium, Virginibus turpiter habitis, & denique fugà salutem quærere coactis. Post quam calamitatem cum Advocatus loci Comes [Anno 1107. Ex diplomatibus hac de re datis.] Namurci injusto titulo bona Collegii Canonicalis suis equitibus distribuerat, quæ jussu Henrici Imperatoris Albertus Comes restituit, & à manu Cæsaris recepit Ecclesiæ Advocatiam. Vix à tot malis cœperat respirare, cum novus à Leodiis turbo. Ortâ nimirum inter [Anno 1151.] Namurcensem & Leodinum contentione, pòst populationes varias utrimque, dum starent acies juxta Andennam, nec exspectata ab Hannoniis supervenirent auxilia, Namurcensis post acrem pugnam inferior, fugæ præsidium in municipio sperabat; sed insecuti hostes, unà irrumpunt, ferro in obvios, flammâ in ædes tam sacras quàm profanas, omni lasciviarum genere in Virgines sęviunt. Cujus tamen facti mox ductus pœnitudine Episcopus Templum restauravit, & Virgines non contemnendis ornavit privilegiis. Biennio post lego iterum à Comite Durachiensi Marescallo Leodicensi exustam, [Ex disticho gallico saxis inciso.] templo excepto, Andennam. Sed & aliàs sæpius à Leodio grande malum Andennenses senserunt. Sepultus in vicino Carolus Martellus, nutritus Andennis Grizo Remensis Episcopus. In Andennensi Capitulo Canonici 10. Canonicę 30. quæ omnes claris ortæ natalibus sunt, & solæ tales recipiuntur. Dignitates sunt Præpositæ, Cantricis, Scholasticæ. In Ecclesia visuntur tumuli veteres nobilium. Parochiæ subest Anda- [ANDENIOUL.] niolum ubi Apostolorum Principis; Coutissa, [COUTISSE.] ubi Antistitis Martini Sacellum & Reliquiæ B. Urbicis Canonicæ sanctimonialis olim Andennensis; Bonsalla etiam Sacello instructa.

Observo in Collegiis ante annum 1000. *tam Monachorum quam Religiosorum, ferè semper cryptas Ecclesiæ subjectas esse aut fuisse, & vides hodieque Namurci in Collegiatis, Walciodori, Bronii, Andenna, &c. Et equidem arbitror cryptas illas, quod passim videre est, Ecclesiis tempore priores esse, Bonos autem veteres aucto & opum & incolarum numero majus ædificium molientes, maluisse ad memoriam antiquæ sanctitatis superstruere, quam eas amoliri.*

SECTIO III.

Comitatus BELLEFORTENSIS.

AD hanc etiam spectat præfecturam, Territorium & Comitatus Bellefortensis, cujus [BEAUFORT.] castrum vetus inter munitissima, familia vetus inter nobilissimas, Parochia S. Germani inter [BEN.] amplissimas censenda. Sub hac Sacella in Urbis Huyanæ conspectu duo, D. Julianæ ubi castrum insigne, B. Leonardi Leprosorum; denique Sacellum in Gives. Adjacet huic Cœnobium D. Martino olim dicatum, Ordinis Mariæ Magdalenæ, fundatum primitus in Rouillez cis Mosam à Toparchis Bellefortensibus; sed à Joanne Comite translatæ Virgines in Hospitale [Anno 1215.] S. Quelini juxta Hoyum. Subjacet Abbatia Cisterciensis Instituti, quam à Domino Bellefor- [SOLIERES.] tensi primò fundatam recitat vetus chronicon [Anno 1196.] in pago de Ben ad Mosam: inde translatam in [Anno 1214.] locum, ubi nunc conspicitur, ubi Ecclesiam Hugo Episcopus dedicavit. Cumque ex prima [Anno 1211.] fundatione Regulares essent S. Augustini, annitente Episcopo Bernardi Instituta amplexæ sunt, [Anno 1231.] autboritatem faciente Romano Papa. Prima hujus generis fuit Abbatissa Elisabeth de Boves cognata Joannis Arclensis Episcopi. Cœnobium loco opportuno ad Sylvæ fauces situm, justo numero habet Religiosas. Visuntur in Ecclesia tumuli veteres Dynastarum Bellefortensium, Comitum olim: qui fuerunt antiquitus iidem cum Falasiæ & Goniæ Dominis: cumque liberi aut saltem Leodicensium fœderati essent, Belleforti Dynasta ob calamitates illas causa vaccæ Cyneiensis enatas clientelam juravit Co- [Anno 1276.] miti Namurcensi. Postea devolutum Dominium ad Bertholdos Mechliniæ imperantes, à quibus [Anno 1287.] redemit Ægidius de Traulx dictus Fanchon, Huensis oppidi incola. Ab eo Comes, qui adeò [Anno 1353.] refectum castrum pulchrè adornavit, & filio suo Roberto assignavit. Qui Alberti Bavari Hanoniæ Comitis gener, & secundis nuptiis Isabellæ Meliniæ Hugonis D. Antoniensis filiæ ma- [De hoc multa Froissardus, qui ab hoc inductus historiam scripsit.] ritus, junior in peregrinatione transmarina à Spontinii Domino Eques creatus, in obsidione Caletensi auxiliaris fuit Eduardo Regi, à quo [Anno 1347.] 300. sterlinorum annuatim præmii loco obtinuit. Eidem in altero contra Francum militans [Anno 1369.] cum 100. equitibus, Luduvico Frandriæ Comi- [Anno 1385. & 1161.] ti in obsidione Gandensi astitit, & defuncti sua [Heuterus 300. ponit & vocat Comitem Namurci.] præsentia bonoravit exequias. Mariscallus Wen- [Anno 1371.] ceslai Ducis in bello Juliacensi, cum eodem ar- [Anno 1384.] biter fuit controversiæ inter Gulielmum fratrem suum, & Toparcham Marbasii, quoad apprehensionem bomicidarum in territorio Marbasiensi. Cumque præter naruralem Robertum [Obiit anno 1391.] nullos ex uxoribus liberos procreasset, Dominium rediit ad Comites Namurci. Castrum- [Anno 1431.] que à Leodicensibus dirutum est, & iterum à [Anno 1554.] Francis vastatum. Ut

Ut ludos Imperiales frequenti Principum conventu Namurcesio & nominatim Andennis celebratos ex infelici Comitis Muhaniensis casu didici: ita etiam urbes loco & tempore certis aliquando propositis præmiis convenisse & certasse, imo & municipia, imò & pagos. Ita lego in hastiludio apud Golzinnam tempore Philippi II. Comitis Floreffienses, in ludis Monasterii ad Sabin anno 1302. judiciis Andennenses primas retulisse; in Flerucensi certamine sub Maximiliano Imperatore Joannem Boulart Templutensem triumphasse.

SECTIO IV.

Pars Pagi MOSÆ.

MOZE.

PAgi nomen frequenter in diplomatibus occurrit: ego hujus partes merito faciam vicos & situ & nomine Mosam referentes, qui sunt, Mozetum Lamberti Paræeum immediatè ab Episcopo capiens, Castro & Toparchia ornatum, quæ olim Agimontiorum fuit: tandem emptionis titulo acquisivit Nicolaus de Haultvlep: à quo venit ad Oultremontios, quorum Ægidius dotem filiæ Jacobæ assignavit Jacobo Berloensi enuptæ. Est & Faulxia cujus Dynastæ ex Paribus Namurcensibus & sunt & fuerunt olim Marbasienses, postea Luduvicus Endegem de Wange per uxorem potitur Dominio. Mozerolium sacrum Scladiniensis Collegii peculium, cujus appendix Goyetum prætorio ornatum Colardi Melunii olim, inde Balduini Tien-le-ser dicti de Broesberch, tandem Josephi de Hun Dominium. Mozeretum regularis Geronsarti Ecclesia, sicut superior D. Martino inscripta.

Anno 1420. Anno 1495. FAULX. Anno 1530. MOZEROUL. GOYET. Anno 1405. Anno 1424 MOZERET.

Mons Mozeti cum prætorio Arvillæ, Deiparæ sacer & dependens à virili Cisterciensi Abbatia quam in Grandiprato fundandam testamento præceperat Philippus Comes, & Iolenthis soror ejus evocatis Villario Monachis instituit. Fuerunt in ea Viri aliquot illustres, interque alios Joannes Landuinus Abbas Doctorque qui potiora Cœnobii ædificia cum Successore extruxit. XLI. in ordine nunc superest Ægidius Bouchian, qui restaurando tam Cœnobio quod prædis aliquoties militaribus exhaustum, quàm disciplinæ, quæ aliquantulum turbata, egregiam navat operam. Restat Præfectura Haltinensis sacrum Abbatiæ Stabulensis titulo D. Martini peculium, & Sartum Bernardi D. Dionysio inscriptum à Grandiprato dependens.

MONS EN MOSE. Anno 1231. HALTINES.

PRÆFECTURA PONTIS VACCARUM.

PROVOSTÉ DE POLVACHE.

PRæfecturæ huic aliud à reliquis Namurcesii nomen è Lutzeburgo petitum, quod Prætores suos ferè *Præpositos* vocat, prout hisce locis *Balivi* aut *Majores* dicuntur. Hanc primus Lutzeburgensium possedisse creditur dono Imperatoris Henrici, cujus filiam Clementiam duxerat, Conradus Comes. Posteà cum Luceburgi hæreditate ad Henricum cœcum Namurci Regulum devoluta, post mortem cujus juris controversi mansit, donec convenit eam à Lutzeburgensi Comite quidem possideri, sed beneficio Mamurcensis debere. Ita lego Henricum Lutzeburgensem *Pollivacam*, ut vocant, *relevare* apud Namurcensem. Interjectoque tempore cum hic augere peculium suum, ille ad Regnum Bohemiæ evectus diadema ornare studeret, Joannes Luceburgicus Bohemiæ Rex 27300. florenorum totam hanc Regionem vendidit Catherinæ Namurcensi, quæ ad filios Comites transmisit. Ex quo tempore Præfectum constituit Princeps, & illum ex nobilitate populari. Nunc recens dignitate fungitur Petrus de Waha Vecmonti Dominus, vir prudentiæ non vulgaris cui, quæ Dominos tangentia habeo, accepta fero. Præfecturæ appellationem communicat Castrum in edita rupe præterfluenti Mosæ imperans, quod Pollivacam non nemo, diploma gallicum Ponvache indigetat, unde ego certâ significatione Pontem Vaccarum feci, eo libentiùs quod conjecturam juvent duo Leodicensium chronica, quorum alterum ait hìc loci profugis rusticanis contra prædones nocturnos asylum fuisse, alterum refert pontem in vicino fuisse sublicium, quà armenta quisque sua abigeret. Quicquid ejus sit, hoc constat, rupem egregiâ à Bohemis arce ornatam, unde scriptoribus placuit dici *Castrum Bohemorum*. Hoc à Thoma Flandriæ Regulo captum lego, sed mox recuperatum. Bellis Bovinienfibus vastatum, Leodicensi & Gallico funditùs eversum. Ita ut solas portentosæ molis ruinas veteris magnificentiæ testes reliquerint. Subjectum erat Castro municipium elegans & muro alibi cinctum, eodem belli impetu eversum.

Obiit anno 1086. Colligitur anno 1217. possessam à Walerano Limburgensi. Anno 1250. Anno 1327. POLVACHE. Meminit ad annum 1344. Guicciardinus male Polivacam ait appellatam domloe Capremontis. Anno 1244. Anno 1320. Anno 1430. & 1144.

Nomen ei Bohemicum *Hour* quod integrum perseverat in Præfectura plurium pagorum. Et sunt cis Bochum flumen (quod juxta Schaltinum nascitur Emptinasque abluens, & mox auctum Cyncienfi & Anatoyensi rivulis ex adverso Molinensis Abbatię in Mosam fertur) Lisonia vicinę Lessiensis Abbatiæ titulo S. Bartholomæi Ecclesia. Eurohalia sacrum Abbatię apud Leodios Laurentianæ peculium. Ultra Bochum in conspectu Mosæ sunt Godinium Prætoriis ornatum duobus, altero Domini Vecmontii qui Ecclesię D. Petri providet, altero D. Temporalis.

MAIRIE DE HOUR. LISOIGNE. EURBHAILLES. GODIN.

Acutè dictum à Viro Magno. Si Mentes, Bruga, Colonia, Confluentia perisssent, ex his quatuor elementis posse Namurci corpus fabricari, sicut ex Parma & Placentia cineribus animam excitari.

agnoscens Principem ubi Dominium Waley, & Hellotum, hoc Præpositæ Andennensis sub invocatione Deiparæ peculium, illud Dynastæ Dusiensis Dominium per nuptias Crehaniensium.

Hailliot.

Plures occurrunt pagi quibus Sartum & Fanum nomen est, & colliges hinc hominum pietatem, illinc locorum olim genium.

SECTIO I.

Præfectura ARCUS REDDITI.

Mairie de Rendarche.

Lustin. Corbe. Ass. Ivot. Ronchenn. Aisse.

SUbalterna est hæc Polivachensi nuncupata ob memoriam, ut aiunt, cladis Normannorum. In ea sunt, à Lustris dictum Lustinium quà sacrum quà fori jus patet, Collegiatæ Huensis peculium, celebre ob B. Lupicini Ambianensis Episcopi tumulum & frequenti miraculorum gloriâ coruscantes reliquias. Currerium à Curfu ferarum nuncupatum, D. Quintino & Lessiensi Abbæ in sacris obnoxium, gentis Glymææ peculium jam inde. Cujus in vicino Ascanum Castrum Dominorum de Crehen nobile peculium. Ivodium D. Martini & Grandepratensium Ecclesia sub qua Ronchanii Castrum & Dynastia, Dusii beneficium. Assesium ut titulo D. Martinum, ita patrocinio Præpositum D. Martini Leodicensis agnoscit & sub se habet.

Wavremont. Anno 1607.

Vavremontium ab insidiis venantium sic dictum, quorum hìc opportunitas, Vicecomitatu, Toparchiâ, Castro, nemore suo notum, gentilium de Loye & denique stirpis Carondeletiæ Dominium. Nunc agnoscens Gulielmum Equitem multâ rerum experientiâ clarum, qui dum communi omnium Ecclesiasticorum, quibus Mecœnas erat perpetuus, luctu in alteram vitam evocatur, hæredem declarat G. Carondeletium gentis in Aquitaniæ Palatiis natæ, Burgundię titulis educatæ, quæ magnum totâque celebrem Europâ Panormitanum Antistitem recenti memoriâ produxit, Solriæ ad Sabin Dynastam.

Errare Guicciardinum qui Namurco inter Belgii provincias locum ultimum tribuit, docent vetera diplomata, in quibus titulum Namurci invenias præpositum Luceburgico: ut omittam antiquitate, situ, Nobilitate è primis, magnitudine, fœcunditate saltem non ex ultimis habendum provinciis.

SECTIO II.

Toparchiæ PRINCIPIS.

St. V. Sorinne. Boselle. Marie de Schaltin.

SCyum Martino Antistiti inscriptum etiam in sacris è Patronatu Principis. Sorinæ & Bosella Leodicensi Provinciæ confines pagi. Schaltinum & Leignonum Mariæ utrumque stabulensis Abbatiæ, illud B. Remacli acquisitione, hoc Episcopi donatione, utrumque non uno titulo nobile municipium. Falamania Dominium gentilium de Brandenborg, nunc agnoscens Vice-Comitem Desclay primi nominis & virtutis virum. Ohetum Petri etiam in sacris

Falamaigne. Ohey.

SECTIO III.

Toparchiæ NOBILIUM.

Hargnie. Les deux Boursinnes. Fonbruin. Terre de Haybes. Walin. Hove en Famaine. Emptines.

COmitis Barlemontani sunt Harginia in sacris Cisterciensi Cœnobio Vallis Dei obnoxia. Borsinia vetus Dynastam Agimontii, nova Walciodorensem Ecclesiæ patronos agnoscens. Pons Romanorum ab supradicto Walciodorensi Prælato curatorem animarum accipiens, Baronum Ravisiæ apud Brabantos olim, postea Rubepratensium, nunc Montenacensium Dynastia, & Haybensis. Gentis Genartiæ quà sacra provisio & summa patet jurisdictio peculium est Walinia Dominæ Crehaniensis est Hovria Famennæ, Joannæ Barlemontanæ usufructuariæ Emptina subjacet, olim gentilium de Rogravc, postea Groesbekiorum.

Ænigma hoc accipite huc spectans.

Si duo Fulcra domum, tum si tria Fulcra tridentem
Sustineant, princeps, nescio qualis erit?

SECTIO IV.

Pars Comitatus BELLEFORTENSIS, *in pago* HAVELANIENSI.

Filée. Hodelmont. Goesnes. Gevs.

HUjus pagi nomen reperi in Stabuletensi diplomate anni 1012. & opinor subcensendas, aut saltem subcensitas olim huic Toparchias vicinas quas scio olim eosdem cum Belleforte Dominos habuisse. Filea D. Victoris & Capituli Huensis Ecclesia, sub qua Castellum Hodomontii nobilem Joannem de Seles Dominum habens. Gonia vicina gentilium de Warvan habens Dominos qui & provident Ecclesiæ inscriptæ Virgini & Apostolorum Principi. Gevia D. Maximinum & Collegium D. Petri Leod. agnoscens in sacris, aliàs Toparcham qui fuit olim è Bellefortensibus, demum ex Ardennatibus, tum ex Marneffiis. Municipium ingentibus auctum privilegiis per Joannem Bohemiæ Regem.

Ultima prima mihi sit littera, prima secunda:
Et medio media, & quarto stet in ordine quinta.
Collige nunc vocem. Nescis? Illustre Namurcum est.
Quod tamen haud unquam nosces, nisi ferveat ira.

Hoc de Namurco Ænigma curiosis excutiendum relinquo.

SECTIO V.

Comitatus Bochi *cum Castellania* Spontinii.

CUm *Erici Comitis Bochi* extet in Ecclesia Aquisgranensi monumentum, ego libenter huc retuli, & facerem Comitatum interamnem. Cujus caput Spontinium, Arx, Familia, Toparchia illustrissima. Illud docent bis gesta propriis auspiciis contra Huenses bella, bis impetitum ab eis Dionantum, semel occupatum Cyneium. Illud nobilissima Walciodori, Leodii, Grandiprati & Bronii docent monumenta. Illud à tribus successivè Dominis expeditio assumpta in orientem, & denique Robertus frater Comitis Namurcensis testetur, qui Equestris ordinis honorem à Spontinii Dynasta accipere laudi ducebat. Ecclesiæ Tutelaris est S. Georgius, Collator Abbas Stabulensis.

Ban de Syes. Huc spectat tribunal Syense illud à Comite cum Polliwaca acquisitum, cujus Toparcha cum esse soleat ex Paribus castri Namurcensis, per litteras Cæsaris Antonium Desine D. d'Oeignie Anno 1151. lego professum. Eodem modo & anno Audenardam cum Patriciatu Castri Namurcensis lego Gulielmum de Berlo obtinuisse. Alii Patriciatus sive Pariæ beneficio Comitis possidentur Bossutum & Balliolum in Hannonia, Wanga in Brabantia. Restat Manilium Blasii, patronum Manil. habens è gentilibus d'Awaing oriundis in cognomine Namurci pago ubi Ecclesiam D. Quintini curat Abbas Lessiensis. Awaigne. Jamania D. Martini & Florinensium Ecclesia. Jamaigne. Natoia Mariæ & Natoy. Collegii Leodicensis S. Petri, sub qua Monstrinium Dominium Dynastæ Dusiensis. Romeræa Broniensis Abbatiæ peculium, Jassonia Romere. Martini Lessiensium, Purnoda Remacli Stabulensium.

Adjungenda forent hic olim Namurcai juris Durbutum, *cum* Rupibus, *de quibus in Luceburgo agam*, Thenæ *cum* Ogniaco, *de quibus in Brabantia egi, & quædam alia suis locis percurrenda. Subjecissem & Indicem Pagorum, Patronatuum, Dominiorum, sed cum secutus ferè sim vulgarem calculum, & censuales libros, unde quivis nomina & feriem discat. Indicem Sanctorum Diœcceseos Namurcensis habei apud Molanum, Familiarum nobilium & Cænobiorum in charta separatim dabo cum insignibus. Interim his fruere Lector & me ama.*

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM NAMURCENSIUM
VOLUMEN I.
In ſeptem ſectum periodos.

Pars Septenarii Prima.

Pars Septenarii Secunda.

Pars Septenarii Tertia.

Hiſtoria Namurci, in qua decas Capitum, Geſta Principum Namurci ediſſerens.

CAPUT PRIMUM.

Pars Septenarii Quarta.

Pars Septenarii Quinta.

Pars Septenarii Sexta.

Pars Septenarii Septima.

Index.

TOMUS SECUNDUS,

In quo breviter Antiquitates Urbis & Comitatûs Namurcenſis deſcribuntur.

SECTIO I.

SEC.

INDEX.

Antiquitates Comitatûs Namurcensis libris 7. comprehensæ, pro ratione totidem Præfecturarum in eo.

PRÆFECTURA NAMURCENSIS.

PRÆFECTURA WASEGGENSIS.

PRÆFECTURA FEXENSIS.

PRÆFECTURA FLORIDI RURIS.

BOVINUM URBS ET CASTELLANIA.

BALIVATUS SANSONENSIS.

PRÆFECTURA PONTIS VACCARUM.

FINIS.

ANTIQUITATUM CAMERACENSIUM

LIBER PRIMUS.

SECTIO I.

De Nomine.

Uod nunc Cameracum dicimus, paulò aliter olim scribi legique observo. In [a] divisione hereditatis paternæ inter Carolum & Luduvicum Lotharii filios sic habes: *Hæc est divisio quam Carolus de eodem regno sibi accepit. Lugdunum, Vezontium, Viennam, Tungros, Tullum, Viridunum, Camaracum, &c.* Itinerarium [b] Antonini *Camaracum* non prætcrit. Diplomata [c] Frederici II. Imperatoris, Henrici & Conrardi II. *locum qui Cameracus dicitur* vocant. Regino [d] ad annum octingentesimum nonagesimum nonum *Radulphus*, inquit, *pagi Camiracensis, &c.* [e] Vignerius *Cambrayam Urbem in finibus Galliæ* describit. [f] Alter nostri ævi poëta,

Cambracum, ait, *titulis auctam Imperialibus Urbem*
Commendant bellum, forma, cathedra, situs.

Et item [g] alter:

Urbs Cameracensis, quæ totum nota per orbem,
Dicitur à Cambro nomine Cambripolis.

a Apud Annonium lib. 5. cap. 25.
b Folio 14.
c Passim, & imprimis in Archivo Cameracensi extantia.
d Intellige manuscriptum Bibliothecæ Gemblacensis.
e Lib. 2. cap. 14. folio 65.
f Fr. Porius in Epigrammatum lib. 1.
g Julianus de Ligne Presb. initio historiæ Cameracens. editæ Atrebati an. 1602.

Nec tacendus [h] qui *Camericum* novo invento audet appellare, secutus appellationem Teutonicam *Cameryck*, sicut Vignerius Gallicam *Cambray*, uterque forsan ignarus extare Latinum apud veteres Urbis nomen, uterque more nostratibus nimiùm familiari detorquens, & Romanâ civitate sine suffragiis donans vocem nihil minus, quàm Romanam. Nos porro ut prima illa & vetera cum grata veneratione auctoribus suis accepta ferimus, ita poëtis non invidemus, amoenitates suas & lusus circa Cambronis narratiunculas.

h Postellus in Cosmographia.

SECTIO II.

De Etymo.

ETymon Urbis aliter alii derivant, omnes aut obscuris conjecturarum involucris, aut ridiculis opinionum phasmatibus se intricantes. [a] *Camberichum* Gangis ostium in India, [b] Cambros in Illyrico gentem, [c] Camaricam Cantabrorum, [d] Camarinam Siciliæ, [e] Camaren Italiæ urbes ex Geographorum scriptis novimus; novi & ego [f] qui ab his exordium, & notationem Cameraceni nominis deducunt: qui cùm nullo authore, nullo teste, solâ nominum affinitate trahantur, me non facilè in eandem errorum officinam pertraxerint. Sunt insuper quibus historiæ, aut historiæ personam indutæ placent fabulæ, iiquè gaudent authorem invenire qui nominet Germaniæ populos Gambrinios [g] aliumque qui ab eis Cameracum denominet. De [h] Germanorum colonia huc ducta nolim temerè negare, non magis quàm de Barbarorum Duce Cambrone [i] quod alii tradunt; sed nec credere Gambrinios illos etiam Tacito tacente notos, esse Cameracensium progenitores. Ad extremum sunt qui ad vernaculos fontes gaudent recurrere, & dicere dictum Cameracum *Camer-ryck*. Id est [k] dives camerarum sive habitationum, narumque nomen cum Belgarum aut Franciæ Principes regni hic sedem statuerunt. Hanc sententiam licet meræ conjecturæ ut non refutem, certus tamen Cameracum [l] ante Francorum in Galliis regnum innotuisse, & frequentem urbium terminationem esse *Acum*, & urbium juxta magni nominis aquas aut flumina sitarum, ut sunt Tornaci ad Scarpim, Masaci ad Mosam, Bavaci, Curtraci &c. quod *Acum* Galli in *Ays* vertunt, & nomen hodieque est civitatis quàm Latinè *Aquas* sive Aquisgranum dicimus.

a Nominatur Ptolomæo lib. 9.
b Appiano in Illyricis.
c Ptolomæo l. 2.
d Describitur à Fazelo tom. 1. lib. 5.
e Nominatur Ovidio 5. Fastorum.
f Laudantur ferè à Divæo.
g Tacitus nominat eos.
h De hac Germanorum Colonia idem Divæus refert.
i Guissenus hæc plurimum exaggerat.
k Viri docti ad me scripta opinio.
l Patet ex Antonini supra allegato itinerario.

SECTIO III.

De Origine.

CHronica à viris primæ notæ & doctrinæ olim conscripta silent omnino de initio Urbis Cameracenæ, abhorrentia, ut puto, ab incertis dubiisque veterum traditionibus. Atrebatense [a] *Anthores*, ait, *Atrebatensis & Cameracensis urbium ignorantur, quandoquidem nec fama superstet, nec annales aliquid de his edisserunt.* Cameracense [b] eodem initio: *Ignorantur* (inquit, *licet antiquitas in defensione sui erroris multa de eis confingat, quæ non confirmantur aliqua authoritate scripturarum, sed potius ab eis exorta sunt, qui non rei certitudinem, sed potius narrantium sequuntur involutam varietate multiplici fabulationem.* [c] Molanus eodem sensu: *Communem antiquarum urbium esse fortunam, ut multi circa earum natales occupentur, & antiquas narrationes qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*

Hoc etiam Cameraco obvenisse fatebitur, qui inve-

a Intelligo id quod m. s. asservatur in Cathedrali Atrebat. ubi hæc picturis Episcoporum subjecta.
b Intelligo m. s. in Bibliotheca S. Sepulchri.
c Intelligo m. s. Libro 1. rerum Lovaniensium.

invenict[d] scribentem (risum teneatis amici) loco ubi nunc urbs est, initium dedisse Chami Noacho nati nepotem, aut etiam tempore[e] Hostilii Romanorum Regis urbem à Gallis Germanorum exemplo structam, vocatamque Somorobrinam, quasi dicas *So-mer-op-ryn*, id est, prout ad Rhenum, intellige, struunt. Certè ut nec primum refutationem, ita nec posterius fidem meretur; cùm ex Itinerario,[f] ubi & Somorobrina & Camaracum nominantur, certò pateat[g] urbes esse diversas. Ulterius quod referunt annales, longo ante Virginis partum tempore ab Hunnis destructam urbem, à Cambrone Duce nomen & alteram vitam accepisse; nolim aut probare aut improbare, certus tamen in suis fabulis scriptores sibi non constare: Unus sic prosequitur carmen supra à me allatum:[h]

Hujus nam Camber, vel Cambro est conditor Urbis,
Qui quondam Hunnorum Dux erat armipotens.

Alius vastitatem illam Cameraco obvenisse vult à Barbaris, quorum apud[i] Cæsarem mentio. Ego nihil definio, nihil credo. Quod autem subjiciunt nonnulli à Transrhenanis vastatam urbem, sub Augusto Cæsare restitutam, idque per[l] Claudium Romanorum Decem; si authorem è veteribus aliquem haberet, credibile esset, & siquidem alium non inveniret eversorem, à[m] Clodione Francorum Rege circa annum 430. auctam ornatamque.

d Fabulatur hæc H. Magnus in Synopsi.
e Viri docti ad me missa conjectura.
f Testis Guisianus in Hannoniæ tom. 1.
g Itinerarium ubi supra.
h Julianus de Ligno ubi supra.
i Cæsar belli Gallici lib. 5.
l Annal. Hannoniæ ex Hugone Tullensi veteri scriptore
m Iidem lib. 2.

SECTIO IV.

De Incrementis.

Certiùs & rectiùs progredimur, quo luci, hoc est veritati, propinquiores. Vetustissimus[a] scriptor sub annum 740. ubi de victoria Caroli Martelli contra Chilpiricum parta apud Vinciacum meminit *Castri Cameraci*, alius[b] *Castelli Cameracensis*. Unde colligas, illo tempore Castellum duntaxat fuisse, conformiter annalibus qui referunt à Carolo Magno[c] Cameracum mœnibus instructum. Quæ extensa[d] à Dodilone Episcopo, ita ut fanum Auberti concluderetur. [e] Gerardus autem eo nomine Episcopus reliquam urbis partem ligneis sepimentis, fossisque cinxit. Quibus ejusdem[f] nominis mediatè successor muros turribus instructos substituit. Etsi autem non dubitem succedentes per aliquot secula Antistites alibi mœnia restaurasse, aut perfecisse; tamen quia nihil hac de re in scripta relatum, nihil dicam. Solùm quod recenti memoriâ præcedenti seculo pomeria aliquantulum[g] producta, bello Caroli V. Francico mœnia passim refecta sint. Et quidem cum illa portas Malleensem & Sillensem interjecta renovarentur, turrim pulchro opere non ita pridem erectam, everti visum fuit expediens. Sicut cum propugnaculum Roberti à porta vicina nuncupatum extructum est, visum portam occludere. Dictum autem propugnaculum nuper renovatum, simulque mœnia in vicino.

Illud autem quod portæ S. Georgii impendet, strui cœptum, obseratâ muris portâ. Nunc etiam assidui in munienda oppidi parte, quæ versus Arcem infirmior videbatur, laborant.

a Evulgatus per Pythæum.
b Diploma Stabuleale.
c Tornacensium m. s.
d Chronicon Cameracense. Anno 890.
e Idem lib. 1. Anno 1010.
f Idem lib. 2. Anno 1091.
Anno 1530.
g Sequentia partim ex inscriptionibus, partim ex oculatorum testium relatu.
Anno 1175.
Anno 1508.
Anno 1535.
Anno 1601.
Anno 1574.
Anno 1606.

SECTIO V.

De Situ & Qualitate.

Civitas *Cameracensis*, ait[a] vetus Scriptor, *præ aliis pulchra & decora est, sicut hi qui Hierosolymam petentes diversas urbes aspexerunt, testantur. Sunt quidem aliæ plures longitudine & latitudine atque divitiis nobiliores; sed situ & domorum compositione non ita, quamvis crebris incendiis deturbata sit. Asserunt etiam quod Urbi Hierosolymæ nulla similior sit. Nam sicut illa ab oriente habet montem Oliveti: sic urbs Cameracensis habet ab oriente montem S. Gangerici.* Et sicut Dominicâ *in ramis Palmarum Patriarcha & Rex cum Clero & populo procedunt ascendentes in montem Oliveti, ibique palmas accipiunt, & veniunt in vallem Josaphat, ubi legitur Evangelium, & deinde fit sermo ad populum: ita profectò in urbe Cameracensi eâdem Dominicâ, cuncta civitatis turba cum Episcopo & Clero procedentes montem S. Gangerici ascendunt, ibique Palmæ benedicuntur, & distribuuntur. Dehinc descendentes pergunt ad S. Sepulchri Abbatiam, quasi in vallem Josaphat, ubi etiam legitur Evangelium, & fit sermo ad populum. In latere montis Oliveti est Bethania & domus S. Lazari: Cameraci etiam ad radices montis S. Gangerici est Hospitale S. Lazari.* Hæc ille.

Processio autem, cujus hìc mentio, ab anno 1545. desiit taliter celebrari, & nunc loco ejus adeunt Ecclesiam S. Nicolai. I. Hocsem[b] qui 2. ferè post seculis scripsit: *Cameracum*, inquit, *antiqua & celebris Episcoporum suorum sanctitate urbs commodis duorum gaudens fluminum* (Scaldim & Scaldiolam rivulum intelligit) *& privilegiis Imperatorum multum locupletata.* Anonymus[c] Franciciæ historiæ Scriptor: *Cameracum* (ait verbis à me in Latinum translatis) *urbs magna, sita partim in valle, partim in acclivi, nullam propugnaculorum, mœnium, munitionis ad morem novum habens similitudinem.* (Ita tum, nunc aliter se res habet) *Quà Franciam respicit & orientem, campo agroque arvo per* 800. *aut* 1000. *passus plano se totam offert aspiciendam; ita tamen ut versùs urbem leni descensu nullis umbrarum arborumve obstaculis interceptu tendatur: versùs occidentem loco humiliori suburbanum ingens, & horti prataque secundum flumen optima: ad meridiem ultra planitiem nonnihil declivem prospicis amœna vallium, & collium distinctione picturatos agros: ad Septentrionem collis est opido impendens.* Auctor nostri temporis *Cameracum* describit[d] *Urbem magnam, fortem, divitem ædificiis tam privatis quam publicis, & Ecclesiis maximè Monasteriisque admirabiliter instructam, populo & divitiis plenam, mercatoribus etiam & artificibus maximè lineorum pannorum qui totâ Europâ celebrantur.*[e] Ambitus ejus sesquimiliaris, longitudo graduum 26. minutorum 6. latitudo graduum 49. minutorum 45.

a Intelligo illum qui anno 1118. claruit, scripsitque vitæ D. Lieberti supplementum, extat in Bibliot. S. Sepulchri.
b Extat in Bibliotheca S. Laurentii Leodicensi.
c Intelliro editum anno 1545.
d Guicciardinus in Descript. Belgica.
e Ita Geometræ anno 1576. 17. Jan adhibiti æstimarunt.

SEC-

SECTIO VI.

De Operibus.

Opera opidi describturus, à portis ordiar, quarum illa quam vulgo *du Male* vocant, *Malleorum* olim dicta (fidem faciente Ordinario Ecclesiæ [a] Cameracensis) fortè à fabrorum propinquis habitaculis: *Robertina*, non ab aliquo Episcoporum nuncupata, sed à Roberto Coillet. [b] Idque circa ævum Roberti I. Episcopi: *S. Lazari* à vicino Leprosario dicta, quâ inaugurandus Antistes primùm solebat ingredi, quæ sicut & superior clausa est: *Nova* ex re nomen adepta superioribus occlusis substituta, sub Barlomontano Præsule, cujus aliquandiu nomen prætulit, honorata ingressu Ducis [c] Andegavensis: *Georgeana* à Parochia vicina nomen sumens, ornata ingressu Caroli V. in urbem: *Sepulchrensis* à vicino Cœnobio nuncupata, renovata Roberto de Pratis [d] Abbate primum fundamenti lapidem ponente: *Cantipratensis* à Cœnobio suburbano dicta, post nuperam inundationem [e] refecta, & arce instructa post reductam à Comite Fontano urbem: *Sellensis* ab arce [f] per Servium Romanorum Ducem structa, ut aiunt, vel à propinquo *D. Joannis* fano dicta, in conspectu cujus sunt molæ aquatiles à Nicolao [g] Episcopo perfectæ.

a Ubi agitur de processione palmarum.
Anno 1174.
b Ex Diplom. an. 1115. ubi sic vocatur.
Anno 1559.
Anno 1572.
c Ex insignibus an. 1595. abrasis.
Anno 1581.
Anno 1549.
d Ex Chronico S. Sepulchri.
e Ex diario Juliani de Ligne.
Anno 1590.
Anno 1519.
f Annales uno ore tradunt.
g Ex vita ejus in Rubea Valle.
Anno 1266.

Pontium lapideorum ille qui Schaldim sternit, renovatus; alter qui Schaldulam circa Minores, etiam non ita pridem refectus est. Fora rerum venalium 4. majora ab annis 400. nota fuerunt. Plateæ lapidibus stratæ [h] seriùs. *Castellum* Urbis majus genio loci ita munitum, ut arte humana videatur inexpugnabile, Carolo V. sua debet initia: *Sellense* Romanis authoribus gloriatur [i] à Nicolao Episcopo reparatum: *Cantipratensi* portæ impendens recenti memoria extructum. *Palatium Episcopale* à S. Venedulpho inchoatum, ab Herluino [l] primo Cameracesii Comite augmentatum, renovatum ab [l] Henrico de Bergis, ornatum à Roberto [l] Croyaco, variè auctum, perfectum, ornatum à Gulielmo de Bergis Archiepiscopo adhuc superstite. *Curia Spiritualis* olim secus D. Mariæ, ubi nunc granaria [m] Cœnobii Aubertini, translata in ædes oppositas hospitali Julianensi. Cujus conclave [n] authorem prefert Henricum de Bergis Episcopum. *Curia secularis*, oppido sub Andrea [o] Episcopo structa perhibetur an. 1398, dicta olim Domus Pacis, cujus frontispicium elegans adjectum, & aliud simile opus altera parte superadditum magno fori majoris ornamento. Hujus in medio eminet horologium oppidi, opere [p] perelegantl fabricatum anno 1510. *Macello* majori (cùm antea plateatim carnes venderentur, maximè in vico qui adhuc nomen servat) locus [q] designatus est à Petro Episcopo. *Minus*, quod in suburbano Cantipratensi erat, illo everso in urbem translatum est, domo recenter adaptatâ.

Anno 1137.
Anno 1240.
h Ex veteri Codice meo hist. Leod.
Anno 1544.
Anno 1165.
Anno 1595.
Anno 585.
Anno 1007.
l Ex Chron. m. s. Cameracensi.
Anno 1414.
Anno 1519.
l Ex libris rationum utriusque.
m Anno 1160.
Ex literis venditionis per Nicolaum Episcopum factæ Abbati anno 1256.
n Ex insignibus ejus in limine portæ anno 1460
o Ex diplomate hac de re dato.
Anno 1544.
Anno 1605.
p Ex literis consensus Imperatoris Maxamiliani datis anno 1509.
Anno 1553.
q Ex literis concordiæ cum civibus ioita anno 1152.
Anno 1580.
Anno 1595.
Anno 1442.

Nota etiam fuerunt olim Palatia *Sancto-Paulinum* à Comite extructum, ab Henrico IV. Rege Francorum Roberto de Hamaide Domino de Fay venditum. *Eleboldi* palatium de quo postea: aliud à *Roberto* Episcopo versus D. Gaugerici structum.

Anno 1510.

SECTIO VII.

De Bellis

Bella in Cameracum gesta triplici serie tractabo, præteriturus vetera illa ante annum ab orbe redempto millesimum facta aut ficta, percursurus sequentia quatuor seculis gesta, absoluturus novissima illa & recentis memoriæ. Primi generis sunt, quod referunt, [a] ab Hunnis Duce Cambrone, Germanis Duce [b] Ariovisto, Romanis [c] Duce Claudio captam urbem, sine auctore sine fundamento. Deinde qualiter à Clodione Francorum Duce [d] intercepta, rursusque à Merovingorum factione [e] per proditionem oppressa, iterum à Comite Hannoniæ [f] jussu Sigiberti Regis infessa, à Pipino Duce [g] Ebroïni manibus erepta: & iterùm quomodo [h] à Normannis fœdâ populatione vastata omnem amiserit ornatum: nec multò pòst ab Hunnis secundò obsessa [i] miserum in modum [l] afflicta sit: nisi quòd ultimâ vice ita fortiter Episcopus cum Clero & populo restiterit, ut hostes obsidionem solvere coacti sint. Hæc, inquam, pretereo, quia antiquiora nec satis ab antiquis explicata; sicut illa quæ pòst Episcopi cum Flandris aliisque gesserunt. Lego enim [m] captam Urbem à Joanne Atrebate, qui Advocatum se jactans, Episcopum (cui Imperator Henricus Urbis gubernationem concesserat) Urbe excluserat, sed accurrente in auxilium Comite Flandrorum, recepta & per [n] leges pacis Imperatori reddita. Nec multò pòst [o] cùm ob privatas controversias Hugo Oziacensis Dynasta Episcopum dolo captum in arcem suam abductum detineret, Richildis Hannoniæ Comitissa auxilio veniens Oziaco capto Episcopum restituit libertati. Et cùm Flandriæ Regulis quæsitum patrocinii sive Advocatiæ jus esset Imperatoris dono, minùs obsequentes oppidani, non semel imperata facere coacti sunt nominatim à Theodorico Elsatio [p] captâ Urbe.

Nec minor ab Anglis Francisque belli impetus: & cùm, licèt irrito conatu, ab Eduardo [q] Anglorum Rege, & Luduvico Boiorum Duce obsessa urbs: & cùm à Luduvico XI. Galliarum Rege capta, [r] sed brevì reddita Philippo Archiduci: & cùm [f] tentata ab Henrico Rege, sed conatu in effectum non reducto.

a Lucius Tungrensis auctor.
Anno 441.
b Hugo Tyllensis auctor.
c Guisianus p. 1. testis.
Anno 500.
d Gaguinus testis.
Anno 660.
e Annales Franciæ fatentur.
Anno 680.
f Annales Hannoniæ tradunt.
g Iidem id referunt.
Anno 662.
Anno 895.
h Meierus ad annum 882.
Anno 954.
i Vide Baronium tomo 10.
l Vide Molanum ad 2. Aprilis.
Anno 1019.
m Ex Chronico Cameracensi.
n Testis Meierus ad annum....
Anno 1050.
o Guisianus & Annales fusè.
Anno 1070.
Anno 1153.
p Meierus ad annum 1153. fatetur.
Anno 1339.
q Auctor Froissardus lib. 1.
Anno 1477.
Anno 1553.
r Heuterus l. 1. Rerum sub Austriacis gestarum.
f Surius & Sleidanus meminerunt.

SECTIO VIII.

De Seditionibus.

Tertii generis bella sunt & seditiones, cùm Urbs unà cum oppido per Balduinum de Gavre Dominum d'Inchy capta, & per eundem Francis data est.

Anno 1576. 25. Octob.

Aqui-

A quibus missus Joannes de Moluc Dominus Balegniaci in gubernatione, Balduino apud [Anno 1580.] Cameracesium necato ipso Sanctorum Inno- [Anno 1582.] centium, successit. Missus autem à Catholico [Anno 1580. 20. Sept.] Rege Marchio Robasii fixis ad Marconiam castris, urbem cum fame luctantem (ita ut deficiente alimento equorum carnes ederent) premebat, & coëgisset victas manus dare, nisi superveniens Andegavensis Dux instructâ mili- [Anno 1581. 18. Aug.] tum manu urbem ingressus esset; Rex etiam ipse Francus Cameracum veniens, omni viâ & modo animis se civium insinuasset. In cujus fide [Anno 1593. 2. Octob.] mansit urbs, donec Henricus Enriquez Fontanus Comes, Belgii tum Prorex 17000. exercitu castra in conspectu urbis metatus, partim vi, partim deditione arcem, urbemque recuperasset.

Subjungendæ his seditiones, & rebelliones [Anno 1163.] civium. Cujus generis est illa enormis multorum annorum litibus, excommunicatione, & banno Imperiali producta, & vix tandem Cæsaris authoritate, sublatis oppidi privilegiis, confir- [Anno 1208.] matis Episcopi, sopita. Et iterùm repullulans vix magno tumultu & labore sedata. Sedata at non extincta, quæ factiosis quibusdam suggerenti- [Anno 1240.] bus resumpsit vires, post annos demum viginti Mandato Imperatoris Frederici oppressa. Cujus tamen reliquiæ cùm biennio post viderentur repullulare, Abbatis S. Sepulchri & D. Auber- [Anno 1262.] ti interventu inita concordiæ ratio. Nec deinceps nisi cum jactura sui & nominis & privile- [Anno 1292.] giorum se cives moverunt, aliàs certâ pecuniæ [Anno 1308.] summâ pacem coacti redimere, aliàs ad delicti expiationem jussi Capellas Palatii Episcopalis dotare, &c.

Priora hujus sectionis petita ex Scriptoribus rerum praecedentis seculi; Posteriora ex Codice Capituli, ubi diplomata Cæsarum & concordiæ descripta.

SECTIO IX.

De Calamitatibus aliis.

Calamitates alias, quas singulatim Cameraco elementa intulerunt, non tacebo.

Ignis quidem [a] Normannorum & Hunnorum [b] operâ immissus anno 882. & 930. Ut iterum fortuito casu potiorem [c] urbis partem absumens anno 1029. ad 24. Julii. Et iterum, [Anno 1064.] nescio quâ [d] fortunâ, Ædem Marianam cum vicinis habitationibus invadens, & interjecto temporis bis 20. annorum spacio [e] totam Urbem fœdavit. [Anno 1137.] *Aqua* autem intumescente Schaldi [Anno 1147.] limites suos egressa, magnam [f] suburbano cladem intulit: & iterùm ex soluta nive auctum [Anno 1260.] flumen in Novembri pontem Cantipratensem [g] dejecit. [Anno 1512.]

Fames etiam & *contages* aëris infecti effecta sæpiùs Cameracum affixerunt. Nominatim [Anno 1016.] cum [h] mortuis deferendis vivi non sufficerent: & postea urbis cœmeterio non sufficiente, Gerardus Episcopus [i] aliud extra muros dedicavit. [Anno 1047.] Laboratum etiam graviter annis 1380. & 1402. [l] & recentiori memoriâ cùm perhibentur mor- [Anno 1519.] tua 15000. [m] hominum: & post biennium 1600. & iterùm post biennium magno numero feruntur interiisse. [Anno 1532.] Unde mos obtinuit feriâ secundâ cujusque hebdomadis ad placandum Divini Numinis iram processionem pro avertenda lue facere, sicut feriâ quintâ pro pace impetranda fieri consuevit: & interjecto aliquot annorum spatio Hospitale extra portam malleorum, cum cœmeterio fuit dedicatum. [Anno 1545.] Nec tacenda ultima illa & celebris anno 1596. [Anno 1596.] octodecim millium hominum morte æstimata pestis, cujus reliquiæ multos post annos adhuc pullularunt.

a Meierus ad annum 992.
b Molanus in natalibus
c Chronicon Cameracense.
d Ex J. Waredo.
e Ex historia J. Lygny.
f Ex Chronico Leodiensi.
g Ex libris rationum opidi.
h Ex vita D. Lietberti &
i Fundatione S. Sepulchri.
l Ex diariis memoriisque privatorum.
m Ex fide dignorum annotatiunculis.

FINIS.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

De Civitate & Republica.

SECTIO I.

De Dominis directis.

Urbe ædificatâ Rempublicam formaturus, à capite ordiar, id est Dominis directis, & primum facio Galliæ Regem, qui post victoriam Clodionis [a] Criniti Urbis Dominium usurpavit & servarunt posteri. Et quamvis Cameracum, ut mox dicam, postea imperio fuerit & manserit attributum, tamen sæpè tentavit Francus [b] Urbis Dominium patrocinii titulo in se transferre. Quod adeò [c] nuperis bellis fecerat, sed armatâ manu Rex Catholicus paulò pòst, ut dixi, possessionem ejus jure armorum usurpatam interrupit. Cùm autem à Pipini Ducis contra Ebroïnum victoriâ Ducatui & demùm regno Austrasiæ Cameracum subcenseretur, in pacificatione Virodunensi [d] inter filios Luduvici Pii factâ Cameracum cessit Lothario, & rursùs divisâ inter Lotharii filios paternâ hereditate, [e] Carolo Imperatori in sortem obvenit, mansitque ex eo tempore penes Augustos supremum urbis Dominium. Qui licèt tam *Advocationem* quàm *Comitatum* & possessionem gubernationemque Cameraci aliis inferioribus permiserint; tamen merum summumque sibi jus retinuerunt. Ita lego Flandriæ Regulum [f] Aquisgrani ratione Advocatiæ Cameracensis Imperatori Sacramentum dicere: ita ipsummet Episcopum Cæsari apud [g] Cameracum ratione Dominii Urbani juramentum fidelitatis præstare. Quorum utrumque non semper servatum, Flandro sæpiùs ob non recognitum temporis beneficium Advocatiâ privato, sed semper per leges pacis restituto, qui tandem jugum Imperii planè plenèque videtur excussisse. [h] Episcopi autem non semper Imperii se beneficiarios professi sunt, sed imò ipsum Flandriæ Comitem insuper Episcopo *ratione Castellaniæ Cameracensis Oziatique* fidelitatem jurasse lego, idque ex Imperatoris haud dubiè dono. Atque hi quidem sunt Domini directi, quos in historiis licuit reperire.

a Meierus, Pithæus, Annales fatentur. Anno 448.

b Vide libellum anno 1575. Parisiis hac de re editum. Anno 1581.

c Vide supplementum Surii ad hunc annum.

d De ea annales & Pythæus. Anno 848.

Anno 855.

e Vide Annonium lib. 3. c. 21.

Anno 1164.

f Annales in Philippo Comne.

Anno 1049.

g Ex m. f. Leodicensi Chronico.

h Fatetur Meierus, Oudegerstius & alii.

Anno 1182.

SECTIO II.

De Regibus, Ducibus, Comitibus.

IN secundo ordine constituam Reges, Duces, Comites Cameraci. Reges uno duntaxat tempore reperio in familia Principum Francicorum legens Runcharium & Regualdum Clodionis [a] Criniti filios Reges Cameracensium appellari. Qui cum affligente Gallias Merovingorum rabie aliquandiu fortiter restitissent, tandem urbe per proditionem captâ propriis ejus manibus trucidati sunt. Et quidem hos Cameraci Regulos dictos opinor, quod ibi regiam suam haberent.

Duces Cameracenses tempore sunt posteriores, cùm scilicet eâ dignitate ornati sunt à Maxæmiliano Imperatore Episcopi. [b] Quorum primus Jacobus Croyacus in Ordine Episcoporum 70. Continetque Ducatus urbes 4, Castella primaria 18, minora turribus suis instructa 22, Pagos, non venientibus in numerum appendicibus, circiter 150. in quibus veteres Comitatus invenio 4, Comites Cameracenses invenio Albericum [c] Hannoniæ Principem dono Sigiberti Regis, cui in dignitate Hugo [d] filius successit. Postea invenio Marcum [e] *Comitem castri Cameracensis* sub Pipino. Denique lego Balduinum Ferreum Flandriæ Principem [f] cum Juditha Regis Francorum filia dotis loco inter alia Cameracum accepisse, eique filium natu minorem Redulphum (malè Endonem quidam vocant) Comitem post se reliquisse, illum Caroli Simplicis avunculi strenuum defensorem, pro quo contra Heribertum Viromanduorum Comitem decertavit, & quod nonnulli tradunt, [g] occubuit: quod alii, iterum contra Heriberti filios [h] quatuor pugnans, eisque fanum Quintini & Peronam eripiens, dum illud ope Normannorum recuperant hostes, obtruncatur. Et quamvis Flandriæ scriptores [i] Balduinum Comitem scribant successisse, tamen ego aliunde [l] certiùs didici, Valterum ex sorore nepotem successisse. Quo mortuo Cæsar devolutum ad se Comitatum Wicbaldo cuidam [m] tradiderit. In quo finiam.

a Henninges p. 2. Regni 3. Monas. 4.

Anno 101.

Anno 1109.

b Ex diplomate hac de re dato.

Anno 1160.

c Guisianus p. 2. lib. 11.

d Henninges folio 63. ubi supra.

e In veteri m. f. Leodicensi.

f Oudegerst. cap. 22.

Anno 879.

g Marchantius lib. 2.

Anno 899.

h Chronicon Walciodorense fuse hoc bellum prosequens.

i Diræus eos recenset.

l Ex codice Walciodorensi.

Anno 968.

m Ex m. f. Bibl. Vaucelliana.

SECTIO III.

De Episcopis Dominis. [a]

DEscendo ad Dominos Urbis Episcopos, de quibus hæc habeo scribenda. Traditur à nonnullis [a] Carolum Magnum Ecclesiæ Cameracensi Dominium in Urbe donasse. In urbe dico, non *in castro aut veteri aut novo Cameracesii*, quod posteà consecuti sunt Antistites. Quomodo ergo, inquies, legis Henricum Imperatorem [b] Lieberto Episcopo *Urbem regendam tradidisse?* Fortè intelligit tum à Cæsare summæ jurisdictionis honorem consecutos Antistites, qui antea Domini Legales, ut sic dicam, aut possessores fundi Urbani erant. Atque Elbaldus Vir illustris, [c] de quo postea, post dictum annum legitur

a Harigerus Abbas Lobiensis in sua historia.

b Scriptores Rerum Flandricarum tradunt. Anno 1049.

c Vide infra lib. 3. fundationem Ecclesiæ S. Gauc.

tur possedisse amplissimas hereditates in Urbe, & quidem *Palatium propinquum adi Mariana cum hereditate templum utrique cingente* Capitulo S. Crucis assignasse: sed nihil hoc infringit, cùm constet illum Capituli Cathedralis beneficiarium fuisse, unde hodièque Capitulum S. Crucis Mariano est subalternum. Amplius cùm Comites *novi Castri* Cameracesii Provinciam in circuitu Urbis totam administrarent, Henricus Cæsar [d] donationem Ecclesiæ fecit, *& tam anima sua consultu, quam Venerabilis Heriberti Archiepiscopi Coloniensis interventu Cameracensi Ecclesia in honore Sanctæ Mariæ constructa Comitatum Cameracesii sua auctoritatis præceptali pagina, prout firmissimè petuit, donavit. Præcipiens ut prælibata sedis Venerabilis Herluinus Episcopus suique successores, dehinc habeant potestatem eundem Comitatum in usum Ecclesiæ supradictæ tenendi, Comitem eligendi, bannos habendi, seu quicquid sibi liberet, modis omnibus inde faciendi &c.* Datum 11. Kal. Novembris, indict. 5. anno 1007. anno Henrici Regis secundi sexto, in Aquisgrani Palatio &c. Atque hanc donationem Conradus Cæsar & alii successores ratam habuerunt. Henricus autem Cæsar cum hujus ignarus Philippo [e] Comiti Namurcensi Comitatum dictū assignasset, *defectu relevii*, ut putabat, ad se devolutum, Clemens IV. Pontifex Ecclesiam in integrum restituit, Cæsaribus postea non invitis. Ita manfit urbis & Provinciæ Dominium penes Episcopum, pronuper armorum jure nonnihil imminutum.

d Exstat hæc donatio in Codice Thesaurariæ. Anno 1007.

e Hæc ibidem habetur titulo de restitutione Comit. Camer. Anno 1305.

SECTIO IV.

De Advocatis & Castellanis.

DOminis succedant alii minoris notæ Præfecti, inque primis *Advocati.* Quod muneris cum Imperator [a] non semel sum esse professus sit, suamque in tutelam susceperit Cameracensis Ecclesiæ bona: tamen ut magis propinquem *Advocatos*; hanc dignitatem sæpe putavi antiquos Cameraci Comites obiisse, maximè cùm legam Hugonem Hannonii Principis filium non Comitem tantùm, sed & Advocatum [b] Cameracensem (pro quo alii Abbatem perperam [c] legunt) nuncupari. Quod autem uno ore omnes scriptores tradunt annexam Comitatui Alostano Cameracensem Advocatiam junctim à Cæsare antiquitus in feudum tenuisse Flandriæ Regulum; inde natum puto, quòd cùm solùm in Flandria Alostanum Comitatum soleant à manu Imperatoris suscipere, sicut & Advocatiam Cameracensem, creditum vulgo utramque provinciam junctam semper fuisse. Causa autem cur putem ab antiquo Flandrum, etiam antequam Alostanæ ditionis compos factus esset, Cameraci dominatum, est, tum quod supra tradidi de Redulpho [d] Comite, tum quod annales disertis verbis tradunt [e] Roberto demum Comiti *ab Augusto jus in Cameracum novumque castrum datum, quale prædecessores ejus ante non habuerant,* qui idem ut suum istis regionibus augeret peculium, à [f] Godefrido affine coëmit quicquid in Cameracesio & Ostrevandia juris habebat. Et deinceps video ratione hujus Advocatiæ [g] Flandros Cæsari sacramento obligatos fuisse. Quoad munus Castellani seu Vicecomitis Cameracensis, puto, licet non ignarus [h] id postea Oziacenses Dynastas obtinuisse; illud etiam Flandriæ Regulum obtinuisse olim, sed Episcopi beneficio, cum legam *Balduinum Comitem de Castellania Cameracensi, castellisque Oziace & Hanrichorte Joanni Episcopo juramentum præstitisse.* Non ignarus etiam plures particulares diversis in locis fuisse Cameracenses Advocatos, & pluribus locis Castellanos, de quibus posteà.

a Extant in Archivis Cameraci diplomata.

b In m. f. Annalium Hannoniæ.
c Meierus ad annum 882.

d Vide l. 2, c. 8. supra.
Anno 1110.
e Meierus hæc ex Archivis citat.

f Annales Hannoniæ tradunt.

g Fusius hæc in Alostanis nostris videbuntur.

h Apud Meierum ad annum 1192.

Anno 1192.

SECTIO V.

De Senatu.

AD Senatum pergo, cujus forma præcisè qualis fuerit ab antiquo, non facilè dixero, certus variis munitos privilegiis cives ægrè Episcopi Imperium admisisse, & ægrius tulisse. Et cùm in fori [a] medio haberent campanas, & turrim, quàm *Belfroit* indigetabant, & *Communitatem* instituissent seu Senatum plebeium, cui speciosum *Pacis* nomen indiderant, post plurium annorum controversias coram Frederico Henricoque Cæsaribus motas per sententiam Curiæ Imperialis damnati privilegia pleraque sua, & libertates cedere, *Belfroitum* amoliri, *Communitatem* de cætero intermittere compulsi sunt. Et exinde varia Senatus forma fuit, qui nunc constat Præfecto uno, [b] Senatoribus 14. quos antea Præsul, post reductam à Rege Catholico urbem Princeps Belgium possidens aut administrans constituit. Hi Senatores designant Ædiles 4. publicis operibus, Censores 2. (collectores vocant) politiæ minori intendentes. Cætera ferè aliarum urbium more administrantur. Leges autem [c] oppidi 48. in ordinem Antistes Godefridus fertur digessisse, renovatas [d] illustratasque per Luduvicum Barlomontanum, & jam typis evulgatas. Statuta autem Curiæ spiritualis per Maximilianum [e] primum Archiepiscopum innovata 28. Martii. Et solebant Cameracenses in civilibus appellare ad Cameram Spirensem, in Ecclesiasticis ad Curiam Rhemensem. Ab hac autem post erectum Archiepiscopatum exempti fuot Pauli [f] Pontificis authoritate.

a Hæc omnia refert diploma Henrici Imperatoris.

b Ex registro curiæ Cameracensis ad 6. Februarii.

c Democharis testis tom. 2. c. 15.
Anno 1214.
d Extant passim Duaci excusæ.
Anno 1574.
e Et hæc in omnium manibus sunt.
Anno 1564.

Anno 1559.
f Ex Bulla erectionis Archiepiscopatus.

SECTIO VI.

De Populo.

CAmeracum laudat Guicciardinus à populi frequentia, mercatorum omnis generis copia & opibus, nundinantium multitudine. Celebre est, & in ore omnium subtilissimi linei genus, quod à loco telam sive lintheum Cameracense vocant. Civium pars lectior in quinque Sagittariorum collegia distribuitur. Quorum

Sclope-

Anno 1542.

Anno 1520.

Sclopetarii instituti, sive malis, ad juramentum admissi nuper. Collegium D. Sebastiani sacellum habet in Curia dedicatum sub Roberto Croyaco. Hortum habuit exercendis Sodalibus olim in urbe: post producta autem pomeria pridem cum Collegio Christophoriaco habent. Hortus juxta Cantipratensem portam eorum est, qui D. Christiani titulum praeferunt.

Rem fecisse antiquitus cives, re textoria, ex nominibus platearum antiquis manifestum est, quorum illa quae nunc Cantipratensis dicitur, à tinctoribus, quae nunc Sellensis nuncupatur, à textoribus nomen habebat. Nunc, ut dixi, celebris est tenuissimi lini textrina & nundinatio, à qua licet nomen habeat vicus urbanus, vulgo *La rue de Laigniers* dicta, tamen potior mercatorum pars plateam D. Georgii habitat. Quoad alias maechanicorum artes & nundinationes, satis apparet ex plateis, quibus nomen piscis, equi, vaccae, porci, pistrina, macellum indunt, singulos separatam urbis regionem habitasse. Illa verò platea quae vetus nuncupatur, primo lapidibus strata est, ne quis fortè opinetur illam quae *Stratum* appellatur, primò stratam.

Anno 1101.

FINIS.

LIBER TERTIUS

De Re Sacra.

SECTIO I.

De Initio Religionis.

IN miraculis S. Servatii lego *Flaminissam* [a] *Panis apud Cameracum* febribus liberatam, & Christianae Religionis initiatam sacris: unde colligo *Panem* hic loci cultum. Hoc certus, fidei nostrae apud Cameracenses, pulsâ idololatriâ, exordium deberi [b] S. Piato, qui sociis stipatus quatuor in Gallias ablegatus est per Sixtum Papam, cujus in Apostolatu successor [c] Dionysius creditur Dioceses Cameracensem Atrebatensemque separasse. Ceterum cùm persecutio Diocletiani in Fideles, schisma Arrianum inter Fideles multùm saeviret, missus ab Urbe Diogenes natione [d] Graecus, qui apud Rhemos insulis honoratus utramque Diocesim cum laude & fructu administravit. Sed nec haec fuit quies diuturna, intercipiente Wandalorum Hunnorumque rabie. Postquam missus à Clodovaeo Rege S. Vedastus [e] unde Pontificum suorum cathalogos utraque Diocesis auspicatur. Hujus tempore etsi non dubitem quin aliqua Virgini Matri inscripta fuerit Ecclesia, tamen historiae nihil, unde id liquidò doceri possit, afferunt ante D. Gaugerici aevum, [f] quem referunt exiguo juxta Sacellum D. Virginis cubiculo habitasse. Quod cubiculum S. Bertholdus ejus successor in Episcopatum, titulo decessoris sui dedicavit, de quo vetus martyrologium in haec verba: *Ipso die* [g] (puta 21. Octobris) *dedicatio Altaris S. Gangerici, quod situm est in sinistra parte ejusdem Altaris,* (Aram S. Lamberti intelligit) *ubi etiam idem B. Gangericus, in carne adhuc vivens locum quaetis sibi adaptaverat.* Hoc Sacellum quod impedire [h] primariam Ecclesiae aram videretur, Rotardus Episcopus diruit; sed Gerardus interjecto tempore successor, eodem, quo fuerat, loco restituit. Nunc titulo D. Gaugerici nullum est in Aede Mariana Sacellum, nisi quòd unum DD. Laurentio & Gaugerico inscriptum sit à parte Chori dextra.

a Extant in Coenobio Rubeae Vallis.

b Baronius & Platina meminerunt.

Anno 250.

c Ita Chronicon Atrebatense.

d Demochares tom. 2. cap. 13.

Anno 540.

e Surius, Molanus & alii in vita hujus.

Anno 597.

f Ex m. f. ejus vita in Abbatia Altimontensi.

Anno 633.

g Ex Chronico Cameracensi.

h Ex eodem & Kalendar. veteri.

Anno 989.

Anno 1023.

SECTIO II.

De Templo Mariano.

UT initia & progressus augustissimi Templi describam, post Normannorum, [a] qui illud in Decembri combusserunt, abitum, Stephanus & Fulbertus, & inprimis Engueramus Episcopi, ut urbem ita inprimis Templum Deiparae coeperunt restituere, perfectum ad Septentrionem, dedicatumque [b] Kalendis Augusti per Rotardum Episcopum. Quod haud multò pòst fortuito igne absumptum reparavit, & veteris Templi pomeriis multùm extensis ornavit, dicavit ultimâ Julii Gerardus [c] Antistites eo nomine secundus. Sed iterùm incendio deformatum & à [d] Nicolao Episcopo reparatum quidem; aliquot tamen pòst seculis lego ad 5. [e] Julii consecratum. Partes ejus potiores, Chorus legitur absolutus an. 1252. Turris à Rotardo [f] Episcopo extructa quidem, sed post sesquiseculum ferè 4. Decembris exusta. Illam autem, quae nunc conspicitur, certum ante mortem Nicolai Episcopi, qui juxta ejus basin sepultus est, strui coeptam. Campanae quatuor majores [g] Furfeae dictae authorem suum, de quo pòst, referunt; alias antè suspensas lego. Horologium illud [h] memorabile, quod in praeambulo repraesentat eleganti artificio Passionis Dominicae personas, Petrus Episcopus

a Teste Meiero. Sigiberto, aliis. Anno 881.

b Anno 990. Ex Chronico Cameracensi.

Anno 1064.

Anno 1091.

c Ex vita per ejus Sacellanum descripta.

d Anno 1148. Ex Lamberto de Waterlo & aliis.

Anno 1472.

Anno 1483.

e Ex Kalendario Ecclesiae Cameracensis.

f Ex historia Juliani de Ligne.

Anno 1181.

Anno 1187.

g Ex Inscriptione registrisque veteribus.

Anno 1411.

h Ex m. f. ejus vita in Biblioth. Laetiensi & Gulielmi Pepin Prae-

dicatoris sermone de Assumpt. Anno 1450. i Ex historia hujus per] de Ligne scripta. Anno 1452.

copus curavit anno 1349. Extant & hic varii Episcoporum & nobilium tumuli. Visitur & Icon D. Virginis [i] gratiosæ testamento M. Fursei de Bruyle Canonici &. Archidiaconi Valencenensis relicta & processionatim 4. Augusti in Ecclesiam deportata. Crucem insignem, Coronam pulcherrimam, Imaginem D. Baptistæ cum incluso ejus dente æstimatam 1000. scutatis, S. Luduvicus Rex Franciæ donaverat: Imagines ex solido argento, crucem denique & Deiparæ effigiem similiter argenteas splendido opere alii obtulerunt: Feretrum argenteum 450. marcis olim [l] confectum, Ægidius du Bois Canonicus [m] inaurari & illustrari curavit. Aliæ magno numero SS. Reliquiæ per Halicharium Episcopum [n] à Luduvico Rege Francorum Constantinopolim missum in Thesauraria Ecclesiæ leguntur repositæ, per Petrum de Alliaco Episcopum visitatæ sunt 8. Junii.

l Ex libris rationum Capituli. Anno 1258. Anno 1418. m Ex inscriptione veteri. n Teste Chronici lib. 1. cap. 40. Anno 1404.

SECTIO III.

De ejus Clero.

Metropolitanæ Ecclesiæ Clerum & personas sacras percursurus à parvis incipiam. Confraternitates in ea sunt D. Annæ: DD. Cosmæ & Damiani, de quarum initiis necdum quicquam mihi scire contigit: D. Virginis Cameracensis, quam à Joanne & Gregorio [a] Pontificibus honoratam vario indulgentiarum beneficio, & denique à Petro Episcopo confirmatam disco; quæ tamen in usu esse desiit, ex quo Icon Deiparæ, quæ D. Lucæ manibus picta creditur, in Sacellum S. Trinitatis hujus Ecclesiæ, ut dixi, translata est, institutumque adhuc vivens Sodalitium ejus titulo & patrocinio. Septem Matricularii sacris assistentes diverso tempore instituti. *Chorales* pueri, sive malis symphoniacos appellare, ab annis trecentis erant, & docebantur sacris tam cantu quàm ministerio assistere, olim 5. postea 6. [b] nunc 8. sunt numero, ex collatione & eleemosynario sustentati. Vicarii parvi incerto numero 12. ferè aut 14. quibus Alexander Papa fructus præbendæ [c] unius assignavit stipendii loco. Sacellani sunt in duo divisi Collegia, quæ vocant Communitates [d] & censentur in majori 45. in minori ante applicatum seminario unum locum 10. temporibus & authoribus diversis fundati. Mihi satis erit unico verbo tempus annotare quo singula Metropolitanæ hujus Sacella extructa sunt, aut Capellani primi potioresve in iis instituti: & ordiar ab eo quod Sanctissimæ Trinitati inscribitur, dotatum à Michaële Archidiacono anno 1240. Sacellum Nominis Jesu Guilielmus Claix anno 1557. dotavit. Ascensionis anno 1527. Sanctæ Crucis, anno..... Dominici Sepulchri anno 1369. Deiparæ quam pietatis vocant, ante annum 1525. Illius quam magnam sive Cameracensem vocant, annis 1232. & 1351. Et denique ejus quam de Alabastro vocant, anno 1350. Joannis Baptistæ anno 1247. Michaëlis Archangeli anno 1388. fundata sunt. Apostoli autem Andreæ Sacellum Joannes de Bethunia Episcopus anno 1223. Petri & Pauli anno 1331 & 38 & 55. Philippi anno... Joannis Evangelistæ anno 1432. Jacobi anno 1363. instituta sunt sive dotata. Laurentii autem & Gaugerici anno 1329. Gengulphi & Jacobi Apostoli anno 1079. Stephani Protomartyris circa annum 1260. Cosmæ & Damiani & Christophori & Blasii Martyrum annis....... Martialis anno 1366. à Petro Andrea Episcopo. Nicasii anno 1476. Thomæ Cantuariensis anno 1332. dotata sunt. Sacella Laurentii autem & Gaugerici anno 1329. Hieronymi anno....... Nicolai & Catharinæ Virginis anno 1232. & 1323. Vincentii & Eustachii Martyris anno 1342. per Comitem Hannoniæ. Annæ autem Matris anno 1319. Ursulæ Virginis & Sodalium anno 1375. Elisabethæ Virginis & Eligii anno 1239. fundata sunt Sacella. Atque hæc quidem sunt, quæ de Sacellorum initiis ad meam devenêre notitiam, quæ libuit annotare, ut ex iis colligatur, quo tempore pietas & Sanctorum veneratio sua sumpserit incrementa. Vicarii majores novem institui accedente Clementis Papæ consensu, divisoque in eos unius præbendæ fructu. Annexa insuper & Præposituræ & Decanatui duplex, Episcopo & Abbati Aubertino (qui ob id Canonicus censetur, & è suis Religiosum ad horas Canonicas Metropolitanæ designat) singulis singulæ per Pontificem præbendæ sunt assignatæ. Quibus in numerum venientibus universim sunt in Metropolitana Cameracensi 50. majores Canonici, qui initia Carolo Magno & Cæsaribus sua referunt accepta, incrementa etiam, nisi quod aucto opum numero, numerum quoque ipsi suum auxerint. Prius, quod dixi, manifestum evadit ex diplomate Luduvici Pii, qui refert, ab Hildoardo Cameracensis urbis Episcopo oblatas sibi immunitates avi sui Regis Pipini, & genitoris sui Caroli bonæ memoriæ præstantissimi Imperatoris, addens qualiter genitor suus & antecessores Reges prædictam sedem, quæ in honore est Sanctæ Dei Genitricis Mariæ semperque Virginis, ob amorem Dei tranquillitatemque consistentium fratrum sub plenissima tuitione & immunitatis defensione habuissent. Datum Aquisgrani Palatio Regio 17. Cal. Maias, Indictione nonâ, anno Regni tertio, id est Christi 816. Quod ipsum iisdem ferè verbis Arnulphus Rex anno 894. & successores describunt.

Anno 1316. a Ex Bullis dictis & diplomate Episcopali. Anno 1071. Anno 1400. Anno 1454. Anno 1302. b Ex registro veteri in Thesauraria. Anno 1499. c Ex Bulla Erectionis. d De Fundationibus libellus est separatus. Anno 1269. Anno 1574. Anno 1561. Anno 1161.

Dignitates in Capitulo sunt Præpositi Majoris, Archidiaconi Majoris cui nunc tres eâdem dignitate Brabantiæ, Hannoniæ, Valencianensis succedunt, olim quinque, per erectionem novorum Episcopatuum avulsis à Cameracensi corpore duobus, Antverpiensi scilicet & Bruxellensi. Decanus, Cantor, Thesaurarius, Scholasticus nomina officium veteris disciplinæ Canonicorum designantia, quæ declinavit abdicatâ claustrali vitâ ante annum à Christo nato millesimum. Omitto hic *officium*, quod vo-

vocant *Assisa magni ministerii*, *panis*, *vini*, *fabrica*. Omitto partitiones quinque & dotationes magnas *de Fontaines*, *d'Opignies*, *Carnieres*, *Sains*, *Ribec ourt*.

SECTIO IV.

De Metropolitana.

Collegiata hæc Cameracensis, unitam sibi habens Atrebatensem, Cathedralis fuit sub 32. Episcopis: separatæ autem per Urbanum Papam præfuerunt 37. Episcopi. Cum autho-
Anno 1559. ritate Pauli V. in Metropolitanam erecta est, subjectis Cameracensi Archiepiscopo Episcopis 2. veteribus Tornacensi & Atrebatensi, & totidem novis Audomaropolitano & Namurcensi. Numerans in Diœcesi ferè 800. Parochias: numerabantur olim 1757. Subcensentur Archipresbyteratus nunc 13, olim 15. Cœnobia Benedictina 24, Cisterciensia 8, Præmonstratensia 4, Regularium 18, Franciscanorum 8, Carmelitarum 3, Prædicatorum 1, Gulielmitarum 2, Canonicorum Collegia 10, Scholarium 1, Carthusianorum 2, Sacella à templis separata 2783, Hospitalia ferè 700.

Habetque adeo Ecclesia Cameracensis seu potius Antistes ut Comes Cameracensis & Princeps S. Imperii 12. Pares hereditarios, qui solent ante reductam nuper urbem festo Purificatæ Virginis per se aut suos Præfectos supplicationem cum tædis prosequi. Sunt autem possessores terræ Rumiliacensis, patronum Montrecurtensium, Terræ Niergneensis, Dominiorum Cantanii, Marconiæ, Esniæ, Boussyæ, Cauroii, Blairegniaci, Præmontis, Cuvilerii, Andencurtii.

Officii Divini quædam incrementa adjiciam in exemplum potiùs, quàm complementum, eò quòd boni veteres parùm curiosi fuerint in annotandis ejusmodi minutiis. Itaque ut prætercam *Horas Canonicas majores*, ut quæ ab omni Scriptorum memoria solenniter Cameraci fuerint decantatę; licet modo paululùm, ac nunc, alio, cùm legamus demum anno 1472. statutum à Canonicis, *ne parvi Vicariis teneantur horas cantare*, *nisi paucis solennitatibus*; invectusque tum mos alternatim gratâ Musices intermixtione psallendi. *Parvas* quas vocamus *Preces*; horarias anno 1094. in Synodo Clarevallensi institutas, seriùs Cameraci receptas lego. Joannes Martini Canonicus Romæ anno 1446. mortuus, *vesperas diebus Sabbathi post Completorium* instituit decantandas, quod nunc fit quotidie ex institutione Adriani Quarre Archidiaconi an. 1557. defuncti. Totum *Officium de Domina* semel in hebdomade cantandum anno 1444. decreverunt Capitulares, quod idem in Collegiata D. Gaugerici instituerat anno 1377. Gerardus Episcopus. Antiphonam *Salve* instituit anno 1528. Ludovicus Wanpulaer Canonicus. *Ave Maria post Laudes* Jacobus Charitatis Canonicus anno 1461. mortuus. *Regina Cæli Antiphonam Paschalem*, in navi Ecclesiæ fundavit anno 1435. Ægidius de Basio. Spectabiles templi Imagines *S. Anthonii* in pronao Gulielmus Logenar anno 1404. *S. Michaëlis* sub campanili Joannes le Duc anno..... *Joannis Evangelistæ* in dextro pronai Jo. Pierin anno 1526. *S. Gaugerici* in Claustro Jo. de Samier anno 1556. *Transfigurati Servatoris* Pontius Boherius anno 1409. *S. Quintini* Nicolaus Planchet anno 1456. *S. Barbaræ* Henricus de Calstris anno 1445. *Crucifixum* majorem Henricus à Bergis Episcopus anno 1502.

Subjiciam & Festa duplicia, ut loquimur, tam communia quàm magna, quæ Metropolitana Cameracensis ex privatorum fundatione celebrat.

Octavâ Januarii duplex Nominis Jesu fundavit Joannis de Bolbaie Canonicus mortuus 28. Julii. Anno 1117.

Duplex Transfigurationis fundavit Pontius Boherius Canonicus. Anno 1409.

In Adventu duplex Dominicæ primæ fundavit Ægidius de Busco Canonicus. Anno 1418.

Vigesimâ primâ Novembris duplex magnum Præsentationis fundavit Arnoldus de Criel Canonicus. Anno 1518.

Veneris ante Palmas duplex septem Dolorum fundavit Joannes Malourt Canonicus. Anno 1514.

Secundâ Julii duplex magnum Visitationis...... fundavit Michael de Beringhen.

Quintâ Augusti Mariæ ad Nives fundavit Joannes Happe Canonicus. Anno 1166.

Octavâ Septembris duplex Nativitatis fundavit Reginaldus de Leonibus Canonicus. Anno 1471.

In Septembri Recollectionis festorum Mariæ...... Michael de Beringen.

Duo duplicia S. Michaelis fundavit Joannes T'serclaes Episcopus. Anno 1388.

Primâ Augusti duplex Petri ad Vincula fundavit Pontius Boherius. Anno 1409.

Sextâ Maii Joannis ante portam Latinam fundavit idem. Anno 1409.

Vigesimâ quintâ Julii duplex Jacobi Apostoli fundavit idem. Anno 1409.

Trigesimâ Novembris duplex Andreæ Apostoli fundavit Joannes Episcopus. Anno 1220.

Vigesimâ octavâ Octobris duplex Simonis & Judæ fundavit Reginaldus de Leonibus Canonicus. Anno 1475.

Tertiâ Augusti duplex Inventionis S. Stephanus fundavit......

Decimâ Augusti duplex Laurentii Levitæ fundavit Nicolaus Waspail. Anno 1486.

Vigesimâ septimâ Julii duplex Christophori Martyris fundavit Joannes Samier Canonicus. Anno 1556.

Vigesimâ Januarii duplex Fabiani & Sebastiani fundavit Ægidius Flanuel Canonicus.

Vigesimâ tertiâ Novembris duplex Clementis Papæ fundavit Nicolaus Clemens Canonicus.

Decimâ quintâ Januarii duplex Firmini Episcopi fundavit Furseus de Bruyle Canonicus. Anno 1412.

Vigesimâ nonâ Octobris duplex Quintini Martyris fundavit Nicolaus Planchet Canonicus. Anno 1458.

Anno 1469. Duodecimâ Martii duplex Gregorii Papæ fundavit Nicolaus Gregorius Canonicus.

Anno 1460. Duo Festa S. Francisci fundavit Franciscus Saret Canonicus.

Anno 1566. Duo S. Nicolai fundavit Nicolaus de Hourdin & de Duaco.

Anno 1566. Decimâ tertiâ Maii duplex Servatii Episcopi fundavit Servarius Carlier Canonicus.

Anno 1523. Decimâ nonâ Martii duplex Josephi Confessoris fundavit Petrus Briquet Canonicus.

Anno 1397. Duo Festa S. Martini fundavit Joannes Martini Canonicus.

Vigesimâ septimâ Januarii Chrysostomi Episcopi fundavit idem.

Anno 1464. Primâ Decembris duplex Eligii Confessoris fundavit Radulphus Flauuier Canonicus.

Anno 1598. Decimâ tertiâ Aprilis duplex Ursmari fundavit Joannes à Quercu Canonicus.

Anno 1469. Sextâ Februarii duplex Vedasti Episcopi fundavit Petrus de Hamele A.

Anno 1566. Decimâ septimâ Januarii Anthonii Abbæ fundavit Anthonius Nobescourt.

.....Claudii Episcopi fundavit idem.

Vigesimâ sextâ Augusti duplex Luduvici Regis fundavit idem.

Anno 1474. Nonâ Octobris duplex Amati Episcopi fundavit Radulphus Mortier.

Anno 1319. Vigesimâ Julii duplex S. Annę fundavit Mathæus Bochu aurifaber, institutum anteà à Joanne de Guise & Maria Conjuge.

Anno 1401. Vigesimâ quintâ Novembris duplex Catherinę Virginis fundavit Galterus de Bello-visu Præpositus.

Anno 1463. Nonâ Decembris duplex Barbaræ Martyris fundavit Henricus de Calstris.

Anno 1452. Octavâ Octobris duplex Rageofredis Virginis fundavit Odoarius Divitis.

Anno 1559. Vigesimâ nonâ Julii duplex Marthæ Virginis fundavit Joannes le Duc Scholasticus.

Anno 1546. Decimâ Januarii duplex Genovesæ Virginis fundavit Anthonius de Nobescourt.

Anno 1598. Vigesimâ primâ Januarii duplex Agnetis Martyris fundavit Joannes Donart Canonicus.

.... Quintâ Februarii duplex Agathæ Virginis fundavit Joannes Tacquet Canonicus.

Anno 1516. Decimâ Februarii Scholasticæ Virginis fundavit Jacobus de Croy in D.. Gaugerici.

SECTIO V.

De Collegiatis aliis.

PRæter Metropolitanum, Collegia Canonicorum secularia sunt, Sancti Gaugerici ex Monasterio factum Capitulum, per S. Theodoricum [a] Antistitem anno 832. Carolo Calvo Imperatore [b] & Rege Francorum præbendas dotante. Unde ad 6. Octobris [c] anniversarium mortis ejus diem recolunt. Hanc Ecclesiam anno 882. à Normannis [d] combustam Raginerius Montensium [e] Comes reparavit anno 887. Sed non multò pòst Hungaris [f] urbem obsidentibus iterum vastata, (Anno 953.) occisis in ea quinque Presbyteris aliisque multis 6. Kal. Junii: cęsis ab Othone [g] Imperatore Hungaris restaurari cœpta, dedicata 16. Kal. Junii. (Anno 963.) Duravitque usque dum ad ædificandum arcem diruta est, Canonicis [h] in Parochialem S. Vedasti translatis. (Anno 1543.) Ubi primùm rem Divinam (Anno 1545.) fecerunt 18. Novembris. Novum Chorum extruxerunt 23. Septembris. (Anno 1565.) *Capitulum S. Crucis* subalternum [i] Mariano nec Decanum nec Pastorem ab hoc diversum habens, Fundatorem agnoscit Elbaldum le Rouge Virum illustrem, qui & Palatium suum [l] in urbe Cameracena, & circuitum ejus Canonicis assignavit an. 1070, Liberto Episcopo hortante [m] & probante. (Anno 1127.) Fundatoris tumulus ex choro [n] veteri in novum translatus hodièque conspicitur.

Abbatia Canonicorum Regularium primitus (Anno 888.) extra urbem, [o] denique extenso pomęrio muris inclusa per Dodilonem Episcopum: & volunt hanc fuisse olim secularium Clericorum [p] jam inde à D. Vedasti ævo Capitulum titulo Apostolorum Principis insignitum, (Anno 510.) quod postea Beati Auberti nomen induerit. Aubertus enim (Anno 963.) Episcopus *in eo octo prabendata* [q] *beneficia legitur instituisse*, & seriam loci hujus curam successoribus Episcopis demandasse: quorum Herluinus (Anno 980.) [r] combustam à Barbaris Abbatiam refecit, Gerardus successor Apostolorum Principibus Petro & Paulo dedicavit. Libertus, flaccessente Canonicorum veterum Regulâ, amotis hinc secularibus regulares ad præscripta Augustini Canonicos substituit, (Anno 1060.) Abbatemque primum instituit Bernardum. Sed enim deformata miserum in modum incendio Abbatia tertio idus Augusti, (Anno 1099.) & iterùm 8. idus Septembris, (Anno 1148.) cum Templo penè solo æquata, per Abbates aspirante Episcopo reparata, & denique Kal. Maii per (Anno 1164.) Nicolaum Episcopum consecrata, ex eo tempore vires paulatim resumpsit, & præcedenti seculo multùm & splendidè exornata. Sacellum enim Sancti Auberti cum ara Jacobus à Campis in Ordine Abbatum XIX. extruxit, (Anno 1520.) D. Cęciliæ ædiculam Joannes de Buissier, (Anno 1539.) cujus successor Michaël de Franqueville Chorum novum (Anno 1548.) specioso opere perfecit. Ædificia & rem sacram egregiè promovet Michaël Laccaert in ordine XXVI. vir humanitate & prudentiâ conspicuus, cui vitam longam apprecor. In hoc cœnobio multi nobilitate illustres viri, multi Cathedralis Ecclesiæ Canonici regulam professi sunt: prodieruntque hinc nonnulli sanctitate & eruditione clari. Cujus generis est Lambertus Waterlo Scriptor historiæ Cameracensis, sub Galtero quarto Abbate, Joannes etiam Bucerius, cujus libellum habeo elegantem & doctum de Religione & Religiosis Canonicis. Sunt insuper raræ in sacrario hujus cœnobii reliquiæ, quas cum reliqua quantivis pretii sacra supellectile venerabundus aspexi.

a Ex vita ejus in Rubea Valle.
b Ex monumentis Capituli.
c Ex Libitinario Capituli.
d Sigibertus author.
e Guisianus testis tom. 1.
f Molanus ad 1. Augusti.
g Vide Baronium tom. 10.
h Ex testium oculatorum relatu.
i Ex diplomate fundationis.
l Testis etiam Massæus lib. 13. qui male vocat Elbaldum Archidiaconum.
m Extat etiam hujus diploma.
n Ex veteribus registris.
o Ex Chronico Camerac.
p Ex Guisiano & aliis.
q Verba veteris mei Chronici.
r Hæc & sequentia petita ex Joanne Waterlo & ex gestis schædisque Abbatiæ Aubertinæ.

SEC-

SECTIO VI.

De Abbatiis aliis.

EX aliis in oppido Cameracensi Abbatiis oc-
currit vetus Benedictina Divorum Medar-
di & Lupi per beatum Gaugericum in Monte
Anno 610. Boum olim erecta: ubi Monachis ad Sanctorum
patrum normam viventibus Archimandrita pri-
mus præfuit Lando Gaugerici frater. Et quia
sepulturę locum hic nactus est, observare licet,
in historiis passim appellari *Monasterium D.Gau-*
Anno 832. *gerici*,quod in Canonicorum Collegium à Theo-
dorico mutatum suprà dixi. Est insuper Benedi-
ctini Instituti alia Abbatia titulo Sancti Sepul-
chri, cujus hoc est initium. Peste aut quod alii
scribunt fame inclementer Camerací sæviente,
Anno 1047. Gerardus Episcopus in Suburbano, ut tum erat,
cęmeterium sepeliendis defunctis consecravit, &
Sacellum titulo D. Nicolai & Dominici Sepul-
chri. Lietbertus successor cùm in peregrinatio-
ne Hierosolimitana spe videndi Dominicum Se-
pulchrum frustratus esset, reversus hoc loco
Cœnobium ampliori schemate construxit, quod
Anno 1064. ampliatis mœnibus in urbem est inclusum. Sa-
cellum à Waltero Abba auctum, Cœnobium
sub idem tempus ab altero Waltero Archidiaco-
Anno 1156. no, & demum hic Monasticen professo. In illo
Sacellum Deiparæ dicavit Nicolaus Episcopus.
Anno 1376. Quod ruinam minitans restituit Valeranus de
Ab anno 1410. ad 69. Luxembourgh Dominus de Ligny. Templum
quà nunc videmus forma factum perfectumque.
Anno 1412. Capitulum & Bibliothecam Gulielmus Cour-
tois extruxit. Claustrum cum Refectorio & Au-
lam Abbatialem Nicolaus Grisel: quæ unà cum
Sacello S. Cæciliæ perfecit Antonius Grisel. Sub
Anno 1502. Joanne Fruy Sacra Rosarii Societas in hac Ec-
Anno 1561. clesia solenniter erecta. Sub Antonio de Fervis
novus pulchro opere Chorus templi erigitur de-
Anno 1578. dicatus 17. Januarii: quem Michaël de Sains con-
Anno 1602. cameravit, organaque & excelsum paucis annis
Anno 1603. construxit vir ab œconomiæ & prudentiæ lau-
dibus multùm commendatus. In hoc quoque
Cœnobio fuerunt Viri à scriptis & fama clari,
qui quantùm scriptione profecerint olim, testa-
tur pulcherrima omnium disciplinarum codici-
bus instructa Bibliotheca, tam typo quàm cala-
mo scriptis, ex qua olim opera Cardinalis Vi-
triaci, nuper Thomæ Cantipratensis aureum de
apibus volumen emaculatiùs prodiit. Quę fuerit
hujus Cœnobii fama, testetur unica Bruxellis
fundata per Godefridum Ducem Præpositura,
eaque verissimo pietatis argumento, eùm tot
circumcirca & viciniores essent Abbatiæ, huic
potissimùm commissa.

*Hæc universim petita ex Guisiano, vita D. Gau-
gerici & Lieberti apud Surium aliosque, Meiero
ad annum* 1064. *Masseo, Waterloo, & Chronico
Abbatum S. Sepulchri.*

SECTIO VII.

De Paræciis

CUræ animarum destinatas Ecclesias habet
Cameracum novem: è quibus inscriptæ
Gangulfo Martyri & *Salutiferæ Cruci* dependent
ab illustri Capitulo Metropolitano: hęc quoad
patronatum, illa quoad omne aliud jus. Hæc ex
vetustissimis oppidi, (ut quæ Joannem [a] XVIII. a In Chronico Cameracensi.
Antistitem sepulturæ suæ mandasse legatur) Anno 879.
Odcio novo exornata, renovato [b] post annos b Hæc & his similia ex registris Ecclesiarum & memoriis privatorum collecta per Julian. de Ligne.
ferè ducentos. Illa per Hugonem Capituli Ma-
riani Decanum extructa an. 1070, per Gerardum
Antistitem sexennio pòst dedicata 30. Decemb.
porticum habet insignem Ædilium sacrorum
curâ nuper renovatam. Duæ sequentes Patronum Anno 1533.
agnoscunt Archimandritam D. Auberti, titu-
lumque habent altera *D. Vedasti*, *D. Elisabe-
tha* altera. Illa licèt Erlebaldum communem
cum Capitulo S. Crucis fundatorem putetur
habuisse; sanior tamen opinio est, antiquiorem
esse. Turris ejus opere spectabili cœpta, sed Anno 1504.
eùm translatis in hanc Beati Gaugerici Cano-
nicis subserviret, alia minor turris superaddita Anno 1551.
est à Parochianis. Hæc D. Elisabethę à mira-
culo [c] ibi facto nomen adepta, exile ante Sa- Anno 1042. c De hoc m. S. Rubeæ Vallis.
cellum fuit, à nono D. Auberti Prælato [d] au-
ctum, & cum ruinam minaretur à Thoma Anno 1018. d Ex Jo. de Waterloo.
Blontino Regulari Canonico restitutum reperi-
tur. Et certè cogitaverat Maximilianus de Ber-
gis Parochiam hanc aucto Templo reddere au-
gustiorem, nisi iniquitas temporum superve-
niens conatum intercepisset.

Collatio Parochiarum [e] *Georgii Martyris*, e Ex fundatione Abbatiæ S. Sepulchri.
Nicolai Confessoris, & *Mariæ Magdalenæ*, à Li-
berto Episcopo contradita est Abbatiæ Sancti Anno 1010.
Sepulchri, quod ipsum abundè magnam sapit
antiquitatem. Earum prima renovata turrique Anno 1439.
ornata, & diversis temporibus Choro cum duo- Anno 1500.
bus Sacellis instructa invenitur. Secunda à Wal- Anno 1519.
tero primo loci Abbate exstructa, renovata au- Anno 1180.
ctaque & novemdecim pòst annis dedicata legi-
gitur ad 17. Maii, turri etiam ornata non ita pri- Anno 1545.
dem, & sacrâ civium societate titulo Venera-
bilis Sacramenti per [f] Julium III. Pontificem f Ex Bulla Erectionis petit.
decorata. Præter quam augendæ pietati civium Anno 1551.
instituta Sodalitia tum Maxelendis virginis,
tum Deiparæ Lauretanæ. Tertia simili modo
renovata, & interjecto tempore turri ornata le- Anno 1414.
gitur. Restant *B. Gaugerici* Parochia, cum Ca- Anno 1532.
nonicis unde dependet translata in D. Vedasti,
& denique *D. Martini*, patronatus Abbæ Castel-
lensis, quæ fuit olim Cœnobium sanctimonia-
lium, quarum [g] custodiæ corpus Beatæ Maxe- g Surius de hac tom. 6. ad 13. Nov.
lendis fuerat concreditum; sed cùm aliquoties
incendio fœdatum esset, translato per S. Vin-
ditianum corpore in ædem Marianam, auctum
Templum in Parochiam erectum est, renovari Anno 1474.
cœptum & post septemdecim ferè annos perfe-
ctum, cùm antea turri egregiâ munitum esset. Anno 1489.
Celebratur hic multâ civium frequentiâ B. Clau-

dii Confessoris societas. Ad extremum hujus loci est Castrensis Ecclesia cœpta & proximo quinquennio perfecta anno 1602. & titulo militari in communionem oneris pastoralis veniens.

Anno 1599.

SECTIO VIII.

De Cœnobiis aliis.

NObilioris sexus Monasteria succedant, & in iis primum Carthusiense, quod licet auctoritate diplomatum docere nequeam Cameraci fuisse, perfectum; certus tamen [a] sum illos eandem cum Franciscanis domum habitantes in suburbanum Valencianense tandem commigrasse: unde nuper hæreticorum grassante insaniâ in urbem se receperint. Et fieri potuit illos à Franciscanis hospitio exceptos cœnobium aliàs non habuisse, aut etiam domum quam nunc Franciscani occupant possedisse, & postcà se in commodiorem locum transtulisse. *Franciscani* [b] autem primùm extra, sed propè Urbem resederunt loco vicino portæ Cantipratensi, quà Sellensem respicit, qui in veteribus monumentis *Vieux Cordeliers*, id est veterum Minorum reperitur appellatus. Fundator habetur Joannes [c] de Floz Eques, Vir nobilis & potens. Ceterum cùm locum hunc parum sibi convenientem Religiosi judicarent, Nicolao [d] Episcopo authoritatem faciente, in urbem se receperunt, & apta suis usibus loca struxerunt. Cumque ab honesto cive Jacobo Cordelois acquisivissent domum [e] in vico interpontano, mutatâ Cœnobii formâ illic aditum fecerunt. Templum dedicatum invenio [f] manu Guidonis Episcopi, quod fulgure concussum ante annos in Junio plus minus [g] 100. lego, Quodque amplius ventorum & superæ tempestatis vi dejectum 8. Octob. Robertus de Couchy [h] Canonicus olim & Cantor Ecclesiæ Majoris reparaverat. Dormitorium perfectum pronuper: Et Templum & Cœnobium subterfluit rivus, (parvum Schaldim vocant.) Pulcher hic nuper adornatus est locus quem Oliveti hortum vocant.

a Ex veteri m. s. Dorlandi Carthusiani.
Anno 1378.
Anno 1567.
b Ex Fr. Gonzagæ Ordine Seraphicæ Relig.
Anno 1262.
c Ex libro Capitulari antiquo.
d Ex literis Episcopi datis in Martio
Anno 1266.
Anno 1411.
e Ex confirmatione Petri Episcopi.
Anno 1303.
f Ex inscriptione veteris tabulæ.
Anno 1504.
g Ex memoriis veteribus.
Anno 1528.
h Ex registro benefactorum ordinis.
Anno 1304.

Religiosi Instituta eorum qui Recollecti vocantur, assumpserunt 1. Novembris. Quibus præter asyli jus [i] Clemens IV. & Innocentius [l] V. ampla dederunt privilegia. In hoc conventu Ordinis consilium celebratum anno 1484. 1525. & 1567. Et tum [m] *Custodia*, ut vocant *Artesiæ*, se extendebat in Franciam, quæ nunc reducta est ad Provinciam S. Andreæ. Ex hoc Cœnobio prodierunt viri clari.

Anno 1600.
i Ex Bulla anno 1265. data.
l Ex Bulla anno 1276.
m Ex Gonzaga.

SECTIO IX.

De Collegiis Docentium.

COllegium Patrum Societatis Jesu auspiciis Maxæmiliani [a] à Bergis Archiepiscopi, inchoatum, evocato cum sociis R. P. Eleutherio du Pont. Qui conductam primò, mox emptam Philippi de Anneux Domini d'Abencourt, domum habitâruut, rem divinam in S. Nicolai faciente: donec eorum Ecclesia perfecta, fuit 23. Aprilis dicata. Cui perficiendo multum adjumento fuit Antonius Quarré Canonicus. Ceterum cùm urbem per Francos incessam Patres cum aliis pluribus deseruissent, reversi urbe reductâ coëmptis locis vicinis & nominatim Jacobi d'Anneux Domini de Talma domo, Gymnasium ope Capituli & urbis adornarunt 27. Junii apertum. Scholæ autem novæ perfectæ 26. Aprilis. Nec tacendi *Hieronimiani vel* potius *Fratres Scholares S. Georgii* & *Gulielmitæ:* quorum initium sic se habet. Walterus de Bouzies domum [b] nutricandis pueris reliquit, quos ab educatione bonos infantes, aut ab habitu & capucio fusco cappatos nuncupabant. Fundationem autem cum Sacello Henricus [c] de Bergis multum auxit an. 1480. Cujus successor [d] Jacobus de Croy edoctus de fructu, quem Hieronimiani, sive Scholares à B. Gerardo instituti faciebant, domum eis assignavit. Quorum quinque Gandavo venientes, ludum litterarium insignem aperuerunt. Ubi Christianus [e] Massæus Gymnasiarcha fuit & præfuit. Ab his fratribus sacellum vetus dirutum, novumque extructum. Perseveraruntque ad annum usque 1554. cum eadem domus tradita est Gulielmitis [f] Walincuriensibus, in vico ditionis Cameracenæ fundatis an. 1218., qui etiam juventutem docentes hæserunt aliquamdiu, ob supervenientes bellorum difficultates. [g] Redditâ pace Walincuriam ad suum cœnobium reversi, domo ad seminarium Episcopale destinatâ. Quod cum satius videretur in Universitate Duacena constituere, domus profugis virginibus de Primy consignata est.

Anno 1561.
a Hæc & sequentia partim ab ipsis mihi Patribus Societatis communicata, partim ex tractatu Juliani de Ligne hac de re, petita.
Anno 1576.
Anno 1580.
Anno 1591.
Anno 1604.
Anno 1606.
b Ex fundatione eorum olim in veteri tabella descripta.
Anno 1270.
c Ita ut Fundator propemodum habeatur.
d Ex diplomate ejus 27. anno 1509. dato.
Anno 1505.
Anno 1509.
e Extat passim ejus chronicon.
Anno 1548.
27. Septembris.
f Ex fundatione eorum quæ extat in Haononiæ chronico.
Anno 1582.
g Cætera ex fidedignorum relatu didici.
Anno 1597

SECTIO X.

De Virginalibus Cœnobiis.

QUoad Virginum Cœnobia, Ordinis D. Augustini Abbatia est, *Premiacum.* [a] Cum ad famam pietatis in extructo recens Cantipratensi Cœnobio observatæ Virginis aliquot Joanni Abbati & cognomini Episcopo supplices factæ essent, locum extruendo oratorio Cœnobioque pone Cantipratum impretarunt. Ceterùm ob pericula & suspiciones Joannes II. Episcopus eas à jurisdictione Abbatis ademptas esse voluit: quę amplius à Cœnobio virili remotiores futuræ ideoque locum ab ortu quingentis ab urbe passibus distantem, *Premy* dictum obtinuerant: ubi elegans templum & Cœnobium structum, destructum per bella. Virgines in urbem profugæ primò hospitium suum, deinde conventum S. Lazari, unà incoluerunt. Demum locum Hieronimianorum obtinuerunt. Cujus Sacellum Jacoba d'Anneaux Virginum maxima auxit, & succedens Maria du Mont-Sainct-Eloy somno ciboque capiendis oportuna struit ædificia. Sacellum quod foris conspicitur nuper in villa, quæ sola ruinę Cœnobii superfuit, exstructum est. Virgines [b] *Franciscani Instituti*, Henricum de Bergis Episcopum agnoscunt fundatorem,

a Ex litteris Episcoporum & archivis Cœnobiorum omnia hæc petita, & postrema ex relatu fide dignorum.
Anno 1190.
Anno 1214.
Anno 1192.
Anno 1580.
Anno 1597.
Anno 1602.
Anno 1606.
b Ex bulla Innocentii data 16,

Augusti & schedis Cœnobii. torem, qui unà cum Capitulo Innocentii VIII.
Anno 1490. consensum impetravit, & advocavit 16. cum uno Confessore Religiosas collectas & electas ex Gandensi, Brugensi, Ambianensi, Atrebatensi, Hesdiniensi cœnobiis. Quę Cameracum ingressę
e Ex tractatu Juliani de Ligne Presbiteri concinnato visis eorum archivis. auxilio Margaretæ (quæ Maxæmiliani Romanorum Regis filia erat, & anno 1493. venit Cameracum) cœnobium absolverunt. [e] *Beginæ*
Anno 1496. ad occidentem ferè secundum muros oppidi
Anno 1240. fundatæ, per Elisabetam de Flocquiers loco peropportuno & amæno. Ubi vastato prius per
Anno 1562. bella, denique funditus everso earum cœnobio, alium in urbe locum coëmerunt, Sacello ædifi-
Anno 1587. cato anno 1599. dedicato anno 1602.

SECTIO XI.

De Xenodochiis & Nosocomiis.

IN genere Hospitalium quæ à sacris Virginibus curantur hæc sunt: *S. Lazari* celebre & opulentum fovendis indigenis Cameracensibus
Anno 1118. leprâ infectis destinatum. Exteris enim alius lo-
a Ex litteris Abbatiæ S. Sepulchri datis illo anno, quæ mentionem hujus faciunt. cus ad meridiem urbi adjacens [a] ante an. 1379 fundatus subservit, urbis muros è vicino respiciens. [b] Fundatores habuit Burchardum Episcopum Goranum, S. Gaugerici Canonicum (qui
b Ex monumentis loci & Abbatiæ Andreanæ. à S. Sede obtinuit onus suæ præbendæ annecti, celebrandi omnibus festis in Sacello D. Lazari, quod hodièque servatur,) Joannem Carnotum & D. de Momirel, Simonem d'Osi Castellanum Cameracensem. Præerant huic Le-
c Ex bulla Eugenii III. idconfirmantis. prosario olim 6. viduæ. [c] Nicolaus 39. Episco-
d Ex litteris ipsius Episcopi & bulla Eugenii IV. pus 12. earum loco instituit ordinis D. Benedicti. Joannes 67. Episcopus sex dumtaxat [d] cum
e Ex memoriis veteribus & relatu testium. propria regula aut Statutis potius substituit. [e] Locus bello Francico vastatus, reædificatus haud multo post: sed iterum nuper eversus planè, &
Anno 1438. Religiosæ cum aliquandiu in certa D. Auberti villa civitati vicina versus Schaldoverium vicum
Anno 1478. hæsissent, in urbem receptæ domum coëmerunt
Anno 1497. templumque struxerunt & hospitale. *Nosoco-*
f Ex vita ejus & Maffæo lib. 13. *mium S. Juliani* authorem [f] aut certè renovatorem habet Gerardum Episcopum; auctum elee-
Anno 1559. mosynis & opibus. Capellam consecratam die
Anno 1572. animarum, semidirutam Robertus de Couchy
g Ex litteris fundationis. tum [g] Cantor postea Prępositus S. Mariæ reparandam curavit, & instituit qui rem divinam
Anno 1090. peragerent. Capella altera major & illustrior
Anno 1146. perfecta invenitur. Aula qua decumbunt ægri
Anno 1512. facta. Apparet hîc olim etiam viros ægris
Anno 1151. operam navasse. Cum legamus Wirenbaldum
h Ex diplomate veteri in archivis Capituli. [h] civem honestum, & divitem assensu uxoris (quæ monasticen etiam professa est) hic & vitæ reliquum ægrorum servitiis mancipasse, & bo-
Anno 1120. norum bonam partem legasse. Cujus filius in D. Auberti habitum religionis induit: Unde mos obtinebat olim ut virginibus secundum Regulam Augustini hic viventibus à Capitulo, cui subsunt, Canonicus Regularis Pastor & director
Anno 1564. assignaretur. Ex his vocatæ quæ Nosocomium Atrebatense reformarent. [i] *Xenodochium D. Bap-*
i Ex Codice veteri Aubertino. *tistæ* sacrum per Balduinum Lambertum & Johannam conjuges inchoatum est: traditumque Anno 1150.
virginibus [l] certis ægrorum curam habituris. In- l Ex Scriptis Juliani Ligani.
terjecto tempore virgines quædam in commune viventes in vico Vedastino, huc introductæ sunt Anno 1220.
Honorio III. authoritatem faciente. Ceterum cum lue contagiosa omnes interiissent, advocatæ è S. Juliani Nosocomio virgines Augustinianæ, Anno 1505.
& Ordinem suum & novas Moniales substituerunt. Cœnobium ædificiis & sacello novo in- Anno 1535.
structum operâ & ope Joannis Mouscron Canonici & Officialis potissimum, & primum Sacellanus ab antiquo institutus per Godefridum Episcopum petente & erogante [m] Joanne 33. S. Se- m Ex fundatione in archivis S. Sepulchri.
pulchri Abbate, qui relictum à Joanne le Mayeur & Helwige conjugibus præbendam, collatione Abbatibus S. Sepulchri attributâ, huic Xenodochio applicavit. *Nigræ Sorores Augustinianæ* Anno 1410.
etiam peregrinos excipientes præcisè à quo fundatæ sint, non liquet. Tradita per manus fides habet locum [o] à Beginis habitatam. Donec Ja- o Ex tabula Altaris ubi Beginæ effigies.
cobus de Croy Episcopus evocatis Binchio & Montibus, Sororibus, quas ab habitu nigras vocant, domam assignavit, quæ mendicantes sunt, Anno 1509.
Sacellum auctum ornatumque. Cùm quadrien- Anno 1532.
nio post fortuito igne dormitorium absumere- Anno 1536.
tur. Io hoc Sacello Jacobi minoris titulo solent confratres D. Jacobi sacra sua peragere, antequam Sacellum sibi proprium erexissent, cum Hospitali ad excipiendum peregrinos ex Gallia venientes, quod factum anno 1489.

SECTIO XII.

De Sacellis.

SEcundi ordinis Sacella sunt hæc: *Oratorium S. Eligii* (sic enim olim dictum) vetus à Nicolao Episcopo refectum, dotatum à Joanne & Anno 1265.
Jacobo de Marlis fratribus Canonicis B. Mariæ.
Sacellum sive ædicula lignea *S. Fiacri* extructa Anno 1265.
est, cùm cœmiterium S. Crucis quod in medio opidi erat, authoritatem faciente Clemente IV. Pontifice, translatum est in locum muris vicinum. Ex lignea autem post lapidea facta est sic Anno 1465.
satis elegans. Sacellum magnâ populi pietate solitum frequentari, maximè ex quo sacra ti- Anno 1137.
tulo S. Fiacri hîc instituta est societas. *Sacellum in foro* à Johanne Tserclas dicatum Virgini Anno 1128.
Matri, ditatumque ex legatis Joannis de Tournay Canonici cujusdam defuncti anno 1489. De *S. Jacobi* Sacello supra dixi, & *Beati Gregorii* apud Bonos Infantes. Restant Sacella *S. Sebastiani* in curia seculari, *Ivonis* in spirituali, *Nicolai* in collegio, & denique oratoria duo Palatii Episcopalis, quorum superius Archangelo Michaeli, inferius Beato Ignatio inscribuntur: quæ quando dedicata præcisè scire nequeo, certus in duobus posterioribus Sacellanias esse Anno 1518.
totidem ad delicti expiationem fundatas per oppidanos. Nec omittenda Sacella hospitiorum S. Andreæ, Aquicincti, Femiensis, Vaucellarum, Montis S. Martini Abbatiarum. Ad extremum subjungere convenit loca pauperibus fovendis

C desti-

destinata, quorum antiquissimum Margaretæ de
Anno 1281. Lille sua debet initia, quæ Beginarum ipsa pri-
mùm amplexa Ordinem, viduis cum pauper-
tate luctantibus domum assignavit. Paupercu-
Anno 1359. larum in vico D. Gregorii & similium in Ve-
dastino quis extiterit fundator, non mihi liquet:
aliarum in vico Cantipratensi Institutor est Joan-
Anno 1387. nes Frenin, civis honestus. Receptaculum 4.
pauperum, quos probos homines vocant, Joan-
nes Tserclaes Episcopus Legatis testamento
quingentis francis monetæ Regis Francorum,
in domo dicta de Bevre institui voluit; Petrus
de Alliaco Episcopus, cœptum à prædecessori-
Anno 1400. bus opus perfecit, & Sacellum dedicavit. Fue-
rat ab anno 1265. certa ad nutricandos orpha-
nos & expositios domus, sed non ita accom-
moda: ideoque præfecti pupillorum domum
in vico S. Vedasti sitam à nobili Viro Joanne
Anno 1560. Hennin Domino de Cuvilers coëmerunt, in
Anno 1594. Junio. Cujus capella cœpta, perfecta post quin-
quennium, & denique dedicata 13. Januarii
anno 1602.

Hæc omnia partim ex Masseo, partim ex Archivis, partim ex memoriis veteribus, partim ex fidedignorum relatu petita.

SECTIO XIII.

Ad Suburbanum.

AD Suburbanum Cameracense ut progrediar, occurrit haud procul à Schaldi suburbium Cantipratense, cujus Sacellum macellumque & vicus pœne integer nuperis turbis, ut dictum est, periit, unà cum Cœnobio *nostra Domina de Pratis*, Ordinis Canonicorum Regularium S. Victoris, quod titulo Abbatiali insignitum anno 1180. fundatum sub Rogero 43. Episcopo, eversum est anno 1580. ex quo tempore Religiosi ad Prioratum quemdam suum in Belingen prope Hallas se receperunt. Fuerunt & alia plura Sacella, sed eodem belli impetu eversa. De vicis autem reliquis in secunda parte Cameracensium dicemus.

FINIS.

DAVIDIS LINDANI
GANDAVENSIS
DE TENERÆMONDA
LIBRI TRES.

Sereniſſimo Principi

ALBERTO

Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ,

BELGARUM PRINCIPI,

PIO, PACIFICO,

PATRIÆ PATRI.

ILle ego, SERENISSIME PRINCEPS, qui puer pro REGE CATHOLICO exulavi, jam adultus fidi in PRINCIPEM obſequii pignus hunc librum defero. Primùm ut quam tum obſervantiam Parentum ſecutus fata ignarus præſtiti, eam adultâ ætate, deſtinato judicio, adultus nuncupem: Dein quia palam eſt inter melioris eruditionis myſtas, non mediocriter ingeniorum monimentis TUAM CELSITUDINEM delectari; iis præſertim, quæ Belgicarum urbium origines, progreſſus, ornamenta complectuntur. Laudandum herculè in PRINCIPE ſtudium: unâ enim hâc viâ & ingenia excitantur, quæ ad invidiam totius Europæ tua BELGICA produxit, & producit; & ſimul præſtantiſſimarum urbium, regionumque Nobilitas diffunditur. Hoc in genere ſtilus noſter verſatus, primigenium hunc laborem CELSITUDINI TUÆ dicat, ut olim meſſor primas ſegetes Cereri, Baccho uvas. Argumentum eſt TENERÆMONDA: haud maxima fateor urbium; ſed tamen PROPRIUM SERENISSIMÆ TUÆ CELSITUDINIS DOMINIUM, quod à multis retrò ſeculis, nec Imperialis, nec Gallicæ Clientelæ, ſolis Dynaſtis paruit; qui ſui juris, limitaneam hanc Brabantiæ Flandriæque ditionem, ſummo Imperio gubernarunt. Quâ conditione manſit, donec primùm conjugio, dein aut munificentiâ Galli, aut tranſactione, tribus circiter abhinc ſeculis, ad Flandriæ Comites migravit: qui ipſi interdum non dedignati ſunt TENERÆMONDÆ titulum inter ceteros adſcribere. Exinde paulatim illi provinciæ accenſeri cœpit & dici FLANDRIA PROPRIETARIA: imò exiſtimari etiam corporis Flandrici. Quam Popularium externorumque opinionem, cùm in oppidi ditioniſque damnum emergere videret immortalis Princeps PHILIPPUS BURGUNDUS (ille cui morum integritas BONI nomen comparavit) ſacro diplomate quantum potuit occurrit edixitque conceptis verbis: *Hoc oppidum & Dominium de* TENREMONDE, *non eſſe, nec umquam fuiſſe de Comitatu Flandriæ, neque de tenemento illius Comitatûs; nec etiam de Caſtellania Gandenſi, ſed ſemper fuiſſe, & adbuc*

esse prædictum oppidum & Dominium de TENREMONDE *purè vicinum nostro dicto oppido & Castellaniæ Gandensi.* Idque fecit, ne hujus Dominii incolæ obsequii sui mercedem, damnum pro hostimento ferrent. Etenim propria huic urbi laus est, studuisse Principibus, & quieti, quantumcumque adversi Boreæ turbarent: quod abundè testantur civilia bella sub LUDOVICO CRESSIACO, LUDOVICO MALEANO, PHILIPPO AUDACE, PHILIPPO BONO, ut alia taceam; quibus toties summis viribus petita, toties summà pro Principe constantià defensa est: ut non immeritò CAROLI V. CÆSARIS MAXIMI ET FORTISSIMI hoc exstet elogium: *Hanc urbem semper bonam fidamque fuisse, erga se & suos Majores Flandriæ Comites, neque ullum exstare contrarium exemplum.* Verum est illud Xenophontis: *Quales Principes tales Cives:* ut enim in magna hac mundi Republica, nemo est quantumvis animi dejecti, qui non interdùm oculos attollat in cœlum, ac Solem, hujusque lumen in ipso usurpet; ita nemo ferè tam ultimæ vilitatis, qui non de PRINCIPUM moribus libenter inquirat, iisque sese quantum natura fert, accommodet: Itaque nihil mirum, si quos commendo Cives, semper eà fuerunt fide, quum prisci hujus urbis DYNASTÆ, ejusque stirpis heroës, tantà fuerint animi moderatione, ut nulla iis umquam cum vicinis controversia intercesserit. Fuêre inter illos magni consilio, qualis ille DANIEL cui Flandria excussum *Normanni* jugum, & legitimum Comitem *Alsatium* debet: Fuêre Templorum Conditores, quales RINGOTUS & ADELWIDIS, à quibus sua primordia Canonici hujus urbis habent: Abbatiarum Fundatores, qualis MACHTILDIS quam sui Cœnobii Fundatricem Swiveccanæ agnoscunt: Legumlatores, qualis ROBERTUS, cui suas leges in omne ævum hæc civitas acceptas feret: Bellatores, qualis PHILIPPUS *Roberti* ex filia nepos, qui acie fusis, fugatisque Gallis, Rege vulnerato, Flamulà convulsà, Flandriam è servitute eripuit, in libertatem asseruit: Fuêre alii, quos itidem aliarum virtutum ornamenta commendarunt: turbulentum verò ingenium nulla Historiarum monimenta in eà stirpe commemorant. Genius AUSTRIACÆ genti gemellus

——— *Si fas est magnis componere parva.*

Verùm

SERENISSIME PRINCEPS,

——— *in publica commoda peccem,*
Si longo sermone morer tua tempora. ———

Unum modò liceat rogare, utinam & impetrare: ut studium hoc meum, argumento exiguum, affectu summum, SERENISSIMA TUA CELSITUDO æqui & boni consulat. Ita magnus ille mundi Princeps DEUS CELSITUDINEM TUAM respiciat, consilia secundet, Imperium ac gloriam augeat: quod cum universa Belgica voveo:

SERENISSIMÆ TUÆ CELSITUDINI

Devotus

DAVID LINDANUS.

Nobilissimis & Amplissimis Viris

D. CAROLO D'AUBERMONT,

Equiti aurato Raimbaucourtii Domino

PRÆTORI:

D. ADOLPHO VERANNEMAN

Bouchautii Toparchæ

CONSULI:

CETEROQUE SENATUI, ET POPULO

TENERÆMONDANO

SALUTEM.

Iri nobiles, Viri prudentes, *quod hactenùs numquam Patriæ, id Urbi vestræ dedi, quæ mihi altera patria: in qua confirmatâ ætate, non plurimùm modò vixi, sed etiam suavissimè: quia tanto omnium favore, ut si Civitatem hic natalibus adeptus essem, neque deberetur major, neque præstaretur. Itaque quod Cunabulis non potui, professione factus sum vester Civis: non primus credo meæ familiæ; saltem non nominis. Nam etsi Gandavo natales debeam, originem Lovanio; fortè tamen inter Majores meos hic vixêre, qui plurimi dum Antiquitates vestras eruo,* Lindani *nominis occurrerunt. Quocirca fieri queat, ut non externâ solum ratione; sed instinctu insuper naturali, & occulto volens huc diverterim, & ubi primùm per ætatem sapere licuit, lubens meritò me, atque omne meum studium huic Reipublicæ nuncupârim: pro qua quidquid oneris subivi, eo levius mihi fuit, quo plures ad id causæ. Quod si umquam aliàs, nuper certè sensi, cùm ad mea studia vestrum insuper imperium accessit: quod eâ animi alacritate subivi, ut quæ difficillima videbantur, & nisi per abrupta quædam adeunda, planâ viâ confecerim, etsi non sine pulvere. Ita audentes Fors juvat, & improbus labor nihil infectum relinquit, aut intentatum. Accipite ergò sereno vultu: & quanto studio hæc Reipublicæ vestræ ornamenta congessi: tantâ benignitate in undosum famæ pelagus tendenti cymbæ, lenis auræ favonio adspirate.*

Usu & fructu vester

DAVID LINDANUS.

IN DAVIDIS LINDANI GANDAVENSIS TENERÆMONDAM ELOGIUM.

Uisnam *Hominis* genius nuper, *Lindane* diserto
  Pectore dixisti; quod modò vivit opus:
Nunc tua, de tenebris, quæ sit sollertia, claram
  Ducendi in lucem sæcula prisca, doces.
Nostræ præsertim recitas dum sedulus Urbis
  Historias veteres, fortia facta, fidem;
Ortum, progressum, Dominos, Indultaque fido
  A Dominis Populo, flumina, Ruris opes:
Ordine concinno, firmis rationibus, ipsis
  Ex Archivorum testibus, & tabulis.
Quid tibi pro tantis meritis, Vir Docte, precemur?
  Cognita quàm virtus possit ut esse magis.
Lecturi videant, norintque ex ungue Leonem:
  In re qui modicâ, tam grave pondus habes.
Tempus erit, cùm te majoribus ire per altum
  Auspiciis, Procerum cura benigna volet.
Sic te Musa beët: dignis & honoribus auctum
  Cultorem foveat turba Novena suum.
Debita pro studiis, exantlatoque labore,
  Tranquillâ ut referas præmia mente senex.

O. N. T.

FRANCISCUS VANDEN ZYPE J. C. Canonicus Antverpiensis, IN DAVIDIS LINDANI SORORII SUI TENERÆMONDAM.

Gnotus *Troiæ* situs, excidiumque fuisset;
  Si non *Pelasgis* versibus claresceret:
Occiderat *rerum Domina Urbs*, & *Conditor Albæ*;
  Nisi si diserti *Musa* staret *Virgili*:
Jure igitur fortunatum dictavit *Achillem*,
  Præcone *Homero*, *Magnus*, heres sanguinis.
Te quoque *Lindano* nomenclatore beatam
  Ocelle Teneræ *Teneræmonda* censeo.
Ille situm, nomenque tuum, laudesque reponet,
  Facta Incolarum dicet ille fortia:
Quænam olim fueris, tum quod jus Urbis, & Agri:
  Quæ nunc sit Urbis dignitas, quæ Civium.
Quidquid eris quondam, Vate hoc præëunte fereris,
  Rara inter Urbes ævitemum principes.

INDEX LIBRORUM,

Quibus hac Teneræmondæ Descriptione usi sumus præter variarum familiarum Archiva.

ADriani Barlandi *Chronicon Brabantiæ.*
Analecta Cornelii Gaillart *M. S.*
Analecta Dionysii Harduin *M. S. apud* Justum Harduinum Francisci *filium*, Dionysii *ex fratre nepotem.*
Analecta Joannis de Clerck *Actuarii hujus urbis M. S.*
Analecta Joannis Ghevartii *Officialis Antverpiensis M. S.*
Annales Brabantiæ.
Annonii *Gesta Francorum.*
Anonymus M. S. de Flandria apud Joannem de Clerck *Actuarium hujus urbis.*
Anonymus M. S. de Gestis Ducum Brabantiæ, apud Justum Harduinum.
Anonymus de Bello Grimbergensi M. S. ibidem.
Anonymi Annales Flandriæ M. S. apud Joannem Bapt. Lauttens *Jurisconsultum in hac urbe Judicem Causarum Civilium, & Syndicum Territorii.*
Ansonis *Abbatis vita D. Ursmari.*
Archiva Abbatiæ Blandiniensis, Gandensis, sive D. Bavonis, Troncinienfis, Equitum Melitensium Gandavi, Abbatiæ D. Brigittæ Teneræmond. Swivecanæ, Waesmonsterensis, Præpositurae Tusschenbeke, Capituli, Curiæ Feudalis, hujus urbis, & variorum Sacellorum.
Auberti Miræi *Chronicon.*
Ejusdem vitæ Illustrium Belgii Scriptorum.
Ejusdem Origines Benedictinæ.
Auli Gellii *Noctes Atticæ.*
Beati Rhenani *Germania.*
Bartholomæi Platinæ *Vitæ Pontificum.*
Bernardi de Girard *Historia Gallica.*
C. Plinii *Historia Naturalis.*
Carolus Loyseau *de Dominiis.*
Christiani Massæi *Chronicon.*
Colenetii *Historia Neapolitana.*
Cornelii Kiliani *Etymologicum.*
Diarium Gandense M. S. apud Simonem Kerckhovium *Ecclesiæ Cathedralis Gandavi Pastorem.*
Francisci Guicciardini *Commentarii.*
Francisci Petrarchæ *Epistolæ.*
Flavii Vegetii *Lib. de Militia.*
Guilielmus Paradinus *de Antiquo Statu Burgundiæ.*
Henrici Doultremanni *Triumphus Valenceuensis.*
Jacobi Meyeri *Annales Flandriæ.*
Ejusdem Tomi de Flandria.
Jacobi Marchantii *Commentarii rerum Flandricarum.*
Joannis Bochii *Opus Triumphale.*
Joannis Froissardi *Historia.*
Joannis Bapt. de Gramaye *Antverpia.*
Ejusdem Mechlinia.
Ejusdem Campinia.
Joannis Goropii Becani *Origines.*
Joannis Molani *Natales Sanctorum Belgii.*
Julii Cæsaris *Commentarii.*
Ludovici Guicciardini *Belgicæ descriptio.*
Marci van Vaernewyck *Antiquitates Belgicæ, & Chronicon.*
Matthæi Villanei *Annales.*
Nicolai Everardi *Consilia.*
Oliverii de la Marche *Introductio, & memoriæ cum notis I. L. D. G.*
Petri Divæi *Rerum Brabanticarum libri XIX.*
Petri Oudegherste *Annales Flandriæ.*
Paulli Æmylii *Chronicon.*
Phalaridis *Epistolæ.*
Ponti Heuteri *Rerum Belgicarum libri.*
Roberti Gaguini *Gesta Francorum.*
Sigeberti Chronicon, *cum Auctariis, ex editione* Auberti Miræi.
Seneca *Philosophus.*
Stephani Ydens *Vita D. Gudulæ.*
Witichindi *Gesta Saxonica.*

LIBRORUM ARGUMENTA.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

B*One Lector, unius Urbis magnam hìc molem vides, quæ tamen in duplum poterat surgere, si minutias sectari voluissem. Satis fastidioso hoc sæculo potissima dare; quæ ut magis faventem te habeam, externis interdum ornamentis decoravi; ut alienis gemmis matronæ sponsas solent. Itaque non hìc solius* Teneræmondæ *Antiquitates habes, sed multa de suis Brabanti videbunt, plura Flandri, ex diplomatum rata fide, & historiarum monimentis: nova quædam, pleraque aliter atque alibi. Neque tamen addicam, ex formula, omnia comperta dare; sed quod in hoc scripti genere fieri amat, quædam solida sunt, quædam conjecturis constant: quas tamen ratio adstruit. Ubique verum secutus sum: si non semper assecutus, condona; ut alius tibi.*

DAVI-

DAVIDIS LINDANI
GANDAVENSIS
DE
TENERÆMONDA
LIBER I.
CAPUT PRIMUM.

Divisio Flandriæ, Nomen Urbis, & Etymon.

E hac Urbe narrationem orsurus, nihil opus est ut multa de Flandriæ Comitatu prætexam, ne toties eam cramben recoquendo, lectori pariam fastidium. Scripsêre enim de Flandria complures & judicio, & stilo prestantes viri: inter quos meo quidem suffragio, summum tulit punctum clarissimus *Jacobus Marchantius*: & ea est insuper ejus regionis nobilitas, ut nulli paullo humaniori sit ignota.

1 Flandriæ divisio.
Jac. Marchantius Commentar. de Fland. lib. 1.

Quare hoc unum satis erit dixisse, quum *Flandria* dividatur in *Comitatum*, *Imperialem*, & *Proprietariam*, inter ea quas *Proprietaria* nomine designantur, potissimam esse *Teneræmondam*: sive loci antiquitatem spectes, sive situs opportunitatem, sive oppidi ornatum, sive eos, qui hìc olim imperio potiti, sive gentis erga Dominos fidem, sive Privilegia, sive Politiam, sive Sacra, sive denique amplitudinem Dominii, & fines, quæ omnia suo quæque loco optimâ fide, & quantâ accuratione potest, perstringemus. Orationem enim diffundere neque res postulat, neque scripti genus admodum requirit.

2 Teneræmonda Flandria proprietaria.

Enimvero urbem hanc antiquitus *Dordonam* appellatam Tungrorum Annales ferunt, ut nobis clarissimus vir Joannes Baptista Gramaye suggessit; sed ejus rei nullum alibi exemplum, aut vestigium. Itaque non ausim asserere, in tanta præsertim superiorum temporum caligine: de quibus quod omnes sciunt, plures fabulæ exstant, quàm Historiæ. Quæ lues non modò nostram Belgicam occupavit, sed omnem penitùs Europam. Italiam tamen exeipio, quæ ipsa interdum etiam hoc malo de cœlo tacta, non uno semper ore suos Scriptores legit. Usitatum verò à multis seculis nomen est *Teneramonda*: Cujus tamen varia est scriptio, sed eadem ubique origine: nunc enim Tenremunda, nunc Teneramunda scribitur. In priscis etiam diplomatibus *Teneramundia* & *Teneramundum*; sed ratio postulat *Teneræmonda* scribi: habet enim etymon voce compositâ ex nomine *Tenera* fluvii perlabentis, & dictione veneraculâ *mond*, id est os, redactâ ad terminationem Latinam; ut sit quasi *Teneræ os*: quod respondet nomini vernaculo *dendermond*, quia hâc urbe Tenera in Scaldim labitur, quem auget juxta novam arcem, nominis sui velut capitis diminutione.

3 Ejus priscum nomen.

4 Teneræmondæ Etymon.
Guicciardinus descriptione Flandriæ.

CAPUT II

Urbis origo unde, ubi de veteri Arce, & Curia Feudali quæ inibi.

HUjus Dominii quæ primordia, aut quando; quia nihil comperti habeo, tacere potius, quàm conjecturis lectorem morari. A Cæsare tamen esse certum (solum enim Imperiale est) qui temporarium Prefecti Dominium hereditario mutavit. Urbis autem initium ab Arce:. Arcis rursus incertum. Ab Advaticis esse nonnullis placet, qui à Romanis Advaticorum victoribus debellatam existimant, & vectigalium exactioni destinatam, à tenendo sistendoque navium cursu Tenericæ nomen servasse, fabulosiùs arbitrantur quàm veriùs: quum Advaticos nunquam hec loca coluisse constet, cùm aliunde, tum ex Cæsare, qui de Advaticis loquens: *Cunctis*, inquit, *oppidis castellisque desertis, sua omnia in unum oppidum egregiè naturâ munitum contulerunt: quod cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes, despectusque haberet; unâ parte leniter acclivis aditus, in altitudinem ducentorum non amplius pedum relinquebatur*. Atqui situs ille huic nostro imò Flandriæ universæ, vicineque Brabantiæ, tam est dissimilis, quàm nocti dies. Etenim quum Gothi contra Vandalos, qui Gandavum tenebant, varias arces ad flumina condidisse memorentur, ut Aldenardæ & Alosti, non absurdum dictu sit, etiam hujus nostræ conditores fuisse: nisi fortè structis jam ante munitionibus eum locum Vandali occuparant, aut ante hos alii. Certè tam opportunum ad confluentes Scaldæ & Teneræ nemo sanus neglectum credat. Fuisse enim inter duo flumina circumquaque paludibus cinctam, ideoque difficilem victu, hodiernus ejus situs demonstrat, & Historiarum monimenta fidem faciunt, adeò ut aliquando ne urbe quidem expugnatâ vinci potuerit. Eam ad Maleani usque tempora stetisse indicio

1 Urbis initium quod.
2 Arx an ab Advaticis.
Vide Pontum Heuter. de veteri Belgio lib. 1. cap. 12.
* De bello Gall. lib. 2.
3 Ejus aliunde origo quærit. Meyerus ad an. 481.
4 Ejus situs.
* Froissard lib. 1 cap. 68.
5 Quando adhuc steterit.

dicio est, quòd is bello Gandensi ifthic aulam fuam & domicilium habuit. Exinde verò seu vetustate, seu aliàs prolapsa jacuit, superstite murorum parte, antiquam testaturâ majestatem: quæ ipsa minuta nuper admodum, avectis hinc ad structuram Palatii Archiducalis stupendâ mole saxis, non sine gravi & loci imminutione, & antiquitatis damno irreparabili. Habuit antiquitùs hac in arce Teneræmondæ Dominus officinam monetariam, quod ex carbonibus & ingenti nummulorum numero aliisque indiciis, quæ sub ruderibus detecta, non est obscurum.

Meyer an. 1379.
6 Quando prolapsa.
Anno 1559.
7 Ibidem officina monetaria.

Præterea Curiam feudalem, quam Dynasta *domum* suam vocat: (ideò nempe, quòd inibi domicilium prisci hujus urbis Domini habuêre) alii *domum Teneræmondanam*, quâ paucæ latiùs extra ditionem patent: diffunditur enim ad varios pagos Brabantiæ, Castellaniæ Gandensis, Brugensis, Cortracensis, Alostensis, Insulensis, Aldenardiæ, in Wasiam, & quatuor Ambacta; complectiturque extra limites territorii plurima dominia, quæ ipsa præter venationem, aucupium, piscationem, cignos, redditus pecuniarios, aliosque, confiscationem, bona nothorum, & exterorum, clientelas, relevagia, decimas, atque alia hujusmodi; etiam Tribunalia habent, Prætores, & Scabinos, per quos justitiam exercent civilem, & criminalem, qualia sunt: *Massemе, Molenbeke, Vinderhoute, Merendre, Eecke, Hursse, Rode, Oorscamp, Inghelmunster, Sancti Eligii Vive, Ondenem, Monstruel, Blen Castel & Mortanschen in Hardoye*; quæ omnia ad dictam Curiam referuntur, præter ea Dominia, quæ finibus hujus territorii continentur: de quibus infrà latiùs dicturi sumus. Illud autem non est silentio tegendum, in ipsam usque Gandavum, hujus Curiæ jus extendi: ubi Teneræmondæ Domini beneficio possidetur feudum dictum *Tgheleede ad D. Bavonis aquâ & terrâ*: quod se extendit in *Steendam* (loci nomen Gandavi) *Molenstede, Langhebrugghe, Wachtbeke, Mendonck*. Feudum insuper *super thelonio Sancti Bavonis*, & varia loca *ad Dei Servatoris*, atque alia plurima ea urbis regione, quæ *ultra Scaldim* dicitur *extra portam Brabanticam in Imperio*, ut vocant. *Trajectus* denique ad amœnum illud ad Scaldam viridarium, quod vulgò de *Hoye* dicunt, inter arcem à Carolo V. Cæsare structam, & Beginasium. Habet autem hæc Curia id singulare: *Quòd sine Principis venia aut proximi heredis assensu, nullâ etiam juratâ necessitate, liceat feuda gravare, in alios transferre, pignori dare; quòd id fiat coram Prætore Tribunalis, & feudatariis justo numero*. Dein *quando possessor mutatur, non tenentur pendere pretii decimam; sed relevagium* 10. *librarum Parisiensium tantùm & Cubicularii jus, quod Cambrelagium vocant*. Tertiò *à lata hic sententia non est provocatio, nisi* immediatè ad Parlamentum repræsentans Principem: ante cujus institutionem ad ipsum Principem ibatur. Et quidem cùm à duobus ferè sæculis, summo conatu niteretur Concilium Flandriæ causas hujus Curiæ ad se pertrahere, idque quo efficaciùs facerent, obtinuissent

8 Et Curia Feudalis.
Lib. Feudal.
9 Quæ Dominia complectatur.
Lib. Feudal.
Lib. 3. cap. 3. num. 4. 14. 16. 118. 183 cap 6 num. 1. 12. 69. cap 7. num. 1. 22. 31.
10 Gandavi feuda huic Curiæ obnoxia.
11 Hujus Curiæ privilegium primum.
Diplomate Phil. 1461.
12 Privilegium secundum.
Ibidem.
13 Privilegium tertium.
Diplom. Joan. 1419.
14 Super hoc Concilii Flandriæ contentio.
Ibidem.

à filio Principis Philippo Comite tum Carolesii auctoritatem conjiciendi in carcerem Prætorem hujus urbis, ejusque Vicarium, quia mandatis Concilii non paruerant, Joannes Philippi Pater, re intellectâ graviter id ferens, scriptis acerbissimè litteris Concilii institutum repressit: quod iniquum esse, multis libellis, & Privilegiis Joannes de Neufchastel Montis Acuti Dominus, cujus causa agebatur, ostenderat. Quo in diplomate adseverat *numquam ab hac Curia esse provocatum, eamque declarat ab omni reserto immunem: quòdque Feudatarii hic immediatè repræsentent ipsum Principem*. Denique notandum, *neminem in causis criminalibus hâc urbe damnari, aut mulctari, nisi in hac Curia præsentibus justo numero feudatariis*, quos *homines suos* in diplomatibus Dominus vocat. Quum autem feudorum alia sita sint cis Scaldim, trans Scaldim alia; usus obtinuit, ut *in ea, quæ in Jurisdictione Teneræmondensi traas Scaldim, id est, in latere Flandrico, sita sunt, maximus natu succedat in duos trientes, ceteri in reliquum feudi: quæ cis Scaldim in latere Imperiali sive Brabantico, in ea omnes mares æqualiter: quæ verò extra limites hujus Dominii, ea sequuntur consuetudinem sui loci.*

15 Eam quis repressit.
Ibidem.
16 Privilegium quartum.
Lib. Consuetud. tit. de administratione Justitiæ.
17 Qualis in feuda successio.
Diplom. Roberti anno 1364.
18 Trans Scaldim.
19 Cis Scaldim.
20 Quæ extra Territorium.
Lib. Consuetud. tit. de feudis.

Eâdem in Arce nunc collis visitur, à Gallis exercitationis causa accumulatus, qui post prælium Gravelinganum, quo graviter eorum res attritæ, huc ad custodiam missi sunt. Id moneo, ne posteritas ignara rei, novam hinc ordiatur fabulam.

21 Collis in Arce unde.
Lud Guicciardin. Commentar. lib. 8. anno 1558.

CAPUT III

Urbs quando cœperit & ejus descriptio.

QUando hæc urbs primùm cœperit, temerarium sit affirmare; quia, ut in plerisque Belgicæ urbibus, incertum. Credibile tamen ante Caroli Magni ævum fuisse, quo tempore Haymonem Teneræmondæ Comitem, Vorsiam Tungrorum Regis filiam duxisse ejus gentis Annales tradunt. Et ut hinc ad diplomata abeam, id est, ea unde non est provocatio, cùm in Archivis Blandiniensibus *Hugo de Teneramonda* legitur subscribere anno M. LXI. satis manifestum est ante id tempus urbem exstitisse, unde ejus familiæ & tot exinde Procerum illustre nomen promanavit. Hoc, quo nunc est ambitu, non semper fuisse constat, tum aliàs, tum ex codice Swivecano: ubi *Sancti Ægidii Hospitale extra Teneræmondam* dicitur situm. Mœnitam fuisse jam inde à Roberti prioris ævo, ex ejus legibus constat, ubi murorum urbis fit mentio. Imò vel ante annum millesimum ducentesimum, hinc liquet, quòd cùm Machtildis, Roberti mater, Teneræmondæ Domina, daret Hospitali Sancti Ægidii pratum vulgo *den Bruel*, addidit hanc legem: *Si Teneræmonda Dominus secus dictum pratum munitionem villæ voluerit ampliare, à dicto prato licenter sumetur ampliatio, quanta in illo loco conveniet.* Et quod magis est, ab ipsis usque Normannorum temporibus clausam reor: Illâ enim gente uno furoris impetu omnia populante, translatas hinc in tutum Divorum Hilduardi & Christianæ reliquias

1 Urbis initium quale.
2 De eo conjectura.
Diplom. Machtildis anno 1225.
3 Hospitale sancti Ægidii olim ubi.
4 Urbs quando mœnita.
Anno 1233.
Artic. 21. Diplom. anno 1225.
Meyer. anno 836.

5 A quo prolatum Pomærium. quias ferunt. Illud autem ex dicta Machtildis
donatione verisimile, quod Roberto filio, vivâ
adhuc matre, animus fuerit augendæ urbis: eum-
que ipsum struxisse exteriores oppidi muros, qui
nunc urbem ambiunt: idque eò magis, quòd ne-
que Guidoni genero id facere per Gallum vaca-
Idem anno 1341. verit, neque nepoti Roberto, neque pronepoti
Guilielmo, neque hujus filiis Gallico civilique
bello involutis; & tamen exstitisse constet, ex
6 Muri quando partim demoliti. demolitione Cressiaci ævo, potiente hâc urbe
Ambosio, nonagesimo quinto à morte dicti Ro-
7 Arcuatum opus à quo. berti Guidonis soceri. Porrò arcuatum illud opus
multò esse recentius, & inclinanti demum muro
oppositum, ipsa structura manifestis passim indi-
ciis ostentat: quod Maleano deberi hinc credi-
Tabul. anno 1369. bile, quòd ejus tempore data Beghinis secunda
compensatio, ob ante occupatam partem suæ
areæ; ideò nempe quòd cùm primùm illi mu-
ri structi sunt (quod Roberto jam tribui) exile
datum illis pretium, neque quantum aliis, quorum
arva aut prata murorum moles occupabat: ita-
que secundâ hâc structurâ occasionem nactæ,
amplius petierunt, & impetrarunt: nempè usum
graminis quantumcumque est inter catharactam
ad D. Rochi, & arvum quod dicitur *Ackervelt*,
8 Quod dilatatio accesserit. intra & extra murum. Prior autem murorum
ambitus multò erat angustior: accessit enim
quidquid est inter aquæductum vulgo *Peerde-
kens Veste*, id est equorum mœnia, qui se per
canalem in Teneram exonerat juxta pontem di-
ctum *Le-moye*: ultra verò dictum flumen, mag-
na pars hortorum Sodalitatis D. Georgii, ubi
etiamnum antiquæ molis rudera ad ripam ex-
stant: & insuper quidquid ultra rivum, qui à
D. Rochi Sacello incipiens hortos Affligemen-
ses & Cappucinorum alluit, sublabensque pon-
tem portæ aggeris ad aquaticas molas in Tene-
ram fertur. Cui rei adhuc indicio est platea *de
Nieu-straet*, id est nova platea appellata, & alia
insuper è regione ultra alterum rivum, qui olim
fuit extima urbis fossa dicta *de Veste*, id est,
9 Urbis Flumina. mœnia. Præter Scaldam qui urbem alluit (unde
Grammye Antverpia cap. 2. præter amœnitatem magna merces advehendi
avehendique opportunitas) Tenera insuper
(quem olim Tennam dictum volunt) qui me-
diam urbem secat, multiplici aquarum divor-
tio compendiosam adfert utilitatem, ductis huc
10 Rivi. illuc per præcipua loca rivis, qui quotidiè ma-
ris fluxum & refluxum sentientes, aquis num-
quam stagnantibus, præter summam ad omnia
11 Aer. commoditatem, aërem etiam, etsi per se saluber-
rimum, tamen salubriorem reddunt.

12 Pontes. Pontes universim sunt viginti tres: quorum
sedecim è lapide vivo aut latere, ceteri è ma-
teria. Potissimi verò sunt Tenerici duo, lapideus
Meyer. an. 1412. unus, alter ligneus; & Scaldensis: quem ante
annum M. CCCCLII. non fuisse indè constat,
quòd, cùm eo tempore Philippus Bonus vellet
copias Scaldim trajicere, coactus sit inanibus
13 Pons Schaldensis subitus. vasis tabulas inponere, & eo modo subitaneo
ponte flumen sternere. Aliquanto post solidiori
Acta publica anno 1154. opere pons structus, qui adhuc superest, longi-
tudine eximiâ: ut mirum videri queat, tantam
quotannis & aquarum, & glaciei vim, labente
& refluo flumine irrefractum posse pati. Præ- 14 Ripæ.
ter pontes tantillo spatio, tanto numero, mul-
tum ornamenti oppido adferunt ripæ munitæ
muro: ut commoditatem accurata tutaque na-
vium statio.

Fora rerum venalium sunt sex, Maximum, 15 Fora.
pulcherrimâ domorum serie: in hoc Prætorium
est Pannarium sive Conventus textorum, quem
Hallam nostrates, Divæus Phalas vocat, cum 16 Phalæ.
turri multis ab hinc seculis structâ. Illud Curiæ Antiq. Brabantiæ lib. 14.
loco olim frequentatum volunt. Illi turri Curia
contigua est, novo frontispicio & variis Princi- 17 Curia.
pum, aliisque statuis jam pridem ornata. Eodem
in foro Macellum est anno M. CCCC. VIII. ut epi- 18 Macellum.
graphe habet, constructum. Piscarium præterea Anno 1602.
sumptuoso nuper opere auctum. Dein Granarium
vetus, Granarium novum, Linarium, Armenta-
rium denique anno superiore novo opere stratum. Anno 1609.

Dies rerum Venalium est Lunæ. Quo autem
securiùs & lubentiùs peregrini, etiam debitores, 19 Mercatus hebdomadalis.
commeënt, nemini quemquam licet postulare
æris alieni, die Dominicâ, Lunæ, Martis, per 20 Ejus privilegium.
singulas septimanas: idque indulto Cæsaris Ma- Diplom. 1454.
ximiliani. Nundinatio autem anniversaria à 21 Nundinatio annua
Philippo Audace Maleani genero data in tri- Diplom. an 1357.
duum, olim incipiebat die Martis post Festum 22 Quando olim.
D. Lucæ; sed quia postmodum in idem tempus 23 Cur translata.
Bruxellanæ & Beverenses nundinæ incidebant,
Carolus V. eam trastulit in diem Veneris proxi- Diplom. 1530.
mè sequentem primum Sabbathum mensis O-
ctobris usque ad Martis exclusivè. Data autem 24 Ejus privilegium.
ab utroque Principe immunitas ab arresto, non
solùm illo nundinationis tempore; sed octiduo Codex Swivecanus 1314
antè, & octiduo post, exclusis ab hoc Privi-
legio hostibus, exsulibus, fugitivis, & debito- 25 Qui hujus expertes.
ribus Principis.

Portæ urbis sunt quatuor: Bruxellensis, Me- 26 Urbis Portæ.
chliniana, Trajectensis (ita à Scaldis trajectu
vocata, eadem in priscis monimentis Scaldensis Anno 1194.
dicta) & denique Lapidea, quæ ducit in arva
inter Scaldim, & Teneram, quam acta publica 27 Lapidea quando structa.
à duobus circiter seculis structam loquuntur. Meyer an. 1343.
Id ne quem in alias suspiciones abducat, mo-
nere visum legibus Pacis Cressiaci tempore tri-
bus locis patefactam hanc urbem, & mœnibus
nudatam quâ Gandavum spectat: itaque veri-
simile est dirutam inter cetera hanc portam:
nam ut tunc primùm structa sit, fieri non po-
test, quum ex monimentis Swivecanis mani-
festum sit, diu ante prædictam structionem & Anno 1314.
demolitionem, eodem eam nomine exstitisse,
ubi designatur *locus extra portam lapideam*.

Quum verò propter obsidionis, & incursio-
num hostilium pericula, non semper tutum pe-
regre molere, præter Principis molas aquati-
cas quæ in suburbio, quod Novum Burgum vo- 28 Molæ aquaticæ.
cant, duæ insuper publicæ sunt in oppido: una 29 Ventilares.
autem quæ vento agitur, quales plures sunt in
vicinia, sed oleariæ & lorticaria item una.

Neque hìc omittendum publica ædificia, 30 Gymnasium,
Gymnasium, curâ Senatûs superiori seculo cum Anno 1514.
honorario Musis dicatum, eo splendore, ut

pauca totâ Belgicâ, etiam in mediocribus oppidis, huic queant comparari. Structum autem eſt anno M. D. LV. Rectore ludi publici magiſtro Henrico Cares, qui primus ſalarium de publico accepit anno M. D. XL. ut ejus monimentum habet. Supereſt nova arx, quæ ſub Alexandro Farneſio Belgicæ Prorege ad gemini fluminis, Scaldis & Teneræ, concurſum excitata eſt: Etſi non admodùm opus externo hoc præſidio, ubi Civium probata in Principem fides, eſt murus aheneus, *qui* (ut cum Seneca loquar) *objicere ſe pro illo mucronibus inſidiantium paratiſſimi, & ſubſternere corpora ſua, ſi per ſtragem illi humanam iter ad ſalutem ſternendum ſit.*

[Lib. 2. cap. 2. num. 17.]

[31 Nova Arx. Anno 1584.]

[De Clementia lib. 1. cap. 3.]

[32 Ædes privatæ.]

Porrò privata ædificia ampla ſunt, & commoda, & utcumque nitida. Hortos omnes pænè ædes habent: pleræque etiam vivas ad limen aquas. Primam laudem & amplitudine, & loci amœnitate meretur aula Viglii à Præſide Viglio Zwichemo nomen nacta: qui eam emit à Michaële van Hoſtadt, à quo ad Præſules & Canonicos dictę urbis abiit; & ab his pretio ad V. N. Adolphum Veranneman. Inſuper hìc ædes ſuas habent Abbatiæ S. Bernardi, & Afflighemenſis; olim etiam D. Bavonis, Ninivenſis. Loca Sacra ſecundus liber dabit.

[33 Aula Viglii.]

[Anno 1612.]

CAPUT IV.

Urbis ſitus & qualitas

[1 Teneræmondæ lit. 9.]

[2 Qua ſolo. V 12 Joannis Burgundi.]

[3 Vicinæ urbes. 1 et. Oudegherſte Annal. cap. 169.]

[4 Ejus qualitas. Marchant. Comment. lib. 3.]

[5 Sententiæ argumentum.]

[6 Nunquam controverſum. Idem Vita Jo. & Meyer. an. 1416.]

EST autem hæc urbs hinc pratorum & fluminum amœnitate læta, inde arvorum ubertate dives, ſita ad limites Brabantiæ, Flandriæque, ad meridionalem Scaldæ plagam, in ſolo Imperii ſive *Romano*, ut Dintherus vocat: quod & ſitus demonſtrat, & omnes ſcriptores fatentur; eâ loci opportunitate, ut vix major eſſe queat: eſt enim præſtantiſſimis, nobiliſſimiſque Belgicæ urbibus cincta. Intra ſextum milliare habet Antverpiam, & Mechliniam, intra quintum Gandavum, Bruxellas, Hulſtum, & denique intra fecimdum Aloſtum: ad quæ omnia non terrâ ſolùm commoda via patet; ſed & aquis merces ultrò citròque tranſvehuntur. Eſſe verò non feudum Imperii ſed Alodium, vel ex diviſione Flandriæ apparet: quæ quum dividatur, ut jam ante dixi, in Comitatum, Imperialem, & Proprietariam, & Proprietariæ nomine Teneræmonda cenſeatur; nominis indicio liquet neminem ſuperiorem agnoſcere hujus oppidi Dominum: nec Galló debere fidem, ut Comitatum; nec Imperatori, ut Imperialem. Gallici juris numquam fuiſſe palàm eſt. Imperatori ſi deberet, nihil opus foret tertio hoc diviſionis membro: inter Imperiales enim cenſeretur, non Proprietarias. Et ut omittam illud Proprietatis nomen, quum variæ fuerint controverſiæ inter Imperatores & Comites Flandriæ, ob non præſtitam fidem ratione terrarum Imperialium; nulla fuit umquam contentio de ſupremo in Teneræmondam Dominio. Joannes Burgundus legitur præſtitiſſe fidem de Burgundiæ & Aloſti Comitatibus, & multò antè Balduinus Comes, ejuſque ſocer Philippus Alſatius, Teneræmondæ nuſquam factâ mentione. Imò neque Guido Flandriæ Comes umquam præſtitit fidem Guilielmo Cæſari: qui capitalis Flandriæ hoſtis, ſi fides illi debita fuiſſet, mulctaſſet Flandros hoc Dominio: ut eadem de cauſa dederat Avenio Guidonis uterino fratri Comitatum Aloſtenſem, Waſiam, Zelandiam. Qui inſuper voluit poſtea, ut Guido & Joannes ejus frater cederent Avenio dominatus Imperiales ſitos inter Flandriam & Hannoniam. Et demùm tranſactio facta inter Ludov. Creſſiacum, & Gulielmum Hollandiæ Comitem, conventumque, ut Hollandus Zelandiam ſibi haberet; Flander verò ditionem Aloſtanam, Waſiam, quatuor Officia, & Gerardimontem, remiſſo utrimque omni jure, & prętextu: nuſquam nominatâ vel indicatâ Teneræmondâ. Quare meritò Wielandus Flandriæ quondam præſes *ſine medio teneri dicit: Dominumque ibi ſupremum habere Imperium.* Meyerus *optimo jure Prædium vocat, ac nulli obligatum.* Quod perindè eſt, ac ſi Alodium diceret; ita enim Alodium Cujacius definit: *Nullius*, inquit, *Domini beneficium; liberum, non ſervum; immune, nihil penſitans; optimo jure; optimâ conditione; nec fidem, nec homagium, nec inveſtituram debens.* Exiſtimandum verò, etſi non ab Imperatore, Imperialiter tamen hanc ditionem poſſideri, & dono quondam Imperatoris, Alodium privati juris factam: ut modò Waſiam aliaque quædam teneri Wielandus cenſet. Quando autem ab Imperii clientela dęfecerit, incertum eſt. Quod item de Brabantia ſua fatetur Divæus: quam tamen ab Henrico V. Godefridum Barbatum in feudum accepiſſe conſtat: cujus ſucceſſores multo tempore poſt excuſſam clientelam Comitiis Imperii interfuêre, idque primùm exoleviſſe poſt annum M. CCCC. VI. Ducatu ad Antonium filium Philippi Audacis Burgundiæ Ducis devoluto. Gaguinus *ad Dominum ſui juris indigetat.* Manuſcriptus quidam de Flandria codex vocat *Teneræmondam Francum Alodium, & Reſortum quidem in Flandria debere; non eſſe tamen Flandriæ feudum.* Quod etiam diſertis verbis Philippus Bonus declaravit. Etſi Robertum Betunium Flandriæ Comitem ad eam ſervitutem adegiſſe conſtat, non quidem urbem ſed hujus ditionis Territorium, ut indicant tabulæ Gulielmi Nigellani Roberti ex fratre Gulielmo Nepotis. Qua de re, quæ exſtant tabulæ ad majorem rei lucem hìc dabo Latio donatas: *Nos Gulielmus Flandrenſis Eques, Teneræmondæ Dominus, Notum facimus: quòd cùm controverſia verteretur de tenemento terræ de Tenremonde, inter chariſſimum & amantiſſimum Dominum & Patrem noſtrum, Dominum Gulielmum Flandrenſem, piæ memoriæ, Dominum quondam de Tenremonde, quem Deus abſolvat, ex una parte; & chariſſimum atque amantiſſimum Dominum & Patruum noſtrum Robertum Flandriæ Comitem, ex altera, quia dictus noſter Pater dicebat,*

[Idem anno 1191.]

[7 Nn à capitali hoſte. Oudegherſte 1278 cap. 81.]

[Meyer. an. 1252.]

[Idem anno 1254.]

[Idem anno 1322.]

[8 Dominii quale Imperium. Lib. de feudis. Rerum Flandric. tom. 9.]

[1. Obſervat. cap. 34.]

[Wieland. lib. de feudis.]

[Ibidem.]

[Rerum Brabant. lib. 20.]

[9 Non eſt Flandriæ feudum. Auctario Hiſtoriæ. Idem Meyer. tom. 30. & Marchant. Comment. lib. 1. Diplom. an. 1451. Vide num. 17. Diplom. an. 1318.]

[Ibidem.]

[10 Contra id tabulæ.]

&

& asserebat, quòd non debeat tenere, neque tenebat totam terram de Tenremonde in feudum, & homagium à Comite Flandriæ, fratre suo, esse enim ibidem satis multa Franca Alodia, quæ non tenebat ab illo, ut aiebat: charissimus autem noster atque amantissimus Patruus dicebat, & sustinebat contrarium. Quæ controversia numquam declarata aut definita fuit, vivente charissimo atque amantissimo Patre nostro prædicto. Nos ad componendam prædictam controversiam, quam habere possemus contra charissimum nostrum Patruum suprà dictum, & ad declarandam rei veritatem, dedimus prædicto Patruo nostro supra suam conscientiam, ut veritatem diceret, quomodo, & quòd in posterum dicta terra de Tenremonde deberet teneri in feudum, & homagium Comitis Flandriæ, quia certiùs quàm alius quisquam poterat scire, quum valdè diu eam terram de Tenremonde possederit in suum Dominium, antequam dictus noster Dominus & Pater eam acceperat, & ab ejus manu devenerat in manus prædicti Domini & Patris nostri. Qui Patruus noster prædictus suscepit dictam veritatem dicere supra suam conscientiam, & dixit, quòd tota terra de Tenremonde, in omnibus suis locis, & partibus, debet teneri in feudum & homagium à Comite Flandriæ, & quòd ita ipse accepit, quandò eam hereditatem accepit, & tenuit ab Illustrissimo & potentissimo Principe Domino Guidone, bonæ memoriæ olim Comite Flandriæ, quem Deus absolvat, Patre suo charissimo, & Avo nostro, & quòd ita semper dixisset, sensisset & tenuisset, quòd charissimus & amantissimus Dominus noster & Parens debuisset recepisse & tenuisse à se. Cui dicto nos assentimur, & cognoscimus pro nobis, & heredibus nostris, & successoribus, totam dictam terram de Tenremonde & quæ inde dependent plenè & integrè recepisse, & debere tenere, ab illo in feudum & homagium. In cujus rei testimonium mandavimus præsentibus literis nostrum Sigillum apponi, & rogamus ac requirimus charissimum nostrum atque amantissimum Dominum & Fratrem Dominum Joannem Flandrensem Dominum Crevecuriæ, Daloes, & Castellanum Cameracensem, ut ad res supradictas velit præbere suum assensum, quantum ejus interest, aut interesse potest, & mandare præsentibus tabulis apponi suum Sigillum ad rei testimonium. Et nos Joannes Flandrensis ad petitionem charissimi & amantissimi fratris nostri, præbuimus & præbemus nostrum assensum ad res suprà dictas, quantum nostra interest aut interesse potest: & mandavimus præsentibus apponi nostrum sigillum, in testimonium veritatis. Acta sunt hæc prædicta omnia & conventa inter charissimum & amantissimum Dominum & patruum nostrum ex una parte, charissimum & amantissimum fratrem nostrum & me ex altera, ad D. Bavonis Gandavi: præsentibus inclyto & potente Principe Domino Ludovico, maximo natu filio Domini Comitis Flandriæ Comite Nivernensi & Rhetellensi; Guidone fratre nostro, Gulielmo Nivolliaco, Domino Ghisberto de Leeuwerghem, Domino Yvano de Vaernewyck, & Domino Gerardo Ducke Equitibus, Balduino de Sinnebeke & Henrico Braem Scribis Consilii Domini Comitis Flandriæ, atque aliis multis, anno gratiæ M. CCC. XIII. luna post festum sanctæ Catharinæ mense Novembri.

Hunc patris & patrui assensum secuta *Maria* Joannis filia, cum *Inghelrammo Ambosio* mari-
to clientelam Ludovico Cressiaco Flandriæ Co- 11 Qua ratione datæ, conjectura,
miti præstitit. Equidem id eo tempore primùm
tentatum arbitror, quo Robertus matris suæ
Machtildis Teneræmondæ Dominæ hæredita-
tem adiit, eumque compositò præstitisse Gui-
doni Flandriæ Comiti parenti suo fidem, quo
id exemplum posteri, quando divelli Teneræ- 12 Conjecturæ ratio.
mondam contingeret, imitarentur: eâque ra-
tione Dominatus, alioquin liber & sui juris, Flan-
driæ connecteretur. Cujus rei suspicionem mi-
hi dedit, quòd in declaratione dicta non dicit
Robertus, Superiores Teneræmondæ Dominos
fidem Comitibus Flandriæ præstitisse quod pro-
cul dubio expressisset, ut suæ causæ firmamen-
tum; sed tantum id de se asserit. Et credibile
est non temerè Gulielmum moturum fuisse Ro-
berto fratri litem, & nisi multis, validisque sub-
nixum rationibus, potissimùm verò more ma-
jorum: qui summam in his controversiis vim
habet. Nam si ratio, & consuetudo, & usus
superiorum temporum à Roberto stetisset, non
fuisset diu protractum ejus rei judicium. Et qui- 13 Altera conjectura.
dem videor videre hujus controversiæ primum
Roberto in mentem venisse postquam hujus Do-
minii possessionem Gulielmus adierat: nam si 14 Ejus ratio.
id illi antè in animo fuisset, quum æstimatione
factâ Teneræmondam hic acceperit, poterat
eum clientelæ onere ad eum & posteros trans-
mitti: quod de ditione Bornehemia atque aliis
factum constat. Et ne cui mira videatur hujus-
modi Principum agendi ratio, quibus unum est
inter Imperii arcana limites quà possunt profer-
re, ex infinitis unum exemplum est Ripelmon- 15 A pat. Oudegherste Annal. c. 113.
da, non incelebre ob arcem in Wasia munici-
pium: eam soli esse Imperialis non Gallici, &
situs, & ratio convincit: & tamen Ludovicus Gal-
liæ Rex, qui cœlo postmodum adscriptus est,
ejus nomine clientelam sibi à Margareta Flan-
driæ Comitissa extorsit, & eâdem operâ uni-
versam Wasiam suo Regno asseruit: reclaman-
tibus omnium temporum historiis, & diploma-
tibus. Itaque nihil mirum esset, si eâdem ra-
tione Teneræmondam Robertus vendicasset, eo
potissimùm prætextu *quod ita ipse accepit quan-
do eam hereditatem accepit & tenuit ab inclyto &
potente Principe Guidone bonæ memoriæ olim Co-
mite Flandriæ*. Nam quomodo demùm potuit 16 Tabulæ argumento rejectæ.
antiquitus fuisse feudum Flandriæ, quum aut à
Gallo hanc ditionem Comitem accepisse, aut
à Cæsare necesse sit. Ab illo non potuit: quum
& urbem, & universum territorium cis Scal-
dim & ultra, Imperialis esse soli, inter antiqui-
tatum peritos nemo neget: & ne quis ignoret,
uno verbo infra docebo. A Cæsare verò ut qui- Libro 3. cap. 1. num. 1.
dem multa Balduinus Insulensis acceperit, nem-
pe *Terram omnem inter flumina Scaldem & Te-
neram, quinque Insulas Zelandicas, Castrum Gan-*

dense

dense, cum quatuor officiis, inquit Meyerus (Oudegherste etiam adjungit *omnem terram quæ sita est inter Scaldim & Hontam à fossa Othoniana, Antverpiam usque*) nulla tamen usquam Teneræmondæ mentio. Si aliquis putet eam censeri nomine *terræ inter Scaldim & Teneram*; id ipse loci situs convincit (nisi quòd exigua admodum portio hujus nostræ ditionis inter Scaldim & Teneram) & Meyerus atque Oudegherste id palàm de terra Alostensi interpretantur. Et ut concedam exiguam eam partem eo nomine censeri, non potuit certè tota urbs, & omne territorium ejus donationis ratione in Flandri beneficium concedere. Ut ut est, Philippus bonus ille Belgici Imperii quasi conditor, jam olim eam de clientela opinionem diserto diplomate rejecit; satis apud posteros testatus, quod suprà conjecturis probavi, Teneræmondam ante Roberti Betunii ævum, non fuisse feudum Flandriæ. Nam cùm intellexisset *plurimos ex subditis, & aliis, putare & sustinere opidum & Dominium de Tenremonde esse de Comitatu Flandriæ, & Castellania Gandensi, ideoque jam ante aliquis ex Officiariis & subditis voluissent jurisdictionem & cognitionem causarum in facto justitiæ, & aliàs ad se trahere, præter eos, quos hìc constituerat: bono*, inquit, *& maturo judicio, & deliberatione declaravimus, & per præsentes declaramus, nostrum prædictum opidum, & dominium de Tenremonde, nec esse, nec fuisse de Comitatu Flandriæ, neque de Tenemento ejusdem Comitatûs, neque etiam de Castellania Gandensi; sed semper fuisse & adhuc esse prædictum opidum & Dominium de Tenremonde purè vicinum nostro dicto opido, & Castellania Gandensi.* Ita ille anno M. CCCC. LI.

Ad annum 1057. Annal. cap. 40.
Ad annum 1046. Annal. cap. 39. & Marchant. Comment. lib. 4. titulo Bel. German.
17 Et posterioris Domini tabulis.
Archiva oppidi.

Et ne quis id factum existimet minuendæ populari Gandensium potentiæ, (quod magno studio & hic & alii sæpe conati sunt, & demum *Carolus V.* summo ejus Reipublicæ commodo effecit, magno illo privilegio, omnium privilegiorum abrogatione, quo à plebe ad optimates Rempublicam transtulit) secus esse eo diplomate liquet, quo idem *Philippus* edicit, Curiæ Teneræmondensis Clientes non esse obnoxios suo edicto de non vendendis feudis, *quia* (inquit) *hæc feuda alterius sunt naturæ, quam aliarum Curiarum: quum hæc terra sit Imperialis, & non de nostro Comitatu Flandriæ; ut satis liquet ex nostris tabulis in Consilio Flandriæ aliàs expeditis, & nunc examinatis, post maturam deliberationem, & habito super hoc judicio Consilii Flandriæ, quia & urbs, & Territorium Domini Teneræmondensis separata sunt à nostro Comitatu Flandriæ.* Vides etiam accuratâ inquisitione, & maturo Consilii Flandriæ judicio hanc ditionem à Flandria sejungi: neque aliter Flandriam vocari posse, quàm olim Antverpiam, & Mechliniam; quando Flandriæ Principibus utraque ea urbs paruit. Idem Maxęmiliani diploma habet cujus verba modò subjiciam. Et sanè adhuc usus habet, ut non simpliciter Flandria vocetur; sed cùm adjectione: *Flandria Proprietaria.* Quod ut magis liqueat, id unum par est addere, quòd Comites Flandriæ seorsum interdum usi sunt titulo Teneręmondæ; non facturi, nisi aliud à Flandria hoc dominium esse scivissent. Cujus rei exempla sunt in diplomate Hammensi: *Guido Comes Flandriæ, Betuniæ, & Teneræmondæ dominus.* In Epitaphio: *Machtildis Comitissa Flandriæ, Advocata Betuniæ, & Domina Teneræmondæ.* Et in tabulis publicis: *Carolus Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Limburgi, Luxemburgi, Comes Flandriæ, Dominus Teneræmondæ.* Enimverò post præstitam illam clientelam, Comites Flandriæ etiam in hanc urbem (de qua tamen nulla in tabulis expressa mentio) directum sibi jus arrogarunt. Hinc Teneræmonda à *Cressiaco* mulctata legitur trecentis libris, quia exules receperat: quod tamen *valde Teneræmondanis contra exspectationem evenit:* (inquit Petrus Oudegherste, & subdit rationem) *quia dicta urbs non spectabat ad dictum Comitem; sed ad Beatricem de sancto Paulo* (Viduam & usufructuariam Joannis Dampetræ Teneręmondæ Domini) *quæ simul erat Domina Neellæ & Crevecurii:* Et rursum à *Ludovico Maleano*, ob Civium inter se tumultum in cæde Henrici van Loecke: nisi id factum dicamus, quia hoc dominium jam à Rege acceperat, etsi non omne jus, de quo latiùs infrà, ubi de hujus Dominii Dynastis. Eâdem ratione existimo causas Civiles hinc ad Senatum Gandensem pertractas, & postmodum ad Concilium Flandriæ: nisi id incuriâ Teneręmondensium factum aliquis credat, qui id passi, & ita paulatim in morem abiisse, quia nemo contradixit. Quod idem in causis feudalibus hujus Curiæ eventurum fuisse existimem, nisi vindicem habuissent virum potentem Montis acuti dominum, & per eum ipsum Principem Joannem Burgundum, quod suprà ostendi. Enimverò postquam ab Ambosiis ad Flandros hæc ditio abiit, non re solùm ii Principes hìc supremum dominium exercuerunt; sed id etiam scripto reliquerunt posteris testatum. Et quidem *Maleanus* qui primus hoc dominium ab Ambosiis accepit, *supremum se Dominum* inscripsit, *sine medio, & absolutum.* Cujus exemplum secuti posteri eodem sunt usi titulo, inter quos *Joannes Burgundus* diplomate de causis feudalibus se vocat *Dominum supremum, sine medio, & respectu.* Rursum eo diplomate quo *Maxæmilianus* Cæsar concedit immunitatem à fisco, dicitur *hoc dominium ad limites Flandriæ, in Imperiali solo situm, teneri à Deo merâ proprietate.* Et hujusmodi ferè fuisse priscos Teneræmondæ dominos, ab ultima antiquitate inde apparet; quòd non solùm habeant in sua ditione ea signa, quæ ad dominia alicujus notæ & dignitatis requiruntur; qualia sunt Imperium merum, mixtum, & Jurisdictio, Ecclesia Collegiata, Abbatia, Hospitale, Forum, Urbs mœnita, Castrum, Sigillum, Telonium, alia dominia feudo data, Justitiæ concessio, pœnarum etiam capitalium ante & post latam sententiam remissio, Jus denique asyli; sed insuper quòd *Principes Teneræmondæ* se inscripserint, omniaque habuerint quæ à Politicis supre-

18 Contra has argumentum rejectum.
Lege Carolinâ 1540.
Meyer. ad annum 1453.
Archiv. oppidi tab. anno 1461.
19 Aliis tabulis.
Meyer an. 1357. Num. 42.
20 Et evidenti argumento.
Vide lib. 3. cap. 2. num. 17.
Vide. lib. 1. c. 6. num. 107.
Archiv. Eccl. B. Mariæ Teneræm. tab. an. 1472.
Meyer. an. 1328.
21 Teneræmonda cur à Cressiaco mulctata.
Annal. cap. 154.
22 De mulcta idonei scriptoris judicium.
Archiv. oppidi anno 1349.
Lib. 1. cap. 6. num. 151.
23 Teneræmonda in quibus Concilio Flandriæ obnoxia.
24 In quibus non.
Diplom. Joannis Burg. anno 1419.
Cap. 2. num. 15.
25 Comitiis Flandriæ à quo tempore & quæ hìc potestas.
26 Exempla.
Diplom. an. 1351.
Anno 1419.
Anno 1480.
27 Priscorum dominorum quale hìc imperium.
Carolus Loyseau tractatu de Dominiis.
Vide lib. 1. cap. 6. num. 11. & lib. 2. cap. 6. num. 7.

supremi dominii indicia nuncupantur: qualia sunt

28 Supremi imperii nota prima. Idem cap. 5.

Primò *Jus condendi leges* : quo non est alius effectus magis proprius supremo Imperio, adeò ut Princeps & lex sint quodammodò relativa, quum Princeps sit conditor legis, lex verò opus Principis : quæ publicè & privatim omnes devincit, ut Princeps in omnes & singulos habet Imperium. Condidisse autem leges Teneræmondæ Dominos palàm faciunt sanctiones *Roberti*, quas infrà dabo.

Lib. 1. cap. 9. num. 74.

29 Secunda. Ibidem.

Secundò *Institutio Magistratuum*, qui sunt vivæ leges, ut leges muti magistratus.

30 Tertia. Ibidem.

Tertiò *Arbitrium Pacis & Belli*, cujus quidem ideò nullum exemplum, quia hâc animi moderatione fuerunt prisci hujus urbis Domini, ut iis non modò nullum bellum; sed ne controversia quidem cum vicinis Brabantis, Flandris, Alostensibus intercesserit. Suos tamen subditos ad militiam devinctos habuisse Conventio *Roberti* Advocati cum Canonicis Cameracensibus palàm facit, ubi hæc verba : *Et sciendum quod hospites Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem debent ire in exercitum Domini de Tenremonde, quantum terra de Tenremonde durabit*. Idem diploma ejusdem *Roberti* testatur, donatione Masminiæ, Calckenæ, & Laernæ, ubi ita legitur : *Si homines mei ibidem manentes, exercitus meos, vel equitaturas non fecerint sicut debent, vel ad placita mea non venerint, ego pro forefacto tali, sicut Homines mei judicaverunt, potero pendeare super feodum quod mei homines tenent de me.*

31 Quarta. Ibidem.

32 Ultimum resortum quanti sit.

Quartò *Ultimum Resortum*. Quod jus qui habent censentur inter supremos Dominos, etiamsi sint vassalli; quia eorum subditi & clientes non sunt obnoxii Tribunali externo. Id autem ita dependet à supremo Imperio ut vocetur jus supremitatis, sive, ut expressiùs Græci, autocratias : estque maximum vinculum supremi Imperii, quo adempto indirectè jus condendarum legum tollitur, ceteraque omnia quæ ad supremum Imperium faciunt. Quod in Galliis satis olim experti Comites & Duces hâc unâ ratione in ordinem redacti. Judicatum autem hìc olim per arrestum, antequam in Flandriæ communionem hæc urbs concessit, non est obscurum : quia hæc ditio neque Brabantiæ obnoxia, neque Flandriæ; sed sui juris ad neutrius Consilium aut Principem appellavit, aut appellare potuit. Et quòd magis, *Joannes Burgundus* id satis disertè innuit diplomate suprà laudato, ubi hęc verba : *Pource que celle nostre ville tenons exempte de tout resort*, id est : quia hanc nostram urbem tenemus exemptam ab omni resorto. Et centum octuaginta sex annis ante *Joannem*, *Robertus* Teneræmondę Dominus gravem mulctam imponit, *quicumque judicio Scabini dedixerit* : Si verò aliquis haberet controversiam cùm Scabino, *ad domum Teneramondanam*, id est, Curiam feudalem, jussit referri, aut ad *Scabinos Antverpienses*, non quidem ut Judices ordinarios; sed ut arbitros, ut ex legis circumstantiis liquet : non facturus si superiorem Teneræmonda Judicem habuisset. Et quamquam ab uno sæculo & altero hinc ad

33 Teneræmondenses habuisse, argumentum unum.

34 Alterum. Anno 1419.

35 Tertium.

Vide lib. 1. cap. 9. num. 74. artic. legum 13. Art. legum 28.

36 Partim sublatum.

Consilium Flandriæ provocatum est, tamen in Feudalis Curiæ sententiis numquam ab antiqua consuetudine declinatum : donec instituto à Carolo pugnace Parlamento hac iri cœptum : cùm antè ad Principem iretur. Imò judices hujus Curię antiquitus ipsum Principem repręsentasse, ex *Joannis* diplomate suprà ostendimus : quod summum est supremi Imperii indicium; quum non civilis tantùm de feudis jurisdictio penes Curiæ nostræ Feudalis Judices & sit & fuerit; sed criminalis insuper, quæ maxima est non Magistratuum modò; sed & Regum potestas. Sine illis enim aut extra eorum Curiam nullum hac urbe criminale judicium exercetur.

37 Partim non.

38 Judicium feudalium dignitas. Anno 1419. Cap. 2. num. 13.

Denique *Monetam cudere*, quæ nexus est Rerumpubl. & pacis bellique nervus, semper est habitum supremi Imperii : præsertim si superiora illa accesserint. Cujus rei non modò jus habuisse antiquos Teneræmondæ Dominos; sed etiamnum cudisse, manifestum est ex diplomate ab Odardo Cameracensium Præsule Canonicis hujus opidi olim concesso : ubi, *pro libertatis memoria* stipulatur sibi dari quotannis *tres Teneræmondensis monetæ solidos*.

39 Supremi Imperii nota quinta. Carolus Loyseau de Dominiis cap. 3.

Anno 1108. Vide diploma infra lib. 2. cap 1. num. 11.

Bodinus *de Repub.* duo insuper addit: *Pecuniam imperare, & à solo Deo tenere*. Prius illud habuisse Teneræmondæ Dominos, *Ambosii*, cui dotale hoc Dominium, diploma convincit : quo Senatui concedit potestatem exigendi tributi genus quod maltotam vocant. Posterius verò *Maxemiliani* laudatum diploma docet, ubi hic sensus : *Teneræmondam Dominium esse sui juris, situm in terra Imperiali, idque Dominium tenere à Deo, merâ proprietate : neque ullo modo esse de tenemento Flandriæ*. Et quamquam ex posterioribus Dynastis hic fuit; non aliud tamen illi jus fuisse, quam prioribus constat. Neque est quod de feudo aliquis objiciat; quum tale antiquitus non fuerit, uti solidis conjecturis & rationibus credo probasse, & ipsi Principes dipomatibus suis sat reliquerunt testatũ. Quod autem jam olim Flandriæ rebus cum auctoritate se miscuerunt, potuit id fuisse tum ob alia in Flandriæ Comitatu feuda; tum etiam muneris alicujus hæreditarii ratione : quod de *Daniele Teneræmondano* apparet : quem cum *Equitio Flandriæ Majorem* Anselmus vocat, quod aut de Majore domus aut de Marcschalco (quæ vox est nostras, & ita scribendum Goropius monet, & etymon convincit) intelligendum, mihi suspicio; quum sciam olim duos Marcschalcos Flandriæ hereditarios esse solere. Unde factum putem, ut antiquitùs etiam cum auctoritate Flandriæ se rebus miscuerint, non autem Brabantiæ, cui tamen æquè vicini. Ex dictis non est obscurum, cur postquam ad Flandriæ Comites hæc urbs devenit, & paulatim in Flandriæ communionem, & nomen abiit, *Flandria proprietaria* dici cœperit : nempè, quòd soli Comiti obnoxia. Quod factum *Maleani* primùm tempore, qui primus Comitum, & Flandriæ & Teneræmondæ Dominium junctim possedit. Fuerat quidem ante in Flandrensi familia : nempè hereditate *Machtildis*. *Roberti*

40 Sexta.

41 Septima.

Anno 1115.

42 Teneræmondam a Deo Teneri Anno 1410.

Diplom. Philippi boni anno 1451.

43 Cur ipsi Domini Flandricis se rebus miscuerint, non Brabanticis.

Chronicon anno 1128.

Gigantomachiâ. Oudegherste annal. cap. 171.

44 Teneræmonda cur Flandria Proprietaria.

Circa an. 1155.

45 Et à quo tempore.

Archiv. Swiveçan. anno 1298.

Teneræmondæ Domini filiæ, quam *Guido Dampetra* duxerat; sed antequam is ad Comitatum pervenit, *Robertus* filius jam aditâ maternâ hereditate, Teneræmondam & re, & titulo possidebat. Idem hic postquam Flandriæ Comitatu potitus est, transtulit hoc Dominium in *Gulielmum* fratrem (cui jam ante *Guido* pater assignaverat, lege conjugii, cum Adela Rodolphi Nigellani filiâ) is autem ad posteros: donec emptione ad Gallum, dono ad *Maleanum* venit: penes cujus successores Flandriæ Comites hactenùs mansit, addita Flandriæ, non subdita: quod Philippi Boni Belgarum Principis non unum diploma manifestum facit.

46 Quis Comitum primus Teneræmondæ dominus. Anno 1164. Conventione cum Canonicis hujus oppidi an. 1164. li. 3. c. 7. n. 15. Oudegerste Annal. c. 130. Idem cap. 161.

CAPUT V.

An Teneræmonda fuerit juris Brabantici: ubi quædam de Lotharicio, & Brabantiæ nomen unde?

Divæus Antiquit. Brabant. l. 1. c. 8.

ETENIM Brabanti sui olim juris ad annum usque M. C. LXXX. hoc Dominium fuisse contendunt: quæ res quum hactenus à plurimis credita, à paucis quæsita, à nemine quod sciam pertractata fuerit, operæ pretium facturus videor, si ab Historia & ratione lucem mutuabor. Aiunt illi ex suis Annalibus, in compensationem opis bello Bertholdico sive Grimbergensi latæ, *Godefridum* Brabantiæ Ducem *Alsatio* Flandrorum Comiti *Teneræmondam* assignasse. Dein allegant, Nobilitatem Brabanticam à *Philippo bono* huic urbi custodiendæ missam. Tertiò solitum in dubiis controversiis à Senatu Teneræmondano Antverpiam ad Senatum mitti consultandi causâ, quod vocant *Ad caput ire*. Quartò eadem esse Lovanii & Teneræmondæ insignia. Et denique *Remigium* sive *Rengotum Calvum* Teneræmondæ Dominum à Duce *Godefrido* petiisse confirmationem fundationis Canonicorum à se factæ, non facturum nisi Brabantiæ Feudatarius fuisset.

Cap. 11. 1 Teneræmondam Brabantici fuisse juris argumentum primum. 2 Secundum. 3 Tertium. 4 Quartum. 5 Quintum.

6 Responsio ad 1.

Ad primum Brabantorum pace respondeo, donationem illam fictam esse, sive de Dominio utili agant, sive de directo. Nam quod ad illud attinet, fieri non potuit; quum eo ipso tempore, & antè, & post, suos hæc ditio habuerit Dynastas, quos paulò post dabo, ab anno circiter millesimo ad *Maleanum* usque, qui aut mutatione, aut *Philippi Pulchri* munificentiâ ad Flandriæ Comites hoc Dominium transtulit. Si verò de Dominio directo intelligant; contrà esse censebit, qui ad Flandriam spectasse, etiam ante allegatæ donationis tempus, ditionis hujus Proceres, animadvertet: quum variis bellis præsto fuisse Flandriæ Principi legantur, Brabanto numquam: ne ipso quidem belli Grimbergensis incendio, quando omnis Brabantia concessit in partes, ubi tamen ob viciniam & loci commoditatem, plurimum in iis fuerit momenti. Nec manu solùm; sed & summis consiliis de rebus Flandriæ cum auctoritate interfuisse, cum alii tum ille *Daniel* (quem *Majorem Flandræ* Anselmus Abbas vocat) indicio est, qui in deliberatione super reprimenda *Gulielmi Normanni* tyrannide, auctor fuit, vocandi ad Flandriæ Comitatum ipsum *Theodorum Elsatium*, eundem illum, quem à Brabanto hanc ditionem dono accepisse volunt: cui consilio ceteros assensisse, & historiæ testantur, & rei eventus indicavit; utcumque renitente *Normanno*, & ne quidquam adjuvante Brabantorum Principe: qui si directus hujus ditionis Dominus fuisset, quid causæ erat, cur eam non in fiscum redigeret, in qua tanta oportunitas, & pace & bello, medio inter Brabantos, Flandrosque loco? Saltem occasione absentis apud hostem Dynastę, non magis agro sui Clientis pepercisset, quàm Alostano; quem ferro flammâque populatum ferunt. Imò verò si talis donatio umquam facta esset, quę poterat oriri controversia inter fratres tanto dignitatis gradu disparatos, si, ut antè dixi, usus, & consuetudo majorum, pro fratre majore, Flandriæ Comite, feudi directo Domino stetisset? Quâ autem ratione id evenerit, satis suprà, quantùm potui, expressi. Et quidem non agere Brabantos de Dominio directo, sed de utili, id indicio est, quòd hanc donationem factam dicunt, ad liberandum Ducem Brabantiæ, à juranda clientela Comiti Flandriæ: quod disertis verbis illi exprimunt. Cùm enim *Elsatius* sępiùs opem tulisset Brabanto graviter periclitanti, ac variis suorum cladibus tæderet plures auxiliarios mittere, ferunt tandem Brabantorum precibus annuisse, eâ lege: ut eorum Dux quando ad pubertatem pervenisset, præstaret fidem Comiti Flandriæ, & fateretur se Ducatum Brabantiæ ab illo in feudum tenere, quam conditionem tum à Tutoribus acceptam, *Godefridus* adultà ætate recusavit: indignum Duce ratus, Comiti esse feudatarium, & Clientelam jurare; sed donatione Tenerępmondæ Tutorum promissa compensavit, non recusante scilicet Elsatio. Hæc illi; atque alia longè absurdiora, satis imprudenter (fortè decepti à vernaculo, fabularum magis quàm Historiæ scriptore, qui primus id commentus sit) credidêre, & aliis credendum ad posteros transmisêre. Credat Judæus apella, non ego, nec quisquam alicujus naris. Nam qui fit verisimile, *Elsatium* potentissimum Principem, & cui tantum à bellis externis ocium, ut quater in ipsam usque Asiam adversus barbaros exercitum traduxerit, directo jure in totam Brabantiam cessurum, quod illi pacto debebatur, & quò plerique Principum per fas & nefas ruunt, mutatione directi dominii in unum opidum Teneræmondense, non magnum, & exiguam partem agri; quum longè plurima, & optima ditionis pars sit ultra Scaldim, ubi Brabantię Duci nullum umquam jus. Adde quod Divæus magno oscitantiæ indicio, diligens alioquin Scriptor, nunc *Philippo Elsatio*, nunc *Theodoro* donationem factam scribit: quodque item anonymus m.s. (in bibliotheca Justi Harduini) de bello Grimbergensi, neque *Theodori*, neque *Philippi* meminerit; sed omne hoc bellum subsidiis *Balduini*

Comitis

7 Brabanti Donationem esse fictam, sive quoad dominium utile, ab impossibili. Vide cap. 4. n. 4.

8 Sive quoad directum. Vide lib. 1. cap. 6. n. 149. & 150.

9 Ejus ratio una ab Historia. Meyer anno 1096. 1126. 1127. & alibi.

10 Altera.

Chronic. an. 1128. Meyer an. 1128.

Divæus lib. 8. & Anselmus Abbas anno 1128.

11 Tertia.

Meyer an. 1128. Et Divæus lib. 8.

12 Quarta.

Cap. 4. n. 12.

Ibidem num. 11. 12. 13. &c.

13 Brabanti an de utili an de directo Dominio agant. Annales Brabant. & Divæus lib. 8. & alii.

14 Historica eorum narratio.

Annal. Brabant. c. 1. 2. 3. alibi.

15 Quis praivecit.

16 De utili illos Dominio agere, argumentum.

Annal. Brabant. cap. 31.

17 Divæi error. Lib. 1. c. 1. l. 9.

18 Anonymi narratio. Aub. Miræus vitâ Ointheri.

Comitis confectum memoret. Prudentior Dinthcrus, qui quatuor Brabantiæ Ducum à secretis, câque ratione omnium hujusmodi arcanorum conscius, nusquam hujus donationis meminit, non omissurus si vel ipse credidisset, vel aliis voluisset esse persuasum. Sed quid tam multis? unus mihi aries superest, cujus impulsu omnis adversariorum munitio concidet. *Grimberga Dominus* (verba sunt Chronographi Affligemensis ad annum M. C L I X.) *omni auxilio destitutus, à Comite Flandriæ derelictus, cui soli innitebatur, cum Duce, serò tamen, in pacem redit.* Vides Grimbergæ Domino Flandrum studuisse, non Brabanto. Et quidem de hac narratione quis dubitabit? Quum auctor eo ipso tempore vixerit, quo hæc gesta sunt, ut rectè notavit ad Auctarium Affligemense doctissimus Aubertus Miręus, & ipse Scriptor narratione anni M.CLIII. & M. CLIV. reliquit testatum. Eant ergo in malas tenebras, quicumque in posterum illum fictę donationis fucum addent Historię: cui veritas esse anima debet, non commentum.

19 Dintherus cur hic taceat.
20 Hæc fabula penitus explosa.
Auctar. Affligem. à Miræo editum.

21 Responsio ad II.
Oliv. de la Marche l. 1. cap. 85. Meyer an 1432. Ibidem.
22 Allegatum esse falsum.

Ad Nobilitatem illam Brabanticam quod attinet, neque Meyerus, neque Annales, neque Chronica Brabantiæ, neque Oliverius de la Marche, ejus ævi ductor & Scriptor ullam mentionem faciunt: quod non erat omittendum, si verum: sed lego, ipsum Principem cum nobilitate aulicâ huc venisse mense Martio, & mansisse ferè ad Inducias belli Gandensis, quæ initæ Julio proximo, & inde Bruxellas profectum, relicto Teneræmondę & alibi justo præsidio.

23 Responsio ad III.
Consilio 3.
24 Consuetudo conceditur. Brabantia fuisse negatur.
25 Ratio.

Quod tertio loco ponitur, nempe Teneræmondanos in dubiis causis Senatum Antverpiensem consulere solitos, (quod malè Appellationem Nicolaus Everhardus vocat) non magis probat hanc urbem fuisse Ducatus Brabantici, quàm etiamnum esse. Si enim hac ratione fuisset; adhuc esset: ea namque consuetudo intermissa quidem est, non tamen omissa. Itaque manente causa effectus maneret. Supersunt enim varia post dictam illam donationem hujus rei exempla, ut ipsi Antverpienses possunt meminisse; & quidem unum recentis adhuc memoriæ, cum cis paucas annorum decades, missi è Senatu duo Antverpiam cum Actuario consultum quid statuendum esset in causa Joannis de Hooghe, Rei, adhuc superstitis. Quo autem planius hanc consuetudinem lector intelligat, visum hic uno verbo indicare ejus rei modum. Ante judicandum ubi difficultatem res habebat, ne temerè dirimerent, mittebantur è Senatu Antverpiam, qui in frequenti Senatorum consessu dicerent, *hanc vel illam causam coram Scabinis Teneræmonda controverti, quæ quum ultro citroque variè sit agitata, tam solidis utrimque argumentis, ut dicti Scabini non sint eâ prudentiâ, aut sapientiâ, ut potuerint dirimere, & certò judicare: se publico jussu ad Senatum Antverpianum missos ad referendum. Itaque rogare ut Senatui placeat de jure respondere, & capitalem suam sententiam exprimere.* Hoc facto scripta communicabantur, & habitâ super iis deliberatione, non ferebant quidem Antverpiani sententiam sed eam scripto Legatis dabant in Curia post reditum edicendam. Cujus quidem rei hujusmodi est formula: *Visis & examinatis iis, quæ coram Scabinis capitalibus delata sunt, habitoque super iis Judicio Jurisconsultorum, mandamus Scabinis hunc in modum dirimere, & sententiam essari.* Et re verâ vix id aliud erat quàm hodierna Consultatio, quæ à subalternis Magistratibus fit apud Jurisconsultos, quorum decisio nanciscitur vim sententiæ, etsi ante Judicis enuntiationem privata tantùm est opinio. Id tamen interesse didici, quòd alterutrâ partium petente, cogebatur Judex *ad caput ire*, ut vocant, ubi nempe aut suspectus erat, aut putabatur ignarus causę; ad Consultos autem Juris ire non cogitur: quod tamen pænc semper fit ob periculum mulctæ, si perperam definiatur. Dein non alligatur Judex sententiæ certi Jurisperiti; à sententia verò Capitali deflectere est nefas. Potissimùm autem id usu receptum existimem, antè quam ad Flandriæ Comites hæc ditio devenit: quando sine provocatione Teneræmondæ judicatum est, ut supra ostendi. Et quia olim ante appellandi usum, non de partibus damnati apud Dominos querebantur, sed de Judice; quo Senatores sine suorum invidia, minore Partium suspicione, majore suâ securitate, & inconcussâ judiciorum auctoritate, controversia definirent, consultatum ivisse credo, non in Brabantiam, neque in Flandriam, ne ad alterutrum Tribunal paulatim traherentur; sed ad urbem Imperialem Antverpiam: sive Dominorum arbitrio, sive Senatus primùm electione, sive concessu partium, sive nobili priscis temporibus Senatus Antverpiensis æquitate, ad quem etiam è longinquis Campiniæ locis antiquitus hâc causâ itum, sive antiquâ sub Marchionatu consuetudine, cujus antiquitus hanc ditionem membrum fuisse non eam inficias, seu demum alia de causa, quo tempore pauci totâ Flandriâ, Brabantiâ, Belgicâ denique universâ, non dicam rerum, sed ne scribendi quidem, aut legendi erant periti. Itaque quod ignorabant, cogebantur ab aliis discere: ne per insciitiam fas, nefasque confunderent, quod ipsum consultandi formula innuit, quam supra dedi. Neque hic dissimulare ingenui putem, quod à legislatore & Domino hujus urbis *Roberto*, adsentiente Senatu olim est decretum, quod in speciem pro Brabantis facit, cujus hæc sunt verba: *Si Dominus Teneramondensis, vel aliquis alius, contra Scabinos aliquid velit dicere, super aliqua causa; Dominus Teneramondensis debet eos submonere ad domum suam apud Teneræmondam, vel apud Antverpiam, vel alibi ubicumque Dominus vellet, ubi posset adducere Scabinos de Antverpia, & ibidem debent venire & judicio Scabinorum de Antverpia, Scabini Teneræmondenses possunt convinci.* Unde temerè aliquis existimare queat, Senatum Antverpiensem judicem fuisse inter Dominum hujus opidi, & Scabinos, coque magis inter Domini subditos; sed accuratiùs dispicienti liquet honorarium tantùm id arbitrium

26 Consuetudo explicata.
27 Quando recepta.
Capite 4. n. 51.
28 Quæ caussa
29 Cur Antverpiam itum.
Gramaye Campiniæ cap. 6.
30 Roberti Teneræmundæ Domini lex.
Vide infra cap 9. num. 74. art. 10
31 Inde objectio.
32 Ejus solutio.

Vide infra cap. 9. num. 74. titulum Robertinæ.

bitrium fuiſſe, & adſciticium : quod tamen voluntate Domini, & Senatus aſſenſu plenę ſententiæ vim habuit, ne aut per vim omnia Domino licerent, aut Scabini refractarii fierent, & potiſſimùm ne in infinitum controverſiæ traherentur. Imò verò fieri queat ut ab hac ſanctione illa conſultatio originem habuerit, & exinde Antverpiam ſit itum, non in Scabinorum modò cauſis, quod hìc præcipitur; ſed paulatim etiam quibuſlibet, non eodem tamen fine: quia non erat de his lex, ut de illis: ſed ut in cauſis Scabinorum ad dictos Scabinos definitionis cauſâ ex lege ibatur, ita demum etiam in aliis quibuſlibet conſultationis gratiâ: qua de re poſtea lex potuit eſſe lata. Quam illis operam Antverpiani non negarunt, quia in ſpeciem ſpectabat ad incrementum auctoritatis. Si verò ante id tempus ea conſuetudo uſitata fuiſſet, vel illud animo Robertus agitaſſet; qui varias de judiciis leges tulit, hanc non erat omiſſurus. Ceterum quòd ad Curiam Flandriæ nunc eſt provocatio, nihil impedit dictam conſultationem, ſive ut Flandricæ formulæ vim exprimam, *Itionem ad caput*: namque in ipſis hujus opidi conſuetudinibus ubi ad Flandriæ Concilium conceditur appellatio, hæc etiam *ad caput eundi* conſuetudo jubetur obſervari. Nunc ut rivum hunc claudam, ſi neque provocatio ad Curiam Flandriæ, neque cum ea gente communis cenſus, & tributa, hoc Dominium Flandriæ membrum faciunt; quod jam antè *Philippi boni* diplomatibus oſtendi; multo minùs efficet dicta conſultatio, ut Brabantiæ pars hæc ditio fuerit: quæ ſi umquam fuiſſet, quum non omnino omiſſa ſit ea conſuetudo, Brabantia certè eſſe non defineret.

33 De ejus conſuetudinis origine conjectura.

34 Ea firmata.

35 An ea conſuetudo ſublata.

36 Iterum argumenti nervoſa rejectio.

Cap. 4. n. 27. 29.

37 Reſponſio ad IV.

Quoad inſignia Teneræmondæ cum Lovanienſi urbe communia, præterquam quod reſponderi queat diverſi coloris eſſe, nam ubi illa alba, hæc rubra ſunt, & contra (quod multum intereſſe ejus rei periti norunt) hæc ratio refellitur armorum Auſtriæ, & Lovanii collatione: quæ & re, & colore eadem, nihil tamen efficiunt commune Auſtriacis & Lovanienſibus: niſi fortè eâdem ſtirpe ortos velint Archiduces Auſtriæ & Comites Lovanienſes, quod non facit ad hunc rhombum. Dein argumento à pari, ſequeretur etiam Betuniam eſſe juris Brabantici, quum eadem ſint Teneræmondæ, & Betuniæ inſignia.

38 Auſtriæ & Lovanii eadem inſignia.

39 Item Teneræmondæ & Betuniæ.

40 Reſponſio ad V.

Denique quod de Ringoto Calvo adferunt, ſuique argumenti auctorem Divæum laudant, ſomnium merum eſt. nam toto opere Antiquitatum ſive rerum Brabanticarum, qui proprius huic rei locus eſt, & ubi Tenerȩmondam ille auctor ſuæ Brabantiæ conatur aſſerere, nec omninò uſquam in Schædis quæ ſuperſunt in bibliotheca doctiſſimi Auberti Miræi ejus confirmationis meminit. Et quidem quomodo potuit à Brabantiæ Duce confirmationem ſuæ fundationis *Ringotus* petiiſſe, quum ille Ducatus inſtitutus ſit anno M. C. VII. *Ringotus* autem obierit anno M. C. VI. ut ex ejus Epitaphio & aliàs, abundè conſtat.

41 Argumentum an verum. Lib. 1. cap. 2.

42 Negativa ratio.

43 Altera à præpoſtero.

Divæus lib. 2.

Lib. Obituum Eccleſiæ Teneræmond.

Nunc ut breviter ſententiam meam aperiam, ubi neque utile Tenerȩmondæ Dominium, neque directum penes Brabantiæ Duces fuiſſe oſtendi, ne nihil illis videar largiri, dum quæritur num Teneræmonda fuerit juris Brabantici, ſi tam latè Brabantiam extendant, ut eo nomine cenſeatur quidquid fuit pagi Bracbantenſis, cujus limites Tornacum uſque pertinere Sigebertus auctor eſt, & Brabantici juris facit quidquid eſt cis Scaldim; concedam Teneræmondam ſitam in Brabantia: & eâdem ratione omnem ditionem Aloſtanam cum magna parte urbis Gandavenſis, idque ex mente Divæi, qui *Brachbantiam, Bratuſpantes, ſeu pagum Brachbantenſem alios olim fines habuiſſe* fatetur. Et quidem in alterum uſque, id eſt Flandricum Scaldę latus, veterem ſe Brabantiam extendiſſe in Chronicis D. Bavonis Ludovici Imperatoris diploma teſtatur: ubi *Monaſterium quod dicitur Ganda* (D. Bavonis Gandavi) *ſitum in pago Brachbantenſi*. Unde & illud manifeſtum, non omnia quæ in pago Brachbantenſi juris fuiſſe Lorharingici: patuiſſe enim ea quæ in latere Flandrico Vicario primùm Cæſaris, qui in veteri caſtro Gandâ, ut dein Comiti novi Caſtri, quod Othotiaunum vocant, tam eſt veriſimile, ut multis rationibus non indigeat: quum in confeſſo ſit, quòd *Scaldis fluvius à fonte ſuo uſque ad mare diſcernit Regnum Lotharienſe à Comitatu Flandriæ, qui eſt de Regno Franciæ*. Alibi idem Cœnobium *in ſolo Imperiali* dicitur: non quia in Imperiali Scaldis latere (quod contra eſt) ſed quia in ſolo Imperii, ut de tota Waſia, parte ditionis Teneræmondanæ & quatuor Ambactis liquet: quæ etſi in latere Flandrico, Flandriâ tamen non comprehendebantur donatione *Caroli Calvi*, quæ *Balduino ferreo* primo Comiti uxoriæ dotis nomine facta. Ea enim *terminos habuit Scaldem, Somonam, & Oceanum*. Quod de Brabantia dixi, etiam de Lotharingia reſpondebo: cujus limites Scaldis & Rhenum faciunt, quocirca in Nortgeri Leodienſis Epiſcopi Epitaphio, Valencenæ ponuntur in Marchia, id eſt, limite, Franciæ, & Lotharingiæ; quia videlicet mediam eam urbem Scaldis ſecat, utriuſque limes. Itaque Lotharingici etiam juris Teneræmondam facio, ſi de veteri limite ſit quæſtio. Si verò an fuerit Ducatus Brabantici pars, & feudum, & donatione pro hoſtimento, ad Flandriæ Comites devenerit, quod illi volunt, non priùs concedam, quàm id de Comitatu Aloſtano, & parte urbis Gandenſis oſtenderint, & hâc atque ſuperiore diſſertatione ſolutâ, Teneræmondæ Dominum clientelam Brabantiæ Duci præſtitiſſe, vel uno exemplo comprobarint.

44 Controverſiæ Conciliatio.

45 Teneræmonda quo modo olim Brabantia.

Ad an. 1013. & Anſelm. Abbas Affiig. ad an. 1113.

Lib. 7. & Annal. Brabant. cap. 45.

46 Brabantiam nunc quam olim anguſtiorem.

Chronic. D. Bavonis ad annum 1015.

Archiv. D. Bavonis Dip. Joannæ Comitiſſæ anno 1216.

Meyer. an. 863.

47 Teneræmonda olim Lotharingia.

Henricus Doultreman. Triumpho Princip.

48 Eadem numquam Ducatus Brabantici.

At vero quum hic de Brabantia & Lotharingia ſit ſermo, non inportunum credo erit, ſaltem non ingratum antiquitatum ſtudioſis, obiter annotare, quod neque apud Brabantos, neque noſtrates Chronographos legere memini, compertum tamen habeo partim ex M. S. Chronicis D. Bavonis, quę mutuo à Clariſſimo viro Maxæmyliano Vrientio acceperam, partim ex obſer-

49 De Lotharicio & Brabantiæ nomine diſſertatio nova.

observatione optimi & doctissimi Simonis Kerckhovii, apud quem cùm de hujusmodi deliciis sermo esset, hilarè retuli quod recens

Ad an. 967.

in dictis Chronicis præter opinionem, & oppidò quam inexspectatum legeram, *Machtildem viduam Balduini* (Comitis Flandriæ Arnulphi magni filii) *nupsisse Godefrido Duci de Eenham: ex qua genuit tres filios Godzelonem Ducem, Godefridum, & Herzelonem*, & iterum inscriptione mo-

Sigebert. an 1005

nimenti: *Epitaphium Godefridi Ducis Eenhamensis, in Blandinio sepulti.* Cùmque dicerem, me hinc trahi in alias suspiciones, commodùm ille sub-

50 Lotharicii ruina ubi.

jecit: in Eenhamensis Cœnobii vicinia rudera quædam superesse, & veteris Sacelli parietinas, quod vulgo *Sacellum Lotharicu* vocant, ut & ipsum locum *Lothryck*, id est Lotharii Regnum: ab arce credo, aut prætorio ibidem à Lotha-

51 De Eenham suspicio.

rio structo, quæ res suspicionem meam confirmavit: non quidem Ducatum *Eenhamam* fuisse, quod alibi nusquam exstat; sed præ aliis amatum hunc Principibus locum, & primariam ditionis Lotharingicæ fuisse sedem, & inde *Eenhamensem* hunc titulum pro tota ditione poni.

52 Eadem confirmata.
Ad an. 1005.

Hanc meam suspicionem insignis apud Sigebertum locus confirmavit, cujus hæc sunt verba: *Anno* M. V. *mortuo Othone Duce, Ducatus Lotharingia datur Comiti Godefrido, filio Godefridi Ardennensis. Iste Dux Godefridus dictus est E-*

53 Eenham olim quid.

hamensis. Erat autem Esham opidum & castrum munitissimum, & sedes principalis Ducatûs regni Lotharici. Qui Dux Godefridus duxit Machtildem filiam Hermanni Ducis Saxonum, relictam Balduini Comitis: de qua idem Godefridus genuit tres filios, Godefridum, Godzelonem, & Hezcelonem. Hezcele Comes post mortem Ducis Castrum Esham cum Provincia Brabantensi suscepit & diu tenuit. Hic enim genuit filium nomine Herimannum, & filiam nomine Berthildem: qui dum adhuc juvenes essent defuncti sunt, & in Ecclesia apud Felsicam sepulti: qui postea multis miraculorum signis claruerunt; sed a Virdunensibus Monachis furtivè ablati sunt. Alteram quoque filiam tradidit nuptui Reginero Montensi Comiti, simul cum tota Provincia Brabantensi. Multa hìc notatu digna; quæ autem ad rem nostram faciunt, cumprimis hæc: *Godefridum Ducem dictum Eshamensem: & Esham opidum & castrum munitissimum, principalem fuis-*

54 Quid nunc.

se sedem Regni Lotharici. Est autem nunc Eenham (veteres *Esham* & *Iham* dixêre) nobilis ad Scaldam juxta Aldenardam locus: ubi celebrem

55 Olim portu nobile.
Ibidem Chronicon Camerac.
Rerum German. lib. 1.

olim portum fuisse Beatus Rhenanus meminit, cui conformiter Chronographus Cameracensis, *Locus est*, inquit, *super Scaldim fluvium* quem *dicunt Iham, ubi modernis temporibus honorabilis vir Comes Godefridus & uxor sua Machtildis matrona videlicet memorabilis (erat enim suum prædium suis usibus opportunum)*

56 Castro.

castro quidem munito navigium, mercatum, telonium ceteraque ne-

57 Mercatura.

gotia statuerunt. Et subjungit: *Infra castrum ve-*

58 Monasteriis.

rè Monasterium in honore Sanctæ Mariæ deputatum Canonicis fundaverant; Extra verè Herimannus filius duo Monasteria struxit, unum Sancto Laurentio, alterum sancto Salvatori. Multo

antè sancti Fredegandi juxta Antverpiam Monachos relicto Turnino vulgo *Deurne*, quorum

Aub. Miræus Originum c. 36. in Auctario.

Cœnobium Normannicâ rabie eversum ferunt, huc fugisse, & domicilium collocasse, possessiones Eenhamensis Cœnobii, quas olim in agro Antverpiensi & præsertim Turnini habuère, suspicionem præbent. At verò castrum illud,

59 Castrum à quo eversum.
Chronic. D. Bavonis an 1014.
Meyer an. 1111.
Idem a. 1065.

quod dixi, dirutum est à Balduino Barbato Flandriæ Comite, cujus filius Balduinus Pius sive Insulensis ibidem Monasterium condidit, Ordinis

60 Ibidem Cœnobium à quo.

D. Benedicti quod à loco *Eenhamense* dicitur: cui *tribuit castellum Esham, eâdem quâ ipse ab Herimanno Montensium Comite acceperat liber-*

61 Eenhamæ Dominus quis.

tate: pertinente tamen ejus loci patrocinio ad Comites Flandros.

62 Brabantiæ nomen unde.

Ex eodem aut saltem vicino solo *Brabantiæ* nomen derivare non iam difficile erit, quàm

Gygantomachia.

novum. Nam (omissis de Brabone fabulis, quas consentiens omnium doctorum auctoritas jampridem explosit, & acutis solertissimi Goropii allusionibus, qui *Brabant* quasi bravam bandam dici vult, & *Braesspantum* quasi *Braeffter band*, id est bravissimam bandam, Latinè fortissimam

Oudegherste Annal c. 59.
Meyer an 1072.
& an. 1260.

cohortem) quum receptum sit aut Eenham, aut Brakele (uterque in Comitatu Alostensi locus est) Brachantum appellatum fuisse; & insimul

63 Brachantum & Brabantum synonima.

ejusdem dictionis nomen *Brachantum* esse & *Brabantum*, quid impedit corrupto nomine *Brabantiam* à *Brachante* nuncupari? Præsertim quum antiquitus non *Brabantia*: sed *Brachbantum* solere dici, norunt omnes qui Historiam patriam. Et quidem quid faciliùs quàm sive Latino, sive nostrate charactere *b* pro *h* & legere, & scribere? Unde primùm error, qui tandem publicus evasit. Eadem est ratio in terra *Bracbatensis* & *Brachatensis*: etsi in hac dictione de mendo

64 Divæi error.
Rerum Brabantic. l. 1. c. 1.
Ad an. 1078.

Sigebertum Divæus suspectum habet, cui spuria ea vox visa est; sed malè: quum vel ex Meyero manifestum sit indifferenter *Brachantum* & Brachata dici: & indubitata diplomatum fides

Orig. Miræi cap. 43.
Inscript. Diplom. Godefridi ibid.

convincit. Cui rei idoneæ testes tabulæ affligemienses: ubi *Henricus Divinâ propitiante clementiâ Bracbatensis patriæ Comes, & advocatus*, & alibi sæpius. Porrò terram *Bruchantum*,

65 Brachantum & Brabantum synonima esse probatur.

& terram *Brabantum* Synonima esse, quod jam dixi, non ex affinitate modò vocum apparet: sed insuper ex dicto D. Bavonis Chronico duo

Ad an. 1013.

loci convincunt. Prior est hìc: *Balduinus Insulanus terram Alostensem, & Gerardimontis, & Brabantum terram usque Teneram fluvium,*

Ad an. 1017.

de Regno Lothariensi sibi usurpàvit. Alter verò paulò post: *Henricus Rex Balduino Insulensi Comiti prædicto, Brachantum terram usque Teneram fluvium, ejus hominio acceptam, in feudum concessit.* Ubi utrobique iisdem de locis agi nemo humanior ignorat. Et si quis putet soli huic Chronographo eum scribendi morem fuisse; legat is diploma Lotharii, quod in archivis Blandiniensibus, ubi *Tdeghem* ponitur *in Brachanto*.

66 Brachantum pro Brabanto.
Epist. 42 Cent. III. ad Belgas.

Vides etiam hìc *Brachantum* pro *Bracbanto* poni. Sed & universi ille Phœnix, immortalis Lipsius, disertè fatetur, *Brabantiæ* antiquum nomen

67 Brabantum pro Brachanto.

Bruchantum esse. Rursum *Brabantense* etiam

no-

nomen pro *Brachanto* usurpari, & terrâ *Bra-*
Ad an. 1005. *chatensi*, sive *Eenhamia*, ex Sigeberto supra no-
tum: cujus vel ideo continuam orationis seriem
dedi. Ibi *Hezelo Comes*, *Etham cum Provin-*
cia Brabantensi suscipit, *& filiam nuptui tradit*
68 Hodiernam Brabantiam eatia veterem esse. *cum tota Provincia Brabantensi.* Ubi illud *tota*
omnem hodiernam *Brabantiam* excludit: quum
certum sit, neque Comitatum Lovaniensem,
neque Bruxellensem, neque Nivellanum Hez-
cilonem possedisse; sed terram *Brachatensem*
69 Illi rei lux. tantùm, atque *Eenhamiam*. Cui rei lucem dabit
Ad an. 924. Meyerus, qui hanc Henzilonis ditionem *terram*
Brachatensem vocat, ipsum autem *Henzilonem*
Eenhamensem: ut & antè, patrem ejus *Godo-*
Ad an. 1005. *fridum Ethamensem* dictum Sigebertus meminit.
70 Brabantiæ nomen non esse à Bratuspantibus Hæc originatio verior quàm à *Bratuspantibus*:
unde aliqui contractè *Brabantiam* deducunt, pro
Divæus Rerum Brabant. lib. 7. *Bratuspantia*; etsi magna est vocis & (olim)
populi vicinia, quem Lovaniensibus affinem fuis-
Ibidem. se historiæ docent. Cur autem *Bratuspantiam*
Origin. Miræi cap. 51. à *Brabantia* alienam putem, ratio est hæc: quod
Ansfridus Comes Hoyensis, *Teysterbandiæ*, *Bra-*
tuspantiæ, *& Dominus de Holtena*, *Bratuspan-*
tium fuit Comes, quando *Bracbantum* à Duci-
Ibidem. bus Lotharingiæ possidebatur: paulò post autem
à Comitibus seorsum, quando ab anno D. CCCC.
XCIV. ejusdem Ansfridi dono, Comitatus *Bra-*
tuspantium, & Teylterbandiæ, ad Ecclesiam
Trajectensem devenerat. Quod autem Ansfri-
dus *Bratuspantium* fuerit Comes, eamque di-
tionem dederit Ecclesiæ Trajectensi, liquet in
Ibidem. Originibus Miræi, ex scriptore qui Ansfrido
æqualis, & insuper ex Sigeberto ad annum D.
CCCC. XCVII. Itaque alia ditio *Bratuspantia*
fuit à *Bracbanto*; neque inde hoc nomen de-
ducendum; sed, ut dixi, à *Brachanto*: præsertim
Supra num. 65. quum ostenderim *Bracbantum* & *Brachantum*
ejusdem esse notionis. Quocirca nostræ Flan-
driæ gratari lubet, & *Brachatensis* atque *Een-*
hamæ loci genio, cujus solum tot proceres olim
non incolere solùm dignitati fuit; sed & inde
titulorum seriem insignire. Sed hæc prius fue-
re: nunc civile imperium Ecclesiastico *Een-*
hama mutavit, omissoque superiore titulo, Cœ-
nobium, ut dixi, & Abbatem habet: qui illu-
strium heroum successor, *Eenhamensis* pagi Do-
71 Eenhamæ præsens Dominus. minio potitur: quæ dignitas nunc est penes am-
plissimum Brugarum Antistitem *Carolum Phi-*
lippum de Rodoan, natalibus, eruditione, vir-
tute illustrem: qui eversum nuper calamitate
72 Cœnobium restitutum. sæculi Cœnobium ingenti studio, & inpensis,
pristino nitori indies restituit. Lotharicii tamen
Ducalem titulum Brabantiæ Principes vetusto
de more adhuc inscribunt, imò etiam præscri-
bunt: idque & meritò, & veterum imitatione:
Meyerus ad an. 1247. & Divæus Rerum Brabant. l. 1. cap. 19. quum Brabantiæ titulus demum ab Henrico ter-
tio assumptus sit, ad annum M. CC. XLVII.
Idem l. 2. cap. 2. An autem hoc *Lotharicium* ab illo, quod dixi, an
aliunde, hic non disputo (à Lothario enim esse
73 Lotharicium Brabanti frustra quæsiverunt. peritiores norunt.) Hoc modò dicam: Brabantos
jamdiu *Lotharicium* suum quæsivisse; sed (quod
Lib. 1. cap. 16. & ipse Divæus in Brabantiæ suæ antiquitatibus
fatetur) numquam nisi per somnium designasse

CAPUT VI.

Domini Teneræmondæ.

POstquam ostendi Dominium hoc liberum 1 Superioris Capitis comprehensio.
esse alodium Imperii, & urbem in solo Im-
periali sitam veteri Brabantiæ esse annumeratam;
non fuisse tamen umquam Ducatus Brabantici,
neque ejus provinciæ feudum, neque dono Du-
cis ad Flandros devenisse: Nunc Dominos per-
censebo, ab ultima origine quantum potest. Et Meyer. an. 750.
ne incerta pro certis obtrudam, omisso Magryp- 2 Magryptius an Teneræmondæ Dominus,
tio qui circa annum D. CC. L. vixit, & hanc di-
tionem tenuisse dicitur (cujus tamen rei nullum
usquam reperi vestigium; nam quod de Cœno-
bio Dickelvennæ structo scriptores meminerunt,
id nos non tangit: est enim Dickelvenna Comi-
tatus Aloftensis,) ad eos accingar, qui aut histo-
riarum monimentis, aut fide diplomatum erui
potuerunt. Inter quos

Primus occurrit HAIMO, quem Tungrorum 3 Haimo Teneræmondæ Comes.
Annales Teneræmondæ Comitem vocant: &
circa annum D. CCC. Vorsiam ejus gentis Re-
giam puellam duxisse ferunt.

Post hunc altum fuit silentium, donec HUGO 4 Hugo de Tenremonde.
de Tenremonde occurrit, qui anno M. LXI. Blan-
diniensi diplomati subscripsit: ut nobis suggessit
Clarissimus Joannes Baptista Gramaye.

Aliquanto post vixit ALARDUS *de Tenremon-* 5 Alardus de Tenremonde.
de, ut liquet ex Corbeiensi diplomate, &

BERNERUS *de Tenremonde* qui cum Astrico 6 Bernerus de Tenremonde.
nepote legitur inter testes diplomatis Fulgentii, Apud Aub. Miræum in Originibus cap. 17.
primi Abbatis Affligemensis, anno M. XCVI. &
denique

DANIEL *de Tenremonde*, qui cum Roberto 7 Daniel de Tenremonde.
Flandriæ Comite profectus est ad sacrum bellum. Meyer. an. 1097.
Horum omnium quis dominus Teneræmon-
dæ fuerit, quum eodem pæne tempore vixerint,
incertum; de DANIELE tamen suspicor; quia id
nomen huic genti amatum: & ratio annorum
non repugnat HUGONIS fuisse filium. 8 Adelwidis Teneræmondæ Domina.

Sequitur ADELWIDIS, quæ *Ringoto Calvo* sive
Remigio Teneræmondæ Dominium dotale at- 9 Ejus maritus.
tulit. Horum opus creditur summum urbis tem- Diplom. Odardi Episc. Camerac. an. 1108.
plum, D. Virgini dicatum: ubi sex Canonicos
instituerunt. Hic Ringotus idem fuisse potuit, qui Vide infra n. 16. Ringoti Epitaph. num. 17.
in Chronicis D. Bavonis *Gandensis Cœnobii Ad-* Ad an. 1050.
vocatus dicitur. Idque eò verisimilius quòd in 10 Advocatus D. Bavonis Conjectura
ejusdem Cœnobii Archivis *Machtildis Tenera-*
monda Domina, *& Sigers Castellani Gandensis ma-* Tabul. an. 1221.
jores leguntur *possedisse D. Bavonis Advocatiam*. 11 Conjecturæ ratio una.
Quin & ipsa Machtildis conventione cum Joan-
na Comite Flandriæ, ejusdem Advocatiæ men- 12 Altera.
tionem facit. Eâdem ratione credo *Philippum*
Audacem Comitem Flandriæ Teneræmondæ 13 Tertia.
Dominum inter ceteros Conservatores Ecclesiæ Archiv. D. Bavonis.
Sancti Bavonis & bonorum ejus Cœnobii, con-
stituisse Prætorem Teneræmondensem. Obiit 14 Ringoti mors
autem Ringotus anno M. C. VI. tertio Nonas
Octobris. ADELWIDIS verò biennio post adhuc Obituar. Ecclesiæ Teneræmandensis ad III Non.
fuit superstes. Utriusque epitaphium aut potiùs Oct. Dipl. Odardi 1108. l. 2. c. 2. num. 11.
fragmentum, ut in Scædis doctissimi viri Diony-
sii Harduini, apud Justum Harduinum nepotem
exstat,

15 Quid monimento insculptum & inscriptum.

exstat, hìc dabo: *Duorum* (inquit) *effigies spectabantur: alterius Equitis, cum inscriptione ad caput Gothico charactere* REIMGO... *Alterius autem matrona herminis ut vocant amicta, cui adscriptum nomen* ADELWID... *In quadro autem saxi hæc legi poterant:*

Munificus, prudens fuit, atque pudicus.
Ut David Magnus... mitis ut agnus.
Instituit Chorum lib.... Canonicorum.
Cetera longo ævo trita legi non poterant.

16 Teneræmondam Adelwidi dotalem, unde constet.

Fuisse autem Teneræmondæ Dominium ADELWIDI dotale, hinc manifestum: quòd *illa in scuto suo præferebat ea insignia quibus hæc urbs ab omni memoria utitur. Maritus verò tres oblongos gestabat palos Lossensium armis similes.* Hanc cum Sarcophago inscriptionem etsi antiquitatis gratiâ servari æquum erat; tamen ad majorem rei memoriam, & propagandæ tantæ Viri pietati, novum *Ringoto* Monimentum Senatus decrevit: quod è Scędis prudentissimi viri Joannis de Clerck, hujus urbis Actuarii descripsi, in hæc verba:

ILLUSTRI AC VERE NOBILI VIRO, AC HEROI,

17 Ringoti recentius Epitaphium.

DOMINO RINGOTO CALVO,
CIVITATIS ET TERRITORII TENERÆMONDENSIS DOMINO,
HUJUS DEO AMANTISSIMI TEMPLI,
AC CANONICORUM FUNDATORI,
CHRISTIANÆ VERÆ PIETATIS,
ET OMNIS HONESTATIS PROPAGATORI:
CUJUS VETUS SEPULCHRALIS INSCRIPTIO
LONGO PEDUM USU DETRITA EST,
S.P.Q. TENERÆMONDENSIS,
NOBILIS VIRI MANIBUS,
ET ILLIUS PIISSIMÆ MEMORIÆ DEVOTI,
QUO TAM PRÆCLARA VIRI VIRTUS,
POSTERIS PRO DOCUMENTO, ET EXEMPLO
FORET
GRATITUDINIS ERGO POSUERUNT. An. M.D.LXI.
DECESSIT AB HAC VITA Anno M.C.VI.
SIT SUPER ILLUM PAX DEI.

18 Daniel Teneræm. Dominus. Meyer an. 1126.

Successit DANIEL qui cum Balduino Gandensi, Galtero Lilariensi, Regnardo Walnensi, Theodorico Dicasmudensi, Richardo Berstano, Hellino Bochautio, aliisque ad sexaginta circiter Equitibus Brugas profectus est,

19 Ulsus cædem Caroli Principis.
20 Gulielmum Hiprensem cepit. Meyer. 1127. & Oudegheerst. Annal. c. 70. & 50.
23 Illi Flandria Alsatios debet. Meyer. an. 1128.
Chronic. an. 1128.

ulturus Caroli boni cædem, execrabili paricidio à Stratanis in templo perpetratam. Idem sub Gulielmo Normanno Flandrię Comite, occupatâ Iprâ Gulielmum Iprensem quem falsò Caroli boni proditorem Annonius vocat, in potestatem suam redegit. Tandem verò totâ Flandriâ à Normanno alienatâ, quòd tyrannide potiùs, quàm justo imperio rem gerebat, auctor ceteris fuit evocandi ad Comitatum Flandriæ Theodorum Alsatium. Hìc Meyero succinit Anselmus Abbas Gemblacensis, eorum temporum æqualis: *Orta*, inquit, *seditione & dissidio inter Gulielmum Comitem & Morinos, annitentibus Equitio & Daniēle Majoribus* (verisimiliter Marschalcis) *Flandriæ, accersitur Theodoricus filius Theodorici Ducis Alsatiæ, nepos Roberti Comitis Flandriæ ex sorore Gertrude.* Hic *Daniel* elógio Meyeri *Vir prudentissimus* vocatur. Filios habuit *Walterum, Balduinum, & Danielem.* Eodem tempore vixit *Lauretta de Teneræmonda.*

22 Ejus Elogium. Ad an. 1128.
23 Liberi. Diplom. Walteri filii apud Joannem Gevartium.

24 Walterus Teneræmondæ Dominus.
25 Ejus inscriptio. Apud eumdem an. 1145. Apud eumdem Diplom. 1151.
26 Fratres.
27 Theodor. de Tentemonde.
28 Ejus mater. Apud eundem.
29 Walteri altera descriptio. Meyer. an. 1173.

Patris hereditatem adiit WALTERUS. Hic admodum beneficus fuit in Affligemenses. In donationis diplomate vocatur *Advocatus Teneræmondensis*, & rursum: *Dominus Teneræmondensis:* facitque mentionem patris sui *Danielis*. Idem confirmavit Affligemensibus *alodium, quod eis dederat Walterus van Holten apud Curtelo*, adsentientibus *Balduino, & Daniēle fratribus*. Ibidem inter testes citatur *Theodoricus de Tenremonda*, cui matrem fuisse lego *Laurettam de Tenremonde*, quæ *Abbatia Affligemensi Eleemosynam concessit pro anniversario suo & Theodorici filii.* Et in diplomate hac inscriptione utitur: WALTERUS *Dei misericordiâ Advocatus de Tenremonde* obiit anno M.C.LXXIII.

30 Walterus Teneræmondæ Dominus. Diplom. an. 1176. Apud Joannem Gevartium.
31 Ejus inscriptio.
32 Et conjux.
33 Hujus Diploma.

Illum excepit filius WALTERUS, qui confirmavit Affligemensibus patris donationem, quoad ea quæ sita in Belle. In diplomate inscribit se *Principem & Dominum de Teneræmondo*. Ibidem patrem vocat WALTERUM. Uxorem habuit ADELISAM, cujus hoc exstat in Blandinio diploma: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Ego* ADELISA *uxor Domini* WALTERI *de Tenremonda, Notum fieri Volo tam præsentibus, quàm futuris, me pro remedio & salute animæ meæ, & prædecessorum meorum, fratribus S. Petri Gandavi Deo servientibus, concessisse ut omnia ad prædictos fratres pertinentia liberè, sine omni exactione thelonei in terra de Tenremonde partis illius quæ me contingit, sive terrâ, sive navigio; habeant transitum. Ut ergo donatio mea rata permaneat & inconvulsa, præsentem paginam sigilli mei appensione, & testium subscriptione roboravi. Sigillum Rodolphi Capellani mei, Signum Bertoldi filii mei, Signum Balduini de Ramesdonck, S. Joannis fratris ejus, S. Danielis filii Walteri de Tenremonde, S. Theodorici de Tenremonde. Machtildis Advocata.* Tempus & locus, quo haec acta, nusquam erat. Hæc ad verbum inserui, ut suspicioni occurram, quæ oriri queat ex his verbis *partis illius quæ me contingit.* Unde aliquis credat partito hanc ditionem possessam esse; sed credibile est viduam fuisse WALTERI (ut etiam in diplomate Odardi de quo infrà, *Adelwidis uxor Ringoti* ponitur pro Vidua) & intelligenda ea verba de usufructu ADELISÆ assignato: idque eo est verisimilius, quòd *Machtildis* quæ diplomati subscripsit paulò pòst cum marito deintegro dictæ Abbatiæ immunitatem est largita. Hanc secundis nuptiis WALTERO junctam inde conjicio, quòd etsi filiū haberet *Bertholdum*, non is tamen *Waltero* successerit; sed *Machtildis*, quòd secus fuisset: nam quum *Walterus* non conjugis dote; sed cum hæreditate paterna Teneræmondæ Dominium adierit, si filius *Walteri Bertholdus* fuisset, statim ab ipsius morte accepisset hanc ditionem, quæ Machtildi obvenit. Quòd autem hujus *Walteri* uxorem *Adelisam*

34 Quando datum, conjectura.
Infra l. 2. cap. 2. num. 11.
35 Secundum illi fuisse conjugem, conjectura.

lisam facio, non superioris: causa est, quòd
hæc filium vocet *Bertholdum*. *Walteri* certè me-
36 Machtildis quæ inter testes quæ sit. minisset, si superioris fuisset uxor. Dein quia
Machtildis, quæ *Waltero* successit, diplomati
subscripsit, & Chirographo suo velut confirma-
37 Daniel ibidem quis. vit. Porrò *Danièlem* illum, qui inter diploma-
tis testes memoratur, fratrem fuisse credo supe-
rioris *Walteri*, quem habuisse fratrem *Danie-*
38 Et Theodoricus. *lem* nomine suprà dixi: *Theodoricum* verò filium
39 Aliud ibidem singulare. *Lauretta*, cujus etiam antè memini. Illud deni-
que in subscriptione diplomatis hìc notare visum;
tanti superiorum temporum Dynastas Sacellanos
suos fecisse, ut etiam filiis præponerent: quum
nunc, magno sæculi opprobrio, etiam inferio-
ris notæ nobiles non pluris suos sacrificos faciant,
quàm reliquos familiæ ministros.

40 Machtildis Domina. Oudegherste Annal. c. 70. Defectu prolis masculæ MACHTILDIS jam in-
de à Philippi Alsatii ævo, ante annum M. C. XCII.
hic Imperium nacta est: quæ an filia *Walteri*
41 A quo tempore. fuerit neque negare ausim, neque asserere, nam
42 Ejus maritus. Ita obituar. Ecclesiæ teneræmondensis. Anno 1214. in dubiis Scepticus sum, & alios esse sino. Hęc
Gulielmo septimo Atrebatensium Advocato Betunia
Domino nupsit. Huic *Gulielmo* agnomen *le Rous*
Meyerus tribuit: eumque cum Balduino Comi-
43 Cujus filius. te in Græciam profectum refert. Filius fuit Wal-
teri quantum colligo ex libro Obituum hìc ad
Archiv. Ecclesiæ Teneræmond an. 1217. Meyer. an. 1203. D. Virginis, ubi ad *Sextum Idus Januarii* legitur,
Walterus sextus Advocatus an. M. CC. X ut ad
decimum nonum Cal. Maii Wilhelmus *septimus*
44 Ejus frater. *Advocat. an.* M. CC. XIV. Fratrem habuit Joan-
nem Betunium, qui tertius fuit eo nomine Ca-
meracensium Præsul: & Bertholomæum, qui
etiam prędictâ expeditione Balduinum Comi-
45 Teneræmonda & Betunia quando junctæ. tem secutus est. Hoc Conjugio conjunctæ pri-
mo Tenerçmonda, & Betunia: ante hoc enim
tempus neminem Teneræmondensium videas
uti titulo Betuniæ, nec contrà. Quin & ipsa
Machtildis à morte mariti nusquam se Betuniæ
Dominam dicit; sed Teneræmondæ tantùm.
46 Betuniæ insignia unde. Dein ab hoc fortè tempore sua insignia Betu-
nii à Teneræmondanis mutuati sunt, quę Te-
neræmondensis familiæ fuisse, vel ante annum
M. C. manifestum est ex inscriptione sepulchrali
Num. 16. *Ringoti* & *Adelwidis*, quam suprà dedi: ubi ho-
dierna Teneræmondæ insignia *Adelwidi* tri-
buuntur: & quòd vel solùm fidem adstruat;
eadem in fornice turris Ecclesiæ Teneræmon-
densis visuntur, non picta solùm; sed saxo incisa:
quod qui cominùs, dum hęc scriberem, vide-
runt, retulêre. Structa est autem illa turris, aut
à Rengoto Teneræmondæ Domino (qui in ea
Ecclesia Canonicos instituit, obiitque an. M. C. VI.)
aut multò antè. Betuniæ autem insignia alia ab
Archiv. Swivecan. & Tusschenbeke. his hodiernis vidisse memini, variis diplomati-
bus Roberti Betunii, Guidonis Soceri, cum
hac inscriptione: *Secretum Roberti de Betune*.
47 Teneræmondæ & Betuniæ insignia. Utriusque autem oppidi hodierna insignia sunt
Fascia rubra, in scuto argenteo: de qua multa
Symbolicè, Doctissimus meo judicio Belgarum
sui ævi, Joannes Goropius Becanus, in expli-
catione vocis nostræ BANT, id est fascia & vin-
culum; cujus inter cetera hæc verba decerpsi.
48 De fascia Goropii Dissertatio. *Quum fascia sit vinculum ad hominum membra*
confirmanda necessarium, majores nostri insigni
prudentia fasciam unionis & potentia inde penden-
tis signum esse voluerunt. Hinc banda (id est *fascia*,
nostris *bande*) *pro Vexillo militari, non ut simpli-*
ci signo portari cœpit; sed ita ut nihil esset magis
hieroglyphicum. Notabatur enim eo, omnes debere
esse colligatos vinculo amico, & hominis membra
confirmante, non secus atque infantis tenelli artus
vinciuntur, ad robur consequendum. Hoc nimi-
rùm ille voluit, qui sagittas colligatas filiis fran-
gendas dedit, quas cum frangere sic nequirent;
rursùs dedit singulas, quas facillimè fregerunt.
Sicut enim concordiâ parva res maximas vires si-
bi comparant; ita discordiâ maxime quæque vi-
res franguntur. Fascia igitur, quam nostri ban-
dam vocant, priscum nostris fuit signum militare,
quo omnium animi ad unionem & concordiam stri-
ctè arctèque retinendam moverentur. Videmus ha-
ctenùs puerorum vexilla è longis fasciis constare;
qualia veterum fuisse cogitandum. Posterior ætas
multas fascias consuit: fortassis ut significaret, non
unam se ducere potentiam, non unum robur, sed
multa: & non angustam habere se potestatem; sed
longè latèque dominantem. Jam quoniam unio &
colligatio hominum, principes & supremas vires
habet, atque ea fascia significabatur; translatum
est Symbolum ad summam & regiam potentiam de-
notandam, si fascia candida caput cingeret: & si-
cut potestas Regia omnium est antiquissima; ita ab
antiquissima gente (Cimmeriis) *traxit originem.*
Et paulò post: *Ex eodem fonte manavit & illud,*
quòd in omnibus sacris, vittis sive fasciis, tum vi-
ctimas, tum aras, tum Sacerdotes ornarent, sig-
nificantes omnem potestatem à superis orandam:
& eo solo nos salvos esse posse, si potestati Divinæ
nostra debilitas alligetur. Fatebantur igitur hâc
tesserâ sese agnoscere omnium rerum potestatem
apud illum esse cui sacra fieri deberent.

Hactenùs de fascia, armorum nostræ urbis
occasione. Quia verò quibusdam dubium est, 49 De Advocati notione annotatio.
quid *Advocati* nomine designetur; visum hìc
annotare, quod adverti præter Romanam pris-
cam significationem, quæ in Comœdiis obvia,
& insuper vulgarem, quę nunc Jurisconsultis
tribuitur, ;a nomen aliquando poni pro Domi-
no: ut suprà, ubi *Walterus* se inscribit *Teneræ-*
mondæ Advocatum, & alibi sæpiùs. Insuper pro
tutore pupillorum: item pro defensore & con-
servatore. Nam legi conjuncta: *Avoue mam-*
bour & gardien du pais de Liege. Id est, Advoca-
tus, Tutor, & Conservator ditionis Leodicensis.
Sic *Theodoricus Alsatius Flandriæ Comes suscepit* Archiv. Abbatiæ.
in suam Advocatiam, & protectionem Cœnobium
Troncíniense. Et rursùm: *Vetat ejus Cœnobii*
Advocatiam penes alium esse, quam Comitem
Flandriæ, aut eum qui Wasia Dominium Comitis
beneficio possidebit. Et denique pro Primate. Ita Meyer. an. 1142. Vita Theod Alsatii.
apud Marchantium: *Arcem* (inquit) *Ternana*
ab Arnulpho Avoco, hoc est urbis Primate, ad-
versùs sacerdotis libertatem exstructam diruit.
Quum verò aliquibus sit persuasum Advocatos 50 Advocati Atrebatenses an Atrebati Domini.
hos Atrebatenses, Dominos Atrebati fuisse; ne
quis in eumdem lapidem inpingat, paucis videat
statum

Meyer an. 961.

ſtatum Atrebateſii. Hæc ditio Flandriæ olim conjuncta fuit dote Judithæ Caroli Calvi Imperatoris, & Galliæ Regis filiæ, eum Balduino Ferreo: manſitque ad Philippum Alſatium; qui dote Iſabellæ, Margaretæ ſororis ſuæ filiæ, eam tranſtulit ad Philippum II. Ludoviei VII. filium. Tandem Philippus Auguſtus Atrebateſium in Comitatum erexit, anno M. C. XCVIII. ut Æmylio placet, ut Iperio M. C. XIX. Alii id S. Ludovico tribuunt, faciuntque primum Comitem Robertum S. Ludovici fratrem anno quadrageſimo quinto poſt Iſabellæ ſponſalia, nempe ſalutis humanæ M. CC. XXXVI. Quod ex tabulis Pacis Peronenſis veriſimilius. Itaque manſit ea regio à Flandris avulſa; donec conjugio Ludoviei Creſeiaci, cum Margareta à Franeia, Philippi longi filia, Machtildis Atrebatenſis herede, ad Maleanum redüt: diſcreto tamen titulo & corpore. Unde apparet Dominos illos Betuniæ, Atrebatenſes Advocatos, non Dominos Atrebati fuiſſe; ſed defenſores atque Primates: aut (ut aliis videtur) Dominos ditionis Allevæ, & Itinerum limitaneorum eirca Atrebatum: quod munus in Clientela Abbatum D. Vedaſti poſſidebant. Etſi tenuius id videtur, quàm ut tantillę dignitatis munus præfigatur ceteris titulis propriarum urbium. Hoc enim modo ubique legitur: N. *Atrebatenſis Advocatus Betuniæ & Teneramonda Dominus.* Sed ut diverticulo ad viam redeamus; hic *Gulielmus* cum conjuge dedit Abbatiæ Blandinienſi immunitatem à teloneo. De qua re quod ibidem ſupereſt diploma, eum piorum Dynaſtarum memoriæ, tum ob inſignem præ ceteris ejus ævi ſcriptis elegantiam, hic inſero:

51 Arteſia quando à Flandria avulſa
Ejus ſponſalia an. 1179. nuptiæ 1189.
52 Quando in Comitatum erecta.
Lib. 6. Hiſtor. Oudegherſte cap. 109. & Meyer. an. 1236.
Oudegherſte c. 93 & Meyer. an. 1193.
Idem 1236. & Rerum Flandric. tom. 10.
53 Quomodo ad Flandros redierit.
54 Advocati Atrebatenſes quales fuerint
Marchant vita Guidonis & Oudegherſte Annal. cap. 113.
55 Gulielmi & Machtildis Diploma Blandinienſe.

In nomina Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Quæ aguntur in tempore, cum tempore dilabuntur, & tranſeunt; & humanos actus oblivio innata demolitur: ſola verò negotia literis ſignata, & earum mancipata cuſtodiæ, ſubſiſtunt, & à ſua ſtabilitate inconcuſſa non diſcedunt. Ea propter ego WILLELMUS *de Betunia, Dominus de Tenremonde, &* MATHILDIS *uxor mea, tam poſteris, quàm præſentibus notum fieri volumus: quod pro ſalute & remedio animarum noſtrarum, ſimul & prædeceſſorum noſtrorum, Eccleſiæ S. Petri in Gandavo conceſſimus, & firmiter tam à nobis, quàm à ſucceſſoribus noſtris volumus obſervari, ut omnia ad prænominatam Eccleſiam, vel ad uſus fratrum in ea commorantium, pertinentia, qualicumque modo ſive terra, ſive navigio per terram noſtram tranſeant, abſque teloneo, & Vienagio, & omni exactione, liberè tranſire permittantur. Ne igitur quæ bono zelo ordinata ſunt, iniquorum malignitas in poſterum diſſolvat; donationem noſtram prædictæ Eccleſiæ, intuitu illius conceſſam, apud quem nullum bonum irremuneratum, nullum malum permanet impunitum, ſigilli noſtri appenſione, & teſtium ſubſcriptione roboravimus. S. Roberti Decani de Bella. Wilhelmi Capellani S. Joannis & Henrici Canonicorum. S. Walteri de Settinghem. S. Raſonis de Gavera. S. Walteri de Bella. S. Walteri Tali. S. Balduini de Gandavo. S. Simonis de Vaernewyck. S. Balduini Advocati de S. Bavone. Actum anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo nonageſimo tertio.* At verò de hac Abbatia ne quem Sigebertus malè intellectus abducat; monendus hìc paucis lector. Scribit ille: *Anno* D. C. VIII. *in Caſtro Ganda Eccleſiam ædificatam.* Paulo poſt: *Anno* D. C. X. *Blandinium* (inquit) *Monaſterium ædificatur in Gandavo.* Unde aliquibus perſuaſum, recentiorem Abbatiam Blandinienſem eſſe Bavonieâ; ſed malè: utrobique quidem illud Sigeberti verum eſt: Nam de Blandinio fidem faciunt verſus Chronographici qui ibidem leguntur in hęc verba:

56 De antiquitate Blandinienſis Cœnobii & Bavonenſis controverſia.

In ſexcentene deno fundavit Amandus
Anno Blandinium, Patronum dans ibi Petrum.
Rexit Florbertus, dotavit Rex Dagobertus.

Et quod de Eccleſia in caſtro Gandæ adſertur, itidem ejus Monaſterii Chronica confirmant, ubi hæc verba: *Eccleſia Gandenſis, quæ nunc dicitur Sancti Bavonis, fundata fuit olim à Sancto Amando Anno* D. C. VIII. Sed ad rei lucem obſervandum quod ibidem habetur: *Congregatis autem ibidem cultoribus, primò Clericis, deinde Monachis, Abbatem eis præpoſuit nomine Florbertum.* Et conformiter in officio de Sanctis Eccleſiæ Cathedralis D. Bavonis Gandavi: *Divus Amandus in Eccleſia Gandenſi, quam opibus præcipuè B. Bavonis fundaverat, non monachos initio, ſed Clericos ſæculares ſimul viventes conſtituit. Cùm autem illi à primæva ſua ſanctimonia degenerare, & licentius vivere inciperent; amotis illis, Monachos ibidem Inſtituti beati Benedicti collocavit: Dato illis Abbate Florberto, raræ pietatis viro: qui primus utriuſque ſimul Monaſterii D. Petri Gandenſis & Blandinienſis curam, & adminiſtrationem geſſit.* Quod anno D. C. XVIII. eveniſſe, ex Chronico Caſtri, & Cœnobii S. Bavonis Dionyſius Harduinus notavit, tranſlatis inde in ſua Analecta his verbis: *Anno* D. C. XVIII. *beatus Amandus in Eccleſia Ganda amotis Clericis catervam monachorum aggregavit, quibus præfecit Abbatem venerabilem virum Florbertum, virtutibus & ſanctâ religione decoratum.* Itaque non hìc à prima origine Monachi; ſed Sacerdotes ſæculares, & aliquanto pòſt Monachi: quibus datus Abbas Florbertus, qui quidem fuit primus utriuſque Cœnobii Abbas: quod variè liquet; ſed jam inde ab initio Blandinienſibus ipſe D. Amandus præfuerat. Quod etiam prædictum Chronicon teſtatur; ubi legitur, quod *B. Amandus rexit Blandinium ad annum* D. C. XVIII. *quo etiam ad D. Bavonis Monachos inſtituit: ac tunc utrique Monaſterio Florbertum præpoſuit.* Ut igitur origine Eccleſia D. Bavonis Blandinio eſt antiquior: ita Abbatia illa, Abbatiâ Blandinienſi eſt poſterior.

Ad an. 946.
Die quinta infra Octov. S. Bavonis Lect. 4.
57 Super ea noſtra deciſio.

Obiit autem prædictus GULIELMUS anno M. CC. XIII. ut notat Meyerus: ut autem liber obituum hìc ad D. Virginis M. CC. XIV. X. Kal. Maii. Relictâ MACHTILDI viduâ & quinque liberis, *Roberto* (quem etiam *Fougardum*, & *Focardum*

58 Gulielmi mors.
Ad an. 1213.
59 Ex liberi.
Marchant. vita Guidon.
Maſſæus ad an. 1276.

Scriptores vocant) *Daniele* (quem aliqui Roberto præferunt) *Joanne*, *Gulielmo*, & filia
[Meyer. an. 1213. Idem an. 1297.] *Machtilde*. Eo mortuo Ludovicus Galliæ Regis filius (qui poſt inter Cælites à Bonifacio octavo eſt relatus) Betuniam occupavit, quam tamen Machtildi, ad pubertatem Danielis ſervandam tradidit. Hanc narrationem aliter texit
[Ad an. 1213. Apud Juſtum Hirdunnum.] Meyerus, Danielem Roberti filium ratus, qui eſt frater. Quod erroneum eſſe ipſius Danielis
[60 Meyer. error.] litteræ convincunt: quibus *dat Roberto fratri terras de Roofenbeke*: & aliæ, quibus ſe *Advocatum Atrebatenſem* vocat, *& Betuniæ Dominum*: faciteque mentionem *Roberti*, *Joannis*, *& Gulielmi*, quos *fratres* vocat. Dein ſi filius Roberti fuiſſet, ea ditio morte Danielis non abiiſſet inverſo naturæ ordine ad Robertum patrem; ſed ad ſororem Machtildim. Ex liberis Gulielmi &
[61 Daniel Betuniæ Dominus. Meyer. an 1213. Varia Diplom. Meyer. an. 1213. Idem an. 1216.] Machtildis *Daniel Betunius* ſive ætatis privilegio, ſive regis favore paternam hereditatem adiit: habuitque uxorem Euſtachiam Caſtellionenſem,
[62 Ejus uxor.] in qua familia per ea tempora erat Comitatus ſancti Pauli. Hic Ludovicum Regem Anglicanâ expeditione ſecutus, quindecim Equeſtris Ordinis viros ſecum duxit.
[63 Mors.] Obiit autem circa annum m. cc. xxviii. ſuperſtite uxore ſine liberis, unde ad Robertum fratrem ea hereditas devenit.
[64 Gulielmus Molenbecæ Dominus.] Gulielmus Betunius Molenbecæ fuit Dominus. Hic legitur inter teſtes tabularum, quibus Ferdinandus, & Joanna Comites Flandriæ
[Oudegherſte Annal. cap. 103.] balfardum, numariam ſervitutem Franconatibus remittunt, anno m. cc. xl. Vir fuit militaris,
[65 Ejus uxor. Ad an. 1214. Tabul. an. 1223. Meyer. an 1213. & Oudegherſte cap. 109. Archiv. Abbatiæ.] *Eques longè probatiſſimus* Meyero dictus. Uxorem duxit Iſabellam Pontis-Rorardi Dominam, à qua multis cum lacrymis elatum ferunt. Is Matris inſtitutionem Ciſtercienſis Abbatiæ confirmavit. Præter alias expeditiones fratrem Robertum ſecutus eſt ſacro bello in Stadenſes, inviſum Hæreticorum genus. Idem cum uxore *dedit Abbatiæ Troncinienſi jus ſuum in Bekenghem, Herkenghem, & Herneghem, tam in decimis, quàm in nummis, avenis, & aliis rebus: ut poſſideant in æternum liberè & quietè*: *Actum anno* m.cc. xxvi. Illud quoad Bekeghem iteravit anno ſequente, *pro ſalute*, inquit, *mea*, *uxoris*, *& filiorum*. *Datum in domo apud Pontem-Rorardi anno*
[66 Liberi. Archiv. Swivec. tab. anni 1232.] m. cc. xxvii. Liberos habuit Ægidium Molenbecæ Dominum, qui cum Patre Margaretæ Amitæ majoris donationes Swivecanæ Abbatiæ confirmavit: & Gulielmum Pontis-Rorardi Dominum: qui uxorem duxit Beatricem Hebu-
[Meyer. an. 1271.] ternæ Dominam. Hic ſtruxit Cœnobium Victorinarum ad Pontem-Rorardi in agro Furnen-
[67 Et nepotes.] ſi. Liberos reliquit Joannem Dominum Vendeulæ, & Hebuternæ: & filiam quæ nupſit Vice-Comiti Furnenſi & Neoporti. Ille autem uxorem habuit Joannam Caſtellionenſem, & ex ea filium Joannem: qui ductâ Joannâ de Brienne multos reliquit poſteros, quorum longa ſeries variè ſe diffudit. Inter eos numeratur Robertus Betunius Vicecomes Meldenſis, Domi-
[Meyer. 1383. Froſſard. lib. 2. cap. 116. Analecta Gaillardi.] nus de Vendeul, Rumſt, & Falny: qui bello Gandenſi ſub Maleano Præfectus erat Arienſis. Fratrem habuit Joannem, conjugem Iſabellam Ghiſtellanam, Ghiſtellę, Inghel-monſtri, Arnę, Pontis-Vendini, Reyghers-vliet, & Thelonei Brugenſis Dominam.

Joannes Machtildis filius (aliis Jacobus) obiit [68 Joannes Gulielmi filius.]
Abbas Aquicinctenſis. Machtildis autem ejus [69 Machtildis Gulielmi filia. Archiv. Swivec. tab. anni 1228.]
ſoror, quæ cum fratre Roberto, & Gulielmo etiam inter teſtes memoratur fundationis Swivecanæ, nupſit Ghilberto Sotteghemio Raſſe- [70 Ejus maritus. Diplo. Roberti anno 1228.]
ghemi Domino, habuitque in dotem Calkenam & Laernam (pagos ditionis Teneræmondanæ) & Maſminiam in Comitatu Aloſtenſi. Hic [71 Geſta mariti. Meyer. & Oudegherſte c. 109. Idem cap. 108. anno 1228.]
Ghilbertus Robertum & Gulielmum uxoris fratres comitatus legitur dictâ in Stadenſes hæreticos expditione. Idem cum Michaële Boulario, Rolando de Haſſebroeck, & Arnoldo Aldenardenſi controverſiam ſopivit, quæ inter Ferdinandum Flandrię Comitem & Gandenſes, de novando Senatu, ſummis utrimque ſtudiis agitata. Libe- [72 Machtildis liberi.]
ros reliquit Gerardum, Ghilbertum, Robertum, & Machtildem: quos duobus locis archiva Swivecana ſuggerunt. Prior eſt tabulis *Margaretæ nobilis mulieris*, *Dominæ de Wamme*, *quibus dat Abbatiſſæ & Conventui de Swiveke prope Teneræmondam Ordinis Ciſtercienſis ad anniverſarium ſuum*, *& Joannis filii* 30. *ſolidos Flandrenſis Monetæ annuatim*, ubi teſtes donationis: *nobilis mulier de Raſſeghem Machtildis*, *filius ſuus Gerardus de Sotteghem Dominus de Raſſenghem*, *frater ſuus Dominus Robertus*, *ſoror prædictorum Nobilium Domicella de Raſſenghem Machtildis*, *Actum apud Sweveke anno Domini* m. cc. xlv. Alter verò ubi Robertus de Raſſenghem, mente & corpore ſanus, teſtamentum condit, & fratrem ſuum Ghilbertum ex aſſe heredem inſtituit anno m. cc. lxxi. Inter illos maximum natu Gerardum fuiſſe ibidem diploma docet, quo *Machtildis Domina de Raſſenghem per conſenſum dilecti filii ſui ſenioris Gerardi*, *conceſſit Abbatiæ & Conventui de Swiveke pro anniverſario ſuo & Ghilberti mariti*, *bonæ memoriæ*, *quoddam pratum ſitum in palude S. Odulphi*, *quod ipſa emit propriis denariis tunc temporis dum exſtitit Domicella*. *Actum* [Archiv. Swivec.]
anno m. cc. xliii. Hunc ad annum m. cc. lvi. ſuperſtitem fuiſſe in tabulis Leonii de A memoria. Liberos reliquit Gerardum Raſſenghemi [73 Nepotes. Oudegherſte cap. 146.]
Dominum, cui uxor Maria (alibi Aelphis) Gulielmi Liedekerckæ Domini filia, & heres: [Idem cap. 154.]
Ghilbertum, & Hugonem, qui fratris tubulas, [Idem cap. 146.]
de clientelari arcis Liedekercanæ poſſeſſione, confirmarunt anno m. ccc. xxii. Porrò Ghilbertus ſuperioris Gerardi frater, Ghilberti & Machtildis filius, etiam filium reliquit Gerardum Maſminiæ Dominum. Hujus memoria ſupereſt in codice Swivecano: ubi Aviæ ſuæ Maſminiæ Dominæ donationem confirmat anno m. ccc. xxxii. Uxorem habuit Eliſabetham Maldeghemiam. Utriuſque Epitaphium apud Gaillardum hoc deprehendi:

Septimo die menſis Maii obiit Gerardus de Raſſeghem, *Dominus de Maſmines*, *Miles*, *cujus anima per Domini miſericordiam requieſcat in pace*. *Amen*. *Anno* m ccc. xxxviii.

Decim.

Decima Januarii obiit Domina Elisabeth de Maldeghem, Domina de Eecke, & de Weßeghem: uxor quondam Domini Gerardi de Masmines, Militis, Orate pro anima ejus. Anne M. CCC. XXVI.

Gerardi gentilitia insignia erant *Dixmude, Axele, Masseme, Nevele*. Unde liceat existimare quàm difficile sit in Genealogiis semper inoffenso ire pede. Gerardus ejus pater nunc Sotteghemium se inscripsit, nunc Rasseghemium.

Archiv. Swivec. tab. anni 1246. Ibidem an. 1216.

Hic Rasseghemius primò vocatur, inde in Epigraphe uxoria *de Masmines*, & tamen ex familiarum enumeratione Dixmudanæ stirpis paternum genus esse apparet, nisi nomina inverso ordine scripta sint, quod suspicor: Masminiæ certè gentis insignia, & hunc & patrem & avum gestasse in variis sigillis ipse vidi. Uxoris autem consanguineæ gentes erant hæ *Maldeghem, Rode, Ghistele, Reyghers-vliet*.

Archiv. Præposituræ Tusschenbeke.

Conditi sunt Masminiæ in ditione Alostanâ, qui tamen pagus inter clientelas Curiæ Feudalis Teneræmondanæ recensetur.

74 Pronepos.

Filium habuere Gerardum (qui nunc *Rasseghemius* vocatur, nunc

Tab. an. 1262. Analect. Gaillardi.

Masminius,) Masminiæ Dominum. Hic primus est quem Laernæ titulo usum deprehendi, idque iis tabulis quibus, *præsentibus Ludovico Namurcensi, Domino Ghistella, Domino Pratensi, Burghgravio Dixmuda, Domino Wostina & Nevela, Domino Poucca, Domino Gerardo Rasseghemio, Domino Joanne Insulensi*, &c. *promisit pro se & suis heredibus Comiti Flandriæ, ejusque successeribus Flandriæ Comitibus, eorumque hominibus, Principis diploma aut literas ferentibus, sua arcis Laerna copiam facere, eumque & ejus delegatos, sive armati sint, sive inermes, in prædictam arcem admittere, quotiescumque à dicto Comite ejusque heredibus requisitum fuerit. Actum Gandavi* 8. *Septemb. anne* M. CCC. LXII.

Ibidem.

Uxorem habuit Catharinam *Maldeghemiam* Philippi Maldeghemii Equitis, Maldeghemi, Grimbergæ, Moesecæ; Hayeghemi, & Leyschotæ Domini, & Elisabethæ Maldeghemiæ Ackoyę Dominæ sororem; filiam Philippi Maldeghemii, & Mariæ de Grimbergis, cujus dote

75 Ejusque posteri.

Berleghemi dominium accepit. Liberos reliquit Walravium Masminiæ & Berleghemi Dominum & Claram Masminiam: quæ primum Sigero Cortracensi, dein Philippo Erpæ Domino nupta est; & Joannem Masminium Calkenæ Dominum, de quibus infra:

Lib. 3. cap. 3. num. 126.

obiit autem prædictus Ghilbertus Rasseghemi Dominus relictâ Machtildi viduâ, circa annum M.CC. XXXVIII. quo hæc dedit *Monialibus Swivecanis pro remedio animæ Ghilberti mariti, pratum in palude S. Adolphi:* quod ratum habuit Gerardus filius, Rasseghemi Dominus.

76 Margareta de Tenremonde Machtildis Dominæ soror. Vide l. 2. cap. 6. num. 6.

Præter hos MACHTILDIS liberos quos dedi, eâ ætate vixerunt duæ ejus sorores, Margareta, prolixâ suâ in Abbatiam Swivecanam munificentiâ illustris, ubi etiamnum vitam cælebs transegit.

77 Altera ejusdem soror cui nupta.

Et altera Gulielmo de Grimbergis Ascæ Domino nupta. Huic Adelisæ, Agnetis, Antoniæ, aut simile nomen fuisse suspicor ex tabulis Swivecanis ubi *G. de Grimbergis, & A. uxor concedunt Wmagium de Rumst prædilecta sorori domicellæ Margareta de Tenremonde pro quadraginta libris Flandricis, quas eidem ex justo debito debebant, donec has prælibatas quadraginta libras totaliter & perfectè persolverint. Datum apud Rumst anno Domini* M. CC. XXV.

Archiv. Swivec.

Eumdem Robertus dominæ MACHTILDIS filius, *Dominum dilectum avunculum suum* vocat diplomate anni M. CC. XXXVIII. Fratrem fuisse existimem Gerardi de Grimbergis, Grimbergæ & Ninovæ Domini, ex iis tabulis quibus hic cum conjuge Agnete concedit Abbatiæ Tronciniensi immunitatem à Theloneo, quas signavit *Gulielmus de Grimbergis Gerardi frater anno* M.CC.XIX.

Archiv. Abbatiæ.

Unde & illud consentaneum, fratrem habuisse Arnoldum (nam is Gerardo fuit frater) qui uxorem habuit Sophiam Castellanam Bruxellensem (alteris nuptiis conjugem Leonii vander A) unde nati Arnoldus de Grimbergis, & Oda, quæ nupta est Waltero de Grimbergis, & iterum Sigero de Gandavo Equiti:

Diplom. Gerardi Archiv. Swivic. tab. an. 1250.

Ibidem tab. an. 1250. & 1257.

& insuper Patrem habuisse Gerardum de Grimbergis, Grimbergæ & Ninovæ Dominum, matrem Machtildem, avum Gerardum, qui Theodori Alsatii ævo *in suburbanis suis* (verba sunt diplomatis) *Abbatiam in honore S. Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, & Sanctorum Martyrum Cornelii & Cypriani ob suam suorumque salutem instituit.*

Archiv. Niniv. Diplo. Gerardi.

Theod. Alsat. 1142.

78 Ejus filius.

Filium Gulielmus reliquit Gulielmum, qui cum patre & avunculo Roberto Margaretæ materteræ suæ donationes Swivecanis virginibus confirmavit.

Diplom. an 1238. Archiv. Swivec.

Hunc à Guidone Flandriæ Comite Opdorpæ Dominium (quod nunc V. N. Theodorus Liefveltius, Belgicus Maro, possidet) accepisse, donationis diploma docet: quòd à V. N. Adriano de Marsselaere nuper accepi, in hæc verba:

Guido Comes Flandriæ universis præsentes litteras inspecturis salutem. Noverit universitas vestra, quod nos dilecto & fideli nostro Wilhelmo de Grimberghes, Domino de Aske, & heredibus suis post ipsum, pro fideli suo servitio quod nobis multotiens impendit, dedimus in augmentum feudi sui quod de nobis tenet, quidquid habemus apud Hupdorpe, tam in hominibus, quàm hospitibus, redditibus, decimis, sive aliis quibuscumque rebus, cum omni justitia alta, & bassa liberè à nobis, & nostris heredibus Comitibus Flandriæ tenendum in perpetuum, & habendum. In cujus rei testimonium præsentes litteras nostro sigillo fecimus roborari. Datum apud Warnetton, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo, die Jovis post diem Pentecostes, mense Maio.

79 Nepos.

Hic Gulielmus heredem habuit Robertum de Grimbergis Ascæ Dominum, cui conjux fuit Maria de Bergis. Utriusque tabulas apud prædictum V. N. de Marsselare inveni, ex quibus ad verbum hæc habe:

Robertus de Grimbergis Dominus de Asca, cum Mariâ uxore dederunt ob remedium animarum

marum suarum, & animarum patrum, & matrum, prædecessorumque ac amicorum suorum, totalem decimam suam quam habebant, vel quocumque modo postmodum habere poterant apud Opdorp; cum omni jure quod illis in eam competiit, viris religiosis Abbati, & Conventui Monasterii loci S. Bernardi, Cisterciensis ordinis, Cameracensis Diœcesis, in veram, & puram eleemosynam, donatione inter vivos: & vendiderunt iisdem quintum manipulum in eodem pago; nihil retinentes, excepto alto Dominio Justitia sua. Actum anno domini millesimo, ducentesimo, nonagesimo secundo.

Mortuâ Mariâ, alteram Robertus duxit Isabellam Belcensem (ita diplomate Swivecano, ad annum M. CCC. VII. ubi dicitur *uxor nobilis viri Roberti, domini de Asca*) quâ defunctâ, tertiam adscivit Mariam Barbançoniam, quæ anno M. CCC XXXV. cum liberis, marito fuit superstites.
80 Pronepos.
Inter hos fuit Robertus; cujus tabulæ extant in codice Swivecano, datæ anno M.CCC.XCII. Hunc vix toto quinquennio pòst vixisse, certa fides
81 Ejusque filius. Ibidem. Ibidem. Ibid tab. anno 1248.
ex Joannis filii ejus tabulis, qui *Grimbergensi* nomine omisso, *Ascanum* se inscribit, anno M. CCC. XCVII. Eum Ascæ dominum Gaillardus vocat; & anno M. CCCC. VIII. hereditatem adiisse Margaretæ van Mewerve, conjugis Dancardi Bossard.

82 Ingelrammus de Tenremonde. Abbatiæ archiva.
Vixit insuper ejusdem MACHTILDIS tempore Inghelrammus de Tenremonda, qui Virginibus Swivecanis liberum per Scaldam transitum dedit, cujus tractum in feudum tenebat, approbante postea Roberto, rogatu ipsius Inghelrammi dum viveret, & ab ejus morte etiam heredum.
Archiv. Swivec. Diplom. an. 1223. Lib. 2. cap. 6.
Prædictum Scaldis feudum ab Inghelrammo per filiæ conjugium, aut aliàs, devolutum est ad Andream de Grimbergis, qui virginibus Waesmonsteranis concessit immunitatem à teloneo, quod ratione transitus per dictum flumen esset pendendum.

83 MACHTILDIS dominæ obitus.
Obiit autem prędicta MACHTILDIS, post quàm fundasset in suâ ditione Hospitale D. Ægidio sacratum: quod paulò post convertit in Abbatiam Cisterciensem (de qua fusiùs infra) anno salutis humanæ M. CC. XXIV.

Hujus quæ in Archivis Flandriæ exstat Conventio cum Joanna Comitissa Flandriæ super servis & albinis & hominibus Advocatiæ, hic visum dare.

JOU MAHAUS *Dame de Terremonde fons sçavoir, à tous ceulx qui ces letters verront, que tiex est la convenance entre moy & Madame la Comtesse de Flandre & de Haynout, dendrois la terre d'Alost & Terremonde: que li uns ni peut cachier serf, ne aubaine, ne homme d'Avoërie, ne ancele, de demaine à l'autre; mais es fiefs le peut il cachir, & suir: & leur homme les suiront par tout la où il souloient. Et c'est assavoir dendrois l'Avoërie de S. Bavon de Gand, que le remaint en autel point, comme elle fus au temps, que li Cuens Baudoving tenoit c'este coustume envers l'avoë Willem. Et chou doit estre scen par le loyal enqueste Monsieur Bernard de Morselo. C'este convenance doit estre tenue, se li Cuens n'est encontre, quand il sert issus de prison: Et à ce quil si accort doit Madame la Contesse metter tout le conseil quelle pora en bonne foy. Et se el Conte defallort ains quil issist de prison; li convenance doit estre tenue, ainsi quelle est devisée. Donné à Coertray l'an* M. CC. XXI. *lendemain de la Magdalene.*

Hæc eo magis ad verbum pono, ut eliciam aliorum interpretationem, commodiorem fortassis meâ: quam utcumque assequi datum, ita habe:

Ego Machtildis *Domina Tenremonda, notum facio omnibus præsentes litteras visuris, quòd talis est conventio inter me & Dominam Comitissam Flandriæ & Hannoniæ, circa terram de Alost & Tenremonde: quòd neutra potest vestigare & sequi servos, neque albinos, nec hominem Advocatiæ, nec ancillam, de uno Dominio in alterum; sed in feudis potest vestigare & sequi, & earum homines sequentur ubicumque solebant. Et est sciendum, quoad Advocatiam D. Bavonis Gandensis, quod remanet eo modo, quo fuit eo tempore quo Comes Balduinus servabat hanc consuetudinem erga Advocatum Wilhelmum: idque debebit resciri per fidam inquisitionem Domini Bernardi Morselani. Hæc conventio debet servari, si Comes non contradicat quando erit egressus è carcere: & ut assentiatur debet domina Comitissa adhibere omne consilium bona fide. Et si Comes moriatur ante quàm sit liber à carcere; conventio debet servari ut scripta est. Datum Cortraci anno domini millesimo ducentesimo vigesimo primo.*

Mortuâ matre ROBERTUS Betunius Teneræmondæ Dominium accepit. 84 ROBERTUS Tener. dominus.
Hic vir fuit gnavus, manu ac linguâ juxtà promptus, & probatâ in Ferdinandum Flandriæ Comitem fide: quod non uno loco testantur Annales. 85 Ejus probata in Ferdinandum Fland. Com. fides. Meyer. anno 1213.
Et quidem cùm Ferdinandum totâ Flandriâ cedere Philippus Galliæ Rex mandaret, quod cum ceteris Regni Proceribus bello Anglico adesse recusasset, nisi Ariam & Fanû Audomari dolo ablatas redderet; 86 Varia gesta. Meyer. an. 1213.
atque ille suis in Gallum viribus diffidens, qui jam ante instructo in Anglum exercitu, in Flandria vi, & dolo grassabatur, legatos in Angliam destinaret de acceptis injuriis, & auxilio acturos; inter alios hunc Robertum misit: qui legationis caput, ita sui Principis rem egit, ut allectis in fœdus Anglis junctis viribus in Gallos sit pugnatum. Quare non immeritò in Annalibus nostris *Prudentis & diserti* elogio celebratur. Ibidem.
Anglorum accessu victę & depressæ aliquot naves Gallicæ. Posteà vero cùm à nostris fortiùs quàm feliciùs pugnatur, multis captis, multis cæsis, nullâ victoriæ fiduciâ, exiguâ vitæ; alii huc, illuc, Robertus Neoportum fugit: cujus oppidi præfecturam cum quadraginta Equitibus Flandris statim accepit. Ibidem.
Exinde ejectis totâ Flandriâ Gallis, cùm Rex dolore amens novis copiis Flandriæ immineret, atque adeò extrema minaretur, & tamen captis eversisque Insulis & Casteto, nullâ aliâ re gestâ, domum rediisset; Ferdinandus in Angliam trajecturus ROBERTUM Zantvicum prçmisit, ipse cum aliis secuturus. Inde cùm subsequente vere rediisset; *conjunctis*

sibi

ſibi, ut Meyerus ait, *Gulielmo Saliſberienſi*,
Reginaldo Bononico, *Hugone Bebâ*, *&* ROBER-
TO *Betunienſi*, res magnas in Flandria & con-
tra Regis confœderatos in Brabantia geſſit.
Idem an. 1214. Hanc Principis felicitatem cum Othone IV. Cæ-
ſare fœdus interrupit. Namque cum prœlio
Bovinienſi virtuti fortuna non reſpondet, &
Ferdinandus & ROBERTUS & cum iis plurimi
Flandricarum partium Proceres vivi in hoſtium
poteſtatem pervenêre. Huic prœlio alios item
Betuniæ ſtirpis interfuiſſe Meyerus indicat:
ubi ſummo noſtratium encomio, *Hollinus*,
inquit, *Seneſcallus*, *Raſo de Gavera*, *cum tri-
bus filiis florentiſſimis adoleſcentibus*, *Philippus*,
Petruſque Maldeghemenſis, *Ghiſtellani præterea*,
& Betunienſes, *& Haveskercani*, *cum reliqua
nobilitate*, *quantâ virtute*, *quibus dexteris rem
geſſerint*, *quæque facinora fecerint*, *quis facilè
ſcripſerit?* niſi per Betunienſes intelligat eos,
Archiv. Swivec. quibus Robertus Betunius præfuit. Enimverò
poſtquam è carcere Gallico Robertus rediit,
multa matris acta confirmavit. Quâ defunctâ
87 Ejus Prior inſcriptio. Ibidem. ejus, ut dixi, hereditatem adiit, ſeque *Mili-
tem de Betunia* inſcripſit, *Teneræmondæ Domi-
num*: donec Danièle fratre ſine liberis exſtin-
88 Item altera. cto, adſcito paternæ ditionis titulo *Advocatum
ſe Atrebatenſem*, *Betuniæ*, *& Teneræmondæ Do-
minum* nuncupavit. Quo titulo primùm uſus eſt
anno M. CC. XXVIII. Quantum quidem ex codice
Swivecano potui conjicere: ubi ad annum uſ-
que M. CC. XXVII. *Miles de Betunia* dicitur *Te-
neræmondæ Dominus*. Pacatis autem per Gallum
rebus, ad conſtituendam hanc Remp. animum
89 Leges huic oppido dedit. Anno 1233. Lib. 1. cap. 9. Vide l. 1. cap. 8. Meyer. an. 1233. adjecit: itaque & leges dedit, quæ hìc adhuc
vigent, quarum exemplar ſuo loco ſubjiciam:
& pomœrium protuliſſe creditur. His rebus
intentum denuo belli tempeſtas abripuit, in
90 Urbem auxit. Oudegherſte cap. 109. Archiv. Swivec. lib. 2. cap. 6. Stadenſes hæreticos: quo Margaretæ Flandriæ
Comitiſſæ auſpiciis profectum memorant: unde
redux multa in pios uſus erogavit, non in ma-
91 Ejus pietas. Abbatiæ Archiv. tris ſolùm Abbatiam munificus; quod infra do-
cebo, ſed in externa item Cœnobia: quorum
multis immunitatem conceſſit à vienagiis & te-
92 Cœnobio Troncinienſi quid contulerit. loniis, & inter cetera Abbatiæ Troncinienſi an-
no M. CC. XXXV. cujus hìc præ ceteris memini,
ut hâc occaſione errorem quemdam detegam,
cujus generis multos in ſcripta irrepere neceſſe
eſt, eorum præſertim, qui ex hiſtoriis hiſtorias
concinnant, ſine ſubſidio diplomatum, & Ar-
chivorum, unde certiſſima ſcriptori & lux, &
fides: quæ tamen omnia videre non eſt unius.
Scribit in ſua Aloſto Vir Clariſſimus Jacobus
93 Ejus occaſione oſtenſus in Hiſtoria de Iwano Aloſtenſi error. Marchantius: *Neque ſilentio prætereantur Aloſti
Comites Iwani duo, alter quòd Canonicos Regulares
Commentar. de Flandria lib. 1. Troncinii anno* M. C. XXXVII. *in Præmonſtratenſes
Monachos converterit: alter quem Gandenſem
nominant, quòd Laurentiam Theoderi Alſatii
Flandriæ Comitis filiam duxerit: ex quo matrimo-
nio ortus Theodericus poſtremus*, &c. Hic Iwa-
num ille Scriptor, accuratus alioquin, ut apud
Amphitr. Act. 1. Plautum Mercurius, Soſiam, ex uno geminum
facit: ut ſatis ex Meyero liquet ad annum M. C.
XL. & M. C. XLIV.; & ejus Cœnobii Archiva

convincunt, ubi *Iwanus de Gand ad uſum fra-
trum Troncinienſis Eccleſiæ liberè tradidit Allo-
dium in villa dicta Burſt*, *& plura bona in Waſia*,
& pago Flandrenſi, *accedente uxoris ſuæ Lauretta* Diplomate anno 1139. de eodem Meyer. ad annum 1127.
filiæ Theoderici Comitis, *cui quæcumque ſuæ poſſeſſio-
nis erant in dotem dederat*, *gratuitâ conceſſione*,
& devota petitione. Id & alter locus, illuſtris ſanè
præ aliis adſtruit: quem hìc addam ut unâ fideliâ,
quod dicitur, duos dealbem parietes. Nam & ad
inſtitutum facit, & ad Hiſtoriæ lucem, ubi aliàs
magnæ tenebræ. Locus eſt diplomate dicti Al-
ſatii: *Igitur Theodoricus*, inquit, *Iwan de Aloſt*, Anno 1166.
& Lauretta ſororis meæ filius, *ab hac luce morien-
do ſubtractus*, *cùm naturæ debitum ſolviſſet*, *ac
mihi præcipuè tum propinquitate cognationis*, *tum
poteſtate meæ dominationis*, *de anima ac terra ip-
ſius ordinare incumberet*; *terra enim illius in ma-* 94 Et alter de ſucceſſione Comitatus Aloſtenſis.
nus meas devenerat, *ex ſtipulatione dotis Sororis
meæ à patre ejus Domino Iwano olim facta*; *Ec-
cleſiam Troncinienſem cujus idem Theodoricus Ad-
vocatus fuerat*, *in meam Advocatiam ac defenſio-
nem ſuſcipiens*, *eam chariùs amplecti*, *& bona in
ſuſtentationem fratrum ejuſdem Eccleſiæ collata di-
ligentiùs conſervare*, *& etiam mea donatione am-
pliare curavi*. Vides collatione utriuſque loci Meyer. an. 1034.
Iwanum illum qui Canonicos Troncinii in Mo-
nachos convertit (erat enim Troncinii Domi-
nus, eamque ditionem aliquanto antè Balduinus
Gandenſis à Roberto Friſio acceperat,) maritum
fuiſſe Laurettæ filiæ Theodorici Comitis Flan-
driæ, eumdemque filium reliquiſſe Theodori-
cum Aloſtenſem, & inſuper quâ ratione Comi-
tatum Aloſtenſem Alſatius adierit? quod non uſ-
queadeò in Hiſtoriis obvium. Nunc ut ad RO-
BERTUM redeam, eum obiiſſe ferunt anno M. 95 Roberti obitus.
CC. XLVIII. quo anno pridiè D. Martini & Swi-
vecanæ, & Bavonenſi Abbatiæ legavit pro anni- Archiv. Bavon. Rob. diplom.
verſario certos redditus: in quorum altero diplo-
mate *Datum*, inquit, *apud Calos in Sardania pri-
die D. Martini anno* M. CC. XLVIII. Uxorem ha- 96 Uxor.
buit Iſabellam de Moriaymes: ut ſigillum ejus
babet, quod in archivis Swivecanis ipſe vidi.
Hanc malè Teneræmondæ Dominam putavit Meyer. an. 1304.
Meyerus. Ex ea filiam ſuſtulit Machtildim. Sunt 97 Liberi.
qui alteram adjiciant Steenlandæ Domino nup-
tam; ſed de hac, nihil habeo certi.

Roberto ſucceſſit MACHTILDIS (quam Da- 68 MACHTILDIS Domina.
nièlis filiam malè Guicciardinus facit) hanc per Deſcript. Betuniæ.
vim raptam, ut memorant (ut ille ſexus injuriæ Meyer. an. 1304.
eſt obnoxius, & facilis capi) duxit Guido Gu- Annal. cap. 115.
lielmi Dampetræ, & Margaretæ Flandriæ Co-
mitiſſæ filius. At verò Petrus Oudegherſte dili- 99 Guicciardini error.
gentiſſimus Flandricarum rerum ſcriptor, nullâ
de vi factâ mentione, *Pauco pòſt tempore*, inquit,
quàm Margareta Comes Pariſiis rediit, *ubi fue-
rat ad præſtandum clientelam*, *concluſum fuit*, *&
confirmatum conjugium Guidonis*, *ſecundi filii Co-* 100 Ejus maritus.
mitis Margaretæ Flandrenſis, *& Dominæ Mach-
tildis*, *filiæ Roberti Advocati Atrebatenſis*, *Betu-
niæ & Teneræmondæ Domini*: *fueruntque nuptiæ* 101 Nupta ubi & quando.
celebratæ valde ſolemniter, *in oppido Betunienſi*.
Acta hæc anno M. CC. XLIV. Hæc Machtildis 102 Mors.
aviti & paterni exempli in Swivecanas memor, Archiv. Swivec. Meyer. ad annum 1264.

Idem anno 1148. Archiv. Ecclesiæ Teneræmond. post varias donationes, tandem mortem cum vita mutavit, absente bello sacro conjuge, ut Annales nostri memorant.
103 De mortis tempore disquisitio. Mihi autem aliquod vestigium ex quodam Guidonis diplomate, post mariti ex Syria reditum (si tamen ad eam expeditionem fratrem Gulielmum comitatus est) MACHTILDIM obiisse. Ejus diplomatis hoc est initium: *Guido Atrebatensis Advocatus Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, & Machtildis uxor ejus, & heres terræ prædictæ.* Inibi exaratus erat annus 123. Hic si nihil peccatum nisi omissione unius characteris aritbmetici; ausim scribere 1253. & eo anno superstitem fuisse. Alius enim
Vide supra num. 95. numerus iste hic non quadrat: nam anno 1243. & multò post MACHTILDIS patrem vixisse, anno
Meyer. an. 1262. autem 1263. Guidonem alteram jam conjugem Isabellam Luceburgieam habuisse constat. Pro
Annal. cap. 116. me facit Oudegherste, qui anno M. CC. LIX, obiisse refert.
104 Ubi humata. Ad an. 1304. Humatam Meyerus credit Betuniæ; sed falli Gaillardi Collectanea monent: ubi
105 Meyeri error. Flinis in Sacello juxta Chorum Abbatiæ conditam dicit (quo etiam in Sacello Guido monimentum habet cum hac Epigraphe:

106 Guidonis Epitaph. *Hic jacet Guido Comes Flandriæ: obiit anno* M. CCC. IV.)

& fidem facit descriptâ Mausolei inscriptione:

107 Machtild. Epitaph. *Hic jacet sepulta piæ recordationis Domina* MACHTILDE, *dicta de Betune, Comitissa Flandriæ, Advocata Betuniæ, & Domina Teneræmondæ, uxor Illustrissimi Principis Guidonis Flandriæ Comitis, filii Dominæ Margaretæ Flandriæ & Hannoniæ Comitissæ, hujus Monasterii Fundatricis: quæ quidem Domina* MACHTILDIS *obiit circa annum Domini* M. CC. LXIV. *undecimâ Mensis Novembris.*

Hanc Epigraphen multò tempore post mor-
108 Liberi. Ad annum 1304. Vita Guidonis. tem positam dictio *circa* indicat. Peperit autem hæc MACHTILDIS Guidoni liberos decem (Me-
109 Meyeri error. yerus & Marchantius novem scribunt decem enumerant) Robertum, Gulielmum, Baldui-
Meyer. ad annum 1304. Ibidem. Ibidem. num, Joannem, Philippum, Margaretam, Mariam, Beatricem, Joannam, & Machtildem: ex quibus Balduinus immaturâ morte sublatus
110 Balduinus. quiescit Brugis apud Franciscanos.
111 Joannes. Joannes cognomento Bonus & Baudelonensis ex D. Dona-
Oudegherste cap. 126. tiani Brugis & D. Petri Insulis Præposito factus Metensium, dein Leodicensium Antistes, conditus est Flinis in Choro.
112 Philippus. Philippus est li-
113 Ejus uxor. teris & armis clarus: uxorem in Italia duxit Machtildem Cortenayam, Laurettæ Tbiettæ-
Meyer. ad an. 1304. Oudegherste cap. 126. an. 1254. Analecta Harduini. Meyer. an. 1291. Idem anno 1301. & Oudegherste cap. 140. que Comitissam cum dote mille librarum Turonensium quotannis: conciliantibus eas nuptias Guidone patre, & Carolo Siciliæ & Neapolis Rege cui sæpè præclaris factis virtutem suam probarat. Illi ad id conjugium dedit Guido pater annuas mille libras Parisienses monetæ Flandricæ: quo mortuo Robertus fratri assignavit ter mille & quingentas libras, super reditibus suis Bergis, Furnis, & alibi. Hic tanto amore 114 Ejus in patriam amor.
Patriæ flagravit, ut Patre Gallicâ perfidiâ in carcerem conjecto, & laborante jam de libertate Flandria, relictis omnibus quæ à Carolo in
Italia acceperat, huc properarit, comitante Meyer. an. 1304.
uxore Machtilde; ubi tanto favore exceptus est, ut unanimi omnium consensu, totius Flandriæ administratio illi sit delata. Quo in mu- 115 Virtus militaris.
nere ita se gessit, ut superatis Gallorum technis, & prælio Pabulano acie fuso Philippo Rege, convulsâque Flammulâ, decantato illo Gallorum signo, ex antiquo gentis ritu, pacem Patriæ, fratribus libertatem, sibi æternum decus compararit. Itaque rebus bene gestis, & Repub. constitutâ, tandem in Italiam ad sua rediit: ubi
triennio post, mense Novembri decessit sine 116 Obitus.
liberis, sepultus Neapoli. Oudegherste filium Annal. cap. 134.
illi tribuit Henricum Flandrensem; sed eum
Guidonis fuisse Meyerus tradit. Margareta Joan- Anno 1304. & 1337.
ni Brabantiæ Duci nupta, peperit Joannem, 117 Margareta. Meyerus. ibid.
Godefridum, Margaretam, & Mariam. Maria
(quam Scriptorum plerique omittunt) Amedeo 118 Maria. Oudegherste cap. 113.
Sabaudiæ Comiti data. Beatrix primùm Hugo-
ni Castellionensi Sanpaulo Comiti juncta: ex 119 Beatrix. Meyer. an. 1304. & Marchant. vita Guidonis.
quo Joannem cognomento Teneræmondanum,
dein Florentio Hollandiæ Comiti (in aucupio Meyer. an. 1308.
à suis cæso) ex quo Theodorum, Florentium, Idem anno 1304. Ibidem.
Gulielmum, Othonem, Joannem, Beatricem,
Machtildim, & Margaretam sustulit. Joanna 120 Joanna.
maritum habuit Gulielmum Juliæ Comitem, Meyer. an. 1277.
quem Brabantiæ Ducis factione Aquisgrani occisum ferunt. Machtildis Blesensis Comitis fuit 121 Machtildis. Idem an. 1304.
uxor.

ROBERTUS *Dampetra* maximus natu matri 122 ROBERTUS dominus.
successit: qui mortuâ priore conjuge Blancâ Ca- Meyer. an. 1265. & an. 1322.
roli Andegavensis Siciliæ Regis filia (quæ buma-
ta est anno 1268. 17. Julii) & paulò pòst ductâ Gaillart.
Jolantide Odonis (aliis sed male Roberti) Bur- 123 Ejus uxores. Meyer. an. 1270.
gundiæ Ducis, & Isabellæ Nivernensis filiâ, à Idem ad an. 1322.
dotali regione *Comitem* se *Nivernensem* inscripsit, 124 Inscriptio. Archiv. Swivec.
Betuniæ & Teneræmondæ Dominum. Hic prædi- diplom. an. 1270.
ctum Carolum Ludovici Galliæ Regis fratrem, 125 De Manfredo triumphus.
in Italiam secutus, de Manfredo, in Flandrorum Meyer. an. 1265.
acie cæso (Picardos Collenetius vocat) trium- Histor. Neapol. lib. 4.
phavit, ætatis anno XVIII. suis illum manibus 126 Idem post
Manfredum mactasse Oudegherste memoriæ Comes Fland.
tradidit. Postmodum ad Comitatum Flandriæ Annal. cap. 118. Meyer. an. 1305.
pervenit.

GULIELMUS *Dampetra* secundus natu, à mor- 127 GULIELMUS
te patris, æstimatione factâ, & urbis & agri, Dominus.
Teneræmondæ Dominium accepit, quam Pa- Tab. anno 1308. Oudegherste cap.
ter vivus patrimonii loco illi addixerat: Unde in 110. Meyer. an. 1304.
Historiis *Teneræmondanus* appellatur. Hic Ade- 128 Ejus uxor.
lam Rodolphi Nigellani Equitum magistri, & Meyer. an. 1302. Idem an. 1300.
Flandriæ pro Gallo præsidis (qui tandem prælio Cortraceno cum plurima Galliæ nobilitate, Idem an. 1302.
& florentissimo Christiani orbis exercitu, à plebe Flandrica cæsus) unicam heredem uxorem
duxit: Ob quam affinitatem Gandenses dicto Ibidem.
prælio Rodolphum servassent; nisi post tantam
suorum cladem noluisset esse superstes. Hoc con- Meyer. an. 1305.
jugio

jugio Gulielmus Nigellæ dynastiâ, & viceco-
129 Inter quos arbiter. Oudegherste Annal. cap. 131. mitatu Castri Diniensis familiam auxit. Idem le-
ctus fuit arbitrer cum Roberto fratre, Hugone
Castellionensi, & Guidone Comite S. Pauli, in-
ter Guidonem Flandriæ, & Robertum Artesiæ
Comitem in controversia de finibus Flandriæ,
& Artesiæ: Idque circa annum M. CC. XCVI.
Aliquanto pôst patrem Guidonem pactis Con-
130 Ejus captivitas. ventûs Rodenburgici fisum in Gallias secutus,
cum eo, & fratre Roberto, & frequenti insu-
per nobilitate, in carcerem conjectus est: ubi
etiamnum patre Flandriam revisente mansit ob-
ses; donec tandem libertati restitutus est lege
Pacis (quam *fœdus iniquitatis vocant*, ob ini-
quas Flandriæ conditiones) quam tamen coa-
131 Cum fratre Controversia. Oudegher. c. 141. Lib. 1. cap. 4. Annal. cap 41. Varia diplom. ctus est cum conjuge confirmare. Inter hunc
& Robertum Flandriæ Comitem, mota ea
quæstio, cujus suprà memini: *An Territorium
Teneræmondense Flandriæ sit feudum*: cujus rei
etiam Oudegherste meminit. Ceterùm hoc
132 Inscriptio. modo tituli est usus: *Gulielmus Flandrensis Ni-*
133 Obitus. *gellæ & Teneræmondæ Dominus*. Obiisse circa
annum M. CCC. XII. id indicio est, quòd adhuc
vixisse cognoscitur anno M. CCC. XI. quo lega-
Archiv. Abbatiæ. vit Cœnobio Swivecano, ex reditibus in Uyt-
berghen, octo libras, octo Solidos, octo de-
narios Parisienses. Mortuum verò fuisse anno
Diplom. anno 1311. supra c. 4. num. 10. sequente, planum; quum videamus ejus filium
Gulielmum usum titulo Teneræmondæ. Filios
134 Liberi & nepotes. habuit Gulielmum, Joannem, Guidonem,
Meyer. an. 1304. Analecta Harduini. Ibidem. quibus omnibus à materna ditione *Nigellanum*
cognomen fuit; & tres insuper filias. Joannes
Nigellanus conjugio Beatricis de Sanpaulo
Ejus apud Oudegherste mentio c. 154. Crevecuriç, Arluriique Dominia, & Castel-
Analect. Harduin. laniam Cameracensem nactus est. Liberos habuit
Meyer. ad annum 1346. & 1347. Joannem, qui sine liberis obiit. Mariam quæ
Idem an. 1383. Ambosio, & alteram quæ Magno Gulielmo
de Craon nupsit. Guido Nigellanus sub Ma-
leano armis clarus fuit; præsertim bello An-
glico. Idem cum Joanne fratre interfuit Con-
ventui, qui Audomaropoli celebratus est, su-
per redemptione Joannis Namurcæi, Guido-
nis Comitis ex Isabella Luceburgensi, Namur-
ci Comite primogeniti: quem per vim occupa-
tâ Slusâ captum, in arctissimam custodiam
Brugenses conjecerant: quod conaretur empo-
rium Brugis, in suum oppidum avertere; sed
is dum de liberatione agitur, frustratis custo-
dibus, fugâ sibi salutem, & libertatem quæsi-
Idem anno 1324. vit. Idem Guido operam dedisse memoratur
sopiendæ controversiæ inter Ludovicum Ni-
vernensem, & Franconates: qui Comitis absen-
tiâ freti, per fas nefasque nobilium passim ædes
Idem anno 1352. Gaguinus Histor. lib. 9. flammâ atque ferro solo æquabant. Obiit au-
tem Guido sine liberis, prœlio Anglicano Ma-
Analecta Harduini & Meyer. anno reschalcus Regni Galliæ. Filiarum verò ma-
Analect. Harduin. 1310. xima Maria nomine, Joanni Fiennati, Bono-
Ibidem niæ Comiti nupsit: hæc Holbecæ Domina fuit,
Meyer. an. 1320. ut apparet iis tabulis, quibus concedit Rodol-
pho de Pipenpoy Bruxellensi piscationem in
Vildera, & rivo dicto *Stellekens-vliet*. Filium
habuit Joannem, qui subscripsit tabulis assigna-
tionum, quas Robertus Betunius dedit Rober-

to, secundo natu filio, eâ lege, ut ratum ha-
beret Conjugium, & legem conjugii Ludovici
Cressiaci, sui ex fratre nepotis, cum Marga-
reta Philippi Longi filia. Altera Isabella mari- Analect. Harduin. Ibidem.
tum habuit Dominum de Brians, & sine prole
decessit. Tertia immatura obiit.

GULIELMUS *Nigellanus* sive *Flandrensis*, 135 Gulielmus Dominus.
maximus natu, post patrem Teneræmondæ
fuit Dominus. Conjugem habuit Alisiam, & 136 Ejus uxor.
ejus dote dominatum Bergensem, Neoporti, Diplom. an 1311. supra cap 4 num. 10.
& Densæ. Hic cum Roberto, Joanne, & Gui-
done patruis, interfuit Coronationi Henrici VII. Analect. Harduin.
Imperatoris, quæ Aquisgrani facta. Idem Ro- Meyer. an. 1308. Ibidem.
berto cum Flandriæ Procuratoribus in Gallias 137 Idem Brugarum Præfectus.
ad Regem proficiscente, Brugensis urbis, à
qua motus exspectabatur, administrationem ac-
cepit. Bello etiam Hannonico subsidiarius Ro- Meyer. an. 1310.
berto Patruo fuit, cum Ludovico Nivernensi,
& Roberto ejus fratre. Hunc Meyerus *Roberti* 138 Meyeri error.
ex sorore nepotem vocat, quum sit ex fratre Gu-
lielmo, qui Adelam Rodolphi Nigellani filiam
uxorem duxerat; cujus ipse Meyerus antè me- Ad annum 1302.
minerat. Hic ille Gulielmus est, qui cum Pa- Diplom an. 1311. supra cap. 4. num. 10.
truo Roberto controversiam finiit, de Clien- 139 Patris controversiam finiit.
telari Teneremondæ possessione, ut patet ex
conventione, quæ ea de re exstat. Tandem de- 140 Ejus mors.
cessit sine liberis.

Morte Gulielmi Teneremonda ad fratrem 141 JOANNES Dominus
JOANNEM pervenit: ut liquet diplomate, cu- Archiv. Swivec. anno 1320.
jus initium: *Joannes Flandrensis Nigellæ Creve-*
curiæ & Teneræmondæ Dominus: quo confirmat 142 Ejus inscriptio.
Beatrici Colini Odomontii filiæ, Roberti Flan- Ibidem diplom. anno 1327.
driæ Comitis Patrui sui donationem, cui Comes
cesserat, quoad illa viveret, *quidquid sibi ut
Domino Teneræmondæ Abbas Afflighemensis ocrea-
rum & pellicei nomine quotannis debebat*. Conju-
gem & liberos suprà dedi. Porrò *Joannes* cum Numero 134.
consanguineo suo Ludovico Cressiaco Flandriæ Meyer an. 1325. & Oudegherste.
Comiti, Cortraci præsidio esset, furore plebeo Annal. cap 150.
cum aliis viginti quinque Equestris Ordinis Pro- Idem cap. 154.
ceribus, miserandum in modum periit, relictâ 143 Et mors.
Beatrice viduâ, quæ multò pôst usa est titulo
Nigellæ & *Teneræmondæ*.

Joannes Nigellanus heredem reliquit MA- 144 MARIA Teneræmondæ Domina.
RIAM, quæ *Inghelrammo Offemontio* Ambosiæ
Domino nupta, inter alia Teneræmondam ad 145 Ejus maritus.
Ambosiam gentem transtulit. Aliqui hanc Gu- Varia diplom.
lielmi filiam credidère; sed Joannis fuisse inde 146 De ea error.
liquet, quòd post Gulielmum ad Joannem Te-
neræmonda abiit, & ab hoc ad MARIAM.
Hæc vixit adhuc anno M. CCC. XLIX. ut constat 147 Ea quando adhuc superstes.
ex conventione cum Abbate Afflighemensi, su- Analect. Joannis Gerardi.
per controversia quam habuerant cum dicta Ab-
batia de feudis, quæ id Monasterium à Teneræ-
mondensi Domino tenebat. Imò verò eam cum
marito superstitem fuisse ad annum usque
M. CCC. LIII. diplomate docemur, quo Senatui
potestatem faciunt imponendi certum tributi
genus, quod Maltotam & Assisias vocant: &
alterum, quo Fullonibus in hac urbe prima pri-
vilegia Inghelrammus donat.

A Maria ad PHILIPPUM *Valesium* Galliæ Re- 148 Philippus Galliæ Rex Teneræmon. Dominus. Oudegherste cap. 161.
gem, pretio hoc Dominium devenit.

D 2 A Va-

149 Ludovicus Malean. Comes Fland. Teneram. Dominus quomodò. A Valesio dono, ut aiunt, ad LUDOVICUM
Maleanum, Flandriæ Comitem, ut hâc muni-
ficentiâ illum ab Anglicanis nuptiis avocaret
Ibidem Oudegherste & Gerardus an. 1343. ad Margaretam Joannis tertii Brabantiæ Du-
cis secundam natu filiam, proneptem suam, ex fi-
Meyer. an. 1331. lia Margareta; quam antè trienoi puero, & rex &
pater desponderant: qui ille & Regem sibi con-
ciliavit, & posteris tot amplissimarum ditionum
Flandric. Rerum tomo 1. incrementum. (Malè Meyerus dotalem putavit
Histor. Brabant. lib. 5. cap. 17. hanc Meleano urbem.) Dintherus aliam adfert
donationis causam, cujus hæc sunt verba: *Phi-*
150 Alia rei occasio Mechliniæ mutatio. *lippus Rex Franciæ emit opidum, & terram de*
Teneræmonda, sub Imperio Romano constitutas,
erga Dominum de Amboyse: quod, & quam idem
Rex donavit supra dicto Ludovico Comiti Flandriæ,
in recompensationem medietatis opidi Mechlinien-
sis, & summa octuaginta sex millium & quingen-
torum regalium. Et ex tunc Joannes Dux Bra-
bantiæ, nomine Henrici senioris sui filii fuit adep-
tus pacificam possessionem prædicti opidi Mechli-
151 Ultra caussa verior. *niensis.* Hæc ille: quæ narratio verior existi-
mari queat, vel hanc ob causam, quòd ea do-
natio facta videtur diu post conjugium Maleani,
Meyer. an. 1374. quod initum anno M. CCC. XLVII: & ex Diplo-
mate allegató constat, Mariam Ambosio nup-
tam, cum marito superstitem fuisse, & Tene-
ræmondæ imperasse anno M. CCC. LIII. Imò
anno sequenti Teneræmondam nondum penes
Archiv. opidi anno 1354. Maleanum fuisse, certis indiciis ejus diploma do-
cet; quo ut Dominus directus hujus opidi le-
152 Maleanus quando demum totius dominus. ges confirmat. Anno demum M. CCC. LV. hoc
Dominio potitum ipsius verba testantur io hanc
sententiam: *Quia nunc primùm venimus ad Do-*
minium, & omne jus urbis, & Territorii Tene-
ræmondensis, omniumque quæ inde dependent, ut
153 Conciliatio pugnantium auctorum. *Domini sine medio.* Sed dici queat, Regem annò
M. CCC. XLVII. eâ lege emisse, ut id Dominium
penes Mariam & Ambosium esset quoad vive-
rent; morte verò alterius, vel utriusque Ma-
Meyer. an. 1347. Gramaye Mechlin. l. 1. sect. 3. leano cederet: quod equidem fieri potuit; quum
eo anno Flander suo juri in Mechliniam cesse-
rit, totiusque opidi possessionem acceperit Hen-
Archiva oppidi Diplomate anni 1348. ricus, Brabantiæ Ducis primogenitus: qui ibi-
dem in dominum inauguratus anno subsequente:
ut eodem anno Maleanus suas Teneræmonda-
nis leges, & consuetudines confirmavit: omne
tamen dominii jus nondum, ut dixi, consecutus.
Descrip. Teneræmondæ. A Dinthero & mea mente non admodum di-
Commentar. l. 5. Fland. Rerum tomo 10. versi abeunt Marchantius & Divæus: quorum
ille, ipsis sponsalibus datam Maleano Teneræ-
Descrip. Teneræmondæ. mondam dicit: quæ res fortè Meyero, & post
Lib. Histor. Brabant. 14. illum Guicciardioo, occasionem dedit scriben-
di *hanc ditionem Maleano dotalem.* Hic verò,
eo ipso tempore *Maleanum Brabanto socero re-*
misisse octuaginta quinque millia, & quingentos
regales; pretium nempe, de quo, vivo adhuc
Cressiaco, conventum: acceptâ videlicet in
154 Dintheri alia mens, alia verba. compensationem Teneræmondâ. At verò hic
obiter monere visum, aliam esse Dintheri men-
Dinther. Histor. Brabant. lib. 3. cap. 11. tem, quàm verba innuunt. Et ne quis putet,
hoc Dominium ab Ambosiis emptum Malea-
no Regem donasse, ut jure suo in Mechliniam,
& insuper credito octuaginta sex millium, &
quingentorum regalium cederet, ut oratio sonat:
Notandum emptam eam Urbem ab Adolpho 155 Ejus rei illustratio.
à Marca Præsule Leodicensi, & Reginaldo Co- Meyer. an. 1333.
mite Geldriæ patre & tutore Margaretæ, cui & Annal. Brab. c. 41. & Divæus
id avitum ex Bertholdis Dominium centum & Histor. Brabant.
sexaginta millibus regalium, sive quod perinde lib. 14.
est, centum millibus numorum Turonensium, 156 Mechlinia Cressiaci. pretio.
in jus Ludovici Cressiaci Flaodriæ Comitis con-
cessisse. Post quam emptionem quum inter Flan- 157 Inde controversia.
drum controversia intercederet, dicente Bra-
banto, eam partem quæ Geldri fuerat, quum
Brabantiæ sit feudum, non potuisse alienari sine
suo assensu: & velle alteram partem ære per-
soluto ad se trahere, re verâ autem, quia in in-
testinis suæ ditionis, & Brabantiæ medio Flan-
drum suo imperio perniciosum fore suspicaba-
tur. Tandem cùm Flaoder nollet cedere, ad ar- 158 Et Bellum.
ma ventum: quorum cùm tæderet, lectus u- Anonymus M. S. de Bello Grimbergensi apud Justum Harduinum.
trimque arbiter, & sequester, Rex Galliæ: qui
pauco pòst tempore, bellum quidem conjugiis Meyer. an. 1335.
diremit; de jure tamen utriusque nihil definiit. 159 Quis dein sequester.
Donec tantæ moræ tædio, modus controver- Meyer. ibidem.
siæ inventus: pactumque inter eos Teneræ- Annales Brab.
mondæ, ut junctim, & paribus auspiciis Mech- cap. 41. & Oudegherste cap. 51.
liniæ imperarent, *alter in clientela alterius: ve-* 160 Quæ inter partes conventio.
ctigalia æqualiter partirentur: Sculteum & Quæ- Divæus Historia
storem simul constituerent: qui ad Neckers-Poe- Brabant. l. 14. &
lam morantur Cives, Duci; qui ad Blydebergam, Meyer. an. 1336.
Flandro subessent: Neutri, inviso altero, munitio-
nes construere liceret. Aliquanto pòst, Cressia- 161 Flander totâ cedit.
cus totâ urbe cessit pretio octuaginta sex mil-
lium regalium. Ita Meyerus. Alibi idem quin- 162 Quâ Lege. Meyer. an. 1346.
gentos addit. Annales Brabantiæ huic numero Ad an. 1351.
mille detrahunt. Justum pretium ex legibus con- Cap. 41. an. 1347.
ventionis statim dabo. Quum autem ante solu- Numero 147.
tionem Flander è vivis excessisset, Philippus 163 Cessio cur irrita.
Rex cum Maleano certâ quâdam compensatione 164 A Maleano
convenisse dicitur, ut totâ Mechliniâ cederet. iterata certa compensatione.
Hanc compensationem Teneræmondæ donatio- 165 Ea quæ
nem fuisse ex Dinthero certum: quam *Rex Ma-* fuerit.
leano dedit in compensationem, inquit, *medietatis o-* Lib. 3. cap. 17.
pidi Mechliniensis, & summæ octuaginta sex mil-
lium & quingentorum regalium, quod sensu diviso 166 Dintheri
intellige: id est, in *compensationem medietatis* interpretatio.
Mechliniæ, sive ejus pretii quod pro ea pacti Ita Meyer. ad annum 1337. & Divæus l. 14.
Cressiacus & Joannes. Hanc autem emptionem 167 An à Rege
Philippum de suo fecisse, non est vero simile: compensatio.
quum nihil, aut certè non admodum regis inter- 168 Negativa ratio una.
fuerit, Mechliniam penes Brabantos, aut Flan-
dros esse. Imò verò quum semper suspecta Gal- 169 Et altera.
lis fuerit Flandrorum potentia, quàm sæpe etiam
per vim, & fraudem minuere sunt conati, valde
in hoc sui imperii arcanum peccasseot, si in re
aliena tam fuissent munifici. Magis credendum, 170 Conjectura
Regem rogatu Brabanti, qui promiserat desertu- verisimilia.
rum se fœdus Anglicanum si Matrimonium filiæ Meyer. an. 1346.
suæ secundæ cum Maleano procuraret, etiam
hâc in re auctoritatem suam apud Ambosium in-
terposuisse; quasi sibi empturum: & quò nego-
tium meliùs succederet, veluti regali munificen-
tiâ Teneræmondam cum Territorio Maleano
dedisse, eâ lege, ut omni juri in Mechlioiam 171 Maleanus
cederet. Quod per regem impetratum non Din- gratis non cessit.
therus Ad an. 1347. cap. 41.

therus solùm meminit; sed de conditionali insuper compensatione, & Meyerus, & Annales Brabantiæ fidem faciunt. Alioquin nulla erat ratio, cur Maleanus eam possessionem alienaret; præsertim gratis, ut credunt, imò vel invito quodammodo rege: quum antè ab eo ipso definitum Historiæ memorent, *Ducem, si vellet emptionem rescindere, daturum Comiti octuaginta septem millia, & quingentos regales.* Quod de medietate intellige: de cetero enim satisfactum Cressiaco, antequam conjunctim Mechliniam uterque possedit, nemo dubitat. Neque tam desperatæ erant res Maleani, ut aliquo metu fuerit desertururus suam causam. Quum paulò pòst defuncto Duce Socero, non Mechliniam modò, sed omnem pœne Brabantiam armatâ manu occuparit, & tenuerit: donec tandem assumpto utrimque arbitro Gulielmo Duce Bavariæ, Comite Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Domino Frisiæ, certis legibus sopito bello, pax coiit. Ex cujus Conventionis capitibus ea potissimùm excerpsi, quæ maximè ad hanc rem facere videbantur.

Grampaye de Mechlinia l. 2. sect. 5. Meyer. an. 1333.
172 Neque virium inopia.
173 Quod occupata Brabantia cessarit.
Mayerus anno 1356.
Anonymus Ms. apud Harduinum, & Oudegherste Annal. c. 165. & Meyer. an. 1357.

Primò, *ut Lovanium, Bruxella, Nivella, Thena, mereant Maleano: & unaquæque dictarum urbium sub suo signo mittat XXV. viros; inter hos duos Barones; & duos dignitate Equestri; idque sumptibus Brabantia, per sex hebdomades quotannis, quotiescumque evocabuntur, & in quosvis: excepto Duce Brabantiæ.*

174 Et leges pacis.

Secundò, *ut Maleanus utatur titulo Ducis Brabantia quoad vixerit.*

Tertiò, *quum Gallus qui lectus erat arbiter inter Ducem, & Cressiacum, in controversia de possessione Mechliniæ decreverit, ut si Comes suo jure cederet, Brabantus illi numeraret summam octuaginta sex millium, & quingentorum regalium, eaque Pax quæ Ascæ pacta fuerat non esset servata, unde magnas Flandrum expensas facere fuit necesse; ut in posterum Maleanus totam eam urbem, cum ditione recipiat, cum omni jure & Justitia: nihil Brabantiæ Duci, aut ulli relicto.*

Ita Divæus lib. 15. pro belli, inquit, impensis.

Quartò, *ut quoniam quod in decem filia sua dare Dux socer promiserat, non dedisset in solidum; Maleanus pro decem millibus florenorum annuis qui restabant, in feudum, à Duce Antverpiam caperet, cum appendentiis, & dependentiis, cum Justitia mera, mixta, & jurisdictione. Et si urbis redditus non ascenderent ad decem millia florenorum annuè; tum Dux, quod deesset, intra mensem proximum suppleret.*

Denique *quod neque Duci, neque ejus uxori, ab hujus arbitralis sententia die, quidquam liceret de suis ditionibus vendere, gravare, pignori dare: neque in partem, neque in solidum.*

Hæ conditiones satis indicant potiorem viribus fuisse Maleanum; neque metu cessisse. Et quidem conformiter huic Conventioni *Comitem se Flandriæ & Brabantiæ Ducem*, inscripsit, (quod & sepulchralis Epigraphe Insulis testatur) & Mechliniæ possessionem adiit: quæ Flandriæ annexa mansit usque ab Philippum Bonum; qui sejunxit. Antverpiæ item dominium accepit, quam vel invitam, immisso præsidio, parere coëgit. Cùmque novum Prætorem institueret rerum capitalium vindicem, quem *Flandriæ Severanum*, sive Summum vocant, utrumque hunc dominatum ejus ditioni subjecit. Neque est quod aliquis suspicetur, nuptiarum gratiâ Comitem cessisse: quum illum ab ipso Brabanto solicitatum constet. Neque denique metu Regis id facere in animum induxit; quem certum est Maleani studiosissimum fuisse, ne cum Anglo, quo omnis Flandria inclinabat, pacisceretur: qui & nobilissimâ legatione, & ipse insuper trajecto mari, cum uxore, ac filia, & colloquio, & amplissimâ dote Comitem in suas partes pellicere conabatur. Ut ut est, certè gratis Mechliniâ Maleanus non cessit; sed quod & Dintherus, & Annales nostri, & Brabantici testantur, certâ compensatione: quod ut dixi de Teneræmonda intelligo, & mente & verbis Dintheri. Ex illo fuit hæc urbs penes Comites Flandriæ: & nominis communione cœpit appellari *Flandria Proprietaria*: quia ut dixi neque Gallo, neque Cæsari obnoxia, & merâ proprietate à Deo eam Domini tenent.

Archiv. oppidi Diplom. an 1379. Analecta Gallardi.
Meyer. tomo 9. Idem. an. 1357. Idem. an. 1374.
175 Neque nuptiarum gratiâ.
Meyer. an. 1346. Girardus Histor. Gallic. an. 1347.
176 Neque metu Regis.
Meyer. an. 1346.
177 Sed compensatione Teneræmondæ.
Lib. 5. c. 37.
178 Hæc Flandria Proprietaria, cur.
Supra cap. 4.

Postquam Ludovicus inter vivos esse desiit, secuti sunt ii, qui & Flandriam, & Teneræmondam simul tenuerunt: quorum res gestæ, quum ex Historiis, & Annalibus Comitum Flandriæ vulgò sint obviæ; vix aliud quàm Nomina percensebo, & annum quo inaugurati hujus oppidi dominium acceperunt: quod ad Carolum V. usque omnes præstitêre: qui continuò, ubi ex ephebis excessit, variâ rerum mole pressus, & nunc in illam, nunc in aliam regionem distractus, hanc huic suo Dominio operam dare non potuit. Attamen non ideò inter particularia Principum Dominia desiit censeri: quòd præter alios, publicè nuper Triumphali opere Clarissimus Vir Joannes Bochius est professus. Et quamquam Principes ceteris suis titulis non etiam hunc addunt, aliter tamen hîc olim usitatum, in tabulis publicis deprehendi. Cui rei fidem facient exempla, quæ suprà dedi: *Guidonis Comitis Flandriæ, & Domini Teneræmondæ; Machtildis Comitissæ Flandriæ, & Domina Teneræmonda; Caroli Ducis Burgundiæ, Comitis Flandriæ, & Domini Teneræmonda.*

179 Qui post Maleanum Teneræmondæ Domini.
Meyer. an. 1383.
Pompa hujus oppidi.
Cap. 4. num 20.
180 Comes Flandriæ Teneræmondæ titulo usos, exemple.

Prima occurrit Margareta Maleana, Ludovici Comitis filia, quæ hîc jusjurandum præstitit & accepit anno M. CCC. LXXXIV. Hujus maritus Philippus Audax, Joannis Galliæ Regis filius, promisit Proceribus Brabantiæ se Antverpiam, & Mechliniam perpetuò Brabantiæ annexurum, si filio suo secundo natu Antonio illum Ducatum, vivâ Joannâ, à qua adoptatus erat, confirmarent: Teneræmondam verò etiam; donec ditionem Cuyckanam, & Graviam suis expensis Brabantiæ asseruisset, quod etiam haud mediocre est particularis Dominii indicium. Obiit illa anno M. CCCC. IV.

181 Margareta Maleana Domina.
Divæus Histor. Brabant. lib. 16.
182 Ejus maritus
183 Brabantis quid promiserit.
Meyer. an. 1404.

Margaretam matrem secutus est Joannes Burgundus, anno M. CCCC. VIII. 20. Aprilis (obiit anno M. CCCC. XIX.) Illum filius Philip-

184 Joannes Burgundus Dominus.
Meyer. an. 1419.

 pus

185 Philippus Burgundus Teneræm. Dominus. Meyer. an. 1269.

pus Bonus, anno M. CCCC. XIX. (obiit anno M. CCCC. LXVII.)

186 Carolus Burgundus Teneræmondæ Dominus.

187 Teneræmondæ quando secessum habuerit Oliv. de la Marche lib. 1. cap. 11. Idem l. 1. c. 22 & 31. Meyer. an. 1456. Idem an. 1476.

Philippum CAROLUS, anno M. CCCC. LXVII. primâ Augusti. Hic cùm in patris indignationem incidisset propter domesticorum munerum collationem, Philippo promovente Philippum Croiacum; Carolo sibi Emeriacum asserente (impensè enim eâ ætate omne nomen Croiacum oderat) secessum sibi in hoc oppido legit, ubi vixit donec, procurante Ludovico Delphino. XI. postea Gallorum Rege (qui & ipse à Patre Carolo VII, sed dispari impietate dissentiens, in Belgicam se receperat) & misso huc Ravestanæ Regulo, Parenti est conciliatus. Obiit anno M. CCCC. LXXVI.

188 Maria Burgunda Teneræm. Domina. Analect. Harduini & Archiv. oppidi.

189 Margareta Eboracensis Teneræm. usufructuaria. Marchant. Comment. lib. 3. vita Mariæ.

Carolo successit MARIA, unica patris heres, Maxæmiliani Cæsaris uxor, anno M. CCCC. LXXVI. 20. Aprilis. Hæc hujus oppidi usumfructum Novercæ Margaretæ Eboracensi, Angliæ Regis filiæ, & sorori, concessisse legitur. Quod fortè occasionem dedit vitreæ ejus fenestræ, quæ in summo Templo, in Choro D. Virginis visitur, ubi ejus effigies, & Caroli Ducis mariti ejus imberbis spectatur. Obiit autem Maria anno M. CCCC. LXXXII.

190 Civis Teneræmondani egregium facinus.

Marc. Vaernewyck Annales Flandr. ad annum 1479.

Ceterùm quia hìc Maxæmiliani mentio, non importunum erit hìc inserere (quod haud mediocrem huic urbi laudem comparabit) huic Principi, in præsenti periculo, vitam à nostro cive servatam. Accidit id prœlio Guinegattano: ubi deploratis rebus, Galli clàm ei percussorem submiserant, qui signo Burgundum mentitus (quo extra suspicionem esset) jam Maxæmyliano imminebat, eique necem procurasset; nisi detecto fuco Gallico, noster hic hominem occupasset, eoque dejecto & trucidato, Principi salutem, conjugi maritum, Belgicæ suum columen, sibi atque patriæ ęternam laudem peperisset. Illum fuisse credo Petrum Teneræmondanum, virum tam spectatæ fortitudinis, ut peculiari encomio *Fortis Petrus Teneræmondanus* diceretur, eique Carolus V. Cæsar meritorum ergò Teneræmondanæ gentis insignia tribueret, tribus mediis leonibus ad discrimen adjectis: quibus insigniis paulò post usus Michaël van Hofstad, ejus familiæ heres, Willecommæ, Priemis, & Poelvoordæ Dominus, conditus hîc ad D. Virginis, cum conjuge Paschasiâ van Waesberghe: quorum ille obiit anno M. D. LXII. hæc M. D. LXVIII.

191 Philippus Austriacus Teneræm. Dominus Archiv. urbis ibidem. Marchant. Comment. lib. 1.

Mariam excepit PHILIPPUS Austriacus primus, anno M. CCCC. XCVI. 14. Martii. Quam diem quorumdam privilegiorum confirmatione palàm designat: *Datum*, inquit, 14. *Martii auspicali nostro die*. Obiit anno M. D. XIII.

192 Carolus V. Cæsar Teneræm. Dominus. Lud. Guicciard.

Præmaturâ Philippi morte, CAROLUS V. hunc dominatum accepit. Is Pontificis elogio *Maximi fortissimique* cognomen accepit. Tandem magnis diuturnisque laboribus fractus, Christianorum Cæsarum primus, ultrò, volens, Imperii dignitate, & Belgicis ditionibus cessit. Illam Ferdinandus frater suscepit.

193 Philippus II. Austriacus Teneræm, Dominus,

Miræi Chron. an. 1555. Bochius Opere Triumphali anno 1598. prid. nonas Maii.

In Belgicam PHILIPPUS II. *Austriacis* successit, Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus: Ecclesiæ Romanæ columen. Hic XLIII. Belgici imperii anno, cum aliis ditionibus hunc etiam dominatum concessit

194 Isabella Clara Eug. Teneræm Domina.

195 Alberti Austriæ Archiducis conjux. Prid. Kal. Junii.

18. Kalend. Octob.

4. Kalend. Maii 1599.

ISABELLÆ CLARÆ EUGENIÆ filiæ suæ, ex Isabella Henrici II. Gallorum Regis filiâ, in dotem, cum Serenissimo Archiduce ALBERTO Maxæmyliani II. filio, Ferdinandi Cæsaris Nepote, Belgarum per ea tempora Prorege. Quâ de re tria exstant diplomata; Patris cedentis, Filii approbantis, & *Isabellæ Claræ Eugeniæ* donationem ratam habentis: quæ misso libello procuratorio per Archiducem sponsum possessionem adiit. Quo facto, *Albertus*, postridie quàm *Philippus* Rex vitâ defunctus est, per Insubres, & Lugures, in Hispaniam profectus, traditâ *Philippo III.* Regi *Margaretâ* Austriacâ Sponsâ, *Caroli* Archiducis Austriæ filiâ, ipse vicissim suam Valentiæ accepit: peractisque ritè nuptiis, post tauri venationes, Cannarum lusus, & decursus Equestres, ex Hispaniis uterque solvens, trajecto sinu Narbonensi, per oras maris Ligustici, in Italiam Genuam devenit; & inde incredibili Provinciarum lætitiâ, in Belgicam, ac veterem heroum sedem Bruxellas: ubi triumphali pompâ, summo magnatum populique studio, & Ordinum immensâ gratulatione excepti, post varias Brabanticarum Urbium lustrationes, tandem cùm Flandriam viserent, primam hanc Urbem viderunt: eo apparatu, qui neque opes ostentaret, neque celaret affectum: quem ita à Civibus Principes acceperunt, ut suum etiam satis demonstrarint, vel hoc uno argumento: quòd dum hic fuêre, Civium potiùs excubiis in palatio voluerint uti, quàm præsidiariæ hujus oppidi cohortis, etsi gentis Hispanæ. His Principibus æternùm Belgica debet, procuratâ populo pace Gallicâ, Anglicanâ, & induciis belli Belgici. De quibus cum ingenti partium desiderio ageretur, datumque mihi in manus elogium esset illud, ET PACE, ET BELLO, quod cum emblemate recens excusum, Serenissimo Principi nuncuparat doctissimus Aubertus Miræus, quem ob edita Illustrium Belgarum Encomia, *Solem Belgarum* Immortalis Lipsius vocat, in illud quod dixi Elogium, & alterum ejusdem ferè sententiæ, FATA SEQUAR, studium erga Principem hoc mihi Epigramma expressit:

196 Ex Hispaniis cum Archiduce solvit. 9. Idus Junii.

197 In Belgicam dotalem venit. Nonis Septemb.

198 Teneræmondam visit. 6. Kal. Febr. 1600

199 Quem hic affectum ostenderit. Bochius pompâ hujus oppidi.

200 His Principibus quid Belgica debeat. Anno 1598. Anno 1600. Anno 1609.

201 Nuncupatum Archiduci Elogium.

Epigram. in Elogia Miræi.

202 Illud nostrum Epigramma,

BELLA *regit* PACEMQUE *Deus; sed Principis unum est,*
Prudente obsequio FATA *Deumque* SEQUI.
Qui facit, ut noster; Deus hunc vel PACE, *vel* ARMIS,
Aut oleâ, aut lauro conspicuum faciet,
Gratior at lauro est, pacata fructus olivæ:
Illa cruore venit; iste favore venit.
Bellatum satis est, satis est Gradive cruoris:
Transfer Threicios ista flagella locos.
Cede Dea PACI; *nivees quæ sumit amictus,*
Astreamque polis evocat æthereis.
Ni facis; en, nostris cœlo victoria castris
Imminet, & properans numine plena subit.

Per-

Perculsura inimicam aciem; quam mittit ab alto
Ille Deus BELLI, PACIS *& ille Deus:*
Dum videt ALBERTUM BELLO, *vel* PACE *paratum,*
Securum Sortis, FATA, *Deumque* SEQUI.

CAPUT VII.

De bellis, obsidionibus, ærumnis, quas hæc urbs pro Dominis perpessa.

ENumeratis iis, qui hâc urbe potiti sunt, ratio postulat, ut paucis ostendamus, quæ bella Cives perpessi, & quâ fide erga Dominos fuerint: quorum uberiorem narrationem ab Historiis petere licebit. Causas tamen, utcumque potero, attexam; ne nimis jejuna sit scriptio: & lector utiliùs legere, & faciliùs meminisse possit.

Sub Guidone Dampetra.

1 Guidonis ingenium & fortuna. Meyer. an. 1294.

GUIDO Dampetra, & optimus fuit, & simul miserrimus Princeps; animusque illi rectior, quàm cautior: qui tamen suam bilem habebat, ubi ratio concitabat.

2 Quâ re Gallum offenderit.

Hic cùm filiam Eduardo Angliæ Regis filio, & regni heredi, ambiente patre despondisset, nihil sinistri aut ipse meditans, aut de alio suspicatus: tum quòd liberos locare gentium jure liberum; tum quòd

Meyer. an. 1295.

alta inter vicinos Reges pax erat: hoc tamen facto in tantam Galli indignationem incurrit, ut

Oudegherste cap. 141.

cum conjuge atque filia amicè in Galliam invitatus (alii ultrò officii causâ ivisse narrant) antequam in Angliam eam nuptum mitteret, in carcerem sit conjectus:

3 In carcerem conjicitur.

sumpto prætextu, reum esse majestatis (ut ferè volenti nulla causa deëst) quòd cum regni hoste conjugia pacisceretur; re autem, quia Comitis potentiam suspectam habebat:

Meyer. an. 1298. & 1300. Idem 1295.

concitantibus eum Reginâ & avunculis: qui Vatiniano erant in Flandros odio. Purgabat se Comes jurejurando, etiam promissis obsidibus, nihil se novaturum; sed frustra erat: donec sententia duodecim virorum, quos Galliæ Pares vocant, absolutus est: aut ut alii, procurante Pontifice, & fidejubente Sabaudo genero.

4 Liberatur. Marchant. vitâ Guid. & Oudegherste cap. 130. Meyer. an. 1296.

Filiam tamen Anglo sponsam obsidem relinquere abs Rege coactus est: quam cùm nec prece, nec pretio liberari Gallus pateretur (quin imò sunt qui suspectâ morte statim sublatam ferunt, & viginti nobiles puellas in profluentem conjectas, & insuper triginta illustres Equites partim in crucem actos, partim aliâ morte periisse)

5 Filia obses. Oudegherste cap. 130. Meyer. an. 1296. Idem anno 1304. & anno 1395.

6 Et frustra repetita. Chronicon Ms. Marchant. vitâ Guidon.

Guido rei indignitate motus, fisusque Anglicano Germanicoque fœderibus, Regi bellum ultro indicit;

7 Bellum Regi indicit.

sed cùm à Cæsare frustratus, ab Anglo desertus, & à suis destitutus (quod contra morem id bellum, inconsulto populo, indictum esset) parum præsidii haberet in tantum hostem, à quo non armis solùm palam, sed etiam clam auro subruebatur; eò angustiæ devenit, ut cum Roberto, & Gulielmo maximis natu filiis, & quiquaginta insuper Clientibus è prima

8 A confœderatis desertus. Meyer. an. 1297. Idem anno 1298. Idem anno 1297.

Ibidem. Marchant. vitâ Guidon. Meyer, an. 1300.

nobilitate, dedere se Regi sit coactus: eâ tamen lege, ut si intra annum de pace non conveniret, incolumis domum cum suis à Valesio Regis fratre deduceretur.

9 Regi se dedit certa lege. Meyer. ibid.

Ubi in Gallias, ut pactum erat, venit; in carcerem cum omni nobilitate conjicitur.

10 Et frustratus in carcerem mittitur.

Quòd Comitem Valesius adduxisset; ratum Rex habuit: quòd sacramento illi de reducendo promiserat; non habuit. Hoc rerum statu cùm esset Guido, totaque Flandria Regis fisco addicta,

11 Flandria fisco addicta.

& jam omnis pæne occupata à Liliatis (quæ Gallica factio erat) Teneræmonda similem cum ceteris fortunam passa est.

12 Teneræmonda etiam occupata. Meyer. an. 1302.

Postmodum omni Flandriâ recuperatâ, post pugnam Cortracensem (ubi memorabili strategemate, cæso à plebe Flandrica flore Christiani orbis, victoria penes nostros fuit) sola Teneræmondæ arx à Godefrido Virsonio (qui cum reliqua Gallici exercitus nobilitate, dicto prælio cecidit) jam antè munita;

13 Teneræmondæ arx. Meyer. ibid.

Wasiis diu infesta fuit; tandem eorum maximè operâ, pulsis per hyemem Liliatis, recepta est.

14 Difficulter recepta.

Hanc ille eo accuratiùs munierat commeatu, milite, & omnibus quæ ad bellum inferendum, aut propulsandum necessaria; quòd animo volveret, Teneræmondam, Alostum, imò omnem insuper Brabantiam sibi vendicare, pulso Joanne Duce, nepote suo, non aliâ causâ, quàm quòd genere materno ex Flandris esset; sed pugna Cortracensis institutum cum fortuna mutavit.

15 Quare. Meyerus ibid.

Huic de Virsonio narrationi Divæus non planè assentitur.

Lib. 1.

Erat autem Virsonius ille Joannis primi Brabantiæ Ducis frater, Arschoti, Sichemi, Bierbecę, Rodæ Dominus: dictusque est Virsonius, à dotali Comitatu.

16 Godefridus Virsonius quis.

Habuit enim conjugem heredem ex asse Comitis Virsoniensis, in finibus Biturigum: unde filium sustulit Joannem, & filias duas.

Meyer. an. 1303. Oudegherste cap. 140.

Medio hujus belli incendio, quod jam fama per omnem Europam vulgaverat, Philippus Flandrensis, Guidonis ex Machtildi Teneræmondæ Domina filius, relictâ Italiâ in Flandriam properavit. De eo Meyerus (hujus hìc verbis utar ne meis nimium videar dicere) *Tantus*, inquit, *in eo flagrabat amor patriæ, ut omnia mallet relinquere; quàm tempore tam necessario suis deesse. In Italia uxorem nactus erat (Mathildi nomen Cortinacensi) quæ Theanum & Loretanos possidebat. Adhac sub Carolo Rege* (Siciliæ) *res magnas in Sicilia, & Hetruria gesserat; ab eoque in Aprutia & Apulia, clarorum oppidorum Dominatus acceperat; sed Carolo omnia reddidit* (qui ipse maxima Gallo auxilia ex Liguribus, Etruscis, Siculis adduxerat) *ut ab omni ejus munere beneficioque liber, patriæ quam posset opem ferret. Hunc miris applausibus, effusâque lætitiâ ab omnibus recepto, fratres ejus unanimi omnes consensu rerum summam deferebant, ideo quòd major illis esset ætate, reique militaris longè peritissimus.* Et paulò post: *Fuère mirum in modum Flandri recreati, & gavisi, ob adventum Philippi Theatini, tanti nominis viri, ultroque in hanc militiam nomina dederunt: jactantes se securos Compendium usque, liberatum Comitem. Quod quidem dubio procul non detrectassent facere,*

17 Philippi Flandrensis in Patriam amor. Anno 1303.

Meyer. an. 1303.

18 Fiduciam addit. Meyer. ibid.

19 Hosti metum. *re, si ita visum fuisset Ducibus.* Hic ita se in
ipsis primordiis gessit, ut Galli, ubi vi minùs pos-
sent, in mora & induciis omne præsidium po-
Anno 1303. suerint. *Siquidem* (inquit rursum Meyerus) *ubi*
Flandros conspexissent tantâ alacritate, ac con-
cordiâ, quanta nunquam anteà, sub Philippo lon-
gè bellorum exercitatissimo Duce, tam sponte mi-
20 Inducias petiit. Meyer. ibid. *litare: animos planè despondebant.* Induciæ ta-
men pactæ sunt: non quidem imprudentiâ Phi-
lippi, aut Gallorum indolis ignorantiâ; sed amo-
21 Quare. re parentis, & fratrum, ceteræque captivæ no-
bilitatis: in quos duriùs consultum iri credebat,
22 Gallos acie fundit. si inducias à Rege oblatas recusasset. Iis finitis
Meyer. an. 1304. nobilis illa ad Pabulam pugna à Philippo commis-
sa est; quâ acie fuso, fugatoque Rege, immor-
talem sibi gloriam genérique comparavit: Patri,
fratribusque libertatem, Flandriæ denique à ca-
23 Regis in prælio periculum. pitali hoste, pacem: Tanto in discrimine hic
Meyer. ibidem. Rex fuit (qui & vulneratus erat, & equo deje-
ctus, & tantùm non sui impos) ut quàm primùm
Parisios venit, ad D. Virginis statuam Equestrem
24 Quid hoc bello considerandum sui periculi monimentum dedicarit. Illud hoc
bello cum primis patuit, quantum in vulgo mo-
menti sit, ubi aut de libertate, aut pro Prin-
cipe res agitur: præsertim si Ducem habeat.
Erat enim in nostro exercitu pleraque mera
plebs, verè quod dici solet, sine capite corpus,
Meyer. an. 1300. nisi hic noster accessisset. Nam & Comes in
carcere cum maximis natu filiis degebat, do-
Ibidem. mi à nobilitate deserti erant, foris tantus hostis
urgebat, & quod mirandum magis, eodem tem-
pore & in Regem bellabant, & insuper in
Hollandia & Zelandia exercitum habebant. Hæc
eò dixi pluribus, quia Teneræmondanæ gentis
fuit, à quo, post Deum, victoria.

Sub Ludovico Cressiaco.

25 Tota Flandria sub Imperio trium urbium. TEmpore Cressiaci, cùm per factionem penes
Tripolim, id est, Gandenses, Brugenses &
Meyer. an. 1343. Iprenses, universum pene Flandriæ Imperium es-
26 Teneræmonda Gandensibus tributa. set, totaque ditio, velut in triarchiam divisa; inter
alios Teneræmondenses Gandensium clientibus
Meyer. an. 1332. sunt annumerati: idque sine suffragio aut Comi-
tis, qui hujus demarchiæ inpotentiam non fe-
rens aliò concesserat; aut Ambosii, eâ tempesta-
27 Novæ eorum leges. te Domini dotalis, ut dixi, urbis. Hoc velut in-
Idem anno 1345. ter-regno cùm Gandenses vellent novas Tene-
ræmondanis leges præscribere, & lanificium
pannosque, quibus eo tempore vigebat hæc urbs,
28 Teneræmonda Gandensibus se subducit. arctare; tandem hi Cives sive illorum imperia
exosi, quibus nihil nisi per vim debebant; sive
rei insolentiâ, sive denique odio factionis, &
studio in Principem, jugum ausi excutere, &
Comitem qui tantum non exsulabat, in auxilium
vocare. Venit ille comitatus Ambosio: misit-
29 Comes & Ambosius præsidio veniunt. que Florentium à Brughdam, & Franciscum
Meyer. ibidem. Villanum, qui militem conscriberent; sed his
in via interceptis, & trucidatis, exsules sibi ad-
scivit: qui multis modis admodum fuerunt Gan-
densibus infesti. Quâ re magis illi incitati, Du-
30 Gandenses huc convolant. Meyer. ibidem. ce Gulielmo Varnewyck cum tota pæne Flan-
dria, quam sub imperio, aut fœdere habebant,
Teneræmondam confluxerunt. Comes immenso 31 Illi fugiunt.
hostium numero territus, cum Ambosio, retro
unde venerat, in Brabantiam concessit. Nihil Meyer. ibidem.
interim de constantia remissum. Nam qui reliqui
erant propugnatores, fortiter eruptionem fece-
runt, & pugnarunt viriliter: donec auxilio des-
perato, interventu Joannis Ducis Brabantiæ, Gan- 32 Urbs viriliter defensa.
densibus sunt conciliati; eâ lege: ut pannos more
solito texerent, sed quinque dumtaxat quartis 33 Tandem dedita.
latos cum adspectu reverso. Dein ut mœnia tri-
bus locis Gandam versus inciderentur, & ibi-
dem hiatus fierent, singuli quadraginta pedum,
quos non liceret restaurare, nisi unanimi Gan-
densium, Brugensium, & Iprensium assensu.
Datique ex pacto triginta duo obsides: octo 34 Dati obsides.
Gandensibus, totidem Brugensibus, Iprensibus
& Duci Brabantiæ. Hujus belli aliam rationem 35 Alia belli ratio.
dat Oudegherste: Ubi *continuò*, inquit, *à morte* Annal. cap. 161.
dicti Arteveldæ, Ludovicus Comes, summâ dili-
gentiâ rediit in Flandriam: & videns se non pos-
se in ordinem redigere suos subditos, contra spem
suam, quæ jusserat sperare, se in Flandria ob mor-
tem dicti Arteveldæ omnia mutata inventurum,
& in suam rem conversa; misit ingentem manum
suorum Nobilium, quæ Teneramondæ in præsidiis
esset, quâ de re Gandenses certiores, magnis vi-
ribus ad dictum oppidum venêre: quod deditione
ceperunt. Hæc anno M. CCC. XLV.

Sub Ludovico Maleano.

POstquam magno aulæ fastu, luxuque Ma- 36 Maleani fastus.
leanus sæpiùs ærarium exhausisset, & ex- Meyer an. 1379.
haustum Flandri aliquoties sublevassent, cùm 37 Exactiones.
nullum faceret exigendi modum, tandem resti-
têre Gandenses, palàm professi, ulteriùs ad hæc
tributa nolle cogi. Quam repulsam Comes igno- 38 Repulsa.
miniam suam ratus, ad Brugenses abiit: iisque 39 Irritamenta belli.
ea concessit, quæ inclinatos ad turbas animos
magis irritarunt. Accessit privata Joannis Heyn- 40 Belli fax quis.
sii, sive Hions (quem perperàm Frossardus pas- 41 Frossardi error.
sim Lion vocat) indignatio: qui ereptæ sibi per Lib. 2. variis locis.
Comitem præfecturæ nauticæ injuriam non fe- Meyer. an. 1379.
rens, direptis, incensisque ædibus, quas ipse sibi 42 Ejus causa.
Comes Waldelghemii in urbis Gandensis vici- 43 Fastum.
niâ struxerat, funestissimo bello fenestram ape-
ruit; quo uno septennio ducenta hominum mil- 44 Quot millia hoc bello cæsa.
lia consumpta memorantur. His initiis eo res Meyer. an. 1385.
abiit, ut brevi post tempore à Maleano tota
Flandria ad Gandenses defecerit: exceptis Alo- 45 Quæ urbes Principi fidæ.
sto, Aldenardâ, & Teneræmondâ. Aldenar- Meyer. an. 1379.
dam Comes maximam partem suæ nobilitatis
misit: ipse Teneræmondæ substitit, cum stipen- 46 Comes Teneræmondæ.
diariis Germanis. Gandenses statim ad obsiden-
dam Aldenardam profecti sunt, ad sexaginta
millia pugnatorum (Frossardus supra centum Lib. 2. cap. 42.
millia numerum adauget) Hic cùm aliquandiu
desedissent, tandem cum parte copiarum, Du- 47 Gandenses Teneræmondam oppugnant.
ce Rasone Herselio Teneræmondam oppugna- Meyer. an. 1379.
tum venerunt. Et jam primâ luce, vi urbem Frossardus lib. 2. cap. 42.
aquâ, terrâque adorti, uno impetu cepissent;
nisi Theodorus de Brederode Batavus Præfectus
Vigilum jam ante per accolas, noctis beneficio,
factus

factus certior, ad arma suos concitasset. Tan-
tus erat continuò tubarum, armorumque stre-
pitus; ut ipse Comes arrepto suo signo, ex arce
ad muros convolaret: cujus præsentia & civium
48 Frustra. Meyer. an. 1379. militumque virtus urbem defendit: adeo ut Gan-
denses coacti sint sub meridiem referre pedem,
49 Qui hic fortissimi. Meyer. an. 1374. & in castra ad Aldenardam reverti. Inter pro-
pugnatores primi nominis & virtutis erant Go-
suinus Sauvagius Flandriæ, Antverpiæ, Mech-
liniæque Prætor, quo munere omnium primus
Lib. 2. cap. 48. Meyer. an. 1379. à Comite paucis antè annis fuerat donatus, Ri-
chardus (Frossardo Gerardus) de Rassegem,
Joannes Villanus, Philippus Masminius, & Phi-
50 Pax. Meyer. ibidem. lippus Longiacus. Id bellum etsi paulò post
compositum, recruduit tamen; imprudentiâ
51 Novi belli caussa. primùm Nobilium (ita vocabantur, qui à Prin-
52 Culpa Nobilium, cipe stabant) qui privatas ob causas Gandenses
hic illic per occasionem oblatos trucidabant.
53 Prunelli textoris, Meyer. ibidem. Dein temeritate Joannis Prunelli textoris: qui
nullo Senatusconsulto Aldenardam occupavit;
turresque & portas, quæ Gandavum spectabant,
demolitus est; sed jussus à Gandensibus eam Co-
54 Et Comitis. Frossard. lib. 2. cap. 47. miti reddere, paruit. Nonnullâ denique culpâ
Comitis: qui intempestivè de quibusdam Gan-
densibus supplicia sumpserat: de ipso cum pri-
mis Prunello, quem Athi exulantem Hanno-
55 Teneræmonda tentata. Meyer. an. 1380. niæ Comes Ludovico tradiderat. Quâ re denuò
Gandensium animis concitatis (quia eadem
quisque sibi timebat) iterùm Duce Rasone Lie-
dekercano Teneræmondam tentant; sed forti-
56 Gandensium clades. Meyer. ibidem. ter à Germanis repulsi, fusi, fugatique sunt
Quatrechtum usque: ubi denuò plurimi cæsi,
captumque vestiariorum vexillum. Aliquanto
57 Teneræmonda obsessa. pòst reversi urbem cingunt: certi non decedere,
nisi potiantur. Quanto numero venerint, hinc
putari potest, quòd ad hanc obsidionem non mo-
dò omnes suos clientes adduxerint; sed frequen-
tissima insuper Brugensium, & Iprensium auxi-
58 Summâ vi oppugnata. lia. Sustinuit hęc urbs omnem eorum impetum,
donec perlato in castra nuncio magnæ cladis,
quam Gandenses Brugis cæsi, pulsique accepe-
rant, summis viribus, animisque oppugnata,
plurimâ parte crebris ignibus consumpta, & à
59 Dedita. Meyer. ibidem. fugientibus denique præsidiariis deserta, dedi-
tionem facere coacta est. Paulò pòst, pacis le-
60 Pace restituta. gibus sibi restituta, recrudescentibus iterùm
odiis, ab iisdem licèt Domi à Comite obsessis,
61 Tertium obsessa, obsessa est: quâ in obsidione cùm cives, & qui
in præsidio erant nobiles, aliique erumperent,
62 Pugna Teneræmondana. Meyer. ibidem. magnâ utrimque virtute nobilis illa pugna com-
missa est, quam à loco Teneræmondanam An-
nales, & posteri vocarunt. Vulnerati hìc ambo
Gandensium Duces, Petrus van den Bossche,
Oudegherste Annal. cap. 177. Meyer. an. 1380. & Jacobus Berstanus, quorum hic etiam ocu-
lum amisit. Civium tamen, nobiliumque major
jactura. Et quidem Hulstani, qui cum plurimo
ex quatuor Ambactis milite hìc frequentes erant,
cùm ultimi redeuntium essent, non potuerunt
sine clade se recipere; quòd illos à tergo Gan-
denses acerrimè premerent: itaque trucidati om-
nes, aut mersi sunt, exceptis paucis, quos ad
muros funibus intra urbem amici pertraxerunt.
Tenuit obsidio, nec Gandenses vasa conclama-
runt, donec auditâ suorum ad Aldenardam stra- 63 Obsidio soluta.
ge, ultrò, ut ait Meyerus, abierunt. Frossar- Meyer an. 1380.
dus aliter hanc narrationem contexens, nullâ Lib. 2. cap. 68.
factâ mentione obsidionis; dicit Gandenses,
etsi obsessos, Duce Rasone Herselio, aliisque,
petito, victo, vastato, flammâ ferroque Alosto, 64 Aliis urbs occupata.
huc declinasse, & uno impetu urbem cepisse;
non tamen arcem, fortiter propugnante Wie-
deschotano: amisso interim viro nobili Philippo 65 Non tamen Arx.
Namurcæo Vinderhouti Domino; & hinc Ge- 66 Namurcæi cædes.
rardi-montem abiisse, eàque urbe vi occupatâ,
cum ingenti demùm prædâ, retrò domum un-
de venerant reversos. Interjecto dein exiguo 67 Pax rursum Meyer. an. 1381.
tempore, cùm rursùm pax coiisset, iterumque 68 Iterum bellum.
à plebe, culpâ Brugensium, violata esset, Gan-
denses Teneræmondam suos mittunt; sed plus 69 Teneræmonda tentata.
inde detrimenti ferunt, quàm compendii. Postea Meyer. ibidem.
cùm nobiles omnem Gandensium agrum crebris 70 Gandensis ager vastatur.
incendiis vastassent, Gandenses ne id inultum si-
nerent, septem pagos in agro Teneræmondensi 71 Agri Teneræm. incendia.
exusserunt: quibus rursùm redditæ vices; agris 72 Redditæ Gandensibus vices.
pagisque totâ ditione Alostanâ, igni ferroque Meyer. ibidem.
populatis: quòd hinc maximè commeatus illis
suppeteret. Invalescente dein conjuratione Ar-
teveldicâ, repetito conatu ab iisdem obsessa, 73 Teneræmonda obsessa.
constanter & feliciter defensa est. Habebant tum
ad Aldenardam Gandenses exercitum: ubi cùm
diu multùmque desedissent, & interim deditio-
nem Teneræmondæ Arteveld a urgeret; res-
ponsum Feciali à Teneræmondanis, claves sui
oppidi in foro Aldenardæ jacere: leni sarcasmo 74 Sarcasmus.
irridentibus, quòd duabus sederent sellis. Itaque Meyer. ibidem.
re infectâ hinc discessum est. Post hæc inter plu- 75 Obsidio soluta.
res, maximè memorabilis fuit ea Teneræmon-
densium victoria, quam de Gandensibus repor-
tarunt ad locum, qui vulgo Seven-Eecken, id
est Septem Quercus, dicitur. Hìc cùm Bosca-
nus conaretur restituere rem, amisso nobili 76 Nobilis Angli cædes.
quodam Anglo, Gandavum se recepit.

Sub Philippo Audace.

MAleanus quòd bellum cœperat, non finiit: 77 Philippus Audax bellum continuat.
reliquias cum hereditate Philippus Bur-
gundus accepit. Hic Audax dictus est, sive quòd 78 Is Cur Audax dictus.
talis fuerat in acie Pictaviensi, sive quòd ita ab Meyer an. 1384.
Eduardo Anglo vocatus, quòd in convivio, præ- Annotat 68. in l. 2
sente Rege, pugno ministrum cæcidisset, quòd Oudegherste Annal c. 180.
antè Angliæ Regi, quàm Galliæ, parenti suo, Meyer. an. 1377.
etsi captivo ministrasset: sive demùm aliis de Annal. c. 80.
causis quas Petrus d'Oudegherste, Gulielmus Lib. de antiquo statu Burgundiæ cap. 9.
Paradinus, & Oliverius de la Marche adferunt. Introduct. cap. 8.
Sub hoc non terrâ solùm Teneræmonda Domi- Meyer. an. 1385.
no suo profuit; sed etiam mari Gandensibus 79 Teneræmondanæ naves.
claudendo (unde potissimus illis commeatus)
opportuna fuit: missis navibus, quæ cum aliis
junctâ classe in Honta; & alibi excubarent, & 80 Quò missæ.
quidquid annonæ Gandavum veheretur, in-
terciperent. Quæ maximè res Gandensibus 81 Quo fructu.
animos, & spem fregit: adeò ut pauco post tem-
pore de pace actum, & transactum sit: suaque Meyer. ibidem.
Teneræmondanis ob fidem & constantiam con-
firmata privilegia.

Sub Philippo Bono.

82 Sub Philippo Bono. PHILIPPUS, cui communi elogio *Boni* cog-
83 Caleti obsidio nomen tribuitur, magno molimine Caletum
obsidebat: quod opidum antiquo jure bereditario,
Meyer an. 1416. & patrimonii suum esse contendebat. Erat au-
Berlandi Chron. c. 92. male 1417. tem eo tempore penes Anglum: cum quo,
84 Qua caussa. Meyer. an. 1431. jam inde à deserto fœdere, Prilippo simultas
erat, ob concitatos in Principem subditos. Quod
non semel detectæ Angli literæ palam fecerant.
85 Gandenses & Brugenses obsidionem deserunt. Commentar. in Olivei. de la Marche l. 1. c. 28. Hic cùm Gandenses, & Brugenses quos mag-
no numero in exercitu Philippus habebat, vel-
lent opidum adoriri, facturique vel contra im-
perium videbantur; Princeps machinas illis e-
86 Qua caussa. Ibidem. ripuit, bombardas, pulverem. Quapropter in-
dignati, secessionem fecêre, &, vel invito Prin-
87 Altera. Meyer. an. 1436. cipe, convasarunt. Alia insuper ratio memora-
tur, quod suspecta illis nobilitas esset: nam cùm
erumpentibus Anglis graviter periclitarentur;
88 Tertia. non subvenerunt illi, ut debuerant. Erat tertia
denique causa; quòd discessu classis Batavicæ,
quæ mare tenebat, dejecti fuerint animo, at-
que omni spe potiundæ urbis; quæ capi, nisi
89 Quæ caussa belli Gandensis. clauso mari, non poterat. Flandrorum discessu
minutis viribus, Princeps obsidionem solvere
coactus, exulcerato fuit in Gandenses, & Bru-
90 Philippi dissimulatio. Meyer. an. 1438. genses animo. Sed ne simul cum duabus poten-
tissimis eâ tempestate urbibus, sibi negotium
facesseret, quas unanimes difficile fuisset vin-
cere; Gandenses alienos à culpa secessionis pro-
91 Brugenses ulciscitur. Meyer. an. 1302. Idem an. 1436. Et Oudegherste cap. 193. nunciat: eos seorsum ulturus. Dein habitâ oc-
casione, post varios nequidquam Ordinum con-
ventus, Insulis, Cortraci, Teneræmondæ, A-
losti, ubi Princeps nusquam per se, aut per Le-
gatos comparuit, quod jam diu animo decre-
92 Gandavo Concilii Curiam transfert. Meyer. an. 1437. tum erat, Brugenses domat. Gandenses cùm
aliquamdiu quieti fuissent tandem translatione
Curiæ Flandriæ, quam Princeps Teneræmon-
93 Tributa indicit. Meyer. an. 1445. Idem an. 1447. 1449. & Berland. Chron. cap. 97. Meyer. an. 1451. dam migrare jusserat; dein novis salis & frumenti
oneribus, aliisque insuper causis irritati, multa
committunt contra fidem Principi debitam.
Non priùs tamen in bellum mutua hæc odia
eruperunt, quàm occupata à plebe arce Gave-
94 Gandenses Gaveram occupant. Meyer. an. 1452. rensi, Philippus delectum haberi jussit, & quo
arctiùs Gandenses premeret, Teneræmondam
venit, opportunum huic bello locum: ubi pæne
95 Philippus Teneræm. venit. Oliv. de la Marche l. 1. cap. 25. ad inducias usque sedem fixit. Hic cùm videret
in trajectu Scaldis magnam esse moram, quæ
96 Mora bello periculosa. Flavius Vegetius l. 3. cap. 25. nusquam æque periculosa atque bello; ubi sæ-
pe momento victoria & clades constat, *& oc-
casio ampliùs solet juvare, quàm virtus*; jussit
97 Subito ponte Scaldim sternit. inanibus vasis tabulas imponi, & sic subitario
ponte flumen sternere: quod & altum est, &
latum, & verticoso amne it præceps, reditque
98 Propugnaculo munit. Oliv. de la Marche lib. 1. cap. 25. ut æstus fert. Hunc pontem ne Gandenses con-
vellerent, in ulteriore ripa propugnaculum ho-
stibus objecit (unde adhuc loco nomen *'T block-
huys*, id est arx) cui præfecit Dominos de Ter-
nat, & de Humieres, proceres ambos Aurei
Ibidem. Velleris. Primi per hunc pontem ad expedi-
tionem ivêre Domini de Lannoy, de Humieres,
Jacobus de Lalain, & Joannes Renthiaci no-
thus, maximo comitatu; in quo multa fuit ju-
ventus, è prima nobilitate. Hi trajecto Durmâ, Ibidem.
venerunt in Lokeren; nobilem & opulentum
Wasiæ pagum: ubi cum pulsis Gandensibus, 99 Gandensium clades.
temerè se ad prędam plerique convertissent;
hostes hinc inde ad tria millia conglomerati,
occupato ponte, & incensis plurimis ędibus,
juvante flammas vento, cum reditum Burgun-
dis interclusissent, magnam stragem ediderunt.
Quumque qui reliqui erant conarentur recupe-
rare pontem; miserandum in modum à Gan- 100 Eorum victoria.
densibus, qui fortiter aditum, strictis mucro-
nibus, longisque hastis tuebantur, magnam par-
tem cęsi, mersique sunt. Nullus patebat redi-
tus, nisi per flumen; quod alto, latoque gur-
gite utcumque rapido amne fertur: hàc tamen
multi cum equis natando evaserunt. Gandensi- 101 Funesta victoria.
bus interim pluris victoria stetit, quàm Bur- Oliv. de la Mar-
gundis sua clades. Maximè autem Jacobi La- che ibidem.
lani virtus hìc emicuit: qui ubique Imperatoris 102 Jacobi Lalani virtus.
& militis munere egregiè functus, meritus est Oliv. de la Mar-
non unam Civicam. Quocirca imitando Prin- che ibidem.
cipibus exemplo, Philippus, qui in dicto pro-
pugnaculo reduces suos excepit, & (quamquam
Gandenses superiores fuerant; tamen strenuè
suos rem gessisse norat, & victoriam non à mi-
lite; sed à Deo esse) Proceres suâ mensâ ibidem 103 Laudanda principis humanitas.
dignatus est; hunc Lalanum adsidere sibi jussit:
seditque ipse Princeps, intra illum, dicens, *velle* Oliv. de la Mar-
se id de prisco more tribuere honori Equitis, prælis che l. 7. cap. 16. 17. 19. 21.
diei fortissimi. Hic ille est, in cujus laudem tam 104 Vetus consuetudo.
effusus Oliverius de la Marche. Et certè virum
magnum fuisse, Principis hoc de eo judicium, 105 De Lalano plura.
& tot monomachiæ, & provocationes Ganda-
vi, Brugis, in Scotia, Anglia, Italia, Romæ,
Neapoli, & denique in Burgundia, ubi conti-
nuo toto anno, in quosvis paratus depugnavit,
satis manifestant. Periit autem obsidione arcis Meyer. an. 1452.
Paucanæ, ictus in capite tormento, ingenti
Principis dolore; qui cùm Vir esset milita-
ris, milites non amore solùm; sed etiam of-
ficiis prosequebatur, & præ ceteris hunc semper
eximiè, quem non solùm Equestri baltheo do- Oliv. de la Mar-
navit, eo die quo summâ virtute, cum Joan- che lib. 1. c. 16.
ne Bonifacio viro fortissimo duello decertarat;
sed etiam paulò pòst, ob immensam Viri virtu- Idem cap. 22. anno 1451.
tem, quæ jam omnem Europam ingenti nomi-
nis celebritate impleràt, in nobilissimum Aurei
Velleris Sodalitium Valentianis allegerat. Tan-
ta enim erat ejus prę ceteris existimatio, ut in-
ter tot Burgundicæ aulæ proceres, quorum in-
numero eâ tempestate numero, ad invidiam us-
que, & vicinorum Principum, Regumque ter-
rorem Belgica vigebat, in illum potissimùm,
boni ominis causâ, Carolus futurus Princeps Ibidem.
(quem bellicosum & audacem posteritas voca-
vit) anno ętatis circiter decimosexto, rudimen-
ta equestris suæ decursionis jussus sit obire. Se- Meyer. an. 1453.
pultus est Lalani; quo nobilis viri cadaver, cum
lacrymis Princeps prosecutus est. captâque tan-
dem arce, quam dixi, & in potestatem redactis
præsidiariis octuaginta septem, omnes cum Præ-
fecto strangulatos amico misit inferias. Sed ut ad
insti-

106 Gandensium clades. Oliv. de la Marche lib. 1. c. 21. institutum redeamus: paulò pòst iidem ferè quos
antè dixi, superatâ magnâ vi altâ firmâque mu-
nitione, quam Gandenses habebant in Over-
meere (pagi id nomen est) magnam eorum fe-
107 Legati Galliæ Regis Teneræmondæ. Vide l. 3. cap. 5. Oliv. de la Marche l. 1. cap. 26. cêre stragem. Sub hoc tempus Carolus Gallo-
rum Rex, Legatos Teneræmondam ad Philip-
pum, & ad Gandenses misit, de pace acturos.
Hi navatâ apud Principem operâ eo rem addu-
108 Eorum operâ induciæ. Oliv. de la Marche ibidem. xerunt, ut Gandenses cum Legatis Regiis Tene-
ræmondam profecti, de induciis sesquimensis
convenerint. Itaque sopito jam ad tempus bello,
109 Princeps abit Bruxellas. Meyer. an. 1418 Philippus hinc ad Conjugem Bruxellas abiit,
110 Quis huic oppido Præfectus. relicto Præfecto urbis, & pręsidii, Antonio
magno Burgundiæ notho: qui finitis induciis
hostem sæpè animosè hinc petiit; interdùm
111 Gandensium de occupando Scaldis propugnaculo consilium. Oliv. de la Marche lib. 1. c. 26. etiam ab illo lacessitus fortiter se defendit. Hu-
jus absentiâ freti Gandenses, Duce Morello de-
creverant occupare propugnaculum transscal-
danum: quâ de re jam ante certior Georgius Ro-
senbos nothi Legatus, accersivit ex urbe trecen-
tos sagittarios, & quinquaginta equites: jussit-
que expediri omnia, quę ad propugnationem
112 Ferox adventus. facerent. Gandenses jam dudum exspectati, eâ
ferociâ, & animi deliberatione venerunt, ut ni-
hil veriti tormenta bellica, quæ magno nume-
ro, & assiduè non vano illos tonitru & fulmine
perstringebant, recto tramite, firmisque passi-
113 Oppugnatio bus, ad ipsum usque vallum perrexerint; & in-
credibili animi ardore munitionem inpugnarint,
& fortè occupassent, nisi ex urbe aliquoties no-
vę vires submissæ, hostem lassum identidem pro-
pulissent. Itaque cum fessis integri, alii atque
alii succederent, ad tres horas acerrimè pugna-
114 Repulsa. tum est. Tandem verò Gandenses, cùm nihil
proficerent, ad sua se non sine clade receperunt.
Meyer. an. 1418. Oliv. de la Marche lib. 1. c. 27. & 28. Anonymus M. S. ad D. Ævonis Gandavi: & Meyer. an. 1418. Oliv. de la Marche l. 1 cap. 28. & Meyer. anno 1418. Aliquantò pòst cùm proditione Arnoldi van
Specken Præfecti arcis Gaveranæ, Joannis van
Oost Angli, suorumque ducum, dubiâ insuper
Tormentarii cujusdam voce *fugue* (cùm ignis in
pulverem nitratum incidisset) prœlio Gaverano,
exercitu ferè ad internecionem cæso, victi essent,
& tantùm non cum urbe capti; Pacis leges, quas
215 Ad Gaverani clades. victor Princeps non alias rebus desperatis dedit,
216 Pacis leges. quàm ante integris, acceperunt. Inter alias etiam
217 Quid in iis de Teneræmonda. Meyer. an. 1418. hæc erat: *Ne Gandenses inposterum ad se evoca-
rent causas pendentes in tribunali Teneramonda.*

Sub Maxæmyliano Austriaco, qui postea Romanorum Imperator.

118 Causa belli Flandrici sub Maxæmyliano. Marchant. Comment. l. 3. & 4. Comment. in l. 2. cap. 11. Oliv. de la Marche. Andr. Barlandus Chron. cap. 134. CUm mortuâ conjunge Mariâ Caroli Bur-
gundi filiâ Maxæmylianus vellet Philippi
filii, & dotalium ditionum tutelam ad se trahe-
bere; & Ordines Flandriæ, ac primates, etiam
qui Principi pupillo sanguine juncti erant, id
illi negarent, nisi ad tempus; idque eâ lege ut
jurejurando se adstringeret, nihil se jussurum
nisi viri prudentes auctores essent; quòd eum ob
ætatem usu rerum carere existimarent, & plus
æquo avaris & inconsultis hominibus tribuere;
119 Discordiæ sopiendæ Teneræmondæ Conventus. Pontus Heuter. lib. 2. ingens exorta est controversia. Cui componendę
Antonii & Balduini Philippi Burgundi notho-
rum operâ indictus Teneræmondæ conventus,
cui interfuêre præter ceteram Nobilitatem duo-
decim Aurei Velleris Proceres: sed cùm re infe- 120 Nullo fructu.
ctâ discessum esset; Archidux qui in ordinem
nolebat redigi, bello, & apertâ vi agendum ra-
tus; quo faciliùs Gandenses in potestatem suam 121 Maxæmyliani strategema.
traheret (penes quos tum erat Philippus Prin-
ceps, Mariæ heres) duos curtus personatis Ve- Oliv. de la Marche l. 2. cap. 11. Ibid. Comment. anno 1474. Oliv. ibidem.
stalium & Monachorum habitu duodecim mili-
tibus oneravit: quibus ductorem dedit Jacobum
de Fouquesoles, cùmque in procinctu esset cum
expedita manu octingentorum equitum, exiguo
ab urbe spatio, loco nemoroso, non procul à
Cœnobio Swivecano, cui Waranda nomen, oc-
cupatâ summo mane, ipso D. Catharinæ, novo 122 Quo hæc urbs capta. Oliv. de la Marche ibidem.
strategemate portâ Bruxellensi, dato signo cum
suis in urbem convolavit, eamque cepit: in foro
aliquantisper pugnatum; sed nulla edita cædes, 123 Unius cædes.
præterquam unius viri; quem ad signum rosæ
concidisse ferunt: superstite adhuc ad rei memo-
tiam eo loci tabellâ. Comitis Hornani filium 124 Et cujus. Idem Introduct. cap. 6.
fuisse historiæ meminerunt. Ne autem ulteriùs
pugnaretur, pręsentiâ suâ Archidux effecit. Mi- 125 Principis prudentia. Ibidem.
serat enim plateatim, qui Civibus armatis om-
nem metum adimerent, & juberent de Principe
securos esse. Itaque hâc ratione ab armis disces- 126 Item ab armis.
sum. Postridie nihil urbs passa videbatur: ita pa-
cata erant omnia, neque fortunæ, quod fieri
solet, direptæ: neque ulla civium militumque
offensio. Ita præsentiâ suâ Maxæmylianus oc-
casiones præcidit: qui ipse etiam aliquamdiu hìc
substitit. Hæc ille qui eo tempore vixit, con- 127 Heuteri error lib. 2. Rerum Brabanticarum. Oliv. de la Marche lib. 2. cap. 11.
formiter narrationi popularium; contrà atque
Heuterus prodidit, de ingente civium strage,
& fuga. Aliquanto post Archidux hinc Bruxel- 128 Quis huic oppido præfectus
las abiens Hugonem de Melun huic urbi pręfe-
cit; qui magnâ fide, integritate, & prudentiâ
hìc se gessit. Reliquit autem insignem memoriæ 129 Ejus hîc memoria.
suæ fenestram, hìc ad D. Mariæ, in Choro Vir-
ginis Matris, cum effigie sua, uxoris, armorum-
que gentilium. Salutaris admodùm erat Maxæ-
myliani in hanc urbem adventus: namque eo 130 Gandensium adventus. Pont. Heuterus. lib. 2. Oliv. de la Marche lib. 2. cap. 11.
ipso die Coppenolius Senatui Gandensi à secretis
(quem concitandis seditionibus, & occupando
Archiduci, Gallorum Rex certâ pensione sibi
devinctum habebat) Gandavo cum magna ma-
nu exierat: cui erat imperatum, hujus urbis 131 Quo consilio. Oliv. de la Marche l. 2. c. 11. & Introduct. cap. 6. Comment. in eumdem lib. 2. c. 12. an. 1485.
mœnia, ac turres demoliri, & fossas compla-
nare. Meminerant Gandenses malos sibi vicinos
Teneræmondanos esse, & numquam in sua stu-
dia potuisse trahi, nisi vi coactos. Sæpiùs autem
ex hac tamquam arce oppugnatos, in summas
venisse angustias. Itaque consultum, pace sociam
urbem evertere, quam bello non possent. Hujus 132 Belli quis exitus.
autem dissidii hic eventus fuit, ut bonorum Ci-
vium operâ pulsis Gandavo seditiosis, eâ urbe
Archidux sit potitus, & simul filio: quem po-
stridie per Ravestanæ Regulum, & Olivetium 133 Philippus junior Princeps Teneræmondam deductus.
de la Marche jussit Teneræmondam deduci.
Ubi summâ gratulatione exceptus substitit: do-
nec compositis Gandavi rebus, paccatâque pro-
vinciâ, Bruxellas imperio parentis commigra-
vit, comitantibus illum Balduino de Lannoy,
& Joanne de Bergis.

Sub Philippo II. Auſtriaco Hiſpaniarum Indiarumque Rege.

134 Nuperrimo bello ærumnoſa huic urbi neceſſitas. NOviſſimis Belgicę turbis, faciliùs fuiſſet
contra Decumanos fluctus, & adverſam
nimborum tempeſtatem, perpetuum tenere
curſum; quàm non involvi publicis procellis:
quas illorum temporum luxus, & Dei ira conci-
Anno 1566. tavit. Primis tamen hæreſeon turbis nihil hìc
novatum (contrà atque Borrius ſcripſit) quo ta-
men tempore phanaticus lymphatorum homi-
num furor, per univerſam pænè Belgicam in
135 Aliquot procerum hic Conventus. imagines & templa bacchatus eſt. Sub id tem-
pus Auriacus, Egmondanus, Hornanus, Hoog-
ſtratæ Regulus, & Ludovicus Naſſovius, Auriaci
136 Quâ causâ. frater, quibuſdam litteris conſternati quas Pa-
riſiis à Franciſco d'Alava regio illic Legato, ad
Margaretam Auſtriacam in Belgicam tranſmiſſas
curioſus aliquis interceperat, Teneræmondam
convenerunt. Erat in iis, ut cum tribus illis (deſig-
nabantur hic Auriacus, Egmondanus & Hornæ
Comes) quantùm poſſet omnibus modis diſſimu-
laret; favorem & confidentiam vultu præ ſe fer-
ret; Regem in illos opportuno tempore animad-
verſurum: aliaque multa in hanc ſententiam.
Super his habita hìc conſultatio in ædibus N. V.
Joannis van Royen, in quas paucis antè annis
ipſe *Philippus* Rex diverterat: & poſtea ſereniſ-
137 Quæ dictæ ſententiæ. ſimus noſter Princeps *Albertus* Auſtriacus. Sen-
tentiæ dictæ tres. Prima, Rege irato nihil tu-
tum: itaque cedendum. Altera, manendum po-
tiùs: non enim deſore Belgis auxilia, quibus vim
vi depellant; ſi quid Rex ſecùs moliretur. Ter-
tia, Regem non eſſe eâ ſævitiâ, ut in Belgicæ
Primates, ſummi Ordinis Proceres, Collegas
ſuos, toties benè de Republica meritos implâ-
cabili ſit irâ, neque tam durum, quin leniri poſ-
ſit. Meliùs de ejus indole ſentiendum, & ſpe-
138 Cur in nullam itum. randum. Hanc cùm maximè urgeret Egmon-
danus, penes quem erat ſumma bello auctoritas,
& Veteranorum favor, ſine quo nihil armis po-
terat tentari; aliis autem periculoſa agendi ratio
videretur, ubi nihil certi; ancipiti animo diſ-
139 Teneræmonda etiam occupata. ceſſum eſt. Anno exinde M. D. LXXII. occupatis
à Ludovico Naſſovio Montibus Hannoniæ,
Germani equites, ad 150. qui ab equorum co-
lore nigri vocabantur, ductore Arnoldo vanden
Dorpe, mixtis 200. civibus ferè Mechlinianis,
qui Auriaco ſub quodam gentis van Uffele me-
rebant (conceſſerat enim ea urbs in illius pote-
ſtatem,) ſtudio paucorum, clàm hìc admiſſi
140 Ea cauſa direptionis Mechliniæ. ſunt: quæ res inter cauſas direptionis Mechlinia-
næ, à Duce Albano ſcripto publico relata eſt.
Hi uno circiter menſe, nullâ re geſtâ, hìc hæ-
ſerunt: niſi quòd, cùm circa Drygotem (loci
nomen eſt) triremem Antverpiâ appulſſe audi-
viſſent, vectores & milites depulſuri, ipſi amiſſis
primo congreſſu aliquot è ſuis, receptui cecine-
141 Quando ab occupatoribus deſerta. runt. Aliquanto poſt receptis Montibus Hanno-
niæ, Germani illi cum ſuis veriti adventum re-
gii militis, pavidi vix conclamatis vaſis, ſine
tympanis aut tuba, levi dato ſigno, hinc Saſſum,
& Bierſletum, & inde in Zelandiam diſceſſe-
runt. Itaque jam liber ab eorum vi Senatus, lega- 142 Tenetæmon denſium ad Albanum legati.
tos decrevit ad Albanum Georgium Verplet-
ſen, Patrem Cœnobii Brigittani, Joannem de
Neve Cenſulem, Ægidium Veulckens Cano-
nicum, & Michaëlem van Waesberghe Sena-
tores, offenſam deprecaturos: in qua non ſce-
lus omnium; ſed periculi ſecuritas, & pauco-
rum perfidia, qui de induſtria excubias negle-
xerant. Poſtridie Mondragonius, nobilis ille 143 Mondragonius ſuos huc mittit.
Hiſpanus, qui ex gregario milite per ſingulos
militiæ gradus, ad ſummos honores induſtriâ
pervenit, audito urbem milite vacuam eſſe, mag-
nam cohortis ſuæ manum huc miſit ductore Le-
gato ſuo, qui cùm ad urbem veniſſent, Cives illo-
rum adventu utcumque ſoliciti reſponderunt,
Regis in poteſtate ſuam urbem eſſe, neque om-
nino ſibi opus præſidio, quod tamen non re-
cuſarent, ſi Albani mandatum haberent: ad eum 144 Civium Reſponſio.
legatos à Senatu miſſos, tantiſper ingreſſum in
urbem differrent, dum illi cum mandatis rediiſ-
ſent. Ad hæc Servatius van Steeland, Waſiæ
prætor, qui cum ceteris pro mœnibus erat,
Cives ſecuros eſſe juſſit; ſine periculo rem eſſe,
offenſuros magis Regem, ſi pervicaces ejus mi-
litem excluderent. Ejus oratione moti, & præ- 145 Militum admiſſio.
ſentiâ confiſi, reſeratis portis militem admiſe-
runt. Hic Legatus Mondragonii, aliique qui cum
imperio erant, in eam ſententiam cum Senatu
locuti ſunt: ut aliquanta ſumma opus eſſe di-
cerent, qua rebellionem in Principem redime-
rent: cùmque ea in promptu non eſſet, non alia 146 Poſtulata rata.
commodior ratio viſa eſt, quàm ut quiſque tor-
ques, ſciphos, pateras, & muliebrem omnem
ex auro, argentoque mundum, in commune
ad curiam deferrent: rebus confectis rata por-
tione ſua recepturi. Hæc cùm potiſſimi inter
ſe converrerent, milites fremere, & vociferari
ſuo præmio fruſtratos ſe eſſe: venientibus urbem
direptioni addictam: nunc Ducibus omnia ceſ-
ſiſſe; nihil ſibi. Quæ cùm indignabundi agmi-
natim ingeminarent, eo ipſo die quo venerant,
à meridie urbs prædæ data eſt, ſine cæde ta-
men. Itaque decepti ſuâ ſpe Cives, ingens paſſi 147 Urbs direpta.
fortunarum naufragium: donec ſequente nocte
Legati ab Albano veniam factorum referentes, 148 Legatorum reditus.
& raptorum reſtitutionem, quæ nondum avecta 149 Ablatorum reſtitutio.
erant pleraque recuperarunt. Eam huic oppido
injuſſu Albani illatam vim Legatū poſteâ morte
luiſſe aiunt. Id factum non uno loco in invi- 150 Error Emanuelis de Metheren.
diam vocans de Meteren, more ſuo Hiſpanis
imputat, quod eorum fuit, quos vulgo corrupta
voce Walones nuncupamus: ex qua gente tum
Mondragonii cohortem fuiſſe, ſatis notum eſt.
Poſt horum diſceſſum, miſſa huc tria ſigna Hiſ- 151 Hiſpanicum præſidium.
panorum qui ex Zelandia adventarant: quibus
evocatis pars cohortis Polwileri ſucceſſit. Per 152 Germanicum præſidium.
ea tempora, toto pæne anno fuit hæc urbs ſine
Senatu. Oppido præerat Joannes de Bonnie-
res, dictus de Swaetre, Dominus de Bouë, 153 Reip. nova adminiſtratio.
& Vichte Prætor: Senatus autem munia obi-
bant Guilielmus de Griſper Eques modò, &
ſanctioris Archiducum Conſilii Senator & Mar-
tinus

tinus Roelants: quibus datus Actuarius Petrus
Verreycken.
Interjecto deinde tempore cùm à morte Lu-
154 Regii militis insolentia. dovici Requesenii Belgicæ Gubernatoris, re-
gius miles stipendiorum prætextu variè tumul-
tuaretur, & tandem ab Ordinibus, quibus Re-
gio diplomate in adventum Joannis Austriaci res-
publica mandata erat, hostes & Regis & pa-
triæ judicati essent, eòque magis hostilia om-
nia minarentur, & perpetrarent, occupato jam
per vim Alosto, fœdatisque passim & igni &
155 Ordines de Teneræmonda soliciti. ferro agris; Flandriæ Ordines de Teneræmonda
admodum solliciti, quòd in ea multum illi Pro-
vinciæ sit momenti; opus esse judicarunt eam
reddere suarum partium: quod etsi non omninò
erat in proclivi, quia magna pars cohortis Chi-
liarchę Polwileri, cui multa stipendia debeban-
156 Cum Præsidiariis paciscuntur. tur, in præsidio erat; magnis tamen pollicita-
tionibus eò rem promoverunt, ut milites pro-
miserint acceptis stipendiis, Ordinibus urbem
dederes, neque interea Hispanis iter dare: mis-
157 Invito Chiliarchâ sique ea de re Gandavum obsides. Huic conven-
tioni tribunus ipse Polwyler cum Constantino
filio summis viribus, quantum potuit, obnixus
158 Blosii Prætoris prudens simulatio. est. Blosius verò Treloni Dominus Prętor, cùm
maximè videretur eam rem provehere; tamen
159 Consilium. unum studebat, ut tanta summa addiceretur,
quantæ Flandri solvendo non essent: manerent-
que hic tantisper Germani, dum Joannes Au-
striacus, qui jam in Provinciam venerat, ad-
ventaret. Id quantum occultavit, non caruit ta-
men suspicione. Itaque missus Teneræmondam
160 Franc. van den Kethulle dat Ordinibus operam. Cornelius Schepperus Eecke Dominus & Fran-
ciscus vanden Ketulle Ryhovæ Toparcha, ad
subducendas cum milite rationes; eosque porrò
in Ordinum studia pelliciendos. Quorum operâ
eò res ducta est, ut solutis huic præsidio du-
centis triginta millibus florenorum cùm toti co-
horti ultra 150. millia deberentur, dicerent se
oppido cessuros. Cùm autem ea summa tardius
numeraretur, & interim à Tribuno suo & à Joan-
ne Austriaco solicitarentur ad fidem Regi præ-
standam, mutaturi consilium videbantur; nisi
semimensis stipendio, nomine congiarii, in sin-
gula capita eos Ryhovius in suam sententiam per-
traxisset. Itaque cùm ejus potissimùm industriâ
hoc opidum in Ordinum potestate mansisset, in o-
161 Fit Prætor Teneræmondes. peræ hostimentum Teneræmondæ Præturam illi
detulerunt, & in novos pręsidiarios imperiū. Ger-
mani autem illi postquam de stipendiis satisfactum
illis esset, partim ad regios abière; partim sa-
cramentum Ordinibus dixère. Ryhovius novas
162 Hæretici cujusdam intempesties. tres centurias introduxit. Hac tempestate cùm
externus quidam D. Danièli Heyns, in Beghina-
sio pro concione locum aliquem in Matthæo ci-
tanti, Orationem abrumpens, dixisset: *At quæ
163 Vitæ periculum. sequuntur, taces*; in maximum vitæ discrimen
venit, consurgente tota concione, & muliebri
164 Teneræmondæ domus cujusdam incendium. turba, uno furoris impetu irruente. Paulò pòst
intempesta nocte domus quædam, juxta portam
Bruxellensem, arsit: an forte fortunâ, an datâ
operâ, incertum. Cumque militari more tym-
pana sonarent, concursum hinc inde. In hoc tu-

multu quidam per tenebras alteri obvius, cùm
rogaret, Quis tu? atque ille respondisset, *Paep-* 165 Temerarii per tenebras responsum.
uyt (id est foras Sacerdotes) sive id hominis ve-
saniâ dictum; sive quòd tessera ea erat; jamque
hæc vox tota urbe percrebuisset, uno impetu & 166 Templa & Sacerdotum ædes direptæ.
templa à militibus, & Sacerdotum ædes direp-
tæ sunt; nullo aut Senatus, aut civium assensu:
quos quæ fiebant prohibere, & rei ignorantia, &
armorum desuetudo, & subitæ rei per noctem
metus vetabat. Postridie Petrus Dauwere Sa- 167 Petri Dauwere Sacerdotis cædes.
cerdos è curia, quò à phanaticis deductus erat,
descendens, in gradibus privato quodam odio,
pugione transfossus est: quo ex vulnere paulò
pòst interiit. Ferebatur ejus cædis auctor homo 168 Ejus auctor.
quidam factiosus, & de nova religione suspectus,
quem aliquando de hæresi deferre prædictus Pe-
trus minatus erat: itaque ille temporum occasio-
ne fretus, eas minas magno scelere ultus est.
Eodem anno (erat is M.D.LXXVII.) sub Joanne
Austriaco rebus provinciæ omnino turbatis, cùm
Brabanti suæ ditionis gubernacula Auriaco tra- 169 Auriacus Brabantiæ Præfectus.
didissent, idque ægrè ferret pręcipua Belgicæ
Nobilitas, communi consilio Archiducem Mat- 170 Matthias Archidux evocatur.
thiam, per Maelstede dominum, ad capescen-
dam Belgicam invitarunt. Quod cæteri Nobiles,
Ordines, & Urbes provinciarum, quòd se inscon-
sultis factum esset, sinistrè interpretati sunt.
Decreverant superiores illi Archiduci rerum 171 Quo consilio.
summam tradere; eumque Teneræmondam du-
cere, opportunum suo consilio locum: quo vi-
delicet Brabantiæ vicinior, Auriaci auctorita-
tem nominis splendore obfuscaret, & paulatim
extingueret: cujus & potestas, & religio suspe-
cta erat: (Gandenses id captæ postmodum no- 172 Aliorum ea de re suspicio.
bilitati objecerunt, dicentes factum ad separan-
dam Brabantiam à Flandria, & novos concitan-
dos motus, ducendumque bellum, si Auriacus,
Brabantiâ nollet cedere) habebantque in animo,
si opus esset, uti viribus totius exercitus; sed 173 Auriaci cautela.
Auriacus illos occupavit: Nam & præsidio Or-
dinum de exercitu securus fuit; & Archiducem
in Ordinum favorem pertraxit.
Anno dein M.D.LXXXIII. Franciscus Valesius, 174 Franciscus Valesius.
Andium, & Alenzonii Dux, Henrici Tertii
Galliæ Regis frater unicus, Brabantiæ Flandrię- 175 Lectus Princeps.
que Principatum, in hac populi secessione adep-
tus, decreverat calido paucorum consilio, abso- 176 Ejus consilium.
lutum in provincias imperium sibi asserere: quod
aliàs (cum veteri Belgarum in Francos odio,
tum diversarum religionum hominibus diffidens)
neque diuturnum fore, neque certum suspicaba-
tur. Igitur uno, eodemque die (erat is 17. Ja-
nuarii) præcipua aliquot ad hanc rem loca occu-
pare contendit: ut Duynkercam, Dixmudam,
Vilvordiam, Alostum, Meninas, Ostendam,
Brugas, Antverpiam, & Teneræmondam. Hìc 177 Teneræmondæ præsidium.
in præsidiis, Ordinum Flandriæ tres centuriæ
erant, sub imperio Ryhovæ Domini: qui cùm
per ea tempora abesset, vicarium reliquerat Fri-
dericum vanden Dorpe; cui legatus Joannes van
Loo, Ductores erant Sonneveldt, Schuddemat-
te, & Gouy. Duo insuper signa Gallica, quæ
recenter in has ditiones venerant, quibus impe-

rabat de Brugny, & Villenove. Prætor hos ad
dictam diem venêre Alosto tres centuriæ, sub
Blanchefort: & Antverpiam iter habere simula-
178 Gallicæ cohortes immissæ. bant. His aliquandiu ad portam subsistendum
erat (quæ de more, ob Hostilis incursionis me-
tum, sub prandium claudebantur) tandem à
Friderico vanden Dorpe, & Joanne van Loo
admissi, primùm pacata omnia præ se ferebant;
at postquam ad forum ventum est, funestam vo-
cem ingeminarunt: Occide, occide. Belgicus
miles cum civibus aliquot tueri se parabant; sed
ferum erat in armis præsidium. Cæsi Cives qua-
179 Ceteros pellunt. tuor, milites paulò plures. Pulsi continuò Belgæ
præsidiarii, qui remanserant postridie jussi abire.
180 Urbem occupant. Ita in Gallorum potestatem redacta Civitas.
181 Sub dio agunt. Nihilominus suspensi animo victores, per tri-
duum catervatim sub dio ad ignes substitêre:
dum rescirent quo eventu Antverpiæ res ge-
182 Gallorum Antverpiæ clades. sta esset. Ubi cum magna civium virtute Alen-
183 Valesius Teneræmondam cogitat. zonius cum suis pulsus esset, Berchemo ex ca-
stris ad D. Bernardi, inde navigio Teneræmon-
dam cogitabat; sed ab Antverpiensibus missa per
Scaldim classe prohibitus, Dufflam petere coa-
184 In via clades ctus est: ubi trajecto Netâ, & dein Rymenan-
dæ, Diliâ, post varias clades (stiterant enim
Mechliniani amnem, unde magna exercitus pars
185 Teneræmondam venit. inundatione periit) tandem Vilvordiam perve-
nit, & inde Teneræmondam, mœstus & squali-
dus. Hospitium habuit in aula Viglii; Monpen-
serius in corona; Marschalcus Biron in ædibus
Joannis van Royen; Comes de Laval juxta por-
tam aggeris, ea domo, quæ vulgò *den Lombaert.*
186 Cum Ordinibus paciscitur. Hìc dum profugus Princeps hæret, tandem cum
187 Pacti leges. Ordinibus certis legibus in gratiam rediit: *ut ipse
Duynkercam proficisceretur, & cum illo trecenti
Equites, & quadringenti pedites: ubi aliquamdiu
se contineret: atque interea cum Legatis Ordinum,
de Provinciarum negotiis ageret: Vilvor-
diam Ordinibus traderet: ejus milites eam Galli
quàm Helvetii Ordinibus mererent: ut & milites,
& ipse Dux sacramento se adstringeret, nihil in
posterum attentare contra Rempublicam. Eâdem
lege Angli & Scoti in Wasia tenerentur. Interea
Dux obsides acciperet: iis acceptis, ejus milites
Teneræmondâ decederent: Dux Duynkercam abi-
ret. In itinere captivos (solutis antè expensis,
alioqui aut alius, aut ipse Dux sponsor esset)
& chartas cum cistis, scriniis, & supellecti-
le, reciperet. Quo facto Dux Dixmudâ præsidia
sua evocaret, & simul obsides redderet. Dein Ber-
gas S. Winoci milite suo liberaret: & denique om-
nium offensarum utrimque amnestia esset, & con-
ventio Burdigalensis 24. Januarii an.* M.D.LXXXI.
rata haberetur. Acta hæc & confirmata *Teneræ-*
188 Teneræmondâ cedit. *monda* 18. Martii M.D.LXXXIII. Ex lege hujus
conventionis migravit hinc, cum suis, vitio erea-
tus Princeps, Duynkercam, hebdomadæ san-
189 Et Belgica. ctæ feriâ V. & inde rebus desperatis, 28. Junii,
in Galliam: ubi postquam cum fratre Rege, post
longas simultates, in gratiam rediisset, profluvio
sanguinis, circa trigesimum ætatis annum, periit.
190 Teneræmonda rursus penes Ordines. Post Alenzonii discessum rursus hanc urbem
Flandriæ Ordines præsidio munierunt, ejusque
cura iterum Ryhovio imperata. Paulò pòst,
Gandenses occupato jam ab immortali heroë
Principe Parmensi Sasso (propugnaculum id est
ad ostium novi rivi, quem Gandenses ab urbe
sua, per quatuor Ambacta ad mare usque, sub
Carolo V. deduxerunt) & insuper traditâ à Ser-
vatio vanden Steelandt ditione Wasianâ, cùm
ancipites animo essent, & nunc in pacem cum
Principe propenderent; nunc alia meditarentur
consilia: de Teneræmonda in omnem eventum
securi esse curarunt. Missi itaque 27. Oct. M.D. 191 Eorum de hac urbe consilium.
LXXXIII. Judocus Triest, Antonius Heymans,
& Jacobus de Somere, qui Ryhovium exaucto-
rarent, ne is in mora esset (quod futurum erat) 192 Et exauctorando Ryhovio.
si quid fortè de suarum urbium, & arcium dedi-
tione cum Parmensi decernerent. Erat is tum 193 Defectum.
Gandavi, cumque id agi intellexisset, conscenso
equo, itineri se dedit. Portâ autem quæ huc du-
cit obseratâ, decreverat mœnibus eques desilire;
nisi obequitans, & idoneum saltui locum circum-
spiciens, tandem ad Mudanam usque portam
progressus, eam solo obice obductam comperis-
set. Itaque hàc erumpens, citato cursu Tene- 194 Et impeditum.
ræmondam venit; ubi quàm primùm Legatos il-
los in carcerem conjecit: ex quibus Jacobus de
Somere etiam de vita periclitabatur.

Sequente anno cum Principis Chimacensis
studio Brugæ, Hypra, & Dammum in regias
partes concessissent, ac inter Gandenses etiam
de pace sermo esset, Montiniacus obturato ad 195 Scaldis Wetteræ aggere frænatus.
Wetteram Gandavum inter & Teneræmon-
dam Scaldâ, structisque utrimque ad ripam pro-
pugnaculis, eò rem adegit, ut pactis induciis 196 Causa colloqui.
Tornacum miserint, acceptis obsidibus Sigurâ
ductore Hispano, & Nicolao Daubermont Do- 197 Obsides.
mino de Manui Aldenardæ Gubernatore: qui à
Joanne Embiesio Consule hospitio accepti, eo 198 Embiesii hospites.
eventu rem gesserunt, ut Consul non dubitarit 199 Ejus machinatio.
24. Martii decano nautarum imperare, quasdam
naves & pontones onerare scalis, perticis, tabu-
lis, cratibus; & prono amne Teneræmondam
vehi. Quæ res cùm non omninò clàm fieri posset, 200 Impedita.
Senatûs decreto impedita est. Fuit id illi post-
modùm exitio: nam continuò jussus abdicare
Magistratum, in carcerem abductus est; & Se-
natus sententiâ damnatus, præcipitem illam ani-
mi levitatem (quam & ipsa res, & litteræ Mon-
tiniaci ad Siguram, & Roelandus Iorck Centu-
rio, consilii conscius, detexerant) extremo sup- 201 Eam morte luit.
plicio luit. Hac de re Ryhovius certior, conti-
nuò Legatum dicti Roelandi Sethon Scotum in
vincula conjecit: qui quæstionibus admotus, 202 Non solus.
& ordine omnia fassus, morte multatus est, in
crucem primùm actus, inde in quatuor partes
dissectus: quarum singulæ ad singulas urbis por-
tas; caput autem ad D. Quintini ludibrio &
exemplo expositum est. Eo periculo Ryhovius 203 Teneræmonda præsidio firmata.
cautior, majoribus præsidiis urbem firmavit,
quę ad sex signa Oliverius vanden Tempele Bru-
xellis submisit. Parmensis dein post superatum 240 A Parmensi obsessa.
Liefkens-hoeck, validum ad Scaldam propug-
naculum, tentatâ etiam, sed desertâ Lilloæ ar-
ce, junctis viribus Teneræmondam obsessum
venit:

venit: cujus potiundæ ideò propior spes erat, quòd partem præsidii Lilloam missam sciebat; & qui reliqui erant, circa sex signa, non admodùm æquo animo esse, ob multa stipendia quæ debebantur, quorum prætextu Ryhovius in
205 A Prætore deserta. Hollandiam profectus erat; re autem, metu obsidionis (omnia enim sua convasaverat, quæ antequam Antverpiâ solveret, amisit, fraude nautę, qui depulsâ navi, antequam ille adventaret, nusquam postea comparuit) relicto ad defensionem urbis Legato suo, Domino de Mortaigne cum quingentis circiter militibus, & unâ equitum turmâ. Parmensis occupato in novo castro (loci nomen vulgo Nouburgh) propugnaculo, quod ante
206 Derivato Tenerâ. tulam pavidi milites deseruerant, & derivato per viam regiam Tenerâ, cujus inundatione Cives tutos se credebant (frænarant enim fluminis amnem aggere circa locum vulgò Putkensturre)
207 Bis oppugnata. admotis viâ Bruxellensi octodecim tormentis, magno impetu cœpit urbem quatere, & facto longo hiatu, primò propugnaculum ad portam Bruxellensem magna vi, tandem altero assultu
208 Tandem dedita. expugnavit. Inde antequam murum adoriretur, cujus ruinam novo intus opere propugnatores compensarant, deditione urbem cepit 17. Augusti M. D. LXXXIV. amissis in oppugnatione, & antè, multis magni nominis militibus; inter quos Petrus de Pace Chiliarcha Hispanus, & Petrus Taxis. Hanc deditionem inter potissimas victorias Parmensem habuisse, hæc in conclavi Pontificio Romæ, Epigraphe docet: ubi inter paucas urbes Teneræmonda numeratur.

209 Ejus deditionis Romæ memoria. *Alexander Farnesius Octavii filius, Parmæ, ac Placentiæ Dux tertius, Provinciam nactus Belgicam, Philippi Hispaniarum Regis imperia detrectantem, Mastrichum urbem munitissimam expugnavit: Bironium Gallum diversarum partium Ducem, collatis signis prælio vicit: Duynkercam, Gandavum, Brugas, Hipras, Teneræmondam; Bruxellas, aliaque plurima Belgii oppida, aut vi cepit; aut ad deditionem compulit. Antverpiam nullis humanis viribus expugnabilem, ingenti ad Scaldim operum magnitudine circum munitam, in deditionem accepit, Novesium receptum Coloniensi Archiepiscopo reddidit. Belgas omnes qui continentem incolunt, in Philippi Regis potestatem, & ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam reduxit. Hasce ob res fortiter gestas à S.P.Q.R. Summus Imperator, elogio prope majorum triumphos, quorum gloriam aut vicit, aut certè æquavit, ornatus est, Achille Cibo, Octaviano Crescentiæ Coss.*

210 Præsidiarii dimissi. Præsidiarii lege deditionis incolumes gladio & pugione accincti Willebroecam deducti sunt.

211 Emanuelis de Meteren errores. Emaouel de Meteren (ut alia omittam de exhaustis paulatim fossis, dirutis cataractis, & obstructo amne &c.) duos concionatores contra pacta captos esse scribit: quod secus est. Nam unus tantum erat neque ejus in legibus deditionis, aut sermooe, aut scriptis, ulla mentio.
212 Minister strangulatus. Cùmque inter præsidiarios exiens minister esse deprehenderetur, captus est, & strangulatus. Idque eò magis, quòd Sacerdos antea fuerat, & volens sciensque Principem, cum religione ejurarat. Exinde in Domini sui obsequio sem-
213 Civium in fidem Catholicam & Principem studium. per hæc civitas mansit: unde exciderat, non Civium vitio, quorum paucissimi profanatæ religionis cultum, in communi illo delirio secuti; sed fortunæ incumbentis necessitate, & externorum cogente patentiâ. Enimverò omnes superiorum temporum Principes, ab ipso usque Malcano, summis elogiis egregiè prosecuti sunt horum Civium fidem, quorum variæ hac de re laudes in archivis exstant. Eximius erit testis,
214 De Civium fide Caroli V. testimonium. unus instar omnium, Carolus V. Cæsar; quem Principem nominare, laudare est: hic illustri, & augusto testimonio, omnium temporum merita complexus, posteris testatum reliquit, *Hanc urbem semper bonam fidamque fuisse erga se, & suos Majores Flandriæ Comites: neque ullum extare contrarium exemplum.* Ut meritò dici queat, quod auspicatissimo ALBERTI & ISABELLÆ Principum in hanc suam urbem adventu, vir doctus panxit:

Thessala si Tempe, & Memphitica marmora desunt; 215 De eadem Epigramma.
Adversus Dominos est amor, atque fides:
Lædere quam potuit fatis vis major iniquis;
Fata sed ipsa quidem frangere non poterunt.

CAPUT VIII.

Privilegia.

FIDEM Civium erga Dominos præmia id est Privilegia sequantur: quæ Dominorum favore variè adepti sunt: & ut omittamus ea, quæ antiquitus à priscis Dominis habuerunt, quorum pleraque situ temporum, & oblivione periêre, à Ludovico Maleano auspicabimur; qui primus Comitum Flandriæ, hoc Dominium accepit. Sunt autem inter cetera hæc.

1 Confirmatio legum & consuetudinum. Archiv. oppidi. Diplom. an. 1348. *Ludovicus Maleanus* confirmavit leges & consuetudines, quæ fuerant tempore Roberti Comitis.

2 Confirmatio privilegiorum Textoriæ. Diplom. an. 1355. Idem ut *Dominus supremus & sine medio* confirmavit privilegia textorum, & pannificii: quibus ea tempestate hæc urbs vigebat.

3 De jure Asyli. Diplom. 1515. Idem confirmavit jus Asyli, quo antiquitus sub priscis oppidi Dynastis fruitam hanc urbem declarat: exceptis qui exulant ob conspirationes contra Dominum, qui vim Domino intulerunt, aut ministris Justitiæ: latronibus insuper, prædonibus, incendiariis, & qui feminæ vim intulerunt.

4 De immunitate ab arestis. Ibidem. Ibidem immunitatem Civibus largitur ab aresto per totam Flandriam.

Idem

5 De telonio Antverpiano. Diplom. 1379.
Idem Teneræmondanos à novo telonio Antverpiensi liberat.

6 De muniis publicis. Diplom. 1349.
Idem vetuit hìc exteros ad munia publica admitti exeeptis Flandris.

7 Iterum de telonio. Diplom. 1383.
Maleani gener *Philippus Burgundus* hujus oppidi Cives (quod antè socer fecerat) à novo telonio Anverpiensi immunes esse declarat.

8 Nundinæ anniversariæ. Diplom. 1397.
Idem concessit nundinationem anniversariam: cujus initium esset Martis post D. Lucæ, duraturam triduo, cum immunitate ab arresto. *Carolus V.* transtulit diem, statuitque initium primo Veneris post primum sabbatum mense

9 Earum translatio. Diplom. 1350.
Octobri. Dicta autem immunitas non modò nundinationis tempore data est; sed octiduo antè, ad veniendum, & advehendum merces, & octiduo itidem post, ad convasandum, & abeundum. Unde tamen excluduntur exsules, fugitivi, hostes, & debitores Principis.

10 De danda Civitate. Diplom. 1402.
Idem confirmavit antiquam consuetudinem, quà penes Scabinos erat potestas adseribendi viros, & seminas, cujuscumque loci & conditionis, in Civitatem & privilegiorum fruitionem.

11 De evocationibus. Diplom. 1402.
Idem dat Senatui potestatem ex alieno carcere & tribunali etiam in criminalibus eives suos, eorumque causas ad se evocandi.

12 De Assisis. Diplom. 1414.
Joannes Burgundus transtulit eas impositiones, quas Assisias vocant, in publicum urbis usum. Diplomati etiam filius ejus *Philippus* subseripsit.

13 De purgatione fossarum. Diplom. 1414.
Idem *Joannes* adstringit omnes territorii incolas ad purgationem fossarum hujus oppidi.

14 De residentia Sacerdotum. Diplom. 1414.
Idem cogit Ecclesiæ Collegiatæ Canonicos, & qui Ecelesiasticis beneficiis fruuntur, ad personalem residentiam.

15 De judicio feudali.
Idem declarat causas hujus curiæ Feudalis non spectare ad cognitionem Consilii Flandriæ; sed Judices Feudales hìc judicare per Arrestum, & repræsentare ipsum Principem.

16 De cudendo numos. Diplom. 1513.
Philippus Bonus largitus est Curatoribus Sacelli Divæ Virginis potestatem cudendi numos æreos, pretii quatuor obolorum Flandrieorum. Id Maxæmylianus confirmavit.

17 De coctione Cerevisiæ. Diplom. 1440.
Idem vetuit toto Territorio intra secundum ab urbe lapidem Cerevisiam coquere, aut aliunde quàm ex urbe petere: quod postea confirmavit Carolus V.

18 De exoneratione Cerevisiæ. Diplom. 1549.
Idem vetuit toto territorio Cerevisiam è navibus exportari; sed in urbe id fieri mandavit: ubi etiam jussit duas horas in ripa relinqui; quod stapelam sive stabulationem vocant.

19 De optimo cathallo. 1444.
Idem remisit medium bonorum mobilium, quod ad Principem solebat pervenire à morte eorum, qui non erant Cives, compensatione optimi cathalli.

20 Teneræmondam non esse Comitatus Flandriæ. Diplom. 1431.
Idem singulari privilegio declarat oppidum & Dominium Teneræmondense nec esse, nec fuisse Castellaniæ Gandensis; neque de Comitatu Flandriæ, neque de hujus tenemento; sed purè vicinum Castellaniæ Gandensi.

21 De Sodalitate D. Georgii. Diplom. 1431.
Idem comprobat Sodalitatem D. Georgii, eamque privilegiis ornat.

22 De venditione feudorum. Diplom. 1480.
Idem confirmat antiquam consuetudinem hujus curiæ, feuda ad libitum onerandi, vendendi, alienandi, sine venia Principis, aut proximi heredis assensu: nullâ etiam juratâ necessitate: *Quia*, inquit, *hæc feuda alterius sunt naturæ, quàm aliarum Curiarum: quum hæc terra sit Imperialis; & non de nostro Comitatu Flandriæ: ut satis liquet ex nostris Tabulis in Consilio Flandriæ aliàs expeditis, & nunc examinatis, post maturam deliberationem, habitoque super hoc judicio Curiæ Flandriæ, &c.* Hoc tempore Principi ab arcanis erat Joannes de Bircquegny, Petri de Bircquegny Equitis filius, qui hoc Philippi diploma signavit: cujus eò potissimùm hic memini, quòd ejus hâc urbe posteritas durat.

Maxæmylianus vetuit Civem ob causas Civiles in carcerem rapi, si sponsorem præbeat. In Criminalibus etiam noluit Prætorem in aliquem manus injicere, nisi habitâ antè super facto inquisitione: aut nisi aliquis sit, qui se palàm Adversarium & actorem profiteatur, seque cum Reo Prætori dedat. 23 De carcere Civis. Diplom. 1480.

Idem declarat Cives in perpetuum immunes fore à fisco, ob quodcumque demum crimen, exceptis læsione majestatis, conspiratione & seditione. 24 Immunitas à fisco. Ibidem.

Idem vult quotannis novos esse Magistratus: neque ulli suum munus ultra annum prorogari. 25 De novandis Magistratibus. Ibidem.

Prædicta *Maxæmyliani* beneficia confirmavit *Philippus Austriacus primus.* Diplom. 1496.

Idem *Maxæmylianus* concessit mercatum Hebdomadalem diebus Lunæ: & immunitatem ab exsecutione & aresto ob debita, diebus Dominieis, Lunæ, & Martis. Id etiam *Philippus Austrius* confirmavit. 26 Forum hebdomadale. Diplom. 1494.

Philippus Austriacus I. confirmavit antiquam consuetudinem, de non arestandis ob debita urbis, aut loci ubi habitant, iis qui cujuscumque generis annonam in hanc urbem deferunt, quocumque modo. 27 De non arestandis qui annonam adferunt. Diplom. 1497.

Carolus V. confirmavit consuetudines quæ observantur in ædibus mortuariis. 28 De ædibus mortuariis. Diplom. 1524.

Idem novam D. Andreæ Sodalitatem privilegiis ornat. 29 De Sodalitate D. Andreæ. Diplom. 1524.

Idem jussit ut nundinarum tempore adscripti cives incolæ territorii cum armis ad excubias in portis præsto essent. 30 De excubiis nundinarum. Diplom. 1527.

Idem dedit Senatui privilegium in casu appellationis, ad Curiam Flandriæ transmittendi lites cum iis scriptis ex quibus secundùm allegata & probata judicatæ sunt. 31 De transmittendis litibus in scriptis. Diplom. 1532.

Idem vetuit monopolia exercere in territorio: mandatque omnibus merces ad forum deferre. 32 De monopoliis. Diplom. 1540.

Idem prohibet uspiam non cerevisiam modò, sed ne ullas omninò merces onerari aut exonerari, præterquam in urbe. 33 De exoneratione mercium. Diplom. 1540.

Idem hìc constituit Judicem causarum civilium, quem Princeps *suum locum tenentem* sive Vivarium vocat: coram quo Cives Gandenses & Teneræmondani possunt citare debitores suos, qui habitant locis sequentibus: *Lokeren, Coudenbrugh, Dackenam, Waesmunster, Eeversele, Sombeke, Thielrode, Basele, S. Gillis, S. Nicolaes, Nienkercke, Kemseke, S. Pauwels, Stekene, Sinay, Belsele, Moerbeke, Themseke, Ripelmonde, Exaerde, Haesdonck, in S. Nicolaes,* 34 De Judice Civili. Diplom. 1544.

laes, in Belsele, in Waesmunster, in Lokeren, Pumbeken, Paddeschoot, Aerschot, Bornem, Inghene, Mariekercke, de Weert, S. Amants, Basserode, Opdurp, Mespelaer, Ghyseghem, Hofstaey, Wiese, Moorsele, Herdersem, Wansele in ditione Teneræmondana, Oerdeghem, Baveghem, Bueslem, Nienkercke, Eerdeghem, Liekercke, Leewe, Lembeke, Dender-houtem, Ninove, Kerckhove, Okegem, Hilliegem, Erembodegem, Welle, Yseghem, Ter Alphene, Aspelaere, Hautre, Haultert, Kerckskin, Hilleghem, Woubrechteghem, Sententelins, Zele, Hamme, Belle, S. Gillis, Swiveke, Grimbergen, Moerseke, Lebbeke, Ondeghem, Appels, Moorsele, Capittele, & Wiese-Capittele.

35 Jurisdictio in hos Cives Gandensibus erepta. Diplom. 1540. Idem novâ lege quam *Caroliniam* vocant, adimit Gandensibus omnem jurisdictionem, auctoritatem, & præeminentiam in Teneræmoodam, ejusque Territorium.

36 De munitione oppidi. Diplom. 1542. Idem eogit omnes territorii incolas, qui intra secundum milliare habitant, ad munitionem oppidi.

37 De Sodalitate D. Sebastiani. Diplom. 1546. Idem abolitis priscis privilegiis Sodalitatum DD. Ægidii & Sebastiani, iisque in unum corpus redactis, nova indulta largitur.

CAPUT IX.

Politia.

1 Quæ hic summa dignitas. NUNC quæ Politia sive administrationis sit ratio, ostendam. Summæ dignitatis, & aucthoritatis munus, ut in plerisque Belgicæ
2 Prætoris munus. urbibus, ita & hîc est Prætura. Vicem enim Domini absentis Prætores obeunt, jus Domini curant, decimas ex emptione, aut mutatione omnium terrarum (exceptis feudis) capiunt: itidem reddituum, qui pro hypotheca fundum habent. Justitiam exercent criminalem, aliasque habent insuper dignitatis, & muneris prærogativas, quæ omnia aut per se, aut per Vicarium, sive Proprætorem curant. Atqui hæc quum eximia sint, non nisi claris natalibus viris, & virtute illustribus, demandari solent. Quales ii, quos à multis retro annis cùm ex Analectis prudentissimi viri Joannis de Clerck, hujus urbis actuarii; tum ex Dionysiii Harduini scriptis apud Justum Harduinum nepotem collectos, consequenti serie producam. Etsi multò antè fuisse Roberti Betunii Flandriæ posteà Comitis diploma ostendit: quo ille vivo adhuc Guidone patre,
Archiva D. Bavonis. *jussit suum Prætorem Teneræmondensem præsentem esse venditioni, & traditioni aut quam facturus erat Raso Gaveranus Ecclesiæ S. Bavonis, de alta justi-*
Anno 1274. *tia pagorum Everghem, Sleydinghe, Wondelghem cum omni reliquo jure.* Idem Swivecanus Codex
Anno 1246. testatur: & aliquanto antè, Roberti Advocati cum Capitulo Cameracensi conventio.

3 Prætorum ab anno 1364. ad hoc ævum series. *Gulielmus le Most* anno M. CCC. LXIV.
Ludovicus Lichterveldius.....
Joannes Halowinus anno M. CCC. LXXVI.
Rihardus de Haultrive anno M. CCC. LXXVIII.
Ghildolphus Gruythusius Eques anno M. CCC. LXXVIII.

Hujus meminit Meyerus, ubi dicit: *Pacem factam per Margaretam à Francia Ludovici* (Maleani) *matrem inter Ghildolphum ab Gruythuse, & Dominum Gruythusium cum suis, ex una; & Joannem Boninum* (malè ibi legitur Bovinum) *Molenbeca Dominum, & ejus propinquos, alia ex parte; & sedatas domesticas eorum rixas, & inimicitias.* Ad annum 1377. 4 Controversia sedata inter Gruythusios & Boninos.

Oliverius Halowinus anno M. CCC. LXXXII.

Oliverius Halowinus Eques anno M. CCC. LXXXII.

Robertus de Capple octavo Maii anno M. CCC. LXXXVI. Idem fuit aliquanto pòst Prætor Alostensis.

Joannes van Hoorst sexto Februarii anno M. CCC. LXXXIX.

Philippus Masminius Eeckæ, & Hundelghemi Dominus anno M. CCC. LXXXIX.

Hic idem ille fuit, qui sub Maleano cùm 5 Philippus Masminius, Teneræmondæ obsessus. Meyer. an. 1379.
hæc Urbs à Gandensibus aquâ terrâque obsidebatur, inter Nobilissimos propugnatores est relatus: & postea pacatis inter Philippum Audacem & Gandenses rebus, conventioni pacis inter alios proceres subscripsit. Uxorem habuit 6 Ejus uxor. Collectan. Gaillardi.
Catharinam de Mirabel Franconis filiam, viduam Joannis Uyter-zwaene, & ex eo matrem Joannis: utriusque memoriam inveni in obituario Collegiatæ Ecclesiæ Teneræmondensis, in hæc verba: anno M. CCC. XCI. *Mensis Aprilis* 7 Utriusque in obituario Teneræmond. memoria.
decimo octavo, obiit Nobilis & strennus Vir Dominus Philippus de Massemine Miles, qui dedit pro obitu suo Dominæque Catharinæ de Mirabelle ejusdem uxoris, nec non Domini Joannis eorumdem filii, Militis, tertiam partem prati cujusdam siti in Parochia de Wichline: Et rursum ad tertium Kal. Novembris: *Anno Domini* M. CCC. LXXXVIII. *obiit Nobilis Domina Catharina de Mirabelle, uxor quondam Nobilis Viri Domini Philippi de Massemine, Militis: qui dedit pro obitu suo partem prati, juxta tenorem qui habetur in hoc libro 14. Kal. Maii.* Conditi autem sunt hîc ad D. Virginis, ubi splendidissimum habuêre monimentum, paullùm supra terram surgens; sed illud hæreticorum rabies evertit: at non simul omnem memoriam, quam fugiente jam veteris sepulchri inscriptione, ne penitus obsolesceret, in saxo ad parietem hoc sensu novavit Vir Nobilissimus Jacobus Yedeghemius hujus Urbis Prætor.

Hic jacet Nobilis Vir Dominus Philippus de Masmines Eques, Eeckæ Dominus, & Hundelghemi, Magnus Prætor Urbis & Territorii Teneræmondensis, qui obiit vigesimo sexto Junii anno M. CCC. XCI. *Et Domina Catharina de Mirabel ejus uxor, vidua ante Domini Guerini Uyter-zwaene Equitis, Domini de Miromez, Herdessem, & Zombecæ, quæ obiit vigesimo Octobris anno* M. CCC. LXXXVIII. *qui secundi Conjuges fundarunt hic duas Sacellanias qua-* 8 Et Epitaphiis.

rum alterius Collator est Dominus Jacobus de Tedegem Eques, Wiese, & Imbiese, &c. Dominus, magnus Prætor Urbis & Territorii prædicti, ex prædicta Domina Catharina oriundus: qui felicis memoriæ, & ejus honoris ergò hoc mnemosynon fieri curavit, an. M. D. LXXV.

9 Joannes Uyter-zwaene cujus filius. Analecta Harduini.

Joannes Uyter-zwaene Eques Joannis & Catharinæ Mirabellæ filius Philippi Masminii privignus, Dominus de Herdesem & Advocatus Wiechlinæ. Hic duxit anno M. CCC. XCI. uxorem [10 Maritus.] Margaretam Harlebecanam, Dominam Wackenæ, quæ patrem habuit Joannem Wackenæ Dominum, matrem Joannam Halowinam, ex qua sustulit [11 Parens.] Triestanum, Hectorem, Joannem, Joannam, & Margaretam. Triestanus Dominus Wackenæ, Herdesemi, & Zombecæ, habuit uxorem Elisabetham van Steenhout, Roelandi filiam, Dominam Zombecæ, & post illam, Catharinam van Ghent, Joannis van Ghent [12 Avus.] Equitis filiam, & ex hac Philippum (qui à morte patris Wackenam vendidit Andreæ Andriessens & sine prole decessit) & Margaretam, quam duxit Joannes Masminius, habuitque ex ea liberos Joannem & Elisabetham. Hector maritus fuit Elisabethæ Pointe (legi etiam Pointinck.) Alteram item habuisse uxorem monimenti lineamenta ostendunt. Liberos reliquit Hectorem, Elisabetham, & Mariam. Humatus est cum utraque Conjuge hic ad D. Virginis, in choro qui olim Sanctæ Crucis nunc DD. Hilduardi & Christianæ. Sepulcri lapis is erat, qui nunc Philippum Masminium, quem dixi, tegit. De Joanne nihil habeo certi. Joanna nupsit Philippo Masminio: Catharina verò Joanni de Maerschalck filio Joannis. Porrò cùm Joannes, quem Prætorem diximus, è vivis sublatus esset, immaturis adhuc liberis, eorum tutelam suscepêre Boelariæ Dominus, & Joannes Mirabellus sive de Hale Lilloæ Toparcha.

Simon Rym vigesimo quinto Januarii anno [13 Simonis Rym Patruus.] M. CCC. XCI. Nepos fuit ex fratre illius Simonis, quem Rymiæ gentis columen, sub Maleano [Meyer. an. 1380.] Civilia bella declinantem, latâ à Rasone Malardo tribuno Gandensium lege, ut qui Equestris Ordinis virum cepisset, præmium auferret duas libras crassorum, qui Scutiferum unam, in urbem vi tractum Gandenses, cum famulo insontem supremo supplicio affecerunt. [14 Furore civili supplicio affectus. Meyer. an. 1384.] Cujus sceleris cùm aliquanto pòst Joannem van Zickele hic Simon insimularet, & insuper objiceret illustrium Gandæ familiarum arcana divulgasse, atque id utrumque Joannes negaret; ortum celebre apud Scriptores, & in hominum memoria duellum, Insulis, coram Philippo & Isabella [15 Simonis Rym duellum.] Principibus: quo Victor Simon scelus Joannis, & mortem Patrui egregiè vindicavit. [16 Joannis van Sickele apud Meyer. elogium. Ad an. 1381.] Illum tamen Meyerus elogio *probatissimi Civis* ornat, eumque ne conspirationis in Principem aut particeps, aut suspectus esset, in Hannoniam concessisse; & hanc viri cædem in invidiam vocans, *Postea tamen* (inquit) *Insulæ, quo jure, quâque injuriâ, tamquam seditiosus à nobilitate necatus est.* Obiit autem prædictus Simon anno M. CCCC. IX. vigesimo [17 Simonis Rym obitus.] Aprilis. Conditus hìc in Choro D. Virginis, sub laminâ æreâ, quam cum inscriptione & consanguinearum gentium insigniis fanaticus nuper furor evertit. Ejus tamen adhuc in tabella monimentum visitur, ubi armata ejus effigies, & hi versus:

Simon Rym Miles, Dominus armis decorosus, [18 Et monumentum.]
Hic laudes statuit sub saxo Relligionis,
Anno milleno, centeno quater, quoque nono.

Ceterum quod ad gentem Rymiam attinet, eam ex Saxonia oriundam ferunt: & primùm inde venisse Balduinum de Rym, postquam ea [19 Gens Rymia unde.] gens à Carolo Magno victa, huc illuc vitandis rebellionibus sparsa est. Is quòd habitarat in Saxonia castellum Bystervelt, gentilibus armis in [20 Unde illis Symbolum Bystervelt.] hanc usque diem hoc nomen inscribunt. Illum autem Balduinum delegisse sibi sedem volunt, non procul à Scalda, eo loco qui ab hac gente Ringenesse quasi Rymeneste dici putatur, id est Rymiorum nidus & sedes. Hos gentiles ædes ea- [21 Rymiorum Gandavi vicus.] dem urbe, Maleani etiam ævo habuisse constat ex Meyero, ubi dicit: [22 Et ædes gentiles.] *Exules turpiter grassatos in alto portu* (loci id nomen) *ædes quibus nomen de Rym, invitis omnibus bonis sibi ad habitandum vendicasse.*

Ludovicus Salaert nono Maii M. CCCC. VII.

Ludovicus van Steelant anno M. CCCC. XII. Antè fuerat Prætor Alostensis. De hac gente memini legere privatis familiæ viribus bellum Tor- [23 Gentis Steenlandiæ privatum bellum.] nacensibus movisse. Etenim Steenlandia, unde nobilissimæ huic familiæ nomen, jamdiu inunda- [24 Gentis nomen unde. Meyer. an. 1361.] tione periit. Notat Meyerus anno M. CCC. XXII. nondum fuisse mersam: ex tabulis quibusdam publicis ejus anni, quarum initium: *Hos Gulselmus Block van Steelant. Eques, Petrus Gulselmi filius, Heyens Pastor in Steelant, Robertus van Steelant Dominus Uplosera, Dionysius van Steelant, &c.*

Joannes vander Hamayden, (alibi legi de [25 Joannis van Hamayde uxor. Analecta Harduini.] Homey) hic uxorem habuit Jodocam Halowinam, & ex ea liberos Jodocum, Godelivam, [26 Liberi.] Christianam, & Philippam. Humatus est hic ad D. Virginis, inter DD. Annæ & Huberti al- [27 Sepulchrum.] taria. Hanc gentem per ea tempora illustrem fuisse indicio est, quod *Jacobus ab Hamayden* le- [28 Familiæ Nobilitas. Meyer. an. 1473.] gitur inter illos proceres, qui Caroli Burgundi mensæ ministrarunt, in memorabili illo epulo, quo is Cæsarem Fredericum apud Treviros ex- [Ibidem.] cepit: quo tempore Ducis filiam Cæsar Maxæmyliano filio suo ambiebat; Carolus autem à Cæsare Regis Burgundiæ titulum.

Ludovicus Salaert anno M. CCCC. XIV. uxorem [Obituarium S. Mariæ.] habuit Elisabetham Bonin.

Gerardus Maldeghemius Eques Scoudeæ & Baserodæ Dominus, undecimo Augusti anno M. CCCC. XIV.

Guido

Guido Ghiſtellanus Axclæ & Waſquali Dominus anno M. CCCC. XVII. Hic in tabulis publicis

29 Guidonis Ghiſtellani uxor una. Auxiecta Hardui-ni

dictus eſt *nobiliſſimus & potens Dominus Guido.* Uxorem babuit Margaretam Oudenhoviam Waſquali Dominam, quę obiit anno M. CCCC. XVI. & poſt banc ſecundis nuptiis duxit Marga-

30 Et altera. Collectan. Gaillardi.

retam, filiam Balduini de Vos, Laernæ Domini: cujus dote Axclæ Dominium accepit. De ea in libro obituum hìc ad D. Virginis leguntur hæc: *Decimo quarto Calend. Julii anno* M. CCCC. LIII. *obiit nobilis Domina D. Margareta de Vos uxor Domini Guidonis de Ghiſtella Militis.*

31 Ghiſtellanæ gentis nomen unde.

Habet autem hæc Ghiſtellana gens cognomen à Ghiſtella, nobili prope Brugas municipio. Eſtque id primariæ celebritatis, non ſolùm ob hujus gentis proceres, quorum virtus militaris & togata, ſæpè belli domique Principibus & patriæ præſidio fuit; ſed etiam ob reliquias D.Go-

Meyer. an. 1070.

delivæ Hemridi de Sonfort ex Ogena filię, quam maritus Bertulphus Ghiſtellanus mantili compreſſo gutture juſſit ſuffocari. Accidit autem id anno M. LXX. nono Julii, quem diem ejus memoriæ pia poſteritas conſecravit.

Ludovicus Salaert vigeſimo quinto Novembris anno M. CCCC. XIX.

Joannes de Vaernewyck Dominus Exardæ decimo nono Decembris anno M. CCCC. XXI. Idem anno ſequente Prætor Aloſtenſis.

Rogerius Villanus decimo Februarii anno M. CCCC. XXIII. De hac gente vide infrà lib. 3. cap. 3. ubi de Calckene eſt ſermo.

32 Fulconis Uytenhovii commendatio. Meyer. an. 1210.

Joannes Uytenhoven Joannis filius decimâ quartâ Aprilis anno M. CCCC. XXVI. Hujus familiæ fuit ille *Fulco patriâ Gandenſis, percelebri vir ſapientiâ, qui cùm nullis poſſet modis impelli ab Jacobo Vitriacenſi Innocentii Legato, in expeditionem* (in Albienſes Hæreticos) *pro more concionaretur, idoneum ſe eſſe negans*; ſubitò *ſeu vindice irato Numine, graviſſimâ correptus eſt hemorrhoide: quam viginti quatuor per annos tam forti infractoque tulit animo, ut Chriſtum Servatorem ante mortem videre, ut aiunt,* diemque *obitûs praeſcire meruerit. Canonicus erat Inſulanus. Condidit Gandavi domum hoſpitalem* (de portu B. Mariæ Virginis) *pro egenis, cui à vetuſto* loci nomine *nomen eſt Biloca*, ubi medio Templi ante Crucem monimentum habuit. Ejus Epitaphium, ut ex M.S. Gaillardi Collectaneis excerpſi, extra ordinem hìc dabo, ut gratiam ineam apud Gandenſium Antiquitatum ſtudioſos. Eſt autem hoc:

33 Et Epitaphium.

In hoc vicino Sacello B. Mariæ requieſcit Dominus Fulco Utenbovius, qui ex hac luce migravit anno* M. CC. XL. *tertio Cal. Septembris. Ad ejus ſiniſtram verò pauſat venerabilis Domicella Truna Utenbovia, ejuſdem Fulconis germana, quæ obiit anno* M. CC. XLII. *tertio Cal. Aprilis: qui favore inclytorum Ferdinandi & Joannæ Flandriæ Comitum, incboaverunt, & fundarunt hoſpitale & Monaſterium, unicum profectò, atque ſupremum pauperum infirmorum ſolamen, atque refugium. Requieſcant in pace. Amen. 34 Gentis Uytenhoviæ antiquitas.

Ab eo uſque tempore, & fortè multò antè babita eſt Utenhoviorum familia inter Gandenſium potiſſimas: habuitque ſemper viros, quorum virtus in ea Repub. non eſt ignobilis.

Gulielmus Zaedelaer à Conſilio Ducis Burgundiæ vigeſimo Septembris anno M. CCCC. XXVIII.

Joannes Uytenhovius Joannis filius diplomate Philippi Burgundi decimâ tertiâ Decembris anno M. CCCC. XXIX.

Gulielmus Oudenemi Dominus Eques, à Conſiliis & cubiculo Ducis Burgúdię an. M. CCCC .XXXV.

Joannes de Prooſt Eertbrugæ Dominus, & in Schellebelle, à conſiliis Ducis Burgundiæ, decimo nono Octobris anno M. CCCC. XXXVI.

Idem antè fuerat Prætor Aloſtanus; obitâque 35 Joannis de Prooſt Pater.

Præturâ hujus Dominii, rursùs Aloſtenſem adiit anno M. CCCC. LXII. Filius erat Adami de Prooſt, & Joannæ van Belle, Bernardi Eertbrugæ & in Schelle-belle Domini, filiæ: unde inſignia geſſit paternæ & maternæ familiæ mixta. Uxo- 36 Uxor.

rem habuit Alexandrinam van Steelandt. Obiit 37 Obitus.

ille anno M. CCCC. LXXV. Decembri; hæc verò anno M. CCCC. LXXXII. octavo Octobris. Uterque conditus eſt Aloſti ad D. Martini in Choro D. Virginis.

Gulielmus Dominus Quevillæ à Conſiliis & cubiculo Ducis Burgundiæ, decimâ quintâ Januarii anno M. CCCC. LVI.

Henricus vander Eycken, Falconarius, & à cubiculo Philippi Boni anno M. CCCC. LXI. obiit anno M. CCCC. LXVI. Sepultus hìc ad D. Virginis. 38 Henrici vander Eycken uxor.

Uxorem habuit Elizabetham Zaelaert, & ex ea filium Joannem Sacellanum S. Joannis, & inſu- 39 Liberi.

per filiam Catharinam, quæ nupſit Joanni Peeters, unde filiam ſuſtulit Eliſabetham, Conjugem Joannis de Rantere: qui omnes, excepto 40 Monimentum.

hoc, ad D. Virginis uno monimento clauduntur.

Colinetus Davelut anno M. CCCC. LXVII.

Galandus Maſminius vigeſimo Auguſti, anno M. CCCC. LXIX. hic omnium primus dicitur titulo *Summi Prætoris*, cùm alii Prætores ſolùm dicti eſſent.

Joannes Serpieters (legi etiam *Pieters*) is hoc munus & diploma accepit ab Adolpho Clivienſi Raveſtanæ Regulo, Mariæ Burgundæ Vicario, ſecundo Aprilis M. CCCC. LXXVI.

Jacobus Donche, diplomate Mariæ anno M. CCCC. LXXVII. Antè fuerat magiſter rationum Margaretæ Eboracenſis, viduæ Caroli Burgundi.

Sigerus Spot per abſentiam Jacobi Donche decimo octavo Septembris anno M. CCCC. LXXX.

Joannes van Tedegem anno M. CCCC. LXXXI. De hac gente vide lib. 3. cap. 7. numero 6.

Carolus Maſminius anno M. CCCC. LXXXIII.

Jacobus Donche iterùm diplomate Maxæmyliani & Mariæ anno M. CCCC. LXXXV. menſe Ja- 41 Jacobi Donche obitus & ſepulchrum.

nuario, obiit 30. Julii anno M. CCCC. XCII. ſepultus bic ad D. Virginis, ſub lamina ærea, juxta monimentum Joannis van Steghem Scribæ hujus urbis.

42 Joannis Coutreau uxor. *Joannes Contreau* Eques, Ascæ Dominus anno M. CCCC. LXXXVI. sepultus est hic ad D. Brigittæ, cum conjuge Anna van Immersele. Illius con-
43 Et gentes consanguineæ. sanguineæ gentes ibidem in fenestra spectabantur olim hæ: Coutreau mixta cum Dampmartin, inde Dampmartin, Ameronghe, Vienten, hujus verò Immersele mixta cum Berchem, Molenne, Molin, & Halle.

Christophorus de Barouse uxorem habuit Philippam Utenhove: cum qua conditus est hic ad D. Virginis, in crepidine altaris B. Mariæ, ubi olim Gallica epigraphe æri incisa, quæ in MSS. Harduini & Gaillardi Analectis exstat in hunc sensum:

Hic situs est Dominus Christophorus de Barouse, Eques, natus in regno Portugalliæ; dum viveret, OEconomus Dominæ Mariæ Ducissæ Burgundiæ, & filii ejus Philippi, Archiducis & Castellæ Regis, & primus OEconomus Dominæ Joannæ Reginæ Hispaniarum, & magnus Prætor oppidi & Castellaniæ Teneræmondensis: qui obiit anno Domini M. D. XXVI. 23. *Septembris: & Domina Philippa Uten-hove ejus Uxor; qui variè hic cultum Dei locupletarunt, & plurimas huic Sacello & Ecclesiæ eleëmosynas contulerunt. Obiit autem hæc anno partæ salutis* M. D. XLI. 5. *Septembris.*

Leo de Proost Joannis filius anno M. D. IV. eodem & præturâ & vitâ defunctus est: humatus hic ad D. Virginis.

Oliverius van Royen Paddeschoti Dominus diplomatè Philippi Austriaci primi, pridie Kal. Januarii anno M. D. V.

Alardus Bentinck (alibi *Benton*) Armiger vigesimo tertio Novemb. anno M. D. VII.

44 Oliverii van Royen obitus & uxores. *Oliverius van Royen* iterum, ut constat ex tabulis publicis an. M. D. XI. quæ penes Coriarios. Obiit quinto Septemb. anno M. D. XXXIII. sepultus hic ad D. Virginis cum duabus uxoribus Amelberga Andriessens Danielis filia, & Margareta Rops cui pater Joannes.

Lævinus van Pottelsberghe Lævini filius Eques, Vinderhouti & Merendre Dominus, diplomate Coroli quinti dato Gandavi decimo octavo Junii an. M. D. XVII. obiit Gandavi conditusque ibidem ad D. Michaelis.

45 Gentis de Bette origo. *Adrianus de Bette* Scutifer Dominus Schelebellæ, Angreavi, Autreppæ, Holbecæ, Wellæ, & Esseghemi, diplomate Caroli V. dato Mechliniæ duodecimo Maii anno M. D. XVIII. Huic genti in Flandria originem dedisse dicitur ille Bette, qui cum Borluto, Sersandro, Sersimone sub Arnoldo Flandriæ Comite in has ditiones ex Italia venisse creditur. Memorantur autem hi omnes Gandavi domicilium posuisse, & harum quatuor stirpium auctores, quas immensa à Principibus privilegia accepisse ferunt. Siquidem ab his universam Gandensium Rempublicam administratam à patribus posteri acceperunt, & adhuc constans fama est: donec ducentis, circiter, post annis Ferdinandus Comes earum familiarum quasi tetrarchiâ abolitâ aliter eam Remp. constituens triginta-novemviros introduxit. Hos quatuor gentium primores, per quatuor urbis regiones, singula habuisse Prætoria in literas relatum inveni: eorum adhuc duo supersunt, & præter priscum splendorem, singularem etiam præ se ferunt antiquitatem. Bettiorum sedes in D. Joannis Parœcia, ea domus erat quæ postea à Comitibus San-Paulinus, S. Pauli dicta est. Borlutorum in S. Micaëlis ea domus quæ postea à Gruythusia gente nomen accepit: Sersandrorum in D. Jacobi, quæ nunc propolarum est, vulgò MERCENIERS-HUYS: Sersimoniorum in D. Nicolai, ea domus quæ à duobus turribus nomen habet, postea ad Utenhovios devoluta, & ab his ad Gruteros, inde ad gentem de Bette, in qua nunc eam possidet Joannes de Bette Eques, Ledæ Baro, Angreavi, Autreppæ, Peronæ & Esseghemi, *&c.* Toparcha, prædicti *Adriani* ex Jacobo filio nepos, primigenius nunc, & suæ stirpis caput. Huic etiam genti partim acceptam ferunt Flandri legitimam Principum successionem. Nam cùm Balduinus Comes, is qui filiam duxit Theodori Alsatii, aleæ lusu amisisset centum triginta millia librarum Flandricarum (quæ summa ad id tempus immensa erat) cumque vix solvendo esset, fertur Roberto fratri Hollandiæ Comiti, qui eam summam lucratus erat, Flandriam transscripsisse: Flandri autem veriti Provinciæ expilationem, exactor enim Robertus erat, collato consilio tandem Adrianus & Lævinus Borluti, & Arnoldus de Bette liberandæ ab externa servitute patriæ eam summam luerunt: pacti antè pecuniæ annuos redditus, quos à Gandensibus acciperent. Itaque reddita Comiti Flandria, sacrumque patrimonium, eâ lege: ut neque Comiti neque ejus Successoribus Flandriam liceret gravare, nisi Gandensium assensu. Quam conditionem Comitem accepisse ferunt, & ad perpetuam rei memoriam actorum exemplar Parisios missum, ibique in Regni Archivis conditum, Legatis ad eam rem Philippo de Baenst Prætore, & Gerolpho de Bette Consule, quos ex Gallia reduces latrones in itinere obtruncarunt. Hæc ut Harduyni Analecta suggerebant hîc inserui. Meyerus autem nusquam meminit nisi quod à nonnullis scriptum dicat: *Flandriam abs Theodorico* (*Alsatio*) *Anglis fuisse oppignoratam: ceterùm coram Rege Francorum grandi solutâ pecuniâ ab Gandensibus redemptam, ac Theodorico redditam,* quam ipsam narrationem fabulæ propiorem quam Historiæ existimat.

46 Auctoritas.

47 Domicilium Gandavi.

48 Huic genti Flandria quid debeat.

Anno 1617.

Jacobus de la Trovilliere Eques, Dominus de Beaumanoir, diplomate Caroli dato Bruxellis vigesimo nono Augusti, anno M. D. XXXI. Conditus hic est ad D. Virginis, in Choro Venerabilis Sacramenti: ubi olim Deo & memoriæ suæ fenestram dicavit. 49 Jacobus de la Trovilliere ubi conditus.

Fran-

Franciscus van Pottels-berghe, Eques, Vinderhouti, Merendrę, Wesenbecæ, & Brouckę Dominus, diplomate dato Antverpiæ decimo

50 Francisci Pottelsbergii pater.

quarto Octobris anno M. D. XLII. Patrem habuit Lævinum, qui hìc antè Præturâ functus est.

51 Uxor.

Matrem Lævinam van Steelant: uxorem Jaco-

52 Sepulchrum. Chronicon ad an. 1219.

bam de Bonnieres, qui omnes Gandavi sepulti sunt ad D. Michaëlis.

Joannes de Wignacourt, Eques, Dominus de Fletres, diplomate dato Bruxellis anno M. D. XLIV. decimo quinto Martii.

Joannes de Montmorency Eques Aurei Velleris, Dominus de Courrieres, à Consilio & Cubiculo Caroli Quinti Cæsaris, diplomate dato Bruxellis ultimo Junii anno M. D. XLVI. Idem

53 Gentis de Montmorency antiqua nobilitas.

paucis pòst annis fuit Prætor Alostensis. Ad hujus gentis illustrem antiquitatem notavit ex Massono Doctissimus Miræus, ab anno M. C. LXXIX. habuisse jus exigendi salis, allato in medium ea de re diplomate. Idem ex diplomatis sigillo eruit, ab eo usque tempore insignia illis fuisse, Crucem & in quatuor spatiis aquilas, sed

54 Et prisca insignia. Meyer, an. 1166.

singulas eo ævo, quæ nunc quaternæ. *Sigillum* illud erat *Matthæi de monte Morenciaco*. Fratrem habuit Bochardum, qui uxorem duxit Laurentiam filiam Balduini Hannoniæ Comitis, viduam Theodorici Comitis Alostensis, Ywani filii, Theodorici Alsatii Comitis Flandriæ ex filia nepotis.

Anthonius de Nörthout Eques, Baro Baeyeghemi, diplomate dato Bruxellis tertio Novembris anno M. D. LIV.

Josephus de Baenst Eques, Dominus de Melisant, Oost-kercke, & Gapinghem, diplomate dato Bruxellis vigesimo quinto Februarii.

55 Gentis de Baenst antiquitates & origo.

De hac gente dicit in Collectaneis suis Cornelius Gaillart, habuisse olim in suo Dominio Casand potestatem cudendæ monetæ argenteæ, ejusque generis numos se vidisse. Eosdem antiquitus *de Casand* vocatos, idem memorat. Stirpis autem originem refert ad Hiberniæ Regem, cui nomen Bagos: qui ortâ cum Angliæ Rege controversiâ, veritus hujus vires fugâ sibi consulens, ad Flandriæ oras circa Rodeburgum (nunc Ardeburgum) appulit: & à Liderico Flandriæ Forestario, Casand opportunum ad mare locum impetravit, ubi conditâ arce ejus uxor peperit Fridericum, qui primus suorum nostro ritu initiatus est. Hic adultus duxit filiam Principis Turnini (oppidi id nomen quod olim juxta Antverpiam, locum nunc Deurne vocant.) Ingruentibus dein Barbaris dirutâ arce Casandicâ, fortunisque direptis captus, atque abductus est cum liberis: inter quos maximus natu Arturus, quòd facie erat liberali atque venustâ, à Rollone Barbarorum Duce, Franciæ Regi dono datus est. Cùmque Oginæ Regis filiæ, quam Rollo desertâ gentili impietate duxerat, admodum gratus esset; hujus præsidio Suffocensis Angli Comitis filiam in conjugem accepit. Unde sustulit Antonium de Casand, qui etiam Anglam habuit uxorem, & inde liberos. Horum maximus natu erat Oliverius; qui relictâ Angliâ huc rediit, & avito Dominio jure postliminii recepto, arcem Casandicam restituit, & reliquit filio Joanni de Casant, cui Comes Arnoldus dedit neptem uxoris suæ Rosalæ, quæ ex Italia huc migrarat. Utriusque arma gentilitia dicuntur paulò ante nuperam tempestatem visa in templo Casant. Filium reliquere Joannem, qui versatus est in aula Comitis Balduini Barbati, à quo creatus est Eques. Creditur autem is Comes primus qui invexit in Flandriam Equestris Ordinis dignitatem. Joannes, quem dixi, uxorem habuit familiæ Boloniensis: ex qua filium habuit Anthonium de Casant; qui Robertum Frisium comitatus est ad Sacrum bellum, ubi fortiter superato procero quodam, & robusto pugnatore, insignia ejus clypeo depicta, gentilibus desertis, sibi & suis asseruit. Erant autem antiqua Casandicæ stirpis insignia medium brachium, eum manica rubra, & manus plena sole. Hujus Antonii ævo multa loca terræ Casandicæ, Zombecæ, Oostburgi, aliaque inter Walachriam & Flandriam maris inundatione perierunt. Uxorem habuit Veromanduam, & ex ea filium Rolandum: cui uxor fuit stirpis Catwicanæ in Batavia; unde natus est Guido, qui uxorem habuit ex gente Lyndalia, & ex ea liberos quorum stirps per Flandriam, Brabantiam, Hollandiam, & Zelandiam, variè diffusa est. Huic Guidoni devictæ Cōstantinopoleos laudem tribuunt: cùm enim esset Architalassus, concitato armatæ suæ proræ cursu, catenam perrupit, quæ portum tuebatur, & accedere propiùs nostram classem vetabat. Quo facto nostris summâ vi irruentibus, regina urbium orientis, sub nostrum jugum venit. Hęc de gente Baenst sive Casandica; quia ad illustrationem ejus familię faciunt, visum ex Gaillardo in lucem dare.

Joannes de Bonnieres Dominus de la Boüe & Vichte. Obiit Consul Brugensis an. M. D. LXXIII. ut liquet ex inscriptione funebris tabellę, quę hìc ad D. Virginis in choro B. Marię.

Jacobus van Tedeghem Eques, Wiesæ, & Imbiesę Dominus, diplomate dato Noviomagi duodecimo Julii anno M. D. LXXIII. Hic ille est qui Philippo Masminio, & Catharinæ de Mirabelle Epitaphium posuit, quod supra dedi.

Cap. 9. n. 8.

Ludovicus de Blois Terloni Dominus. Hic cùm arcis Antverpianæ turbulentis illis tem-

56 Ludovicus de Blois Terloni Dominus quare captus.

poribus Vicegubernator esset, & ab Ordinibus ad Joannem Austriacum propenderet, eique conaretur præsidiarios novo sacramento devincire, à Ponto de Noyelles Boursii Domino, præsidiariæ ibidem cohortis ductore, vi superatus captusque est, eique ab Ordinibus datus

57 Et præturâ privatus.

successor

Franciscus vanden Kethulle Ryhovæ Dominus an. M. D. LXXVII. XVII. Augusti, hac præsertim ratione: quòd in publico illo Regii militis tumultu, & Ordinum Belgicæ fluctuatione, cùm Flandriæ Ordines de hac urbe admodum essent soliciti, quòd multum in ea omnem in partem interesit, itaque consultum crederent, in

in suâ illam potestate continere, hujus potissimum operâ id effectum est. Cujus beneficii memoria apud Ordines adhuc recens erat, quando Trelonius, ut dixi, exauctoratus est. Obivit Ryhovius id munus donec rebus Ordinum desperatis, imminente hujus urbis obsidione, stipendiorum prætextu, ad Auriacum in Hollandiam concessit, ubi mortem cum vita commutavit.

Medio rerum tumultû cum adhuc in Ordinum potestate hæc urbs esset, Præturam accepit *Carolus Daubermons* Eques, Raimbaucourtii Toparcha, beneficio Alexandri Farnesii, Parmæ Principis, Belgicæ Proregis, an. M. D. LXXX. Hic jusjurandum præstitit Insulis anno M. D. LXXXI. dein Teneræmondæ anno M. D. LXXXIV. omnium quotquot fuerunt diutissimè hoc munere functus est, & fungitur. Vicariam illi operam præstitere Adrianus Brunel, Hubertus Uyten-eeckhoute, Antonius de Pottere, Carolus le Doux, Joannes van Belle, & Lucas van Hoorenbeke Jurisconsultus.

58 Amptmanni munus.

Ut in Criminalibus *Prætor*, ita in Civilibus (feuda excipio) summum jus *Amptmannus* obit. Is Senatûs sententias executioni mandat. Heredat, & exheredat. Eidem licet in nocturnos ambulones animadvertere & mulctas sui juris facere. Idem obit cum Scabinis lustratque vias oppidi, suburbii, aggeres, rivos, & canales.

59 Cujus olim gentis.

Id munus fuit olim penes gentem de Lu; sed redemptione ad hujus urbis Dynastam rediit. Qui in compensationem solvit quotannis duodecim libras Parisienses.

Quod jus Amptmannus in urbe habet, eo peregrè, quoad executiones, fungitur is quem summum Majorem vocant.

60 Decani Hallæ munus.

Civili insuper munere fungitur Decanus Hallæ: hic Civium tribubus præest, Comitia indicit, ad populum Principis & Senatus postulata refert, ejus jura, & privilegia tuetur, estque Tribunus quidam plebis.

61 Senatores à quibus eligantur.

Quod ad Senatum attinet, quotannis mense Maio per Mandatarios Principis eliguntur, natalibus, virtute, & auctoritate præcipui, olim septem, nunc novem: inter quos primus *Burgi*, id est, oppidi *Magister* vocatur. Ex cetero numero interdum duo designantur Præfecti pupillorum, interdum aliunde adsciscuntur.

62 Senatus assessor Jurisconsultus.

Senatui adsidet Jurisconsultus, quem ab annuâ pensione vulgo Pensionarium dicunt: & Scriba sive Actuarius, qui Senatui est à secretis.

63 Et Actuarius.

64 Senatorum munus.

Munus autem, & dignitas Senatorum, potissimùm in hoc consistit, quod Rempub. administrant, pecuniariam rem conficiunt, nummos per Quæstorem distribuunt,

65 Quæstor.

66 Magister Fabricæ.

Sarta tecta per magistrum fabricæ curant, rationes Principis Legatis quotannis reddunt, vini pretium in singulos cados statuunt. Quod credo originem habuisse occasione diplomatis Balduini Imperatoris Bisantini, qui primus Flandriæ Comitum, vini sui pretium passus est augeri.

67 Prisca vini pretium statuendi consuetudo. Oudegherste Annal. cap. 32.

Antea enim quanticumque erat, non pluris tamen sibi emi patiebantur quam in binos sextarios tribus denariis Parisiensibus. Habebantque ad id satellitem qui nolentes Oenopolas cogeret. Quod cùm graviter Respublica ferret, Mercatores præsertim, quorum maximè intererat; Balduinus, quem dixi, eam consuetudinem iniquam ratus, abolevit, Brugensium primùm, dein totius Flandriæ rogatu: decrevitque ut & ipse, & futuri in posterum Comites, eorumque domestici, tanti vina emerent, quanti empta esse Scabini affirmarent.

Diplom. an. 1202. Diplom. an. 1203.

68 Condendi decreta.

Iidem potestatem habent condendi omnis generis decreta, ad bonum publicum, sive oppidi, sive territorii; approbante tamen Prætore, quæ mandant promulgari in oppido: eaque mutant secundùm necessitudinem & occasionem temporum: mulctas inponunt, quales videntur convenire.

69 Civitatem dandi.

Quoslibet in Civitatem adscribunt. Primam habent de suis Civibus cognitionem, & judicium. Itidem quoad domos mortuarias, & aresta, quæ totâ ditione fiunt, iis locis quæ Principi immediatè parent:

70 Causas Civium cognoscendi.

71 Eos & cives reos ex alieno tribunali & carcere evocandi.

Jus insuper evocandi Cives suos, eorumque causas, etiam in criminalibus, ex alieno carcere & Tribunali ad suum: modò id fiat ante litis contestationem, aliàs non. Sine horum & feudalium sententiâ Prætor neminem potest subjicere quæstionibus: imò neque Civem in carcerem rapere.

72 Controversias judicandi. Cap. 4. num. 33.

Iidem Scabini omnes causas Civiles cognoscunt, & judicant, exceptis feudalibus. Olim per arestum judicasse satis suprà ostendi. Sub Philippo Audace ad Curiam Flandriæ provocatum, idque in consuetudinem abiit, quia nullus fuit assertor. Senatum etiam Gandensem ad se olim hujus ditionis causas traxisse, cùm aliàs notum; tum ex Pacis legibus, quas illis Philippus Bonus præscripsit, quarum hæc una:

Meyer. an. 1451.

Ne in posterum Gandenses de causis Teneræmondensium cognoscant: quæ etsi primùm cum ceteris omnibus rejecta; Pace tamen, post cladem Gaveranam, admissa est. Postea verò iidem id sæpe conati, tandem Lege Carolinâ in perpetuum repressi sunt: ubi disertis verbis, ut antè dixi, Cæsar vetat, ne in posterum de causis hujus nostri Dominii cognoscant.

Diplom. an. 1540 Cap. 8. n. 35.

Ceterùm in Criminalibus Homines feudales cum Scabinis judicant, idque in ipsâ Curiâ feudali; pronunciante tamen sententiam Actuario Senatus. Prætor autem quidquid judicatum est exsequitur.

73 Id unde.

Jus dicunt secundùm consuetudines urbis, Decreta Principum, & Sanctiones Roberti Teneræmondæ quondam Domini, quas cum antiquitatis & memoriæ causâ adscribere visum; tum etiam quia aliquod ex illis indicium supremi Imperii, de quo antè:

Cap. 4. n. 27.

74 Sanctiones Roberti Teneræmon. Domini.

Hæc est lex, & consuetudo, quam nobilis Dominus Robertus Advocatus Atrebatensis, Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, de consilio Scabinorum Teneræmondensium, constituit, & tradidit observandam.

75 De vulnere.

I. Si *aliquis infra libertatem villæ Teneræmondensis, alicui vulnus imposuerit, & illud veritate coram*

coram Scabinis agnoscatur, de quacumque re factum fuerit, ad domum in qua ille manet qui vulnus fecit, per Scabinos, & Justitiam Domini Teneramondensis debet submoneri: qui submonitus, si Scabinis se præsentet, veritate inquisitâ, de illo qui vulnus fecit, per viginti libras foris factum

76 De citatione. emendabit: Et si Scabini sciant, quòd vulnus non fecerit, liber, & in pace remanebit. Quicumque verè foris factum aliquod incurrerit, vel fecerit, vel ille qui foris factum aliquod fecisse imputatur, unde ad diem debet moneri, vel citari; citabitur primò ad tertium diem; & citabitur ad secundum tertium diem: ad tertium verò tertium diem similiter citari tenebitur, & moneri. Si verò ad tertium tertium diem suæ monitionis, vel citationis non venerit; à foris facto sibi imputato reus, & convictus permanebit.

77 De assultu ædium. II. Si quis verè aliquem domo suâ assilierit, & inde clamor factus fuerit, Scabini & Justitia domum ipsius ibunt inspicere: & si Scabini poterunt videre assultum esse apparentem; ille de quo clamor factus est, debet submoneri, ut superiùs est expressum: qui si Scabinis se præsentaverit, & illum intellexerint fecisse assultum; viginti libras amittet. Si verò Scabini cognoverint illum assultum non fecisse, liber & in pace recedat.

78 De iis qui assultui præsentes. III. Quod si alii illi assultui interfuerint, de quibus clamor factus non sit, si Dominus Teneramondensis veritatem super hoc requisiverit, Scabini debent veritatem inquirere: & quidquid veritate coram Scabinis de assultu Rei tenebuntur, unusquisque eorum viginti libras reus erit; ac si de eo clamor factus esset. Si verò Scabini nullum assultum agnoscere poterunt, ab ipsis super hoc veritas est inquirenda.

79 De eo qui aliquem armis fugaverit. IV. Qui cum armis molutis, infra præfinitum terminum aliquem fugaverit, si veritate coram Scabinis convincatur, in forisfacto viginti librarum tenebitur.

80 De eo qui vim vi depellens lædit. V. Si quis assiliatur, quidquid ipse fecerit in corpus suum defendendo, ad nullum tenebitur forisfactum.

81 De cæde exulis. VI. Qui occiderit aliquem bannitum, in hoc nullum facit forisfactum.

82 De rapina. VII. Quicumque veritate coram Scabinis convictus fuerit de rapina, viginti libras pro forisfacto dabit, & damnum rapinæ restituet.

83 De conciliatione exulis. VIII. Qualemcumque concordiam faciat Domino Teneramondensi, tamen maneat bannitus, donec viris Teneramondensibus ad opus castri sexaginta solidos dederit.

84 De eo qui hospitio accipiet exulem. IX. Qui bannitum pro forisfacto viginti librarum hospitio suo susceperit, veritate coram Scabinis convictus viginti libras amittet.

85 De forefactis inter extraneos. X. Extranei ab extraneis à forisfactis omnibus infra libertatem villæ Teneramondensis accidentibus possunt convinci, & sic à facto rei permanebunt.

86 De eo qui fuste percusserit. XI. Qui aliquem fuste, vel baculo percusserit, convictus veritate coram Scabinis, in forisfacto decem librarum erit.

87 De eo qui pugno, palmâ, &c. XII. Qui pugno, vel palmâ aliquem percusserit, seu per capillos acceperit; si inde convictus fuerit, sexaginta solidos dabit.

XIII. Si vero ad terram traxerit; centum solidos persolvet: & si postquam ad terram ipsum traxerit, manu vel pede, vel aliâ re percusserit, decem librarum reus erit: & convictus talem habebit emendam à malefactore, qualem ei Scabini judicabunt. 88 De eo qui alium per terram traxerit.

XIV. Quicumque alicui convitia dixerit, si per veritatem coram Scabinis convincatur, decem solidos persolvet. 89 De conviciis.

XV. Si verò Scabini ab aliquo treguas petierint, pro quacumque discordia fuerit, & ille responderit, quòd propinquiorem habeat parentem; ille debet ducere Scabinos ad propinquiorem parentem, & ab illo treguas debent requirere Scabini. Et si ille negaverit, & dare treguas noluerit, viginti libras persolvet. Et si de cetero ab ipso treguas petierint, & ille iterùm dare negaverit, quotiescumque ad petitionem Scabini treguas dare renuerit, toties viginti librarum reus erit. Si verò propinquior parens inventus non fuerit, ille quem primò Scabini tenuerint, treguas debet dare, donec Scabinis propinquiorem monstraverit parentem, & eodem Scabinis ostenso, debet quitus morari. Si autem treguas dare renuerit, viginti libras dabit, sicut superiùs dictum est. 90 De treguis sive pace.

XVI. Si verò dissensiones, aut discordia aut guerra, aut aliquod aliud malum inter probos viros villæ exoriatur, unde ad aures Scabinorum perveniet clamor; salvo jure Domini, Scabini poterunt illud inter se componere & pacificare. 91 De pugnis Civium.

XVII. Qui autem compositionem, vel pacem quam Scabini inter se facient, sequi noluerit; forefactum viginti librarum incurret. 92 De eo qui pacem renuit.

XVIII. Si verò aliquis ea, quæ à Scabinis judicio, vel testimonio fuerint affirmata, dedixerit; unicuique Scabinorum, qui dedicti fuerint, sexaginta solidos persolvet: Domino autem tantum dabit quantum dabit omnibus Scabinis de forefacto. 93 De eo qui Scabini testimonio vel sententiæ dedixerit.

XIX. Quicumque etiam in Scabinos per malum manum suam miserit, veritate convictus viginti libras de forefacto dabit. 94 De eo qui Scabino vim inferet.

XX. Quicumque per vim feminam violaverit, & super hoc veritate coram Scabinis convincatur, ei collum cum assere, qui vulgò nominatur Plancke, debet abscidi. 95 De vi feminæ illata.

XXI. Si autem aliquis hominem infra libertatem villæ Teneramondensis occiderit; caput pro capite dabit, membrum pro membro, & omnia sua debent esse in voluntate Domini, si de homicidio veritate convincatur. 96 De homicidio lex talionis.

XXII. Nemo infra milliare manens gladium debet ferre intra muros villæ Teneramondensis; nisi gratiâ negotii per castrum transeat. Si vero villam intra muros velit intrare, causâ inibi morandi, gladium suum debet dimittere in suburbio, quod si non fecerit, sexaginta solidos & gladium amittet. 97 De gestando gladio in urbe.

XXIII. Justitia verò Domini, & ministris ejus, qui pacem villæ observare debent, nocte & die arma ferre licebit. 98 De eodem.

XXIV. Si verò Scabini per assensum Justitiæ Domini bannum ponent in pane, vel in vino, vel in aliis mercibus, gratiâ emendationis villæ; tertia 99 De banno panis, vini, &c.

pars

pars forefacti, quæ de banno ille proveniet, debet dari ad opus villæ: residuum verò Domino reddetur.

100 De judicanda lite, actore peregrino. XXV. *Si Mercator vel aliquis homo extraneus, coram Scabinis pro requirenda Justitia venerit; & si ille, de quo queritur, præsens sit, vel inveniri possit; Scabini ei Justitiam debent facere juxta legem villæ, infra tertium diem, vel saltem infra octavum diem.*

101 De falso testimonio. XXVI. *Si aliquis de infracturis villæ coram Scabinis falsum tulerit testimonium, & Scabini illud cognoverint, viginti libras amittet.*

102 De Scabino falsi convicto. XXVII. *Si aliquis Scabinus testimonio Scabinorum, suorum parium, de falsitate convictus fuerit; ipse & sua omnia debent esse in voluntate Domini.*

103 De actione in Scabinum. XXVIII. *Si verò Dominus Teneramondensis, vel aliquis alius, aliquid contra Scabinos velit dicere, super aliqua causa; Dominus Teneramondensis debet eos submonere ad domum suam, apud Teneramondam; vel apud Antverpiam, vel alibi ubicumque Dominus vellet, ubi posset adducere Scabinos de Antverpia: & ibidem debent venire & judicio Scabinorum de Antverpia Scabini Teneramondenses, possunt convinci.*

104 De nova lege. XXIX. *Si verò Dominus villam aliquo modo vellet emendare, & aliam legem ponere, consilio Scabinorum ejusdem villæ, gratiâ emendationis villæ, aliam legem potest ponere.*

105 Civis immunitas. XXX. *Volumus etiam, quòd burgenses de Tenremonde non possint in prisonia mitti, si habeant plegios sufficientes.*

XXXI. *In cujus rei Testimonium, præsentes litteras sigilli nostri munimine duximus roborandas. Actum anno Domini millesimo, ducentesimo, trigesimo tertio, mense Junio.*

106 Judex Civilis quis. Præter Senatum, civilem insuper hìc jurisdictionem habet Judex causarum civilium, quem *Principis locum-tenentem* sive Vicarium vocant, institutus à Carolo V. Cæsare anno M. D. XLIV. Coram hoc licet civibus Gandensibus, & Teneræmondanis convenire suos debitores, certis locis in Wasia, ditione Alostana, & alibi viventes: de quibus distinctiùs supra capite VIII. numero XXXIV.

CAPUT X.

Populus ejusque divisio.

1 Populi hujus indoles. SENATUI *populus* succedat. Huic propria est ab omni ævo fides in Dominos, & in Catholicam Religionem studium. Genio ferè sunt hilari, & libero: ingenio quo plerique Belgæ: animo in peregrinos & pauperes liberali: rara inter cives dissidia, & si qua oriantur citra sanguinem consistunt. 2 Mores. Moribus sunt honestis, 3 Sermo. sermone neque indiserto, neque affectato, & qui ad Anverpianum magis accedit, quàm Gandensem. 4 Cur hìc nihil de nobilibus familiis. Enimvero Civium alii sunt Nobiles; de quibus hìc sigillatim nihil, ne dum familiam alteram alteri præpono, curis me mactem, & 5 De Nobilitate differtatio. onerem invidiâ. Ne tamen nihil dicam: Inter 6 Quid proprium sapienti. ea quæ Sapienti suo Stoici tribuunt, id cum primis est, quod *Hominem ea parte æstimat, quâ homo est.* Seneca Epist. 45.

------ Turpi secernis honestum, Hor. Satyra 6.
Non Patre præclaro, sed vitâ, & pectore puro.

Itaque ille ex solâ animi virtute, hominis 7 Unde hominis dignitas.
dignitatem metiretur: quæ cùm in actione con-
sistat; verè illi Nobiles, qui vel togâ domi, vel 8 Qui verè Nobiles.
foris sago, Principi, & patriæ suam operam
cum laude impendunt. Quæ si eximia aliqua 9 Qui etiam posteris.
sit, non virorum modò plausu; sed & poste-
rorum encomiis celebratur. Hæc Nobilitas etsi 10 Quæ nunc circa Nobilitatem consuetudo. Una.
vera est, & unica; non tamen habetur vulgò,
nisi Principis auctoritas accedat, qui sæpe be-
nemeritos hoc favore dignatur. Et quia

Fortes creantur fortibus, & bonis: Hor. l. 4. Od. 4.
------ nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam;

in ejus honoris communionem veniunt,
Et nati natorum & qui nascentur ab illis. 11 Et altera. Virgil. Aeneid. lib. 3.
utilis cumprimis instituto, ad excitandos sub-
ditorum animos: laudata enim virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Sed id ferè vitii inter hos videmus, à rerum 12 Quid in clarorum hominum posteris sæpe vitii.
humanarum ignorantiâ ortum habens: quod
multi corpus quidem exercent, cui jam inde ab
incunabulis desudant; animum verò negligunt:
qui tamen primùm, & potissimùm exercendus,
quia ab illo omnis nostra dignitas. Alii dein solo
hoc titulo sibi blandientes, nihil à proletario
hominum genere differunt; quàm quòd gladium
gestant, exuvium leonis super crocoton. Qui
quum à se nihil habebant, quo glorientur, imò
omnium ferè rerum profiteantur ignorantiam;
ceteros tamen non pluris quàm umbras faciunt.
Imò verò eò insuper stoliditatis ventum est; ut 13 Præposterum de Nobilitate judicium.
qui suâ virtute emergit, præpostero judicio, per
ignominiam, *Homo novus* & *primus suæ familiæ*
Nobilis dicatur, ab iis, qui ipsi nihil, non dicam
viro nobili, sed ne homine quidem dignum præ
se ferunt: solo familiæ nomine contenti, & vir-
tute Majorum: quam jactitare malunt quàm
imitari. Et tamen ad Rempublicam non admo- 14 Stulta ambitio.
veri solùm volunt; sed etiam ceteris præferri:
ubi sedent *lapides super lapides*, ut Chrysippi,
habet Apophthegma. In ceteris animalibus ea- 15 Ea repressa.
tenùs patrum habetur ratio; si natorum virtus
respondeat. Ignavus equus generosæ stirpis, non
tanti est, quanti magnanimus vili gente satus.
In navi ad clavum sedent, non ii quorum Ma- 16 Tutum, honestum, utile consilium.
jores solertes naucleri; sed qui ipsi gubernatio-
nis peritissimi: præsertim si tempestas imminet.
Id si in Repub. & foris, & domi fieret; accura-
tiùs, credo, Majorum vestigiis Nobilitas insi-
steret: & qui nunc alieno merito honos datur,
proprius illis esset. Nunc verò quid ineptius,
quàm si aliquis in segnitia desideat, quia Pa-
trem habuit aut Majores industrios? Quales du- 17 Nobilium posteri degeneres poenâ digni.
plici contumeliâ digni; cùm quia rectæ rationi,
quæ

quæ communis est omnibus, non obtemperant; tum quòd ad virtutem, ne domesticis quidem exemplis, patiuntur se adduci: otium negotio præferentes; industriæ ignaviam; ignorantiam scientiæ. Et tamen hujusmodi monstris populi stultitia passim assurgit, & indignissimorum mancipiorum superciliosis nutibus ancillatur: quod ob gladium ac vestem plerique, ex consuetudine faciunt. Alii etiam, quia tanta vis est virtutis, ut eam in clarorum hominum posteris, etsi degenerant, aliquo tamen honore dignam putent: quem quoties capiunt, erubescerent profectò, & virtutem Majorum tacitè sibi objectam sentirent; nisi iis ipsis unde initium suæ Nobilitatis duxerunt, nobiliores esse sibi persuaderent. Cùm contrà vera Nobilitas sit illustrior ubi incipit, quàm ubi desinit. Porrò quænam vera sit Nobilitas, quænam umbratilis, non ex Philosophorum modò scholis, sed vel ex Phalaridis aula discant: cujus hæc ad Axiochum Epistola:

Lib. Epistol. Phalar. Epist.

18 De Nobilitate Phalaridis Epistola.

Honestum est gloriari nobilitate, ut aliis item bonis; sed non novi hercle aliam nobilitatem, quàm virtutem. Cetera omnia fortunæ sunt. Et sanè qui vir est integer, etsi obscuro loco natus, nobilior tamen est omni Rege. Contrà qui præclaris natalibus, antiquâ, illustrique ortus stirpe, improbi tamen vitam degit; ignobilior est iis, qui vilissimum ortum sunt sortiti. Quocirca lauda apud Syracusios animi virtutem, non nobilitatem mortuorum: quæ posterorum ignobilium vitio, penitus intercidit.

19 Populi divisio in locupletes & opifices.

Præter nobiles familias hujus urbis, Civium alii suo sibi censu vivunt, alii in certos ordines distributi, mercaturam & opificia exercent. In his olim eminebant Textores: quando lanificio pene hoc oppidum stabat. Nunc hujus generis non est tanta copia; sed tamen adhuc magna pars lanâ, lino, xilo, sed & serico rem agunt. Alii pecore, & pascuis; nundinatione item hebdomadali, & annuâ, quæ utraque valde ab exteris frequentatur.

20 Altera populi divisio in Collegia armatorum.

21 Georgiani Balistarii.

Diploma anno 1451.

Meyer. an. 1455.

Omnium pars lectior in tria Armatorum Collegia sive Sodalitates distribuitur: quorum *Georgiani* qui arcu utuntur chalybeo, dignitate primi, Privilegia sua & Sodalitii confirmationem nacti sunt à Philippo Bono: ante cujus tamen ævum diu fuisse, confirmationis diploma ostendit: ubi *Majoribus suis sæpe cum laude meruisse & huic urbi præsidio fuisse* Princeps fatetur. Quarto post confirmationem anno, decem ex hoc Collegio interfuere celeberrimis illis ludis Tornacensibus, quibus ex quinquaginta novem Belgicæ Collegiis, quingentos quinquaginta tres Balistarios, artis suæ specimen dedisse memorant.

22 Ægidiani sive Sebastianai Sagittarii.

Archiv. Swivec. an. 1466.

Diploma Caroli V. anno 1546.

Sequuntur *Ægidiani*, quorum manuarius est arcus. Horum mentionem ante tria pene sæcula inveni in archivis Swivecanis. Nunc Sebastianici fere dicuntur: postquam DD. Ægidii, & Sebastiani Collegia coaluerunt: quod factum Caroli V. ævo: à quo abolitis veteribus privilegiis, nova acceperunt.

23 Andreani Bombardarii. Diploma anno 1114.

Tertii sunt *Andreani*, qui Bombardis utuntur. Prima sua indulta à Carolo V. habuere, & quamquam ætate sunt postremi; tamen quia armorum genere exercentur præ ceteris hoc tempore usitato, utilitate queant esse primi.

24 Collegiorum Politia.

Suam singula Collegia habent Politiam, parentque Præfectis quos Hooftmannos vocant: dein Decanis, & Curatoribus, qui ex omni numero quotannis novi eliguntur. Tenentur autem omnes fidem præstare Ecclesiæ Catholicæ, Principi, Senatui, & iis qui Sodalitio præsunt. Unde vernaculâ voce *Ghulde* quasi *Ghehuldt*, id est jurati dicuntur: *Huld* enim nobis jusjurandum est. Instituta autem aut confirmata per Belgicam à Principibus hujusmodi Collegia, in subsidium, ubi res ferret, & ad tumultus civiles vitandos, & cohibendos: cum habeant privato sacramento florem sibi urbium, & potissimæ fortunæ homines devinctos.

25 Tertia populi divisio in Collegia Rithmicorum.

26 Iidem an aptè vulgò dicantur Rhetores.

27 Factores qui.

28 Quid præstent.

29 Cur Comœdiæ magis quàm Tragœdiæ.

30 Lingua Flandrica majestatis capax.

31 Ejus exempla.

Præter dicta Collegia tria sunt insuper eorum quos *Rhetores* nostri vocant (alii per allusionem *Rhetoryckers* quasi *roden rycke*, id est rationum divites, & fœcundos.) Veriùs tamen, & aptiùs Rithmici dicantur: quum Rhetorum oratio numeris soluta sit, horum vincta. Illis vitio homœoteleuta sint, his necessaria. Unde homœoteleuticos Macropedius indigetat. Scriptores suos *Factores* vocant: pari ratione quâ Græci, & Latini ab origine Græca, Poëtas. Hi Odas, & Elegias, & Epigrammata linguâ vernaculâ scribunt. Quin & soccos induunt, & subinde etiam cothurnos: ad Comœdiam tamen quàm Tragœdiam prochiviores; quòd illa & minore curâ cudatur; & majore excipiatur plausu. Si tamen ad Tragicam gravitatem stilum transferre libeat, priscæ fabulæ, aut historiæ imitationem concedunt, & nostra lingua ad eam majestatem potest assurgere: si modo eruditio adsit, & genius non absit. Quod ex nobilissimi Theodori Liefveltii Opdurpæ domini translatis Bartassi Septimanis, Lyricis item atque Hippolyto Justi Harduini & Clytemnestra, Gulielmi Coudron mihi nuper æstimare licuit, etsi affecta hæc tantum erat, & recens à prima incude, nondum limam senserat. Collegia sunt *SS. Dorotheæ*, *Hildnardi*, & *Rochi*: quorum symbola, *Rosa*, *Alauda*, *Carduus*. Inter prima duo certamen est de Antiquitate. *Rosiani* suis tabulis se tuentur, quas ipse vidi indicio Levini Sweems, ejus Sodalitatis Poëtæ primarii: quibus originem ostendunt (quam debent Jodoco van Hoecke, Gulielmo Inghels, & Christophoro de Vriese) & Senatus assensum, à quo Sodalitii leges confirmatæ sunt, Consule Hectore van Belle anno M. CCCC. LXXVIII. Baptizationem item (ut voce illis usitatâ utar) id est potestatem conveniendi ad provinciarum, & urbium ludos publicos, à Præside, & Consilio primariæ Sodalitatis Rithmicæ Gandavi anno M. D. LXV. *Alaudini* verò distractis per has turbas archivis, neutrum probant. Originem suam acceptam ferunt Gladiatorum Collegio; quod sublatum est, quia inter batuendum aut forte fortunâ, aut de-

32 Collegia hic quæ.

33 Rosiani auctores.

34 Ætas.

35 Alaudanorum origo & ætas.

destinato consilio, quidam ad mortem læsus est:
mutatumque in hanc rithmicam Sodalitatem.
Archiva Ecclesiæ Teneræm. anno 1489. Etenim paucis post Rosianos annis inveni in tabulis *Decanum & Juratos Sodalitatis Alandanæ*:
quando autem cœperit, ignoro. Prædicto Rosianorum Collegio quod in certamine Poëtico
Bruxellis olim accidit, quia insolens cum pri-
36 Eventus in Scæna sacris. mis est, uno verbo hic visum dare. Agebant in theatro fugam, & raptum Heliæ: Hic ubi ad Corvum ventum est, qui sanctissimum virum in summa inedia pascebat, cùm ejus avis simulacrum per funem demitteretur, fortè fortunâ è vicinia corvus advolans, ejus rostro panem eripuit & avolans, tam propè Heliam accessit, ut is velut oblatum panem extensâ manu acceperit. Paulò post, cùm idem Helias ignito curru in altum rapiendus esset, tanta subitò vis ignium ex æthere incubuit, ut præ coruscatione vix prospiciendi potestas ex cavea daretur. Ita brevi tempore quod nulla industria potuisset,
37 Carduistæ quando primum. bis casus dedit. Quod ad *Cardnistas* sive *Rochianos* attinet, ii non multò sunt *Resianis* posteriores: ut ex tabulis publicis constat, quæ datæ
Vide lib. 1. cap. 13. num. 5. anno M. CCCC. LXXXIX. Hi privatis sumptibus Sacellum sibi struxerunt, & D. Rocho dedicarunt, quum alii altaria tantùm habeant. Iidem 38 Collegiorum Politia.
festo S. Rochi sportulas præbent Canonicis, Senatui, & omnibus opidi Collegiis, ac Sodalitatibus. In hęc etiam Collegia nomen dant primores Civium. Habent suos ut superiora Decanos, & Curatores. Diebus sacris conveniunt, 39 Exercitatio.
& aut commentantur, aut recitant novi quidquam, aut prisci. Privatim etiam sæpe dialogos exhibent. In amburbalibus verò antè meridiem quotannis ludos ex plaustris, quæ ad priscum morem circumvehuntur; à meridie autem Comœdias per varios dies ex theatro: quarum rerum sumptus de publico ferè fiunt. Hi Gandavi, 40 Feritia.
Antverpiæ, Bruxellis, propter inventionum solertiam, & in rithmis accurationem, non semel præmia retulerunt.

Unum addam corollarii vice, nobilis illius Poëtæ, Oratoris, Philosophi, Francisci Petrarchæ, Præfatione in Epistolis.
qui de hujus artis antiquitate differens: *Hoc ge-* 41 De Rithmorum antiquitate.
nus, inquit, *Rithmorum, apud Siculos ut fama est non multis ante seculis renatum, brevi per omnem Italiam, ac longius manavit. Apud Græcorum olim & Latinorum vetustissimos celebratum. Siquidem & Romanos vulgares rithmico tantum carmine uti solitos accepimus.*

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

Loca Sacra & quæ ad Religionem.

CAPUT PRIMUM.

Christianam Religionem quis invexerit, & cujus hæc ditio Diœcesios.

1 De Incolarum Religione.

NUnc ad Sacra accingar. Et quidem quoad Religionem certum est Incolas, Accolasque, paganismi olim tenebris involutos, idola ut Deos coluisse. Primam Christianæ lucis facem quis intulerit, incertum. Nam quod de D. Hilduardo Tullensium Episcopo hic creditur, qui potest? quum toto sæculo, & multis antè annis, non modò vera fides in viciniis illuxerit (quam ingenti virtutum exemplo, prædicatione, miraculis, invexerunt, Tornaci [a] Piaton, Chrysolius, [b] Eleutherius, [c] Medardus; Tungris, [d] D. Agricolaus; Morinis, [e] Antimondus; Atrebati [f] Vedastus; in Sithiu post defectionem [g] Audomarus; Gandavi [h] Amandus, [i] Bavo; Brugis [k] Eligius; Oudenburgi [l] Ursmarus; in Brachanto [m] Lævinus; Antverpiæ, Hulsti, Axelæ, Hasnedæ, [n] Willibrordus; alius alibi:) sed etiam varia variis locis structa sint (4) Cœnobia: [o] Blandiniense, & [p] Gandense, [q] Tronciniense prope Gandavum; [r] Trudonopoli Sarchiniense; [s] Elnonense in Pabula; [t] Sithiense Audomaropoli; [u] Atrebati S. Vedasti; [x] Nivigellense, [y] Torholtense, [z] Tornacense, [a] Altimontense, [b] Hasnonium, [c] Laubiense, [d] Marchianense, aliaque plura, quæ commemorare longum esset: & sola hæc loca tam diu tenebræ occuparint? Mihi quidem non fit verisimile: (5) in tantâ loci ad geminum flumen opportunitate: quem præ ceteris incultum mansisse, nemo credat. Præsertim cùm legam de vicinis * *Flandreasibus, & Menapiensibus, quod de diversis idolorum cultibus revocati facti fuerint una Ecclesia Christi:* idque circa annum septingentesimum.

2 Christianam à D. Hilduardo esse, non est verosimile.
3 Ejus rei argumentum à locis vicinis.
a Meyer. sub Diocletiano, inquit ad an. 484. id est circa annum 300.
b 474.
c 519.
d 522.
e Circa 300.
f Meyer. ad an. 669.
g 661.
h Chronicon O. Bavonis 608.
i Ibidem 427.
k Meyer. 649.
l 670.
m 615.
n 691.
4 Et Cœnobiis.
o Chronicon O. Bavonis an. 610.
p 607.
q Meyer. 633.
r Miræus Orig. cap. 15. an. 606.
s Cap. 2. 634.
t Cap. 626.
u Cap. 5. 680.
x Meyer. 650.
y 650.
z 650.
a Miræus Orig. cap. 9. 651.
b Cap. 17. 670.
c Cap. 20. ante an. 697.
d Ante an. 652. ann. 697.
d Amoen. 657.
5 Et loci opportunitate.
* Anso Abbas vitâ S. Ursmari.

Paruit autem olim in sacris hæc Dynastia partim Cameracensi Episcopo, partim Tornacensi; nunc verò * post novas institutiones sub Philippo secundo Austriaco, Gandensi subest, nisi quod aliquot cis Scaldim loca Mechliniensem Antistitem agnoscunt. Hæc videlicet: *Opwyck, Bella ad Teneram, Appels, & Ondeghem.*

Miræus Chronic. an. 1559.
6 Cujus Diœcesis hoc Dominium.
* Diploma Pauli IV. 4. Id. Maii.

CAPUT II.

De Ecclesia Collegiata & quæ inibi.

1 Quot olim hac urbe Parochiæ.

UNICA hic olim erat ante prolationem pomerii Parœcia: quæ etiam nunc totum pene opidum complectitur, titulo Beatæ Mariæ Deo Sacra. Vetus hic Templum ante Normannorum tempora structum hinc apparet; quòd illis omnia populantibus, Cives hujus urbis, Dickelvennâ translatas DD. Hilduardi & Christianæ Reliquias hic condidisse memorantur. Factum id putem circa annum 846. quo barbaræ gentis metu, etiam DD. Bavonis, & Pharaildis Reliquias, alio in tutum delatas, Meyerus tradit. Supersunt autem adhuc eæ Reliquiæ, & magna popularium religione asservantur. Fuit Hilduardus Tullensium Episcopus: de quo ex Teneræmondensi Martyrologio ita Molanus: *Ad septimum Idus Septembris, in Civitate Teneramonda, B. Hilduardi Episcopi, & Confessoris: qui sub Duce Magryptino, primò diversis tormentorum cruciatibus affectus; sed fidei constantiâ in adversis, velut in prosperis lætus, fidelem populum ad agnitionem veritatis admonuit, fidemque Catholicam constantissimè prædicavit. Tandem ipse Magryptinum opposito veritatis speculo ita devicit; ut abjecto incredulitatis errore, Jesum Christum Dei Filium assereret: & se suosque velle baptizari acclamaret. Quo facto vir Dei Dickelvenna Oratorium exstruxit, in quo post hujus labilis vitæ decessum, gloriose fine quievit. De quo loco viri Teneramondenses veneranda ejus ossa, omni virtute famata, invenerunt: atque cum summo exultationis jubilo Teneramondæ transtulerunt.* De Christiana verò in eodem Martyrologio exstant hæc: Ad diem septimum Idus Septemb. *Item eodem die* (B. Hilduardi) *apud Teneramondam adventus corporis B. Christianæ Virginis.* Et iterum ad diem septimum Kalend. Augusti: *In Civitate Teneræmonda, B. Christianæ Virginis, quæ Regis Anglorum Migranimi filia unica erga Deos suos & idola, secundùm patrum suorum traditionem exstitit devotissima. Hanc omnipotens Deus sibi dignam adspiciens, de Cœlo illi Angelum sub specie pauperis transmisit, qui eam catechizavit, atque in Christi nominè baptizari præcepit: cujus etiam ductu Dickelvenna pervenit.* De hac plura Molanus ad XXVI. Julii. Enimverò multo pòst tempore, Ringotus Dynasta dictum templum à Normannis fœdatum restaurasse creditur. Quocirca ejus *Conditor* in sepulchrali inscriptione dicitur, quam suprà dedi. Itidem in hujus Ecclesiæ Obituario, ubi hæc verba: *Anno gratiæ* M. C. VI. *obiit Ringotus Calvus; Fundator hujus Ecclesiæ.* Nisi quis de Canonicatuum institutione id intelligat: quâ notione nomen illud *Ecclesia* in diplomatibus non infrequens. Ut autem hic antea nullum templum fuerit, non est credibile. Idem sex inibi Canonicatus fundavit; adsignatis datisque ad id *allodiis de Winsla, Mor-*

2 Templi ætas.
3 DD. Hilduardi & Christianæ Reliquiæ.
Ad an. 880.
4 O. Hilduardus quis.
In Martyrologio.
5 O. Christiana quæ.
Plura vide apud Molan. in Natal. SS. Belgii.
In Natalibus Sanctorum Belgii.
6 Quis templum restaurarit.
7 Ringotus cur dictus hujus Ecclesiæ Conditor.
Lib. 1. cap. 6. num. 17.
8 Ejus alia ratio.
9 Quis Canonicorum Auctor.
10 Qui dote.

Morsela, *&* *Gheverghem*, *in campis*, *sylvis*, *&* *& pratis.* Hujus fundationis confirmationem impetravit Adelwidis Ringoti vidua, ab Odardo XXXVI. Cameracensium Præsule; quem Odonem Massæus vocat, & Abbatem antè Tornacensem fuisse, virumque egregiè doctum asseverat. Diplomatis hæc est series:

11 Confirmationis Diploma. Archiv. Ecclesiæ Teneræmond.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Odardus per gratiam Dei Episcopus Cameracensis, pro salute animæ meæ, meorumque Prædecessorum, pro magna Ecclesiæ devotione, dominæ Adelwidis, venerabilis uxoris Remigii Teneræmondani, & omnimoda supplicatione Canonicorum Teneræmondensium, eos ab omni persona, omnique laica vexatione, auctoritate Dei, & nostrâ emancipamus: & Canonicis ejus Ecclesiæ Canonicam libertatem assignamus: concedentes ut Decanus, qui Canonicorum ibidem Deo famulantium curam habuerit, in Ecclesiæ malefactores excommunicandi potestatem habeat. Sic tamen ut eadem Ecclesia, pro libertatis memoria, tres Teneræmondensis monetæ solidos Decano Bruxellensi, ad usus nostros, singulis annis persolvat. Duo Ecclesiæ altaria de Opwyck, & Lebbeke, Ecclesiæ Teneræmondensis, sanctæ scilicet Trinitatis, & sanctæ Christianæ solummodo ad ædificia sive ornamenta Ecclesiæ retinenda, libera Canonicè tradidi: in quibus salvis nostris redditibus pontificalibus, Presbyteri per Decanum & Canonicos statuantur: & ipsi nobis, vel Ministris nostris ad curam suscipiendam præsententur. Præfata quoque Ecclesiæ Alodia de Winsia in campis, in sylvis, in pratis; de Morsele, in campis, in sylvis, in pratis; de Gheverghem, in campis, in sylvis, in pratis; cum omni Justitia terræ, & sylvæ, liberè & integrè confirmamus: solis Canonicis usibus profutura. Præterea quæcumque, à quibuscumque in terris, in sylvis, in pratis, seu in aliis possessionibus præfatæ Ecclesiæ oblata sunt, vel in posterum offerri contigerit, modis omnibus, ad Canonicos usus permanere ac conservari decernimus. Quæ bona ne tradantur oblivioni, nostri sigilli imaginatione signamus. Et ne ab aliquo violentur, auctoritate Dei & nostrâ sub anathemate prohibemus. Hujus confirmationis testes sunt, signum Rodolphi: Archidiaconus S. Anselmi, Archidiaconus sancti Everardi, Archidiaconus S. Sigardi, Decanus S. Lamberti, Subdecanus S. Lamberti, sanctæ Mariæ Canonici, S. Gerardi Canonici, S. Marcellini Canonici. Peractum hoc est anno Dominicæ Incarnationis, millesimo, centesimo, octavo. Indictione primâ, prædicti Episcopi anno tertio. Salus & gloria omnibus Christianis.

12 Gulielmi & Machtildis liberalitas. Ibidem Diplom. anni 1212.

Post Ringotum maxima fuit munificentia; sed non æquè celebris *Gulielmi* Advocati Atrebatensis, Betuniæ, & Teneræmondæ domini, ejusque conjugis MACHTILDIS: qui *Ecclesiæ Teneræmondensi unum modium siliginis Teneræmondensis mensura de decima sua in Opwyck, ad quotidianam distributionem largiti sunt: sic tamen, ut de consuetudine Ecclesiæ Betuniensis, soli servitores præsentes inde participent. Iidem dederunt Ecclesiæ Teneræmondensi decimas de Lebbeke, de Opwyck, de Baserode, de Tenrebelle, de Grimbergis, de Zele, de Waesmonstiers, & de Hamme: (exceptâ decimâ quæ jacet in palude de Hamme) ad opus trium Capellanorum, nomine eleëmosynæ: ita videlicet quod quilibet trium Capellanorum, deberet percipere annuatim de decimis memoratis, duodecim modios; quatuor siliginis, quatuor hordei, & quatuor avenæ, ad mensuram Teneræmondensem: residuum verò dictarum decimarum si quod esset, cederet in usus ipsius Ecclesiæ, secundum virorum Venerabilium Archidiaconi Cameracensis, in Brabantia, & Abbatis Affligemensis consilium, & ordinationem.* Hanc donationem rogatu *Machtildis* viduæ confirmavit Joannes de Betunia Cameracensis Episcopus, Frater *Gulielmi* Advocati, ut ex Diplomate constat. Actum anno M. CC. XVII. Ibidem.

13 Aliæ tres Prebendæ à quo & unde.

Eadem *Machtildis* à morte mariti tres Sacellanias, in totidem Canonicatus convertit. Eâ de re sentam situ & fugientibus litteris membranulam nactus sum: quam ut potui descriptam, memoriæ causâ, hìc insero.

14 Ea de re Diploma. Ibidem.

Universis Christi Fidelibus, quibus præsens scriptum videre contigerit, Joannes Archidiaconus in Brabantia, & Joannes Canonicus Antverpiensis, quondam ibidem Christianitatis Decanus, Salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quòd cum nobilis Matrona Machtildis Domina Teneræmondensis, ejusdem loci conventualis Ecclesiæ patronâ, & Walterus, & Wasso, Presbyteri, & Ewanus, in dicta Ecclesia in tribus Capellanis beneficiati, ex una parte; & Joannes Ham Decanus dictæ Ecclesiæ, universumque Capitulum, suarum prebendarum beneficiis, in terris, in redditibus, in decimis, in censu, in hospitibus, in causis de suis hospitibus, & cum suis hospitibus tractandis, in emolumentis in . . . receptis, & recipiendis, in oblationibus, & in aliis emolumentis, ad corpora antiquarum prebendarum pertinentibus, sibi reservatis, supradictas Capellanias & Evano & suis successoribus, in prædicta Ecclesia Canonicis instituendis, super procuratione & petitione Prælatis suis conferendis, super expensis pro rebus Ecclesiæ à Canonicis communiter faciendis, super sigilli Capituli sigillatione, super electione Decani, & Custodis, super collatione parochiarum, exceptis capellis de Vlassenbrouck, & de novo castro, super terra Oberti, quam vir nobilis Walterus Teneræmondæ Dominus Presbyteris prædictæ Ecclesiæ contulit, super obitibus nomine obitus distribuendis, collatis, & conferendis, super cotidianis distributionibus, collatis, & conferendis, super legatis & eleëmosynis Canonicis de cetero conferendis, super vicariis instituendis; à partibus fide & juramento interpositis, fuerit compromissum: Nos de bonorum virorum consilio duximus ordinandum, quod tam Walterus, Wasso Presbyteri, & Evanus Clericus, qui prædictas Capellanias jam sunt adepti; quàm alii qui in hujusmodi beneficia sunt vocandi, in sæpedicta Ecclesia Teneræmondensi instituantur Canonici; eorum beneficiis nomine prebendarum censendis; fidelitatem jurent Ecclesiæ, obedientiam Decano promittant, more Canonicorum ad horas obligentur Canonicas, stallum recipiant in Choro, & vocem habeant in Capitulo, in Decani & Custodis electione, in parochiarum collatione, exceptis capellis de Vlassenbrouck, & de novo castro,

quæ

quæ ad corpora antiquarum pertinent præbendarum: In ordinatione rerum universaliter ad omnes Canonicos pertinentium, in procurationibus, in expensis communiter faciendis, & in rebus Ecclesiæ, sive præbendarum alienandis. Præterea tam novi quàm veteres Canonici, de corpore suarum præbendarum, fideliter non in suis expensis, nisi voluerint, auxilium sibi ad invicem impendant, & consilium. Item tam novi, quàm veteres Canonici, procurationes Prælatis debitas, & expensas pro rebus ab ipsis communiter communicandis faciendas, communiter, & æquali persolvant portione. Item super communi negotio quod tam novos tangit, quàm veteres, præter ipsorum consensum non sigillentur, aut emanent. Item novi & veteres Canonici, tam non Presbyteri, quàm Presbyteri, & eorum vicarii, in eorum absentia, & Custos, & Presbyter parochialis, quos Presbyteri parochialis solicitudine.... Decani obedientia, & horas Canonicas,... Proventus terræ Oberti, quam vir nobilis Walterus quondam Teneræmondensis Dominus, in eleemosynam contulit, & universos obitus nomine distributionum collatos.... De Vicariis instituendis.... Ut hoc robur firmitudinemque obtineat in perpetuum, nostri sigilli munimine duximus corroborandum. Actum anno millesimo ducentesimo, decimo quinto, Mense Martio: in fine... per memoriam

[15 Electio Sacellani Domino Teneræmondensi reservata.]

quod de tribus ordinavimus capellaniis, quoad missarum solennitates, Testatoris intentione & institutione, cùm libertate dictæ Dominæ Teneræmondensis, & sui successoris, de Capellano in dicta Ecclesia sibi eligendo, nunc omnino salvatis, & inposterum salvandis.

Has autem sacellanias non esse easdem, quas *Machrildis*, ut antè dixi, instituit, inde liquet; quòd ea donatio confirmata demum anno M. CC. XVII. neque ulla in diplomate mentio Canonicorum; sed *Capellanorum:* hæc autem mutatio facta, anno M. CC. XV. Itaque biennio antè. Non

[16 Tres postremi Canonicatus à quo.]

multo pòst tamen etiam illæ in Canonicatus conversæ sunt à *Roberto* filio, quantum suspicor. Sic ad duodecim præbendas numerus adauctus est:

[Diploma Joannis Epis. Cameracensis 1414.]

quarum omnium jus patronatus ad Teneræmondæ Dominum spectat. Hujus ex filia nepos *Robertus* Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, avi, & proaviæ pietatem secutus; præter alia Anni-

[17 Blanca Andegavensis. Diplome 1281. Meyer. an. 1265.]

versarium hìc fundavit uxori suæ *Blanca*, Caroli Andegavensis Siciliæ, & Neapolis Regis filio; ex qua sustulerat Carolum brevis ævi puerum, quem Crucis signo inter scapulas signatum ferunt.

[18 Ecclesiæ Reformatio Diplome an. 1265.]

Idem *ut Canonici ad faciendam in eadem Ecclesia personalem residentiam faciliùs incitarentur, una cum Decano & Capitulo Teneræmondensis Eeclesiæ tractatu habito diligenti, decrevit, ut fructus primi anni præbendarum Canonicorum dictæ Ecclesiæ de cetero ibi instituendorum, ad præbendas, post mortem, sive resignationem qualitercumque vacaverint, exceptâ causâ permutationis, integrè convertantur, & converti debeant, perpetuò, ad comparandos redditus ad distributiones quotidianas, & ad usus alios Canonicos in horis nocturnis & diurnis personaliter deservientibus distribuendos.* Huic decreto *Canonici* assensi sunt, *Obligantes se & posteros, specialiter ad hoc, quod dictos fructus ad alios usus, quàm ad redditus comparandos, & Canonicis distribuendos, ut dictum est, convertere non possint: statuentes insuper, ut præmissa firmiter in posterum observentur, quod quicumque de cetero in præfata Ecclesia constituetur Canonicus, vel institui debeat, non instituatur in Canonicum, & in fratrem à Capitulo, nec admittatur ad aliqua jura præbendæ sibi collatæ; nisi prius ab ipso expressè præstito sacramento, quod præsentem ordinationem inviolabiliter observabit.* Id quo ma-

[19 Reformationis confirmatio. Diploma an. 1276]

gis ratum esset; confirmavit Inghelrammus Cameracensium Præsul: additâ causâ quòd *antea quotidianæ distributiones in præfata Ecclesia erant tam tenues, & exiles, quòd per exilitatem hujusmodi, Canonici ejusdem Ecclesiæ non curabant in eadem Ecclesia personaliter residere. Id autem Consilium visum sibi accommodatum: ut sic ad faciendum personalem residentiam faciliùs inclinarentur, & in ipsa Ecclesia Divinus cultus, ex frequentia residentium, augeretur.* Hæc Collegiata

[20 Quis horarum usus.]

ad annum usque M. D. LXXXVI. proprium habuit Horarum usum, & Breviarium, quod adhuc exstat; sed ab eo tempore in Romanam consuetudinem concesserunt.

[21 Decani ætas. Diploma an. 1108.]

[22 Privilegium.]

Decanus à prima origine præfuit: cui ab Odardo Præsule data *potestas excommunicandi malefactores Ecclesiæ.* Hæc dignitas nunc est penes R. V. D. Jacobum Lauwers S. Theologiæ Licentiatum. Eam cùm ante aliquot sæcula,

[23 Exiles Decanatus proventus. Ex vetusto M S. ex Archivis Capituli.]

nemo ne oblatam quidem admitteret; idque propter ingentes sumptus quibus ferendo exigua emolumenta non erant (cogebatur enim

[24 Magna onera.]

antiquitus de more non solùm *residere in Choro sine aliquâ dispensatione beneficii, vel servitis extra Chorum;* sed insuper *debebat respondere ad Synodum suis expensis, & integrè expensas dare toti Capitulo, & suppositis, Diacono, Subdiacono, Cantoribus, Receptoribus, in prandio trium solennitatum, Natalis Domini, Paschatis, & Pentecostes*) ne acephalon Capitulum esset, unde cum ingenti rerum confusione, multa præter decorum, & honestum fieri necesse est; delecti sunt

[Ibidem Diplome anni 1265.]

nomine Episcopi Cameracensis Scholasticus Lobiensis, Officialis, & Cantor Nivellensis, nomine verò Roberti Advocati Atrebatensis, Betuniæ & Teneræmondæ Domini, Præpositus Betuniensis: qui in reformatione hùjus Capituli, & Ecclesiæ, inter cetera jusserunt

[25 Emolumenta aucta.]

quod de bonis personatuum de Opwyck, & de Lebbeke antiquitus ad fabricam Ecclesiæ Teneræmondensis deputatis, decem libræ singulis annis, ad augmentationem proventuum Decanatus ipsius Ecclesiæ aceiperentur, quum ita sint exiles proventus Decanatus, quod ad onus ipsius suscipiendum aliqua persona idonea nequeat inveniri.

[26 Decani electio.]

Eligetur autem Decanus à Concanonicis, de gremio Ecclesiæ, secundùm formam de hujusmodi Prælatis eligendis in jure traditam: & vocabuntur Canonici ad eligendum, qui consueverunt vocari in vicinis Ecclesiis, videlicet Mechliniensi, & Antverpiensi:

[27 In ea olim Antverpienses & Mechlinienses Canonici.]

& percipiet Decanus duplicem quotidianam distributionem. Quod autem ad Canonicos illos attinet *Ecclesiæ Mechliniensis, & Antverpiensis*, nulla hìc amplius memoria. Itaque aliquando credidi eo-

rum operâ nostros usos fuisse, cùm non major se-
nario eorum numerus: postea verò desitum illo-
rum uti suffragiis, quando in duplum Canoni-
corum numerus auctus est; sed falsam eam sus-
Vide lib. 3. cap. 7. num. 33. picionem fuisse didici: primùm ex Conventione
Roberti cum Canonicis veterum præbendarum;
quæ inita anno M. CC. LXIV. dein ex superiore
Machtildis diplomate anno M. CC. XV. quum su-
periora illa de Decani electione decreta sint anno
demum M. CC. LXV. quo tempore jam & veteres
erant, & novi Canonici. Quando autem, aut
cur ea consuetudo obolita, nondum inveni.

28 Cantor à quo. Inter Ecclesiæ munia potissima sunt *Scholasti-
ci*, & *Cantoris*: quorum hic ante quatuor sæcula
institutus ab Ægidio Cnyf, eâ lege ut proximus
29 Scholasticus à quo tempore. Archiv. Sacelli B. Virginis. si quis esset succederet; ille verò jam inde à Ro-
berti Atrebatensis Advocati, Betuniæ & Tene-
ræmondæ Domini temporibus fuit, & antè:
Anno 1265. ut constat ex Reformationis diplomate, ubi *Re-
ctor Scholarum* nuncupatur. Eorum neuter est
Canonicus. Scholasticus tamen Sacellanorum
primus habetur. Præter superiores præbendas,
Sacellaniæ in hoc templo jam olim numerantur
30 Sacellaniæ Ecclesiæ. Archiv. Capituli. Ex M.S. Capituli. hæ: *S. Mariæ tres, S. Annæ una, S. Catharinæ duæ,
S. Spiritus, S. Joannis Baptistæ, S. Crucis, S. Jodoci,
S. Georgii, S. Eligii, S. Nicolai, S. Joannis Evange-
listæ duæ, S. Cornelii, S. Mariæ Magdalenæ:* qua-
31 Collatio penes quem. Ibidem. Cap. 12. & 13. rum omnium collatio ad Capitulum spectat: ut
etiam Sacellaniarum, quæ variæ sparsim totâ
urbe, de quibus infra. Præterea habent Cano-
32 Ubi insuper Canonici habeant jus patronatus. nici jus Patronatus in Lebbeke, Opwyek, Vlas-
senbrouck, novo Burgo, & sacello S. Odulphi,
cujus tantùm memoria exstat & locus in ripa
Scaldis.

33 Archipresbyter. Ad hujus Ecclesiæ munia etiam referri que-
at *Archipresbyter* sive *Decanus Christianitatis*,
ut vocant: etsi non semper hinc à Præsule eli-
gitur; sed interdum etiam ex Sacerdotibus
Territorii. Hic omnibus ditionis Pastoribus,
34 Ejus munus. M. S. Capituli. & Sacellanis præest: paucis exceptis, quos
Diœcesios Mechlinianæ supra diximus: quibus
succedanei sunt, extra hoc Territorium Pastores
*S. Amandi, Mariæ-kercke, Bornehemi, & In-
ghenæ*, qui ab Archipresbytero quotannis visi-
tantur. Quæ quidem visitatio lustri instar est.
Obit enim singula loca ut Censor, & in mores
vitamque Sacerdotum inquirit: & si quid notâ
dignum, de eo ad Præsulem aut Curiam Eccle-
siasticam refert. Insuper Oeconomiam templi,
& mensæ pauperum examinat, & rationes au-
dit: quâ viâ fit, ut quantum humana consilia
valent, Sacerdotes frugi sint, sua sacra decenter
obeant, templi sarta tecta curentur, & paupe-
35 Canonicorum privilegium. Ibidem. res denique non negligantur. Habuerunt Cano-
nici antiquitus sive privilegium, sive consuetu-
dinem, quòd in Civilibus, & Criminalibus pri-
mi suorum causas cognoverint, & judicarint. Et
quidem in re civili exemplum inveni in causa
Henrici de Keysere Decani: quem cum judex
Ecclesiasticus ad suum tribunal citasset; gravi-
ter de eo conquestum est Capitulum, *quod Ju-
sticiabilis esset coram suo Capitulo. Itaque rogarant
ut secundum laudabilem consuetudinem, hactenus,
& ab antiquo conservatam causa ad Capitulum re-
mittatur.* Itidem cum Roelandus de Bosco Pa-
stor hujus Ecclesiæ à dicto Judice de crimine
appellaretur, allegarunt, *omnium & singularum* Ibidem.
*causarum correctionem, & punitionem, exceptis
Sacramentis, ad se spectare. Præsertim quum co-
ram Capitulo causa ventilari cœperit.* At verò
cùm & hìc & alibi viderent, indies auctorita-
tem suam lædi, universim & singulatim jura
violari, immunitates, libertatem, privilegia
minui, & labefactari, *per plerosque tam Eccle-* Tab. anno 1446.
*siasticâ quàm seculari potestate, atque Jurisdictio-
ne fulcitos, eorumdemque, & præsertim Reveren-
di in Christo Patris & Domini, Domini Episcopi
Cameracensis Vicarios & Officiales, & nonnullos
alios contra Justitiæ tramitem; timentes verisimi-
liter ex jam factis plus inpostorum gravari posse, &
gravaminibus hujusmodi propter divitias, majo-
rum potentiam, & cujuslibet suppositorum pauper-
tatem, & litis sumptuosè deducendæ insufficien-
tiam occurrere non posse, nisi de remedio provide-
retur opportuno*; societatem inierunt cum Ca- Ibidem.
pitulis *S. Gudulæ Bruxellis, S. Rumoldi Mechli-* 36 Societas.
*niæ, S. Petri Anderlecti, S. Gommari Liræ, S. Pe-
tri Tournouti, S. Gaugerici Haltoræ:* idque hunc
in modum: *Quod*, inquiunt, *nos invicem, & sub-* 37 Ea qualis.
*ditos nostros incbimur, & defendemus in bona Justi-
tia, contra quoscumque Ecclesiasticos atque seculares,
quâcumque auctoritate, & dignitate, etiam Ponti-
ficali fulgentes: nos injustè aut de facto opprimentes,
seu opprimere volentes: itaque quod si aliquis ex no-
bis, vel subditis nostris, prætenderit se gravatum, aut
oppressum, opprimive timet, aut gravari in futu-
rum; casum Capitulo suo ad longum exponet: &
illud de eodem, & meritis suæ causæ diligentissi-
mè informabit: quod si ex informatione summaria,
& verisimili, reperiat rem ita esse; scribat aliis
Capitulis de Confraternitate, talem advenisse ca-
sum, qui est contra tale vel tale Privilegium, aut
Statutum, vel contra talem vel talem consuetudi-
nem: quare sibi videtur, quòd talis sit cum Justi-
tia à Confraternitate defendendus: sicque rogabit
& requiret alia Capitula, ut rescribant opinionem
suam. Et si omnia, vel major pars eorum consen-
tiant primo Capitulo scribenti; tunc defendetur per
omnia Capitula, consilio, auxilio, & favore, ac
etiam expensis ab omnibus æqualiter exbursandis.
Si tamen postmodùm inveniatur, illum prætenden-
tem se gravatum, Capitulum suum malè informasse,
solvet expensas per omnia Capitula jam factas, &
ob eam causam necessario faciendas, si sit solvendo:
alioquin secundùm exigentiam casus aliter corriga-
tur, & puniatur: taliter quòd ceteris cedat in
exemplum &c.* Hanc conventionem omnes simul
Confœderati sacramento confirmarunt Bruxel-
lis ad D. Gudulæ, in conclavi, anno M. CCCC.
XLVI. Iterumque Mechliniæ ad D. Rumoldi, 38 Eadem iterata. Archiv. Capituli.
sub nova forma & stipulatione anno M. CCCC.
LXIV. Conventumque utrobique, ut omnes in-
posterum ad præbendas admittendi, in hoc fœ-
dus jurarent. Quod ne quis recusaret aut rescin-
deret, Pontificium etiam Indultum accessit: quod Ibidem Nicolai diplom. anno 1447.
postmodùm sancivit Sixtus IV. anno M. CCCC.
LXXV.

LXXV. adjectâ auctoritate admittendi in dictam Societatem quosvis alios.

39 Canonicorum Privilegium secundum. Archiv. Capit. Diploma anno 1254.

Aliud insuper magni olim momenti privilegium ab Apostolica Sede per Legatum Canonici acceepêre, ut, *cùm generale terra fuerit interdictum, liceat in Ecclesia, non pulsatis campanis, interdictis & excommunicatis exclusis, voce submissâ, Divina Officia celebrare: dummodò causam non dederint interdicti, vel id contingat specialiter interdici.* Nunc autem rarior hujus est usus; quia moderatiùs Pontifices hâc auctoritate utuntur: quàm olim in rebus politicis, vel ob pecuniam non numeratam, vel aliam aliquam causam universas provincias Ecclesiæ communione interdixerint.

40 Privilegium tertium. Meyer. an. 1319. 1325. & 1340. Marchant. Comment. lib. 2. vita Cressiaci. Platina vita Clementis IV & alibi

Peculiare insuper hîc est, post summi sacri solennia, Episcopali ritu populum beare aut benedicere, ut vocant: canendo, *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, quod alibi legendo solùm effertur.

41 Necessitas residendi Archiv. Capit. Diplom. anno 1414.

Hujus Ecclesię Canonicos compulit Joannes Burgundus Flandriæ Comes, Teneræmondæ Dominus ad residentiam: alioquin nullos percepturos fructus, nisi fortè in Comitatu Principis versarentur aut studiis, quę privilegiata vocant. Id confirmarunt Petrus Alliacensis Cardinalis, & Joannes V. Cameracensium Episcopi, & post eos ipse Pontifex Romanus.

42 Quis hinc lectus Præsul.

Non exiguum hujus Collegii ornamentum est quod hinc olim lectus est *Præsul, Reverendus pater Dominus Nicolaus Ruter Episcopus Atrebatensis.* Quod Obituarium hujus Ecclesiæ mihi suggessit. Quo autem anno vixerit, non potui inde colligere.

Ad 17. Kal. Decemb.

Et quidem posteritatis justa querela est, dum incuria temporum Antiquitas, rarissimè annos notat: unde & hac in re & aliis variæ passim difficultates emergunt.

43 Sacellum D. Virginis Ex ejus Epitaph. Anselt. Hardui ni.

Est in hoc templo præter cetera magnificum Sacellum D. Virgini structum: quod Christophorus Barousius Lusitanus Caroli Burgundi, & ejus filiæ Mariæ, Philippi item primi Castellæ Regis, ejusque conjugis Joannæ Oeconomus, variis muneribus, & legatis olim ditavit; ibidem sepultus, cum uxore Philippa Utenhove, matrona illustri, & vel ante quadringentos annos celeberrimæ Gandavi familiæ.

Meyer. an. 1310.

44 Ibibi Sodalitas.

Huc è Sacello D. Virginis ad portam aggeris translata est Sodalitas D. Virgini sacra: in quam quotquot transscripti sunt, optimam vestem ad necessarios Sacelli usus legant. Qua de re datæ à Senatu tabulæ quæ supersunt in archivis dictæ Sodalitatis.

Anno 1561.

Archiv. Capit. Tabul. an. 1518.

Multò pòst cùm esset controversia inter Canonicos, Senatores, & Curatores, de Sodalitatis administratione, eam sopivit Officialis Cameracensis, hoc modo: *ut in festo Conceptionis B. Virginis Canonici unum ex suis legant non Canonicum; Senatores unum non Senatorem;*

45 De Curatoribus.

& Curatores destituendi duos, unum Sacerdotem, alterum laicum, omnes ex dicta Sodalitate: qui ante administrationem tenentur præstare juramentum in manibus Bailivi, aut Decani Christianitatis Bruxellensi, vel ejus locum tenentis, & rationem reddere coram dicto Decano aut Vicario in Ecclesia Teneramondensi.

Nunc verò tres universim sunt, quorum unus à Canonicis, duo à Senatu eliguntur: redduntque rationem administrationis coram Capitulo, & Senatu. Hujus Sodalitatis Curatoribus ex consilio Canonicorum, & Senatus, Philippus bonus concessit olim in puram eleemosynam cudere numos æreos, pretii quatuor obolorum Flandricorum, quas mitas vocant: quæ valerent toto dominio Teneræmondano. Ejus rei diploma cùm per tumultus bellicos periisset, novo Maxæmyliani privilegio est confirmatum. Hic indulsit *decem millia singulis decenniis cudere.*

46 Sacelli Privilegium cudendi numos æreos. Archiva Sacelli.

47 Quo pretio. Ibidem an. 1518.

48 Quo numero.

Eo potissimùm numi genere solitas solvi expensas dicti Sacelli, hinc conjicio, quòd dicto diplomate hanc privilegii caussam adfert Maxæmylianus, *quod si dicti numi desinerent cudi, periculum esset, ne divinus dictæ Sodalitatis cultus paulatim minuatur, & tandem penitus intercidat.* Cusos primùm ad portam aggeris ante Sodalitatis translationem, ex populari narratione constat.

49 Nomen.

Dicti autem sunt ii numi *B. Virginis*: tum quòd ab ejus Sacelli Curatoribus cusi sunt; tum quia pene omnes imaginem D. Virginis præferunt.

50 Genera.

Varia uno anno genera excusa liquet, ex iis qui circumferuntur: & quidem penes me sunt quatuor variæ formæ omnes, unius anni.

51 Inscriptio.

Porrò alterius lateris communis inscriptio *Denarius S. Teneræmondensis* (Mariæ scilicet cujus in medio effigies) aut *Ave Mater Salvatoris Jesu Christi*, rarò alia: Alterius verò varia; nunc enim nomen habet Curatoris, qualis apud me unus, cujus hæc Epigraphe: *Theodorus Cantor anno Domini* M. D. XII. sed ejus generis non vidi alium: nunc, *Ave Gratia plena Dominus tecum*, aut aliud simile. Desitum autem ingruente nuper tumultu Belgico.

52 Sacellum Venerab. Sacramenti.

53 A quo structum.

Juxta D. Virginis Chorum exiguum illud Sacellum ab aliquo gentis Coudenhoviæ structum inde apparet, quod in Cornelii Gaillardi monimentis, *Sacellum de Goudenhove* nuncupatur. Id ante nuperam belli tempestatem D. Gulielmo dicatum erat: nunc verò venerabilis Sacramenti dicitur.

54 Ibibi condita Cornel. Lalana.

In eo dum hæc scribo magno totius Civitatis luctu condita est præstantissimi animi heroina *Cornelia Lalana*: de qua quod ab illustri manu accepi, bone lector, hic habe: & bonis manibus bene precare.

55 Ejus Epitaphium.

Illustrissima Cornelia Lalana, Philippi Comitis Hochstratani, & Annæ Renenbergicæ Comitissæ filia, virtutibus & factis heroicis præclara, (ut varia diplomata, & historiæ testantur) Sexagesimum Sextum agens annum, ut remotiùs à curis, & pacatiùs divino cultui vacaret, Teneræmondam sibi elegit: ubi Senatus, Populique maximo applausu excepta, immunitate donata, ut præcordia animi sui in hanc urbem proclivis palàm faceret, in album Civium inscribi voluit.

Postea

Posteaper annum piis opiribus, rebusque divinis planè vacans, ut antè omnibus exemplo fuerat; ita etiam in ultimo vitæ limine, non minùs admiranda. Obiit XV. *Novembris, Anno* M. D. CX.

56 Quando sepulta. *Sepulturæ tradita est D. Andreæ die in Choro Venerabilis Sacramenti, summo in Templo: pompâ qua & genus, & modestiam ejus decebat:*
57 Ejus filii. *quod præstitum per filios Comitem Gulielmum, & Philippum Baronem fratres. Vidua erat Illustrissimi*
58 Mariti. *Gulielmi de Hamale, è Lossensibus Comitibus, Monceauxi Baronis, strenuissimi herois, ut varia*
Inter cetera Philippi Regis 14. Aug. 1591. *scripta testantur: qui ob bene, fortiter, & præclarè gesta, pro fide, & Rege, laudem æternam meruit:*
59 Mariti mors. *quibus in negotiis occubuit in Frisia, anno* M. D. LXXXII. *ipso die Venerabilis Sacramenti.*

60 Arma familiæ. Quæ sequuntur, ad familiarium insignia spectant.

61 Et gentium consanguinearum. *Quadratum in medio, Hamala cum Lalanis insignia:*

Ad dexteram superiùs, Lalanorum Comitum in Hannonia:

Inferiùs, Luxemburgensium Ducum, unà cum Lesbauxorum, Andrearum Ducum, in Gallia mixta:

Ad sinistram superiùs, liberorum Comitum de Rennenberghe in Germania superiori, sive ultra Rhenum:

Inferiùs, Culenburgicorum Comitum, Ultrajectinis Gheldrusque limitaneorum, id est in Inferiori Germania, ad Leccam.

62 Locus exsulum ubi. Insuper in hoc templo locus exsulum ostenditur, qui in hanc urbem antiquitus confugere soliti ad asylum: idque non more solùm Majorum,
Archiv. urbis. Diploma Ludovici Malcani anno 1559. sed Principis etiam privilegio. Est autem supra Chorum qui olim S. Crucis, nunc D. Hilduardi dicitur: sed per nuperas turbas omnia eversa; ne tabulatum quidem superest: fornices supernè nudi jacent.

63 Templi Latina monimenta. Prę̨ter monimenta quæ sparsim hìc illìc dedi, pauca hìc supersunt cum inscriptione Latina: quæ hìc visum dare, ne curiosum lectorem aliquâ parte frustrer.

Henricus de Damme magister in artibus, hìc sub
64 Henrici van Damme. *Albo sarcophago sepultus, obiit anno*
Domini, millesimo, quingentesimo, quoque quinto. Mensis Julii 19. *eius anima vivat*
super æthera, amen.

D. O. M.

Genere & moribus ornatissimæ Matronæ,
CATHARINÆ A POTTELSBERGHE,
Conjugi suavissimæ,
65 Catharinæ Pottelsberghe. *Nobilis vir* CAROLUS A CATS,
Dominus de Ostenda,
ætatis suæ anno LXII.
sibique, & posteris vivus posuit.
Obiit illa anno à Christo nato M. D. LXIX.
VII. *Idus Februarii:*
cùm vixisset annos XLI.
quinque relictis ex septemdecim prolibus.
Hic verò ....

S.T.T.L.

Agapitus Fossanus, nobilis Romanus,
Eques SS. MAURITII & LAZARI,
cùm ad bellum Belgicum contra hæreticos venisset,
post longam infirmitatem, 66 Agapiti Fossani.
multâ cum patientiâ, & devotione,
animam reddidit Deo Factori,
XXII. *Sept. anno* M. D. LXXXIV. *à Christi natali,*
ætatis verò suæ XXX.

D. O. M.

E T

Magistro Henrico Cares
Weertensi,
Hujus tum temporis florentissimi Gymnasii Rectori,
qui à Senatu stipendium, & domicilium, 67 Henrici Cares.
ad Institutionem Scholarum,
primus accepit anno
M. D. XL.
& obiit XIII. *Julii, anno* M. D. LVII.
Conjux verò ELISABETH BAEX
XXVI. *Febr. an.* M. D. LVI.
requiescat in Pace.

Mnemosynon Illustris Capitanei
Livii Marcei,
hìc sepulti:
qui decessit IX. *Decembris, anno* M. D. LXXXIV. 68 Livii Marcei.
Anima ejus beatorum consortio
fruatur.

Monumentum honorabilis Viri D. Jacobi vander Meeren, filii Adami, ex matre Catharina s'Hertoghen, Pastoris hujus Ecclesiæ, & Canonici & Decani Christianitatis, ætatis suæ 68. *obiit anno* M. DC. IX. XXII. *Maii.* 69 Jacobi vander Meeren.

Tempora Guillelmo veniebant nubila soli,
Baeystius in terra nil nisi terra jacet. 70 Guillelmi Beyst.
Presbyter instituit Juvenes, puerosque tenellos,
splendida quos fovit Teneræmonda sinu.
Præfectusque Scholis, vigilanti pectore, curat
Præsulis insignis munia rara sui.
Abstulit atra dies tristi modulamina cantus,
Omnibus insidiis mors fera quemque manet.
Da Pater omnipotens, placatus sanguine nati,
Spiritus emergens sidera clara petat.
Tristia discipulus posuit monimenta Magistro.
Invide post cineres, protinus ager abi.

Quod sequitur brevi cum mnemosyno ponendum Clarissimus Vir Jacobus Bruessegemius Teneræmondanus, Medicus Reipublicæ, & arcis Gandensis, amicus noster, nobis transmisit: quod præ ceteris ob elegantiam hìc locum meretur.

Christo nato ejusque Matri

S. 71 Mariæ Sexagiæ.

& æviternæ Memoriæ
Mariæ Sexagiæ,

Jacobi

Jacobi Sexagii, Viri amplissimi
& in Curia Brabantiæ Consiliarii
æquissimi & sapientissimi,
filiæ:
quæ sic semper vixit,
ut omnes illi vitam longam optarent;
sic mortua est,
ut mortem ipsam amplecteretur.
Sed &
Joanni Mariano pupulo,
qui utrum formosior, an blandior fuerit,
dubium reliquit:
Jacobus Brueffeghemius
Medicus & Senator, maritus, & parens,
Conjugi, & Pusioni dulcissimis
cum luctu, & lacrymis. P.
Vixit illa annis XXVI. *menses* IV. *dies* XI.
diem suum in puerperio clausit:
antè tamen filiolum hunc enixa.
Anno Christi M. D. C. II. XVII. *Kal Julii, horâ* IX.
matutinâ. Et post annum orbo patre relicto,
communo thalami pignus ad se vocavit
Trismegistos.

Ejusdem in uxoris mortem felicissimum anagramma Chronicon, & in id Clarissimi Viri Cornelii à Marca, Euripidis & Senecæ Belgici teneros versus, ob elegantiam, amici affectum, ejusque optimæ conjugis memoriam, hìc addo; ut hoc caput docto Corollario claudam.

72 Ad eamdem Anagramme Chronicon.

MarIa De sestICh.

ACH! M'ITA DESERIS?

73 In illud Carmen.

Quò properas mea vita? Nimis properasse dolebis,
Huc ubi sollicitos ventilat urna reos,
Cur M'Ita DeserIs? ACh! *Quis te malus abstulit error!*
Non potes ambiguam sola redire viam.
Nec sum ego, vel plectro qui te, vel carmine ducam:
Non exorato stant adamante fores.

Bis sena poteras lustra mecum vivere,
Si nominis quadrasset auspicium tui
Sexagia; *sed te Lachesis insontem abstulit*
Properata nimium: dum tibi pigros malè
Lucina nexus languidâ intricat manu.
Nondum alter annus cœperat parilis tori,
Et fugis; & atram tota libitinam induis.
At ne silentem sola corriperes fugam,
Ille tuus, ille meus, &, ô! thalami brevis
Commune pignus, bimulus nondum, occidit.
Et ponè matrem subit: & Elysio vagus
Quærit papillas, anxium oblitus Patrem.

CAPUT III.

De Templo D. Ægidii.

1 Templum D. Ægidii à quo conditum.

PRÆTER D. Mariæ Parochiale, Templum alterum est intra muros, *D. Ægidio* sacrum: conditum olim à *Machtildi* Teneræmondæ Domina. Id in Urbe parum loci complectitur: latiùs se peregrè diffundit. Fuerat à prima origine Hospitale S. Ægidio nuncupatum; sed paucis pòst annis versum est in Cœnobium Ordinis Cisterciensis. Cùm autem locus multâ uligine noxius videretur; translatum Monasterium in Parochiale Templum Swivecanum: unde Abbatia Swivecana nomen nacta est. Quia verò Pastoratus Swivecanus, eum sacris, in templum Ægidianum translatus est; factum inde, ut pagus mutato nomine, S. Ægidii vocetur, qui ante Swiveca dicebatur. Cui rei duo diplomata lucem, & fidem dabunt. Quorum prius hoc est:

Archiv. Swivec. Diplom. anno 1223.

2 Quomodo Parochiale factum.

3 Parochia quomodo ante dicta.

4 Ad superiorum fidem Diploma unum. Ibidem.

Godefridus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, viris venerabilibus, Affligemensi, Ninivensi Abbatibus, &c. W. Archidiacono in Antverpia salutem in Domino. Cùm ad instantiam venerabilis Machtildis Dominæ Teneræmondensis de consensu H. Personæ de Sweveke, & Walteri Presbyteri, salvo jure suo, in commodum religionis, & utilitatem, de loco in locum infra Parochiam de Sweveke aptiorem, in divini servitii amplificationem, de religione in aliam devotiorem sufficienti congregationis ordinatâ, & confirmatâ sustentatione, Hospitale S. Ægidii extra Teneræmondam situm, localiter, nec non & spiritualiter concessimus transferendum; vestræ, cui majora committeremus, committimus fidelitati, quatenus ubicumque expediens fuerit infra ambitum dictæ Parochiæ de Sweveke, nova religioni ibidem inchoandæ, non solùm Personatus; sed etiam Presbyteratus jure per recompensationem, sive bonam æstimationem, sive per alium competentem modum, nunc salvo & in posterum salvando, & sufficienti Congregrationis provisione ordinatâ, & confirmatâ, situm convenientem, & formam religionis devotam, ac competentem, ex nostra parte concedatis ad nos quidquid ibidem duxeritis ordinandum, ut confirmemus referentes. Si verò vos tres non contigerit interesse, nihilominus ea duo vestrûm exsequantur, absque præjudicio juris alieni. Datum feriâ V. post festum B. Lucæ Evangelistæ, apud Cameracum, anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo tertio.

Alterum est hujusmodi:

5 Et alterum. Ibidem.

Godefridus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, universis præsentes litteras visuris Salutem in Domino. Universitati vestræ notum fieri volumus, quod cùm nos specialiter dedissemus in mandatis W. Affligemensi, & R. Ninivensi Abbatibus, & W. Cameracensi Archidiacono in Antverpia, ut personaliter accederent apud Swiveke, ad considerandum locum competentem, in quo posset claustrum Sanctimonialium Cisterciensis Ordinis infra ambitum Parochiæ de Swiveke collocari, salvo jure Personæ, & Presbyteri Parochialis; ipsi nobis retulerunt, quod in dicta villa, ubi prius sita erat Ecclesia Parochialis, locus esset aptus, competens, & idoneus ad prædictum claustrum ædificandum Ordini supradicto: locus verò Parochiæ

competentior, ubi prius erat claustrum, quàm Personæ, & Presbytero satisfactum sit; sicut nobis constat per litteras virorum venerabilium Abbatum prædictorum, & W. Archidiaconi in Antverpia. Nos huic mutationi nostrum consensum adhibuimus, & adhibemus, cum favore prædictis Monialibus Episcopalis auctoritate, dictum locum ubi scilicet erat prius Parochialis sedes, præsentibus litteris confirmantes. Inhibentes arctius, ne quis aliquâ temeritate præsumat huic confirmationi contraire. Datum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo octavo, ferià quartà post festum S. Barnabæ Apostoli.

6 Sacellum Anachoreticum ubi. Juxta prædictum D. Ægidii templum, Sacellum olim fuit, & domicilium Anachoreticum: quod per nuperas belli turbas solo æquatum est. 7 Quid olim. Fuisse hoc antiquitus templum prioris Beghinasii, ex Archivis Swivecanis moneor: Tabul. an. 1415. ubi vocatur *Capella veteris curiæ Beghinarum.* Habuit inibi Abbatia Swivecana Sacellaniam, Ibidem. quam etiam Cantuariam vocant: cujus *officium de more* jubet *obiri Elisabeth Abbatissa in commemorationem*, inquit, *nostri Monasterii primæ, & principalis originis.* Unde & illud constat: Sacellum hoc primò fuisse partem Hospitalis S. Ægidii, inde Cœnobii Cistercienſis; postmodum templum Beghinasii; & denique Anachoretriç sive Inclusæ, ut vocant: 8 Quamdiu steterit. steteratque ad quatuor pene sæcula, quando ab externis in communi illa temporum calamitate eversum. Nunc ibidem præter rei memoriam, nihil superest.

CAPUT IV.

De Bogardis, Alexianis, & Cappucinis.

1 Quæ hic Cœnobia desierint. Lib. M. S. INTER Monasteria sexûs Virilis, olim Bogardicum fuit, & Alexianum; sed utrumque à multo tempore alios in usus conversum. 2 Monasterium Cappucinorum. A Bogardis tamen nomen pontis & plateæ adhuc usitatum. Unicum superest Ordinis D. Francisci Cappucinicæ reformationis, medio urbis loco, rivo adlabente, & horto amœnum: quibus tamen pro sancto & frugali vitæ instituto, utuntur magis quàm fruuntur. Conditores, & annum hæc lapidis ad limen inscriptio indicat:

3 Ibidem lapidis inscriptio. *Deo Opt. Max. & Divo* FRANCISCO *fratribusque* CAPPUCINIS *Dominicus* IDIAQUES, *pro Majestate Catholica urbis Teneræmondensis Gubernator, & unius Cohortis Hispanicæ Dux, hoc Monasterium cum suis militibus dedicarunt anno* M.D.XCVI.

CAPUT V.

De Abbatia S. Brigittæ.

1 D. Brigittæ Cœnobium. Archiv. Abbatiæ. UTriusque Sexus Cœnobium Deo Servatori dicatum, ex Constitutione Brigittana, totâ Flandriâ diu nullum fuerat: tandem diligentiâ potissimùm Petri vander Helst primùm hîc structum. Is multo antè tempore in id incubuerat: ubi verò comperit Mariam Cliviensem, Philippi Boni sororem, Brigittanis amicissimam, Bruxellas venisse; eò profectus, ab illa ad Isabellam Portugallensem commendaticias huic Instituto impetravit: eòque rem deduxit; ut Isabella Ecclesiasten suum Cameracum miserit: qui non sine molestiâ, & difficultate à Capitulo Cameracensi, Archiva Abbatiæ anno 1465. & Teneræmondano motus, tandem Episcopi assensum impetravit; quem Pontifex ratum habuit. Lectus est struendo Monasterio locus, dictus *Ops laer*, ad ea tempora fornicibus infamis. Interea Isabella Princeps scriptis Ducis-sylvam 2 Unde huc. litteris ad Abbatissam Brigittani Ordinis, impetravit novæ Coloniæ aliquot Moniales. Itaque Ibidem 1466. inde missa est Maria van Os, cum aliis tribus Monialibus, & Fratre Hermanno Vermuyden à confessionibus & fratre Joanne van Wouteren Adjutore. Hi omnes venêre Teneræmondam, tanto civium applausu ut adventantibus uno passim ore acclamarint: *Tam grati sitis Deo, quam estis nobis.* Sequenti Festo Purificationis solenni sup- Ibidem 1468. plicatione deducti omnes à Canonicis, & Senatu in Cœnobium: ubi Monialium tradita cura Mariæ van Os. Aliquanto pòst, fortè fortuna ipso 3 Isabellæ Principis adventus. D. Brigittæ, Teneræmondam venit Isabella Princeps, & cum ea Margareta Eboracensis, Eduardi Angliæ Regis soror, conjux Caroli Burgundi, quem Audacem posteritas vocavit (cu- 4 Nuptiæ Caroli Audacis & Margar. Eboracensis quales. Barland. Chron. cap. 113. jus tanto apparatu celebratæ Brugis nuptiæ, ut præ eo Antonii, Cleopatræ, Apicii, & Heliogabali luxus, meræ sordes & rus merum.) Cumque hic omnia parata essent ad structuram templi, rogata est primum in fundamento saxum ponere: quod fecit; supposuitque & illa, & futura nurus, singulę numum aureum. Post hæc fa- 5 Prima Abbatissa quæ. Archiv. Abbatiæ anno 1472. cta electio primæ Abbatissæ, Mariæ Van Os: & Confessoris, Patris Joannis van Kets: peractæque ceremoniæ inaugurationis, & novæ professionis, idque propter affluentium undequaque multitudinem, in novo templo: cujus opus quinos supra terram aut sex pedes surrexerat. Eodem die 6 Monasterii nomen. Ibidem. datum loco nomen *Mariæ Thronus*, & decreta solennis clausura: atque hoc Cœnobium, quod hactenus Abbatiæ Aquę-Marianæ juxta Sylvam-Ducis fuerat obnoxium, emancipatum est, factumque sui juris: & exinde totius Cœnobii administratio, quæ antè penes Confessorem fuerat, ad Abbatissam de more hujus Instituti translata. Fortè ob reverentiam, quæ debita D. Brigittæ 7 Quare hic sequior sexus imperet. Ordinis auctori, Regiæ Danorum sobolis. In cujus rei symbolum, Moniales in hunc usque diem aureum in digito annulum gestant: & ornantur in capite coronâ candidâ, purpureis distinctâ notis; in fronte, occipitio, temporibus, & vertice: mutatis Regiæ thiaræ lapillis, in quinque Christi Regum Regis vulnera. Erat autem D. 8 D. Brigitta quæ. Brigitta ex Suevis oriunda, Daniæ Regis filia, Neritiæ Princeps. Octo liberos habuisse dicitur, 9 Ejus liberi. quorum omnium consecrata memoria: mares quatuor, & fœminas totidem. Marito vitâ fun- 10 Peregrinatio. cto, cum filia Catharina Solymas profecta est: rever-

11 Ad Pontificem scriptio. Meyer an. 1314.

reversaque Romam scripsit Gregorio Pontifici, qui in Gallia sedem habebat, Dei voluntatem esse, ut Romam rediret. Sederunt autem Avenione Pontifices ordine septem, Gallici omnes

12 Qui in Gallia Pontifices sedem habuerint. Platina vitâ Clementis V.

sanguinis: quorum primus *Clemens* eo nomine V. natione Vasco Episcopus antè Burdegalensis, qui Româ Sedem, Cardinales, & Curiam transtulit, & quo magis ea mutatio perennaret,

13 Avenionis emptio. Matthæ Villaneus 1. Annal. Platina vitis PP. & Meyer. 1334.

emit eam urbem à Joanna Siciliæ & Neapolis Regina sibi & posteris Pontificibus, tricies mille florenis aureis. Illum, secuti sunt *Joannes XXII.* Cadurcus, *Benedictus XII.* Tholosanus, *Clemens VI.* Lemovix, *Innocentius VI.* Lemovix, *Urbanus V.* Lemovix, & *Gregorius XI.* Lemovix: qui

14 Sedem quis Romam transtulerit.

Sedem ex Gallia Romam transtulit, an. M.CCC. LXXVI. septuagesimo quarto, postquam Avenione fuisset: magno Italiæ, & præsertim urbis

15 Pontificum absentiam quid in Italia secutum. Platina vitâ Clementis V.

Romæ damno. Pontificum enim absentiam statim secutæ sunt urbium defectiones, novorum Principum lectiones, Venetorum cum Ferrariensibus bella, Hetruriæ concussio, Galliæ

Idem vitâ Joannis XXII. Idem vitâ Clementis VI. Idem vitâ Innocentii IV.

Cisalpinæ motus, Henrici Cæsaris in Italiam irruptio, ejusdem suspecta mors, in Bavarum conspirationes, Pontificum novæ lectiones & inde schisma, Neapolitani regni turbæ, Romæ ob libertatem tumultus, Venetorum & Genuensium mutuæ clades, totius Italiæ turbatio, † Vicecomitum strages, * Cypri vastatio Genuensium auspiciis, Famagustæ deditio, Perini Regis de salute pactio, & tributum, Pretensis urbis invasio, populorum ab Ecclesia secessio, Britonum Sisenriæ clades, miseranda Sisenratum cędes, Romæ denique frequentes mœnium, Templorum, ædium ruinæ, solitudo, barbaries.

† Idem vitâ Urbani V. * Idem vitâ Gregorii XI.

Quæ maximè res & Brigittam ad monendum impulit, & Gregorium ad parendum. Accessit

16 Liberum Episcopi responsum.

insuper liberum Episcopi cujusdam responsum, qui cùm à Pontifice rogaretur, quid causæ esset, quo minùs ad suam se Ecclesiam reciperet: Et quid, inquit, causæ est, cur tu, ô Pontifex, non ad tuam? Satis apertè Romam innuens. Itaque rediit ille, ut dixi, Romam: sive D. Brigittæ monitu, sive aperto Episcopi responso, sive demum suopte consilio, cùm tot Italia calamitates, & ipsius Reginæ quondam urbium Romæ, fando audiret, animo cerneret. Sed non ideo præreptæ occasiones schismatum in Ecclesia, & turbarum in Italia: quorum illa paulò pòst ita Ecclesiam occuparunt, ut eodem tempore tres simul Pontifices Europa viderit: quæ tempestas aliquamdiu Ecclesiam, & omnes pæne provincias vehementer conquassavit, sævientibus undique odiis, & in mutua excidia hominum furore comparato: hæ verò multos postea annos perdurarunt, ingenti totius Italiæ clade. Neque tantùm collyria potuêre, ut non subinde quæ malè coïerant vulnera, fędiùs eruperint, & sæviùs in vicina membra malum contagio propagarint.

17 Brigittæ mors.

Tandem verò prædicta Brigitta post multas revelationes, & vaticinia, quæ in volumen, quod exstat, ipsa retulit, Romæ decedens, ad superos abiit: ubi immortalitate gloriæ fruitur, ut hic nominis & sancti per orbem Instituti. Hujus Monasterii ędificia communis pridem calamitas evertit; sed Antistitæ diligentiâ, & consilio Reverendi Patris Jacobi van Loughenhaeghe paulatim restaurantur.

18 Monasterii restauratio.

19 Abbatissarum series.

Series autem Abbatissarum est hæc: *Maria van Os*, *Margareta Lombaerts*, *Magareta van Laere*, *Amelberga vander Beke*, *Beatrix Ridders*, *Anna Snaers*, *Heylwigis vanden Broecke*, *Anna du Bois*, *Barbara Tasse*: quæ nunc præest, pietate, & prudentiâ insignis.

20 Et Confessorum.

Patres autem qui per ordinem præfuêre sunt hi: *Joannes Kets*, *Joannes Otteren*, *Joannes de Ost*, *Robertus van Inxhem*, *Petrus Caelebaert*, *Jacobus Algoet*, *Georgius Verpletsen*, & *Jacobus van Longhenhaghe*, de quo vide Coronide nostri operis.

Lib. 1. cap. 9. num. 11.

Porrò singulari pietate, & exemplo eò existimationis hoc Cœnobium devenit, ut hinc velut ex seminario alterum Insulis succreverit, quo ipsa Antistita Anna du Bois, cum sex Monialibus abiit, novæ plantationis ergò: ubi non stitit cursus sui impetum; sed & inde Atrebatum hæc norma Religionis propagata est. Structa sunt & alibi alia hujus generis Cœnobia; sed pauca per totum orbem, nimirùm hæc:

21 Brigittani Instituti Cœnobia. Archiv. Abbatiæ.

In Swecia, Monasterium Watzinense, in diœcesi Lincopolensi.
In Finlandia, Vallis Gratia.
In Livonia, circa Revaliam.
In Prussia, Dantisci.
In Prussia, Erilinga.
Circa Stralaskum, Maria Corona.
Prope Lubecam, Maria Vulnus.
In Dacia, Maria Sylva.
In nova Zuylandia, Maria Ager.
In Nortwegia, Muncolvia.
Prope Norimbergam, Mons Gratia.
In Bavaria, D. Haltonis.
In Italia, Genua.
Prope Florentiam, Paradisus.
In Anglia, Sion.
In Brabantia prope Sylvam-ducis, Aqua Maria.
In Civitate Campensi, Campus Mariæ.
Juxta Amersfordiam, in pago Zoest, Mariaburgum.
In Hollandia, Gouda, Stella Mariæ.
Prope Coloniam, Maria Vorst.
In Clivia, Maria Arbor.
Trajecti, Maria Vuis.
Prope Antverpiam, in Mishaegen, Sion.
In Hollandia, Brielo.
Romæ Hospitalo S. Brigittæ.

CAPUT VI.

De Abbatia Swivecana.

1 Abbatia Swivecana.

INter alia quæ fœminei sexûs, ultimæ antiquitatis est Abbatia S. Mariæ Ordinis Cisterciensis: quam fundavit *Machtildis* Teneræmondæ Domina, mutato Hospitali S. Ægidii, quod paulò antè struxerat, in Cœnobium cum omnibus emolumentis, & redditibus, quæ antè fue-

2 Fundatrix. Archiv. Abbatiæ anno 1251.

fuerant Hospitalis, cum aliis de novo fundis, cum sua tum aliorum liberalitate. Qua de re hoc exstat diploma:

3 Ea de re Diploma. Ibidem.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen. Sciat universitas vestra, tam posterùm, quàm præsentium, quòd ego Machtildis Domina de Tenremonde, in spe Divinæ clementiæ cultum Domus Domini ampliari desiderans, Domum S. Ægidii in Tenremonde temporibus meis factam, cum suis appendentiis, ad struendam Abbatiam Sanctimonialium Ordinis Cisterciensis liberè contuli, & approbavi. Eam verò cum suis personis, & possessionibus, nec non & omnibus bonis, à me vel ab aliis collatis, vel in posterum conferendis, sub nostra, ego, & dilectus filius meus Robertus, nec non & successorum meorum protectione suscepimus, ut autem ampliori dicta nostra Domus gauderet beneficio, bonis à nostris feudalibus ad opus Abbatiæ in manus nostras resignatis, scilicet terrâ Rengoti, & terrâ Heribrandi, nec non & bonis à nobis intuitu divinæ remunerationis collatis, scilicet Peerbroeck, & Meerbroeck ad nos pertinente, Brulo, Molendino juxta fossatum apud Tenremonde decima nostra in Hamme, decima de Herdebure, & piscatione cum una nave in aqua quæ vocatur Denre, à Molendinis supra, eam donavimus; hæc autem supra dicta Domus sicut justè modo possidet, vel in posterum possidebit, liberè confirmamus. Et ne aliquis supra dictæ Domus violentiam inferre attentaverit, præsentes litteras sigillorum nostrorum munime corroboravimus, quod si quis ausu temerario nostræ donationi contraire præsumpserit, sciat se indignationem Dei omnipotentis, & nostram incursurum. Testes, Joannes Archidianus Brabantiæ, Wilhelmus Archidiaconus in Antverpia, Cameracensis Diœcesis, Ghiselbertus Presbyter de Gandavo, Arnulphus Presbyter de Opwyck, Wilhelmus de Betunia, Hugo de Gandavo, Sigerus frater ejus, Ghiselbertus de Rassenghem, Joannes de Betunia, Ægidius de Merseka, Margareta de Tenremondo, Margareta de Betunia, Machtildis Domina de Rassenghem. Actum anno millesimo, ducentesimo, vigesimo tertio, quinto Idus Octobris.

Sigilla in Archivis spectantur Machtildis, & Roberti: illius lilium insigne erat, sine ulla inscriptione; hujus verò, antiqua arma gentis Betuniæ, cum hac epigraphe: *Secretum Roberti de Betunie*. Ex hoc diplomate etiam illud liquet, Sorores Hospitalarias mutato vitæ genere, Cisterciensem normam assumpsisse. Quod hæc verba innuunt *cum suis Personis & possessionibus*. Quò etiam ducunt verba Godefridi Cameracensis Episcopi, diplomate quod supra dedi: *De religione, in aliam devotiorem*. Et rursus de translatione, *localiter*, inquit, *& spiritualiter*. Huic Machtildis mutationi indultum concessit Godefridus, quem dixi, deditque insuper optionem sive ad D. Ægidii, sive in parochia Swivecana struendi Monasterium; unde videre licet, ad tempus solùm hoc Hospitale Virginum Domicilium ab ipsis initiis destinatum, & à prima origine alium in mente fuisse Machtildi

Lib. 2. cap. 3. num. 4.

Archiv. Abbatiæ. Diplom. 1223.

locum: quod sequentis anni ejusdem Præsulis diploma ostendit, quo dat Abbatibus Affligemensi, Ninivensi, & Antverpiensi Archidiacono negotium seligendi aptum in Swiveca locum. Quæ res cum morte Machtildis impediretur, aliquanto pòst, Margareta Domicella de Teneremonde cùm studio in hoc Cœnobium sorori non cederet, summo ad id conatu institit apud dictum Præsulem: apud quem eo justior erat postulatio, quòd sanguine esset junctus. Itaque procurato solo & Roberti Teneræmondæ Domini assensu, salvo jure Patronatus, Cœnobii translationem confirmavit: quæ facta Adelwide primâ Abbatissâ, quinto anno post institutionem: hâc præsertim allatâ ratione: *quòd in dicta villa, ubi prius sita erat Ecclesia Parochialis, locus esset aptus, competens, & idoneus ad prædictum claustrum ædificandum Ordini supradicto; locus verò Parochiæ competentior, ubi prius erat claustrum*. Sed illud hìc notandum est, templum D. Ægidii non fuisse eâ tempestate intra mœnia, ut nunc est: itaque non visa ea mutatio usque adeo incommoda, atque nunc videri queat: ubi maxima Parochiæ pars mœnibus excluditur. Etenim dicta Margareta cùm cælebs esset, legavit huic Abbatiæ præter *decimas Molenbeca, omnia sua mobilia, & omnia quæ propriis denariis comparavit, in Parochia de Appels, in palude Sancti Odolphi, & in Parochia de Opwyck tam in decimis, quam in terris: & terram sitam in Greffeninghe, quæ vocatur Silanghenvelt, & tres mansiones suas juxta Sanctum Ægidium, & decimam sitam in Parochia de Bella, & decimam sitam in Swiveke, & terram quamdam sitam in Parochia de Mespelaer*. Inter cetera etiam Dominium pagi Sanctæ Appolloniæ vulgò *Appels*; cum omni jurisdictione civili, & criminali in totum pagum; *excepta hereditate Domini Teneræmondensis, & in servis ejus*. Hanc Materteræ Donationem, ut antè Matris, Robertus ex sorore nepos, Teneræmondę Dominus non confirmavit solùm; sed & ipse erga dictum Cœnobium valde fuit munificus: deditque quatuor *bonaria terræ, cum censu quæ coluntur pro medietate fructuum, quintam garbam* (id est manipulum) *unius Benarii*: Prętereà *terram cum vinea juxta Ecclesiam de Swiveke sitam, retentâ Justitiâ, quam secularis Princeps in bonis Ecclesiæ debet habere. Hæc & omnia quæ dicta sunt, sunt sita inter pontem Balduini, & locum illum qui dicitur Sclusa, juxta novum castrum*. Insuper *Pomerium & nemus, & herbagium terræ de Oye, quæ omnia sita sunt inter molendinos novi castri, & Sclusam, contulit in eleēmosynam, liberè & pacificè possidenda. Ita tamen, quod si fortassis inundantibus aquis Sclusa rumperetur, vel aliquo modo necesse haberet reparari, non exspectato mandato vel voluntate Monialium, de nemore, & de terra dicta, pro voluntate sua capere posset ubicumque vellet, ad reparandam Sclusæ rupturam, & reficienda molendina. Item si nimia aqua excreverit inundantia, posset & deberet Sclusam rumpere, ubicumque voluerit.*

Ibidem 1224.

4 Cœnobii translatio. Ibidem 1227. Ibidem 1228. Ibidem.

5 Ejus causa.

6 Margareta de Teneræmonda liberalitas. Diploma Roberti Anno 1220. Diploma 1232.

Diploma 1232.

7 Et Roberti Teneræmondæ Domini. Diploma 1232.

Diploma 1227.

Diploma 1231.

Diploma 1231.

lnerit, & per terram Monialium quasi cursum aquæ facere, ad liberanda Molendina. Præter hæc concessit illis *ventimolendinum* in Cænobii, & aliorum usus.

Diploma 1242.

Immunitatem etiam *à vectigalibus, & pedagiis. Piscationem* insuper *in Tenera supra Sclusam, cum omni in eam jure, excepto suo conducto* (id est protectione & dominio directo:) Et simul *Piscinam quam Vliet vocant:* cujus donationis diplomate scribit hoc modo: *Robertus Dei providentiâ Advocatus Atrebatensis,* &c. Idem *vendidit Monialibus nemus octo bonariorum, trecentarum virgarum, quod Waranda dicitur* (juxta Cœnobium:) *idque in francum alodium, liberè, & sine exactione aliquâ, reservatâ tamen altâ Justitiâ sibi, & heredibus.* Præter dictas largitiones, confirmavit Abbatiæ varia variorum dona: & tandem pro anniversario suo legavit triginta libras Flandricas, semel; aut si mallent pro ea summa redditus annuos. Hujus exemplum matrisque, & materteræ, amplâ liberalitate secuti sunt, [a] *Gulielmus* frater, Pontis-rorardi Dominus, cum *Isabella* uxore, & filio *Ægidio,* [b] *Machtildis* filia, *Guido* gener, [c] *Margareta* Flandriæ Comitissa, *Guidonis* mater, [d] *Joanna* Flandriæ Comitissa *Guidonis* matertera, [e] *Inghelrammus de Tenremonda,* [f] *Gulielmus de Grimbergis, Roberti* avunculus, [g] *Machtildis Roberti* soror, cum filiis [h] *Gerardo,* & [i] *Roberto,* [k] *Robertus,* & [l] *Gulielmus, Guidonis* filii, [m] *Joannes Guidonis* ex *Gulielmo* nepos, [n] *Leonius* Castellanus Bruxellensis cum uxore [o] *Sophia,* [p] *Oda, Sophia* ex *Arnoldo Grimbergensi* Domino, filia, cum fratre [q] *Arnoldo de Grimbergis,* [r] *Ægidius* miles *de Merske,* aliique cumplures. Diruta demum est hæc Abbatia, fatali nuper antiquitatum, & religionis tempore: adeò ut præter parietinas, & amœnissimum ad Teneram in colle situm, nihil supersit priscæ majestatis. Abbatissarum series ab origine, & anni quibus vixerunt, & Conventionibus & diplomatibus ejus libri, cujus frequens hac descriptione mentio est hæc contrà atque ejus libri capite habetur, ubi varia variorum interpolatio, uti primâ facie liquet:

Diploma 1243. Vide Oudegherste Annal. cap. 79.
Diploma 1243.
Diploma 1248.
[8] Ejusque Consanguineorum & affinium.
a Diploma anno 1232.
b 1249.
c 1217.
d 1243.
e 1248.
f 1287.
g 1243.
h 1246.
i 1271.
k 1297.
l 1311.
m 1320.
n 1267.
o 1239.
p 1236.
q 1230.
r 1228.

[9] Series Abbatissarum. Ex Martyrologio.

Helwidis anno M. CC. XXIII. electa vixit adhuc anno M. CC. XXXII.
Catharina M. CC. XXXV.
Delia de Leyschot.
Elisabeth M. CC. LVI.
Adelisa Dei Asca M. CC. LXIX.
Margareta vander Straeten M. CC. LXXXII.
Ida de Wiense M. CC. XCVIII.
Beatrix M. CCC. IX.
Agnes M. CCC. XVIII.
Catharina
Catharina Schoubroeck M. CCC. XXXV.
Margareta Christina ita in Epitaphio M. CCC. XLI.
Catharina van Schoubroeck M. CCC. XLV.
Margareta van Eertvelde M. CCC. LXXII.
Margareta Haecx.
Cecilia Soisons M. CCC. XCI.
Ibidem. *Stephana vanden Houte* M. CCC. XCVII.
Catharina Smunters M. CCCC. XVI.
Joanna Everwyn M. CCCC. XXXI.
Elisabeth M. CCCC. XXXIV.
Catharina Smunters M. CCCC. XXXV.
Elisabeth de Puteo M. CCCC. XXXVI.

Hæc vixit adhuc anno M. CCCC. LV. estque ultima, cujus prædicto codiec in Conventionibus mentio. Itaque ceteras ut inveni in capite dicti libri, & sepulchrorum inscriptionibus ita habe.

Laurentia de Ghistelles obiit anno M. CCCC. LXXXV.
Alexandrina van Damme obiit anno M. D. IV.
Beatrix Pieters obiit anno M. D. XVI.

Suntque eodem conditæ monimento, quod adhuc superest.

Joanna Sbien.
Barbara vanden Eede obiit anno M. D. XL.
Clara Everaerts vixit adhuc anno M. D. LIV.
Joanna de Moye obiit Namurci an. M. D. LXXXIV.
Maria Hoegaerts obiit anno M. D. LXXXVIII.
Anna van Steelant præsens hujus Cœnobii Abbatissa: quam & antiqua nobilitas commendat, & præter ceteras virtutes singularis morum lenitas. Hæc dum nupera Induciarum Alcedonia lætiorem promittunt rerum faciem, novum in veteri solo ædificium moliri cœpit: ut paulatim rebus compositis, in antiquas sedes, ex urbe sacrum suum agmen reducat.

CAPUT VII.

De Abbatia Waesmonsterana Victorinarum.

[1] Abbatiæ Waesmonsteranæ cur hic mentio.

MEminisse hìc etiam licet Abbatiæ Montisrosarum: quæ etsi neque fundata hìc, neque in loco hujus Dominii; tamen nunc, & ab aliquot annis Domicilium hìc Moniales habuerunt: quare silentio præteriri non sit æquum. Hanc Walterus Tornacensium Episcopus fundavit, loco amœnissimo, Waesmonsteri nobili Wasiæ ad Durmam pago, evocatis ad hoc Institutum ex Pratensi Cœnobio spectatæ pietatis, Virginibus: quarum Primaria *Agnes* prima dein novi Cœnobii Abbatissa, & ab illa aliæ hoc Ordine: *Gila, Alisia, Beatrix, Elisabeth, Mulaert, Maria, Elisabeth, Maria Inghels, Maria vander Vesten, Clara van Coudenbergh, Margareta vanden Daele, Margareta Thines, Beatrix Bershaeghen, Amelberga Shots, Jodoca van Steelant, Francisca de Almaraz, Philippa Triest,* quæ nuper admodùm magno Virginum dolore defuncta est. Erat enim (ut nobilissimum genus omittam) prudentiâ supra sexum, moribus, & pietate ad exemplum. Cui non impar successit *Anna de Samilan,* de cujus laudibus taceo, quia in os laudare Gnathonicum est.

[2] Ejus auctor. Meyer. an. 1236.
[3] Abbatissarum series longo tempore brevis. Archiv. Abbatiæ. Ibidem.

Mutatâ cum Principe dissidio Belgico Religione, Moniales hæ, communi cum ceteris fortunâ, in exilium actæ sunt: unde receptâ cum Principe Religione reversæ, nihil præter ruinas sui Cœnobii invenerunt: quod uno impetu à phanaticis excisum fuerat. Itaque in conductas

Anno 1584.

4 Unde huc. Anno 1591. ædes eo loci se receperunt: ubi mansêre, donec
populante Wasiam hoste, & amisso Hulusto in
Anno 1600. tutum Antverpiam se contulerunt: unde huc
commigrarunt: ubi dum sunt & interdum anti-
quas sedes revisunt desiderio veteris soli, & amœ-
nitatis illicio, etiamnum ante nuperas belli in-
5 Veteris Cœnobii restitutio. Anno 1609. ducias in antiquo fundamento nova excitarunt
ædificia: velut animo præsagientes futuram fe-
6 An à Monasterio pago nomen Waesmonster. licioris sæculi libertatem. Ab hoc Cœnobio sunt
qui credidêre pago nomen esse; & dici *Waes-
monster*, quasi Wasię Monasterium; sed falli li-
quet, vel eo solo quod subjungam: unde non
modò ejus nominis antiquitas; sed etiam prisca
7 Ejus nominis antiquitas. pagi amplitudo patebit. Notavi siquidem in ta-
8 Et olim amplitudo. bulis Blandinii, quæ hujusmodi antiquitatum
Diploma Lamberti Episc. Cameracensis an. 1117. Ibidem. refertæ sunt, dignum observatu, & quod non
temerè alibi reperias: *Kemsecam* (sive ut nunc
usus habet Kemsecam) olim intra Waesmon-
strensis pagi limites comprehensam fuisse (quæ
duobus inde milliaribus distat) & demùm *seque-
stratam, assensu Lamberti Episcopi Tornacensis
9 Kemsecam olim Cœnobium à quo. Ecclesiam accepisse, rogatu Dumanni, cum uxore
Thietgarde, & liberis, qui ibidem Cœnobium vi-
rile struxit, & dotavit: cujus Prælatus quem fra-
tres eligerent, ejusque successores, haberent curam
Pastoralem, cum potestate baptizandi, inungendi,
sepeliendi, in Kemseke, Liekevelde, Forolta,
& Clappidorpa. Eorum tamen locorum decimatio-
nem agrorum, pecorum, &c. haberet Persona de
Waesmonstre. Acta hæc anno millesimo centesimo
decimo septimo.*

CAPUT VIII.

De Beginis.

1 Beghinæ à quo tempore huc. SUb ea tempora quibus Cistercienses admissi
2 Earum genus vitæ. sunt, Beghinæ hîc fuêre. Hę medium vitæ ge-
nus agunt, inter Monasticum, & sæculare.
Certis legibus omnes vivunt: de suo victitant:
à votis liberæ sunt. Si nubere visum, migrant,
& nubunt. Non inutili humanæ vitę instituto;
quum sint & in illo & in altero sexu, qui neque
libertatem ferre possunt, neque arctum impe-
rium: quibus medium hoc vitæ genus saluti esse
3 Domicilium cur immutatum Lib. 2. cap. 3. num. 7. Anno 1189. queat. Harum prior habitatio declivi fuit loco,
circa Templum Ægidianum, ut antè memini
dicere, eo ipso Domicilio quod Cistercienses
4 Et quando. Archiv. loci. paulò antè meliore solo mutarant. Aliquanto
pòst in salubriorem locum concesserunt. Eam
mutationem ratam habuit Gulielmus Camera-
censium Præsul, diplomate anni M. CC. LXXXIX.

CAPUT IX.

De Sororibus Augustinianis sive nigris.

1 Nigræ Sorores unde huc. Lib. M. S. MUltò pòst Augustinianæ ægris, etiam
contage laborantibus ministrantes, & à
nigris vestibus nigrę sorores dictæ, ex Pame-
2 Et quando. Tabulæ. lensi Aldenardæ Cœnobio huc venerunt anno
M. CCCC. XCII. & sequenti ab Henrico de Ber-
gis Antistite Confirmationem, à Canonicis ve-
rò hujus urbis Sacelli struendi facultatem im- 3 Ubi olim.
petrarunt. Et qui lem Sacellum illud adhuc su-
perest; sed profanatum & in usum Scholæ pu-
blicæ conversum: Cùmque locus is, quem tum 4 Cur translata.
incolebant esset propè urbis portam, viâ maxi-
mè frequentatâ, quod contagis tempore peri-
culosum erat ultro citroque commeantibus,
translatum est Monasterium in locum ut magis
avium; ita priore multo ampliorem, & amœ-
niorem.

CAPUT X.

De Nosocomio D. Blasii.

INter pia majorum opera potissimum est stru- 1 Hospitale S. Blasii.
cturâ, & opibus Hospitale D. Blasii, ante tria Archiv. Swivec. an. 1267. & 74. meminerunt.
sæcula, & amplius, à Teneræmondæ Domi-
nis fundatum: qui id ideo in diplomatibus, *suum
Hospitale* appellant, etsi ab aliis ditatum. Gu- 2 De eo Gulielmi Teneræm. Domini decretum.
lielmus Flandrensis Roberti Betunii Flandriæ
Comitis ex fratre nepos, ex consilio Scabino-
rum, & aliorum, ad ægrorum curam quinque Diploma 1316.
hîc sorores instituit, & unum fratrem. Quem 3 A quo confirmatum & cur. Diploma 1423.
numerum postea Philippus Maleani gener ve-
tuit augeri; ne quod ad ægrorum curam fun-
datum est, Sorores & fratres validi, & ampliore
numero consumerent. Dictę Sorores multo 4 Ibi Sorores olim quales.
tempore ad nulla vota adstringebantur. Sena-
tus arbitrio, & suo, ibant, & abibant, ancillarum
more: donec tandem nuper admodum anno vi- 5 Quales nunc.
delicet M. D. II. 27. Augusti castitatem, pau-
pertatem, & obedientiam professæ, ad vitam
se Nosocomio sacrarunt. Cùmque antè nec Pa-
stori, nec Episcopo obnoxiæ essent; sed Se-
natui tantùm: exinde Ecclesiastici juris esse
cœperunt. Curatores tamen adhuc à Senatu
accipiunt: qui administrationis suę rationes quo-
tannis reddunt, idque coram Scabinis.

CAPUT XI.

De Xenodochiis.

XEnodochia sunt duo, quorum primarium 1 Xenodochium B. Mariæ.
Deiparæ dicatum, ad portam Aggeris,
ubi peregrinis maribus tectum, lectum, pul-
pamenta, & hieme ignem; exteris item con-
cionatoribus mensam & bibliothecam majorum
pietas fundavit. Anno M. CCC. LIV. Senatus de- 2 Ibidem turris à quo tempore. Archiv. Loci.
dit huic Xenodochio Portam aggeris, ut vo-
cant, ad struendam turrim, eâ lege, ut si ne- 3 Quâ lege.
cessitas postularet, liceret Senatui uti eâ portâ,
ut ceteris opidi portis, inter quas hæc olim, ante
dilatationem pomœrii. Sacellū habet mediocre.
Hîc antiquitùs Sodalitatem D. Virginis fuisse, 4 Ibi olim Sodalitas.
sed in summum templum translatam cum jure
cudendi æris suprà memini. Id Sacellum ante Lib. 2. cap. 2. num. 44. & 46.
quadringentos annos fuisse, ex obituario Eccle- 5 Sacellum à quo ævo.
siæ Tenerçmondensis didici: ubi ad 18. Kal.
Septemb. ita legitur: *Domina Machtildis, Do-
mina Teneræmondensis, legavit 12. solidos Pari-
sienses, præsentibus ad processionem illius diei,*

ad

ad Domum Ægidii Cryf, juxta Dyckpoorte Capellam, in assumptione distribuendos præsentibus.

Ne autem mulieres & puellæ ab hospitalitatis beneficio excluderentur, quas cum viris promiscuè versari non decet; Alterum est ad D. Joannis Evangelistæ huic sexui, simile diversorium: ubi etiam pueri admittuntur, qui oondum ad pubertatem perveneruot. Ante tria sæcula Sacellum hìc fuisse manifestis indiciis persuadeor. Id antequam Hospitalis nomen habuit, *S. Joannis ad Scaldam* dictum legi. Domus autem multò est recentior: nempe ab anno M. CCCC. XXXIV. Fuit & hìc olim Sodalitas; sed quæ bellorum tempestate pridem intercidit.

6. Xenodochium S. Joannis Evangelistæ. Archiv. loci.
7 Ibi Sacellum ex quo. Ibidem.

CAPUT XII.

De Domo S. Spiritus.

SUperest domus quæ S. Spiritus dicitur. Huic occasionem dedit Henricus Slabbaert Decanus quondam Bruxellensis, Teneræmondæ Canonicus: qui cùm in usus pauperum legasset domum suam quam hìc habebat; placuit tandem Senatui huc transferre sedecim mulierculârum habitationem, & varias sparsim fuodatas eleëmosynas: structumque ibidem Sacellum juxta plateam, ad liberiorem cujusque accessum, quod Spiritui Sancto dedicarunt: unde loco nomen.

1 Domus S. Spiritus à quo. Tab. an. 1241.
Tab. an. 1432.

CAPUT XIII.

De variis sparsim Sacellis.

PRæter loca sacra quæ jam dixi, varia insuper hâc urbe Sacella sunt. Maximum, & quod antiquissimum habetur, est D. Joannis Baptistæ: quod parochiale oppidi templum olim fuisse vulgus existimat. Ego verò ausim asserere non excedere quartum sæculum. Hic Curatoribus *Waltero Lindano* Senatore, *Joanne van Belle de Scherre, & Godefrido vanden Velde*, instituta Sodalitas Joannis Baptistæ, & aliquanto pòst D. Catharinæ, quæ sequentibus annis junctæ. Toto ferè pòst seculo Turris ex vivo saxo ad culmen structa est, cujus saxi sumptus cum insigni peribulo sive lorica, fuit sedecim librarum Fland. & paulò ampliùs. Episcopus Cameracensis locum dedicavit anno M. CCCC. XLVI. In ea dedicatione Congiarii loco data Episcopo libra Parisiensis, Sacellano quatuor solidi Parisienses, famulo (à secretis ut auguror) octo. Vide Parcimoniam ejus ævi, ut cum senibus loquar, & auri, argentique contemptum, vel, quod veriùs, inopiam.

1 Sacellum S. Joannis Baptistæ à quo ævo.
2 Ibidem Sodalitas una. Archiv. loci an. 1313.
3 Et altera Anno 1353. Ibidem.
Anno 1414. Ibidem.
4 De exiguo congiario annotatio.
Archiv. loci.

Sequitur D. Rochi. Id decreverant condere Jacobus, & Joannes de Nivele, Romanus Dankaert, Bartholomæus Penneman: idque institutum quo magis proveheretur, impetrarunt à Præsule Cameracensi confirmationem Sodalitatis S. Rochi: quæ cùm noo posset teneri sine legibus, & institutis; petiverunt ut Senatus ea quæ inter se decreverant, sanciret: quod factum, duratque hæc Sodalitas, & est ex tribus Collegiis Rithmicorum, de quibus suprà.

5 Sacellum D. Rochi.
Tab. an. 1489.
6 Ibidem Sodalitas.
Tab. an. 1489.
Lib. 1. cap. 10. num. 25.

Tertium est D. Virginis quod ad ripam dicitur: Fuisse alterum ejusdem nominis ante multos annos memorant, propius aquas, in ipsa Teneræ ripâ: ubi nunc pons, quem Bogardicum dicunt, aut circa; quod cum oomioe translatum. Verisimiliter id factum, quando Teneræ ripa ad commodiorem navium stationem munita muro. Structum autem novum id Sacellum, Curatoribus *Stephano vanden Briele, & Joanne Jacops*, cùm antè in ædibus privatis ad tempus celebratum esset. Sarta tecta bajuli curant, Tributis ad id ex Conventione cum Senatu lucri sui decimis, & insuper quotannis sex solidis.

7 Sacellum D. Virginis.
8 Unde translatum.
9 Quando structum.
Archiv. loci anno 1512.
Tab. an. 1545.

Ea quæ dixi nullam penè passa hæreticorum demolitionem. Itaque divinus ibidem cultus celebratur. Contrà D. Georgii Sacrarium, DD. item Nicolai, & Eligii, profanata manent. Primum, est Sodalitatis D. Georgii: alterum mercatorum, sive Propolarum; tertium Ferrariorum. Omnia æquè obscuræ originis; sed tamen ante trecentos annos condita existimem, non obscuris, quoad singula, indiciis.

10 Sacella adhuc profanata.
11 Et quorum.
12 Et cujus ævi.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBER

LIBER TERTIUS.

De Territorio Teneræmondenſi.

CAPUT PRIMUM.

An ditio Teneræmondana olim Gallici an Imperialis Soli?

1 Totam ditionem Imperialis eſſe ſoli.

P Oſtquam urbis & ſacrorum deſcriptionem confecimus, *Ager Teneræmondanus* extremus labor erit. Hic in quo ſolo ſitus ſit, partim in confeſſo eſt, partim non ambigitur quidem; ſed à pleriſque penitùs ignoratur. Quoad ea quę Brabantiam verſus ad meridiem Scaldę ſita ſunt, ab omni ævo habita ſoli Imperialis; quæverò ultra flumen Flandriæ ſunt finitima, nunquam Gallici fuiſſe juris; ſed etiam Imperialis inde manifeſtum, quod arx Othoniana Gandavi, vulgò *Ts-Graeven Caſteel* (id eſt Comitis caſtellum) in ſolo Imperiali non aliâ causâ ab Othone ſtructa eſt, quàm ad tutelam finium Imperii: quos Comites Flandriæ, Galli Clientes, indies arctatum ibant. Hæc ad mentem veteris Chronographi qui, *novum*, inquit, *caſtellum, quod ad ripas Legia in Imperio ſitum eſt, non Reges Franciæ, non Comites Flandriæ; ſed Imperatores Romanorum, in fiſco, & in libera poſſeſſione S. Bavonis, ad defenſionem ipſius Monaſterii & antiqui caſtri Gandæ* (quod temerè *Sgraeven Steen*, id eſt Comitis Caſtrum fuiſſe Oudegherſte tradidit) *propter diviſionem Regni & Imperii ſtatuerunt: quo ſcilicet præfatus Otho regni Francorum, & Imperii Orientalium fines determinavit.* Quin etiam ipſum Monaſterium D. Bavonis, quod olim fuit ubi nunc arx Carolina viſitur, *in antiquo caſtro Ganda, in valle Legia, juxta Scaldim*, unde ipſum *Monaſterium Ganda* vocatum eſt: in Imperio ſitum eſſe, non hiſtoriæ ſolùm produnt; ſed etiam Joannæ Flandriæ Comitiſſæ diploma aſſeverat. Imò verò cùm inter Galliæ Regem & Abbatem D. Bavonis ſuper eâ re controverſia eſſet, magnáque contentione Rex inſtaret in Gallico ſolo id Cœnobium eſſe; tandem re accuratè diſputatâ, Procurator Regius, Prætor Inſulenſis (erat enim per id tempus ea urbs Gallicarum partium) palàm apud Regem profeſſus eſt: *Monaſterium S. Bavonis non eſſe ſitum in Regno Franciæ, nec à Regibus fundatum, nec in eorum protectione: ſed eſſe in Imperio, ab Imperatoribus fundatum, & ſingulari defenſione Imperii.* Hæc eò pluribus dico, ut cùm Othonianam arcem ad Imperii limites eſſe docuero, & Bavonenſe item Cœnobium in ſolo Imperii, faciliùs oſtendam prędictam illam Territorii noſtri partem, quum remotior ſit à Gallia, undique terris Imperialibus cincta, numquam Gallici fuiſſe juris; ſed Imperialis: ut de Waſia palàm eſt, & ditione Oudenburgicâ, & quatuor Ambactis, ſive Officiis, ut vocant, *Aſſenethe* (nunc Aſſenede) *Bothols, Axla*, & *Hulſta*. Habet autem hęc noſtra ditio ad ortum Brabantiam: ubi etiam à ditione Bornehemiâ Scaldis dividit, ut ad Septemtrionem à Waſia Durma. Ad occaſum finitima eſt hinc Caſtellania Gandenſis, inde Aloſtana ditio: quæ etiam meridianum latus claudit. Mediam ferè Scaldis ſecat. Tenera etiam, qui urbi nomen dedit, per Comitatum Aloſtenſem huc delapſus, aliquam partem rigat. Unde præter ingentem commoditatem, ſumma etiam terris ubertas. Ager cùm omnis generis frumenti eſt ferax, tum etiam cannabis, & præ tota Flandria imò Belgica lini abundans: quod ex adſitis, diſſitiſque locis, hebdomadatim hinc Mercatores petunt. Prata irrigua, & læta gramine. Sylvæ neque multæ, neque magnę: lignorum tamen affatim ex contermina Brabantia advehitur. Pagos univerſim habet ſedecim: quorum cis Scaldim ſiti ſunt hi: *Opwyck, Wettere, Bella ad Scaldim, Bella ad Teneram, S. Gillis cum Swveke, Baſerode*, & *Lebbeke*. Ultra verò, in latere Flandrico, *Zele, Hamme, Uytberghen, Overmeere, Berlaere, Calkene, Laerne, Grimberghe* & *Moerſeke*. Ex his omnibus octo tantùm cenſentur Tribunalia Principis, Teneræmondæ Domini: adnumeratis etiam iis quæ ante annos aliquot pignori data, fiduciario jure poſſidentur. Sunt autem hæc: *Zele, Hamme, Wettere, Opwyck* & *Lebbeke, Bella ad Teneram* cum *S. Gillis* & *Swiveke, Grimberghe, Berlaere, Baſerode*. Cetera loca à Dynaſtæ Clientibus hereditario jure tenentur.

Chron. D. Bavonis ad an. 936.

2 Caſtrum Othonianum Gandavi quo ſolo.

3 Oudegherſte error. Annal. cap. 21.

4 Monaſterium D. Bavonis quo ſolo. Chronic. D. Bavonis. Ibidem an. 939. Diplom. Caroli Calvi.

5 Super eo controverſia. Archiv. D. Bavonis.

6 Ea definita. Ibidem.

Chron. D. Bavonis an. 936.

7 Huic Territorio finitima.

8 Flumina.

9 Ager.

10 Prata.

11 Sylvæ.

12 Pagi.

13 Principis Tribunalia quot.

CAPUT II.

De iis pagis, qui immediatè Teneræmondæ Domino parent, & duobus Dominiis, quæ fiduciario jure poſſidentur.

ZELE.

O Mnium agmen ducit *Zele*: amplitudine, fertilitate, divitiis, ceteris longè præcellens. Numero etiam incolarum tanto, ut cum multis, non minimis oppidis, queat comparari. Ad Septemtrionem Durmâ irrigatur; ad meridiem Scaldâ; ſed non tanto ſpatio. Illic lætiſſima habet prata; hìc nulla. Præter alios fructus, maximus hìc eſt lini proventus: quod per totum annum variè diſtrahitur; plurimum tamen nundinatione anniverſali, quæ magnâ celebritate quotannis celebratur ipſo D. Michaëlis. Templum D. Ludgero ſacrum eſt: cujus pars vetuſta, pars recentior: ab incendio, credo

1 Zele commendatio varia.

credo anni M. CCCC. LII. restituta. Pastoratum habet, quo extra urbes, vix totâ Belgicâ opulentior: Is ad Collationem spectat Abbatis Imperialium Werdinensis, & Hellemstadiensis Monasteriorum, in Westphalia, Ordinis D. Benedicti, ratione decimarum, quas ipsius Caroli Magni dono, Werdinense Cœnobium accepit.

2 Ibidem olim Præpositura. Fuit hic olim ejusdem Ordinis Præpositura, ab hoc Abbate dependens; quam ab ipso Caroli Magni ævo stetisse, ferunt. De hac ita ad me, ex relatu Stephani Campmanni, Monachi Werdinensis, & Præpositi virginum juxta oppidum Santen, V. N. Adrianus de Marsselaere: *Carolus Magnus Imperator, ex doctissimi promotione Alcuini sui Preceptoris, voluit S. Lugerum præfici duobus Monasteriis: quorum unum erat Monialium in Nivelle, alterum virorum in Bracbent, quod Luthusen vel Lotusa vocabatur; sed S. Ludgerus cùm vir esset, viris, non feminis præesse maluit. Istud Luthusen dicebat D. Campmannus, fuisse Præposituram S. Petri in Zele & Grimberghen, juxta Teneramondam.* Tria hic obscervo: aut antè Caroli Magni ævum Cœnobium hic fuisse; aut ab eo structum, sub imperio & possessione Abbatiæ Werdinensis, cui D. Lutgerus præerat: dein id Cœnobium in *Bracbent* situm; quod etiam de Cœnobio D. Bavonis Gandavi ostendi, etsi utrumque in Flandrico Scaldis latere: & denique Cœnobium *Luthusen* dictum; quam vocem corruptam credo breviationis causâ (quod nostratibus familiare) pro *Ludgers-husen*, id est Ludgeri ædes. Stetit autem ea Præpositura, donec aut bello, aut incendio illo anni M. CCCC. LII. eversis à Gandensibus ædificiis, aut aliâ demum causâ, Monachi ad suum Cœnobium revocati sunt; relictâ magnâ parte decimarum ad alimoniam Pastoris: & reliquo dato genti de Marsselaere ad tempus, sub certi annui pretii redemptione: qui eâ causâ diu hujus pagi inquilini fuere, ubi adhuc varias habent possessiones. Sunt autem ii Marsselarii ex antiqua stirpe van Ophem; geruntque ejusdem familiæ insignia. Nomen autem Marsselaere habent ex antiquo suo feudo *Marsselaere* in pago Malderen; quod in clientela Ducum Brabantiæ possident: ut liquet tabulis Ægidii de Marsselaere Equitis, & Prudentiæ uxoris ejus, quæ datæ anno M. CCC. XXIX.

3 Gens Marsselaere unde. Ejusdem gentis nobilitas (quæ etiam à Guicciardino Belgicæ descriptione celebrata est) vel hinc liquet, quod cum præstantissimis familiis conjugio affinitatem contraxerunt; ex quibus inter plures sunt hæ: Coolhem, vande Voorde, de Luu, Lanen, Assche, Groesdonck, Happaert, Rycke, van Hale, Utenhove, Grimberge, Dielbeke, Mol.

HAMME.

4 Hamme quale dominium. Diplom. Philip. an. 1560.

5 Cujus.

SEquitur *Hamme*, in limite ditionis ad Durmam flumen, insignis pagus. Hunc ab aliquot annis, cum Dominii titulo pignori à Principe accepit *Petrus d'Overloope*; nunc est penes Amplissimum Virum Dominum *Ludovicum Verreyken*, Principis Audientiarium & Aurei Velleris nobilissimo Ordini à thesauris, variis legationibus nobilem, & procuratâ nobis pace Gallicâ, Anglicâ, & Induciis belli Belgici. Habet hic præter constitutionem Majoris, Messarii, Scabinorum, aliorumque munerum, jus aucupii, & venationis. Altam verò Justitiam, recevia feudorum, jus decimarum, in Venditionibus optimum catballum, & mulctas quæ tres libras excedunt cum imperio in Vasallos, aliisque regalibus, Princeps sibi reservavit.

Anno 1598. Anno 1600. Anno 1609.

6 Domini jura.

7 Templi antiquitas. Templum hic est D. Petri nomine Deo sacrum, originis incertæ: antiquum tamen esse constat vel ex versibus, qui in fornice leguntur, quos mihi loci Pastor Joannes Bouquet solerti vir ingenio tradidit, in hæc verba:

Mille, centenis annis, octo quadragenis,
Hic fit Sacellus Oriente parte novellus.
Hinc annus quintus Michaelis signa dat intus.

Illius Sacelli nomine Chorum intelligo, qui multis annis cetero Templo posterior, ut vel ex secundo versu liquet. At verò ultimum, de Chori dedicatione capiendum existimo. Jus Patronatûs ad Abbatem Lobiensem spectat. In hoc Templo humanum os visitur, in Durma flumine olim inventum (quod femoris esse palàm est) tantæ magnitudinis, ut si cum aliis conferas, in duplum excedat: continet enim in longitudine quatuor pedes, & sesqui pollicem; in ambitu verò quà angustissimum, tredecim pollices. 8 In Templo mirandum os.

9 Narratio de Gygante. Ab hominum memoria fabulam aut historiam à majoribus posteri didicerunt, quam uno ore advenis narrant: Gygantem hic habitasse, & alterum item in vicina Wasia, ultra Durmam: & cùm de proceritate certarent, convenisse tandem Tielrodam (pagus hic est ad ostium Durmæ) ibique cùm Templum strueretur, captâ occasione lapidem eâ muri altitudine posuisse, ad quam quisque manu posset pertingere, qui etiamnum dicto loco magno accolarum supercilio, & asseveratione ostentantur. An verum id an falsum, penes lectorem judicium esto. Illorum certè lapidum humilis situs ridiculo esse possit; sed accuratiùs dispicienti, primâ facie liquet, Cœmeterium multo nunc altius esse atque olim fuit: idque vel ex Templi pavimento, in quod, præter morem, descenditur: quod Cœmeterio acclivius esse solet. Accumulatum illud credibile est propter alluentis Durmæ exundationes, cujus fluctibus ipsi indies muri quatiuntur. Hoc autem constat viam inibi esse quam ab hominum memoria Gygantęâ appellant. Enimverò si Plutarchus scitè subtiliterque ratiocinatum *Pythagoram* dicit *in reperienda statûs longitudinisque Herculis præstantiâ, idque longitudine pedum ejus inventâ, ex metatione stadii, quod est Pisæ, ad Jovis Olympii*; cur non itidem verosimile videatur, habito modo, & spatio hujus ossis, ratione proportionis servatâ, hominem illum tanto ceteris fuisse proceriorem, quanto ejus coxendix major est quam ceteræ. Sicut enim ille *comprehensâ mensurâ Herculani pedis, quanta longinquitas corporis,*

10 Via Gygantis.

11 De illo osse dissertatio Apud A. Gellium lib. 1. cap. 1.

Ibidem.

I

peris, ei mensuræ conveniret, secundùm naturalem membrorum omnium inter se competentiam, rectè judicavit: Cur non etiam nobis liceat dicere, si hic coxendicem duplo nobis habuit majorem, staturâ etiam nos duplo superasse? Interim credere semper liberum.

12 Sagittariorum Sodalitas. Præter alia est hic Sagittariorum Sodalitas D. Georgio sacrata; quam Carolus Burgundus confirmavit: cujus diploma per belli turbas amissum Maxæmylianus, & Carolus V. Cæsar integrarunt. Fruitur iis privilegiis, quibus Collegium urbanum, & similiter administratur. Diplom. an. 1511.

13 S. Annæ vicus. Circa fines hujus pagi vicus est, cui à templi nomine, *S. Annæ* nomen. Incolæ Hammenses censentur, parentque eidem Domino, & eorum semper aliquis inter Scabinos ejus pagi. In Ecclesiasticis tamen Waesmonsteranis subcensentur.

14 De agro compascuo. Archiv. loci. Habent autem Hammenses singulari gratiâ, ex Dynastarum donatione, agrum compascuum: quem à communi omnibus usu *Communitatem* nostri vocant. Qua de re duo supersunt diplomata: quorum seriem ad rei memoriam hic visum dare.

15 Diploma unum. Archiva loci. *Ego Robertus Atrebatensis Advocatus, Betuniæ & Teneramondæ Dominus, notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quod ego pro peccatorum meorum remissione, & divinæ remunerationis intuitu contuli universis hominibus meis, & hospitibus de Hamme in piam eleemosynam, quamdam paludem Uyterdyck vulgariter nominatam, sitam in Parochia de Hamme juxta ripam Dermæ, ad commodum & communitatem omnium habitantium in villa mea supradicta. Et ut donatio hujus eleemosynæ firma, & stabilis in perpetuum permaneat, feci præsentes litteras in hujus rei testimonium sigilli mei munimine roborari. Actum anno Domini* M. CC. LV. *mense Junio.*

Fuit autem *Robertus* ille Gulielmi Advocati Atrebatensis, & Machtildis Teneræmondæ Dominæ filius. Quod sequitur, hujus gener dedit.

16 Et alterum. Archiva loci. *Nos Guido Comes Flandriæ, Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, universis præsentes litteras visuris salutem, & noscere veritatem. Noverint universi, quod nos contulimus & concessimus indifferenter, & communiter, universis & singulis in Parochia de Hammé de Territorio Teneramondensi commorantibus, & non aliis, omnem pascuam, & usum, quos acquirere poterunt in loco vel locis qui Uyterdycke vulgariter teuthonicè nuncupantur: qui nostri sunt, infra limites Parochiæ supra dictæ, vel inposterum inveniri poterunt, per augmentum, vel detrimentum usque ad profunditatem rivi nostri, in hereditatem; pro duobus denariis nobis ab Ecclesia de Hamme pro universitate dictæ Parochiæ ad Pascha Domini annuatim solvendis: salvo tamen in omnibus jure alieno; quod cuique competit ante datam præsentem latam. In cujus rei testimonium, & munimen, universitati dictæ Parochiæ dedimus præsentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum, & actum anno Domini* M. CC. LXI. *feriâ quintâ post assumptionis Beatæ Virginis.*

WETTERE.

OB similem conditionem subjungo *Wettere* in colle mediâ inter Gandavum & Teneræmondam viâ: unde lætissimus quaquaversum prospectus, vel in ipsam Gandam. Latissimè extenditur, etiam ultra flumen: ubi complectitur *Eertbure*, procurritque adusque Lokeren, Wasiæ pagum. Inibi visitur vetus illud Prætorium *Vander Most*, Flandris finitimisque populariter notum: quod ab antiqua gente *Vander Mest* nomen habet. Ut Hamme Durmâ, ita *Wettere* Scalde ditatur. Non ita diu est, quod Principi immediatè parebat. Neque adhuc aliud est, quàm fiduciarium dominium, & pignori datum: quod primus à Rege accepit *Maxæmylianus Villanus de Gandavo* Eques, Isenghemii Comes, Rassenghemi Baro, Gubernator Insularum, Duaci, & Orchiaci: reservatis Principi regalibus, & jure majestatis. Ejus oppignorationis confirmationem, & dominii fructus impetravit postmodum Philippa de Jauce vidua prædicti Maxæmyliani. Feudum hic quoddam est, quod antiquitatis gratiâ, ex veteri membrana erui, scripta anno M. CCC. LXV. *Primarium id feudum* erat *& capitale* ut vocant *ad quod ex vetustæ jure, & inveterata consuetudine spectabat venatio per universum Teneramondensis Dominii territorium cum duobus sagacibus & venaticis totidem. Licebat possessori sine delicto venari & Domino feras capere* (id est ferinam procurare) *circum campos, & circa. Huic feudatario dabat dynasta quotannis certam frumenti mensuram ad alimoniam canum. Neque tenebatur ad aliud relevagium, quàm venire ad arcem hujus urbis, & ibi cornu canere* (cùm ad venationem iret credo, ut indicium esset Dynastæ, qui antiquitùs illic degebat) *& similiter cum ad bellum peregrè Dominus* (Teneræmondæ) *proficiscebatur; eoque profecto in arcem concedere, eamque cum aliis tueri, denec Dominus in suam ditionem rediisset.* Wetteræ appendix est Lichterveldt jam olim Dominii titulo insigne, quod itidem inter feuda Teneræmondensis Curiæ censetur. Nomen habet à priscis possessoribus Lichterveldæ, circa Brugas, Dominis. In hac familia præter alios celeberrimæ in Annalibus memoriæ est Jodocus Lichterveldius, Eques, Heulæ Dominus: qui in nobilissimo illo comitatu Philippi Boni numeratur, quando is Princeps simulatâ in Batavos profectione, in Brugenses quorum urbem jam ingressus erat, animadvertere decreverat; sed cùm hostilia omnia Cives imminere rati, obseratis oppidi portis, & plurimo Ducis agmine excluso, ad arma ruerent, in illorum manus haud dubiè Princeps venisset, nisi à Lichterveldio monitus, ad portam properans, post summum vitæ discrimen (amisso fortissimo Belgarum Lilidamo qui Burgundi auspiciis Parisios bis occuparat, & tenuerat, dissuasorque fuerat hujus facti) ope ferrarii exitum sibi, suisque invenisset. A gente Lichterveldia ad Masminios defecit, inde ad Villanos qui nunc & hoc, & superiore Wetteræ Dominio potiuntur. OP-

17 Wetteræ situs.
18 Amplitudo.
19 Prætorium vander Most.
20 Wettere quale Dominium. Codex sacri patrimonii.
21 Primus Dominus.
22 Ibidem memorabile feudum. Lib. Feudal.
23 Lichterveldt Wetteræ appendix.
24 Ejus nominis familia. Meyer. an. 1417.
25 Judocus Lichterveldius.
26 Ejus ergo Principem meritum.
27 Wetteræ cujus familiæ. Lib. Feudal.

OPWYCK.

28 Situs Opwyck.
29 Ibidem Flandriæ & Brabant. limes ubi.
Lib. Feudal. Diplom. Odardi. Episc. Camerac. an. 1107. lib. 2. cap. 2. num. 11.

SEquitur *Opwyck* quod alioquin tertio ferè loco numeratur. Hìc termini Brabantiæ & hujus ditionis concurrunt, eo loco, qui dicitur *Den Merchtenschen Cauter*, id est Merchtensis plaoicies. Pastoratum habet satis opimum, quem confert Capitulum Teneræmondense.

LEBBEKE.

30 De Templo Lebbecæ memorandum.
Diploma Odardi Episcopi Cameracæ. 1108.

HUic vicina est *Lebbeka*. Templum D. Virginem habet tutelarem: quam singulari ostento, eo loco ædem sibi voluisse strui memorant, maturato ante tempus lino, eo agro qui condendo Templo erat lectus: & insuper ostensâ cuidam per visum latumiâ, unde saxa eruerentur ad structuram. Ejus lini adhuc paululum superesse aiunt: quod quotannis ostendant; ut etiam dictæ latumiæ locum. Gemellum ferè huic illud in Italia, Mariæ ad nives. Pastoratûs collatio est penes Capitulum Teneræmondense.

DENDER-BELLE.

31 Dender-Bellæ etymon.
32 Ruinæ antiquæ arcis.
Lib. Feudal.
33 Ea cujus.
Lib. Feudal.
Archiv. Swivec. 1395.
Lib. Feudal.

NOn procul inde *Bella* est ad *Teneram*: unde etiam vulgò *Dender-belle*, id est Teneræbella dicitur. Templum habet vetustum, cujus Chorus aut restitutus aut de novo structus est anno M. D. XXXIX. ut saxum indicat quod parieti exteriùs insertum, versus Orientem. Visuntur hìc parietinæ antiquæ Arcis ad fluminis ripam, quam Incolæ affirmant multis ætatibus demolitam in rüinis jacuisse. Diceres nupero sæculo conditam, ita laterum color nullam præfert vetustatem. Sed ea cœmentationis est firmitas, ut lateres nequeant divelli, ne longi quidem temporis maceratione. Citiùs frangas, quàm solvas, quæ duricies antiquitatem valdè redolet. Insuper senes decrepiti aiunt, se pueros eâdem facie eam arcem vidisse; & à grandævis itidem audivisse, quod ipsi à patribus acceperant. Est autem dicta arx dominium & feudum, quod à Teneræmondæ Domino tenetur. Cujus ratione licet possessori Majorem statuere, qui cum feudatariis heredat, & exheredat, quoad ea quæ dicto dominio subsunt. Olim fuit io familia *de Masseme*: in qua *Joannes Masminius* dictus *Gallois* (quem nobilibus bello Gandensi ducem Maleanus dedit, contra Albatorum factionem) se inscribit *Dominum Bella*, quod de hac arce capio: à qua totum pagum Bellæ nomen accepisse nihil impedit. Post Masminios fuit gentis *Uyter Zwanen*, nunc *Tedeghemii* potiuntur. De qua gente vide infra lib. 3. cap. 7. num. 6.

34 Rara narratio de capta lupâ. Anno 1600. 14. Maii.

Quod hìc attexam novum est, aut saltem rarum. Marcus van Mauwe Villicus cùm invaderetur à fœta lupa, & jam aliquot vulnera accepisset, jugulo imminentem arctiùs complexus, ita ad pectus pressit, ut aliud nihil conaretur quàm eluctari: cùmque ad vocem ejus exciti Jodocus Vermeulen, & Andreas van Egmont, securi mortem belluæ intentarent, veritus ille ne vulnerum dolore, & præsentis periculi metu, majore vi, pectus nudum, & jam frequenti morsu, & dentium impressione tantùm non apertum, ulteriùs lacerare pergeret; vetuit fieri: sed persuasit ut arrepto cultello, quem penes se habebat jugulum lupæ inciderent. Quo facto bellua exanimis concidit; reclusoque utero septem inventi catuli, & inter eos tres fœmellæ: datique viro in compensationem triginta novem floreni: nempe octodecim de more pro capta lupa, in singulos catulos tres, & pro curatione vulnerum duodecim. Hæc ita gesta ejus loci Scabini scripto testati sunt, & lupam curru in urbem vectam in publico populi accursu, memini videre.

SINT GILLIS.

PRopiùs urbem pagus est, qui *S. Ægidii* dicitur. Olim *Swiveca* & *Swevica* vocabatur; sed postquam à Templo Swivecano ad D. Ægidii Pastoratus translatus est, ut suprà dixi, concessit in nomen D. Ægidii: Abbatia verò Cisterciensis, ex D. Ægidii Templo Swivecam translata Swivecana dicta est. Habet autem nomen ab Hospitali, quod olim D. Ægidio Machtildis tempore dedicatum: dictorum fidem diplomata faciunt, quæ suprà dedi. Hìc Swevos aliquando desedisse indicio est antiquum loci nomen, *Swevick* (ita sæpe in antiquis monimentis) quasi *Swaven-wyck* id est Swevorum vicus: quem populum has ditiones incoluisse, & tandem à Normannis ad internecionem cæsum, nemo humanior ignorat. Quales locorum appellationes à populatoribus illis populis, non sunt per Flandriam insolentes. Hinc *Gothem*, *Wandelghem*, *Hundelghem*, *Sweveghem*, à Gothis Vandalis, Hunnis, Swevis. Patronatus Ecclesiæ ad Abbatissam Swivecanam spectat.

35 Pagi S. Ægidii vetustius nomen.
Archiv. Swivec. variis locis.
Lib. 2. cap. 1. num. 2.
36 Unde D. Ægidii nomen.
Lib. 2 cap. 1. num. 4. & 5.
37 De Swevis conjectura.
Meyer. 849. Idem 880.
38 Quorundam nominum origines.

GRIMBERGHEN.

ALiâ parte ultra Scaldim vicina est *Grimberga* ab incultis montibus nomen habens. *Grim* enim priscâ linguâ tetrum, ferum, torvum, & incultum notat. Unde usitatum nobis verbum *grimmen* id est torviter adspicere, & ringi; & vetus nomen *Grimoaldus a sæva potestate*, inquit Rhenanus. Et quidem habet hìc pagus aliquot colles, sed aliorum locorum fertilitas, quam vicinus Scaldis affundit, facilè hoc soli vitium compensat. Pastoratum habet opimum. Ejus Collator est Abbas Wertiniensis. In Templo ante civilia nuper bella visebatur monimentum Isabellæ de Masmines, & Moerseke, quam filiam fuisse credo Gerardi Masminiæ Domini, & Catharinę de Moerske, neptem ex filia Philippi Maldeghemii Moesecę Domioi & Elisabethæ de Wavrin. De hujus pagi alluvionibus cùm nuper controversia esset, tandem à Principe pro incolis lata sententia.

39 Grimbergæ situs.
Kilian. Etymolog.
40 Ejus Etymolog.
Rerum Germanic. lib. 3.
Anslect. Cornel. Oudart
41 In Templo monimentum.
Tabul. anni 1609. 15. April.

BERLAERE.

42 Berlaere qualε solum.

GRimbergæ quoad inculta dissimile non est Berlaere, ubertate tamen fructuum longè inpar. Templum habet D. Martino sacrum,

& insuper vetustum Sacellum D. Virgini inscrip-
tum, olim miraculorum numero, ut aiunt, no-
43 Loci situs, bile. Locus est naturâ munitissimus: nam præ-
terquam quod multis partibus, præsertim me-
ridiem versùs, colles tuentur; habet insuper à
latere, fronte, & tergo Scaldim: cujus alluvia
Tabul. an. 1609. intra aggerem ad incolas spectare, nuper à Prin-
cipe definitum, quæ autem extra aggerem &
nunc sunt, & inposterum Scaldis adjiciet; ab
Tabul. an. 1611. Archiducum Quæstore Carolo de Steelandt,
emptione sui juris fecerunt. Alterum verò latus
longo tractu palustria tegunt: in quibus sparsim
locus est naturæ miraculo memorabilis, præter
44 Ibidem naturæ miraculum. accolas paucis notus. Hujus ea natura est, ut
quum quotannis omnem circumquaque paludem
aquæ tegant; licèt æquè declivis, semper tamen
emineat; neque ab hominum memoria um-
quam mersus sit; sed semper supra quamvis un-
darum altitudinem surrexerit. Cetera frugifer, &
salubris. Sive spongiosa terræ cavitas id efficiat,
sive intùs levis materiæ abundantia mergi vetet,
sive occulta aliqua ratio in causa, non definio.
45 Varia apud Plinium miranda. Natur. Hist. lib. 2. cap. 93. Plinius indefessus ille naturæ rerum scrutator,
multa quidem adfert terrarum miracula: (*Qui-
bus non cœlestia*, inquit, *enarratu difficiliora*)
quarumdam perpetua refert tot sæculis incendia;
Ibidem. spiritus alibi letales, alibi fatidicos; alias ad in-
gressum tremere, alias fluctuare, alias vagari,
Lib. 2. cap. 94. alias natare, alias figuram mutare, alias à plu-
Lib. 2. cap. 95. via immunes, alias putredinem arcere, alias cu-
rare vulnera, alias ferrum tenere, alias respue-
re: quę autem eodem loco, & attollant se, ne
mergantur, & subsidant, undis sidentibus; præ-
ter contiguæ terræ conditionem, in Plinio nus-
quam sunt; neque apud alium legere memini.
Mirando sanè naturæ lusu: quæ tam varia prę-
bet, ad quę humani ingenii vis alludens, inter-
dum industriâ suâ recreatur, interdùm frustrà
46 Mirandi lacus. quærendo fatigata, stupens hebescit. Eodem
pago, eâ regione, quæ collibus adjacet, ad au-
strale Templi latus, ingentes lacus visuntur:
qui etiam, non acclivi modò situ, & variorum
piscium abundantiâ mirandi sunt; sed insuper,
quòd æstate, ubi hìc illic aqua tepet, alibi gla-
ciale ingressis affundant frigus: sive scaturigo
aliqua id efficit; sive occulta naturæ vis,
incertum.

BASERODE.

47 Baserodæ nomen quantum complectitur. SUperest *Baseroda*. Etenim id nomen latiùs
se diffundit, quam Teneræmondæ Dominus
mediatè, vel immediate possidet. Complecti-
tur enim varia loca ad ripam Scaldæ, contiguis
omnia limitibus; quæ distinctionis causâ alia in-
Variæ tabulæ publicæ. super nomina adsciscunt: nempè *Baserode*, *Vlas-
senbroeck*, *Sancti Ursmari Baesrode*, *Sancti A-
mandi Baesrode*, *& Sancta Maria*, sive *Marie-
kercke Baesrode*. An olim hæc omnia unica
Baserode appellatione comprehensa sint, & dein
cùm ad commoditatem populi varia Templa
structa sunt, à Templi nomine nomen accepe-
48 De qua Baseroda hic sermo. rint, incertum, etsi verisimile. Illud autem fer-
tur *Baserodam*, quæ *Vlassenbroeck* dicitur (de
qua hìc potissimùm sermo) antiquitus habuisse
Templum parochiale (in Machtildis tamen di-
plomate ad annum M. CC. XV. tantùm *Capella de
Vlassenbroeck* dicitur) eique subfuisse D. Ursma-
ri Basserodam, ubi tandem structum Sacellum,
ad usum populi & commeantium. Postea verò
cum loci opportunitate magnus huc confluxus
esset, & fortè cùm Dominii titulum accepit,
præ aliis, tamquam peculiare sibi *Basseroda* no-
men accepit, aliis ademptum: quæ nunc sine
ulla adjectione vulgò *Vlassenbroeck S. Amandi* &
Mariekercke nuncupantur; nisi quòd in scriptis,
antiqui adhuc nominis sit usus. Huic nunc sub-
censetur penè *Vlassenbroeck*: cujus antiquissimi
ad Scaldam Templi parietinæ tantùm supersunt;
proventus autem Pastoratui Teneræmondano
ad tempus sunt tributi: nequidquam reclaman-
tibus Basserodiis: qui suæ Ecclesiæ ea emolu-
menta uniri, & Pastori suo tribui postulabant.
Suum tamen tribunal habet: pendetque à Te- 49 Ejus Tribunal.
neræmondæ Domino, qui Majorem illic statuit,
& septem Scabinos: Hoc tribunal Basserodii
externum tribunal vocant; ad distinctionem sui Variæ tabulæ.
tribunalis, quod *internum* dicitur. Veteres au-
tem memoriæ *Tribunal Regum* illud indigetant:
quia Regi Teneræmondæ Domino immediatè
suberat.

Basseroda verò *S. Ursmari* postquam diu con- 50 Basseroda S. Ursmari.
junctim cum Moesecæ Dominio possessa esset,
tandem etiam seorsùm dominii titulum accepit,
& in externam familiam commigravit. De hac
Basseroda latiùs in Moesecæ descriptione, cujus
Feudum est, infrà dicemus. Cap. 3. num. 29.

Quod ad *Mariekercke Basserodam* attinet, ea 51 Baseroda S. Mariæ.
extra limites Teneræmondensis Dominii sita,
ditioni Bernehemiæ subcensetur; de qua infrà. Lib. 5. cap. 8. num. 4.
At verò paulò amplius juris in *S. Amandi Basse-* 52 Baseroda S. Amandi.
rodam Domino Teneræmondensi esse, non hinc
solùm liquet, quòd tertiam partem mulctarum 53 Hic Domini Teneræmondæ jura.
& optimi cathalli hic habet, quam debent om-
nes exceptis civibus Alostensibus, & Gerardi-
montanis (à qua tertia etiam immunes qui hìc
civitatem sunt adepti) sed etiam quod olim *Ro-
bertus* primogenitus Guidonis Flandriæ Comi-
tis, ut Dominus Teneræmondæ, cum *Abbate
sancti Amandi*, & *Leonio Domino de A, Mi-
lite*, itidem Dominis, præscribit hujus pagi
cultoribus statuta de mulctis & pœnis. Cui rei
testes hę tabulę, quas ex archivis Abbatiæ D.
Bernardi depromptas mihi suggessit politissimi
ingenii vir, affinis meus, D. Franciscus vanden
Zype Jurisconsultus & Canonicus Antverpien-
sis. Sunt autem hujusmodi:

I. *Universis præsentes litteras visuris, Rober-* 54 Et leges.
*tus Comitis Flandriæ primogenitus, Atrebatensis
Advocatus, Betuniæ & Teneræmondæ Dominus,
F. Dei permissione Abbas Ecclesiæ sancti Amandi
in Papula, & Leonius Dominus de A, Miles,
salutem & noscere veritatem. Quæ geruntur in
tempore, ne labantur cum fuga temporis, solent
Scripturarum memoriæ commendari. Noscant igi-
tur universi, tam præsentes quàm posteri, quod nos
unà de communi consilio in villa nostra de Base-
rode*

rode S. Amandi, ad nos pertinente, legem & libertatem statuimus, perpetuò duraturam, & omnibus in dicta villa habitantibus, & inposterum habitaturis, dedimus, quæ inferius notari poterit, & est subscripta; videlicet:

55 De conviciis. II. *Quòd si quis alteri mendacium dixisse imposuerit, vel verba turpia, aut contumeliosa intulerit; quinque solidorum emenda reus erit.*

56 De colaphis. III. *Si quis alterum palmâ vel pugno percusserit; decem solidorum emenda reus erit.*

57 De sanguine. IV. *Si quis alterum tam violenter percusserit, ut ruptâ cute, aut fractâ sanguis emanaverit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

58 De fustigatione. V. *Si quis alterum baculo, vel fuste percusserit, si membrum ei non fregerit, vel sanguis non emanaverit; viginti solidorum emenda reus erit.*

VI. *Sed si sanguis emanaverit, vel membrum ei fregerit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

59 De vulnere capitis. VII. *Si quis alterum adeo vulneraverit, quòd os à capite vulnerati amoveri contigerit; decem librarum emenda reus erit.*

60 De eductione gladii. VIII. *Si quis irato animo, causâ lædendi alterum, ensem evaginaverit; viginti solidorum emenda reus erit.*

61 De ictu gladii. IX. *Si quis alterum ense percusserit, dum tamen eum non affolaverit; decem librarum emenda reus erit.*

X. *Si quis alterum ense affolaverit; sexaginta librarum emenda reus erit.*

62 De mutilatione per iram. XI. *Si quis alteri manum, pedem, aut oculum, in calida cholera abstulerit; sexaginta librarum emenda reus erit.*

63 De mutilatione ex consulto. XII. *Si quis autem præmeditanter alteri manum, pedem, oculum, aut linguam abstulerit; & corpus & bona ejus in voluntate dominorum erunt.*

64 De fugatione. XIII. *Si quis alterum in domum aliquam fugaverit, ille qui conductum fugæ fecerit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

XIV. *Ceterorum verò quilibet pro malo sequacium, decem solidorum emendæ reus erit.*

65 De assultu ædium. XV. *Si verò plures ad domum aliquam insultum fecerint; ille qui conductum dicti insultus fecerit, decem librarum emenda reus erit.*

XVI. *Ceterorum verò sibi coadjutorum quilibet sexaginta solidorum emenda reus erit.*

66 De læsione. XVII. *Si quis alterum cultello punctato, campulo, petaciâ, telo, vel sagitta vulneraverit sine affolatione; decem librarum emendæ reus erit.*

XVIII. *Sed si quis alterum cultello punctato, campulo, petaciâ, telo vel sagittâ affolaverit; viginti librarum emenda reus erit.*

67 De treguis. XIX. *Si quis treucas dare denegaverit; quoties dare denegaverit, toties decem librarum emenda reus erit.*

68 De limite XX. *Si quis metam extraxerit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

69 De pecore ablato. XXI. *Si quis bestiam pro damno dato retentam alteri abstulerit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

70 De violatione aresti. XXII. *Si quis bona arestata sine licentiâ dominorum amoverit; sexaginta solidorum emenda reus erit.*

71 De jurisdictione Scabinorum. XXIII. *Et sciendum est quod Scabini dicta villa de Baserode S. Amandi habent potestatem dicendi legem, & jus, prout sapiunt; de alto & basso, super omni casu, ad conjuramentum Majeris dicta villa, vel illius, qui de jure habet potestatem conjurandi eosdem.*

XXIV. *Si verè dicti Scabini super aliquo casu conjurati jus & legem dicere nescierint; ipsi Scabini ire debent, pro enquesta ad Scabinos villæ de Alost: & quidquid dicti Scabini de Alost, ipsis Scabinis de Baserode S. Amandi pro jure & lege dederint super requisitis; hoc referre debent ad dictam villam de Baserode S. Amandi, & pro jure & lege reddere coram Domino ipsius villæ prædictæ, vel ipsius certo nuncio, ad hoc de jure specialiter deputato.* 72 De eundo ad enquestam.

XXV. *Et ut hæc omnia prædicta firma in perpetuum permaneant, & inconcussa, præsentem litterarum paginam sigillorum nostrorum munimine duximus corroborandam. Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, mense Octobri. Subscriptionem hujus vocabuli retentam approbavimus. Datum ut suprà.*

Primus hoc Dom. accepisse creditur, ab Abbate S. Amandi juxta Tornacum *Impinus* quidam; qui filium habuit Impinum: cujus memoria extat in codice Swivecano: ubi *cum filio Ægidio fatetur patrem Impinum remisisse Cœnobio Swivecano 5. solidos quos Abbatia debebat.* Postea à *Villanis* possessum est. In qua familia primus occurrit *Adrianus* Rassenghemi, Liedekercæ, Leeuwæ, & Arcis S. Joannis Dominus, Advocatus Tamisiæ; hereditarius Sculteta Assenedæ, Principi à consiliis, & cubiculo: Patrem habuit Joannem Dominum arcis S. Joannis, advocatum Tamisiæ; Matrem Margaretam Gaveranam, Rassenghemi & Liedekercke dominam; Arnoldi Gaverani, & Margaretæ Bouteršemiæ sive à Bergis filiam: avum Joannem Arcis sancti Joannis Dominum, Advocatum Tamisiæ; aviam Margaretam Brisetešte, Rogerii Brughdami Toparchæ filiam; fratrem Joannem: Uxorem Judocam Moerkercanam, Merchemi dominam, Colardi Moerkercani Equitis, Merchemi Domini, & Catharinæ Balliolanæ filiam: quæ obiit anno M. CCCC. LXIV. XVIII. Septem. sepulta Merchemi, juxta monimentum parentis. Adrianus autem, qui jam antè obierat conditus est Tamisię, ubi in Choro antè exitialia nuper Antiquitati Belgicę dissidia, visebatur mnemosynon ex ęre, & in eo hic sensus: 73 Quis primus hic Feudalis Dominus. Tab an. 1285. 74 Gentis Villanæ Dominus. 75 Adrianus Villanus. Analect. Harduin. 76 Ejus majores. Ibidem. Et Archiv. familiæ. 77 Uxor. Ibidem. Ibidem.

Hic jacet Adrianus Villanus, Eques, Dominus Arcis S. Joannis, Advocatus Tamisiæ, hereditarius Sculteta, & Collator Assenedæ, Dominus Liedekercæ, S. Amandi Basserodæ, Consiliarius & Cubicularius Domini Ducis Burgundiæ, Comitis Flandriæ: qui obiit anno M. CCCC. XLIX. XXIX. *Maii. Anno autem* M. CCCC. LXIV. *jussit hoc Epitaphium poni Domina Judoca de Moerkercke, Domina de Merckem, Veste, & Voxvrye, ejus uxor.* 78 Monimentum. Anal. Harduin.

79 Liberi. Ibidem.

Liberos ex hac conjuge reliquit Martinum Villanum, Raffeghemi &c. Dominum, maritum Antoniæ Masminiæ, quæ Calckenæ Dominium dote ad Villanos transtulit: Colardum Liedekercæ Dominum; cui uxor Margareta Ghistellana, Guidonis Axelæ Domini filia: Catharinam insuper, & Margaretam: quarum illa maritum habuit Joannem Halowinum, Vicecomitem Harlebecanum, Rosebecæ & Sweveghemi Dominum; hæc verò Jacobo de Grisper Ogierlandæ Comarcho nupta est. Ex his *Colardus* præter alia *sancti Amandi Basserodam* possedit. Liberos habuit Adrianum, & Martinum. Quorum ille ductâ Judoeâ de Romerswaele, filium ex ea sustulit Inghelbertum, qui vitam cælebs transegit: Margaretam, cujus dote Liedekerka ad Hannardos abiit: & Antoninam, quæ in Monastica vita decessit. Hic verò Mariæ Ostendanæ junctus, filiam reliquit Jacobam, quam duxit Philippus van Royen, Eques, Ghysleghemi Dominus, unde sustulit Lancilotum van Royen, & præsentem Ghysenghemi Toparcham, Carolum, & Mariam: quorum ille, ductâ conjuge Mariâ Boot, liberos habet Anselmum & Julianam; alter uxorem habuit Margaretam Sersanders: unde nati Nicolaus, Carolus, Adriana & Joanna. Maria verò nupta Philippo Triest Equiti, Ouweghemi Toparchæ, multâ sobole maritum & familiam beavit: habuit enim ex eo liberos Nicolaum præsentem Ouweghemi Dominum, Maxæmylianum; qui relictâ nuper Catharinâ Veranneman, Ferdinandi filiâ, viduâ antè Menulphi Plettenbergii, Oldenselæ Gubernatoris, & unius liberæ cohortis Præfecti, nuper sine liberis decessit, Carolum in Curia Flandriæ modò Senatorem, Antonium Decanum S. Donatiani Brugis, Philippum, Joannem Baptistam, & filiam Mariam.

80 Cui nupta. Ibidem.
81 Colardus Basserodæ Dominus.
82 Ejus liberi. Ibidem.

Anno 1576.

Ceterùm prædictum Dominium postquam diu à *Villanis* possessum esset, tandem emptione migravit ad Joannem vanden Driessche; inde ad fiscum Principis; & hinc ad Halowinos: fuitque in ea familia, donec transactione (de qua infrà) ad illustrissimum Principem *Comitem Palatinum ad Rhenum, Ducem in Bavaria, Comitem Veldensem, & Sponheimii*, abiit: qui eo nunc potitur in clientela Abbatis S. Amandi: cui quotannis tenetur solvere sexdecim libras Parisienses; Domino verò hujus urbis viginti solidos Parisienses, monetæ Flandricæ. Habet hic omnem justitiam civilem, & criminalem, omnis generis: cum omni jure quod competit Dominis habentibus altam Justitiam. Et inter cetera recipit tertiam partem mulctarum & optimi cathalli ab omnibus incolis, exceptis Civibus Alostensibus, & Gerardimontanis. Alterum trientem Teneræmondæ Domino deberi jam dixi. Tertium capit Grimbergę Dominus. Incolæ ejus loci sunt immunes à vectigalibus, impositionibus, & militia: cujus immunitatis gratiâ sunt devincti Dominis Teneræmondæ, & Grimbergę, singulis annis in unum diem mittere viginti quinque viros ad fodiendas urbis fossas: Antverpianis itidem, ad fodiendum veterem rivum ejus urbis, dictum de *Burgt-gracht* (id est Burgi fossam) eâque ratione sunt liberi à telonio, ubi Teneręmondani, & Grimbergenses & ubi subditi Marchionatus Antverpiensis fruuntur eâ libertate, exceptis Civibus Alostensibus, & Gerardimontanis. Duobus his ultimis pagis nempe *Basserode S. Mariæ*, & *Amandi*, vel antè tria secula communem, ut etiam nunc, fuisse Pastorem, in Abbatiæ Swivecanę monimentis deprehendi. Tabul. 88, 1300.

Cap. 3. num. 42. Elenchus sive numeramentum (ut vocant) Dominii.
83 Comes Palatinus Basserodæ S. Amandi Dominus.
Analecta Hardnini.
84 Ejus jura.
Supra num. 53.
85 Incolarum immunitas. Ibidem.
86 Et ob eam onera.

DEN NOUBURGH.

87 Nouburgh vicus.

Quod ad *Novum Burgum* attinet, vicus magis est in suburbio quàm pagus: nullum enim hic tribunal, aut Scabini. Itaque oppido accensetur, & iisdem utitur privilegiis. Meyerus *Ouburgh* dici ratus, vocavit *Veterem Burghum*: quum dicamus *Nouburgh*, id est novum burgum, à nova arce, ante Roberti Advocati Atrebatensis, Teneræmondæ Domini ævum structâ; ut variis ejus diplomatibus constat. Et quidem locus est munitioni opportunus, inter paludes, quæ à nomine vetusti Sacelli, cujus nunc nihil præter locum ostenditur, *D. Odulphi paludes* dicuntur, & duo flumina, Scaldam, & Teneram: habuitque non antiquitus solùm, sed etiam nuperrimo sacro bello arcem, quæ tamen excisa est. Principis aquaticas molas hìc esse suprà dixi. Templum insuper hìc fuit D. Virgini dicatum; ubi celebres olim fuêre D. Liefardi reliquiæ, unde etiam nomen habet, jampridem à fanaticis solo æquatum: Et denique leprosarium ampliter dotatum, quod simili cum templo fortunâ, nuperis turbis dirutum, nil præter Sacelli parietinas ostentat. Huic morbo superiorum temporum homines magis obnoxios fuisse, inde liquet, quòd non solùm minùs vehemens nunc lepra est, nec æquè contagiosa; sed etiam quod tot ubique per universam pene Belgicam hujusmodi ædes obviæ, quæ nunc etiam vigent, & amplas habent possessiones; & tamen ferè desertæ multis locis videntur. Sic & de aliis quibusdam morbis memini observare: qui suo quique seculo incrudescunt, & iterum ad senium, & languorem declinant. Contra in arthritide, ejusque notissima specie podagrâ hoc ævo experimur (quem morbum Italiæ suæ peregrinum Plinius vocat, & rariorem non modò patrum avorumque memoriâ, verum etiam suâ.) Hæc superioribus annis magnatum tantùm erat, & eorum qui in ocio, & deliciis degebant. Unde sumptâ occasione; vir quidam doctus, partitò podagram, & araneam domicilia legisse finxit: hanc apud miseros; illam apud beatos: nunc verò ita se diffudit, ut etiam in casas, & magalia irrumpat: imo vel ipsius Hippocratis tot seculis probatum dogma eat eversum, qui dum hic morbus fuit in cunabulis, prout nunc est; credidit hujus mali mulieres expertes esse, ante suppressionem mensium; quæ nunc cum viris pari modo, impari tamen adhuc numero, cum iis doloribus conflictan-

88 (In nomine Meyeri error.) Anno 1452.
89 Ejus situs.
Lib. 1. cap. 8. num. 28.
90 Templum.
91 Leprosarium.
92 Ejus occasione dissertatio.
93 De podagra.
Natural. Histor. lib. 20. cap. 10.
Dialogo de podagra.
Lib. 6. Aphoris. 29.

94 Morborum cum seculis mutatio unde. flictantur: sive astrorum variæ irradiationes in conjunctionibus, oppositionibus; adspectu trigono, tetragono, sextili; sive tota omninò commutata cœli facies id efficit: cujus omnem in hæc Infera vim tollere (animos tamen excipio, qui origine cœlesti) desipere est, ut ex Lucretii formula loquar; sive alia causa supra nos quæ mediantibus aliis, non solùm morborum semina in corporibus nunc movet, nunc premit, nunc contrahit, nunc diffundit; sed ita insuper afficit vasta terrarum, ut frequentissima, deserta fiant; inculta, celeberrima; ubi humanitas vixit, regnet barbaries; ubi ferocia & atrocitas, ex ungue homines fiant, & ad rectam rationem compositi. Ita humanarum rerum Euripus movetur: quem multi vident pauci capiunt, in angustiis hisce, quibus obsepta mens animi languet, & rarò, exiliterque foras exserit divinitatis suæ lumen: quod ignorantiæ nubilo involutum, victumque à bruta animi parte, caligat; & tantùm non extinguitur: quod omnes sentiunt; pauci corrigunt.

CAPUT III.

De iis pagis qui à Domini subditis, in clientela hereditario jure possidentur.

EA loca recensui, quorum utile Dominium cum directo penes Teneræmondæ Dominum permansit. Nunc ad ea deflectet oratio,
1 De Dominiis hereditariis. quæ aut partitione hereditariâ, & hercîscundis familiis, aut dote, aut aliàs, in alienas fami-
2 Dominorum communia jura. lias commigrarunt, parentque Feudatariis. Habent autem singula sua sibi Tribunalia; ubi Do-
Lib. Feudal. mini per Prætores, Majores, & Scabinos, quos ad lubitum statuunt, & destituunt, Justitiam exercent civilem, & criminalem. Varias insuper habent clientelas: dein piscationem, aucupia, venationem, cignos: Præterea redditus pecuniaros, & aliarum rerum: Optimum insuper Cathallum eorum qui iis locis moriuntur, sive indigenæ sint, sive inquilini, sive peregrini, nisi aut natalibus, aut inscriptione Teneræmondæ Civitatem sint adepti. Præter hæc certa emolumenta, cùm arvorum possessor mutatur aut emptione, aut mutatione. Morte etiam, si feudalia bona sint: Confiscationem ad hæc, & nothorum bona, eaque quæ incerto possessore aut relicta sunt, aut in ripas ejecta: Jus item arrestandi, captivandi, dimittendi. Quæ omnibus ferè communia, semel hic ob oculos pono; ne sæpiùs iterando lectori molestiam pariam, & fastidium. Sunt autem hæc: Cis Scaldim, *Schelle-belle*: trans Scaldim verò *Moerseke*,
3 De servato hic Ordine excusatio. *Uytberghe*, *Overmeere*, *Calckene*, & *Laerne*. In quibus describendis, ne cui præjudicatum eam, semel hic edico, situs me, non dignitatis, aut originis, rationem in ordine secutum.

SCHELLE-BELLE.

4 Schelle-belle etymon. SChellebella quasi *Scheldebella* dicitur; Latinè Bella ad Scaldim: assumitque Scaldę nomen, in cujus crepidine sita est, ad discrimen alterius Bellæ, quæ eâdem ratione *Tenera bella* dicitur. Habuit olim insigne ad Scaldim Prætorium; sed eo per nuperi belli turbas exciso, 5 Ibidem vetus Prætorium.
novo eoque ampliore ædificio exornatur: moliturque loci Dominus, præter alia, in amœnissi- 6 Et novum.
mo antiquę arcis solo, novam porticum: unde latissimus, lætissimusque fluminis prospectus, & aprica ultrà citràque pascuorum, planicies pateat. Forum habet spatiosum celeberrimum 7 Forum.
annali nundinatione, equorum præsertim, hebdomade post festum Venerabilis Sacramenti. 8 Mercatus annuus.
Nuper etiam mercatum bebdomodalem diebus 9 Hebdomadalis. Anno 1609.
Martis accepit à principe ALBERTO privilegiis & immunitatibus ornatum. Templum habet D. Gaugerico sacrum: ubi jus patronatûs ad D. Bavonis Canonicos Gandavi spectat. In hoc pago, loco qui *Tussthenbeke* dicitur, Cœnobium 10 Cœnobium Præmonstratenses.
est Virginale cum præpositura Præmonstratensi; olim in *Cerscamp* Alostanæ ditionis pago, 11 Olim ubi.
ab Ywani Alostensis vidua fundatum. Hunc Anno 1118.
Ywanum aut Comitem Alostensem fuisse, qui paulò ante Troncinienses Canonicos in Monachos Præmonstratenses converterat; aut illum Meyer. 1117.
qui inter Gandenses Castellanos numeratur, primùm suspicatus sum; sed annorum ratio repugnat: quum uterque aliquanto post hujus viduæ fundationem fuerit superstes: ea enim facta est anno M. C. XXXVIII. prior autem ille Ywanus Meyer. an. 1144. Archiv. Blandini.
sublatus demum est anno M. C. XLIV. alter verò, Anno 1161.
etiam anno M. C. L. fuit superstes: quo tempore signavit diploma quoddam Theodorici Alsatii. Cæterum quem locum Cœnobio suo ea vidua legerat, posteritas mutavit; hâc præsertim ra- 12 Cur huc translatum.
tione: quod ita circumquaque serpentes omnia infesta redderent, ut ne altaria quidem ab hoc malo essent tuta. Obit tamen adhuc Præpositus, quem ab Abbate Tronciniensi accipiunt, Pastorale munus in *Cerscamp*, ne omninò primæ institutionis memoria abolita videatur. Non esse hoc Cœnobium origine postremum, hinc existimari potest; quòd fundatum est anno M. C. XXXVIII. Ordo autem Præmonstratensis insti- 13 Initium Ordinis Præmonstratensis.
tutus, paucis antè annis: ut ex Chronographico hoc disticho liquet.

Anno milleno, centeno, bis quoque deno,
Sub Patre Norberto fundatur Candidus Ordo.

Visitur ibidem extremæ antiquitatis duorum Conjugum monimentum: cujus ætas sciri poterat, nisi fanatica hæreticorum rabies igne saxum deformasset: nomina præsertim, & an- Archiv. Tussche-beke.
num. Appendix *Scheldebelle* est *Wanfele*: habet 14 Schelle-belle appendix.
suum sibi templum, & Parochum; idque vel ante annum M. CC. LXV. quo tempore *Episcopus Cameracensis concessit Cænobio de Cerscamp altare de Belle, cum appendicio Wanfele.* U- 15 Dominus.
triusque Dominus est nobilissimus Vir Adrianus de Bette Eques, Fontanæ & Warwanæ Dominus, Archiduci Ernesto, inter nobiles Palatinos, à poculis, Cardinali Andreæ Belgicæ Gubernatori à cubiculo: Principis etiam anno M. D. XCIX.

M. D. XCIX. primus mandatarius Magistratibus per Flandriam novandis: qui præter paternæ familię priscum splendorem, quam illustrium Gandæ primam Guicciadinus ponit; & Majorum in Rempub. merita longâ insuper Avorum serie ab ipsis usque Teneræmondensis Dominii priscis Dynastis ad Guidonem Flandriæ Comitem, & ultrà genus numerat. Nam ut ceteros taceam, inter majores suos refert Joannem de Teneræmonda Holbecæ Dominum. Atqui is matrem habuit Mariam, filiam Gulielmi Teneræmondæ Domini, fratris Roberti Betunii Flandrię Comitis, neptem Guidonis Dampetræ, & Machtildis Teneræmondæ Dominę.

Descriptione Gandavi. Vide plura lib. 1. cap. 9. num. 45.

De hâc vide lib. 1. cap. 6. n. 114.

16 Domini uxor & liberi.

Uxorem habuit *Agnetem de Meroda*: unde liberos sustulit Jacobum, & Isabellam. Erat ea antè vidua Bern. de le Douve, dicti de Nieukercke, Domini Sanghien, Lompre, Stallæ, Baronis Houtewykæ, Riviere, &c. unde natæ Renata, & Catarina de le Douve: quarum hæc adhuc exsors conjugii; illa nupta est Warnero de Davre Domino Merlomontii, Boil-saint-Isaac, Ophain, Rosigny. Enimvero quod ad *Merodios* attinet, nemo est, ne Belgicarum quidem rerum tiro, cui ignota sit antiquissimæ gentis nobilitas, & fortia domi militiæque facinora: per quorum memores ire fastos, nihil admodum hic attinet. Unum modò subjiciam Cęsaris diploma, ut hoc velut emblemate scriptionem meam exornem, & præstantissimæ familiæ meritis quæsitum decus propagetur:

Nos Fredericus Dei gratiâ Romanorum Imperator, semper Augustus, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ Rex, Dux Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ &c. Dominus Marchiæ Sclavoniæ, Portus Naonis, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Marchio Burgoviæ, Lantgravius Elsatiæ &c. cognoscimus, & per has literas patentes certificamus, universis illas visuris, aut audituris, etsi nos ex sublimi imperiali dignitate, quâ Dei Omnipotentis ordinatione ad S. R. Imperium laudabiliter coronati, hinc Imperii Augustus nuncupamur, atque singulariter affecti sumus, eorum quorum Proavi & qui ipsimet erga nos, atque sacrum Imperium diligentissimis officiis se & strennos, & utiles exhibuerunt, atque præstant, in recompensationem talis servitii, eorum inquam honores, & dignitates amplificare, eosdemque tam ipsos quàm eorum progeniem nobilitatis decore, per nostræ Cæsareæ Majestatis dispensationem sublevare, atque honestare. Quia verò ab honorabili, nobisque dilecto ac devoto Arnoldo de Meroda Ecclesiæ Cathedralis Leodiensis Canonico, informati sumus, quod tum ipso, tum etiam nobiles nostri, atque Imperii fideles & devoti Joannes, Rickaldus, Wilhelmus & Margareta, fratres sui, & soror, ex quarta ipsorum avorum & abavorum successione & progenie, de Meroda, Barones & Baronissæ essent, ejusque dignitatis usum, & possessionem non solum hucusque continuassent; sed nunc etiam ab omnibus & singulis pro talibus habeantur: Nobis idem prædictus Arnoldus simul explicavit, quod littera sigillata & certificationes super talibus eorum libertatibus, & concessis privilegiis erecta, per tumultus bellicos abrepta, & deperdita essent, qua de causa timerent, ne hic casus ipsis subsequenter in diminutionem & abstractionem libertatis & privilegiorum sui stemmatis cedere possit. Idcirco nos tamquam Romanum Imperatorem implorâvit, & supplex petiit, ut nos sibi, præfatis Joanni, Rickaldo, Wilhelmo de Meroda suis fratribus, eorumque heredibus & successoribus masculini & feminini sexus, nec non prædicta Margaretæ de Meroda ipsorum sorori, has libertates, dignitates, & privilegiatas successiones Baronum & Baronissarum confirmare, & approbare, ipsisque à novo in nostros & sacri Imperii veros Barones & Baronissas honestare, creare, ordinare, atque evehere gratiosè dignaremur. Hoc casu nos considerantes jam prædicti Arnoldi de Meroda humilem atque æquam petitionem, antiquam etiam eorum progeniem, & præsertim fidelia & multa servitia, quæ tum præfatorum de Meroda fratrum prædecessores nostris in Imperio prædecessoribus Romanorum Cæsaribus & Regibus, tum etiam illi ipsi nobis in sacro Imperio sæpissimè, & nominatim prædictus Arnoldus, indefesso studio præstiterant, atque exhibuerunt, neque minùs in posterum præstare, atque exhibere, & possunt, & debent. Quocirca plenè deliberato animo, atque maturo, tum nostro, tum Imperii Electorum Principum, Ducum, Comitum, Nobilium, & Fidelium in magno & notabili numero nobiscum hac vice congregatorum consilio, & certâ scientiâ, prædicto Arnoldo de Meroda, simul etiam Joanni Rickaldo, Wilhelmo, suis fratribus, ipsorumque heredibus, atque tam masculini quàm feminini sexûs successoribus, etiam præfatæ ipsorum sorori ante nominatas eorum libertates, dignitates, & familiæ privilegia, Baronum, & Baronissarum, tamquam Romanus Imperator, gratiosè confirmavimus, approbavimus, eosdemque de novo in nostros & sacri Imperii veros Barones, & Baronissas honestavimus, creavimus, ordinavimus, & sublevavimus, confirmamus, approbamus, honestamus, creamus, ordinamus, & sublevamus: hoc modo ipsos de novo in nostros & sacri Imperii veros Barones & Baronissas omnimodè, ex Romani Cæsaris plenissima potestate & scientia, idque his litteris attestantibus, ita ut ex nunc in perpetuum Barones & Baronissas de Meroda, ipsi & singulariter prædictus Joannes de Meroda, & Petershem, nec non præfatus Rickaldus de Meroda & Hoffalis, suis titulis & nominibus seipso scribere, nominare, atque ab omnibus & singulis taliter nominari, & pro talibus agnosci, eaque de causa nobis & sacro Imperio, servitiis aliisque modis obedientes, atque obsequentes esse debent. Insuper etiam omnes ac singulos honores, dignitates, prærogativas, libertates, gratias, jus & justitiam judicialiter seu extrajudicialiter, in spiritualibus & civilibus statibus, & causis, omnibus in locis percipere, atque eorum usu, & participatione se recreare possint, & debeant, quorum usum, & participationem eorum prædecessores de Meroda, ceterique nostri, & sacri Imperii verè progeniti

17 Merodiæ gentis privilegium.

Barones,

Barones, & Baronissa, ex quarta ipsorum Avorum & Abavorum progenie, de jure, consuetudine, atque nemine obstante, quietè percipiunt. Omnibus itaque & singulis Principibus, Electoribus, Ducibus, Comitibus, liberis Baronibus, Equitibus, & Militibus, Capitaneis, Vicedominis, Satrapis, Præfectis, Administratoribus, Vicetenentibus, Scholtetis, Scabinis, Consulibus, Judicibus, Juratis, Civibus, & Communitatibus, atque omnibus præterea aliis nostris & Imperii subditis & fidelibus, cujuscumque status aut conditionis fuerint, ex prænominata Romani Cæsaris potestate, per præsentes litteras severè atque rigorosè mandamus, ut hi omnes, ac singuli, præfatos Arnoldum, Joannem, Rickaldum, Wilhelmum fratres de Meroda, eorum heredes, & masculini seu feminini sexus successores, insuper etiam prædictam ipsorum sororem Margaretam, ex nunc in perpetuum Barones & Baronissas de Meroda, & singulariter sæpe nominatum Joannem de Meroda & Petersbem, atque præfatum Rickaldum de Meroda & Hoffalis, nominent, scribant, atque agnoscant: ipsos etiam in hoc, atque in prædictis aliis nostris gratiis, juribus, honoribus, dignitatibus, libertatibus, confirmationibus, approbationibus, atque novis donationibus, & concessionibus neque impediant, neque ullâ ratione molestent; sed eorum usu, & fructu prædicto modo quietè perfrui sinant: quatenus vobis omnibus, & singulis unicuique cordi, & respectus est nostra, & Imperii gravis indignatio: idque sub expressa pœna centum marcarum auri puri, quam quisque contra istud mandatum petulanter delinquens, pro una dimidietate in nostram atque Imperii Cameram, & pro altera dimidietate prædictis fratribus de Meroda, eorum heredibus, & successoribus, atque præfata ipsorum sorori irremissibiliter persolvere obligatus erit: idque per attestationem harum litterarum quæ appenso nostra Cæsarea majestatis sigillo sigillata sunt. Datum Treviris post sancti Michaëlis Archangeli diem, anno à nativitate Christi millesimo, quadringentesimo, septuagesimo tertio: nostri Imperii Romani, trigesimo quarto: Cæsarei Imperii vicesimo secundo: & Hungaria decimo quinto.

Est autem prædicta *Agnes de Merode*, oriunda à Wilhelmo, cujus hoc diplomate mentio. Habuit enim patrem Bernardum, avum Richardum, Warousæ dominum, qui filius fuit prædicti *Wilhelmi*. Porrò ex *Joanne*, præter ceteros, prodiit Richardus, ex hoc Henricus, cui filius Joannes, pater Philippi præsentis Petersemi toparchæ; cui uxor Anna de Merode, filia Domini de Moriamez (quo cognomine Isabellam, Roberti Betunii Teneræmondæ Domini, conjugem usam suprà docui) *Rickaldus* autem *de Meroda & Hoffalis* filium reliquit Renardum, nepotem Richardum, pronepotem itidem Richardum; ex quo natus Philippus de Merode, Baro de Freotzen, Eques S. Sepulchri, Oeconomus serenissimorum Archiducum, Principum Belgicæ; & Richardus, Ogniaci Toparcha, Gubernator Bapalmæ. *Margareta* autem Gulielmo de Hamale nupta est: ex quo sustulit

Lib. 3. cap. 6. num. 96.

Mariam Magdalenam, quæ maritum habuit Gulielmum de Croy, Chievræ Dominum, nullo tamen conjugii fructu. Sed satis erratum. Nunc in viam, & quam orsi telam pertexamus.

18 Triens hujus Domini olim cujus familiæ.

Ante duo secula & amplius, triens *Schellebelle* cum *Eertbrugghe* (quæ certa regio est hujus pagi, suis etiam privilegiis & immunitatibus ornata) erat penes familiam *van Belle*: ut constat ex monimentis Cornelii Gaillarti, ubi: *Bernardus van Belle Dominus Eertbruga & in Belle*, anno M. CCCC. VII. *cum uxore Joanna vande Voorde Walteri filia:* cujus illic juxta Chorum monimentum visitur. Patrem habuit *Walterum* van *Belle*, cujus in archivis Cœnobii Tusschenbeke est memoria, ad annum M. CCC. XXIX. Avum *Bernardum*, filium *Walteri*, quem dictis archivis *Guido Flandria Comes Teneramonda Dominus Walterum de Ballolo, Militem* vocat, tabulis anni M. CC. LIII. Hujus ibidem, & *Beatricis* conjugis mentio est tabulis anni M. CC. XXVII. Illius *Bernardi*, quem suprà dixi, tres filiæ apud Gaillardum memorantur, quarum prima, Margareta nupsit Ghisberto Masminio: Altera Soetina nomine, maritum habuit Daniëlem Oudenhovium, & dein Gulielmum van Steelant: Tertia Joanna quam duxit Adam de Proost. Habuit insuper filium *Joannem* qui patri successit: ut Epitaphium testatur; quod ibidem in templo superest hoc sensu:

***Joannes van Belle Eertbrugæ Toparcha, Dominus in Belle, obiit secundo Julii anno* M. CCCC. XXXIV.**

Arma gentilitia spectantur inibi cum nominibus familiarum, primo loco *Ressegbemia*, secundò *Ghend* (arma sunt gentis *Villana*, sive *Gandavia*) tertio non est nomen; sed in scuto tres rosę. Itaque suspicor de stirpe *Pethem*. Quarto loco *Gavere*. Alterius item *Joannis van Belle*, *Bella Domini* mentionem in dictis Gaillardi monimentis deprehendi: qui ante summum altare, juxta superiorem sepultus est *anno* M. CCCC. XXXVIII. *secundâ Julii*. Ibi consanguinearum gentium nomina erant *Zeebroeck*, sive *Roesselaere*, *Liedekercke*, sive *Halewyn*, tertium scutum familię ignotæ. Horum *Bellensium* posteri adhuc supersunt Brugis & Teneræmondæ. Hoc autem non est silentio tegendum, quod à N. V. Theodoro Hetveldio, vero nostri ævi Coruncano, didici, & postmodum idem apud Gaillardum deprehendi (cui eo major fides quòd armorum fuit regulus) *Bellanam* hanc gentem, à loco id sibi nomen adscivisse (ut ferè fit) esse autem ex *Masminis*, qui hanc olim ditionem tenuere: Vetusque illi nomen *Masminum* esse. Quod credere eò faciliùs in animum induco, cùm quia eadem sunt horum *Bellensium* & *Masminorum* insignia (nisi quod ad oram paululum interest) tum vel maximè, quòd in superioris illius *Joannis* notatione armorum, & familiarum, primo loco sunt, & nomen, & arma gentis Ressenghemię; cujus

19 De gente van Belle annotatio.

† Lib. 1. c. 6. num. 73.
* Lib. 3. cap. 3. num. 129.
Libri Sacri patrimonii.

familiæ Masminios fuisse † suprà ostendi, & * infrà docebo. In eadem familia lego bona Henrici van Belle, ad fiscum Principis devoluta, nominatî *Pontonem in Trajectu Scaldæ.* Homicidii id crimine factum putant, eâque ratione id Dominium ex ea gente migrasse: quod mihi non fit

20 Joannes Proost Dominus in Belle.

verisimile; nam paulò post ad *Joannem de Proost* ea ditio pervenit, qui erat Adami filius, ex Joan-

21 Ejus parentes. Lib. Feudal. Analect. Gallardi. Lib 1. cap. 9. num. 34.

na van Belle Bernardi filia. Hunc Præturam & Teneræmondæ, & Alosti gessisse, superior Nomenclatura docet. Uxorem habuit Alexandrinam van Steelant, & ex ea filium Leonem de

22 Uxor.

Proost (qui etiam Teneræmondæ fuit Prætor)

23 Liberi.

& filiam *Margaretam*; quæ patri in hunc Bellæ

Lib. Feudal.

trientem successit; quem anno M. CCCC. LXXVIII. vendidit *Carolo Coutreau*: quem ex ordine secuti sunt *Philippus Coutreau*, *Erardus Coutreau*, Eques

24 Præsens illius trientis Dominus

Westmalæ Dominus, *Theobaldus Coutreau* Erardi

25 Francisci Coutreau memorabile factum. Meyer an. 1465. Oliv. de la Marche lib. 1. cap. 35. Annal. Brabantiæ cap. 62.

filius, & dein ejus frater, alter Erardi filius *Henricus Coutreau* Westmalæ &c. Dominus. Ex hac familia fuit ille Robertus Francisci Coutreau filius, superioris *Caroli* pater qui prælio Montleriaco Principi nostro Carolo Audaci, salutis fuit auctor: Nam absque illo fuisset, Carolus, quem circumventum Galli ad deditionem urgebant, in eorum potestatem aut vivus venisset, aut mortuus; nam ut erat magni animi, cùm dedere se nollet, occidendus erat; nisi Robertus Coutreau robusto invectus equo, per medium coronæ Gallicæ agmen perrumpens, hostem manu Principi imminentem summâ vi retro cedere coëgisset, magnâque editâ strage, præsenti Dominum discrimine liberasset: qui vicissim immensæ virtutis ergô, Præfecturâ illum feudorum Brabantiæ, utili cum primis & honesto munere, atque Equestri insuper Baltheo extemplò donavit.

MOERSEKE.

26 Moersecæ situs.

ULtra Scaldim prima *Moerseca* occurrit, intra primum ab urbe lapidem ad dictum flumen sic sita, ut potissimam sui partem alluvioni debeat. Hanc longo ambitu Scalda munit: cujus etiam hìc antiquus alveus visitur: qui aggeribus excluso amne utilem piscationem

27 Ibidem rudera.

ministrat. Non procul à ripa, antiquæ molis rudera visuntur; cujus rei, aut temporis, vul-

28 Cujus ædificii.

go incertum. Incolæ arcem fuisse existimant: ut alibi multæ circa fluminum ripas. Postmodum ex sententia feudali, inter Petrum vander Borgh & Joannem vander Borgh ejus Patruum didici, vetus Moesecę Dynastarum Domicilium fuisse. Gaillardus insignem *Gerardi Grimbergensis Moeseca Domini Arcem* vocat, eamque

29 De Scabinis.

à Gandensibus furore civili eversam. Duplex hìc est Scabinorum ordo, quorum prior cum Prætore agrorum, arvorum, & universim pagi res curat: alter cum Sculteta, ea quæ ad palu-

30 Statio navium.

des & prata spectant. Est in hujus Dominii finibus celeberrima statio navium eo loco qui *Dry goten* (id est tres Canales) appellatur: ubi anno M. D. XCVIII. Bironius Galliæ Marescalcus (cujus aliquanto pòst tragicæ vitæ finis) in amœnissima porticu, è frondentibus ramis contexta, à nostro Senatu exceptus est, firmatis Gallicę pacis legibus. Inter XLV. feuda quæ hu-

31 Basseroda Moesecæ Feudum.

jus Dominii beneficio possidentur, Clientelam Moesecæ Comarcho debet Basserodæ S. Ursmari Dominus, ratione ejus Dominii, quod à Moeseca dependet. Junctum id à prima origine Moesecæ existimem, quia illius est feudum; & aut partitione hereditariâ, aut aliàs divulsum.

32 Prisci Basserodæ Domini gentis Rassenghemiæ. Meyer. an. 1371. & Froissard. lib. 1. cap. 176.

Eo Dominio *Rassemghemios* olim potitos Annales Flandriæ monent: ubi legibus pacis inter Philippum Audacem, & Gandenses subscribit *Gerardus ab Rassegbem Basseroda Dominus*. Inde ad *Maldeghemios* abiit: fortè conjugio dicti

33 Maldeghemiæ. Lib. Feudal. Moesecæ.

Gerardi filię, cum *Gerardo Maldeghemio*, quem paulò pòst hoc Dominio potitum variè mihi

34 Vilanæ. Analect. Marduini.

constat. Post hunc (cùm sine sobole decessisset) *Villani* possedêre: Inter quos primus occurrit

Anno 1547.

Adrianus, Joannis & Margaretæ Gaveranæ

Ibidem & Archiva familiæ.

Rassemghemi Dominæ filius. Post illum *Colardus*, Adriani filius, qui Matrem habuit Judocam Moerkercanam Merchemi Dominam, filiam Colardi Moerkercani, & Catharinæ Balliolanæ: fratrem Martinum Villanum Rassemghemi Dominum, maritum Antoninæ Masminiæ, quæ Calekenam in dotem habuit: Sorores Catharinam Merchemi Dominam Conjugem Joannis Halowini Rosebecæ Domini: & Margaretam; quæ nupta est Jacobo de Grisper Ogierlandæ Domino. Uxorem duxit Margaretam Ghistellanam Guidonis filiam. Ejus li-

Lib. 3. cap. 2. num. 79. & 81.

beros, & nepotes suprà dedi. Præter *Basserodam*, Dominus insuper fuit Liedekercæ, S. Amandi, Leeuwe, Vicecomes Lombecæ, & hereditarius Sculteta Assenedę, à Consiliis & Cu-

35 Basseroda vendita. Analecta Harduini.

biculo Ducis Burgundiæ. Hic vendidit Basserodam *Joanni vanden Driessche*, Consiliario Flandriæ, qui cùm ob delicta exilio multatus

36 Quomodo gentis Halowinæ. Ibidem.

esset, bonaque ejus fisco illata, id Dominium emit *Jodocus Halowinus* Flandriæ Prætor, Do-

37 (Meyeri error)

minus Peenæ, & Bugghenhoutii. Hunc temerè Meyerus dicit anno M. CCCC. LXXII. bello

Ad annum 1374.

Leodicensi cæsum: quum eo tempore nullum

Meyer. an 1467. Idem an. 1468. Analecta Gaillardi.

fuerit cum ea gente bellum, quæ jam inde ab anno M. CCCC. LXVII. à Carolo Burgundo subacta erat: & anno M. CCCC. LXVIII. eorum Civitas propter rebellionem eversa. Conditus est cum duabus uxoribus in Dominio suo Peenę juxta Casletum, in templo Gulielmitarum, Sacello D. Virginis, sub opere arcuato, insigni Mauselêo, cujus hęc est subscriptio:

38 Jodoci Halowini Epitaphium.

Hic jacet Nobilis, & potens Dominus D. Jodocus de Halewyn, Eques, Peenæ, Bugghenhoutii, & Basserodæ Dominus, Consiliarius quondam Philippi, & Caroli Ducum Burgundiæ, & eorum supremus per Flandriam Prætor: qui cum uxore Domina Joanna de la Trimoille, Domina dictorum locorum, fundavit hoc Cœnobium, & Ecclesiam in honorem & reverentiam Virginis Mariæ, Matris Dei,

Dei, & obiit anno M. CCCC. LXXII. XXIV. *Septembris.*

39 Item conjugis ejus Bonæ d'Antoing.

Hic jacet Nobilis & potens Domina, Bona d'Antoing, dum viveret prior conjux dicti Domini Judoci de Halewyn: quæ obiit ipso die Agnetis, quæ fuit XXI. *Februarii anno Domini* M. CCCC. XLVI. *Ora Deum pro anima.*

40 Et alterius Joannæ de la Trimoille.

Hic jacet Nobilis & potens Domina, D. Joanna de la Trimoille, Domina Peenæ, Bugghenhoutii, & Basserodæ, quondam uxor prædicti Domini Jodoci de Halewyn; quæ & dictus Dominus, ejus maritus, fundarunt hanc Ecclesiam, & Cœnobium: & posuit eadem Domina, primum ejus lapidem: & obiit in festo D. Virginis, in Martio anno M. CCCC. LXX. *Oro Deum omnipotentem pro anima ejus.*

41 Peenense Cœnobium olim ubi. Meyer. an. 1468. Analecta Gaillardi.

Fuerat autem prædictum Cœnobium antea structum Oudezeliæ ab aliquo gentis Guisiæ; sed ob pericula inundationis, cum fundatoris monimento, huc translatum anno M. CCCC. LXVIII.

42 Jodoci successores. Meyer. an. 1468. Analecta Harduini. Lib. Feudal. Moesecæ.

43 Baseroda quomodo Comitis Palatini.

Anno 1574.

Jodoco Halowino successit *Franciscus* Halowinus, illi *Ludovicus*, huic *Antonius*: fuitque in ea familia; donec occasione trecentorum millium florenorum, quam summam Rex Gallus stipendiorum nomine debebat illustrissimo Principi Comiti Palatino ad Rhenum, Duci in Bavaria, Comiti Veldensi, & Sponheimii, *Carolus Halowinus*, Eques, Ordinis D. Michaëlis, æstimatione factâ, Basserodam cum S. Amandi & Bugghenhoutii Dominiis, Regis nomine transscripsit: ipse in Galliis alias possessiones accepturus; quæ quoad jura successionis ejusdem essent aut fierent naturæ, cum his suis Dominiis. Aliquantò pòst, transactione abierunt hæc Dominia ad *Carolum Mansveltium* (insigni illa ad Strigonium de Turcis clade nobilem, ubi honoris ergo *Principis* titulum accepit) eâ lege, ut intra certum tempus emptionis pretium persolveret; (erat autem pretium, centum triginta millium florenorum) quo non persoluto, sive ejus præcipiti morte, quæ victorem exercitum sine sanguine funestavit; sive aliàs, ad priorem Dominum per sententiam Parlamenti rediêre: qui Basserodam, ut dixi, à Moesecæ Domino in feudum habet: S. Amandi Dominium ab Abbate S. Amandi juxta Tornacum: Bugghenhoutium verò ab illustrissimo Principe Auriaco, ut Barone Grimbergensi: penes quos Dynastas ab omni antiquitate fuit ejus pagi directum jus. Quin etiam pars quædam hujus dominii hactenus penes Barones Grimbergæ mansit. Unde duo ibidem sunt tribunalia: alterum Comitis Palatini, quem dixi; qui se *Bugghenhoutii Dominum* inscribit: Alterum Baronis Grimbergensis: habentque jurisdictionem locis & personis distinctam. Porrò Basseroda, suum habet Tribunal, & Majorem, & Clientes (quos *Homines* vocant) per quos Dominus civilem exercet justitiam, non autem criminalem. Si verò quemquam criminis accusatum Major habeat in potestate; illum tenetur intra triduum tradere Prætori Teneræmondano: idque ad limites hujus Dominii. Itidem si mulcta excedat tres libras Parisienses. Præter alia Teneræmondæ Dominus habet hîc optimum morientium cathallum; nisi antè Civitatem adepti sint. Est autem *Basseroda* sita ad Scaldim, intra primum ab urbe lapidem; habetque celeberrimam stationem navium, quæ indies ultro, citroque Antverpiam commeant, statis ad æstium temporibus. Hujus agrum ita Scaldis suo fluxu, & refluxu detexit, ut ab uno ævo, vix credibile terræ spatium gurgite hauserit: quod ad oppositos Moesecæ aggeres allisum, multa prato-rum jugera illi pago adjecit. Templum habet D. Ursmaro sacrum, amœnissimo ad flumen situ: cujus illicio structa est, non procul inde ab Halowinis, insignis illa domus, quam Aulam Peenensem vocant; quæ per hæc civilia bella à regio milite incensa est: nunc verò vel in ruinis antiquum testatur splendorem. Peenensis autem Domini tam celebre hic est nomen, vel ob illam quam dixi domum, vel ob gentis Halowinæ Basserodæ Dominos (qui ferè Domini Peenenses dicebantur) ut multis hactenus persuasum fuerit *Basserodam* in ipso Peenensi Dominio sitam: idque potissimùm hâc causâ usu venit: quod antiquitùs vulgari sermone, cùm has Peenæ Domini ditiones volebant designare, *terras Peenæ* dicebant, brevitatis causâ, pro, *terras Domini Peenæ*. Quæ loquendi ratio paulatim in morem abiens, erroris occasionem dedit: creditumque tandem, ut dixi, Peenam ea dominia, & præsertim *Basserodam* complecti; quod omninò alienum est à vero: quum Peena sita sit in Dominio Castetano, ut antè dixi. Cum primis autem celebris est in nostris annalibus, non ob Cœnobium modò, cujus antè memini, nec ob Marchionatus titulum, quo ornata est; sed ob proceres gentis Halowinæ, quorum frequens passim mentio, & multa extant præclara domi militiæque facinora.

44 Inde Caroli Mansfeldii Principis. Lib. Feudal. Moesecæ. Chronic. Miræi an. 1591.

45 Iterum Comitis Palatini. Anno 1602. 21. Maii.

46 Bugghenhoutii directus Dominus quis.

Lib. Feudal. Moesecæ.

47 Basserodæ Domini jura.

48 Teneræmondæ Domini hic jura.

49 Basserodæ situs.

50 Ibidem navium statio.

51 A Scalde detrimentum.

52 Ibidem Prætorium.

53 Plebeius error de Domino Peenensi.

54 Peena ubi. Numero 36. 38. 39. Marchantius Comment. de Flandria lib. 2.

Præter Basserodam aliud insuper Dominium *Moeseca* complectitur, quod *Ghastelle* vocant: cujus titulo conjunctim cum Moesecano, Dominos antiquitus usos, variæ mihi schædæ fecêre fidem. Seorsum aliquando possessum inde apparet; quod in familiæ nomen abiit, ut, à quadringentis pænè annis conscriptus obituum liber testatur. Ubi ad V. Kal. Martias *Adela uxor Radbodi de Ghastella. Sigerus de Ghastella*; ad XIX. Kal. Augusti *Imma de Ghastello*; & Idibus Octobris *Oda de Ghastello*. Habet id vetustum Sacellum, quod etiamnum superest; fiuntque ibidem quotannis solennia, tertio Rogationum. Nunc vulgariter *Hoogh* (id est altum) *Castelle* dicitur. Cumprimis celebre est ludicro illo conventu, Jovis post Pentecosten: ubi

55 Ghastelle aliud in Moeseca Dominium. Variæ tabulæ in Archivis familiæ.

56 Idem familiæ nomen.

57 Ibidem Sacellum.

58 Ghastelle celebritas unde.

59 Conventus ludicri narratio. ubi ridicula plerique munia capiunt, ut si quis, aurigandi præsertim insolens, currum inverterit, seque, & equos præcipitarit; auriga audit: Si quis patriam abligurierit rem, aut in munere publico plus expendit quàm in rationes contulit; à thesauris, aut quæstor dicitur: Si quis leporem dum sequitur aut cervum, in foveam incautus salit, venator fit: Si equum magno emptum minoris vendidit, equiso dicitur: Si sapere cùm velit, ubi maximè cavit, maximè deceptus est, aut ridiculum consilium in re seria dedit; Advocatus aut Consiliarius nuncupatur. Ceremoniæ his muniis pares. Adventantis cætus hujus Dominę hæc ferè pompa est: stercorario curru sedens equis vehitur strigosissimis, eamque ceterum agmen stipat: hic eques, ille pedes. Descendentem è rheda promiscuus omnium plausus excipit: in tumulis arenaceis discumbitur: sine symbolo prandetur: cùmque nihil sit parati, præter locum sub dio, ubi tam venti ludunt quàm homines; momento hinc inde ab incolis accolisque affertur annonæ, atque penoris abun-

Terent. Eunucho Act. 2. Scena 2. dè: valetque ibi Gnathonicum illud: *Nihil cùm est, nil desit tamen.* Pransi rationes curant; quæ joculariter redduntur: Piscinas (quæ nullæ) locant: itidem locustarum, grillorumque venationem, quæ mulctis nullis redimuntur. Tum si quis ex vicinia absit, quem adesse totius cætus interest; per satellites stramine vinctus adducitur. Itidem si quis jocularis facinoris reus; ei compedum loco, hinc inde poculum sub genu, stramine alligatur. Si quis damnatur, citra sanguinem mulcta consistit. Gravissima pœna est:

Tergere scyphos, & exanclare fortiter.

Privilegium ex consuetudine tale habent:

Quicumque aliquid annonæ huic symposio miserit, vexerit, curarit; solutionem si nòn urget, incuriæ ergò, ultrò nihil solvitor: si urget, importunitatis ergò, itidem nihil solvitor: & insuper gravissimam mulctam incurrito. Solus Tricongium si par est, ebibito. Et omnium cachinnis usque sistitor.

60 Ejus origo. Originem huic ludicro dedisse ferunt, quod superioribus annis, postquam diu incolæ latitassent, nusquam ausi prodire, ob hostem & prædones, qui omnia pervagantes, nihil tutum reliquerant; cùm primùm prospiciendi potestas data, fortè fortuna hinc inde paullatim in hos colles convenerint, non aliâ quàm explorandi causâ (latissimus enim in omnem partem prospectus patet) ubi inexspectato vicinorum notorumque adspectu cùm quisque gauderet, pacataque omnia videntes, post tantos casus gratulabundi dextras jungerent; illum diem perpetuæ memoriæ consecrasse memorantur: & exinde quotannis in ea loca solutis curis, & festâ animi lætitiâ itum, non ex agri solùm adsitis, dissitisque locis; sed etiam ex opido: unde potissimę fortunę homines frequentes eunt, ubi

61 Auctoris excusatio. frontem exporrigunt, & comburunt diem. Hæc audita mihi, paucis visum inserere: cùm ut fidem meam liberem; tum ut tædiosæ lectionis levem fastidium. Si quis est usqueadeò durus, ut ob jocosa hæc frontem caperet, atque supercilium attollat; is ad Timones abeat, & Heraclitos: mihi Democrito magis esse lubet; & cum Socraticis diæ sapientiæ facere: pectore, non supercilio. Nam quum vita nostra mera sit calamitas; quæ obsecro vesania est, miseriores miserias nostras reddere? quod fit si omnia nobis negamus. Satis est, culpam vitare, virtutem sequi; & quæ media sunt, neque in bonis habere, neque in malis.

Enimverò quod ad primordia *Moesecani Dominii* attinet, nihil hactenùs certi deprehendi. 62 De Moesecani Dominii exordio.
Gaillardi quidem collectanea ad Guidonem 63 (Gaillardi error)
Dampetram Flandriæ Comitem referunt (quem Tab. an. 1255.
Moesecæ Dominis terras donasse constat, quæ alluvione accedunt: quod illis Carolus V. Cæsar confirmavit) & ad illud usque tempus, ea loca partim sylvestria, partim ulvosa fuisse; sed Tab. an. 1317.
id facilè refellit *Henricus de Asca* sive de *Grimbergis*, quem hoc Dominium potitum constat, Tab. an. 1250.
antequam Guido Comitatum accepit. Et quod magis, jam in familiæ cognomen *Moeseke* abierat. Dein memini audire ex nobilissimo viro Joanne vander Borgh, superiore Moesecæ Toparcha, ea referri ad sororem Roberti Tenęræmondę Domini: eamque id Dominium à matre Machtilde acceptum, dotale Gulielmo de Grimbergis Ascæ Domino attulisse. Sed qui hujus 64 An à Gulielmo de Grimbergis.
diplomata leget, quæ non uno loco in monimentis Swivecanis, contrà esse sentiet: ubi nusquam De hoc vide supra lib. 1. cap. 6. num. 77.
non tituli modò, sed ne loci quidem meminit, Tab an. 1227. 1234. & alibi sæpius.
quod de Asca non neglexit. Sed ne plus Moesecanis eripere videar, quàm dare, antiquius id 65 Antiquius esse.
mihi Dominium videtur: adeò ut plurimis hujus Territorii vetustate præcellens, cum quovis hâc parte contendere posse videatur; vel 66 Argumentum unum.
hanc ob causam, quòd cùm video *Ægidium Militem de Moerske* Abbatiæ Swivecanę in pri- Tab. an. 1238.
mordiis donantem certos redditus, imò verò multo antè censeri inter testes Institutionis di- Diploma anno 1223. lib. 1. cap. 6. num. 5.
ctę Abbatiæ; non aliud inducor credere, quàm ante id tempus *Moesecam* titulum Dominii habuisse. Sciunt enim quotquot in ejus ætatis diplomatibus versati, *Militem de Moerske* aliud nihil esse, quàm ipsum Dominum post adeptam dignitatem Equestrem, aut Domini filium, aut nepotem. Parva loquor, altiùs jam ibo. 67 Et alterum.
Cùm à sexcentis penè annis illustris familiæ cognomen *Moerske* fuerit, quis dubitet quin, vel ante id tempus Dominii titulum habuerit? Cognomen autem familiæ ab eo usque ævo fuisse, Archiva Blandinii monebunt: ubi anno M. LXXII. *Joannes de Moerske* Roberti Comitis diplomati subscribit. Ceterùm Ægidius ille, quem dixi, an ex Grimbergensi fuerit familiâ, neque negare ausim, neque asserere. Hoc autem constat, brevi pòst tempore penes eam gentem hoc Dominium fuisse, ex qua fuerint hi:

Henricus de Asca sive *Grimbergis*, qui uxorem habuit Joannam Spineti Dominam. Utriusque 68 Grimbergensis familiæ Moesecæ Domini. Tab. an. 1259.

que tabulæ exstant in Archivis D. Bernardi, in hæc verba:

Henricus de Hasca Miles, & Joanna uxor ejus, Domina de Spineto, in spe æternæ retributionis à Domino, Viris Religiosis, Abbati & Conventui loci S. Bernardi, Cisterciensis Ordinis, Cameracensis diœcesis, qui in palude de Moerseke, tam pro se, quàm pro nobis, quàm etiam pro suis simul in dicta palude coheredibus, fideliter laborantes perseverant, arenam, quæ sita est in parochia de Moerseke, in loco qui dicitur Gastella, prædictæ paludi contiguam, quam ad præsens fossatis & sæpibus incluserunt, pro suis ædificiis, & aliis usibus inibi conservandis, & habendis, in eleemosynam liberè contulimus, & ab omni calumnia penitus liberatam. &c. Datum anno Domini millesimo, ducentesimo, quinquagesimo nono, mense Junio.

Fratrem habuit *Henricus* Gerardum. Utriusque in obituario Moesecæ mentio; ubi *de Moerseke & Grimbergis* vocantur. Hæc anno M.CC.LII. Illum secutus est alter

Henricus de Grimbergis: quem aut Prætorem, aut Consulem Teneræmondæ fuisse, ex actis Swivecanis aliqua fides. Vixit anno M. CCC.

Archiv. Swivec. Tab. an. 1300.

Analecta Harduini & Gaillardi.

Henrico successit *Gerardus de Asca*, Eques, Berlegemi item Dominus. Hic in Archivis S. Joannis Baptistæ, *Gerardus Moesecanus Eques* dicitur. Uxorem habuit Clarissam de Mirabel, Franconis filiam: Joannis Mirabelli neptem: qui cùm unicam haberet filiam, testamento cavit, ut si fortè filiæ stirps deficeret, sacellania quam fundarat Gandavi ad D. Pharaildis, esset in potestate Ywani Vaernewyck, Equitis, Martini Prooft, Gerardi Moesecani, sive de Grimbergis (erat hic Clarissæ maritus) & Ravonis de Erpe Meeræ Domini: quorum singuli, duxerant singulas ejus neptes. Conditus est autem prædictus *Gerardus* Moesecæ, in Sacello D. Virginis, cum hac Epigraphe quam amicus noster, vir nobilis, Adrianus de Marselaere, ante nuperas tempestates enotavit: *Hic jacet Gerardus de Grimbergis, Dominus Moeseca, & Berleghemi: qui obiit anno* M. CCC. LII. 5. Februarii.

69 Clarissa de Mirabel cujus uxor.

Ibidem.

70 Gerardi de Grimberg. Epigraphe sepulchralis.

Archiva familiæ & Gaillart.

Patrem filia *Maria* excepit: quæ in paterno monimento condita, hanc habet inscriptionem:

71 Item Mariæ. Ibidem.

Maria de Grimbergis, Maldeghemi & Moeseca Domina.

72 Domini gentis Maldeghemiæ.

Hæc maritum habuit Philippum Maldeghemium, Equitem; illius Philippi Maldeghemii filium qui memorabili in Guidonem Flandriæ Comitem constantiâ, æternum suæ familiæ Fidei encomium reliquit: effecitque ut peculiari laude, gens *Maldeghemia Fida* nuncupetur. Utriusque memoria est in obituario Moesecano, ubi legitur: *Nobilis & potens Philippus de Maldeghem, & Domina Maria de Grimbergis ejus uxor, Gerardi Moesecani & Clarissæ filia.* Ex hoc conjugio natus est *Philippus Maldeghemius*, cujus ante calamitosa nuperæ tempestatis diffidia, monimentum in Templo Moesecano spe-

Oudegherste Anal. cap. 114.

ctabatur. Erat id ad boreale Chori latus, sub opere arcuato ex lapide Lydio, cum inscriptione Belgica, quam sic Latinè verti:

Hic jacet inclytus & potens Dominus Philippus Maldeghemius, Eques, Dominus de Maldeghem, Grimberghe, Moerseke, Berleghem, Hayeghem & Leyscotæ, filius Philippi, & Mariæ de Grimbergis.

73 Philippi Maldeghemii monimentum. Analecta Gaillardi.

Uxorem habuit Elisabetham de Wavrin, cujus & mariti visebantur olim juxta monimentum pictę ad vivum effigies, cum armis gentilitiis hinc, & inde. Sorores habuit hic Philippus, Elisabetham Ackoiæ Dominam, & Catharinam Maldeghemiam, quæ nupsit Gerardo Masminio, Equiti, Masminiæ Domino, cui Berleghemum dotale attulit; peperitque illi Walravium Masminiæ, & Berleghemi Dominum, & Claram Masminiam, quæ primum Sigero Cortracensi Mellæ Domino (alius hic erat ab illo, quem vulgò *Certrezyn* vocant, qui anno M. CCC. XXXVII. ipso Benedicti, Principis mandato capite plexus est) dein Philippo de Herpe nupta est. Ex priore marito sustulit Yolantam Cortracensem: cujus tutores fuêre Jacobus van Hurne, & Jodocus van Volmerbeke, qui anno M. CCC. XCIX. paternam ejus hereditatem à matre acceperunt, & inter cetera Mellæ & Herseauci Dominia; præsente aviâ Catharinâ Maldeghemiâ Masminię, & Berleghemi Dominâ, & avunculo Walravio, Masminiæ Toparchâ. Ea nupsit primùm Simoni van Hole anno M. CCC. LXXXVIII. 13. Junii: iterùm Richardo van Steeland: & tertio Hostoni de la Barre, Equiti; unde natæ sunt Joanna, & Jacoba de la Barre: quarum illa Mellæ Dominium accepit, & Conjugem Joannem Picavet, Jacomardi filium. Huic præter alia bona dos fuit Toparchia Herseaux. Maritum habuit Joannem van Leeuwerghem, Rolleghemi, & Lendeghemi Dominum. Sigero fatis functo, Clara Walravii soror, secundis nuptiis juncta Philippo Herpę Domino, sustulit Philippum, & Susannam: ex quibus hæc Ghelnoto Daman nupta, sine sobole decessit. Ejus hereditatem adiit Philippus Herpæ Dominus, frater (cujus posteros Laernæ descriptione dabo) & Yolanta Cortracensis, Uterina soror, anno M. CCCC. XIX. Porrò Walravius, ductâ Margaretâ de Maerschalck, Roberti Blaesveldæ Domini filia, filium reliquit Robertum Masminium, Dominum Masminię, Berleghemi, Uytberghæ, Hemelveerdighem, S. Martini Ledæ, West, &c. Aurei Velleris Equitem: qui ex Elisabetha van Leeuwerghem sustulit Margaretam Masminiæ, & Beatricem Berleghemi Dominam. Altera Walravii conjux fuit Jacoba Ghistellana Gerardi filia, soror Joannis Coudenburgi, & Guidonis Axelæ, & Wascali Toparchæ; unde nata Elisabeth Masminia, quæ nupta est Philippo de Moere.

74 Ejus uxor. Analecta Harduini.

75 Sorores. Ibidem.

76 Sororius ejusque posteri.

Collectanea Gaillardi.

Gaillard.

Idem.

Idem.

Idem.

Hujus lib. cap. 3. num. 140.

Idem.

Philippum Maldeghemium secuta est *Maria* Mal-

Archiva familiæ

Maldeghemia. Hanc filiam Moefecæ Domini fuiſſe, ex Maleani ſcripto manifeſtum: ubi vocatur, *Maldeghem & Moeſeca Domina*, diciturque *fidem præſtitiſſe causâ cujuſdam feudi, quod tenebat à Curia feudali Beverana, cui nomen Decima vander Dorent, quod patris ſui Moeſeca Domini hereditate poſſidebat. Actum anno* M. CCC.
Tab. an. 1397. LXX. Eam exinde vigeſimo ſeptimo pòſt anno ſuperſtitem fuiſſe, ex actis Moeſecanis conſtat. Poſt hanc *Maldeghemium* cognomen aliquandiu penes Moeſecæ Dominos manſit, ſive quòd viro Maldeghemiæ gentis nupta, ſive, quòd fieri amat, à potiore dominio.

77 Franciſcus Cavalcanti cujus maritus. Lib. Feudal. Archiv. familiæ. 78 Moeſeca vendita. Ibidem. Mariam ſecutus eſt *Philippus Maldeghemius*; Illum *Margareta Maldeghemia*; quæ Franciſco Cavalcanti nupta, hanc majorum hereditatem vendidit *Joanni Petro Roſſin.* Quod non ferens Ywanus van Ophem, Mariæ Aſcanæ, Roberti Aſcani, & Mariæ de Fleureville filiæ maritus, prędictę Margaretæ conſanguineus, ſive præſenti commodo, ſive rei inſolentiâ motus, quòd dominium longâ Avorum ſerie, ab ipſa uſque Teneræmondenſi familia acceptum, quod hactenus nunquam, niſi hereditariâ ſucceſſione, & conjugiis poſſeſſorem mutaverat,
79 Jure ſanguinis retracta. ſuperſtite illæsâ, ſi non nominis, unius ſaltem ſtirpis, & originis ſerie; jure propinquitatis ad ſe retraxit, quo facto

80 Moeſeca gentis van Ophem. *Ywanus*, quem dixi, eo jure quo Majores *Moeſecam* poſſedit. Paulò pòſt
Ibidem an. 1481. Ibidem. *Catharina van Ophem* Ywani filia & heres ex aſſe, hujus dominii, vivo patre, poſſeſſionem accepit: quia pretium dictæ retractionis ſuppeditarat. Hæc maritum habuit *Adamum van Berchem* Equitem; & inde liberos, Adrianum, Jacobam, Joannam, & Eliſabetham. Obiit autem Adamus anno M. CCCC. XCII.

81 Gentis van Berchem. Defuncto patre, matre ſuperſtite *Adrianus*
Ibidem an. 1493. *van Berchem* legibus partitionis hereditariæ, de quâ inter Tutores convenerat, Moeſecæ Dominium adiit: idque Tutorum operâ adminiſtravit donec ad pubertatem pervenit. Quo tem-
Anno 1506. pore uxorem duxit Eliſabetham Cocks; ſed non multò pòſt vivâ etiamnum matre, è vivis exceſſit: conditusque eſt in monimento *Gerardi Aſcani*, Maldeghemi & Moeſecæ Domini, relictâ filiâ *Theodorâ van Berchem*: quę Tutores habuit Henricum van Berchem, Equitem, Eelſati Dominum, & Petrum van Bernage, Eſ-
Anno 1510. Ibidem. ſchenbecæ Dominum. Hanc poſtea duxit *Ægidius vander Borgh.* Cùm autem aliquantò pòſt *Adrianum*, etiam Adriani mater mortem cum vita commutaſſet, *Jacoba* Adriani ſoror natu maxima, rata id Domioium ad ſe eſſe devolutum, *Moeſeca Dominam* ſe inſcripſit, excluſâ Theodorâ fratris filiâ. Ea nupſit *Petro de Bernage*, Equiti, Domino Parcæ: & iterum *Joan-*
82 Gentis de Bernage. *ni Malart*: qui ſimul hoc Dominium traſtulerunt in *Eliſabetham de Bernage* filiam, ex priore
Ibidem an. 1527. conjugio: quam duxit *Carolus Serraets*, Conſiliarius Brabantiæ: unde ſuſtulit filium Petrum.
83 Gentis Serraetis. Ibidem. Mortuâ matre eùm *Petrus Serraets* per patrem Moeſecæ Dominium adiiſſet, continuò mota eſt controverſia inter Inghelbertum de Bernage, Ludovicum Serraets, Inghelbertum 84 De Moeſecæ Dominio controverſia.
van Oyenbrugghe, ac Joannem vander Straten, *Petri* Tutores; & *Ægidium vander Borgh*, qui nomine uxoris ſibi, aut ſaltem liberis ſuis ex *Theodora van Berchem*, Adriani filia, Moeſecam deberi dicebat: eâque ratione, à Soceri morte quæcumque inde poterat emolumenta ſibi, & ſuis aſſerebat. In ea controverſia antequam ad litis conteſtationem ventum eſſet, deceſſit *Ægidius* relictis liberis Petro, & Joanne: quorum tutelam accepêre Joannes vander Borgh, Michaël vander Borgh, & Joannes vander Linden: qui Ægidii veſtigiis inſiſtentes pupillorum jus ſunt proſecuti: reclamantibus adverſariis, hâc præſertim ratione: quòd Adrianus ante mâtrem obiiſſet; neque repræſentationi hic locus eſſet. Quod ita refutatum eſt, alia- 85 Ea finita.
que inſuper repoſita, ut tandem ſecundùm *Theodora* liberos ſententia lata ſit.

Adiit itaque *Petrus vander Borgh*, major natu, 86 Moeſeca gentis vander Borgh.
avitam hereditatem. Hic celebs obiit anno M. D. L. Conditus autem eſt in templo Moeſecano Ibidem.
in medio Chori, ante ſummum altare.

Ejus hereditatem cum Moeſecæ Dominio Ibidem an. 1550.
accepit *Joannes vander Borgh*, alter *Theodora* filius, Eques Solymus. Hic conjugem habuit Catharinam van Duffele, & ex ea filium Joannem, & filiam Annam quæ nupſit.....de Longin.

Patri ſucceſſit *Joannes vander Borgh*; qui uxorem duxit Odiliam Roelants, ex qua multos ſuſtulit liberos, nempe Joannem, Matthiam, Carolum, Henricum, Gulielmum, Gertrudem, Odiliam, Joannam, & Annam; & exinde Annam Sweerts, ex qua oullos. Hic præter variorum annorum Conſulatus, peculiari quâdam laude, cum Magiſtratum quadriennio continuavit. Obiit autem nuper, anno M. DC. X. primâ Februarii magno Reip. damno: quæ virum amiſit innocentiſſimum, civem bonum, Conſulem moderatum.

Illum excepit *Carolus vander Borgh*, qui bien- 87 Præſens Moeſecæ Dominus. Lib. Feudalis anno 1608.
niò penè antè, dono eam ditionem à patre acceperat. Ejus nomine Clientelam Principi juravit Carolus de Hertoghe Paddeſchoti Dominus Avunculus & tutor.

UYTBERGHEN, OVERMEERE.

Sequuntur Pagi duo, *Uytberghen* & *Overmeere*, quorum ille à vicinis Berlaeræ montibus 88 Uytbergæ Etymon.
aut tumulis potiùs nomen habet, ut ſi dicas *Extramontes* (memini etiam legiſſe *Hundelberghen*, id eſt Hunnorum montes, niſi in ſcriptione ſit vitium) hic verò à ſitu ultra lacum, qui *Uytberghe*: unde etiam inibi plateæ nomen, de *Meer-* 89 Overmeeræ Etymon.
ſtraet id eſt lacus platea. Prior ille pagus eſt ad 90 Uytbergæ ſitus.
Scaldim: qui fluvius prata quotannis inundans, magnam herbis & pecori adfert ubertatem. Alter in viciniâ. Illius titulum Dominus præfert ob 91 Cur alteri prælata.
antiquitatem. Conſtat enim ut unum feudum duo hæc loca conſtituunt; ita unico pago antiquitus fuiſſe comprehenſa: & *Uytbergam* parochiale

chiale Templum habuisse, cùm *Overmeere* Sacello contentum esset: quod ab aliquot retrò seculis etiam Parochiæ jus accepit. Hujus D. Virgo tutelaris, illius D. Petrus. Tribunal uterque pagus unum habet. Utrobique tamen Juridici conventus fiunt, & ubicumque Domino visum. Locus Tribunalis Uytbergani est juxta cœmeterium; *Overmeere* verò circa ædes Toparchæ:

92 Prætorii commendatio.

quæ præter ædificii antiquitatem, loci amplitudinem, villæ commoditatem, amœnissimæ sunt vivariis, arboretis, hortis. Eæ nuperâ secessione Legato cuidam Gallico saluti fuêre.

93 Bonniveti refugium quando.

Bonnivetus hic erat, ad Ordines Belgicæ à Francisco Valesio Andegavensium, & Alençonii Duce, missus, domino suo harum ditionum Principatum procuraturus: qui cùm ex Artesia Antverpiam proficiscens, Gandavi paululùm substitisset; imperio Joannis Embiesii, ex cujus arbitrio pleraque in ea Rep. gerebantur, jussus est discedere: inpensè enim Gallicam per ea tempora factionem, & Gallos oderat. Cùmque accepto aliquot militum præsidio in via esset; equites ab Imbiesio ad eum opprimendum missi, irruptione factâ aliquot ex ejus comitatu trucidarunt. Ille autem cùm videret nullum esse in armis præsidium, ex equo descendens, dum alii pugnant, superatis natando aliquot rivis, & fossis, tandem huc incolumis devenit. Sed à diverticulo ad viam.

94 Gandensium in Overmeere clades. Meyer. an. 1452. Oliv. de la Marche lib. 1. cap. 25.

95 Qui ibidem creati Equites.

Anno 1452.

Hunc pagum Gandensium sub Philippo Bono clades celebriorem reddidit: ubi alto firmoque propugnaculo per vim exutos, Teneræmondæ præsidiarii profligarunt. Ibidem à Comite S. Paulino Cliviensem, Theobaldum Dominum Fiennensem, Cornelium Philippi nothum Joannem Castellerium, aliosque nonnullos equestri Baltheo donatos, Meyerus notat.

96 Ibidem monimentum cujus.

In Templo ante summum altare è vivo saxo monimentum visitur, Joannis Coudenhovii; cum incubantibus ejus & duarum conjugum simulacris; etsi altera alibi sepulta est, ejus autem inscriptio, quantùm legi potuit, est hujusmodi:

97 Ejus inscriptio.

Sepultura nobilis, & egregii viri Joannis Coudenhovii, Armigeri, Domini Ghentbrugæ: qui obiit 28. Octobris, anno M. D. LIII. *& Dominæ Mariæ van Amerongben, ejus conjugis: quæ ex hac vita migravit 12. Decembris, anno salutis* M. D. XLVI.

Arma gentilitia hinc inde erant hæc *Coudenhove, Nuwenbrugghe, Wintre, Cnibbe, Adorne, vander Banck, Uytenhove, Baenst.*

98 Item Hospitale à quo.

Prope Templum hospitale est, cum contiguo Sacello, structum olim à *Joanne de Overmeere* Milite, qui ibidem facellaniam fundavit: ut ex tabulis liquet, quas mecum communicavit nobilissimus vir Nicolaus Coudenhovius præsens loci Toparcha, in hæc verba:

Universis & singulis præsentes litteras inspecturis, Joannes ex Curia, filius Jacobi, cum notitia veritatis salutem. Noveritis tenore præsentium Joannem dictum van Overmeere Militem, nostrum prædecessorem, fundasse perpetuam Capellaniam, sitam in Capella Hospitalis de Overmeere, penes parochialem Ecclesiam de Overmeere; & certis redditibus, & peciis terræ arabilis, & pratorum mortificatis assignatis dotasse, & assecurasse, &c. Hæc anno M. CCCC. L. II. Martii.

Has tabulas fugientibus demùm litteris primæ fundationis datas non abs re suspicari liceat; & (quod inde consentaneum) vetustam admodùm esse Sacelli originem. Id Sacellum cum hospitali funditus eversum restituit vir nobilis *Philippus Coudenhovius* Eques: qui imperio Mariæ Hungariæ Reginæ, sub Carolo V. Cæsare, obsidione Metensi unius cohortis Wasianæ ductor fuit. Hujus ibidem exstat monimentum, cum incubante ad vivum effigie, ad latus autem epigraphe talis:

99 Ibidem Epigraphe.

Hic jacet Dominus Philippus de Coudenhove, suo quondam tempore Eques, nobilis domesticus Imperatoris, qui obiit anno M. D. LVIII. IX. *Septembris. Manibus ejus bene precare.*

Quaterna ibidem consanguinearum gentium insignia, *Coudenhove, Atorne, Wintere, Cnibbe.*

100 An Overmeere seorsum possessum.

101 Ejus rei indicium.

Hic autem pagus an aliquando seorsum ab altero fuerit possessus, neque negare ausim; neque affirmare. Illud constat, cognominis loco jam olim usurpatum: cui rei non solùm exemplo est *Joannes de Overmeere*, Miles, cujus paulò antè memini; sed insuper *Nicolaus de Overmeere, Miles*, cujus & Beatricis uxoris, & Joannis filii, memoria estat in obituario Ecclesiæ Collegiatæ Teneræmondensis, ad VII. Idus Martias, & pridie Nonas Decemb. & *Adelisa de Overmeere* quæ anno M. CC. LXII. fuit superstes; ut docet diploma Hugonis Castellani Gandensis, quo confirmat donationem *Balduini de Inghelosenberghe Militis: qui contulit in eleëmosynam viris Religiosis Abbati, & Conventui Ecclesiæ B. Mariæ de Bodelo, de consensu uxoris suæ, decimam, quam idem Balduinus habebat jacentem in Parochia S. Joannis de Steno: quam idem Balduinus tenuit ab Adelisa de Overmeere, & dicta Adelisa à Domino Villano Milite, fratre nostro.* Verba sunt Hugonis Castellani, anno ut dixi M. CC. LXII.

Collect. Gaillardi Archiv. gentis Vianæ.

102 Joannes de Overmeere an Nienovæ Dominus.

Præter Adelisam occurrit *Joannes de Overmeere* Castellanus Nienoviæ qui obiit anno M. CCCC. VI. 10 Decembris, conditusque est in Abbatia Nienoviensi: ubi monimentum habuit, cum effigie armatâ. Nienoviæ Dominum fuisse non omnino temerè aliquis suspicetur. Constat enim eo titulo Dominos ibidem antiquitus usos: quod si quis ignoret fidem faciant Collectanea Gaillardi, ubi: *Gerardus de Grimbergis Dominus, & Castellanus Nienoviæ Fundator Abbatiæ*, &: *Gerardus de Grimbergis, Gerardi filius, Dominus, & Castellanus Nienoviæ, & Dominus de Grimbergis.*

103 Domini his peculiare jus.

Habet autem Dominus præter cetera quæ omnibus hujus Territorii Dominiis communia

suprà

supra diximus, medium trajectus Uytbergani: Molam bannalem, ut vocant, mulctas sexaginta librarum, & infra. In variis item hujus Dominii elenchis sive indicibus, quæ vulgo Denombrementa vocant, & alibi item, inveni: *In tam alto Dominio possessorem his pagis potiri, quam ipse Teneramonda Dominus potitur suis:* & in antiquo insuper codicis feudalis fragmento, potestatem illi esse, *Dandi vitam.*

104 De hujus Dominii origine quæsitum.

De hujus Dominii initiis inquirenti nihil usquam certi occurit. Illud tamen verisimile, Dominii titulum in usu fuisse, antequam Overmera Parochiæ jus accepit: alioquin credibile, quòd in duo feuda divisum fuisset, quod nunc est unicum. Domini autem, quos variâ lectione assequi datum est, sunt hi:

105 Dominorum Series.
Collect. Gaillardi.
106 Gulielmus Nivellanus cujus familiæ.

Sophia de Beaufort: nupta *Gulielmo Nivellano.* Hunc Gulielmum fuisse familiæ vander Ha verisimile est, ex obituario Monasterii ten Bossche juxta Hemelveerdighem, ubi habentur hæc verba: *Gulielmus vander Ha Dominus Uytberga.* Alium fuisse primùm credidi, & superiorem aliquem Uytbergæ Dominum; sed non potuit: quum illud Monasterium structum sit circa annum M. CCC XXXIII. ut ex inscriptinne monimenti ipsius conditoris liquet, hoc sensu:

107 Monasterii ten Bossche conditor.
Ibidem.

Hic jacet Joannes Gheylins: Obiit anno M. CCC. XXXIII. XVI. *Septembris, & Isabella de Goede, ejus uxor: obiit anno* M. CCC. XXXI. *octavo Octobris.* Itaque cùm Sophiam multò antè id Dominium habuisse constet, superior fuisse non potuit. Condita est hæc Sophia cum filio Guidone Gandavi apud Franciscanos, ubi hæc olim Epitaphia:

Tab. anno 1313.

108 Sophiæ de Beaufort monimentum cum epigraphe.
Analect. Harduini.

Anno Domini M. CCC. XXXI. XIII. *Kalendas Februarii, obiit Domina Sophia de Beaufort: Domina de Gramine, Uytberghine, & Schuervelde, Soror Fratrum Minorum in extremis. Orate pro anima ejus.*

109 Item filii ejus Guidonis.
Ibidem.

Anno Domini M. CCC. XXIX. *in Cathedra Sancti Petri, obiit Guido de Nivella filius Gulielmi de Nivella Militis, ac consortis ejus Dominæ Sophiæ de Beaufort, Dominæ de Schuervelde. Anima eius requiescat in pace.*

Hìc etsi *Scheurvelde* tantùm *Domina* dicatur, in superiore autem Epitaphio *Domina Uytbergina*, atque inde conjici posset post annum XXIX id Dominium consecutam; contrà tamen esse tabulæ superstites convincunt: quibus anno M CCC. XIII. *Uytberga Dominam* se inscribit.

110 Familiæ de Beaufort ornamentum.
Palatius de vitis Pontificum.
Ibidem.

Ad ornamentum familiæ de Beaufort notare visum, quòd non solùm purpuratos Patres produxerit; sed duos insuper summos orbis Pontifices, *Clementem* videlicet *sextum, virum multa doctrina, composita eloquentia, liberalem, comem, ac perhumanum, Avenione sepultum decimo Pontificatûs anno:* & ejus ex fratre nepotem *Gregorium* XI. qui septimus eorum qui Avenione sederunt, Apostolicam Sedem ex Gallia Romam transtulit: ubi Pontificatûs anno septimo sublatus est, tauto omnium gemitu, & lacrymis, quanto antè nemo quisquam.

Matrem secutus est *Gulielmus Nivellanus:* quem vixisse anno M. CCC. LXV. & hoc Dominio potitum constat, ex veteri fragmento codicis feudalis, in membrana.

111 Masminiæ gentis Uytbergæ Domini.
Analect. Harduini & Gaillardi.
Anno 1421. & alibi.

Illum excepit *Joannes Masminius* Eques, Calckenæ insuper Dominus. Frater fuit quantum conjicio Walravii Masminiæ Domini. Uxorem habuit Margaretam Oudenhoviam cujus familiæ nobiles Meyerus interdum *Veteris Villa* vocat. Liberos reliquit Daniëlem, Ludovicum, Joannem, Ghiselbertum: quorum tutelam gessit Philippus Masminius Somerghemi Dominus; ex his Joannes Laernæ, & Ghiselbertus Holbecç Dominus (quem Equitem fuisse, & Aldenardæ inter alios nobiles à Gandensibus obsessum Annales memorant) dicuntur occidisse Zantbergæ Dominum; quæ cædes amicâ conventione postmodum expiata est, pacatis Henrico & Gerardo Zantberganis fratribus, eorumque matre, & Joanne de Bairlemont tutore; idque interventu *Joannis Masminii Equitis, Philippi Masminii Equitis, Gerardi van Steenhuse Equitis Sweveghemi Toparchæ, & Walravii Masminii Equitis: datique utrimque sponsores Sigerus vanden Kerckhove, Lancilotus de Bairlemont, & Joannes Oultra Dominus, Castellanus Iprensis.*

Meyer an. 1379.
Analect. Harduini anno 1399.
Gaillard. anno 1390.

Analect. Harduini.

A morte Patris *Daniël*, maximus natu, hoc Dominium, & *Calkenam* insuper accepit. Uxorem habuit Margaretam Ghistellanam, Philippi Ghistellani Equitis filiam, & ex ea liberos; Joannem, Gerardum, Daniëlem, Ludovicum, Philippum, & Elisabetham: quorum tutelam accepit Robertus van Leeuwerghem Ghiseghemi Dominus.

Collect. Gaillardi.

Analect. Harduini & Gaillardi.

Daniële vitâ functo, *Uytberga* & *Overmera* Dominium ad *Ludovicum* filium devenit. Hic uxorem habuit Elisabetham Swaghen & ex ea liberos; Augerium, Jodocam, & Margaretam; ut testantur tabulæ, quibus *cum uxore Elisabetha Swaeghen hereditatem suam partitur*, hoc modo: *ut duo trientes Uytberga & Overmeera, cum alta justitia & emolumentis, molâ insuper, ejusque redditibus Angerio cederent: Jodoca, prædium quod erat Bella ad Scaldim, Domus sita Teneramonda, certique redditus: Margareta verò bona quæ Berleghemi*, &c.

Collect. Gaillardi.

Lib. Feudal.

Postquam Ludovicus desiisset vivere, *Angerius* lege dictæ partitionis paternum Dominium adiit, conditus autem est ad D Petri Uytbergæ. Liberos reliquit ex conjuge Margareta vander Linden, Jacobum & Gertrudem.

Gaillart.

Lib. Feudal.

Augerio successit filius *Jacobus masminius:* qui cum patre, & sorore commune habet monimentum in templo Uytbergano; quod per has turbas, lapsu campanæ, in plurimas partes ruptum, Petrus vanden Houte Uytbergæ Dominus, curavit componi: sparsasque huc illuc partes jungi. Ejus quæ legi poterant, hæc sunt: *Hic*

112 Augerii Masminii sepulchralis Epigraphe.

Hic situs est Augerius Masminius, Uytbergæ Dominus, qui obiit XVI. *Maii anno* M. CCCC. XCIV. *& Jacobus Masminius Uytbergæ Dominus, qui obiit..... Febr. anno* M. D..... *Et Gertrudis Masminia Augerii filia M......*

Archiv. Curiæ Feudalis.

Jâcobum constat Philippi Austriaci primi ævo hoc Dominio potitum, ex diplomate, quod ille Princeps Christophoro Barousio concessit, anno M. CCCC. XCVIII.

113 Gentis vanden Houte Domini.
Archiv familiæ lib. Feudal.
Ibidem.
Archiv. familiæ.

Post Jacobum ad *Gertrudem* Augerii filiam Uytberga abiit. Ea nupta *Joanni vanden Houte* sustulit filias duas, & *Maillardum vanden Houte*, Uytbergæ Dominum. Hic conjugem habuit familiæ Dixmudanæ; & ex ea filium Jodocum: quâ defunctâ, Margaretæ van Moere junctus est; unde nati Petrus, Jacobus, Lævinus, & alii, atque aliæ ad undecim: ex quibus omnibus tribus primis morte sublatis, hoc Dominio potitus est *Lævinus vanden Houte*. Huic conjux Margareta Pels, peperit undecim liberos quibus omnibus superstes.

Lib. Feudal.

Petrus vanden Houte hoc Dominium adiit. Uxorem habet Annam de Figueroa, & ex ea liberos, Leonoram, & Magdalenam.

114 Præsens Uytbergæ & Overmeere Dominus.
Lib. Feudal.
115 Ejus uxor & liberi.

Post Petrum emptione hanc ditionem accepit V. N. *Nicolaus de Coudenhove*, Ghentbrugę Dominus, præsens ejus loci Toparcha: qui ex Carolotta de Baudringhien sustulit Jacobum, Annam, Philippum, Joannam, Joannem, Carolinam, Annam, Mariam, Jacobam, Antonium, Nicolaum, & alterum Jacobum Jacobo primogenito jam pridem defuncto.

Analect. Harduini & Gaillard.
116 Robertus Masminius Aurei Velleris Eques an Uytbergæ Dominus.
117 Cujus hic filius.
118 Ejus uxor.
119 Liberi. Gaillard.
Guicciardin. descriptione Antverpiæ.
Meyer. an. 1429.
Idem an. 1430.
Guicciardin. descrip. Antverp.

Inter eos qui stirpis Masminiæ Uytbergæ titulo sunt usi, deprehendi etiam *Robertum Masminium*: cujus dominia hoc ordine, non uno loco, legi: *Masseme*, *Berleghem*, *Uytberghe*, *Hemelveerdeghem*, *S. Martini Lede*, *Westeren*, &c. Quo jure tamen, hactenus non inveni: an emptione, an mutatione, quæ postea irrita, (nam hereditate non accepit) incertum; etsi verisimile. Filius fuit Walravii Masminiæ & Berleghemi Toparchæ, nepos ex filio Catharinæ Maldeghemiæ, Philippi Maldeghemii Moesecæ Domini filię. Uxorem habuit Elisabetham van Leeuwerghem: & ex ea duas filias, Margaretam, quam duxit Andreas Dominus de Mastaing; & Beatricem cui tutor fuit Philippus de Herpe. Qui vir fuerit vel inde liquet: quod in societatem Aurei Velleris decimus septimus à Principe inter primos viginti quatuor lectus est, quando is ordo primùm Brugis institutus, à Philippo Burgundo, nuptiis cum Isabella, Joannis Lusitaniæ Regis filia. Cæsus est autem, post varia in Principem merita, bello Leodicensi, cum Joanne Ghistellano, Dudzelæ Domino: suffectusque illi in ordinem Aurei Velleris Fridericus Comes Meurensis.

120 Ejus Domini triens seorsum possessus.
Lib. Feudal.
Lib. 1. cap. 2. num. 18.
121 A quo cui venditus.

Porrò tertia omninò hujus Dominii pars, jam olim à ceteris duobus trientibus seorsum possessa est: idque ex consuetudine hujus Curiæ Feudalis, cujus suprà memini. Ea autem divisio quando primùm facta, nondum sum assecutus. Hoc modò constat, *Ghisbertum Masminium*, cum Margareta van Belle conjuge, (unde filiam sustulit quę nupta Eetveldiæ familię viro, peperit Ghisbertum van Eetvelde) prædictum trientem vendidisse *Jacobo Uuytenhove*, anno M. CCCC. XXXIII. potiente Uytbergæ & Overmeeræ Dominio *Augerio Masminio*, ut tabulæ emptionis docent.

122 Exin qui possederint.
Lib. Feudal.
123 Quis nunc.

Exin devenit ad *Joannem Utenhove*, ab hoc ad *Philippam Utenhove*, Christophori Barousii Lusitani, aliquot ex ordine Belgicæ Principum, OEconomi, conjugem: quæ cùm nullos haberet liberos: hereditate ad gentem Coudenhoviam concessit: in qua primus hanc Dominii portionem accepit *Joannes Coudenhovius*, Eques pater: inde *Joannes* filius: cujus hereditatem adiit Nobilissimus vir *Nicolaus Coudenhovius* Joannis filius Ghentbrugæ Toparcha, qui nunc ex asse *Uytbergæ* & *Overmeeræ* Dominio potitur.

CALKENE.

124 Calkenæ situs.

His contiguum est *Calkene*, Gandavo & Teneræmondâ æqualiter distans; cujus extrema longo tractu Scaldis beat: ex quo navigabilem rivum, cum commodissima statione manu ductum anno M. D. XL. Loci Pastor D. Joannes vanden Zype, S. Theologiæ Licentiatus, ibidem ortus, mihi commemoravit. Qui alia insuper amore patriæ suggessit, quæ hic visum dare.

125 Ibidem notanda.

Primò opidulum hic olim stetisse, ut vetus inter incolas narratio est, eo vico qui *Ret* dicitur, opportuno ad Scaldim loco: ejusque rei argumentum, varia sparsim fundamenta, quæ adhuc indies eruuntur. Dein plura hìc antiquitùs fuisse Prætoria, & ex iis potissima duo, in vicis *Raveschoot* & *Gavere*: atque ibi quidem Flandriæ Comites domum venatoriam, hic verò priscam gentem de *Calkene* domicilium habuisse; ex qua *Sigerus* ille fuit, cujus celebris ibidem memoria, ob auctum ingenti munificentiâ loci templum, idque circa annum M. CCCC. Obiit enim anno M. CCCC. VIII. Idem notavit uno sæculo ad 25. ex hoc uno pago sacris initiatos, eorumque plerosque fuisse animarum Pastores, aliquos etiam Archipresbyteros. Templum D. Dionysio inscriptum est, miraculis olim nobile; cujus pars vetusta est, reliquum recentius, ut dixi: Chorus etiam ab anno M. D. XXXI. Sacellum autem D. Annæ structum demum anno M. DC. IX. Jus Patronatus habet in Galliis Abbas S. Nicolai, in Bosco.

126 A quo cui datus hic pagus.

Datus est autem hic pagus olim, cum *Masminia*, & *Laerne*, à *Roberto* Advocato Atrebatensi, Betuniæ & Teneræmondæ Domino, sorori *Machtildi*, in compensationem dotis cum *Ghilberto Sottenghemio*, Rassenghemi Domino. Qua de re hoc diploma à N. V. Carolo Schouteete, aliàs van Zuylen, præsente Laernæ Toparchâ, accepi:

127 Donationis tabulæ.

Ego Robertus Advocatus Atrebatensis, Betunia, & Teneræmonda Dominus, Notum facio tam præsentibus quàm futuris, quod omnia que habebam in Parochia de Calkene, qua ego tenebam, & quæ à me tenebantur, dedi in feudum Domine Ghilberto de Settenghem, liberè, cum omnibus justitiis majoribus, & minoribus: excepto manse de Raveschoot, sicut est modè clausum, exceptis etiam quindecim bonariis Wastina. Et sciendum, quòd homagia que ego in dicta Villa habebam, mihi remanent. Et si homines mei ibidem manentes, exercitus mees, vel equitaturas nen fecerint, sicut debent, vel ad placita mea non venerint, ego pre forefacto tali, sicut Hemines mei judicaverunt, potere pendeare super feodum, quod mei Homines tenent de me: & nullam aliam Justitiam majorem, vel minorem in dicta villa habebo. Dedi etiam dicto Ghilberto similiter in feedum, omnia qua habebam in Parochia de Laerne, & que ego tenebam, & quæ à me tenebantur: excepto servis, & Hominibus Advocatie, quos ego habeo in dicta villa. Bona autem omnia cum alodio, quod dictus Ghilbertus habebat in Parochia de Masseme, & quod habebit in posterum, recepit ipse à me in feodum. Et sciendum quod dictam donationem ei feci, pro mille libris, quas ei debebam de maritagio Machtildis sororis mea, quam ipse habet in uxorem. Et quia ego Michaël Flandria Constabularius, & ego Walterus de Ghistelle, de assensu Domini Roberti de Betune, & Domini Ghilberti de Settenghem, prædicta rei fuimus ordinatores, ad ipsorum petitiones, & prædictorum testimonium, sigilla nostra præsenti scripto duximus apponenda. Actum anno millesimo, ducentesimo, vigesimo octavo, mense Martii.

128 Masminia Calkene, Laerne ad quod tempus juncta.

Prædicta hæc tria Dominia longo tempore simul possessa, indicio est fragmentum illud Codicis Feudalis, cujus ante memini: ubi anno M. CCC. LXV. idem memoratur Dominus *Masminia, Laerna, & Calkena.* Erat autem is *Gerardus Gerardi Raffenghemii*, & *Elisabethæ Maldeghemia* filius, *Ghilberti* nepos, & prædictorum, *Ghilberti* & *Machtildis* pronepos. De quibus omnibus diplomatum expertes difficiliùs judicabunt, quòd *Ghilbertus* hic *Sottenghemium* cognomen gessit; hujus liberi *Raffenghemium*; nepotes autem nunc *Raffenghemii* dicti, nunc *Masminii*: quod nomen posteri *Masminia, Laerna, Calkena, Uytberga*, & *Overmeera* Domini assumpserunt. Unde in Genealogiis sæpe difficultas: nihil enim tam obvium, quam à loci alicujus Dominio cognomen usurpari. *Ghilbertum* autem eadem gessisse insignia, quæ nunc genti *Masminia* tribuuntur, variis locis, & sæpius adverti. Habuit *Gerardus*, quem dixi, uxorem *Catharinam Maldeghemiam*, Philippi & Mariæ de Grimbergis Moesecæ Dominæ filiam; Gerardi de Grimbergis & Clarissæ Mirabellæ neptem; & ex ea liberos Walravium Masminiæ ac Berleghemi Dominum (unde natus Robertus Aurei Velleris Eques) & Claram Masminiam, quæ primùm Sigero Cortracensi, Mellæ & Herseauci Domino; dein Philippo Erpæ Comarcho nupta est, &

Vide supra lib. 1. cap. 6. num. 74. 73. 72.

129 Difficultas in Genealogia gentis Masminiæ detecta & soluta. Ibidem. Archiv. Swivec.

Vide lib. 3. cap. 6, num. 74.

Joannem, qui *Calkena* Dominium paternâ hereditate accepit (idem de *Laerne* suspicor) & insuper *Uytbergam*, & *Overmeeram* possedit. Uxorem habuit *Margaretam Oudenhoviam* (quam postea duxit Guido Ghistellanus) unde nati, Daniel, Ludovicus, Joannes, & Ghiselbertus Masminii: quorum hic Holbecæ fuit Dominus, Joannes Laernæ;

130 Masminiæ gentis Calkenæ Domini. Analect. Hardui, ni. Collect. Gailliardi,

Daniel verò *Calkenam* adiit. Hic ex *Margareta Ghistellana* (cujus adhuc insigne mausoleum in crypta D. Bavonis Gandavi visitur) sustulit Joannem, Gerardum, Danielem, Ludovicum, Philippum, & Elisabetham: ex quibus

Joannes Masminius patri in hanc ditionem successit: qui ex *Adriana de Cabellian* filiam reliquit

Anteninam, *Calkena* dominam; quæ nupta *Martino Villano* Gandavio, Adriani filio, Rassenghemi & arcis S. Joannis toparchæ, ad filium

131 Villanæ sive Gandensis familiæ Domini. Lib. Feudal.

Adrianum Calkenam transmisit, & is ad posteros: paruitque jamdiu feliciter heroibus gentis *Villana*: in qua nunc eo dominatu potitur

Jacobo-Philippus Villani à Gandavo, nobilitate, virtute, doctrinâ illustris, Isenghemi Comes, Rassenghemi Baro, Arcis Sancti Joannis liber toparcha, Masminiæ, Wetteræ, *&c.* Dominus; Collator hereditarius beneficiorum & officiorum Assenedæ, & Territorii Assenedani; Philippo III. Hispaniarum Indiarumque Regi potentissimo à Consiliis Status Belgici; ALBERTI & ISABELLÆ serenissimorum Belgicæ Principum primus Oeconomus; Dux unius turmæ equitum cataphractorum. Hic prioribus nuptiis uxorem duxit *Odiliam de Claerhaut* (quæ familia à *Gandavis* oriunda) filiam Jacobi, Baronis Maldeghemi, Coolscamp, Uytkercke, Guysæ, *&c.* & Annę de Merode (quæ patrem habuit Richardum, Baronem de Frentzen, matrem Franciscam de Bochout, sororem Marię, à qua ad Nassovios Boularæ Baronatus devenit) ex qua sustulit Philippo Lamorallum Comitatus Alostensis Præfectum, qui nuper uxorem duxit filiam Philippi de Merode, Baronis de Frentzen, serenissimorum Archiducum Oeconomi, Franciscum, Maxęmylianum, Adriano Lamorallum (à quo partu paucis post diebus oppetiit) Mariam, Jacobam, & Annam, Canonicas, illas Malbodii, hanc Montibus Hannoniæ. Mortuâ autem *Odiliâ*, alteris nuptiis junctus est *Elisabetha à Bergis* (quæ familia à Ducibus Brabantiæ originem trahit) Ferrici Baronis Grimbergani filiæ, sorori Jacobi à Bergis præsentis Grimbergæ Baronis, & illustrissimi Gulielmi à Bergis, Præsulis nuper Antverpiensis, & dein Principis & Archiepiscopi Cameracensis, Comitis Cameracesii: quo conjugio nati Guilielmus, Jacobus & Albertina.

132 Præsens Dominus.

Archiv. familiæ,

133 Uxor ejus & liberi,

Enimverò libet hìc paulò liberiùs per hanc gentem vagari, cùm quòd totius nostræ ditionis est nobilissima (ducit enim originem ex antiqua stirpe *Biling*, è qua familia prisci Saxoniæ Reges; cui Provinciæ etiam primos Duces peperit) tum insuper, quòd Teneræmondæ

134 De gente Villana sive Gandensi cur hic multus sermo.

135 Ejus origo & priscum nomen. Variæ tabulæ.

Dynastis,

Dynastis, eorumque posteris, non semel sanguine juncta est: quos ipsos ex *Gandavia* hàc stirpe propagatos, non immeritò suspicamur,
136 Antiquum Imperium.
quòd eam ceteræ *Flandriæ Imperiali*, Castello Gandensi, Comitatui Alostano, Wasiæ, quatuor Ambactis, & ditioni Bornehemiæ præfuisse constet; quibus omnibus *Teneræmondana* no-
137 De ea gente quæ hic dicenda.
stra *ditio* cingitur. Dabo itaque continuâ serie, nostri *Comitis* præsentis *Calkenæ* Domini majores, ex familiæ Archivis depromptos; (quod ad illustrationem Historiæ faciet) & in iis *Castellanos Gandenses*, quos ipse variis Archivis, ex compertæ fidei diplomatibus erui: & supra hos *Comites arcis Ottonianæ*; à quibus *Gandavum* nomen ad posteros derivatum. Quumque etiam *Alostenses* dicti sint; *Alostanos Comites* hujus stirpis subjungam; & novâ viâ docebo, Flandriæ Principes non injusto titulo (quod unâ voce
Divæus Rerum Brabant. lib. 10.
scriptores volunt) eum Comitatum occupasse: atque alia quædam, quæ ad illustrationem nobilissimæ *Villanæ*, sive *Gandavæ* gentis faciunt: quæ perstringemus potiùs, quàm justâ operâ dabimus; donec aliàs velis remisque ejusdem familiæ Antiquitates & ornamenta persequemur.

138 Præsentis Calkenæ Domini parentes, majores, & aliqua in iis singularia. Archiv. familiæ.
Patrem habuit *Jacobo-Philippus Villani de Gandavo Maxæmylianum*, Isenghemi Comitem, Baronem Rassenghemi, Arcis Sancti Joannis liberum Toparcham, Calkenę, Masminiæ, Wetteræ, &c. Dominum; Collatorem hereditarium officiorum & beneficiorum Assenedæ, & Territorii Assenedani. Natus hic est Gandavi anno M. D. XXX. mortuus Tornaci, anno M. D. LXXXIII. Fratrem habuit majorem natu Adolphum, magnæ spei adolescentem; cui fortè aperta vena pedis, inter festas nobilissimi cœtûs quas ductabat choreas, funesto toti familiæ casu mortem acceleravit; ętatis anno 18. à Christo nato M. D. XLVII. Absque hoc fuisset, decreverat *Maxæmylianus* ad normam Divi Francisci vitam transigere; sed aditâ fratris hereditate, Institutum mutavit. Itaque anno M. D. LIV. inter nobiles Palatinos Mariæ Hungariæ Reginæ, sororis Caroli V. quæ per ea tempora Belgicam administrabat, adscriptus est. Postea Philippum Hispaniarum Principem secutus, cui
139 Isenghemi Comitis titulus unde.
per omnem vitam gratissimus fuit (adeò ut Comitis titulo eum ornaverit) varia ab eo munia & militiæ & domi accepit. Inter cetera Alostano Comitatui Præfectus est anno M. D. LXI. & triennio pòst Insulis, Duaco, & Orchiaco: utrobique datus successor illustri viro Joanni de Montmorency, Courrieræ Domino, Equiti Aurei Velleris. Anno M. D. LXVII. factus est quartus Mandatarius Magistratibus per Flandriam novandis; anno M. D. LXX. tertius, decennio pòst secundus; mortuo Carolo Berlomontio Equite Aurei Velleris Artesiæ Comitatui anno 74. & aliquot sequentibus præfuit. Anno 76. Consiliarius Regius factus est, & Ærarii Belgici Præfectus primarius. His itaque atque aliis Magistratibus magnâ cum laude administratis, multa insuper & Gandavi, & Bruxellis à perduellibus pro Principe passus, tàndem naturæ satisfaciens summum sui desiderium Principi, Patriæ, familiæ, omnibus denique bonis reliquit. Uxorem habuit Philippam de Gominyes, di- 140 Philippæ de Gominyes a Teneræmondæ Dominis origo.
ctam de Jançe & Mastaing, Masminiæ, Oordeghemi, &c. heredem: quæ ipsa ex Teneræmondana gente originem ducit. Habuit enim patrem Gabrielem Mastainæ Dominum, avum Andream, aviam Margaretam, filiam Roberti Masminii Equitis Aurei Velleris, cui pater Walravius, qui genus refert ad *Ghilbertum Sot-* Vide lib. 1. cap. 6. num. 71. 74. 88. & supra n. 129.
tenghemium Machtildis Betuniæ prædictæ maritum; quæ soror fuit *Roberti* Betuniæ, & Te- De his vide lib. 1. cap. 6. num. 49.
neræmondæ Domini, filia *Machtildis Teneræmondanæ* & *Gulielmi Betunii* Advocati Atrebatensis, Betunię Domini. Matrem habuit dicta *Philippa* Catharinam de Lannoy, filiam Molenbasiæ Domini, Equitis Aurei Velleris, cujus soror fuit avia materna hujus Ducis Arschotani: nupta enim erat Joanni de Halowyn, Cominii Domino; cujus ex eo filiam uxorem habuit Dux Arschotanus, nuper in Italia defunctus.

Maxæmyliano parens fuit *Adrianus Villani de Gandavo* Isenghemi Dominus, Baro Rassenghemi, Calkenę Toparcha, Collator hereditarius, &c. cui uxor, *Margareta de Stavele*, filia Joannis de Stavele, Isenghemi, Glaionæ, Esterræ, Haveskercæ Domini, Amita Philippi de Stavele, Glaionæ Domini, Equitis Aurei Velleris: qui sub Carolo V. militiâ clarus fuit. Posthumus hic *Adrianus* erat, & in ipso ætatis flore extinctus est. In adolescentia Maxæmyliano Cæsari bello Gallico in Italia meruit: dein Adolpho, Philippi Burgundiæ Ducis notho, Beveræ, Veræ, & Vlissinghæ Domino, Architalasso Vicarius fuit.

Filius erat *Adriani* Rassenghemi Baronis, Arcis S. Joannis liberi toparchæ; *Calkenæ* domini; Collatoris, *&c.* Uxorem habuit *Mariam Cortracensem*, Joannis filiam, quæ marito in dotem attulit ditiones Lomme, Hem, Obeaux, *&c.* Hic fuit Maxæmyliano Cæsari à consiliis & 141 Adriani Villani de Gandavo singulare munus unum.
cubiculo; à quo anno M. CCCC. LXXX. præfectus est centum quinquaginta millibus armatorum, Tabulæ Cæsaris in Archiv. familiæ.
ad reprimendam vim Galli, de cujus irruptione passim erat rumor. Idem anno LXXXII. nuncu- 142 Et alterum.
patus est primus Mandatarius, novatione Magistratuum Flandriæ. Mortuâ dein Mariâ Burgundicâ, cùm de provinciarum & pupilli Principis administratione ageretur; ea suasu Consilii, Principis defunctæ consanguineis Archiducis assensu delata est; inter quos ab Alberto Crantzio Albert. Crantzius in Saxonia.
numerantur *Philippus de Ravestein*, *Philippus de* Ibidem.
Bevero, *de Gruythuyse*, *&* *de Rassenghem Barones*: cujus consilii cùm brevi Archiducem pæniteret (videbat enim hac ratione se in ordinem cogi) Conventu Teneræmondæ indicto (ut su- Lib. 1. cap. 7.
prà memini) hi proceres cum Flandriæ Ordinibus causas attulêre, ob quas filii Principis tutelam Archiducem gerere non liceret: offerentes stare juri in Curia Parisiensi, aut coram ipso Rege (qui supremus Flandrię Dominus eâ tempestate erat)

 de

de controversia disceptare. Quem hæc res eventum habuerit suprà dixi.

Ibidem.

143 Ejus cædes & auctor.

Cædis caussa una.

Oliv. de la Marche lib. 2. cap. 14.

Tandem à sicariis è medio sublatus est, Philippi Clivensis Ravestanæ domini imperio, qui capitalis erat Archiduci hostis. Causam dicit de la Marche, quòd *Rassenghemius*, qui ejus arcana norat, Arcbiducis tueri partes decrevisset. In illis arcanis erat, Tutorio prætextu Principem hereditate excludere, sibi ditiones usurpare: quod ubi moliri Ravestanum Rassenghemius videret, neque ab instituto posse avelli; Principi suam fidem probare maluit, quàm in sceleris, & præmiorum partem venire.

144 Ex altera. In Saxonia.

Alteram causam Crantzius addit: quod Flandriæ Ordinum Legatos ex Gallia reduces Rassenghemius Archiducis jussu detinuerit.

145 Ea expiata. Pontes Heuterus Rerum Belgic. lib. 4.

De hujus cædis expiatione, etiam Archiduci cura fuit, (ut in legibus Pacis cum Ravestano expressa mentio) cui tandem satis factum certis conditionibus, annuentibus defuncti consanguineis,

Tabulæ in Archiv familiæ.

inter quos *Inghelbertus de Nassau Comes, Dominus de Breda, Joannes Dominus de Bergis ad Zomam, Joannes Dominus de Cruninghen & Pamele, Jacobus ab Hallowino Dominus de Sweveghem & Merckem, Philippus Villain, Nicolaus à Romerwalle Dominus de Lodyck, Adrianus Villain Dominus Liekercanus, Daniel de Praet dictus de Moerkercke, Judocus à Ghistella Dominus vander Moure, Georgius & Nicolaus vander Moure, Adrianus à Ravenschoot, Leoninus, & Ogerius à Massima, Judocus à Saemslacht, Gerardus ab Angherellis, Carolus à Chistella.* Eâ de re tabulæ super sunt, datæ anno M. CCCC. XCII. XXI. Martii.

Patrem habuit Adrianus *Martinum Villani de Gandavo*, Rassenghemi Baronem, *&c.*

146 Tamisia à quo cui vendita. Analect. Harduini. Archiv. Blandinii tabul. anni 1459.

A Consiliis Philippi Burgundi anno M. CCCC. LI. Idem fuit Baserodæ in hac nostra ditione Dominus, & Advocatus Tamisiæ: quam, cum arce dicta *de Ercke*, Solymas cum decem famulis profectus, per fratrem Colardum vendidit Abbati Divi Petri juxta Gandavum, anno M. CCCC. LVIII. pretio quatuor millium scutatorum.

147 Mart. Villani de Gandavo Cyprius Eques. Archiv. familiæ.

In hoc itinere dum redux Cyprum visit, in Ordinem Regalem *Spathe*, à Carlota Iherusalem, Cypri, & Armeniæ Regina, allegitur: ut liquet tabulis anni M. CCCC. LIX. XXIII. Julii.

148 Quis Gandensium primus Calkenæ Dominus.

Uxorem habuit *Antoninam Masminiam*, Joannis, Calkenæ Domini filiam, & ex asse heredem: quam ab ipsis usque Teneræmondæ Dynastis continuâ majorum serie, Calkenæ Dominium accepisse & ex dictis liquet, & ad majorem lucem hìc non gravabor repetere.

149 Antonina Masminia quomodo ex Teneræmondæ Dominis oriunda. Vide supra num. 131. & lib. 1 cap. 6. num. 75. & 61. Suprà num. 127.

Patrem habuit *Joannem*, Avum *Danielem*, Proavum *Joannem*, qui filius fuit *Gerardi*, *Gerardi* item nepos, *Ghilberti* pronepos; cui pater *Ghilbertus*, mater *Machtildis* filia *Machtildis* Teneræmondæ Dominæ, soror *Roberti*, prima *Calkenæ* domina, ut donationis diploma docet.

Martinus *Adriano* natus est: qui Baro fuit Rassenghemi, Liedekercæ, Lensii, Vicecomes Lombecæ, liber dominus Arcis Sancti Joannis,

Meyer ad annum 14.

Collator hereditarius, *&c.* Philippo Burgundo à cubiculis, Flandriæ Archiprætor, & anno M. CCCC. XXXV. nostræ urbis, & Dominii Teneræmondensis Gubernator.

Archiv. familiæ.

Maritus erat *Jodocæ de Moerkercke*, dictæ *de Praet*, Colardi Merckemi toparchiæ filiæ. Fratrem habuit Adrianus Joannem, Huyssæ, Borcht, Zwyndrechti, *&c.* Dominum:

150 Gudulæ Villani posteri.

qui filias habuit, Gudulam, ex quâ orti Montmorenciaci Barones Nevelæ, Comites Hornani, S. Aldegondis, Lalani, Hoochstratani, Mansveldii;

151 Item Margareta.

& Margaretam, ex qua stirpem ducunt Cruningani in Zelandia vicecomites, atque alii.

Prædicti Adrianus, & Joannes filii fuêre *Joannis Villani de Gandavo*, qui Baronem se Bornehemi inscripsit, Arcis Sancti Joannis liberum Toparcham, Advocatum Tamisiæ; Huyssæ, Burchti, Lilloæ Dominum; Collatorem hereditarium beneficiorum, & Officiorum Assenedę, & territorii Assenedani.

152 Joannis Villani uxor quomodo gentis Teneræmondanæ. Per Gerardum de quo lib. 1. cap. 6. num. 71.

Uxorem habuit *Margaretam à Gavera Arnoldi* Liedekercæ Domini, Baronis Rassenghemi, vice-Comitis Lombecę (qui etiam à *Machtildi Teneræmondana* & *Ghilberto* oriundus) filiam, ex Margareta à Bergis, nobilissimæ in Brabantia stirpis.

Ad annum 1421.

Fuit *Joannes* inter præstantissimos ductores prœlio Vimiacensi contra Gallos, an. 1421. de eo hæc Meyer.

153 De eodem Joanne verba Meyeri.

Hâc pugnâ & omnes quidem qui cum Duce permanserunt rem fortissimè gerebant; sed præcipuè commendatur virtus & robur Joannis Villani, qui genere Flandrus, Equestri eo die donatus dignitate, nobili & antiquâ prognatus prosapiâ, longâ staturâ, vasto & valido corpere, forti insidens equo, maximam securim duabus ferebat manibus: primoque congressu, ubi maxima erat pressura, relicto freno sui equi, tantis ictibus hostes aggressus est, ut quoscumque attingere posset in terram exanimes daret. Cùm ad Potonem Trallam (nobilem eâ tempestate bellatorem) *terribiliter feriendo perveniret; ille, ut postea fassus est, timore perterritus, furibundos hominis ictus quàm potuit ocyssimè declinavit, ob horrorem tantæ ejus securis.*

154 In ejus virtute quid momenti.

Hæc ejus fortitudo tam opportuna fuit fugientibus plerisque, ut non immeritò & vitam servasse Principi, & *victoriæ auctor* dici possit.

Parentes habuit *Joannem Villani de Gandavo*, liberum Toparcham S. Joannis, Advocatum Tamisiæ, Collatorem Assenedæ, *&c.* & *Margaretam de Brisetesle* (quæ familia etiam à Gandaviis oriunda) Roberti Huyssæ Domini sororem, & heredem.

155 Alterius Joannis Villani laus.

Meyer. an. 1379.

Erat & hic Joannes vir militaris, magnamque operam præstitit Ludovico Maleano Flandriæ Comiti (cui à consiliis fuit & cubiculo) defensione Teneræmondæ adversus Gandenses; eoque bello finito inter testes conciliationis à Burgundiæ Duce adscitus est.

156 Fratris ejus Rogerii posteritas.

Meyer. ad an. 1385.

Fratrem habuit Rogerium qui filias reliquit duas. Isabellam, ex qua orti Ghistellani, Robacenses, Luxenburgici, Ryckenburgici, Senghini, Barbançonii sive Werchinienses, Trasiniaci, & Croyaci Sempiani; & Jodocam, ex qua Raveschootani, Domini Pamelæ, Ghistellæ, Helmontii, & alii plures.

Filii erant *Joannis Villani de Gandavo*, Bornehemi Baronis, liberi Toparchæ Arcis Sancti Joannis, Advocati Tamisiæ, Collatoris hereditarii

tarii Assenedæ, &c. Cui conjux ex gente *de Maelstede*. Hic ille est, qui cum Guidone Flandriæ Comite à Gallis contra datam fidem in carcerem conjectus est, anno M. CCC. Fratrem habuit Philippum, qui priscorum Scævolarum more, leges domi professus est. Hic Tamisiæ Xenodochium instituit anno M. CCC. XXXV. Idem paulò pòst cessit Comiti Flandriæ Cresciaco arcem Rupelmondanam, quam majores ejus oppignoratam cum Castellani titulo diu tenuerant: qua de re tabulæ supersunt datæ anno M. CCC. XXXVII.

157 Tenil item Joannis Villani cum Guidone Comite captivitas. Meyer. ad annum 1300. Archiv. familiæ.

158 Tamisiæ Xenodochium unde.

159 De Ripelmondana arce annotatio. Ibidem.

Patrem habuit *Hectorem Villani de Gandavo*, Baronem Bornehemi, liberum Toparcham Arcis S. Joannis, Collatorem Assenedanum, &c. Uxorem habuit *Mariam*, Philippi Gaverani Liedekercæ & Bredæ Domini, filiam. Hujus multa passim exstant fortia bello facinora, & exempla constantis in Principem fidei. Siquidem turbulento illo sub Cresciaco Comite ævo, Gandenses in fide continuit, & Principe à Brugensibus capto & detento, Gandensium (qui ab hujusmodi maculâ semper abhorruêre) cum Namurcæo, & Sigero Cortracensi, pro Principis libertate ductor, suâ potissimùm virtute, & bellandi peritiâ, validâ conjuratorum multitudine superatâ, & utrâque Scaldis ac Lisæ ripâ, cum Wasia, & quatuor Ambactis recuperatis; hostibus formidinem, fiduciam suis augendo, Comiti libertatem, Flandriæ pacem restituit.

160 Hectoris Villani virtus militaris.

Oudegherste Annal. cap. 152. & Meyer, an. 1325.

Huic parens fuit *Walterus Villani de Gandavo*, Bornehemi Baro, liber Toparcha Arcis S. Joannis, Collator Assenedanus, &c. maritus *Adelisæ de Tamisia*, quæ alteris nuptiis juncta est Simoni de Desseldonck, Militi: qui cùm sine prole decederet privignos suos heredes scripsit anno M. CCC. IV.

Walterus filius erat *Alexandri Villani de Gandavo*, Baronis Bornehemi, Toparchę Arcis Sancti Joannis, & *Isabella Axelana*;

Nepos *Villani de Gandavo* (fratris Hugonis Castellani Gandensis, filii item *Hugonis Castellani*) & *Avezaeta de Maelstede*. Hic ille *Villa*-*lanus* est, à quo familiæ *Villanum* cognomen. Cùm enim filius ejus *Alexander*, quem dixi, *Alexandrum* se *dictum Villani*, aut de *Villan* inscribit; filii & nepotes id imitati, *Villanum* nomen ad posteros, tamquam gentile, transmiserunt. At verò ne quis putet aliam hanc *Villanam* gentem esse ab illa *Gandavia*, neque *Villanos* nostros à *Gandaviis* illis priscis Castellanis Gandensibus oriundos; diploma dabo, quo liquebit *Alexandrum* hunc *Villani* esse filium; *Villanum* autem *Hugonis* Castellani Gandensis fratrem. Est autem illud ex archivis Baudelonensibus descriptũ, in hæc verba: *Universis præsentes litteras visuris, Hugo Castellanus Gandensis, & Dominus de Hosdinio, salutem. Universitati vestræ volumus esse notum, quòd bonæ memoriæ Balduinus de Inghelosenberghe, Miles contulit eleëmosynam Viris Religiosis Abbati & Conventui Ecclesiæ B. Mariæ de Bodelo, de consensu uxoris suæ, decimam quam idem Balduinus habuit jacèntem in parochia S. Joannis de Steene, quam idem Balduinus tenuit ab Adeliza de Overmere; & dicta Adeliza à Domino Villano Milite fratre nostro; & idem Villanus à nobis in feudum: nos verò dictam collationem ratam habentes, concessimus plenariam potestatem Dominæ Avezoetæ, relictæ prædicti Domini Villani, & Alexandro primogenito ejus, quitandi, & quitum clamandi, ad opus dictæ Ecclesiæ, quandocumque voluerint, omne jus quod ipsi habent in dicta decima, quocumque modo eis competere posset. Nos pro remedio animæ nostræ &c. Actum & datum anno Domini* M. CC. LXII. *feriâ secundâ post Trinitatem.*

161 Familiæ Gandensi unde Villanum nomen.

162 Familiæ de Gandavo & Villani eadem.

His tabulis appendebat sigillum, & in eo insignia quibus hodiè gens *Villana* utitur. Etenim quum ad *Castellanos Gandenses* nunc deventum sit, eos quâ fide addixi, hìc dabo, & quidem quum multò gratius sit rerum primordia legere, quàm progressus; originem ejus arcis hìc habe: post hanc ad *Comites*, dein ad *Castellanos* deflectet oratio. De illa ex Chronico D. Bavonis hæc descripsi.

163 Gandaviæ gentis & Villanæ eadem insignia.

Ad annum 936.

Castellum novum quod ad ripas Legiæ in Imperio situm est, non Reges Franciæ, non Comites Flandriæ, sed Imperatores Romanorum, in fisco & libera possessione S. Bavonis, ad defensionem ipsius Monasterii, & antiqui Castri Gandæ, propter divisionem Regni & Imperii statuerunt: quo scilicet præfatus Otho, Regni Francorum & Imperii Orientalium fines determinavit. De quo censum quinque solidorum S. Bavonis longo tempore Comites Flandriæ solverunt & nunc solvunt. Huic novo Castello, non Castellani; sed Comites præfuerunt: quibus quatuor villæ cum appendiciis suis, Asnethe, Bocholt, Axla, Hulsta, cum tota Wasia subjecta fuerunt. Quidam autem prædictorum Comitum Wycmannus exstitit, habens uxorem Lutgardim, filiam Arnulphi magni Comitis Flandriæ.

164 Origo novi castelli Gandensis unde Comites Castellani hujus familiæ & Vicecomites hodierni.

165 Illi Castello quæ loca obnoxia.

Fuit autem *Wycmannus* ille ex illustri *Bilingiorum* stirpe, à priscis Saxoniæ Regibus oriundus, primus *Gandensis* arcis *Comes*: unde sibi suisque *Gandavium* cognomen peperit. Fratrem habuit minorem natu *Hermannum Biling*, qui dono Ottonis I. Imperatoris, primus inferioris Saxoniæ Dux factus est: quocirca *Wycmannus* offensus, quòd fratrem minorem sibi prælatum ægrè ferret, in Cæsarem alieno fuit animo. Postea tamen illi conciliatus, hujus arcis, quam dixi, præfecturam accepit, & cum ea *Comitis* titulum. Virum potentis familiæ fuisse vel inde liquet, quòd & fratrem habuit Ducem, & ipse uxorem duxit *Lugardim*, Arnulphi Magni Flandriæ Comitis, filiam (cujus vetustissima apud me effigies) & insuper quòd *Maehtildis*, ejus ex *Herimanno* fratre neptis, *Balduino* Flandriæ, inde *Godefrido* Arduennæ Comiti, nupta, utrique provinciæ Comites, sed Lotharingiæ Duces peperit; habuitque in dotem castrum *Eenham*, prope Aldenardam, nobile iis temporibus Dominium, quod antiquis *Braebantum*: unde supra *Brabantiæ* nomen deductum, & ibidem sedem fuisse Regni Lotharingici probavimus. Illi *Wycmanno* turpem maculam inurit Chronographus Divi Bavonis, ubi ait: *Villam*

166 Quis primus Comes. Witichind. gestis Saxonicis.

167 A quo Gandavia familia.

168 Ejus frater.

169 Uxor. Meyer. 961.

170 Ex fratre neptis cui nupta. Vide lib. I. cap. 14 num. 11.

171 Quâ dote.

Lib. I. cap. 7.

172 calu[illegible] Ad an[illegible]

dictam Theste, quæ nunc Desselberghine dicitur, cum Ecclesia, sylva, & omnibus appendentiis, Monasterio S. Bavonis vi abstulit, & Monasterio S. Petri, pro remedio animæ conjugis suæ tradidit & donavit. In cujus facti vindictam, velut irato numine, à Misacha cęsum insimulat. An hæc Chronographi narratio vera sit, non ausim asserere: neque enim consentaneum fit aut veri-
Archiva Blandinii tab. anni 962. Chronicon Bavonis ad an. 956. simile, sub pio Principe, Arnulpho Magno, Flandriæ Comite (qui *Wycmanni* donationem confirmavit) Bavonensium amico (hujus enim patrocinio anno D. CCCC. XLIX. Divi Bavonis Ecclesia per Transmarum Episcopum libertate donata est, & à Lothario privilegiis ornata; &
Ad annum 954. ipse ab eodem Chronographo ejus *Cænobii restaurator* dicitur) tantam possessionem uni monasterio vi ademptam, alteri in eleëmosynam collatam esse. Potuêre tamen Bavonenses aliquid in *Thestam* habuisse juris, & in clientela
Ibidem ad annum 813. Cæsarum possedisse, quod longâ annorum absentiâ amissum (cum ingenti illo incendio, quo anno D. CCC. XIII. universis Abbatiæ ædificiis fortuitò consumptis, huc illuc sparsi sunt; tum furore Normannico, quo ad annum D. CCCC.
Ibidem ad annum 938. XXXVIII. exularunt) ab *Ottone* in *Comitem novi castri* sit translatum. Eam certè Villam diploma-
Archiva Blandin. tab. anni 962. te donationis *Wycmannus sui juris villam* vocat: cujus vel ideò hìc seriem darem, ad eluendam in tanto viro sacrilegii & famæ maculam; nisi prolixius esset. Initium autem ita habet:

Ego in Dei nomine Wycmannus gratiâ Dei, non meis meritis Comes, flagrans amore cælestis hereditatis, cupiens adipisci particulam beatitudinis, cum his qui patrimoniis suis Domino legaliter traditis, &c. mei juris villam Thesta dictam, cum Ecclesia, mancipiis, culturis, pratis, pascuis, sylva, & omni integritate, trado, &c. Id *actum* est *publicè in Monasteriò Blandinio Kal. Novembris anno Verbi Incarnati* D. CCCC. LXII.

Quod etiam de morte ejus Chronographus
173 Chronographi Bavonensis & Meyeri error. ille scribit, & ex eo Meyerus, refellit in gestis Saxonicis Witichindus: ubi, *Wycmannus*, inquit, *qui se primùm alienavit à Rege* (Ottone) *audiens tantum facinus seditiosorum, conversus pacem fecit cum Rege, quia prudentissimus erat: & utilis ac fidelis in finem permansit.* Apud eum-
174 Wycmanni elogium. dem hoc exstat viri elogium: *Wycmannus vir potens, & fortis, magnanimus, belli gnarus, & tanta scientia, ut à subjectis supra hominem plura nosse prædicaretur.* Liberos reliquit ex *Lut-*
175 Ex liberi. *garde* Flandrensi Theodoricum de Gandavo, & Wycmannum: qui ad Patris distinctionem dictus *Junior.* Utriusque Witichindus meminit, ubi, *Procurante* (inquit) *Saxoniam Heri-*
176 Illius erroris causa. *manno Duce, Theodoricus, juniorque Wycmannus, nepotes ejus, Saxoniæ exercitui præfuêre.* Illorum hic in Saxonia degens, cùm ad Gallos defecisset, in acie cæsus est. Itaque in hunc quadrat, quod ex nominis similitudine patri ejus Wyc-
nnum 977. manno Chronographus ille & Meyerus imputant: hujus verò frater *Theodoricus* post patrem
omes. Comitatum novi castri accepit, & conjugem

Hildegardim, filiam Theodorici Comitis Hollandiæ. Illius inter testes diplomatis paterni memoria: hujus etiam & in Baldinio, & apud Meyerum; ubi cum marito dat *Monasterio Blandiniensi Clesham, in pago Flandrensi anno* D. CCCC. LXXVII.

Filium reliquit *Arnulphum:* cui *Gandavium* 178 III. Comes
cognomen Sigebertus tribuit; eumque *à Frisonibus interemptum* refert. Ad annum 1018. Id accedisse dum Staveram ab illis repetit, avitam urbem (cui adhuc Gandaviæ gentis insignia) familiæ archiva habent. Ibidem illi uxor datur *Lietgarda*, quod etiam Blandinii archiva adstruunt, *donatione Ecclesiæ in villa Materne anno* D. CCCC. XCVIII. Liberos habuisse Theodoricum, & Adalbertum de Gandavo ex eodem diplomate constat: ubi sunt *signa Theodorici & Adalberti filiorum Arnulphi Comitis.* Hic locus tenebras offudit Petro
Oudegherste, Annalium capite XXXI. ubi aliis 179 Oudegherstii error.
prælucere nititur, ratus hunc *Arnulphum Comitem*, illum esse, qui inter Flandriæ Comites quinto loco numeratur, filium Balduini tertii, Arnulphi magni nepotem.

Theodoricus de Gandavo in Comitatu patrem 180 IV. Comes.
excepit: quem etiam ulcisci conatus est; sed frustrà. Utrumque Sigebertus notavit. *In Fresonia*, inquit, *Theodorico Comite, filio Arnulphi Gandavensis, debellante Fresones, in vindictam patris sui ab eis occisi, Godefridus Dux ad eum debellandum ab Imperatore mittitur, & conserto prælio, repentè voce nescitur unde emissâ, fugite, fugite, cunctis fugientibus, multi à paucis Fresonibus perimuntur; Dux verò capitur.* Obiter 181 In Sigeberto error.
hìc etiam annoto, ubi prædicto Sigeberti loco habetur: *Godefridus Dux ad eum debellandum,* vocem *eum* sententiam invertere. Missus enim erat non ad Theodoricum consanguineum suum debellandum (erat enim *Hermanni* qui superioris *Wycmanni* frater, ex filia *Machildis* nepos) sed *ad eos Fresones* debellandos. Id ex mente I. de Guysa Hannoniæ Chronographi, ubi hic sensus: *Theodorico Comiti, filio Arnulphi Gandavensis contra Frisones bellanti in ultionem* Patris ab eis occisi, Dux Godefridus à Cæsare subsidio missus, ad eos domandos. Hic *Theodoricus* uxorem duxit filiam Comitis Teysterbantię.

Fratri successit *Adalbertus* Comes; quantum 182 V. Comes.
ex familiæ Archivis video, ubi insuper lego, *Hermengardim* illi fuisse conjugem, filiam Comitis Lovaniensis. Filios habuit Rengotum Comitem Alostensem, & Lambertum.

Ex his *Lambertus* novo castro præfuit. Huic 183 VI Comes. Ad an. 1054.
Comitis titulum dant, Bavonensis ille Chronographus, & Sigebertus. Idem est qui postmodum primus Castellanus. Per ea tempora, in-
ter Henricum Cæsarem, & Balduinum Insu- 184 Flandri cum Cæsare bellum.
lensem Flandrię Comitem, acre bellum erat. In eo occupatum à Flandro præter *novum Castrum Gandense:* quod *diu* ab *Imperatore occu-*
patum, inquit Meyerus (tempore Balduini Bar- Meyer ad annum 1046.
bati à Cęsare captum, Oudegherste tradit) quod Annal. cap. 20.
si verum est, ut nihil vetat; alios ibi Cæsarem Divæus Rerum Brabant. lib. 6.
Præ-

Præfectos habuisse oportet quàm Comites illos, quos dixi : hos enim pacatos eâ tempestate fuisse, & Flandro consanguineo suo amicos, ex donationibus eorum, & tabulis, quibus Flandriæ Comites subscripsêre, non est obscurum. Itaque hâc ratione factum credere licet, quod *Lambertus Adalberti* filius, omnem operam adhibuerit ad arcem illam & majorum dignitatem

Ad annum 1046. Annal. cap. 39. Ad annum 936.

recuperandam. Quod de eo Meyerus refert, & Oudegherste, & Chronographus D. Bavonis in hæc verba :

185 Novum Castrum Cæsari quomodo ereptum.

Prædictum Castellum, de potestate Imperiali in manus Comitum postea redactum est. Nam Comes Flandriæ Arnulphus magnus Imperialia vastare, & Castellum capere militibus suis commiserat : qui per densissimam sylvam, irruptione ipsum Castellum, casso labore fatigabant. Cumque in vanum laborarent, Comes coacto in unum exercitu, in loco qui Herehem tunc vocabatur, ubi necdum habitatio erat hominum, erectis lodiis, fixisque tentoriis, longo tempore obsedit Castellum. In sancto autem Sabbatho Pascæ, petente exercitu discessum, & ad sua reditum, monuit Comes ut priùs contra oppidanes non segnem facerent impetum. Quo facto, opidani conscisso in particulas dimidio bacone (quem solum, nec quidquam amplius in cibo habebant) fædabant scuta pugnantium. Quæ res exanimavit Comitem; eò quòd eos abundare cibariis, nec capi posse nisi per famem, existimaret. Itaque incensis lodiis descesserunt. Quidam Lambertus aliis festinantibus, se subtrahens, sæpiusque respiciens, vidit de suburbio Castelli, mulierculam cum vase hauritorio ad Legiam descendere, concitato equo reverti volentem præripuit, diligenter quid ageretur in opido sciscitatus. Cumque perterrita diu hæreret; promisso ei tandem pretio, confessa est, nec unius diei cibum eis superfuisse. Muneratâ mox muliere, Comitem subsequitur : adjunctisque sibi fautoribus, postulat Comitem, quod nec habuit, nec fortè habiturus erat. Conclamantibus aliis, id facilè & sine damno posse dari, quod nec haberetur, nec haberi posset; assensum præbuit Comes : Igitur Lambertus Castellum nondum Captum, sibi & posteris hereditario jure, sub hac conditione postulavit : quatenus

186 Castellanorum origo, & eorum quis primus.

Castelli suo labore acquisiti Comes esset Comes, & Dominus, ipse verè Procurator, & Castellanus. Ordinatâ igitur lege, & quæ deinceps inter eos tenenda esset justitia, Castellum necdum habitum Comes tribuit, Lambertus suscepit. Hæc Castellania per totam Flandriam sola tum erat hereditaria. Lambertus petitis & acceptis quibusdam militibus, tubisque quasi ad pugnam interciso sonitu clangentibus, revertitur : lodias instaurat; armat milites ad pugnam; insultationes magnificat; suis gestibus Comitem rediisse & adesse insimulat. Opidani autem fame capti, nec ullum sperantes subsidium, maximè timore Comitis, quem reversum arbitrabantur, perterriti, acceptâ pace &

187 De eodem Castro Cæsaris cessio.

libertate egrediendi, Castellum reddiderunt. Quo etiam ipse postmodum Henricus Cæsar cessit,

Meyer. ad annum 1057.

legibus pacis anni M. LVII.

Hæc ad illius Chronographi mentem origo *Castellanorum Gandensium* : ita enim se posteri inscripsêre, ad Hugonem Sottenghemium usque : qui *Burgh-gravium*, id est Burgi Comitem se appellavit. Donec *Vice-comitis* nomen posteri adsumpserunt rarò Castellani titulo utentes. Quomodo autem *Comitis* nomen omissum sit, non omninò constat : sive illud ex pacto fuerit ante deditionem, cujus Chronographus meminit, sive post Pacem cum Cæsare : quando ea Arx concessit in potestatem Comitis Flandriæ, incertum; etsi verisimile. De tempore autem illius obsidionis, & deditionis ab hoc Scriptore in diversum abit Meyerus; dicit enim sub *Balduino pio*, sive *Insulensi*, evenisse, *anno* M. XLVI. (cui accinit Jacobus Marchantius) quod noster ille Chronographus *Arnulpho magno* tribuit, *anno* D. CCCC. XXXVI. quæ narratio toto sæculo distat. Sed pro Meyero verum stare, primum inde suspicatus sum : quòd non temerè fuerit discessurus ab illius Chronographi auctoritate; à quo multis locis adjutum, passim ejus annales loquuntur. Dein etiam rationes quærenti, hæc occurrerunt : primò, quod novum illud castrum structum demum est ab Ottone, anno D. CCCC. XLIX. Itaque non potuit à Lamberto, sub Arnulpho magno anno D. CCCC. XXXVI. superari. Dein quod Bavonensis ipse Chronographus scribit : *huic novo Castello non Castellanos primò, sed Comites præfuisse*; & *ex iis fuisse quemdam nomine Wycmannum* : quem paulò pòst ad annum D. CCCC. LXVII. vixisse dicit. Nunc quod ad *Lambertum* illum attinet; virum fuisse è primatibus ejus ævi, certis notis ex Chronographi narratione liquet. Nam & familiarem Flandriæ Comiti fuisse oportet; & amicos apud Comitem summates habuisse. Belli insuper gnarum, magnæque auctoritatis hæc ostendunt : quòd & exercitum ad obsidionem reduxit. Et rebus gerendis cum Imperio præfuit.

Varia diplomata in archivis Blandinii.

188 Comitis nomen cur sit omissum.

189 Chronographi Bavonensis error.

Ad annum 1046. Comment lib. 2. vitâ Balduini, & lib. 4. bello Germanico; & Oudegherste Annal. c. 19.

Meyer. ad an. 949. Marchant. lib. 4. an. 946 & ipse Chronogr. Bavon Ottoni attribuit. Vide supra num. 164.

190 Ex Chronographi narratione de Lamberto Castellano anootatio

Quæ omnia nostro illi, Adalberti filio conveniunt : quem eò faciliùs impetrasse quod voluit putare æquum est; quòd Flandriæ Comiti sanguine junctis erat, conjugiis *Luitgardis* Flandrensis cum *Wycmanno* Herimanni fratre, Adalberti Proavo; & *Machtildis* Saxonicæ *Herimanni* filiæ, cum *Balduino* Flandriæ Comite, Arnulphi filio. Cæsus tandem est, ab Henrico tertio Cæsare, circa Tornacum; ubi Flandrorum ductor illum à nostris limitibus arcere nitebatur : quod anno M. LIII. evenisse ex Meyero videtur; Chronographus tamen Bavonensis, & cum eo Sigebertus, in annum M. LIV. ejus mortem refert : eumque uterque *Comitem* vocat (quo titulo ante dictam Conventionem, aut leges Pacis, usum credibile) & *Balduini Comitis Satellitem*.

Oudegherste Annal. cap. 40.

191 Ejusdem mors.

Ad annum 1053.

Inter *Lamberti successores* multi vulgò referuntur, quos in Scædis Harduinianis vidi, quas is se nactum profitetur apud V. N. Franciscum Rym, Hundelghemi Dominum; & aliis item eâdem serie, quas mecum V. N. Lancilotus van Royen, Ghyseghemi Dominus, communicavit : quorum plerosque numquam Castellanos fuisse; aliquos etiam numquam natos; varie

192 De iis, qui vulgo inter Lamberti successores, judicatum.

variè comperi. Quos autem in probæ notæ tabulis deprehendi, hìc dabo.

193 Vera series Castellanorum Gandensium ex Diplomatibus. Castellanus II.

Lamberto filii fuêre *Rengotus Folcardus*, & *Alardus*. Illorum uterque in archivis familiæ *Castellanus Gandensis* dicitur. De *Felcarde* nullum mihi dubium. Hujus enim ad annum M. LVIII. Chronicon D. Bavonis meminit: ubi dicitur *novi Castelli in portu Castellanus*. Idem anno M. LXXII. in archivis Baldiniensibus inter testes legitur tabularum Roberti Comitis, in *Confirmatione bonorum Ecclesiæ*. Et rursum anno sequente testis fuit translationis Reliquiarum D. Pharaildis: quod scio ex tabulis quas mihi recitavit Clariss. V. Leo de Meyere ad D. Pharaildis Præpositus Gandensis. De *Rengote* autem nihil ego certi inveni, nisi quod legerim, *in tabulis Roberti Comitis Flandriæ apud Trenciniences mentionem fieri Rengoti Castellani*; sed de illis non judico, quas non vidi. Alibi anno M. LXVI. *Castellanum* fuisse memorant, quod mihi vel maximè suspectum; quum *Felcardus* ab anno M. LVIII. *Castellanus* fuerit: & eumdem ad annum

194 Lamberti filium Teneræmondæ fuisse dominum conjectura.

LXXIII. *Castellanum* mansisse constet. Hunc autom *Rengotum* illum ipsum fuisse existimo, quem suprà inter *Teneramondæ Domines* retuli; maritum *Adelwidis*; hâc præsertim ratione: nam

Lib. 1. c. 6. n. 9.

neque tempus repugnat; & illum *Advocatum* fuisse *Cœnobii Gandensis* validissimâ conjecturâ

Ibidem num. 10.

probavi: quam Advocatiam *Gandensis* fuisse familiæ, nemo neget. Unde fortassis hic error; ut qui *Advocatus* dictus sit *Gandensis*, id est Cœnobii Gandæ (ita antiquitus D. Bavonis Cœnobium dicebatur) existimetur fuisse *Castellanus Gandensis*.

Quod autem ad ea Rengoti insignia attinet

Ibidem num. 16.

quæ suprà dedi, potuêre ea fuisse non plena familiæ; sed ad distinctionem assumpta, qualia & *Alexandrum Villani de Gandavo*, & alios minores natu gentis *Gandaviæ* gestasse, variis si-

Familiæ Archiv.

gillis ipse vidi. Uxorem habuit *Folcardus Landradam*, quam Balderici Comitis Lovaniensis filiam fuisse volunt: ex quâ filium reliquit Lambertum.

Castellanus III.

Hic *Lambertus* à morte Patris fuit *Castellanus Gandensis* III. Uxorem habuit filiam Domini de Rhodes. Filios reliquit Balduinum,

Ibidem.

Wenemarum, Sigerum, & Arnulphum. Quorum primi tres patri ex ordine successêre. Ad Arnulphum etiam ea dignitas devenisset nisi eodem ferè tempore, tempestate circa D. Audomari periisset. Hujus ad annum M. LXXXII. Meyerus meminit: qui conjugem illi facit

195 Arnulpho Gandensi uxor ex Caroli Magni stirpe.

Machtildem, filiam Gulielmi Castellani Audomarensis, & Milessendæ Arnulphi Pincianensis filiæ, ex stirpe Caroli Magni; quam Gulielmus duxerat, anno M. LXXXIV. Hic Arnul-

Meyer. an. 1096.

phus, ut Annales nostri habent, Wenemarum Gandensem avum habuit, patrem Wenemarum; sed familiæ Archiva Wenemari fratrem faciunt, Lamberti filium.

Castellanus IV.

Lamberto II. successit *Balduinus* filius, IV.

Archiv. Blandin.

Castellanus Gandensis. Hic anno M. LXXX. subscripsit Diplomati Folcardi Abbatis, *de Advocatione Villæ Harnensis*.

Castellanus V.

Hunc *Wenemarus* frater, V. *Castellanus Gan-*

Ibidem.

densis excepit: quod docent Tabulæ Eggoberti, Rasonis, & Walauvayni Nonnem, quas cum Gerardo de Sottenghem, Waltero de Duvle, Balduino & Godefrido ejus fratribus, Everardo de Gandi & hujus fratre Balduino *Wenemarus Castellanus* signavit anno M. C. XVIII. Hunc ab anno M. C. I. *Castellanum* fuisse docent Tabulæ Manassis Episcopi Cameracensis. Idem *Eccle-*

196 Quis Ecclesiam Bornehemi curavit libertate donari.

siam apud Bernehem (cujus erat Dominus) *fecit libertate denari*: quâ de re Diplomatis exem-

Archiv. familiæ.

plar vidi; sed sine anno. In Archivis familiæ *Lutgardis* illi uxor datur. Decessit sine prole: itaque

Castellanus VI.

Post hunc invenio *Sigerum* VI. *Castellanum Gandensem*, fratrem Wenemari, & Balduini.

Archiv. Blandin.

Hic anno M. C. XX. confirmavit Diploma Caroli Dani Flandriæ Comitis, *Conventione inter Abbatem Arnulphum & Everardum de Gandavo*:

Ibidem.

Eodem anno signavit tabulas ejusdem Comitis, *de libertate Cœnobii*: ubi inter testes recensentur, Balduinus Alostensis, Raso de Gavera, & Eve-

Ibidem.

rardus de Gandavo. Et alteras *de libertate Ecclesiæ*, quibus inter alios subscripsêre Balduinus Alostensis, Raso de Gavera, & Gerardus Ca-

Ibidem.

merarius. Idem Sigerus legitur cum Gerardo de Sottenghem, alio quodam ejus Caroli di-

Ibidem.

plomate, quod datum anno M. C. XXIII. Filium reliquit Wenemarum, & filiam Aliciam, quæ nupta est Hugoni de Inkers Militi.

Castellanus VII.

Sigero successit *Wenemarus* II. *Castellanus*

Ibidem.

Gandensis VII. qui cum Ywano Alostensi, Daniële de Tenremonde, & Everardo de Gandavo, subscripsit diplomati Theodorici Alsatii, anno M. C. XXXIII. Et rursum eodem anno legitur altero ejusdem diplomate, cum Ywano Alostensi. Hic idem ille fuisse potuit, aut saltem superior, de quo ad annum M. C. XXVII. Anselmus Abbas: *Ibi*, inquit, *Legati Comitis Morinorum* (id est Flandriæ) *Caroli*, *scilicet Castellani Ganda*, *& Abbas S. Petri ad eum venerunt*, *nunciantes Dominum suum Comitem* subjectionem ei facturum.

Castellanus VIII.

Wenemaro vitâ functo nullâ relictâ sobole,

Ibidem.

& sorore ejus itidem è vivis sublatâ, *Vivianus* fuit VIII *Castellanus Gandensis*, ut anno M. C. LVI. legitur diplomate Theodori Alsatii, *de terra de Oudevelde & quadam sylva Mentacht nuncupata*, *& earum appendentiis cum omni justicia*, quod *Vivianus Castellanus Gandensis* signavit.

Archiv. familiæ.

Patrem habuit *Arnulphum*, filium *Lamberti Castellani*; patruos *Balduinum*, *Wenemarum*, *Sigerum*, *Castellanos*; Patruelem *Wenemarum* itidem *Castellanum*: cui ab intestato successit. Huic *Viviano* tutorem faciunt Ywanum de Alost: qui eâ ratione *Castellanum* se *Gandensem* inscripserit, diplomate Theodorici Alsatii, *de*

Ibidem.

decimis Oostburgi anno M. C. L. Uxorem *Viviani* lego fuisse filiam Sassuwali Castellani Insulensis,

197 Castellani Insulenses ex Gandavis.

qui etiam ex Gente *Gandavia* putatur originem ducere. Creditur enim frater fuisse Folcardi, & Rengoti; Lamberti primi Castellani filius. Fratrem habuit Asschericum qui Theo-

dorici

Ibidem. dorici Alsatii diploma anno M. C. LVI. signavit; & Gulielmum, quod alterum ejus Principis diploma docet datum anno M. C. XLV.

Castellanus IX. Vivianum excepit filius *Rogerius IX. Castellanus Gandensis, Margareta Beverana* maritus: qui cum Steppone Alostensi legitur in Ibidem. diplomate Theodorici Alsatii, *de indulgentiis theloneorum*, anno M. C. LVI. Et rursum diplomate Philippi Alsatii sine anno, *de ccc. mensuris mors inter Calf & Wulf-reeck*. Idem ejusdem diploma signavit, *de decimis Oostburgi anno* M. C. LVIII. Rursum anno M. C. LXXX. *de Bannitis S. Petri*. Et denique anno M. C. LXXXV. ejusdem diploma quo declarat *quòd Comes nihil juris habeat in venientibus de Gandavo in villa S. Petri*. Filios habuit Sigerum, & Stepponem, ut familiæ archiva habent; & insuper Walterum, & Ghi- Ibidem. selbertum, ut liquet tabulis Philippi Alsatii, anno M. C. LXXI. *donatione terrarum à Lanckdam secus Cattelegavere*: ubi dicuntur, *filii Rogerii Castellani*. Quod per excellentiam de *Castellano Gan-* Chronic. Bavon. ad annum 930. Vide num. 172. Wycmanni Diploma. *densi* intelligendum nemo neget; quum hæc *Castellania* & potissima semper fuerit, & sola principio perpetua: idque factum, ad imitationem *Comitum novi Castri*, qui absolutè *Comites* se inscripsêre, sine ulla adjectione.

Castellanus X. Archiva Blandin. Rogerium secutus est Sigerus II. Castellanus Gandensis X. ut liquet ex diplomate Balduini Comitis, anno M. C. XCVIII, *donatione cujusdam Sylva*. Hunc paulò pòst Castellaniâ cessisse, & aulicam viram Monasticâ mutasse, locuples te- Ibidem. stis est Balduinus; qui anno M. CC. I. diplomate quo *Blandiniensibus legat quatuor bonaria terra nemorosa pro sua & uxoris Maria salute*, hunc donationis suæ testem vocat *Fratrem Sigerum quondam Gandensem Castellanum*. De hoc ita Ad an. 1191. Meyerus: *Consurrexit & Sigerus Gandensis, vir admodum locuples, & ampla cognationis, Arcemque Gandavensem contra Civium, ut ferunt, superbiam ab Elsatio Philippo munitam, sibi suf-* 198 Comitum Fland. domicilium Gandavi, olim ubi. *que liberè retinere contendebat*: quam tamen Comitis eo ævo domicilium fuisse, ex eodem Meyer. ibidem paulo antè. scriptore certum mihi indicium. Etenim indubitatum est hanc Arcem *Gandavia* gentis fuis- 199 Arcem Ottonianam Gandavi stirpis fuisse Gandaviæ, argumentum. se, ex permutatione cum Arce Saftingana, quam pro Ottonis illâ mole, *Gerardus Sottenghemius Maria Castellana* maritus, postmodum à Ro- Tab. an. 1300. In Archiv. fam. Archiv. familiæ & tab. Affligem. berto Betunio accepit. Uxorem habuit Petronillam de Enghien & Couchy: quam ad annum M. CC. XV. superstitem fuisse, ex tabulis constat eo anno datis; quarum hoc initium: *In nomine Patris, &c. Ego Petronilla uxor quondam nobilis viri Sigeri Castellani Gandensis, &c.* Ex hac su- Castellanus XI. stulit Sigerum, Arnulphum, Danielem, Theo- 200 Gentis Claerhout origo. doricum, Walterum, & Ægidium. Hic ille Archiva familiæ. Ægidius est, qui *Gandensi* nomine omisso, cognomen de *Claerhaut* assumpsit, atque ita novæ quasi familiæ originem dedit. Filium reliquit Arnoldum, hic Rogerium, Rogerius Ægidium, Ægidius Oliverium; qui pater fuit Rogerii, avus Danielis, proavus Joannis; qui filium habuit Eulardum, nepotem Adrianum, pronepotem Joannem; cui filius Gulielmus, qui ex priore conjuge Margareta de Baenst Vormisellæ Domini filia, nullâ susceptâ sobole, Joannam de Halowyn Maldeghemi & Uytkercæ heredem duxit: ex qua natus Jacobus, Pitthemi Dominus, Baro Maldeghemi; qui ex Anna de Merode Richardi Baronis de Frentzen filiâ, filium sustulit Lamorallum de Claerhaut, Baronem Maldeghemi, Pitthemi, Coolscamp, Uytkercæ, &c. maritum Franciscæ Dognyes, filiæ Domini de Beaurepart: ex qua heredes habet Annam & Odiliam. Præter Lamorallum, filiam reliquit Jacobus *Odiliam*, quæ nupta est, ut antè dixi, *Jacobo-Philippo de Gandave*, Isenghemæ Comiti: cujus liberos suprà dedi.

Patri Sigerus III. successit Castellanus Gan- 201 Sigerus Castellanus Machtildis Teneræmondæ Dominæ consanguineus. Archiv. D. Bavonis Gandavi. densis XI: ut docent tabulæ anni M. CC. XVI. quibus *Machtildis Domina Teneramonda, & Sigerus Castellanus eligunt arbitres ad finiendam controversiam de tenura Advocatia S. Bavonis, quam parentes* (id est majores) *eorum tenuerant*. Unde etiam illud liquet, hanc *Machtildim* nostram ex *Gandavia* familia fuisse: an paterno genere, an materno, incertum. De illo suspicor; quòd in 202 Machtildis Tener. Dominæ cognomen. *Villana* familiæ Archivis, *de Hosdinio* nuncupatur: quod Dominium *Gandavia* gentis fuisse, plures tabulæ fidem faciunt. Idem Sigerus dat Archiva D. Bavonis. anno M. CC. XVIII. Overbecanis potestatem struendi pontem. Anno dein M. CC. XIX. confirmat donationem patris, quoad decimas in Bochout. Idem legitur diplomate Joannæ Comitissæ Archiv. Blandin. anno M. CC. XXV: unde & hoc didici, filium ha- Archiv. D. Bavonis. buisse Gerardum. Et denique tabulis anni M. CC. Ad annum 1212. XXVII. largitur Cœnobio D. Bavonis *decimam, qua* Archiv. famil. *dicitur Smaltiende in Wevesweale*. Hic ille est, quem *inter eminentissimos aula proceres* Meyerus Ad annum 1212. ponit. Uxorem habuit Beatricem de Lens, & Archiv. famil. ex ea liberos, Hugonem, Gerardum (qui *Diabolus* dictus est) Sigerum, Ferdinandum, & Bernardum, hos familiæ Archiva suggesserunt. Tabulæ Bavonenses sextum adjiciunt Wilhel- Diplom. an. 1255 mum nomine. Conditus est Bornehemi habuitque ibidem monimentum, antè civilis nuper belli dissidia spectabile: cujus adhuc maxima pars superest, de quo infrà. Cap. 8. num. 19.

Castellanus XII. Sigerus hæredem reliquit *Hugonem XII. Castellanum Gandensem*; quod ostendunt tabulæ Archiv. Swivecana. Roberti Betunii Teneræmondæ Domini: ubi, *affuerunt*, inquit, *huic negotio cùm fieret, Homines mei, videlicet Hugo Castellanus Gandensis, & Rodulphus Miles de Reden, & Ægidius Miles de Morsca, & Dominus Adam de Herdinesem. Actum anno* M. CC. XXXI. & aliæ *Sigeri fratris* Archiv. D. Bavonis. *Hugonis Castellani* quibus *oppignorat Cœnobio D. Bavonis decimas in Nieuwenotene, ejusque rei obsidem dat Dominum suum Robertum Teneræmonda Dominum anno* M. CC. XXVII. Idem cum fratre Sigero recensetur inter testes fundationis Abbatiæ Swivecanæ. Hunc Hugonem Robertus Teneræmondæ Dominus *Castellanum Gandensem Husdinii Dominum consanguineum suum* vocat. Uxorem habuit *Odam*, quæ hìc *Belomensis* di- Tab. an. 1234. citur, alibi *de Rhodes*. Hæc marito fuit super- In Archiv. famil. stes, ut tabulæ Dunenses docent, quarum hoc

 initium

initium: *Oda Domina Castellana Gandensis, relicta bona memoriæ Domini Hugonis quondam Castellani Gandensis, & Domini de Husdinio.* Hæc
Castellanus XIII. anno M. CC. XXXII. Liberos reliquit Hugonem Villaoum (cujus nomen ab Alexandro filio ad posteros, ut gentile transmissum est) Eglinam, & Joannem, cui agnomen Burgundio.

Archiv. D. Bavonis. *Patrem secutus est Hugo II. Castellanus Gandensis XIII.* quod docent tabulæ, quibus *dat Cœnobio D. Bavonis decimas suas in Adendycke, absque jure feudali, & omni servitio liberas: anno* M. CC.
Ibidem. XXXVIII. & aliæ quibus *Hugo Castellanus Gandensis remittit jus suum, quod habebat in quodam fossato, quod Ecclesia Bavonensis fodi fecerat in suo fluvio, circa locum dictum Oydonck, in alodio Ec-*
203 Advocatia pagorum Mendonck, Wondelghem &c. gentis de Gandavo. *clesia de Mendonck.* Tertiæ item, quibus *quitat discordias inter ipsum & Ecclesiam motas, ratione sua Advocatiæ parochiarum de Mendonck, Wondelghem, Everghem, & Eckerghem. Actum anno* M. CC. XL. Idem legitur inter testes tabularum
Oudegherste Annal. cap. 117. Guidonis Flandriæ Comitis, & Joannis Dampetræ toparchæ S. Desiderii, super emptione oppidi Baliolani eum appendentiis, anno M. CC. LXXXVIII. Minorennem fuisse eum pater vitâ defungeretur, ex prædicto *Odæ* matris ejus diplomate liquet: ubi, *ipsam quoque Conventionem,* inquit, *dilectum filium meum Hugonem, dum ad annos discretionis pervenerit, faciam approbare.*
Archiv. familiæ. Tutorem habuit Gerardum de Gandavo dictum *diabolum* patruum suum. Uxorem duxit Mariam (erat hæc Rasonis Gaverani filia) quod testantur
Archiv. Blandin. tabulæ, quibus, *cum uxore Maria vendit Blandiniensibus omne jus, quod habuerat, vel habere potuerat, quoquo modo, in Wastinis jacentibus in parochia de Tamisia; excepto Dominio & forefactis ibidem contingentibus, & per Scabinos adjudi-*
204 Castrum Bornehem unde ad Flandrum. *catis.* Hic ille est, qui Margaretę Flandriæ Comitissę vendidit Bornehem Castellum, pretio
Meyer an. 1250. Et Marchant. vitâ Margar. trium millium, quingentarum & quindecim librarum Parisiensium: quod ratum habuit uxor ejus *Maria.* Hujus tamen dominii titulo diu posteros *Villani à Gandavo* usos esse, multis locis familiæ archiva docent.

Castellanus XIV. 205 Castellania quomodo stirpis Sottenghemiæ. Filiam reliquit Hugo *Mariam Castellanam Gandensem XIV.* Husdini dominam: quæ nuptiis in externam familiam hanc dignitatem transtulit. Maritum habuit *Gerardum Sottenghemi* Dominum. Utriusque communes tabulas, & sigilla vidi indicio doctissimi viri Antonii Sanderi, in archivis Equitum Melitensium, Gandavi: quibus *Gerardus Eques, dominus de Sottenghem, & Os, dein Castellanus Gandensis, & uxor ejus Maria Castellana Gandensis, & Domina dictorum locorum, dant Equitibus S. Joannis* (qui vulgo Templarii) *partem terræ ante domum Templi* (id est Templariorum ędem) *super Brielo* (loci id nomen Gandavi) *Actum anno Domini* M. CC. XCIII. *Dominicâ Lætare.* In sigillo quod integrum, spectantur mariti insignia gentis *Sottenghemiæ;* Con-
206 Arcem Ottonianam Gandavi, Comites Flandriæ quomodo acceperint. jugis verò *Gandavia sive Villana.* Iidem cesśere Roberto, Guidonis Flandrię Comitis filio, *Arcem Ottonianam* Gandavi, factâ mutatione cum arce Saftinganâ. Quâ de re tabulæ extant datæ

anno M. CCC. Huic *Mariæ* ut & parenti ejus tu- 207 Gerardus de Gandavo dictus Diabolus Castellanus nunc
torem dant *Gerardum de Gandavo,* qui se etiam *diabolum* inscribit, *Sigeri Castellani* filium, fratrem *Hugonis Castellani,* qui avus fuit hujus *Mariæ:* cumque quòd tutorio nomine Castellaniam obierit, vulgò *Castellanum* fuisse putant.

Idem esse creditur, qui etiam *Maurus* appel- 208 An idem qui Maurus dictus est.
latus est; quem anno M. CCC. IV, & VIII. Meyerus; Divæus & Oudegherste *Castri Gandensis* Ad an. 1304 & 8. Rerum Belg. 10. Annal. cap. 141.
Præfectum nominant. Sed an *Maurus* hic, & *Gerardus* ille *Diabolus* idem fuerit, alii viderint. Certè Gerardum illum sui juris fuisse anno M. CC. XVIII, ex ejus tabulis constat; quæ apud Bavonenses Gandavi; *Maurum* autem illum, ad annum M. CCC. XXV. superstitem, familiæ scripta ostendunt. Illud saltem liquidò apparet, neque illum *Castellanum* fuisse, quum tutorio tantùm nomine Castellaniam administraverit; neque *Maurum* ut *Mariæ* tutorem, à dictis Scriptoribus *Castri Gandensis Præfectum* nominatum: quum illam anno saltem M. CC. XCIII, fortè etiam multò antè, nuptam fuisse ex allatis ejus tabulis sit planum. Sed aliter id intelligi potest. Nam 209 Quomodo dictus Præfectus Castelli Gandensis.
quum anno M. CCC, ut antè dixi, *Ottonis* illa *moles* ad Comites Flandriæ devenerit; potuit ille dicto ævo fuisse ejus *Castri* temporarius Præfectus, non autem jure hereditario, aut Tutorio, *Castellanus.* Uxorem habuit Elisabetham Comitis S. Pauli filiam. Obiit autem sine liberis; conditusque est in crypta D. Bavonis Gandavi, Archiv. Blandin. Tab. an. 1290.
quam paulò antè ingente sumptu restauraverat.
Virum fuisse longævum, vel inde liquet, quòd Ibidem.
inter heredes ejus memorantur *Hector & Philippus Villani* Walteri & Adelisiæ filii nepotes *Alexandri,* prænepotis ejus ex fratre *Hugone Castellano.* 210 Eundem longævum fuisse.
Ædes habuit Gandavi ad flumen Scaldim, 211 Ejus Gandavi ædes quæ. Ad an. 1142. Meyer. ad annum 1429.
quæ Meyero *Petra Gerardi Diaboli.* Hæ anno M. CCCC. XXIX. mutatæ sunt in Scholam Fratrum, Ordinis D. Hieronymi, florentissimum quondam Gymnasium; ubi melioris vitæ, & eruditionis rudimenta hausi, sub doctissimis viris Audomaro de Visschere, Jodoco & Simone patre & filio Kerchoviis. Turris inibi est quadrato opere, 212 Ibidem turris.
cujus meridianum latus magnâ parte cavum est: ut sæpe injecto lapide vel ligno expertus sum. Cavum illud *Ocream* vocant. De hac turri longa 213 De ea fabula.
inter populares fabula est, à dæmone structam: quod figmentum ex dicto Gerardi agnomine trahi, peritioribus non est obscurum. Unde autem id illi agnomen accesserit, incertum est. Eo certè non modò non offensum fuisse; sed delectatum, id indicio est, quòd etiam in tabulis pu- Diplom. Bavon. 1218.
blicis, quas variis locis vidi, ipse usus est. Diplom. Dunensi 1242.

Filium reliquit *Maria Hugonem;* qui à morte Diplom. Blandin. 1261.
matris *Burghgravium* se *Gandensem* & *Vicecomitem* inscripsit: quod & alibi observavi & in ta- 214 Pro Castellano, quis Burghgravium primus se dixerit.
bulis, quibus *Joannes de Naeldewyck* (Hugonis cognatus) *largitur Joanni Mendonck hereditariam suam portionem in bonis Gerardi Diaboli,* Ibidem.
quas Hugo van Sottenghem Burghgravius Gandensis confirmavit, *anno* M. CCC. XVI.

Hujus inter monimenta Sottenghemi Gaillardus meminit. Mausoleum ibidem habuit ære tectum,

ctum, cum incubante effigie. Arma gerebat
stirpis *Sottenghemiæ*, mixta *Gandavus* sive *Villa-
nis*. Erant & inscripti versus, quos non plenos
Gaillardus dedit:

*M si inscribis, ter C, deca bis quoque Christi.
Hinc seriem.*

Illud saltem inde apparet, ad annum usque
M.CCC.XX. fuisse superstitem: quando vitâ de-
Archiv. familiæ. functum verisimile. Uxorem habuit *Beatricem
de Putte & Stryen*, unde filiam sustulit & here-
dem *Isabellam*, quæ in flore ætatis extincta est,
215 Castellania quomodo familiæ de Antoing. anno M.CCC.XXVIII. Hæc maritum habuit *Huge-
nem de Antoing*, Espinoyæ Dominum, Magi-
strum Equitum Flandriæ hereditarium. Here-
dem reliquit *Isabellam de Anteing Vicecomitem
216 Castellani Vicecomites. Gandensem* (ita Castellani nomine plerumque
omisso posteri se vocarunt) quæ prioribus ma-
ritis *Henrico Lovaniensi* Herstalli ac Gaesbecæ
Domino, & *Alphonso Hispaniensi*, sine herede
217 Castellania gentis de Melun. mortuis; tertiùm nupta est *Joanni de Melun*,
Monstrebelai Domino, Carolo VI. Gallorum
Regi à cubiculis: à quo præsens *Vicecomes Gan-
densis* originem ducit. Hoc enim conjugio na-
tus *Hugo*, cui conjux *Beatrix de Beausart*; quo-
rum filius *Joannes* Eques Aurei Velleris, sustulit
ex *Joanna de Abbeville*, Caumontii Dominâ,
Joannem maritum *Mariæ de Sarrebrusse*, filiæ
Comitis Roussy, patrem *Joannis*; qui uxo-
rem habuit *Elisabetham Luxenburgicam*. Hunc
filius *Franciscus* excepit *Lodovicæ à Foix*, Can-
dalæ Comitis filiæ, maritus; pater *Hugonis*,
primi Espinoyę Principis, cui conjux *Jole de
Werchin*, Hannoniæ Senescalla, ex Barbanço-
niis oriunda: unde nati *Carolus* Espinoyę Prin-
ceps, *Petrus* Hannoniæ Senescallus, *Robertus
Vicecomes Gandensis*, *Helena*, & *Maria*: quæ
Lamorallo Principi de Ligne nupta, præter
plures liberos, peperit *Florentium* Marchionem
modò Robaeensem. Ex prædicta Hugonis &
Jole sobole, *Petrus ex Hippolyta Montmorencia-
ca* liberos sustulit *Gulielmum Henricum Henrico-
Annam & Petro-Hippolytam*: qui dum in Gal-
liis per nupera Belgarum dissidia secessum ha-
buêre; morte *Roberti Vicecomitis*, qui sine pro-
le decessit, ad *Mariam* ejusque filium Floren-
Anno 1598. tium dono Regis ea dignitas abiit: pacatis verò
218 Præsens Gandensis Vicecomes quis. Belgarum Gallorumque rebus, *Gulielmus de
Melun Petri filius*, Espinoyæ Princeps, jure post-
liminii avitam hanc possessionem recepit, &
nunc possidet. Hic finis *Castellanorum novi Ca-
stri Gandensis* & *Vicecomitum*: unde *Bilingios
Gandavum* nomem assumpsisse, certum.

219 Familia de Gandavo, cur Alostensis dicta. Iidem familiæ nomine omisso, etiam *Alosten-
ses* dicti; & *de Alost*, ob Comitatum *Alosten-
sem*, quo olim potiti. An omnium primi, non
disputo; verisimile tamen: & lubens hâc parte
Comment. lib. 1. Descrip. Alost. pedibus eo in sententiam, quæ apud Marchan-
220 Comitatûs Alostensis origo. tium: *Derivatum hunc Comitatum ex Comitibus
Castelli novi Gandensis ab Othone Cæsare ad Gan-
davum, anno D.CCCC.XLVIII. ædificati, & à splen-
dida Germanica familia, cui deinde à Gandavo
cognomen fuit, mansitque, administrati. Nam illius
arcis Othonianæ præsidibus terra Brachanta, quæ
pòst Alostana audiit, cum quatuor Ambactis, as-
signabatur, ut stipendia, alimoniamque præsidia-
riis militibus illinc providerent. Quam auctorita-
tem in Dominatum verterunt, Cæsarum beneficio
Alostani Comites de hinc nuncupati.*

Inter eos *Adalbertum* Arnulphi filium, Theo- 221 Comitum Alostensium series.
dorici nepotem, Wycmanni pronepotem, pri-
mùm *Alostensis Comitis* titulum accepisse, in Comes I.
archivis familiæ est suspicio. Uxorem habuit *Er-
mengardim de Lovanio*, & ex ea liberos Ren-
gotum, & Lambertum: quorum hic primus fuit
Gandensis Castellanus; *Rengotus* verò, mortuo Comes II.
patre *Alostensem Comitatum* adiisse dicitur.

Hic filium reliquit *Ordulphum* sive *Radulphum*, Comes III.
(Chronographus Affligemensis *Rodulphum* vo- Apud Miræum Originum cap. 57.
cat; Fulgentius Abbas *Adolphum*) qui in fami-
liæ tabulis dicitur vixisse anno M.LXX.

Illum *Balduinus* filius excepit: qui conjugem Comes IV. Ibidem Diplom. Fulgentii Abbatis 1096.
habuit *Odam*, unde sustulit Balduinum Crassum,
(qui Niceæ obrutus saxis periit) Rodulphum, qui
Comiti Flandriæ fuit à cubiculis; Ghiselbertum 222 Forestensis Cœnobii auctor quis.
qui Forestensis Cœnobii auctor; Ghertrudem
quę Arnulphum Bergensem maritum habuit; Orig. Miræi cap. 57.
& Leodegardim quæ in fraterno Cœnobio, cum Meyer. ad annum 1144.
Oda matre, vitam Deo sacravit. Hic ille *Bal-* Orig. Miræi cap. 57.
duinus est, cujus & Ghiselberti filii Lotbertus
Abbas meminit diplomate Forestensi, anno M. 223 Comes Alostensis, dictus Gandensis.
LXXXVIII. Illum ibidem *Gandensem* vocat.

Patre vitâ functo filius *Balduinus* Comitatum Comes V.
adiit habuitque uxorem *Remaundem* (ita Meye-
rus ad annum M.C. eam alibi *Reynewidem* vo- Ad annum 1143.
cat) unde nati Balduinus, Ywanus, & Radul-
phus: quem *Brugensem Castellanum* fuisse Theo-
dori Alsatii diploma docet. Ex his

Balduinus ætatis privilegio hanc ditionem ac- Comes VI.
cepit: fuitque adhuc superstes anno M.C.XXV. Archiv. familiæ.
ut liquet diplomate, quo *cum fratre Ywano red-
dit Ecclesiam de Herenbaldeghem in manum E-
piscopi ad opus Ecclesiæ Affligemensis.*

Hujus diplomatis initio *Alostensi* cognomine 224 Idem dictus Alostensis, & Gandensis.
utitur; in sigillo autem *Gandensem* se vocat: quo
nomine etiam superiores illos usos constat. Fi- Vide supra num. 223.
liam reliquit Beatricem; quæ nupta est Theo-
derico Beverano Dixmudæ Domino.

Mortuo Balduino fratre, *Ywanus* exclusâ Bea- Comes VII.
trice, illius filiâ, hunc Comitatum occupavit, Meyer. 1140 de Ywano vide lib. 1. cap. 6. num. 91.
præsidio Theodorici Alsatii; cujus filiam Lau-
rettam uxorem duxerat: ex quo conjugio natus

Theodericus, qui à morte patris, *Dei gratiâ* Comes VIII.
Dominum & Principem Alostensem se inscripsit,
donatione quâdam Affligemensibus factâ anno Diploma Afflig. in Archiv. famil.
M.C.LXIV. Hic ductâ uxore Laurentiâ filiâ
Balduini Hannoniæ Comitis, cùm nullam re-
liquisset sobolem;

Philippus Alsatius Flandriæ Comes, nequid- 225 Comes Flandriæ Alosti Comes.
quam reclamante Theoderico Bevernensi, Co-
mitatum accepit, & ad posteros Flandriæ Co- Marchant. Comment. lib. 1. in Alosto.
mites ad hoc ævum transmisit. Id injusto titu-
lo factum, & alii plerique, & Divæus putat; Rerum Brabant. Lib. 10.
sed temerè ea labes optimo Principi inusta est; Oudegherste Annal. cap. 81.
quod primùm inde suspicatus sum, non solùm 226 Quo jure,
quod à Friderico Cæsare investituram accepit;

 sed

ſed quod Theodericus Bevernenſis, *ad quem ſummo jure mortuo Theoderico Comite hunc Comitatum devolutum* Divęus narrat, (Lib. 10. Oudegherſte Annal. cap. 18.) non auſus eſt ſtare judicio Cæſaris, ad cujus arbitrium Alſatius eam controverſiam deferebat. Paullò poſt in Alſatii diploma incidi, quod hunc nodum in Hiſtoria ſolvit, & ſimul Principem à tanto dedecore. (Archiv. Tronchinii Diplom. anno 1166. Vide ſuprà lib. 1. cap. 6 num. 64.) In eo ita legitur: *Terra illius* (Theoderici de Aloſt) *in manus meas devenerat ex ſtipulatione dotis ſororis meæ, à patre ejus Domino Ywano olim factæ.* Ex qua narratione dotalis ille Comitatus Laurettæ videtur: idque eo magis, quòd eodem alia item verba ducunt: ubi, (Ibidem Tab. anno 1119.) *Ywanus de Gand liberè tradidit alodium in villa dicta Burſt*, &c. (228 Lauretta Theoderici Alſatii filia, quæ dote Ywano Aloſtenſi nupta.) *accedente uxoris ſuæ Lauretta, filia Theoderici* (Alſatii) *Comitis Flandriæ (cui quæcumque ſuæ poſſeſſionis erant, in dotem dederat) gratuitâ conceſſione, & devotâ petitione.* (228 Aloſtum jam olim quomodo Flandriæ Comitum.) Unde & illud veriſimile, legem illam in ſtipulatione dotis hanc fuiſſe: ut deficiente Ywani ex Lauretta ſobole Aloſtum ad Comitem Flandrię abiret; (Meyer. an. 1057.) quod donatione *Henrici Cæſaris*, jam olim *Balduinus Inſulenſis* acceperat, anno M. LVII. dederatque (Ibidem an. 1063.) inter cetera filio *Roberto*, pro portione hereditariâ, conjugio cum *Gertrude Saxonicâ* (quæ ab *Hermanno Bilung* primo Saxoniæ Duce, originem ducebat) viduâ Florentii, Hollandiæ Comitis; (229 Et ſimul gentis Gandaviæ.) relicto tamen ſtirpi *Gandaviæ*, & *Comitis* titulo, & ſolitis emolumentis: ut etiam de *novo Caſtro Gandenſi*, *Waſia & quatuor Officiis* factum conſtat: quorum jus quod eatenus penes *Cæſarem* manſerat, ad *Flandros* abiit, in clientela Imperii; relicto tamen *Caſtellanis*, qui etiam *Comites* antè dicti, ſuo jure. Eos enim *Comites*, & poſt hos, *Caſtellanos*, muneris hereditarii ratione uſufructuarios magis fuiſſe conſtat, quam dominos: aut ſi dominos; non in ſolidum. Alioquin unde jus alienandi penes Cæſarem fuiſſet? (230 In hujus poſſeſſione unde Theoderico Alſatio jus.) Quid autem juris in alienam poſſeſſionem Theodericus *Alſatius* habuerit, ſi quis roget; potuit id fuiſſe ex lege donationis Imperatoriæ, quando primùm eam ditionem Balduinus Inſulenſis accepit: ut ſi maſcula, Gentis Gandaviæ in recta linea, ſtirps deficeret, ad Flandriæ Comites in ſolidum Aloſtum concederet. Nam abſque hoc fuiſſet, Theodericus Beverenſis Beatricis Aloſtanæ maritus, non recuſaſſet ſtare judicio Cæſaris, cujus arbitrio Philippus omnem cauſam committebat.

(231 Gentis Gandaviæ, ſive Villanæ ſymbolum.) Nunc ut tandem vela legam, quæ in altum argumenti ubertas, & meritorum ejus gentis Eurus evexit; unum addam: quod hæc familia pro elogio ſcribit, SANS REPROCHE, id eſt ſine probro (quo etiam elogio à primæva origine Aurei Velleris Equites uſi ſunt) idque referendum non ad cognomen familiæ *Villain*; ſed ad avitam hujus gentis virtutem: ex qua tot orti Proceres, quorum fortia domi militiæque facinora, & intemeratam in Principes fidem, nulla facundia ornare valeat, nulla lingua effari. (232 Eadem cur pro ſigno utatur XIIII, Ratio una.) Item illud: quod gentilibus armis utrimque numerum quatuordecim (hoc modo XIIII) adjungant ob tot *Comites Gandenſes* & *Aloſtenſes* junctim; & totidem *Gandenſes Caſtellanos*, quos una hæc familia dedit. Sunt autem hoc ordine:

XIIII. *Comites* familiæ *Gandenſis* ſive *Villanæ*:

Comites Gandenſes ſive *Caſtri Ottoniani* ſex: *Wycmannus*, *Theodericus*, *Arnulphus*, *Theodericus*, *Adalbertus*, *Lambertus*.

Comites Aloſtenſes octo: *Adalbertus*, *Rengotus*, *Redulphus*, *Balduinus I*, *Balduinus II*, *Balduinus III*, *Ywanus*, *Theodericus*.

XIIII. *Caſtellani Gandenſes*, ejuſdem familiæ:

Lambertus, *Folcardus*, *Lambertus II*, *Balduinus*, *Wenemarus*, *Sigerus*, *Wenemarus II*, *Vivianus*, *Rogerus*, *Sigerus II*, *Sigerus III*, *Hugo I*, *Hugo II*, *& Maria*, *Gerardo Sottenghemio nupta*.

Ejus numeri aliam inſuper audivi occaſionem, 233 Altera. nempe; ex antiquo quodam ſymbolo confœderatæ nobilitatis: illumque etiam genti *Maldeghemiæ* olim uſitatum, ex ea ſtirpe V. N. mihi retulit, à quo inſuper ad rei illuſtrationem accepi, priſcum illum emblema vidiſſe, in quo hic numerus XIIII. & circum in orbem ſertum ex pampino, cum inſcriptione vernacula: *Verdien in Loon*, id eſt, meritum in mercede, ſumptâ ad vocem, & antiquum morem alluſione: (A Gellius lib. 15. cap. 6.) nam numerus ille XIIII. nobis *Vertien*, molliùs *Verdien*; & coronæ olim datæ præmia fortium. Circumferuntur etiam verſus, qui tertiam ejus rei cauſam complectuntur; 234 Tertia. quos vir conſultiſſimus Joannes vander Beke, hujus urbis Syndicus, in arce Lommæa, prætorio Illuſtris Iſenghemi Comitis, in ditione Inſulana deſcriptos, mihi dedit:

VILLANUS *quondam Saxo, dum fortiter urbes*
Hoſtiles caperet bis ſeptem, totque diebus;
Virtuti ſerium poſuit, numerique tropheum
fortunæ: titulos ſibi gens VILLANA *reſervat.*

LAERNE

EXtremus ditionis Teneræmondanæ locus eſt *Laerne*; 234 Laernæ ſitus. ad limites Caſtellaniæ Gandenſis, & ditionis Oudenburgicæ: qui & ipſe uberrimo Scaldis amne ditatur. Arcem habet vetuſtam, 235 Arx. cujus variè Annales meminerunt; Originem autem nondum ſum aſſecutus. Hunc pagum vel ante quatuor ſæcula Dominii titulum 236 A quo tempore Dominium. habuiſſe conſtat, ex archivis D. Bavonis Gandavi: ubi ſunt *tabulæ Gerardi de Laerne quas Domina Beatrix ejus mater, de conſenſu ejus dat, quibus largitur ad opus pauperum S. Bavonis decimam ſuam.* Hæc *anno* M. CC. XIII. Eadem de re exſtant ibidem *tabula Ghisberti de Laerne*, datæ eodem anno. Et ne quis putet illud cognomen gentis fuiſſe, non Dominii, eam ſuſpicionem tollunt verba quæ ibidem habentur: *Tabulæ Beatricis Dominæ de maſmine & Laerne.* Paulò pòſt ad *Robertum* Betuniæ & Teneræmondæ (Vide ſuprà num. 127.)

mondæ Dominum, aut emptione, aut aliàs de-
237 Roberti Teneræmondæ Domini donatio. venisse, ejus diploma ostendit; quo dat *Ghil-berto Sottenghemio Calckenam, Laernam, & Masminiam, pro mille libris; quas ei debebat pro maritagio Machtildis sororis suæ, quam ipse habebat in uxorem.* Exinde tria hæc Dominia Ghil-
238 Post illam Domini. Lib. 3. cap. 8. num. 128. berti posteros diu junctim possedisse suprà ostendi: inter quos, primus *Laernæ* titulo usus est, quantum quidem hactenus vidi,

239 Gerardi Raffenghemii conjux. *Gerardus Raffenghemius*, Catharinæ Maldeghemiæ maritus; iis tabulis, quibus Comiti Flandriæ arcis suæ copiam addicit anno M. CCC. LXII. ubi *Masminiæ & Laernæ Dominum* se inscribit.
240 Et liberi. Hic præter Walravium Masminiæ & Berleghemi Dominum; & Claram Sigeri Cortracensis, & dein Philippi Erpæ Domini conjugem (qui à potiore dominio Masminium cognomen assumpserunt) filium reliquit

Joannem Masminium, Calckenæ insuper do-
Descriptione Calckenæ num. 130. minum: de cujus conjuge, & liberis, suprà dixi. Hunc etiam Laernam possedisse inde apparet, quòd id dominium filius ejus

Joannes tertius natu adiit; patruo, amitâ, &
241 Philippi Masminii uxor. fratribus majoribus ætate, vivis. Uxorem habuit Axelæ dominam: & ex ea liberos, Joannem, Philippum, & Elisabetham. Ex his Philippus Somerghemi dominium accepit, & uxorem Beatricem de Blaesvelt (aliàs Maerschalck) Roberti Blaesveldæ domini filiam: Unde filium sustulit Ludovicum; qui immaturâ morte ante patrem sublatus est, conditusque Somerghemi, ubi olim commune sepulchrum, cujus Epigraphe hoc sensu:

242 Philippi Masminii monimentum. Analect. Gaillardi. *Hic jacet Dominus Philippus de Masseme, Dominus de Somerghem: qui obiit anno salutis* M. CCCC. XIV. *ipso die sancti Nicasii. Et Domina Beatrix de Blaesvelt, Domina de Somerghem: quæ obiit* M. CCCC. XXXII. XXVII. *Martii, & Ludovicus de Masseme, illorum filius.*

Arma gentilitia hinc erant: *Masseme, Axele, Masseme, Gruythuyse*, aut *Mortaigne*; inde *Blaesvelt, à Flandria, Maldeghem, & Blaesvelt.*

Analect. Harduin. Post patrem ætatis prærogativâ *Joannes* Laer-
243 Joannis Masminii uxor. nam adiit, & Axelæ dominium. Uxorem habuit Mariam de Wedergrate: cumque sine liberis decederet, fratre Philippo etiamnum antè vitâ functo, sororem

Heres. Ibidem. *Elisabetham* ex asse heredem reliquit. Ea *Bal-*
244 Familiæ de Vos Laernæ Domini. *duino de Vos* Balduini filio, Poularæ domino nupta est; viro antiquæ nobilitatis: siquidem ea Vossiorum familia, jam inde à quingentis circiter
245 Ejus gentis antiquitas. annis, fortè etiam ampliùs, inter primæ notæ nobiles est habita; ut Blandinii archivis doceri queat: ubi anno M. LXIII. *Hugo de Vos*, inter ceteros, signavit diploma Theodori Alsatii. Hujus assensu transegit *Elisabeth* cum matre (quæ jam secundis nuptiis Danieli de Voorde juncta erat) & ab ea de paterna hereditate sibi satisfactum tabulis publicis professa est. Conditus est juxta Brugas in templo Carthusianarum, in Choro, ante summum altare, juxta monimentum Patris, sub saxo Marmoreo: cujus hæc est inscriptio:

Hic jacet Dominus Balduinus Vos, 246 Balduini de Vos monimentum.
Dominus de Poulare, Miles; qui obiit M. CCCC. XXIII. *die quarto mensis Januarii & Domina Elisabeth de Masseme, Domina de Axela, Poelaer, & Laerne; uxor quondam Domini Balduini Vos, quæ obiit* M. CCCC. XXIV. *penultimâ die mensis Februarii: Et soror Anna Vos filia dicti Domini Balduini & dominæ Elisabeth, quæ obiit* M. CCCC. XV. *die tertiâ mensis Januarii: & Gulielmus de Vos, filius dicti Domini Balduini, & Dominæ Elisabeth; qui obiit* M. CCCC. VII. *die primâ mensis Augusti. Orate pro eo.*

Arma gentilitia erant hinc: *Vos, van Ackere*, Ibidem.
Calkene, Schinclaers; inde, *Masseme, Oudenhove, Axele; Mortaigne* vel *Gruythuse.*

Præter superiores liberos, filium habuêre Bal- Annal. Harduini.
duinum, & filiam Margaretam; quæ Guidoni Ghistellano Wasqualæ Domino nupta est, habuitque Axelam in dotem.

Balduinus, à morte patris, Poelarii dominium Ibidem.
accepit: & paulò pòst, cum materna hereditate Laernam adiit. Hic uxorem duxit Margaretam Lovendeghemi Dominam. Obiit autem relictâ viduâ & liberis Balduino, Joanne, & Gerardo. Hic etiam apud Carthusianas juxta patrem mo- Collectanea Gaillardi.
nimentum habet, cum hac Epigraphe:

Hic jacet Dominus Balduinus de Vos, 247 Item alterius Balduini.
Domicellus; Dominus de Pollaer, Laerne, & Zomerghem, qui obiit M. CCCC. XXXII. *tertio die mensis Julii: Margareta de Lovendeghem, uxor quondam Domini Balduini; quæ obiit* M. CCCC. XXIII. *octava die mensis Martii: Et soror Catharina: quæ obiit* M. CCCC. XLVI. *die quartâ mensis Decembris: Et soror Anna de Vos*, M. CCCC. LXXI. *die vigesimo Julii.*

Balduini consanguineæ gentes erant, *Vos, van Ackere, Masseme*, & *Axele.* Margaretæ verò: *Lovendeghem, Slanghen, vander Moere*, & *Volmerbeke.*

Hæc patrem habuit Roelandum, Lovende- 248 Ejus socer & socrus. Ibidem.
ghemi Dominum; matrem Margaretam Slanghen: ut ex hujus Epitaphio liquet, quod olim Gandavi ad D. Michaelis, ante summum altare laminæ æreæ insculptum, in hæc verba:

Hic jacet nobilis Domina, Margareta, 249 Margaretæ Slanghem monument. Ibidem.
filia quondam Oliverii Slanghen Armigeri, relicta quondam nobilis viri Domini Rolandi, Domini de Lovendeghem, Militis: quæ obiit anno M. CCCC. XVII, *die 30. mensis Januarii.*

A morte Patris inter liberos operâ Simonis Formellii, & Ludovici Mafminii convenit, ut Balduinus Laernâ cum arce in folidum potiretur; Joannes Dominium Poelariæ adiret; Gerardus verò cetera feuda aliaque bona, & redditus.

Ex lege prædictæ partitionis, *Balduinus* Balduini filius, Balduini nepos, Balduini pronepos, tertius hoc nomine, Laernæ Dominium accepit. Uxorem habuit Jacobam de Grifper: unde fuftulit filium Philippum, & filiam, quæ nupta eft Georgio vander Moere. Ad hunc etiam
Ad an. 1470. Zomerghem & Lovendeghem devenisse, Meyerus indicat, ubi dicit: *Huic Balduino* (Philippi Burgundiæ Ducis notho) *Zomerghem & Lovendeghem data fuisse lego: sed ablata illi per sententiam Senatus, ab heredibus Balduini de Vos,*
250 De Bald. de Vos narratio. *Equestris Ordinis, justis Dominis.* Idem fub Phi-
Meyer. 1451. lippo Bono belli femina jacta videns, calidis quorumdam confiliis, turbatam patriam conatus fugere retractus eft à Gandenfibus, & in carcerem conjectus. Inde quæftionibus à vefana plebe admotus, tanto cruciatu, ut omnibus membris enervatis, cùm ire non poffet, menfæ impofitus referri in carcerem debuerit; & paulò pòft, cùm ad mortem, cum tribus aliis, raperetur, lecticâ in forum vehi: unde tamen ceteris fupremo fupplicio affectis, eâ lege reductus eft, ut Petrum Bauwens, & Georgium Bul Præfectis traderet. Cùmque id non feciffet; femel iterùmque ultimo difcrimini proximus, evafit tamen, fuis & aliorum precibus: inter quos etiam externi primates, Præful Leodicenfis, Comites Stampanus, & Sanpaulli, qui omnem operam pro
Meyer. an. 1452. pace apud Principem Gandenfibus Promittebant, fi incolumis dimitteretur. Itaque reductus eft in carcerem: donec anno fequente, à fuis inter ceteros Brugas Legatus ad Principem de pace miffus, re infectâ, cùm alii rediffent, fuperioribus ærumnis, & præfente metu territus, Brugis apud Principem fe continuit: tuta confi-
251 Gentis vander Moere Laernæ Domini. lia, incertis præferens. Illum fecutus eft *Philippus de Vos*, & *Georgius vander Moere* junctim
Lib. Feudal. (habebat enim conjugem fororem Philippi) & *Margareta de vos*, heres patris. Cujus morte,
Ibidem. dictus *Georgius* folus poffedit. Georgium excepit *Nicolaus vander Moere*, filius; cujus hoc Epitaphium ex faxo olim apud Francifcanos Gandavi defcriptum, Harduini Analecta fuggefferunt:

252 Nicolai vander Moere monimentum. ***Hic jacet Nicolaus vander Moere, Armiger, Dominus Laernæ; ultimus mas ejus nominis. Obiit fine liberis, anno*** M. D. XIII, ***tertio Martii.***

Archiv. familiæ Villanæ. Gentilitia arma gerebat hæc: *Moere, Vos, Turpin, Lovendeghem.* Sunt autem ii *Moerenses* à Jordano Gandenfi, five Villano oriundi, feruntque Moeræ nomen, à Dominio ejus loci, & habuêre antiquitùs fymbolum militare: *Ghent, Ghent.*

Sororem reliquit Nicolaus *Joannam*; quæ cum cetera fratris hereditate *Laerna* Dominium adiit. Hæc nupta eft Jodoco vanden Woeftyne: unde filiam fuftulit Joannam.

Matri fucceffit *Joanna vanden Woeftyne* Jodo- 253 Joanna vander Woeftyne Laernæ Domina: ejus maritus.
ci filia. Hæc maritum habuit *Martinum vander Gracht*, Equitem, Mofchre, & Mofchre-ambacti Dominum, Walteri, Foffeæ, Moerf- Archiv. familiæ.
fellæ, Oofthovæ, Dolandræ, Domini, & Ifabellæ, heredis Heulæ, Leeuwerghemi, Berleghemi, &c. filium; unde liberos fuftulit Ifa- 254 Liberi.
bellam, & Antoniam: quarum prior nupta eft Petro de Shouteete, aliàs van Zuylen, Erpæ Domino: ex quo conjugio natus Francifcus, & duæ filiæ Joanna & Dorothea. Mortuo autem 255 Alter maritus.
Martino marito, *Jeanna vanden Woeftyne* fecundis nuptiis juncta eft *Adriano de Gavere*, Equiti: unde natus *Adrianus*: qui conjugem 256 Liberi.
habuit ftirpis de Archies. Is favore matris, patre vitâ functo, Laernæ titulo ufus eft. Sororem habuit Gerardam: quæ conjux fuit Roberti de Ghiftelle Dudzelæ Domini. Obiit autem & *Adrianus*, & Gerarda fine liberis. Illius adhuc in Templo Laernæ memoria fupereft, hoc fenfu:

Hic jacet vir nobilis Adrianus de Gavere, Eques, quondam Laernæ Dominus, filius unicus Domini Adriani de Gavere, etiam Equitis, & nobilis matronæ Joannæ vanden Woeftyne: qui obiit anno M. D. LVIII. ***die S. Stephani. Orate Deum pro anima ejus.*** 257 Adr. de Gavere monimentum.

Mortuo Adriano *Francifcus de Schouteete* aliàs 258 Francifcus de Schouteete Laernæ Dominus;
van Zuylen, Petri de Schouteete filius, Ifabellæ vander Woeftyne aviæ maternæ donatione Lib. Feudal.
(quam *inter vivos* Jurifconfulti vocant) *Laernam* accepit: idque factum, ne Antonia Ifabellæ foror, Francifci matertera, trientem hujus Dominii, De more curiæ feudalis Teneræmondenfis, adiret. Hic præter Equeftris familiæ prifcam dignitatem, & vetuftum Erpenfis dominii titulum, ipfe etiam Eques fuit; & periculofiffimis Reipub. temporibus, Præturam Cortraci non fine laude geffit. Hic ille eft, qui cum 259 Ejus captivitas.
Duce Arfcotano, Epifcopis Baugenfi, & Iprenfi, dominis de Raffeghem, Sweveghem, Champigny, Eecke, & aliis nonnullis, à Gandenfibus Gulielmo Naffavio, Auriaco Principi deditis, ductore Francifco vanden Kethulle Ryhovæ domino, & Joanne Imbiefio, conjectus eft in carcerem, anno M. D. LXXVII. XXVIII. Octobris: unde aliquanto pòft, ope Oliverii van Meyne, Joannis de Clerck hujus urbis nunc Actuarii, & Adriani de Cafele, cum Dominis de Raffeghem, & Sweveghem evafit. Uxorem habuit 260 Uxor.
Annam de Montmorency, Balduini, Croifillæ, Houpilinæ, Walcurtii, Couckelaræ, &c. Domini, & Catherinæ de Rubenpré: unde nati Ca- 261 Liberi.
rolus, Catharina, & Ifabella: quarum hæc Canonica eft Nivellenfis; illa cælibem ducit vitam.

Francifco vitâ functo, *Laerna* dominium ejus 262 Præfens Laernæ Dominus.
filius adiit, *Carolus de Schouteete* aliàs *van Zuylen*;

len; Erpæ insuper, Erondeghemi, Oterghemi,
Estombæ & Ubermontii Dominus, præsens hu-
263 Ejus uxor. jus loci Toparcha. Conjugem habet Ghislenam
264 Liberi. Destourmel, Lannoyæ dominam; & ex ea li-
beros, Joannem Laernæ dominum (qui nuper
inter Ephebos honorarios apud Serenissimos
Belgarum Principes est receptus) Georgium,
Robertum, Isabellam, Annam (Canonicas mo-
dò Nivellenses) Margaretam; & Florentiam.
Illius consanguineæ gentes sunt Schouteeten,
aliàs van Zuylen, Montmorency, Liedekercke,
Lannoy, vander Graeht, Rubenpré, vanden
Woestyne, & Bousyes. Conjugis verò, Destour-
mel, Laviefville, Destourmel, Dauxy, Bail-
leul, Nedoncel, Cleves, Haveskercke.

Enimvero hujus Schoutetæ sive Zuylanæ
265 De gentis Schoutetæ origine & majoribus. gentis si breviter originem, & majores, ex ar-
chivis familiæ percurram, non extra ordinem
credo, aut ingratum erit.

266 Warnaldus Zuylanus unde & cur in Flandria. Theodori Alsatii inclyti illius Flandriæ Princi-
pis ævo, *Warnaldus* Zuberaldi Zuylæ Domini fi-
lius, natalibus, & origine Batavus, quod varias
in Wasia possessiones habebat, ex Hollandia in
has Flandriæ oras concessit: ubi tantâ existima-
tione vixit, ut non aulicis solùm proceribus; sed
ipsi cum primis Principi gratissimus haberetur:
cujus & consiliis inter intimos interfuit, & bello
assiduus fuit comes. Ejus palam memoria exstat
diplomate Theodori, super Advocatia, sive pro-
tectione Abbatiæ Ninivensis: ubi cum *Ywano
de Gand*, *Gulielmo de Boelaere*, *Michaële Con-
stabulario*, *Theodorico de Beverne*, *Balduino de
Wentica*, *Rogerio Tribuno de Cortraco*, *Balduino
de Dichem*, *& Gerardo de Nederwyck*, *anno in-
carnati verbi* M. C. XLII. *Warnaldus de Zuylen*
267 Ubi decesserit. subscripsit. Idem paulò pòst anno M. C. XLVII.
Theodori Principis auspicia secutus, quando is
tertium adversus barbaros in Asiam legiones tra-
duxit, in expeditione circa Edessam decedens,
vitam Christianæ fidei impendit.

268 Ejus liberi. Warnaldus filium reliquit *Arnoldum*; qui pa-
ternis vestigiis insistens, etiam his ditionibus se-
dem fixit. Idque eo magis; quod antiquato per
Wasiam Batavorum imperio, à prisca clientela
269 Wasia quomodo ab Hollandis ad Flandros concesserit. Meyer an. 1165. Et Oudegherste Annal. cap. 77. Meyer. an. 1167. solutus erat. Siquidem Florentio Hollandiæ
Comite à Philipppo Alsatio Theodori filio,
prœlio navali (aliis in ipsa Alsatia terrestri) fuso
& capto; omnis Wasia cum quatuor Ambactis,
in Flandri potestatem concessit: idque ex lege
Conventionis: quòd pacta Hollandus non servas-
set. Eâque ratione, qui Batavorum anteà Clien-
270 Arnoldus Zuylanus unde dictus Schouteete tes fuerant, in Flandri partes devenêre. Hic *Ar-
noldus* præter agros, ceterasque possessiones he-
reditarias per Wasiam, & quatuor Ambacta,
Præturas habuit; quas Hollandiæ Comitum be-
neficio (penes quos antè, ut dixi, Wasiæ do-
minium fuerat) gens Zuylana possederat: lege-
ratque domicilium Waesmonsteri, nobili, & an-
tiquo Wasiæ pago, in suo prætorio, quod à poste-
rioris ævi possessoribus *Penterave* dictum, amœ-
no ad Durmam loco. Cumque peregrinus esset,
ejusque cognomen vulgò ignoraretur; ab here-
ditariâ illâ dignitate, & potestate quam exerce-

bat, communi eum sermone *Arnoldum den Schou-
teete*, id est, Prætorem, & Scultetam nomina-
runt. Quod agnomen ab ipso etiam *Arnoldo* as-
sumptum est, & ad præsens usque ævum, ad po-
steros derivatum. Non tamen ideo penitus omis-
sum Zuylanum cognomen. Memini enim variè
legere *Schouteete aliàs van Zuylen*. Uxorem ha- 271 Uxor.
buit *Arnoldus* Beatricem Hoesdeni toparchæ
filiam: unde liberos sustulit Theodorum, Ro- 272 Liberi.
dolphum, Balduinum, Ægidium, Wolfardum,
Catharinam, Juditham, & Ursulam. De harum
posteris nihil hìc adducam in medium, quum fa-
miliæ nomen non propagent; sed ipsæ in alienas
domos transeant. Filiorum autem quatuor stir-
pes, aut consumptæ jam creduntur, aut nisi in
filiarum sobole externis nominibus, durant.

Solus *Ægidius*, Arnoldi filius, in hanc usque 273 Cur hic de Ægidii posteris sermo.
ætatem masculam prolem transmisit: itaque ce-
teris omissis; de hoc, ejusque posteris sermonem
instituam: iis præsertim quos præsens Laernæ
toparcha inter majores numerat. Hic *Ægidius* 274 Ejus possessiones.
cum paternâ hereditate, præturas accepit here-
ditarias Lokeræ; Waesmonsteri, Dackenamæ,
& Elverselæ. Ceteræ inter alios erant divisæ.
Uxorem habuit Walburgam de Amstel; & ex 275 Uxor.
ea liberos Ægidium, Balduinum, Romanum, 276 Liberi.
Gualterum, Joannem, & filiam Agnetem. Ex
his Balduinus filium habuit Gulielmum: qui
obiit sine liberis; ut etiam Romanus, & Gual-
terus. Joannes filium reliquit Balduinum; unde
nata filia Catharina. Agnes maritum habuit Æ-
gidium de Calckene: ex quo filiam sustulit Eli-
sabetham.

Ægidii maximus natu filius fuit *Ægidius de* 277 Ægidius secundus.
Schouteete, Eques, Schulteta itidem heredita-
rius Lokeræ, Waesmonstri, Daekenamæ, &
Elverselæ. Uxorem duxit filiam Arnoldi de 278 Ejus uxor.
Heelbeke, Domini de Wolfshaeghe, in ditio-
ne Ghaesbecana: quæ maternum genus ad
Ghaesbecanos referebat. Unde sustulit Roma- 279 Liberi.
num, Walterum, Joannem, & Agnetem. Ex
his Walterus, & Joannes nullam reliquêre
prolem. Agnes maritum habuit gentis de Bra-
derick: unde natus Henricus de Braderick.

Romanus de Schouteete Ægidii filius, etiam 280 Romanus.
dignitate Equestri illustris, à morte patris *Do-* 281 Ejus inscriptio.
minum se & Schultetam Lokeræ, Waesmonstri &c.
indigetavit; ut ex tabulis publicis liquet, quæ
datæ in Tribunali Waesmonsterano 12. No-
vembris, anno M. CCC. LXIII. Uxorem habuit 282 Uxor.
Wivinam de Rycke; quo conjugio nati Ægi- 283 Liberi.
dius, & Balduinus de Schouteete. Quorum ille
à morte patris prædictas quatuor præturas adiit.
Idem Dominus fuit de Saemslach. Uxorem du- 284 Dominus de Saemslach.
xit stirpis Maldeghemiæ: ex qua natus Floren-
tius Claræ Villanæ maritus; unde sustulit Flo-
rentium Dominum de Saemslach, Gulielmum
Schultetam Lokeræ, Waesmonsteri &c. Ex quo
natus Jodocus, qui postmodum Dominium
Saemslach accepit; habuitque filium Joannem.
Qui omnes dominii Saemslach titulum pro fa-
miliæ nomine usurparunt: donec anno 1536.
morte ultimi hujus Joannis (qui postremus ejus
lineæ

lineæ mas) cum ſine prole decederet, cogno-
men *Saemſlach* intercidit; & illæ Lokeræ, Waeſ-
monſtri, Dackenamæ & Elverſelæ præturæ ad
Florentium de Mortaigne, ex filia gentis Schou-
tetæ proximum heredem, abiêruot; qui eas ven-
didit Carolo de Hannart, Ledekercæ Domino:
eâque ratione última illa præturarum per Wa-
ſiam, & quatuor Ambacta, portio, undeSchou-
tetæ familiæ nomen, ex ea gente, poſt tot ſecu-
la in externam familiam emigravit. Præter ſu-
periorem illum Florentium liberi inſuper Ægi-
dii (Romani filii) fuêre: Hector de Saemſlach,
& ejus ſorores, Beatrix, quæ Gulielmo Bigardæ
Domino; & Adewich, quę Philippo Tollinc
nupta eſt: Ex quibus Hector, & Beatrix, anno
M. CCCC. XVIII. mortuo patre, fuêre ſuperſtites.
Adewich verò jam antè, anno M. CCC. XO. ſine
prole deceſſerat.

285 Balduinus. Porrò *Balduinus* prædicti Romani filius, Æ-
286 Ejus uxor. gidii Schultetæ frater, uxorem habuit Eliſabe-
tham van Steelaot, Hellini filiam: qui tertius
(ut memorant) in recta linea ab illo Steenlandæ
Domino, qui ductâ alterâ filiâ Roberti Betunii,
Advocati Atrebatenſis, Betuniæ & Teneræ-
mondæ Domini (alteram Guido Flandriæ Co-
287 Liberi. mes duxerat) Balduinum Guidonem & Joan-
nam reliquit. Hæc antè ætatem periit. Guido
conjugem habuit Eliſabetham Troncinienſem;
unde natus Gulielmus qui immaturus obiit.

288 Balduinus II. ejuſque uxor. *Balduinus* autem ductâ uxore Catharinâ de
Erpe, Philippi Erpæ, Erondeghemi, & Oter-
gheme Domini filia, & ex aſſe herede (cui ma-
ter erat Clara Maſminia, Gerardi Maſminiæ
Domini, & Catharinæ Maldeghemiæ Berle-
289 Liberi. ghemi Dominę filiâ) liberos ſuſtulit Adrianum,
Jodocum, Jodocam, Catharinam, & Eliſabe-
tham; quarum poſtremę duæ, ad normam D.
Claræ monaſticam amplexæ vitam: Jodoca Ro-
berto van Yedeghem, Equiti, Wieſæ Domino
juncta eſt; mater ex illo Joannis, Stephani, &
Eliſabethæ: Jodocus ſine prole deceſſit.

290 Adrianus. *Adrianus* verò Erpæ, Erondeghemi &c. Domi-
291 Ejus uxor. nus uxorem habuit Margaretam Flandrenſem;
Ludovici Flandrenſis filiam, qui Ludovici Ma-
292 Liberi. leani ex Victore filio Notho nepos fuit. Filios
habuit Florentium, & Jodocum Schouteete. Hic
nullâ relictâ prole deceſſit.

293 Florentius. *Florentius* cum parentum hereditate, Erpæ,
294 Ejus uxor. & Erondeghemi dominia accepit; & uxorem
Adrianam de Liedekercke, Raſonis, Heeſtruti
toparchæ, & Joannæ de S. Omer, ſive Moer-
kercke, filiam. Apud hunc magno ſtudio inſti-
tit Philippus de Erpe, ut Erpæ cognomen, &
inſignia aſſumeret, quod à nobilis ejus loci here-
de ortus eſſet, avitumque id dominium poſſide-
ret; ſed fruſtrà: niſi quod Erpenſis familiæ in-
ſignia ſuis miſcuit, & à potiore dominio, quod
fieri vulgò amat, de Erpe vocari, & ipſe & po-
ſteri paſſi ſunt: in ceteris Schouteete nomen
295 Liberi. præferentes. Liberos reliquit Petrum, & Doro-
theam. Hæc ſine conjugii fructu obiit.

296 Petrus. *Petrus* Erpæ &c. Dominus Conjugem acce-
297 Ejus uxor. pit Iſabellam vander Gracht, filiam & heredem
Martini, Moſchræ, & Maſchræ-ambacti to-
parchæ, ex Joanna vanden Woeſtyne, *Laernæ*
Domina: ex quo conjugio nati, Franciſcus, Joan- 298 Liberi.
na, & Dorothea: quarum hæc in cunis obiit:
Illa Nicolao de S. Omer Waloncapellæ Domino
nupta peperit plures liberos: qui omnes ante pu-
bertatem vivere deſieruot; exceptâ maximâ na-
tu, Iſabellâ; quæ unica parentum heres, con-
jugem habuit Franciſcum de Recourt, Equitem;
Recourti, Camblini, Caſtellanæ, Weſtcapellæ,
Ondercouteræ, &c. Dominum, Caſtellanum
hereditarium Lenſæ, in Arteſia. Ex hoc con-
jugio orti ſunt Franciſcus, Philippus, Ludovi-
cus, Jacoba, & Anna.

Petro de Schouteete mortuo ſucceſſit filius 299 Franciſcus.
Franciſcus; Erpæ, Erondeghemi, *Laernæ*,
Haute Moſchræ, & Moſchræ-ambacti Domi-
nus. De quo ſuprà.

Huic ſucceſſit *Carolus*; præſens Erpæ, *Laer-* 300 Carolus.
næ, &c. Dominus. Cujus conjugem, & liberos
ſuprà dedi. Hic ad avos, & Majores Batavicæ Numero 222.
gentis reſpiciens, poſtliminii jure vetus *Zuyla-* Num. 217. & 218.
num cognomen in familiam jam pridem recepit.
Quod etſi diu ob Præturarum dignitatem (unde,
ut dixi, *Schouteeten* id eſt Prætores, & Schul-
tetæ dicti ſunt) ſæpe intermiſſum; non tamen
omninò omiſſum eſt: neque priſca *Zuylana* gen- 301 Gentis
tis inſignia neglecta, aut mutata. Niſi quod Inſignia.
Scuti colore à primigeniis illis diſtent; quod
obvium, etiam inter fratres germanos, ut in
gente Villana memini obſervare. Feruntur que
adhuc varię familiæ apud Batavos, quæ omnes
à Zuylana originem trahunt, quarum inſignia
eadem quæ *Zuylanæ* gentis, colore itidem ab
his diverſo. Cujuſmodi ſunt: Vianenſis, Cu-
lenburgica, Abcoude, Nievelt, Hanoult, ut
alias omittam. Habetur autem præſentium ar- 302 Eorum auctor.
morum gentis *Schouteteæ*, ſive ut priſco nomine
utar, *Zuylanæ*, auctor prædictus Warnaldus
Suberaldi filius; qui primò diſtinctionis causâ
familiæ Zuylanæ armis, gentis Waſſenaræ in-
ſignia miſcebat: mutato autem ſolo, relictis
Waſſenarę familiæ armis, ſolis *Zuylanæ* ſtirpis
contentus fuit; colore ſolummodò ſcuti mutato.
Ceterum illud *Schouteete* cognomen, ab ea quam
dixi dignitate ortum eſſe; variis locis, & priva-
ta familiæ, & publica Archiva faciunt fidem. Et
nihil tam conſentaneum, ac vulgò uſitatum;
quàm ab arte, aut officio, cognomen tribuere:
præſertim ſi perpetuum id ſit, & hereditarium.
Fuiſſe autem Præturas per Waſiam & quatuor
Ambacta huic genti ab aliquot ſeculis heredita-
rias, ex variis tabulis & actis publicis ipſe vidi.
Quod hìc monere viſum; ne priſcum familiæ
cognomen putetur, quod fuit & dignitatis, &
tituli hereditarii.

CAPUT IV.

De Scabinis Capitalibus, ſive majoribus, & eorum munere olim, & nunc.

PRæter Majores, & Scabinos, dictorum lo-
corum, qui vel mediatè, vel immediatè

Tene-

1 Scabini capitales unde à & quo legantur.

2 Eorum munus.

Teneræmondæ, Domino parent, universim insuper dictis pagis, & quodcumque est Territorii Teneræmondani, præsunt Septemviri, ex Domini pagis electi, quos Scabinos capitales vocant: habentque nunc ut Scabini urbani, Syndicum, quæstorum ærarii, & Scribam. Horum est homines Territorii, & privilegia universim, & singulatim, tueri; rem nummariam curare; assensu Principis tributa indicere; partitiones singulis pagis transmittere; & de his quotannis coram Domini delegatis rationem dare. Præterea si quid olim in materia civili controversi, & dubii, in judicando Scabinos dictorum Tribunalium morabatur, ad hos deferri solitum, ut sententiam suam exprimentes, eam nomine Scabinorum pro tribunali, ubi causa ventilabatur, pronunciari mandarent. Idque vocant, ut jam dixi, *ad Caput ire, &c, sententiam capitalem.* Duravit autem ea consuetudo capitalis sententiæ, ad nuperos usque Belgicæ tumultus: ex quo in desuetudinem abiit. Hos exstitisse, & insuper quod de capitali sententia dixi, usitatum fuisse, vel ante Roberti Advocati tempora, id est circa annum M. CC, satis liquet ex ejus Conventione cum Capitulo Cameracensi; ubi hæc sunt verba: *Et sciendum quod dicti Scabini de Odenghem, pro inquesta quæstionum de hereditate, & catballo, debent ire ad Scabinos terræ de Tenremonde, ad quos usque nunc iverunt: pro inquesta verò aliarum querelarum, & forefactorum, ibunt ad Scabinos de Tenremonde, vel alibi infra Dominium terræ de Tenremonde, prout Ecclesia Cameracensi videbitur expedire.* Itaque ævo priores videntur Septemviris Wasiæ, quos demùm anno M. CC. XLI. à Joanna Comite Flandriæ, & Thoma Sabaudo ejus marito, institutos constat. Eos video conventum & consessum habuisse in arce, sive domo Teneræmondanâ: quod palàm facit Transactio Roberti, Guidonis primogeniti, cum Canonicis Teneræmondæ, super mulctis in Moorsele, Wiese, & Gheverghem; ubi hæc verba: *In omnibus forefactis, & infracturis in locis prædictis evenientibus, super terris & tenementis dictorum Canonicorum in quibus Dominus Teneramondensis participat, judicare debent dicti Scabini secundùm legem & statuta Hominum Domini Teneramondensis; & ad eos venire, si opus fuerit, ad inquestam: in reliquis verò in quibus Dominus Teneramondensis non participat, ad Scabinos Capitales terræ Teneramondensis, in domum de Teneramonda, veniant ad inquestam, & secundùm eorum legem, & statuta judicent de eisdem.* Ubi illud etiam notandum est: *legem & statuta* eos habuisse; quæ penitùs interciderunt.

3 Et sententiæ capitales. Lib. 1. cap. 5. num. 26.

4 Ex à quo tempore extra usum.

5 De iis præceptum. Anno 1245. Articulo 10. Vide infrà cap. 6. num. 40.

6 Scabinorum antiquitas. Oudegherst Annal. cap. 101.

7 Eorum Conventus olim ubi. Anno 1264.

Artic. 9. & 10.

Vide infra cap. 7. num. 44. & 45.

CAPUT V.

Quantum ad Flandriæ expensas hoc Dominium conferat.

NUnc ut tamquam è tabella lector videat, Teneræmondæ, ejusque Territorii opes, & amplitudinem; operæ pretium facturus videor, si cujusque pagi terræ utilis dimensionem hic subjungam, ut facta est anno M. D. LII: & insuper ex Censu sive transporto Flandriæ, ut vocant, quantum ad communia Flandriæ tributa, ab hac Dynastia conferatur. Et quidem quoad oppidum, id in centum libras, quas omnis Flandria confert, solvit decem solidos, id est ex ducentis libris unam. Territorium verò viginti novem solidos: eâque ratione, in mille libras, quatuordecim libras, & decem solidos. Fitque partitio hunc in modum, quæ à dictis *Scabinis Capitalibus* ad singula loca transmittitur.

1 Singulorum pagorum amplitudo & in tributa collatio.

ZELE continet M. D. CCCC. III. bonaria, dodrantem, & XXIV. decempedas: solvit duas libras, & unum solidum.

HAMME continet M. CCCC. XXXIX. bonaria, dodrantem, & XXXII. decempedas: solvit unam libram, & septem solidos.

OPWYCK continet M. C. XIII. bonaria, quadrantem, & LVI. decempedas: solvit libram, & octo solidos.

UYTBERGHE & OVERMEERE D. CCCC. LXXXIV. bonaria, dodrantem, & XLVI decempedas: solvit octodecim solidos.

BERLAERE continet D. CCCC. XLIX. bonaria, dodrantem, & C. VI. decempedas: solvit sexdecim solidos.

S. GILLIS, BELLE, & SWYVEKE continent D. C. I. bonaria, & quadrantem: solvunt simul unam libram.

WETTERE cum LICHTERVELDE continet M. CC. LXXIII. bonaria.

SCHELLEBELLE cum WANSELE D. LXX. bonaria, quadrantem, & LXIV. decempedas: solvunt simul cum *Wettere* duas libras & duos solidos.

CALKENE continet M. LXXI. bonaria: solvit unam libram & duos solidos.

LAERNE continet D. CCCC. XL. bonaria: solvit cum *Lichtervelt* quindecim solidos.

GRIMBERGHEN continet D. XLV. bonaria, & semi, & centum decempedas: solvit duodecim solidos.

MOERSEKE continet CCC. LXXXI. bonaria, & semi, & centum decempedas: solvit novem solidos.

BASERODE & VLASSENBROECK continent CCCC. LXXVIII. bonaria, & sedecim decempedas: solvit sedecim solidos.

LEBBEKE continet D. CCCC. LI. bonaria, quadrantem, & LXII. decempedas: solvit unam libram, & quatuor solidos.

Summa hujus partitionis, ut antè dixi, continet quatuordecim libras, & decem solidos, in singulas mille libras: Territorii autem amplitudo XIII. millia bonariorum complectitur, & insuper C. XCIII. bonaria, dodrantem, & octo decempedas.

Prædicta autem partitio ita decreta est, sub Carolo V. Cæsare. Fuerat quidem antè conscriptus hujusmodi census, sub Roberto Betunio, & multò post sub Joanne Burgundo Ardenburgi; sed cùm uno, & ampliùs seculo, magna mutatio locorum facta esset, aliis locis bello, vel inundatione minutis, aliis contrà auctis, eâque

a Census Flandriæ quando conscriptus. Marchant. Commentariorum l. 2.

que ratione illa distributio ad inæqualitatem recidisset, novoque ad id opus esset equilibrio; missi Teneræmondam à Carolo Cæsare Gulielmus de Wale, Eques, Hansbecæ & Axpoelæ Dominus, Petrus vanden Houte, & Adrianus Rokeghem: qui quantâ fieri potuit accuratione, modum Justiciæ distributivæ servantes, novum Flandriæ censum condidêre, qui adhuc est in usu, & erit: donec ob dictas causas, nova iterum erit opus partitione. Hujusmodi autem censum *Transportum* vocant, quòd cùm, Roberto Betunio ex iniquissimo carcere redimendo, Flandri Regi Philippo Pulchro viginti millia nummûm Turonensium (Meyerus triginta millia dicit) promisissent, datis pignori insulis, Duaco, & Orciaco; ejusque summæ semissem præsentaneâ pecuniâ redemissent, reliquum pro opibus singularum urbium, pagorumque in Regem transportarunt. Quam tamen pecuniam falsis hostium pollicitationibus adductus, ad se Robertus retraxit: relicto Regi pignore, & renunciatâ redimendi facultate. Quam Galli perfidiam, utraque egregiè posteà gens luit: neque ulla umquam solida pax coiit; donec hereditate maternâ Ludovicus Malcanus dictas urbes recepit.

3 Cur Transportum vocent. Meyel. ad anno 1311. & Marchant. Comment. lib 1. Anno 1320.

Meyer. an. 1376.

CAPUT VI.

De tribus aliis Dominiis, quæ Teneræmondæ accensentur.

PRæter ea quæ diximus loca, insuper Territorii Teneræmondensis censentur alia tria, quæ quidem non æque atque superiora huic Dominio subsunt, quum jam diu facta Ecclesiastici juris amortisata dicantur; Feudo tamen tenentur ab hujus Dynastiæ Curia. Et quamvis cum cetera ditione in censu Flandriæ non contribuant; suum tamen onus pendunt cum hoc oppido; idque certâ proportione. Sunt autem *Appels*, *Odenghem* & *Eeghem*: contiguis omnia limitibus inter Teneram & Scaldim.

Lib. Feudal.

APPELS.

1 Appels unde dicatur.

ET quidem quod ad *Appels* attinet, id nomen habet à S. Apollonia, quæ nostrâ linguâ (ut & Apollonius) Appels dicitur: ad cujus memoriam celeberrima quotannis hìc peregrinatio; quia cum primis creditur averruncare dolores dentium. Omnem hunc pagum, *exceptâ hereditate Domini Teneræmondensis, & servis, quos ibidem habebat*, legavit *Margareta Domicella de Teneremonde*, Roberti Betuniæ & Teneræmondæ Domini materterâ, Abbatiæ Swivecanæ, Ordinis Cisterciensis, cum omni jurisdictione, Civili & criminali. Quæ donatio ut rata foret, curavit eam confirmari. Qua de re hoc exstat diploma: *Ferdinandus Flandriæ & Hanoniæ Comes, & uxor ejus Flandriæ & Hanoniæ Comitissa, omnibus præsentes litteras inspecturis salutem. Noverint universi, quòd Margareta domicella de Teneremonde in præsentia nostra, & Hominum nostrorum constituta, totum feodum, quod de nobis tenebat, in manus nostras spontaneè reportavit, & absolutè: & coram nobis, & Hominibus nostris werpivit, & effestucavit. Nos verò Divinæ pietatis intuitu ad preces ipsius domicellæ dictum feodum contulimus, in perpetuam eleemosynam Abbatiæ de Tenremonde, Cisterciensis Ordinis apud Sueweke, perpetuò tenendum, eo modo penitus, quo ipsa domicella prædictum feodum tenebat: ab omni servitio ipsum feodum pro nobis & successoribus nostris quitantes. In cujus rei testimonium præsentem paginam sigillis nostris fecimus roborari. Actum anno Domini millesimo, ducentesimo, tricesimo, mense Novembri.*

2 Cujus sit. Diplom. 1048.

3 De ea re Diploma. Archiv. Swivec.

Id probavit Robertus & seorsùm; & cum avunculo Gulielmo de Grimbergis, ejusque filio Gulielmo. *Altam* tamen *Justitiam quoad raptum, meurtrum, incendium, & suspensionem, & latronum vim*, ad se postmodùm traxit, *mutatione quinque bonariorum terræ jacentis in parochia de Appels, in loco qui dicitur Woestyne*: quam ad posteros Teneræmondæ Dominos, in hoc ævum transmisit: omnes verò alias Justitias Religiosæ sibi perpetuò retinuerunt. Eâ de re hoc exstat diploma: *Universis præsentes literas inspecturis, Robertus Atrebatensis Advocatus, Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, salutem in Domino. Universitati vestræ notum facimus, quod cùm Religiosæ mulieres, & in Christo nobis charissimæ, Abbatissa & Conventus de Swiveke prope Teneremondam, Cisterciensis Ordinis, in Villa de Appels, exceptâ hereditate nostrâ, & in servis nostris quos ibidem habemus, omnem Justiciam tam altam, quam bassam habent: nos ad petitionem ipsarum, in dicta Villa, & in viis ipsius villæ, quinque altas Justicias videlicet raptum, meurtrum, incendium, suspensionem, latronum vim, per commutationem quinque bonariorum terræ jacentis in parochia de Appels, in loco qui dicitur Woestyne, quam propter hoc ipsis contulimus; acquisivimus ab eisdem tenendas in perpetuum, & liberè possidendas. Omnes verò alias Justicias, præter quinque dictas, Religiosæ sibi perpetuò retinuerunt, in villa superius nominata, exceptis hereditate, & servis nostris. In cujus rei testimonium, fecimus præsentes literas sigilli nostri appensione roborari. Actum anno Domini* M. CC. XLVIII, *mense Junio.*

Ibidem Diplom. anni 1232. Diplom. anni 1238.

4 Ibidem alta Justitia cujus. Diplom. an. 1248.

5 Ea de re Diploma. Ibidem.

In finibus hujus pagi Trajectus est ultra Scaldim, qui à Canonicis Teneræmondanis in Clientela Principis possidetur. Eum ab his ad alium Feudali olim conditione translatum moneor, tabulis publicis Scabinorum Capituli Teneræmondensis anno M. CCC. XVI: & antè diplomate Guidonis Flandriæ Comitis: qui ut *Teneræmondæ Dominus & Machtildis uxor ejus, & heres terræ prædictæ* dat *Gregorio de Appels, ejus complicibus, & Successoribus eorumdem, quemdam transitum in parochia de Appels, versus orientem ab una parte, & in parochia de Berlaer Asceldyck ab una parte; & in parochia de Appels, in loco qui dicitur Laaghaghe ab altera trans Scaldam, in hereditatem; pro duodecim libris Flandricis annuatim: solvendis mediatim in Natali Domini, mediatim in Natali beati Joannis Baptistæ. Salvo jure quod habent*,

6 Ibidem trajectus cujus. Lib. Feudal.

Archiva Ecclesiæ Teneræmond.

7 De eo verba Diplomatis.

8 Alter ibidem trajectus. *habent, vel habebant in transitu de Appels, quem ab Ecclesia Teneræmondensi hactenus tenuerunt, & adhuc tenent ab Ecclesia supradictâ in hereditatem pro suo censu.* Hunc autem *Ecclesiæ Transitum*, alium esse ab illo in Guidonis diplomate qui paulò magis vergebat ad Austrum, sequentia verba indicant: *Hoc addito quod nullus transitus, exceptis his duobus prænominatis, scilicet apud Appels, & apud Asceldyck & Langhaghe, teneri, haberi, nec construi de cetero poterit, inter locum qui dicitur Aboel ab una parte; & locum qui dicitur Wichline, versus Occidentem ab altera: nec pons, vel via aliqua aggredi poterit, per quos dicti transitus diminui possent, vel defraudari: nisi de consensu, & voluntate dictorum Gregorii, ejus complicum, vel eorumdem successorum. Et quod navis quæ pontus dicitur, per quam currus transire poterit, eat vel ire poterit in transitibus supradictis. Salvo jure nostro, & omnium illorum qui pontem & transitem in Territorio nostro Teneræmondensi trans Scaldim tenent, & possident. Super hos nos, & dictus Gregorius, & ejus complices de augmentando censu in arbitrio, vel dicto dilecti nostri, scilicet fidelis Domini Michaëlis de Lembeke, militis; vel aliorum proborum super hoc eligendorum, si dicto Michaëli militi abesse contigerit, vel deesse. Et ne præfata actio ab aliquibus posset malevolis de cetero perturbari, dictis Gregorio, ejus complicibus, & eorumdem successoribus, & heredibus præsentes litteras contulimus, sigillorum nostrorum munimine roboratas, Datum anno* M. CC. LIII. *mense Julio.*

9 Nunc unicus. Utrumque postea Trajectum paullatim Canonici ad se pertraxere; estque nunc unicus altero quem dixi, abolito: quod difficilius illi fuit, quàm sumptuosius: possidebatur enim à plurimis, quorum hic decem habebat dies, ille viginti, alius quinquaginta: ut variè liquet. Unum exemplum satis erit, quod in Obituario Ecclesiæ Teneræmondensis; ubi, *Jacôbus Donche dedit pro obitu suo* XX. *libras Parisienses, & pro euntibus ad sepulchrum* (Sacellum erat ad D. Virginis, in quo augendæ pietatis ergo Sepulchrum Domini) VIII. *libras Parisienses: pro quibus empti sunt* XIV. *dies in passagio de Appels, erga heredes quondam Magistri Roberti de Saeghere, anno* M. CCCC. XCV. Habent autem in dicto transitu 10 Canonicorum ibidem jus. Canonici prædicti Justitiam civilem, & criminalem, quam exercent per Majorem suum, & Scabinos quos habent in ditione sua *Moorsola, Wiesa, & Ghevergem.*

Tab. an. 1632. 19. Novemb. Ceterùm alluviones ad incolas spectare, sub annuo censu, nuper à Principe definitum: non solùm eis flumen; sed etiam ultra, eo loco qui dicitur *het Eylant*, id est insula, quem Scaldis novum quærens alveum, à cetero pagi corpore avulsit.

ODENGHEM.

11 Oudeghem an Alodium an Feudum. SEquitur *Odenghem*; quod nunc vulgò *Oudeghem*, & *Auweghem* dicunt. Id partim est
12 Alodium cujus & à quo. alodium Ecclesiæ Cameracensis; partim verò nostræ Curiæ Feudum. Quatenus alodium; datum est illi Ecclesiæ à Gerardo secundo, XXXIII. Cameracensium Præsule. Ejus donationis hoc superest diploma.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Gerardus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus omnibus in Christo renatis cœlorum gloriam appetere remigio Charitatis. Sciant præsentes, & his qui nascentur studeant enarrare: quomodo ego pro salute animæ meæ, & prædecessorum meorum, trado ad usus fratrum sanctæ Cameracensis Ecclesiæ matris nostræ, alodium de Lietscinis, & de Welrehem, cum moneta, cum theloneo & macera, & districto, cum molendinis, cum terris, cultis, & incultis, silvis, pratis, cum servis etiam & ancillis: Alodium quoque apud Odengiem, quod ibi habeo, libera ab omni advocatione, & cetera quæ mihi in Bracbant hereditario jure succedunt: unde in anniversario meo fratres cibentur, & residua in usibus eorumdem dispendantur. Census quoque servorum, & ancillarum: duo scilicet denarii à viro, unus à femina, in nativitate Sanctæ Mariæ, annuatim solvantur; & in lege quâ ceteri sunt, de eleëmosyna teneantur: & dies anniversarius patris mei, matris meæ, fratrisque mei, celebretur. Dono etiam, Domini Manscelini, ejusdem Ecclesiæ Præpositi, & Archidiaconi petitione, altare de Calderico eidem matri nostræ Ecclesiæ, liberum ab omni persona; sed annuatim persolvat, quæ cetera ejusdem Archidiaconatus capitales Ecclesiæ: tali tamen conditione; ut ter in anno fratres ipsi in refectorio conveniant: quintâ scilicet feriâ absolutionis, & in festivitate S. Gangerici, quæ est in Augusto, & in sui obitus anniversario. Dat etiam idem Manscelinus eidem Ecclesiæ, alodium quod apud Maronis Waldum habet; servos etiam, & ancillas: concedentibus & assentientibus fratribus suis, Waltero, & Tietunino, sicut jure possidet hereditario; servi tamen & ancillæ sub lege sint eleëmosynæ. Gerardus quoque Cordella alodium suum quod apud eumdem Maronis-Waldum, & circa Teneram, jure hereditario possidet, eidem confert Ecclesiæ. Horum igitur petitione, Canonicâ fretus auctoritate, tam ea præscripta, quàm sua, huic confirmo Ecclesiæ, cartâ & anathemate. Ut autem ratum & inconvulsum hoc maneat, corroboro sigilli mei inpressione, & subtùs signatorum attestatione. Sig. mei ipsius Gerardi Episcopi. Sig. ejusdem Manscellini Præpositi, & Archidiaconi. Sig. Desiderii Archidiaconi. Sig. Gerardi Archidiaconi. Sig. Frederici Archidiaconi. Sig. Alardi Præpositi, & Archidiaconi. Sig. Anfridi Archidiaconi. Hugonis Decani. Wuerneboldi Scholastici, Griodonis Cantoris. Sig. Casatorum. Anselli de Ribdimonte, Fulconis Vicedomini, Walteri Tonitrui, Amulrici, Arnulphi, Walteri, Woncholonis, Walteri Coleti. Actum Cameraci anno ab Incarnatione Domini M. LXXXIX. *Præsulatus mei* XIV. *Indictione* XII. 13 Donationis Diploma.

Hæc de alodio Ecclesiæ Cameracensis. Quod reliquum est, feudem Curiæ Teneræmondensis, id Canonici pretio suum fecêre; cùm antè esset Elisabethæ de Blauwere, uxoris Reginaldi Boccaert. Est autem Feudum hoc Dominium quod complectitur circiter sexaginta clientelas, 14 Feudum cujus & à quo. 15 Ejus Feudi jus.

& alia insuper xxxiv. hominia; sed quæ non stant judicio tribunalis hujus Domimi. Sunt autem ea sparsim sita variis in pagis, Mespelaere, Nieukercke, Everghem, & Leeuwe in ditione Alostanâ.

In hoc suo Dominio habent Canonici Mandatarium, qui Capituli res curat; decimas fructuum, emptionum, & relevagiorum emolumenta, recipit; agros locat, Majorem & Scabinos constituit, destituitque.

16 In Allodium & Feudum Teneræmondæ Domini jus. Enimvero ut manifestum est, dictum feudum à Teneræmondæ Domino teneri; ita non est obscurum, in prædictum illud alodium suum illi jus esse: idque ex conventione inter Robertum (Anno 1245.) Betuniæ & Teneræmondæ Dominum, & dictos Canonicos (quam postmodum Philippus (Tab. anni 1392.) Burgundus Maleani Gener confirmavit) cujus seriem hic visum annotare, cùm ad majorem rei lucem, tum quia frequens ejus hic est usus. Est autem hujusmodi:

17 Tabulæ Conventionis Roberti Teneræmondæ Domini cum Canonicis Cameracensibus. I. *Ego Robertus Advocatus Atrebatensis, Betunia & Teneramonda Dominus, notum facio universis, quod cum controversia verteretur inter me ex una parte, & Capitulum Ecclesia Beata Maria Cameracensis, ex altera; super justitiis de Odenghem, in teneamento dicta Ecclesia Cameracensis; tandem amicabiliter pax reformata est, secundum formam infrà scriptam:*

18 De decimis emptionum. II. *Sciendum inprimis quod census, & redditus & omnia jura qua habere debet dicta Ecclesia Cameracensis in introitibus; exitibus, venditionibus, & emptionibus, & relevagiis omnium terrarum, & aliorum quorumcumque, in teneamento suo apud Odenghem, remanent ipsi Ecclesia Cameracensi totaliter in posterum tenenda, sicut habere consuevit, usque ad prasens.*

19 De constitutione Scabinorum. III. *Dicta verè Ecclesia Cameracensis debet ponere Scabinos, in dicto Teneamento suo apud Odenghem, qui judicabunt causas, querelas, forefacta, & omnia qua erunt judicanda ibidem.*

20 De mulctis. IV. *Et sciendum, quod in legibus de quibuscumque forefactis, & querelis judicatis per dictos Scabinos, debet Ecclesia Cameracensis habere medietatem, & ego dictus Robertus ratione Domini de Tenremonde, & successores mei, futuri Domini de Tenremonde, debent habere aliam medietatem.*

21 De judiciis ob debita. V. *Ita tamen quod in legibus qua pro defectu solutionis redditunm, & debitorum dicta Ecclesia Cameracensis judicabuntur, si non solvantur ad diem ad quam debentur, nihil habebit Dominus de Tenremonde; sed dicta leges totaliter erunt Ecclesia Cameracensis.*

22 De judicio quoad mobilia vel immobilia. VI. *Hoc etiam salvo; quod si alicui per dictos Scabinos abjudicaretur hereditas, & mobilia, qua haberet in teneamento Ecclesia Cameracensis apud Odenghem, tota hereditas remaneret dicta Ecclesia Cameracensi, & medietas dictorum mobilium: alia verè medietas esset Domini de Tenremonde; & nihil haberet in hereditate predicta.*

23 De Cathallo Estraiers. VII. *Similiter si cathallum Estraiers inveniatur in teneamento Ecclesia Cameracensis, apud Odenghem, de quo non sit aliquis, qui possit vel velit jus suum monstrare in eodem; medietas dicti cathalli erit Ecclesia Cameracensis: alia verò medietas erit Domini de Tenremonde.*

VIII. *Si verò illud quod est Estraiers sit terra, vel immobile, Dominus de Tenremonde in eodem nihil habebit; sed erit totaliter Ecclesia Cameracensis.* 24 De terra Estraiers.

IX. *In quo tamen servandum est, quod si mansus aliquis modo predicto, vel alio modo apud Odenghem de cetero veniat in manus Ecclesia Cameracensis, dicta Ecclesia Cameracensis si velit, dictum mansum retinebit, ad opus proprii sui mansi faciendum, seu augmentandum donec mansus Ecclesie contineat spatium duorum bonariorum: alioquin assignabit ipsa Ecclesia persona laicali, sub pretio rationabili tenendum, si interim requiratur ab ipsa Ecclesia: & si non infra annum requiratur; dicta Ecclesia post annum quam citò poterit hoc facere debebit, bona fide: & pretium dicti mansi, sive sit redditus, vel aliud, erit totaliter Ecclesia Cameracensis, & Dominus de Tenremonde nihil in eo habere debebit.* 25 De manso sive alluvio.

X. *Et sciendum est quod omnes causas, de quibuscumque forefactis & querelis, qua evenient in teneamento Ecclesia Cameracensis apud Odenghem, audiet ex parte Ecclesia Cameracensis, Serviens, ad hoc institutus ab eadem Ecclesia, vel à Canonico dicta Ecclesia, qui res ejusdem Ecclesia tenebit ibidem: & placitabit idem qui erit, & faciet judicari per Scabinos dicta Ecclesia, & Justitiam tenebit, & faciet, de omnibus de quibus Justitia erit tenenda, & facienda.* 26 De judicio forefactorum & querelarum.

XI. *Ita tamen; quod nihilominus Canonicus predictus, quando prasens erit apud Odenghem, Justitiam tenebit si velit, & causas & querelas quas audire voluerit placitabit, & faciet judicari per Scabinos predictos.* 27 De eodem.

XII. *Hoc tamen salvo; quod si aliquis fecerit forefactum, unde judicatus fuerit per dictos Scabinos ad perdendum membrum, vel ad mortem, Serviens Ecclesia Cameracensis, post hujusmodi judicium, si habuerit penes se illum qui judicatus fuerit hoc modo, debet vocare Baillivum, vel alium certum servientem Domini de Tenremonde, & reddere eum qui judicatus erit, dicto Ballivo, vel dicto servienti, pro justitia debita facienda; quam post dictum judicium facere debet fieri Dominus de Tenremonde, per Baillivum, vel servientem ipsius.* 28 De judicio capitali vel mutilatio.

XIII. *Sciendum est, quod Dominus de Tenremonde, vel Baillivus ejus, ille scilicet ex ipsis, qui super hoc requisitus fuerit, debet prastare auxilium, & vires, dictis Canonicis, & servienti Ecclesia Cameracensis, quando opus erit: alteri eorum similiter, quando opus habebit; unde ipsi, vel alter eorum valeant efficaciter justitiam tenere, & maniare.* 29 De auxilio ad faciendam Justitiam.

XVI. *Et dictus Serviens Ecclesia Cameracensis, qui erit apud Odenghem, pro justitia facienda, quando de novo ponetur ibidem, & Scabini dicta Ecclesia apud Odenghem, quoties de novo ab ipsa Ecclesia instituentur, jurabunt, quod bona fide servabunt jura Ecclesia Cameracensis, & jura Domini de Tenremonde.* 30 De juramento Servientis & Scabinorum Ecclesiæ.

31 De custodia captorum.

XV. *Debet etiam Dominus de Tenremonde, vel Baillivus ejus, ille scilicet qui requisitus fuerit, facere servari apud Tenremende bonâ fide, in prisione Domini de Tenremonde, illos quos serviens Ecclesiæ Cameracensis voluerit ibi ponere, pro forefactis quæ fecerit in teneamento dictæ Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem: & facere reddi servienti dictæ Ecclesiæ, ad requisitionem dictæ Ecclesiæ, vel servientis ejusdem, sine contradictione.*

32 De alimento captivi.

XVI. *Ita tamen: quod si positus in prisione, non haberet de proprio suo, unde posset sustentari, Ecclesia Cameracensis de expensis quas faceret, de assensu servientis sui in prisione, solveret medietatem quamdiu esset in prisione, & Dominus de Tenremonde aliam medietatem.*

33 De appellando Reo.

XVII. *Et si serviens Ecclesiæ Cameracensis taceret aliquod forefactum, de quo placitare deberet, idem serviens requisitus à serviente Domini de Tenremonde, debet idem factum placitare bonâ fide, quàm citò poterit opportunè.*

34 De eodem.

XVIII. *Et si serviens Domini de Tenremonde requisierit servientem Ecclesiæ Cameracensis de placitando aliquo forefacto, & persona forefacti sit præsens; serviens Ecclesiæ Cameracensis, secundum dictum Scabinorum, debet accipere securitatem de stando juri, à dicta persona: quod si non faceret, serviens Domini de Tenremonde hoc facere posset.*

35 De eodem.

XIX. *Item si serviens Ecclesiæ Cameracensis requisitus à serviente Domini de Tenremonde, coram dictis Scabinis, de placitando aliquo forefacto, & dictus serviens Ecclesiæ Cameracensis fuerit in defectu placitandi dictum forefactum, per dies octo; post dictos octo dies posset placitare idem forefactum, cum serviente Ecclesiæ Cameracensis, si idem voluerit placitare dictum forefactum; & sine serviente Ecclesiæ Cameracensis, si idem serviens non voluerit prædicto placito interesse.*

36 De judiciis de hereditate.

XX. *Hoc salvo; quod causas de hereditate non poterit placitare, nisi serviens Ecclesiæ Cameracensis, vel Canonicus ejusdem Ecclesiæ.*

37 De apprehendendis.

XXI. *Et sciendum quod si calida pugna evenerit, in teneamento Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem, ubi serviens Ecclesiæ præsens non sit, serviens Domini de Tenremonde, si sit præsens, potest, & debet tenere pugnantes, & arrestare: ita tamen, quod quando arrestaverit eos, tenetur eos reddere apud Odenghem, servienti Ecclesiæ, pro Justicia facienda de facto eorum.*

38 Quæ forefacta communia.

XXII. *Et si aliquod forefactum evenerit in via, vel chemino, ubi terra ex utraque parte sint de teneamento Ecclesiæ Cameracensis, dictum forefactum erit commune Ecclesiæ Cameracensi & Domino de Tenremonde, ubi verò ex altera parte via, vel chemini terra sunt de teneamento Ecclesiæ Cameracensis, si forefactum evenerit in medietate via, vel chemini, versus teneamentum dictæ Ecclesiæ; dictum forefactum similiter erit commune Ecclesiæ Cameracensi, & Domino de Tenremonde: & serviens Ecclesiæ Cameracensis dictum forefactum faciet judicari, per Scabinos dictæ Ecclesiæ, & justiciam faciet de istis, sicut de prædictis.*

39 De levando forefacto & recipiendo judicato.

XXIII. *Sciendum est quòd serviens Ecclesiæ Cameracensis debet levare omnia forefacta, quæ levanda erunt, in teneamento ejusdem Ecclesiæ apud Odenghem, & judicata per Scabinos prædictos: ita tamen; ut debeat vocare servientem Domini de Tenremonde, ut intersit cum ipse ad levandum.*

XXIV. *Et si serviens Domini de Tenremonde vocatus non venerit; serviens Ecclesiæ Cameracensis nihilo minùs poterit levare dicta forefacta, sub testimonio Scabinorum dictorum, & accipere partem dictæ Ecclesiæ Cameracensis: ita, quod partem Domini de Tenremonde dictis forefactis relinquet in manu dictorum Scabinorum, servandam ad opus Domini de Tenremonde.* 40 De eodem.

XXV. *Et si serviens Ecclesiæ Cameracensis, esset requisitus a serviente Domini de Tenremonde, de levando aliquo forefacto judicato per dictos Scabinos, & non levaret, dum tamen opportunè posset; serviens Domini de Tenremonde posset levare dictum forefactum, sub testimonio Scabinorum Ecclesiæ Cameracensis: parte tamen Ecclesiæ Cameracensis, de dicto forefacto, salvâ remanente Ecclesiæ Cameracensi; & positâ in manu prædictorum Scabinorum, ad opus Ecclesiæ ejusdem.* 41 De eodem.

XXVI. *Et si aliquis fecerit forefactum, in teneamento Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem, qui non posset capi ibidem, & inveniatur in terra Domini de Tenremonde, extra libertatem villæ de Tenremonde, vel habeat aliqua bona extra libertatem villæ de Tenremonde; Dominus de Tenremonde, vel Baillivus ejus, debent eum tenere, si cum jure poterunt: & dicta bona saisire, & levare dictum forefactum, secundùm judicium Scabinorum Ecclesiæ Cameracensis de Odenghem: & de dicto forefacto, & de aliis forefactis in teneamento Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem, ubicumque levata fuerint, per Dominum de Tenremonde, extra teneamentum Ecclesiæ Cameracensis, debet habere dicta Ecclesia Cameracensis in emolumento medietatem, & Dominus de Tenremonde aliam medietatem.* 42 De captivatione Rei extra Odenghem.

XXVII. *Et sciendum quod hospites Ecclesiæ Cameracensis apud Odenghem, debent ire in exercitum Domini de Tenremonde, quantùm terra de Tenremonde durabit.* 43 Obligatio ad militiam.

XXVIII. *Hoc salvo; quòd dictos hospites non poterit ducere Dominus de Tenremonde, ultra terram de Tenremonde.* 44 Quatenus.

XXIX. *Et hoc salvo, quòd quàm citò homines unius villæ Domini de Tenremonde licentiabuntur, ad redeundum; hospites Ecclesiæ Cameracensis de Odenghem redire poterunt liberè ad domos suas, & sine contradictione.* 45 De missione à militia.

XXX. *Et sciendum quòd dicti Scabini de Odenghem pro inquesta quæstionum de hereditate, & cathallo, debent ire ad Scabinos terræ de Tenremonde, ad quos usque nunc iverunt; pro inquesta verò aliarum querelarum, & forefactorum; ibunt ad Scabinos de Tenremonde, vel alibi infra Dominium terræ de Tenremonde: prout Ecclesiæ Cameracensi videbitur expedire.* 46 De Enquestis sive consultationibus.

XXXI. *Et sciendum quod Dominus de Tenremonde, nihil juris debet amplius habere, in ho-* 47 De Jure Domini Teneræmondensis.

ſpitibus Eccleſia Cameracenſis, apud Odenghem. Neque in foreſactis, & in quibuſcumque evenientibus in teneamento dicta Eccleſia, præter ea qua ſuprà expreſſa ſunt, ad eum pertinere ibidem: niſi in ſervis, & ancillis ſuis & hominibus Advocatia ſua, in quibus jus ſuum remanet ei ſalvum, ſicut debet habere.

48 De partitione à morte Servorum vel Ancillarum. XXXII. *Ita tamen; quod poſt mortem ſervi, vel ancillæ ſua, pro partitione bonorum eorumdem facienda per ſervientem Eccleſia Cameracenſis, duos ſolidos debet habere Eccleſia Cameracenſis: in quibus Dominus de Tenremonde nihil habebit.*

49 De jure Majoris. XXXIII. *Et ſciendum, quod ſi Major Eccleſia Cameracenſis aliquid juris habuerit in legibus prædictis, remanet ſalvum eidem, ſicut hactenus habere conſuevit.*

50 De jure Meſſarii. XXXIV. *Salva ſimiliter remanent Meſſario Eccleſia Cameracenſis, cuſtodi ſcilicet agrorum, leges de foreſactis, in cuſtodia ſua, ſicut hactenus habere conſuevit.*

51 Prædictorum confirmatio. XXXV. *Ut igitur præmiſſa rata, & firma permaneant inpoſterum, ego dictus* Robertus *Advocatus Atrebatenſis, Betunia & Tenremonda Dominus, præſentem paginam, in teſtimonium præmiſſorum, ſigilli mei appenſione feci communiri. Datum anno Domini milleſimo, ducenteſimo, quadrugeſimo quinto, menſe Maio.*

Ex hac conventione ſatis manifeſtum eſt, non modò in ſuæ Curiæ Feudum, Teneræmondæ Domino jus eſſe; ſed etiam in Alodium illud Eccleſiæ Cameracenſis, quod negare deliri magis ſit hominis, quàm periti, ut abundè teſtantur præter alios, articuli IV, XII, XIII, XIV, XVI, XXI, XXVI, XXVII.

52 Hanc conventionem de Alodio eſſe, non de feudo. Si quis reſpondeat ſuperiora illa de feudo hujus curię, non de illo Alodio capienda; id quidem frigidius eſt hibernâ glacie: quum ſuperior illa Conventio ſit ſuper *Juſticiis de Odenghem, in teneamento Eccleſia Cameracenſis*; ut ex ipſo proœmio conſtat: quo tempore ſeudum hoc, penes Canonicos nondum fuiſſe palàm eſt, quod
Lib, Feudalis. anno demùm M. CCCC. LXXIV. emptum, à Reginaldo Boccardo. Penes quam gentem (etſi hic uxorio nomine vendidiſſe creditur) multò ante id feudum fuerat: qui ejus ratione, *Ondenghemi* ſe *Dominos* inſcripſerunt: ut variè reperi in Collectaneis Cornelii Gaillardi, Equitis, Reguli armorum, ſive ut vulgò Heraldi. Ubi exſtant *Hugo Boccard Dominus de Odenghem: & Dionyſius Boccard, Dominus de Odenghem.*

Contiguus *Odenghemio* pagus eſt nomine
Miræus an. 1607. *Meſpelaer*, ditionis Aloſtanæ; per omnem Europam nobilis, nuperâ inventione magni illius theſauri, in quo immani numero aurei numi,
53 De invento nuper theſauro diſſertatio. Romanæ monetæ omnes. De quo quidem theſauro variæ, ut homines ſunt, opiniones feruntur.
54 Incolæ defoſſionem Turcis tribuunt. Vulgus incolarum à Turcis ibi defoſſum exiſtimat, quos etiam ſui Templi conditores adſerunt, plebeio omninò commento: quum Turcæ in hæc ultima terrarum numquam perruperint.
55 Cur illis ignoſcendum. Sed ignoſcendum id illis eò magis, quòd barbaros, & feroces, populares noſtri paſſim *Turcas*
56 Alii Gothis. vocant. Gotthorum & Vandalorum populationes fortè à majoribus accepêre, iis ſi Turcarum nomen accommodent, & hunc theſaurum imputent; nihil alienum à multis eruditis ſentiant, non tamen mecum; hâc præſertim ratione: 57 Cur non accedo.
quòd Romani omnes ii numi, neque ulla Gotthicæ monetæ admiſtio: cujus non minor illis cura fuiſſet quàm Romanæ. Veriſimilius mihi, 58 Quid propius vero.
ab ipſis Romanis ibi conditum: fortè iis, qui declinante per Gallias imperio, Cameraco pulſi, Meyer. an. 445.
Tornacum fugientes, inde etiam ejecti ſunt, urgente Clodione Francorum Rege, quem magnam ejus gentis ſtragem ad Scaldam edidiſſe, Hiſtoriarum monimenta produnt: aut iis, qui Annonius lib. 5. cap. 1.
paulò pòſt, anno CCCC. LXXXIX. à Gandenſibus Meyer. an. 439.
pulſi, cùm ea gens in Francorum conceſſit Imperium; qui huc ſe inter duo flumina, ut in tutum receperint: & cùm prælii fortunam aut hoſtium irruptionem timerent, defoderint; eo animo, ut ſi victores eſſent, effoderent, ſin minùs, nihil inde moleſtiæ aut in fuga acciperent, aut ſi vitam cum theſauro amitterent, nihil deſiderii. Idque eo magis; quod hunc locum, 59 Ejus rei indicium.
præter Teneram, & paludes quibus naturâ munitur, foſſa inſuper centum nonaginta pedes 60 Foſſa munitionis cauſa.
lata, hemecycli in modum, ambiat: adeò ut à Tenera oriens, duobus paſſuum millibus, aut circiter longa, denuò in Teneram finiat. Hæc 61 Ubi.
maximè viſitur in confiniis *Ondegem* & *Meſpelaer*, medio inter utrumque loco, ubi *den Zyp* vocatur. Alibi, hìc illic viæ causâ obducta eſt. Mediam rivulus ſecat; utriuſque velut limes. In- 62 Incolarum de ea error.
colæ de ea rogati, aut neſcire ſe fatentur, aut veterem Teneræ alveum fuiſſe, exiſtimant. Qui oculos in occipitio habent, facilè vident manuductam eſſe (qui Romanis ad vallum mos, etiam 63 Romanorum in muniendo mos.
in unius noctis tranſitum inquit Vegetius) cùm Lib. 3. cap. 8.
ex æquali ubique latitudine, tum ex lunari forma: quum fluminum alvei flexuoſo ſint curſu. Huic meæ de Romanis ſuſpicioni accinens clariſſimus Aubertus Miręus (etſi in tempore dif- Chronic. anno 1607.
fert) *Suſpicari*, inquit, *fortaſſè liceat, eos à quæſtore aut alio quopiam, ex legione Romana in hibernis agente, defoſſos eſſe: atque eo quidem tempore quo* (verba apud illum ſunt Euſebii ad annum C. LXXIV.) *tamen per totum orbem peſtilentia exſtitit; ut penè uſque ad internecionem Romani exercitus delerentur.* Quod ad numerum attinet, 64 De numero & pretio numorum.
aut pretium theſauri (in quo etiam rutilantes pyropi, aut aliud pretioſi lapilli genus, incerto tamen auctore, perhibetur) nihil eſt certi: quum ipſe Inventor id numquam expreſſerit; neque 65 Inventoris ingenium.
eo ſit judicio, ut veros æſtimatores, & antiquitatum gnaros intelligere, aut indole, ut admittere potuerit, & quod exiſtimo, vix eâ memoriâ, ut numerum inire valeat. Hoc tantùm conſtat: inter cetera, eodem numi genere habuiſſe, 66 Qui numi conſequenti ſerie.
conſequenti ſerie *Trajanum, Adrianum, Antoninum Pium, M. Antonium Philoſophum, Fauſtinam matrem, M. Aurelium Philoſophum, Fauſtinam filiam, Commodum, & Verum:* omnes 67 Quo auri pretio.
auri valore circiter octo florenorum. Felix erat, bona ſi ſua noſſet, nunc tanti theſauri inventor, quo nullus umquam major uno numorum & metalli

metalli genere repertus creditur; & quem solidum judicio Principis possedit, vix aliud habet quàm meminisse, Fliciores

Horatius Epist. 4 lib. 1.

Queis Di divitias dederunt, artemque fruendi.

Inscriptiones autem quas nancisci datum, ne hujusmodi deliciarum amantes frustrer, sunt hæ: quarum alias ipse descripsi, alias à R. D. Dominico Varennio, descriptas, accepi.

68 Aliquot Inscriptiones.

Imp. Cæsar Traianus Hadrianus Aug. Versâ facie: *P.m.tr.P.Coss. III.*

Hadrianus Augustus. Facie versâ: *Coss. III.*

Hadrianus Aug. Coss. III. PP. Genio P. R.

Antoninus Imp. Cæsar Hadr. Aug. Pius P.M.T. Divus Antoninus.

Antoninus. Aug. PP. T. R. P. O. Coss. IIII.

Antoninus Aug. Pius PP. T. R. P. O. T. Coss. II.

Marius Antoninus Aug. Germ. T. P. XXIX. Liberalitas Aug. Imp. VII. Coss. III.

D. Augusta Faustina. Æternitas.

Imp. Cæs. M. Aur. Ant. Aug. Concordiæ aug. R.T.R.P. XVIIII.

Aurelius Cæsar Aug. P.H.F.T.R. P.O.T. XIIII. Cos. II.

Faustina Augusta Tempore Felic.

Imp. Cæs. L. Verus Aug. Saluti Augustor. T.R.P. III. Cos. II.

Hæc occasione viciniæ, de immenso illo thesauro pauca. Nunc ad Institutum.

EEGHENE.

69 Eegene cujus.

PRæter *Appels* & *Oudeghem*, de quibus dixi, Teneræmondæ insuper accensetur *Eeghene*, quod Dynastarum dono jamdiu ad Abbatiam Affligemensem translatum est; habeturque feudum, quod Teneræmondæ Domini beneficio possidetur. Suum tribunal habet, Majorem, & Scabinos. Templum autem non habet; sed in Ecclesiasticis subcensetur *Wichline*, pago ditionis Alostanæ.

Lib. Feudal.

CAPUT. VII.

De tribus Alodiis Capituli B. Mariæ Teneræmondensis.

1 Tria Canonicorum Alodia quæ.

SUpersunt *Wiese*, *Moorsele*, & *Gheverghem*: quæ loca olim partim familiæ Teneræmondanæ; nunc etiam, quatenùs Canonicis subsunt, Teneræmondæ Dominio annumerantur; solentque ut reliqua, ad dictos Septemviros sive Scabinos Capitales nostri Territorii *ad inquestam ire*, ut ex variis, quæ supersunt, sententiis liquet. Idque credo in usu fuisse, jam inde à tempore

Archiv. Scabinorum anno 1264.

Conventionis inter *Robertum Betunium*, Guidonis primogenitum, Betuniæ, & Teneræmondæ Dominum, & *Canonicos Ecclesiæ Teneræmondensis*: quam paulò pòst dabo. De illis autem locis, ut planiùs agamus: sciendum inter Teneræmondam & Alostum esse, ultra Teneram.

2 Ubi sita.

WIESE.

3 Wiesæ vetus nomen. Diplom. Odardi 1108. lib. 2. cap. 2. num. 11.

ET quidem quod ad *Wiesam* attinet, ea in priscis diplomatibus *Winsia* appellatur. Est autem partim Alodium, quod dono RINGOTI & ADELWIDIS Dynastarum Teneræmondæ, ab hujus oppidi Canonicis possidetur; continetque circiter tertiam totius pagi, estque à vectigalibus, impositionibus aliisque hujusmodi oneribus immune. Ad militares tamen expensas Præsidii Teneræmondani cum hoc oppido contribuit. Reliquum verò feudum est, quod à Comitatu Alostensi tenetur. Spectat autem nunc ad nobilem gentem *van Yedeghem*; cujus origo refertur ad dominium pagi Yedeghem, in ditione Gerardi-montana: numeratque inter Majores *Balduinum van Yedeghem*, qui omnium primus ponitur inter plurimos præcipuæ per ea tempora nobilitatis, qui sigillo suo consignarunt tabulas Dotationis Abbatiæ S. Cornelii Nienovensis, factæ ab illustri viro Gerardo de Grimbergis, Equite, Grimbergæ & Nienovæ Domino, anno M. C. XCV. Paulò pòst *Loykinum van Yedeghem* vixisse, Blandiniensis Abbatiæ monimenta testantur: ubi anno M. CC. XVII. signavit *donationem Gosuini de Schendelbeke, Oliveri filii.* Quod utrumque argumento est primariæ ab illis usque temporibus nobilitatis. Eadem gens præter priscæ illud, & clarissimæ nobilitatis specimen, id etiam illustre habet, quod ab aliquot retrò seculis affinitate juncta est cum *Masminis*, *Maldeghemiis*, *Hole*, *Zaemslach*, *Steeland*, *Haveskerke*, aliisque plurimis superiori tempestate primæ notæ familiis.

4 Quatenus Alodium cujus. Ibidem.

Vide infrà n. 11.

5 Quatenus Feudum cujus.

6 Yedeghemiæ gentis origo.

7 Antiqua Nobilitas.

8 Et prisci affines. Archiv. famil.

9 Yedeghemii Wiesæ Domini.

Postquam autem prædicto Wiesæ Dominio potiti sunt, continuatâ generis serie per rectam lineam, ad præsens usque tempus, intervallo ducentorum, & quadraginta quatuor annorum, cum præstantissimis itidem familiis conjugia contraxerunt, & quidem primò: *Stephanus van Yedeghem* Voordæ Toparcha, duxit *Catharinam van Wiese*, Roberti van Wiese, Wiesæ Domini filiam: quo conjugio hoc Dominium consecutus est; & ad posteros sui nominis transmisit. Hujus rei testes sunt tabulæ fundationis Sacelli D. Virginis in Templo Wiesæ, anno 1368. 20. Aprilis è quibus adhuc integra dependent sigilla prædicti Roberti Wiesæ Domini, & Stephani van Yedeghem, ejusdem generi. Prædicti Stephanus, & Catharina reliquere filium, *Robertum van Yedeghem*, Wiesæ Dominum; cui conjux fuit *Clara de Luu*: ut liquet ex Archivis Cameræ partitionum Gandavi; ubi dicti Robertus, & Clara despondent filiam Catharinam Joanni van Marcke, assensu Joannis van Yedeghem, maximi natu filii, & uxoris

10 Eorum conjugia cujusmodi. Ibidem 1368.

11 Yedeghem Wiesæ.

Ibidem.

12 Yedeghem de Luu. Ibidem 1429.

Ibidem 1419.

uxoris ejus Cæciliæ van Liedekerke, 21. Mar-
13 Tedeghem Liedekercke, tii anno 1425. *Robertus* & *Clara* habuêre filium.
Joannem van Tedeghem, Wiesæ Dominum;
qui uxorem habuit *Ceciliam*, filiam Stephani
van Liedekerke, dicti de Gavere, Equitis, ut
Ibidem 1460. in iisdem Archivis Contractus matrimonialis do-
cet, 29. Octobris anno 1419. *Joanni* & *Cecilia*
14 Tedeghem Schouteeten aliàs Zuylen. successit *Robertus van Tedeghem*, filius, Eques,
Wiesæ Dominus; maritus *Jodoca de Schoutee-
ten*, aliàs *Zuylen*, filiæ Balduini Erpæ Do-
mini; cui rei fidem facit hereditatis divisio, per
dictum Joannem & Cæciliam, Alosti in Curia
feudali, coram hominibus, & ejus oppidi Sca-
binis 13. Maii anno 1460. *Robertum* & *Jodocam*
filius excepit, *Stephanus van Tedeghem*, Eques,
15 Tedeghem Halowyn. Ibidem 1518. Wiesæ Dominus. Is conjugem nactus est *Adria-
nam van Halowyn*, Caroli filiam: ut patet ex
eorum monimento, quod in Templo Wiesæ
adhuc visitur. *Stephanus* & *Adriana* reliquêre
16 Tedeghem vander Dilft. filium *Carolum van Tedeghem*, Equitem, Wiesæ
Ibidem 1535. Dominum qui duxit Catharinam vander Dilft,
Godefridi Embiesæ Domini, filiam: cujus con-
jugii testem habeo Indicem bonorum, in Curia
hercifcundæ familiæ Gandavi, à Caroli & Ca-
tharinæ liberis exhibitum, 8. Oct. an. 1535. Post
Carolum & *Catharinam*, filius *Jacobus van Tede-
ghem*, Eques Wiesę dominium, & Embiesæ
Ibidem 1556. possedit. Is Gubernator fuit, & supremus Præ-
17 Tedeghem, Ghyselin aliàs Busbeke. tor Teneræmondensis. Uxorem habuit *Agne-
tem de Ghyselin*, aliàs *Busbeke*; Georgii Busbe-
kæ Domini (magni illius Augerii Ghisleni Bus-
bekii parentis) filiam: ut constat ex Contractu
antenuptiali 12. Octob. anno 1556. Hic & suis
& majorum in Principem meritis, eximium à
18 Insigne privilegium. Rege Catholico privilegium accepit. Nam
quum Wiesæ Dominium inter illos 22. pagos
censeatur, qui vulgò *Proprium Comitis* nuncu-
pantur (ubi quoscumque nasci contigit, servæ
conditionis sunt, dicunturque *Manus mortua*)
Ibidem 1564. singulari quâdam gratiâ, ab ea servitute in per-
petuum immunitatem Prætorio suo comparavit.
Quâ de re vidi autenticum diploma, Regis Phi-
lippi II, datum Bruxellis 5. Julii anno 1564. *Ja-
cobus* & *Agnes* habuêre filium *Carolum van Te-
deghem*, Equitem; Wiesæ & Busbekæ Domi-
19 Tedeghem Thiennes. num, & *Philippum van Tedeghem*, Equitem
Wattinæ Toparcham: quorum hic uxorem du-
Ibidem 1611. xit *Margaretam de Thiennes*, Joannis Willer-
ziani Domini filiam. Ille verò, nunc temporis
Mandatarius Principum, novandis per Flan-
driam Magistratibus, & supremus Prętor urbis,
20 Tedeghem Cortewylle. Salæ & Castell. Iprensis, Conjugem habet *Ma-
riam de Cortewylle*, filiam Jodoci, Equitis
Domini Cortewylle, Bost, &c. Prædicti *Ca-
rolus* & *Maria* habent filium *Joannem van
Tedeghem* Scutiferum, Baronem Busbekæ,
Wattauwæ Dominum, ad officia oris, inter
Palatinos apud Serenissimos Archiduces, Belgi-
cæ Principes, jam pridem admissum.

Hæc, ut suprà exarata sunt, ipse vidi: cùm
in ipsis autographis, & autenticis; tum in ex-
cerptis Collectaneorum nobilis viri Cornelii de
Gaillart, Equitis, armorum olim Reguli: in
quibus multa seria, & accurata, quoad antiqui-
tates, progressus, successiones familiarum Flan-
driæ ex urbium Archivis, epitaphiis, inscriptio-
nibus, & aliundè, sunt congesta.

Hujus pagi Templum, Deo Servatori dica- 21 Wiesæ templum à quo auctum.
tum est. Ejus pars extremę est antiquitatis: reli-
quum autem ante sacra nuperæ tempestatis bella,
à *Jacobo van Tedeghem*, Equite, superiore hu-
jus loci Toparchâ, accuratâ symmetriâ stru-
ctum: ubi in columnarum capitibus, ad rei me-
moriam incisa sunt nomina superiorum Wiesæ
Dominorum, eorumque Conjugum, cum ar-
mis gentilitiis. Jus Patronatus, ad Abbatem Af-
fligemensem spectat. Sacelli autem collatio ad
loci Toparcham.

MOORSELE.

SEquitur *Moorsela* partim ditionis Alostanæ, 22 Moorselá cujus.
ut dixi, partim Alodium; quod itidem Ca-
nonici Teneræmondenses, veterum præbenda-
rum, ut vocant, possident, dono dictorum Dy- Diplom. Odardi Episc. Cameracensis.
nastarum *Rengoti* & *Adelwidis*. Complectitur 1101.
autem pagi duos trientes: habentque ibidem
Majorem, & septem Scabinos: quorum tres ex
Wiesa deliguntur, ceteri hinc. Hi Justitiam
exercent civilem, & criminalem, iis locis qui
Canonicis, ut Dominis, sunt obnoxii. Crimi-
nales tamen sententias Prætor Teneræmonda-
nus exequitur. Quatenùs autem hi ditionem ha- 23 Ibidem immunitas.
bent, eatenus immunitas viget, quà Wiesæ Vide supra num.
incolæ, Canonicorum subditi, gaudent. Reli- 4.
quùm Alosto subcensetur.

Hìc vel ante novem sæcula fanum fuisse, ex *D.* 24 Et D. Gudulæ Sacellum.
Gudulæ vitâ constat; in quod ejus Divæ corpus Stephan. Ydent.
ex Ham vicinæ Brabantiæ pago, illatum diu
quievit: miraculorum numero admirandum.
Quorum famâ illectus *Carolus* (ille, cui rerum
gestarum præstantia *Magni* cognomen peperit)
huc properavit; & religiosè oblatis Deo pre-
cibus, ad tumulum consanguineæ suæ Divæ
(erat enim nata Amelbergâ, Pipini Regis filiâ)
Cœnobium condi jussit, ubi ad hujus Virginis 25 Olim Cœnobium.
memoriam, virgines Deo viverent; quibus ad
alimoniam & sarta tecta memoratur tribuisse pa- Meyer. Rerum Flandricarum tom. 5.
gos *Ham*, & *Moorsele*: stetitque illud, donec
communi regionum gentiumque clade, à Da- 26 A quibus eversum.
nis eversum est, translatis ante Cevremontium
reliquiis: unde denuo rebus pacatis huc relatæ.
Sed cùm vastato loco, & ereptis à Wenemaro
quodam facultatibus, paulatim fervor magis ma-
gisque deficeret; Carolus Brabantiæ Dux fra- 27 D. Gudulæ corpus à quo translatum.
ter Lotharii Francorum Regis, sanctum cor-
pus Bruxellam transferri jussit; condique ad D. Divæus lib. 1. cap. 9.
Gaugerici (quod aulę, quæ tunc in insula Sennę 28 Ducum ubi olim Bruxellæ aula.
fluminis, erat contiguum) hæsitque hìc donec
à Lamberto Gozilonis Brabantię Ducis genero, Ibidem & lib. 1.
quem Comitem Baldericum vocant, condito cap. 5. an. 1047.
in monte D. Michaëlis templo, fundatoque 12.
Canonicorum Collegio, eò translatum est: ubi
tantâ famę celebritate cultum memorant, ut
omisso D. Michaëlis titulo, templum in *D. Gu-* 29 D. Gudulæ Templum à quo
dulæ nomen concesserit; eaque tutelaris urbis
Diva habeatur.

Enim-

30 Super Moorselæ donatione annotatio.

Enimvero quod ad superiorem Moorselæ donationem attinet, visum hic annotare, quod Meyerus (cui æternum Flandria debet) aliunde in suos annales transtulit:

Anno 956. ex Chronic. D. Bavonis.

Arnulphum Comitem Flandriæ multa Cœnobiis detraxisse, quæ suæ divisit nobilitati: & inter cetera *Abbatiæ Gandensi Meerselam, Masminam, & Merendram.* Ex qua narratione suspicari aliquis queat, aut donationem Caroli magni Moorselano Cœnobio factam, aut hanc Arnulphi ablationem, falsam esse: cùm eodem tempore utrumque Cœnobium *Moorselam* possedisse non potuerit. Nisi utrobique totum pro parte legatur; quod non usque adeo absimile vero.

31 Masmina, & Merendra feuda Curiæ Teneræmondanæ.

Illud autem constat *Masminam* & *Merendram* etsi extra nostræ ditionis Territorium; jam olim tamen, sivè Arnulphi dono, sive aliàs, ad Teneræmondensem familiam devolutas, hujus nostræ Curiæ feuda

32 Moorselæ partitio.

esse. *Moorselam* autem partitò datam, pars enim Alostano Comiti paret, pars ad Teneræmondensem familiam devenit; & inde ad hujus oppidi Canonicos.

GHEVERGHEM.

33 Gheverghem cujus.

PОrrò *Gheverghem*, etiam Alodium est Moorselæ contiguum; in quod ex dictorum RINGOTI & ADELWIDIS dono, soli Canonici nostri

34 Ibidem Sacellum. Diplom. Odardi anno 1108. Vide lib. 2. cap. 2. num. 18.

jus habent. Sacellum ibi visitur D. Stephano sacrum.

Tria hæc Alodia quæ dixi, cùm prædicti Canonici jam ad annos C. LVIII. liberè, ut aiunt, possedissent; tandem *Robertus* Guidonis primogenitus, paululum eorum jus restrinxit: ut patet ex Contractu qui ea de re, & scripto, & usu superest: cujus hæc sunt verba:

35 Conventio Roberti Teneræmond. Domini cum Canonicis Teneræmond. Archiv. Ecclesiæ Teneræmond.

I. *Nos* ROBERTUS *Comitis Flandriæ primogenitus, Atrebatensis Advocatus, Betuniæ & Teneræmondæ Dominus, notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod cùm inter nos ex una parte, & viros venerabiles Decanum & Canonicos veterum præbendarum Ecclesiæ B. Mariæ Teneræmondensis, in qua jus patronatus dignoscimur obtinere, super justitiis terræ, & tenementi, ac etiam hospitum dictorum Canonicorum in Moorsele, Gheverghem, & in Wiense, controversia non modica verteretur; tandem pro tranquillitate & pace dictæ Ecclesiæ, & utilitate communi, super præmissis, post inquisitionem legitimam inde factam, inter nos, & dictos Canonicos veterum præbendarum, mediantibus bonis viris pacificatum & compositum fuit amicabiliter, hunc in modum.*

36 De Constitutione Majoris & Scabinorum.

II. *Canonici prædicti debent in locis prædictis ponere Majorem, & Scabinos septem homines boni testimonii, & bonæ famæ, & eos deponere, & alios substituere, quotiescumque opus fuerit, prout fuit hactenus observatum.*

37 De eorum juramento.

III. *Dicti verò Major, & Scabini, infra octiduum post receptionem suam, & etiam antequam ad aliquod judicium faciendum procedant, tenentur venire apud Teneræmondam, & ibidem debent jurare coram Domino Teneræmondensi, vel ejus Baillivo, sive serviente, qui præsens fuerit, quod ipsi jura Domini Teneræmondensis, in iis quæ ad ipsum spectant, in dictis locis, secundùm legem, & judicium benâ fide servabunt.*

IV. *Dicti verò Scabini ad submonitionem & adjurationem Majoris sui prædicti, possunt & debent placitare, & judicare de omnibus forefactis, & infracturis, quæ evenerint in locis prænominatis, supra terram & tenementum dictorum Canonicorum.* 38 De eorum potestate.

V. *Ita quod qualibet emenda, in causa hereditatis, pro qua dictis Canonicis tres solidi Bruxellenses ab antiquo solebant in dictis locis adjudicari, in eodem statu judicabitur, & illa emenda trium solidorum Bruxellensium debet esse totaliter dictorum Canonicorum.* 39 De mulcta in causa hereditatis.

VI. *Omnes autem aliæ emendæ, & escancia tam denariorum quàm cathallorum, quæ in locis prædictis judicabuntur, & evenerint, erunt partibiles inter nos & Canonicos prænotatos: ita quod nos inde medietatem habebimus, & dicti Canonici reliquam medietatem habebunt.* 40 De aliis mulctis.

VII. *Terræ verè, & hereditates si quæ fuerint, quæ per aliquod forefactum, vel alia de causa alicui, vel aliquibus fuerint adjudicatæ, erunt totaliter dictorum Canonicorum.* 41 De terris judicio ereptis.

VIII. *Jura verè emptionum, & venditionum tenementi sui, in dictis locis sibi totaliter remanebunt.* 42 De Jure emptionum.

IX. *Sed notandum, quòd de omnibus forefactis, & infracturis in locis prædictis evenientibus, supra terram & tenementum dictorum Canonicorum, in quibus Dominus Teneræmondensis participat, judicare debent dicti Scabini secundùm legem, & statuta hominum Domini Teneræmondensis, & ad* 43 De judiciis forefactorum. 44 Et Inquestis.
eos venire, si opus fuerit ad inquestam.

X. *In reliquis verò in quibus Dominus Teneræmondensis non participat, ad Scabinos Capitales terræ Teneræmondensis, in domum de Tenremonde veniant, ad inquestam, & secundùm eorum legem, & statuta judicent de iisdem.* 45 De ceteris judiciis & inquestis.

XI. *Si verò aliquis per forefactum suum, mortis vel membrorum sententiâ fuit condemnatus, ibidem; Baillivus Teneræmondensis debet corpus dicti condemnati accipere, & facere de ipso Justitiam judicatam, ubi voluerit, extra tenementum dictæ Ecclesiæ.* 46 De executione sententiæ Criminalis.

XII. *Cathalla verò taliter condemnatorum, si quæ per judicium acciderint, partibilia erunt, modo prædicto, inter nos & Canonicos memoratos.* 47 De Cathallis damnatorum.

XIII. *Sciendum est etiam, quod de quolibet forefacto communi inter nos & dictos Canonicos, non licebit dictis Canonicis pro parte sua, aut nobis pro parte nostra facere aliquam pacem; donec emenda super hoc fuerit judicata: nisi fortè tam nos, quàm dicti Canonici insimul & concorditer pacem fecerimus de eodem. Sed post judicium prolatum, cùm emenda fuerit judicata, nos possumus de parte ad nos spectante nostram facere voluntatem, & dicti Canonici possunt similiter facere de sua parte. Si verò aliquis hospitum seu tenentium dictorum Canonicorum, in locis prædictis condemnatus fuerit per judicium, ad aliquam emendam pecuniæ, ad quam solvendum cathalla ipsius non sufficiant, hereditas* 48 De compositione in caussa criminali.

sun quam tenet de Canonicis, vel aliqua pars dictæ hereditatis ad hæc sufficiens, vendatur pro solvenda nobis; & dictis Canonicis emenda prædicta. Et si dicta hereditas, vel pars hereditatis, plus vendita fuerit; bonâ fide totum residuum pretii ultra dictam emendam, dicto hospiti, seu tenenti, manebit.

49 De dicendo jure.

XIV. *Debet autem Major dicti loci in causis ad nos & dictos Canonicos communiter pertinentibus, adjurare Scabinos prædictos, sub fide & Sacramento: quæ tam dictis Canonicis, quàm Domino Teneræmondensi fecerit, ut proferant jus, & legem, quotiescumque super iis eos contigerit adjurari.*

50 De bannis & proclamationibus.

XV. *Banni etiam ad causas communes inter nos & dictos Canonicos prænotatos proclamabuntur, & fient per dictos Majorem, & Scabinos, tam ex parte nostra, quàm dictorum Canonicorum: & emendæ inde provenientes, inter nos, & ipsos modo prædicto, communes erunt.*

51 De immunitate incolarum.

XVI. *Præterea sciendum est quod hospites dictorum Canonicorum in dictis locis, ab omni tallia, servitio, & exactione erga Dominum Teneræmondensem sunt, & erunt perpetuò liberi, & immunes: & etiam ab omni exercitu, & chevalcia.*

52 De obligatione ad militiam.

XVII. *Hoc salvo; quòd quoties opus fuerit, & super hoc fuerint submoniti ex parte Domini Teneræmondensis, tenentur venire apud Tenremondam cum armis, & ibidem moram facere pro defensione villæ, castri, & terræ Teneræmondensis, una cum aliis hominibus Tenremondensibus.*

XVIII. *In cujus rei testimonium, & robur perpetuum, præsentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum anno millesimo, ducentesimo, sexagesimo quarto. Feriâ quintâ post B. Mariæ Magdalenæ, mense Julio.*

53 Philippi II. Austriaci privilegium.
Archiv. Ecclesiæ Teneræmond.

Hanc Conventionen approbavit ROBERTI & Canonicorum rogatu, Episcopus Cameracensis; & nuper etiam Philippus II. Austriacus: nominatim illum articulum de immunitate, ab exercitu & chevalcia. Sed ejus diploma, ne cui inposterum fraudi sit; visum hìc errorem detegere, qui illorum vitio irrepsit, qui Regi supplicarunt. Nam quum dono REMIGII sive RENGOTI CALVI, Moorselam Canonici adepti sint, ut jam monui, & suprà liquidò constat, ex Odardi Præsulis diplomate; ejus tamen donationis auctorem ROBERTUM Comitem, per ignorantiam faciunt. At verò conformiter ultimo illi dictæ Conventionis articulo, & XXVII. cum Capitulo Cameracensi, cujus suprà exemplar dedi, horum pagorum incolæ, cum aliis nonnullis, comparuerunt coram Senatu Teneræmondano. Quâ de re quod in acta publica relatum est, non inconsultum hìc inserere, Latinitate donatum.

Lib. 2. cap. 2. num. 21.
Lib. 9. cap. 6. num. 17.

54 De obligatione ad militiam, tabula.
Archiv. Urbis.

In nomine Domini, Amen. Præsenti instrumento notum sit omnibus, quod anno Domini M. CCCC. LXXVII, XI. *Indictione*, XI. *Februarii, septimo Pontificatûs anno Sanctissimi in Christo Domini nostri Sixti IV. in præsentia mea, & testium infrà scriptorum, singulariter ad id vocatorum, & requisitorum, venerunt in propria persona boni viri, & Incolæ pagorum Appels, Oudeghem, Eegheno, paludum S. Odulphi, Moorsele, & Wiese, sitorum in Territorio Teneræmondensi, apud Dominum, Legem, & Consilium opidi Teneræmondensis, rogantes, & requirentes humiliter, ut iis placeret speciali gratiæ beneficio, considerationem habere, erga dictos Incolas pagorum, & locorum suprà dictorum, quoad servitium, quod prædicti incolæ pagorum & locorum suis sumptibus in prædicta urbe tenentur facere; quando homines urbis Teneræmondensis prædictæ, suo Principi, aut Domino, in bello serviunt, aut cùm aliàs prædicta urbs opus habet, sicut prædicti incolæ nunc tenentur facere, quamdiu homines urbis serviunt suo Principi, & Domino: Conclusum est, & Conventum, & speciali beneficio gratiæ concessum, à prædictis Domino, Lege, & Consilio Civitatis Teneræmondæ, prædictæ, ut durante hâc vice, homines urbis prædictæ, suo Principi & Domino serviant, donec opidum Teneræmondæ prædictum magis necesse habeat. Tum poterit quarta pars dictorum pagorum, & locorum, pauperes solùm, sine crimine aut offensâ domi manere, neque omninò venire in opidum: & tres ceteræ quartæ partes facient suum servitium, ut oportet, per vices; nempe de octiduo, in octiduum: ita quòd tantùm media pars trium quartarum semper tenebitur esse in opido prædicto, nocte, & die. Ex qua media parte debebunt excubare, cum Incolis prædicti opidi, sex homines. Volentes & protestantes prædicti Dominus, Lex, & Consilium, quòd hoc speciale beneficium gratiæ, & consensus non erit in futurum ullo modo in præjudicium, aut damnum opidi prædicti. Super quibus ut prædicta sunt, prædicti homines consentiebant: & prædicti Dominus, Lex & Consilium petebant à me Notario fieri instrumentum unum, aut plura. Hæc acta sunt Teneræmondæ in domo Senatoria, in Conclavi; anno, mense, die, & Pontificatu, ut suprà, præsentibus discretis viris Joanne Gheerts, habitante Teneræmondæ; & Petro de Waele, habitante in Zele; testibus ad hæc vocatis & rogatis. Et ego Nicolaus de Prato, Presbyter, Rector Ecclesiæ Parochialis de Lemberghen, sacrâ Imperiali auctoritate Notarius, Cameracensis Diœcesis, quia præmissis omnibus, & singulis dum sic ut præmittitur fierent, & agerentur, unà cum prænominatis testibus interfui, eaque sic fieri vidi, scivi & audivi; idcircò hoc publicum instrumentum manu meâ scriptum, signo meo, & nomine signavi: in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum, rogatus, & requisitus. Signatum N. de Prato.*

CAPUT VIII.

DE DITIONE BORNEHEMIA.

SUperest cum suis pagis *Bornehemum*, Baronatus titulo nobile: quod etsi non sit Territorii nostri; tamen occasione viciniæ aliquid hìc dicturi sumus, Auctarii vice. Est autem *Bornehemum* ea ditio, quæ cum *Teneramonda*, & *Gerardi-monte*, constituit tertium illud in divisione *Flandriæ* membrum: censeturque juris proprii,

1 Cur hìc Bornehemi mentio.
2 Bornehemum quomodo Flandriæ Proprietariæ.

Rerum Flandricar. tom. 9.

proprii, aut ut Meyerus ait, *optimo jure prædia, ac nulli obligata*. Quod quoad *Bornehemum* de priscis Dominis *Flandriæ Comitibus* intellige: qui ejus ratione, neque *Cæsari*, neque *Gallo* fuêre Clientes. Alioquin de hodiernis secus est: nam postquam ad *Flandriæ Comites* semel devenit; eâ lege divulsum est, ut in eorum clientela possideretur. Complectitur autem *Inghene*, *Haesdonck* (priscis *Havekesdonck*) *Eyck*, *Wintam*, *Mariekercke*, & *Opdorp*. Limites habet, ad ortum Rupellam (amnis est Nethæ & Diliæ, qui juncti eo loco qui vulgo Tonghsken, id nomen adsciscunt: fortè à curvato, erucarum more, fluxu & flexu; nam & subtumidus est Rupella; & multos exiguo spatio meandros habet: & nos erucas, quæ simili incessu, *Raypen* vocamus: ad meridiem Puersche (Dominium Abbatiæ S. Bernardi) & rivulum dictum *Coninx-beke* (id est Regis Torrentem:) ad septemtrionem Scaldim: ad occasum item Scaldim, & pagum S. Amandi.

3 Nunc beneficium Flandriæ.

4 Ejus amplitudo. Elenchus sive Numeramentum Dominii.

5 Fines.

6 Bornehemiorum quoad judicia privilegium.

Bornehemi incolis dedit olim *Guido Flandriæ Comes* hoc privilegium: quod *ex Colomensis* familię Archivis descriptum, publici juris facio.

Guido Comes Flandriæ universis præsentes litteras inspecturis salutem. Noverit universitas vestra, nos dedisse hominibus nostris de Bornehem, talem libertatem: videlicet, quod ante Castrum Gandense, jussionem seu instructionem super judiciis suis petant. Et quod ad alium locum, quàm ad castrum Gandense, à nobis vel servientibus nostris, duci seu citari non possunt pro instructione super judiciis suis habenda: quando nos homines nostros de Flandria tales habebimus, qui ipsos instruent, & judicium eis dabunt. Hoc notato quòd feuda, hereditates, & cathalla, illo modo partiri debent homines de Bornehem, quo ante collationem istius libertatis partiri consueverunt, sub testimonio præsentium litterarum. Datum Gandavi anno millesimo, ducentesimo, quinquagesimo septimo: die Cinerum.

Leges etiam, & libertatem, quas aliquot antè annis *Marie-kercæ* Incolis *Hugo de Gandavo Castellanus Gandensis* dedit, Antiquitatis interesset, nisi hìc darem. Sunt autem hæ:

7 Incolarum Maria-Kercæ leges. Ex Archivis familiæ Colomensis.

I. *In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, salutem in perpetuum. Quoniam fragilis est hominis vita, & labilis memoria, & ea quæ in mundo fiunt, citiùs ab humanis sensibus evanescunt; necessarium est, quæ ad posterorum notitiam pervenire debent, studio solerti scripto commendare. Eapropter ego Hugo Gandensis Castellanus, uxorque mea Oda, filiusque meus Hugo primogenitus, notum facimus omnibus tam præsentibus quàm futuris, præsens scriptum inspecturis, quòd villam de Baserode S. Mariæ, liberam sub hac forma constituimus.*

8 Loci donatio qua lege.

II. *Ut inhabitantes villam liberam mensuras quinquaginta pedum latitudinis, & centum pedum longitudinis habeant: & singulæ mensuræ, singulis annis duos solidos Flandrenses, & duos capones, nobis & successoribus nostris solvant.*

9 Item terræ ad ignem.

III. *Concessimus etiam eis, ut habeant viginti bonaria palustris fundi, ad opus ignis, hoc modo: quod de quinquaginta jugalibus vehiculis, nobis duos solidos Flandrenses solvere teneantur. Et si quis plura vehicula receperit, magis solvet: & qui minus; minus.*

IV. *Si quis verò inventus fuerit superfluè plures turbas* (id est cespites) *sibi attrahere; sub forefacto quinque solidorum Flandrensium erit. Et si cui vendiderit; viginti solidorum prænotati numismatis nobis reus tenebitur.* 10 In hoc cautela.

V. *Si quis etiam Burgensium forefecerit in tantum, quòd coram judicibus, & Scabinis comparere minimè ausus fuerit; nobis decem libras Flandrensis monetæ persolvet: & insuper alienabitur à villa libera per annum: nec redire in eamdem nisi de consensu Castellani, & Scabinorum ei licebit.* 11 De profugo ob crimen.

VI. *Si quis Burgensis, alterius sanguinem fuderit; nobis trium librarum Flandrensium reus tenebitur.* 12 De effusione sanguinis.

VII. *Si quis alterum percusserit, sine sanguinis effusione; nobis viginti solidos Flandrenses, & de conviciis & opprobriis quinque solidos persolvet.* 13 De percussione citra sanguinem, & conviciis.

VIII. *Si quis extraneus quoque, prædictorum modo, in Burgensem infra libertatem liberæ villæ excesserit; duplici pœnâ punietur.* 14 De mulcta extranei.

IX. *Constituimus etiam quòd Burgensis ejus dictæ villæ, nec Castellano, nec successoribus suis, nisi in propria terra, & intra teutonicam linguam debeat assistere.* 15 Ubi & quâ linguâ in judiciis standum.

X. *Si verò Castellanus vel successor ejus in communi exercitu captus fuerit; Burgenses consilio Scabinorum in deliberationem ipsius, manum auxiliatricem, & ad militiam filii sui primogeniti, & ad desponsationem filiæ primogenitæ, eis debent porrigere.* 16 Quâ in re Domino succurrendum.

XI. *Et si contigerit, quòd aliquis extraneus dictam villam residendi causâ introierit; intra annum se & sua introducet: & nulli aliàs respondere tenebitur.* 17 De commigratione extranei.

XII. *Et si quis Burgensium utriusque sexus obierit infra libertatem; proximus extraneus non habet apponere in domum suam, nisi in eadem libertate manserit: & hoc Castellani, & Scabinorum fiat consilio.* 18 Extraneus quo modo hic heres.

XIII. *Constituimus etiam de theloneo: quòd si quis extraneus vendiderit equum, vel equam, vel extraneus emerit infra terminum libertatis; venditor dabit duos denarios, & emptor duos: & si quis extraneorum vendiderit, uni emerit vacuum pecus, quod supra decem solidos valeat; emptor dabit duos denarios, & venditor unum. Nec aliquis Burgensium solvet theloneum, quicumque infra ambitum libertatis novæ villæ emerit, vel vendiderit.* 19 De theloneo.

XIV. *Insuper servi Castellani, in villa libera commanentes, libertate villæ prænominatæ privabantur.* 20 Qui hic privilegiorum exsortes.

XV. *Constituimus etiam pro bono pacis: quòd ubi Castellanus pro alieno excessu decem libras acceperit; ille qui injuriam passus est, quinquaginta solidos recipiet: & ubi Castellanus tres libras acceperit; injuriato quindecim solidi persolventur;* 21 De compensatione passi injuriam.

& ubi Castellanus viginti solidos acceperit; quinque solidi Flandrensis moneta injuriato tribuentur.

22 Extraneus, quo pretio liberæ Villæ capax.

XVI. *Si verò contigerit, quòd aliquis extraneus ad inhabitandum liberam villam advolaverit; Castellano duos solidos, & Officiali suo quatuor denarios, & singulis Scabinis duos denarios, & hos Flandrenses persolvet.*

23 De actione injuriarum.

XVII. *Injuriatus etiam Burgensis, si queri neglexerit; idem patietur, quod injurians.*

24 Census quando solvendus.

XVIII. *Censum quidem libera villa tenentur Burgenses in festo* S. *Andrea solvere: quod si in eadem die non solverint; cum forefacto duorum solidorum Flandrensium persolvent.*

25 De liberatione Incolæ aliba detenti.

XIX. *Et si quis Burgensis aliàs detentus fuerit, sive justè, sive injustè; Conburgenses sui tenentur ipsum liberare tali conditione: ut si justè fuerit detentus; liberare debent detentum sumptu ipsius: & si injustè; cum sumptu libera villa revocabitur.*

26 Privilegium Scabinorum.

XX. *Et notandum: quod quidquid pagina præsentis forma non continetur; Scabinorum judicio relinquimus terminandum.*

27 Hæ leges quando datæ.

XXI. *Ut igitur præscripta rata permaneant, & inconvulsa, & ab omni exactione liberrima; sigillorum nostrorum appensione, sub jure-jurando roboravimus. Actum anno Domini millesimo, ducentesimo, vigesimo octavo, mense Martio.*

28 Mariæ-Kercæ privilegium.

Eodem in pago Asylum est, quo se sontes indies recipiunt, ob inviolatam loci immunitatem, cujus originem nondum sum assecutus.

29 Prisci Domini.

Fuit autem hoc *Bornehems* Dominium antiquitus penes gentem *Villanam*, sive *Gandaviam*: in qua invenio eo potitos *Castellanos Gandenses*, omnes quantum arbitror ex ordine. Nam de *Folcardo* qui vixit anno M. LVI, ejusque ex filio nepote *Wenemaro*, compertum habeo ex diplomate quod subjiciam; & de *Sigero* itidem qui ibi conditus; tum de *Hugone* patre, ex tabulis quas mox dabo; & denique de *Hugone* filio, quod & alia, & D. Bavonis archiva ostendunt: quorum omnium descriptione *Calkene*, in *Castellanis Gandensibus* suprà memini: mansitque in ea stirpe, donec in Flandriæ communionem concessit,

Lib. 3. cap. 3. num. 191.

ævo primùm *Margareta Augusta*, quæ eam ditionem ab *Hugone Gandensi Castellano*, quem dixi, accepit, pretio quatuor millium, quingentarum, viginti sex librarum, duodecim solidorum, & septem denariorum Flandrensium. Malè Marchantius ter mille, quingentas, & quindecim libras Parisienses, hujus emptionis pretium ponit: quem suprà secutus sum: illud enim refellit *Mariæ Castellanæ* diploma, quo dictæ emptioni assentitur, in hæc verba:

30 Hæc ditio quando Flandriæ juncta.

Tab. an. 1250. Comment. lib. 2.

31 Ea de re tabulæ.

Archiv. familiæ Colomensis.

Universis præsentes litteras inspecturis I. Præpositus Sonegiensis Canonicus, & Officialis Cameracensis salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quòd cùm vir nobilis Hugo Castellanus Gandensis villam de Bornehem cum castro, & homagio, redditibus, Alodiis, Dominio, cumque omni justicia, & omnibus pertinentiis dictorum villa, & Castri, pro pretio quatuor millium, quingentarum, viginti sex librarum, duodecim solidorum, & septem denariorum Flandrensium vendiderit illustri Domina Margareta Flandria, & Hannonia Comitissa, & werpiverit, liberè & absolutè perpetuò possidendum; mulier nobilis Maria uxor Domini Castellani, in præsentia nostra & in jure constituta, in propria persona, propter hoc specialiter venditioni & werpitioni hujusmodi expressè consensit, & omni juri quod in dicto castro, villa, & eorum appendiciis quibuscumque, ut superiùs dictum est, habebat, vel habere poterat, ratione dotis, seu assignamenti sibi facti nomine dotis, vel aliâ aliquâ quacumque de causâ, ad opus dicta Domina Comitissa, & ejus heredibus, & successoribus, expressè renunciavit, fide, & juramento, voluntate spontaneâ, & sine aliqua inductione, super hoc præstitis, ab eadem in manu nostra: promittens quod in dicto Castro, villa & eorum appendiciis, ut dictum est, venditis, ratione dotis, aut assignamenti sibi facti nomine dotis, nullum jus de cetero reclamabit, nec contra dictam venditionem, & werpitionem veniet inposterum, per se, vel per alium: recognoscens sibi æquivalens assignamentum de sua dote, seu escambium alibi factum esse, à prædicto Castellano, marito suo. Et in præmissis omnibus renunciavit prædicta Maria, uxor dicti Castellani, omni juri sibi competenti, vel quod sibi competere posset inposterum, contra præsens instrumentum, & ea omnia, & singula, quæ in eodem sunt contenta. In cujus rei testimonium præsentes litteras sigillo sedis Cameracensis, ad instantiam & postulationem dicta Domina Maria, uxoris dicti Castellani, fecimus sigillari. Datum & actum anno Domini millesimo, ducentesimo, quinquagesimo: feriâ secundâ ante Nativitatem B. Mariæ Virginis.

Alteræ hujusmodi de verbo ad verbum tabulæ exstant, datæ ab *Officiali Tornacensi*, eodem anno, *feriâ sextâ ante exaltationem sancta Crucis.*

Erat autem *Hugo* ille, *Castellanus Gandensis*, filius *Hugonis*, duodecimi *Gandavia* gentis *Castellani*; quod vel ex temporum ratione constat: quum hęc venditio facta sit anno M. CC L. quo tempore *Hugonem* parentem ejus vitâ functum, ex familiæ archivis liquido apparet, & suprà docui. Meyer. an. 1250. Lib. 5. cap. 5. num. 202.

32 Ibidem Cœnobium Canonicorum. Analect. Harduini. Anselm. Abbas Chron. an. 1120.

Memoratur autem ab hujus gentis Dynasta olim hìc loci conditum Cœnobium Canonicorum Regularium; quod postea *Fulgentius Abbas Affligemiensis suscepit regendum, tradente Abbate, Canonicis ejus monachis factis.* Eam resignationem evenisse audio propter amissionem bonorum, sive inundatione, sive aliàs. Mutatum exinde in Prioratum Ordinis Benedictini, qui etiamnum adhuc viget: deguntque ibidem monachi Abbatiæ Affligemensis, qui illic sacra obeunt. Illud *Cœnobium circa annum millesimum, centesimum, fundatum* Aubertus Miræus scribit; sed *Abbate secundo cum Sodalibus suis Institutum Benedictinum in Affligemio amplectente, universa ejus loci prædia Affligemiensibus accessisse.*

33 Quomodo mutatum.

34 Quando conditum. Originum cap. 41. in Auctario

35 Quando mutatum.

36 Conditoris monimentum. Collectan. Gaillardi.

37 De conditore conjectura.

Ibidem ipse Conditor humatus creditur, ejusque id monimentum fuisse, quod ante sacra hæc bella spectabatur circa cryptam, ad septentrionale templi latus. Hunc autem fuisse putem *Folcardum de Gandavo Castellanum Gandensem*, cujus

jus

Lib. 3. cap. 3. num. 191. jus suprà post *Lambertum* memini: idque in men-
tem venit, quod jam inde ab eo ævo, hoc Cœ-
Archiva familiæ. nobium stetisse sciam, ex hoc Wenemari Ca-
stellani diplomate: *In nomine sanctæ & individuæ*
Trinitatis, ego Wenemarus Gandensis Castellanus
Ecclesiam apud Bornehem feci libertate donari,
ita ut Canonici inibi manentes, duos Presbyteros
non de claustro; sed alios officio congruos apud Ha-
vekesdonck, constituant, quemadmodum tempore
avi mei, imò ab ipso avo meo Fulcardo, sub anno
confirmatum est. Neque suprà hunc, ejus Cœno-
bii ætatem producendam video; quum sub se-
cundo Abbate translationem factam Miræus as-
serat, anno M. CXX. ut Anselmus Gemblacensis
Vide lib. 1. cap. 3. num. 192. notavit: Folcardum autem jam inde ab anno M.
LVI. Castellanum fuisse, ex Chronico D. Bavo-
nis constet; aut si diplomatum fidem aliquis re-
quirat, anno saltem M. LXXII: quo anno Folcar-
dum Castellani titulo usum Blandinii monimenta
convincunt.

38 Alterum ibidem monimentum. Ejusdem gentis alterum ibidem sepulchrum
visitur, cum antiquâ affigie, armatâ loricâ, cassi-
Analect. Harduini. de, clypeo, in quo familiæ Castellanorum ritu
(quod *cum escarbunculo* armorum Reguli vocant)
insignia, & gladio in manu, cujus mucro sursum
erectus. Saxo adhuc inscriptum legitur:

SIGERUS CASTELLANUS.

GAndensem Castellanum fuisse nemo dubi-
39 Ejus inscriptio. tet, tum quòd hoc dominium stirpis Gan-
daviæ, tum quod Gandensibus Castellanis pecu-
Lib. 1. cap. 3. num. 192. liaris ille scribendi mos, ut suprà dixi.
Aliquantò pòst dictam emptionem, inter alia
41 Hæc ditio cui oppignorata. etiam hæc ditio oppignorata est *Roberto Casleta-*
Meyer. an. 1320. Et Marchant. *no*, Roberti Betunii Flandriæ Comitis secundo
Comment. lib. 2. vita Roberti Betunii. natu filio, in assignatione annui redditus decem
millium librarum Parisiensium antiqui pretii,
Ibidem. sive, quod perinde est, undecim millium ducen-
42 (Veteris libræ Parisiensis pretium) torum quinquaginta florenorum (valet enim
vetus libra Parisiensis floreno & octava ejus par-
42 A quo tempore, & à quibus hereditariè possessa. te) donec illam postmodum cum aliis nonnullis
in solidum accepit à nepote Ludovico (cui fata-
lis locus clade Gallicâ contra Anglos Cressiaci
Meyer. an. 1312. Idem an. 1346. agnomen dedit) & ad filiam *Jolanthidem* trans-
Analect. Harduini. misit; quæ *Henrico* Bari Comiti nupta, in *Ba-*
Et Marchant. *rensem* familiam eam transtulit: unde ad gentem
Comment. lib. 1. & 2. *Luxenburgicam* migravit, conjugio unicæ filiæ
Analect. Harduini. *Roberti Barensis*, cum *Ludovico Luxenburgico*
S. Paulli Comite, & apud Gallos Equitum Ma-
gistro. Post hunc, *Antonium Luxenburgensem*
hoc Dominio potitum lego, anno M. CCCC. XC.
Analect. Harduini. Inde paucis pòst annis invenio *Philippum Cliviens-*
sem, Ravestanę, *Bornehemi*, Inghenæ, & Wy-
Ibidem an. 1527. nendalæ Dominum. Post hunc *Alphonsus Da-*
valus, Marchio Vasti, aurei velleris Eques, hanc
Ibidem an. 1551. ditionem possedit. Hunc excepit *Marchionissa*
Piscara, cum *Duce Vendomio*; cujus, tabulis an-
Ibidem an. 1564. Archiv. Teneræmond. ni M. D. LXVI, mentio. His successit *Alphonsus*
Davalus Arragonensis Aquinas, Marchio Vasti
& Piscaræ; à quo ad familiam Colomensem
Tabulæ emptionis. emptione devenit anno M. D. LXXX: in qua pri-
43 Præsens loci Dominus. mus est *Petrus Coloma*, Bornehemi Baro, Do-
minus Mariekerke, Bobadillæ, & Ternasi, qui
uxorem habet *Joannam Lescuyer*, Roberti filiam, 44 Ejus uxor.
vicecomitem Durlani; Bretellæ, Ternasi, Ale-
næ: Moriensarti, & Serouxi dominam: quorum
postrema duo adepta est hereditate amplissimi
viri Francisci le Vasseur in Concilio Status Bel-
gici Regi Catholico à secretis, & incliti ordinis
aurei velleris Scribæ.

Habet autem Bornehemum præter prædi- 45 Idem novi Cœnobii Auctor.
ctum novum Cœnobium, & veterem quam dixi
Abbatiam, quę in Prioratum conversa est, vetu-
stam arcem: quę à quo condita sit, ignoratur. 46 Ibidem arx.
Credibile tamen à villanis sive Gandaviis; quos
eâ ditione potitos constat à sexcentis prope an-
nis, ut suprà docui: fortè etiam multo antè, Co- Vide num. 6. & 14.
mitum novi Castri tempore, de quibus etiam
Calkenæ descriptione dixi. Intùs in areæ medio 47 In ea turris.
turris est rotunda, supernè plana, summâ operis
firmitate: hanc ante arcem stetisse narrant. Inco- 48 De ejus origine.
læ ad Julii Cæsaris ætatem, & antè, ejus origi-
nem referunt; eamque ipsam fuisse contendunt, 49 Gygas à Brabone ubi cæsus.
quam Gygas ille incoluit à Brabone cæsus: hoc
allato assertionis suæ argumento, quod Brabo-
nem Lovanio Gandavum rectâ viâ iter fecisse
Brabantiæ Annales narrant quando gygantem Cap. 8.
obvium duello vicit. Viam autem Lovanio Gan-
davum, non per Antverpiam; sed hàc ducere.
Hæc illi. Tantus est amor antiquitatis ut eam
quisque vel à fabulis sibi asserat.

Fuit jam olim ea Arx Flandriæ feudum, ut
hæc verba *Hugonis Castellani* XII. testantur. *Et*
recognosco quod Castrum meum de Bornhem de
ipso (Comite Flandriæ) in feodum teneo: &
quandocumque dictum Castrum petierit; illud
ei ad usus, & consuetudines Flandriæ; sine ali-
qua contradictione concedam. Sita est autem
ad ripam veteris Scaldę ubi id flumen latissimum
adhuc habet alveum: credas tamen non Scaldim
fuisse, sed è Scaldi derivatum. Id verò flumen
quanta à se divortia fecerit, nunc compendium
perruptione quærens, nunc longo per meandros
ambitu serpens, non ex priscis modò riparum
aquarumque vestigiis, hìc & alibi constat, sed
etiam è litterarum monimentis est manifestum.
Cæsar hoc flumen suo tempore in Mosam influ- De Bello Gallico lib. 6.
xisse dicit: quod nunc mirum, nisi accuratiùs
dispicienti in mentem veniret, veterem inter in-
sulam Tholensem & Brabantiæ continentem al-
veum fuisse, ante vehementes illas Oceani irrup-
tiones; quibus immensum spatium hìc illic gur-
ges hausit, effecitque ex continente eas insulas,
quæ nunc Zelandicæ, id est maris terræ, nuncu-
pantur. Vlissingam certè ad annum D. CCCC. Vide Meyer. ad an. 691.
LXXX. Flandriæ continentem fuisse Marchantius Comment. lib. 1.
auctor est. Sed nimis remota loquor. Dabo hìc
quod fidem superet; nisi illam indubitatæ fidei
Archiva adstruant. *Coudenburgi* amplum in Wa- 53 Coudenburgi dominium ubi & cujus.
sia Dominium (quo nunc vir nobilis Christopho-
rus van Etten Henrici filius potitur) habuit ali-
quando circa prædictam arcem aliquas possessio-
nes. In iis erant duo loca *Den grooten Weerd*, 54 Ejus prope dictam arcem duo loca.
& *Den kleynen Weerd*: ut docent tabulæ Walte-
ri de Coudenburgh, Walteri filii, anno M. CC.

Archiv. D. Bavonis.

LIV. De iis apud Bavonenses Gandavi hæc exstant: *Walterus de Coudenburgh, Miles, & Machtildis ejus uxor, & Ægidius Miles, eorum primogenitus, vendiderunt Ecclesia S. Bavonis terram, que dicitur magnus Weerd & parvus Weerd, cum duabus garbis decime dicta terra, & omnibus appendentiis, jacentem inter Tamisiam, Bornem, Thielrodam, Scalde & Durme aquâ undique interclusam: exceptâ piscariâ extra dicum, & altâ justiciâ, tam intra, quàm extra dicum. Pro qua terra contulerunt Abbatia in feudum duodecim libras annus redditûs, ad S. Bavonis solvendas, quamdiu uterque Weerd manserit non dicatus* (id est aggere septus.) *Altero verè Weerd dicato, ita quòd Ecclesia fructus percipiet de eodem, solvet Ecclesia viginti libras: Et utroque Weerd dicato ad plenum, ita quòd Ecclesia fructus percipiat, & quamdiu remanserint dicati, solvet ipsis Ecclesia annuatim quadraginta libras.* Hæc *anno* M. CC. XL. Multa hìc notanda; sed quod admiratione dignum dixi, illud est: quòd hæc *terra* dicatur *Scalda & Durma aquâ undique interclusa*; quum Durma nullam ejus partem nunc attingat: quæ solo Scaldâ ad Occidentem, & Septemtrionem alluitur. Id autem inde verisimile: ad illud usque tempus Scaldam, juxta hanc Arcem veterem tenuisse alveum; Durmam verò Temsecam usque fluxisse, & ibi demum ubi nunc catharacta est, Scaldi junctum. Ite nunc: & per Mosæ, Rhenique cursus, veteres accolas quærite.

55 Eorum olim situs.

56 Et inde conjectura.

CORONIS

De Viris Illustribus hujus Urbis.

NUnc verò, ne eorum obliviscamur, qui hìc nati, illustre aliquod suæ dignitatis & eruditionis specimen posteritati dedêre; ratio monet eos hìc in medium adferre; ut extremam hanc scriptionis nostræ *Ceremdem*, nominis sui splendore exornent, & Lector illustrium virorum memoriâ recreatus, insipidi hujus condimenti fastidium levet. Sunt autem inter plures potissimùm hi:

1 Blandinii Jubileum millenarium quando.

Reverendus vir Dominus *Cornelius Columbanus Vranx*, Abbas modò D. Petri, in monte Blandino, juxta Gandavum, variis scriptis & pietate notus: qui nuper cum decimo sui Cœnobii sęculo expleto, decimum Sacerdotii sui lustrum celebravit, & auspicatò undecimum vegetus adhuc, valensque iniit anno M. D. C. X.

2 Ægidius Boele quotus Abbas D. Bavonis.

Ægidius Boele. Hunc mihi suggessit vir optimus & doctissimus, Simon Kerckhovius Cathedralis Ecclesiæ Gandavi Pastor, descriptis ex D. Bavonis bibliotheca his verbis: *Ægidius Boele Teneræmondanus Abbas Monasterii Gandensis, qui & Episcopus Rosensis erat, obiit Cal. Maii anno* M. D. XVII. Fuit hic Abbas LIX, ut didici ex serie Abbatum ejus Cœnobii, in Analectis Dionysii Harduini apud amicum meum, Justum Harduinum nepotem. Unde insuper hęc descripsi: *Ægidius Boele à Teneræmonda Abbas Bavonis LIX, consecratus est Antverpia in Ecclesia S. Michaëlis, à Domino Suffraganeo Cameracensi.* Et iterùm: *Anno* M. D. VII, *in festo Decollationis S. Joannis fuit consecratus in Abbatem Reverendus in Christo Pater D. Ægidius: qui loca plurima antiquitate collapsa in melius restauravit; videlicet cryptam in S. Bavone, & demum Abbatialem extra civitatem in Loo-Christi, & alia loca plura: qui obiit anno* M. D. XVII, *feriâ tertiâ Paschatis, circa horam sextam: qui etiam auro decoravit pheretrum D. Bavonis, & S. Macharii argento, & alia plura.* Ibidem vocatur: *Dei & Apostolica Sedis gratiâ Episcopus Rosensis, Abbas insignis Monasterii S. Bavonis, juxta Gandavum.* Fuerat antè Sacellanus Raphaëlis de Marcadellis, Philippi Burgundiæ Ducis nothi, Episcopi Rosensis (alibi legi Losiensis) & Abbatis D. Bavonis, qui vivus utramque dignitatem abdicans, in hunc contulit, conspectâ Viri virtute, & prudentiâ. Ceterùm quod ad Episcopatum illum Rosensem attinet, is titulus tantùm erat, non functio: nisi quod ordines conferebant: quod Philippi Pulchri Castellæ Regis, & Belgarum Principis consilio Raphaëlem fecisse reperi, Insulis, Gandavi & in Cœnobio D. Bavonis.

3 Ejus structuræ.

4 Tempus mortis.

5 Raphael de Marcadellis quis. Analect. Harduini. Ibidem.

Joannes Teneræmondanus Carthusianus Theologus, variis lucubrationibus clarus, ex quibus exstant: De notitia Dei, De natura, lapsu, reparatione hominis, De fide Christiana.

6 Joannis Teneræmondani Scripta. Marchant. Comment. lib. 1. ubi de Teneræmonda.

Dominicus Cacaert Juris utriusque Doctor: qui scripsit de materia legatorum. Obiit & conditus est Lovanii, ubi in lamina ærea inscriptio est talis:

Analect. Harduini.

Hic jacet sepultus M. Dominicus Cacaert, à Teneræmonda, utriusque Juris Doctor præstantissimus, vir justus, ac pius, qui postquam Sacros Canones plurimis annis primus ordinarius ingenuè prælegisset, obiit anno M. D. XLVIII. IX. *Junii.*

7 Dominici Cacaert monimentum. Ibidem.

Hic requiescit honesta domicella Disna vanden Wyngaert, Conjux quondam integerrimi viri Magistri Dominici Cacaert, Juris utriusque Doctoris: quæ obiit M. D. LXX. XXVIII. *Januarii.*

Rosiana Coleners, Poëtria, Annæ Bincianæ æqualis; cui & nota, & amica fuit: quam Marcus Vaernewyck publicis suis monimentis commendavit. Hęc licet illiterata, imò analphabeta, non tamen amusa fuit: supersunt enim in Sodalitate Rosiana, in qua nomen dederat, Flandrica ejus Poëmata, quæ etiam in meliore sexu laudem mereantur. Obiit circa annum M. D. LX. tumulata hìc ad D. Virginis.

Belgicar. Antiquitatum lib. 1.

8 In muliere mirandum.

Joannes Livineus Lævini Torrentii, magni illius Præsulis Antverpiani ex sorore Clara nepos, Græcorum Patrum sedulus interpres: è cujus

Aubert Miræus in Elogiis.

jus

jus studii medio cursu, praepropera virum mors rapuit. Opera ejus edita sunt haec: *Nissenus*, & *Chrysostomus de Virginitate*, *Theodori Studitae Catecheses Scholiis illustratae*, & *Notae in duodecim Panegyristas*. Insuper apud heredes asservantur *Joannis Chrysostomi Epistola*, *Andronici Imperatoris disputatio*, *Euripidis Tragoedie*, *Athenaeus Dyphnosophista*, atque alia multa, quae summa cura Latio donavit. Meditabatur omnia *Nisseni* in lucem dare; sed nondum senem mors occupavit. Ejus inscriptio Epitaphica ad D. Virginis Antverpiae (ubi Canonicus fuit) est haec; — 9 Joannis Livinei opera.

DEO OPT. MAX.

10 Epitaphium. JOANNES LIVINEUS GANDENSIS
LÆVINI TORRENTII ANTVERP. EPISCOPI
EX SORORE NEPOS,
CANONICUS, ET CANTOR HUJUS ECCLESIÆ:
QUI UT GENERE, ET ERUDITIONE,
SIC ET TUMULO PROXIMUS AVUNCULO,
HIC QUIESCIT.
A GRÆCIS PATRIBUS ILLUSTRANDIS,
IN QUA LINGUA VALDE EXCELLUIT,
E MEDIO CURSU ABREPTUS,
ÆTAT. LII. CHRISTI ANNO M. D. XCIX.
IDIBUS JANUARII.

Hoc in Epitaphio *Gandensis* dicitur; quia ea urbe & oriundus fuit, & ab ipsis usque incunabulis educatus; attamen Teneræmondae natum, ex ejus apud Miraeum vita, & aliunde constat.

Jacobus van Loughenhaghe Pater Coenobii Brigittani Teneræmondae. Hic anno M. D. C. Jubilaeum sui Sacerdotii celebravit.

Vixit diu in viridi senecta: donec acutissimis podagrae doloribus infestatum, tandem mors, dum haec commentamur, terris abstulit, coelo asseruit. Edidit *Commentarios in Sacrosanctum Jesu Christi Evangelium secundum Lucam*, & *in Epistolam D. Jacobi*. — 11 Jacobi van Loughenhaghe scripta.

Petrus vanden Wiele vulgo *de Rota*, caecus, & claudus ab origine; sed ingenio corporis vitia compensante, inter doctissimos olim Lovaniensis Academiae celebratus. Obiit hic in Hospitali D. Blasii anno M. D. XXII. — 12 De Petro vanden Wiele notandum. Obituarium Ecclesiae Teneræmond.

Oliverius, & *Anselmus Nieulandi*, geminum patriae, & Patriciae suae familiae ornamentum, uterque Jurisprudentiae laude insignis: quorum hic variis in Republica muneribus perfunctus, tandem decessit Procurator Regius, in Concilio Flandriae, conditusque est Gandavi ad D. Jacobi. Ille verò, cujus etiam multa exstant hic illic in Rempublicam merita, praeter juris cognitionem, omni humanitate, & varia eruditione claret. — Marchant Comment. lib. 1.

Antonius Schoormannus: qui ob ingenii solertiam, & in agendo dexteritatem, per varios dignitatum gradus, tandem in Concilium Parlamenti adscendit, non ita staturus felicitatis suae metam; nisi illum in viridi Senecta mors occupasset. De quo quidem viro, cùm, qui vivum non tulerant, mortuum laudarent (ut tum demum judicia vera sunt, cùm nec spes, nec metus cogit) hominem doctum exclamare memini Horatianum illud:

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi. — Horat. Ode 24. lib. 3.

OPERIS EPILOGUS.

HÆc ea sunt, quae de amato mihi oppido Posteritati visum consecrare: si quid usquam cespitavi, in tanta temporum caligine, & scriptorum inopia; paratam mihi Lectoris veniam scio, aut certè opto. Hoc unum profiteor, quod antè praestare addixi: ea accuratione me usum, qua potui, ea fide, qua debui. Si quis meliora;

Candidus imperti, vel partis utere mecum.

FINIS.

EPI-

EPITOME,

SIVE

Rerum quæ hoc Opere disseruntur

INDEX

Per Libros, Capita, & Numeros distinctus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT VI.

CAPUT VII.

27 novæ

77 de

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

19 Præ-

77 *Fran-*

INDEX RERUM.

CAPUT IV.

CAPUT V.

CAPUT VI.

18

FINIS.

INDEX FAMILIARUM

Quarum hic sparsim mentio

Castel-

Haves-

I

K

L

M

Mon-

Ser-

INDEX FAMILIARUM.

FINIS.

NICOLAI DE GUYSE

J.U.L. ET CANONICI CAMERACENSIS

MONS

HANNONIÆ METROPOLIS,

INTERJECTA

COMITUM HANNONIÆ

CHRONOLOGIA BREVI

USQUE AD

PHILIPPUM SECUNDUM.

AMPLISSIMIS ET CLARISSIMIS

URBIS MONTENSIS

SENATORIBUS

ET

CONSULIBUS

DD. DU MONT, MALAPERT, DACO, FRANEAU, VINCHANT, MERCHIER, LANNOY, HALLET, VERGNIES, BEHAULT,

ADAM, VANDER STEIN, JONART, FERCQUO, VIVIEN, TONNELAIR, MOVISSART,

N. D. G. S. P.

Ta me semper amoris sui stimulis agitavit Patria, ut jam pridem aliquam natali solo gratiam referre mens gestierit, quantulicunque foret illa momenti, non ex æquo reposita.

Scio Leonis Bizontini ad Athenienses Legati præsentiam, ob staturæ pusillitatem ludibrio fuisse: quod quidem improperii genus à me prorsùs alienum existimo, si corporis statum intueamini; verùm animi facultates exiguæ metum subire compellunt. Quid itaque, propositumne prohibebit hæsitatio? Minimè: genitalis loci necessitas jure sibi mercedem reposcens, tramitem pandet inceptum.

Ecquo pondere librabitur oratio profecta ab inculti scriptoris eloquio? Dicam; civium in idem civitatis encomium unio sermonis humilitatem blandâ fovebit indulgentiâ. Vestra quoque PP. Conscrip. filii Montanæ civitatis labantem animum fulciet authoritas: quam ceteri mecum Oppidani prædicabunt, obsequiosi legum vestrarum mansuetudini, hâc ratione Reipublicæ statum, valida quasi columna, firmantes, Theopompo teste, qui potius Rempublicam ideò subsistere dixit, quod Regi plebs morem gereret; cùm tamen interpellans arbitraretur Spartam tunc pedibus consistere, quod benè regeretur. Responsione siquidem istâ Theopompus insinuatum volebat, illud à Regum prudentia pendere, si plebs mandatorum capax efficeretur. Dicendum itaque, rem vestram publicam, & vestri clementiâ regiminis, & suavi plebis obedientiâ stabilitam; unde fit, ut in ea rari sint pro cœtùs multitudine discoli, animadversio in paucos necessaria, vigor sine rigore perpetuus; junioribus in Senatu seniorum conjunctione celsitudinem eminentiæ suæ scandentibus, adinstar hederæ, quæ arbori circumvoluta cum eadem ascendit. Itâ cum Clystene Aristides, sicque promovit Sylla Lucullum: concors enim Rectorum sententia splendorem potestatis adauget, quomodo corpora Solis exposita radiis, suâ ipsum repercussione illustrant. Quocirca, cùm Amplitudinis Vestræ terminis modestiam concludatis, amore non timore rem agitis: hæc virtutum vestrarum est semita, hoc plebis asylum, quæ mansuetis afficitur Regibus, efferos exosa non tantùm, sed & illos, qui sævitiei minima aduruntur nota. Nunquid Hanno, Cartaginensium in exercitu Dux, exulare jussus, quod impedimentà bellica per Leones conferri curaret? Ita horrori populis est feritas; honori verò Clementia; quam venerabundus ut dignitatis vestræ fastigium extollo. Hæc ad Vos Theseo me filo dirigit: eadem tesseram hanc meæ in Vos observantiæ accipiet, ac adspiciet: nihil enim accipit quod non boni consulat; nihil aspicit quod non lætificet. Affectum Patriæ innatum lucis Vestræ splendor vegetabit in concive, qui se Montensis vineæ palmitem esse, semper expressâ significatione testabitur.

AD

AD DOMINI

NICOLAI GUYSII

HISTORIAM

De oppido MONTENSI & Comitibus Hannoniæ.

ANNONII Montes porrecto vertice clarent,
Abſcondant Montes nunc caput Aonii.
Eſte procul latices, voluit quos Aonis unda,
Longè alios latices Hannonis ora parit.
Una, palàm, dicenda placet modò gloria Montis
Hannonii, Aonii gloria magna perit.
GUYSIUS Hannoniæ meritos modulatur honores,
Reſtituens Patriæ pignora chara ſuæ.
GUYSIUS æternum ſic inclytus audiet, una
Hannonii, Aonii gloria clara jugi.

Lud. d'Oultreman Can. Cameracenſis.

In Domini NICOLAI GUYSII *Juris utriuſque Licentiati & Metropolitanæ Eccleſiæ Cameracenſis Canonici* CASTRI-LOCUM. *V. Robart S. Gaugerici Canon.*

ODE.

Uid hoc, quòd alto CASTRI-LOCUS jugo
Feſtiviori flammeus eſt face?
Nî fallor, haud indignum alumno
Lætitia celebrat laborem.
Quamvis vetuſtâ nuper imagine
Micans, Olympo ſuſtulerit caput;
Nunc ampliore ornatus auſu
Et magìs, & meritò renidet.
Florere cultu Numinis, & regi
Candore legum: ſed neque diſpares
Servare mores, ingenîque
Viribus, & ſtudiis valere,
In publica re eſt præſidium potens:
Atqui remotos in populos ea
Transferre lucubratione,
Præcipuum eſt decus, atque honeſtas.
Mactè ergò GUYSI: nec patriæ tuæ
Præferre ceſſa tam rutilas faces.
Sic Te ſenes, ſic Te juventus,
Caſtalideſque ſacræ coronent.

AD

AD
LECTOREM
BENEVOLUM.

NE mirerè lector, quod Spartam hanc ornare præsumpserim, quam alii splendidiùs illustrare poterant: mens ævi prisci veternum partim exuta, partim induta moram omnem abrupit: exuta, quia Cymmerias antiquitatis tenebras, quibus olim scriptores involuti fuêre, excutiendas existimavit: Induta, cum vetera Principum Hannoniæ Encomia suis etiam ornamentis restituenda censuit.

Jacobus Guysius, stemmate mihi junctus paterno, ejusdem antiquitatis studiosus, exeunte sæculo millesimo trecentesimo, palæstram hanc adiit; sed à Troyanorum exorsus initio fidei synceræ scrupulum aliquem ingeneravit. Non inficias ivero, eundem, Ecclesiarum antiquitatibus subinde certum, quas consanguineorum virorum Consularium authoritate fretus accepit, tum ex Valentianensibus, tum ex Cœnobiticis Archivis.

Eruditione conspicuum etiam agnosco, cum primas obtinens partes inter antiquos Minorum Patres, Theologiæ laureâ fuerit insignitus, atque suis Theologiam, Mathematicam, & Philosophiam annorum 25. spatio prælegerit, mortuus tandem anno 1398. Quia tamen in serie Principum nostrorum multa sibi obscura fuisse fatetur, eidem succenturiari me posse sine arrogantia confisus sum, dissipatarum rerum Annalibus à Pharamundo ad Philippum usque secundum, Belgii Principem, in unum prope manipulum cohibitis: Archivorum enim monumentis & R.D.N. Goubille Metropolitanæ Cameracensis Decani scriptis aliquibus instructus; Item historicorum collatione confirmatus, id ausus sum. Nunquid pigmæus giganteis insidens humeris longius aspectum protendit? Veniam itaque certiora spondenti tribue lector: si quid Censuræ consignationibus annorum adfero, illud majorum authoritatibus, non potentiorum foribus affixus astruo. Sermone usus sum brevi (quantum licuit) & lachonico, Polyeucti motus opinione, qui Phocionis brevitatem eloquentiæ prætulit Demosthenеæ. 2. Candido, non fucato, exosus circumforaneorum affectus; simplicem enim veritatis fidem amplexus sum, ambitioso eloquentiæ fastu rejecto. 3. Facili, nec multùm elaborato, ne mihi ridiculum illud Phyteæ contra Demosthenem quadraret, sermonem redolere lampadis oleum. 4. Libero, nec clausulis in mensura nimis astricto, veritus musicorum levitatem. Cæterum latinæ splendorem elocutionis tametsi scriptis hisce non arrogem, permittant saltem Conterranei Concivem res suæ gentis oratione tolerabili tradere, easque capitibus, serie temporum contractis, ut fert natura compendii: velut enim, contexendæ non omnes adhibendi coronæ flores, sed illi, qui venustiorem videntur allaturi speciem; ita rejectis aliquibus, quæ nostro convenire serto non videbantur, ex Hannoniæ tantum hortulo (quantum licuit) ea deprompsimus, quæ, nostri suave-olentiam operis, sensibus adaugerent. Si quid itaque superflui sit elapsum, spongiæ submitto peritorum: Quæ autem nundum mihi comperta, desiderantur, illa liberalitati relinquo lectoris; quem obsecro mihi communicationis impertiri favorem, emendaturo quicquid minus rectè, certè, vel expressè scripsero.

MONS

MONS
HANNONIÆ METROPOLIS,
INTERJECTA
COMITUM HANNONIÆ
CHRONOLOGIA BREVI,
USQUE AD
PHILIPPUM SECUNDUM.

CAPUT PRIMUM.
Situs Oppidi.

Ontem Hannoniæ Metropolim, à situ nuncupari ipsis intuentium oculis est evidens.

Fossâ duplici circumdatur, eaque plurimùm munitur, quæ etiam piscium fœcunditate laudis facundiam suppeditat.

Trulla fluvius secundam alluit fossam, quæ extremam Oppidi regionem interfecans artificibus aquarum indigis immenso est usui. Nomen autem sortitur (Roberto Cænali teste, lib. De Re Gallica) à Trullo Romanorum legato.

Jacobus Guisius in manuscriptis annalibus Hannoniæ, ait: Trullum reprimendæ rebellionis Belgicæ causâ, ab Octaviano Augusto destinatum fuisse, juxtaque fluvium hunc castrametatum, & inde nomen Trullæ fluvii promanasse.

Haynæ seu Hannia fluvius suburbium præterlabitur, effluens in vicum Jumappyum, ubi mercimonium navale Montensium utriusque fluvii gaudet alluvione.

Mænia præter loci naturam arte circumvallantur admirabili, quæ propugnaculis non modò; verùm etiam arboribus ipsi loco venustatem adferentibus obfirmantur.

Denique Mons in pratis vernante circumquaque gaudet aspectu, sic ut absimilis nequaquam sit Monti per Isaiam expresso.

Nunquid Mons in vertice Montium? Cum Paridis & Æribusii, ceterisque contiguis emineat? An non hâc ratione super vicinos omnes elevatus est colles? Præter hæc, & ad illum omnes confluxêre gentes, secundùm Isaiam allegatum. Huc è Græcia Guisleni, ex Hibernia Fursæi, è Galliis Amandi, è Cameracensibus Auberti, ex Hannoniis Waldetrudes, in odorem unguentorum loci venêre, quorum spiramine allecti vicini, auras vitæ spiritualis hausêre.

In Suburbana quoque gratum Mons noster intuentibus exhibet aspectum: in colles scilicet per declivia segetibus lætos, in sylvarum frondes, Oppidum ad instar coronæ cingentes, in stagna denique crispantibus undis fulgentia.

Ita me Phœbus amet, ausum asserere, civitatem hanc plurimis Europæ, ne dicam oppidis, sed, & Regiis varietate situs anteponendam esse.

Parisios, Londinum, atque Bruxellam Regias lustravi, non æquiparandas. Sileo Rotomagum Normannorum, Remos Gallorum, Cantuarios Anglorum, Leodicum Eburonum, his enim amænitatem nostri comparatione Montis inferiorem observavi.

Quis è suburbanis, Orientali præsertim, & Meridionali regione, Montem hunc (ab ipso cacumine ad infimam usque partem Oppidi sensim declivem) non admiretur à congerie confertissima?

Ita profectò compacta moles, ut lapidem unum, non plures astruas; sic denique, præter naturam, distincta varietatis ædificiorum confusio, ut etiam opera Corinthiaca, Ionica, Dorica, & Attica, à peritis Architecturæ discerni queant, eâque ratione, confusio voluptatem, & distinctio studium generet.

Non me latet, aliquibus forsan obversari posse contradictionem hanc, meritò scilicet mercedem à me solum genitale requirere, verùm

rùm enimverò, veritatis, non adulationis studioso mihi lectorem assentiri precor, benevolentiam deberi ratus ingenuitati, quæ rejecto loliginis succo, candidam, sine labe, simplicitatem amplexa est.

Ut rem observatione preclarâ concludam, Oppidi subjungo dimensionem, non à mea, sed periti Minerva profectam. Ea est pedum decies quinies mille, octingentorum, & septuaginta octo geometricorum, pollicibus decem, & dimidio pedem constituentibus. Is est ambitus, quem Petrus le Poyvre, Serenissimorum Belgiæ Principum geographus, eodem loco natus, hujus idem artis expertissimus, eleganter dimensus est.

CAPUT II.

Antiquitas.

Cogitante me de ejus antiquitate, atque eidem involutâ fabularum admixtione, ipso conatu nitentis eloquii impar evanescit oratio, cùm res jam tantâ sepultas vetustate, nec ullius auctoris classici sententiâ roboratas temerarium sit redivivas facere.

Quis enim, nisi antiquitatis imperitus, de castellis, arcibus, atque munitionibus, ante Julii Cæsaris ætatem, certum ferre queat indicium?

Ab eo inquirenda arcium nomina, non à fabularum textoribus. Nullius ipse Castri-loci prope Trullam fluvium meminit, cùm demùm Trullus venerit sub Octaviani Imperio. Si quid hâc in re certum sit, à paludibus Nerviorum, eorumque nemoribus expetendum est, quos constat iisdem se continuisse per causam tuendæ libertatis, utpote ab omni exterorum commercio alienos, ut expressè testatur Cæsar in commentariis, ideò ceteris Gallis ferociores extitêre, ferinis affectibus inservientes, proindeque latebris crebrioribus, quàm arcibus usi, Vopisco auctore antiquissimo idem testante, dum ait Francos, & Belgas, inviis stratos paludibus, Oceani vicinitate confisos fuisse.

Quocirca ut ab ovo, quod aiunt, ordiar, primam Montis nostri munitionem Aubronio, seu Alberoni adscribendam duxi, utpote turre Aubronii nomine apud indigenas superstite: sed quò Alberonis elucidatior sit cognitio, res ab altiore paululùm investiganda principio.

Rex Franciæ Pharamundus, connubio Argottæ, Regis Cimbrorum filiæ, Clodionem genuerat: an hic Ducis aut potiùs Regis nomine sit indigitandus, inquit, Goropius Becanus haud refert, cùm Ducis nomen æquè ad Monarchiam, atque Regis pertineat. Clodio itaque paternæ virtutis æmulus, Romanos, jam Rhenanis à Pharamundo pulsos partibus, prosecutus est, superatisque Mosâ, & Scaldi fluviis, eosdem ad Somonam usque fugavit, expugnato Cameraco, sicque totâ Germaniâ secundâ potitus est, tam pulsis, quàm in societatem ascitis Romanis.

Clodionis è Basina Vidulphi Thuringiæ Regis filia, proles hæ prodierunt, Albero, Ranicarius & Reginaldus, quibus, per testamenti tabulas, Morovæus tutor est constitutus, cognatusne an alienus Clodioni, incertum, inquit Goropius, constat tamen hunc pupillorum possessiones usurpasse, regiumque diadema sumpsisse.

Porrò, mortem oppetierat Clodio anno 449. teste manuscripto Cœnobii Sancti Sepulchri, Cameracensis. Cui (etiam non viso) Paradinus accedit, quorum sententiam, contra Neothericum quemdam, nulli innixum auctoritati, amplecti cogor.

Albero privationis indignitate commotus, hereditatem à Morovæo paternam eripi condolens, Allemannorum ope, potissimam Belgii partem Cameracum usque recuperavit, munitione primum, ad Montem hunc (qui postea Castri-locus) exstructâ contra Morovingorum potentiam.

Erat autem Mons iste nemoribus undequaquè circumseptus, hodiernâ quoque regionis oppidi declivis nomenclaturâ prisci temporis vestigium referente, ubi Alti-bosci vicus dicitur.

Optimè Franciscus de Rosieres in eandem sententiam. Albero (inquit) obtectus sylva Carbonaria, tanquam firmo præsidio, hostium delinabat injuriam: siquidem, vicina regio densissimis nemoribus tum consita vix cuiquam patebat impunè.

Ex iis concludendum esse liquet, nullum Castri-loci nominandum esse conditorem ante Alberonem, nec quidem Julium Cæsarem, qui qui laudum suarum præco clarissimus, Castri-loci mentionem in commentariis minimè neglexisset, cùm tamen aliarum mentionem fecerit arcium, debellandis, seu continendis nationibus erectarum, quæ Nerviis inferiores erant fortitudine: exemplo sit Bratuspantium in Bellovacis, & aliç Advaticorum munitiones, quas scripto non prçteriit.

CAPUT III.

WALBERTUS I.

Anno 491. defuncto Alberone, Walbertus I. patris hereditatem adit, inquit Franciscus de Rosieres. Genitus erat ex Argotta Theodomari Gothorum Regis filia. Is Chilperico Rege Morovæi filio ignaviter delitescente, & Sardanapalicâ mollitie diffluente, pomæria protulit, etiam vivente patre. Eminebat autem Walbertus hic, inquit Rosieres, inter ceteros Principes, honore, præclaris majorum imaginibus, ac inveteratâ virtute, præcellentique ingenio commendabilis.

Nuptiis cum Lucilla Zenonis Imperatoris sorore contractis, genuit Walbertum, & Ausbertum, quos sanguinis vinculo sibi conjunctos Imperator fascibus consularibus admovit: hinc uterque Romani Senatoris usus est titulo. Porrò

rò ab Ausberto Pipinorum, à Walberto autem Hannoniæ Comitum stirps petenda.

CAPUT IV.

Ranicharii *Fratris* Walberti *clades.*

CLodovæus Rex Chilperico generosiores gestans spiritus, Alberonis posteros Imperii sedem dilatantes, arcet ab ulteriore in Gallias progressu, & Ranicharium, Walberti primi fratrem, qui jam Cameracensibus, & Atrebatibus Jura dabat è medio tollit, anno 510. (secundum Tilletii consignationem) ut regnum Franciæ securiùs ad suos transmittat. Ranichario, seu Regnachario (secundum Gregorii Turonensis denominationem) subacto, Clodovæus in eandem Walberti cladem aspirabat, ast impetitus à Walteri affinibus, Zenone Imperatore,& Theodorico Ostrogothorum Rege, pacem inire compulsus est.

Obiit autem pacificè Walbertus primus circa annum 528.

CAPUT V.

Walbertus II. & III.

CUm à morte Clodovæi, fratres Gallias inter se partirentur, obtigissetque Theodorico Notho Austrasia, (quæ ob stirpis Clodionicæ prætensiones erat incertior) Walbertus secundus sub eo rexit Hannoniam. Is est, quem Senatoris Romani decoratum honore supra diximus. Walberto Senatori defuncto anno 562. filium Walbertum tertium Franciscus de Rosieres substituit, quem ex Amalberga Carolimanni Landensis Ducis Brabantiæ filia, proles multas genuisse refert, adnumerans Walbertum, qui fuit pater sanctæ Waldetrudis : Item Brunulphum sanctæ Ayæ patrem : addens etiam Walbertum hunc tertium, relicto seculo anno 573. factum Monachum Treveris, in sancti Matthiæ Cœnobio.

Hac Francisci deductione (qui in stemmatibus Ducum Lotharingiæ fuit exactissimus, utpote munimentis Ecclesiarum Virdunensis, & Metensis instructus) evidens est, plures ponendos esse Walbertos in serie nostra, quam Jacobus ponat Guisius, duos tantum recensens: quomodo enim fieri potuisset, ab anno 491. quo Walbertus primus paternam adiit hereditatem, ad tempora usque D. Waldetrudis, quæ anno 600. regebat, unum tantum intermedio Comitem extitisse? Jacobus Guisius hac in re fassus est, ad se quidem duorum tantum Walbertorum notitiam esse delatam, ideoque lectoris opem requirit, hoc in dubio asserens, ex temporis consignatione, à primo ad ultimum, plures esse ponendos Walbertos, quam duos.

CAPUT VI.

Walbertus IV. & *Sancta* Waldetrudis.

WAlberto tertio Monasterium ingresso anno 573. filius Walbertus successit, qui ex Bertilia, Regis Thuringiæ Bertarii filia, sanctas Waldetrudem, & Aldegondem sustulit. Huic altissimâ fruenti pace, arcium, aut castrorum minimè fuit administratio necessaria : unde contigit (teste Jacobo Guisio) ut proprii fundi inhabitationem Castri-loco prætulerit, vicum scilicet Cursorium, vernaculè Coussor, situm inter Malbodium, & Bello-montem. Hunc locum cum prolibus incoluit, è quibus primogenitam Waldetrudem Maldegario conjugem dedit. Erat autem Maldeg.rius è primaria Gasconum nobilitate natus, patre Malgero, matre Onugneta, seu ut alii volunt, Onugera. Adeptâ Waldetrude in conjugem, ex Hybernia (cujus erat clientaris Præfectus) in Hannoniam rediit, adductis secum Monachis septem, è Bobiensi Monasterio, SS. Eloquio, Ettone, Adelgiso, Wasnulpho, Foliano, cum duobus fratribus, Furseo, & Ultano.

Socero mortuo anno 598. ut vult de Rosieres, Vincentius cum uxore Hannoniam rexit. Obiit autem socer ejus sanctus Walbertus, Cursorii, ibidemque contumulatus : cujus sepulchrum miraculis gloriosum, tanto peregrinorum exterorum concursu visitatur, ut hac ratione quodammodo nostrates impietatis notâ inuri videantur, cum tam laudandi parentis in generatione sua venerationem aliquando neglexerint.

CAPUT VII.

SS. Vincentii, & Waldetrudis *recessus à seculo.*

VItâ Conjugali, multis annis pudicè admodum exactâ, Maldegarius, & Waldetrudis de seculi renunciatione, (Theodoberto secundo Austrasiis imperante) cogitant, susceptis jam prolibus quatuor, Landrico, Dentelino, Aldetrude, & Maldeberta.

Maldegarius locum, qui dicitur Altus-Mons elegit anno 606. teste Wionio, ubi tantâ vixit sanctitate, ut certatim ad eum concurrerent disciplinæ Religiosæ studiosi viri : sub cujus regula, trecentos ibi vixisse Monachos, constat ex diplomate Petri Cameracensis Episcopi, dato anno 1323. ubi laudum sancti hujus Comitis summarium continetur.

Professione verò religionis, nomen Maldegarii, in Vincentii mutatum.

Est autem Alti-montium locus amænus, rivulis montium convalles interlabentibus speciosus, fluvio Sambræ (à magniflua piscium copia commendando) perfusus, opaco sylvarum ambitu, omnique fertilitatis ubere lætabundus.

Mariti exemplo Beata quoque Waldetrudis secessum quæsivit, ut infra sequitur.

CAPUT VIII.

Castri-Loci inhabitationes, secunda, & tertia.

WALDETRUDE secularem agente vitam, Divus Guislenus, arbitratus Castri-locum sibi divinitus esse revelatum, eò consederat, Lamberto, & Bellirio comitantibus. Erat autem locus hic desertus, à pace jam confirmata, inter Franciæ Reges, & Clodionis posteros, sic ut sancto Guisleno necessarium fuerit, arbustorum, & veprium extirpationi incumbere: quibus occupato viro sancto, ursa superveniens, sportulam, in qua vestes ejus sacræ recondebantur, asportat in locum nemorosum, qui ab ursorum copia, Ursidungus, seu Ursi degentis locus appellabatur: indeque amotis catulis hospitium eidem cessit.

Guislenus inde digressus, postquam Waldetrudi crebro salutis æternæ curam innuisset, paratam ad seculi renuntiationem hortatur, ut Castri-locum deligeret, quo vitam ab hominum consortio segregatam tutè transigeret: cujus monita, velut æternitatis cibum, alendæ familiæ dispensans Waldetrudis, ibidem cellam ædificari voluit, hujus rei conscio, atque directore Hydulpho cognato.

Visâ constructi per Hydulphum ædificii magnificentiâ, condoluit, collapsumque sequenti nocte cernens, numinis superni providentiam admirata est, injungens, ut cella minor extrueretur; haud ignara, etiam in exterioribus humilitatem observandam: minima enim qui negligit, paulatim decidit, nec sunt habenda pro parvis, sine quibus ad magna pervenire nequimus. Porro Capella sanctæ mulieris orationibus dicata, DD. Apostolos Petrum, & Paulum patronos nacta est.

CAPUT IX.

HYDULPHUS & AYA, eorumque vita Monastica.

SANctis comitibus Waldetrude, & Vincentio Christi obsequio jam astrictis, Hydulphus, cum Aya Conjuge, Hannoniæ Præfecturâ donantur, à Dagoberto Rege. Erat autem Hydulphus Dynasta Lobiensis, cujus uxori, Jure sanguinis, obtigerat hæreditas Waldetrudis; utpote filiabus Aldetrude, & Madelbertâ in sanctæ Aldegundis gynæceum admissis, Dentelino quoque infante humanis erepto, & Landrico professionis paternæ socio: unde factum, ut Aya cognata germana successerit, utpote filia Brunulphi, sanctę Waldetrudis patrui, prodierat enim Walberto tertio.

Hydulphus itaque, & Aya gustatis seculi honoribus, non satiati, ad fontem illum conversi, cujus aquæ saliunt in vitam æternam, religiosum quoque vitę genus amplexi sunt.

Hydulphus Lobiis monachus effectus est, Aya verò in Castri-locensem puellarum nobilium ascita congregationem, ibidem obdormivit in Domino, clara miraculis, anno 618. ut consignat Wionius.

CAPUT X.

BRUNULPHUS, & ALBERICUS. Item Castri-loci munitio.

BRUNULPHUS, Clotildis, Ayæ sororis, filius, materteræ substitutus est, qui tantę fuit authoritatis, ut sub Haiberto Austrasiæ Rege, Majoris palatii munere functus sit.

Hunc Dagobertus Franciæ Rex è medio tolli voluit: verùm, quæ necis causa fuerit, & quando, non satis liquet inter authores, cum varii diversa censuerint, probabiliter tamen hæc circa annum 640. referri posse judico. Hoc constat, Dagobertum obiisse, anno 645. Ita Guaguinus, & alii plerique.

Albericus patre orbatus, hæreditate privatus, cæterisque fortunæ bonis à Dagoberto spoliatus, tandem restitutus est, Regis Sigeberti, Austrasiam in Provincias redigentis, beneficio.

Uxorem duxit Alsatiæ Ducis filiam, teste Jacobo Guisio, qui subjungit, antiquam Castro-loci turrim, per hunc restauratam, munitioneque Castri-locum circumvallatum, ubi & animam anno 694. exhalavit.

CAPUT XI.

Templum Castri-Loci secundum.

SAnctus Sigebertus Rex in expiationem animæ recenter defuncti patris sui, Dagoberti, necis Brunulphi authoris, templum beatæ Virgini, propè cellam sanctæ Waldetrudis extrui imperavit, Waldetrude jam coruscâ miraculis, unde patet obitum sanctæ mulieris malè à quibusdam referri in annum 650. cum ante Dagobertum defuncta sit, utpote clara miraculoso sepulcro anno 645.

Tertius fundator nominandus Sigebertus, primam enim ædis Castri-loci fundationem D. Waldetrudi tribuendam, nullus ambigit.

Secunda dos adscribenda sanctæ Ayæ, quæ etiam mortua, vivæ vocis oraculo, confirmavit à se factas Ecclesiæ donationes, quas ejusdem hęredes irritas esse, juridicâ contradictione, volebant.

Sigebertus itaque tertium inter fundatores locum obtinens, triginta præbendas, totidem nobilibus puellis instituit, quæ in Deiparæ Virginis æde, Christi manciparentur obsequio, sub beatæ Waldetrudis instituto.

Monachis autem in Sancti Petri Templo collo-

collocatis, Censûs ad victum comparati sunt, ut ipsi statis horis, in sacra puellarum æde, divinis operarentur.

Institutione primâ, Virginibus præfuit Abbatissa, sub qua principem locum obtinebat Præposita, temporalibus, & Decana spiritualibus administrandis: Item thesauraria, quæ reliquiarum sanctarum, ornamentorum templi, & cæterorum hujusmodi curam gereret, protectioni quoque servorum & ancillarum incumbens: quorum vestigia nuoium, etiam nunc, domicellæ quatuor, è senioribus, apertè demonstrant, cum iisdem Ecclesiæ negotiorum administratio competat. Sitne Sigeberto, an D. Waldetrudi ascribenda decem Canonicorum fundatio (ad rerum temporalium Ecclesiæ istius œconomiam) mihi adhuc incompertum est: Manuscripta quædam Sigebertum institutorem faciunt: Jacobus vero Guisius dotem illorum tribuit liberalitati sanctæ Waldetrudis.

CAPUT XII.

Walterus I, II, & III.

Divisâ jam in Præfecturas clientarium Rectorum Austrasiâ, Albericus fatis anno 694. functus, filium hæredem Walterum habuit.

Is Pipion II. Brabantiæ Duci junctus, Theodoricum, Franciæ Regem in Belgas moventem, ad Carbonariam silvam fudit.

Idem Carolo Martello, militares copias adversùs Regem Chilpericum subsidiares adduxit, hâcque ratione Rex Belgicis inhians partibus fugatus, & ad Vinciacum deletus est anno 717. teste Baronio.

Est autem Vinciacum villa celebris propè Valcellam Monasterium, Vernaculè dicta Vincy: Patriam autem exprimit Guaguinus, aiens Martellum in agro Cameracensi victoriâ potitum. Waltero I. mortuo anno 748. paternam adit hæreditatem Walterus II, ex Hervçi Metensium Comitis filia natus, inquit Fr. de Rosieres. Comes hic sub Pipino brevi militavit.

Obiit autem Walterus II anno 779. qui, nuptùs cum Bertha Lamberti Mosellanorum Ducis vidua contractis, tulit Walterum III, teste dicto de Rosieres.

Vixit autem Walterus III, Caroli Magni tempore, ductâ uxore, filiâ Tassilonis Bavariæ Ducis, quæ Renatam peperit hæredem. Idem ad Saxones debellandos missus ab Imperatore, armis eorundem victus interiit.

Annum necis Fr. de Rosieres consignat in octingentesimum Christi: qui an certus sit, dubium est, cum Saxonibus sæpè jugum excutientibus, toties à Carolo Imperatore expeditiones iterari necessum fuerit, & varietatis istius nullam dictus de Rosieres mentionem fecerit: illud tamen apertum est, Imperatorem Renatæ à Waltero relictæ curam amplexum: sed quo anno Comitatus ei delatus fuerit, etiam ambiguum est.

Proinde errarunt hi, qui anno 819. Comitatu donatam à Carolo dixêre: obierat enim tum Carolus Magnus, ejusque mortem Ado Chronographus, item Jacobus Guisius, & alii consignant in annum 813.

CAPUT XIII.

Albo & *Abbatissæ Castri-loci electio.*

Occisi Walteri fidelitatem in expeditione Saxonica, Carolus Magnus remunerratione dignam ratus, filiam ejus Renatam Alboni, filio Loheri Mosellanorum Ducis, thori consortem dedit, cui & Hannoniam commisit, urbe Montensi in Hannoniæ Metropolim erectâ.

Ludovicus Imperator, eodem Albone Hannoniam regente, Concilium Aquisgrani coegit, ubi jus electionis Abbatissæ, Domicellis templi sanctæ Waldetrudis ademptum, in Comitis potestatem transiit: hac additâ conditione, ut Comes Abbatis titulo donandus, juret, de servandis Ecclesiæ suæ privilegiis & immunitatibus.

Post hæc Imperatoris & filiorum altercatio gravis est exorta, quæ varias partium sectas genuit, Alberone Comite pro Ludovici liberis militante, filio autem Alberonis Imperatoriam amplexante manum. Dissensionum hæc ratio, quod filii minorem solito patris benevolentiam experirentur. Re tandem compositâ, Comes Albo fidelis perstitit, Lotharium enim Ludovici filium proficiscentem in Italiam (quæ ei per jus ercisundæ familiæ contigerat) sequutus est impigrè, eidemque ad extrema usque facta cohæsit, anno scilicet 834. defunctus.

CAPUT XIV.

Albo II. & Manasses.

Franciscus de Rosieres Albonem secundum, Albonis primi filium & successorem facit, (contra Jacobi Guisii sententiam qui tantùm unius meminit Albonis,) addens hunc Caroli Calvi partibus acriter institisse, obitumque hujus consignat in annum 880. Alboni secundo filius successit Manasses, cujus tempore Normanni in Gallias sævierunt: quorum irruptiones annis fere centum continuas fuisse Molanus ait.

Joannes Goropius Becanus primam eorum in Gallias irruptionem contigisse refert anno 846. Sed Meierus eosdem antea in Frandriæ littora delatos fuisse dicit, anno scilicet 832.

Consumptus autem Manasses repentinâ morte anno 915. cui Raginerius primus hæres ex asse fuit.

CAPUT XV.

Raginerius I.

Galliæ rebus, à morte Ludovici, plurimum accisis, ob prælia filiorum ejus inter

se, status Galliæ luctuosissimus extitit, certamine præsertim, apud Altissiodorenses, quo omnis Galliæ dignitas jacuit ita contrita, ut Normannis, imo etiam ipsis regni vasallis, impunè multa licuerint, contra Regis authoritatem.

Raginerius in primis excusso elientelæ jugo, studiosus emancipationis, ausus est Comitem se scribere proprietarium.

Normanni autem eâdem consisi ratione, securiùs Gallias invasêre; quibus propulsandis necessaria fuit Raginerii generositas, qui eisdem eleganter obstitit, Franconis Episcopi Leodiensis, atque Gothelini Abbatis fani sancti Amandi, viribus fretus: eosdemque Condato castro depulit, Godefrido Duce comprehenso, quem captum carceri mancipavit, & carceratum Christo nomen dare compulit.

CAPUT XVI.

Normannorum calamitates & reliquiarum Sanctarum conservatio.

ANnis 880. & 881. maximæ à Normannis Belgio strages illatæ sunt, multis tum oppidis tum Cœnobiis incendio concrematis. Tornacenses urbe suâ profugi corpus Sancti Eleutherii, Noviomum detulerunt, ubi per annos triginta, sedes fixêre. Atrebates cum Sancti Vedasti reliquiis Bellovacum incoluerunt. Monachi Elnonenses corpus Sancti Amandi Lutetiam asportarunt; corpus verò Sancti Amati delatum est Suessionium.

Pignora sacra Sanctorum Walarici & Richarii Balduinus Flandriæ Comes ad Sancti Audomari castellum transferri voluit. Rhemenses corpus S. Remigii Spernacum detulerunt, inquit manuscriptum Cameracense S. Sepulchri, dicens id Nordalvingorum timore factum, quorum nomine Normannos intelligit. Corpora SS. Guisleni, Vincentii, & Landelini ad Castrilocum deportata sunt. Jacobi Guisii historiam hic addendam censui, quam pietate refertam potius quam certam agnosco. Commissum, inquit, hoc tempore prælium contra Normannos prope vicum Hannoniæ, qui vernaculè Tumayde dicitur, ibique conclamatum à nostris, tu Christe fers opem: unde loco nomen Tumayde emanatum ait, quasi dicas, tu me adjuvas. Addit idem Guisius omnia sylvæ Carbonariæ castella Normannorum furore conflagrasse. Condatum à Raginerio recuperatum & restauratum iidem secundò compulerunt ad deditionem, & rursus æquavêre solo: quo conflictu Raginerius victus est, & captus: lytro tamen persoluto dimissus.

CAPUT XVII.

RAGINERII *primi bellum contra Conradum Lotharingum.*

CONRADO Lotharingiæ Duce adversus Otthonem Imperatorem partes Hungarorum sequente, Lotharingi perfidiam ejus exosi sunt: & de novi Ducis electione cogitantes, in Raginerium oculos converterunt, Divæo teste. Horum electione sublimatus Raginerius anno 953. in Conradum movit, quem ad Mosam fluvium fudit: quo in conflictu, viso perfidi Conradi sanguine, penitus efferbuit, & hostibus plurimis suapte manu necem intulit. Conradus gravi vulnere saucius, præcipiti fugâ se præripuit: cujus historiæ Flodoardus etiam meminit, in manuscriptis Remensis historiæ.

CAPUT XVIII.

Restitutio Ecclesiarum Hannoniæ & institutio Clericorum Sancti Germani.

CIrca annum 957. Bruno Coloniensis Archiepiscopus, frater Imperatoris Otthonis incumbit reparationi dirutarum à Normannis Ecclesiarum in Hannonia, atque disciplinam restituit Ecclesiasticam acceptâ à Pontifice summo Nuncii Apostolici authoritate. Idem Castri-loci, diruto jam Monachorum Sancti Petri Monasterio, Clericos in Parochia Sancti Germani constituit, qui ad ædem domicellarum Capituli Sanctæ Waldetrudis sacra litarent: Quo tempore etiam in Raginerii Comitis extorsiones actum est. Hic multarum Ecclesiæ possessionum, vi sublatarum insimulatus, hac temporum iniquitate, non tantùm Ecclesiasticis, verùm etiam secularibus plurimùm odiosus erat.

CAPUT XIX.

RAGINERII *captivitas.*

DIscussis Raginerii impietatibus, Bruno tandem anno 959. eundem apud Valentianas aggreditur, & comprehensum vinculis constringit.

Quod autem Divæus relegatum ad Sclavones asserit, non est probabile: cum tutius longè fuerit vinctum detineri, quem tanti animi, tamque multis rei bellicæ clarum insignibus ubicumque fuisse constabat: proinde Pauli Æmilii sententiam duxi præferendam, aientis, Raginerium in perpetuam mancipatum esse custodiam. Chronicon Cameracense refert etiam filios ejus à patriis eliminatos esse finibus; quod cum Jacobo Guisio convenit, si dicas, eosdem mox ab audita patris captivitate fugam iniisse, non expectatâ relegationis sententiâ. Bruno Raginerii detentione securus, eundem illicò declarat Valentianensis Comitatûs usurpatorem, installans Comitatui Guarnerium, Imperatoris authoritate, quâ & Montensem Comitatum Reginaldo confert, excluso possessionibus Raginerio. Quia tamen Reginaldus brevi tempore substitit, utpote superatus (ut infrà dicetur) à Raginerii liberis, hoc omisso, Comitum seriem à Raginerio ad filium ejus deducam.

CAPUT XX.

Bella filiorum Raginerii *contra* Reginaldum.

Brunone fatis erepto anno 966. Raginerius & Lambertus, Raginerii primi filii, in patrios regressi fines, multa, pro Comitatûs Hannoniæ recuperatione moliuntur: & tandem ad fluvium Hagnam, inquit Chronicon Cameracense, castrum Bussud muniunt.

Divæus hoc Castrum aliquando Buxidem, aliàs verò Bossutum vocat. Quicquid aliqui delirent, non Vicus Boussoit sed Boussu, communi veterum calculo intelligitur.

Ex hac itaque munitione, Juvenes præfati, Montensibus plurimùm infesti fuêre, sed impotenter: Imperatoris enim viribus confirmati cives, pro sua in certando propensione fortiter restiterunt.

Otthone anno 973. ad aliam sublato vitam Raginerii liberi, hostem Reginaldum & Guarnerium undequaque perquirunt, quos ad Peronam prosecuti, pugnâ debellant atroci, Gallorum ope potiti.

CAPUT XXI.

Bellum Otthonis *in Filios* Raginerii.

Commotus hostium victoriâ Ottho II, exercitum cogit, Arnulpho Comite Flandriæ atque Godefredo Arduennæ, ducibus, inquit Meyerus.

Hi, ducto in Hannoniam exercitu, castrametantur ad Bossutum; idemque cingunt obsidione anno 974. ut vult Chronicon Cameracense, referens Cameracensem Episcopum obsidioni interfuisse. Obsessum denique capiunt, diruunt, & solo æquant.

Raginerius & Lambertus hâc ratione pulsi, ad Carolum Regis Lotharii fratrem confugiunt: & postmodum Otthoni Veromandensium Comitis filio juncti, limites Hannonum infestant.

CAPUT XXII.

Castri-loci Obsidio.

Comes interim Flandriæ Montensem occupabat Comitatum, sub Imperatoris fide. Ideò, resumptis exules viribus, Hannoniam repetunt, & Castri-locum obsident, ita referente Chronico Cameracensi: Ad Montem, inquit, Castrum properatò contendunt, ibique super fideles Imperatoris Comites, Godefridum, atque Arnulphum irruunt: illi extra munitionem emergunt & potiuntur diu certato fructu victoriæ. Hæc manuscripta. Obsidionem hanc Jacobus Guisius in annum 974. consignat, sed frequentiori Chronographorum sententiâ referri debet in annum 976. cui lubens assentior, cùm pro eadem militent Meyerus, & Chronicon Cameracense manuscriptum paulò suprà citatum.

CAPUT XXIII.

Raginerius II & III.

Raginerius cum Lamberto fratre, spe recuperandi Castri-loci delusus, in Galliam rediit, ubi Havideam Hugonis Capeti; Parisiorum Comitis (qui postea Regni Sceptro potitus est) filiam duxit uxorem, inquit Paradinus: Lambertus verò, Gerbergæ (Lotharii Regis ex fratre Carolo Nepti) conjunctus est, teste Lipsio. Hi in possessiones suas, ope socerum suorum, restituti sunt, paciscentibus Imperatore Otthone, & Carolo Franciæ Rege. Paradinus hæc in annum 981. refert; sed à communi superatur opinione, Christiano Masseo & Sigeberto consignantibus in annum 978.

Quocirca, Raginerius in Comitatum Montensem restitutus est, Lambertus verò Lovaniensem Comitatum assecutus, utpote conjugis suæ dotem.

Obiit autem Raginerius II. anno 1002. teste Francisco de Rosieres.

Raginerius III. ad honoris paterni fastigium assumptus, Matrimonium contraxit cum Allyde Alsatica, quæ sanguine propinqua fuit Brunoni Tullensium Episcopo, postmodùm ad Summi Pontificis Cathedram evecto, sub Leonis IX. nomine.

CAPUT XXIV.

Corporis Sancti Veroni *advectio in Urbem Montensem.*

Cum Raginerius animum jam quiete fruentem ad cælestia revocaret, sacras Beati Veroni reliquias tutò collocandas decrevit, veritus, ne fortè bellorum tempestate sancta hæc pignora aliquam paterentur injuriam. Sanctus quidam presbyter Humbertus nomine, vici Lembecæ indigena, anno 1004. revelatione cœlitùs factâ, didicerat locum sepulturæ corporis Sancti Veroni: quod ubi Raginerius comperit, Montes transferri, sacroque reconditum loculo, juxta reliquias Sanctæ Waldetrudis collocari imperavit: ubi multorum splendore signorum claruit. Theca autem in qua nunc sanctum istud depositum asservatur, conflata est ære affabrè confecto: Ne verò Lembecenses tanti Patroni tutelâ privari viderentur, permissa eisdem est reliquiarum particula, venerantibus Sanctum hunc in seculo, cujus defensionem sperabant in futuro.

C A-

CAPUT XXV.

Fons Miraculosus Montibus & Richildis Comitissa.

SAtis appositè multi seculo hoc, bella futuris temporibus imminentia vaticinati sunt, occasione prodigii, hac tempestate visi. Fæmina quædam ad fontem, juxta Castri-locum scaturientem lavatura venerat anno 1011. (secundum Jac. Guisium) quod is magnæ venerationis esset, à sanitate multis infirmis restituta: hæc manus abluens, sanguine ex aqua converso tingitur: ad cujus portenti conspectum territa mulier, futura mala denunciando, plebi Montanæ existimationis suæ fidem fecit. Admirandi istius spectaculi meminerunt Sigebertus, & Genebrardus; sed cum Genebrardus id ex Sigeberto referat, unaque tantum hinc prodeat sententia, more meo nihil nisi prævalentibus sententiis adstruens, incertam relinquo consignationem, cum alii eandem in annum 1008. referant.

Anno 1029. migrat è vita Raginerius tertius, cujus hereditatem filia Richildis adepta est.

CAPUT XXVI.

Papæ in Oppidum Montense receptio & Richildis nuptiæ secundæ.

RIchildis Hermannum, Ducis Thuringiæ filium, primi conjugii consortem habuerat. Illa hoc orbata marito, viduitatis suæ solamen aliquod accepit, visitatione Leonis noni Papæ, consanguinei sui, qui anno 1049. peractis cum Imperatore negotiis, è Germania in Hannoniam concesserat, cognatam visurus.

Adventus ejus Richildi consolationem, Montensibus verò gaudium attulit immensum; qui, pro ingenita Regionis humanitate, Summo Pontifici,in civitatem appellenti,gratulanter occurrerunt, exceptumque debitâ prosecuti sunt veneratione.

Bello-montem quoque Pontifex tunc adiit, ubi Sancto Venantio Sacellum consecravit. Ita Meyerus & Jac. Guisius; quos in Pontificatus Leonis tempore veraces esse constat, ex Platina & aliis.

Annus 1051. Richildim viduam ad tristia rursus evocat, Balduino Flandriæ Comite Hannoniam subjugante; sed confestim læta nuptiarum ejus, cum Balduino Juniore, procuratio, mærorem temperat: solet quippe Deus, tum adversis, tum prosperis, Justorum vitam, admirabili varietate contexere. Oppidum Montense ad Hymenæi solemnia delectum est.

Porrò Balduinus anno 1067. Flandriam Hannoniæ conjunxit, post obitum Patris, quam triennio rexit, utpote vita functus anno 1070.

CAPUT XXVII.

BALDUINUS *primus cum* RICHILDE *matre.*

MOrte Balduini Flandriæ Comitis, qui ratione conjugis suæ, Richildis, agnominatus est Montensis, delatus est Comitatus Hannoniæ (familiæ dividundæ jure) ad filium ejus, Balduinum, quem primum nominis istius Hannoniæ Comitem dicimus: Arnulpho verò fratri, Flandriæ Comitatus obtigit. Robertus Friso, patruus illorum, mox à fratris obitu pupillorum tutelam, sibi testamenti tabulis delatam, exposcit: Richildis acri mulier ingenio, renuit: unde factum, ut hostilia per Flandriam acta sint utrimque plurima, continuis aliquot annis, Richilde multum exhibente negotii Roberto Frisooi, eodem anno 1070. Tanti fuit animi mulier hæc, ut non modò Frisonem, verùm & Hugonem Castellanum Osiacensem ausa sit invadere. Beatum Liebertum Cameracensem Episcopum Hugo constrictum vinculis detinebat, interfectis ejus cubiculariis: indignitate facti commota Richildis, castra movit ad Osiacum idemque vi expugnavit, Episcopum Sanctum libertati restituens: In cujus beneficii mercedem, sola Lieberti benedictione contenta rediit in Hannoniam, expensarum muneratione spretâ.

CAPUT XXVIII.

RICHILDIS *Captivitas.*

ANno 1071. Richildis bellum contra Robertum prorogat, ope Gallicæ nobilitatis. Consertâ manu propè Casseletum Montem vincitur, ipsisque pugnæ agminibus immixta capitur. Robertus interim, cum avidiùs fugaces insectatur, ab Hannoniensibus & ipse comprehenditur, unde contigit, ut libertatem Friso vindicarit, dimissione Richildis, quam, sine lytro, immunem abire posse conventum est.

Montenses Richilde revisâ revixêre; animisque redintegratis, in Flandriam hostiliter reversi sunt, infelices iteratò. Victoria enim denuo Frisoni cessit, inter Audomarum, & Casseletum, Arnulpho Flandriæ Comite occumbente, atque Richilde fugatâ.

Morte fratris Balduinus noster legitimam Flandriæ successionem attigit; cujus partes, contra Robertum usurpatorem Rex Gallorum amplexus est.

CAPUT XXIX.

Alia RICHILDIS *Clades propè Montem Oppidum.*

GAllorum auxilio non satis confirmata Richildis, anno 1072. Episcopi quoque Leodiensis expetit auxilia: Is exiguæ quamvis esset facul-

facultatis, qua tamen atte potuit, opem attulir, thesauris præsertim Ecclesiarum Leodiensis Oppidi fretus.

Teste Ægidio, veteri Leodiensium Historico, Episcopus tulit de Ecclesia majore, centum auri libras, item aureum calicem cum pateoa, crucem auream, monile aureum, cristam auream, duas armillas aureas, tabulam argenteam, denique candelabra argentea, cum alio argento Marcarum facilè centum & septuaginta duarum. Et hæc quidem tradita sunt, Chimacensi Comite aliisque Magnatibus acceptantibus, à quibus Hannoniæ fœuda omnia Leodicensi Ecclesiæ subdita fuêre, salvis tamen B. Waldetrudis Allodiis. Hæc Ægidius Leodiensis.

His Richildis opibus, bellum contra Flandros resumit, sed Robertus iterum copias ejus in Hannoniam repellit, ad vicum usque Brocqueroyam (qui nunc Sancti Dionisii dicitur) ubi magna strages hominum facta est, deletis ad internecionem Montensibus.

CAPUT XXX.

Monasterium Sancti Dionisii.

ANno 1076. Richildis miserata cladis illorum, qui ad Brocqueroyam funditus pro patria deleti fuerant; ibidem ad extinctorum refrigerium, Ecclesiam erexit, in allodio suo collocatis Instituti Benedictioi Religiosis, quibus Brocqueroyam non tantùm, verùm etiam adjacentia bona, cum servis & ancillis contulit.

Ut autem ampliore dote Monasterium fundaretur, effecit, ut tredecim præbendæ Monachorum Sancti Petri, in Castri-loco, converterentur in rem dicti Monasterii: cujus effectus eo facilior fuit, quod hoc tempore, non Monachi Sancti Petri, sed Sancti Germani Clerici sacris operabantur, in Templo Sanctæ Waldetrudis. Quia vero Sancti Germani Clerici Canonicis Sancti Petri in censum obstringebantur annuum, idem census transiit etiam in dominium Monasterii Dionisiani; qui etiam hoc tempore quotaonis Abbati Brocqueroyano penditur.

Ratio debiti nummi censualis hæc, quia, Canonici præfatæ Ecclesiæ Sancti Petri, oblationes omnium Altarium Oppidi Montensis cesserant Clericis Sancti Geroiani, ut vult Jacobus Guisius.

CAPUT XXXI.

Pax inter Flandrum & Hannonem, atque mors RICHILDIS.

NEc etiam strage, apud Brocqueroyam acceptâ, Montenses à Flandro contineri poterant, quin semper hostilitatis aliquid molirentur in Flandriam, altis elati spiritibus, pro Hannoniensium innato genio: quorum magnanimitate, Summus Pontifex motus, negotio authoritatem interposuit, teste Wionio: Sanctum enim Arnulphum Pamelium, nativitate Aldenardensem, Professione Benedictinum Suessionicæ urbis, in Hannoniam, anno 1080. delegavit, sedandorum tumultuum causâ.

Anno itaque 1085. pax inita.

Richildis, à bello libera, à morte se extricare nequivit, exhalans animam anno 1086.

Anno 1087. Sanctus Arnulphus, jam dictus pacis mediator, inter Richildem & Robertum Frisonem, laborum accepturus mercedem migrat ad Cælos, inquit Wionius.

Defunctæ matris exemplo Balduinus I. Flandris semper infestus, Hannoniam ab eorum incursibus viriliter tutatus est: scribebat autem se Comitem de Montibus, Castello sitam pago Haynauco.

CAPUT XXXII.

BALDUINUS II, *& incendium Urbis Montanæ.*

MOrtem obierat Balduinus I. anno 1102. in terra sancta militans sub Godefrido Bullonio: Hie è connubio Idæ, Lamberti Lovaniensium Comitis, germanę, sustulerat Balduinum & Arnoldum. Balduino, quem II. appellamus, Hannonia contigit.

Arnoldo terra Rhodiensis, vernaculê le Roeulx, accessit: à quo domus Rhodiensis inter antiquas illustrissima sumpsit originem. Eustachio enim Arnoldi primogenito, cognomen Rhodiensis est inditum: qui ratione connubii cum filia Joannis supremi Paris Castri-loci, eundem Paris titulum sortitus est.

Noster hic Eustachius Rhodium Oppidum muris circumdedit, & castrum Molembasium extruxit.

Sed ut ad Balduinum secundum revertatur historia, operæ pretium erit annectere grande temporis hujus incendium: Montensis quippe civitas anno 1112. forte fortunâ prorsus conflagravit, cum sacris ædibus Sanctorum Petri & Pauli, Germani atque Waldetrudis. Ita consignante Meyero, à quo tantùm uno discrepat anno Jac. Guisius, referens in an. 1113.

CAPUT XXXIII.

BALDUINUS III. *& Oppidi restauratio.*

PAtri defuncto anno 1133. successit Balduinus tertius, primogenitus filiæ Ducis Gueldriæ. Duxit is uxorem Allyden, seu Alexim, Gothofredi Namurcensis filiam: & Theodoricum Alsaticum, Comitem, ob Flandriæ recuperationem, sæpius invasit, præsertim anno 1140. Castri-locum anno 1112. exustum recentibus muris, atque turribus renovavit: novo etiam templo in Sanctæ Waldetrudis honorem ædificato. Per eum quoque Binchium muris circumceptum, & Querectum.

Turres item Buccinienſis, & Raymeſia extructæ, atque Palatium aulç Valentianenſis. Idem Athenſe Oppidum, cum toto diſtrictu emit, à Domino de Traſegnies, emptumque caſtello munivit; nec non Oſtrovandiæ ditionem, emptionis jure Hannoniæ conjunxit, venditore fratre ejus Godefrido.

Anno 1149. interventu Rhemenſis Epiſcopi pactæ ſunt induciç, menſium ſex, inter Hannonem & Flandrum: quibus anno 1150. finitis, pax eſt inita.

CAPUT XXXIV.

BALDUINUS IV.

PAtri mortuo, in urbe Montenſi, anno 1171. Balduinus quartus heres extitit.

Conjunctus eſt matrimonio Margaritæ, Theodorici Alſatii, Flandriæ Comitis filiæ. Hanc Philippus frater ejus, heredem Comitatûs Flandriæ ſcripſit, profecturus, in expeditionem terræ ſanctæ an. 1177. quòd prole careret. Anno 1182. (teſte Jacobo Guiſio) militanti Flandro contra Regem Galliç, Balduinus auxiliaris fuit, his ſtipatus nobilibus, Jacobo Aveſnenſi, Euſtachio Rhodio, Nicolao Barbenſonin, Otthone Traſignio, Balderico Royſinio & Hugone Caſtellano Oziacenſi.

Timore perculſus Galliæ Rex, inducias pactus eſt, cum tantæ Flandrorum, & Hannonienſium vires eſſent, ut nullo modo belli aleam jactandam arbitraretur.

CAPUT XXXV.

Canonicorum Sancti GERMANI *privilegia.*

LUcius Papa, per bullam anno 1181. ad Nicolaum Præpoſitum, concedit ei & fratribus Sancti Germani, jus in altaria Eccleſiarum Sancti Germani, Sancti Petri Caſtri-loci atque alterius Eccleſiæ Sancti Petri in pratis. Denique in capellas Sancti Andreæ Comimitis ſuprà portam, item Sancti Nicolai, in Bertemonte, & in capellam infirmorum, quam leproſorum fuiſſe Jacobus Guiſius aſſerit.

Concedit quoque liberam, & Canonicam in ipſis Eccleſiis Presbyterorum inſtitutionem, cum oblationibus altarium.

Confirmatur ibidem jus, quo Paſtor Sancti Germani certum cenſum Canonicis præſtare tenetur. Præterea conceditur iiſdem facultas eligendi ſacerdotes, ad Parochiarum adminiſtrationem quas habent in Oppido, & foris, dummodo tamen electos Diœceſano præſentent.

Conſtat autem Capitulum Sancti Germani præbendis quatuordecim & uno Decano, qui per ſe non eſt Capitularis, animarum tamen curam gerens. Ordinarius iſtarum præbendarum Collator Præpoſitus, penes quem, fontium eſt animadverſio.

CAPUT XXXVI.

Lovanienſis contra BALDUINUM.

EXorta jam inter Balduinum & Godefridum contentio, tandem in bellum erumpit apertum, anno 1185. propter jus ambiguum ditionis Lembecanæ, quod Hannonienſibus plerumque funeſtum fuit.

Lovanienſis Flandrorum innixus auxiliis, Lembecam, Rhodium, & Leſtinas exurit, Malbodium uſque penetrans. Jacobus Aveſnenſis Brabanti partes inſectatus, eidem Aveſnas, Landrechias, & Luthoſam tradit muniendas, atque per Cameracenſium fines Hannoniam invadit, & populatur, Hauſiaco cremato. Balduinus interim viribus impar, è Caſtri-loco flammas intuens, mœrore afficitur ingenti: ſed Euſtachii Rhodienſis, viri prudentiſſimi conſilio moderatus, inducias poſtulat, & obtinet.

CAPUT XXXVII.

BALDUINUS *contra Aveſnenſem, & Caſtri-loci Munitio.*

STantibus induciis, Balduinus Jacobi Aveſnenſis perfidiâ plurimum irritatus, Condatum invaſit, atque vi captum ſolo æquavit: erat enim Urbs iſta in ære Aveſnenſis. Deinde centum facilè loca ditionis ejuſdem concremavit: ſicque luit Aveſnenſis impiæ pœnas defectionis.

Anno tandem 1186. initâ cum Aveſnenſi concordiâ, Balduinus Caſtri-locum penitus innovat, & turribus circumdat: Item Binchium, Braniam & Buccinium.

Tantæ fuit exiſtimationis hic Balduinus, ut etiam in cauſis arduis, Principum ſui temporis eſſet arbiter. Ejuſdem ſententiæ ſe commiſerunt Imperator, & Rex Galliæ anno 1187. controverſiis componendis; quarum felicem ſortitus eſt exitum; ſequentibus cum ad hanc expeditionem Euſtachio Rhodio, Nicolao Barbenſonio, Otthone Traſignio, & Hugone Croyo.

Anno 1188. Balduinus accipit inſtitutionem Comitatûs Namurcenſis, ab Imperatore: & anno ſequenti, Nobilitas iſtius Provinciæ ſacramento ſe eidem adſtringit. Fuit autem proximus Comitis hæres, utpote nepos Henrici Namurcenſis ex ſorore.

CAPUT XXXVIII.

Prædicatio Belli Sacri Montibus, & BALDUINUS V.

ANno eodem 1188. Henricus Cardinalis, Albaniæ Epiſcopus, ſedis Apoſtolicæ mandato, bellum indicit, ad terræ ſanctæ recuperationem, miſſâ ſolemni in Sanctæ Waldetrudis

detrudis æde, celebratâ. Hunc Balduinus excepit in Castri-loco, quâ decuit veneratione, nomen inter cruce signatos dante Otthone Trasignio Illustri viro.

Balduinus IV senio jam confectus, anno 1195 Castri-loci animam exhalat, Balduino filio hærede Comitatuum Hannoniæ & Flandriæ relicto. Philippum secundogenitum extremâ voluntate Namurcensem Comitem, hâc additâ conditione nominavit, ut Comitatum ab Hannonia dependenter possideret.

Junctus est connubio Mariæ, filiæ Henrici Comitis Campaniæ, quæ erat neptis Philippo Regi Franciæ, ex sorore. Idem, Bzovio teste, anno 1204. acclamatur Imperator Orientis, tum quod inter cæteros Principes fortissimus haberetur, tum quia Hannoniensium virtus hâc expeditione, plurimùm eminuisset.

Periit autem Balduinus Augustus anno 1205. in obsidione Adrianopolis, cui successit in utrumque Comitatum Joanna filia.

CAPUT XXXIX.

Comitissa Joanna, *cum* Ferdinando.

Joanna Comitatûs Hannoniæ regens habenas, nupsit anno 1211. Ferdinando Regis Lusitaniæ filio.

Anno 1214. secundum Meyeri supputationem, Cæsari Otthoni contra Regem Galliæ ad Bovinam certanti, Ferdinandus Hannoniæ Comes militabat. Hoc prælio Hannonii, Duce Ferdinando rem ita feliciter egerant, ut primo congressu Gallos fugarent, & victoria ad eos inclinare videretur; Rasone Gavero & Philippo Maldeghemensi cum suis Flandris fortiter instantibus; sed Melodunensi Procomite Belgas à tergo lacessente, alea belli conversa est, sole præsertim illis infesto, coactusque Ferdinandus ancipitia statuere signa: qui vulneribus acceptis nihil commotus, semper dimicans, tandem compulsus est se permittere potestati Illustris viri Hugonis de Marolio, eandem captivitatem subeuntibus Eustachio Rhodiensi, & Gualtero de Guistella. Cæterùm Imperator Ottho fugâ salutem quæsivit.

Infortunii istius nuntii ad Joannam, Ferdinandi conjugem delegati sunt Episcopi Cameracensis, Tornacensis, & Morinensis, ut vulneri Comitissæ, tristitiâ jam tabescentis, malagma doloris sedativum adhiberent.

CAPUT XL.

Fundatio Spinosi-loci.

Monasterium istud, ab observantia regulari commendatissimum Joannæ Comitissæ quamvis initia non debeat, illi tamen ob dotis munificentiam, præcipuè fundatricis partes defert. Primus locum hunc, sic à spinis dictum, Eremita quidam incoluit: à quo, dumetis, & vepribus extirpatis, Oratorium est extructum. Deinde anno 1216. Beatrix Lendiensis eòdem se confert, Monasticen professura, sub Instituto Cistercienses Ordinis; comparato loco, pecuniis, sibi ad matrimonium contrahendum legatis. Temporales itaque nuptias aspernata, spirituales iniit, ascitis virginibus, quibus ipsa præfuit, Abbatissæ decorata titulo: Illi successit Ramberga, virgo pientissima; cujus industriâ Monasterii census adaucti sunt: Joanna verò Comitissa anno 1217. fundis ditavit uberrimis.

Clarent hîc miraculis reliquiæ Sanctæ Pharaildis, cujus meritis locus iste non spinosus, sed pingui fœcundus glebâ, quæ seculares non modo corporum, sed & cœlestes animorum fructus profert, quorum messe numerosis peregrinorum concursus feliciter utitur.

B. Lucia, quæ Priorissæ munus ibidem subiit, multis etiam corusca virtutibus honoratur, de qua latè Ven. Abbas Nizellensis D. Joannes Assignius, in vita B. Arnoldi Villariensis, anno 1228. defuncti.

Eidem Monasterio multa contulit Gualterus Lendiensis, qui etiam fundatorum numero meritò recensendus est.

CAPUT XLI.

S. Nicolai *Parochia*, & *Montensium in* Joannam *fidelitas.*

Multiplicato jam incolarum cœtu, decuit, ut ad ovium incrementum, Pastorum adhiberetur augmentum. Erat unica S. Germani Parochia, in monte collocata: Eidem, in Montis declivi, secunda fuit addita, anno Domini 1224. sub invocatione Sancti Nicolai.

Anni 1225. rem lepidissimam hic inserendam duxi. Sycophanta quidam, ausus, se Balduinum Joannæ patrem mentiri, reducem ex terra sancta, tumultuariam plebis manum in partes suas traxerat, & Jac. Guisio teste, talis apud Valentianenses habebatur, ut parum abfuerit, quin Joannam fugientem comprehenderet Querceti: tantùm ejus creverat authoritas.

Joanna anxietatibus his implexa, nihil tutius duxit, quam ad Montensium asylum confugere: cui Montenses (pro innata sibi in Principem fidelitate) securitatem illico polliciti sunt, eamque Castri-loco commorantem, donec Ferdinandus captivitate Gallicâ liberaretur, ope continuâ solati sunt: fictitius interim Comes à Franciæ Rege vocatur, examinandus, acceptâ primum itineris securitate; per quem falsi convictus, exilio tantùm, propter fidem datam, mulctatus est, non vitâ. Captus postea ludibrio per Hannoniam exponitur, atque Insulis, vitæ, totiusque possessionis prætensæ jacturam facit, carnificis pede jactatus in aërius orç possessionem: & qui monilibus collo circumductis ornari gestiebat, laqueo circumcingi coactus est. O torquem Impostori congruam!

CAPUT XLII.

Liberatio FERDINANDI *& Conventus Minorum.*

JOANNA mariti diuturnâ captivitate pertæsa, anno 1225. omnem liberando navat operam, in lytrum & pactas conditiones dimissionis se constringens: verùm Ordinibus Flandriæ, pactis annuere nolentibus, voti nondum hoc anno compos extitit.

Anno tandem 1226. S. Ludovicus Rex mitiorem se præstitit, Ferdinandum libertate donans.

Anno 1238. Joanna Conventum Minoribus erigit in fundo suo Montensis suburbii. Locus is idem est, qui jam conspicitur, sed antea suburbanus nunc oppidi septis continetur: erat autem fundus iste pratum, vulgo dictum, le Joncquoy, erecto antea Sacello celebre.

Jus seculare fundi extinctum est, per Joannam eodem anno 1238. proprietatique additum Ecclesiasticæ, quod vernaculè dicimus admortisationem. Idem præstitum ratione fluentis promanantis è fluvio Trulla, quo Monasterium hoc alluitur, accessitque in rei confirmationem assensus Capituli Sanctæ Waldetrudis.

CAPUT XLIII.

Iteratio nuptiarum Joannæ, & Monasterium Bethleemiticum.

EXtinctum Ferdinandum refert Meyerus anno 1233. Jacobus verò Guisius anno 1236. Soluta lege viri Joanna, matrimonium cum Thoma fratre Ducis Sabaudię contrahit anno 1237. mota consilio Sancti Ludovici Regis.

Erat autem Thomas, Reginarum Galliæ, Angliæ, & Siciliæ avunculus.

Liberalitatum consecutura mercedem Joanna, in cælum evolat anno 1244. cui consignationi favent Munsterus, & Jacobus Guisius: proindeque rejiciendus Christianus Massæus, qui Joannam obiisse dicit anno 1246. nobis etiam contra Massæum adstipulatur Meyerus, his verbis: anno, inquit, 1244. Joanna decessit, & Thomas nullâ sobole ex ea patet, amplis donatus muneribus remeavit in Sabaudiam: erat enim filius Thomæ Comitis Sabaudiæ ex Margarita Fuscenienſi: Idem toto tempore Principatûs administrator strenuus & fidelis.

Ascæterii Bethleemitici juxta Montes, authorem primum Walterum Harduinum, Ecclesię Sanctæ Waldetrudis Canonicum nominat Jacobus Guisius, in Manuscripto latino, consignans in annum 1244. Dos ejus, sedecim bonaria terræ. Idem domum extruxit, in fundo suo, qui nunc incolis Beliam dicitur, addicens virginibus instituti Augustiniani. Prima Priorissa census adauxit hâc ratione, ut secundæ fundatricis honoranda sit titulo.

CAPUT XLIV.

Margarita Comitissa.

JOANNÆ sororis sine liberis defunctæ possessiones adiit Margarita anno 1244. virtutum æmula Joannæ, fundandis locorum piorum redditibus.

Anno 1245. gravis inter Margaritæ filios oritur controversia.

Bonâ fide nupserat Margarita, Borchardo Avesnensi, malæ fidei homini, qui subdiaconatûs impedimentum dirimens subticuerat. Irritato Matrimonio, hæc ad alias transvolarat nuptias. Utroque Matrimonio prodierant soboles: filii thori posterioris, ejusque legitimi, aiebant filios Borchardi incapaces hæreditatis.

Joannes Avesnensis, ope Guilielmi Comitis Hollandiæ, matri bellum indixit, sed Sancto Ludovico Galliæ Rege, & summo Pontifice arbitris, Guilielmo, posterioris thalami filio Flandria, Avesnensi autem Hannonia decreta, quâ potiretur, postquam Mater fatis concessisset, non antea.

CAPUT XLV.

Margaritæ liberalitates in Oppido Montensi, & filii impietas.

ANno 1246. Conventum Minorum à sorore sua fundatum ampliat Margarita. Templum inchoans, primò Chorum extruit, deinde fundamenta jacit, ædificiique totius molem perducit ad fastigium.

Eadem Xenodochium Montense fundavit, Vanderhero teste, libro de Castellanis Insulensibus. Suprà dictum est adjudicatum Avesnensi fuisse Comitatum Hannoniæ, sed demùm post matris obitum. Spretâ arbitrorum hâc sententiâ anno 1248. Joannes Avesnensis imperandi flagrans æstu, prorumpentis ad illicita pectoris non valuit impedire conatus, maternæ jam pietatis oblitus, ausus est enim Hannoniam invadere, Guilielmi Comitis Hollandiæ, Imperatoris electi (cujus sororem matrimonio sibi copulârat) fretus auxiliis.

Margarita filii impietatem ut averteret, omnem nacta est rationem pacis cum filio ineundæ, quam summâ aureorum sexaginta millium mercata est.

CAPUT XLVI.

Separatio capitis Sanctæ WALDETRUDIS *à Corpore.*

ANno 1250. Caput sanctæ Waldetrudis à corpore sejungitur.

Ex memoriis templi constat, solemnitatem hanc

hane peractam ipso Montensis oppidi foro. Litterarum verò tenorem Illustris vir Franciscus Buisseret Archiepiscopus Cameraeensis submministravit. *P. Albanensis Episcopus Apostolicus Legatus, Prussiæ & Livoniæ Archiepiscopus, Nicolaus Cameracensis Episcopus, Margarita Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, universis &c. salutem.* Norint universi, quod cum essemus in ecclesia Sanctæ Waldetrudis, crastino octavarum Sancti Laurentii anno 1250. consentiente Capitulo, præsentibus iis qui volebant adesse, capsam corporis ejus aperuimus, & caput extraximus à corpore (toto corpore reliquo in eadem capsa remanente) ut illud idem caput in suo phylacterio ostendatur.

Phylacterium istud (ut bullæ vocem exprimam) in quo sacrum asservatur caput, istius est artificii, ut in unam aurifabri manum, celatoriç non tantùm, verùm & statuariæ, atque mentoriæ simul artes concurrisse videantur: sculptura tenuissima, malleoli contusio planissima, insertorum operi colorum variegatio venustissima, singularum affixio partium firmissima, earundemque compositio distinctissima: mole interim totâ non sic onerosa, quin ab unico gestari queat homine, columnis apta comprehendi consurgentibus è stallo, iisque multis auri coloribus, puniceo atque Tyrio laboratis, quibus & purpurissum additur, cretâ tinctum argenteâ. Operi fastigium insidet contignationi simile, variis auri redimiculis refertum, sicque compositum, ut capitis verticem intueri liceat: & ut verbo concludam, ita politum est opus & affabre confectum, ut spectantes in sui trahat admirationem. Feretrum majus, ceteris paratum reliquiis Sanctæ Waldetrudis, à deauratione sic est commendandum, ut puro conflatum auro videatur.

CAPUT XLVII.

Domus Vallis Scholarium.

ANno 1251. Margarita Canonicos regulares, qui Scholares dicuntur, sub instituto Sancti Augustini stabilit, & dotat Oppido Montensi sub titulo Prioratûs.

Anno 1252. extructum iisdem templum de quo sic Renatus Choppinus libro primo Monastici: Apud Montes Hannoniæ sita casa Dei, structa fuit, & transcripta vallis Scholarium familiæ anno 1252. Debet hic Ordo suam originem Professoribus Theologiæ scholasticæ, Richardo, Evrardo, & Manassi, qui anno 1225. sub Divæ Catharinæ patrocinio, cœnobiticam amplexi sunt vitam: quorum exemplo, multi Viri docti, Montibus præsertim Hannoniæ, congregationi nomen dedêre.

Primus Prior familiæ Montensis, Wilhelmus de triangulo, recensendus etiam inter viros Ordinis eruditos.

Teste R. D. Joanne Assignio Abbate Nisellensi meritissimo, debet huic Monasterio beneficium institutionis suæ Venerabilis Joannes Eustachii, Prophetiæ spiritu clarus, qui ex hac domo transiit ad Ordinem Cisterciensem, & primus Abbatis Jardineti titulo gavisus est: Is anno ætatis 75. resignatâ Abbatis dignitate, ad 78. usque, soli Deo vacavit. Obiit autem anno 1481. ætatis 78. non solum à Prophetia, sed & ab austeritate commendabilis: totos enim septem annos vino, & cerevisiâ abstinuit.

Inter fundatores ejusdem domûs meritò numerari potest Michael Varld, mihi stemmate materno conjunctus, idemque Civis Montensis, qui domum suam, fundos, & redditus plurimos, in obituario recensitos, dedit.

Idem anno 1497. luminare templi fundavit. Ornamentorum quoque plurimorum, per eum, tabulis testamenti legatorum, anno 1498. meminit obituarium.

Vigesimus quartus Prior à paucis annis titulo Abbatis insignitus est.

CAPUT XLVIII.

Castri-loci occupatio, ejusque recuperatio.

ANno 1252. Guilielmus Cæsar, inimicitiarum Avesnensis in Margaritam fautor acerrimus, Hannoniam tumultibus miscet immensis, partium Avesnensis studiosus, nitentis matrem Hannoniâ penitus excludere.

Rem itaque suam Avesnensis aggressurus, potiorem nobilitatis partem in sui pellicit amorem, & Castri-locum occupat, in Hannoniæ totius dominium adspirans.

Anno 1254. Meyero teste, Margarita, Gallorum exercitum movet in Hannoniam, & Castrilocum recuperat, cum Valentiana, Sonegia, Binchio, Malbodio, Bello-monte, Atho, & aliis omnibus Hannoniæ Oppidis, excepto Buccinio, cui parcitum, eo quod Alysa, Avesnensis uxor, ibi jaceret puerpera.

Divæus addit Anghiam à Comitissa non potuisse reserari, quia Walterus, oppidi Dynasta generosè restiterat.

Avesnensis impatiens repulsæ, in Valentianam iterum molitur insidias eodem anno, sed in cassum. Anno 1255. idem Joannes Avesnensis animi mœrore confectus interiit indignus longiore vitâ, qui tam indignè matri molestus fuerat.

CAPUT XLIX.

Joannes Margaritæ nepos, & privilegium Montensium.

ANno 1280. Margaritâ Comitissâ è vivis abeunte, succedit Joannes Avesnensis nepos ejus ex filio Joanne.

Comes hic anno 1295. Montenses à qualibet servitute alibi natorum, quos Gallicè vocamus Aubains immunes facit. Item à jure Manuum-mortuarum, quod laudemiis est simile: præsentes actui fuêre Ægidius Berlemontius,

tius, Jacobus Werchinius Seneschallus, & Fratredus Ligneus Equites. Eidem Comiti obtigit Hollandia, jure successionis maternæ: Adelheydis enim mater ejus, utpote soror Wilhelmi Comitis, proximè succedebat Joanni mortuo sine liberis anno 1299. consignatore Joanne Becano, libro de Episcopis Ultrajecti.

Secundùm Meyeri calculum, Joannes fatis concessit anno 1304.

Is senio jam confectus, in Hannoniam se receperat, commissâ Provinciarum administratione Guilielmo filio.

Guilielmus, primo sui regiminis æstu, ferventer Flandris hostilia continuantibus in terram Lessiniensem, obstitit: sequacibus è nobilitate plurimis, inter quos Michael Ligneus, Hannoniæ Mareschallus emicuit, Tornacum contra Flandricos insultus animosè descendens.

CAPUT L.

GUILIELMUS I. & *Capella Parcensis portæ.*

PAtri anno 1304. successit Guilielmus, quo regente, duellum prorsus admirandum contigit anno 1326.

Judæus quidam, in Camberonensi Cœnobio, Beatæ Virginis imaginem transfixerat, cujus facinoris insimulatus, vinculis mancipatus, indeque causam dicere coactus, omnia negarat: Virgo mater, humanâ deficiente Justitiâ, cœlestem adhibuit, electo sene paralytico, Joanne Flamengo, in impietatis ultionem.

Decumbenti itaque misero, coruscans apparet apud Lestinas, & viribus refocillato jubet accusare Judæum: cui senex morem gerens accusato purgationem per duellum offert; cui anno eodem campus ad certamen præfigitur, in pratis, juxta Montensis Oppidi muros. Judæus, florente quamvis ætate, ab imbelli sene prosternitur, & facinus fateri compulsus, extremo damnatus est supplicio. Porrò, campus duelli, cum ex more brevi septo concludi soleat, vernaculè Parcque dicitur: unde nomen portæ Parcensis, oppido Montensi: in cujus rei memoriam, ipso duelli loco, constructa capella, quæ etiam hodie ponti vicina sublicio, Beatæ Virgini Camberonensi dedicata est.

Veritate rei compertâ, Guilielmi Comitis pietas hæc fuit, ut nudis pedibus, habitu peregrini sumpto, Camberonam veniret, Deiparæ præstiturus reverentiam, in punitionis dilatæ negligentiam.

Lestinarum occasione motus, obscuritatem ejus antiquitate illustrandam existimavi. Veteres passim admittunt Lestinam Regiæ titulo quandoque decoram fuisse, ibique celebratam, Sedis Apostolicæ mandato, Synodum, anno 743. præsentibus Carolomanno & S. Bonifacio, aliisque Provincialibus Episcopis.

Baronius ejusdem meminit: Item Manuscriptum Monasterii S. Gerardi Broniensis, ubi de S. Ursmaro, Liphtinas, inquit, nomen est feudi in pago Haynoensi, olim sedes regia. Legi ego in aliis Manuscriptis etiam fuisse titulo sedis regalis illustrem, uno seculo ante præfatam consignationem, anno scilicet 638.

CAPUT LI.

GUILIELMUS II. & *exceptio Regis Angliæ Montibus.*

JOanne Becano teste, Guilielmus I Anno 1337 feliciter obiit, relicto hærede Guilielmo filio, qui duxit uxorem filiam Ducis Brabantiæ.

Anno 1339. Guilielmus Angliæ Regem apparatu summo excepit Oppido Montensi: ubi Rex biduo summâ animi voluptate permansit, convenientibus è nobilitate solemnitatis causâ Jacobo Avesnensi patruo Comitis, item DD. Hauretio, Werchinio, & aliis. Ita Froissardus. Adventus ratio. Imperator adimi Gallo Cameracum optabat, ideoque Anglus Imperii Vicarius constitutus, reposcendi Cameraci gratiâ venerat: Hannonius primò se neutrum exhibebat, nec aliâ ratione contra Gallum adstringi poterat, quàm solius exhibitione præsentiæ, sedis tempore: Lincolniensis enim Episcopus, Imperialis mandati nuncius, nihil præter limitum Imperii custodiam Hannonio mandare poterat: unde factum, ut à Galliæ fundis Hannonius abstinuerit. Galliæ Rex nihilominus, Hannonio succensuit, ejusque limites populatus est, Chimaci suburbana comburens.

Joannes Avesnensis indignatus, à Gallo vim illatam esse fundo suo Chimacensi, illico vindictam reportat, igne & ferro, Mauberi-fontem & omnia finitima devastans. Cameracenses interim & Hannonii sibi mutuo infesti, quotidianis incursibus certabant.

Anno 1340. Gallus iterùm Hannoniam invadit, & Valentianas usque penetrat, ad Bavacum delatus, sed à Werchinio Seneschallo occurrente repellitur.

Retrocedens Gallus, oppido Cameracensi gratificaturus, obsidet Scaldoperium, vulgò Escandeuvre, & ad deditionem compellit.

Thunium dein aggreditur; cujus obsidionis propulsandæ causâ, Comes Hannoniæ properat, stipatus patruo suo Joanne Avesnensi, Richardo Werchinio, Barbensonio, Anthoniensi, Lalano, Trasignio, Roysinio, atque Havretio Castellano Montensi, quibus non obstantibus, Gallus Thunium intercipit. Eodem anno 1340. Treugâ cum Gallis initâ Comes Hannoniæ reversus ab expeditionibus bellicis, hastiludia Montibus instituit, nobilium turmæ reduci gratificaturus: quæ celebritas magno illi Seneschallo Gerardo Werchinio, tantis virtutum insignibus claro, fatalis fuit: nam inauspicato concursu lethaliter vulneratus est, & magno sui relicto desiderio obiit.

CAPUT LII.

Beguinarum Parochia.

REgio illa Oppidi Transtrullana, ditionis Capituli Sanctæ Waldetrudis, quæ jam Beguinagium dicitur, anno 1345. septis non continebatur Oppidi, titulo tamen Curiæ Beguinagii clarebat, utpote à senioribus aliquot inhabitata feminis, sub honestæ conversationis regula, sine voto, viventibus; quarum Præfecta titulum Supremæ gerebat.

Illarum Ecclesia Quemmensi, Matrici suberat, animi non tantum dependentiâ, sed & corporis, utpote pratis locata, unde tum Cantimpratensis Ecclesia dicebatur, mater autem Ecclesia supereminebat ad Æribusii Montis extremitatem sita. Ut autem Cantimpratensium rei consuleretur, (populo pręsertim locis illis crescente) erecta est anno 1345. illorum Ecclesia in Parochiam, avulsaque à Quemmensi: porrò regionis istius est jurisdictio varia, Quemmensis enim ad domum usque Pastoralem extenditur, cujus Incolæ morientes in Laudemium, seu jus mortuæ-manus Capitulo Sanctę Waldetrudis obstringuntur: ab ædibus vero Pastoris ad Trullam, Marchionis Havretii districtus agnoscitur; eodem ad portam, quæ Gueritta dicitur, ubique trans fluvium, mortuæmanus idem jus sibi vendicante.

CAPUT LIII.

MARGARITA II. & *processio solemnis Oppidi.*

ANno 1345. teste Becano, dum Guilielmus II, Ultrajecto superato, victoriam in Frisia prosequitur, ibidem cum quingentis armigeris occiditur, occumbentibus inter illustres DD. Ligneo, Hornensi, & Anthoniensi.

Refert Ubo Emmius, Hannonicum exercitum fuisse octoginta millium hominum, Comitemque nihil omisisse, quod fortem deceret Imperatorem, sed Frisonum multitudine circumfusum, multaque virili manu patrantem, occubuisse cum toto exercitu, pugnâ à solis ortu ad vesperam usque productâ.

Interemto fratri successit Margarita Ludovici Bavari Imperatoris conjux anno 1349.

Solemnis Oppidi Montensis processio, (quotannis, ipso Trinitatis die celebrari solita, eadem exterorum concursu spectabilis) luem epidemicam institutionis suæ causam habet? ejus enim mitigandæ gratiâ die septimo octobris, anni pręfati, processiones factæ sunt & adunatæ (inquit Manuscriptum Thesaurariæ Sanctæ Waldetrudis) in bruenis, viâ Villæ-Castiaux prope crucem, juxta boscum: prodierunt autem ex Ecclesiis Sancti Vincentii Sonegiensis, atque Sanctæ Waldetrudis Montensis, corporibus eorundem comportatis: & statione ad altare inter duo feretra reliquiarum, institutâ, Missæ solemnia celebrata sunt à D. Stephano Malion Decano Sonegiensi.

Mirum, quomodo mala nos ad Deum ire compellant; M. SS. testimonio facilè centies mille personæ processionibus his interfuerunt, nullâ confusionis irreverentiâ subsequente, cùm tantâ quisque religiouis observantiâ loco contineretur, ut statutum nemo pręterlaberetur ordinem, viris clerum sequentibus, feminisque separatim in albis, exactâ sexuum observatâ distinctione.

CAPUT LIV.

Domus Sororum Pauperum,

BEATRIX de ponte, Suprema Curiæ Beguinagii, communitatis assensu, anno 1350. ad usum Beguinarum pauperum numero novem, domum in districtu Curię contulit; quas sibi voluit esse subditas.

Donationem hanc anno 1378. Domicellæ Capituli Sanctæ Waldetrudis obfirmarunt, utpote factam à personis clientaribus: quâ confirmatione, rata fuit & ista conditio, quâ domus concessa revocabatur in Curię Beguinagii majoris proprietatem, si forsan accideret è pauperibus Beguinis nullas esse superstites. Indigitantur & hæ, nunc temporis, sororum pauperum nomine. Vitam ostiatim quæritant, quam piorum eleëmosynis fovent, & ægrotantium civium remuneratione, quorum interdum incumbunt curę. Beguittarum nomen unde prodierit, ne videar actum agere, à Miræi scriptis edisce lictor.

CAPUT LV.

GUILIELMUS III.

MARGARITÆ mortem anno 1356. teste Suffrido, acceleravit impietas Guilielmi, matrem omni solatio destituentis, cum vel alenda vel juvanda foret: is enim ambitionis œstro percitus, in Hollandię Dominium anhelabat; unde contigit, ut partium ejus sequaces appellarentur Hamati, aliàs Houcci, Margaritæ vero fideles, Asellati, vernaculè Cabeliaux; sic ut res in bellum proruperit apertum, atque matrem ex Hollandia fugarit anno 1351. eaque sui (qui charissimi loco pignoris esse deberat) absentia, mucronę veluti, materna transfoderit viscera, ad præfatum usque annum 1356. quo miseriarum assecuta finem, animam exhalavit: cujus obitu impius, impium assumpsit Imperium.

Ubo Emmius aliquatenus hunc excusare videtur, aiens, in Hollandiæ possessionem introductum, vivente patre, quo mortuo (consilii nescio cujus stimulo) regimen Hollandiæ matri restituisse, quod tandem anno 1350. resumens

mens invitâ matre, causam belli protulit.

Anno 1358. Guilielmus Bavarus noxæ contra matrem innoxiam perpetratæ pœnas incurrit, incidens in amentiam, ob quam rebus gerendis ineptus, reliquo vitæ tempore carceri non Provinciis præfuit, Quercetensi Oppido constrictus, qui Hannoniâ non contentus, Hollandiæ dependentiumque regionum ambitione stultâ regimen popoſcerat, exclusâ matre. Frater ejus natu minor Albertus, amentis vices Provinciis administrandis, supplevit, usus Joannis Werchinii Senescballi directione: cujus tunc authoritas magni ponderis erat apud Hannones.

Quidam Albertum Guilielmi filium fecêre, sed Ubo Emmius, & Heda, fratrem fuisse referunt.

CAPUT LVI.

Albertus.

Anno 1366. Alberto bellum Flander indicit, eo quod Joannem Angiensem, Ludovici Comitis cognatum, Querceti, capite mulctasset: verùm Franciæ Regis interventu res est composita.

Guilielmo Bavaro amente anno 1377. animam exhalante, Albertus Comitis insignitur titulo, inquit Pontus Heuterus.

Anno 1378. orto schismate inter Urbanum & Clementem, summi Pontificatûs competitores, Albertus Urbani (qui sextus fuit nominis) legitimam amplexus est electionem, adducto secum Brabanto, contra Regis Galliæ sequaces schismatico faventes. Excelluit hujus Alberti tempore, virtus ingens Joannis Werchinii Hannoniæ Seneschalli, qui, per fæciales, ad equestre certamen undequaque viros Principes provocare solitus, hac in palæstra sic omnibus eminebat, ut semper conflictûs palmam assequeretur.

CAPUT LVII.

Institutio Equitum Sancti Anthonii, *juxta Montes.*

Anno 1382. Albertus Hannoniæ Comes recuperationis Sancti Sepulchri flagrans desiderio, Ordinem instituit equitum, è nobilitate Hannonica selectorum, quibus duos sub se præfecit, Conestabilem scilicet, seu stabuli Comitem, qui præesset equitatui; & Marescballum qui Castrorum esset Magister.

Tutelaribus Ordinis assumptis Deiparâ atque Sancto Anthonio, templum equitibus addictum est ad Barbaræ fossam, juxta Hauretium; cujus vici Dominus, Gerardus Anghiensis plurima rei promovendæ contulit.

Insigne Candidatorum, Collyrium aureum in normam eremiticæ cordæ confectum, cui fulcrum appenderet, & ab eo campanula aurea. Scutum Ordinis rubeum, cui fulcrum insideret aureum, torque circumdatum præfata.

Stabilitis equitibus, Thunetanam Albertus expeditionem decrevit: cui nomina dedêre Illust. DD. Anthoniensis, Ligneus, Hauretius, Longue-valleus, Bourseus, & alii.

Anno 1385. Albertus Guilielmum filium suum Margaretæ Philippi Flandri filiæ conjungit matrimonio: Joannes verò, Philippi filius ducit uxorem Alberti filiam; nuptiarum solemniis operante Episcopo Cameracensi. Utriusque dos filiæ centies mille Franci: Guilielmus verò, nuptiarum tabulis, assequutus est Ostrovandiæ ditionem, utpote primogenitus Hannoniæ Comitis: Joanni Flandro pater Comitatum Nivernensem contulit.

CAPUT LVIII.

Alberti *Triumphus Urbe Montensi, & Capella* S. Elizabeth.

Anno 1396. Albertus (Guilielmo filio sequente) Frisiam invadit, ulturus necem avunculi Guilielmi, ibidem occisi; Frisiosque prælio fundit atroci. Corpus interempti jam pridem Comitis, humo defossum, in Hannoniam reportatum, teste Suffrido.

Hoc prælio, inquit Froissardus, Marescballi fuêre DD. Ligneus & Gomigniensis: Castra sequebantur DD. Hauretius, Boussutus, Jeumontius, Fontanus, Trasignius, Sarius, Roysinius, & Audrignius. Victores in Hannoniam reversi, triumphali magnificentia Montibus excepti sunt, peractâ celebritate certaminum ludis, ut Meyerus testatur. Guilielmus Ostrevandius anno 1398. in rebelles denuò Frisios tendit, eosque submittere colla compellit.

Erat hoc tempore, Montensi urbe vicus, apud Incolas Nimy nuncupatus, ibique Capella constructa, Cantuario Sanctæ Elizabetæ dicato: In hanc anno 1398. (multitudine jam crescente Civium) oculi conjiciebantur, erigendæ parochiæ causâ, sed res optato caruit eventu, reservata in seculi nostri memoriam, ut infra dicetur.

CAPUT LIX.

Guilielmus IV. & Jacoba.

Alberto Bavaro, Ludovici Imperatoris filio vivis sublato anno 1404. Guilielmus filius ad possessionem Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisiæ admittitur.

Idem anno 1417. consternatus nece Delphini Franciæ, generi sui, interempti, factione Aurelianicâ, mortem obiit.

Patri successit Jacoba, quæ, secundis nuptiis, matrimonium iniit cum Joanne, Brabantino Duce, annorum sedecim adolescenti secundum Barlandi assertionem.

Anno 1420. Jacoba animi in libidinem fervescentis æstu concita, mariti juventutem palam

lam aspernari cœpit: tandemque petulantis fœminæ anno 1422. illuc audacia prorupit, ut, connubii fide contemptâ, cum Humfrido, Duce Clocestriæ, Regis Anglorum Henrici fratre matrimonium contraxerit adulterum; quod, ignis sui scintillas, in plures Belgii Provincias avolantes, sic afflavit, ut toto fere Belgio maxima pepererint incendia.

CAPUT LX.

Bella JACOBÆ, *Montensiumque juramentum.*

JACOBA Clocestrio tam insolenti copulata conjugio, penetrat in Hannoniam, anno 1423. & à Valentianensibus, atque Bucciniis recipitur: Inde Montes appellit, ubi Cives in jusjurandum fidelitatis adstringit.

E contra, Brabanti partes amplectuntur Oppidani Hallenses, Duce Philippo, Flandriæ Comite; catervam stipantibus Joanne Luxemburgico, Croyo, & Anghiensi, quorum meminit Monstreletus.

Brabantinus interim exercitus, castris anno 1424. ad Braniam oppidulum motis, idem, octo dierum spatio cinctum, ad deditionem compellit & incendit.

Sonegienses deinde, Condatenses, Valentianenses, & Buccinienses Joanni, legitimo Jacobæ marito, se submittunt, gratiam consecuti. Barlandus ait DD. Wesmalium, & Glimensem Joanni Brabantino præclaram navasse operam.

CAPUT LXI.

Montis Hannoniæ obsidio, & captivitas JACOBÆ.

HIs elati successibus Flander & Brabantus, junctis copiis, anno 1425. Montem Hannoniæ cingunt obsidione, Civibus animosè, pro Jacoba resistentibus, ad pænuriam usque commeatus, quâ fatigati, deditionis leges Jacobam acceptare coegerunt. Victam, Princeps Orangius Gandavum abduxit, custodiæ tradendam, hâcque ratione Brabanto reddita est Hannoniæ administratio.

Jacoba, custodiæ pertæsa, anno eodem, habitu virili sumpto, fugit in Hollandiam, quam illicò prosecutus est Philippus, Provinciarum acceptâ procuratione.

Clocestrius, Jacobæ, jam elapsæ custodiâ, suppetias transmittit; quibus occurrens Philippus, apud Zirixeam, confligit, & inter dimicandum ab Anglorum manu circumvenitur, sed: à Joanne Villano, omnium fortissimo, sic extricatur, ut, iterato congressu, penes eum stetit victoria, Philippo Montmorensio, Guilielmo Lalano, Roberto Brimeulio, Theodorico Boussuto, morte sua, victoriam ementibus.

CAPUT LXII.

Mors JOANNIS, *Administratoris Hannoniæ.*

JOANNES Brabantiæ Dux anno 1426. miseriarum finem sortitur obitu pientissimo. Jacoba interim dolens se exclusam Hannoniâ, ad Hollandiæ conservationem vires exerit, Brederodio totius exercitus imperium committens. Mortuo Joanne nobilium conventus Valentianis agitur, administratoris Hannoniæ nominandi causâ.

Monstreleto teste Comitiis intercrant Comes Namurcensis, Princeps Orangius, Comes Luxemburgicus, atque Episcopi Atrebatensis, & Tornacensis: per quos delatum est Hannoniæ regimen Philippo Burgundo, Flandriæ Comiti. Anno 1428. Jacoba, Goudæ conclusa, civiumque obsidione territorum importunitate lassata pacem init cum Philippo; qua, illum agnoscit hæredem proximum, & Hannoniæ, ceterarumque ditionum suarum procuratorem, addens nulli se nuptaram, absque Philippi consensu: His adstricta conditionibus, Ostrovandiæ Comitatus in Hannonia possessionem adepta est, cui Brilensis adjecta ditio.

Jacoba deinde, pactis non stetit conditionibus, Franciscum Borselium, status imparis virum thori consortem assumens.

Erat quidem Borselius originis stemmate, nobilis, ast inferior longe Bavaris: Hunc Philippus Hollandiæ & Zelandiæ præfecerat: quam resumendi regiminis ansam amplexa Jacoba, quarto nuptias iteraverat.

CAPUT LXIII.

JACOBÆ *Pax cum* PHILIPPO *Burgundo.*

ITerati Jacobæ connubii indignitate commotus Philippus, Hollandiam repetit, anno 1432. & Borselium comprehendit, comprehensumque carceribus oppidi Rupelmondani custodiendum tradit.

Jacoba, Meursii Comitis operâ, conjugem suum liberat, Philippo Flandriæ Comiti Provincias transcribens, ut hæredi proximo, contenta deinceps Ostrovandiæ Comitatu: Borselium autem Philippus aurei Velleris Ordini adscripsit.

Jacoba tandem è vita migravit anno 1436. absque liberis, succedento Philippo, Comite Flandriæ in Hollandiam, Hannoniam, Zelandiam, & Frisiam.

CAPUT LXIV.

Comitia Velleris Aurei Montibus, & JACOBI *Lalani fortitudo.*

ANno 1451. Philippus, Hannoniæ Comes celebrat in æde Sanctæ Waldetrudis

 Conventum

Conventum Ordinis à se instituti, anno 1431.

In locum Equitum defunctorum, Jacobi Brimæi, Frederici Comitis Murensis, Davidis Brimæi, Joannis Trimolii, & Joannis Robacensis sufficiuntur Joannes Dux Clivensis, Joannes Gaverus, Petrus à Cardonia, Joannes Alnetanus, Jacobus Lalanus, & Joannes à Novo-Castello.

Jacobi Lalani virtutibus hic honoris apex omninò debebatur, utpote præ cæteris, hoc tempore, fortitudinis encomio laudatus, qui in quolibet stemmatis honore nobiles paratus esset singulare certamen inire, ducentis facilè clarus triumphis.

Idem (Olivario Marcano teste) contra nobilem Anglum in arenam descensurus, triginta duorum vexillorum imagines exhibuit, nobilitatis indices; quâ demonstratione, symbolum Lalanicæ vernum familiæ (*Lalain, sans reproche*) tunc exortum haud est improbabile.

Generoso huic Athletæ, sæpenumero, secundam manum præstitit Joannes Rasoyr scutifer Hannonius.

Eodem anno 1451. Philippus Comes experturus filii sui, Caroli, fortitudinem, voluit cum Equestri certamine Jacobo Lalano concurrere: Jacobus, primo congressu dissimulans, Carolo detulit: sed Comitis jussu, redintegrato certamine lanceam ictûs sui violentia comminuit uterque, plaudentibus opportunè spectatoribus.

Anno 1452. Jacobus iterum generositatis suæ specimen edidit, non ludicro, sed sanguinolento certamine.

Teste Monstreleto, cum Symon Lalanus, præsidiariorum Aldenardæ Præfectus generosis eruptionibus, à se, Gandenses castra movere compulisset, Jacobus etiam generis Lalanici laude voluit illustrari.

Is obsidione solutâ, in Wasiam (quæ Gandensibus suberat) irrupturus, pontem construxit, & primus omnium transgressus est, quem Philippus Lalanus frater, adhuc adolescens impigrè sequutus, equo (primo congressu) ab hostibus confosso, dimicatione pedestri circumventus resistere coactus est: huic generosè pugnanti Jacobus opem attulit, hostibusque dispersis, fratrem frater equo recenti restituit: cui multum ad id operæ contulisse præfatum Joannem Rasoyt meminit Olivarius Marcanus.

Jacobi nostri laudes nolunt obvolvi silentio Pontus Heuterus ad annum 1452. asserens, expeditione Wasiana virtutem ejus sic à Philippo Comite probatam fuisse, ut sibi cœnanti Jacobum solùm à dextris asciverit, aliis pro more lateri sinistro assidentibus. Cæterum Jacobus anno 1453. fidelem Comiti dans operam Pucceanæ arcis obsidione, casu lapidis è muro decidentis saucius, obiit ætatis anno 32.

CAPUT LXV.

PHILIPPI *Comitis & Filii fortitudo.*

Dixisses hoc tempore Martem omnium, atque præsertim nobilium animis insedisse: Is est nobilitatis effectus ingenitæ, ut à Principibus, bellicâ virtute claris, velut à fonte, rivos in se generositatis subditi derivari velint: Philippi patris exemplo Carolus, & cætera Belgarum nobilitas, ad stabilienda majorum insignia bellicis stimulabatur exercitiis.

Philippus ætate jam provectâ, multis stratagematum quamvis illustraretur imaginibus, hoc tamen anno 1453. animi vigorem perennare docuit: Gaveræ enim arci cinctæ, dum Gandenses suppetias afferrent, illos ad internecionem delevit: quâ expeditione Philippus hâc animi generositate fugaces ursit, ut fossam transgressus, cum eandem, equo vulnerato atque asseclarum defectu resilire cogeretur, resumptis illicò militibus, cum filio Carolo rursùs eandem transmiserit, iterumque manus suas eorum sanguine cruentârit. Carolo hâc pugnâ (inquit Heuterus) planta pedis offensa est: sed quo generosiùs vulnera tulit, eo gloriosiùs de hoste triumphavit: è nobilibus perierunt Oliverius Lannoyus, & Joannes Guiselius.

CAPUT LXVI.

CAROLUS *Burgundio.*

PHILIPPO patri vitâ sublato, Carolus Isabellâ Regis Lusitaniæ filiâ natus, successit anno 1467.

Gandavi primùm inauguratus est Flandriæ Comes: Montibus deinde possessionem adeptus est Hannoniæ, anno 1468. ubi (inquit Meyerus) virgines Sanctæ Waldetrudis spectabili celebritate jurârunt in ejus verba. Fuit hic Princeps armis, non modo, sed togâ præclarus: anno enim 1469. ter hebdomadatim, in Hannonia, juri dicundo vacavit, intentus causarum brevitati, sic, ut regeret Imperio, terreret autem exitio; teste enim Hermanno Schedelio authore contemporaneo, fuit hic Princeps severus quidem, sed justus, eleëmosynarius, obsequiorumque divinorum observator ferventissimus.

Lotharingo interim & Carolo mutuas foventibus simultates, apertum tandem bellum erupit.

Renatus anno 1475. à Carolo totâ fugatus Lotharingiâ, restituitur anno 1476. Helvetiorum viribus: quem sedibus avitis din pacificum subsistere non permisit Carolus, à quo rursus obsessum est Nanceum eodem anno 1476. sed instantibus Januarii kalendis 1477. Renato suppetias obsessis adferente, Caroli fusus est exercitus.

Conflictu isto, Carolus militis non minus strenuè

strenuè, quam Ducis partes obivit, & tribus confossus vulneribus, generosam exhalavit animam: juxta quem cecidit & Joannes Rubempræus. Capti autem sunt Caroli fratres Anthonius & Balduinus, Item Comitis Nassovii liberi, cum Croyo, Chimayo, Jodoco Lalano, & Joanne Monfortio, qui mediante lytro dimissi sunt.

Oliverius Marcanus, pugnæ testis oculatus asserit, Carolo tunc decem tantummodò virorum millia militasse, è quibus, selectiores, numerum bis mille pugnantium haud superaverint, cæteris inquietudine obsidionis omninò languidis: è contra verò, Renatum hâc pugnâ sequutos esse milites numero quindecies mille, corporum & animorum vigore recentes.

CAPUT LXVII.

Maria *Burgundica.*

PAtris ex asse fuit hæres Maria prodiens Elisabethæ Bourbonicæ connubio.

Huic molestissimum fuit regiminis initium: Carolo enim occiso, Ludovicus XI Francorum Rex, ducto in Belgas exercitu, Cameracum (quamvis neutrum) occupârat, violeoter, ibidem quadraginta scutorum aureorum millia mutuatus, inquit Massæus, Cameracensis chronographus. Deinde iterùm alia viginti millia. Eâdem tempestate Atrebatum, Quercetum, Buccinium, & Avesoa, Belgis erepta, Malbodiumque concrematum: Chimacum, quidem interceptum, sed extemplo scalis admotis Philippi Croy sedulitate recuperatum est.

Croyus hic titulo Comitis Chimacensis illustrabatur teste Scohierio: Idemque Hannoniensi præerat Comitatui. Gallus interim pomæria prolaturus, in Hannoniam, & Flandriam, Tonsorem suum destinat, qui motus undequaque concitet, Gandavi præsertim, sed suspectus, illicò fugam capescere coactus est, inquit Cominæus, eo tantùm voti compos effectus, quod Tornaci militem Gallum introduxerit.

CAPUT LXVIII.

Mariæ *Nuptiæ.*

ANno 1477. instantibus Ludovico Bavaro atque Metensi Episcopo, Maria Maximiliano Austrio dat fidem sponsaliorum, de futuro: qui eodem anno Gandavum appulit, Principi Belgarum fœdere connubiali jungendus: Ipsoque adventûs sui die sponsalia de præsenti contraxit; die verò subsequente conjugii legibus adstrictus est, Comite Chimayo, & D. Gruthusio Mariam eidem præsentantibus. Peractâ nuptiarum celebritate, confestim Maximilianus accingit se recuperandis iis, quæ recenter Gallus occupârat: Quercetum reducit in obedientiam, & Cameracum neutralitati (quod ajunt) restituit.

Anno 1478. Maximilianus cum Comite Chimayo ad Condatum castra movit; sed adventantis exercitûs metu, Rex Oppidum deseruit, convocatis prius ad Templum Oppidanis, quos ibidem (injecto diversis partibus igne) flammarum extingui tormentis imperavit.

Anno 1479. Cameracenses Urbe Gallum exturbant, introducto Belga Ducibus Ravestanio & Bergensi.

Occupato Cameraco, Belgæ eodem anno Buccinium obsident, & Gallos in arcem recedere coactos, vi expugnant: omnesque (uno tantùm excepto, qui transgressâ fossâ se subripuerat) trucidatos fuisse refert appendix ad Monstreletum.

CAPUT LXIX.

Fundatio Pœnitentium Mulierum.

ANno 1480. quieto jam Belgio, Maria pietati animum adjicit, filiabus lubricis in castitatis semitam reducendis intenta, quibus, ære proprio, domum comparat, Urbe Montensi, instituta magistra, cui potestatem facit, quaslibet de incontinentia suspectas admittendi, modò annum ætatis trigesimum non superarent, ejusdem congregationis Senatui Montano commissa cura.

Præfixa eis honestę conversationis regula, votis exclusis, quam Illustrissimus Henricus de Bergis, Episcopus Cameracensis concepit & præfixit.

Visitatio earundem, in spiritualibus, Priori Dominicanorum, Conventus Sancti Pauli Valentianensis est commissa: penes quem facultas esset ibidem Confessarium stabiliendi.

Vocantur autem filiæ Magdalenæ, eo quod earum congregatio Lutetiæ dicata fuerit huic Sanctę tutelari; fratre Joanne Tisseran, Minorità inventore.

Lessabæus author antiquus, ait Instituti hujus scopum esse pestiferis opitulari.

CAPUT LXX

Philippus *Comes & Montensium fidelitas.*

MAria anno 1482. humanis ereptâ filio ejus Philippo possessionum omnium hęreditas obtigit. Scribendus est autem secundus nominis Hannoniæ Comes, nam cum Philippi I. gerit attributum, id non ad Hannoniam sed ad Hispaniam referendum esse liquet. Filii tutelam Maximilianus (Flandris licet reclamantibus) administravit, minoritatis tempore; Montenses plurimùm hac in parte fui studiosos expertus, apud quos militem conscripsit, ubi Flandros ad obedientiam compellendos esse censuit.

Gandenses interim Philippi curam Domino Ravestanio & rerum Patriæ summam Comiti

Romontio Ducis Sabaudiæ filio committunt, quo Duce Flander maximiliani tutelam aspernabatur: quibus ad officium reducendis Archidux anno 1484. stipatus Montensium copiis Aldenardam intercepit; victoriam prosecuturus, si Brugensium, Bruxellensium, aliorumque intercessorum mediis, aversa vindictę non fuisset apparentia, cui plurimum obnoxios fuisse Flandros nullus ambigit, per quos, tam crebris motibus, Archiducis authoritas in dubium revocabatur. Sed ista cùm nostri non sint instituti, prætereo, cum Maximiliani captivitate, Hannoniæ tantùm implexus.

CAPUT LXXI.

Augustinianæ.

COEtus hic Sororum, vulgò nigrarum dictus, habitationem primo fortitus est inter septa jurisdictionis Beguinagii.

Anno 1484. Capitulum S. Waldetrudis Virginibus his, inde eliminandis, litem intentat; quæ transactione initâ anno 1488. proprias compararunt ędes, locum scilicet modernum, eo transeuntes processione solemni, quâ Venerabile Sacramentum Eucharistiæ circumtulit Henricus à Bergis, Episcopus Cameracensis, Abbatibus S. Guisleni, & Maricolensi cum Clero assistentibus.

Familiæ istius hæc ab exordio pietas effulsit, ut ceteris instituti sui domibus præluceret: ideòque Robertus Croyus Episcopus Cameracensis, anno 1514. advocatam inde Directricem Cameracensi Virginum Augustinianarum Conventui præfecit, Annam du Four quæ Religiosarum aliquot è Conventu Montensi sociata contubernio Cameracensibus Instituti sui dedit primordia.

CAPUT LXXII.

Belgicæ Administrator SAXO.

MAXIMILIANI in Imperatorem electi præsentiâ Germanis necessariâ, substituendus fuit Belgii Rector, qui Flandrorum compesceret insolentias: anno itaque 1488. Provinciam hanc Albertus Saxo subiit.

Anno 1491. Alberto rem Belgicam indies promoventi, Ravestanius Flandrici Dux exercitus tandem manum cedit, & Maximiliano Regi reconsiliatur, Ducis Cliviæ parentis sui minis absterritus, idemque Sclusam Principi legitimo restituit.

Albertus interim victoriam prosecutus, non antè quievit, quam totum Belgium in obedientiam reduxisset, unde factum, ut ab Imperatore Custos salutis publicæ dictus sit: ab Innocentio autem Papâ, nuncupatus est Imperii Romani dextera, atque à vulgo Teutonicus Hector.

CAPUT LXXIII.

PHILIPPI II. *majoritas.*

ANno 1494. Philippus annos natus sedecim inauguratur Hannoniæ Comes, Alberto Saxone Belgicæ Præfecturæ regimen continuante.

Anno 1496. Philippus cum Joanna, Ferdinandi Regis Arragoniæ filia Matrimonium contrahit, idemque anno 1499. Margaritæ sorori suæ summam rei Belgicæ committit.

Anno 1500. Natus est Philippo filius Carolus, omnium Belgii Provinciarum Monarcha futurus: cujus seculi descriptionem, præfixo jam termino, ne require lector; nisi fortè confecto libello parentare velis (qualiter vitâ functis assolet) ingressu Templorum; quorum mentione, quasi justorum persolutione, rem concludas: desiderantur enim paucula de Templis addenda.

CAPUT LXXIV.

Parochia S. ELISABETHÆ, *cæterarumque Privilegia.*

ITerati sæpe conatus erectionis Parochiæ novæ ab anno 1398. incassi fuerant: seculo itaque 1500. res iterum ventilata, propositaque Capella B. Elizabethæ, olim, per Elizabetham de Werchin, Seneschalli Hannoniæ filiam fundata: visus est locus iste commodissimus instituendæ Parochiæ, quod ipso civitatis meditullio situs esset: anno itaque 1516. res felicem fortitur exitum, magno jam adauctæ plebis emolumento.

Anno 1522. Parochiæ Sancti Germani concessa potestas exstruendi campanilis (jam à multis annis inchoati) authoritate Summi Pontificis Adriani interveniente: quandoquidem Parochiis hàc inferioribus liber esset campanarum usus: tum etiam, quia cæteris numero Parochianorum emineret, utpote constans facilè quinies mille communicantibus.

Eâdem Adriani bullâ Parochiis omnibus indifferenter, omni necessitatis ingruentis occasione, campanarum earundem usus permittitur, Item processionum institutio, dummodo generalibus processionibus præjudicio non sint particulares: non obstantibus quibuscumque decretis in contrarium, & renuntiationibus per Curatos factis, nec non sententiis, latis per Officialem Tornacensem, assertum capituli Sanctæ Waldetrudis conservatorem: cujus mandati exequutores nominantur, Officialis Cameracensis, Decanus Sancti Rumoldi Mechliniensis, & Prior Vallis Scholarium Oppidi Montensis.

CAPUT LXXV.

Templum Sanctæ Waldetrudis.

SAcram hanc ædem exarsisse, dirutamque, novo constructam aliquoties opere, certum est; hodiernę magnificentiam fabricæ (cujus fundamenta anno 1449. jacta sunt) aliquâ dignam existimavi commendatione.

Primò mirandum id occurrit, quod tantæ molis ędificium sibi sit undequaque simile, à parte suprema ad extremam, & transversis lateribus, æquali fornice, laqueatis præstantiore tectis; ab his enim si colores tollas, venustatem adimis: at lapis lateritius, ex quo fornices constant, isque rubeus, cærulei lapidis insidens columnis, variegati gratiam coloris adfert intuentibus, hacque ratione color innatus emendicato laquearium ornatui præstat. Ambulacra denique columnis innixa, admirabili circumducuntur artificio, lapidibus pumicè politis, & incisione concavâ sic adaptatis, ut iisdem ramorum ad instar obsepiantur, hinc ovalis, inde rotundæ figuræ, interdum etiam crucis speciem referentibus; laboriosâ denique terebri perforatione sic apertis, ut lucis usura sufficiens cuilibet ambulanti suppetat. Aditum chori seu umbonem, quem Montenses Doxale vocant, Alabastrino confectum lapide, ipsorum etiam exterorum judicio nullis cedit regnorum vicinorum operibus, tum si genuinam imaginum repræsentationem, tum si columnarum admirabile conspicias artificium, vermiculatis ad effigiem rerum & animalium crustis; tum etiam si fornicis præstantiam intuearis; videtur enim opus quasi tessulis confertum: quibus certo constat, Sandionysiana apud Gallos, West-monasteriensia apud Anglos esse plurimùm inferiora.

Elizabethæ Reginæ, ad Westmonasterienses epitaphium, decem distinctum columnis admiratus sum; illudque Gallis & Belgis palmam Angli præripere jactitant, verùm enimvero, nullà ibi calumnarum vermiculatio, nulla celsitudinis eminentia, nec ulla latitudinis amplitudo, quæ nostro comparari queat operi.

Externa quoque sic templi facies enitet, ut pulcherrimis sit æquiparanda structuris, cæruleo tum constructa lapide, tum pinnis diversimodâ ratione politis: prominent canales plurimi, quorum aliqui serpentis, alii leonis, alii verò speciei cujuslibet animalium effigiem referunt, quæ buccis imbres evomentia conflatis, aquarum impetus à toto rejiciunt ædificio.

Postrema nunc operi manus adhibetur, ipsa nempe turris extructio, jam pridem inchoata, temploque connexa, sed à biennio resumpta, Serenissimorum Principum Alberti & Isabellæ munificentiâ: molis autem initia, civitatis ædibus jam eminentia, tam excelsum pollicentur apicem, ut inter immensas Belgii turres hæc futura sit vastissima, quod & apertâ demonstratione repræsentatur à prototypo: cujus admiratione detento mihi precor indulgere lectorem, si spem spe deludam, secundi dilatione libri: nam quantulacumque sit hæc descriptiuncula, si lectori gratam videro, spondeo, subsequentis historiæ certiorem fore congeriem, quam quæ sperari possit à lapidum acervo turris complementum exspectante.

FINIS.

INDEX CAPITUM.

FINIS.

EXTRAICT

Du Privilege de leurs Altezes Sereniſſimes.

Omme pluſieurs ſont deſireux d'eſtre participans d'un livret intitulé : *Mons Hannoniæ Metropolis, interjectâ Comitum Hannoniæ Chronologiâ*, leurs Altezes Sereniſſimes permettent à NICOLAS DE GUYSE, Licentié ésdroits, & Chanoine de l'Egliſe Metropolitaine de Cambray, Autheur dudit recueil, de le pouvoir imprimer, avec interdiction à tous autres Imprimeurs que celuy qu'il choiſira à ceſt effect, de l'imprimer, le terme de ſix ans prochains, & iceluy faire vendre & diſtribuer par tous les pays de leur obeyſſance, ſans pour ce meſprendre; pourveu & à condition, que ledit Imprimeur ſera tenu, quant à ce, ſoy regler en conformité des ordonnances dreſſées ou à dreſſer ſur le fait de l'Imprimerie: defendans & interdiſans bien expreſſement à tous Imprimeurs, Libraires, & autres, quels qu'ils ſoient, d'imprimer, ou contrefaire ledit recueil, ny ailleurs imprimé, ou contrefait l'apporter, vendre, ou diſtribuer eſdits pays de pardeça, ſans le conſentement dudit ſuppliant, & ce durant le temps de ſix ans prochains, à peine de confiſcation de tout ce qu'au contraire aura eſté imprimé : & en outre de trois florins Carolus d'amende, pour chacun exemplaire, à appliquer l'une moitié au prouſit de leurſdites Altezes, & l'autre au prouſit dudit ſuppliant. Fait à Bruxelles, ſoubs le cachet ſecret d'icelles leurs Altezes, cy mis le vingtſixieſme de Feburier, l'an ſeize cens vingt & un.

Signé,

E. DE BERTI.

POteſtate mihi factâ à Sereniſſimis Belli Principibus, Alberto & Iſabella, Auſtriacis Archiducibus; permitto JOANNI RIVERIO, Typographo Cameracenſi, impreſſionem Libelli mei, de Montenſi Oppido, & Comitibus Hannoniæ, ſub conditionibus contentis in eorumdem Archiducum litteris, datis 26. Februarii 1621.

N. DE GUYSE.

APPRO-

APPROBATIO
BRUXELLENSIS CENSORIS.

VIdit, & examinavit, nec invenit quod merito quemquam possit offendere. Actum Bruxellis 19. Februarii 1621.

HENRICUS SMEYERS *Sacræ Theologiæ Licentiatus, Scholasticus Bruxellensis, Librorum Censor.*

APPROBATIO
CAMERACENSIS CENSORIS.

BRevis hæc Civitatis Montensis, & Comitum Hannoniæ à prima origine repetita historica descriptio, authore NICOLAO GUYSIO J. U. Licentiato, & Ecclesiæ Metropolitanæ Beatæ Mariæ Cameracensis Canonico, maturo judicio concinnata, multa rerum memorabilium varietate repleta est, nec quidquam sanæ fidei, aut salutaribus moribus adversum continet. Proinde dignam censui, quæ & utiliter & laudabiliter typis committatur. Datum Cameraci die 17. Februarii anno 1621.

JOANNES BACCART *Sacræ Theologiæ Licentiatus, & Ecclesiæ Metropolitanæ Beatæ Mariæ Cameracensis Canonicus Graduatus, Librorum Censor.*

